OMNIA CL. GALENI PERGAMENI SUMMI IN ARTE MEDICA VIRI OPERA...

XXVII-Alf-11

TOMVS OCTAVVS
IN QVO INSVNT LIBRI GALENO ASCRIPTI: ARTIS TOTIVS FARRAGO VARIA.

EORVM CATALOGVM VERSA PAGINA OSTENDET.

BASILEAE, ANNO M D XLII

~~Iuliani Proiae Phys.~~ Brachianen.

Ad Usum

Petri Phylippi

phylosophiae et medi. doctoris

SPVRII LIBRI HI SVNT.

De hiſtoria philoſophica liber, à Iulio Martiano Rota latinitate donatus. colum. 5
Prognoſtica de infirmorum decubitu ex mathematica ſcientia, Ioſepho Struthio interprete 41
De partibus artis medicinæ liber, Nicolao Regio Calabro interprete 57
De dynamidijs liber ſine principio 65
Alter liber de dynamidijs 67
De ſpermate liber 131
De natura & ordine cuiuslibet corporis 151
De anatomia parua 159
De anatomia uiuorum 161
De anatomia oculorum, Nicolao Regio Calabro interprete 215
De compagine membrorum, ſiue de natura humana 219
De uirtutibus noſtrum corpus diſpenſantibus 225
De uoce & anhelitu 227
De utilitate reſpirationis 231
Compendium pulſuum 245
De motibus manifeſtis & obſcuris liber, quem Ioannitius de græca lingua in arabicam tranſtulit, Marcus autem Toletanus de arabica in latinam 249
De diſſolutione continua 267
De bonitate aquæ liber 285
De uinis liber 287
Præſagium experientia confirmatum, Georgio Valla interprete 291
De urinæ ſignificatione ex Hippocrate, eodem Georgio interprete 295
De ſimplicibus medicamentis ad Paternianum 299
De uirtute Centaureæ, Nicolao Regio Calabro interprete 345
De catharticis 351
De Gyneceis, id eſt paſsionibus mulierum, Nicolao Regio Calabro interprete 355
Liber ſecretorum ad Monteum 358
De medicinis expertis liber, cui titulus eſt medicinalis experimentatio 387
De melancholia ex Galeno, Rufo & Poſsidonio, Iulio Martiano Rota interprete 409
De cura Icteri liber 415
De cura lapidis liber 419
Quæſita in Hippocratem 425

Aduertas Lector etiam hos libros, qui ex antiquis tantum traductionibus habentur, quanta fieri potuit diligentia, caſtigatos, huc appoſitos eſſe. Siquid autem ſupereſſe uidebitur in antiquis translationibus, quod in hiſce nouis non reperiatur: id titulorum diuerſitate contingere ſcias, non quia prætermiſſum aliquid ſit. nihil eſt enim in uetuſtis illis codicibus, quod in hiſce nouis non contineatur. Nam aut idem ſunt, uerum alio nomine inſigniti: aut compendia: aut partes: aut fragmenta. Exempla aliquorum ſubijciam. Opus quod illic Myamir appellatur, idem eſt ac id, quod hic De compoſitione medicamentorū ſecundum loca inſcribitur. Libri item De iuuamentis membrorum, compendium ſunt librorum De uſu partium. Libellus De præſagitura, finis eſt libri De conſtitutione medicinæ. Et qui De commoditatibus theriacæ inſcriptionem habet, fragmentum eſt libri De theriaca ad Piſonem.

CL. GALENI LIBER DE HISTORIA PHILOSOPHICA

FVL. MARTIANO ROTA INTERPRETE.

VM illi qui ſe primum ad philoſophiam contulerunt de rerum natura ſolummodo diſceptarent, atq; in ea finem ſtudiorum ſuorum poſuiſſent, multis poſt ſeculis natus Socrates illorum ſententiam improbauit, fieri nō poſſe dicens, ut ab hominibus ea perciperentur, quæ tam remota à noſtro ſenſu forēt. exiſtimabat enim ſummæ difficultatis eſſe tam abditarū rerum certam notitiam conſequi, pluſq; utilitatis homines habituros, ſi ſcrutarentur, quo modo quis feliciter uitam traduceret, & ſe quam plurimis bonis fruens, à malis omnibus tueretur. hoc itaq; cum utilius fore Socrates iudicaſſet, diſſertationes de natura rerum, ꝙ parum humanæ uitæ conducere uiderētur, omiſit. & eam diſciplinam excogitauit, quæ quid bonum, quid malum, quid turpe, quid honeſtum, quidq; honore aut uituperatione dignum ſit, inueſtigat. arbitratus illos qui hæc antea ſecum meditati fuiſſent, ab omnibus uitæ incōmodis ſe facile explicaturos. atq; philoſophiæ pars altera hinc addita eſt, quæ de moribus agit, & illos inſtruit, qui uitam optime degere uelint. His autem ita mente præſumptis, idem quoq; cum animaduerteret, opus ſibi fore, ut quos inuentorum ſuorum participes eſſe uellet, eos etiam aſſentiri faceret, idq; ſolum fieri poſſe, ſi quibuſcum ſermonem inſtituiſſet, uere quæ diceret affirmare uideretur, rerum omniū magiſtram diſſerendi facultatem adinuenit, cuius argumentationibus ducti, & à malis diſcedimus, & ea amplectimur, quę prodeſſe ſemper, obeſſe nunquā, ſuapte natura queunt. Sic itaq; Socratis opera, philoſophia quæ ad ipſum uſq; naturalium rerum cognitionem non exceſſerat, tres partes obtinuit. Hęc præfari nos oportebat, ut calle quodam ad philoſophicæ hiſtoriam ueniremus, de qua nobis recenſere hoc in libro propoſitū eſt, non quia noui aliquid ipſi apportemus, uerum ut quæ ab antiquis de primo eius genere ſparſim & fuſe dicta ſunt, in unum colligeremus, breuiterq; & dilucide ea explicaremus. ne ſi prius hæc noſtra legerint, qui diſcendi ſtudio tenentur, expoſitoribus egeant, néue per ſe ipſos unaquaq; in re, quid ab antiquis philoſophis pronunciatū ſit, aperte non intelligant. cōmodius autem, quod dicimus, efficiemus, ſi & enunciatorum comprobationes, & uerborum phaleras omittemus. nam neq; oſtentationis gratia, ſcribere hæc aggreſsi ſumus, ſed ut his commodi eſſemus, qui ſibi utile quippiam ex philoſophia ſumere decreuerint. quiq; non ſolum abolla & pallio indutos, philoſophos arbitrātur, ſed etiam eadem qua cæteri ueſte utentes, modo

animū philoſopho dignum habere ſtudeant. perſpicue uero nunc omnia quæ à doctoribus meis accepi quæq; ipſe legēdo conſecutus ſum, in unū redigere curabimus. ut ex his intelligat unuſquiſque, unde primum philoſophia ad Gręcos peruenerit, quibuſq; auctoribus in Gręciam tranſierit: ac demum qui ipſi animum adijcientes cæteris præſtare uiſi ſint.

De ſucceſsione philoſophorum.

Conſtat igitur inter quamplurimos Thaletem
B Mileſium, philoſophiā primum apud Iones inuexiſſe. unde & eius ætatis ſapientiam, omnes Ionicam appellarunt. huius familiaris Anaximander extitit: qui & ipſe eodē pacto philoſophatus eſt; Anaximenemq; doctrinæ ſuæ ſucceſſorem, & æmulum reliquit. Anaximenes Anaxagoram docuit, qui Mileto relicta, migrauit Athenas, ubi Atheniēſem Archelaū ad ſtudia philoſophię concitauit. Archelaum Socrates audiuit, is qui & ætatis ſuæ, & poſt ſe genitis hominibus, in cauſa fuit, ut ſincero animo philoſophiæ incūberent. omnes enim fermè quotquot ipſum accedebāt, philoſophię deſiderio inflāmatos dimittebat. quāuis aūt multi fuerint appellati Socratici, in pręſentia tamen eorū tantū mentionē faciā, qui diſciplinæ
C ſucceſſores ab eo relicti ſunt. horum unus Plato fuit, qui cęteris omnibus plurimū excelluit, &, ut aliquis diceret, ſolus inuidia ſuperata, Socratici nomē obtinuit: clarus itaq; apud omnes cū eſſet; ueteris academiæ princeps extitit: hunc Speuſippus ſecutus eſt, qui in eiſdem quidē inuentis manſit, ſed in articularē morbū incidens, nō multum poſtea naturæ conceſsit, Xenocrate relicto, qui Platonis auunculi dogmata explicaret. Xenocrati Polemo ſucceſsit, qui & ipſe à Platonis diſciplina non deuiauit, Cratemq; inſtituit, in quo uetus academia finē habuit. nam Archeſilaus qui Cratē audiuit, mediā academiā inuexit, & ἐποχὴν, hoc eſt ſentētię ſuę reticentiā excogitauit. hūc ſecutus Carneades, academiæ nouæ fundamēta iecit, Cli
D tomachumq; dogmatis ſui ſectatorē reliquit. fuērūt preterea duę aliæ academię, quarū priori, Philo: poſteriori, Antiochus præfuit. ex reliquis autē Socraticis, quos plures admodum fuiſſe conſtat; multis parem, inferiorem nemini Antiſthenē arbitror: is enim auſterā uitam agēs, philoſophiam primus in opus deduxit. Antiſthenem Diogenes ſectatus eſt, & illi ſimilis uitæ inſtituto fuit. hunc Zeno Citieus audiuit, qui & Stoicam ſectam inuenit, & Cleanthem docuit. Chryſippi magiſter Cleanthes fuit, amboq; Zenonis doctrinā & uitę inſtitutum tenuere. Chryſippus Diogenē Babylonium diſcipulū habuit, Diogenes Antipatrum inſtruxit, Antipater Poſidonium docuit: rurſus

quoq; Ariſtippus unus ex Socratis auditoribus A
fuit, à quo Cyrenaicus cū eſſet, Cyrenaicā ſectam
accepimus: ſed nec Megarenſium dialecticā (hoc
enim nomē ea ſecta habuit) iure quiſpiā deſpiciet.
huius autor Euclides Megarenſis fuit qui Stilpo
nem docuit, & ingenij ſubtilitate nemini eorum
qui Socratē audierunt inferior fuit. Stilponē Me
nedemus Erytrienſis audiuit, à quo erytriaca phi
loſophia cognomen accepit. Phædonē Elienſem
nemo nō nouit, ut inter Socraticos è primis unus
habitus ſit. huic Anaxarchus Abderita ſectatus
eſt, qui Pyrrhonē docuit, ſcepticę philoſophię au
torem. Ariſtoteles autem diu quidem Platonicis
inuentis adhæſit, ſed tandē ſeipſum nouo dogma
ti addixit, & Theophraſtum ſcholæ & diſciplinæ
hęredem ſibi elegit. Theophraſtus Stratonem do B
cuit, qui ſuo quodam iure, de rerum natura diſpu
tauit: nam Epicurus philoſophiæ, ut quidam opi-
nantur, eruditione contempta, diſciplinæ genus
quoddam inuexit, quod ab accuratis philoſophis
nō eſt approbatum. Epicurum uero Metrodotus
audiuit et Hermachus qui Epicuro ſucceſsit. Por
rò philoſophorum genera duo ſuprema fuerunt
Ionicum & Italicū: ſed de Ionico multa ſatis iam
diximus. Italici uero, eius quidem quod Croto-
ne & Tarento uiguit, princeps extitit Pythago-
ras: eius autem, quod Elææ floruit, Xenophanes
Colophonius, quem pleriq; dubitādo, potiuſquā
aliquid ſtatuēdo philoſophatū ferunt. Xenopha-
nis placitis delectati ſunt Meliſſus & Parmeni-
des, quem abditarū rerum notitiam adeptum ſic C
tradunt, ut Zenonem Elæatem, contētioſam phi
loſophiam. Zenonis auditor Leucippus Abderi
ta fuit, q primus atomos excogitauit: quod dog-
ma ſuſceptum à Democrito, & ſtabilitū eſt. De-
mocriti Protagoras diſcipulus fuit, qui primus
oratoriam facultatem philoſophiæ coniunxit.

De cognominibus philoſophiæ.

Philoſophia uero cognomen adepta eſt, par-
tim ab autoribus, ut pythagorica & epicurea: par
tim ab eorum patria, ut eretrica, megarica: partim
à fine, ut eudemoniaca: ſiquidē Anaxarchus phi-
loſophiæ quæ ſuo tempore uiguit, finem eſſe feli-
citatem dicebat: partim ab actionibus, ut peripa-
tetica. Ariſtoteles namq; cum deambulando ſer-
monē ad diſcipulos haberet, hoc cognomine phi D
loſophiam ſuam appellandam cenſuit: partim ab
aduerſando, ut cynica, partim ab aliqua eius por
tione cui præ cæteris operam dederint, ut diale-
ctica: partim à locis in quibus diuerſabantur, ut
academica & ſtoica: partim ab affectu quo docen
tes utebantur, ut ſceptica: partim ab auctoribus,
fine, & patria ſimul, ut quam Ariſtippus introdu
xit, quæ ab ipſo Ariſtippica dicta eſt: ab eius pa-
tria, Cyrenaica: à fine, uoluptuaria: uoluptatem
enim philoſophię dicebat finem eſſe. uoluptatem
autem illum pleriq; ſignificaſſe affirmant, non il-
lam ſenſuum motione excitatam dulcedinem, ſed
eum animi ſtatum, qui moleſtia careat, nec illece
bris ullis mulceatur.

De ordine & diffinitione philoſophiæ.

Eam philoſophiæ partem quæ nobis diſſeren-
di artem tradit, duabus reliquis eius partibus an-
teponendā cenſuere qui poſterioribus ſeculis ex-
titere philoſophi, arbitrantes eos qui accurate ue
lint philoſophiæ operā dare, non prius alias par-
tes attingere debere, quàm diſceptandi peritiam
adepti ſint, & quid ſit unumquodq; cognoſcēdi.
philoſophiam nāq; cognoſcendi facultatem eſſe
quidam dicebant, & artem uitā optimę traducen-
di. optimā autem uitam eſſe ſecundū uirtutem ui-
uere. quidā uero ipſam diffiniebāt, exercitationē
artis ad uitā optime degendā neceſſariæ. ac exer-
citationē quidem philoſophiā eſſe, omnes exiſti-
mant, artem uero ſapientiā quæ humanarū diui-
narumq; rerū comprenſio eſt. quidā uero ipſam
eſſe potius arbitrati ſunt facultatē ſpectandi quæ
eligenda fugiendaq; ſint: per eligenda, bona: per
fugienda, mala ſignificantes. bona enim eſſe quæ
propter ſe ſequēda ſunt, & adepta poſsidentibus
utilitatem apportant. mala uero, quæ uitanda, &
obtenta damnum habentibus inferunt.

De partibus philoſophiæ.

Philoſophiæ partes ex ſententia plurium & eo
rum qui diligentiſsimi fuiſſe creduntur, tres eſſe
in ſuperioribus iam diximus. harum prima ratio-
nalis dicitur, qua ſcimus uniuſcuiuſq; rei ſubſtan
tiam, ab accidentibus diſcernere, & quo quicque
ab alio differat: ſecūda naturalis uocatur per quā
intelligere ualemus, quid in cauſa ſit, ut cœlū tan-
to ordine circumuoluatur, & quæ partiū eius tar-
ditatis ac uelocitatis ratio ſit, ac id genus alia: ter-
tia quæ alijs duabus magis eſt neceſſaria, & ad o-
pus uitæ longe utilior moralis nuncupatur: qua
cōmode colloqui, & pacate cōuerſari ſcimus. ac
imperioſos quidem & elatos, nō odio proſequen
do, ſed partim eludendo, partim miſerando, con-
temnere: manſuetos autem & officioſos econtra-
rio diligere. horum autem uitā agere, melius atq;
facilius eſt, cum expoſiti omnium cōmodis ſint.
illorum autē, & malum, & difficile, quia nec adiri
uolunt & adeuntibus moleſti ſunt.

De ſectis.

Sectam aliqui tribus modis dici affirmāt, com
muniter, proprie, & proprijſsime. ac cōmuniter
quidē conſenſum eſſe aliqua in re, quæ ad uitam
degendā pertinet: proprie uero cōſenſum in artis
alicuius exercitatione: proprijſsime autē, conſen-
ſum rerū ad philoſophiā ſpectantium. Hāc ſic ex
notione diffiniunt. Secta eſt collectio multorum
dogmatū ſibijpſis concordantiū, & ad unū finem
tendentiū. ſectæ uero quas maxime generales exi
ſtimant ij, quibus iſta curæ fuerunt, quatuor enu-
merantur. dogmatica quæ in multis conſtituta &
ſtabilis eſt. ſceptica quæ de ſingulis dubitat. con-
tentioſa quæ cauillis ſuperior eſſe in concertatio
nibus ſtudet: ſunt aūt cauilli ſicut ſi dixeris, quod
ego ſum, tu non es: homo ſum, ergo tu non es ho-
mo: & id genus alię pueriles & litigioſæ deductio
nes. miſta quæ licet multa decreta habeat, de mul
tis

tis tamen adhuc dubitat,nec ita de ſingulis diſpu A
tat,ut ea conſtituat.dogmaticos fuiſſe tradũt Py-
thagoram Samium & Epicurum Athenienſem.
Scepticos Zenonem Eleatem, Anaxarchũ Ab-
deritam, & Pyrrhonem, quem exactiſsimum in
hoc genere fuiſſe dicunt: contentioſos autem ap-
pellarunt Euclidem, Menedemũ,& Clitomachũ,
miſtos uero Xenophanẽ qui de rebus omníb.du
bitauit, illudq; ſolum aſſeruit, cuncta unum eſſe,
deumq; & finitũ & immutabilem & ratione præ-
ditum.item Democritum,qui nulla alia de re ſen-
tentiam ſuã protulit,ſed tantum atomos uacuum
& infinitum aſſeuerauit.

De exortu philoſophiæ.

Principium philoſophiæ tribus modis dicitur,
inueſtigandi, conſtituendi, demonſtrandi.princi- B
pium inueſtigandi eſt quod primos homines in
opinionẽ philoſophię induxit.conſtituendi,pars
ea philoſophiæ quæ prior in artẽ redacta fuit. de-
monſtrãdi, illud unde probare incipimus ea quæ
apud nos inuenta & conſtituta fuerũt. Xenocra-
tes ideo repertam philoſophiam aſſerit, quia cum
turbulenta ſit actiua uita, ſe ad contẽplationis ſtu
dium prudentes homines contulerunt.

De ſigno.

Signum à dialecticis diffinitur proloquiũ men
tis coniunctum.item antecedens cui conſequens
aliquod adnexum ſit.ſignorum autẽ quædã oſten
dere,quædam admonere dicuntur.oſtendũt quæ
ſic adnexa ſignificatis ſunt, ut cũ primũ apparẽt,
nos in cognitionem rei ſignificatæ ducant:ut fu- C
mus,quẽ ſimulatq; cõſpeximus, ignẽ ſubeſſe ſta-
tim intelligimus.admonent quæ nõ niſi prius ob-
ſeruata in notitiam rei ſignificatæ nos abducunt,
ut lac in papillis: id enim ubi prius adeſſe cogno-
uerimus,antea peperiſſe mulierem intelligimus.

De ſyllogiſmo.

Syllogiſmus eſt oratio quę ex conceſsis ab eo,
cum quo diſputamus inexpectatum aliud quip-
piam colligit:ueluti in primo de republica Thra-
ſymacho concedẽte, iuſtum id eſſe quod urbium
magiſtratibus eſt utile, magiſtratusq; interdum
aberrare:colligit Socrates,iuſtum quoque id eſſe
quod magiſtratibus inutile ſit.

De diffinitione.

Diffinitio eſt conciſa oratio quę nos ducit in co D
gnitionem uniuſcuiuſq; rei, uel diffinitio eſt ora-
tio quæ breui quadam commonefactione nobis
propoſitas res detegit. diffinitionum aliæ à ſub-
ſtantia,aliæ à notione ſumuntur.

De diuiſione.

Diuiſionem exiſtimãt ſeparationẽ eſſe eorum
quę in unũ conuenerint.diuidi autẽ nomen, in ſi-
gnificationes. totum, in partes. genus, in ſpecies
& differẽtias.ſpecies in ſingularia.& hæc in acci-
dentia, accidentia tum in ſeipſa,tum in ſubiecta.

De iudicio.

Iudiciũ eſt rem diſcernẽs conſideratio. duplex
aũt iudiciũ habemus, unũ quo uiuimus, alterum
quo res eſſe uel nõ eſſe dijudicamus.tribus modis
uero dicitur iudiciũ, cõmuniter, proprie, & maxi
me proprie.

De uero.

Verũ eſt quod alicui oppoſitũ cum re cõuenit.
differt autẽ uerum à ueritate, ſubſtãtia, cõſtitutio
ne, potentia. ſubſtãtia, quoniã uerum incorporeũ
eſt, cum dignitas ſit quæ ab omnibus proloqui ſo
let. ueritas autẽ corpus.nam omniũ rerum ſciẽtia
eſt.ſciẽtia principalis animi facultas, principalis
facultas ſpiritus eſſe uidetur, qui merito corpus
exiſtimatur. cõſtitutione, quia uerũ euidẽs eſt,ut
ego diſputo.ueritas autẽ à nobis inquiratur opor
tet, cũ bona uniuerſa comprendat.potentia, quo-
niam uerum malis & ineruditis hominibus, nam
uera interdum & ipſi dicunt: ueritas autem non
niſi probis & eruditis uiris ineſſe poteſt.

De demonſtrationum generibus.

Quoniã ad eam philoſophiæ partẽ quã logicã
uocant pertinere uidetur de demonſtrationibus
docere, conſentaneum eſt ut de his quoq; aliquid
dicamus.demonſtrationes uoco ſyllogiſmos qui
euidentibus propoſitione & aſſumptione conclu
ſionem oſtendunt, uel qui nulla alia egeant cõpro
batione.ſunt autẽ bifariã diſtincti. nam alij cathe
gorici, id eſt, prædicatiui, alij hypothetici, hoc eſt
cõditionales appellantur.Horũ alij modũ habẽt,
alij modo carent, alij miſti ſunt, alijq; ſecundũ, alij
tertiũ adiacens prædicant. conditionaliũ ſpecies
ſunt ſeptẽ. prima eſt in qua duobus poſitis quorũ
unum pręcedat, alterũ ſequatur, præcedens aſſu-
mitur & ſequẽs infertur.ut, ſi dies eſt, lux eſt. ſed
dies eſt, ergo lux eſt.ſecũda eſt, quę ex anteceden
te & oppoſito conſequẽtis, oppoſitũ pręcedentis
colligit.ut, ſi dies eſt, lux eſt, ſed lux non eſt, ergo
dies non eſt. tertia eſt, quæ ex adnexo negato &
oppoſito unius partis, alterius partis oppoſitum
deducit.ut, nõ ſi dies eſt lux nõ eſt. atqui dies eſt,
igitur lux eſt.quarta eſt in qua ex diſiunctio & par
tis unius oppoſito, alterum probatur. ut uel dies
uel nox eſt, ſed dies non eſt, igitur nox eſt.quinta
eſt in qua ex diſiunctio & una eius parte, altera nõ
eſſe arguitur.ut uel dies uel nox eſt, atqui dies eſt,
igitur nox non eſt.ſexta eſt quæ ex coniunctio ne-
gato & una eius parte, reliquam non eſſe conclu-
dit.ut, non & dies & nox eſt, ſed dies eſt, igitur
nox non eſt.ſeptima eſt in qua ex cõiunctio & par
te una negata, alteram colligimus.ut aut dies aut
nox eſt, ſed dies non eſt, ergo nox eſt.

De naturali philoſophiæ genere.

Quantum igitur par fuit de his agere, quæ ad
rationalẽ philoſophię partem attinent, à nobis eſt
alio in opere fuſe conſcriptũ.hic autẽ pauca quæ-
dam ſolũmodo perſtringentes, ad ea recenſenda
properamus quæ de natura rerum antiqui tradi-
dere.nemo uero mihi ſuccenſere debet, ſi quæ ab
alijs inuolute & perplexe ſcripta ſunt, ea nos faci
le & explicate teferre cõfidimus.nam & hoc fie-
ri poſſe non dubitamus, & rudibus ſatis fore cen
ſemus hinc philoſophiæ dogmatibus, tanquã ſa-
cris quibuſdã initiari. exordiũ autem faciemus à
primis rerum naturalium principijs, tam efficien

tibus, quàm materialibus. quibus cũ animũ adie/ A
ciſſemus, iure omnibus anteponendũ duximus
cauſas efficientes, inter quas deus principem lo/
cum obtinet, quem omniũ quę ſunt, quæq; in dies
fiunt, auctorẽ, & artificẽ, ut ita dixerim, ueteres
aſſerũt. Plato ſiquidẽ & Stoicus Zeno quid eſſet
deus explicãtes, non mundũ, ipſum eſſe dixerũt,
ſed præter hæc omnia, quiddã aliud, incorporeũ
quidem, ut Plato ſentit, corporeũ uero, ſicut Ze/
no aſſeuerat. neuter tamẽ quæ dei forma ſit expo/
nere eſt auſus, ſed Epicurus humanã ipſum habe/
re figurã credidit. Stoici propriã quidẽ eum ſem/
per non retinere, ſed igneus ſpiritus cũ ſit, omniũ
quibus affluxerit formã facile ſuſcipere, illiſq; ſi/
milem effici. locum illi determinatũ Epicurus in/
ter mũdos aſsignat, ubi deum incedere, & ambu/ B
lare dicit. Stoici, rebus omnibus eum connaſci, il/
liſq; ſimilẽ effectum, cũ eiſdem & moueri & locũ
mutare dicunt, ac ex ingenita ſibi uirtute, cuicũq;
rei ſibi coniunctæ proſpicere. ijdem quoq; deum
quidem cuncta gubernare dixerunt: ſed nullius
rei curam peculiariter habere. Stoicis Epicurus
hac in parte conſentit, affirmans beatam incorru
ptibilemq; naturã, neq; ipſam in ſe moleſtias ul/
las habere, neq; alicui alteri negociũ faceſſere, uni
uerſis tamen hominibus bona deũ elargiri. Plato
autẽ opinatus eſt deum & omniũ ſimul, & uniuſ/
cuiuſq; priuatim, curã habere in his ſolummodo,
quæ ad uitã ſpectant. Quicunq; mundũ genitum
putant, deum inquiunt ipſius extructorem fuiſſe.
non tamen omnes qui genitum mundum conce/ C
dunt, eandem quoq; de ipſius fine ſententiam ha/
bent. uerũ Plato ex eius qui ipſum conſtruxit ad/
mirabili artificio, neq; diſſolui, neq; aboleri poſſe
mundum exiſtimat. Stoici contra abſumi mun/
dum putant, idq; ignis opera fieri, qui in cauſa eſt,
ut exuſtus in infinitum commutetur: ſub quo cer
to quodam tempore materia quieſcit, totq; cõmu
tationum uacationẽ accipit, donec rurſus in con/
trarium ſtatum uergentibus rebus, alia quoq; ele/
menta denuo prodire incipiant, & rurſus diuino
iuſſu ſegregata, atq; in unum corpus redacta, no/
uum mundum conſtituant. Ac cæteri quidẽ om/
nes, qui deum cunctarum rerum auctorem credi/
derunt, ipſum quoq; unũ horum omniũ cauſam
ſtatuunt. ſolus Plato ideas introduxit, quarũ exẽ/ D
plum deus in conficiendis rebus ſequeretur. item
materiã omni qualitate carentem, ex qua ſingula
quæq; cõponeret, & diſsimiles inter ſe res diſtin/
ctaſq; faceret: neq; enim ex his unum aliquid ſuf/
ficere, ſed tria ſimul hæc requiri cenſet, ſi quid ab/
ſolui debeat. uerum quoniam de efficiente princi
pio ſatis multa attulimus, tẽpus eſt ut de materia
quoq; aliquid dicamus. Omnes qui de rerum
natura aliquid locuti ſunt, cõcordes materiã eſſe
cõcedunt. quæ nam uero ſit, nõ omnes cõſentiũt:
ſed Pherecydes Syrus terrã eã eſſe credidit, Tha/
les autẽ aquã, Anaximander infinitũ, Anaxime/
nes & Diogenes Apolloniata, aerem, Heraclitus
& Hippias Metapontinus ignem, Xenophanes
Colophonius aquã & terram, Hippo Rheginus A
ignẽ & aquã, Oenopides Chius ignẽ & aerem,
Empedocles quatuor elemẽta, terrã, aquam, ignẽ
& aerẽ. His amicitiã & litem adiungit, quarũ alte
ra coniungit & unit, altera ſegregat & diſtinguit.
Democritus & eum ſecutus Epicurus, atomos,
omnium rerum materiam opinantur. Heraclides
Ponticus & Aſclepiades Bithynus rerum princi
pia faciũt moles quaſdam omni actione carẽtes.
Anaxagoras minimas quaſdam & ſimiles rerum
particulas. Diodorus qui Cronus appellatus eſt,
indiuidua minimaq; corpuſcula. Pythagoras nu/
meros, mathematici corporum fines. Strato phy
ſicus cognomẽto, quas uocant qualitates. Plato,
Ariſtoteles & Stoici naturã quãdam informẽ, ex
qua primũ quatuor elementa, tum reliqua fiant, B
ſed Ariſtoteles elementis quintum corpus addit,
quod circumuoluitur & eſt immutabile.

De principijs & cauſæ differentia.

Principiũ & cauſam aliqui nihil inter ſe differ
re putant. aliqui principiũ quidẽ, rerum omnium
originẽ præcedere uolunt, non tamẽ ipſum euen
tus huiuſce cauſam eſſe dicunt. ſed id, quo ſecun/
dum unumquẽq; modũ res fiunt. cauſarũ genera
quatuor ijdem ſtatuunt. pręcedens, quod ab euen
tu ſeparari poteſt, idq; quod iã effecit permanet.
continẽs, quod rem quã facit non deſerit. nam eo
præſente, res gignitur: abſente, deſinit: urgẽte, cre
ſcit: deſiſtẽte, minuitur. perfectũ, quod per ſe ſolũ
rem peragit. concauſans, quod cęteris pares uires
in euentũ confert, ut in arãdo uidemus in quo uel C
plurimũ affert qui minimum etiam adiumẽti con
fert, ut bobus quidẽ duobus arator indigeat, ſed
multo facilius opus abſoluat ſi tertium iumẽtum
adiunctum aliorum laborem leuet.

De principijs & elementi differentia.

Cum Iones elementũ à principio nihil differre
arbitrarẽtur, plurimum Plato intereſſe iudicauit,
atq; ita utrũq; diſtinxit, ut elementũ id ſit quod cõ
poſitũ & effectum eſt, quomodo terrã, aquã, aerẽ,
& ignẽ elementa uocamus. principiũ uero dica/
tur quod ſe prius quicquã non habet, ex quo gi/
gni potuerit: alioqui principiũ non fore elemẽtis.
nãq; priora ſunt, tũ materia informis & perẽnis,
tũ forma ſpecies & ἐντελέχια, hoc eſt perfectio
nũcupata, demũ priuatio, quã abſentiã diffiniunt D
rei quæ tum adeſſe debeat. merito igitur Plato re
perta differentia, ueterẽ Ionicorũ ſententiã impro
bauit.

De natura.

Naturã aliqui diffiniunt arte præditũ ſuapteq;
motu in generationẽ tendentẽ igneum ſpiritum.
alij nihil aliud q̃ minutorũ corporũ congreſſum
& diſceſſum. Ariſtoteles principiũ motus & quie
tis eius in quo eſt primo & nõ ſecundũ accidens.
naturalia uocat, cũ elementa quatuor, tum cętera
quę ex eis fiunt, animalia, ſtirpes, metalla, & quæ
in aere generãtur, imbres, niues, fulmina, grandi
nes, uenti.

De motu.

Motum omnes penè concedũt quicunq; pau/
lo diligentius philoſophati ſunt, locorũ cõmuta/
tionem

tionem. ut cum quis Alexandria Romam uenit, A
uel Alexandriam Roma diſcedit.qualitatum ua-
riationem,ut ſiquis ex frigido calidus fiat, uel ex
calido frigidus euadat.naturæ uiciſsitudinem, ut
ſiquis antea non exiſtens homo,nũc eſſe incipiat:
uel contra exiſtens,homo eſſe deſinat.ſtaturę mu
tationem,ut ſiquis e paruo magnus creſcat, aut è
magno in paruum decreſcat.

De corpore.

Reliquis corpus eſſe dicentibus quodcũq; ſiue
agat ſiue patiatur, mathematici corpus eſſe diffi-
niunt,quod trifariam extentum eſt,in longum, in
latum,& profundum. punctum namq; eſſe qui par
tes non habeat,lineam uero longitudinem tantũ,
ſuperficiem,latitudinem longitudini coniũctam.
hanc ſi profunditas accedar corpus appellari.qui B
dam etiam corporũ fines corpus crediderũt. Pla-
to molem eſſe corpus aſſeruit, quæ & locũ occu-
pat,& intra ſe molem aliã non admittit.neq; enim
duo corpora unũ locum obtinere ſimul poſſe.

De figura.

Figura,corporis ſuperficies,circunſcriptio, &
finis eſt.figurarum uero,aliæ rotũdæ ſunt,aliæ an
gulares,quarum infinita penè uariatio eſt.

De forma.

Forma ſubſtantia eſt incorporea,quæ quidem
ex ſe nõ ſubſiſtit,ſed formis carentem materiã in-
formans,omnia quæ uidemus extare facit.Socra
tes & Plato formas arbitrantur naturas eſſe à ma
teria ſeparatas in intellectu cogitationeq; dei,hoc
eſt in mente diuina ſitas.Ariſtoteles autẽ formas C
quidem & ſpecies nõ abſtulit,ſed eas materię cõ-
iunctas eſſe uoluit.Stoici noſtras intellectiões for
mas appellarunt.

De mundo.

Stoici mundum unum eſſe dixerunt,quem &
totum eſſe,& corporeum arbitrati ſunt. Empedo
cles mundum quidem unum eſſe concedit,totum
tamen ipſum negat,ſed exiguã quandã totius par
ticulã,reliquũ uero ocioſam materiã.Plato mun-
dum unum eſſe & totum tribus argumentis cõie-
ctat,quia perfectus non eſſet,ſi omnia non conti-
neret:nec exẽplari ſimilis,ſi unicus non eſſet: nec
ęternus,ſiquid extra ſe haberet.Metrodorus tam
abſurdum eſſe putat unum mundũ in infinito na-
tum dicere,ꝙ in agro magno,unam ſpicam. nam D
cum infinitæ cauſæ ſint, mundos quoq; infinitos
eſſe neceſſum eſt.ſunt autem infinitæ cauſę, id eſt,
atomi,quare & infinitos effectus eſſe oportet,hoc
eſt mundos,cum eorum quiſq; finitus ſit.

De conſtitutione mundi.

Mundus rotunda figura hoc pacto conſtitit.in
diuidua corpuſcula quæ tum fortuito motu fere-
bantur, cum unum in locũ plurima conueniſſent,
magnitudine,& figuris differebant. quęcunq; igi
tur anguloſa,magna,& grauia fuerũt, ſubſtitere:
quæ uero parua,leuia,& rotunda, in ſuperiorẽ lo
cum ab illis extruſa ſunt,nec prius aſcẽdere deſie
runt,ꝙ impulſionis uiolentia ceſſauit. tunc enim
retro acta, cum inferius deſcendere nõ poſſent, in
loca ſibi cõgrua deuenere.ea autem ſunt quę cir-
cũpoſita.ut igitur inter ſe ſatis coagmẽtata ſunt,
quæ circũ undiq; erant, extimũ cœlum genuerũt.
quę uero illis & loco & natura proxima extiterũt
planetas effecerũt.nam aerẽ exhalatorũ corporũ
multitudo cõpoſuit,qui cõcitatus in uentũ, cœlũ
agitare cœpit,& cum in orbem actũ circunuerſa-
re,quem motus ordinẽ ſtellas adhuc ſeruare uide-
mus.ut autem ex corporibus in ſublime eiacula-
tis,cœlum,ignis, & aer,ortus eſt,ita ex ſubſiden-
tibus nata eſt terra:quã multa materia nimium ad
huc corpulentam, cum uentorũ impetus,tum ſtel
larum ſplendor compingendo attenuarunt, & ad
eam quã ſpectamus paruitatẽ, redegerũt,aqua ex
preſſa:quæ fluida cum ſit per decliuia labi cœpit
in loca cõcaua,uel ipſa per ſe aqua huc illuc diſcur
rens alueos ſibi & latos ſinus excauauit. ſic itaq;
præcipuę mundi partes in lucem prodierunt.

De deo.

Quæ de deo inter initia omiſimus ea nunc ex-
plicare nobis in animo eſt.nam ex antiquis philo
ſophis quoſdam inuenimus qui deos nõ eſſe dixe
runt,nõ tamen id palam fateri auſi ſunt,ſed an dĳ
eſſent ignorare ſe dicebãt.fuerunt autẽ Diagoras
Melius, Theodorus Cyrenaicus,Euemerus Te-
geata, & Euripides Athenienſis,quanq; id ipſe nõ
dicit,ſed Siſyphum id dicentẽ introducit ob me-
tum Areopagitarũ. ſed iſtos miſſos faciamus, &
Anaxagoram potius audiamus, qui diuinã men-
tem aſſerit,res omnes à primordĳs mundi inter ſe
cõfuſas diſtinxiſſe,atq; ita res omnes procreaſſe.
uel Anaximandrum,qui ſtellas cœleſtes deos ar-
bitrabatur.aut Democritum, qui mentem igneo
circulariq; corpore utentem, hoc eſt mundi ani-
mam deum eſſe affirmabat.nã Pythagoras ex hi-
ſce quæ ipſe inter principia collocauit,unitatem,
hoc eſt unius naturam, & mentem ipſam deũ atq;
bonũ,exiſtimauit:dualitatẽ uero, dæmonẽ, & ma
lum,quã corporea moles circũſtat, id eſt quẽ aſpi
cimus mundũ. Socrates autẽ & eum ſecutus Pla-
to deum id inquiunt eſſe,quod unum,quod ſolũ,
quod bonum, & ex ſeſe eſt. quæ omnia illuc ten-
dunt, ut deum mentẽ eſſe ſignificent nulli mate-
riæ cõmiſtam, nulliq; affectui obnoxiã. Ariſtote-
les uero ſupremũ deum formã eſſe diffinit, ſepara
bilem quidem, æthereo tantũ corpori quod quin
tum appellat,inhærentẽ.id autẽ cũ in plures ſphę
ras natura quidẽ coniunctas,ratione uero diſtin-
ctas, ſeparet, quamq; ſphęrã animal eſſe cenſet, ex
anima & orbe cõpoſitum.quorum hic ęthereum
corpus eſt, in circuitum uolubile. illa, ratio, quæ
ipſa quidem motũ non admittit, ſed tamẽ motus
eſt cauſa.Stoici deum eſſe pronunciant, ignem ar
te præditum, rationeq; & uia ad mundi generatio
nem procedentẽ, atq; omnes rerum omniũ ratio-
nes continentem, quibus uniuerſa fato eueniunt.
item aliter:ſpiritum toti mundo infuſum, qui ua-
rias appellatiões ſortitur pro diuerſitate materię,
in quã diffuſus eſt.deos autẽ exiſtimãt cũ ſtellas,
& cœlum, tum præcipue mentem. Epicurus deos

omnes humanã ſpeciẽ habere credidit. uideri ta-
men à nobis non poſſe, ob ſummam tenuitatẽ ato
morum, quæ ipſos componũt. quatuor etiam alia
rerum genera ſempiterna ſtatuit, atomos, infini-
tum, uacuũ, & ſimilitudines, quæ ab eo eiuſdem
rationis partes & aliorum elementa cenſentur.

Vnde in cognitionem dei uenimus.

Dei uero cognitionem habuimus ex pulchritu
dine, quã cœlo ineſſe ſpectamus. nihil enim teme
re, aut caſu, pulchrum oritur, ſed artificis alicuius
opera. quamobrem & Euripides ſtellas, inquit, or
natus gratia ab opifice ſapienti cœlo inditas fuiſ-
ſe. deuenimus autem in huiuſcemodi cognitionẽ,
cum ex alijs ſtellis, tum præcipue ex ſole & luna,
quæ ſubterraneum iter emenſa, eodem colore, ea-
dem figura, eadem magnitudine naſcũtur, eadẽq;
& tempora & loca ſeruant.

De Heroibus & dæmonibus.

Thales, Pythagoras, Plato, & cum his Stoici,
unanimes aſſerũt, dæmones naturales ſubſtãtias
eſſe, Heroas autem, animas à corporibus ſepara-
tas: & harum bonas eſſe, quæ hominũ fuerint ſan
cte uitam traducentiũ, malas autẽ, male uiuentiũ.
Epicurus tam dæmones q̃ Heroas nõ concedit.

De anima.

Cum multa de anima ab antiquis inter ſe con-
trouerſa dicta ſint, nemo me à propoſito introdu
ctionis modo diſcedere arbitretur, ſi paulo fuſius
ea cõmemorauero, quę ab illuſtriſsimis quibuſq;
dicta ſunt. animã igitur exiſtimãt aliqui ſpiritum
eſſe toto corpori adnexum, non tamen æquabili-
ter, ſed uni mẽbro magis, alteri minus. hoc Aſcle-
piadis ſectatores dicũt. eandem alij facultatẽ qua
uiuimus arbitrãtur. quidam principiũ motus om-
nium, quæ fiunt & ſunt. Epicurus autem aerem il
lum quem reſpirando attraximus, animã eſſe cre-
didit, cuius ſubſtantiã alij incorporeã dixerunt, ut
Plato, alij corporeã, ut Zeno, et ipſum ſecuti Stoi
ci. nam ſpiritũ ipſam eſſe opinati ſunt. item morta
lem alij, ut Epicurus & Diocles. alij immortalem,
ut Plato & Stoici, ipſam exiſtimarũt. quanquam
Plato ſuo ſe motu ſemper mouentẽ, nec unquam
interiturã ipſam aſſeueret. Stoici contra, tam diu
animã durare, quoad mundus diſſoluatur. tunc e-
nim ipſam quoq; corrũpi. rurſus alij ſic adnexas
corporibus animas aiunt, ut ex eis ipſas ſpõte na-
tas dicãt. hocq; in cauſa eſſe, ut corporeis uolupta
tibus tantopere delectent. alij uero animã uolunt
dei particulam quandã eſſe, nec ullum extare ele-
mẽtum quod otioſum ſit, quodq; in compoſitarũ
rerũ rationem nõ ueniat. peccare uero animas in-
quiunt, alij quia liberæ cũ ſint, ſuopte arbitrio ad
malũ ferantur. nam cũ uoluptates appetãt, ut eas
aſſequantur, uitia perſequi, flagitioſum eſſe nõ iu
dicant. alij, cuncta fato euenire putantes, animam
quoq; nulla electione habita delinquere poſſe cõ-
cedunt. pœnas dare ſceleratorũ animas, ubi à cor
poribus ſolutę fuerint, exiſtimat Plato: bonorum
autẽ, ad deum poſt mortẽ reuerti, & in aſtris habi
tare. Stoici nihil iſtorũ admittunt, ſed poſtq̃ aiunt

A ſeiunctæ à corporibus fuerint, quę intemperãter
uixerũt, & uoluptatũ adhuc auidæ ſunt, corpus a-
liud iterũ ſubeunt, deſiderio uoluptatum illectæ,
quas corporis miniſterio aſſequuntur. id autẽ eas
tãdiu facere quoad uirtutẽ edoctæ, in cognitionẽ
ueri boni deueniant, ac meliorẽ uitã traducant, à
qua ſtatim ubi ſolutæ etiã ab impedimẽtis corpo
ris liberæ fuerint, ipſis per ſeſemet interlucentib.
honeſti ac decoris ideis uniunt, à quibus nunquã
ſic affectæ poſtea diuelluntur. partes animę Plato
tres fecit, rationẽ, iracundiã, & cõcupiſcentiã. Ari
ſtoteles quartã addidit naturalẽ, quæ corpus ue-
getat. Stoici & ipſi partes animę quatuor enume-
rant ratiocinandi, ſentiendi, loquendi & gignẽdi
facultatẽ. alij ſimplicẽ & partibus carere animam
B arbitrantur. nihil enim aliud ipſam eſſe q̃ pruden
tiam, quã tum mentẽ, tum intellectũ appellãt. Me
nemachus unus ex ſectatorib. ſtoicæ diſciplinæ,
ubi ſuſpicionẽ addidit, loquendi & gignẽdi pote-
ſtatẽ ademit, eas ſentiendi facultatibus attribuẽs.
nõnulli demũ in ſenſum & rationẽ animam diui-
ſerũt, quib. aliquis merito potius aſſentiri poterit.

De minimo.

Ante quatuor elementa nonnulli fragmenta
quędam eiuſdem rationis paruiſsima & rotunda
ceu elementorũ elementa extitiſſe dicũt. Heracli-
tus quoq; fruſtula quædam cum minima, tum in-
diuidua, cogitatiõe tantũ apprehẽſibilia cõcedit.

De colore.

Color eſt qualitas corporis uiſibilis. Pythago-
C rici colorem appellant ſuperficiẽ corporis. Empe
docles q̃ meatibus oculorũ quadraret. Plato flam
mam è corporibus prodeũtem cuius partes apte
oculis incidũt. Zeno is qui Stoicorum princeps
fuit, colores eſſe diffinit, primos materię habitus.
qui Pythagorę ſucceſſerũt philoſophi, colorũ ge-
nera quatuor fecerũt, albũ, nigrũ, rubrũ, & palli-
dum: reliquas autẽ colorum uarietates ex diuer-
ſa elemẽtorum commiſtione oriri: animaliũ uero
etiam ex aeris & locorũ diuerſitate conſurgere.

De miſtione.

Priſci miſtionem elementorum fieri dixerunt,
ex mutua inter ſeſe per primas qualitates actiõe.
Anaxagoras et Democritus ex eorum ſolũmodo
cõgreſſu. Empedocles è paruiſsimis micis elemẽ
D ta cõponit, quas minima quędam fruſtula, & ue-
luti elementorũ elementa eſſe dicit. Plato tria tan
tum corpora ex ſe mutuo fieri credidit, ignis, aer,
& aqua, terrã nanq; ſolam immutabilem eſſe.

De uacuo.

Qui à Thalete manarunt philoſophi ad Plato-
nem uſq; uacuum omnes abnegarunt. Empedo-
cles intra mundum, inquit, uacuum res nulla, nec
extra eſt. Leucippus Democritus Epicurus et Me
trodorus atomos quidem multitudine, uacuũ au-
tem magnitudine infinitũ dicũt. Stoici intra mun-
dum uacui quidem nihil eſſe, extra uero infinitũ.
alij tantum uacui ſolummodo extra mũdum eſſe,
quantum ad reſpirationem mundi faciat. mundũ
enim igneus cum ſit, euentatione indigere.

De loco

De loco & receptaculo.

Stoici & Epicurei locum à receptaculo differ-
re cenſent, ac locum quidem eſſe quod corpus to-
tum tãgit ut ſuperficies: receptaculum autẽ quod
parte ſolum, ut in uaſis uinarijs contingit.

De tempore.

Pythagoras tempus eſſe arbitratur, continẽtis
nos cœli machinã. Plato mobilem ęternitatis ima-
ginem, uel interuallum motus cœli. Eratoſthenes
ſolis circũuolutionem, tẽporis autem eſſentiam.
Plato cœli motũ exiſtimat. Stoici ferè omnes mo-
tum ipſum. ac cæteri quidem ingenitũ tempus ar-
bitrãtur. Plato genitũ ex ſenſus noſtri cogitatiõe.

De ortu & interitu.

Parmenides Meliſſus et Zeno Elęata ideo nec
generari nec corrumpi quicquam aſſeruerunt, ꝙ
uniuerſum immobile ponunt. Epicurus & cæteri
quotquot è minutis corpuſculis mundum extru-
unt, ex atomorum conuentu gigni & eorũ diſceſ-
ſu aboleri cuncta affirmant. hi autẽ neq; oriri quic-
quã neq; interire proprie dicũt. nam cum ex con-
gerie non ex alteratione gigni res uelint, nõ qua-
litatis ſed quantitatis motũ, ortus & interitus mo-
mentũ præcedere faciunt. Pythagoras & alij qui-
cunq; materiam pati ſupponunt, ortum & interi-
tum proprie aſtruunt, cum uelint elementorũ qua-
litatibus immutatis naſci res & diſſolui.

De neceſsitate.

Thales ualidiſsimam eſſe neceſsitatem dixit,
cum uniuerſo dominet̃. Pythagoras mundo eam
incubare credidit. Parmenides & Democritus o-
mnia neceſſario euenire dicunt, eandemq; ipſam
eſſe cum fato, cum iudicio, cum prouidentia. Pla-
to quædam in prouidentiam, quędam in neceſsi-
tatem refert. neceſsitatis autem eſſetitiam Empe-
docles arbitratur cauſam principijs & elementis
utentem. Democritus reſiſtentiam motum & im-
petum materiæ. Plato, nonnunquam materiã, in-
terdum babitum eius qui circa materiã operetur.

De fato.

Heraclitus omnia fato euenire dicit. ipſumq; i-
dem eſſe quod neceſsitas. Plato quãuis in homi-
num animis & uita fatum conſtituat, ei tamen &
libertatem noſtram adiungit. Stoici Platonẽ hac
in parte ſequuntur, ac neceſsitatem quidem diffi-
niũt, inſuperabilem & uiolentam cauſam. fatum
uero cauſarum ſeriem, in qua tamẽ illa quoq; cau-
ſa cõtinetur, quæ in nobis eſt, ut quædã fato fiãt,
quędam non fiant. fati uero eſſentiam Heraclitus
eſſe diffinit rationem, ſubſtantiã uniuerſi permeã-
tem. fatum autem corpus æthereum quo tãquam
ſemine uniuerſum gignitur. Plato perẽnem ratio-
nem & legẽ naturæ totius uniuerſi. Chryſippus
uim ordine cuncta gubernantem. item in diffini-
tionibus Fatum, inquit, eſt ratio ſeu lex cuius pro-
uidentia reguntur omnia quæ ſunt in mundo: uel
ratio per quam, orta nata ſunt, naſcentia oriũtur,
oritura naſcẽtur: reliqui uero Stoici fatum deſcri-
bunt cauſarum ſeriẽ, hoc eſt ordinem & nexũ in-
tranſgreſsibilẽ. Poſidonius tertiũ ipſum à Ioue. fa-

A cit, ut primus ſit Iupiter. ſecũda natura. tertiũ, fatũ

De fortuna.

Plato fortunam diffinit cauſam quę ſectetur &
incidat rebus quas facere eligimus. Ariſtoteles
cauſam quæ hiſce rebus interuenit quas alicuius
gratia & uolentes facimus, obſcuram tamẽ & in-
ſtabilem. differre uero fortunam à caſu, ex eo quia
quæ fortuna fiunt, caſu quoq; fiant, cum fortuna
ſolum in noſtris actionibus uerſetur. quæ uero ca-
ſu fiunt, nõ omnia fortuna. in his enim caſus etiã
conſiſtit quæ ad actiones noſtras non attinent. in-
ſuper fortunam ad homines tantum ſpectare, ca-
ſum autem non ad homines ſolum, ſed ad bruta,
& ad reliqua quoq; uita carentia. Epicurus incon-
ſtantem & ipſe cauſam, modis, temporibus, perſo-
B tis, fortunã dicit. Anaxagoras & Stoici cauſam
quę humano diſcurſu aſſequi non poſsit, atq; alia
quidem, neceſsitate. alia, fato. alia, electione. alia,
fortuna. alia, caſu fieri.

De finitate & infinitate mundi.

Pythagoras primus hanc rerum omniũ conge-
riem mundum appellauit, exactam eius diſpoſi-
tionem cõtemplatus. Thales & qui ab eo deriua-
runt, unum mũdum aſſeruit. Democritus & Epi-
curus, et utriuſq; magiſter Leucippus, infinitos in
infinita uacui amplitudine ſitos. Empedocles cũ
in ſuprema parte mundi ſolem circũuolui faciat,
mundũ finitũ ſtatuit, Seleucus autẽ infinitũ. Dio-
genes uniuerſum quidẽ infinitũ dicit, mundũ au-
tem finitum. Stoici multum inter uniuerſum & to-
C tum intereſſe dicunt: ac uniuerſum quidẽ infinitũ
eſſe, cum uacuũ quod infinitum eſt cõprendat: to-
tum autẽ quia uacuũ excludit, finitum eſſe. quare
cum totũ & mundus idem ſint, mundũ finitũ eſſe.

De figura mundi.

Ariſtoteles & Stoici rotunda figura mundum
conſtare dicunt. alij partim cono, partim ouo ſimi-
lem malunt. Epicurus & his & id genus reliquis
mundum conſtare poſſe concedit.

De anima mundi.

Reliqui omnes animam habere prouidẽtiaq;
regi mundum arbitrantur. Democritus & Epicu-
rus, & quotquot atomos ac caſum introducunt,
neq; animam habere neq; prouidentia regi ipſum
inquiunt, ſed bruta quadam natura. Ariſtoteles
D non anima, non ratione, nõ mente, non prouiden-
tia prędítum mundũ omnibus ſuis partibus exiſti-
mat: ſed cœlum tantũmodo. cœleſtes enim orbes
ſingulos & animã & uitam habere. reliqua uero
infra cœlũ poſita, omnibus his carere. quod ſi or-
dine aliquo frui uideant̃, non ex ſe illa ipſum habe-
re, ſed incidẽter, quatenus à cœleſtibus corporib.
reguntur.

De æternitate mundi.

Pythagoras & Plato factũ à deo mũdum arbi-
trãtur, ac quantũ in ipſo eſt, interire poſſe. nam cũ
ſenſibus percipiatur, corporeũ eſt et diſſolubile.
nõ intercidet tamẽ dei ꝓuidentia & cuſtodia præ-
uentus. Epicurus & Stoici mundum interiturum
cõcedunt, ortus cũ ſit, id quod & reliquis accide-
re uidemus & animalib. & ſtirpib⁹. Xenophanes
inge-

ingenitum,ſempiternum, indelebilem, defendit.
Ariſtoteles quæ infra lunam ſunt, mortalia: quæ
uero ſupra,immortalia ſtatuit.

An mundus alatur.

Ariſtoteles, qui mūdum ſempiternum tuetur,
nullo ipſum alimēto indigere concedit. nam ſi nu-
trimento egeret, interiret tandem. Heraclitus ex
ijs quæ bic corrumpuntur ipſum ſibi mundū im-
mutatione quadam nutrimentum ſubminiſtrare
putat.Philolaus ex Pythagoricis unus corruptio
nes duas eſſe dixit.interdum nanq; ignem è cœlo
deſcendere,interdum uero lunaris aquæ circum-
uerſatione aerem effundi.horū itaq; exhalationi-
bus cœlum nutriri.

A quo elemento mundus exordium ceperit.

Phyſici mundum à terra exordium ſumpſiſſe
dicunt,tanquā à centro,ꝙ rotundis omnibus eſſe
principium ſolet.Pythagoras ab igne. Empedo-
cles ætherē primo extitiſſe dicit,tum ignē,poſtea
terram,de qua circumuoluētis ſe cœli impetu ue-
hementer aſtricta,exilijt aqua,quæ in uaporē cō-
uerſa,aerem peperit.cœlum autem æthere, ſolem
igne ſolo conſtare credit.reliqua uero quæ hic a-
pud nos ſunt, ex alijs. Plato cum uiſibilem hunc
mundum ad imitationem mundi intelligibilis fa-
ctum exiſtimet , animum primum extitiſſe dicit,
tum corpus,quod ex igne & terra primo, ex aere
& aqua ſecūdo conſtat. Pythagoras cum quinq;
tantum figuras ſolidas eſſe cerneret, quas etiā ma
thematicas appellant,è cubo terram natam credi
dit,è Pyramide ignem, ex octaedra aerem, ex ico-
ſiedra,aquā,è dodecaedra cœlum.atq; Plato hac
quoq; in parte Pythagoram ſectatus eſt.

De ordine partium mundi.

Mūdi partes ita inter ſeſe complicatas Parme-
nides aſſeruit,ut una ab alia contineatur. ac quā-
uis omnes ex raro & denſo conſtent , eas tamen
quę in medio ſunt, ex opaco & lucido miſtas,quę
uero cæteras continet,inſtar muri ſolidā eſſe.Leu
cippus & Democritus tunicam & membranam
quandam mundo circumponunt. Epicurus par-
tim raro,partim denſo,mūdos operimento inuol
uit , quorum alios circūagi putat,alios autem mi-
nime.Plato ſupremo loco ætherem collocat,tum
ignem,poſtea aerem, deinde aquam, ultimo ter-
ram,interdum tamen ætherem igni cōiungit.Ari
ſtoteles ætherem primo collocat,quem incōmu-
tabilem,& quintum corpus facit.ab eo commuta
bilia diſponit,ignem,aerem,aquam,& infimo lo
co terram.his autem ita motum attribuit, ut quin
tum corpus,hoc eſt cœleſtes orbes, circūuoluan-
tur.alia uero quæ infra cœlum ſunt,recto motu fe
rantur,ac leuia quidem , aſcendant, ignis,& aer.
grauia uero,deſcendant,aqua,& terra.Empedo-
cles nec definita,nec eadē loca ſemper habere ſen
ſit elemēta,ſed in alterius locū omnia ſuccedere.

De mundi inclinatione.

Diogenes & Anaxagoras poſt mundi cōſtitu-
tionem,& animalia genita ex terra, ſponte mun-
dum,unā ſui partem ad auſtrum inclinaſſe,alterā
A ad ſeptentrionē extuliſſe.fortaſſe uero diuina pro
uidentia, ut quædam mundi partes habitari poſ-
ſent,quædam non habitari, pro caloris,frigoris,
& temperiei conditione. Empedocles aerem,in-
quit,ſolis impetu adactum,boreales plagas extu-
liſſe,auſtrales autem depreſsiſſe,atq; ita totū mun
dum inclinatum eſſe.

An extra mundum aliquid ſit.

Qui duce Pythagora philoſophati ſunt, extra
mundum uacuum eſſe dixerunt.uacuum nāq; re-
ſpirādo mundus attrahit,expirādo remittit. Stoi-
ci quoq; ideo uacuum foris eſſe uolunt,ut cū mun
dus conflagrabit,in ipſum diffundi queat. id autē
uacuum infinitum eſſe, quanquā Poſidonius in-
finitum ipſum non facit,ſed tantum ſolummodo,
B quantum ad diſſolutionem mundi ſufficiat, libro
primo de uaeuo. Diogenes uacuū & ipſe aſtruit.
Plato & Ariſtoteles nec intra mūdum, nec extra
uacuum ponunt.

De dextra & ſiniſtra mundi parte.

Pythagoras, Plato, Ariſtoteles, dextram mun
di partem orientalem faciūt, unde motus incipit:
occidentalē uero ſiniſtrā.Empedocles quæ ad ſol
ſtitium,dextrā:quę ad brumam, ſiniſtrā diffinit.

De cœli eſſentia.

Anaximenes extimam mundi circumferētiam,
terream eſſe credidit. Empedocles cœlum ſolidū
eſſe putat, cōſtareq; ex aere in morem cryſtalli ab
igne durato,& utroq; hemiſphęrio tam ignem ꝙ
aerem continere. Ariſtoteles è quinto corpore, i-
C pſum facit,reliqui ex igne,ipſumq; ex calidi frigi-
diq; commiſtione compactum.

De cœli ſegmentis.

Thales, Pythagoras & qui ab eis manarūt,cœ
lum in quinq; circulos diuidūt, quos zonas appel
lant.horum is qui nobis ſemper apparet, arcticus
uocatur:ſequens, ſolſtitialis: tertius, æquinoctia-
lis:quartus,brumalis:ultimus,antarcticus:qui no
ſtris oculis hic aſpici non poteſt. obliquus autem
circulus quem Zodiacum nomināt, tres medios
cōiungit, ductos autē à ſeptentrione ad auſtrum,
æquinoctialis rectis angulis diuidit. Pythagoram
uero ferūt Zodiaci obliquitatem primum animo
concepiſſe,quod ſibi tamen Oenopides Chius ar
rogare, tanquam à ſe inuentum, non dubitauit.

D De ſtellis.

Tbales è terra quidem cōſtare ſtellas opinatur,
uerum ignitas eſſe. Empedocles ignem tantum,
quem æther compreſſus quo tempore dirimebā-
tur elemēta,illuc ſubmiſit. Anaxagoras ætherem
igneum eſſe ex ſui natura putat, ipſumq; circum-
uolutionis ſuæ uehementia, lapides è terra ſurri-
pere, quos ſurſum euectos & inflammatos, ſtellas
aſſerit. idem rurſus alio in loco ſtellas appellat ſa-
xa latentia, quæ crebro in terram decidētia extin
guntur: ſicuti contigit cum in Aegos fluuiū can-
dens ſaxum in morē ſtellæ cecidit. Diogenes ſtel-
las opinaꝛ perinde atq; pumices, & raros lapides,
ac per eos mundum reſpirare. Empedocles fixas
cryſtallo(ſic enim ipſe cœlum appellat)adnexas.

errantes

errātes aūt, ſolutas aſſeuerat. Plato quāuis ſtellas maiori ex parte igneas eſſe credat, tamē aliorū elementorū expertes eas nō iudicat, ſed elemētis glutinis uice cōtineri. Xenophanes è nubibus accenſis cōſtare ſtellas arbitrat, easq; interdiu extingui, noctu accēdi, nō aliter atq; carbones ſolent, ortūq; & occaſum nihil aliud eſſe, ꝗ nubiū accenſionem & extinctionē. Heraclides & Pythagorci ſingulā quanq; ſtellā, unū mundū eſſe, terrā, aquā, aerē, & ætherē comprehēdentem, ferriq; per aerē infinitum. hæc opinio in ſacris Orphei cōtineri perhibetur, quibus initiati quanq; ſtellā unum mūdum arbitrantur. Epicurus nihil iſtorum non admittit, cum id genus omnia contingere poſſe concedat.

De ſtellarum figura.

Stoici ſtellas rotundas exiſtimant, ut & mundum, & ſolem, & lunam. Cleanthes, coni figura. Anaximenes, tanquam clauos cœlo adactos. alij tanquam folia candentia, & picturas.

De ordine ſtellarum.

Xenophanes una ſuperficie ſtellas omnes moueri credit. Stoici quaſdā altius, quaſdā ſummiſſius ferri. Democritus ſtellas ita diſponit ut fixæ ſummū locū teneāt, uagę ſuccedentem, inter quas ſolē & lunā reponit. Plato poſt fixas Saturnū collocat, deinde Iouē, poſtea Martē, deinde Venerē, poſtea Mercuriū, deinde ſolē, ultimo lunā. mathematicorū alij Platonē ſequuntur, alij ſolem in medio ſtatuūt. Anaximāder & Metrodorus Chius, atq; Crates, ſupremū locum ſoli dant, ſuccedentē lunæ, tertium ſtellis fixis & uagis.

De motu ſtellarum.

Anaxagoras, Democritus, & Cleanthes, ab ortu in occaſum ferri ſtellas omnes exiſtimat. Alcmæon & mathematici uagas ex aduerſo fixis incedere dicūt. hoc eſt ab occaſu in orientē. Anaximander uehi ſtellas exiſtimat, ab eo orbe cui inſunt. Anaximenes eodem pacto ſub terra, quo ſupra moueri. Plato & cū eo mathematici Solē, Venerē, & Mercuriū eodē tēpore curſum ſuū abſoluere dicūt.

De ſtellarum lumine.

Metrodorus omnes ſtellas tam fixas ꝗ uagas lucem à ſole accipere iudicat. Heraclitus & Stoici nutriri ſtellas putāt è uaporibus ſurſum eleuatis. Ariſtoteles non indigere nutrimento cœleſtia dicit æterna cum ſint, & corrumpi nequeant. Plato ut mundū, ſic ſtellas è ſeipſis nutriri ſentit.

De ſtellis quas Caſtoris & Pollucis uocant.

Xenophanes ſtellas quæ in nauigiorum malis & antennis quādoq; uident, nubeculas quaſdam eſſe credit, quæ certo quodā motu agitatę reſplendent. Metrodorus nautis timore cōſternatis oculos interlucere putat.

De ſtellarū ſignificatiōe.

Plato, ſolem, lunā, & alias ſtellas, tam uagas, ꝗ ſtabiles, occaſu & exortu ſuo tēpeſtates, quæ æſtate & bruma contingunt, ſignificare non dubitat. Anaximenes nō ex alijs, ſed ex ſole ſolo, hęc intelligi uult. Eudoxus & Aratus ex omnib. indifferēter.

De ſole.

Anaximander orbem eſſe putat octies uigeſies A terra maiorē, ſimilemq; totæ plauſtri canthum habentē, concauū, igne plenū, quem nobis ore quodam paruo, tanquā per modioli foramen oſtēdit, hocq; ſolem eſſe. Xenophanes è ſiccis uaporibus igniculos quoſdam conuenire dicit, qui in unum corpus redacti, ſolem conſtituāt, uel ſolem accenſam nubem eſſe. Stoici ſolem inquiūt ignitū fluentum eſſe, è mari illuc euectū. Plato ipſum maiori ex parte, igne cōſtare credit. Ariſtoteles globū è quinto corpore. Philolaus Pythagoricus corpus uitro ſimile, quod ab igne qui in mūdo eſt, lucem ſuſcipit, & eam ad nos remittit. quamobrē tria requiri ad ſolis conſtitutionē, ignis, qui in cœlo eſt: corpus, quod ab ipſo perinde atq; ſpeculum quoddam igniri & illuſtrari poſsit: & tertio, lux quę ab B eo ſpeculo repercuſſa ad nos uſq; diffundat. nam & hanc lucem ſolem appellare ſolemus, tanquam ſimulachrum ſimulachri. Empedocles duos ſoles exiſtimauit. unū præcipuū atq; primum, hoc eſt ignē qui eſt in oppoſita & dimidia cœli parte, quā replet, quiq; ſemper ex aduerſo ſuę imaginis, hoc eſt ſolis noſtri, incedit. alterū, eum quē ſpectamus ſolem, qui repercuſsio eſt lucis eius quā ex pręfata cœli parte aere cōcalefacto plena antedictus ignis ſuffundit, ac in corpus ſolare quod eſt cryſtallo perſimile mittit, ubi refracta ad nos deſcendit, & ad primi ſolis motum circunfertur. atq;, ut tam multa duobus uerbis explicem, ſol eſt repercuſsio ignis qui circa terram mouetur. Epicurus collectionem terræ pumicis ſpongiæ'ue per ſimi C lem putat, quā ignis eius foramina permeans accendit. Heraclitus collectum uaporē qui in oriente accenditur, in occidente extinguitur.

De magnitudine ſolis.

Anaximāder ſolem quidem æqualem terrę credidit, orbem uero quo fertur, & è quo reſpirat, ſepties uigeſies terram excedere. Anaxagoras multoties Peloponneſo maiorem. Heraclitus quantū eſt humani pedis longitudo. Epicurus omnia quę hactenus attulimus, aliàs contingere poſſe. talem tamen hunc eſſe qualem ipſum ſpectamus, parūq; uel maiorem uel minorem eſſe.

De figura ſolis.

Anaximenes ſolem, ut folium extentum iudicauit. Heraclitus peluis inſtar intus concauum foris D conuexum. Stoici rotundum, ut cœlum eſt, & ſtellę. Epicurus ipſum poſſe hiſce omnibus eſſe figuris admittit.

De conuerſione ſolis.

Anaximenes ideo ſolem conuerti putat, quod ab aere denſato & obnitenti retro pellatur. Anaxagoras eum repelli ab aere qui ſeptentrioni ſubeſt, cenſet, quémque ſol ipſe compingens ualentiorem iam denſitate reddidit. Empedocles cum ab orbe quæ ipſum defert, tum à brumæ & ſolſtitij circulis, ſolem prohiberi credit, ne rectà ad polos deſcendat. Diogenes quia ſol extingueretur, frigore calorem oppugnante. Stoici eatenus ſolem progredi uolunt, quoad alimentū inueniat. oceanum autem & reliqua maria ſoli nutrimentū

ſubminiſtrare

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſubminiſtrare uapores ſummiſſos, cũ quibus terrę A
quoq; exhalationẽ admiſceri uolunt. Plato, Pytha
goras, Ariſtoteles, ob ſigniferi obliquitatem, qua
ſol oblique meare cogitur, & ſecũdum brumę ſol
ſtitijq; circulos progredi. Hęc autem omnia ænea
ſphæra docet.

De ſolis defectu.

Thales interuentu lunæ quæ ſuapte natura o-
paca eſt ſolem deficere primus dixit, idq; ex ſup-
poſito ſoli ſpeculo facile diſcerni. Anaximander
clauſo foramine per quod ignis euaporat. Heracli
tus cõuerſione partis eius quæ cõcaua eſt ad ſupe
riora, eius uero quę cõuexa eſt, ad noſtros oculos.
Xenophanes deficientẽ ſolem extingui putat, rur
ſusq; renaſcentẽ aliũ accẽdi, narratq; ſolẽ aliquan
do integro mẽſe defeciſſe, rurſus alio tempore ſic B
ex toto defeciſſe, ut interdiu nox eſſe uiderẽ. ſunt
qui putent denſam nubem noſtris oculis incõper
tam ſolem occupare. Ariſtarchus ſolem in erran-
tibus ſtellis annumerat, terramq; circa ſolis circu
lum mouet, qua inclinante ſolis orbem adumbra
ri credit.

De luna.

Anaximander orbem lunę decies nouies terra
maiorẽ exiſtimat, ac quemadmodum de ſole dixi
mus, rotæ plauſtri ſimilem canthum habere, con-
cauum, igne plenũ, uno foramine uaporantẽ. Xe
nophanes accenſam nubẽ. Stoici corpus ex igne
& terra compactum. Plato ignem maiori ex par-
te. Anaxagoras & Democritus corpus ſolidum,
ignitum, campos, montes, & ualles habens. He-
raclitus terram nebula incluſam, Pythagoras & C
ipſe ignem eſſe lunare corpus exiſtimat.

De magnitudine lunæ.

Stoici maiorem terra lunam computant, quem
admodum & ſolem. Parmenides æqualem ſoli, à
quo lunam quoq; illuſtrari dicit.

De figura lunæ.

Stoici rotundã lunã dicũt, ſicut & ſolem. Empe
docles, diſco ſimilẽ. Heraclitus, pelui, hoc eſt orbi
cularem & cõcauam. nonnulli oblongam. figurã
uero luna ſeptem modis aſſumit. nam ab interlu-
nio diſcedens cum primum apparere incipit, cor-
nuta ſpectaẽ, tum dimidia, poſt ſemiplena, demũ
rotunda, rurſus à plenilunio reuertens ſemiplena
euadit, hinc dimidia, poſtea cornuta, uideri poſtre
mo deſinit, donec iterũ nouetur. multa uero hac D
de re ultro citroq; dicunẽ. quidam id umbra terræ
contingere credunt, quæ modo totam, modo par
tem aliquam eius occupet.

De lumine lunæ.

Anaximander ipſam peculiarẽ lucem habere
cẽſuit, rariorẽ tamen. Antipho proprio lunã ſplẽ-
dore fulgere docet, quod ſi paulatim abſcondatur, id
illi contingere ſolis propinquitate. ſic enim à natu
ra inſtitutum eſſe, ut minor lux maioris acceſſu ſo
piatur. id quod & reliquis ſtellis euenit. Thales et
qui ab eo deriuarunt philoſophi, lunam à ſole illu
ſtrari dixerũt. Heraclitus idem lunæ quod ſoli cõ-
tingere defendit. ſtellas enim quoniã cõcauę ſunt,
& uapores excipiũt, lucere uideri, ac ſolem quidẽ
ſplendidius cum in puriori aere feraẽ: lunam uero
languidius, quia turbulentro magis incedat.

De lunæ defectu.

Anaximãder ideo lunam deficere putat, quod
os rotæ obſtruatur. Beroſſus quia ad nos conuer
tat partem quæ minus lucet. Heraclitus quia auer
tat partẽ quę caua eſt. Pythagoreorũ quidã lunã
aſſeuerant reflectere, & intercipere lucem, illudq;
noſtra, hoc antipodum terra fieri. Plato, Ariſtote
les, Stoici, & mathematici, concordes aſſerunt lu
nam congreſſu ſolis occultari, digreſſu illuſtrari.
deficere autem terrenæ occurſu umbræ, quæ tum
temporis ex diametro plus minus inter utrunque
ſidus porrigitur.

De maculis lunæ.

Pythagorici lunam idcirco maculis interpun-
ctam arbitrantur, quia maiora animalia & proce-
riores arbores habeat quam hic apud nos reperiãtur,
eſſe uero decies quinquies animalia illa noſtris
grãdiora robuſtioraq;, nec uſitatum ullum excre
menti genus emittentia. diem quoq; quantum di-
ximus, longiorem noſtro. Anaxagoras in diuerſi
tatem partium hoc refert. lunam enim ex attenua
tis & corpulentis partibus componi, quamobrẽ
opacam lucidis interiectam uideri. ſtellamq; lucis
ementitæ lunam ideo nuncupari. Stoici quoque
non integre compactam lunam fatentur, quia diſ-
ſimiles partes habeat.

De diſtantia lunæ.

Empedocles plus duplo lunam diſtare cenſet à
C ſole quam à terra. mathematici decies octies plus. Era
toſthenes ſolem à terra diſtare cõputauit ſtadiorũ
millibus centũ triginta, lunã autem uiginti octo.

De annis.

Annus is qui Saturno attribuitur, annorũ eſt
triginta: qui Ioui, duodecim: qui Marti, duorum:
qui Soli, menſium duodecim. Veneri totidem &
Mercurio deputãtur. eodẽ enim tempore quo ſol
curſum ſuũ peragũt. lunæ uero annus dierum eſt
triginta. tot enim dies menſis comprendit, ſiquis
à cõgreſſu ad egreſſum numeret. annũ uero quem
magnum appellant, quidã octauo quoq; anno cõ
pleri dicũt. alij decimonono. quidam ſexageſimo
primo. Heraclitus decẽ & octo millibus annorũ
ſolarium. Diogenes è trecentis ſexaginta quinq;
D annis tam longis quam eos Heraclitus facit. nonnulli
ſeptẽ millibus ſeptingentis octuaginta ſeptem.

De circulo lacteo.

Circulus lacteus è nubibus conſtat. is noctu in
aere ſemper apparet, lacteusq; eſt de ſuo colore
nũcupatus. Pythagoreorũ aliqui crediderunt ip-
ſum eſſe ueſtigium incendij ſtellæ cuiuſdam quæ
Phaetontis tempore ſuis ſedibus excidit, & loca
per quæ circumuoluta eſt exuſsit. alij ſolem anti-
quo tempore illac iter ſuũ peregiſſe dicunt. quidã
nihil iſtorum uolunt, ſed id modo ſic nobis appa-
rere ex multitudine luminis cœleſtis ignis, quod
illis in locis à cœlo tanquã à ſpeculo quodam fra-
ctus ad noſtros oculos reijcitur. id quod etiã cœle
ſtis arcus nubes facere cõſueuerũt. Metrodorus,
hunc

nunc ſolis circulũ eſſe putat, qui ſolis diſceſſu cõ-
ſpici poteſt. Parmenides rarum denſo cõmiſtum,
lacteum colorem procreare aſſeuerat. Anaxago-
ras umbrã terræ lacteũ circulum exiſtimat, quem
ideo cœlum ita occupare uult, quia ſol cum terrę
ſubeſt, omnia illuſtrare non poſsir. Democritus
ſplendorem multarum, paruarũ, & cohærentium
ſtellarum, quæ crebrę cum ſint, cõiunctam lucem
fundere uidentur. Ariſtoteles exhalationis ſiccæ
incendiũ, quæ iugiter & abunde ſuccedit, non ali
ter atq; in crinitis fit, quas infra planetas eſſe non
dubitamus, & ab igne accendi. Stoici ignis æthe-
rei raritatem, ipſumq; ſuperiorẽ planetis. Poſido-
nius & ipſe ignis aceruum lacteum circulum cre-
didit, qui licet ſtellis clarius luceat, ſplendorem ta
men continuum habet.

De crinitis & diſcurrentibus ſtellis ac trabib.

Pythagoreorum aliqui crinitas inquiunt ſtel-
las eſſe de numero illarum quæ nõ ſemper appa-
rent, ſed certis quibuſdã temporũ ſpatijs oriũtur.
aliqui repercuſsionem uiſus noſtri ad ſolem, non
aliter atque in ſpeculis fieri ſolet. Anaxagoras &
Democritus conuentũ duarum pluriúmue ſtella-
rum ſeſe illuſtrantiũ. Ariſtoteles ſiccæ exhalatio-
nis accẽſam cõgeriem. Strato ſideris alicuius lucẽ
denſa nube retentã, id quod & laternis euenit. He
raclides Ponticus nubẽ prælatã illic à ſuperna lu-
ce illuſtratã. eandem hic barbatis, areis, trabibus,
colũnis, & id genus alijs, cauſam aſsignat, ut om-
nes peripatetici faciũt qui ex inflammatis uapori
bus ſpecies haſce fieri dicunt. Epigenes uaporem
terrę cõmiſtum, in altũ eleuatum, ibiq; accenſum.
Boethus ardẽtis aeris id ſpeciẽ eſſe credit. Dioge
nes, ſtellas quidẽ crinitas putat, ſed quę impẽdens
alicuius periculũ ſignificẽt. Anaxagoras quas di-
ſcurrẽtes ſtellas uocãt, perinde atq; ſcintillas ex ę-
thereo igne cadere putat, quamobrẽ ſtatim quoq;
extingui. Metrodorus ex ſolis radijs uiolenter nu
bem, ut ſagitta ſolet, irruẽtibus, diſcurrentis ſtellę
ſpeciẽ excitari. Xenophanes id genus omnia, nu
biũ accenſarũ cõſtitutiões incurſiõésue exiſtimat

De tonitruo, coruſcatione, fulmine,
turbine, & conuolutione.

Anaximander hæc omnia ſpiritu contingere
exiſtimat. is enim denſę nubi incluſus erũpere ni-
titur qua parte tenuior & leuior ea fuerit, nubis
diſruptio, tonitru, ſpiritus expãſio, ſecus nubẽ a-
tram, coruſcationẽ facit. Metrodorus cũ in nubẽ,
inquit, denſitate compactã ſpiritus irruit, frangẽ-
do & diſcindendo tonat, percutiẽdo & diuellẽdo
micat. quod ſi inter motus feſtinationẽ à ſole quo
que calorẽ ſpiritus is acceperit, fulminat. fulmen
autẽ cum impotens fuerit, in turbinẽ degenerat.
Anaxoras cũ calor, inquit, frigus impetit, hoc eſt
cũ ætheris pars ſpiſſum aerẽ inuadit, crepitu, toni
truum facit, colore quẽ ex uicinitate nubis atræ
promit, coruſcationẽ: luce uero cũ multa, tum ma
gna, fulmen procreat: corpore paulo plus dẽſato,
conuolutionẽ gignit: nubiloſiore, turbinem abſol
uit. Stoici nubiũ concurſionẽ, tonitruũ diffiniũt,
A coruſcationẽ earundem accenſionẽ attritu excitã
tam: fulmen, uiolenter actæ nubis incenſionẽ: tur-
binem tardius motę nubis progreſſum. Ariſtote-
les omnia iſta è ſiccis uaporibus cõponit, qui cum
in humidos inciderint, erũpere conantur. dum igi
tur ſicci humidos impellũt & diſcindũt, ſtrepitus
excitatur. id tonitru eſt. dum protrudunt & erum
punt, inflammanẽ. hæc quoq; coruſcatio eſt. cũ ue
hemẽtiori impetu tanq; è catapulta exilierint, mul
to magis accenſi ruũt: fulmen hoc appellaẽ. nã tur
bo à cõuolutione hoc differt q̃ ille calidiori, hæc
denſiori materia cõſtat, utrũq; tamẽ multã habet.

De nubibus, pluuia, niue, & grandine.

Anaximenes ex aere plurimũ denſato conſiſterẽ
nubes arbitratur. idem ex eodẽ adhuc plus inſpiſ-
B ſato, pluuiã exprimi putat. quod ſi dum cadit, plu
uia gelaſcat, niuem procreare, & grandinem ſi à
uento aliquo frigido cõprendatur. Metrodorus è
uaporibus aquoſis in ſublime delatis nubes cõpo
ni cenſet. Epicurus ex atomis. rotũdari uero gran
dinem, & pluuiam longo per aerem deſcenſu.

De arcu cœleſti.

Eorum quę in ſublimi fiunt, quædã re uera cor
pus aliquod ſunt, ut imber & grando: quędã autẽ
quãuis ſolidi nihil in ſe habeant, inanẽ tamẽ quan
dam ſui ſpeciẽ oculis noſtris obijciũt. quod genus
eſt arcus cœleſtis, de quo tum deniq; aliquid dice
mus, ſi prius quo pacto cernamus explicauerim⁹.
Quicquid uidemus uel recta, uel curua, uel fracta
linea uidemus. nemo uero exiſtimet lineas oculis
C aſpici poſſe. nam cũ incorporeæ ſint, mente tantũ
ſpectari queunt. rectis lineis uidemus omnia quæ
in aere ſunt, quęq; cornu, uitro, ſpeculariq; lapide
interpoſito, ſpectamus. rara enim hæc ſunt, & re-
ctis meatib. uidenda tranſmittũt. curuis lineis aſ-
picimus, quæ aquis ſubſunt. quapropter & remi
ſiquis eos è longinquo ſpectauerit, curui apparẽt.
curuatur enim uiſus neceſſario, cum ſit aquæ na-
tura denſior aere. fractis lineis intuemur quas in
ſpeculis uidemus imagines, ad quas arcũ quoque
cœleſtem referri dicimus oportere. prius tamẽ hu
midam exhalationem in nubem mutatã concipi-
endum eſt, tum roris inſtar ex ipſa minutas gut-
tas manare. cum igitur ſol in occaſu uel ortu fue-
rit (nam arcus ſoli contrarius ſit oportet) tum ocu
D li guttas quas diximus ſpectantes, ſolis lucem in
eis refractam uidẽt, id eſt arcum ipſum cœleſtem.
guttæ uero non figuræ ſed coloris cauſa ſunt. tres
enim colores arcus habet. phœniceũ, uiridem, et
purpureũ. phœniceum, quia ſolis radij ſinceri pe-
nè remittuntur: uiridem, quia plus aquæ cõmiſti,
minus puri redduntur: purpureũ, quia magis ad-
huc turbidi ſunt & inter guttas diſperſi. exemplũ
ſibi quiſq; conficere poteſt, ſiquis aquã ore ſumat,
& eam aduerſo ſoli cõpreſsis labijs ita propellat,
ut nubis rorẽ imitetur. nam ſi ſe lux ad guttas re-
franget, arcũ protinus formari uidebis. ſed & qui
lippientibus oculis ſunt, ſi ad lucernam reſpiciãt,
iridem illic uident. uerum hæc Platonis & Ari-
ſtotelis mens eſt. Anaximenes uero cœleſtem ar-

cum fieri credit quoties ſol in aduerſam nubē radios mittit, quos denſa craſſa & nigra cū ſit, euadere nō ſinit, ſed eos in ſe detinet. Anaxagoras lucem ſolis ab oppoſita denſaq́ꝫ nube repercuſſam, arcū appellat, quē ſemper è regione ſolis cōſiſtere dicit. eādem quoqꝫ cauſam affert cur duo ſoles, ut frequēter in Ponto contingit, uerū ſolem hinc inde aſtare uideantur. Metrodorus, cū ſolis radij nubem intrarint, tūc nubem uiridem, radios purpureos apparere dicit.

De uirgis & gemino ſole.

Virgæ quas in cœlo uidemus, & ſoles gemini, partim corpus aliquod habent, partim nō habēt. habent quia è nube quam cōſpicimus, conſtant. non habent, quia colorem quem ſpectamus, proprius ipſis nō eſt, ſed aduenticius, ut qui ex ijs rebus ſit quæ non ſunt, ſed apparent. hi autem omnes affectus tam qui per naturam ſunt ꝗ̃ qui per adumbrationem fiunt, ſimiles inter ſe ſunt.

De uentis.

Anaximander uentum exiſtimat fluxum aeris eſſe, cuius ſubtiliſsimas maximeq́ꝫ humidas partes ſol iam abſumpſerit. Stoici uētum omnē fluentis aeris impetum arbitrantur, qui uarias appellationes pro locorum diuerſitate ſortiatur: nam ab occaſu ſpirās, Fauonius appellatur: ab oriente ueniens, Subſolanus uocatur: ab Vrſa flans, Aquilo dicitur: ab Africa prorumpens, Africus nominatur. Metrodorus uentos alios tum commoueri dicit, cum ſol aquoſæ exhalationis humorē exuſſerit. Eteſias autē, aere iam ad ſeptentrionē inſpiſſato, recedētem ſolem peracto ſolſtitio ſubſequi.

De hieme & æſtate.

Empedocles & Stoici hiemem fieri dicunt, aere præualēte ſurſumq́ꝫ ſua ſe denſitate protrudente, æſtatem autem contra igne inualeſcente, ac ſe deorſum ad nos agente.

De terra.

Thales & qui ab eo deriuarunt philoſophi, unam tantum terram eſſe dixerunt. Pythagoreorū aliqui duas, hanc, & huic aduerſam aliam. Stoici unam & finitam. Xenophanes infinitā ex ea parte qua deorſum tendit, atqꝫ ex aere & igne compoſitam eſſe. Metrodorus terram aeris, ſolem ignis ſedimentum exiſtimat.

De figura terræ.

Thales & eum ſecuti, terram rotundam arbitrantur. Anaximander columnæ ſimilem, quæ tamen planam non rotundam ſuperficiē habeat. Anaximenes menſæ, Leucippus, tympani figuram habere credit. Democritus diſco quidem ſimilē, uerum magnitudine concauam putat.

De ſitu terræ.

Qui Thaletem ſecuti ſunt, terram in medio poſitam arbitrantur. Xenophanes primam, ut quæ in infinitum radices ſuas porrigat. Philolaus Pythagoricus ignem in medio ſtatuit, quē totius naturæ meditulliū cenſet. ſupra quē terram huic noſtræ contrariā, & inde noſtram collocat, quam ex oppoſito ſitam illi dicit & circa eam ferri. quam-

A obrem eos, qui illic ſunt, à nobis uideri nō poſſe. Parmenides omniū primus terrā extra duos circulos habitabilem dixit, ſolſtitialem & brumalē.

De inclinatione terræ.

Leucippus terram in auſtrum propendere credit, ob exilitatē quæ adeſt illi parti, eo quod ſeptētrionalis plaga quæ ſummis algoribus infeſtatur, cōpacta ſit, auſtralis autem è cōtrario, combuſta. Democritus demiſiſſe ſeſe ad meridiem terrā putat, quia ſatis ea quæ illic naſcuntur ſuſtinere non poſsit. namqꝫ ſeptentrionē cum intemperie laboret pauca gignere, meridiem bene temperatus cū ſit, multa proferre, quæ aucta terram deprimunt.

De ſtabilitate terræ.

Cæteri quieſcere, Philolaus, moueri terrā aſſe-
B uerat circa ignē per obliquū circulum, eo more, quo ſolem & lunā uidemus. Heraclides Pōticus & Ecphantus Pythagoricus quāuis moueri terrā dicūt, non tamen eam locū ſuum exire cōcedunt, ſed inſtar rotæ circa propriū cētrum, ab occaſu in ortū ferri. Democritus initio terrā leuior et rarior cum eſſet, uagaſſe fatetur, uerū procedēte tempore grauiorem & denſiorem factam, conſtitiſſe.

De diuiſione terræ.

Pythagoras ad imitationem cœli terrā quinqꝫ cingulis diſtinxit, ſeptentrionali, ſolſtiniali, æquinoctiali, brumali, & auſtrali. horū medius & duo proximi mediam terrā cingunt, atqꝫ pars hæc cōbuſta nuncupatur, utrinqꝫ quod ſuccedit, uſqꝫ ad auſtralem & ſeptentrionalem cingulū, bene tem-
C peratū cum ſit, habitabilis regio dicit̄, inde quod ſupereſt, nimio gelu torpeſcit.

De concuſsione terræ.

Thales & Democritus terræmotus cauſam in aquam referunt. Stoici cōcuſsionem terrę ſic diffiniunt. terræ cōcuſsio eſt exitus uaporis humidi è ſubterraneis locis in aerem prodeuntis. Anaximenes terræ ſiccitatem & humiditatem commotionis cauſam aſsignat, quarum illam æſtus, hanc pluuia gignit. Anaxagoras terram tremere putat ob incluſum aerem, qui cum in ſuperficiem terræ incidat, nec eam prę dēſitate penetrare ualeat, ambientē locū ſuccutit. Ariſtoteles ob frigiditatē undiqꝫ ambientē, & in abeuntis locum ſuccedere uolentem. nam exhalatio leuis et calida cum ſit in ſu-
D periorē locum euadere nititur, ſed cum uiarū anguſtijs & obliquitate impediatur, ac ſuccedenti quoqꝫ locum dare cogatur, conatus, & altercatio oboritur, ex qua cōmoueri terrā oportet. Metrodorus rem nullam aſſeuerat, modo propriū locū obtineat, moueri, niſi uiolenter inde propellatur uel abſtrahatur. quamobrem terram quoqꝫ ſua in ſede morantem commoueri non poſſe, partes tamen eius interdum loca inter ſeſe cōmutare. Parmenides, Democritus terram ęqualiter undiqꝫ receſsiſſe, æqualiter quocūqꝫ propendere dicūt, nec habere cauſam ob quam plus huc ꝗ̃ illuc uergat. hinc eq́ꝫ fieri, ut uibrare ſe poſsit, mouere tamē nō poſsit. Anaximenes ideo terrā ſuccuti putat, quia terrā, lata cum ſit, aeri tanꝗ̃ uehiculo inſidere credit

dit. alij, quia perinde atque cruſta, ſeu tabula mari incũbat. Plato ſex genera recti motus enumerat, ſurſum, deorſum, in dextram, in læuã, ante, retro, horũ nullo terram moueri concedit. nam cum nõ habeat quo plus inclinet immota remanet, quędã tamẽ eius loca cõcaua ab incluſis flatibus agitari. Epicurus fieri poſſe dicit, ut ab incluſo craſſoq; aere, ut qui aquæ naturã adhuc ſapiat, terra cõcutiatur, & ueluti ſubter pulſata quatiatur. fieri quoq; poſſe cõcedit ut cauernoſa cũ ſit, ab interfuſo ſpiritu huc illuc per cauernas diſcurrẽte cõmoueat.

De ſalſedine maris.

Anaximander humoris primi reliquias mare exiſtimat, maiori nãq; parte, quæ dulcis erat, igni conſumpta, reliquum quod extenuari nõ potuit, amarum ſubſtitiſſe. Anaxagoras cum, inquit, inter initia ſtagnaret aqua, continua ſolis obambulatione uri cœpit, atq; ita factũ eſt ut pingui in uapores ablato reliquum & amarũ & ſalſum remanſerit. Empedocles terrã putat ſolis calorib. æſtuantem ſudorẽ fundere eumq; maris fluctibus elutũ ſalſedinis cauſam eſſe. Antipbo quoq; ſudorẽ corporum æſtuantium mare credit. Metrodorus mare putat tanquã per colum à terra tranſmitti, atq; ita craſsitiẽ & ſalſedinem ab ea mutuari, nõ aliter atq; tranſmiſſa per cineres aqua ſolet. Platonici aquã dicũt, quę gignit̃ ex aere frigoris opera, dulcem eſſe: quæ uero caloris ope reſudat, aut euaporat, ſalſam.

De acceſſu & receſſu maris.

Ariſtoteles & Heraclitus ſolem dicunt uentos complures excitare, & circũducere. flantib. igitur uentis, Atlanticum mare pelli, pulſum intumeſcere, tumens littora inundare. rurſus ceſſantib. uentis aquas retrahi, hocq; receſſum, illud acceſſum eſſe. Euthymenes Maſsilienſis ad incrementum & decrementũ lunæ, mare creſcere & decreſcere iudicat. Plato mare attolli credit, aquis inſurgentibus, ſubſidere, deſcẽdentibus. oſtiũ enim quoddam eſſe per quod aquæ ultro citroq; reciprocẽt, indeq; maris accurſum & recurſum fieri. Timęus cõplures fluuios è Celtarũ mõtibus in Atlanticũ pelagus labi putat. horũ incurſu protrudi & inundare mare credit, defectu reuocari & ſubſidere. Seleucus cum & ipſe moueri terrã opinetur, exiſtimat eam ſua conuolutione in lunæ obuolutionem incidere, ſicq; afflatum inter duo corpora repercuſſum, in Atlanticum pelagus irruere, quo impetu maria cuncta attolli credibile eſt.

De incremento Nili.

Thales eteſias uentos aduerſus Aegyptum flantes Nilum attollere credidit. nam cum aduenientis pelagi tumor ipſum erũpere non ſinat, increſcat oportet, et alueũ exeat. Euthymenes Maſſilienſis externis oceani maris aquis, quas ipſe dulces exiſtimat, Nilũ augeri putauit. Anaxagoras Aethiopiæ niuibus, quæ per hiemem denſatę, æſtiuo tẽpore liqueſcant. Democritus & ipſe niuibus, ſed quę in ſeptẽtrione ſint. peracto nãq; ſolſtitio reſolui niues illic iudicat, & eas in uapores primum ac nubes mutari, tum ab eteſijs in meridiẽ et

A Aegyptũ expelli. repentinos itaq; illic imbres effundi, quib. Nili paludes reſtagnẽt, & Nilus ipſe abũdet. Herodotus is qui cõſcripſit hiſtoriã, ęqualem dicit ęſtate & bieme Nilum è fontibus manare, per hiemem tamẽ minorẽ eum uideri, ob ſolẽ, qui tum uicinus Aegypto diſcurrens, eius aquas extenuat. Ephorus hiſtoriarũ ſcriptor & ipſe, narrat ęſtiuo tempore Aegyptum uniuerſam laxari, atq; ita magnã aquarum uim erumpere: Arabiam quoq; & Libyã, rara arenoſaq; terra cũ ſint, ad id plurimum cõtribuere. Eudoxus ab Aegyptijs ſacerdotibus ſe accepiſſe memorat permutationẽ æſtatis in hiemẽ cauſam eſſe, ut Nilus quotannis exũdet. nam quando nobis qui ſub Cancro degimus, æſtas ingruit, habitantibus ſub Capricorno B hiems adeſt. quo fit ut inde aduectus Nilus, continuis pluuijs auctus increſcat, & ruptis alueis latiſsime ſpatietur.

De ſenſu.

Senſum ita Stoici diffiniunt, ſenſus eſt rei ſenſilis comprenſio. multis autẽ modis ſenſus dicitur, nam & habitus, & potentia, & actus, & imaginatio, ea quæ per inſtrumentũ aliquod res comprendit, et id poſtremo quod ipſi octauo loco numerãt animę principatũ, à quo ſenſus omnis manat. rurſus inſtrumentum ſenſus appellat̃, ſpiritus intelligẽs à principatu animę in mẽbra ſenſuum miſſus. Plato ſenſum enũciat corporis et animę ſocietatẽ, ad ea quę foris ſunt cognoſcẽda. uim nãq; quæ id facit, animę, inſtrumentũ quo facit, corporis eſſe. C conueniũt autem utraq; ad ea percipienda, quę extrinſecus poſita ſunt. Leucippus & Democritus ſentire & intelligere nos putãt è ſimulachris rerũ nobis obuiantiũ. neminẽ enim intelligere aut ſentire poſſe, cui ſimulachrũ eius rei non occurrat.

De ueritate ſenſuum & imaginationum.

Stoici ſenſus omnes ueros arbitrãtur, imaginationũ uero quaſdam ueras, alias falſas. ac ſenſum quidem uno tantũ modo falli in ijs quæ ad intellectum pertinent, imaginationẽ uero tam in ijs quę ad ſenſum q̃ in ijs quæ ad intellectũ ſpectant aberrare. Epicurus tam ſenſum q̃ imaginationẽ uerã putat, ſed opinionum alias falſas, alias ueras eſſe.

De numero ſenſuum.

Stoici quinq; particulares ſenſus enumerãt, uiD ſum, auditum, olfactum, guſtatũ, & tactũ. Ariſtoteles ſextũ quidem nõ addit, ſed communẽ quendam ſenſum omnium iudicem cõſtituit, ad quem ſinguli ſenſus ſua uiſa renunciant. is enim ſingula diſcernit, & quo modo ab una re ad aliam uẽtum ſit docet, ueluti figura uel motu. Democritus plures ſenſus bruta q̃ deos habere credidit.

De notionibus anticipatione & ratione.

Cum, inquiũt Stoici, homo naſcitur, pręcipuã animę partem habet, perinde atq; membranã ſcribẽdis literis aptã. ſiquidem in ea notiones quaſq; notat. primus adnotandi modus eſt, qui per ſenſus fit, ut ſiquis tunicam albam uideat, is ea remota tunicæ memoriã habet. ac ſi multoties ipſam uideat, multas memorias habebit. memoriæ multę,

experiẽtia nuncupantur. experientia nãq; nihil a/ A
liud eſt ꝙ eiuſdem rei ſpecie plures memoriæ. no/
tionum autẽ aliç natura fiunt quo diximus pacto,
aliæ diſciplina & arte comparantur, atq; hç tantũ
notiones appellantur, illæ anticipationes etiã no/
minantur. Ratio uero qua rationales dicimur an/
ticipationib. intra primum ætatis ſeptenariũ com
pletur. eſt autẽ diſcurſus de re imaginabili. res au/
tem imaginabilis ſimulatq; in rationali anima ſu/
ſcepta eſt, ratiocinatio dicit̃, nomine à ratione du
cto. quapropter in reliquis animalibus imagina/
bilis res non cadit, uerum in nobis tantum, & in
dijs. ſed quæ in nobis cadunt, ea genere imagina/
bilia ſunt, ſpecie uero diſcurſus.

De imagine, imaginario, imagina/ tione, & imaginabili.

Chryſippus inter ſe differre quatuor hçc exiſti
mat, imaginem, imaginariũ, imaginationẽ, & ima
ginabile. ut imago ſit animæ affectio, quæ tam ſe
ꝙ autorem oſtendat. ueluti cum quis albedinem
intuetur, ex aſpectu affectio quçdam in illius ani/
mo naſcitur, eiq; res ipſa quæ alba eſt reſpondet.
quod de uiſu diximus, id quoq; de reliquis ſenſib.
cẽſeatur. imaginariũ autem id eſt, quod in animo
ſui imaginem cauſare poteſt. cuiuſmodi ſunt alba
frigida & omnia quæ exteriores ſenſus mouere
poſſunt. imaginatio affectio eſt animi nullo quin/
que ſenſuũ obiecto, ſed potius quadã animi pro/
penſione excitata. ſicut tyronibus cõtingit, qui ſe
ad prçliũ exercẽtes, ſpeciẽ hoſtis concipiũt, & ad/
uerſus eam ictus ſuos dirigũt, nihil tamẽ ipſis ad/
eſt, quod enſe diuerberent. nihil igitur extra ima/
ginationi quemadmodũ imagini reſpondet. ima/
ginabile autem eſt illud in quod inani quadã ima/
ginatiõe ferimur, atq; crebro hoc euenit in ijs qui
atra bile & furore laborãt, quales Oreſtẽ & Theo
clymenum legimus.

De modo uidendi.

Democritus & Epicurus è re uiſa ſimulachrũ
quoddam attolli putant, idq; in oculos aſpicientis
incidere. nõnulli radios ab oculis ad res egredi &
inde ad oculos reuerti cõcedunt. Empedocles ra/
dios ſimulachris cõmiſcet, cõpoſitumq; iſtud ra/
dios ſimulachri nominat. Hipparchus radios in/
quit utroq; ab oculo ad res peruenire, atq; earum
ſuperficiem tanq; manũ, attrectare, & ſic rem fo/
ris uiſam intus renũciare. Plato uidere nos cẽſet
duorũ luminũ cõuentu. uno quod ab oculis emiſ/
ſum ad certã diſtantiã prodit, altero quod è rebus
conſurgens obuiam procedit. aerem uero qui me
dius interuenit, affinis luci cum ſit, facilem utriq;
congreſſum præbere. præſertim cum ignea uis o/
culorum ad id plurimum conducat. atq; hæc eſt,
quç Platonis colluſtratio nuncupatur.

De ſpeculorum imaginibus.

Empedocles à rebus uiſis quos ſimulacri radi/
os appellat, effluere dicit. hos in ſuperficie ſpeculi
collectos ab ignea ui, quç de ſpeculo prodit, & ſe/
cum trahit aerem in quẽ radij ferunt̃, oſtendi. De/
mocritus & Epicurus in ſpeculis ſimulachrum il/
lud uidere nos credunt, quod aſsidue manat è no
bis. nam ſimul atq; in ſpeculum incidit, cum ulte/
rius tendere nõ poſsit, cõuertitur, atq; ita ſe nobis
inſpiciendum exhibet. Pythagorici eas imagines
fieri cenſent ex cõfractis uiſus noſtri radijs. ferun/
tur enim ceu ferrum intenti. ſed ſpeculi denſitate
& leuore retuſi, in ſeſe redeunt. nõ aliter atq; ma/
nus ſolet, quæ ſiquid offendat, ad hominem ſe re/
torquet. hoc ad ſuperius caput potius attinere ui/
debitur: ſed illuc & alia quoq; referri poſſunt.

De tenebris.

Stoici tenebras uideri dicũt. ex oculis enim in
ipſas lucem quandam prodire, nec reuera falli ui
ſum, ſed tenebras comprendere. nam tenebrç ui/
ſum colligunt, intercipiũt, ac retundunt. lux autẽ
eundẽ diſpergit, extendit, & ad res uſq; uidendas
B producit. quamobrẽ aer lucidus, medij uicem no/
bis prçbet: tenebroſus, obiecti. Chryſipp⁹ ita nos
uidere inquit: à principali facultate animi ſpiri/
tus, nõ ater aut obſcurus, ſed igneus & ſplendens
ad oculorũ pupulas mittitur. inde ſi propinquus
aer ſimilis, hoc eſt lucidus, fuerit, in coni morẽ ad
res uſq; ſe ꝑfundit. ſin diſsimilis, id eſt opacus ex/
titerit, tenebris obuiat, atq; ſic eas aſpicit.

De auditu.

Empedocles audire nos cenſet aere partẽ inti/
mam auriũ impellente, ea ſiquidẽ in modũ coclee
obuoluta, ac tanquã tintinnabulũ edito in loco ſu
ſpenſa, irruẽtis aeris pulſus omnes agnoſcit. Alc/
C mçon autẽ iſtud idem fieri dicit, ꝙ aures intus ua/
cuæ ſint. uacua nãq; omnia reſonare, quoties in ip
ſa uox aliqua ferat̃. Diogenes aerem quẽ in capi/
te habemus percuti uocibus & cõmoueri credit.
Plato & qui ipſum ſecuti ſunt philoſophi pulſari
uolũt aerẽ, qui aurib. inſidet, pulſum in principalẽ
animæ ſedem ferri, ſenſumq; ſic auditus illic cõ/
mitti.

De olfactu.

Alcmæon in cerebro prçcipuã animæ partem
cõſtituit. atq; ipſam odores inter reſpirandũ attra
ctos percipere cenſet. Diogenes autem qui ipſam
in cordis arterijs ponit, unà cũ ſpiritu qui ad pul/
monem deſcendit, odores quoq; cordis ſinus in/
gredi putat. atq; ideo cum quis grauiter ſpirat, ut
qui deſtillationibus laborant, exaſperatis & inui/
ſcatis blena meatibus odores non percipere.

De guſtu.

D Alcmæon cũ humiditate & temperato calore,
tum mollitie ſapores internoſcere linguã arbitra
tur. Diogenes autẽ, quod inſtar ſpõgiæ rara & te/
nera ſit, ſapores combibere, & eos per uenas quç
plurimç ad ipſam perueniunt, in cor tranſmittere
cenſuit.

De uoce.

Plato uocẽ ita diffiniuit. uox eſt imperio cogi/
tationis emiſſus ore ſpiritus, & aer impulſus qui
per aures & cerebri neruos in animũ uſq; perue/
nit. proprie uero hominũ locutio, improprie alio/
rum quoq; animantiũ ſonitus & mutarũ etiam re
rum crepitus, uox appellatur. Epicurus uocẽ aſſe
uerat atomorũ fluxum, qui è loquentibus, ſonan/
tibus, aut aliter ſtrepẽtib. prodit. has autẽ atomos
ad ſibi ſimiles primum effluere. ſibi ſimiles appel/

lat

lat, quę ſunt eiuſdẽ generis, ut rotũdæ rotũdis, tri/
angulę triquetris. demũ auribus impingentes, uo
cum ſenſum iſtic cõmittere. colligi uero quod di/
cit, tum ex utribus, cum muſto pleni efflant, tum
ex infectoribus, qui ueſtibus inſufflare conſueue/
runt. Democritus aerẽ quoq; dicit in ſimiles ato/
mos ſciſſum, unà cũ uocis atomis ad aures uſque
cõuolui. nã ut in prouerbio eſt, graculo graculus
aſtat, & ſimilia deus ſemper cõiungit. Stoici non
ex atomis compoſitum, ſed per totum cõtinuum
aerem eſſe nec interſparſum uacuum habere con
tendunt. pulſus igitur aer à ſpiritu, fluctuat in gy/
rum, non aliter atq; ſtagnũ ſolet, iniecto lapillo. il/
lud tantũ intereſt, ꝙ aquę ſuperficies ſubinde ma/
iores circulos cõmittit, aer autem undiq; totus in
orbes exũdat. Anaximander uocem oriri putat,
cum aer ſpiritũ repercutit, et eum ad aures uſq; re
torquet, quo modo cõficitur & quã nominamus
echo.

De uoce corpúsne ſit nécne.

Pythagoras, Plato, & Ariſtoteles incorporeã
uocem arbitrantur. neq; enim aerẽ ipſam eſſe, ſed
aeris ſuperficiẽ certo quodã oris impulſu figura/
tam. Stoici corpus defendũt. nã omne quod agit,
aut etiã facit, corpus eſt. uox autẽ & agit, cũ in au/
rib. noſtris reſonet, & facit cũ in ſenſu quod perci
piamus relinquat. inſuper omne quod mouetur,
corpus eſt, uox mouetur. nam ſi in loca polita inci
dat ut pilam à pariete, ſic uocẽ ad nos inde reuer/
ti uidemus, id quod in Aegypto comprẽdi facile
poteſt. ſiquis eñ intra Pyramides ſemel inclamẽt,
quater aut quinquies ſubinde uox eadẽ remittet.

De pręcipua animæ parte & quomodo ſingula comprendat.

Stoici ſupremam quandã animę partẽ ſtatuũt,
quã principalem facultatẽ, & rationẽ appellãt. ab
hac ſeptẽ alias deriuari uolunt. uiſum quẽ diffini/
unt ſpiritũ à principali facultate in oculos uſq; pro
tenſum. auditũ quem ſimiliter deſcribunt ſpiritũ à
principali facultate in aures extentũ. olfactũ, quẽ
eodẽ modo ſpiritũ à principali facultate ad nares
uſq; productum. guſtatum, quẽ itidem inquiũt ſpi
ritũ à principe facultate in linguã tranſmiſſum. ta/
ctum quẽ & ipſum quoq; ſpiritũ aiunt à principali
facultate delegatũ in uniuerſam corporis ſuperfi/
ciem, quo illic omnia cõprenderet quęcũq; adhæ
rẽdo uel prodeſſe, uel obeſſe nobis poſſent. ſuper
ſunt duo, quorũ unum ſeminis procreatrix facul/
tas nominaẽ, quã item diffiniũt, ſpiritum à princi/
pali facultate miſſum in membra ſemini cõficien/
do deputata. alterũ uocis artifex facultas nũcupa
tur, quã ſimiliter & ipſam inquiũt ſpiritũ à princi
pali facultate miſſum in mẽbra formãdæ uoci ac/
cõmodata.

De ſede principatus animæ.

Democritus & Plato ſedẽ præcipuę partis ani
mæ in toto capite ſtatuũt. Strato in ea capitis par/
te quę ſupercilijs reſpõdet. Eraſiſtratus in mẽbra/
na quę inuoluit cerebrũ. Herophilus in cõcauita/
tibus cerebri. Parmenides & Epicurus in toto pe
ctore. Stoici cũcti in toto corde, uel in ſpiritu cor/
dis. Diogenes in arterijs cordis ſolũ quę ſpiritum
A cõtinent. Empedocles in ſanguine. quidã in ceruí
ce cordis, alij in mẽbrana ueſtiẽte cor. nonnulli in
ſepto trãſuerſo. iuniores quidẽ in ea corporis par
te quę à capite ad ſeptũ tranſuerſum peruenit. Py
thagoras uitalem facultatem in corde, mentẽ au/
tem & rationẽ in capite, tanquã in arce, habitare
credidit.

De reſpiratione.

Empedocles initio reſpirationẽ fieri ſic arbitra
tur: cũ primũ fœtus humor incipit minui, nã plu/
rimus in eius ortu fuit, tum primũ aer ad uacuum
replendũ patẽtibus meatibus ſuccedit. poſtea ca/
lor innatus erũpere cum uelit, aerẽ foras eijcit. &
eo reuertẽte rurſus aer ſubſequiẽ: hoc inſpiratio,
illud expiratio cognominatur. nunc autẽ ſangui/
ne procurſu ſuo per nares aerẽ pellente, & recur/
B ſu eundem attrahẽte, reſpirationẽ confici iudicat.
id nos in clepſydris ſpectare monet. Aſclepiades
pulmonem infundibuli uicem pręſtare dixit, cau/
ſamq; reſpirationis eſſe, attenuatũ aerem in cõca/
uitate pectoris. illuc enim externus aer ꝙ craſsior
ſit, fertur, et inde reijcitur cũ pectus tale ſit, ut neq;
multũ aeris continere, neq; prorſus eo carere poſ/
ſit. is igitur qui in pectore ſubſiſtit aer tenuior pau
latim efficitur, & quia totus ſimul nequit excerni
ingrediẽtis ponderi cedens, foras egreditur, non
aliter ac in cucurbitulis euenit. idem uolũtariam
reſpirationẽ eſſe credidit collectis quibuſdã angu
ſtiſsimis meatibus qui pulmoni inſunt & uolũta/
ti noſtræ obtemperãt. Herophilus motricẽ facul/
tatem relinquit in neruis, in arterijs, & muſculis,
C pulmonẽq; cenſet motus quatuor habere, unum
quo extra poſitũ aerem attrahit, alterũ quo attra/
ctum in pectus exprimit, tertiũ quo expreſſum de
nuo recipit, quartũ, quo receptũ foras demum eij/
cit. ſed hi motus partim quatuor, partim duo ſũt.
nam primũ & tertiũ pulmonis extenſio facit, ſecũ
dum et quartũ eiuſdem uiſceris cõtractio peragit.
pectus autẽ bis tantum mouetur, ſemel cũ ſe dila/
tat & aerem à pulmone adducit. iterum cũ ſe colli
git, & acceptum anhelitum eidem reſtituit.

De affectibus.

Stoici ſenſus in principali facultate animi col/
locant: affectus in mẽbris quos afficiũt. Epicurus
utroſq; in mẽbris affectis reponit. Strato tam ſen/
ſus ꝗ affectus in principe animi facultate ſtatuit.
D in ipſa ſiquidẽ tolerãtiã ſitam eſſe, quẽadmodũ ex
dolorib. & cruciatibus colligi poteſt, quas fortes
intrepide ſubeũt, meticuloſi plus æquo formidãt.

De diuinatione.

Plato & cũ eo Stoici diuinationẽ admittũt, quę
uel numinis alicuius præſentia, uel propriæ mẽtis
diuinitate, uel ſoluto per ſomnũ animo celebraẽ.
uerũ hi plura diuinationis genera probãt, omnia
Xenophanes & Epicurus tollũt. Pythagoras ha/
ruſpicinã tantũ improbat. Ariſtoteles & eũ ſecu/
tus Dicæarchus duas relinquũt, ſomniũ, & furo/
rem. nam licet animas immortales eſſe nõ conce/
dant, eas tamen diuinũ in ſe quiddã habere faten/
tur.

De inſomnijs.

Democritus inſomnia fieri putat ſimulachrorũ

A obſeruatione.Strato cogitationē, aliam quādam naturā in ſomnis habere.tunc enim melius ipſam ſentire credit,atq; ideo magis etiā cognoſcere.Herophilus partim à deo ſubmitti ſomnia dicit, quæ neceſſario cōtingere iudicat.partim à natura confingi,cū animus rerū ſibi utiliū uel futurarū etiam formas effingit.partim caſu fieri. cōfuſa hęc ſunt, & imaginum occurſu procreata.tunc enim ea ſpectantur quæ deſideramus,id quod amantib. euenit, qui ſibi per ſomniū amicas tenere uidentur.

De ſemine.

Ariſtoteles excrementū ultimi alimenti ſemen diffiniuit,quod in ſe uim conficiendi tale aliquid cōtinet, quale eſt id à quo proiectum eſt.Pythagoras optimi ſanguinis ſpumā ſemē aſſerit,uel nutrimēti partē quādam ſuperabūdantē, qualis & me-
B dulla & ſanguis eſt.Alcmæon cerebri particulā. Plato ſpinalis medullę profluuiū.Epicurus corporis & animæ modicū quiddam auulſum. Democritus ab omnibus præcipuis corporis partib. ſemen deriuari credit,ut oſsibus,carne,uenis.

An ſemen corpus ſit.

Leucippus & Zeno corpus,ipſum dicūt.ſemē enim pars eſt animę,anima uero ſecundū eos corporea.Pythagoras,Plato, Ariſtoteles, uim ſeminis quę ipſum ceu mēs diſponit,incorporeā: affuſum autē humorē,corpus aſſeuerāt. Democritus & Stratō uim quoq; corpus eſſe contendūt,ſpiritus cum ſit.

C An fœmina ſemen afferat.

Pythagoras Epicurus & Democritus fœminas quoq; ſemen effundere cēſent, ſeminales alueos cū habeant qui in uterū ex aduerſo profluunt, atq; iſtud cauſam eſſe ut etiā mulieres ſeminis uſum appetāt. Ariſtoteles & Zeno humorē quidē eas emittere cōcedunt, non tamen concoctū id ſemen eſſe dicūt,uerum ex congreſſus fatigatione, quendā ueluti ſudorē.Hippo.fœminas nō minus maribus ſemen effundere opinaẗ,quicquā tamen ipſum ad conformationē fœtus nō conducere, cū extra uterū incidat.hinc mulieres aliquot,uiduas præſertim,abſq; uirili concubitu ſemen interdum emiſiſſe.

De conceptu.

Ariſtoteles cōcipere fœminas arbitratur utero menſtruis expurgato.cum menſibus nāq; puri ſanguinis quoq; portionē quandā deſcēdere,quæ
D uirili ſemini cōgrediens fœtū exorditur.impediri uero cōceptum iudicat,uteri immundicia, animi cōſternatione,mulierū ſterilitate,uirorū impotentia.

Vnde mares fœminęue naſcantur.

Empedocles pro caloris frigoriſue cōditionibus mares fœmináſue gigni pronūciat. hincq; illud quod fertur manaſſe,primos maſculos in oriente & meridie natos è terra,fœminas autem ſub ſeptentrione & occidente. Parmenides oppoſitū ſentit: mares,ob denſitatē in ſeptentrione, fœminas, ob raritatē in meridie genitas. Anaxagoras tum maſculos procreari dicit,cū dextræ partis ſemen,in dextrā uteri ceciderit,et ſiniſtrę in ſiniſtrā. fœminas autē cum locorū permutatio facta fuerit.Cleophanes cuius mentionē fecit Ariſtoteles, mares,è dextro,fœminas, è læuo teſticulo prodire credidit. Hipponax in naturā ſeminis cauſam refert.nam ſi ualidum & compactū extiterit, mares:ſin imbecillum & diffluēs,fœminas procreat.

De monſtris.

Empedocles monſtra naſci dicit,ſi multū fuerit ſemē,ſi paucum,ſi diuulſum,ſi euanidū, ſi inordinato motu immiſſum. Strato uel quia additum, uel quia detractum,uel quia tranſpoſitū,uel quia tumidū aliquid ſit.nonnulli medici, quia tunc uterus ſpiritu diſtortus fuerit.

Cur mulieres quāuis frequenter concumbant,raro tamen concipiant.

Diocles medicus ſæpe concūbentes fœminas raro cōcipere iudicat,uel quia ſemen nō emittāt, uel quia minus ꝗ cōueniat,uel quia tale,ut in eo uis prolifica non ſit,uel quia caloris, frigoris, humiditatis, ſiccitatiſq; plus minúſue ꝗ par ſit, habeat.uel deniq; quia reſolutus uterus, ſemen non cōtineat.Stoici uirilis membri obliquitatem culpant,ut quod recte ſemen eiaculari non poſsit. itē genitalia ſi inter ſeſe parum conueniant,ueluti cū uterus introrſum abſiſtit,penis autē illuc non attingit.Eraſiſtratus uterum tantū accuſat qui modo latior eſt ꝗ deceat,modo anguſtior, aut callos habeat quibus uteri meatus obſtruantur.

De gemitis & trigeminis.

Empedocles abundantia ſeminis & diſtinctione duos tréſue ſimul infantes concipi dicit. Aſclepiades id ipſum naturæ ſemini aſcribit.nā ut hordeum reperitur quod duarum & trium ordinum ſpicas gignit,ita fertiliſsimum ſemen extat quod duos pluréſue fœtus procreat.Eraſiſtratus in apprenſionem matricis cauſam refert, ut in brutis quoq; contingit.nam earū uterus cum bene purgatus fuerit,tunc ad corripiendum ſemen deſcendit.Stoici uuluas dicunt habere loculos. cum igitur in duos ſemen inciderit,geminos:cum in tres abierit,trigeminos fœtus edi.

Vnde ſimiles parentibus filij gignantur.

Empedocles fœtum illi ſimilē fore dicit, cuius ſemen ſuperarit:diſsimilem,ſi calor qui ſemē inſequebatur euaporarit.Parmenides è dextra parte uteri patri ſimilē prodire infantē arbitratur,è ſiniſtra matri. Stoici è toto corpore & anima ſemen deſcēdere cenſent,eiuſq; unāquanq; particulā ad ſimilitudinē membri illius à quo deſcēdit cōponi. perinde ac ſi pictor aſtaret, qui ex alicuius inſpectione uultū ſimilibus colorib. effingeret.atq; hoc pacto generis forma figuraq; retinetur.cum uero tam mater ꝗ pater ſemen effundat,ſi matris ſemē uincat, matri ſimilē filium naſci: ſin uincaẗ, patri.

Cur diſsimiles parentibus filij naſcantur.

Complures medici caſu & fortuna id euenire putāt.nam ſimul atq; tam maris ꝗ fœminę ſemen refrixit,diſsimiles parentibus nati reddūtur.Empedocles ad mulierum cogitationem quam inter concipiendū habuerunt,infantes formari credit. ſiquidem illas ꝗ pictam imaginem ſtatuámue aliquam eo tempore adamabant,imaginib.ſtatuiſq;

ſimiles

ſimiles fœtus plerũq; genuiſſe. Stoici tacita quadam diſcordia radiorum & ſimulachrorum mentis quo tempore ſemen effluebat, parẽtibus filios diſsimiles reddi arbitrantur.

Vnde mares infœcundi fœminæ ſteriles fiant.

Medici fœminas ſteriles inquiunt uteri denſitate, raritate, duritie, obſtructione, quam uel caro, uel callus faciat. item animi languore, corporis tabe, & eiuſdem malo habitu, uel demum quia diſtortus cõuulſus'ue ſit uterus. Diocles uiros infœcundos arbitratur uel quia ſemen prorſus non emittunt, uel quia minus quàm cõueniat, uel quia infœcundum, uel quia uicto pene ſint, aut ita diſtorto ut iaculari ſemen in uterum non ualeat, aut ita puſillo, ut in uuluã non aſcendat. Stoici diſcordes coeuntium uires qualitatesq; culpant, quas ſi quis diuellat, & ſui generis alteri coniungat, euincet natura, & fœtum procreabit.

De mulorum ſterilitate.

Alcmæon mulos ideo nõ generare credit ꝙ genituram nimis tenuem habeant, id autem frigiditate contingit. mulas autẽ non cõcipere, quia ipſarum uulua nõ hiſcat, id eſt, os non pãdat. Empedocles in eius paruitatẽ & anguſtiam cauſam refert, ut quam præ exiguitate cum etiam uentri retorte cohæreat, nec iactus ſeminis attingat, nec, ſi attingeret, ipſum excipere poſſet. Diocles Empedocli conſentit, ſe plerũq; in diſſectionib. uidiſſe ſcribẽs mularũ uuluas oblique collocatas, euenireq; ut ea de cauſa mulieres quoq; non cõcipiant.

An fœtus in utero ſit animal.

Plato fœtum in utero adhuc exiſtentẽ, animal idcirco arbitraĩ, ꝙ ſe moueat, ꝙ alimentũ capiat, ꝙ demũ increſcat. Stoici cõtra, partẽ ipſum uentris defendũt: nõ aliter enim infantes, atq; fructus, quos arborũ partes eſſe conſtat, cũ maturuerint, decidere. Empedocles & ipſe reſpirare quidẽ, nõ tamẽ animal eſſe fœtũ in utero putat. Diogenes ſine anima partus effundi ſentit, magno tamẽ calore præditos, qui ſtatim ut in lucẽ editus eſt infans, in pulmonẽ cõuenit, & ex eo loco frigẽtem aerẽ trahit. Herophilus naturales motus infantibus relinquit, ſpirationẽ adimit. motionũ autem inſtrumẽta neruos eſſe, ſed partũ tum deniq; animal euadere, cũ primũ editus aerẽ attrahere cœpit.

Quomodo fœtus in utero nutriatur.

Democritus Epicurus infantes dicunt in utero commorantes nutrimẽtum ore ſuſcipere, hinc fieri ut in lucem editi partus mammillas quamprimum ore conquirant. nam & intra uuluam papillas quaſdam eſſe, è quorum foraminibus alimentum ducunt. Stoici per umbilicum fœtibus tranſmitti nutrimentum aſſerunt, & hac de cauſa obſtetrices ipſum ſtatim ut quis editus eſt, ligare conſueuiſſe, oriſq; rictum digitis aperire quo cibus aliunde iam conquiri incipiat. Alcmęon perinde atque ſpongias undiq; toto corpore alimentum fœtus aſſumere credidit.

Quid primum in utero abſoluatur.

Stoici membra pariter omnia compleri dicũt. A Empedocles ſpinam primo, quæ carinæ ſpeciem inter corporis membra præ ſe fert. Alcmæon caput, in quo princeps animi facultas conſiſtit. Ariſtoteles cor, à quo uenæ pulſantes & quietæ originem ducunt. aliqui magnum pedis digitum, quidam umbilicum malunt.

Cur ſeptimeſtres infantes uiuant.

Ariſtoteles & Hippocrates ita hac de re ſentiunt: ſi intra ſeptem menſes uterus impleatur, deorſum inclinat, & id quod editur uiuit: ſin impleatur quidem, ſurſum autem repat, fœtus quidem in octauum menſem ortum differt: ſed cum extenſione debilitatus umbilicus, alimentum uix adducere queat, infans ubertim, ut ſolebat, non nutritur, atq; ideo ſemienectus fame naſcitur. ꝙ ſi nonum B menſem expectet, utero iam deſcendente, tum quoq; integer egrediĩ. Polybus dies centũ octuagintaduos & dimidiũ ſufficere putat, ut ortus aliquis uiuat. quod ſpatiũ quãuis ſex menſes cõprehendat, ſeptẽ tamen computatur, quia dies ultimi ſeptimũ menſem incurrunt. tot autẽ diebus à bruma ad ſolſtitium ſol peruenit, ac redit. octo uero mẽſium nõ uiuere, quia ſurſum rediẽs uterus umbilicũ diſtendat, diſtentus nõ facile nutrimẽtum trãſmittat, atq; ideo fœtũ imbecillẽ reddat. mathematici octauum menſem ideo naſcentib. inimicũ pronunciant, quia nulla ſocietate octauũ zodiaci ſignũ cum primo teneatur. ſeptimũ amicum, quoniam oppoſita radiatione iungatur. ꝙ ſi quis octauo menſe naſcatur & uiuat, infelicẽ & breuẽ om- C nino uitam traducturũ: ſunt autem à ſe inuicẽ diſiuncta Aries & Scorpius, Taurus & Sagittarius, Gemini & Capricornus, Cancer & Aquarius, Leo & Piſces, Virgo & Aries, Libra & Taurus. Diocles & empirici ſcire ſe dicunt octauo menſe natos uiuere, infirmos tamen eos, atque ideo frequenter mori. Timæus duodecim menſibus partum geſtari credidit, nouẽ tamen eos interdũ exiſtimari, interdum & ſeptem, quia non ſemper ſtatim à conceptione menſtrua ſupprimantur.

De ortu animalium.

Qui mundũ genitũ dicunt, animalia quoq; genita cõcedũt & interitura: qui ingenitũ aſſerunt, ea ſibi uolũt ſemper ſuccedere. partes enim mũdi ſunt animalia: quamobrẽ Anaxagoras & Euripi- D des nihil, inquiunt, interit eorũ quæ ſunt, ſed in aliud commutatũ, diuerſam ſpeciem ſuſcipit. Anaximãder in aqua putat animalia primũ orta, ſpinoſiſq; corticib. inuoluta fuiſſe. uerũ poſtea cum ætatis proceſſu in ſiccum exiuiſſent, obtrito cortice modicum tempus ſuperuixiſſe. Empedocles animalia primũ edita quẽadmodum & ſtirpes etiã, nequaquã inter ſe recte cõmiſſa credidit: ſed parũ conuenientib. partibus cõpoſita, ſecũdo nata, ſic inter ſe partibus iuncta fuiſſe dicit, ut quales nũc ſtatuę ſunt, tales uiderentur, tertio poſtmodũ orta membris ex ſeſe prodeũtibus extitiſſe. quarto demum genita non amplius ex uno aliquo ſimili ut terra, uel aqua conſtitiſſe, uerum è ſeſe iam fœminarũ pulchritudine ad procreãdũ uiros incitãte:

cuncta uero animalia pro temperaturæ conditio A
ne quatuor generibus eſſe diſtincta. ſponte namq;
alia aquas petūt, tanq̃ naturæ ſuæ plus accōmo-
das, alia aerem adeunt, ꝙ eius in ſe plurimū conti
neant. alia terrā incolunt, ex eo quia ſuapte graui
tate illuc trahantur. alia toto pectore uocem effun
dunt, ꝙ æquali temperatura conſtituta ſint.

De generibus animalium, & an omnia ſenſu
prædita rationis uſum babeant.

Extat liber Ariſtotelis in quo quatuor generi-
bus animalia facit, terreſtria, uolantia, aquatica,
cœleſtia: ſtellas nãq; ac cœlum ipſum arbitratur
animal immortale rationeq; præditum. Democri
tus, et eū ſecutus Epicurus cœleſtia nō enumerat.
Anaxagoras animalia cuncta rationē agēdi q̃uis
continere nō dubitet, omnib. tamen quā paſsibi- B
lem & mentis interpretē appellamus, non conce-
dit. Pythagoras & Plato bruta quoq; rationē ha-
bere fatentur, corporis autē intemperie rationis
uſu carere, pręſertim cum loquēdi facultatē non
habeant, ut canes & ſimiæ, quæ licet aliquid gan
niāt, non tamē illud quicquid id eſt eloqui ualēt.
Diogenes & ipſe nō expertia quidem bruta ratio
nis aſſerit & intellectus, uerum partim corporis
craſsitie, partim humore nimio, nec diſcurrere,
nec aduertere, ſed affici perinde atq; furētes ſolēt,
in quibus præcipua animi facultas delinquit.

Quanto tempore fœtus in utero formetur.

Empedocles in hominib. à trigeſimoſexto die
fœtum incipere dixit, undequinquageſimo pat-
tibus omnibus abſolui. Aſclepiades in maſculis C
ꝙ calidiſsimi ſint, uigeſimoſexto die membra di-
ſtingui, qnquageſimo cōſummari credidit, quoſ-
dam tamen etiam intra boc tempus formari: fœ-
minas autem intra duos menſes incipere, quarto
compleri, frigidiores cum ſint: alias autē animan-
tes ex elementorum facili congreſſu pariter totas
& inchoari & abſolui.

Ex quibus elemētis mēbra ſingula conſtent.

Empedocles carnē ex æquali quatuor elemē-
torū portione conſtare uoluit. neruos ex igne ter-
ra & aquæ partib. duabus. ungues ex neruis, ae-
ris contactu refrigeratis. oſſa ex aquæ & terrę par
tibus æqualibus compoſita quidē uideri, conſta-
re tamen è quatuor elementis in quibus ignis &
terra dominantur. ſudores & lachrymas attenua D
to & eliquato ſanguine manare.

Quo tempore homo perfectus ſit.

Heraclitus & ſtoici homines inquiūt perfectos
eſſe, tranſacto ſecundo ſeptennio, quo tēpore ſe-
men adoleſcentes excernere incipiunt. nam & ar
bores tum perfectas haberi, cum fructum gigne-
re cœperint: imperfectas, quoad fructum effunde
re non ualuerint. Ariſtoteles poſt ſeptem annos
bominem perfectum exiſtimat: ab eo ſiquidē tem
pore boni maliq; notionem pueris ineſſe diſcipli-
næq; tum eos capaces haberi. alij tertio ſeptena-
rio perfici nos arbitrantur, quòd iuuenes facti
tunc pubeſcimus & plurimum corporis uiribus
præſtemus.

De ſomno & morte.

Alcmæō ſanguinis receſſu in uenas ipſius con
fluxui deputatas ſomnū fieri cenſet: mortem ue-
rò, ſi prorſus omnis illuc abſcedat, quia frigidum
corpus ita nimium redditur: expergiſci uero nos
idem ſanguinis eiuſdē reditu putat. Empedocles
calore ſanguinis parumper frigefacto, ſomnum:
prorſus refrigerato, mortē oboriri credidit. Dio-
genes, ſi, inquit, ſanguis qui per uniuerſa mēbra
diffuſus eſt, uenas impleat, & aerem qui in uenis
continetur, non tamen totum in pectus & uentrē
pellat, ſomnum pariet, & ea membra ſolito plus
incaleſcent: ſin totum protrudat, mortem inferet.
Plato & Stoici dormire putāt animalia quieſcen
te ſpiritu illo, qui ſenſibus uigilantibus miniſtrat:
non quia uelut in terram concidat, ſed quòd ad
principem animi facultatem feratur, quę intra ſu
percilia ſedem habet. occidere uero ſi ſpiritus ille
prorſus omnem motum amittat.

Somnus & mors animi ſint an corporis.

Ariſtoteles tam ad animū q̃ ad corpus ſomnū
quidē ſpectare iudicauit, ſomni uero cauſam eſſe
uaporem quem uenter in caput ſummittit, & calo
rem qui in corde uiget, crudo alimento refrigera-
tum, mortē uero ſolius corporis eſſe. mori namq;
animā non poſſe. Anaxagoras ex lōga corporis
fatigatione ſomnū excitari credidit, corpusq; nō
animum ipſum affici, cæterum animas quoq; mo
ri cum à corpore ſeparantur. Empedocles mortē
opinatur diſceſſum eorum ex quibus homo con-
ſtitit, proptereaq; tam animas quàm corpora occi
dere, ſomnum uero caloris ſeceſſu aduenire.

An ſtirpes animalia ſint.

Empedocles non ſolum animatas ſed animalia
quoq; ſtirpes arbitratur. id autē conijci, quod ſe
cōmoueant, ꝙ ramos intētos teneant, quod addu
ctos uix ſequi permittant, quod remiſsi celeriter
adeo redeāt ut pondus etiā ſecum auferāt. Ariſto
teles animā quidem eas habere, nō tamē animalia
eſſe cōcedit, animalia namq; ſentiūt, appetunt, &
ex eis aliqua etiam intelligunt. Stoici & Epicurei
ſtirpes ne animā quidem habere uolūt. animalia
namq; ſolum animā habere, ac eorum alia cōcupi
ſcere et proſequi, alia rationē quoq; poſsidere. ſtir
pes autē nō animæ, ſed caſus inſtinctu pullulare.

Quo pacto ſtirpes augeantur.

Empedocles inter animalia ſtirpes primū è ter-
ra natas aſſerit ante q̃ ſol circumageretur, dieſq;
à nocte diſcretus eſſet. eas quoq; maris & fœmi-
næ rationē coniunctas habere ex temperamenti
conueniētia, creſcere uero ob calorem qui terræ
ſubeſt: quamobrē ipſas ſic terræ partes eſſe, ut fœ
tus uteri, fructus autē ignis & aquæ, illius quę ſtir
pibus inſunt excrementa cenſeri. frondes amitte-
re, quibus æſtatis calor humorem abſumpſerit,
ſemper frondere, quæ maiorem ſucci copiam ha
bent, ut laurum, oleam, palmam. ſaporum uarie-
tates, cum ex alimēti diuerſitate, tum ex ſtirpium
differentia naſci, quæ è terra id quod ſibi ſimile
eſt attrahunt: neq; enim tam uitium differentiam
quàm

quàm ſoli diuerſitatẽ, diſsimilia uina procreare.

De nutrimento & incremento.

Empedocles animalia cenſet alimẽti cõuenientis acceſſu nutriri. creſcere, multi caloris præſentia. minui, caliditate diminuta. tabeſcere demũ & extingui utroq; ablato. huius autem ætatis homines, ſi primo genitis hominibus comparentur infantium inſtar eſſe.

De febre.

Eraſiſtratus ita febrẽ diffiniuit. febris eſt motus ſanguinis, cõceptacula ſpiritus ſubintrãtis, nullo febriẽtis aſſenſu factus. nã ut mare cũ nullis uẽtis infeſtatur, quieſcit, cũ aliquo uento præter modũ impellitur, undiq; fluctuat: ſic in corpore cum ſanguis excitatur, ſpiritus cõceptacula ſubit, ibiq; excalefactus totũ corpus incẽdit: placet quoq; ipſi febrem etiã unum ex hiſce accidentib. eſſe, quæ alicui morbo ſuperueniũt. Diocles ex ijs quæ uidemus nos ea quæ latent intueri monet, & cũ uideamus, inquit, inflãmationibus, abſceſsibus, uulneribusq; febrẽ ſubſequi: oborta febre, licet aliquid iſtorũ fieri nõ cernamus, intus tamẽ aliquid eiuſmodi factum eſſe credendũ eſt. Herophilus etiam nullo præcedẽte morbo febrẽ quandoq; cõcitari dixit.

De morbis.

Alcmæon ſanitatem cõſtare credidit ex æqua A litate caloris, & ſiccitatis, frigoris & humiditatis, item dulcedinis, amaritudinis, & id genus alijs. morbos autem excitari quoties iſtorũ unum aliquod cæteris dominetur. ſingulorũ namq; exceſſus ſocietatẽ diſſoluit, atq; ita morbum parit. Diocles cum ex inæqualitate elementorũ quibus corpus compoſitũ eſt, tum ex aeris cõſtitutione morbos oboriri exiſtimat. Eraſiſtratus ægrotare nos arbitratur ob alimentum uel nimium, uel incõcoctum, uel corruptum, ſanos uiuere, ſi ciborũ quantum ſufficiat aſſumpſerimus, & dum eos aſſumimus ordinem quendam ſeruemus.

De ſenectute.

Stoici & medici pariter omnes cõſentiũt ſenectam inopia caloris aduenire, ac qui plus caloris B habuerint tardius ſeneſcere. Aſclepiades Aethiopas arbitratur celerius alijs in ſeniũ deuenire. ſexageſimo ſiquidẽ ætatis anno quoniã eorũ corpora ſol plus q̃ par ſit excalfaciat, Britannos contra annis centũ uiginti perdurare. nãq; cum frigidã regionẽ incolant, calorẽ ingenitum diutius conſeruant. Aethiopes enim quos iugiter ſol relaxat, rarum: Britãnos, cũ ſub urſis degãt, ſpiſſum corpus habere, atq; ideo longiorẽ uitã ipſos traducere.

FINIS

GALENO ASCRIPTVS LIBER. CVI TITVLVS EST, MATHEMATICES SCIENTIÆ PROGNOSTICA DE DECVBITV INFIRMORVM,

Ioſepho Struthio interprete.

ONSTAT quidem uel ex Stoicorũ philoſophorũ ſententia, qui non minus in loquendo C quàm in bene uiuendo fuere ſemper exquiſitiſsimi, qualis & quàm exactæ ueritatis ſit mathematica ſcientia: nihilominus cum præſens ſermo de ijs eſt inſtitutus quæ ars medica perhibet, neceſſarium uiſum eſt nobis, medicorum præſtantiſsimorum aſſertiones adferre, tum ut mathematica cognoſcatur ab omnibus, tum ut ipſi medici, quamuis non omnes, plurimi tamen eam partem ſuæ artis qua ipſi ad præuidendas res plurimas utuntur, mathematicę ſcientiæ ſe debere intelligant. Hippocrates igitur uir præcipuus, ac in rerum ſcientia admiratione dignus, inquit: Quicunque in medicina ſe exercent, eius autem philoſophiæ ignari ſunt, quæ docet dare iudicia de rebus à natura earum deſumpta (phyſiognomoniã uocant) horum animus in tenebris perpetuo oberrans fatigatus conſeneſcit: non ſolum non recte agere huiuſmodi homines, ſed etiam plurimum decipi dicit: ait enim eorum animum errore confici ac defatigari qui uſum phyſiognomoniæ ignorãt. Cum autem maxima pars aſtrologiæ ad eam quam diximus phyſiognomoniã ſeu philoſophiam iudicatoriam pertineat, liquet illum ſi partem laudauit, multo magis totam laudauiſſe. Diocles autem Cariſtius medicus & orator, nõ ſolum hoc idem dicit, ut & tu ipſe ſcis, ſed etiam aſſerit, ueteres medicos ex diuerſitate luminis & curſus lunæ, præcognitiones quæ in morbis fiunt, conficere ſolitos fuiſſe. Cum uero dignitate & eruditione præſtantiſsimi uiri, qui medicinæ partem præcognitoriam non ſolum diligenter perſecuti ſunt, ſed etiam ſcriptis ſuis adauxerũt, idq; non ſolum ex ſua arte, ſed aliunde etiam ſumpto auxilio, aliqua de ijs rebus memoriæ prodiderunt, inde & D tu chariſsime Aphrodiſi, ſi decubitum infirmi diligenter exploraueris, atque ueterum illorũ quos diximus principijs inſtiteris, uberrimam tuæ artis frugẽ es accepturus, præcognoſcendo ac prædicendo ea quæ infirmis ſunt euentura. Rem autem hinc ordiamur.

Ante omnia conſiderare oportet progredientem lunam, ſit'ne in augmento an decremẽto ſui curſus, non luminis, in quo multi decepti ſunt. Si igitur eo tẽpore quo quiſpiã primo decũbit, luna in aliquo ſignorum duodecim, ſuo motu moueri incipiat, accedens ad oppoſitã ſigni partem (pars autẽ ſigni oppoſita eſt quæ maxime & ex diametro diſtat) pręſertim uero ſi tum etiã coniunctionẽ cũ ſole faciat, unde tandẽ à cõgreſſu facto in XVI

partem egreſſa, ſoluta iam coniunctione in maio- A
rem ſui curſus magnitudinem tendat, occidet in-
firmũ ſub aduentum in CLXXX partẽ. Si uero
primũ decumbente infirmo, luna curſu ſuo dimi-
nuta incedat, morbũ ad oppoſitam uſq; ſigni par-
tem protractum, ubi diametrũ exierit, in ſalubrio
rem ægritudinẽ tranſmutabit. Aduerte autem &
motus ſeu teſtimonia ſtellarũ reliquarum: ſi enim
tempore incipiẽtis decubitus, luna in curſum ma
iorẽ tendat, interim aũt & in ſchemate ſolis (aſpe
ctus alij uocant) extiterit, augebit morbũ, & peri-
culoſiorem faciet. Si aũt & lumine & motu aucta
ſit, ineuitabile infirmo periculũ dabit, ubi diame-
trum attinget. Quòd ſi in adurentem ſolẽ Iupiter
forte inciderit, ipſa unà cũ Ioue ſoli ſchema offe-
rente, morbũ quoad fieri poterit ſecuriorẽ faciet: B
ſiue etiã in ſchemate tetragoni Iouis (quadratum
noſtri uocãt) exiſtat, infirmis ſanitatẽ reſtituet ad-
uentãte diametro. Si uero Saturni aduſti ſchema
acceperit, curſum autem ſuum eo tempore dimi-
nuit, in ſummo diſcrimine ac periculo infirmũ re-
ponet, aduentante incepti curſus parte CC. Si ue
ro & poſteaquam à coniunctione ſe redemerit, in
minorẽ curſum feratur, mortem ineuitabilẽ infe-
ret, circa partem incepti curſus CLXXX. Si au-
tem tẽpore cœpti decubitus ſol lunæ ſchema dia
metrũ dederit, ipſa uero tum curſum ſiue etiã lu-
men minuat, minuetur & morbus, ubi uentũ fue-
rit ad partẽ incepti curſus CC. ac poſtea occurren
te bono aliquo ſchemate, ad ſanitatem ſuam infir
mus redibit. Si autẽ & coniunctionẽ futuram etiã
motu diminuto ſolutura eſt, ſanitatem reſtituet
circa partem incepti curſus CLXXX. Opus au- C
tem erit animaduertere in primis, quo modo ſtel-
læ in ſingulis ſignis ſint repoſitæ, & quem ſitũ ha-
beant: ex progreſſu enim lunæ per ſigna duode-
cim, cauſæ morborum cognoſcuntur. Scito autẽ
ſi quis calculos ſeu numeros negligẽter diſpoſue
rit, nihil ueri poſſe ſuccedere: falſitatis aũt nõ res
ipſa, ſed qui negligẽter ſe gerit, cauſa eſt. Diſquiri
to tandẽ accurate & figurã genituræ, ex ea enim
ſingula exacte cognoſcũtur. Decumbente igitur
aliquo dum luna eſt io Ariete, exiſtẽs in ſchema-
te ſolis, morbus accidet ex eo, ꝙ ęgroto à radijs ſo
lis caput exuſtum eſt: dolor erit in mẽbranis capi-
tis, erunt febres cõtinuæ, erũt uigiliæ, incẽſiones
nimiæ, ſitis, aſperitas linguæ, uſtio ac ueluti flãma
in thorace, dolor in hepate, pulſus retracti ac inor D
dinati. huic utilis eſt detractio ſanguinis, ac miti-
gantiũ & refrigerãtiũ adhibitio: alienatio enĩ mẽ-
tis futura eſt & phrenitis. Quòd ſi interim nullus
ex planetis beneuolis lunã protexerit, ac ipſe etiã
Saturnus unà ſimul tetragonũ lunæ addiderit, ul-
tra ſeptimam non uiuet, pręſertim ſi tum luna mo
tu aut lumine augetur. Si autẽ decumbat aliquis
dum luna eſt in Ariete, affecta maleuoli ſchema-
te, tetragono ſcilicet aut diametro, uel ſi cũ eo ſue
rit cõiuncta, oportebit eũ ipſum planetã animad-
uertere: & ſiquidẽ ſuerit Saturnus, cauſa eſt in ca
pite, morbus eſt lethargus, ægroti ſunt ſomnolen

ti, inſenſiles, frigidi, neq; eandẽ ſeruant ęqualitatẽ
morbi, nunc enim augeſcit, nũc minuitur. Quòd
ſi luna tum motu aut lumine aut utroq; eſt diminu
ta, ſummã ac extremã (ut & antea diximus) mor-
bi acceſsionẽ timeat, circa partem incepti curſus
CC. Conſpicito aũt eo tempore & ſtellas alias: ſi
enim Iupiter aliquo ſchemate lunæ annuerit, ma-
gnum quidẽ infirmo periculũ eſt ſubeundũ: præ-
tergreſſus tamẽ diametrũ, ſanus ſeruabitur. Si au-
tem Mercurius ſolus prędicto ſcopo (lunę ſcilicet
cum Saturno, ita ut diximus ſituatæ) ſchema ſuũ
addiderit, citra ullum dubium morietur. Si uero
Mercurius unà cum Marte ignito, hos tu redem-
ptores magis ꝙ interemptores cenſeto: tua porrò
intererit omnẽ prudentiã ac ſolertiã infirmo adhi
bere, cum te nõ lateat Saturnum efficere effectio
nes frigidas & rheumaticas. At uero ſi Mars de-
derit ſchema, pręſertim diametrũ lunæ motu etiã
& lumine augeſcenti, hos faciet capitis affectus,
alienationes mentis, phrenitidas, iræ impetus,
phlegmonas, accenſiones, inſultus ſanguinis. O-
portebit igitur in omnibus iis adhibere ea quę re
frigerandi & remittendi poteſtatem habent, hiſq;
utendũ maxime circa tetragonũ: à tetragooo enĩ
trium dierum ſpatio incipiet uigere magnitudo
morbi: futuri autẽ ſunt uſq; ad incepti à luna cur-
ſus diametrum periculoſiſsimi & acutiſsimi affe-
ctus. Si autem huic ſcopo (lunæ ſcilicet cũ Marte
in eo, ut diximus, ſitu repoſitæ) Mercurius etiam
ſuum ſchema adiunxit, poſt exacta tanta pericu-
la infirmus ſanabit, Mercurius enim Marti pro-
be cõgruit, Saturno minime. Quòd ſi decumbat
aliquis, luna autem ſit in ſchemate Iouis aut Mer-
curij & Veneris, etſi pro utriuſque planetæ natu-
ra, inæquales eſt factura ægritudines, & in diuer-
ſos affectus infirmos tranſlatura, proculdubio ta
men ſanantur. Operæprecium autem erit te ani-
maduertere rationem uictus, horas, exercitia, bal
nea, potus uini: & ſi quidem ad Saturnum perti-
nent qui ægritudine afflicti ſunt, tenebuntur de-
ſiderio balneorum, ſeſsionis quietæ, frequentis
nutrimenti, calidæ potionis: qui autem Martem
attinent, frigidæ potionis, motus, uini, inquietudi
nis. Vtile eſt igitur te iuxta ſingulos planetas, ſuo
cuique modo deſiderio non aduerſari: quælibet
enim ſtella cuius rei deſiderio tenetur, eadẽ refici
tur recreaturq;. Non arbitraberis autem Aphro-
diſi optime (ut ego opinor) curas eiuſmodi con-
trarias eſſe rationibus medicorum: ego enim qui
bene naturas ſtellarum cognitas habeo, dixi qui-
bus quæq; rebus delectetur, ubi fuerit ab omni
noxa ac uitio aliena. Si autem dum luna eſt in cõ-
iunctione ſolis decumbat aliquis, Saturnus autẽ
in tetragono ſit aut diametro, aut etiam lunã præ-
ſens adeat, quę lumen & motum ſuum diminuat,
erit morbus quo ad originem, ex crapula, & di-
uerſitate ciborum ac multitudine: futuræ autem
ſunt febres cũ aſtrictione alui, inflãmationes hy-
pochondriorũ, articulorum dolores, pulſus retra
cti, ac inordinate totius corporis ſupercalefactio,
circa

circa pulmonem autem & ſiniſtrum latus, erit ſenſus grauitatis. huic auxilio erit ſubtractio ſanguinis, ac uſus eorum omnium quæ habitum corporis ſoluere poſſunt. Quòd ſi nemo ex beneuolis lunam protegit, omnino diametrum uiuus non ſupergredietur: imò ſi & Mars idem ſchema quod ſol habuerit, aut ex diametro lunam aſpexerit, ſupra primum incepti curſus tetragonum non uiuet. At ſi beneuoli adfuerint, & lunam inſpexerint, periclitatus ſanabitur.

De ſchematibus lunæ in Tauro.

Si quiſpiam decumbat luna exiſtente in tauro, maxime hora diei, ſol autem lunæ offerat diametrum, aut tetragonum, erit morbus ex multitudine ſanguinis, aderit aſtrictio alui, aderunt accenſiones, dolores colli & circa oſſa, ſuperflua uigilia, deſiderium rerum frigidarum & uini. huic ſanguinis detractio plurimum conducet, atque ea omnia utilia erunt quæ uim aperiendi habent. Saturno autem idem ſchema quod ſol habente, ſi nullus beneuolus protegit, diem XI non tranſiget: ſi autem beneuoli præſentes adſunt aut ſchemata porrigūt, poſt exacta pericula uigeſimo die ſanabitur. Si autē luna, ut diximus, poſita in tauro, decumbat aliquis, motus autē lunæ & lumen minuitur, ad hæc Saturnus quocunq; tandem in ſchemate reponatur, præſertim ſi & taurus pariter ſchemate contineatur, affectus ægritudinum iuxta ſigni propriam naturam erunt tardi motu, difficiles cognitu, quos crederes abſentes eſſe: cū tamen ægrotum affligunt, aderit uirium proſtratio, ac totius corporis debilitas, ſtomachus appetitu priuatur, calor in profundo latet, articulorū dolores inceſſunt, totum corpus male habet. Hęc aūt ego tibi in omni zodiaci ſigno indicia propono, ut dū aliquod horū ſe tibi obtulerit, circa infirmum dubius nō hęreas. Signū aūt hoc natura ſua tempeſtates ac uētos cōcitat, ac eorū quæ in mari & terra eueniūt indicia facit, idcirco oportebit te præcipuā capitis curā habere: hoc enim eſt quod primam morbi cauſam contraxit, quāuis hoc ita nō appareat: totū neruoſum genus cōpatitur, præter cętera ſtomachus: pulſus profundi ac reptantis formicæ ſpeciem præ ſe ferētes, præſertim de die: propterea utiliſſimū quidem erit infirmū nutrire: nō tamen tu puſillanimis ſubtractionē ſanguinis uereare (licet id nimiā ſubinde debilitatem inducat) neq; ſubductionē alui, nec alia quæ euacuant. A tetragono aūt incepti curſus uſq; ad diametrū æger diligētius eſt obſeruādus: & ſi quidē poſteaquā coniunctionē ſolis euaſerit meliora indicia luna oſtēdit, ſoluetur morbus in diametro: ſi aūt euadens coniunctionē peius indicat, maxime ſi tēpore cœpti decubitus nullus ex beneuolis protexit, ultra diametrū nō ſuperuiuet. Si autē decumbat aliquis exiſtēte in tauro luna, cū ſchemate Martis (præſertim ubi luna eſt amphicyrta) augēs motus ſuos, cauſa morbi erit circa collum & hypochondria, idq; ex ingurgitatione ac cibo nimio: febres aderūt urētes, alui aſtrictiones, aſpe-

A ritas linguæ, amaritudō oris, ſitis nimia: ipſi autē ægroti oculis torui, truces aſpectu, ſermone audaciſſimi, qui aduerſus ſuos facile irritantur ac exiliūt. Oportet igitur ſummā diligentiā ſtrictæ aluo & eductioni ſanguinis adhibere, neque deſiderio frigidę potionis eorū multū aduerſari: morbi ipſi à principio quinq; dierū ſpatio acutiores erūt: uigebunt uſq; ad ſeptimā. Hic autem ad alia te eſſe etiā attentum oportet: ſi enim cōſpexeris Leonē in quarta, ſcias ægrū procliuem & aptum eſſe cardiacæ paſſioni: ideo fac ut omni hora totius ſeptimanæ accuratus ſis, ut citra incōmodum uinum exhibeas, & frigida alia: ſi autē tranſacta ſeptimana æger in deterius labitur, ultimū illi uale dicito, proculdobio enim obibit. In huiuſmodi uero in-
B dicationibus oportebit te & horarū aptitudinem inquirere, id quod fiet ſi repereris horas eas quibus ſchemata beneuolorū prodeunt: hæ tibi plurimū conferent tam in nutriendo quàm in lauādo & exhibendo potu: ſi enim hora bonorū ſchematum cibus offeratur (licet hoc dictis medicorum nonnihil repugnare uideatur) plurimum cōferet infirmo. Quòd ſi lunæ in illo quem diximus loco reſidenti Iupiter aut Venus aut Mercurius ſchemata dederint, ſiue ipſa motum augeat ſiue minuat, certum ſalutis in diametro affuturæ indicium tibi eſto: quare citra exhibitionem aliorum ſola attenuante diæta utere.

De ſchematibus lunæ in Geminis.

Si quis decumbit exiſtēte in geminis luna, cui
C adſit præſens Saturnus uel ſchema diametrū aut tetragonum offerat, cauſa prima morbi erit ex nimijs laboribus, uigilijs, & maxime ex itineribus. Quòd ſi tum luna motum & lumen augeat, locus affectus erit manifeſtus, morbus breui ſeipſum declarat: augeri uero incipiet à die tertia uſque ad XX. erunt enim leuiuſculæ febres, & macies quę per nocturnos aſsiduoſq; labores exinanito ſanguine cōtracta eſt: aderunt & ſplenis grauitates. Vbi autē ex beneuolis nullus protexerit, Mars autē idem quod Saturnus ſchema habuerit, poſt diem trigeſimā obibit. Si uero boni pręſentes adfuerint, aut lunā inſpexerint, chronicis ac periodicis morbis detentus tandē ſanabitur. Si autem decumbat aliquis in geminis luna exiſtēte, cui te-
D tragonum uel diametrum Mars offerat, uel præſens apud eam ſit, augeſcente eius lumine & motu, morbus incurret periculoſus & moleſtiſsimus: erunt enim febres continuæ, adſtrictiones alui, uſtiones magnæ, pulſus retracti ac inordinati: huic igitur cōpetet ſanguinis detractio: & ſi ex beneuolis nullus lunam protegit, Saturno idem quod Mars ſchema obtinēte, morietur in diametro: ſi uero beneuolus aliquis lunā intueatur, poſt tanta pericula ſeruabitur. Si decumbat aliquis in geminis luna exiſtente, præincipiētes cauſę morbi erunt labores & balnea: morbus autē qualibet humiditate exaggeratur magis. Quòd ſi Saturnus una cum Mercurio ſchemata adijciant, maxime luna diminutis gradib. abſcedēte à ſole, erūt

dolorea

dolores circa opertas ſcoptulas & lumbos,totum A
corpus calet,& ad ſimilitudinem ambuſtorum in
ſuperficie dolet:huic inutile fuerit ſi de uno loco
ad alterum transferatur, id quod ipſe optabit: ad-
uerſatur illi & frigida quæcunque potio uſque ad ſe-
ptimam. Si autem luna incidens in ſolis coniun-
ctionem,in minores motus progrediatur, ſine du
bio morietur. Quòd ſi prædicto ſcopo lunæ ſcili-
cet cum Saturno & Mercurio, ita, ut dicimus, po
ſitę, accedet tempore cœpti decubitus ſchema ali
cuius beneuoli, infirmi ipſi ab alijs ad alia mala
trãsferentur, in iſchiaſes, & id genus alios articu
lorum dolores. Quantitas temporis morborum
oſtendetur ex coniunctione lunæ, id eſt, acceſsio-
ne ad ſtellas beneuolas, quæ infirmos redimunt.
Hanc autem rationem & in alijs omnibus ſignis B
obſerues. Nõ ignores & illud, quòd in quodcunque
ſignum luna intrauerit, illic imperium habet. Sci-
to & hoc, quòd planetæ quando ſunt diametrum
lunæ porrecturi, facile ipſimet hoc indicant. Si au
tem luna, ita ut in priore exemplo dictum eſt, in
geminis exiſtente, tẽpore cœpti decubitus Mars
aut ſol, aut uterque ſimul ſchemata ſua porrigant
(præſertim ſi luna ſit amphicyrta) ipſa uero luna
in maiorem motum fertur, æger ita omnino ſibi
perſuadebit, ut credat ſe certo moriturum: proin-
de lamentabitur, flebit ac triſtabitur, in loquendo
erit promptus & audax, diuerſas ſimulacrorum
ſeu phãtaſmatum ſpecies ante oculos cernet, quę
omnia illi ſunt ad morbum. augent enim illum &
deteriorem reddũt. de die autem & ſtomachi de-
bilitas incurrit, & panniculorum capitis dolores
inuadunt, ita ut infirmi diſſoluantur, & pulſuum C
motu penè careant. Oportet igitur fomentãdi re
ſoluendique diligentem curam habere, ſanguinem
detrahere, ac cibos opportune exhibere. Ex con-
iunctione autẽ ſolis cognoſces, ſit'ne futura mor-
bi ſolutio: & ſi malum ſtomachi proſperius tibi
apparebit, & panniculorum capitis dolores ab-
ſcedent, ſanabuntur ſine dubio infirmi. At uero ſi
à diametro morbus in maius augetur, & tabes
uentriculo inuecta fuerit, citra ullum dubium pe-
rimunt: maioribus autem auxilijs quæ apud me-
dicos in uſu ſunt opus eſſet. Si autem ad ſignum
hoc geminorum tempore decubitus incepti, be-
neuolæ ſtellæ ſchemata porrigunt, ſiue luna mo-
tum augeat ſiue minuat, medicatione opus non
erit: diæta enim, aere bono, balneis, deambulatio D
nibus, exercitatiõibus, morbus abigetur: aliquan
do etiam in tetragono infirmi liberantur.

De ſchematibus lunæ in cancro.

Si decumbat quiſpiam luna in cancro exiſten-
te, cui Saturnus uel præſens iungatur, uel porri-
gat diametrum aut tetragonũ, erit morbi prima
cauſa balneum & refrigeratio: aderit fluxus ad
thoracem, aderunt tuſſes, aderunt cõſtipationes,
febres non uiolentæ, ſed tamen malignæ, pulſus
parui ac debiles, grauitas in lateribus. Huic con-
gruunt omnia quæ calefaciẽdi uim habent. Si ue
ro ex beneuolis nemo lunam intuetur, longiore
ægritudine detentus poſt diem quadrageſimam
obibit: at ſi beneuolus aliquis lunam inſpicit, plu-
rima mala perpeſſus tandem ſanabitur. Si autem
decumbat aliquis luna in cancro exiſtente, cui
Mars aut præſens iungatur, aut tetragonum ſi-
ue diametrum obijciat, erit prima morbi origo ex
nimio uomitu, ac ea agitatione quam choleram
uocãt, aut uentriculi ſubuerſione. Huic igitur con
gruunt ea quę conſtringunt & refrigerant. Quòd
ſi ex beneuolis nemo lunam inſpicit ad primũ te-
tragonum incepti curſus obibit: ſi uero beneuo-
lus aliquis aſpiciat, in primo incepti curſus tetra-
gono ſanabitur. Si autem decumbat aliquis luna
exiſtente in cancro, erit morbus ex repletione ui-
tui & ingurgitatione: inchoabitur autem à cõmo-
tione diſtenſioneque membrorum affectorũ: æger
interrogatus bene morbum ediſſeret. Erit autem
aliquando ex uomitu etiam citra repletionem: æ-
ger male de ſe ſperabit afflictus dolore laterum,
optabit aeri frigido ſemper exponi, quapropter
& ueſtes dilacerat. Sæpius autem & coli dolores
incurrũt, maxime tranſacta diametro: proin opor
tebit non ſolum à frigidis abſtinere, ſed etiam ad-
hibere ea quæ reſoluant & confortent. præſertim
in principio. Si autem luna non ſit immunis, ſed
Martis aut ſolis, aut utriuſque aliquo ſchemate op-
primatur, febres aſſurgunt augẽturque, pulſus ſunt
inæquales, nunc debiles, nunc firmi. Confert au-
tem huic ſanguinis detractio facta in tempore: à
principio enim quinque dierum ſpacio uſque ad ince
pti curſus partem c c. comitabuntur affectum la-
teru[illegible] diuerſa & praua accidentia. Quod ſi nemo
beneuolorum protegit, futurũ eſt ut à coniunctio
ne ſolis neruoſum genus male afficiatur, ita ut ca
pti tandem mente uociferent & acclamẽt: iuxta
autem naturam ſigni huius mala de nocte magis
affligunt. Si autem à coniunctione ſolis luna mo-
tu diminuto ſe eſt redemptura, non priuata præſi
dio bonorum, æger in morbum periodicum deci
det ac ſanabitur. Quòd ſi luna bonorum prężidio
priuetur, iuncta communioni malorum, nihilomi
nus & in periodico morbo obibit. Si uero prædi-
cto ſcopo nemo medius obuenerit, luna uero à
coniunctione ſolis motum diminuat, poſt diame-
trum ſanabitur: at ſi à coniunctione motum au-
geat, medius uero interceſsit maleuolus Satur-
nus, ſubibit tot pericula, poſt diametrum tamen
ſanabiẽ. Porrò natura huius ſigni eſt ut malignos
& difficile ſolubiles morbos adferat, quibus ea
remedia & curæ quas crederes multum profutu-
ras, magis nocebunt. Vtilis autem eſt uini exhibi
tio, balneum, & cibus qui facile in corpus digeri-
tur. Si uero Saturnus lunæ à coniunctione exeũ-
ti unà cum Mercurio ſchemata obijciat, auferen-
tur morbi quocunque tandẽ modo, ſed relinquun-
tur dolores articulorum, & earum partium quæ
circa aures ſunt. Nonnullis autem circa pulmo-
nem aut hepar aliquid mali remanet, eritque diutur
num & longum. Aduerte autem ſi in his ſchema
tibus luna minuat motum; hoc pacto enim faciet

id quod

id quod reliquū eſt mali non ſolū longo tempore duraturū, ſed mortem etiā allaturum. Si uero motum augeat & lumen, Iupiter autē quocūq; modo illi adhæreat, malū relictum tātiſper durabit quoad luna peruenerit in decimū ab incepto curſu ſignum. Quando autē luna in Cancro exiſtens bonorum tantū ſchemata habet, aut etiā ipſius Mercurij, ſoluuntur morbi ad primum incepti curſus tetragonum: oportebit uero abſtinere à frequenti balneo, exercitijs autē uti & deambulationibus, ita enim morbis bene conſuletur.

De ſchematibus lunæ in Leone.

Si quis decumbat luna exiſtente in Leone, cui ſol diametrum aut tetragonū porrigit, prima morbi origo erit ex repletione & cruditate: aderūt grauitates thoracis & hypochondriorū, aderunt fe- B bres, quarum calor maior erit in profundo quàm in ſuperficie corporis, aderit aſtricta aluus. Huic congruent omnia quæ calefaciunt modice & aperiunt. Quòd ſi nullus ex beneuolis lunam inſpicit, circa diametrū morietur: ſi uero boni lunā inſpiciūt, plurima mala perpeſſus tandē ſanabitur. Si autē decumbat aliquis, in Leone luna exiſtēte, cui Mars uel præſens iungitur, uel diametrū aut tetragonū porrigit, erit prima morbi origo ex nimia plenitudine ſanguinis: febres aderunt cū fluxibus alui, pulſus debiles at ſubmerſi, defectus animi, lapſus appetitus, grauitas, ſomnolētia, & languor totius corporis, imò & cardiaca aliquando: huic congruent ea quæ conſtringūt ac modice refrigerant. Quòd ſi nullus ex beneuolis lunā aſpicit, die nona morietur: ſi uero boni aſpiciunt, plurimū periclitatus, poſt diametrū ſanabitur. Si au- C tem decumbat aliquis luna exiſtente in quacunq; parte Leonis (hoc autem quod dicam & citra alia ſigna certū, ac ueluti Themiſtos conſilio proditū obſerues) Leone horoſcopum occupāte, morbus erit ex demacratione membrorū, per triſtitiā, per negocia, ſolicitudines: thorax calefiet, extrema autem frigeſcent, adſunt & capitis dolores, oculi caui, naſus retortus, pulſus inſenſibiles: ægroti quaſi longis detenti ſint ægritudinibus ita apparent corpore deiecti: tenduntur autem quantū eſt ex eorum plenitudine. Quare oportet confeſtim ſanguinem detrahere, & ſi fieri poteſt, luna in hoc eodem ſigno adhuc exiſtēte, præſertim ſi motum ſuum auget: ſin minus, intra tertium diem. Fricare autem oportet extrema, & reſoluere ea quæ D thoraci incumbunt. Si autem Mars ſimul & ſol uterque aucto motu, ſchemata porrigant, tempore cœpti decubitus, lunæ, cardiacam nullo modo infirmus euadet, infra quintum diem. Si autē Saturnus ſchema porrigat lunæ, non eſt adeo timendum ut moriatur. Si uero Iupiter aut Venus ſchemata lunæ porrigunt tempore cœpti decubitus; ſpes eſt firmiſsima ſalutis circa tetragonum incepti curſus affututæ. Si autem ipſa luna ſola, citra ullum ſchema, motu diminuta in Leone ſit, etiam ſpes firma ſalutis. Proderit autem ægroto exhibitio uini, balneum, deambulatio, præſertim poſt A tertiam aut poſt quintam. Si autem luna in Leone, ut diximus, ſit tempore cœpti decubitus, augeatq; motum, Saturnus uero in medio cœli conſtitutus ſuum ſchema illi porrigat, futurum eſt id quod diximus circa tetragonum: nihilominus tamen uentris dolores & inflationes remanebunt, etiam ſi præſens adſit aliquis ex beneuolis: ſanantur tamen, idq; tanto citius ſi luna à coniunctione motu aucto currat. Si uero lunæ in Leone exiſtenti tempore cœpti decubitus Saturnus & Mars, & alius quicunque ſchemata obijciat, ipſa uero Aquilonem uerſus egreditur, ſoluentur morbi omnino adueniente curſus incepti diametro. Non oportebit uero calefacientibus uti, ſed ægrum in umbra decumbere: utile autem erit eius deſide- B rio plurimum aduerſari, frigida exhibere, cibos offerre qui nec inflent nec attollant. Si autem luna à nemine aſpiciatur, auget uero motum, futurum eſt ut circa diametrum datis ſignis criſeos morbus ſoluatur: at ſi motum minuit, auferet aliquid morbi circa coniunctionem ſolis: faciet tamen ut æger ſæpius recidiuum perpeſſus longius affligatur, ſalubriter tamen.

De ſchematibus lunæ in Virgine.

Si quis decumbat exiſtente in Virgine luna, cui Saturnus uel pręſens iungatur, uel tetragonū aut diametrum porrigat, erit prima morbi cauſa, deſidia & cruditas, dolor erit in uentriculo & inteſtinis, phlegmone in hypochondrijs, aderit febris cum alui aſtrictione, quæ non ſeruabit ordinem remiſsionū & afflictionum: pulſus erūt profundi, frequentes & debiles. huic congruent ea C quæ modice calefaciēdo aperiunt. Quòd ſi beneuoli lunam non aſpiciant, circa diem quadrageſimam in ſummo periculo reponetur: ſi uero boni aſpiciunt, longā ægritudinem perpeſſus tandē ſanabitur. Si autē decumbat aliquis exiſtēte in Virgine luna, cui Mars uel præſens adſit, uel tetragonum aut diametrū porrigat, erit morbus qui à fluxu uētris incipiet, quem ſubſequetur dyſenteria, ita ut ſanguis fluat, & excoriētur inteſtina exulcerenturq;: aderūt febres malignę, pulſus debiles ac frequentes, caſus appetitus, ſubuerſio ſtomachi, huic congruent ea quæ adſtringendi uim habēt: & niſi lunam boni aſpiciant, morietur die trigeſima: ſi uero boni aſpiciant, ſanabitur. Si uero decumbat aliquis exiſtēte in Virgine luna, erit mor- D bus quem cœliacam uocant paſsionem, aderunt dolores uentris & inflationes, quæ à læſa coctione originem ſument: ea quæ uenter excernet fluida erunt: quæ autem ueſica, uiridia ac male olētia: aderunt punctiones in ſepto tranſuerſo, & uentriculo iam debili, compatietur totum neruoſum genus: oculi erunt aperti ac uigilantes, præſertim à principio, Si autem luna ex paruo motu in maiore prouehitur, Mars autem aut Mercurius & ſol ſchemata illi porrigūt, timendum erit ne nimium exaſperato malo infirmus in inſaniā decidat: neceſſe uero erit adhibere ea quę ingroſſandi inſpiſſandiq; uim habeant: uitanda erunt omnia fluida,

frigida, uuida: tanto autem hæc uitanda magis, quanto in maiorẽ motum luna uehitur: circa diametrum enim ſuſpitio erit cœliacæ & dyſenteriæ, quæ mala ſi ſemel corripiãt hominem, longo tempore minutim abſcedunt. Si autem lunę in Virgine, ut diximus, exiſtenti Saturnus cum Mercurio aut Venere aut Ioue ſchemata porrigat, nihil minus futura eſt longi temporis ægritudo ſplenitica aut nephritica: quæ mala abſcedent quidem, ſed longo tempore affligunt. Si autem luna tempore cœpti decubitus ſola ſit, à nemine inſpiciatur, ſiue augeat motum ſiue minuat, futuræ ſunt hæmorrhoidum fluxiones, quas luna circumactis uſq; aliquot reuolutionibus auferet: infirmi erũt liuidi, atri per longum tempus, ſanantur tamen. Si autem tempore cœpti decubitus Iupiter aut Venus aut Mercurius, ſiue horum aliquis, ſiue omnes lunæ ſchemata porrigant, non minus adſunt fluxus uentris, deſinunt tamen circa diem quintam. Oportet autem uinum quidem exhibere, ſed balneum ſubterfugere.

De ſchematibus lunæ in Libra.

Si decumbat aliquis in Libra exiſtẽte luna, cui Saturnus uel præſens iungatur, uel tetragonum aut diametrum porrigat, erit prima morbi origo ex nimia uini potatione & crapula. Quòd ſi luna minuat motum ſuum, decubitus autem primũ noctu incipiat, futuri ſunt affectus mali capitis & thoracis, rheumatiſmi, tuſſes, præſertim à principio, grauedo capitis, caſus appetitus, febres cõtinuæ, quæ nullum ordinem afflictionum ſeruabunt, pulſus erunt frequentes & debiles. huic igitur congruunt ea quæ calefaciant. Si tamen unà cum Marte Saturnus ſchemata porrigat, citra ullum dubium morietur, ueniente diametro. Si autem decumbat aliquis exiſtente in Libra luna, cui Mars uel præſens iungatur, uel diametrum aut tetragonum porrigat, erit morbus ex nimia ſanguinis copia, erunt febres continuo creſcentes, pulſus retracti, defectus animi, phrenitis, ſuperflua uigilia, totius corporis inflammatio. huic congruet ſanguinis detractio, & ea omnia quæ ſoluunt habitum corporis. Quòd ſi nullus ex beneuolis protegit, infra X dies morietur: ſi uero boni aſpiciũt, circa diametrum ſummum perpeſſus periculum ſanabitur. Si autem decumbat aliquis exiſtente in Libra luna, diffundetur materia morbi in membra extrema, quę inflammabũtur & dolebunt, calor tamen erit in profundo maior, æger oculos continuo occludet, cum tamen non dormiat, deijcieť illi appetitus. Tales igitur ſunt iuxta ſigni huius naturam affectus, in quibus cognoſcendis multi errant: putant enim ea accidẽtia ex cibis, quos inſcijs medicis ægroti accipiũt, prouenisse. Si autẽ ipſi lunæ minuẽti motus ſuos Saturnus & Venus, aut Mercurius aut uterq; accedit, omnino circa diametrũ in phrenitim incidet: proinde fomentis utere, & ijs quæ reſoluunt: infirmũ autem in ſecretiorem locum abſconde, & in ſolitudine diligẽter obſerua, ne clanculũ aquã bibat:

A futurũ enim eſt ut circa diametrũ excretione alui facta à morbo redimatur, uſus ijs quę diximus remedijs: ſed tamẽ ad diuturnos inæquales & periodicos morbos reddetur procliuis, à quibus tamen redimitur: at uero ſi ſolus adeſt lunę Saturnus, peribit, niſi luna motum augeat: ſic enim plurima in principio & augmento morbi perpeſſus circa diametrum ſanatur. Si uero exiſtenti in Libra lunæ Mars & Sol ſchemata obijciunt, erunt cauſæ morborum in capite, quæ facient cephalalgias, rheumatiſmos, hemicranias. Si uero Mercurius adfuerit, materia morbi erit in oculis, quæ facient ſuffuſiones, dilatationes pupillæ, glaucoſes. Vtile eſt autem ut plurimum in ijs malis ſanguinem ſubtrahere: utiles ſunt & alui excretiones: ne tamen

B promittas cito ſalutem infirmis affuturam, longum enim tempus in ijs malis ſunt abſumpturi non ſine magno diſcrimine. Si autem lunæ in Libra exiſtenti, Iupiter aut Venus ſchemata porrigat, ſanantur infirmi aliquouſque male detenti. Si autem nemo ſe lunæ offerat, nec aliquis eam aſpiciat, ipſa uero motus ſuos minuit, futuri ſunt morbi maligni & difficiles cognitu, præſertim in oculis, ſed tamen ueniente luna ad diametrum ſoluuntur. Scito autem omnia ea ſigna quæ in tropicis & æquinoctiali ſita ſunt, malignos ſemper producere morbos.

De ſchematibus lunæ in Scorpione.

Si decũbat aliquis exiſtẽte in Scorpione luna, cui præſens iũgatur Saturnus, uel tetragonũ aut

C diametrũ obijciat, erit origo morbi ab inflãmatione inguinũ & locorũ profundorũ, circa anum & pudẽda. Quòd ſi luna motus ſuos augeat & lumẽ, beneuoliq; illã aſpiciant, reditus ad ſanitatẽ erit facilis. Si uero decũbat aliquis exiſtẽte in Scorpione luna, cui Mars præſens iũgatur, uel tetragonũ aut diametrũ porrigat, ipſa uero motus ſuos minuit & lumẽ, ſchemata beneuolorũ retinens, redibit ad ſanitatẽ, ultra uel citra tetragonũ aut diametrũ: hoc enim in ſingulis ſignis beneuoli faciũt, ut iam noſti: reddũt enim morbos mitiores & ad curandũ faciliores. Si uero decũbat aliquis exiſtẽte in Scorpione luna, origo prima morbi erit ira & cõtentio ſiue iurgia, inflãmabuntur loca in abdomine circa ſedem aut ueſicã, febres à die tertia in-

D creſcẽt & augebũtur, infirmus aũt deſipiẽs factus exaſperabit mala ſua. Si aũt luna in hoc ſigno auget motus ſuos, prę́ſertim ab diametro, Mars uero ipſi præſens adeſt, periculũ eſt læſionis per ferrum quoquo modo occulto. Si aũt et Sol prę́ſens adeſt, aut ſchema porrigit lunę ſuos motus augenti, (id quod fit quando ipſa ſecundum longitudinem ſui curſus quindecim partes percurrit) periculum erit apoſtematis pleuritici, iudicantur autem & liberantur infirmi fluxu ſanguinis. Oportet autem in ſecretiore loco infirmum ſeruare, abſtinere uero ab omni frigidorum uſu, à lotionibus, malagmatibus frigidis, balneis, extractionibus ſanguinis per cucurbitulas: morbo autem ad diem undecimum protracto, itur tandem in

diuturnum

diuturnum malum in quo non minus eſt periculum. A Si autem decumbat aliquis in Scorpione luna exiſtente, cui Iupiter uel Venus adſit pręſens, uel ſchema porrigat, erunt eadem mala quæ diximus, ſed ſalubriora, à quibus tamen non liberatur niſi longo tempore: longitudo autem temporis aut numerus dierum durationis morbi cognoſcetur ex connexione lunę cum ſtellis beneuolis: donec enim uel ipſi planetæ præſentes boni, uel eorum ſchemata non acceſſerint, morbi uigent, ſuamq; uim obtinent: ſtatum tamen ac ueluti præfinitum tempus ægritudinis eſt ad diem diametri, ultra quam ſi morbus protrahatur, fit chronicus, & longus. Si autem decumbat aliquis luna in Scorpione exiſtente, uergenteq; ad ſolis coniunctionem motu diminuto, cui Saturnus uel præ- B ſens iungitur uel ſchema porrigit, defatigabitur plurimum infirmus & labefactabitur longitudine morbi, qui erit defluxus ad inferiora loca, anũ ſcilicet aut pudẽda: & niſi beneuolus aliquis protegat, ſic cõmorietur. At uero ſi luna motu aucto progreditur, Saturnus autem illi aut iungitur pręſens, aut ſchema porrigit, futura ſunt eadem mala, ſed minus periculoſa, tamen chronica & diuturna. Natura autem ſigni huius exigit, ut uitetur uſus balneorum, ac eorum omniũ quæ humores fundunt & defluere faciunt.

De ſchematibus lunæ in Sagittario.

Si decumbat aliquis exiſtente in Sagittario luna, cui Saturnus præſens iungatur, aut tetragonũ uel diametrum obijciat, morbus incipiet à fluxu ſubtilium tenuiumq; rheumatum, aderunt dolores articulorũ, aderunt adſtrictiones alui, febres, C quarum acceſsiones erunt cum rigore & frigiditate extremorum. Quando igitur luna ſuum lumen & motum maxime minuet, erunt tum acceſſiones febrium duplices, erũt conſtipationes multæ, pulſus profundi: huic igitur congruent ea quę calefaciendo aperiunt: niſi uero beneuoli aſpiciant, futurum eſt ut magna pericula ſubeat, ſanatur tamen tranſcurſa diametro. Si uero decumbat aliquis exiſtente in Sagittario luna, cui Mars pręſens iungatur uel tetragonum aut diametrum obijciat, luna uero auget lumen ſuum & motum, erit ægritudo ſummi periculi, cuius origo eſt repletio & crapula, futuræ ſunt febres continuæ, quæ magis ac magis inualeſcunt, erunt cholericę paſsiones, ſoluta aluus, pulſus debilis. Congruẽt D huic ea quæ refrigerant & conſtringunt. Quòd ſi maleuoli lunam inſpiciunt, ſeptima morietur: ſi uero beneuolus aliquis inſpicit, ſanatur, tranſcurſa diametro, ſed non ſine periculo. Si uero decumbat aliquis luna in Sagittario exiſtente, morbus eſt qui ortum accepit à balneo & aere frigido, totum corpus fluxu rheumatum corripitur, adſunt dolores gingiuarum & dentium: præincipiẽs autem morbi cauſa in thorace eſt. Si autem lunę accidenti motu diminuto ad ſolem præſentes iunguntur, aut ſchemata obijciunt Saturnus & Mercurius, futuræ ſunt inflammationes pulmonis & ſepti tranſuerſi, totum corpus ſupercaleſcit: oportet autem adhibere ea maxime quæ reſoluunt & exiccãt: utilis erit præſertim à principio detractio ſanguinis. Quòd ſi luna tranſgreſſa prius tredecim partes, nũc decimamquartam tranſgreditur, quinta die morietur. Si autem tempore decubitus lunæ exiſtenti in Sagittario, Iupiter aut Venus iunguntur, uel ſchemata porrigũt, futura quidem ſunt ea quæ diximus, mala, ſed erunt ſalubriora. Si uero luna nemini iungatur, nec aſpiciatur à quopiam, motum autem ſuum auget, ſalubriora quoq; mala accidunt. At uero ſi Mars & Sol lunæ augenti ſuos motus ſchemata obijciãt, ſupra mala prædicta tuſſes uehementiſsime ſuperuenient. Natura autem ſigni huius eſt, ut ęgrotis uigilias incutiat continuas, & noctu maiorem afflictionem quàm de die cõmouear, unde adeo debilitantur infirmi, ut uix pulſus eorum percipere poſsis: neceſſe uero erit uti ijs quæ reſoluuntur & modice calefaciunt: fugere autem balnea, lotiones, humectationem denique omnem: ęger uero in obſcuro ſub umbra decumbat, qui ſpem ſalutis certam habeat ſi boni lunã aſpiciunt. Quòd ſi unus tantum ex beneuolis protegat inſpiciẽdo lunam, plus quidem exaſperantur mala, ſpes tamen eſt certa ſalutis poſt pericula.

De ſchematibus lunæ in Capricorno.

Si quis decumbat luna in Capricorno exiſtente, & minuente ſuum motum, cui Saturnus præſens iungatur, uel tetragonum aut diametrũ obijciat, origo morbi eſt refrigeratio in balneis, adſunt tenuia rheumata, grauitas thoracis, & pulmonis, tuſsis præſertim à principio, febres quartanæ, accesſiones ueniunt cũ rigore, idq; magis noctu. huic congruent ea quæ calefaciant, & niſi bonus aliquis lunam aſpiciat, die uigeſimoprimo morietur: ſi uero boni aſpiciunt, ſanabitur, longam pulmonis ægritudinem perpeſſus. Si decumbat aliquis, in Capricorno luna exiſtente, cui præſens iungatur Mars, aut diametrum uel tetragonum obijciat, morbus erit qui originem traxit à læſa coctione, quam ſubſequitur uomitus & cholera: morbus equidem periculoſus & acutus: comitabuntur illum neruorum diſtenſiones, inflammationes, bilis mordax in inteſtinis & ano. huic cõgruent ea quæ refrigerent & conſtringant: niſi uero bonus aliquis tum aſpiciat, die quinta aut ſeptima morietur: ſi uero beneuolus aliquis aſpiciat, ſanatur infra ſeptimam. Si decumbat aliquis luna exiſtente in Capricorno, cauſa præincipiẽs morbi erit labor & inanitio: erunt aũt dolores potiſsimũ in dorſo, incurrent horrores ſæpius, ita ut bis terq; breui ſpacio tẽporis acceſsiones ſuas faciãt: eriguñt pili totius corporis, febres ſunt cũ aluo adſtricta & diſſoluta debiliq; uirtute. Hęc ego multa tibi ea de cauſa adduco, ut tu habitis ijs indicijs, morbos certioribus notis dignoſcàs. Tãto uero debiliores infirmi redduntur, quãto luna motus ſuos magis diminuit: uidebis ægrotum delirare in loquẽdo, oculos raro ſurſum attollere. Quod

ſi circa incepti curſus diametrum Saturnus lunæ A
iungatur uel ſchema obijciat, reponetur eo tem-
pore in ſummo diſcrimine infirmus, idq; ob uio-
lentiã & afflictionẽ nimiam febris. Quod ſi tum
aliquis ex beneuolis protegat, liberatur, ſed lõgo
tẽpore afflictus. Si uero Mars, aut Sol unà ſimul
ſchemata porrigat, trãſmutabitur morbus, fietq;
periodicus. At uero ſi luna motum ſuum augeat,
præſens uero illi circa incepti curſus diametrum
adſit Saturnus aut Sol, ut diximꝰ, futurus eſt mor
bus periculoſior. Si autẽ lunæ in Capricorno exi
ſtenti Iupiter aut Venus aut Mercurius ſiue bo-
rum aliquis, ſiue omnes præſentes iungantur, aut
ſchemata porrigãt, cauſa morbi eadem eſt quam
diximus, ſed morbꝰ fit omnino ſalubris. Animad
uerte autem naturã ſigni huius, cuius propriũ eſt B
periculoſas inferre ægritudines. Oportebit uero
abſtinere à balneis, & ab omni frigidorũ uſu, de-
cumbere uero in ſublimi & alto loco. Expediet et
exercitia, ſi fieri poteſt, infirmis iniungere.

De ſchematibus lunæ in Aquario.

Si quis decumbat exiſtente in Aquario luna,
cui augmentanti lumen ſuum & motũ Saturnus
præſens iungatur, uel diametrũ aut tetragonum
obijciat, origo morbi eſt, labores, uigiliç, aut itine
ra: non ſeruabitur autem æqualitas morbi in au-
gendo & diminuẽdo. Quòd ſi bonus quiſpiã lunã
aſpicit, ſanitas redit circa incepti curſus diame-
trum. Si uero decumbat aliquis, in Aquario luna
exiſtẽte cui minuẽti motum ſuũ & lumen, Mars
præſens iũgitur, aut diametrũ uel tetragonũ obij- C
cit, cauſa pręincipiẽs morbi eſt in inguinibus, aut
in cruribus, aut in pudẽdis: futuræ ſunt febres u-
rentes, continuæ, & creſcẽtes continuo, extrema
tamen membra magis quàm cætera inflamman-
tur, incurrit ſitis, inquietudo, ita ut ægroti in eo-
dem loco non permaneant, ſed crebro exurgant:
adeſt deſiderium frigidæ potionis. Si uero lunæ
augmentanti ſuos motus præſens Mars iũgitur,
aut aliquod ſchema obijcit, futurũ eſt ut infirmus
circa incepti curſus tetragonũ animo delinquat.
Congruũt uero huic ſubtractiones ſanguinis: nec
oportebit nimium ſe opponere eorum deſiderio
ad potionem frigidam, neq; in lucido loco decum
bere. Quòd ſi circa tetragonum morbo nihil de-
cedat, morietur in diametro. Si autem lunæ in D
Aquario exiſtenti Iupiter aut Venus, ſiue uterq;
eorum, ſiue alter ex ijs ſchemata porrigat, luna ue
ro ſuos motus minuit, ſanatur circa diametrũ. Si
autem lunæ minuenti ſuos motus Saturnus ſche
mata obijciat, aut etiam Mercurius, ijdem ſunt fu
turi affectus quos ante diximus: ſupra illos tamen
accedunt & rheumata, & fluxus diuerſi ad infe-
riora membra. Periculum etiam erit ne infirmus
in hydropem decidat: certum autem eſt quod lon
go tẽpore affligetur. At uero ſi luna tempore cœ-
pti decubitus motum ſuum medium nõ excedit,
ſanitas quidem eſt affutura, ſed tarde.

De ſchematibus lunæ in Piſcibus.

Si quis decumbat exiſtẽte in Piſcibus luna, cui
minuenti ſuum lumen & motũ Saturnus pręſens
iungatur, aut diametrũ uel tetragonum obijciat,
morbi prima origo erit refrigeratio ex balneis,
quã ſubſequentur tenuia rheumata, ſtipabuntur
extrema, febres accedent cum rigore, quarũ ac-
ceſsiones erunt duplices: erit dolor capitis, pun-
ctiones ad thoracem, grauitates in hypochõdrijs
& articulis, pulſus profũdi & debiles. huiç igitur
congruent ea quæ calefaciant, & ſtipata aperiãt.
Quod ſi beneuolus aliquis lunã inſpicit, ſanatur
circa diametrũ, remanent tamen diuturni articu-
lorũ dolores. Si decũbat aliquis luna in Piſcibus
exiſtente, cui augmentanti ſuum lumen & motũ
Mars præſens iungatur, aut diametrum uel tetra-
gonum obijciat, origo morbi eſt à nimia uini po-
tatione & cruditate, morbus autẽ à die tertia uigo
rem maiorem accipiet: afflictiones erũt noctu ma
iores, ſuccedent uſtiones nimiæ in thoracem, deli
rium, phrenitis, dolor capitis, ſitis, deſiderium ui-
ni, pulſus retrahentur. Huic congruent ea omnia
quæ habitum corporis ſoluunt, præcipue tamen
detractio ſanguinis: & niſi bonus aliquis lunam
aſpiciat, circa primũ incepti curſus tetragonum
morietur: quod ſi boni aſpiciunt, ſanatur poſt dia
metrũ, ſed magna prius expertus pericula. Si au-
tem lunæ in Piſcibus exiſtẽti, Iupiter aut Venus
præſentes adſunt tempore cœpti decubitus, aut
ſchemata porrigunt, ſanitas redit aut circa primũ
incepti curſus tetragonum aut diametrũ. Magni
autem momenti apud te eſſe debent & anguli cœ
li: ſi enim tempore cœpti decubitus beneuoli, aut
in horoſcopo, aut in medio cœli ſint repoſiti, luna
autẽ eſt in ſchemate tetragono aut diametro, ma-
lorum non leue eſt inde ad conſequendam ſalutẽ
auxilium. Si contra maleuoli ſint in horoſcopo,
luna autem eſt in ſchemate bonorũ, magnũ eſt ſa-
lutis futurũ impedimentũ. Operæprecium eſt igi
tur optimũ medicũ meminiſſe ſemper præcepto-
rum mathematices, diſquirere diligenter diem &
horam decubitus: conſpicere deinde ſitum cœli,
ſine conſenſu cuius nihil uſquã fieri poteſt. Si de-
cũbat aliquis exiſtẽte in Piſcibus luna, cauſa mor
bi procatarctica eſt, uel importuna lotio in bal-
neo, uel nuda deambulatio, uel frigida potio. Sta-
tim autẽ compatitur neruoſum genus, præcipue
ſtomachus: adeſt febris, adeſt ſpirandi difficultas,
aſtrictio alui: calor tamen maior in profundo q̃
in membris extremis: pulſus adeo fiunt parui ut
uix eos percipias, immutantur tamen ſubito, ita
ut infra horas duas diuerſitatẽ in illis agnoſcas:
uenter aũt fluida excernet, urinæ male olent. con
gruent huic uſus refrigerantium. Quod ſi luna in
primo incepti curſus tetragono curſus ſuos au-
geat, icta Saturni aliquo ſchemate, ſanari quidem
poterit, ſed cũ magno periculo. Si autẽ luna in Pi
ſcibus exiſtens, Iouis & Mercurij ſchemata ha-
beat, eædem morbi cauſæ erunt, quas ante dixi-
mus: in hoc tantum erit diuerſitas, ꝙ uẽtriculi do
lores ſuperaddentur, quibus debilitantur, uarian
turq; pulſus. Si aũt luna motum ſuũ medium exce
dit

dit, Saturni icta ſchemate, ultra primũ incepti curſus tetragonon non uiuet. Quod ſi Venus quoquo modo lunæ det ſua præſidia, morbus uſq; ad diametrum protrahitur, ex quo tandem dyſenteria ſubſequetur, pallores, tumores pedũ, macies totius corporis, qua conſumpti tandem moriuntur infirmi. Si uero luna excedens motum ſuum medium, Martis & Solis ſchematibus feriatur, eædem erunt morbi cauſæ, quas diximus: febres tamen continuo magis aſſurgent, phlegmone hepati additur, extrema uruntur. Oportebit uero hora opportuna cibare infirmum, cibo qui magis nutriat. Natura uero huius ſigni interdum nõ admittit euacuationem ſanguinis per phlebotomiam. Niſi uero beneuolus aliquis aſpiciat, morietur in diametro infirmus. At ſi Iupiter aut Venus inſpiciat, luna uero motus ſuos minuat, periclitandum quidem infirmo eſt ex ijs, quas ante diximus, cauſis: circa diametrũ tamẽ ſanatur, pręſertim ſi in curãdo medicus nõ erret. Aduerte autem ad Iouem & Venerẽ: ſi enim horũ ſchemata luna habeat, ipſa uero motum augeat, Martis & Solis ſchematibus oppreſſa, nihil inde eſt auxilij, moritur infirmus. Vellem autem ut eorum quæ hucuſq; diximus præceptorum recorderis, nõ ſolum circa decubitus, ſed etiam circa illata uulnera, circa partus mulierum, & alia quæ hominibus accidunt: inde enim ſcies quando opportune chirurgiam, aut curationes alias quæ ex delectu & A arbitrio fiunt, ægrotis adhibere debeas: ueluti, exempli gratia, in dilatatione pupillæ oculorũ, in glaucomate, in ſuffuſione. Chirurgiam primũ incipies quãdo luna lumen & motũ ſuũ auget, beneuolorum ſchematibus expoſita. Vtile eſt te ſcire & illud, periculũ eſſe excalfacere corpora quãdo luna auget lumẽ ſuũ & motum, cui Mars aut Sol iungatur, uel ſchemata obijciat. Periculũ item refrigerare corpora quãdo luna minuit motũ ſuum & lumẽ, cui Saturnus aut Mercurius pręſens iungatur, uel ſchemata obijciat. Quando uero uno die & eadem hora duo decubuerint, animaduerte ad ætates illorum, ac eas mutuo ſibi cõferas, iunior enim citius ſanatur & facilius (pro diuerſitate morborũ quos iam circa ſingula ſigna diligen- B ter examinauimus) ſi luna minuat motum ſuũ & lumen, Saturni uel Mercurij ſchemati expoſita: ſenior autem aut tranſmutationem faciet morbi in alium morbũ, aut longiori tempore ſanabitur. E diuerſo iuniori maius incumbit periculũ circa incepti curſus tetragonum, aut (ſicuti iam docuimus) diametrũ, ſi luna augeat motũ ſuũ & lumen, Martis aut Solis ſchemati expoſita. At uero ſi luna ſeiuncta à cõmercio malorum, ſolum ſchematibus bonorum expoſita fuerit, iuniores & ſeniores ſanantur pro diuerſitate affectuum, quos circa ſingula ſigna expoſuimus. Hæc uero ego tibi nunc adiunxi, ut tu fretus conſilio abſolutiſsimo, in omnibus ſis abſolutiſsimus.

CL. GALENI DE PARTIBVS ARTIS MEDICATIVAE.

D E PARTIBVS medicatiuæ Iuſte dilectiſsime conueniẽter mihi uideris dubitare: cum alij & alij aliter eas diſtinguãt. Audire nanq; eſt aliquos quidẽ in pharmaciam & chirurgiam & diætam totam artem incidentes, deinde rurſus unamquanq; prædictarum partium diuidentes, non tamen ſimpliciter omnes. Et aliquos in curatiuam & uocatam ſanatiuam: alios autẽ qui depoſcunt & pręſeruatiuã his adijci mox in prima diuiſione: ſicut & alij reſumptiuam. Alij autem utraſque has: & cum iſtis euecticam. Sunt autem alij qui & gerocomicam ſiue ſenum educatiuam ſicut propriam quandam partem artis adijciunt prædictis: quidã autem & pædotrophicam, id eſt infantium: ſicut & alij decoratiuam, diſtinguentes eam à commotica. Quidam autem amplius adhuc diuidentes cum prædictis partibus aliam partem paruam mox in prima cõnumerãt diuiſione, uocis procuratiuam: alij quidem ſimpliciter & indeterminate. alij uero cum eo quòd determinant & oſtendunt tum quidam eis qui ad idoneam: tum etiam eis qui ſecundum naturam ſe uolunt habere: ut ſicut uolunt habere alios actus ita habeant & uocem. Sed hi quidem nunquam perueniunt ad unumquodque eorum quæ ſecundum partem artis: & ſi quidem ita feciſſent, haberet aliquam rationem diuiſio eorum: ſed quia omnes alios relinquunt, unius uero ſolius faciunt memoriam, manifeſte redarguunt ſeipſos quòd immethodice & abſque ratione faciunt diuiſionem: aut neque per maximas partes pertranſierunt: concordarent enim adinuicem de harum ipſarum diuiſione ad minores partes. Alij autem quędam quidem prædictorum ponentes, ut partes, non pauca autem omittentes, ſuperaddunt eis alias ſecundum primam mox diuiſionem: ſicut qui dixerunt phyſiologicam & pathologicam. Alij autem dicunt & materialem ſimul cum iſtis: ſicut & alij ſignificatiuam: alij autem cauſarum æſtimatiuam. Empirici autem ferè D omnes concordantes adinuicem in faciendo partem artis duplicem primam & ſecundum genus differentiam: alias autem earum finales: alias uero conſtitutiuas dicentes eſſe: non cõcordant adinuicem in harũ ipſarum connumeratione. Quidam enim eorum finales dixerũt eſſe ſignatiuam & curatiuam. Alij uero & uocatam ſanatiuam: alij autem & decoratiuam: alij autem & uocis procuratiuam eis addiderunt: In conſtitutiuis uero per ſe inſpectionem quidem & hiſtoriam uniuerſi. Similiter uero tranſitionem non omnes enunciauerũt eſſe partem artis. At uero neque incidendo ſingulam prædictarum adhuc in minores particulas concordãt adinuicem, ut eſt dicere

empirici & dogmatici. Quinetiam ſiquidem om
nia talia nominauerit aliquis partes medicatiuæ,
qualia in Roma maxime & ad multa & minora
diuidere ea non ceſſant, dentales quoſdam & au-
riculares & anales medicos nominantes, in diffi-
cultatem ueniet ſermo maiorẽ: quãuis & his oc-
caſionem aliquam circa hoc præbu..rit nomen
ophthalmicorũ, id eſt ocularioru[m], nõ nuper im-
poſitũ, ſed multo iam elapſo tempore: ſi enim ocu
lorum ſolorũ fuerit aliquis medicus, non irratio-
nabiliter uidebitur & dentium aliquis alius eſſe:
& aliarum uniuſcuiuſq; corporis partiũ proprius,
ut ſint tot medici quot particulæ. Ac etiã appun
ctores, & herniarum inciſores. Alij quidam & la-
pidum inciſores: qui ſi ſic nominẽtur, plures erũt
quàm corporis particulę medici: ſecundum enim
unamquamque paſsionem erit unus medicus. &
non eſt mirabile ſi in tam multa diuidatur ars ma
xima exiſtens, & in maxima ciuitate pro omni-
bus repente medicos reperiri. In parua enim ciui
tate appungens aliquis oculos, aut incidens her-
nias nequaquam nutrietur. Roma uero & Ale-
xandria propter multitudinem hominum ſuffici-
entes ſunt nutrire & eum qui quamcunq; artẽ o-
peratur: ſed in alijs gentibus coguntur ciuitates
permutare hi tales frequẽter, ingeniãtes, ut quod
his qui ſunt in Italia uel Roma ſola, hoc illis fiat
uerbi gratia Græcia tota. Sed mihi uidetur bonũ
eſſe ut adhuc incipiam loqui de mente mea: quo-
niam minimæ particulæ artis quales ſint ſecun-
dum naturam iam dictum eſt prius, nũc apertius
determinandum qu.. oporteat uocare particu-
las minimas: exemplum in ſermone ponẽtes non
extra propoſitum negocium: ſed ſuper quidem
aliquid utilium debens eſſe. Sicut ergo corporis
noſtri particulas in anatomijs uſque ad minimas
ſecundum ſpeciem, quas & elementa ſenſibilia
uocamus, conamur diſcere, ita oportet & artis
minimas particulas * * & elemẽta ſen
ſibilia, organa quidem, ut caput, manus, pedes, et
huiuſmodi: horum autem ipſorum rurſus uniuſ-
cuiuſq; ſunt partes: uelut capitis quidem aures, et
facies, & naſus, & collum. ipſius uero nominatæ
propriæ capitis partes, & cerebrum, et ambæ me-
ninges, & cranium, & arteriæ, & uenæ, & mem-
branæ, & nerui, & cutis: quæ omnes ſecundum
primam inciſionem inueniuntur. Harum uero
rurſus partium ſingula diuiditur in particulas: &
dictum eſt de omnibus ipſis in libris de Anatomi
cis tractationibus: in præſenti uero ſufficit pro-
ponendo quamcunque oſtendere inciſionem cor
poris uſque ad elementa. Arteria igitur bitunica
lis eſt ſecundum ſui rationem: monſtratum enim
eſt propter quid tritunicalis & quadritunicalis
appareat: tunicarum autem eius altera quidem o-
bliquas habet fibras, altera uero rectas. Ipſas au-
tem fibras in aliam ſpeciem non eſt incidere: ſed
eſt indiuiſibilis, & minima iam hæc particula ſe-
cundũ ſpeciem. Igitur & cõſuetudo eſt nobis eas
quidem quibus attributus eſt aliquis unus actus

A neceſſarius aut utilis toti animali, partes corpo-
ris aut organa uocare: minimas uero eorum non
particulas ſolum, ſed etiam elemẽta ſenſibilia cor
poris: tales autem ſunt fibræ quæ ſunt ſecũdum
ſingulum organorum, ſicut ſunt arteriæ, & uenę,
et nerui, & inteſtina, et uenter, & matrix, et ueſi-
ca: ex fibris enim habent tunicas conſiſtentes.
Adhuc autem cum fibris ſunt membranæ, & col
ligationes, & caro tam ſimplex quàm quæ eſt ſe-
cundum ſingulum uiſcerum propria: quam qui-
dam parenchyma, ſeu affuſionem uocant: & cum
his eſt os, et chartilago, et pinguedo, & quodcũq;
tale. ſiquidem & illud ſenſibilia elementa corpo-
ris noſtri iuſte quis dixerit. Altera pars particula
rum organica erit: non eſt autem malum pertrã-
B ſire & hæc. Venæ ſunt, & arteriæ, & nerui, & mu
ſculi, & tendones, et oculi, & matrix, et inteſti-
na, & renes, et uenter, & ſplen, et hepar, et pul-
mo, & cor: & quæcunq; alia talia. Secundum igi-
tur ſimilitudinem exempli, appunctiuam qui-
dem ſuffuſionis artem, talem partem totius medi
catiuæ oportet putare eſſe, qualis eſt corporis par
ticula quam appellamus organum: ſingula au-
tem eius particularum proportionalis eſt ſenſibi
libus corporis elementis. Sunt autem partes ar-
tis, notitiæ quæ fiunt in anima noſtra: quas nomi
nant quidam theoremata. prima namq; eſt quæ
eſt totius ſpeciei organi quod appungitur: ſecun
da uero particulæ illius quod eſt ſecundum orga
num ubi oportet appungere: & tertia quæ eſt ſe-
C cundum commenſurationẽ diſpoſitionis: et quar
ta quæ eſt circa conuerſionem: et quinta quę eſt à
ſolutione & à motione ipſius ſuffuſionis de loco
quem comprehẽdit: & ſexta quæ eſt ex abductio
ne: & ſeptima quæ eſt de incuneatione. ultimæ
enim ſunt hæ notitiæ & minimę et ſimplices: et
non habent inciſionem ad alias notitias ſimpli-
ciores eis. Notitias autem uel notiones uel ſci-
entias uel theoremata dicere nihil differt ad præ-
ſens: ſicut neq; partes et particulas et portiones.
Scientia igitur quæ eſt de appunctione, compoſi-
ta eſt ex his quæ ſecundum partem ſcientijs quas
pertranſiui: uniuerſa autem cura ſuffuſionũ indi-
get aliquibus alijs notitijs duplicibus ſecundũ ge
nus: prima quidem ordine præparatiua: ſecunda
D autem nominata apotherapeutica. ſi enim pletho
ricum ſufficienter uel cacochymum uel cephalal-
gicum aliquem accipiens quis ducat ad hanc chi
rurgiam, phlegmonas aliquas operabitur tunica
rum quę ſunt appunctę, & compaſsionẽ totius ca
pitis: ut autem non fiat hoc præparatiuæ artis eſt
opus: cuius intentio eſt abſq; ſuperfluitatibus qui-
dem & purum totum corpus, caput autem indo-
lens oſtẽdere. ex quibus autẽ rurſus hoc fiat theo-
rematibus elemẽta artis ſunt: ſicut rurſus cõueni-
enter, ex quib. poſt chirurgiã abſque phlegmone
quidem oculus ſit, inoffenſum autem totum ca-
put: & in hoc theoremate elementa medicatiuæ
artis ſunt, id eſt minimæ & ultimæ particulæ.
Hũc ergo ſermonẽ uelut exemplum ad alias uni-
uerſas

uerſas paſsiones ſciatis eſſe: & ſcientiam quæ eſt ſecundũ ſingulam earũ, talem eſſe partẽ artis qualis eſt in animali uocatũ organum. Licet autem & hoc citra magnũ laborem diligenter determinare totum: ſicut enim ſuffuſiõis, ita aliquis putabit & phlegmones ſimpliciter eſſe artẽ curatiuam: & ſimiliter ulceris, & fracturæ, & eryſipelatis & aliarum paſsionũ: non tamen eſt ita quod uerũ: qualis enim eſt corporis pars quam uocamus organũ, talis pars medicatiuæ eſt curatiua notitia phlegmonis: & qualis eſt particula corporis oculus, talis pars eſt ſciẽtia curatiua ophthalmiæ: uoco autem ophthalmiam phlegmonen tunicæ exterioris de eis quæ ſunt ſecundũ oculum: talis etiã eſt ægritudo pulmonis quidem peripleumonia, ſuccingentis uero coſtas tunicæ pleuritis. etenim & hæ paſſiones phlegmonę quędam ſunt harũ particularũ. Alia quidẽ ergo eſt curatiua ars phlegmones generaliter: & alia quę determinaẽ cum patiẽte particula: ſicut organũ quod generaliter intelligitur, aliud eſt à determinato organo. Quod autem alia quidẽ eſt quę phlegmones, alia uero eius quæ eſt in hac particula phlegmones ars curatiua; demõſtratum eſt à nobis in therapeuticæ methodi ſcriptionibus. Empiricus autem non ait eſſe aliquam phlegmones ipſius ſecundũ ſeipſam generalẽ curam: ſed nõ eſt neceſſariũ amplius in talibus ſubtilitate uerborũ utendo immorari: ſed ut in capitulo, dicẽdo, cum ars medicatiua exiſtat de curis ægritudinũ, ad primas et principaliſsimas partes diuiduñ notitiæ curę ſimpliciũ ęgritudinũ, deinde cõpoſitarum. quot autẽ ſint ſimplices & quot cõpoſitæ ægritudines, oſtẽſum eſt per unum librum qui de differẽtia ęgritudinum intitulaẽ. ſi uero nõ ſolum ab ęgritudinib. ad ſanitatẽ recuperare, eſt medicatiuę, ſed etiam ſanos in eodem cuſtodire: ſicut in alio à nobis oſtẽſum eſt libro, pars alia huius partis erit quę uocatur ſanatiua: quę contra diuidiẽ dictę ſcilicet curatiuę: huius autẽ rurſus ſunt alię particulæ: theoremata per quę in ſanitate cuſtodietur ſingula particularũ corporis. Si uero & tertia aliqua alia eſt diſpoſitio quã neutram nominant: neceſſarium eſt & huius prouiſiuam eſſe aliquam aliam partem artis. Videtur autẽ eſſe talis diſpoſitio corũ qui mala temperie prędíti quidem manifeſte ſunt, non tamen ęgrotãt: ſed adhuc agere poſſunt cõſuetas actiones: uel nullum habẽt in ſe ſenſibile malum, ſed inſenſibile: ſicut eſt in morſis à cane rabido: uel eis qui ſumpſerunt deleteriũ ab his quę poſt tempus interficiunt. In huiuſmodi enim diſpoſitionibus propria quædam pars artis uidetur eſſe pręſeruatiua: ſicut rurſus in his quidẽ qui liberati ſunt nuper ab ęgritudine, debiles aũt intãtum exiſtunt adhuc, ut neq; balneari poſsint, neq; cõſueta agere: & debilem habẽt diſpoſitionẽ corporis, eſt alia particula artis quę uocaẽ reſumptiua. Gerocomica uero uocata pars in nulla uidetur debere poni diſpoſitione: etenim ſenectus neq; certa eſt ægritudo, neq; integra ſanitas. Quidam autẽ & pędotrophicã, id eſt infantiũ educatiuam nominatã hic locant dicẽtes: quod ſicut ſe habet corpus, ita debet prouidere ars de uentris diſpoſitionib. Adhuc autẽ alij addunt aliam partem quę eſt circa euexiã: quę uocatur ab aliquib. quidem euectica: ab aliquibus autẽ exercitatoria & gymnaſtica: ut ſint primę & maximę partes artis quę eſt circa corpus curatiua, reſumptiua, pręſeruatiua, gerocomica, infantiũ educatiua, euectica & ſanatiua: quibus rurſus ſic diuiſis, ſicut ante oſtẽdimus diuidi, curatiua ad ſimpliciſsimas peruenit differẽtias theorematũ: quę uelut elemẽta quędam artis oſtẽdimus exiſtere. Huiuſmodi inciſio uniuerſa ſecũdum diſpoſitionẽ corporis facta eſt: alia uero eſt quę eſt ſecundũ operationũ differentias. quoniã chirurgiã & pharmaciã & diętam dicunt eſſe primas & maximas medicatiuę particulas: fieri uideẽ aliquib. huius inciſio ſecundũ materiarũ differentias: omnis enim particula corporis ſaluari uel iuuari nata eſt ex diæta uel pharmacia uel chirurgia: ſed magis proprie dicet quis eas oblata & quę fiũt et quę euacuanẽ & extrorſum incidentia. In ſumma uero dicẽdo, quicũq; à diſpoſitionib. quas ars illa curat et cuſtodit fecerũt eam quę ad partes diuiſionẽ totius medicatiuę, tot particulas dixerũt exiſtere quot ſunt differẽtię diſpoſitionum. Quidã autẽ non ab his ſolũ, ſed etiã ab omni uniuerſa materia, cuius medicus habet ſcientiam: qui & phyſiologicã & uocatã proprie materialẽ cũ prędictis artis partib. cõnumerant. Quidã autẽ ab omnibus operatiõib. diſtinguẽtes partes artis; ultra dietã & chirurgiã & pharmaciã addiderunt ſignatiuã. Quidã autẽ diuidẽtes eam in pathognomonicã, id eſt paſsionũ cognitiuã, & prognoſticã, addiderũt eas cũ prędictis partibus. Plurimi uero empiricorũ finales partes dicentes eſſe ſignificatiuam & curatiuã & uocatã ſanatiuam, in inciſione curatiuę poſuerũt diętam & pharmaciã & chirurgiã ut partes: peccãtes quidẽ in nominationibus: oportet enim eos non operationũ ſed ſciẽtiarum nomina dicere: nõ tamẽ in rebus fallunẽ: Melius autẽ eſſet, ſicut & dicũt quidã ex eis, aliquam quidem partẽ artis eſſe ſignificatiuã: aliam uero curatiuã: aliam aũt ſanatiuã. Signatiuę uero eſſe partẽ pathognomonicã & prognoſticã: ſicut & curatiuę hanc quidẽ pharmacalẽ, hanc autẽ chirurgicã pręciderũt. Igiẽ ut dicunt primã & generaliſsimã eſſe partib. medicatiuę differentiã in eo quod alię ſint quidẽ finales, alię uero cõſtitutiuę, optime dictum eſt. Finales enim ſunt quę finẽ efficiunt: conſtitutiuę uero, quę ſunt conſtitutiones earũ: & ne utiq; dicat quis exiſtentię cauſa. putare tamen ſignatiuã ęquiparabilẽ eſſe ſanatiuę et curatiuę parti artis, nõ recte dictũ eſt: de neceſsitate uero pręcedit: eo quod nõ ſit prouidentia alicuius neq; cura, niſi cognoſcaẽ diſpoſitio circa corp⁹ qualis ſit, nõ tamen ex ipſa ſignificatiõe perueniẽ ad finem artis. Neq; etiã ſimilis trãſitio ęquiualens eſt particula perſeinſpectionis & hiſtorię. qua in re nõ inſtat ſermo qui nũc eſt: ſufficiẽter eñ oſtẽſum hoc eſt per totũ unum librũ perſeinſpectionis. Et neq;

Serapio aliter cognoſcebat:ſecundum hoc quidē
ille & cuicunq; cura eſt eorum quæ aſſequunť em
piricam dictionem pertrāſierunt hunc librū. Ego
autem, quia tu eum qui eſt per indicationē & me-
thodum ingreſſum ad talia noſti: principium ſer-
moni ſimile empiricis ponens ad continua ſermo
nis tranſibo. Dico igitur eſſe medicatiuæ primas
quidē & proprias et maxime partes illas per quas
nobis aduenit finis artis: alię uero ſunt & his ſupe
riores. Primæ quidem igitur & proximę tot ſunt
numero quot ſunt differenniæ propriíſsimæ medi
cinæ eius. propriíſsima autem medicina medica-
tiuæ eſt ut diſpoſiriones noris corporis: ſiue duæ
ſunt: ſicut ſecundum genus: ſiue tres: ſiue plures:
mōſtratum enim eſt per unum librū qui ad Thra-
ſybulum inſcribitur: quod duplex eſt prima diffe
rentia diſpoſitionum nominata proprijs nomini-
bus utraq; ab uniuerſis hominibus: quarum qui-
dem alterā ſanitatem nominare eſt nobis conſue-
tudo, alteram uero ægritudinē. Vtriuſq; uero rur-
ſus earū ſpecies ſunt duplices. una quidem eſt quę
eſt ſecūdum habitum, id eſt hexin in utraq; diſpo-
ſitione. alia uero ſecundum habitudinē, id eſt ſche
ſin. de ſanatiua igitur diſpoſitiōe quę eſt ſecundū
habitum, procurat illa pars quam uocamus ſana-
tiuam: cuius partem præcipuam quidam ponunt
uocatam euecticam, & reſumptiuā, & gerocomi-
cam. ſed in ęgritudinibus quidem quæ ſunt ſecū-
dum habitum & habitudinem nō ſunt nomina ip
ſis partibus medicatiuæ: harum ipſarum etiā ęgri
tudinū alię quidem chronicæ, aliæ uero acutę nū-
cupantur. Aliæ quidem igitur ſunt primæ & pro-
pinquiores artis: aliæ uero ſine quibus non, ſunt
hę. Prima quidē igitur eſt ſignificatiua: cuius ſunt
partes duæ: hæc quidem dignoſcitiua præſentiū:
hęc uero futurorū præcognitiua. neq; enim abſq;
ꝙ dignoſcať paſsio, curā eſt eius poſsibile inueni
re: neq; abſq; quod præcognoſcatur terminus cri
ſeos eius, curare conuenit: has autē rurſus neceſſa
riū eſt pręcedere illam partē artis quę eſt circa cō-
ditionē omnium particularū animalis, quę in ana
tomia mortuorum inueniť: ſecundario uero ex ſu
perabūdanti illam quæ eſt de actibus: & tertio eā
quę de utilitate earū eſt: ipſas autē rurſus has eam
quę de theoria quę eſt de elemētis corporis: & ſe-
cundo eam quę de criſibus: & tertio eam quæ de
uirtutibus naturalibus, quę inueniuntur cum ana
tomia quę eſt in animalibus. ad tot enim princi-
pia reſoluitur pars ſignificatiua: quam pręcedere
curatiuam & ſanatiuam penitus dicimus. oſtenſa
ſunt autem omnia illa in proprijs tractanbus. Eſt
tamen alia pars artis quam adiungunt ſignificati-
uę pręcedens curatiuam: quę pars eſt de notione
omnium cauſarum ęgrotatiuarum & ſanatiuarū:
quam materialem quidam nuncupant: exiſtēs co
gnitiua omnium cauſarum: maxime uero cauſa-
rum in eis quę offeruntur & fiunt & euacuantur
& extrorſum incidunt: conſiderādo uidelicet uir-
tutem uniuſcuiuſq; prędictorum. quam autem uti
litatem arti prębeant hęc, per therapeuticam me-

A thodum oſtenſum eſt. Quę quidem igitur ſecun-
dum propriíſsimam materiam medicatiuę inuen-
tio partium eius, ex tali: quę uero eſt ſecundum ſe
cundam non propriam: ſic corpus hominis medi
catiuę artis eſt materia ſecunda: & uri dicat quis
ſecundum accidens: eo quod huius diſpoſitiones
ſunt ſanitas & ęgritudo: eſt eñ & phyſicę ſermo:
tamen & ſecundum accidens corpus eo quod eſt
generabile et corruptibile: naturalis uero philoſo
phia de eis quę ſunt in generatione & corruptio-
ne conſiderat: & propter hoc primo & huic ſcien-
tię eſt materia generatio: & propter hanc genera-
bile corpus. iccirco enim & humanum corpus eſt
materia naturalis: eo quod eſt generabile et corru
ptibile: medicatiuę uero non propter hoc, ſed in-
B quantum eſt paſsibile & ſanabile. Quia igitur ma
teria quodammodo eſt medicatiuę corpus homi-
nis: tot oſtendet inciſiones hęc ars ſecundum par
tem, quot & corpus: duę uero erunt earū differen
tię ſecundū genus: altera quidē circa elementales
particulas, altera uero circa organicas: pars autē
rurſus indiuiſibilis numero, particulę animalis au
tem ſunt tam elementales ꝙ organicę: & harum
rurſus uniuſcuiuſq; unaquęq; paſsio erit propria
pars artis: quam oſtēdimus ad actum qui ſecundū
partem diuiditur in ſermone de appunctione. ha-
rum enim ſcientię ſunt elementales particulę to-
tius artis. In eis uero quę ſunt ſecundum pharma
ciam, ſunt illę quę ſunť de ſimplicibus pharmacijs
uniuſcuiuſq;: ſicut in eis quę ſecundum diętam il-
C la quę ſunt ſimplicium determinatum: non ſolum
autem ex huiuſmodi materię inciſio uſque ad ul-
timas et elemētales artis particulas accedit, ſed e-
tiam ex ea quę parū ante dicta eſt. Adhuc autem
ſecūdum alium modū fit diuiſio: fer enim nos uel-
le diuidere uſq; ad particulas unum genus diſpo-
ſitionum quę ſecundum ęgritudines proponen-
tibus nobis. Erit igitur in hoc prima quidem inci
ſio: quod hę quidē homœomeris hę uero organi-
cis accidūt: ſicut in libro de differennia ęgritudinū
oſtenſum eſt: ſecūda uero quod alię quidem ipſa-
rum ſunt ſimplices: alię uero compoſitę: ſicut &
hoc in illo libro oſtēſum eſt. Neceſſariū igitur eſt
curatiuā ſcientiā minimas & elementales habere
particulas eaſdē his quę antea dictę ſunt. fer enim
D ſi ita contingat calidam ęgritudinē uelle nos cura-
re: maxime primo quidē curam eius cognoſcere
eſt neceſſariū: quod quidē contraria contrariorū
ſunt ſanationes. hoc enim eſt oſtenſum eſſe cōmu
ne & primum omniū: deinde quoniā id quod eſt
in primo gradu calidū, ei quod eſt ſecundū primū
gradum frigidū: deinde conſequenter gradus ca-
lidarum ęgritudinum & pharmacorum infrigi-
dantiū: ſicut in libris qui de pharmacijs oſtenſum
eſt: quo & manifeſtum, quod undecunq; incepe-
rit quis incidere, ſi recte incidit uſq; ad ultima &
elementalia theoremata, peruenit ad ſciētiam eo-
rum quę dicta ſunt. Vt autē clarius adhuc ſciatis
hic alicuius alterius inciſionū faciam memoriā: et
maxime eius qua multoties uſus fui. Eorū enim
quę

A quæ ſunt circa corpus hominis,alia quidem ſunt ſecundum naturam, alia uero præter naturam. & eorum quę præter naturam,alia quidem ſecundũ ægritudines,alia uero ſecũdum ſymptomata: ho/rum autem cauſæ:Eorum quæ ſunt quidem ſecũ/dum naturam,ſcientiam cuſtodię oportet habere medicum,eorum uero quę præter naturam, inter emptionis communis.quale autem eſſe conuenit utrũq;,oſtẽſum eſt per alia:ſed ad pręſens id quod proponitur examinandum eſt.Singulum prædi/ctorum oportet diuidere propria inciſione. ſeor/ſum autem de unoquoq; ſcriptum eſt:de ægritudi nibus quidem in libro de differentia ægritudinũ: de cauſis uero ſeorſum in alio libro:ſicut et de ſym ptomatibus in alio.& ſanorum etiam differenti/as oſtẽdimus per ſanatiuam tractationem: in qua

B et quomodo oportet de unaquaq; earum prouide re ſcriptum eſt:facta reſolutione ægritudinum & cauſarum & ſymptomatum in therapeutica.Et nanq; ſecũdum huius inciſionem ea quæ ſunt pri/ma & principaliſsima artis non alia à dictis ſupe/rius inuenientur eſſe. Similiter autem & ea quæ ſecũdario ſunt propria:& tertio ſicut antea dictũ eſt:& quoniam hæc ipſa oportet incidere:& ſi re/cte incidãtur neceſſe eſt inciſionem deſinere uſq; ad elementaliſsimas ſcientias.Quod autem multi formiter ſit incidere ſingulum eorum quæ propo ſita ſunt:dictum eſt nõ ſolum ſimpliciter, ſed à dia lecticiſsimis philoſophorum,ac etiam per exem/pla à Platone per duos libros,ſcilicet per ſophiſti

C cum et politicum.Non igitur turbet te multitudo inciſionum:neq; ſi ſecundum diuerſos modos in/ciderunt medicatiuam anteriores:ſed ſi nihil eorũ quę occurrunt omiſſum eſt conſidera.quicunque enim hæc obſeruat moderate diuidit.Optimũ eſt autem ſicut prius dictũ eſt principiũ facere à pro/priſsima materia:& deinde alia ſecundum prius dictam methodum adijcere.

GALENO ATTRIBVTVS
LIBER DE DINAMIDIIS.

* *Deſideratur libri principium.* *

Verum hęc eſt uirtutis demonſtratio omnium medicamentorum quæ ad artis medicinę ſcientiã

D pertinet:quam ſi pleniſsime intelligent hi qui ar/tem medicinę profitẽtur:ſemper his adiutorijs & curis homines adiuuabunt. Quòd ſi non negligẽs aſsiduitatem,& plenus huius diſciplinæ & doctri næ aliquomodo fuerit,facile recipitur in craſsiã. hi magis decipi poſſunt qui doctrinam ignorant: qui quanto negligentes fuerint,tanto magis peri/culum hominibus uicturis faciũt:permiſta & prępoſita & non cõgruentia ualetudinib. & iam ma/gis uulneribus medicamenta componunt.Ne igi tur errore curantes fruſtrentur,experimento hãc doctrinam prius memoriæ commẽdare oportet. In principio ergo,omniũ elemẽtorum uel humo/rum atq; urinarum ſiue pulſuum atq; phlegmona/rum fere compoſui cõfectionem ad Glauconem

A conſcriptam.In ſecundo tibi clariſsime Paternia/ne omnium pigmentorum intellectum & qualita tem & defectũ poſui.Nunc uero dinamidiam eo/rum nominum exponere inſtitui,quæ multis ge/neribus & ex diſsimilibus rationibus cõſtat:ſicut infra oſtenditur.Sunt autẽ genera nominũ & eo/rum effectuum hæc.Hypnotica ſunt quæ ſomnũ uel †ſoporem faciunt.Peptica ſunt quæ digeſtio/ *aliàs ſtuporẽ* nem faciunt.Euſtomacha apta ſtomacho.Stypti/ca quæ ſtringunt partes elaxatas.Lea ſunt lenia, quæ leniunt aſperitatem.Orectica ſunt quæ auſe rũt faſtidiũ.Colletica ſunt,quæ glutinatoria:quæ omnia ſoluta uel fluxa glutinãt & alligãt.Diureti/ca ſunt quę urinã prouocant.Cathartica ſunt quę uẽtrem & uulnera ſoluunt & purgant.Picra ſunt

B amara:quæ amaritudine ſua morbos & humores expellunt.Drimea ſunt acria,quæ nequitiam hu/morũ uel morborum extinguũt. Glycea ſunt dul cia:quę aliquando purgant:et interdum acres hu mores indulcãt.Thermantica ſunt excalfactoria, quæ calore ſuo omnem perfrictionem & ſtrictu/ram calefaciunt.Pſyctica ſunt refrigeratoria, quę omnem calorem & laſsitudinem mitigant. Pare/gorica ſunt quæ mitigant ne malum creſcat: nam non perſanant.Trachea ſunt aſpera,quæ ſuffoca ta loca ulcerãt & exaſperãt.Staltica ſunt quæ car/nes ſupercreſcentes uulneribus æquant.Catuloti ca ſunt quę cicatrices groſſas comedendo ęquant & limpidant. Anaplerotica ſunt quæ cicatrices craſſant:quę alta uulnera complent & limpidant.

C Metaſyncretica confirmatoria quæ perſanãt.Ma lactica ſunt quę omnem duritiem emolliunt et ſol uunt.Toxica ſunt uenena quæ nocumentum in/ferunt mortis.Et hęc ſunt ex quibus medicamina ſunt prodeuntia.Sanationes cõſtant ex animali bus marinis, uel terrenis,herbis,uel ſeminibus,li/gnis,uel lapidibus,aut floribus, ſucco,uel lachry/ma.Cętera omnia metallicis rebus conſtant. Om nium ergo qualitas & potentia quatuor modis probatur,uiſu,tactu,odore,et ſapore. Viſus om/nium ſimilitudinem foliorum uel florum, & cu/iuslibet materiam & colorem demonſtrat. Ta/ctus cuiuſcũq; rei mollitiem uel duriciem,potide/ris ſeu leuitatis æſtimationem docet. Odore in/telliguntur ea quæ odorata ſunt, thermantica,ſty

D ptica,auſtera,& putrida. Sapore intelliguntur ea quæ ſunt amara, dulcia,ſalſa,acria, acida, ſtypti/ca,& lenia.Iam nunc ipſam medicinã leuiter de/monſtro corporibus ex his omnibus contrarijs prodeſſe. Et ex contrarijs ſibimet uinci, ut ignis ab aqua uincitur, & ipſa aqua calore ſiccatur. In/terdum & calore nimio maiori adhibetur:ut con/trarijs † eſſe poſsit. Sic ergo & omnis cauſa con/ *aliàs prodeſſe* trarijs ſibimet cauſis uincitur uel mitigatur. Con/ſequens ergo eſt ratio ut prius cauſam curandi in telligas, deinde cauſæ rationem reddas, poſtre/mo de curis dicam. Febres ualidæ ſtypticis cha/laſticis et paregoricis rebus mitigantur:interdũq; & perfrictione, quando cauſa concepta fuerit.Si militer & omnis cauſa ualida curatur; ſtricta & dura

dura cauſa malacticis & metaſyncreticis rebus curatur. Aſpera cauſa chalaſticis & dulcibus & lenibus rebus curatur. Faſtidia morborum orecticis rebus curantur. Humores acres & ſalſi amaris chatarticis rebus & dulcib. indulcantur. Cancroſa cauſa ſtalticis & chatarticis & acerrimis rebus & igne curatur. Verucæ & extantia corporis, ſtypticis rebus curantur. Difficilia uulnera & cicatrices craſſę catuloticis et colleticis rebus curantur. Alta & caua uulnera & limpida anapleroticis & lenibus rebus curantur. Dolores omnes uetuſti & inſanabiles metaſyncreticis & malacticis rebus curantur, aut paregoricis mitigan- A tur, aut igne peruruntur. Hæc quidem doctrina cōplectens omnia experimenta nō debet medicum latere. Quoniā ſi huic doctrinæ operam dederit, omnes ualetudines et uniuerſas imbecillitates humanorum corporum per hanc doctrinam ſalubri auxilio ſuperare poterit. Igiť totius corporis medicamina ad tria rediguntur adiutoria, medicamentum, ferrum, & ignem. Quod enim medicamēto curari nō poteſt, ferro curare tentes. quodq; ferro ſanari non permittitur, igne curari conceditur. quod autem nec medicamento, nec ferro, nec igne curari poterit: incurabile cogitabis quia nulla cura iam ſuperari poterit.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER

ALTER DE DINAMIDIIS.

LIBELLVM quem rogāti tibi promiſi, omni cura adhibita deſcriptū miſi ordinatiſsimū tuæ ſalutis cuſtodię, quem debebis ea diligentia intueri qua ſcriptus eſt. ad curationē tui corporis omnia explorata ſunt, quæ *alias corpori* cum rerum effectu †comperi celeriter connexui. Nanq; diligenti cura licet ſumma breuitate comprehēdi ſingula curationū genera, ſicut proxime te interpoſito Cæſari noſtro fecimus. quæ per te etiam æſtimare poteris. Sapientis enim ratio conſilium inuenire conſueuit. Omne itaq; corpus hominum uel pecudum aliorūq; ex quatuor humoribus conſtat. Sed præcipue hominum, calido, frigido, ſicco, & humido. Frigido continentur uiſcera unde ſpiramus. Calido cōtinetur anima qua uiuimus, inde eſt q ſentimus. Sicca ſunt oſſa, quę uires faciunt ad ſuſtinēdum laborem. Humidus eſt ſanguis, quo aliť uita. Per oſſa uero & uiſcera uenę currūt, quæ ſanguinem regūt. Sanguis animā, anima uitam ſuſtinet, ſpiritus autē aer eſt, oſſa uerius munita uirtutem corpori præſtant. Sanguis quando abundat ualetudinem uitiat: ex eo enim naſcitur ſanies quam in uulneribus uidemus. naſcitur ex eo pituita quę nauſeam facit. naſcitur ex eo bilis etiā acida et amara: quę dicitur mater morborū. bilis enim ubi eſt concitat calorem, pruritū, pruritus perfricationē. inde fiunt dolores inteſtinorū. oritur etiā inflatio qua corpus extēditur ut rūpi uideať. Sanguis autē ex nimio cibo, nimiaq; potatione incipit abundare, & cruditate corrūpi, qui quādo uagatur extra curſum naturæ infert uitia corpori: & in quacūq; parte corporis incubuerit, uitiat, fatigat, & lædit: idem etiam animum uitiat, & in deos hominis incendit, incipitq; exinde fœtere. at quādo eſt integer ſanguis, animam ſine dubio confirmat, ut poſsit frigus calorēq; fortiter ſuſtinere. quādo abūdat calor uel frigus, facit corporis languorem, uel malum generat odorē. Corpus enim hominis rationabiliter ex quatuor conſtat humoribus, ſanguine ſcilicet & phlegmate & utraq; cholera, quę dominanť in ſuis locis. Sāguis uirtus eſt circa cor. Cholera rubra in dextro latere in hepate quod iecur uocam⁹. Cholera uero nigra in ſiniſtro latere eſt in liene qui græce ſplen dicit. Phlegmatis autē alia pars in capite alia in ſtomacho, *alias pulmone* alia in ueſica eſt. Sāguis calidus eſt & humidus: cholera rubra, amara, uiridis eſt, & ſicca: cholera nigra acida, frigida eſt, & ſicca. phlegma frigidū & humidū. hæc omnia in ſuis tēporib. creſcūt: ſanguis ueris tēpore, cholera rubra in ęſtate, cholera nigra in autumno, phlegma in hieme. Iſti humores dominanť ſiue per diē, ſiue per noctem. C ſanguis dominať ab hora noctis nona uſq; in horā diei tertiā. cholera rubra ab hora diei tertia uſq; in horā nonam: cholera nigra ab hora diei nona uſq; in horā noctis tertiam. phlegma ab hora noctis tertia uſq; in horā noctis nonā. Hi etiā habent reſpiratiōes per ſingulas partes corporis, ſanguis per nares, cholera rubra per aures, cholera nigra per oculos, phlegma per os et per nares. Hi quatuor humores per quatuor etiā dominantur ętates: phlegma cū parte ſanguinis in pueris dominanť uſq; in annū xiiij. & exinde cholera rubra cum parte ſanguinis dominať uſq; in annū xxxv. uel quadrageſimū: deinde à xxxv. uel xl. anno magna pars ſanguinis dominať uſq; in ſuā ętatem cū nigra cholera. Tales etiam faciūt mores in unoquoq; homi- D ne. Sāguis enim facit pueros moderatos, blādos, & formoſos. cholera rubra facit acutos, ingenioſos, & leues, macilentos, comedētes multū, & uētres ſolubiles. phlegma facit compoſitos corpore inuigilantes, & intra ſe cogitātes, et canos cito ꝓducētes. cholera nigra facit ſubdolos, auaros, perfidos, triſtes, ſeditioſos & timētes. Qui habēt uirtutē calidam dominanť in ſuperiori parte, qui uero frigidam in inferiori. Hi quatuor humores pulſus ſuos habent, ſanguis facit pulſum plenū & humidū: cholera nigra tardum & ſegnē, cholera rubra tenuiorē aſperū percutientem: phlegma honeſtum plenū & ęqualē. Iſti humores ſine ſe eſſe non poſſunt, ſed in omnib. habentur ætatibus: ſi unus ex his minuiť aut decreſcit, lōgā facit ęgritudinē.

Simili

Simili modo ſi augmentari cœperit, & ſi imperitum medicum habuerit qui non intelligat ex quo humore fiat ęgritudo. Scias autem chariſsime frater Mœcenas quia ſi fuerit culpa ſanguinis ægritudo, da ei frigida & ſicca & amara, quia ſanguis calidus & humidus & dulcis eſt. Si uero cholera rubra, da ei frigida, humida, et dulcia, quia cholera rubra amara eſt, & ignea, & ſicca. Si cholera nigra, da ei calida, & humida, & dulcia, quia cholera nigra acida eſt & frigida et ſicca. Si ex phlegmate facta eſt ęgritudo, da ei aſsidue dulce, calidũ, & ſiccum, quia phlegma frigidum, & humidũ, & †ſalſum eſt. (aliàs inſipidũ) Et quãdo hoc factum fuerit, perduces ad propriam ſanitatẽ ægrotum. Igitur ut facilius commodis fruamur, & incommoda uitemus, percurrentia uitia ſignis naturalibus cognoſcamus, cognitaq́; mortifera emendemus.

Ex quibus membris ſanitas uel infirmitas perpendatur.

Quatuor corporis partibus origo infirmitatis uel ſanitatis oſtenditur, capite, thorace, uentre, & ueſica, quę ita oportet cognoſci. Homines ſani erunt ſi urinam mane albam, ante prandium candidam, item ante cœnam roſeam emiſerint. Candida enĩ urina debet eſſe, ubi cruditas nõ eſt. Quod ſi mane mutauerit colorem, oſtenditur ſubeſſe uitium: quod autem genus uitij, ita intelligemus. Quãdo à capite morbus oritur, ſolet capiti dolor accidere, uel temporibus, tunc ſupercilia grauantur, & tempora ſaliunt, & aures ſonant, oculi lachrymantur, nares repletæ odorem nõ ſentiunt. Ergo quando ex his aliquid acciderit, caput purgari oportet hac ratione. hyſſopi, aut coronæ bubulę† (aliàs barbatæ) faſciculum unũ ferueſcere facias, inde aquã cõtinebis ore, uſq; dum caput calidum habueris, ut fluat pituita. q̃ ſiquis negligat eam, caueat epiphoras, aut dentium, aut aurium dolorẽ. Interdũ etiã parotides naſcũtur, & uitia circa aures & ceruicem oriri ſolent. Interdum deſtillatio uuulę, aut grauitas. Interdum ulcera naſcũtur in capite, aut capilli defluũt. Quando autem à thorace morbus oritur, incipit ſudare caput, lingua fit grauior, aut os amarum, aut mamillæ† (aliàs uexillæ) dolent, oſcitatio ſequitur ſine ſomno & quiete; grauitas & prurigo corporis, aut dolor, brachia manusq́; intumeſcũt, ſubitq́; tuſsis arida. Ex his igitur quando aliquid acciderit, uitabis uitium ſi uomuerit, ſiue ieiunus, ſiue poſt cœnam, uel in balneo. plus enim prodeſt ſi ieiunus bilem proiecerit. eam enim dicimus eſſe matrem morborum. Sed qui uomere nolũt, & ſtomacho laborant, ſi decimo quoq; die abſtineant, omne uitium euitabunt. Nanq; frequẽter uomendo ſolet ſtomachus corrumpi. Quod ſi ex uentre morbus oritur, hæc ſunt ſigna. Venter uritur† (aliàs uertitur) & turbatur, & ſentit dolorem, ut cibus et potus amara uideantur, genua ſubſidunt, lumbi grauantur, inter ſcapulas contrahitur, totumq́; corpus particulariter graueſcit, tardantur pedes, grauia ſunt crura, renes indoleſcunt, & incurrũt febriculam. His itaq; cognitis, prima eſt abſtinentiæ utilitas.

A tunc etiam medicamẽtis ſatis eſt aluum purgare, ut graue corpus leuamentis adiuuetur. Quod ſi morbus maior premere uidetur, adijcies alterum diem in abſtinentia, ſi uires tamen patiuntur: ſin minus, & maxime leuiſsimum ſumãt cibum, ſicut ouum ſorbile, aut aliquid ouo ſimile. Hæc qui neglexerint, fiunt cœliaci, torminoſi, dyſenterici, & naſcuntur tertianæ & quartanæ, fiunt podagrici, chiragrici: morbus etiam in articulis accidere ſolet, quidam etiam fiunt amentes, quibus etiam ſolet ſanguis à naſo erumpere: oportet autem cuſtodire & emendare uitiũ. In ueſica qui naſcitur morbus, hęc habet ſigna. pleni uidentur, & cito ſaturi ſentiuntur, frequenter ſentiuntur inflationes uentris, & ſtrepitus, uidentur oſcitare nec oſcitãt, ſed B tantum os diducunt. ſequitur totius corporis ſtupor, ſomnus grauis, quaſi macri corporis ſit. Vrina liuida & uix erit† (aliàs ęgeritur) tumeſcunt etiam uerenda, & inde calculoſi fiunt. hæc uitia ſic emendantur. fœniculum, apium uino auſtero madefactum, uel etiam radices eorum conteres cũ uini cyathis duobus, & tantundem aquæ calidæ, uel dauci ſemen, & myrtæ puſillum tritum cum uini cyathis duobus, & tantundem aquæ calidæ, uel cicer album madefactum cum uino ut ſupra ſcripſi bibe, uel radices aſparagi, uel orobum erraticum, uel ſerpyllum decoque in aqua uino miſta & bibe. q̃ ſi negligunt, fiunt hydropici, ſequitur & iecoris, renũ, & ueſicæ dolor: fiunt quoq; calculoſi, ſequitur & ſtranguria, & uẽter tumeſcit. Intueri autem opor C tet ægri uires, ut poſsit ſubſtinere medicinam, ita & febris cruditate careat. Sed etiam cataplaſmata adhibenda ſunt, quæ apta ſint capiti, ueſicę, cruditati, frigori, calori, prout tempus erit. uti etiã oportet roſeo aceto, oleo uiolato, & irino, & linguam aſperam melle fricabis, uel mentæ folio. & reliqua diligenti medico permittenda ſunt: quia morbus acutus eſt.

Prologus libri.

Quoniam petenti tibi corporis ſani & imbecillis per urinam notas dedi, adieci etiam ad curationem rationis conſilia, nunc autem medicamentorum compoſitiones adijciam, & unde naſcantur corpori uitia: & ſi nata fuerint, quę emendatio ad ſanitatem perducat. Aduerſus autem omnes im D petus morborũ duo ſunt remedia certiſsima, primum eſt ut decimo quoq; die à cibo & potu abſtineas, deinde poſtero die laueris, ciboq́; firmo utaris. ſi ſic feceris, oportet ut nihil uitij omnino accidat, perpetuaq́; ſanitate utaris. altera res ſalubris eſt potus qui lenitudinẽ confirmat. eius potionis cõpoſitiones babes per annos iam cõpletos amiciſsime Mœcenas, quãdo me cum Cęſare noſtro morari †meminiſti. (aliàs inueniſti) & hæc faciendo nunquã te in aliquo languore corporis decidiſſe: nec noſtrum Auguſtũ. Itaq; me tecũ habebis, libellum meum legẽdo. adieci etiam quod plenius tibi conſilium pręſtare poterit petẽti, quod in ultimis leges dinamidijs. Sed expedit ut creſcẽtib. numeris lunã obſerues quãdo tollere & quãdo ponere uelis curationem

[illegible]onem. Si itaq; non feceris, & ad diminutionem
[illegible]e ſuſtuleris, minus ualere ſcire te oportet. & e-
[illegible]m mare per lunã augetur & minuitur. cerebrũ
etiam & corpora hominũ augentur creſcente lu-
na. quando autem luna minuitur, ita quoq; una-
quæq; earum rerum diminutionẽ ſentit, quæ licet
recognoſcas ex his hoſtijs quę quotidie immolã-
tur, in quibus uides omnibus augeri & minui ce-
rebrum per lunam, ita quoq; in herbis, & compo
nendis medicamẽtis. Sanè etiam totius anni dies
tibi ſcripſi, per quos ſcias quibus rebus uti debeas
aut abſtinere. Incipiamus ergo ab hiemis conuer
ſiõe, quæ fit ſolſtitiali die, id eſt octauo cal. Ianua
rij. Tunc incipit ſe diffundere humor increſcens
uſq; ad conuerſionem ueris. Vtendum eſt ergo ca
lidis, & aperitiuis rebus illo tempore, & uino ali-
quatenus indulgendum. Sũt autem dies in ſupra-
dicta conuerſione nonaginta tres, nam incipit ue
ris cõuerſio à duodecimo cal. Aprilis. ex eo phleg
ma creſcit & ſanguis. Vtimur ergo beneolentib.
& acribus omnibus, corpus exercere & laborare
debemus uſq; ad ortum pleiadum. diebus ſcilicet
aliàs xlviij †xxvij. nam pleiades oriũtur ſexto idus Maij. Ex
ſupradicta igitur cõuerſione uſq; in hanc diem fel
creſcit, & amaritudo eius augetur, ex quo febrib.
ſubminiſtratur alimonia uſq; ad æſtiuam conuer-
ſionẽ. Vtamur ergo dulcibus, uenere & uino par
cius, labore nihilominus exercitabimur. Sunt au
tem dies iſti à ſupradicta conuerſione xxxiij. con-
uerſio uero æſtiua octauo cal. Iulij incipit, tunc ni
grum fel, id eſt melancholia augmẽta ſuſcipit uſq;
ad conuerſionem autũnalem. Vtamur ergo frigi-
dioribus, & dulcibus, & beneolentibus, à labore
tunc corpus abſtinebimus, ſed à uenereo uſu con
aliàs xv tinere debemus maxime diebus xij. †Cõuerſio au
tem autũnalis incipit ſexto cal. octobris, tunc etiã
fel creſcit, & pinguis humor, id eſt, pituita uſq; ad
occaſum pleiadum. Vtamur ergo acidis, & acer-
bis, & parcius laboremus, & abſtineamus à uene-
aliàs xl re. Sunt autem pleiadum occaſus †dies xlv. quod
eſt quarto idus Nouembris. tunc creſcit in corpo
ribus hominũ ſanguis. Oportet ergo cibis leuiori
bus uti, & uinum ſanũ ſumere, & à uenere nõ ab-
ſtinere. inde ad cõuerſionem hiemalem, dies ſunt
xij. His ergo utere, & ſanus tranſibis omne ætatis
tuæ tempus, nec medicinis indigebis.

De catharticis.

Quoniam quidem de naturalibus qualitatibus
ſpecierum & ciborum in ſuperioribus ſatis dixi-
mus, nunc de catharticis dicendum eſt, quæ dimi
nuunt humores, quos auxerũt cibi incõgrue ſum
pti. Sana habentes corpora laborioſum eſt purga
re, etenim tortionibus & ſtrophis grauiſsime af-
fliguntur, & grauiter eos cõſequitur purgatio, &
deinde citius deficiunt purgati. Oportet igitur ali
quem purgare uolentem, præextenuare & incide
re pingues humores, et poros adaperire, per quos
accipiuntur & extrahũtur humores à catharticis.
& crudos quidem & tenues humores à principio
morborũ euacuare oportet. Expectare autẽ opor
A tet digeſtionẽ in pinguibus & glutinoſis humori-
bus, ſicut eſt phlegma & cholera nigra, & in om-
nibus prolixis paſsionibus ſemper digeſtionẽ ex-
pectare conuenit, In acutis autem †quoniam mo- aliàs quando
uentur humores & circa initia purgandũ eſt cum
cautela multa. In motione etenim, & ductione, &
curſu exiſtentibus humoribus, timendum eſt ne
quod uiſcerum debile exiſtens natura, materiam
motã recipiat, & maxime thorax. In quolibet au-
tem membro infixos humores, ſicut in phlegmo-
nis uiſcerum fit, purgare nõ oportet antequã ma-
turentur. quicunq; enim phlegmonas habẽtes di-
cit Hippocrates in principijs ſoluere tentauerint,
nihil extendentis & phlegmonem facientis aufe-
ret. Nõ enim cõcedit nouella paſsio, ſed ſalubria
B & morbo repugnãtia delinquat, ſicq; corpore de-
bilitato præualebit morbus. Quando uero mor-
bus pręualet, honeſtum eſt humores educere. Vti
mur autem catharticis in cephalęa & ſcotomia &
hemicrania & epilepſia aſthmate & ſynanche &
orthopnœa & in iſchiadica & arthritica & poda-
grica & nephritica & in ueſicę et matricis paſsiõi
bus ſi prolixæ fuerint. Similiter autem & quãdo
rheuma frequẽter nocet auribus, uel naribus, uel
oculis, uel ſtomacho, uel ori, uel omni ſuperficiei,
& neque deſiccatur ab alijs adiutorijs, neq; per ſe
ſtare poteſt. ſolet enim uentris purgatio rheuma-
tiſmos ſtringere. Hic quoq; ordinabo quomodo
expurgetur melancholicus humor, poſt phlebo-
tomiam, poſt retentionem hæmorrhoidarũ. Ad
C expurgandam uero & remouẽdam prolixam hu
morum diſpoſitionem utimur cathartico in para-
lyſi, & apoplexia, & atrophia, & in peſsimo mor-
bo qui caros dicitur, & in grauitate permanẽte in
aliqua parte corporis. Ad reſtaurãdum uero cor-
poris habitudinem, utimur catharticis, & in pro-
lixis febribus, uel quotidianis, uel quartanis, ma-
nia, melãcholia, extaſi, cachexia, atrophia de ma-
lis humoribus facta, in elephantiaſi uel epilepſia
quoq;, ſcabie, & lepra, exanthematibus, ſatyriaſi,
in ulceribus multis ſpontaneis, & uix cicatrizan-
tibus, & rheumatizantib. & ut abundantẽ & mo-
leſtantem educamus humorem utimur catharti-
cis in hydropico & icterico. hic quoq; ordinandũ
eſt de rheumatiſmis uentris, in quibus utimur ca
D tharticis. aliquãdo etenim acer & inutilis humor
inſidet pelliculis uentris aut inteſtinorum. Simili-
ter ut acria ſuppoſitoria, & acria clyſteria cõmo-
uent inteſtina, & ad deſidendũ conatum excitãt.
Vbi enim eſt acredo, ibi attrahiť humor de mem-
bris in circuitu, uel de toto corpore. in his uero di
gnum eſt uti catharticis, ut talis humor expellať
à toto corpore, & uenter, & inteſtina mundificen
tur. Vniuerſaliter autem catharticis utendum in
robuſtis uirtute, & promptis ad exercitia, ſtoma-
chumq; robuſtum habentibus. & multã inutilem
materiam in corpore congregantibus. Nimis ue-
ro pingues, nimiſq; graciles ad purgandũ incon-
grui, multo abũdantes ſanguine, et frequenter de-
ficientes, & uix curabiles, & cito uomentes pro
qualibet

qualibet occaſione, & pueri, & ſenes, et mulieres A
fortiter menſtruoſæ, & purũ ualde corpus haben
tes, & qui bene cauerint in diebus, & quibus ual-
de reſtringitur uenter ſecundum naturam. Sed et
etiam in dyſenteria, & qui leuiter apprehendũtur
colica. Omnes enim colica grauati ad purgatio-
nem ſunt incongrui. Nunc igitur incipiẽdum eſt
à pharmacijs choleram purgantibus.

De purgantibus choleram rubram.

Cholagoga dicuntur quæ cholerã rubram ex-
purgant, quibus utendũ eſt, ſi opus eſt, omni tem-
pore, abſq; hyeme, in ætate quidẽ adoleſcentię, &
iuuentutis, habitudine autem ſicca, & gracili, &
nigra, uel rufa, & in uiris magis q̃ in mulieribus,
& in ijs qui frequenter cibum corrũpunt, & in ha
bentibus uentrẽ conſtrictum, & amara cholera a- B
bundantibus: facileq; iraſcentibus, & urinas mo-
dice egerentibus, cibisq; utentibus calidis & ſic-
cis: in paſsionibus autem ictericis, hepaticis, ſple-
niticis, pleuriticis, phreniticis, ſynãchicis, mania,
cephalalgia, ophthalmia, eryſipelate, lepra, febri-
bus tertianis, & quibus cholera abundat. His ita
diſpoſitis, notandum q cathartica non ſimplici a-
liqua qualitate euacuant, ut per calorẽ (nam ſi hoc
eſſet, omnia calida purgarẽt, ut piper, ſinapis) ſed
potius purgant proprietate quadam, eo quidem
modo quo magnes ferrum trahit. Sed carthartico
rum quædam quæ uentrem molliunt, tantum ma
lactica dicũtur, de quibus ſuperius diximus. Nũc
uero de fortiter educentibus ſermo imminet, qui-
bus utimur aut ubi materiam per metatheſim me C
dicamur, aut induratum morbum cõmouemus,
ſiue ut reficiamus corpus, & ad ſuam temperantiã
conuertamus, aut humorem moleſtantem educa
mus. ſunt autem alij quidam modi miſti & cõpoſi
ti adinuicem, purgãtibus uero tempus eſt aptum
uer magis, & maxime autumnus.

De aloe.

Aloe totum corpus non euacuat, ſed choleram
in ſtomacho, uentre, & inteſtinis exiſtentem edu-
cit perfecte & ſuauiter, cum ſuppoſitis glãdibus,
quæ nimis educit. datur autẽ capite grauatis pro-
pter fumigationes à ſtomacho frequenter aſcen-
dentes. datur autem ophthalmicis propter eandẽ
cauſam, & ijs qui propter choleræ abundantiã ſi-
tiunt, & quibus lingua & os facile deſiccatur. Et D
quibus ſtomachi fit ſubuerſio aut propter calorẽ,
aut propter anxietatem, ſiue propter aliquam in-
firmitatem, detur quoq; citrinis extra rationẽ fa-
ctis, et ubi neceſſe eſt educere ſuperfluitates, et cly
ſtere pro aliqua occaſione intromittatur. Dentur
aloes drachmæ duæ, cũ melicrato, quod optimũ
fiet ſiquis acceperit eum quotidie ueſpere, ſiue
quod melius eſt, mane, quia ueſpere poſt cibum,
cibum corrũpit. quibus uero inſuauis eſt propter
amaritudinem, cum ſucco corticis citri, uel braſ-
ſicæ, uel cum terebinthina & melle cocto orobi-
cas confice pilulas, et da ex eis ſecundum quòd o-
pus fuerit. eſt autem euſtomachicum plus omni-
bus catharticis.

De ſcammonia.

Scammonia choleram rubram educit, ſtoma-
cho maxime dolorẽ inferens, & inſuauis, & gra-
uiter olens, & ualde ſitim faciens, & cũ omnia ca-
chartica cacoſtomacha præter aloem ſint, ſcãmo-
nea eſt præ omnibus. abſtinere igitur ab ea opor-
tet debilem habentẽ ſtomachum. leuiſsima enim
exiſtens, facile ad corpus attrahitur, & de eo pur-
gat quod purgandum non eſt. ſed impeditur eius
euacuatio frequẽter à calore febrium, ut de ſuper-
fluitatibus parum educat. Danda eſt igitur non fe
brientibus, & euſtomachis, & difficulter uomen-
tibus, & non facile deficientibus. Doſis uero eius
eſt ℈. ij. ſiue plus, ſiue minus, ſecundum uirtutem;
cui admiſceatᷣ ſal, aut thymi cimę, aut pulegij, aut
aloe magis, quibus forte abſentibus detur cũ mel
le, uel cum ſucco ptiſanæ.

De peplio.

Peplij ſemẽ aut cimæ in umbra ſiccatæ dentur
℈. iiij. in melicrato modico aceto aſperſo. educit e-
nim choleram rubram, & nigram, & phlegma, &
uentoſitates, & ſecundum q Iſaac dicit, maxime
conuenit paſsionibus ex uentoſitate factis, & me-
lancholiæ. in uitio ſplenis quoq; prodeſt, inflatio-
nibus prolixis & matricis & coli, & profundis tu
moribus qui fiunt in uentre.

De elleboro nigro.

Elleborus niger purgat inferius cholerã rubrã,
maxime & nigram de toto corpore ſine moleſtia
aliqua. Ideo febricitantib. non grauiter, ſed in cir
cuitu, & per longum tempus datur, & manẽtibus
chronicis, & in cephalæa diuturna, utiliſsimus
uiſceribus, & matricis paſsionibus. Maxime ue-
ro eius uirtus eſt ad educendum ex toto ſiquid
corruptiuum ſanguinis eſt admiſtum. Vnde uti-
lis eſt ictericis diuturnis, & exaſperationib. circa
ſuperficiem, ut eſt lepra, et impetigines, & ſimilia,
ad elephãtiacos quoq; facit. Doſis autem eius eſt
℈ iij. ſiue plus, ſiue minus. Tenuibus autem radi-
culis prius aquę infuſis, deinde earum ablato cor-
tice, & in umbra deſiccato, diligẽterq; trito datur
cum ſapa, aut cum oxymelite, cui adiungitur cau-
ſa boni odoris modicũ petroſelini, uel dauci, uel
pulegij, uel ſatureiæ, q ſi fortius uolueris facere,
ſcammoneæ modicum adiunge.

De purgantibus choleram nigram.

Choleram nigram educentibus utimur in me-
lancholicis, & ſcotomaticis, & furioſis, & ijs qui
atrophia laborant, & qui ſe abſcondunt, et epile-
pticis. detur autumni tempore maxime.

De epithymo.

Epithymũ igitur nigram choleram educit infe-
rius. dandum ergo perfectis. ℈. iiij. cum ſapa uel o-
ximelite & ſale modico. Conuenit autem paſsio-
nibus ex uẽtoſitate natis, hypochõdriacis & qui-
bus hepar grauatur, & dyſpnoicis. ſimiliter pur-
gat illud ſuperfluum quod naſcitᷣ ſuper ſatureiã,
ſed debilius eſt.

De polypodio.

Polypodiũ choleram nigrã maxime educit, &

phlegma. dentur autem radicis mundatæ ℈.vij. elixa eas in melicrato aquoſo, uel ſole ſiccatas da comedendas ante cibum. purgat quoq; mediocriter in iuſcello gallinæ, uel ptiſana cocta.

De pulegio.

Pulegium quoq; educit choleram nigrã & tragoriganum & pantheminum, quod † leuitate modo dicitur & alixon, & alipon. Dentur autem de unoquoq; ℈.vi. Melius autem dantur cũ aceto, & ſale modico, & aqua ſiccata & trita.

dialeucocinõ

De lapide armenio.

Armenius lapis ni. purgat choleram, & omne pingue & uiſcoſum, ideoq; datur melãcholicis & elephãtioſis, & ſimilibus, & phreniticis & aſthmaticis. doſis autẽ eius eſt ℈.iiij. ſiue plus, ſiue minus.

De centaurio minore.

Centauriũ minus choleram pinguiſsimam purgat & mucilagines, & ideo prodeſt ſpleniticis, & iſchiadicis. bibitur autem elixatura eius. ſumantur quidem centaurij ℈.vi. aquę cotyla una, & bulliat ad medietatem.

De purgantibus phlegma.

Phlegmagoga dicuntur quę phlegma purgãt, quibus utendum eſt in frigidis habitudinibus, & ætatibus, & ægritudinibus, tempore quidem hiemis, ut in paralyticis, apoplecticis, tumentibus tumore frigido, & qui multũ & frequenter pinguia phlegmata mingunt, & quibus phlegmata abundant in uentre, & pectore, & ſtomacho, & mulieribus rheumatizantibus, & qui pinguia excreãt, & faſtidioſis, & iſchiadicis de mucilagine articulorum factis, elephantioſis: maxime autem hydropicis anaſarcam patientibus.

De colocynthide.

Colocynthis phlegma purgat maxime, & choleram, & mucilagines. unde neruorum eorumq; paſsionum eſt purgatiua. datur & utiliter omnibus capitis paſsiõibus, & orthopnoicis, & iſchiadicis, & arthriticis, & renibus, & ueſicæ per longum patientibus. eſt quoq; utilis alijs paſsionibus quæ ſunt ex materia uix extirpabili & dura. dantur autem ℈.ij. de interioribus in melicrati cyathis duobus, debilibus autem ℈.i. datur. eligẽda eſt autem alba et mollis interioris colocynthidis pulpa: nam ſicca & denigrata inutilis eſt. terenda eſt autem & ſoluenda diligenter, & multoties cribellanda, & quando opus eſt cum melicrato diligenter ſoluatur. nam trita antequam infundatur, tenuiſsima uidetur: ſed quando in melicrato infuſa fuerit, tumeſcit ualde, ut nõ facile credatur quod cribellata fuerit. quæ ſi ſic bibitur, tumeſcunt eius partes recentes in uentre & ſtomacho, & maxime in inteſtinorum circulis & reuolutionibus propter mollitiem, quæ acres exiſtentes natura & demordentes, inteſtina ulcerãt quibus inſederint, et paſſiones neruorum inferunt, & ſtrophos, & fortes tortiones. Vnde cum multa cautela cum melicrato oportet eam ſoluere. q; ſi mitius purgare uolueris, colocynthidem deſuper aperi, et omne ſemen proijce, et ſolum pulpoſum abſq; ſemine in ea relinque, et reple eam elixatura, uel uino dulci et ueteri, et ſic infundatur per diem et noctem, deinde colabis uinum cum panno, et calefacies, et dabis bibendum. Optime quidẽ purgat ictericos, et habentes liuidas puſtulas in ſuperficie.

De tithymallo.

Tithymallũ educit phlegma et colerã ni. Danť autẽ cimę uirides in uaſculo quodã ad ignem deſiccatę, et ſic diligenter ſolutæ. Miſceanť autẽ eorum ℈.iij. cũ polenta et aqua, et ſic bibanť, nam ſiccæ comę eius debiliores ſunt. Cũ caricis aũt tithymalli radix ſiccata in umbra reponať, et quando opus fuerit, corticis ablati diligẽter triti ℈.iiij. immitte in uino dulci ueteri, et ſic infundi permitte die ac nocte, et per pannũ colans calefacies modicũ, dabisq; bibendũ cum uino, et optime purgat. Succus autẽ tithymalli datur à quibuſdam cũ caricis, uel cũ polenta ſtagones, id eſt guttæ iiij. aut v. ſed multũ ulcerat linguã et quæ circa eam ſunt, et uentri calorem inferũt maximum. Sed ſi uis bene facere, in ficu matura et recẽti, ſupradicti lactis iij. guttas immitte, et de lacte eiuſdem ficulneę ſecundũ uires ſumẽtis, et ſic da comedendũ, et ſi uolueris ſeruare toto anno, poteris. quacũq; hora dederis facile purgat. Sed tanquã de fortiſsimo cathartico obſeruate, quoniam mirabiliter ſoluit.

De yſio.

Yſion phlegma purgat maxime, cuius cortices ſiccæ et infuſæ ut prædictum eſt in aliquo dulci uino da ℈.vi. bene purgat quantumcunq; uolueris, donec anum aqua nõ laueris, ſed cũ panno lineo illum abſterge. et quando tibi uidetur ſufficienter purgaſſe, laua anum frigida aqua, et extrema manuum et pedum in aqua mitte, et reſtabit fluxus.

De elaterio.

Elaterium purgat nimis phlegma et cholerã. dabis autem obolos iij. cum lactis confeſtim mulcti cotyla una. ſed eligẽdum eſt quod uiride ſit in colore, et leue, et non uetus.

De cocco cnidio.

Coccum cnidium phlegma purgat et cholerã mediocriter, ſed magis crudos et aquoſos humores. Eſt enim ignitũ et acutũ. Dantur autẽ grana xxx. ſi uero leuius purgare uolueris, denť grana xx. uel xv. dentur autẽ ſic, quod interius eſt ex granis cũ polẽta teres et uino, et da ei bibendũ, et poſt ea modicũ olei roſei uel melini ſorbere facias, ne fauces exuras, ideoq; melius eſt ex eis cũ melle cocto catapotia formare, quia aquoſos humores magis purgat. inter aquoſos purgantia eſt magis habendũ.

De agarico.

Agaricum purgat phlegma et cholerã, ſed mediocriter. Dabis ʒ.ij. cum melicrato uel oxymelite, eſt autem cacoſtomachum, et quia leue eſt, ſuperiora petit. ſit autem albiſsimum, et facile, et nõ ualde lignoſum neq; robuſtum.

De cnico.

Cnicus, id eſt ſemen croci hortenſis ſiue hortulani, purgat phlegma ſed nõ fortiter, tritum ʒ.ij. et in iuſcello gallinę, uel ptiſana miſtum et colatum,

et ſic

et ſic bibitur. quidam autem quod interius eſt cnici accipiunt & terunt cum amygdalis & aniſo & melle, & catapotia formantes ſeruant, ictericis utiles quidem, ſed leuiores.

De lacteride.

Lacterides, id eſt cataputia, purgant phlegma magis. Dentur de maioribus grana xv. de minoribus xxx. & amplius purgari indigentibus diligenter ut mandant præcipe: his uero qui multa euacuatione non indigent integra da bibenda, maxime ſi patientes fuerint cacoſtomachiei.

De ariſtolochia.

Ariſtolochiæ rotũ. ſemen ſiccum tritum ʒ.i. bibatur cum melicrato. phlegma purgat et cholerã, eſt autem euſtomacha.

De linozoſtide.

Linozoſtis, id eſt mercurialis, ſi elixetur, & ſola folia comederis, ſufficienter ſtercus expellit.

De cucumere agreſti.

Cucumeris agreſtis radix obolis duóbus cum melicrato bibita, educit phlegma ſufficienter, & ſtomachum non euertit.

De ſtyrace.

Styrax pinguis & rubicundus datur ʒ.i. cũ terebenthina, menſura æquali in catapotijs, & phlegma ſatis educit.

De thymo.

Thymi cimas cum floribus teres cum oxycrato & ſale modico ʒ.x. aut minus, & expurgat ſatis phlegma & choleram.

De cyclamino.

Cyclamini radices ſolutę ʒ.iij. aut iiij. ſecũdum uirtutẽ, & cũ hydromelite bibitæ, purgant phlegma & cholerã, maxime autem per ſudorẽ. ideoq; bibentem oportet iacere, & cooperire, & calefacere corpus, ut ſudoris exitum adiuuet.

De allio.

Allij ʒ.iij. ſolutę, & cũ hydromelite bibitę, phlegma educunt.

De chamæpitye.

Chamæpityos ſolutæ ʒ.ij. & cũ ficubus uel cũ melle coctoſumptę in catapotijs, educũt phlegma

De bdelio.

Bdelij arabici clari atq; rub. ʒ.iij. ſolutę cum hydromelite bibantur, & phlegma purgabunt. proprium autem eſt oculis rheumatizantibus.

De radicibus oliuæ & pyrethri.

Oliuæ radi. corticũ ʒ.i. cum uino uel aqua ſumpta phlegma purgat. Similiter pyrethri radicum oboli viij. cum aqua & ligdos ſemine ℈. iiij.

De galla.

Gallæ quoq; grana xl. excoriata comeduntur, & ſimiliter operantur.

De hydragogis.

Hydragoga dicuntur quæ aquoſos expurgant humores, quibus utendum eſt in hydropicis, & mulieribus moleſtatis per longum tempus ab aliquo fluxu, & rheumatizantibus.

De ſquama æris.

Aeris ſquamę ʒ.i.ſ. in melicrato data, non ſolũ A aquoſos humores, ſed etiã phlegmaticos educit, quędam uero prędictorũ phlegma educunt aquoſum, ut coccũ cnidiũ, & croci ſemẽ, & linozoſtis, & agreſtis cucumeris radix, quę hydropicis eſt utiliſsima.

De euphorbio.

Euphorbiũ phlegma educit, ſed maxime aquoſum eſt, acutiſsimũ autem, nimis ignitũ, & cholericum, ideoq; cholicis datur, & uẽtres frigidos habentibus, alios uero fortiter turbat, ſitimq; ualidã infert, ſed admiſce ei aliquod odoriferũ ſemen. dabis ex eo iij. obolos cum melicrato, melius autem eſt cum melle cocto catapotia formare ex eo.

De chamælea.

Chamælea cocta in mulſa & bibita, aquoſa magis expurgat, purgat quoq; phlegma & cholerã. B mitte autem ex ea ʒ.v. in duabus cotylis aquæ, & coque ad quartam, in fine autem coctionis ſuper mitte mel mediocriter, & parũ coque, & colans da in potum. quidam uero terunt ualde chamęlęę ʒ.i. & cimarum abſinthij duplum, & cũ melle conficientes formant catapotia.

De ammoniaco.

Ammoniaci thymiamatis ʒ.iij. in melicrato bibe, aquam educunt. quidam ſpleniricis illud dant cum acetoſo melicrato.

De ſabuco.

Sabuci radicis corticum ſuccus bibitus ʒ. ij. aquoſum humorem educit.

De purgantibus ſanguinem.

Sanguinem uero purgãt, porri capitati ſuccus, C id eſt eius quod dicit aratillũ, mercurialis quoq; albæ uiolæ, agreſtis, malua, & ſaluia.

De opio.

Opium ſic fac. Menſe Iulio papaueris uiridis folia teras per linteolum extorquens, ſemen ipſius papaueris uiridis teras, & in ipſo iure miſcens coque ut ſpiſſum ſit, & ad ſolem ſiccabis, et ſeruas illud eſt opium.

De omphacomelite.

Omphacomeli ſic fac. ℞. botros mundos non maturos, nec acerbos, et repone in umbra, ut poſſint ſuæ humiditatis aliquantulum deponere, deinde exucca, & mitte de ipſo ſucco partes iij. & mellis deſpumati partem unam, & mine in uaſe fictili & gypſeo eum calamo perforato, & ſuſpen D de ad ſolem per dies quadraginta. ualet ad craſſas uentoſitates rheumatizantes, ad faſtidium & debilitatem ſtomachi, flaccida corpora cõfirmat, & maxime quæ ſyncopim patiuntur.

Alia confectio eiuſdem.

Omphacomeli ſic fac. uuæ non maturæ ſucci partes ij. mellis partem i. in uaſe duplici coque, donec denſior liquor ipſe fiat, & utere.

De œſypi ceroto.

Oeſypi cerotum ſic fac. ceram, axungiam ſine ſale. colophoniam, ius lanę, uetus oleum ana lib. i. ius fœnugrę ℥. vi. adipis anſerini & pullini añ. ℥. i. coque oleum cũ iure lanæ & fœnugræci diligentiſsime, donec ad menſuram olei ueniat. Iterũ pone ad focum, additis ſupraſcriptis ſpeciebus.

De iure de lana.

Ius uero de lana ſic fac. lanā ſuccidam in aquā multam pone ut molliatur, diebus ſex, ſeptima uero die coque, et ipſam pinguedinē deſuper collige ſupraſcripto penſo. et exinde cōfice cerotum.

De hydromelite.

Hydromeli ſic fac. mellis optime deſpumati libras xx. ſucci cydoniorum libras v. aquę fontis libras xl. miſce diligenter in uaſe fictili tenui et picato, recōde, et claude, et mitte ad ſolem ſub tecto diebus xlv. hoc eſt ex die calendarum iulij uſq; in iiij. idus augusti, ita ut intra quinos dies uas conuertas, ut partes quæ quinq; diebus fuerunt ſuperiores fiant infimæ. hoc genus poculi uino uetuſto melius redditur, ut neſcientes quid bibant putent ſe optimum uinum bibiſſe.

De gariofilato.

Gariofilatum ad catarrū ſic fac. gariofilos zingiber et piper tere, adde uinū, et paucum mellis, et pone ad focum ut bene ferueat. deinde pone in cuppa lignea radicē apij, petroſelini, libyſtici, coſti, fœniculi, et ſuper iſtas herbas in ipſa cuppa mitte gariofilatum feruentem, et tandiu ibi ſit donec temperetur ut bibi poſsit, per dies tres mane et ſero hoc facias.

De cechalceumeno.

Cechalceumenon ſic fac. limaturam de cupro in ollsm rudem mitte, adde acetū in ipſa olla gypſea de argilla, et mitte in foco, ut intus et foris ipſa olla rubra ſit quaſi focus, tolle à foco, et mitte intus C ſuſticulos paruos, et ipſam ollam ad ſolē mitte uſq; dum refrigeretur, et illud eſt cechalceumenon.

De amylo.

Amylum ſic fac. mitte frumentum mundum in aqua per noctes et dies tres, et per ſingulos dies aquā renoua, poſtea in pila macera, adde aquā, et per linteum extorque in concha, et dimittas reſidere, et tunc ipſam aquam diligēter expurga ut imum nō moueas, quod remanet ad ſolem ſicca. et hoc eſt amylum.

De ceruſa.

Ceruſam ſic fac. de plūbo fac tenues laminas, et mitte in uaſe operculato aceti modium mediū, & ſuper acetū mitte ipſas laminas plumbeas, ita ut acetum non contingant. tunc ipſum uas gypſa ut nullum ſpiraculum habeat, ibi maneat diebus D xv. poſtea tolle laminas, & rade puluerem quē ibi inueneris, & erit ceruſa.

De æruginæ campanę.

Aeruginē campanę ſic fac. laminas de cupro tenuēs facias, & ſicut de plumbo diximus ad faciendam ceruſam faciss, habebis æruginē campanæ.

De medulla ceruina.

Medullam ceruinā albam ſic fac. frange os cerui, & tolle medullam, & dimitte manere in uino horis quatuor. de ipſo uino tolle, & in aqua mitte, et manibus macera donec alba ſit. fac tortellos inde, & repone, & utere.

De ſapa.

Sapam ſic fac. muſti de peculo ʒ. xv. tolle, cydo A nia integra viij. caricas xv. dactilos ſij. anethi ramorū. M. i. fœni. ſimiliter. apij ſimiliter. coque ad tertiam, & qusndo refrigeratum fuerit cola, & repone in uaſe fictili & picato.

De careno.

Carenū ſic fac, muſti dulcis modios xx. mellis ℥ x. cidonia partita xx. poma ſimiliter, pulegij M. v. canabis rad. M. i. ciperi M. iij. apij radi. & ſeminis M. i. ſcariolæ ramorum & ſeminū, petroſelini ramorum & ſe. coſti hortulani, radicum fœni, radicum libyſtici añ. M. i. hęc omnia coque ad mediū, & refrigeratum repone in uaſe picato.

De hydromelite.

Hydromeli ſic fac. muſti dul. modios x. balſamitæ ſiccæ M. iij. ciperi radi. M. iij. petroſelini radi. B fœniculi rad. appij radi. libyſtici radi. añ. M. iij. nuces pineas integras v. cydonia partita xij. coque ad medium, poſtea cola, & adde mellis cocti modium i. commiſce bene, et quando refrigerauerit, repone in uaſe fictili picato.

De garo cathartico.

Garum catharticum ſic fac. polypodij pul. lib. i. piperis sl. gra. 50. diagridij ℥. i. gariofilorum cochlearium i. terens commiſce cum melle, & repone in uaſe ui. deinde accipe ad. quodcunq; uolueris cochlear i. uel ij. ſecundum uires, maxime humorem educit melancholicum.

De lycio.

Lycium ſic fac. prunellas de caprifolio collige menſe ſeptēbri, & tere, per linteumq; extorque, et C ſuccū eius ad ſolem in cōcha ſicca, & erit lycium.

De acacia.

Acaciam ſic fac. menſe ſeptembri prunellas ex nigra ſpina tere, per linteum extorque, ſuccumq; eius in uaſe argenteo ſiccabis, & erit acacia.

De flora.

Floram ſic fac. ceruſam tritam cū oleo & cera modica coque in uaſe cupreo aut æreo, cataplaſma ubi neceſſe eſt apponere, celeriter corium adducit.

De ptiſana.

E Ptiſanā ſic fac. mitte hordeum pinſitū in ollam rudem, cum aqua bene coque, per linteum extorque, condias de ſale, butyro aut oleo cum pipere & cinnamomo modico, repone & utere.

De chalcidio.

D Chalcidiū ſic fac. ęris florē in aceto uehemētiſſime ſubigito, ſicca ad ſolem, fac puluerē & utere.

De opopanace.

Opopanacem ſic fac. herbam uirgultam, & radicem panacis ſiue meu tere, extorque ſuccum eius, in ſole ſiccabis, & erit opopanax.

De omphaco.

Omphacū ſic fac. acinos expreſſos † accipias, carnes ipſas & nucleos in ſole ſiccatos tunde, fac in puluerem, & erit omphacum. *aliàs acidas olivas*

De diagridio.

Diagridiū ſic fac. mēſe augusti collige herbā tithymalli, & eius radices pinſe, ius ipſius, id eſt lac in uaſe argēteo mittas ut coaguletur ſic ad ſolē diebus xi. et pro neceſsitate quādo opus fuerit utere.

De aphro-

De aphronitro.

Aphronitrum ſic fac. Nitri partes ij. et ſaponis
i. diſtempera cum prima gutta ſaponarij, factiſq;
trochiſcis ad ſolem pone.

De polenta.

Polentam ſic fac. Hordeum quãdo cœperit ha-
bere quaſi lac, mitte in furno, et quando deſiccatũ
fuerit, paleis munda, & fac farinam.

De elaterio.

Elaterium ſic fac. Succum cucumerum agreſti-
um non maturorum exprime, expreſſumq; ſuper
plenum uas aquæ infunde, & quod ſupernataue-
rit collige, & ad ſolem ſicca.

De reſina.

Reſinam frixam ſic fac. ℞. reſinam pineam in
ollam miſſam duriſsime coque, & ſic proba ſi eſt
frixa, Gutta poſita in marmore ſi infrigidata pul-
uerizetur, tolle ab igne.

De aqua ignita.

Aquam ignitam ſic fac. ℞. ſalis lib. ij. ſulfuris
diàs ij. uiui, tartari ana ℥. i. †uinum forte, & fac ad diſcipli-
nam aquæ roſatæ.

De hydrelæo.

Hydrelęon ſic fac. ℞. partes ij. aquę & iij. olei.

De hydromelle.

Hydromel ſic fac. ℞. partes ij. aquę et iij. mellis.

De poſca.

Poſcã ſic fac. ℞. aquę partes ij. uini iij. & coqua-
tur.

De cephalęa.

Si quis cephalæam patitur, & unũ de brachijs
tumuerit, uel caput, & ex utraq; parte, ſeu ſiniſtro
oculo ſignũ apparuerit in modum lenticulæ, mo-
riturus erit. Si uero ex nullo alio ſigno moriturus
eſt, demus ei hæc antidota, eſdram ſcilicet, uel phi-
lonium, hieram picram, blancam, et puluis fiat ex
ſpica nardi, & ſquinãto, & ammoniaco, & ſucco
tithymalli uirginalis & interioris, & opium, & ſe-
men papaueris, & flores centaurij addant, ex nul-
lo magis, ſed æqualiter ex omnibus fiant, & dia-
gridij unciam unam: his omnibus in puluerem re-
dactis, dabis ℈. i. cũ uino calido: & anethino ac ro-
ſaceo oleo perfunde caput. Item eſdræ potio cum
uino calido temperata & bibita, ſiue unctione fa-
cta, dolorem capitis ſedat. Item theodoricon em-
periſton magnum, ad omne uitium capitis facit,
hoc idem facit diaolibanum.

Ad dolorem capitis, & calorem.

Accipe cimas ſalicũ, & in fortiſsimo aceto ad
ij partes decoque, & exinde caput & pedes foue-
as, & ex cimis caput fomenta. Item galbanũ char-
tæ impone: & pone in parte illa qua caput dolet,
& prodeſt. Item ſauinam tere cum albumine oui,
& cum aceto fortiter diſtempera, et emplaſtrũ fac
ſuper caput eius, & ibi dimitte iij. diebus, et ambo
crura eius uſq; ad genua mitte in aquam frigidã,
& da ei potum ad ſoluendum.

Ad febrem capitis quæ nõ permittit
hominem dormire uel quieſcere.

Tolle capita papaueris ſicca uel uiridia, & ſe-
men lactucæ, uiolas, & folia myrtæ, & pone in ca-
A cabo aqua pleno, & coquatur uſq; dum omnes her-
bæ diſſoluantur, & decoctione ipſarum pedes &
crura lauentur, & extergantur linteo fortiter, de-
inde unganẽ oleo uiolato. & ſic ſomnũ præſtabis,
& dolorem & anguſtiam auferes. Potio ad capi-
tis dolorem, fœniculum, rutam, libyſticum, mel,
piper, uinum totum commiſtum ieiunus bibat.

Item ad ſomnum.

Succus papaueris agreſtis cum farina hordei
inunctus dat ſomnum.

Item ad dolorem capitis.

Folia hederę terreſtris cũ albumine oui in fron-
te ligata proſunt.

Electuariũ ad capitis & ſtomachi dolorem.

℞. Maſtiches, aniſi, fœniculi, polypodij, thuris,
B myrobalanorum indorũ, croci, ſpodij, ſandali al-
bi & rubri, portulacæ ſeminis, diagridij, ana ʒ. iiij.
zacaræ, amygdalæ, ana ℥. s. dragaganti ʒ. ij. cãpho-
ræ ℈. i. muſci ℈. s. uiolæ quantum de alijs omnibus
ſpeciebus, tempera cum ſyrupo uiolaceo.

Vnguentum laxatiuum quod caput
alleuiat, ſtomachũ purgat, appetitũ
confortat, oculos clarificat.

℞. ſucci apij ℥. ij. foliorũ rubi ſucci ℥. iij. polypo-
dij ſucci ℥. iiij. laureolæ ſucci ℥. i. fœniculi ſucci ℥.
xiij. mercurialis ſucci ℥. xiiij. olei li. ij. adipis galli-
næ & uerris ana lib. v. reſinæ ℥. i. thuris, maſtiches
ana ℥. s. caſiæ fiſtulæ medullæ ℥. ij.

Ad tineam.

Elleborum nigrum tritum cum uncto pone ſu-
C per totum caput. Ad idem. Ficatum porcinum
crudum & calidum cataplaſma diebus ix. poſtea
laua de aqua frigida, & ſanabitur.

Ad furfures.

Accipe ſemen urticarum, & trita parumper,
& pone in aceto per diem & noctem, & poſtea la-
ua caput de qua reuolueris, deinde uero de ipſo
aceto, ad ultimũ autem de pura aqua, hoc fac bis
uel ter. Ad idem. Coque cyclaminum in uino,
& caput ablue, deinde coque ſaluiã in uino, & ca-
put ablue, & ſuper hoc puluerẽ nepitę aſperge ſu-
per totũ caput nocte, & mane iterũ laua cũ ſaluia.

Ad capillos cadentes.

Apes quãplures in olla noua include, & ibi eas
incende, & cum oleo tere, & ex inde in caput mit-
D te, & ſcarificatum perunge.

Ad diuturnam alopeciam, & rena-
ſcentes capillos.

Pyrethrum tritum miſtum cum felle uituli per-
unges. Stercus etiam felis idem præſtat cum ace-
to illinitum: euforbium cum oleo frequenter im-
poſitum idem mirabiliter operatur. Ad idem.
Caprarum ſtercus, & ungulas ipſarum cõbuſtas,
& cum aceto ſolutas adhibe. Ad idem. Teſtu-
dinem uiuam ſuper ſarmenta incẽde, & cinerem
eius in cacabo nouo cum aluminis ℥. iij. & medul-
læ ceruinæ totidem, cum uino coque, & alopeciã
inde frica. Item ad furiones in capillis.

Accipe fel terræ, & fel bouinum ſeu taurinum,
& acetum, et pone in cucurbita de creta. facq; for-

titer feruere, & refrigerato, & colato, laua ſemel uel bis, deinde laua cum aqua calida ſi uis. Ad idem, & ut capilli citius creſcant. Olibanũ cum ſtercore murium pari pondere tere cum aceto & perunge, ſed ante loca nitro frica. Idem facit git uſtum cum aqua tritũ & illinitum. Item lacterida trita, & cũ oleo cocta, & illinita mirabiliter capillos augmentare facit. Item fimum caprinum combure in teſta, & tempera cum oleo, & raſo capite inunctum ſpiſſos capillos præſtat. flos agrimoniæ tritus cum oleo & fricatus nigros capillos facit. Item ad capillos cadentes, agrimoniam tritam cũ lacte caprino impone. Ad idem. Verbenam cũ abſinthio in lixiuio coque, & laua caput aſsidue. Vt capilli naſcantur ubi uolueris. Panem hordeaceum & chartam cum ſale æqualiter comburere, & tere cum adipe urſino, & unge locum.

Vt capilli naſcãtur ubi uis. Vnge caput oleo myrtino, quod ſic fit. ℞. flores myrtę, & coque cum oleo communi, & eo colato pone recentes alios flores myrtinos, & ſtet ſub diuo xl. diebus: ſic fit omne oleum, ut roſatum &c. Item corticem mediam de ulmo in aqua coque, & de ipſa aqua caput laua, deinde puluerem rutæ ſuperaſperge. Item ad capillos & pilos ut naſcãtur. pellem de capite uulpis calybitidis, id eſt tugurialis, excoriatam cõburere, & lacertæ uiridis corpus eiecto capite uno die aut nocte ſuſpende, & poſtea coque in oleo ſimul cũ puluere, & unge ubi uolueris. Ad idem ex cortice capparis incenſo cum melle inũge. Similiter ex puluere ranarum, & muris fimi cum pice liquida, & ex cinere quercus nouellæ unge ſæpius.

Ad auferendum pilos.

Ad pilos de facie uel alia parte corporis auferẽdos. Pſilothri, calcis uiuæ lib. i. in uaſe fictili ad ignem, ſine aqua per diem & noctem dimitte, in craſtinum autem aquę quantum ſufficit infunde, et diu agita, poſtea adde lepnias pulueris, id eſt auripigmenti ʒ. ij. Quãdo uero probare uolueris an perfecte coctum ſit, penna immiſſa & abſtracta ſi depilatur coctum eſt, tunc in balneo antequam laueris unge: poſt horam quando iam pili cadũt, de furfure abſterge, & laua.

Vt pili ita ablati nunquã renaſcantur.

Cicutæ ſemen, ueſpertilionis ſanguinem, uerbenæ ſuccum commiſce ut multum ſpiſſentur, unge prius ablatis pilis.

De hemicrania.

Siquis hanc paſsionem habuerit, & nullum cibum ſumere quærit, & dormire nequiuerit, nauſeare iterum non ualuerit, & nullum ſuſpirium fecerit, & poteſtatem in lingua non habuerit ut debet, ſed hæſitauerit ut ictericus, iſta ſigna mortem ſignificant. Si uero nulla ſint mortalia, dabis ei picram Gal. & ſal catharticum. Vnguento thermãtico uel calido unge caput eius. Item ſucco foliorum hederę cũ oleo & aceto unge nares. & ſtatim dolor ſedatur. Pilulæ ad hemicraniã. ℞. mirobalanorũ citrinorum: kebulorũ indorũ ana ʒ. s. croci orientalis, maſtiches ana ʒ. ij. & ℈. ij. ſcammonię ʒ.

A i. s. Aloes hepatici quantum penſat totum, tempera cum ſucco fœniculi, & da eum dormitum. Ad idem & ad quoslibet alios morbos. Baccarũ lauri cum folijs ʒ. i. bryoniæ ʒ. i. maſtiches ʒ. i. aloes ʒ. ij. tere & confice cum ſucco caulis, & fac inde pilulas, & da patiẽti poſt comeſtionem xi. uel xij. ſecundũ uirtutem eũti dormitũ. Ad idem. Herba quinqꝫfolia in uino, aut in aceto trita perunge.

De ſcotomia.

Qui uillam iugiter circuit per gyrum, uel contra ſolem reſpicit, ſeu in puteum, ſeu in quemlibet locum manum mittit ut inde aliquid attingat, & ſtatim cadit & ſpumat, mortale eſt. ſi autem nullum mortale ſit ſignũ, abrotanum da bibere, & in capite pone theodoricon emperiſton, & hierã, & B anacardinum theodoricon. Item ad capitis uertiginem. Balſamitã cum oleo tritam & expreſſam, cerebro & fronti tepidam ungendo appone.

Ad caput fractum.

Aranea tela cum oleo & aceto, fracto capiti appoſita, dolorem tollit & ſanat.

De epilepſia.

Qui ceciderit in hanc paſsionem, & contraxerit omnia membra in unum, non tamen ſpumat, & poſtea libenter manet ſolus, & cũ nemine propria uoluntate loquitꝰ, ſigna mortalia ſunt. Siquis lunaticus ſpumat, & oculos conuertit, & fremit, & mugit, & cadit, et membra contraxerit, et colorem ſimilem croco habuerit, moriturus eſt: ſi autẽ hæc ſigna deſunt, cum blanca, aut ſancti Pauli an C tidoto, aut eſdrę cum ſcammonia ei ſubueniatur. Item epilepſia naſcitꝰ ex iij. humoribus, id eſt phlegmate, cholera ru. et melancholia, Siquis cadens fecerit ſpumam multam et albam, et ſtridet dentibus, erit de phlegmate: ſi uero quando ceciderit claudit oculos quaſi dormiat, et non proijcit ſpumã, et cito reſurgat, erit cholera. Si autem uultũ nigrũ habebit, et diſtorquebit os, et caput, et linguã, et manus ſtrinxerit, et fecerit ſpumã paruã, et continebit ſe quaſi ad mortẽ, de melancholia erit. Itẽ per urinam poteſt cognoſci, ex quo horũ trium ęger patiatꝰ: quia ſi fuerit alba et craſſa, erit de phlegmate: ſi citrina et parum nigredinis habuerit, de cholera rubra: ſi alba et nigra et craſſa, erit de melancholia: hoc poteſt probari in ſequenti nocte D ſui caſus, uel præcedenti in urinis. Patientes autẽ melancholię cauſa uel phlegmatis, ſic curari poſſunt: in primis talem diętam accipiant. xv. diebus uel xx. comedant carnem † ouillam nõ pinguem, coquinatam, et agnos paruos. De uolatilibus, comedant gallinas, gallos, anſeres, anates, pullos columbarũ domeſticos, phaſianos. De oleribus, porros coctos cũ oleo, bugloſſum coquinatũ, paſtinacas coquinatas, fœniculũ, aſparagos, ius cicerum cum oleo: De fructibus uero nullũ, nec piſces, Bibant uinũ ſubtile cum aqua. Potio ad idẽ. ℞. pęonię grana, ſaluiã, abſinthium, urticam, marubium ſecundũ ęſtimationem in aqua frigida tẽperabis. Itẽ ad idẽ. Laſar, id eſt aſſę fœtidę, maluæ, betonicę, abrotõi, phu, cinnami, piperis albi, rhu põtici,

euphorbij

euphorbij,ſalis,ficuum,opoponacis,ſaluię,origa A
ni,diagridij,ſcyllæ,caſiæ fiſtulæ,ammoniaci,ma/
ſtiches,hyoſcyami,coſti,rutæ,caſtorij añ.℥.i.s.ſa/
gapeni,mãdragoræ,mercurialis,ſampſuci,thuris
añ.℥.iiij.da ei cum aqua calida in modũ auellanæ.

Item puluis ad caducos, & qui ſpumant
& paralyticos.

℞.olibani,maſtiches,myrrhæ, ſanguinis draco
nis,aſpalathi,antimonij æquali pondere,opopo/
nacis ℥.i.oliuæ ſmaragdinæ,bdelij uarij,petræ de
al. drach. vij capite corui marini nigrę †unc.iij.cryſtalli,ſadib,
id eſt folia nucellæ,naſcam,id eſt fungum querci
num,carbones ſabuci,petræ ſancti ſepulchri,na/
aliàs carnem ſcam uitis, †pannum blattæ byzantiæ,naſcã myr
aliàs cucurmã tinam, †crucem marinam , †herbam occaſionis,
aliàs canoſolã, cicerellum, furfura, matriſyluam, herbam hirci/ B
id eſt polium nam,betonicam, maiorem maluam, marcoram,
aliàs mali ter id eſt marubium,baccaram,†malum ſtyracis,un/
ræ, id eſt cy/ gulam urſinã,corium uituli marini, fel & ficatum
claminum urſinum,fel & ficatum corui, fel & ficatum erina
cei,cingulum de corio capreoli, os de corde cer/
ui,ſulphur, pallam maris, radicem de carduo al/
bo ana ʒ.ij.puluerem fac & da cum aqua frigida.
Ad idem. Oua coruorum comeſta proſunt, ex/
pertum eſt.Qui perdit loquelam culpa epilepſię,
ſuccum rutæ agreſtis naribus inijciens hoc ſæpe
facto eam recuperabit. Vnguẽtum ad idem: Cen
tumneruiam, uiolam, brancam urſinã, allium, far
faram, apium riſus, batrachion, linguam caninã,
ſiſymbrium, fœniculum, libyſticum, aquilegiã æ/
qualiter,herbam fœtidam pluſquã de alijs: bis o/ C
mnibus pinſitis cum axungia ſcrofæ recenti, et in
axungia ualde coctis,exprime fortiter per pannũ
in aqua frigida, & quod ſuper coagulauerit colli/
ge & repone,& utere.Infirmus autem ſecludatur
diebus xxx.prius tamen accepta potione quę o/
ptime purgat,capite raſo, et bene calefacto, ma/
ne totum caput hoc unguẽto, & totum collum in
circuitu unge. & ſero ſimiliter eunti dormitum,et
hoc xxx.diebus facto, ℞. caſtorium, & olibanũ,
& antimonium æquali pondere, & pulueriza, &
diſtempera cum fœniculi ſucco, & da bibendum
mane ieiuno, & ſero eunti dormitum, & hoc per
xxx.dies, & cuſtodi à cibis contrarijs.

Item probatum unguentum epilepſiæ.

℞.linguam caninã, brancã, lupinã, plantaginẽ D
de aqua ſulphurea ſiſymbriũ, fœniculũ, lybiſticũ,
centrum galli, uiolam, ſaluiã. hæc omnia æquali
pondere cum recenti axungia ſcrofæ in aqua de/
coque,& cola fortiter,et quod ſupernatauerit in/
frigidatum collige.Et quãdo operari uolueris,ca
thartico patientẽ purga prout res poſtulare uide/
tur:deinde abraſo capite abundanter inunge, ha/
bens idẽ ſupra caput,& circũ amplam teſtam cale
factam,ut affatim calorem miniſtrare poſsit. hoc
per triduum, uel quãtum opus fuerit fac. Et aquã
aliquantulum mellitam & calidam bibat, antimo
nium, caſtorium, olibanum, linguæ caninæ radi/
cẽ, fœniculi radicẽ æquali pondere, & pulueriza
tis utatur in ſupradicta aqua, uel eius ſucco ex/
preſſo. Itẽ ad idem. Fac bullire centũneruiam,
id eſt barbaram ſyluanam in ix. phialis uini,ut re/
deat ad tertiam: da phialam.i.per dies nouem.

De apoplexia.

Qui ceciderit in apoplexia, & de multis rebus
deſiderat ſibi cibum afferri & potũ, & ſtatim quã/
do uidet hoc abominatur, ſiue maſculus fuerit, ſi/
ue fœmina, mortem ſibi imminere ſignificat. qui
autem non habuerit hęc ſigna, curari poterit cum
ſupradictis antidotis & unguentis.

De phrenitide.

Qui ex phrenitide multum alienatur, phlebo/
tometur de media uena frontis, quantum oui te/
ſta capere poteſt. Si perdiderit loquelam, ſternu/
tamento utatur, quod conficitur ex condiſi her/
B ba. Si autem præ nimia anguſtia dormire nequi/
uerit, crura & pedes lauentur ex decoctione uio/
larum, et roſarũ, & ſemine lactucæ, et myrtę, et ſic
colatis linteo, ungatur oleo uiolato, & ſi non alie/
natur, & deſiderat balneum, ſine aliquo timore
detur. Si autem hoc totum non profuerit, radatur
totum caput, & ex calido pulmone pecoris ob/
uoluatur totum caput, & maneat ibi per totã no/
ctem, & ſuper folijs cucurbitę, et totus ſtomachus
ſimiliter obuoluatur de folijs, & matutina hora
præ nimio fœtore auferantur. De cibis, utatur cu
curbitis & portulacis conditis cum pauco oleo et
aceto, & comedat far, ptiſanam. de pomis autẽ,
mala granata, & mala ſyria, et pyra. Item ad phre
nitin, Succus hederæ in naribus infuſus, & ruta
C miſta cum aceto, cerebroq; ſuperpoſita nimis ad/
iuuat. Item ad ſomnũ. Semen hyoſcyami fortiter
tere, & cũ lacte mulieris, & oleo uiolato, uel ro/
ſato tempera, & tempora & frontem inunge.

De melancholia.

Qui melãcholiam patitur, ſemper uomit, & fa/
ſtidiũ patitur, et nihil de cibo & potu accipere po
teſt, tamen hoc tantillum quod ſumit nõ proficit
ei, & ſolis uel ignis ardorem nequit ſuſtinere, &
dormire non poteſt: tamen quando dormit ſupi/
nus iacet: et nunquã firmiter dormit, et poſt dor/
mitionem pigritia ei ſentitur, & ambo labia uiri/
dia ſunt, moriturus eſt. Item ſi multũ ſitit, & late/
ris patiatur dolorem ex utraq; parte, talis eſt ei cu
ratio, calami, nardi, caſiæfiſtulæ, euphorbij, coſti
D añ.ʒ.ij.eſulę.ʒ.iiij.hæc omnia in puluerẽ redige, &
cum uino bibat ieiunus ualde diluculo, & tũc ie/
iunet ad horam nonã. Item ad idem potio. Ireos
tunſum & cribratum miſſum in uino ieiunus bi/
bat mane. Aliud catharticum. Tartarum, & fari/
nam tritici mitte in uino in ſero, alia die fac inde
pilulas, & dabis ad manducandum ieiuno.

Item ad idem medicamentum purgatorium
melancholiæ, quod tunc humorem proprie
purgat & liberat corpus.

℞. aniſi ℥.i.petroſelini ℥.iiij.epithymi ʒ.iij.mel
quod ſufficit, dabis cum aqua, uel cum uino.

De lethargo.

Qui in lethargum ceciderit, & libenter eſt ſoli
tarius, & multum comederit, et eo quod amplius

deſiderauerit,& loquitur quod non decet,& iugi A
ter ſaliuam ſuam foras mittit, moriturus eſt: maxi-
me ſi ſudor frigidus in facie & ceruice fuerit. Si
uero talia ſigna defuerint, ita curabis. Ante diem
tertiū nihil eſt adhibendū. Iacere debet in loco lu-
minoſo, frequēter pulſando nomē eius uocetur:
ꝙ ſi præualeat plurimū ei ſomnus, ungenda ſunt
ex oleo dulci & calido eius pręcordia, et lana mū-
da & calida faſcianda. Cibo autē dato, fricentur
illius manus & pedes. ꝙ ſi iterū dormiuerit, mul-
ſam accipiat,& clyſteria iniĳciātur, & caput preſ-
ſius tundatur, ferulę incenſæ fumus eius naribus
apponendus eſt. Sicut etiā lucernæ extinctę odor
olfaciēdus eſt. Sic ruta in aceto trita eius naribus
adhibenda eſt, ſiſymbrium in aceto tritum infun-
dimus in capite, aut teſtudinis ſanguinē in fronte B
illinimus. Ptarmico cerebrum mundare cōuenit,
alĳ ſanguiſugam fronti & temporibus adhibent.
Ex cornu ceruino et galbano fieri fumum eius na-
ribus ualde approbamus. Ad oculorū uitia.

Super panem hordei calidum & per medium
ſciſſum puluerem carui aſperges, & ante oculos
patientis tenebis.

Ad ſanguinem & uulnus oculorum.

Primum tere pinguedinem, et poſtea adde fari-
nam milĳ, & diſtempera cum uino in modum un-
guenti,& linteolo ſuperpoſito cui opus fuerit im-
pone. Item tolle crocum orientalem, et lycium, &
ſuccum ocimi, & lac fœminæ marē nutrientis, et
dactylorū carnes, omnia tere fortiter, & cū aqua
roſata uel cum ſucco ipſo & lacte diſtempera in C
modum unguenti,& ſuper oculos pone.

Item ad oculos ſanguinolentos.

Tolle pullū columbinū, et ſub ala incide, et ſan-
guinē qui inde exierit in oculos infunde, probatū
eſt. Ad lachrymas oculorum.

Tolle rapas ſylueſtres,& tere fortiter, & cum
aqua roſacea diſtempera, & ſuper oculos pone,
probatum eſt. Ad lippitudinē oculorum.

Atramentū, mel, albumē oui ęqualiter teres,&
oculis ſuppone,& mane et ſero lacte mulieris in-
unges. Item ad lachrymas oculorum.

Rutę ſuccū, et mel cōmiſce, et oculos unge, cer-
tum eſt. Item ad ſanguinē & dolorē oculorū.

Aloe & opiū tempera cum lacte mulieris quæ
nutrit maſculum. D

Item ad tumorē, et caliginem,& ſanguinem.

Verbenam cum oui albumine tere, et tritam
impone, optimum eſt. Item cynogloſsi ſuccus in
oculis immiſſus, et herba trita & ſuperpoſita ocu-
lis, mire prodeſt.

Item ad caliginem oculorum.

Rorem qui cadit in matutino,& ſuccum rutæ
collige, et in oculis mitte.

Ad panum oculorum.

Puluis olibani cū melle, et aceto, ac ſtercore ma-
iorū muriū miſtus, atq; inunctus, caput denudatū
capillis ueſtit,& panū oculorū diluit. dyſenteriæ
obſiſtit cū aqua ſumptus occaſione frigoris, lumē
amiſſum puluerizatus & iniectus reſtaurat.

Item ad panum & ſanguinem oculorum.

Membranum oliuæ fortiter tere, et miſce cum
albumine oui, et pone ſuper oculos, multū ualet.

Ad ungulam oculorum.

Tolle anguillam uiuā,& extrahe inde ſangui-
nem, et mitte in oculum, multum ualet.

Item ad idem.

℞. nitrū,& mitte ꝑ ix. dies in ignē, et poſtea fac
tenuiſsimū puluerē, et mitte in oculum, expertū.

Item ad ſanguinem oculorum.

℞. Succū apĳ, et albumē oui, miſce inſimul,&
mitte in oculum ſero eunti dormitum. probatum
eſt. Ad idem. ℞. ſalicem ſiccum, combure forti-
ter in ignē, poſtea fac tenuiſsimū puluerem, mitte
in oculum eunti dormitum, probatum eſt.

Aliud ad pruritum,& pinguem pituitam.

Succū uel folia apĳ miſce cū bono uino, et dimit-
te per unū diē, poſtea unge oculos, uel laua, mire
prodeſt. Ad albuginem oculorum.

Succus agiolę, fœniculi, inſtillatus eunti dormi-
tum, multū ualet: ſtercus albū tantū lacertę cū ui-
no tēperatū idem facit. Itē ſuccus ederæ terraneæ
in nare eiuſdē partis oculi in quo fuerit albugo im-
miſſus, capite uehemēter reflexo manēte, albugi-
nem eĳcit. Item ad clarificandum uiſum.

Fel uulturis cū ſtercore humano miſtum, & ui-
no bene colatum, & oculis immiſſum mire facit.
Fel arietinū immiſſum hoc idē facit. Pillulę ad ui-
ſum expertę. ℞. ſquināti, ſpicę, xylocaſię, xylobal-
ſami, carpobalſami, agarici, aſari, roſæ, uiolę, epi-
thymi, abſinthĳ, colocynthidis, terebinthinæ, cin-
namomi, croci orientalis, ſtœchados, maſtiches
ana ʒ.i. diagridĳ. ʒ.iiĳ. aloes hepatici. ℥. v. tempe-
ra cum ſucco abſinthĳ, & fac pilulas.

Ad aurium uitia.

Ad aurem percuſſam, uel uulneratā, calidi pa-
nis interiora cum melle tere: et frequenter pone.

Item ad aurium dolorem.

Tolle cepas, & tere fortiter, & adde cyminū,
& mitte in frixorio,& fac in modum cataplaſma-
tis,& tepidum pone ſuper aurem.

Item ad auditum.

Micam panis hordeacei impone calidam.

Ad aurium dolorem.

Succum mentæ tepidum infunde.

Item ad aurium dolorem.

Rutæ cymam & cyminum tempera cum lacte
mulieris, miſce & cola. & ſuccus inde extractus
tepidus auribus inſtillatus ualet.

Item ad aurium dolorem, uentoſitatem,
& ſurditatem.

Cepulam albam,& allium ſimul tere, et expri-
me inde ſuccum,& auribus inſtilla. Item tolle ma-
lum terraneum, & caua, et immiſſo oleo coque,
& in auribus inſtilla: idem præſtat.

Item ad diuturnos ſonitus.

Euphorbium cum oleo cyprino tritū & calefa-
ctum in aure miſſum, ſingulare præſidium eſt.

Item ad dolorem calidum & tumorem.

Succus cucurbitæ cū oleo roſaceo calefactus et
immiſſus

immiſſus ſanat. Item lycium, & opium lacte mulieris admiſtum, & auribus immiſſum, nimios dolores mitigat: ſi tamen opium uetus fuerit. Item oua formicarum tere, & per linteum cola, & adde polygoni ſuccum, & auribus infunde, uetuſtiſſimum emendat ſurdum. Si uulnus in auribus fuerit, aut auditus grauetur, urinam puerilem tepefactam infunde: humorẽ deſiccat, & celeriter ſanat. Item hederæ ſuccũ cum uino miſtum infunde.

De fluxu ſanguinis narium.

Ad nariũ ſanguinis fluxum, teſtas ouorum, & maxillas cancri, & ſanguinẽ draconis, et ſtercus bouinum ſiccum, & parum de pſilotro unguento ſicco, quod remanet in uaſe in quo cõficitur. hæc omnia tere, & in puluerem redige, & quantũ tres digiti leuare poſſunt, uel quantumcunque poteſt cum nare unde ſanguis fluit leuare attrahat, & liberabitur. hic puluis cum aqua frigida temperatus, in mane & ſero potatus cum prædicta menſura ſcilicet trium digitorum curat fluxus mulierum, dyſentericos, & hæmoptoicos. Item ad idẽ. Gypſum cum aceto forti, aut argillam fronti, uel temporibus illine, & teſticulos in aceto forti patiens teneat. Item lumbricos terreſtres cum thure & tenui albumine oui cõtere, et fronti & naribus impone. Item bambacem aliquãtulum uſtum, & uino & oleo infuſum in nare de qua ſanguis exit mitte: eamq; exinde oppila. Item herba ſanguinaria pinſita, & naribus impoſita ſanguinem ſiſtit: puluis urticę combuſtæ naribus inſufflatus idem facit. Item uitellum oui aſſatum & durum naribus immiſſum ſanguinem ſtringit.

De fœtore narium.

Ad nares male olẽtes, rutę ſemẽ, abſinthij ſemẽ, uel pyrethri accipe: fac puluerẽ, et in narib. pone.

Ad polypos naris.

℞. aluminis ſciſsi, myrrhę, ſandaracæ an̄. ℨ. iiij. æris uſti, gallæ an̄. ℨ. i. diligẽter tere: & calamo inſuffla, prælotis tamen naribus bono uino, & bene ualebit. Emplaſtrũ leneadi diapepereon, ſolutum cum ſucco mali granati acidi idem pręſtat.

Ad uitia oris.

Si quis ulcerationẽ oris patitur intrinſecã, tolle oculum lucidum, id eſt lycium, & cum aqua roſea diſtempera, & in ore tenere facias, & ſanabitur. Si ex rheumate tamen fuerit, abrotanum tritum, & cum melle miſtum in ore clauſo teneatur, & phlegma fluere ſinatur. Singulare auxiliũ hoc eſt, & ad dolorem dentium ualet.

Ad fœtorem oris.

Folia † fragi mãduca [aliàs fagi] pulegiũ & ſerpyllũ ſimul, & quando perrexeris dormitũ, aceto bono laua. Si anhelitus olet quãdo perrexeris dormitũ. Aceti boni cyathum, id eſt per partes bibe.

Vnguentum ad uitium oris, uel uulnus.

Ius de chelidonio pleno ouo, mel pleno ouo, piperis grana. 51. coque ad medietatem, & utaris.

Ad linguæ uulnus.

Arundinem in melle miſſam & coctam pone: mirifice ſanat.

De dentium uitijs.

Naſturtij ſuccus auribus infuſus dentium dolorem mitigat. Sotira & achariſtum potata dolorem dentium ſedant & placant. Item tithymalli radicem coque in uino ad medietatem, & bis per menſem os lauetur, & dentes nunquam dolebũt. Item ad idem. ℞. radicem urticarum, & coque in aceto, acetum tene in ore, de radicibus uero emplaſtrum facias ſuper maxillas dolentes. Ad idem. Tolle membranum, radicem tapſiæ, & coque in aceto, & ablue dentes, prius tamen ſcarificatos, ut ſanguis inde exeat, hoc etiam commotos dentes confirmat. Item raſuram corticũ † oui [aliàs orni] tene deforis, & cum aceto forti decoque, & tepidum in ore tene. Ad idem. Chamædryos cum aceto forti tene, & longe in ore tene, ſtatim dolor deficiet. Item hederæ radicem in uino coque; & in ore tene radicem & uinũ, multum prodeſt. Item quinquefolium cum radicibus in aceto aut uino coctum ieiunus in ore tene. Item uinũ cum pipere miſcebis, & parum bullies ad focum, & tepidum in ore tenebis. Item ſuccus alij cum pipere triti, in aure alterius partis miſſus prodeſt. Vel ſal combuſtum ſuper dentẽ poſitũ perfecte idẽ operatur. Item puluis olibani cum ſtaphiſagria tritus prodeſt dentibus, & linguã expeditã reddit. Item ℞. zz. grana piperis, & tere fortiter, cum forti uino bullias, et teneas in ore, & reijcias, & iterũ bis uel ter aut amplius ſumas, donec dolor ceſſet. cortex pyrethri bene tritus, & ſup dẽtes poſitus prodeſt. puluis eius idem operatur: hoc idem facit uena inciſa quæ retro eſt in media aure, uel alia ligata inter pollicem & indicem contrariæ partis.

Ad maxillas tumidas, & ad dolorem dentium.

Bulli tithymallum in aqua & cola, herbam faſcia leuando, & ponendo in gingiua.

Ad dentes continendos.

Corticem † pyrethri [aliàs piri] incende, & bolum armenicũ, & maſtichen, miſce, & facto puluere unge gingiuas. Item piper. zz. calx cum melle prius miſta, et poſtea aſſata, & galla, et maſtiche, & balauſtia, omnia ęqualiter pulueriza, & unge gingiuas.

Ad uuulam deſtillantem, & fauces tumẽtes.

Succo abſinthij ſufficienti laua. Item ſinapis in aceto gargarizatus cum melle multum iuuat.

Contra uitia faciei.

Ad impetiginoſam faciẽ & rubram ℞. ſuccum carduncelli albi, & morgellinæ, tantundem de olibano, & melle, & abſinthio, & ceruſa, et his commiſtis unge: & laua faciẽ cum mica panis in aqua infuſa, deinde teneras cymas rubi cum melle luna decreſcẽte confice: poſtea inunge ceruſam nouies ablutam, deinde commiſce oleum, & pſimythium, id eſt ceruſam & olibanum.

Ad lentigines.

℞. ouum, & pone in aceto, donec teſta maceretur: & accipe ſinapi & pulueriza, & cum ouo confice, & unge faciem eunti dormitum: poſtea laua cum farina hordei. Ad idem. Succus bryonię

& cucumeris

& cucumeris agreſtis ana ℥.i. gummi hederę ℥.ß. A accipe, & faciem laua ſuperiori modo, & ſi intumuerit facies, cum ſucco ſtrychni, id eſt ſolani & albumine oui laua.

Item ad impetiginem.

℞. radicem plantaginis, ſal & acetum fortiſsimum, tere fortiter, & de illo aceto diſtempera, & laua. Item radix minoris lapathij in aceto cocta, & ſuper impetiginem fricata liberat. Item hiera logodion, & hiera Rufi, facit in initio impetiginem habentibus, & uarijs alphis.

Vnguentum ad impetiginem.

Lacertam uiuam, & uitem albam pone in oleo: & coque ad tertiam, & colato oleo, adhibeatur cera puriſsima. probatũ eſt. Ad idem. ℞. olei libram unã, olibani, cozumbri, pegulæ, ſulphuris, B ſaponis, licij, auripigmenti, cerę añ. librã mediã.

De morpheæ curatione.

Trochiſci ad morpheam albã uel nigrã. ℞. ellebori albi, piperis longi, careos, id eſt carui, halcyonij, id eſt ſpumæ maris, ſulphuris uiui: calami aromatici, andrachnes, id eſt portulacę, ſãdaracę: omnia æquali pondere, tere, & fac trochiſcos cũ aceto, & utere. Ad maculas albas uel nigras.

Oua trita, et cretam, lithargyrum, & ceruſam, ex æquo cum aceto & oleo roſato confice, et loca prius cũ linteo perfricata uſq; ad ruborem perunge, probatum eſt.

Ad maculas rubras.

Cum melle & abſinthio inunge faciem. Item aloe trita cum melle inuncta faciem iuuat. C

Ad rugas de facie tollendas, & omnem ægritudinem depellendam.

Cucumeris agreſtis radices ſiccas tere, et ſecerne, & miſce cum aqua, & faciem laua: hinc alia aqua frigida laua faciem. quod ſi per triduum feceris, mirum effectum uidebis.

Vnguentum ad morpheam.

℞, ſtaphiſagriæ, ſulphuris, lithargyri, fac puluerem, et uade ad balneũ & laua te: & poſtquam lotus fueris, laua te cum aceto, et unge ſupradicto unguento, & poſt triduum iterum laua te.

Aliud ad morpheam albam & nigram, & ſerpiginem.

℞. ſucci mali terranei, id eſt cyclamini uel panis porcini, ſucci hyari, ſucci dracõteæ, uiticellę ſuc- D ci, ſaponis, ſanguinis drac. et aliquantulum capitelli: frica fortiter ſicut unguẽto, et unge ubi opus fuerit. Ad ſcrophulas.

℞. radicis raphani agreſtis rotulas. ix. et tantũ de eadẽ radice, ut tantũ ſucci poſsit exprimi quod ſit ad menſurã trium digitorũ, in ampulla uitrea, & da ut bibat in die Martis luna creſcente: & in die Iouis luna deficiẽte, et ſcrophas ſuper ſcrophulas pone. Vt tota facies ſit candida.

De ſanguine tauri faciem linias, maculas de facie tollit, & limpidam reddit. Item ad idem. Aphronitrum, lithargyrum, picem rufam, olibanum, cimoliam, raphanum cum aqua pluuiali confice, & faciem linias.

A Vt totum corpus hilaris fiat coloris.

Vini ueteris fæcem cum oleo tere, & totum corpus perunge.

Ad faciem clarificandãm.

℞. cryſtalli, amenti dulcis & ſalſi, dentalis & antalis, coralli albi, et rubri, umbilici marini, nitri, ſalis gemmæ, ſarcocollæ ana ℥. i. ceruſam circa omnia ſupradicta contere: ubi ergo cutem laueris, diſtempera paululum de prædicto puluere in manu tua, & inde tange cutem. Item ad idem.
†Olibani, ceræ uirginis, cornu ceruini, lithargyri diãs olei
ceruſæ ana ʒ.iij. terebynthinæ ℈.iij. cõfice & utere. Vt facies albeſcat & molleſcat.

Ceruſam, & ceram albam teras ualde cum roſeo, & unge. Theodoricon emperiſton male co- B loratus, Anacardinum pallidis ualde facit.

De paſsionibus gulæ.

Lotio ad ſcrophulas. ℞. ellebori nigri, mali terranei, herbæ mauræ, id eſt trifolij, matriſſyluæ, caudæ lupinę: has bene ablutas fortiter pinſito, et ad tertiam decoque, & patienti de tertio in tertium diem dabis. Item ad idem. ℞. radicem ſpatulæ, & radicem herbæ mauræ, & teſticulos agni, & nouies ablue et tere: et in uaſe pleno ãquę ad cœlum liberum ſuſpende nocte una: et ſingulis diebus bibe, & frondes tritas herbæ maurę in patientibus locis faſcia: & dimittatur tota nocte. Item ad idem. ℞. ſtercus porcinum, & fac puluerem ex eo, et laua prius ulcus de fortiſsimo aceto uel uino: & poſtea imple de puluere illo, donec C ſanetur, expertum eſt. Ad idem. Fabæ lupinæ radices uino nouies lauentur, & aqua in diuerſa proijciatur loca: quarum radicum una pars teratur mediocriter: alia pars dimittatur integra: & ix. grana piperis integra, et cinnamomi integri ℈.ij. & mellis ℥.ij. imponãtur in olla cum uini cyathis. ix. quę omnia bulliant ad tertiam: et ſic tribus diebus detur infirmo bibendum luna deficiente. Ad idem. ℞. Bruſci radices: aſparagi radices, radices fœniculi, radices uiolę, cymę oliuę, cortices fagi, paululum radicũ acori, cortices ulmi, flores ſtœchados, roſę agrię, id eſt agreſtis, uel roſæ caninę, quæ omnia lauentur nouies in aqua: & concoquantur in uino uſque ad tertiam: et poſtea miſceatur paululum mellis, & piperis, & ita D bibat. Item uitis albę radicem tritam cum axungia ſuperpone frequenter. Ad idem. Succus capparis, & ſuccus fumiterræ miſti & bibiti ualde proſunt. Ad glandulas.

Obuli cataplaſma impone, et glandulas deficere certum eſt. Item folia perſici cum ſale tere, & ſuperpone, mirifice proſunt. Sed ſi fuerint duræ ipſæ glandulæ, fimum caprinum tere cum aceto, & in panno inuolue, et ſuperpone.

Item ad ſcrophulas.

Tolle lacertam uiuã, et mitte in olla rudi, olei libram unam, & ibi ſe decoquant. penitus aquam non tangat: poſtea unge mane et ſero, uel decies in die. Item potio ad idem.

Enulæ radices, gladioli, aſphodęli, folia lauri: omnia

omnia coque in uini fortis phialis nouem quo-
uſque ad tertiam redeat. dabis luna deficiente.

Contra uitia palati & gutturis.

Diamoron de rubis, quod facit ad omnes cau-
ſas palati & gutturis: uuulam ſubleuat cadentē,
& humoroſam deſiccat. ℞. ſucci mororum ru-
bri libras duas, mellis libram unam, ſapæ libram
unam: quod conficitur ſic, Succum cum melle &
ſapa in uaſe æneo ſtagnato ad leues prunas deco-
que, & ad perfectam decoctionē feruefacere deſi-
ne. Quando uero coctum fuerit ſcies, quia poſita
de eo gutta ſup marmore, ſi ſe retinuerit ut mel,
bene coctum eſt. tūc in uaſe ſtagnato reconde, &
uſui reſerua, quando opus fuerit, ex eo palatum et
uuulam unge, aut ad gargarizandum dabis.

Aliud ad idem, & ad uulnera faucium,
alba uel nigra.

℞. balauſtij, ſucci corticis granati ſicci, ambo-
rum ana ʒ. iiij. aluminis ſciſſi, maſtiches añ. ʒ. i. te-
re, & in puluerem redige, & cum decoctione cro-
ci collige: & quādo opus fuerit, locis dolentibus
unge. Ad uocem clarificandā electuarium.

Recipe cymini aſſi unc. ij. ſeminis ſinapis, pi-
peris ana ʒ. xv. calaminthes, pyrethri, cinnamo-
mi ana ℥. i. mellis quod ſufficit.

Ad tuſſim ueterem & nouam.

Sotira magna cum uino detur eunti dormitū.
Simili modo achariſtum datur cū ſotira miſtum
tuſſientibus. Vtile etiam eſt diabutyru pectori
& tuſſientibus. Idem facit diacalaminthes.

Item ad raucedinem.

Apij ſemen, cymini ſyriaci, ſeminis fœniculi,
ſeminis anethi, ſeminis pulegij ana cochleare u-
num in puluerem redige: & cum fœnigręci ſucco
da bibendum per triduum, res eſt nimis ſalubris.

Pillulæ ad tuſſim probatæ.

Recipe ſtyracis ʒ. i. opij, galbani, ſulphuris ui-
ui, terebynthinæ ana ʒ. ij. piperis nigri ʒ. xv. tem-
pera cum ſucco apij, & da eunti dormitum, aut
tres aut quinque.

De præcordiorum paſſionibus.

Quibus color rubens apparet in facie, aliquan
do poſt hoc in pallorem conuertitur: & tunc ua-
dit dolor inter ſcapulas, uel tibias: & tuſſit: &
quod proijcit ab ore, ſaporem ſalis habet, & me-
moriam non habet, & uidentur eſſe aſpera quæ
uidet, hunc deuita quia moriturus eſt: ſin minus,
ita curabis: diapraſu utile eſt, diaireos, uitijs pe-
ctoris, ſic diacalaminthes, aut climax, id eſt ariſto.
uel uitis alba, & diaolibanu catarrho, & tuſſi.

Electuarium expertum ad uitium pulmo
nis, & ad omne rheuma deſcendens à ca-
pite ad thoracem, et qui ſanguinem ex-
puunt, & ad raucedinem uocis, & qui ma
le ructant ab ardore ſtomachi, & ſynan-
chen quæ in faucem rumpit. & ſtranguriā
quæ ex phlegmate fit curat.

Recipe ſpicæ nardi, aniſi, cinnamomi, draga-
ganti, confitę, id eſt ſtyracis, hyſſopi, petroſelini,
piperis albi, gariof. ſeminis fœni, dactyli, carui,

A rhu pontici ana ℥. i. mellis quod ſufficit, da ma-
ne & ſero.

Item aliud probatum ad uitium pulmo-
nis, & omnem tuſſim.

Recipe rapa, pyrethri, enulæ, elenij, iridis il-
lyricæ, piperis ana ℥. i. dabis mane & ſero.

Electuarium dianthu quod optime facit
contra cardiacos, phthiſicos, hepaticos,
cōfortat illos qui ſunt debiles natura, &
ex longa infirmitate curat.

Abſinthij florum libras duas, & frondis eius
libram unam, ſandali rubri & albi ana libram u-
nam, gariof. ſpicæ, galangæ ana unc. s. piperis
longi, zz. maſtiches ana ʒ. ij. liquiritiæ libram u-
nam, ſucci eius unc. i. ſacchari libram unam, roſę
B ℥. iiij. mel quod ſufficit.

Diapenidion magnum, quod facit aſthmati
cis, arthriticis, ſicce tuſſientibus, uocē per-
ditā ex calore perfecte reparat phthiſicis, pe
ripleumonicis & pleuriticis ſubuenit.

Recipe penidiarum ʒ. c. pinearum, amygdala-
rum purgatarum, ſeminis papaueris albi, omniū
trium ʒ. xxx. cinnamomi, gariofili, zz. ſucci liqui
ritiæ, dragaganti. gummi arab. amyli, ſeminis ci-
truli, melonis, cucumeris, cucurbitarum purgata
rum añ. ℥. xi. camphoræ ℈. iiij. ſyrupi uiolati quod
ſufficit. Cōficitur ſic, penidię cū ſyrupo, lēto igne
aliquantulum bulliāt, & inde puluis terendorum
temperetur. detur mane & ſero cum tepida.

Diapenidion minus, faciens ad uulnera quæ
C intrinſecus ſunt maturanda, omnes putredi
nes expurgat, & cōſtipata pectora mollit.

℞. zz. dragaganti, pinearū purgatarū, amygda
larū, aniſi, ſeminis citruli, melonis, cucurbitæ, pa-
paueris, omniū nouē añ. ʒ. xij. ſpicę, croci añ. ʒ. vi.
mellis roſ. q̄d ſufficit. detr̄ mane et ſero cū tepida.

Epithema ad tumorem uel dolorem, uel
inflammationem hepatis.

Recipe roſarum, trium ſandalorū, farinæ hor-
dei æquale pondus, tempera cum ſucco ſolani &
cum aqua frigida.

Trifera magna, quæ facit ad dolorem ſtoma
chi ex frigiditate, ſic ut quando accepta fue-
rit ſtatim patientē ad ſudorē prouocet, phre-
niticis, & mulieribus quæ ex melancholia de
D matrice inſomniam patiuntur, ſuauiter ſom-
num præſtat, rheumaticis, & qui faciunt uen
trem cum ſanguine utiliſsima eſt. aſcarides et
lumbricos educit, & menſtrua prouocat cum
mulſa data.

℞. opij. ℥. ij. cinnamomi, gariofilorū, galangæ,
ſpicæ, zedoarię, zinziberis, coſti, ſtyracis, calami
aroma. cyperi, iridis, peucedani, acori, mādrago-
ræ, celticæ, roſæ, piperis, aniſi, apij, petroſelini, fœ
niculi, macedonici, dauci, hyoſcyami, ocymi ſe-
minis. omniū xxv. añ. unc. i. mellis quod ſufficit.

Ad infuſionem.

Recipe ſquamam ferri, & tere, & miſce cum
melle, & cum ſucco mentæ, ſanicenę, id eſt herbę
ſanctæ mariæ, & ſucco abrotani, & paſtillato,
mitte

mitte in teſta poſita ſuper caueam terræ,& ſic coque,donec ſiccetur multũ,& reſerua:quãdo opus eſt accipe cochlearium unum puluerizatum uſq; ad dies nouem,& bibe poſt acceptionem, uel miſce in uaſe uini puluerem, & quaſſatum bibat. ſimiliter probatum eſt.

alias capitis

Triaſandali expertum ad dolorẽ †hepatis ex calore,ictericorum colorem emendat potenter,& omnem calorem intraneorũ uſitatum extirpat,& ſitim intolerabilem temperat.

Recipe diagridij in citonijs cocti. ʒ.xxvij.zacaræ,ſpodij,roſarũ babylonicarum añ.ʒ.ix.ſandali albi,rubri,& citrini,ſucci liquiritiæ, ſeminũ portulacæ omnium añ.ʒ.iiij.rhu barbari,croci orientalis,amborum añ.ʒ.iij.camphuræ ʒ.i. & ℈.i.Sirupi Galeni quod ſufficit,doſis eius. ʒ.iij.cũ tepida.

Ad ictericos.

Accipe uirgã quæ fit de ære,& intinctam in forti aceto pone in oculis.Itidem facies de ſucco pomorũ granatorũ amarorum. Ad idem. Roſmarinus coquatur in uino optimo,& decoctiõe eius infrigidata,nocte & die utatur.

Electuariũ diapraſiu,ſiue ſancti Petri, quod ualet ad cauſas pectoris,& ad febres ex his natas,& ad tuſsim maxime prodeſt.

Recipe hyſſopi,ſerpylli,fœnigræci,aniſi.ana ʒ.ij. iridis illyricæ. ʒ.iiij. origani, pulegij, calaminthes,ſcyllæ,praſii ſylueſtris,& domeſtici añ.ʒ.iij. herbæ uirides cõcoquant̃ in quindecim ſextarijs aquæ ut ad tertiam redeant, pinſantur, & exprimantur fortiter. Ius aquæ decoctionis miſceatur cum melle.℥.v.lente ſuper carbones buliant, donec aqua cõſumatur: deinde mitte pinearum,dactylorum,caricarum pinguium mundatarum & pinſitarum ana ℥.iij.dragaganti: poſtremo his optime expreſsis, addantur pulueris liquiritiæ.℥.iij.gallæ muſcatæ. ℥.i.gariofilorum,galangæ,zedoariæ,ſpicæ,cinnamomi, rhu pontici ana ʒ.iij. confice,& uſui reſerua. Sotira aſthmaticis auxiliatur. theodoricon anacardinũ, ictericis medetur. hiera fortiſsima idem facit.

Pillulæ probatæ ad tuſsim.

℞.myrrhæ,croci,caſtorij,ſtyracis,galbani,piperis,opij añ.℥.i.olei laurini ℥.xv.coſti,caſiæfiſtulæ ana ℥.s. Aliæ ad idẽ. ℞.myrrhę,caſtorij,galbani,dragagãti,opij,ſtyracis ana ℥.s.croci.℈.iij.

Ad uocem meliorandam.

Accipe lardũ recentem de porco multũ craſſo, cũ aqua tepida, depilato & tantundẽ enulæ : facq; in olla bullire per totum diem, & carne cõſumpta fac iterum bene excoqui ius eius, quo excocto utatur quilibet ſicut uoluerit.probatum eſt.

Antidotum ad ſplenem.

Recipe coſti, ſpicę celticæ, pulegij, rhu pontici,ariſtolochię longæ,caſiæfiſtulę, ſquinãti ana ʒ.iij.dabis ʒ.ij. Item accipe uerbenam,& chelidonium,fac tortellos, & comede.

Item ad ſplenem res probata.

Cortices fraxini excoque in uino,& bibat quotidie donec ſanetur. Si uis probare, da porcello

A per triduũ ut bibat,& in quarto occide ipſum, & non inuenies ſplenem. Item radix ebuli cum ſylueſtri rapa decocta & ſuperpoſita ſplenis duriciẽ ualde remollit. Item ad idem. Tamariſci in uino decocti, & quadraginta diebus continuis bibendo eius decoctum, mirifice prodeſt. ſcypho etiam de eo facto, ſi cum eo aſsidue potetur, ſplenis duritia diſſoluitur. Item potio eſdræ cum diagridio mirifice prodeſt. Item acetum ſcylliticum ſplenem cito extenuat:conficitur autem ſic. Scyllam ſume, & eius duriſsima & tenerrima remoue,& medium per aliquot dies dimitte ut conſeneſcat,& poſtea libram unam & ℥.ſex ſume,& in aceti lib.xij.pone ad ſolem per uiginti dies : quibus expletis per ſacculum diu exfrica,& proiecta

B ſcylla in uaſe uitreo conde & utere.facit etiam hydropicis & †ſtomachicis.

al. aſthmaticis

Contra uitia ſtomachi.

Ad ſtomachi dolorẽ & rugitũ,ſiler, & cyminũ coque in uino falerno:& pone ſup ſtomachum.

Item ad uentoſitatem & dolorem non ſolum ſtomachi : ſed etiam uentris & ilium ex frigiditate nata:expertum eſt.

Accipe baccarũ lauri partes duas, & tantundẽ rutæ,& cymini partem unam, & his tritis cõmiſceãtur:& miſtis apponatur de melle quantũ ſufficit,& ponatur in frixorio ſuper ignem,donec fiat calidum ſatis, & dolenti loco ſuperponatur.

Diatrionpepereon ſtomachis cibos nõ digerentibus,& poſtremo ad omnem imbecillitatem ſtomachi ualet. Idem facit diapepereon.

Ad idem zz.conditum,quod: ℞.radices erin-

C gij bene mundatas & purgatas atq; lauatas libras quinque, deinde immutata aqua bene coquãtur. Poſtea de aqua colando ſiccentur : ſic puluerem illius libræ uni zz.in aqua roſata per noctem uel amplius mollificati cũ melle ſufficienti bene deſpumato commiſceas: ita tamen quòd radices ipſæ in prædicto melle prius bene bulliant : & tunc demum omnibus bene iunctis aliquantulum uel uſque ad mellis ſpiſsitudinẽ coque: & ſic repone.

Item ad idem,cõfectio marmoridarũ,id eſt petudiarum habentium duritiem marmoris.

Recipe ſachari libras duas, ſolue cum frigida: quibus commiſce pulueris cinnami zz.añ ʒ.iiij. gariofilorum,galangæ,ſpicæ ana ʒ.ij.pone ſuper ignem, & tandiu coqui dimitte ſemper agitan-

D do,uſque dum aqua conſumpta fuerit : ſed ſpatula nunquam recedat : deinde tres guttas olei ſuper mundum marmor mitte, quod ſit in modum tabellæ, & incide, & utere. Sed ſi uis laxatiuum facere, mitte ibi ℥.ij.diagridij.

Ad uomitum ſuperius & inferius.

Recipe tapſiæ lib.s.cataputiæ lib.s. agarici ℥.iij.atriplicis,rapæ radicis ana ℥.ij.croci ij.mellis quod ſufficit. Aliud. Recipe tapſiæ ℥.ix.cinnamomi ℥.ij.s.mellis quod ſufficit.

Vomitus ſuauiſsimus, & ſine anguſtia purgans choleram uſtam.

Recipe tapſiæ libram mediã, caſtaneolæ,con-

diſi

diſi, cinnami craſsi, lacteridarum mundatarum, croci ortulani ana ℥.iij.mel quod ſufficit;dabis in modum nucis cum calida.

Alius uomitus.

Recipe tapſiæ libras duas, croci libram unam, condiſi ℥.iij. cinnami ℥.iij. mel quod ſufficit: datur ut ſupra.

Vomitus ſine periculo.

Recipe ſucci ciclamini,attriplicis ſeminis,ſpermatis geneſtellæ ana ℥.iij. cinnami unc.s. mel quod ſufficit.

Item alius qui ſic fit.

Recipe mellis cyathum unum,aquæ cyathos duos,aceti cyathos tres, coque ad medietatem, deinde raphanum ibi intingas, & manduca: & bibe de ipſo oxymelite.

Ad uomitum.

Mitte in uaſe fictili librā unā aceti, & tantundē aquę,et tādiu bulliat donec aqua conſumatur.

Ad uomitum,& dolorem,& concuſsionem ſtomachi cum uentris dolore.

Recipe ſumac,maſtiches,carpobalſami ana ʒ.ij.ſeminis bauciæ,carui,cardamomi ana ʒ.ij. ſpicæ †ʒ.i.trita in uino mitte cum ʒ.s.de croco: poſt addes corticum citri uiridis, aut mentæ unciam unam, & ſuccum mentæ, & ſuccum turionis uitis,confice,durat per annum. *aliàs drach.ij*

Ad uomitum ſtringendum.

Nympheam bibe cum uino diſtemperatam per tres dies. Ad idem. Nepitam coquas in lacte caprino,prodeſt ſi bibas per triduum. Item tolle olibanum, & ſuccum mentæ & parum aceti,& ſimul cōfice:& facto emplaſtro pone in furcula gulæ & ſuper ſtomachum.

Ad uomitum nimium,& uentris ſolutionem.

Recipe cyminum,& fac bullire in aceto, & da patienti bibendum & manducandum.

Electuarium ad uomitum prouocandum.

℞.ellebori albi lib.s. tritum ſicca, cribella, fac tegulam calidam, & deſuper pone puluerē modica hora:deinde mitte tres phialas mellis deſpumati in olla,et ipſe puluis inſimul bulliat in ipſo melle,& repone: quandoq; opus fuerit,da cochleare unum,& facit uehemēter uomere ſine anguſtia.

Ad uenam ruptam interius reſtringendam.

Bibat parū naſturtij ſeminis,aut adrianū balſamatū cum mulſa calida, aut athanaſiam cū ſucco plātaginis,aut triferā magnā cum mulſa,quæ etiā uomitū,& dyſenteriā cum calida mire curat. Similiter oleum muſellinū uomitum ſtringit,et anguſtiam tollit. Ad idem. Boli armeni partem unam,gummi ſaracenici partem alteram, & draganti tertiam.hæc omnia temperabis cum uino ueteri,fac pilulas,& exinde dabis.iij. Ad idē. Lac caprinum coque ſimul cum dragaganto: & utere uno die in modum tlactis. *aliàs electuarij*

De ſtringendo ſanguine.

Ad ſtringendum omnem ſanguinē folia enulæ tere & impone.hoc etiā cum ſale & urtica impoſita fiſtulam ſtringit. Aliud. Corticē medium

A caprifici raſum impone.probatū eſt. Item cepam finde,& impone.ſatis probatum eſt.

Ad hæmoptoicos.

Sanguinem draconis, aloem, ſymphytū, alumen ex æquo trita, dabis cum aqua frigida.uel cum ſucco arnogloſsi.

Electuarium ad ſtomachum,quod aſthmaticis peculiariter prodeſt.

℞.galangæ,gariofilorū. piperis, zz.coſti ā̄n.ʒ.ij.ſpicę,maſtiches ā̄n.ʒ.iiij. xylobalſami ʒ.iiij.cōſitæ,myrrhæ ana ʒ.s.cinnamomi ℥.i.liquiritię.℥.ij.roſæ,unc.ij.s.croci unc.ij.s.mellis quod ſufficit.

Item ad eos qui ſanguinem fundunt ex ruptura uenæ.

℞.ſymphytū,& bolum ā̄n.ʒ.ij.fac puluerem,et

B bibe cum aqua pluuiali per triduum in mane.

De ſingultu.

Ad ſingultum tollendū. Mitte manus & pedes in aqua calida: & poſtea apprehende ſpongiā,& intinge in aceto,& ſuperpone ſtomacho.Item tere rutam uiridem, & cyminū in oleo frigido,& in ſtomacho faſcia.Item aquā pluuialē,& zinziber bibant,& cyminū manducent. Item in aqua calida ſedeant:& aquā decoctionis zz.& galangę bibant. Ad idem. Sotira cum mulſa bibita mirifice prodeſt.Item accipe caſtorium, & tete,& fac puluerem:& da patienti comedendum.

Oleum ad debilitatem ſtomachi, & uentoſitatem,facit etiam debilitati hepatis.

℞.olei roſati ℥.i.maſtiches ℥.iij.uel ℥.i.ceræ al-

C bæ.℥.ij.hoc in æſtate fiat. Si autem fuerit hyems: adde laurini ℥.ij.coſti ʒ.i.hæc omnia concoquantur lento igne in teſta: & bene liquefacto tepide totus ſtomachus unguatur, & tegatur ſtuppa.

De ſignis hepaticorum, & ſpleniticorum,uitæ & mortis.

Qui tuſsit nimium,& in latere dextro nequiuerit quieſcere,& quod proijcit ex ore dulce eſt: hoc accidit ex iecore,& ſi nullam memoriam habet, & frequenter nares eius ſanguinētur, & pes eius dexter tumuerit, & nihil ſumerę deſiderauerit præter aquam, poſt ueſperam & circa ueſperam pigritiam uel laſsitudinem paſſus fuerit, qui iſta ſigna habuerit,morietur.quicunq; uero apoſtema patitur, & iſta ſigna non habuerit,hunc de-

D bes curare ita cum antidoto apij: quod ita conficitur.ſuccum apij cyathos duos coque in ſimilitudinem mellis,tunc cum pauco uino, & butyro,et terebynthina ana ℥.i.pyrethri. ℥.s.commiſce, & lento igne decoque:& da mane & ſero in modum auellanæ. Super latus autem illud pone emplaſtrum oxyra croceum: & da ſibi hieram Gal. & picram eiuſdem,herbam artemiſiam tritam cum uino,& cum ferro candente calefactam quotidie bibat,& ſanabitur:ſed & alia ſuperius experimēta & potiones ſcriptas,ſi hæc non plene profuerint,ut cures dabis.

De ſplenitica paſsione.

Qui in illa iugiter die noctuq; triſtis apparet, & dolorem in ſiniſtro latere patitur ſemper,& in

eodem loco ubi dolet tumeſcit, & pedes & tibiæ A eius tumeſcunt, & dormire nequit, & nihil delectat edere, et urina ſua croco ſimilis fit, & faſtidiũ habet, moriturus eſt. ſi autem hęc ſigna nõ habuerit, ſupraſcriptis medicinis curetur.

Ad ſplenem probatum.

℞. ſplenẽ erinacei terreni recentem uel ſiccum, tere, cũ uino albo infirmo acum in manu ſiniſtra tenenti in die Iouis luna deficiente dato.

De paſsionibus uentris.

Qui in illa die multum nauſeat, & ſi quid manducat aut bibit illi non proficit, & pedes eius ſemper calorem generant, & dolorem patitur, ſicut *aliàs ueſicæ* de paſsione †neſcia iſta ſigna mortalia ſunt. Sin minus, ita curetur, achariſtum ei dabis.

Item cataplaſma tale fac.

Incende fuſtem caprifici, & fac cinerẽ, & tempera cum pice liquida, & pone calidum ubi dolor ſentitur. Item portulacas ſiccas tere, & cum calido oleo deſuper pone.

Medicinæ ad laxandum.

Pilulæ ad laxandum multum. ℞. aloes, ſcammoniæ, cocci cnidij, lactericum æquale pondus, maſtiches quantum medietas ſcãmoniæ, confice *aliàs piperis* cum lacte tithymalli, dabis tres in modum † ciceris, & poſtea dabis mulſam calidam, & ieiunet uſque ad horam nonam.

Pannus ad uentris ſolutionem.

Succum ellebori uiridis exprime: & ex eo totum umbilicum perunge: & pannum de oleo illinitum ſuperpone, & ſi de uiridi elleboro habere C nõ poteris, ſiccum in puluerem redigas, ipſumq; cum ſucco polypodij & mercurialis & cucumeris agreſtis temperes, & ut ſupradictum eſt umbilicum perungas: & ſi uis ut uomat, ſtomacho ſuperponas doctrina prædicta.

Item ad uentris ſolutionem.

Lac anabulæ in carica fac fluere, & ignorante patiente ad comedendum dato: uel cum prędicto lacte farinã tempera, & inde facias fritulas in frixorio cum adipe porcino frixas, ad comedẽdum dato. Item ad idem. ℞. cocci cnidij, euphorbij, croci orientalis æquale pondus, mellis quod ſufficit, purgat per ſuperius & inferius.

Electuarium bonum ad laxandum.

℞. eſulæ ℥. iij. gariofilorum, epithymi ana ℥. i. D baccare, elaterij, polypodij, maſtiches, piperis añ. unc. ij. mellis quod ſufficit.

Item ad ſoluendum uentrem.

Fel taurinum inuolutum lana ad umbilicũ poſitum uentrẽ ſoluit, & infantib. lumbricos necat.

Ad idem catapotia Galeni.

al. morgellinæ Recipe †diagridij ʒ. iij. colocynthidis, aloes añ. ʒ. iiij. myrrhæ ʒ. ij. maſtiches ʒ. i. fac pilulas in modum ciceris.

Ad uentrem laxandum.

Accipe ſauinã, et mitte in cacabo, & bulliat fortiter: & poſtea extrahe, et pinſe fortiter cum pinguedine porci, & iterum pone in caldario, et bulliat, & cola, & fac unguentum, & unge umbilicũ. Ad idem. Fel lupi pone ad umbilicum.

A Aliud unguentũ mirabile adeo ſeceſſum prouocãs, ut ſtercora conſtipatiſsima in momento prouocet.

Fel taurinũ, aloen, ſal gemmã & oleũ cõmiſce, et orificiũ ad ignem fortiter unge. probatum eſt.

Clyſtere. ℞. aloes librã unã, ſcamoniæ ℥. ſij. ſucci ebuli, ſucci betę atque malug paluſtris, et mercurialis ſemen, et oleum, & furfur coctum in aqua ſalſa, & ſic ſuper puluerem ſucci mittantur, & tepefactum inijce.

Clyſtere ad renum dolorem.

℞. ellebori nigri ℥. i. radicis cucumeris agreſtis ℥. iiij. caricas numero ix, aquæ alexandrinæ ℥. i. cucurbitæ mundæ ℥. ij. coque ad tertiam, & inijce.

Ad dolorem uentris.

B Stercoris porcini, baccarum lauri, ſeminis fœniculi, apij ana ℥. i. rutę faſciculum unum, maſtiches unc. ij. fac puluerem, bulliat cum olei libris duabus, & cum lana infunde, & in uentre ligabis.

Ad puncturam ſub ubere.

Mitte mel in ſartagine, et fac tepidum, & extende ſuper ſtuppam, & deſuper aſperge puluerem cymini, & impone loco dolenti. probatũ eſt.

Clyſtere quod facit ad nimiam ſolutionem uentris.

℞. cymas lẽtiſci, cymas myrtę, nepitę, radices rubi, et cymas eius, coque omnia in uino, & inijce.

Antidotum ad uentrem ſtringendum de quacunq; diſtemperãtia, ualet iliacis, dyſentericis, & ad omnem ſolutionem.

C Recipe myrrhæ, opij, acaciæ, prunellæ, ſtyracis ana ʒ. i. olibani, maſtiches ana ʒ. ij. †ſtœchados ℥. *aliàs cicidos,* ſ. confice cum ſucco cymarum rubi, aut arno- *id eſt gallæ* gloſsi, fac catapotia, dabis quinque aut ſeptem, *eſſæ magnæ* & eſt mirabilis effectus.

Pilulæ ad omnem ſolutionem uentris.

℞. Balauſti, corticũ maligranati, gallæ, acaciæ, tartari, ſumach, croci oriẽtalis, gallę, mirtyllæ æquale põdus, opij quantũ pẽſat medietas unius, et trita tẽpera cũ ſucco myrtę, & lẽtiſci, et fac pilulas in modũ ciceris, & da. v. uel vij. eunti dormitum.

Ad nauſeam uel fluxum ſtringendum.

Puluerem maſtiches tempera cum albumine oui, & fac uelut emplaſtrum in purpureo panno, & ſtomacho imponas, & prodeſt.

D Item ad uomitum ſtringendum, & tenſionem ſtomachi, & defectionem.

Baccarũ lauri ʒ. iiij. cymini, roriſmarini, abſinthij añ. ʒ. iij. pulegij. ʒ. ij. maſtiches ʒ. i. panis uſti ʒ. ix. perunge ſtomachũ de melle calido, et ſupaſperge puluerem, & cooperi cum lana & faſcia.

Ad lumbricos necandos.

Recipe folia herbæ maurę, coque in uino, & miſce parum mellis, expellet omnes mortuos. Item ℞. abſinthij uiridis, git, lupini, pulueris fellis taurini, medullæ cerui ana unc. i. ceræ †unc. ſ. *aliàs unc. v*

Contra dyſenteriam.

Sotira tẽperata cũ ſucco ſponſæ ſolis, uel myrtę utiliſsima eſt, uel athanaſia cũ ſucco plãtaginis, ſeu ſolus ſuccus ſemperuiuæ. Ad idem. Accipe

coronca

cotonea,& munda interiùs & exterius,& gallas,
& cyminũ, et coque. Coctis autẽ, accipe decoctio
nẽ,& miſce cũ ſacharo, & aqua, et bibe de tertia
in tertiã diẽ,& liberabis à fluxu. Item ad idem.
Trifera magna cum tepida potata omnem dyſen
teriam omnino ſanat,& uomitum ſtringit.

Ad eos qui ſine uoluntate egerunt.

Accipe ſuccum ſymphyti & hypocyſtidos, &
fęcem olei, & ceram, fac inde magdaliones, &
poſtea mitte in anum.

Ad ſanguinem reprimendũ, ſi alicui cum
ſanguine anus exierit foras.

Puluerem aſpalathi & gallę ſuperaſperge, ſi ſo
lus †anus exierit, aquã in qua cocti fuerint caules *aliàs ſanguis*
immitte. Itẽ unge ex aloe cũ uino ueteri diſtẽpera
to. Ad dyſenteriã & lienteriam probatum. B

Poma ſylueſtria in aqua coque, & calida ſuper
umbilicũ,& ſup renes pone, more emplaſtri indu
cta,& illis refrigeratis, alia tepida aſsidue ſuper
ponãtur: in die una uel nocte etiã deſperatis cito
ſubueniũt. quòd ſi hoc ſuppoſitoriũ adiũgas, citius re
ſtringit: quod ſic facies, Accipe porrũ cũ capillis
ſuis de terra abſtractum, nõ lauatũ, ſed à terra ex
cuſſum: tere,& exprime ſuccũ, remotis prius fo
lijs,& miſce ſuccũ cũ reſina ſuper tegulã calidã: &
exinde cũ lana ſuccida fac ſuppoſitoriũ,& quan
do frigidum fuerit calefacito: & quãdo ſiccatum
fuerit renoua ter uel quater: certum eſt.

Ad eos quibus anus exit foras.

Aquã ubi cocti fuerint caules tolle, & ano im
mitte. Itẽ unge ex aloe, et cũ uino ueteri diſtẽpera. C
Ad idẽ. Puluerẽ aſpalathi, et gallæ ſuperaſperge.

Item ad dyſenteriam.

Calefac petram molendini, & frõdes porri pin
ſitas ſuperpone cum aceto forti: & homo in ſella
perforata ſedeat circumquaq; inuolutus, & totũ
fumum per anum recipiat bis uel ter.

Item ad pondus.

Vinum coctum, cyminum coctum cum nitro,
& pice de romania fac bullire,& ſuperſedeat. Sic
etiam ſaluia iuuat, tegula quando calida fuerit,
ſuperſedeat patiens multum iuuat.

Suffumigium ad lienteriam.

Spoliũ ſerpẽtis, aut carnẽ eius ſiccã ſuffumiga.

Pilulæ ad dyſenteriam probatæ.

℞. opij, ſtyracis, croci oriẽtalis, galliæ, maceris, D
maſtiches, myrtilli, roſæ ſiccæ, gummi de Babylo
nia, myrrhæ, roris ſiraci, aluminis, gallæ, acaciæ,
balauſtiæ, æquale pondus, tempera cum aceto, et
fac catapotia, & da mane & ſero. iij.

Contra uitia renum, & ilium.

Ad dolorem renum. Folia lauri pinſe fortiter,
& coque in uino optimo quouſq; coaguletur, &
ſuperpone renibus modo emplaſtri. Adrianum
balſamatũ utile eſt nephriticis, et turbulẽtã urinã
faciẽtib᷒, et in ueſica lapidẽ habẽtibus. philãthro
pon ad idem ualet. Sic diapepereõ,& achariſton.

Potio probata ad ilis dolorem,& ad
frangendum lapidem.

℞. dactyli mundati intus & foris, ſaxifragiæ, ra
A dicis capparis, petræ lyncurij, oſsis de corde cer
ui, petræ de corde ceruino, gariofilorũ, ſeminis ci
tri, cucumerorum, ſeminis apij, alumẽ de Africa,
ſeminis alexandrini, & petroſelini ſeminis, radi
cis aſparagi ana ℥. i. mel quod ſufficit, bibãt in bal
neo cũ uino uel aqua calida in modum auellanę.
Vrinam enim mouet,& lapidẽ frangit. Ad idẽ.
Cardui radicem cum oratione dominica collige:
& laua nouem uicibus,& pinſe fortiter, & mitte
nouies nouena grana piperis, colabis,& ſuccum
ad bibendum dabis. probatum eſt.

Emplaſtrum ad idem.

℞. †ladani, adipis urſini, olibani, ſaxifragiæ, pe *aliàs ſandali*
træ lincurij, myrrhæ ſiccæ, opoponacis ana ℥. i. ce
rę ℥. iiij. olei quod ſufficit.

B Sorbitiuum ad idem.

℞. †Galangæ ℥. i. zedoarię, ſaxifragię, grana ſo *aliàs Gala*
lis, ſeminis apij, aniſi, aſari, ſquinãti, omniũ æqua
le põdus, pone in vi. lib. aquę, bulliãt ad medieta
tem, cola, et proijce ſpecies, & da ut bibat mediã
phialam.

Ad ilis dolorẽ,& frangẽdos lapi
des,& ſtranguriã,& dyſenteriã.

Dia ciſſu. ℞. ſeminis hederæ, gummi eius, ſa
xifragiæ, petroſelini macedonici, apij, piperis, py
rethri aña ℥. i. dauci, grana ſolis, cardamomi, myr
rhæ aſparagi, agarici, cinnami, ſeminis citri, ſper
ma †cerui ana ℥. i. ſanguinis hirci de menſe augu *aliàs ceruí*
ſti, galangæ, diagridij ana ℥. ij. aloes, unc. iiij. ſpicæ
nardi, unc. ij. mel quod ſufficit.

†Sclirofmon faciens nephriticis, dyſenteri *aliàs ſclirophi lon*
C cis, ſanguinem uomentibus, ad dolorem ſto
machi, arthriticis & iſchiadicis.

℞. cinnamomi, ſtyracis, ſpicę, zz. xylobalſami,
caſtorij, coſti, pyrethri, ſmyrnidis. i. genus uerni
cis, terebynthinę, ſagapeni, opopanacis, galbani,
dauci, hyoſcyami, piperis, petroſelini ana ℥. viij.
gariofilorum, opij ana ʒ. iiij. balſami unc. s. mellis
quod ſufficit: datur in modũ auellanæ cũ tepida.

Item ad ilis dolorem.

Tolle hederam terraneã, fac bullire ut fomen
tẽ, et tolle grana caudæ uulpinę,& laua ix. aquis,
& tere, et da ſuccũ patienti: & tolle tres cymas ru
bi,& tres urticæ, pinſe: et accipe lilij radices ſic
cas, et tere ut puluis inde fiat: & accipe petrã quã
homo mingit,& fac puluerẽ, et miſce cum pulue
D re lilij: & accipe radicem paſtinacæ, & laua ix. a
quis,& cum aqua ipſius paſtinacæ tempera om
nia ſupradicta,& da patienti. probatum eſt.

Fomentũ ad ilis dolorem,& ad lapides proij
ciendos,& urinam prouocandam.

Furfur calidum infuſum in aceto, uel arenã ma
rinam cum ſale calido, uel aſphodeli frixi in oleo
calido: hæc omnia ſingillatim miſſa in ſacculo, do
lenti ſuperponantur loco.

Dauitica potio iliacis efficaciter prodeſt. An
tidotum ad lumborum dolorem,& frangen
dos lapides, ut & lumbi pingueſcant.

℞. nucleorum mundatorũ, amygdalarum, auel
lanarũ, nucum, fiſticorũ aã. ℥. iiij. zz. ʒ. iij. cinnamo
mi, aliptæ aã. ʒ. ij. croci oriẽtalis, galãgæ, gariofilo

rũ añ.ʒ.i.aniſi,maſtiches,añ.ʒ.ij.mellis q̃d ſufficit.

Potio probatiſsima ad ilis dolorem,ad
petram rumpendam, & ad eos qui uri-
nant cum tormento.

℞.gariofilorum ℥.i.cinnamomi ℥.iiij.zz.℥.iij.
coſti unc.i.thuris ℥.ij.ſeminis aſparagi ℥.vi. & ra
dicis eius ℥.iij.galangæ ℥.iij.pyrethri ℥.ij.ſpicæ ℥.
viij.croci orientalis unc.iij.myrrhę ℥.i.macedoni
ci ſeminis ℥.iiij.peucedani ℥.ij. ſaxifragiæ ℥.iiij.
grana ſolis tãtundẽ,opij ℥.ij.ſeminis lapathij ℥.iij.
hyoſcyami ℥.iij.coriãdri ℥.i.celticę ℥.i.aſari ℥.ij.pe
troſelini ℥.xi meu.℥.x.phu.℥.i.lithoſpermatis,liby
ſtici añ.℥.iiij.piperis nigri ℥.i.mel quod ſufficit.

Potio ad petrã frãgendã probata mirabiliter.

℞.petroſelini macedonici,aſparagi ſemen,gra
na ſolis,ſeminis urticæ,ſaxifragię, petræ lincurij,
ſerpylli,ſeſeleos,chamędrios,xylobalſami,ſiſym
brij,ligni aloes,mannę,rhu ponti,añ.ʒ.ij.amomi,
ſeminis anethi, ſeminis apij, ſeminis baſiliconis,
cinnamomi,aliptæ,galãgæ,gariofilorum.zz.ze-
doariæ,confitæ,carui,piperis ana ʒ.iiij.liquiritię,
al.drach.vi caſiæfiſtulæ,maſtiches,ſpicę ana ʒ.†ix. aniſi.ʒ.ix.
amygdalarum ʒ.xix.ſeminis citruli,melonis, cu-
curbitæ ana ʒ.ix.miſce cũ melle.Item ſcarabæum
nigrum ſiccum potui dato:mire prodeſt.

Ad lapidem frangendum.

℞.radices fœniculi,apij, petroſelini macedoni-
ci,pinſe,& ſuccum cum uino in potu da.

De colica.

Ad colicam. ℞.radicẽ lapathij,chamędryos,
eupatorij, id eſt ſaluiæ agreſtis, plãtaginis, trifo-
lium,uerbenã,gariofilatam,uiolam, fœniculum,
apiũ,hypericon,cyminũ,piper, fac potionẽ cum
uino & melicrato. Ad idem. Succi foliorum
rhãni ʒ.ij,piperis grana,vij aut ix.mellis cochlea
ria.ij.da ut bibat in ſole,& miraberis.hoc etiã ne-
phriticis ualet. Ad idem. hydrelæon cum mul
ſa temperata bibita,et iniecta,mire ualet,maxime
ſi eſt obſtructio ſtercoris.Item farinã ſeminis lini
& hordei æquali pondere,cum oleo chamæmeli
no coque,& calidum impone. Ad idem. Ceræ
℥.v.ouorum uitelli ℥.vi.farinæ fabæ ℥.iiij.olei cha
mæmelini,& roſati añ.℥.ij.ſucci ſeminis lini quan
tum ſunt uitella ouorum, & farinã cum ſucco ſe-
minis lini bene commiſce, & ſic ceram & oleum
adde, & bene infrigidari permitte,quãdoq; opus
fuerit circa loca dolentia impone.

Contra uitia hæmorrhoidum.

Ad hæmorrhoidas. Tolle cymas pulicarię mi
nores,& pinſe, & mitte in anum tribus uicibus,
& poſtea puluerem de fungo,qui ueſica lupina di
citur,ſuperpone.

Ad hæmorrhoidas qui interius ſunt in
inteſtinis,unde ęger facit ſanguinem ad
ſellam die noctuq;.

Omne calidum comedat & bibat, quia de fri-
giditate ſunt,& utatur balneo calidę aquę,in qua
ſit abſinthiũ,ſampſucũ,& pulegiũ, & cæterę cali-
dæ herbæ:& calefac latam tegulã, & fac eũ ſede-
re ſuper ſellam perforatã, & pone tegulã ſubtus,

A & aſperge interdũ merũ deſuper, ut fumus & ca-
lor ſurſum ſaliat:hoc fac quotidie,& poſtea acci-
pe zz.& galangam,aniſum,maſti.& cortices ma
ligra.& gallas & hypocyſti.hæc omnia coque in
libra una uini uſq; ad unc.iiij. & bibat. hoc quoq;
faciet ter,uel quater,uel pluries, & de hac deco-
ctione pone in prædicto fumigio ſuper tegulam.
comedat gallinas, anſeres,perdices, agnos non
multum pingues, arietẽ infra annum, nõ piſces,
non fructum,omnia prædicta aſſata comedat, &
quando aſſaueris,aſperge merum ſuper carnem
porcinam guttatim:accipiat omnia electuaria ſty
ptica,& bibat uinum albũ cum aqua. Ad idem.
Piper,aloem,ſaponem ſpatarenticũ, puluerẽ gal
læ,unum uitellum oui aſſatum, nepitæ frondes,
B cymas rutæ,ſtercus hominis recens incẽde & fac
puluerem.hæc omnia ſimul tunde,& fac ſicut ce-
rotum,& confice cum uitello oui & ſucco ſaluię,
& appone quouſq; ſanetur.

Emplaſtrum ad idem.

Sume ſymphytum,auripigmentũ,coria mali-
granati,ammoniacũ: fac puluerẽ, & diſtempera
cum caſtorio,calaminthe,& terebinthina: indue
in panno & impone. Item ad idem. ℞.Gummi
hederę, ſaponem ſpatarẽticũ,panẽ ſiccũ inciſum
ęquali põdere,fac magdalionẽ longũ v.digitis,et
immitte. Item ad hæmorrhoidas.

Semen taxi ſubtiliter puluerizatũ, & ſuper pin
guiſsimã caricam ſeminatũ ſi cum eadẽ carica eſt
immiſſum,utiliſsimũ eſt.Oleum etiã fraxini inie-
C ctum mire prodeſt. Ad idem. Atramẽtum,alu
men,carbonem,corticẽ arboris nucis,ſeparatim
pulueriza, quæ cribellata, in melle ad medietatẽ
decoque,& calidũ diſtempera nõ nimis ſpiſſum:
poſtea induc in panno lineo, & loco patienti ter
uel quater ſuperpone. Item gũmi hederæ coctum
in oleo lini ſuperponatur hęmorrhoidibus,& in-
tus mittatur, proculdubio liberabitur. & puluis
radicis taſsi combuſti idem facit. & ſanguiſugæ
proſunt poſitæ.

Vnguentum ad idem probatum.

Saluiam,rutam,olibanũ,ceram,oleũ,& lac ca
prifici,liquefac,& cõmiſce,& utere. Ad idem.
Ariſto.ro.fellis terræ fac puluerẽ,& liga in iij.fru
ſtis panni, & olla plena aceto forti bulliat, & iſta
D iij.fruſta deſuper ſtent cum ſupraſcripto puluere,
& calidum quãtum durare poterit ſuper ipſas po
ne,& leuando unam,aliam ponas. Ad idẽ. Lap-
pam manducabis,& caſtaneæ cortex, & galla co
quantur in aqua,& dolentia loca frequenter inde
abluantur,& ſatis proficit.

Ad hęmorrhoidas intrinſecas & extrinſecas.

℞.ciperi, millefolij,marubij, mẽtaſtri, plãtagi-
nis,centũneruię,æquale põdus,ſed minus ponat
de marubio:hęc om̃ia tere,et cũ forti uino diſtẽpe
ra,& bibat æger octo dieb. uel amplius, mane &
ſero. Ad hæmorrhoidas.

Tolle corticẽ uirginis nucis,& querc⁹,et ariſto
lochiæ rotũdę, & marinã ſpõgiã, & pone in teſta
noua calida calefacta ad ignẽ,induc in puluerem,
& unge

A & unge ipſas hæmorrhoidas de calido melle, & poſtea ſuperpone puluerem iſtum.

Ad ficus.

℞. Ariſtolochiæ rotũ. piperis nig. æquale pondus, fac puluerem, & ſic utere. herba calendula trita & ſuperpoſita multum iuuat.

Emplaſtrum ad ficum qui apparet.

Mel, ſtercus pullinum, ſaponem gallicum, cymas lauri, & baccas cõmiſce & ſuperpone, tertia uero die ſolue, & inuenies ſanum.

Ad idem res probata.

Plantaginis M. iij. millefolij, mentaſtri añ. M. iij. hæc omnia tere, & ſuccum exprime, cui piperis gra. viij. maſtiches grana. vij. cõmiſce, & ieiunus bibe per triduũ, & renoua potionẽ diebus ix.

B Ad ficum qui ſanguinat.

Quinquefoliũ in lacte caprino decoque, & bibe ꝑ triduũ. Itẽ corallos, chelidoniã cũ pipere & cerusa tere, & diſtẽpera, ieiunus calicẽ unũ bibat plenum, optimũ eſt. Ad idẽ. Radicis raphani rotellas mãduca ix. ieiunus infuſas in melle diebus ix.

De arenalis mictus ſignis & cura.

Signa eorum qui lapidem patiuntur in ueſica, natura eorum ſubtumida eſt, pruriginem patiuntur in ano, & mingere non poſſunt, naſcitur hæc cauſa magis infantibus quàm iuuenibus, qui minores lapides mingunt. Cura. Petroſelini ſemen, apij, ſemẽ betonicæ, ſaxifragię. ʒʒ. † elemi radicẽ ſeſeli, arteriacæ, ſcilicet cõfectionis baccarũ lauri, urticæ maioris ſemen, aſari radicẽ, ſpicæ, roriſmarini, coſti ortulani, radicẽ cardui, radicẽ agarici, marubij albi, aniſi añ. ℈. i. mellis modicum: teres omnia, dabis quando non febricitat, mane & ſero, cum uino. Item gallũ anniculatum occide, & in groſſerio eius inuenies albos lapides, quos cũ uino tere, & da febrienti cum tepida. *aliàs enule*

C De mingentibus furfures.

Signa eorũ qui furfures mingunt, quia per urinam in calice natant, ſigna hęc ſi uideris, ſcias lapides maiores ualde in ueſica haberi. natura eñ illorũ ſi fuerit manib. fricata, intus redeũt lapilli, & ex cõfricatione in labijs ueſicę fit ſcabies, & emittunt per urinã uelut furfures. Cura. Dulcia comedãt, & lac caprinũ mox mulctũ bibãt ſi non febriunt, cancros fluuiales dabis comedendos.

D Antidotum ad hoc.

℞. cymini, ſeminis apij, melanthij, ſeſeleos, æquo pondere cum lacte & melle, & cochlearia ſingula, omnia commiſce, dabis in mane ieiuno cochlearium. Item olera manducent, maluas, paſtinacas, aſparagos. cibos uero, oua ſorbilia, ſuccũ hordei cum dulcore & pipere comedant quotidie, & utantur balneis.

Antidotum ad ueſicæ præcluſionem probatiſsimum.

℞. ſaxifragiæ, ſpicæ, betonicæ, ſquinãti, cinnamomi, carpobalſami, coſti, abſinthij, croci, ſuc. liquiri. acori, hyperici, rhu pon. chamęleõtis, petroſelini, dauci, ireos, opopanacis, ana unc. unã, cõffice, & utere. Itẽ petroſelini, ſaxifragię, apij ſuccũ ſimul bibat, & ſanabitur. Itẽ ſaxifragię, aſari, gummi, betonicæ, piperis, añ. unciã unã, mellis libram unam, uinum quod ſufficit, hoc in balneo bibat.

Ad ueſicæ dolorem cura talis eſt.

In initio oleum rutaceũ per clyſtere ægro frequenter inijcias. Fœminæ uero matrix infundenda erit, & extrinſecus pectinem & inguinem ex oleo cyprino calido & cũ lana ſuccida faſciabis, aliquando miſcebis caſtorium ſi forte plus calidum fieri oporteat. Item clyſtere ex decoctione fœnigræci, aut radicum maluę cum oleo miſta & calefacta: & ſi ueſica ſtricta fuerit, ſubtili fomento relaxare, & urinam adducere oportet. Ad frangendum lapidem ſuccus radicis ualet. Veſicę uero patienti calculum, adrianum ſi dederis cum decocto radicũ alexandrię & ſemine ocymi, aut bruſci, ſiue aſparagi, aut pleni pugilli ciceris rub. Similiter potio Iuſtini cũ uino calido, ſi dederis facit: philanthropos calculos frangit: mulſa lapidẽ in ueſica frangit.

Ad petram ueſicæ.

℞. ſaxifragiã, grana ſolis, petroſelinũ, quinquefolia, aſparagum, bruſcum, agrimoniã, & coquãtur omnia in uino ut ad tertiã redeãt, & poſtea cola, & adhibe paululum mellis, gariofi. drachmam unã, petræ de tlucubio drachmã unã, da bibendũ mane tepidum quaſi phialam unam, & ſi poteſt bibat ſuc. eryſimi & ipſam herbam comedat. *al. lyncurię*

Diachryſon ad petram.

℞. ſaxifragię, radicis bruſci, aſparagi, petroſelini, apij, piperis añ. ℥. i. grana ſolis alexandri, libyſtici ſemẽ añ. ſolidum unum, mellis quod ſufficit.

Ad eos qui mingere non poſſunt.

Oleaſtri radicẽ, cyminũ, & cepulas teras, & in oleo coquas, & ſuper pectinẽ ponas. Itẽ parietariam tere, & calefactam ſuper pectinẽ faſcia, & miraberis. Itẽ ſanguis hirci triẽnalis aut uetuſtioris cũ decocto nardi, & † cinnamomi, & ſiccarũ cicadarũ puluere datus, mirabiliter, et cũ celeritate lapidem expellit. *aliàs cymini*

De genitalium cauſis.

Vnguentũ album pro mentula. ℞. olibani, maſtiches, aloes, aſſæ fœtidę, myrrhæ, ana unc. i. ceruſæ unc. ij. temperentur cum melle, & ſabuco, & ponantur in membro.

Aliud fuſcum.

Pix græca, & aloe cum melle temperentur.

Ad uuluam ſtringendam quaſi uirgo ſit.

Recipe myrrhæ, olibani, maſtiches, colophoniæ, picis nigræ, arſenici, boli, gallę, gypſi, cornu ceruini incenſi, ariſto. lo. & ro. omnia æquali pondere, fac puluerem, & in uuluam inijce.

Puluis ad idem.

Recipe ſymphyti, aluminis, balauſtij, myrrhę, olibani, maſtiches, colophonię, picis nig. boli, gallæ, gypſi, cornu ceruini incenſi, ariſt. ro. galliæ, ana drach. v. fac puluerem, et in uuluam inijce, quæ prius fomentetur aqua pluuiali, in qua cocta ſint grana uuæ, cortex caſtaneæ, & pulegium.

Confectio ad idem.

Recipe ſymphyti, corticum mali gra. & meſpilorum, & quercus foliorum, roſæ caninæ, hypo-

A cyſtidos, ana ℥. i. maceris, cinnamomi, gariofilorum, nucis muſcatæ, aniſi, antheræ pulueris añ. ℥. v. iſta omnia trita & pulverizata collige cũ aqua roſ. uel pluuiali, in qua ro. decoctæ fuerint, & inde trochiſ. formatis ad ſolem ſiccentur, & quãdo opus fuerit unum eorum in aqua ro. uel pluuiali reſolue, & inde ſtricta uulua poſt balneum diutiſſime fomentetur. ſymphyti decoctio idem operatur. Ad idem. Tolle ſymphytum, & gallam, & gummi pineæ, & cinnamum, & amentum dulce, & fac puluerem, & miſce cum pauca aqua, & laua locum, & miraberis.

Ad menſtrua prouocanda.

℞. ammoniaci albi, galbani, opopanacis, aloes hepatici, colocynthidis interioris, myrrhæ, cicutæ ſeminis ana ʒ. ij. tere, & cum ſuc. porrorũ conſice, & fac pilulas ad modum piſi, & da. ʒ. ij. uel iij. in aqua tepida. Item ad idẽ. Ante dies iiij. uenam de tibijs incide, aut tibias ſcarifica, aut in ambobus talis uenã incide, ita ut in una die unã incidas & in alia aliã, & poſt hoc dabis tenues cibos, & ſic poſt vij. dies caſtoriũ cum pulegio bibẽdũ dabis, aut calamentho. educit enim menſtrua pulegiũ, & calamentum, coctum cum mulſa. Eſt autẽ tempus dandę decoctionis uel potionis utile poſt balneum in ſabanis, quia ſic data multũ operatur, & plus his dictamus, & ſauina data ſimiliter. utiliter etiam datur picra, quæ: Recipe aloes drach. unã, quando autẽ ex plenitudine, & pingui ſuperfluitate retinentur menſtrua, cẽtaurij maioris ſucco, & radicibus minoris excludantur.

Ad idem in duabus aquæ partibus & una uini.

Artemiſiæ, & ſaluiæ, blateos, calamentæ, matriſſyluę ana M. i. allij quãtũ de omnib. alijs, et lento igne ad tertiã decoque, de quo ter in die fomẽtatio fiat, mane, & meridie, et ſero eunti dormitũ. climax detur cũ decoctione cymini. quæ: ℞. elemi ℥. iiij. fœniculi ℥. iij. piperis, ſeſami, ſyriaci añ. ℥. ij. erucæ, ſeminis ſileris montani añ. ℥. i. mel quod ſuf. Itẽ ad idẽ. Artemiſię, rutæ, dauci, dictami, phu, meu, naſturcij añ. trita in aqua, fac balneũ, & da bibendã triferã magnam cũ aqua tepi. Itẽ ad idem. Vrticæ maio. radicem, aſſari, hyperici, epithymi, polypodij añ. hęc omnia coque in uino ad medietatẽ, da mane & ſero. Ad idẽ. Baccas lauri xxxvij. tritas cum uino bibat. Item accipe artemiſiam & rutã æqualiter, & adde oleum laurinũ, & calefac parumper ad ignem, & facto ex panno peſſario intinge, & in os uuluę inijce.

Ad ſanguinem ſtringendum.

℞. myrrhæ unc. iij. cinnami, maſtiches añ. ℥. ij. facto puluere accipiatur cum ſucco ſtrychni, uel morellæ. ſi qua mulier poſt partum ſe purgare nõ poterit, cidræ potionem, aut achariſtum accipiat, uel ſolum ſuffumigiũ de fungis ſiccis, aut de aſſa, aut phiala plena ſuc. caulium, ſotira, & trifera, acceptа menſtrua educit.

Ad menſtrua ſuperflua.

Aluminis ſciſsi, myrrhæ, cubi, thuris ana ℥. unã tere, & cum aceto cõfice, et peſſariũ de lana mũda & intinctũ in eo ſuppone uuluę. Ad idẽ. ℞. ſpõſam ſolis, & tere, & ſuccum da bibendum, paſtillum uero in uulua ſuppone, & athanaſiam dabis.

Ad menſtrua prouocanda.

Ex ſagapeno, opoponace, myrrha, & felle fac peſſarium.

Ad ſanguinis profluuium.

Fæcem quæ ex quercu exit da bibendã mulieri cum aqua calida pluuiali. Ad idem. Accipe lignum ſyluatici libyſtici, & mediã corticem quercus, & teſtas marinas rubras quę inueniũtur iuxta mare, & pone in uaſe aliquo, et fac bullire ad ignẽ cum aqua pluuiali, & fomenta. Item tolle polygonium, & coque cum aqua pluuiali, & da ut bibat.

Vt mulier concipiat.

B In nouem phialis optimi uini mitte nouẽ rotulas mãdragoræ, & fœniculi radices tres, & ad tertiam bullire fac, & bene cola, & phiala mellis addita nouies nouem grana piperis ſparge in puluerem, & iterũ aliquantulũ bullire permitte: quãdo autẽ infrigidatũ fuerit, tempore mẽſtruorum per †vij. dies bibat mane phialã unã, & in obſcuro loco iaceat, remotis amicis pręter pediſſequã quæ eã cuſtodiat, circa ſextã uero horã pullus gallinaceus elixus cum pipere, aniſo, & modico anetho conditus ſimul cum iure ſuo offeratur ut manducet, & de iuſculo ad ſatietatẽ bibat, uinum leue & modicũ accipiat, & in nocte iaceat cum uiro, & uir eius ueſpere & mane diacameron, aut climacem, aut alexandrinam ſumat. *aliâs iij*

C Ad concipiendum eadem die ſine periculo.

Myrrhæ ʒ. i. piperis grana xl. ſtaphiſagriæ. ℈. i. dabis in uino poſt balneum. Item nepitã cum uino coque ad tertiã, & mitte ibi calamentum aromaticum, galangam, irim illyricam, ſpicam nardi æquo pondere, coque ad tertiam, & da bibat per tres dies ieiuno. Item centauream cum folijs tere, & miſce cum aqua, & fac pilulas ad ſimilitudinẽ oſsis dactyli, & inuolue cum terebynthina, et deſuper mitte lanam, ne terebinthina cadat, & inijce. Item uiſcum qui eſt in arboribus tritum cum uino da bibere menſtruo incipiente aut deſinente. Item in phialis nouem optimi uini de radice herbę barbæ ſyluanę libram i. coque ad medietatem, & decolato ſucco, mellis adde phialas D duas. & pulueris cymini ℥. i. & modicum fac bullire. tempore uero menſtruali per quinque dies ſingulas phialas ieiunæ propina mane, & ſero in decoctione illius herbæ ſedeat, diu que calefiat, & ſic cum uiro ſuo coeat. Item coaguli leporis, corticum mandragoræ ana drach. iij. opij, drachmas duas, trita cum melle deſpumato confice, & mane ad modum auellanæ maioris cum tepido uino ſumat non ieiuna. Item teſticuli cerui pulverizati, & in uino bibiti, & fel capreoli ſuppoſitum idem præſtant.

Item ut mulier concipiat.

Leporis uuluã aſſatam tere, & da cum uino in balneo †in ſabanis ſedenti ut bibat, et in ipſa die aut nocte ſi tacta fuerit à uiro ſtatim concipiet. *aliâs cum*

Potio

Potio ad eas quæ non concipiunt, & A
quibus menſtrua non apparent.

℞.matris ſyluæ, rutæ, artemiſiæ, cicutæ, radicũ
brancę urſinæ, ſingularum faſciculos, quę pinſitę
& miſtę cum uino albo uſq; ad tertiam coquãtur,
& eidem decoctioni cochlearia tria de cinere de
aliàs ignis corde ceruitadhibeantur prius quàm ad tertiam
redeat decoctio, deinde coletur cum panno, et co
laturæ adhibeantur tria cochlearia olei, & draga-
ganti drachmæ tres de conſtantinopoli, & ſimul
omnia bulliant, & unaquaque die mane accipiat
phialam unam illa cui neceſſe eſt. Si matrix deſcẽ
derit, cum bonis odoribus nares ſuffumigabis: ſin
minus, aſpalathum ſit inferius fumigatũ ita, ut in
uuluam fumus ingrediatur, & peſſarium de ſtyra
ce, calamita cum lana ſuccida imponatur: ſi uero B
uolueris ut concipiat, prius purgetur cum Theo-
dorico anacardino, et poſt purgationem balneẽ,
& coagulum leporis in balneo bibat, & etiam ui-
ro ſuo tribuat, & poſt cum ipſo iaceat, et ſi coagu
lum fuerit maſculi, maſculum, ſi fœminæ, fœmi-
nam concipiet.

Vt mulier non abortiat & fœtũ contineat.

Cancrum fluuialem cõtere, & in uino ueteri da
bibendum, aut leporem prægnãtem uiuum acci-
pe, & tolle ei catulos de uentre, & coagulum eius
cum uino potui dato, & ultra non eijciet.

Vnguentũ ad omnes dolores matri-
cis poſt partum.

℞.adipis pullini, ſampſuci ana ℥.vij. myrhę ℥.ij.
butyri, cerę ana ℥.vi.adipis anſerini, medullæ cer- C
uinæ, terebinthinæ, caſiæ, mellis ana ℥.vij. aloes ℥.
ij: confice, & utere. Ad idem. Fac bullire oleũ,
aliàs uelum & anethũ, et mitte unum †birrum de lana ſuccida,
et calidum pone ad matricem.

Ad apoſtema.

Succus frõdium porrorum, ſuccus cichorij, uel
heliotropij, ſuccus petroſelini, æquali põdere, pul
uis ferruginis, puluis paleę hordei, hęc omnia bul
liant, et bibat. Si matrix foras exierit, aut tumorẽ
aliàs canfora habuerit, folia cicutę, abrotani, herbę †canforatę,
pinſe fortiter, et pone deſuper.

Ad retinendum partum.

Spolium ſerpentis cum mica panis dabis come
dendum neſcienti, mire prodeſt.

Ad matricem reuocandam.

Teſtas ouorum gallinæ, ex quibus pulli exclu- D
duntur incẽde, deinde ſuperaſperge picem nigrã,
et ſuperextende, et reuocabitur ex toto.

Ad excitaodam mulieris libidinem.

Sanguis ueſpertilionis in floccello lanæ colle-
ctus neſcienti ſub capite ponatur.

De paſsionibus genuum, et tibiarum.

Centri galli ſuccus, genibus et cruribus ad i-
gnem uel ad ſolem illinitus omnem dolorem ex-
tirpat, et neruorum contractiooem penitus tol-
lit: probatum eſt.

Ad ulcera tibiarum.

Fel caprinum cum reſina et ceruſa miſce, et pó
ne ſuper ulcera.

Emplaſtrum ad inflationem quę fit in A
cruribus & in coxis.

Stercus columbinum album cũ forti aceto mi
ſtum, & tritũ, & in aluta inductum ſuperpone.

Aliud probatum ad inflationem quæ
fit cum rubore & calore.

Farinam hordei, & fabæ tolle, & in aqua co-
que, & ſuperpone.

Ad omnem ulcerationem, tibiarum, ci
catricẽ, uel maculam nigrã, uel albam.

Pulueris plumbi uſti facti cum ligno auellanæ,
aut lẽtiſci ℥.viij. olibani, myrrhæ, aloes, maſtiches
ana ℥.i. oleum uiride, & modicũ aceti exagita mi-
ſcendo in corpus unum, & in folijs hederæ indu-
ctum ſuperpone.

Ad tumorem genu. B

Fac bullire radicem bruſci bene, & poſtea pin
ſe cum axungia, & pauco †ſaluiæ & infaſcia, om- aliàs ſalu
nem tumorem tollit.

Vnguentum ad tibias fractas de phle
gmate ſalſo.

Folia perſici, hederæ terreſtris, colophoniæ pi-
cis, oleum de ſpica, oleum cõmune, ſepum, & ce-
ram, & lithargyrum de auro.

Ad dolorem genuum.

Bibe ſuccum rutæ.

Pro dolore podagræ.

Tere, et fac puluerem de gith, et unge ubi dolor
eſt, & ſuperpone ſtagnũ, & inſuper ſtupam unge
de ipſo puluere, & ſtatim dolor recedet.

C Vnguentũ ad idem & ad qualẽcunq; dolorẽ.

℞.maſtiches, olibani ana ʒ.i. adipẽ urſinũ, & al
bumen ouorum inſimul miſce, et accipe cymulas
uirides lentiſci, & tolle ex eis ſuccũ, & adiũge ue-
tus oleũ, et diſtempera, & fac unguentũ. theodori
con emperiſton, iſchiadicis & podagricis ſubue-
nit, idẽ facit philanthropos. Ad idem. ℞. garioſi
lorũ, zingiberis, cinnamomi ana ℥.ij. bermodacty
lorum ℥.v. coſti, diagridij añ. ℥.ij. mel quod ſufficit.
Item ad calidam podagram, ſuccus radicis filicis
cum oleo roſeo miſtus, & inunctus prodeſt.

Ad hominem ſubtiliandum.

Puluis †ciricus uel ciricoo utilis ad pinguẽ ho- aliàs aſſyricus
minem ſubtiliandum, & craſsiciem ſuperfluã de-
ponendam, ita ut ad temperiẽ tenuitatis & ſiccita
D tis patientẽ deducat. curat etiã leproſos, et hernio
ſos, pruriginoſos & ſcabioſos, & ſiquis hoc uſus
fuerit, podagrico, uel arthritico, ſeu alio aliquo do
lore non moleſtabitᷣ. Quicunq; hoc puluere frica-
ri uoluerit, io balneo poſtquã ſudare cœperit frice
tur, & hoc tribus diebus uel amplius interpoſitis.
diebus autẽ quibus utitᷣ nullo alio unguẽto patiẽs
fricetur, à pipere, & ſalſamentis, & acrimonijs ca
ueat. ℞ nitri †aſſati, myrrhæ aſſatæ, ſulfuris uiui, aliàs aſati
opociſsi, id eſt ſucci hederę, iridis illyricæ añ ℥.iiij.
baccarũ lauri ſiccarũ, ſampſuci, ellebori albi, pu-
micis marini aſſati, chamęleontis nigri, pyrethri,
ſinapis, gallę alexãdrinę, peucedani, pollinis fœni
gręci, cimolię, tartari, ariſtolochię lõgę & rotũdę,
gith, orobi, piperis nigri, caulis agreſtis, ſtruthij,

A cardamomi, marubij, cantaridum, ſucci ſicci elaterij, ana ℥.ij. confice ſic, hęc omnia ſubtiliter tere, et in uaſe uitreo conde, & quãdo opus fuerit utere.

Electuarium ad idem.

℞. Gariofilorum, ſpicæ, galangæ, zingiberis añ. ℥.s. ſachari libras duas & ſemis, muſci ℈.i. ſacharũ coque cum aqua roſata, & ipſa pigmenta pinſe diligẽter, & miſce cum ipſa ſacharum, ſuper ignem ſemper agitando, & quando decoctum fuerit infunde ſuper marmor.

Ad hominem nimis craſſum.

Imple patellam floribus auellanæ, & ſuperfuſo uino agita fortiter, & bulliat die ac nocte, & ſemper quando ſiccat̃ funde uinũ, & cola, & bibat ieiunus ℥.iij. per dies quinq;, & comedat ad prãdiũ, hoc faciat menſe Februario. Ad idem. Tolle B tartarum, & fac puluerem, & de omni cibo intincto in eo comede. deſiccat enim pinguedinẽ. hiera ruſina ſcabioſis & leproſis utiliſsima eſt.

Vnguentum ad mala naſcentia.

Aloes, olibani, maſtiches, myrrhæ, arſenici, boli armeni, colophoniæ, ſandarachæ, terebinthinę, æruginis campanæ, ſpumæ argenti, galbani, ammoniaci, ſagapeni, reſinæ, gũmi, perſici, picis naualis ana lib. ij, dragagãti, ariſtolochię † longę, conſitæ, caſtorij, floris plumbi ana ℥.iij. ceræ lib. ij. ſepi taurini uncias quatuor. *alias rotundæ*

Oleum frumenti ad ſcabiẽ, & ad herpetas, quod ita conficitur.

Pone frumentum inter ij. ferramenta calida, et exprime fortiter oleum. C

Ad ſacrum ignem.

Accipe picem, & uitellum oui crudi, & fac emplaſtrum, & pone deſuper.

Vnguentum etiam de oleo frumenti, probatum eſt. Ad morſeam nigram.

Eryſimon cum uino bibat, & ſanabitur.

Ad ſanguinẽ ſtringendum undecũq; exeat.

Teſticulos in aceto pone, pedes in frigida, & ſtatim ceſſabit.

Ad carbunculos.

In primis liga maluas coctas cum butyro uel ſagimine, & appone, & mutetur in die, deinde appone emplaſtrum iſtud quod carbunculum cito aperit. ℞. ficuum pinguium paſſarum, cepæ coctæ, galbani, ammoniaci, lactis mulieris, maluarũ D coctarum, carbonũ, uel cinerum uitis uineæ, teſtudinis uiuę unius, pinguedinis porci recẽtis uel ueteris, æquale pondus, tere, & appone, uſq; dum aperiat. Ad idem. Accipe cinerem pruni, & diſtempera cum uitellis ouorum, & pone ſuper, & poſtea accipe ficus ſiccas, & parum olei, & arſenici, & tempera totum ſimul, & appone, deinde appone terebinthinam, & galbanum, quãdo putredo exire cœperit: ſi multi carbunculi exierint, tolle ſanguinem de brachijs, & da laxatiuum.

Ad puſtulas quas habet infans in manibus & pedibus ultra modum.

Accipe ſcyllam, & hyoſcyamum ipſam herbã, & ſabuci frondes, æquo põdere, & pinſito, & coque in aceto inde multum, & appone. A

Ad omnia apoſtemata exteriora, ſiue tumores.

Agrimoniam, uerbenam, quinquefoliũ, ęquiſi teres, & impones, ponderibus, cũ aceto coquas adiecta ſemperuiua ſanabis.

Ad rumpendum apoſtema.

Fermentum, olibanum, axungia, lac fœminæ.

Ad apoſtema ſubtiliandum.

Libyſticum ferueſacias in aqua, pinſito cũ pinguedine, & pone deſuper.

Ad ſacrum ignem, uel calorem membrorum, qui per aliquam occaſionem naſcitur.

℞. Siſymbrij, rutæ, rubi, ſolani, omniũ quatuor B cimarũ, M.i. radicis lilij domeſtici ℥.i. aloes ℥.ij. cymini ℥.i. albumen oui unũ, aceti phialam unã, olei phialam unã. prędictas herbas tere fortiter, & ſuccum earũ cum prædictis cõmiſce, fortiterq; cola, et cum penna unge loca languentia, & miraberis.

Ad ſcabiem.

Radices lapathioli coque, et axungiam porcinam cum eis uehementer tere, et argẽtum uiuum cum cinere et ſputo diſtempera, et cum eis miſce, et uehementer confice, inunge, et miraberis.

Vnguentum ad puſtulas, uel lepram, ſiue pruritum.

Florem tithymalli cum aceto coque fortiter, et oleum modicum miſce, et inunge uſque dum ſanus fuerit.

C De modo cognoſcendi cancrum à carbunculo.

Sic poteris cognoſcere cancrum à carbunculo, in principio carbunculus quippe durus eſt, et rubens nimis et ardens, et dolet quamplurimum in oſsibus et neruis, et cito facit caput: ſed cãcer nõ tantum rubet, neq; tantum dolet, ſed durior eſt, et nõ tam cito facit caput, et plus occupat, qui quando molleſcere incipit, perfora eũ ferro quaſi carbunculum, et nepitã, apium, betonicam, agrimoniam, chamędryn, †trifolium, ſatureiã, pimpinellam, ſubtuſillam, carduum, fragifolium, millefolium, ana M.i. teras, et cum uino et pipere dabis in potum mane et ſero. *alias centifolia*

Item alia optima, ſed ualde grauior.

D Aloes ℥.ij. ariſtolochię longę ℥.v. ſanguinis draconis ℥.iij. caſtorij ℥.ij. pęonię ℥.v. thuris, myrrhę ana ℥.iiij. ammoniaci ℥.ij. ſucci ſaluię uel foliorum ana ℥.iij. decoque uſque ad dimidium lento igne, ipſumq; in uaſe picato mitte, et pigmenta in linteolo mundiſsimo ligata in medium liquorem pendere facias, et de populo arbore puluerem facias, de ſupradicta potione calicem medium dabis quotidie, et de puluere populi quãtum tribus digitis leuare poteris in uino cocto diſtemperato.

Ad idem. Accipe albũ ſeceſſum canis, praſiũ, plantaginem ana ℥.s. calcis uiuę ℥.ij. pulueriza totum, et ſupra malum pone, et poſtea pone unguẽtum marciatum, mane, et ſero muta illud, et ablue in omni mutatione de uino calido. Si uero aliqua

pars

pars mortuæ carnis remanſerit, abſcinde cum ferro. Si autem longi temporis fuerit malum, & per prædicta ſanari non poterit, oportet incidere circumcirca, & poſtea apponere prędicta. Ad idē. Lenticulæ quæ in ſtagnis naſcitur, uel fontibus, uel alijs aquis ſuccus ſupra cancrum poſitus eum occidit. Similiter facit dollachæ ſuccus cum porcina pinguedine miſtua, & ipſa herba pinſita & ſuperpoſita cū ſucco & pinguedine dictis prodeſt ualde. Ad idem. Succum ebuli, ſuccum ariſtolochiæ rotundæ, aut puluerem eius, & albumen oui fortiter cōmiſce, ſed non ut durum ſit, ſed molle, & taliter totum cancrum ex eo penna linies, et de frondibus ſeptemneruiæ illum cooperies, ſed per ſingulos dies mane & ſero mutabis, & quādo mutare uolueris, cum pēna in uino infuſa cancrū prius ablue, & unge doctrina ſupradicta.

Puluis ad cancrum.

alias non — Calcis uiuæ †nouies ablutæ, nouem grana piperis, auripigmenti, aceti, & mellis, & farinæ hordei, fac focaciolam, & ſub teſta coque uſque dum incendatur, & pinſito, & fac puluerem, & ubi opus fuerit, mitte.

Vnguētum ad ſerpiginem, & carnem mortuam manducandam.

℞. ariſtolochiæ rotundæ, radices enulæ, cortices caprifici, cortices alburni, loriū hominis, hæc omnia ſimul coque fortiter, poſtea pinſe, & conſice cum axungia, & utere.

Ad cancrum.

Vlcus primum forti & calido aceto bene laua, deinde cum panno lineo detergendo exicca, quo facto, puluerem gallæ ſubtilem ſuperaſperge, hoc fac bis uel ter in die, donec †ſiccetur. (alias ſanetur) Ad idem. Sume mentaſtrum, & eo ſiccato fortiter frica inter manus, cui mentaſtro tertiam partem ſalis miſce, & ſimul omnia fortiter tere, quibus tritis ſuper ſtipites ardentes pone, ut utrunq; bene cōburatur. quod quādo fuerit combuſtum, bene iterū teratur, quorum puluis ter in die aſpergatur.

Pro carne ſananda.

alias & — Linguæ bouis radicem tere, ſuccum cuius †ut paſtillum ſuperpone.

Res probata ad cancroſa uulnera quę depaſcuntur in circuitu.

Accipe quotquot habere poteris ſelliculorū, et ſcinde, & extrahe ſuccum, ut ſit dimidia phiala, ſed prius laua plagam de uino tepido, & tunc accipe tres peciolas de panno lineo, & in ſucco illo infunde, & ad ignem calefactæ una poſt aliam ſuper uulnus apponātur, & poſtea de farina tenuiſſima panis hordeacei cum ſupradicto ſucco eidē plagæ ſuperponatur.

Ad cancrum res probata.

Caput gruis & uentriculum cum petris omnibus quæ in eis ſunt ſicca in furno, & fac puluerē, & ſuperſparge. hoc non ſolum cancrum, ſed omnia uulnera ſanat.

Item aliud probatum ad idem.

Muſtelam uiuam mitte in ollam nouam, & bene cooperi de tegula & argilla, & mitte in furnū calidum, & ea combuſta fac puluerem, & de oſtreæ teſta ſimiliter, & aſperge, & poſt diem tertium laua de uino.

Probatum ad fiſtulam.

Accipe terram francigenam, & galetum, id eſt gallam rotundam, & pulueriza, & pone deſuper, & ſanabiť. Cortice quercino ſiccetur fiſtula primo, poſtea ſanatur, ſi mumia ſæpe bibať, maiorū pulueris hominum rapta ſepulchria.

Ad ſcabiem probatum.

Accipe ſigiam græcam, & olei communis partem unam, & duas aceti, & coque in modum unguenti, & unge in balneo.

Puluis ad cancrum.

℞. atramenti, ſarcocollæ, amenti ſalſi & dulcis, ſalis gemmæ, olibani, maſtiches, ana ℥. i. piperis ℥. vi. Ad idem. Brancam lupinam quæ inferius eſt rotunda tere cum ſale & fuligine, & parum de ſanguine, & pone. eo mortuo ad ſanandum puluerem aloes pone.

Ad carnem malam, uel ad cancrum.

Pinſe tartarum fortiter temperatum cum melle, & mitte in panno lineo, & liga cū licio, & mitte in foco ut ardeat, & fac puluerem, & ſuperpone. Item teſtam allij, fabas, & panem frumenti incende in olla, & cum iſto puluere miſce puluerem gallæ, & ſalis, laua prius de uino, & poſtea ſparge de hoc in die bis uel ter.

De fiſtula.

Ad fiſtulam. Radicem lapathioli, qui rufum ſemen habet in fiſtula mitte, et donec purgata fuerit, per ſingulos dies ſingulas radices mutabis, & quando purgata fuerit, cognoſces, quia non ut aqua pus, ſed quaſi putredo fluit tantū: quando autem hoc uideris, hoc unguento ſanabiť. ℞. picem, galbanum, ammoniacū, aloen, ſepum porcinū nō multū, ceram, et parū olei. prędictas guttas, et gūmi genera, et picē, et aloen ęqualiter commiſta liqua ad ignē, et poſtea ceram, et ſepum ſemotim liquefacta deſuper addas, et agita donec conficiať.

Ad fiſtulam.

Raphanum puluerizatum, et quolibet modo fiſtulis immiſſum, antea tamē ex aceto ipſa fiſtula ualde abluta, ualet. et modo quocūq; ſuperpoſitū. & infra: uel intra eam liberat. Ad idē. Sume herbam excuminatā nomine, et tere. cuius ſuccū infirmanti mane quādo ieiunus fuerit, da ad potandū, et de ipſo ſucco per ipſum foramē pone donec ſanus fiat ęger. Itē accipe coſtā folij raphani, et mitte uſq; ad profundū plagę, ita ut ſanguis egrediať, aliquanto autē ſpatio intermiſſo accipiať fel taurinū, et calefacito ita ut duriciē perdat, et oſſa gallinarū cōbuſta, et in ſubtiliſſimū puluerē redacta: ex his ellychniū componať, et ad fundū plagę mittatur, et interdū ellychniū de cōbuſto puluere ſacharo aſpergať, et ipſum interdum minuas donec ſanetur †uulnus. (alias fiſtula) Ad idem. Sepi arietis ℥. i. gummi ℥. ſ. colophoniæ ʒ. ij. ſ. opopanaci, ariſtolochiæ lōgæ, ſarcocollæ, ęris uiridis an. ʒ. ij. cerę citrinę ʒ. ij. te-

ĳ.terẽda tere, & de oleo parũ pone, ut poſsint ibi
temperari, & ſuper ignẽ pone, donec ſepũ et gum
mi genera liquefiant, & utere quãdo opus fuerit.

Ad fiſtulas tollendas, & uermes occidendos.

Succũ plantaginis mitte ſæpius. Itẽ ad idẽ.
Potentillam bibat per dies xxx. probatum eſt.

Ad fiſtulam claudendam.

Thus maſculum diligenter tere cum uino uete
ri, & inde perunge. Ad idem. Accipe in primis
de carne ſalſa lardonem, & mitte ibi per ĳ. dies, et
poſtea emplaſtrum fac hoc modo, accipe frondes
libyſtici ſyluatici, & tere fortiter, & miſce ibi de
ſale cocto pulverizato tãtum quantum ſunt fron-
des, deinde adde axungiam ueterem ſufficienter,
& tere omnia hæc inſimul, & fac emplaſtrum.
Ad idem. Accipe tithymallum cum ſua radice, et
mitte in clibano ut exiccetur, & fac puluerem, &
inſuffla intus. Item accipe piper, aloe, galbanum,
ceram, & oleum, & fac emplaſtrũ, & utere. Ad
idem. Pone emplaſtrum de farina, & alburno, &
ſinape, & ſale cocto, & de calce extincta, & de ſa-
pone † ſpatulano, & de capitello per ix. dies, dein-
de teres tres cimas rubi, & tres urticæ per tres di-
es. Item piper, alliũ, ficus ſiccas, radicem petroſeli
ni miſce, & tere ſimul, & fac emplaſtrum, & ſuper
pone, et ſtatim interficit. Itẽ accipe marmor quod
uidetur eſſe ſicut ſal, & fac puluerẽ, & inſuffla in-
tus. Ad idem. Accipe farinã lupini, raphani, ſi
napis, mel arſum, alburni carbonẽ, omnibus tritis
diſtempera cum ſapone ſpatulano, & admiſto de
capitello fac tentam de licio torto ad menſurã fi-
ſtulæ, & ablue eam mane & ſero de capitello.

diãs ſpatarentico

De paralyſi.

Hiera fortiſsima G. theodoticon emperiſton,
potio ſancti Pauli, & opopyri, paralyticis, arthri-
ticis, & alĳs diuerſis cauſis ſuccurrit.

Potio ad paralyſin Ioãnis filĳ Ligorĳ medici.
℞. mãdragorę ℥. iiĳ. caſtorĳ ℥. iĳ. piperis grana ccc.
nepitę manu plena, uini optimi phialas xiiĳ. bul-
liat ad medietatem, & ieiunus bibat phialam i. &
uſq; ad nonam ieiunet. Ad idem. ℞. ſaluiæ, ſatu
reiæ, dictami, ſauinæ, mẽtæ nigrę, cerfolĳ, foliorũ
tenerę lauri, quinqʒfoliæ, betonicę, febrifugę, peu
cedani, agrimoniæ, pimpinellæ, artemiſię, chamę
dryos, hyperici, millefolĳ, balſamitę, pulegĳ, triſo
lĳ, hypocyſtidos, hyſſopi, praſii, origani. añ. M. i.
dabis cum uino. probatum eſt.

Vnguentum ad paralyſin.

℞. ſauinæ pulueris, ſaluiæ, mentę, ocimi, pulue
ris urticę, balſamitę pulueris añ. ℥. ĳ. olei lauri phia
lam i. ceræ lib. i. olei zz. ana ℥. vi. omnia arbitrio
tuo tere, & coque, & unge. Ad idem. Herbam
centũneruiam, id eſt barbam ſyluanam laua cum
ix. aquis, & tere, & in ſucco adde duo cochlearia
mellis, & ſic unge digitos in phialis, da primo gal
li cantu, ſi laxat non euadet.

Item ad arthriticum dolorem.

Accipe micam panis madefactam aqua, et tere,
deinde diſtempera cũ ſucco morgellinæ, uel ſola-
tri, uel portulacæ, uel ſemperuiuæ, uel alicuius re-

A frigeratiuæ, deinde ſuperpone loco dolenti, pri-
mum inuncto oleo roſeo, poſtea uero ne nimis lo-
ca neruoſa deſiccẽtur, adde emplaſtrum hoc. ℞.
radicem alteæ, atq; ſemen lini, & coque in aqua,
atq; fomenta, ad ultimum. accipe farinam lentis,
& coque in quatuor partibus mellis, et aqua quã-
tum ſufficit, & ſic ſuperpone. probatum eſt.

Vnguentum ad guttam.

℞. radicis bryonię, corticis medianę, ſabuci, ab
ſinthĳ, rutæ, ſaluiæ, hederę, chelidoniæ, arnogloſ-
ſi, ſaliuncæ, aloes, thuris, mellis, olei, cerę quãtum
tibi uidetur, & confice.

Emplaſtrum ad idem.

Abſinthĳ, radicis ebuli, furfuris tritici, ſterco-
ris caprini, fac puluerem. acetũ mitte in cacabo, &
B ſalis ſatis, fac bulliat fortiter, & ſuperpone.

Item unguentum ad guttam.

℞. rutæ, hederæ terreſtris, abſinthĳ, abrotani,
barbæ Iouis, omnium ana M. i. ſauinę M. ĳ. ſimul
tere, & coque in oleo, & butyro, et adipe taurino,
uel ueruecino æqualiter, cola, & ubicunq; fuerit
gutta unge, & poſtea in albo pãno indue et pone.

De ratione medendi ad os fractum.

℞. betonicæ, uiolæ albæ panem mundũ ad cer-
nendum, melangiæ, hederæ terreſtris, piloſellę, a-
grimoniæ, ſinimphæ, ſaluiæ, ne intumeſcat. Item
betonica ſanat & tollit dolorem, ſaluia aufert do-
lorem, hedera terranea curat & mundat, uiola ſa-
nat, melangia iuuat ut non claudatur uulnus. q̃ ſi
ex omnibus his habere nõ poteris, accipe ſaluiã,
C betonicam, hederam terraneam, uiolam, agrimo-
niam, plantaginem, contere, & ſuccum uino mi-
ſtum, donec ſanus ſit ęger, ſolum accipiat potum:
folĳs ſupraſcriptorum deficiẽtibus, radices indif-
ferenter, aut puluerem ad eũdem accipies uſum.
Abſtineat uero patiẽs ne comedat herbas, caſeũ,
lac, fructus, carnes niſi de caſtratis, oua, & panem
niſi azimum, pultes. Ad idem. ℞. farinã de ger
mano, id eſt de ſilagine partes ĳ. abſinthĳ partem
unam, tere, & miſce cum melle, & pãno impone,
& de raſo lardo ſuperpone ei, et ſuper plaga pone
bis mutando per diem.

De plaga.

Ad plagam. Piloſellę ſuccum da bibere, ſi re
ĳcit, morietur, ſi non, uiuet: prima die plantaginẽ,
D & fragam in uino dabis, ſecũda die gariofilatam
adiunge prædicto uino, tertia die piloſellam, iiĳ
die pimpinellam, quinto die hederam terreſtrem,
ſeptemneruiam ſexto die, tranſactis uero diebus
ſeptem, ſubtrahere debes ſingillatim, econuerſo
incipiens ab hedera uſq; ad primã quę eſt fraga.

Antidotum contra plagas.

Angelicam, betonicam, agrimoniam, piloſel-
lam, hederam terreſtrem, ſeptẽneruiam, uiolam
minorem de angelica, coque in uino, & potet tri-
bus uicibus in die. Si ſanguinauerit plaga, cum cu-
tello minutatim incide urticam, & intinctam in
forti aceto, pone in plaga: ſtatimque ceſſabit ſan-
guinis fluxus.

Vnguentum ad plagas.

Anguil-

Anguillas coque in aqua, & collige adipẽ qui A ſupernatauerit, & de gallinis, & de anſeribus, & de ſcrofino ſine ſale, ſaluiæ ſuccũ, rutæ, abſinthij, hederæ terreſtris, linguæ canis, artemiſiæ, matriculæ, cicutæ, herbæ citri, hyoſcyami, ſtrychnibo li, olibani, aloes, myrrhę, ammoniaci de ſpeciebus ana ℥.i. farinæ de molendino collectæ in gyro, dactyli oſsium, croci orientalis, ſandali, acaciæ, ceræ quantum ſufficit, ut album fiat.

Tractum ad aperiendum, purgãdum, ſanandum dolorem, & carnem mortuam, & carbunculum auferendum.

℞. ſucci ebuli, abſinthij, cimarum rubi, urticæ, carui, apij, omnium ęqualiter, mellis cochleare unum, & albumen unius oui gallinæ, farinæ ſiliginis, uel cuiuslibet eorum quę ſunt ad tenuitatem. B conſice ſic: ſuccos, & cætera pone in uaſe, & com miſcẽdo exagita, donec ſpiſſum ſit & tenax, ſi plaga profunda ſit, pone ex hoc ellychnium peruncium: ſi uero patula, id eſt plana, pone ſuper pannum donec ſanetur: ſi uero tractum nimium deſic catur, renoua cum ſucco ſolius apij.

Vnguentum ad plagam.

℞. ceræ critinę ℥.s. picis, colophoniæ ana ʒ.ij.s. ſepi arietis ℥.ij. infunde cum oleo, & pone ſuper ignem donec unguentum fiat.

Potio ad plagatos.

Betonicam, agrimoniam, fragifoliam, aſari, uio-
aliàs minutæ læ, linguæ bouis, ambroſiæ, plantaginis † minutę, quinqꝫfolij, hyperici, picis, linguæ ceruinæ, pimpi
aliàs uini nellæ ana M.i. tere, & adde † aquæ libras iij. mellis cochlear unum. cola, & appone piperis grana c. & quanto frequentius biberit tanto celerius ſanabitur: ſed à uenere abſtineat, & omnibus cõtrarijs. Ad idem. Fac ſagimen de lardo, & accipe mel, & farinã de ſigale, & uinum, & coque ſimul, & mitte ſuper plagã, mire curat & ſanat. Item ſuccus apij, & albumen oui, quibus adde puluerem thuris, & tãtum de farina frumẽti ut ſatis ſpiſſum ſit.

Ad capitis plagam ſic fit.

Diligenter inquire utrum longa ſit an non. An os fractum ſit an non. his præmiſsis ſi profunda fuerit, & teſta rupta, primitus capillos tunde, & deinde panni ellychnium abſqꝫ ullo medicamine, uel lardi fruſtum excoriatum, iuxta plagæ quantitatem inciſum in ipſo oſsis hiatu, ne ſanies irru- D ens meningas ſua putredine extendat, uel aliquid morbi generet, pone: & poſt pone primo embrocham, quæ ſic fit: uinum & oleum, & panem non ex toto arſum fac feruere in ſartagine, uel aliquo uaſe, deinde unguentum fuſcum unaquaqꝫ die in plagella pone. memento tamen ut prædictum ellychniũ ſemper adſit donec caro creſcat: quod ſi os ruptum non fuerit, ſue cum acu in duobus uel tribus locis. hoc dico ſi plaga magna fuerit: deinde tonſis capillis, embrocham prædictam ad prędictũ terminũ, & unguentũ fuſcũ in plagella pone

Ad plagam profundam cum lancea factam in qualibet parte corporis excepto capite.

A Primum pone lardum quantum tibi uidetur, & unguento fuſco unge: & tũc pultes hoc modo compoſitas pone. Vinum, farinam, oleum cõmune, mel, rutam, ſaluiam, abſinthiũ, trita cum axungia porcina omnia æquali pondere fac feruere in ſartagine: quo facto, cũ panno ſuperpone quouſqꝫ plaga deſiccet. memento ut unaquaqꝫ die bis mutetur, niſi prima die, & lardum impone ſemper ęqua quantitate uſqꝫ ad vij. dies. deinde unaquaqꝫ die, prout caro ſolideſcet, paulatim minue, quouſqꝫ plaga clauſa uideatur: & tunc impone emplaſtrum aliquod. in capite autem non oportet imponere pultem hanc, ſed embrocham prędictã: quia non conuenit niſi pili naſcantur, propter conſtrictionem pororum.

B Vnguentum fuſcum ſic fit.

℞. olei lib. i. ſepi, cerę ana ℥. vi. picis ℥. iij. ſaluię, ſiſymbrij, lentiſci, ſauinę, allij, cimarum rutę ana M. i. cõfice ſic. Herbas cum ſeuo diu cõtuſas cum oleo coque, & cola. deinde cerã adde. ultimo picẽ quãdoqꝫ liquefactũ fuerit remoue, & uſui reſerua.

Potio ad plagam ſanandam.

℞. agrimoniam, betonicam, ſaluiam, plantaginem, folia hederę terreſtris, herbę uenti, pinſitis his, cõfice cum uino, da bibere quouſqꝫ ſanus ſit.

Emplaſtrum ad plagam ſanandam.

℞. farinam ſiliginis, abſinthium, oleũ de oliua, axungiam porcinam ueterem, mel quod ſufficit.

Vnguentum album.

℞. ceruſę ℥. iij. lithargyri ℥. ij. maſtiches, cõdiſi añ.
C ℥. i. s. olibani ℥. i. olei roſei. & aceti quod ſufficit.

Ad oſſa fracta.

Ratio medendi oſſa fracta hęc eſt: primum prouide ut leuiſsimis manibus aptes ad proprium locum male inciſas fracturas, quo facto, ſal, & mel in ſartagine compone, & diutiſsime feruere dimitte, & prout pati poterit calidum ſuperpone cum ſtupa, aut bombace, deinde lignula recta plana ad inuicem reſtibus concatenata circumliga: hoc per triduum fieri neceſſe eſt: poſt triduum uero, reiectis his diu aqua calida fomenta, & facta fomentatione, agrippa, aut dialtea, aut marciato circumlinies, & bombace, uel ſtupa circumuolue: & ſic unguentum circumuoluere, & circumligare, & fomentare contemplata ętate bis in die mane D & ueſpere oportet. uſqꝫ ad xx. enim dies ſolidantur: habita tamen diligenti cura: iuuenis uero uſqꝫ ad ſeptemdecim dies. ſenum autem uſque ad xxi. uel xxij. uel xxiiij. puerorum itaqꝫ expectatio uſqꝫ ad xv. dies. in his ergo diebus conſtrictorium iuxta prędictam rationem facies ita. ℞. olibani, maſtiches, cerę, boli armenij, ęquali pondere, ceram ſolue, & horum puluerem triconizatum ſuperaſperge: & ad modum ceroti coque, & tepidum ſuperpone. memento tamẽ ut prius ſapone, & aqua calida, uel aliquo tali optime lauetur: & ſic cerotũ ſuperpone. nõ enim adhęret appoſitum, propter unguentum. oportet etiam ſcire ſi ulcus adfuerit, non enim debet apponi in ulcere: quod ſi aliquo caſu accidente diſiuncta fuerit, ex utraque parte

trahatur

trahatur manibus: ut ad priſtinum locum redeat iunctura: quo facto, palma utrarunq; manuum locus conſtringatur, & poſtea fomētetur aqua calida: deinde circumliniaſ agrippa: & tabulæ ſuperponantur: huius autē mutatio fiat de tertio in tertium diem ſemper cum fomentatione, & poſt, ſupraſcriptum conſtrictorium appone. Siqua uero coſtarum hominis fracta fuerit & interius plicata, coſtam hoc modo reduces ad exteriora: fac cōſtitui ignem longum ad longitudinē hominis, & nudus calefaciat uentrem & coſtam. tūc uero habens mel coctum, unge manus utraſq; ex eo melle, & paulatim manibus perūctis blande tange locum, & trahe ſuauiter: ſic ſæpe facies trahēdo, donec æqualis ſit alijs coſtis. deinde marciato, cæteriſq; unguentis foueatur, & emplaſtrum apoſtolicon, uel diachryſu, uel aliquod quodlibet, donec ſanetur, exterius ponatur.

Emplaſtrū diachryſu, quod latine aureum dicitur: oſsium fracturam ſanat: parotidas, glandulas ſanat: ſpleniticū, callum pedis, & hemicranium mire curat: apoſtemata, & naſcētias, & carbunculos diſpergit: emproſthotonū uel cui in capite, uel ceruice, uel ſcapulis nerui contrahunſ, & omnem indignationē, uel phrenitin infantium ſanat.

℞. colophonię, reſinę ana ℥. ij. olei ℥. iij. picis lib. i. olibani, auripigmēti, aluminis añ ℥. ij. aceti quod ſufficit. Parotidas, glandulas ſic incidas. cutē ſuper incide ferro: deinde cum hamulo ferreo ſubtiliſsimo glandulas ad te trahe, & tandiu abſtrahe pelliculas circuncidendo cū ſpathula, donec omnes uenulas earū habeas: & ſic embrochā de panno incēſo ſuperpone, uel aliquod idoneum, ut ſanguis ſtringatur & ſanies: embrocha tūc cauatura lauetur, deinde unguentum fuſcum apponatur.

De oſſe fracto.

Ad os fractum. Cerebrum canis cum aceto calido diſtempera, & ſuperpone in panno lineo, per tres dies dimitte.

Item ad os fractum uel ſciſſum.

Inſimul albumen oui cum ſtuppa induc, & circunduc, & deſuper liga. Ad idem. Ceræ nouæ, ammoniaci, roſæ, myrrhæ, croci ana malagma facito: & linteolo apponito.

Tractum ad omnem plagam.

Aloes, myrrhę olibanę, maſtiches, añ. ℥. i. picis, ceræ, colophonię, ana ℥. ij. ſicca tere, liquida ſolue; cola per linteolum, fac magdalionem.

De febribus, & diebus timendis.

Rubra ad febrē tollendam. ℞. cimini, cozūbri, myrrhę, aniſi, croci, dauci, cretici, hyoſcyami, añ. ℥. i. opij ʒ. i. ſeminis apij ℥. i. mellis quod ſufficit.

Hydropoton ad febrem quotidianā, tertianam, ſed maxime quartanam, & ad omnes acceſsiōes & anguſtias, ſomnū facit, faſtidiū tollit, ſudorē ꝓuocat.

℞. ameos, myrrhæ, aniſi, croci, hyoſcyami, opij ana ʒ. ij. chamedryos, apij, petroſelini, ſpermatis mandragoræ, thuris ana ʒ. i. mel quod ſufficit, dabis cum aqua calida.

Ad quotidianam.

Si cum typo fuerit, accipiat potionem rubram miſtam cū hydropoto ante horas acceſsiōis. poſt bibat aquam frigidam. Si uero frigus fuerit, magnum uinum bibat, aut aquā calidam. ſi uero non profuerit iſtud, accipiat pancriſti, poſt bibat mulſam. Si uero ſtomachus fuerit plenus humore, ut uomat bibat oxymeli. quodſ ℞. aceti phialas ij. mellis lib. i. ſeminis radicis, & attriplicis ana ℥. i. quæ coquātur uſq; ad medietatem, & ante acceſſionem bibat, & ieiunet una hora, poſtea ſi nō uomuerit, accipiat aquam calidam, & bibat. De cibis, ius album manducet de gallina, cōfectum cū oleo farina, porcellos, hœdos. de uolatilibus, faſianos, turdos, perdices, ficedulas. de piſcibus, ſaxatiles, aut aſſos, aut elixos. de pomis, mala cydonia, & uuas, et mala granata. de uino, albū et leue.

Potio probata ad frigiditatem, & febrē.

℞. ſeminis trifolij acuti, opopanacis, ſerpylli. ana ʒ. iij. aniſi, fœniculi, amyli, apij ana ʒ. ij. farinæ orobi ℥. i. hęc ſimul tere, & pone in uino bono paululum, & poſt colligantur in modū uictorialis pōderis ℈. iij. dantur cum uino calido.

Electuarium quartanarijs, et quotidianarijs.

℞. ſiler, piper, amyli, marathri ana ℥. i. zz. pyrethri ana ʒ. iij. gariofilorum, galangę, ana ʒ. i. mellis quod ſufficit.

Ad quotidianam, tertianam, et quartanam.

℞. roſarum ʒ. xx. ſachari ʒ. xl. coſti dulcis, rhubarbari, arſenici, cinnamomi, nardi, maſtiches, ſpodij albi, ſandali citrini, et albi, berberis, gariofili, croci ana ʒ. ij. tere, et confice cum ſirupo uiolato, doſis eius ʒ. iij. ante acceſsionē et poſt.

Epithema ut ſudor febris exeat.

Semen lini fac bulliat in aqua, induc in panno, et pone ſuper ſtomachum.

Ad quotidianas acutas in æſtate.

Si habuerint turbidam urinā, ex ſanguine eſt. prima, uel ſecunda die, uel uſq; ad ſeptimam phlebotomabis. Si nimius feruor irruerit, hoc fac emplaſtrū, uel epithema, quod ualet ad febrē acutā. Succum ſolani tempera cum farina hordei, et induc in panno, et pone ſuper ſtomachum. Item panem aſſatum diu, ita ut fiat uelut carbo extinctus, poſtea tere, et cribra puluerē, et tempera cū uino, et fac epithema. Diæta utantur tali: ſucco ptiſanæ expurgato hordeo. nam hordeū poſitum in aqua una nocte, tundaſ, et ad menſurā unius phialæ ponatur in phialis quindecim aquæ, et coquatur lento igne uſq; ad tertiā partem, et coletur per linteolum, et utanſ farre molli. et de pomis, malo ſerico, aut dulcibus amygdalis, et pane in aqua, et de electuario ſupradicto. Quodſi in tempore autūni uenerit, et ſine typo fuerit, ſimiliter curabiſ. Si cum typo, uomitū prouocabis cū aqua calida, et oleo, aut cū oxymelite ſupraſcripto, et ſi fuerit conſtrictus, oxymeli catharticum dabis, quod conficitur ſic. Mitte acetū, et mel, et elaterij ℈. s. uel ſecūdum

uires

uires ęgroti. De cibis, ſuperius dictum eſt, quod ſi fuerit ſolutus, cibos ſtypticos damus. potu utere uino græco. Si uero in ſuo tempore uenerit cum typo, aut ſine typo, primum catharticũ dabis ad phlegma deponendum, id eſt diacalaminthes cũ adriano, uel omnes potiones calidas, ut picra, muſa, athanaſia, hydrocopion cũ aqua calida: cibos ſupraſcriptos: pannis autem, aut ceronium, aut oxyrocroceum cum cerotis cataplaſma. ℞. hæc micam panis, fabæ, abſinthij, farinæ fœnigræci, omnia æquali pondere, cõfice cum ouo molli aſſato, & cum oleo laurino, aut cyprino, & induc in panno, & ſupra uiſcera impone. expertum eſt. Si autẽ in tempore ueris, curabitur cum potione rubra et eſdræ. Cibos autem dabis, gallinas, carnes porcorum, & omnium uolatilium. De leguminibus, B cicer, far. De oleribus, fœniculos, betas, coctana. De piſcibus, ſaxatiles. Vinum, album & leue.

De febribus tertianis cum typo.

Ad febres tertianas cum typo. Muſam potionem ante acceſsionis horam accipiat, & poſt bibat aquam calidam.

Ad doplices tertianas.

Vtatur hydrocopio, & muſa, & rubra quaſi una potione.

Ad tertianam miſtam quotidianæ.

Pancriſti, & rubra hydrocopio, quaſi una potione utantur.

Ad tertianas acutas.

Si uomitu egent, ponatur mel, & acetum, quibus adhibeantur atriplicis ʒ. iij. & utantur. Si con- C ſtipati fuerint, accipias pulueris uiolæ ℥. s. & bibant interpolato die cũ aqua frigida, et utant̃ epithemate. quod eſt: ℞. farinę hordei ℥. iij. roſę ſiccę ℥. i. ſandali albi ℥. s. ſpodij ʒ. ij. maſtiches ʒ. i. canforæ ℈. i. tempera cum ſucco ſolani, & quaſi unguẽto ungantur: & utantur deſuper tegumento ſtuppæ: & bibãt quotidie ſuccũ mali granati mane, & poſt vij. dies, ſi urina fuerit turbida et rufa, et nil ſuperiora profuerint, balneo utatur, & fomentetur ex aqua et oleo, & poſt fomentum phlebotometur de media uena dextri brachij.

aliàs mole

Epithema ad omnes acutas febres.

℞. ro. ſeminis portulacę, ſandali albi et rubri añ. ʒ. ij. draga. parum, tempera cũ aqua roſea, aut ſucco mali granati, uel uuæ lupinæ. Si uero uolueris ut dormiat, ungantur frons, & nares, & aures, ex oleo uiolato: & lacte mulieris, & pedes loti in aqua, in qua papauer, & ſemẽ lactucæ, uel ipſę herbæ decoctæ ſunt, ungantur.

Antidotum ad idem.

℞. ſandali albi, ci. et ru. añ. ℥. i. draga. ℥. s. roſ. ℥. iij. ſachari ℥. iij. ſirupi quod ſufficit. Cibos dabis ſuccum oryzæ, aut alicę, ius galli, piſces ſaxatiles, poma frigidiſsima. de olerib. lactucas cũ aceto, portulacas, ſolanum, omnes cibos parũ ſalitos. dabis aquam frigidam, & mulſam de hydromelite, & ſi fuerit ſolutus, dabis ei cydonium melle confectũ ita: ſucci mali cydonij partem unam, mellis partes ij. coque ad lentum ignem, donec ueniat ad ſpiſsi- A tudinem mellis, & dabis exinde mulſam.

Epithema ad idem.

℞. maſtiches, thuris, fœnigræci, ſeminis lini, farinæ hordei, croci, omnia ęquali pondere, trita diſtempera cũ uitello ouorum, & cum oleo roſ. hoc modo confecto: tolle oleũ, & roſas cum rore ſuo, et mitte ſimul in puteũ, aut in aquã uiuam per xx. dies. poſtea tolle exinde, & pone ad ſolem undecim diebus: poſtea habeas ad umbrã: hoc oleũ frigidiſsimũ eſt, et ſi unxeris igneam febrem de hoc oleo, mitigat eam, & ſolet eam amputare. Hęc eadem febris ſi fuerit in autumno curabitur: ſi diateſeron temperabit̃ cum uino, cum rubra, cum mulſa. Cibandi ſunt talib. ut eſt far, ſimila, & granũ bene coctũ, carnes pecudũ, & pedes porcini, & gallinæ, uinũ album & leue. In tempore hiemis, ſi fuerit cum typo, curabitur cũ mulſa, & hydrocopio, & rubra: & ſi ſine typo fuerit, prolõgabitur: ilixo periclũ dabis cum aqua calida: cibos, carnes porcellorũ, cerebella eorũ, phaſianos, & agreſtia uolatilia, Quod ſi fuerit in tẽpore ueris, curabit̃ potione rubra, et roſata ſimplici quod eſt. ℞. croci orientalis ℥. i. draga. ℥. i. ſucci liquiritię ℥. i. ſeminis citru. melo. ana ℥. i. roſæ ℥. iiij. tempera cum melle ro. et aqua roſea.

aliàs laxatiuũ

Rhodaſachara ad idem.

Accipe roſarum albarũ lib. i. minutatim incide roſas, & frica bene cum manibus ipſas cũ ſacharo, et pone in uaſe, et ligabis, ponasq; ad ſolem lx. diebus donec bene coquatur, et nocte auferes.

Diacydonion ad idem.

Coctana mundabis interius et exterius, et coques cum aqua bene, et in una libra pomorũ, pone ij. lib. ſachari, et iterum coques ad ſpiſsitudinẽ, poſtea addes pulueris ſandali rubri, et citrini ana ℥. s. ſpodij ʒ. vi. roſę ʒ. x. ſeminis portulacę ʒ. iiij ſucci liquiritię, ſucci rhu. draga. ſeminis cucu. ana ʒ. ij. mãnę, caſięfiſtu. añ. ʒ. vi. croci ʒ. ij. maſti. ʒ. i. camphorę ʒ. i. adde ſiru. uiolati ſimplicis quod ſufficit. Cibos dabis, ſuccum oryzę aut alicę, ius gallinę, &c. ſicut ſuperius notandum eſt.

De febre quartana cum typo.

Ad febrẽ quartanã cum typo. Si fuerit in ęſtate, ante horam acceſsionis dabis potionẽ muſam. Si fuerit in hyeme, utantur potione diaſulphuris, et diakeę unguẽto. de cibis, utant̃ rapis. porris coctis, et farre, et ciceribus. de carnibus, porcina, agnina, pedibus porcinis, gallinis. de pomis, mala cydonia. de uino, neq; leui neq; forti.

Ad duplicem quartanam.

Ad duplicem quartanam. Adriano, et pancriſto temperatis utantur cum balſamo: quartana ſi fuerit tempore ueris, curabitur potione eſdrę, miſta cũ potione ſancti Pauli, et muſa ęnea, Vnctionem talem facimus: ſinapi ungimus dorſum ante unam horã acceſsionis, cibos autẽ calidos et ſtypticos damus: ut lepores, phaſianos, perdices, anates, anſeres. de leguminibus, granum bene coctum, cicer, fabam fractam. de oleribus, fœniculũ, capita raparum, rutas agreſtes coctas, uinum rubrum et forte. in ęſtate uero, ru. miſta cũ theriaca

A mũdiſsima cũ uino tẽperata damus: & unguento marciato ungimus totum corpus, ante unam horam acceſsionis prope ignem donec ſudet, & preterea hora acceſsionis. cibos autem ſuperius diximus. Si tẽpore autũni uenerit, curabitur potione adriani, et diacalaminthes. & trochiſcis probatis ad quartanã: petroleũ dabis bibendũ. ungimus totum corpus ante & retro dialteas, & quotidie damus origanũ ad bibendũ, cibos uero ut ſupra.

Vnguentum ad quartanam.

℞. cinnamo. ℥. ij. croci ℥. i. myrrhę, ſtyracis, ſagapeni, ana ℥. v. laſeris ℥. iiij. gẽtianæ ℥. ij. mellis quod ſufficit, da in modum lupini, cũ aqua calida. Ad idem. Oleo pulegino utere cũ nepita. purgat ſtomachũ & thoracẽ, cæteraq; membra, ita ut prius utaĩ commiſtione ſancti Pauli, & calidarũ potio- B ne, cõfricetur totum corpus cum uino auſtero.

De febribus ephemeris.

Ad ephemeras febres. Si naſcantur ex calore, utantur tenui balneo, & fomentenĩ ex aqua calida, & oleo: & bibãt aquã frigidam, uel tenue uinum, & utanĩ frigida dięta, ſcilicet cucurbita, portulaca, malo matiano, uel ſyriaco, uel ſucco mali granati. de carnib. pipiõibus, ſyluaticis uolucrib. Si autem ex frigore fuerit, ungaĩ ſtomachus oleo maſtichino, quod recipit olei roſ. ℥. ij. maſtiches ʒ. iij. coſti ʒ. i. rutę uiridis ʒ. ij. ſimul in oleo coquanĩ, & ex ea ungatur ſtomachus, & detur potio diatrionpepereon. diæta, accipiãt pecorinam carnẽ unius anni & agninam, & pipiones domeſticos, & bibant uinum rubrum & ſubtile, & ferantur C ad balneum calidum.

De ſynocha febre.

Ad ſynocham. Si ex ſanguine fit, uel ex cho. ru. phlebotoma in prima die, uel ſecunda, aut ad ſummum in iij. die. ſi maſculus fuerit, in dextro: ſi fœmina, in ſiniſtro: ſi uentrẽ habuerit conſtrictũ, clyſterizabis ita: accipe ſuccũ cantabri, & maluas tunſas, coquanĩ cum oleo, deinde colato per linteum, & utere. Si autẽ deſiderauerit balneũ, concede ſibi, & utatur fomento ex calida, & oleo: dięta utatur tali. ſucco ptiſanæ, & farre molli, & malis matianis, & ſyriacis: & pane in aqua.

De homotono.

Homotonus curabitur ſic: potionem roſatã ſuperius ſcriptam teneat ſub lingua uſq; dum lique- D ſcat, & ſaliuam eius glutiat. unctionem talem facimus. oleo roſeo frequenter ungimus caput, et pręcordia. epithema tale facimus. ℞. croci orientalis ℥. s. maſtiches, olibani ana ℥. i. ouorum aſſorum uitelli quantũ tibi uidetur: confice cum oleo roſeo, & pauco aceti, ſuper præcordia ponas.

Item alia unctio.

Oleum roſeũ, cum portulacæ ſuc. aut cum ſuc. uerbenæ, aut cum ſuc. cucur. ſuper præcordia pone. diætã talẽ damus: ſuc. alicę & ſuc. oryzę: à uino abſtineat, ſed mulſam atticam damus. Ad idẽ. Si uentrem cõſtrictum habuerit, clyſterizabis cũ ſuc. cantabri, aut bibat pſyllium in tribus aquis lotam, & utatur mali grana. ſuc. & malis, & pyris, et A ſorbis maturis, & ungatur unctione quæ recipit ſuc. ſemperuiuæ: ſuc. portulacæ, ſuc. raſuræ cucur. olei roſ. ana ℥. i. & ungatur ex his totum caput, præter loca ubi cerebrum eſt: epithemate utantur ut ſupra.

De cauſo.

Cauſus naſcitur ex cho. ru. nimiũ ſic. circa ſubtiliores uenas hepatis, quę his ſignis cognoſcitur: ſitis, & inſomnietas eſt magna, & alienatio proſequitur, & ſurditas, aut muti fiunt: quãdo hęc ſigna ante triduũ habuerint, ꝙ febris fiat, dolor capitis ſentitur, & buccinæ auriũ, ipſe dolor cũ forti ictu & tremore conficitur. Mederi oportet phlebotomo in principio curationis, & frigida potione, & frigida adiutoria neceſſaria ſunt his quę ſupra diximus. Euacuetur autẽ humor cholericus, extin- B guaĩ, et diſſoluaĩ per ſudorem, aut per uomitum, aut per uentris ſolutionem. Certiſsime autẽ extinguitur ſi biberit aquam multam & nimis frigidã: etiam hydromeli bibat, aut lauacrum intret ut ſudet, ſed non deſcendat in ſoliũ, nec diutius moretur. de eſcis uero nihil niſi ptiſanam manducet.

De nephritica paſsione.

Ad nephriticam paſsionẽ. Si fuerit ex cho. ru. in dextro latere, detur ei muſa, uel iuſtinũ minus, poſt elixaturam apij & fœniculi, quæ cõficitur ex corticibus eorũ in aqua coctis, ſi fuerit in ſiniſtro latere, ex phlegmate uel cho. ni. detur ante adrianum, & iuſtinũ maius, cum decocto apij & petroſelini macedonici. ſi fuerit ſine febre, uinũ bibat, ſi fuerit cum febre, aquam: & utãtur emplaſtro ce- C ronio, & fomenteñ cum aqua calida, & ſuccum creſsonis per ſe bibant. Diæta uero, omnia calida & leuia: & utantur creſcionibus, & alexãdris, & urticis: petroſelinis, & apio, & aſparagis. de carnibus, porcina, agnina, hœdina. de uolatilib. phaſianis, perdicibus, turdis, ficedulis. de leguminibus, cicere. de piſcibus, nullatenus. de uino, claro & rubro utantur.

De pleuritide.

Ad pleuritin. Si fuerit ex ſanguine, & ſpuerit ſanguinem, phlebotoma de brachio eiuſdem partis. & eozumbrũ coctum in patella cum mel. plagellę imponatur ita, ut refrigerata altera calida imponatur. ſi fuerit ex cho. ru. utaĩ electuario quod recipit amygdalarũ ℥. ij. pineæ mundatæ ℥. ij. gum- D mi ſaracenici ℥. i. † dragaganti albi uel rubri ℥. i. ſe- *diàs ſandali* minis citruli. melo. cucu. cucur. mundatorũ ana ℥. i. tempera cũ decoctione epithymi, amygdalę purgatæ teranĩ, & ex ſuc. aqua inficiaĩ, & ita bibat: ſi ex phlegmate fuerit, accipiat pilulas ex ſagapeno factas, & bibat decoctionẽ hyſſopi cum aqua, uel puluere facto de caprifico cocto in pice in modũ emplaſtri utatur. Diæta uero ſit, pultes, far molle, & amygdalæ, et bibat aquam eorum.

De phrenitide.

Phrenitis ſi fuerit tempore ueris, curabitur ſic. Venam quæ in media fronte eſt poſt vij. dies tangimus, et eos ſternutare facimus cum elle. albo, et euphorbij puluere. quod ſi ſternutauerit, bonum. Vnctionẽ facimus talem. oleo roſeo, uel oleo uio.

frontem

frontem, & præcordia inungimus. & ſępius faciē eius aqua frigida irrigamus, ut nō dormiat. Si fuerit tempore æſtatis, ungimus pręcordia eius cum oleo ro. & ſucco ſemperuiuæ.

Antidotum Baſilij, hemitritæis omnibus.

℞. Coſti, carpobalſami, celticę, gariofilorū añ ℥. i. croci ℈. i. nardoſtachyos, melíloti añ ℈. ij. caſię fi. foliorū ſemperui. foliorum ana ʒ. ij. mel lib. i. aquę lib. i. & s. aut ij. tere, et infunde. cataplaſ. ad omnes febres. ℞. lini ſemen, hordeū, fœnūgrę. abſinthiū, anethū, apiū, petroſeli. libyſticū, & lupinos, ex ſupradictis farina facta mittas oleum deſuper, aut axungiam ueterē, & facto ita cataplaſmate, induc in linteolo, et calidum ſuper ſtomachum impone: omnibus diebus mutando, & calefaciendo.

De diebus timendis.

Quiſquis prima die cuiuſq; menſis in infirmitatem ceciderit, ſequens iij. dies eſt timēda, quam ſi tranſierit, uſq; ad triginta dies euadet. Qui uero ſecunda die deciderit xiiij. timēda eſt. quā ſi tranſierit, diu euadet, licet ægrotans. Qui autē tertia die deciderit, ſine moleſtia liberabiť in proximo. Et qui in quarta die inciderit in infirmitatē, grauiter uſq; ad xviij. diem infirmus erit, ſed euadet. Quinta die ægrotās, licet grauiter patiať, euadet. Sexta die decidens licet ſanari uideať, quinta tamen die alterius menſis morieť. Qui ſeptima die deciderit, abſq; moleſtia liberabiť. Octaua die ęgrotās, ſi nō fuerit factus ſanus uſq; ad xv. diē, morieť. Nona die ęgrotās, quāuis cum ſumma moleſtia, euadet. Decima die qui deciderit, ꝓculdubio morietur. Vndecima die qui deciderit, in proximo liberabitur. Duodecima die qui deciderit, niſi liberatus fuerit, in xv. die, morietur. Tertiadecima die qui deciderit, infirmus erit uſq; ad xviij. quam ſi trāſierit, euadet. Quartadecima die ſi quis deciderit, manebit uſq; ad xv. diem, & ſic euadet. Quintadecima die ſi quis deciderit, niſi intra xviij. dies cōualuerit, morietur. Sextadecima die ſiquis deciderit, licet per xxviij. dies moleſteť, tamē liberabitur. Decimaſeptima die decidens infirmus, uſq; ad xviij. dies euadet. Decimaoctaua die decidens ſubito ſanabiť. Decimanona die decidens euadet ſimiliter. Vigeſima die decidēs v. diebus euadet, ſed tamen ſequēti menſe morieť. Vigeſimaprima die ęgrotans, niſi periculū mortis incurrerit, intra x. dies alterius menſis liberabiť. Vigeſimaſecūda die decidēs, licet x. diebus patiať grauiter, liberabiť. Vigeſimatertia die decidens, quāuis cū moleſtia, altero mēſe liberabiť. Vigeſimaquarta die decidēs ægrotās xxvij. die quaſi liberabitur: attamē mēſe ſequēti morieť. Vigeſimaqnta die decidēs, licet aliquātulū patiať, euadet. Vigeſimaſexta die decidens non morieť. Vigeſimaſeptima die decidens, licet uſq; ad exitū patiať, tamē in altero menſe liberabiť. Vigeſimaoctaua die decidenti mors minať. Vigeſimanona die decidēs ægrotans, paulatim altero mēſe liberabiť. Trigeſima die, utrum infirmus euadat, dubiū eſt. Similiter qui Trigeſimaprima die ęgrotauerit: utrū euadet ignoratur.

A De urina & pulſu.

Quoniam & cauſarum omniū & nōnullarum dimenſiones atq; imminentis ſpiritus præuidere difficile eſt, urinę diuerſitates, & uarios pulſus arguto ſtilo cōſcripſi: ne cōfuſa ratiōe medicinæ uel ordinata quęrenti pernoſcere feciſſent errorem.

De urina & pulſu in febribus ephemeris.

Ephemeræ febris pulſus eſt ſimplex, non ualde inæqualis, aut ſordidus, aut difficilis: quarum ex urina, ſi guttatim fuerit egreſſa, & patiens dolorē capitis ſenſerit, hæmorrhoidas ſcias eſſe uēturas. ſi uero ex animi ęgritudine, id eſt triſtitia, aut cupiditate febris nata fuerit, pulſus eius eſt laſſus, tenuis in principio: ita ut putes eū multis temporib. ex longinqua infirmitate ægrotaſſe. Vrina in his
B rufior inueniť, q̃ in cæteris ephemeris febribus. Si autē ex iracūdia ægritudo nata fuerit, & febris fuerit in magnitudine, & in nimietate, pulſus fit non minuēs atq; deſinēs. Sicut in his qui ex triſtitijs, & uigilijs, atq; cogitationibus laborant, urina crocea eſt, & ignea, & extra conſuetudinē cholerica euenit cum morſu ueretri exiēs. Nam qui ex multo labore ſudantes deficiunt, & frigeſcūt, pulſus eorū mitior inuenitur & laſſior. urina uiridis & turbulenta apparet. Quę ſi ſubito aſperitatē, & ru. uini colorē aſſumpſerit, & calor defecerit: aut ſi fuerit uerſa in album co. aut dolorem articulorum, aut auriū nūciat apoſtema, id eſt parotidas. quod ſi † cholerica ſupradicta urina abundans fuerit, & nō ſupradictum dolorē habuerit, eius ægri- *aliâs colore*
C tudinis ſolutionē oſtendit futuram. Vrina alba et ſpiſſa bonā ſignificat ſanitatē: ſi tamen capitis dolor non fuerit. Si autē talis coloris urina in initio ægritudinis uenerit, contractionem corporis futurā denunciat. Illi uero qui nimia fatigatione fuerint laſſi, pulſum habēt maiorē et laſſiorē, in hiſq; urina rubra eſt & cādida. Quibus uero indigeſtio ciborū febrem attulerit, pulſus eorum labentior & mitior ictu, & procedente tempore acrior fit. Vrina uero eorum multum ru. eſt. Quibus inguinum dolor febrem mouerit, pulſus eſt maximus, & grandis ictu, & uelox, atque ſpiſſus. Vrina his ſubalbido colore apparet, & communis ut in cæteris ephemeris.

De urina & pulſu cauſi, ſynochi, & ſynochę.

D Cauſus & ſynochus, hi ambo habēt pulſum ſynochæ conſimilem: non horarū declinationes ſimiles. quib. ſi lingua fuerit arida, & uomitus cholericus & urina † lucida mors ſignificatur. Vrina *aliâs liuida* crocea & turbulenta cum nebulis non bonis, & pluribus diebus in eis nō egeſta, aut longinquam ægritudinem, aut mortem futuram dicit. Vrina crocea ſi guttatim ſtillando fuerit egeſta, uētris cōſtrictionem malam cum animi turbatione & anguſtia oſtendit. Vrina alba & aquoſa in augmento ægritudinis, aut in ſtatu ueniens, laborem corporis cum frigore, & maciem nūciat futuram. Si uero pinguis fuerit, mortem ſignificat. Vrina ſimilis ſpermati hominis, imminentia nuntiat. Vrina uiridis critico die immutata, mortem oſtendit.

A Vrina uiridis ſi ſe mutauerit in album, aut aquo-
ſum colotem, typicam ęgritudinem uenturã ſigni
ficat. Vrina ęruginoſa ſtrãguriam ſignificat. Vri-
na ni. et tenuis, cũ nebulis, phrenitim oſtendit: ma
xime ſi odor uitioſus fuerit ei. quibus autẽ fluxus
ſanguinis ex naribus uenerit, ſolutionem eius æ-
gritudinis ſtatim fore ſignificat. Vrina æruginoſum habens colorem, ſpaſmũ ſignificat. Vrina ui.
& tenuis cum auriũ obtuſione et inſomnia, & in
ſe nebulam habens, tempus longum eius ægritu-
dinis nunciat, et ſanguinis fluxũ imminere oſten
dit. Vrina ſanguinea cum dolore capitis et hypo-
chondrij dextrę partis, ſtatim ſubitaneã mortem
ſignificat. Vrina pinguis ſine febre ſenibus eueni
ens, apoplexiam facit, quę cũ ſoluta fuerit, caligi-
B nem oculorum cito tranſeuntẽ, et delectationem
cibi oſtendit. Vrina turbulenta et nõ uaria, criſim
cum dolore aliquo uenturam oſtendit.

De urina et pulſu in homotono, auc-
maſtico, et paraucmaſtico.

Homotonus pulſum habet grauem, ſpiſſum et
ſordidum. Aucmaſticus uero pulſum habet uigẽ-
tem, et ſordidum, ſine intermiſsione. quibus gra-
uis eſt, per ſingulos dies et horas febris augmẽta-
tur, nullo ſtatu uel declinatione interueniente. V-
rina ruſa in his inuenitur. Paraucmaſticus autẽ in
ſecundo uel tertio die cum declinatiõe pulſum te
net mitiorem, quãuis in principio uehemens fue-
rit. In his ergo omnibus pręſcriptis paſsionibus ſi
urina fuerit colo. liuida, et tenuis cõſtitutiõe, phre
C nitin futuram denuntiat: quã longo tempore pro-
trahi ſignificat. Vrina colore alba, et cõſtitutione
tenuis, cũ nebulis non bonis, retum et dolorẽ, et
indignationem ſignificat: ſi in bono colore, et in
die critico conuerſa fuerit, certũ diſcuſsionis tem
pus denunciat. Si uero ex bono colore in malum
die critico conuerſa fuerit, futuram mortem oſtẽ-
dit. Vrina cholerico colore, nebulam albam ha-
bens, & furfures ſupernatantes, aut longam ægri
tudinem aut mortem ſignificat. Vrina tenuis cũ
nebulis non bonis, phrenitin, ſiue mortẽ, aut ſpaſ-
mum ſignificat. Vrina alba ſi ſe mutauerit, apoſte
ma celerius uenturum ſcias. Vrina turbulenta, et
tardius reſidens, maxime ſi ſanitas intraneorũ fue
rit, & per multos dies perſeuerauerit, & nõ ſe mu
D tauerit, pro certo ſcias acutas febres in tertianam
conuerti. Vrina ſubalbida, & ſpumoſa, aut ruſa,
& ſi ex cholerico humore ipſa ęgritudo nata fue-
rit, mortem ſignificat: quod ſi eo tẽpore ſanguis
de naribus fluxerit aquoſus ſubito, & à ſolito abũ
dans: & tenuem ſe urina fecerit, & diu perſeuerãs
non ſe mutauerit: frigus ſubitaneum demonſtrat
uenire: pro quo frigore fit ægritudinis ſolutio nõ
bona. Vrina cũ ſudore ſi in febrium augmẽto fue
rit, & abundantia urinæ fuerit, mortẽ cito uentu-
ram nunciat. Vrina rubra & ſpiſſa modo ſupradi
cto, mortem cito futuram ſignificat. Vrina rubra
& ſpiſſa ſi fuerit egeſta frequentius, & ſi dolor ca
pitis, & ſcapularum affuerit, & auditum patiens
obtuſum habuerit, & hypochondriorum dolorẽ,

A ſenſerit, futuram phrenitin denunciat: quod ſi in-
fra vij. dies ſoluta fuerit, ictericũ facit: & ſi nõ fue-
rit ſoluta in macronoxiam uenerit, et nebulæ non
bonę in eadem fuerint, ex eadem phreninde mo-
rietur. Vrina alba, & aquoſa, & nebulam bonam
habens, & eũ odore bono egeſta, ſupradictã phre
nitin purgat. Vrina lactea ſi in initio ægritudinis
iuuenibus euenerit, non bonũ ſignificat. Vrina al
ba, ſpumoſa, & nebuloſa, nõ bonum ſignificat, &
ſi in critico die, aut poſt criticum diem ſuperuene
rit, ſolutionem ægritudinis oſtendit. Vrina nigra
cum ſudore, non bona ſigna imminere oſtendit.
Vrina pulueruleuta, & maxime ſi frigus, & lippi
tudo oculorum fuerit, & caligo, et ſuperiores par
tes in ſudorem ueniant, uenturum ſpaſmum denũ
B ciat: ꝙ ſi ſe ſupradicta urina abſtinuerit, & dolor
capitis cum ſudore corporis fuerit, ſpaſmũ ſtatim
uenturum oſtendit. Vrina non bonum colorẽ ha
bens, & ſi non fuerit digeſta, uel conſtitutionẽ uri
næ animalis ſimilem habuerit: & miſſa in calice ci
to reſederit, & amens patiens fuerit, & inſomniã
ſenſerit, ſpaſmum ſignificat, aut mortem. Vrina ſi
ne nebula turbulenta, non bonum ſignificat. Vri
na nigra, aut liuida, non ſine periculo erit. Vrina
crocea, & ſpiſſa, laborem, & dolorem, & grauedi
nem in hac ęgritudine, ſiue mortem oſtendit. Vri
na tenuis, maxime ſi dolor capitis, et ſcapularum,
& inſomnia fuerit, phrenitin, & paracopen, & de
mentiã, ſiue cardiacã ſignificat. Mulieribus tamẽ
hoc tale ſignũ mortẽ ſignificat. Vrina tenuis in
C cretico die ſi aſpera facta fuerit, ſtatim ſudorẽ uen
turũ demõſtrat. Vrina ſupraſcripta poſt criſim ſi
ſe mutauerit, eius febris fiet repetitio. Vrina ſpiſ-
ſa, & cholerica ſi fuerit augmento febris, mortem
ſignificat. Vrina nigra, per uarios colores frequẽ
ter mutata, cum nebulis non bonis, & uelut con-
ciſis, & ſeparatis, & frequenter in nigrum colorẽ
conuerſa, phrenitin cum morte ſignificat. Vrina
nigra, & lucida, cum ſudore, & dolore hypochon
driorum, mortem nunciat. Vrina tenuis, & boni
coloris, frequens, et multa egeſta, macronoxiam,
& ſolutionem ægritudinis oſtẽdit, ſed apoſtema
ſcias eſſe futurum, & per uentris ſolutionẽ ægri-
tudinis criſim demõſtrari. Vrina alba, & turbulẽ
ta, & nõ cõpoſita, aliquem dolorẽ cũ periculo nũ-
D ciat. Vrina nigra, & ſpiſſa, nõ boni coloris, ſi mul
tus ueſicę dolor †fuerit mortem ſignificat. Vrina *aliàs nõ fuerit*
nigra, & tenuis, & æſtuoſa, ſi æſtuatio fuerit cũ fa
ſtidio, & ſi turbatum ſenſum patiens habuerit, &
non recte intelligat, & loquaṫ, aut maleſactio non
defuerit, mortem oſtendit. Vrina quæ ueluti flo-
rem uini ſupernatantem habuerit, phrenitin, aut
paracopen uenturam oſtendit. Vrina ualde luci-
da, phrenitin uenturam oſtendit.

De quartanis febribus.

Quartana febris in initio pulſum rarũ, et ſegnẽ
facit, & in alto poſitũ, declinãte autẽ paſsione in-
ueniṫ pulſus laſſus, ſordidus & ſegnis. Cui cauſæ
tẽpore accidẽte frigido, minuiṫ †plus accẽſo calo- *aliàs pulſus*
re. Vrina in his miſto calore apparet maxime pal
lida

lida, uel fuſca & indigeſta uidetur.

De tertianis febribus.

Tertianarijs pulſus eſt ingens, citatus, uehe-
mens, creber. Vrina in eis crocea, aut ſatis rubra,
quaſi ſanguinea uidetur.

De quotidianis febribus.

Quotidianis febribus pulſus eſt minor ꝗ̃ quar-
tanæ. Vrina eorum cãdida apparet, aut ſpiſſa, aut
turbulenta. Vrina alba ſi longo tempore perſeue-
rauerit, frigora ſoluit. Memineris autem quanto
quartanariorũ pulſus à tertianarijs minor eſt, tan-
to quotidianorum à quartanarijs inferiorem eſſe.
Vrina nigra quartanam nunciat. Vrina cũ nebu-
lis ſciſsis, macronoxiã ſignificat. Vrina nebulas
cholericas habens, in ægritudinem acutam tranſi-
re ſignificat. Vrina quæ uelut raſurã habuerit, &
B arenam & in nebulis quaſi ſanguinem, ſyntexim
renum, id eſt colliquationẽ oſtendit. Vrina phleg-
matica ſi apparuerit ſicut ſol in limpidis colorib.
indignationem renũ denũciat. Vrina alba ſi ſe ſu-
bito in malũ colorem mutauerit, proximã nũciat
mortẽ. Vrina tenuis ſi poſt criſim uenerit, & lon-
go tẽpore perſeuerauerit, repetitio cuius libet ę-
gritudinis fiet. Vrina tenuis ſi in malum colorem
ſe poſt criſim mutauerit, & ij qui patiuntur prima
ætate fuerint, contractionem corporis ſignificat.
Vrina aſpera ſi poſt criſim fuerit, in eãdem febrẽ
reintegrari demonſtrat ægrotum.

De dolore capitis.

Caput dolentibus ſi urina liuida fuerit, augmẽ-
C tum ſignificat. Vrina rufa ut ſuperior demõſtrat,
quibus ſi ſanguis de naribus fluxerit, huius dolo-
ris fiet ſolutio.

De ſynanchicis.

Synãchicis pulſus eſt paruus, uelox, & denſus,
qui quãdo ad periculũ ueniũt, ſine pulſu ſunt.

De cardiacis.

Cardiacis pulſus eſt paruus, & denſus, quibus
imminẽti periculo pulſus fit catoryctus, id eſt de-
foſſus, uel deciduus, & quando creuerit, quaſi ia-
culum contrahiĩ, & fit uelox, & paruus, & minus
clarus, & inanis, & uelut creber, ac ubi cœperit
diàs creſcere †crebreſcere paſsio, incipit uibrans eſſe, non cla-
rus, cũ tremore, & formicatione, incognitus, & ſe
ſubducens. At ubi cœperit grauari, pulſus fit den-
D ſior, & poſt defectior, quibus uelut incluſus eſſe
ſentitur, quod eſt peſsimũ ſignũ, quæ quando ad
melius uenerit, pulſus inuenitur exaltatus, & be-
ne diſpoſitus, & leuis ictus. Vrina eorum alba &
aquoſa, cũ nebulis albis, eorũ ægritudinis ſolutio-
nem oſtẽdit. Vrina in eis ſpiſſa quãdo fuerit, quæ
ſpiſsitudo ſi uelut ſciſſa apparet, paralyſin ſignifi-
cat.

De pleuriticis.

Pleuriticorũ pulſus eſt ſpiſſus, quæ paſsio quã-
do facta fuerit grauior, pulſus plus cõſpiſſatur, &
fit uelox, & ualidus, & ueluti fluctuãs, & inſpiciẽ-
tium digitis uelut ungues ſentitur. Quando autẽ
ad peripleumoniã conuertiĩ pulſus, fit ſpiſsior ꝗ̃
ſupradictis. Vrina tenuis, & ſanioſa ſi in initio æ-
gritudinis uenerit, & per multos dies manſerit,

A phrenitin futuram nũciat, maxime ſi ei tuſsis ſic-
ca, & inſomnia fuerit. quibus ſi ſanguis narium,
& plurimus dolor uenerit, ſolutionẽ ægritudinis
huius futurã nũciat. Vrina pinguis, & rufa, mor-
tem futurã oſtendit. Vrina alba, & ſubliuida mor-
tem demonſtrat. Vrina tenuis habens ueluti limũ
liuidum, indigeſtionem, aut mortem nunciat.

De peripleumonicis.

Peripleumonicis pulſus eſt ualidus, & ſpiſſus,
qui quando ad periculum uenerint, pulſus fit tar-
dus, & ueluti non comparens, et formicãs. Vrina
eorũ nigra, cũ uarijs nebulis, mortẽ futuram oſten-
dit. Vrina ſanguinea, cum nebulis ſupradictis, ui-
tę periculum nũciat. Vrina indigeſta in initio, et
ante criſim, ſignificat mortem futuram.

B De cachecticis.

Cachecticis, & phthiſicis pulſus eſt laſsior, &
talis morituris imminenter efficitur.

De dyſentericis.

Dyſentericis, & iliacis eſt pulſus laſſus, minus
tamen ꝗ̃ cachecticis, quibus ſi cum ſingultatione
pulſus fuerit, mortem futuram oſtendit.

De hepaticis.

Hepaticorũ urina alba, & ſpiſſa, et plurimũ ege-
ſta, ſanitatẽ promittit. Vrina ſanguinea, mortife-
ra eſt. Vrina nigra, & turbulenta, & uelut capillo-
ſa, & aliquid raſuræ habens, mortẽ ſignificat.

De ſpleniticis.

Spleniticorum urina rufa, uel nigra intempera-
ta, & tenuis, periculum uenturum oſtendit. Vri-
C na lucida nimis, bonum ſignum ſignificat, quæ ſi
cum nebulis fuerit, quaſi conglobatione inſtanti,
bona imminentia oſtendit.

De ictericis.

Ictericorum urina intemperata etiam ut ſupra
protractionem in longum tempus ſignificat. Vri-
na rufa, & ſpiſſa plurimum egeſta, ſanitatẽ, & ſo-
lutionem uentris promittit.

De hydropicis.

Hydropicorum urina intemperata, et pauca, et
rufa quando fuerit, mortem annunciat.

De Iliacis.

Qui dolorem patiuntur ilis, pulſus eſt denſus:
& ſi ad periculum ueniũt, fit eis pulſus mitior.

De ijs qui in renibus patiuntur.

D Iis qui in renibus patiuntur pulſus pigrior in u-
na manu, maior, ac uehemens, plenus, uel ſiccus,
aut celer inuenitur. In altera uero manu pulſus in-
uenitur paruus, aut imbecillis, aut inanis, diſpari
tempore reſpondens.

De nephriticis.

Nephriticorum pulſus laſſus. Vrina in his ru-
fa ſi fuerit, non bonum ſignificat. ſi cauſa in peius
protrahit. Vrina in his ſpiſſa, & color uelut ſper-
ma hominis, mortẽ ſignificat. Vrina uinoſa, aug-
mentum doloris ſignificat.

De apoſtematibus.

Qui eruptionem patiuntur apoſtematum, his
pulſus eſt ſpiſſus, qui neq; in declinatione, neq; in
augmento mutatur.

De ulceratione renum.

Iis qui renum ulceratione habēt urina ſpiſſa apparet, habens uelut carnes ſupernatantes, nimiū dolorem uentris ſignificat.

De ſcabie.

Scabiem in ueſica habentibus urina ſi ſpiſſa apparet cū furfuribus ſupernatantibus, dolorē futurum oſtēdit. Vrina ſanioſa, et plurimum egeſta, et uelut coagulata, aut aliquā eruptionē in renibus, aut initium calculi in proximo uenturū oſtendit.

De iſchiadicis.

Iſchiadicorum urina ſanguinea, et tenuis, et intemperata, in dolorem ſi uenerit, acriorem dolorem uenturum oſtendit.

De arthriticis.

Arthriticorum urina ſanguinea, et tenuis, nimios labores uenturos indicat. urina rubra, et nebuloſa, dolorem ceſſare ſignificat.

De opiſthotonicis & emproſthotonicis.

Opiſthotonicis et emproſthotonicis pulſus eſt in tenuitate deductus.

De cognitione urinæ.

In omnib. his infirmitatibus, id eſt phthiſi, hydrope, apoplexia, epilepſia, peripleumonia, paralyſi, cholica, dyſenteria, ſi urina rubra fuerit, mortem ſignificat. In phrenitica uero uel pleuritica, ſynocha, cauſo, tertiana, ſi urina alba fuerit, aut ſubliuida, mortē ſignificat. Vrina alba ſine febribus, in maſculis, ſiue fœminis, dolorem laterum, & aliquādo renum ſignificat. & prægnantē fœminam ſignificar aliquantulum. Vrina aſterica, id eſt habens quaſi ſtellas, ubi fœmina eſt, multum dolorem ſtomachi, grauitatē ue capitis, maſculis, ſcapularum dolorē ſignificat. Vrina ſi ſuperius claritatē habuerit, & inferius nebuloſa, & ſubliuida, fuerit, dolorem renum ſignificat, & coxę & genu, & ſuperius ſtomachi. Vrina ſi ſuperius fuerit ſubnigra, & plena, & inferius claritarem habuerit, inferius dolorē renum, & ſuperius grauitatem capitis, obturationē aurium & nariū ſignificat, quod fumus ſtomachi facit. Vrina alba, & nuda in omnibus, debilitatem, & frigiditatē ſignificat corporis. Vrina alba, & pinguedinoſa, uel iumētina, dolorem renū ſignificat, & ueſicæ, & capitis aliquātulum. Qui ſæpius ad urinam uadit, infrigidationem ueſicæ ſignificat. Qui patitur uitiū hepatis, urinam rubram, & obſcurā habet. Vrina pulmonis pinguedinoſa, & alba, peripleumoniam ſignificat. Si urina ſpumoſa ſuperius fuerit, ſignificat ſtomachi uentoſitatem: & aliquando deſiderium ueneris, & tuſsim, & frigiditatem.

De febribus maioribus.

Vrina quaſi ignea, ſignificat tertianam. Vrina ſanguinea, ſynochū cauſam ſignificat. Vrina ſanguinea, et obſcura, cauſon ſignificat. Vrina de pleuritide quaſi fæx eſt. Iuuenes raro moriuntur inde, & ſenes raro euadunt: ſed qui quarta die ſolutionē habuerint, nō euadūt. Vrina in febrib. roſea, et obſcura, phrenitin ſignificat. De ſynocho em̄ incidit homo in phrenitin. Si fœmina habue-

A rit urinam uelut iumēto ſimilē: dolorem uuluæ, & matricis, & febrē ſignificat. Cura fœminarū hæc eſt, ſi doluerit uulua, poſt balneū accipiat triferā magnā, & ſero mittat ℈.ij. de eadem in uulua.

De uulneribus ſanandis.

Miſtura ad uulnera ſanāda. ℞. piloſellā pro ulcere, ſaluiā pro paralyſi, uiolam pro dolore, agrimoniam ad curandū, hederam terreſtrē ad ſanandum, melangiā ad aperiendū, opopanacē, ne contrarij ſint ſibi cibi, tenericulā pro pleuritide, dictamum, quę etiā irrationabilibus ſubuenit, morſus ſerpentū curat, betonicam pro febre, †quinqȝfolia (al. pimpinellā) pro expellendo ſanguine uel pure: ad cōſtringendum plantaginem, ad conſolidandum conſolidā, eiecta piloſella, & melangia.

B Miſtura perfectiſsima ad plagam.

℞. buglum, id eſt herba uenti maior. i. cōſolida m. fœniculū pepliū, uel pimpinellā, pindemōtis.

Emplaſtrum ad uomitū reſtringēdum.

℞. Maſtiches, cymini, añ. ℥. i. baccarum lauri ℥. i. tere, & cum ſucco rutæ collige, & ſuper ſtomachum pone, & miraberis effectū. Ad idem. Zinziberis ℥. iij. pinſe, cōfice cum melle, in ſtomacho pone, ſtatim ſtringit.

Emplaſtrum ad febrem.

Tolle radices raphani, & frige cū melle, & fac inde rentā, et mitte intus, poſtea tolle agrimoniā, et pinſe. et fac emplaſtrū, et ſuperpone. Si uis ſcrofulas abſqȝ plaga curare, pone ſuper eas corticē nucis ualde pinſitā, et poſt ij. uel iij. dies aufer, et po-

C ne ibidem nepitam herbā, tunſam: et poſt iij. dies tolle, et impone ſanguiſugas, et ſanabitur.

Emplaſtrum barbaræ, quod facit ad omnia uulnera recētia, proprie autē neruorum, & muſculorum contuſiones, & laxata intumeſcere non patitur, articulos inciſos iūgit, & omniū hominum periculoſiſsima ſanat mirifice, interius prius iniectum, poſtea extra appoſitum plagas ueteres, & fiſtulas ſanat, uel conſolidat.

℞. ceræ, reſinæ frixæ, pitis frixi, bituminis, omniū añ. ʒ. iiij. opopanacis, aluminis, et uitreoli, croci, gallę omphacinę, olei ueteris añ. ℥. ij. ceruſę, mānæ thuris, aluminis ſciſsi, ęruginis cāpanę, omniū

D añ. ℥. iiij. cōfice ſic puluerem. terenda cū ſufficienti aceto in mortario ſine intermiſsione tere, ſolubilia cum oleo et cera ſoluta medicamini adde, et ſufficienter cōmiſce: quando autē cōmiſtum fuerit, cōpoſitis magdaliūculis cōde, et uſui reſerua.

Ad ficum.

Puluerem radicis philipendulæ, id eſt ſiſalidos dabis patienti interius, et exterius ſuperpone.

Medicamen ad dolorem dentium.

Succo hederę terraneæ, aut herbæ in aure miſſo, in ea parte, qua dolor eſt, ſtatim mitigaē dolor. Ad idem. Senecionis ſuccus in aure eiuſdē partis miſſus, mirabiliter tollit dolorē. Ad idē. Succus herbæ calēdulæ per nares eius partis miſſus. quæ dolet, dentes putridos excutit, et dolorem ſedat.

Fumigium

Fumigium ad deſtillationem uuulæ & ad rheumatiſmum faucium.

℞.ſtyracis,ficuum pinguium,florum amygdalarum, hyoſcyami ſeminis, omniū quatuor ℥.vij. fac ſic: hæc omnia trita in puluerem redacta, cum ficubus & ſtyrace diu terendo commiſce, et in trochiſcos informa. quādoq; opus fuerit, poſitos ſuper carbones lentiſci, ut traiectorium ſuperimpone, & patiens ore aperto fumum accipiat donec ſuſtinere præualet, & hoc ter in die faciat: mane, & meridie, & ueſperi, & interpoſitis tribus dieb. aut quinq;, iterū atq; iterū faciat, donec ſanus erit. Accipe auripigmentū, & diu tere, ut multū tenuis puluis inde fiat, & album oui, & miſce cum prędicto puluere. quibus bene miſtis, accipe pannum ſubtiliſsimum, & infice in illo miſto, ita quòd totum abſorbeatur ab illo panno, poſtea pone ad ſolem ut bene ſiccetur, poſtea incide pannum, & ℞. fruſta ad minus demum uſq; ad ix. dies. ponat unum fruſtum ſuper prunas poſitas in tegula, & in

A ueniat infūdibulū mittatq; ſuper pannū, fumū qui inde exhalauerit per canellā infundibuli in ore recipiat. Ad guttā probatiſsimū experimentū.

Accipe cornu cerui, & incide per partes, quas inciſas pone in lebete cum uino albo, & tādiu fac bullire, ꝙ ſolummodo ſexta pars uini remaneat, et ſic cornu proijce, & uinum in pyxide repone, quod coagulabitur, et de illo loca dolentia perunge. Ad idem. Accipe nouem folia laurus, & pone unum in ueru, poſtea lardi fruſtū, & ſic facias pro unoquoq; folio unum fruſtū lardi, quibus poſitis accende, & guttas lardi in paropſide collige, & loca dolentia perunge.

Ad ficum deſtruendum.

Accipe puluerem herbæ capilli ueneris, & ce-

B pæ, & ariſtolochiam rotundam, appone ſuper ipſum, et ſine dubio deſtruitur.

Ad hominē loqui impotentē propter phrenitin.

Accipe lapillum de oche, et bene tere, et puluerem cū aqua tepida tribue, et ſine dubio liberabit.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE SPERMATE

SPERMA hominis deſcēdit ex omni corporis humore, qui fit ex ſubtiliori natura quatuor humorum. hoc autem ſperma habet neruos, et uenas proprias, attrahētes ſe à toto corpore ad teſticulos: qui nerui et uenę, ex

C fricationis calefactione uiri et mulieris emittunt illud, ſicut ex colliſiōe ferri et petræ elicitur ignis. Et hi nerui et uenæ diuerſi ſunt à neruis et uenis urinæ. urina enim ſuos proprios meatus habet, et iſtud ſuos. Sperma uiri fortius eſt et calidius muliebri, muliebre uero, nutrimentū eſt ſpermatis uirilis. Secundum igitur naturam ſpermatis, ut ex ſubtiliori natura quatuor humorū procreati, in coeundo emittitur completum et animatū, ac tunc ſpermati muliebri aſſociatum recipitur cum quodam ſpiritu in matrice, et ibi impingueſcit ex matricis calore et fomento, ſpiritu per arterias ſubtiles attracto. alius eñ ſpiritus eſt ille qui uenit per arterias ſubtiles et fouet matricem exterius, alius eſt qui cū utroq; ſpermate in eam intrat: et ille ſpi-

D ritus qui exterior eſt, nō permittit exire ſpiritum interiorem, ſed conſtringit eum ad fouendum infantem et calefaciendū. Poſtea uero uenit in matricem quidam alius ſpiritus exiſtens ex ſubtiliori natura ſanguinis: qui iungens ſe ſpermati uertit illud in naturam carnalem per matricis calorē, ſicut hepar uertit phlegma in ſanguinem in duobus uaſis: in quibus operatur fortiter operā ſuam cum uirtute fellis. nec mirum ſi hepar operatur illud fortiter cum opera fellis: quia indiget magna opera ut uertat illud quod grauе eſt in ſanguinē. *dicit craſſum* ſpiritus uero qui eſt ex ſubtiliori natura ſanguinis, non indiget tanta opera. leuiter enim uertitur in ſanguinem per matricis calorem ſperma: quod ex ſubtiliori ſanguinis conſtet natura. quibus in

ſanguinem conuerſis illa ſubſtantia incipit ſuſcipere figuram hominis per calorem naturæ, et unaquaq; die in ſui fomentū ſanguinem attrahit, et in carnem uertit, creſcitq; in formatione hominis per naturalem ſpiritū, propriam naturam ſingulis dans membris et ſimilitudinē, ſcilicet aliās ex acutis acuta firmās, ut digitos, uel res acutas cum

C acutis, ut in iuncturis oſsiū, et ſic in cæteris. Prius autem formantur humeri, ex quibus caput, & latera, & brachia, & tibia: ex lateribus renes: ex renibus coxæ: prius ſimul iunctæ, & poſtea una formando ſeparatur ab altera. Demum uero formantur nerui & uenæ. & poſt hæc interior natura ſemper mittit harmoniā ſuam ad nutrimētum totius corporis, intus & extra. Inteſtina uero ex ſpiritu efficiūtur, & expletis diebus triginta apparet maſculi figura, fœminæ uero figura peractis diebus quadraginta. Figura itaq; humana peracta creſcit infans, impingueſcit: et tūc aperitur os, incipiūtq; oſſa craſſeſcere ex calore ueniente à matrice per ſpiritū naturalem. hic enim calor habet uirtutem conformandi totum corpus. Fiunt autem oſſa ex

D quatuor humoribus, principaliter tamen ex grauiori ſanguinis natura. purgat enim ſanguinem. Medulla uero ex ſubtiliori natura illius grauedinis. Oſſa acuuntur in compoſitione digitorū, manuū, et pedū, et peractis mēſibus tribus, in maſculo uenę incipiunt exire inguinum cōſtitutionem: in fœmina uero poſt tres menſes. et deinceps mouet infans in utero. et ſanguis mēſtruus, qui quotidie ex cibo et potu in corpore matris augetur uel efficitur, agitatur in corpore, uolens exire. et ſubtilitate ſua per poros quos aperit uenit in mamillas, ubi ex earum calore et humiditate mutatur in album et dulce. ſed maior pars illius menſtrui deſcēdit in matricē ad nutriendū infantē. Quod aūt infans ex ſanguine ad matricē deſcēdēte nutriat,

qui emitti ſolet mẽſtruo tempore ante conceptũ, teſtatur Hipp. ſic, Vidi fœminam prægnãtem minuiſſe ſanguinem per brachium, & in tertia die abortum emiſiſſe. Viri autẽ menſtrua ideo nõ patiuntur, quia poros habent, per quos ſanguis ille tendẽs uertitur in pilos, quod patet in brachijs, et pedibus, & in cæteris partib. Spiritus quoq; per os et nares fortiores emittunt ꝙ fœminæ, per quę exiccantur humores illius ſanguinis qui per ſudorem emittũtur. ſicut enim aqua exiccatur in uaſe ex ignis calore, & per fumũ emittitur, ſic ille ſanguis à ſuo proprio calore exiccatus, fumum ex ſe generat, qui per os & nares exit, piloſq;, & ſudorem, qui per poros ſubtiles exeunt. fœmina uero noo tantum. non enim tanti caloris eſt.

De natura pueri ſecundum quantitatem & qualitatem matricis & ſpermatis.

Quantitas autem infantis formatur ex quantitate matricis hoc modo, ſi matrix longa & ſtricta fuerit, longus & gracilis puer erit, et ſic in cęteris. Sunt autem in matrice ſpermatis receptacula ſeptem, & tot creantur pueri, in quot ex illis cecide rit ſperma. In dextram matricis partem ſi ſperma cadet, maſculus fiet infans. illic enim calor & humiditas per hepar, calor & ſiccitas ex felle uigẽt. Si autem ſperma uiri debile ſpermati mulieris fortiori aſſociatũ illuc uenerit, infans licet maſculus, muliebris tamen eſt fragilitate membrorũ, & animi, & moribus. Poteſtq; fieri etiam ex prædicta ſpermatis uiri fragilitate cum forti mulieris ſpermate infans utriuſque ſexus. Si autem ſperma in ſiniſtram matricis partem cadet, fit fœmina, ex ſplenis & phlegmatis qualitatibus. Et ſi ſperma uirile prævalet, fit uirilis ac fortis fœmina, quandoque pilos agranones habens: poteſtq; ut diximus ſupra de uirili, fœmineum ſperma hoc ſimiliter tumis fragile utriuſque ſexus infantem reddere. Et nota ꝙ ſi ſperma uiri forte ſit, maſculus eſt, ſi debile, fœmina. Et fœtus ligatur in umbilico matris: & per eundem locum recipit nutrimentũ dum eſt in matrice, et non per os. umbilicus enim fœtus umbilico matris continuatur.

De alteratione ſanguinis aliorumq; humorum in ſpermate.

Organa ſpermatis ſunt arterię & uenæ, in quibus ſanguis uertitur in ſperma hoc modo. ſicut enim in mamillis mulierum per quandam decoctionem ſanguis in lac uertitur, ſic & in arterijs & uenis ad nutrimentũ earũ uertitur ſaoguis io calidam & humidam ſubſtantiã, phlegmatis habentem figurã, & nutriẽdo uenas & arterias uertitur illa ſubſtantia in ſperma, quod mox in caput aſcẽdit cum magna † uenarũ & pororum ſubtilitate. (aliàs uentorũ) Et deinde deſcendit per duas uenas & duas arterias ad teſticulos. Solet autem contingere quòd ſperma deſcendens à capite poros narium & aurium obturat ita, ut uitalis flatus exire inde uel introire nequeat. Sperma retentum præter naturam idem operatur quod uenenum, creſcensq; in uenis & arterijs ſuis, dum nequit deſcendere in

A ſaoguinis maſſam, nimiam generat paſsionem in †faucibus quandam: quæ gręce lycoides dicitur, (aliàs infantib.) latine lupus, id eſt ſtrangulator. Quòd autẽ ſperma principaliter ex ſanguine, ſecundario ex alijs humoribus efficiatur, hac ratione probatur. quia in multo coitu ſpermate deficiente ſanguis emittitur. Si uero ſperma à capite deſcendens non impeditur, uenit ad teſticulos, ad unum per uenam unam & arteriam, ad alium per arteriam & uenam alteram.

De teſticulorum compoſitione.

Teſticuli uero, quatuor habent panniculos, quorum duo calorem & humorem habent, alij duo habent acutionem, quæ acutio ſperma adiuuaret. habent quatuor uaſa etiam, id eſt B ſupradictas uenas & arterias, quatuor †ſeminaria, quorum duo ex recto ſemine, alia duo ſunt adenes, (aliàs ex ſe munctoria) quæ ſunt attrahentia & purgantia ſperma. ſolet namq; cum uero ſpermate deſcendere aquoſum phlegma, quod ab †infirmis retinetur, & emittitur (aliàs illis) uel dormiendo, uel uigilando: quod ſemper liqueſit. ex quo liquore acuto teſticuli magnũ pruritum & ardorem recipiunt, unde generatur uoluntas coeũdi. Habẽt etiam teſticuli neruos duos pendentes, & deſcẽdentes à principali oſſe colli, & fundamento corporis, per dorſum, & renes. qui nerui alios habẽt neruos coniunctos alijs oſsibus totius corporis. Notandum autem eſt, quòd una uena eſt propria ſpermatis, uacua ab alijs, quæ recipit id ſperma à quatuor alijs uenis, illę uero C recipiunt ab alijs uenientibus ab omnibus partibus corporis, & ab omnibus oſsibus medullam habẽtibus, quę uena ducit illud ſperma ad caput, ut ſupra dictum eſt, quarũ quatuor prædictarum uenarum talis eſt natura. una eſt iuxta renes, altera eſt iuxta cor & ſtomachum, tertia in pectore, & extenditur iuxta pulmonem, quarta eſt prope formoſitatem hepatis, in quo eſt poteſtas ſanguinis, unde diffunditur per totum corpus. ex cuius ſuperfluitate naſcuntur ſpaſmus, apoplexia, diaphragmatis apoſtemata multimoda, & multæ alię paſsiones. In pectore uero eſt poteſtas phlegmatis, unde diffunditur per totum corpus, ex ſuperfluitate cuius fit aſthma. Primũ enim aſthma fit ex corruptione aeris intrantis ad pulmonẽ. D ſecundum uero fit ex fumoſitate phlegmatis ad caput aſcendente, & inde ad pulmonem redeunte: & apoſtema diaphragmatis, & apoſtema multi generis, & aliæ paſsiones contrariæ muſculis pectoris: qui ſunt organa ſpiritus, quem ad ſe trahit pulmo, & à ſe remittit: †& omnibus corde uerbum committentibus, (aliàs in) & multæ aliæ paſsiones. cholera enim poteſtatem habet ſuam in renibus: unde decurrit per totũ corpus. ex eius ſuperfluitate naſcũtur paſsiones in renibus, & petra. ſperma etiam inuiſcatum, & dolor in renibus generatur: & in ueretro, ideoq; aliquando non poteſt tenere urinam: uel non poteſt emittere, & in omnib. neruis uſq; ad pedem patitur. Renum etiam ſiccatio inde prouenit. unde ſi cum muliere iacuerit, poſt

patitur

patitur ſolutionem ſimilem debili ſpermati ſuper renes, & generatur apoſtema: ex quo aliquando procreantur uermes, & ſimilia.

De domicilijs humorum ſpetma deſcendens alterantibus.

Habent autē præfati humores proprias ſedes, & ab illis diuerſas, de quibus diximus, in quibus ſuas habēt poteſtates. propria em̄ ſanguinis ſedes eſt hepar, phlegmatis pulmo, choleræ rubræ fel, choleræ nigrę ſplen. ex poteſtate cholerę rubræ quæ habetur in ſtomacho, quædam fumoſitas ad caput aſcendit generans ibi dolores, diaphragmatis apoſtemata, & alias paſsiones. inde etiam deſcendit catarrhus ad pulmonem, unde naſcit̃ aſthma, & phthiſis, & puſtulæ in pulmone. quādo autem ſperma deſcendit à capite, & ſuſcipitur à duabus uenis & à duabus arterijs ſupradictis, ducentibus illud ad teſticulos, antequā ad teſticulos perueniat, deſcendit per loca illa, in quibus ſupradicti humores ſuam exercent poteſtatem, & ibi accipit naturam humoris ibi manentis. in hepate fit calidum & humidum, in pectore mutatur in frigidum & humidum, in corde & ſtomacho in calidū & ſiccum, & in renibus in frigidum & ſiccū. Sic ergo ſperma quatuor humorum qualitatibus formatū in renibus, deſcendit in teſticulos, ibiq; mūdatum & completū recipitur à matrice mulieris: ſicq; homo ex quatuor conſtat humoribus. In coitu igitur cuius ſperma ſuperabundat, illi ſimilis infans procreatur. ſimilis matri etiam hac cauſa fit, quia ſperma eius eſt nutrimentum ſpermatis uiri. C aliquando tamen uno ſuperante humore non eſt ſimilis illi infans cuius eſt ſperma: nam alij humores debilitantur propter ſuperfluitatem alterius: aliquando enim ſanis genitoribus ſtrabo infans, uel claudus, uel naſo torto naſcitur: propter ſuperfluitatem humorum, uel minutionem. quia quam poteſtatem habet ſperma in loco ſuo, eandem habet natura in matrice. Item genitorū quolibet paſſione aliqua occupato, infans ſimilem trahit qualitatem. Et aliquādo ex lacte matris. ſicut enim ſperma uiri habet poteſtatem in toto corpore, ita natura poteſtatem habet in matrice. ſicut enim ſanguis, ex cuius ſubtilitate omnium fit ſperma, habet poteſtatē eūdi per corpus: ita & ſperma quod D inde fit habet poteſtatem exeundi ſine uoluntate hominis uniuerſaliter, dormiendo, uel uigilando. ſicut enim natura corporis ſequēdo quatuor mutationes in die, mutat corpus ſecundū illas, ſic natura mutat ſperma in matrice ſecundum eaſdem mutationes. Natura humani corporis proprie dicitur ſubtilitas fumoſitatis principaliter ſanguinis: ſecundario aliorum humorum: & etiam aeris agentis & commouentis ipſum ſanguinem in uenis & arterijs: quæ infixa in carne eſt temperamētum omniū membrorū, teſtāte Hippocrate quòd natura eſt medius gradus in caliditate & humi. & ſeptē materierū. unde uenit quod quidā ſunt cholerici, & quidā melancholici, quidā ſanguinei, quidam phlegmatici. quod niſi eſſet, omnes eiuſdem

A eſſent naturæ, licet non ſemper. ætas enim uel dięta, ſeu aliud naturas quandoq; reprimit: ſicut qui eſt ſanguineus, naturaliter eſt iracundus, tamen iram deponit à corde procedentem naturaliter, aliqua occaſione ſuperueniēte. Sic ergo natura quieſcit & mutatur, † ſed eius proprietas eſt incōuertibilis: quia qui naturaliter eſt ſanguineus, iracūdus eſt, irā tamē deponit, ſicut enim ignis prius acuit̃, & poſtea quieſcit, non tamen amittit naturam ſuam: ſic ille naturaliter prius acuitur, et poſtea quieſcit, non tamen mutatur.

diàs quieſcit & mutatur ſecundum eius proprietates

De natura pueri concepti in horis ſanguinis.

In tribus horis ſanguinis, ſperma conceptum à muliere in ſanguinis mutatur naturā & informatur. homo inde edit⁹ ruber eſt: ſupercilia eius graB uia: uenæ temporum graues & plenæ: oculi ſanguinei, nebuloſi, paſsionibus ſemper abundantes: facies rubra, labia tenera, gingiuę ſanguineę: ſæpe fluit ſanguis à naribus: guttur ſanguine impeditur: inde uox grauis, rauca, debilis: os, dētes, guttur, & caput ſæpe dolent: capilli tendunt in rubedinem: ambulatio moderata: paſsiones ex rheumate ſanguinis, & ſynochus, & alia ex ſanguine procedentia.

De natura pueri concepti in horis choleræ rubræ.

In horis choleræ rubræ cōceptus rubens & citrinus, & capilli. uenæ craſſæ, latæ, & plenæ, & citrinæ: color citrinus, aliquando uiridis. guttur, & os, & ſputum, amara ſemper, & ſicca: genua, cruC ra, pedes, & oſſa dolent, rheuma ſiccum per corpus ſæpe currit totum: inde naſcuntur gutta, paſſiones uentris, dolores, ut dyſenteria, tranſuerſio uentris, lienteria: fiunt in ſomnis pauor, in fronte dolor, ambulatio acuta.

De natura pueri cōcepti in horis phlegmatis.

Si uero in hora phlegmatis concipitur, albus, ſed ſæpe pallidus, oculi craſsi, delati, aliquando ſimiles oculis accipitris: palpebrę graues, capilli flaui: uox grauis, craſſa: grauiter dormit, & ſępe ſtertit: os abundat phlegmate, ambulatio grauis: paſſiones, nimia tuſsis, amphimerina, aſthma, apoſtemata articulis, nephropoma, colica, uoluntas uomendi aliquando, quartana, paralyſis, ſolutio naturalis, & alia ex phlegmate procedentia.

D De natura pueri cōcepti in horis cholerę nigrę.

Si in horis choleræ nigrę, uultus niger, partim albus, oculi nigri, ſicci, acuti: capilli nigri: uox ſubtilis, non alta. Riſor propter ſplenē, à quo procedit riſus: ambulatio acuta, nō audax: paſsiones, quartanæ, quotidianę, mania, mentis obliuio, cardiaca, id eſt uerberatio cordis, nephropoma, id eſt renum dolor, paralyſis, phantaſiæ, ſtupor mentis, omnis oſsium harmonia ſibi dolet, & alia quæ ex cholera nigra contingunt.

De natura humana, cur cunctis ſit agilior.

Perſcrutati ſunt philoſophi medici cur naturā humorum quatuor bruta animalia non imitentur, ut de ſanguine fiant ſanguinea, de phlegmate phlegmatica, ſecundum horas, ſigna, planetas, &

in

in alijs: quod ſic ſoluitur, quia còrpus hominis
agiliori harmonia prædítum eſſe neceſſariũ eſt,
ut facile addiſcat omnem ad quæ anima intendit
phantaſiam. homo enim theologus in uirtute ſa-
pientiæ cum ui rationis ſuę ad uniuerſalitatẽ pro-
greditur: & ideo corpus ſubtile & agile ſuſcipit,
ut facile rationem ſpeculatricẽ ſequatur, & imagi
netur omnia: ſic deniq; fit perfectum hominis or-
ganum in theorica & practica: itaq; multa ſua agi
litate ex humoribus quando concipitur in ipſo-
rum proprietates trãsfertur, & ex planetarũ atq;
ſignorũ operatione exiſtente uarias ſortitur pro-
prietates, ad quæ brutorum corpus non ſic muta
tur: ſed tamen ex prima illorum eis in dicta pro-
prietate omnia unius complexionis ſunt. nam
breuis numerus eſt ei collatus. unde cum unus ſit
uelox, alter piger, alius paruus, alius magnus, &
in hunc modum, eiuſdem tamen complexionis
ſunt ſemper. ſi enim ita ad plenum ſequeretur nu-
merus, ut homines alijs alij præeſſent & ſtultitia,
al. id genus & prudentia, cęteriſq; † intelligentijs, neq; ſicut in
hominibus hora præualet materiæ ſpermatis eo-
rum, ut conuertat illud, & firmet in humorũ pro-
prietates quibus horæ illæ deputatæ ſunt, ſed ex-
tra infirmitas & natura ſpermatis eorũ trahit uim
& dominium hùmorũ in ſui materiã: quia adeo
fixum & inconuertibile eſt ſperma eorũ, ut nunq̃
omne, ſed aliquando ex parte mutari contingat:
quod in omnibus certum eſt: quia in tantũ agile
& conuertibile eorum ſperma eſt, ut uis horarum,
& dominium humorum potius præualeat ſper-
mati ad illud commutandum, quàm uis ſperma
tis illius. nam & ſi in ſingulis horis ternis ſingu-
li dominentur humores in unoquoque homine,
horæ tamen illius ſemper præualet uis in cuius
horis natus eſt. nam ex debilitate ſpermatis ali-
quando contingit ut minus uigeat in homine uis
humoris in cuius horis natus eſt.

De immortali ſubſtantia, qualiter uiſibili
& mortali copuletur.

Perſcrutati ſunt alij philoſophi porphyrici quo
modo ſubſtãtia incorporea poſsit uel eſſe uel iun-
gi in ſubſtantia mortali. ſed non ſicut quatuor ele
menta cõiunguntur in cõſtitutione alicuius ſub-
ſtantiæ, ſed animæ ſpiritualis uirtus ſenſuum cor-
al. uerbo dei poris qui ſunt uirtus corporis iungitur † uerbũ: &
etiam hoc cauſa non eſt extranea à cognitione q̃
ſubſtantia incorporea ſit humiliata ad conſtitutio
nem alteriùs ſubſtantiæ: poſt cuius completionẽ
illa ſubſtantia tenet ſe in ſua proprietate: & eius
differẽtia ſemper ſimiliter ſit per ſe: & eius altitu-
do nunquã eſt accidẽtalis, ſicut altitudo illius ſub
aliàs deſtruit ſtantiæ quã complet: et eius differẽtia † diffinit om
nem accidentalẽ differentiã corpoream: & nulla
differẽtia accidẽtalis poteſt eſſe firma in ſua ſub-
ſtantia: Hoc dicit Porphyrius ad oſtenſionẽ con-
iunctionis animæ cum corpore: & per hoc affir-
mat uerbum dei in ſapiẽtia hominis eſſe: ad quod
oſtendendum fecit iſagogas: in quibus oſtendit
differentias animæ firmas & immortales, & dif-
A ferentias corporis eſſe mortàles.

De ſpiritu quid ſit: & qualiter opere
tur in tota parte.

Sperimatici ſpiritus uirtutes ſunt tres: quarum
prima eſt neceſsitas: ſecũda uirtus: tertia organũ.
neceſsitatis duo ſunt opera: nam & calorẽ cuſto-
dit, & ſpiritum animalem nutrit: uirtus uero eſt
complementum: organum uero † diſcurrit om- *aliàs diſcu*[...]
nia ex opere animæ: ſpiritus autem ille cuius ori-
go eſt à corde, porrigit ſe per arterias & uenas,
dans in uenis ſanguinem, mutando ſe in calorem
naturalem & ſpiritualem uitã. fumus autem pro-
grediens ex calore ſanguinis, eſt nutrimentũ ipſi
ſpiritui: qui fumus ſpiritualis mittit ſe à uenis in
arterias, exiſtẽs animatio totius corporis & nutri
B mentũ: quæ partim uertiť in carnẽ, & partim per
poros mittitur ad procreationẽ pilorum. nec ſo-
lum eſt fumus ſanguinis, imò habet admiſtam ſibi
ſubtilitatẽ ſpiritus, decurrẽs per totũ corpus. San
guis purgatur per hepar: ſpiritus uero in arterijs
clarificatur ex fumo caloris à corde uenientis: cu
ius clarior pars aſcendit per quaſdam arterias ad
caput: & ibi de ſecũdario clarificatur per calorẽ
ſurſum procedentem à corde: & clarificatus ua-
dit per duas arterias in neruos, qui ſunt harmonia
trium uentriculorum capitis uſq; ad animam, cui
ex nimia ſubtilitate ſui cõnexa eſt anima: per quã
anima miniſtrat phantaſiam ſuã harmonię totius
corporis: & harmonia illa pereunti corpori. Di-
cunt Ammonius, Democritus, & alij complures,
C quòd ille ſpiritus eſt corporeus: & ipſe idem eſt
anima, hac ratione, quòd miniſtrando phãtaſiam
ſenſibus, & ſenſus corpori, findens ſe in † parte *al. per part*[...]
dat corpori ſenſum. hinc etiam accidentalis pro-
batur eſſe, quia harmonia capitis eo conſumpto
neceſſario trahit alium ſpiritũ per eaſdem arterias
ad nutrimentum animę: quia ſi ſubſtantialiter in-
eſſet, non eſſet opus alium attrahi. Vnde per hũc
& ipſa anima corporea probatur. Porphyrius
non conſiderat quidem animã, ſed conſiderat ſpi
ritum animatũ rationalem, oſtendens ſpiritũ hũc
in iſagogis corporeum eſſe ad opus animæ: non
ipſam animã. Sed Socrates, Plato, Ariſtoteles, &
Theodorus platonicus, & Andronicus peripate
ticus, & Porphyrius & alij complures unanimi-
D ter affirmant, q̃ nec corporea eſt, nec lege loci te-
netur, nec ſcinditur: quia cum totum corpus uir-
tute ſui illuminet ad quælibet exteriora progreſ-
ſa, non tamen in ſubſtantia ſua aliquã ſciſsionem
patitur: et ſicut aer ſole illuminatur, ſic corpus ani
ma: & ſicut aer per ſolis lumen † propriã omnium *aliàs prim*[...]
rerum confert oculis intelligentiam, ſic anima
corporis harmoniæ per ſpiritualem ſuæ ſapiẽtiæ
lucem & † propriam & ſecundam intelligentiam *aliàs prim*[...]
cõfert: & ſicut lux ſolis quæ incorporea eſt ſuum
complens effectum nullam patitur diuiſionem,
ſic & anima. Sicut etiam lumen ſolis quod incor-
poreũ eſt ſeparatur ab aere & ab omni intelligen-
tia oculorum ſine corruptione, ſic anima quæ in-
corporea eſt ſeparatur ſine corruptiõe à corpore.

Empernomos

Empernomos philoſophus dicit non eſſe mirum animam quę eſt ſubſtantia incorporea poſſe ſeparari à corpore, cum ignis qui eſt ſubſtantia corporea poſsit ſeparari à lignis quibus eſt iunctus, & reuerti in primam & propriam †materiã ſine ſui corruptione. ſicut etiã ſolis lumen illuſtrandũ hominibus ſola ui utitur ſua, non indigens ui alterius quæ attrahat quaſi ad complementũ prioris uirtutis, ſic & anima: dicit Ariſt. in phyſica eſſe quinq; partes animæ, phyticon, id eſt nutricem, æstheticon, id eſt ſenſualem, cineticon catatopon, id eſt uim ad omnia loca progrediendi: noeticon, id eſt rationem. Anima enim quoniam generatur à natura corporis, cum natura ipſius corporis uadit ad quatuor elemẽta: inde ad ſubſtantias inanimatas, ut ad lapides, ferrum, aurũ, ptopter nutrimentum: inde ad arbores, dchinc ad beſtias, inde ad homines. quemadmodũ enim aqua diuiditur in partes quæ poſtea redimit in †homine: qui ſi bonus & purus ſit, eius anima in cœlum clara redit. Sed Porphyrius nõ conſentiens Ariſt. dicit ꝙ nulla barum partiũ ſeparatur à ſubſtãtia animę, cum omnes phyſici dicant animã nouam de cœlo immitti & aſſociari ſpermati in matrice, uel puero prius formato: unde ſi malus fuerit homo, uadit in beſtiã, & inde redit ad hominẽ, à quo ſi bonus fuerit, uadit in gloriam. Porphyrius uero negans hæc omnia, dicit animã potius de beſtia in beſtiã ire, de homine in hominem, deinde in cœlum.

d. is naturam — *d. is redeunt ad hominem*

De natura pueri ſecundũ horas bumorum.

Notandum autem eſt, ſperma non ſemper animatum ab homine uenire in matricẽ: ſed tunc tantum quando à deo ſtatutum eſt gigni infantem: et tunc anima ſociatur ſpermati. Stoici dicebant animas quotidie creari: & corpori prius in matrice compoſito immitti: & omne corpus nouũ, & temporaliter creatum, eſſe mortale. Porphyrius renuit, oſtendens ſic opus dei eſſe dcbile: cum ſit neceſſe quotidie creari. Sed ſciendum nobis eſt ꝙ animæ ſemper ſuam uitam firmã habent & ſtabilem ab initio: & ſic nõ eſt opus deo facere nouas unaquaq; hora. dicit Hipp. ꝙ ſi mulier recipit ſperma in prima uel in ſecunda uel tertia hora noctis uel diei, infans contrahit proprietates ſanguinis, quia horæ ſunt eius: ſi in quarta quinta ſexta, cholera ru. ſi in ſeptima octaua nooa, phlegmatis: ſi decima undecima duodecima, choleræ ni. Quòd ſi in ſiniſtra parte matricis in horis ſanguinis conceptus maneat, pater uero & mater in horis choleræ rubræ concepti fuerint, non trahit infans figuram ex cholera rubra patris ac matris propter fragilitatem ſiniſtræ partis: & habet cauſas paſſionum ex phlegmate uel à cholera ni. plus ꝙ̃ ex cholera rubra: non tamen tanti acuminis, quantũ ſi eſſet in dextra parte: licet autem in iſta parte ſit uirtus choleræ ni. & propter †fragilitatem eius ſit uirtus phlegmatis ibi, tamẽ infans à ſanguine ſuarum ſumit initium paſsionum. Si uero in dextra parte ſit conceptus in horis ſanguinis, pater uero & mater in horis cholerę rubrę, licet plus retineat

d. frigiditatẽ

A figuram à patre & à matre ex cholera ru. quàm ex ſanguine, tamen retinet proprietatẽ paſsionum à ſuo principio, id eſt ex ſanguine: quę paſsiões ſunt hæ: ſynochus, pleuritis, ſpaſmus, apoſtemata, cauſus, & aliæ paſsiones huiuſmodi. habet etiam ſanguis acutionem à cholera ru. Si infans conceptus eſt in horis choleræ rubræ, & genitores in horis ſanguinis, ex his trahit figuram: magis tamen à ſuis, à quibus proprietatem paſsionũ retinet: quæ ſunt febris acuta, tertiana, ſynochus, dyſenteria, cephalalgia, phrenitis, icteritia, & ſimilia. Si uero in ſiniſtra conceptus ſit horis prædictis exiſtentibus ſuis & genitorum, puella magis retinet figuram ſanguinis à patre & matre, quàm ex natura choleræ rubrę. frigiditas enim ſiniſtri lateris ſupe-

B rat proprietates paſsionum: tamen inhęrẽt ei choleræ rubræ: quæ propter frigiditatem minus ſunt acutæ quàm in dextra parte. Si uero in horis choleræ nigræ concepti ſunt pater & mater, & infans in ſiniſtra ſit parte, ſi puella eſt, naturaliter melancholica eſt, uel paralytica, ſplenitica, quartanaria, epileptica, ſtulta, & iners: ſimilis eſt etiam patri & matri: nec alio modo poteſt temperari natura eius. ſi uero ſperma eſt in dextra, non ſemper, nec ita prædictas habebit paſsiones, propter temperamentum caloris hepatis, & fellis, et quia hoc calor accidentalis eſt ei, non poteſt prorſus pellère naturalia. Horæ autem choleræ nigræ, & cæterorum humorum determinantur per curſum planetarum. Quòd ſi puella ſit concepta in horis

C choleræ nig. pater & mater uero in horis phlegmatis, puella retinet figuram phlegmatis: magis tamen choleræ nig. & inde habet cauſas paſsionum. Si ſit in dextra, magis retinet figuram patris ex phlegmate temperato à ſanguine: ſed paſsionum proprietatem habet à cholera nigra non ita acutarum, proptet calorem dextræ partis. Si conceptio omniũ ſit in horis phlegmatis, & ſperma ſit in ſiniſtra, puella eſt phlegmatica, debilis, quotidianaria, lienterica, phthiſica, cephalalgica, dolens in omni mẽbro: dolens in renibus, in matrice, & ſimilia: & partim habet paſsiones à cholera nigra propter affinitatem phlegmatis. Si uero ſit in dextra parte puer, eadẽ patietur, ſed temperate, propter ſanguinem & choleram rubram.

D Si pater & mater cõcepti ſunt in horis phlegmatis, puella in horis ſanguinis, trahit à phlegmate, ſed non acutius, propter maiorem ſanguinis proprietatem. Si uero pater & mater concepti ſunt in horis ſanguinis, & puella in horis phlegmatis, cõtrahit paſsiones à cholera ru. & ſanguine æqualiter: magis tamẽ à phlegmate: quę paſsiones temperantur per ſanguinem. Quòd ſi conceptio ſit in horis ſanguinis, patris uero in horis phlegmatis, matris in horis choleræ nig. à ſanguine paſsionẽ ducit: & figurã, & partem à patre: nullã uero à matre figurã: ſed tamen dcbilitatẽ & inertiã. ſi in ſiniſtra eſt, plus à matre minus à patre: proprietatem paſsionum à ſanguine, quæ propter frigiditatem ſiniſtrę non ſunt ita acutæ ſicut in dextra eſſent.

Quòd

Quòd ſi puer cõceptus ſit in horis choleræ nigrę, A pater in horis choleræ rubræ, & mater in horis ſanguinis, partem figuræ retinet ex patre & matre: minorẽ partem ex cholera nigra: ſed maiorẽ partem paſsionũ habet ex cholera ru. minorẽ uero accidẽtaliter à ſanguine & cholera ru. quę paſsiones aliquantulum ſunt temperatę. Si in ſiniſtra eſt puella, plus continet ex cholera ni. minus eñ à matre, nihil ex patre: paſsiones ducit ex cholera ni. & ſunt acutę. Quòd ſi pater & mater concepti ſunt in horis choleræ rubræ, & puer in horis ſanguinis uel phlegmatis, plus retinet figuram patris à cholera rubra, mediocrẽ figuram à matre & minorem: paſsiones à cholera ru. & ſunt temperatę. Si pater & mater cõcepti ſunt in horis ſanguinis, puer in horis phlegmatis, & ſit in ſiniſtra, maiorẽ B partem figuræ habet ex patre, mediocrem à matre, minorem à phlegmate: paſsiones à phlegmate & ſanguine. Si uero eſt in ſiniſtra, plus habet à cholera ni. et phlegmate, minꝰ à matre, nihil ex patre: paſsiones ex phlegmate & cholera ni. Quod ſi omnium cõceptio eſt in horis ſanguinis, habet figuram à patre: & ſi ſperma matricis ſuperabundet & ſit ſanũ, tota eſt ex parte patris figura: paſsiones ſanguinis & acutæ. Si conceptio omnium in prædictis ſit horis, & in ſiniſtra ſperma, & matris ſperma ſit debile, tunc filia maiorem partẽ figuræ retinet à matre, minorem ex cholera nig. Si ſperma matris eſt debile, patris uero ſanum & forte, totam figuram habet à patre, debilitatem uero corporis à matre: paſsiones à ſanguine, partim à C cholera ni. accidentaliter. Si omnis conceptio eſt in horis choleræ ru. & ſperma patris eſt forte, & matris debile, totam figuram habet à patre: & ſi ſperma matris eſt forte, et patris debile, æquam utriuſq; contrahit formã: et aliquantulum tamen habet à cholera ru. & paſsiones acutas. et ſi tunc fuerit in ſiniſtra, partem figuræ habet à cholera, et tantũdem ab utroq;, paſsiones uero à cholera ru. ſi uero ſperma patris ſanum eſt, matris uero debile, figuram habet utriuſq;: ſi utrunq; debile, totam figuram habet à phlegmate, parum à ſanguine, & cholera rub. & ſi tunc in ſiniſtra fuerit, parum habet ab utroq;, ſcilicet partim à cholera ni. et phlegmate: plus à cholera ni. propter frigiditatẽ illius partis. Quòd ſi æqualia ſint & ſana, ab utroq; con D tinet figurã ęqualiter: et parum uero à cholera ni. et accidentaliter. Quòd ſi ſperma abundet et ſanũ ſit, plus habet à matre quàm à patre: paſsiones ex phlegmate. Quòd ſi conceptio omnium fuerit in horis choleræ ni. & utrumq; ſperma debile fuerit, ab utroq; partim figuram recipit: plus uero à cholera ni. & aliquantulum à cholera ru. et ſanguine accidentaliter. Si uero ſana fuerint, utriuſq; figuram retinet parum à cholera ni. & etiam à cholera ru. accidentaliter. Quòd ſi ſperma abundet matris, plus figuram habet à matre. Et ſi ſperma patris ſuperabũdet, plus habet à patre, & à cholera ni. paſsiones: ſi ſana fuerit, utriuſq; figuram retinet, ſed plus à matre: & etiam ſi ſperma matris eſt A ſanum, patris uero debile, habet figuram à matre, minus uero à patre. ſi contra eſt, æquam habet ab utroq; figuram: & cholera ni. ſi plus ſuperabũdat materia, plus habet à matre, paſsiones à cholera ni. plus, minus à phlegmate. ſi ſperma omniũ fuerit in matrice matris eorum in eiſdem horis, magnæ eloquentiæ erunt. ſi pater et auus infans uel puer concepti ſunt in horis ſanguinis infantis, mater uero in horis phlegmatis: et ſperma matris ſuperet, ſed tamen debile, à neutro trahit figuram: quia illius ſperma minus eſt, huiꝰ uero debile eſt. Quando uero habet puer principiũ ab horis ſanguinis, ſicut auus eius, retinet ab eo figurã. Si pater fuderit ſemen in horis ſanguinis, mater uero concepta ſit in eiſdem horis, cuius ſperma fortius B & ſanius ſit ſpermate uiri debili, nõ capit figuram patris, quia ſperma eſt debile: ſperma uero mulieris fortius & ſanius uertit ſperma uiri in ſuam proprietatẽ, ſed poſtea ſuperueniente aliqua paſsiõe uel phlegmate uel cholera ni. uel alijs humoribus. debilitatur figura matris: & ideo puer non potuit eius retinere figurã. Et quia auia eius pueri eſt concepta in hora ſanguinis: & ſicut puer cuius ſperma reduxit ſperma uiri ſui ad naturã, ſperma illud quia eſt materia pueri acuens ſe in ſeptima, non potuit uetire in figuram patris & matris propter ſupradictas paſsiones, uenit autem in figuram auiæ. Si uero fortius eſt ſperma aui ſpermate auiæ, tunc retinet figuram aui ſi cõcepti fuerint in eiſdem horis: ideo puer exiſtens in tertio C ab auo ſuo uel auia, iuuamen habuerit ſuę figurę, & non à patre uel matre qui ſunt in ſecundo loco, uel utrique ſperma fuit debile: tamen quia opera planetarum ſemper ſolent miniſtrare proſperi- * tatem ſecundum imparem uſum, uel diuerſitatem naturæ ſecundum parem numerum. Si uero ſperma patris uel matris debile fuerit, tunc nec humores; nec ſecundus locus impediunt quin recipiat figuram ab auo uel auia: & hoc propter naturam & uim loci & horarum.

De conceptione pueri alterata à ſtellis, & non à parentibus.

Contingit etiam aliquando infantem nulli parentum eſſe ſimilem: & hoc fieri per naturã planetarum. naſcitur enim aliquando mutus, uel carẽs D pedibus, manibus, oculis, &c. Philoſophi uero indubitãter aſſerunt teſte Hip. ꝙ omnis ſubſtãtia corporea animata iuncta ſit & ligata in planetis & ſignis quatuorq; elementorum nexibus: et hoc approbo autoritate Alexandri imperatoris Macedotiæ ſic dicẽtis, ꝙ Natanabus rex Aegyptiorum pater eius ſecundũ opera planetarũ cũ matre ſua Olympiade cõcubuit: et per ſuã mathematicam et aſtronomicã rationẽ pręcauit ut nõ cognoſceret eam niſi in talibus horis in quibus ex operatione planetarũ et ſignorum figurã traheret, nõ ex patre uel matre. Cõſiderauit enim proprie ſolem uenturũ in leonẽ, et Saturnũ in Taurũ, à quibus uolebat filium ſuũ naſciturũ figurã & naturã principaliter retinere. à leone igitur tenuit criſpitudinem

rudinē capillorū, citrinū colorē, & toruum aſpe/
ctum & uultū, irā, & robur. & quia aquila retinet
proprietatē à leone in hoc ſolo, ꝙ aquila altius uo
lat cæteris auibus, & acutius uidet, ideo Alexan/
der habuit ex proprietate ſui ſigni oculū unū aqui
leum et naſum. & ut ſol clarus eſt præ cæteris, &
quãdo eſt in leone fortior eſt: ſic ille toti mũdo do
minatus eſt. ex tauro uero cõtraxit cornutã fron/
tem, & corpus altũ, & ferociã. taurus enim terrã
findit ingenio ſimplici, & opere pio. Et quia dra/
co habet proprietatē in ſigno Tauri & magnitu/
dine & ſenſu, & draco ſupra habet dētes acutos,
& alterū oculū, in ſimilitudinem draconis oculos
habuit: & ut Saturnus altior eſt in omnib. plane/
tis, & in humilitate et ſubtilitate ſuperat opus cæ/
terorū planetarū, ſic Alex. totum orbē ſuperauit.

De natura duodecim ſignorum.

Sciendū itaq; eſt de ſignis duodecim, tria eſſe ca
lida & ſicca. Aries enim ca. eſt in ſecundo gradu,
ſic. in tertio. Leo ca. eſt & ſic. in quarto gra. Sagit/
tarius ca. in primo, ſic. in ſecundo gradu. Alia tria
ſunt frig. & humi. ſcilicet Cancer, Scorpio, & Pi/
ſcis. nam Cãcer eſt lunæ ſedes. Scorpio hu. in pri
mo, frigi. in ſecundo: Piſcis frig. in primo, humi.
in ſecũdo gradu. Alia tria ſunt cal. & hu. Gemini
ca. eſt in ſecundo, hu. in primo: Libra ca. eſt in pri
mo. hu. in ſecundo: Aquarius ca. in primo, hu. in
ſecũdo. Alia tria ſunt frig. & ſic. Taurus fri. in ter/
tio, ſic. in ſecundo. Capricornus fri. in ſecũdo, ſic.
in tertio. Virgo fri. in ſecundo, ſic. in tertio. Alij
philoſophi dicũt ꝙ Gemini ſunt cal. & ſic. in ter/
tio gra. & Virgo cal. & hu. in primo, & Sagitta/
rius cal. & hu. in principio ſecundi, & Aquarius
fri. & ſic. in tertio gra. Aries, Leo, Sagittarius, ſunt
oriẽtales ca. ignei, & ſicci, Taurus, Virgo, Capri
cornus, ſunt terrei, frigidi, & ſicci meridionales,
Gemini, Libra, Aquarius, ſunt occidẽtales, aerei,
calidi & humidi. Cancer, Scorpio, Piſcis, ſunt a/
quatici, frigidi & humidi, ſeptentrionales.

De differentia ſeptem planetarum.

Ab his omnib. ducunt elementa rerũ naturas
ſuas & qualitates prędictas. & opera planetarum
complentur & perficiũtur per ſigna prædicta. &
quia elemẽta iuncta ſunt ſignis naturaliter, etiam
ex elementis conſtat omnis ſubſtantia corporea
animata: ergo elementa opus recipiunt planetarũ
à ſignis, & illud attrahunt omni ſubſtantiæ anima
tæ corporeæ, & illud eſſe natura à ſignis habet: &
aliud, id eſt efficaciam & operationes à planetis.
naturam enim dicimus in calore, & frigiditate, et
cæteris: operationem uero in ualetudine, pulchri
tudine, pigritia, uelocitate, & ſimilibus, quæ con/
tingunt infantibus: etiamſi non fuere in genitori/
bus. Multa enim de huiuſmodi materia dicturi ſu
mus, ſed in præſenti omittamus.

De alteratione ſignorum & planetarum.

Quatuor autem ſunt elementa ac temporaneę
mutationes, quæ fiunt ſecundum curſum & ra/
tionem ſignorum & planetarum. Temporũ qui/
dem aliud eſt calidum & ſic. ut æſtas. & hoc fit ex

A natura ſignorum eiuſdem complexionis, ſcilicet
ca. & ſic. Aliud uero calidum & hu. id eſt, uer, ſi/
cut alia tria ſigna. Aliud frigidũ & ſic. ſcilicet au/
tumnus ſecundum ſua tria ſigna. Aliud uero fri/
gidum & hu. ſ. hyems ſecundum ſua tria ſigna. Et
unumquodq; tempus ſecundum naturam ſuorũ
ſignorum acuit & mouet materiem elementorũ,
quæ ſibi eſt conueniens: quod tamen aliquando
mutari ſolet. nam cum æſtas debeat eſſe ca. & ſic.
naturaliter, tamen eius calor minuitur & tēpera/
tur ex frigiditate, nõ ex ſua natura, ſed ſignorum.
nam ſi ex poteſtate Capricorni & planetę eius ge
nerentur ſeu creentur res alicuius anni, ex eorum
frigiditate temperatur æſtatis calor, et ex illa fri/
giditate innaturali ęſtatis currentis & contrarian
B te, contrariæ naſcuntur paſsiones. Aeſtate uero
tranſeunte uenit autumnus qui frigidus & ſic. na
turaliter eſt, ſed ex Capricorni natura, qui poteſta
tem habet anni, ut diximus, ſuperuenit altera fri/
giditas quæ auget frigiditatē & ſic. autumni: quæ
res eſt contraria quatuor elemẽtis in corpore exi
ſtentibus. eſt enim in illo tēpore maxima grauitas
& intemperies. Et ex affinitate autũni qui nimis
eſt frigi. & ſic. ſuperuenit hyemi magna intempe/
ries. adeo ut ſuperetur in omnib. quatuor elemen
torũ temperata natura. putrefacta enim liqueſcit
à ſua proprietate. Adueniẽte autem uere quod eſt
calidũ & hu. temperatur eius calor ex frigiditate
Capricorni atq; hyemis iam peractæ. Deinde ca/
lor ueris & æſtatis contemperãtur hyemis pera/
C ctæ & Capricorni frigiditate, cuius poteſtas illo
uiget anno: ſicut unũquodq; ſignum ſuam habet
poteſtatem ſecundũ ſuam naturam & mutationē
ſuam. Et mouetur natura temporis anni illius qui
pertinet ad ſignum illud, & etiã per frigiditatem
præfatam natura ueris mutatur: qua mutata tur/
baē naturalis calor humanæ naturę: & quę prius
erat per frigiditatē hyemis & Capricorni, rupta
& putrefacta mouetur & acuitur: et generantur
paſsiones quę ſunt propriæ illorum temporũ: quę
ſunt mortiferæ. Si uero ex poteſtate læſiõis & pla
netæ eius, qui ſunt calidi & ſicci, generentur res
atq; creẽtur, æſtas erit magni caloris & ſiccitatis:
ueniente autē autumno, ex calore leonis & ſolis
eius frigiditas temperatur & hyemis: ideoq; tur/
D batur aeris natura & acuitur, tum propter naturã
ſigni & planetæ quę ſunt calidę naturę, tum pro/
pter naturam ſui ipſius qui eſt calidus, & acuen/
do ſe pugnat contra naturas illorum temporum,
ſcilicet hyemis & autumni, quæ frigidę ſunt natu
ræ: ſicq; natura humana putrida mortiferas gene
rat paſsiones, quæ proprie non ſunt illorum tem
porum. nam ſi in anno Leonis & eius planetę, in
æſtate generentur paſsiones acutæ & graues, tũc
ſunt propriæ eorũ: ſi uero hyeme, uel in alijs tem/
poribus eorum quæ non ſunt propria generãtur
paſsiones ad eorũ proprietatē, tunc illæ paſsiões
magis erũt propriæ eorũ Leonis & ſolis, qui ſunt
calidi & ſic. quàm eorũ temporũ in quibus gene/
rãtur. generant aũt aliquando paſsiones permu/

tata natura utrorũq;,id eſt temporum ſigna plane-
tæ:quę paſsiones generant alias quæ non ſunt ſi-
gnorum uel planetæ uel temporũ. Quod autẽ di-
ctum eſt de prædicto ſigno et planeta quæ in eis
ſunt propria & quę nõ,de reliquis intellige ſignis
& planetis & tẽporibus. ſole enim aſcendẽte fri-
giditas:cum tamen potius ex ſole calor ineſſe de-
beat,quod cõfert poteſtas Saturni ex Capricor-
no,cuius frigiditas terrę acuit frigiditatẽ quę ad-
uenit.fumus in aere aſcẽdit,ex quo color aeriſtur-
batur.æſtatẽ uero ex ſole calor & ſiccitas, ex ter-
rę fumoſitate frigiditas & ſicci.aerem corrũpunt:
unde animalia & nos turbamur in illo Capricor-
ni anno:homines grauibus infirmãtur morbis:ſi-
cut apparet in anno Leonis deſcẽdente ſole ſuper
terrã:et quãdo frigiditas adeſſe debet natura hye-
mis redeũtis,acuitur aer igne:& acuẽdo turbatus
generat graues paſsiones,quę proprie ſunt tẽpo-
ris illius,ut dictum eſt. Similiter apparet in anno
cãcri,qui ex eius natura acuitur natura aquę: qua
acuente,inde aſcẽdit quædã fumoſitas in aerem,
ex qua turbatur aer.inde frigidæ & humidę fiunt
paſsiones nõ propriæ illius temporis ſed ſigni. Si
uero annus eſt libræ,acuitur, & acuẽdo trahit ad
ſe calorem ab igne:& tunc tempus eſt multũ cali-
dum & humidũ,ſcilicet hyems, & inde fiunt gra-
ues paſsiones, quæ proprię ſunt ueris & hyemis:
ſunt enim calidæ & humidæ.

De alteratione ſignorum & ſeptem
climatum mundi.

Poteſtas tamen ſignorũ & planetarũ non eodẽ
modo ſe habet in omnibus partibus totius terræ.
elimata enim mundi ſeptẽ ſunt ſecundum plane-
tarum rationem. Anno igitur Capricorni qui eſt
frigidus et ſicc⁹, eſt maior frigiditas & ſiccitas in
partibus illius terrę quę proprie ſunt ſub planeta,
id eſt Saturno, qui eſt frigidus & ſiccus. nam cum
diũs ille †aliæ partes terræ naturaliter ſint frig. & ſic. tamẽ
ex natura & poteſtate Capricorni, quã habet illo
tempore, magis mouẽtur & perturbantur ꝙ alię
terrę quæ non ſunt propriæ eorum. Quòd ſi an-
nus eorum non fuerit, tunc terra non habet mo-
ueri cauſa eorum niſi in hyeme & uere, ſcilicet
per naturam. ſed quando planeta ſuperponitur,
eſt alia ſignificatio. Illæ uero terræ quæ proprie
ſunt ſuppoſitæ lunæ & Cancro, propter affini-
tatem frigiditatis quam habent, inferunt commo-
tionem in ſuo anno, non tantam quantam infe-
runt ſuæ propriæ terræ: quia terra illa frigida eſt
& humida, ſicut Cancer et Luna. Alijs uero terris
quæ neq; frigidæ ſunt neque ſiccæ naturaliter li-
cet inferant contrarietatem et commotionem, ta-
men paruã inferunt. Similiter Leo & Sol maiorẽ
commotionem dant terræ ſibi proprie ſubiectę ꝙ
alijs: illi tamẽ quę ſubiecta eſt Librę & Arieti, licet
non dent tantam commotionẽ quantam dant ſuę
propriæ terrę, tamen propter affinitatem caloris
dant ei maiorem cõmotionẽ quàm alijs cum qui-
bus nullam habent affinitatem. Si uero fuerit an-
nus Leonis & Solis, ut dictum eſt, tunc toto illo

A anno dant commotionem in †ætate tribus menſi- diũs æſtate
bus, & hoc ut dictum eſt per naturam.

De alteratione quatuor partium mundi.

Eſt & alia in terris mutatio ſecundum quatuor
mundi partes, diſpoſitas ſcilicet ad orientem, uel
occidentem, auſtrum, & ſeptentrionem: & ſecun-
dum altitudinem mõtium ſoli accidentiũ, et ima
uallium à ſole remotarum. Conſideret ergo me-
dicus an ſit mutatio temporum propria an acci-
dentalis, ut ſupra dictum eſt. Aetates quoq; homi-
num, figuras, colores, terram, uſum, paſsiones ter-
ræ in qua ſunt geniti, utrum ſint conſuetudinarię
an propriæ: an ueniant accidentaliter ſecundum
mutationem temporum uel naturaliter. ſi enim
ſunt paſsiones ex natura terræ, aliud exigũt me-
B dicamen quàm ex mutatione temporum natura-
liter & accidentaliter.

De diſcraſia propria naturæ temporis
paſsionum, uel non propria.

Intuendũ eſt etiã an natura hominis ſuę cõcor-
det paſsioni, & temporũ mutationi, an paſsio ſit
accidẽtalis & mutatio temporum, an mutatio ſit
ſubſtãtialis & paſsio accidẽtalis. Solet enim paſ-
ſio cholerica & ſanguinea mutationi temporum
concordare, ſed à natura patientis diſcordare, &
ecõtrario. Pulſus quoq; uidẽdus eſt an conueniat
cum ſua natura & paſsione & temporũ mutatio-
ne, an tantũ conueniat cũ mutatione & non cum
paſsione nec cũ natura, an conueniat paſsioni &
nõ immutationi neq; naturę, an naturę & nõ im-
C mutationi uel paſsioni, an nulli? Adhuc etiã ſcien-
dum eſt an tempus trãſierit, uel præſens ſit, ſeu fu-
turũ, in quo pharmacum dari infirmo debeat. his
enim ignoratis nec bene eueniẽtibus, miratur, &
cito deſperat medicus. Oportet etiam medicum
noſſe utrum infirmitas debeat augeri: & hoc an
ſui natura, an temporis, an paſsione alia ſuperue-
niente: & ſic poterit dare medicamen tempore
congruo, ut uel decreſcentem deprimat & tollat
ægritudinem, uel imminente reſiſtat, ne nimis æ-
grum tardet. nam ſi leue dederit medicamen in
morbo adhuc leui, credens paruam fore ægritu-
dinem, nihil feciſſe uidebitur, quando grandis in-
firmitas ſuperuenerit. Sciendum autem eſt quaſ-
dam infirmitates quibuſdã eſſe ſubſtantiales, alijs
D accidentales. In æſtate enim ſynochus & cauſus
ſunt naturales infirmitates cholericis & ſangui-
neis, phlegmaticis accidẽtales. & ideo nõ eodem
modo curandæ. nam quæ potio conuenit chole-
ricis per naturam temporis & morbi naturalis
eis, eſt contraria alijs, & cauſa alterius morbi, id
eſt phlegmaticis. Eſt enim tempus, ut diximus, et
morbus ille illis accidentalis. Si ergo phlegmati-
co alicui prædictis morbis ſynocha & cauſo oc-
cupato eandem dedit eiuſdem menſuræ medici-
nam quã & cholerico, æſtate cito ſanabitur, quia
eius complexio non eſt cholerica & ſicca, ſed †ex diũs eſt
his cõtraria: cholerici uero diu infirmi manebũt,
quia calidi ſunt & ſicci, & tempus. uertitur enim
accidentalis febris in ſubſtantialem, ſcilicet frigi-
dam

A dam quæ eſt phlegmaticorum. Oportet etiam ſcire complexionem: quoniam idem experimētum & eadem potio non omni danda eſt infirmo. contingit enim ut quæ potio utilis ei fuerit in primo uel ſecundo uel tertio periodo, in alijs non conueniat: & ideo ſecundum diuerſas ęgritudinum mutationes ad diuerſos periodos, diuerſa cōuenit dari purgantia. Attende ſecundum quas horas ſcilicet an ſanguinis, uel choleræ rubræ, uel phlegmatis, uel melancholiæ, magis acuatur paſsio uel minuatur. Synocha enim in horis ſanguinis ſi acuatur, ſcias eius originem eſſe ex accidentali mutatione ſanguinis, non à principio choleræ rubræ. Mutatur enim ſanguis aliquando ex commiſtione, aliquando ex ſolis ardore, aliquando ex itineris fatigatione, & generatur ſynocha: ex qua B commotiōe ſanguinis acuitur cholera rubra: qua acuente quieſcit ſanguis, & ſynochus & cauſus generantur ex acuitate choleræ rubræ. Si uero ephemera febris acuit̃ in horis ſanguinis, ſcias eſſe ex phlegmate ſalſo coniuncto ſanguini: quod phlegma acuens ex affinitate ſanguinis ſolet uerti in choleram rubrā, & inde ſolet generari febris tertiana. Quartana uero ſi in horis ſanguinis acuit̃, ſcias eius materiam, id eſt melancholiam generari ex putrido ſanguine ſub planeta naturę proprię Quod ſi ſynocha magis acuitur in horis choleræ rubræ, non eſt propria ſynocha, quia uel mutabitur in tertianam, uel in cauſon. Si uero tertiana acuitur in illis, uera tertiana eſt & propria. in illam enim aliquando mutabitur febrem. C Quotidiana uero ſi acuitur & mutatur in horis cholerę rubrę, cito uertitur in tertianam. Si uero quartana acuitur & mouetur in horis choleræ rubræ, cito uertitur in tertianam. Si uero quartana mouetur & acuitur in horis eiuſdem, ſcias principium eius non fuiſſe ex putrido ſanguine, ſed ex cholera rubra peruſta in melancholiam conuerſa. Quod ſi ſynocha acuitur & mouetur in phlegmate, ſicut in horis ſanguinis, ſcias generari ex ſanguine iuncto phlegmati ſalſo: & proprie poſt terminum ſuum completum mutabitur uel in quotidianā, uel tertianam, licet magis affinis ſit tertianæ quàm quotidianæ propter calorē. Si uero tertiana phlegmatica mouetur & acuitur ſicut in horis choleræ rubrę, minus eſt periculoſa. D mutabitur enim in quotidianam: de quotidiana uero fiet quartana: & aliquando reddit tertianam. Quod ſi quartana moueatur & acuatur in horis phlegmatis, principium eius fuit ſalſi phlegmatis, quod uerſum in choleram rubrā incenditur & uertitur in melancholiam, ſicut uiride lignum uertitur in uiuū carbonem, deinde in cinerem. Quod ſi ſynocha mouetur in horis cho. ni. i minus grauis paſsio, & æger eſt piger & grauis, & illa infirmitas habet partem nō ſolum ex bono ſanguine, ſed etiam ex putrido: & proprie poſt terminum ſuum completū ueniet infirmus in quartanam. Si uero tertiana acuitur & moueẗ in horis melancholiæ, ſubito uertitur in quartanam. Quod ſi quartana mouetur in

[margin: aliàs magis eſt]

horis illis, firma eſt & propria, nec mutatur in aliā propter prædictas paſsiones. omnes enim alię habent moueri & acui ſecūdum prædictas horas & earum naturam & rationem: & ſecūdum motum & acutionem ipſatum, bene diſcernentur et tactu & pulſu, ſicut ex prædictis horis.

De cognitione ægritudinis ſecūdum planetam, diem, & horam.

Scire etiam medicum decet planetam & ſignū in quo æger ægrotare cœpit, et tempus ſecūdum diem et horam. nam ſi infirmitas fuerit ſecūdum ſigna et planetas, ſed accidentaliter ex acutione ſigni et planetæ eſſet, babet aliam diſtinctionem. Si uero medicus neſciuerit infirmitatē per numerum, id eſt per naturam ſigni et planetæ, perſcrutetur pulſum et horas, ut dictum eſt.

De qualitate et efficacia errantiū planetarum ſeptem climatum.

Aſſerunt etiam phyſici omnia in terris firmari & compleri ſecundum curſum et operationem ſuperiorum corpotum: quorū operatio omnis ſummi creatoris uirtute conſiſtit. Elemēta igitur quatuor, ſignis duodecim, et ſeptem planetis iuncta ſunt: et eotum cauſas, quatuor habent temporum mutationes: ſecundum quas humana et omnium ſubiectorum natura mouetur et acuitur: per quā motionem et acutionem paſsiones fiunt. Hęc autem mutatio eſt uniuerſalis omnibus mundanis. Eſt et alia mutatio ex natura terræ ſpecialiter et planetarum conſtans in diuerſis regionib. Quadrifidus enim orbis etiam in ſeptē diuiſus eſt partes ſecundum ſeptem planetas, quæ per aſtrolabium diſcernuntur. Sciendum eſt tamen partes illas ſeptem non eſſe continuas, ſed in toto mundo diuiſas. terra enim illa quæ eſt frigida et ſicca in quarto gradu, ſub poteſtate eſt Saturni, qui eiuſdem eſt naturæ. Quæ uero frigida eſt et ſicca in primo gradu, ſub Iouis imperio, qui eiuſdem eſt naturæ, et qui etiam affinitatem habet cum natura rerum omnium: maximeq; ad gaudium pertinentium. Sed quæ calida in ſecūdo, humida in primo, ſub Martis ditione eſt, & ſuæ naturæ cōuenit eiuſdem. Sed quę eſt calida et ſicca in quarto, ſoli cōuenit et concedit. Quæ autē calida et humida in primo gradu, ſub Mercurio. Quæ uero humida, in primo, frigida in ſecundo, habens aliquantulū temperamenti calidi, Veneri ſubiacet. Sed quæ frigida et humida in primo gradu, Lunę conuenit. Quæq; autem ſingulæ terrarum partes ſui retinent planetæ qualitates, accidentaliter tamen in naturam uertuntur planetæ alterius. terra enim quę ex ſui planetæ natura proprie frigida ſeu calida eſſe debet, in contrariam uertitur naturam et complexionem. In complexionibus ergo præfatis, deinde etiam in altitudine, et profunditate, et erectione, et caſu, et harmonia cuiuſq; planetæ conuenire debet, ad cuius ſimilitudinem compoſita eſt, et inde omne corpus ſanum uel ęgrum eſt. unde Andronicus peripateticus aſſerit nos eſſe ſecundum noſtram uoluntatem: et extra noſtram

uoluntatem ambulamus, & etiam cōtra noſtram
uoluntatem, quando noſtra anima ducimur, uel
quando accidentaliter ex natura corporis, aut iræ
furore, aut alio impetu mouemur. Monet etiam
ſecundario aut cogente natura corporis ad ma-
lum cognitionem reddere. ſicut enim muſicus ne
quit chorda falſa ſonitum reddere, ſic anima pra-
uum corpus ſcilicet libidinoſum uel aliud, ratio-
ne ſui nequit regere: & ſymphonia inſtrumenti
artificis animæ, id eſt corporis diſplicet. Andro-
nicus igitur cōmotiones planetarum & cōpoſi-
tiones merito aſſerit ueras: & cætera uitia nō eſſe
naturalia animæ: nec animam ex natura corporis
conſtare, quod quidam uoluere. Si enim eiuſdem
eſſet naturæ, nil repugnaret quin anima rationi-
bus ſpiritualib. ſubderet corpus, ſcilicet ieiunijs,
& cæteris uirtutibus corporis uitia ſubderet. &
ideo dicit Plato in logica, dum iuuentus eſt per
ſenſum & rationem mundata ab omni prauitate
corporis, cognoſcetis omnem ueritatem: omnis
enim prauitas extra naturā. At alijs elemētis cor-
pore cōpoſito, ipſum corpus animā mouet: quod
eorum contrahit qualitates. dicit Hippocrates in
Phyſica, quòd terra eſt appoſita generare naturā
corporum. Eſt autem ut terra alia dulcis & tem-
perata, ita & homines eius dulces & manſueti. Et
ideo anima mandat eis per phantaſiam ſuam om
nem bonam operationem. Eſt & alia terra per na
turam planetarum acuta. unde eius homines ue-
niunt bellicoſi. Et quia operatio corporeæ mate-
riæ ligata eſt quatuor elementis, ideo dicit Pla-
to quod ratio conuenit ex ſuperioribus, & mini-
ſtrat homini ſpiritualem intellectum, ſecundum
quem diſcernit ſuperiora & inferiora, uera & fal-
ſa in theorica, & practica, id eſt in diuina rerum
conſideratione, & operum faciendorum doctri-
na & inſtructione. praxis enim græce, operatio la
tine. & quia ſenſus non fit cum imaginatione a-
nimæ, cito ducitur ad diſſenſiones rerum, unde
theorica efficitur: deus enim omnia imprimit, &
ubiꝗ eſt, & omnia implet. inde dicit Plato quòd
homines exiſtentes ante ſuum tempus, non ex
uirtute rationis, ſed ex natura corporis ſuam pra
xim adimplebāt. Et inde affirmat Iſaac, quòd ter
ra per operationem planetarū generat naturam
corporis: natura uero corporis mouet corpus in
conſuetudines malas, & mutationes malas: et mu
tatio quatuor temporum fit per duodecim ſigna
& ſeptem planetas: maior eſt autem per Lunam
& Solem. Luna uero unoquoꝗ menſe mundum
perambulat, & dat motus quatuor elementis. Sol
uero quatuor tempora anni conficit, ſcilicet uer
calidum & humidum. quod ſi non eſſet, ſed ſic-
cum ut quidam uolunt, ſiccarentur gramina, non
autem augerentur uel fouerentur: & alia incon-
uenientia eſſent, ſi aer tunc ſiccus eſſet.

De natura coniunctionis & adiunctionis
quatuor elementorum.

Aſſerebant falsò quidam philoſophorum quòd
homine mortuo humores ſepararentur, & ad
A propriam redirent naturam, ut ſanguis in aerem,
cholera rubra in ignem, melancholia in terram,
phlegma in aquam. Hippocrates autem & Ari-
ſtoteles & alij philoſophi aſſerunt deſtitutis &
mortuis humores in terram redire. diſſentiunt e-
tiam Socrates & Hippocrates à quibuſdam alijs
phyſicis dicentibus quòd quatuor elementa nul-
lum patiuntur detrimentum à ſua ſubſtantia, ſed
remanent integra, nec corrumpuntur in conſtitu
tione corporis humani: ſed quædam differentia
accidentalis egrediens ab illis quatuor elementis
temperat & regit humana corpora, quæ perit
cum illis corporibus: ſicut albedo uel nigredo
conſiſtens accidentaliter in corpore deſtructo pe
rit: & aliqua differentia deſtructa non patiuntur
B illa elementa aliquod damnum: quia ſemper ſunt
fixa & integra in ſua ſubſtantia. Dicunt enim Ari
ſtoteles & Hippocrates, quòd omnis creatura in-
corporea penetrat totam ſubſtantiam, cui adue-
nit intus & extra: unde illa differentia cum ſit in-
corporea, eſt ueniens ad humana corpora ab il-
lis quatuor elementis æqualiter intus & extra.
ſed illa differentia tantum eſt extra & non in figu
ra incorporea. nam ſi illa differentia eſſet adiun-
cta corporibus humanis ut illi dicunt, tūc illa cor-
pora per illam differentiam intus & extra eſſent
ubique eiuſdem naturæ & eiuſdem coloris, ſicut
aqua ubique in tota ſubſtantia per calorem cali-
da, per frigus frigida. ergo ſicut calor & frigidi-
tas quæ ſunt accidentales differentiæ aquæ, poſ-
C ſunt ſeparari ab ipſa & deſtrui permanente ſub-
ſtantia ipſius aquæ: ſic illa differentia quando ac-
cidit corporibus noſtris perit, remanente natura
& proprietate noſtrorum corporum: quorū dif-
ferentia accidentalis apparet extra, & poteſt de-
ſtrui, ſicut ipſa corpora ſunt mortalia. Dicit nam-
que Hippocrates, ſicut nulla ſubſtantia incorpo-
rea habet nutrimentum à differentia corporea, ſic
nulla ſubſtantia corporea poteſt nutriri à differen
tia incorporea. unde teſtante Hippocrate aer &
aqua & ignis iunguntur & efficiuntur unū, qui-
bus terra propter ſui nimiam pōderoſitatem ne-
quit adiungi, ſed mandat ſuam frigiditatem &
ſiccitatem quę temperat illa tria, & ſic complent
naturam corporum, ſicꝗ mortuis omnia illa redi
D guntur in terram. Et ideo ſciendum eſt quòd ter-
ra ſecundum grauedinem ſuam non poteſt aſſo-
ciari alijs tribus elementis in conſtitutione huma
norum corporum. Nam poſtea illa tria propter
grauedinem terræ non poſſunt explicare ſuam
operationem, ſicut aqua turbulenta & commiſta
terræ non poteſt ſe mouere, nec in aliam partem
ſuam uim emittere. item ſicut uidemus quòd tur-
bati ſanguis & cholera uertuntur in melancho-
liam: melancholia uero in nullum ſupradictorum
niſi in phlegma, & de phlegmate in alios: ita aer
ignis & aqua uertuntur in terram, de terra in hu-
miditatem, & de humiditate in alia elementa.

De mutatione elementorum
qualiter fiat.

Supradictam

Supradictam hanc mutationẽ uocant phyſici hoc modo: terra enim creſcens unaquaq; hora ex mortalitate corporũ uertitur in aquã: cuius ſubtilitas calefacta uertitur in aerẽ: ſubtilitas aũt aeris calefacta uertitur in ignẽ. ſicut enim aqua amittẽs humiditatẽ ſuam uertitur in terrã accidentaliter, ſic terra inde creſcens accidentaliter, amittit tunc ſiccitatem ſuã, & uertitur in aquã, & ſic conſiderant naturam aliorum elementorũ. & ideo dicit Ariſtoteles ꝙ nullum difficile aut diſſolubile nomen eſt fixum & firmũ circa aliquam ſubſtãtiam. nam illud quomodo dicitur per ſupradictã creaturam ꝙ terra uertitur in aquam, aqua in aerem, aer in ignem, ſic ignis ingroſſatus & infectus uertitur in aerem, aer ingroſſatus uertitur in aquam, aqua ingroſſata in terram: quæ, ut dictum eſt, iuncta inſimul fiũt corpora noſtra. Corpora uerò noſtra uertuntur in terram, & unumquodq; uertitur in aliud. Et ideo dicit Ariſtoteles quòd hæ quatuor materiæ non habent hęc ſupradicta nomina fixa & ſtabilia ſibi: ſed proprie dicitur ſubſtãtia. nam in quodcunq; uertitur aer uel aqua, tunc dicitur ſubſtantia.

De mutuis cõuerſionibus quatuor elementorum.

Conueniunt autem & differunt elementa differentijs & qualitatibus. ſicut enim aqua frigida & humida contraria eſt igni, & mutat eius proprietatem: ignis uero calidus & ſiccus: terra frigida & ſicca: aer calidus & humidus, aqua frigida & humida: & his qualitatibus ad ſe inuicem colliguntur attrahẽtes ſemper conſimiles qualitates: ut aqua terram ſiccam frigidã: deinde contemperant ſe in contrarijs: nam ſiccitas terræ per prædictam frigiditatem trahitur ad humiditatem aquæ ſiccandam: ita etiam humiditas aquę aſcendit ad ignem tracta per aerem illuc, & ita uel annihilat contrariũ ſuũ uel † attrahit. Aqua igitur per frigiditatem ſuam terræ iuncta à terra trahit frigiditatem & non ſiccitatem: aer aquę per humiditatem conueniens attrahit illam: ignis uero aeri per caliditatem conuenit, & illam ſuſcipit ab aere. unde dicit Ariſtoteles quòd duo ſunt genera aeris, unũ ex fumoſitate aquę, aliud ex fumoſitate ignis, qui ſuam caliditatem & ſiccitatem mutans uertitur in fumoſam materiã. hoc facto aſſociatur ſupradictę materiæ quę eſt fumoſa & calida: ex quibus duobus generibus iunctis efficitur aer, qui aliquãdo ex frigiditate & humiditate aquæ acuitur & inuoluitur: & inuoluendo amittit ſuum calorem, et ſic uertitur in ſuam materiẽ ex qua fit, id eſt aquã. ex eius enim conſtat fumoſitate, ut dictum eſt. aqua uero ſi de terra, inſpiſſatur & amittit humiditatem. Recipitq; aqua & terra ſiccitatem, & in eius redigitur naturam. Naſcuntur ex his corruptelę corporum: nam aer intra ignẽ & aquã ſtans tribuit calorem ignis, & in aqua acuitur & calefit. & fumoſitas illa in aerem ſurgit, & inde aer turbatur, & etiam frigiditate contrahente à terra, & calore deſurſum ab igne. Nouem autẽ ſunt naturæ ſeu qualitates corporum: octo intemperatæ ſcilicet, & quę conueniũt omni animali, ſcilicet calida, frigida, humida, ſicca. Calida & ſicca, calida & humida, frigida & humida, frigida & ſicca. Nona uero ſoli homini conuenit, & eius ſolam temperat naturam. Et ideo utile eſt noſſe quæ harum octo ſunt ſubſtantiæ: & quę differentiæ. in igne ergo calor eius eſt differentia uirtutis ipſius: quo colore ammoto attrahit ſiccitatem, & remanet quædam fumoſitas calida quæ eſt ſubſtantia: aeris uero differentia eſt calor qui deſignatur & reuertitur ſæpius, ut dictũ eſt. Subſtantia uero eius eſt humiditas, quæ aliquando deſiccatur ut ſolet fieri quando uertitur in terram. illa enim ſiccitas eſt ei accidentalis. quia & ſiccitas eſt accidentalis ſi duret frigiditas. Nam dum redit in ſuam propriam naturam, amittit ſiccitatem, ſemper autem eſt humida. Et ſciendum eſt quòd aquæ humiditas eſt idem quod eius frigiditas, nec ſunt habendæ pro duabus differẽtijs, ſed pro una tantum. Nam ex nimia frigiditate terrę fit nimia frigiditas aquę, unde in aqua differentia eſt eius humiditas. Siccitas autem terræ eſt differentia. poteſt tamẽ remoueri à terra eius ſiccitas, licet uideatur eius ſubſtantia: eſt enim cum ipſa frigiditate. Verum & ipſa poteſt remoueri à terra. eſt igitur eius ſubſtantia humiditas. in primis enim terra fuit humida: & eius ſiccitate remota et frigiditate quæ eſt eius ſiccitatis terra uertitur in humiditatem.

† aliàs diceret

CL. GALENO ASCRIPTVS LIBER DE NATVRA ET ORDINE cuiuslibet corporis.

LICET te ſciã chariſsime nepos græcis literis eruditũ ad hanc diſciplinã poſſe pertingere, tamen ne quid tibi poſcẽti ad memoriã denegetur, ex libris medicinalibus Hippocratis intima latina feci: quod qa dignꝰ es fideliter trado, daturus tibi aui tui patris mei librũ, ex quo mũdi rationẽ cognoſcas: ut noſſe poſsis quãta fuerit generis noſtri ſapiẽtia. Nũc uero tibi corporis uniuſcuiuſq; naturã & ordinẽ aggrediar exemplificare. Corpus igitur hominis ex quatuor humorib. conſtat. nam habet in ſe ſanguinẽ, choleram rubrã, choleram nigrã, & phlegma: qui quatuor humores habitãt uel dominãtur in locis ſuis. ſanguis dominatur in dextro latere in hepate, quod iecur uocamus: ſic & cholera rubra ibidẽ dominaẽ. in ſiniſtro uero latere, id eſt in ſplene cholera nigra dominatur. phlegma aũt in capite, et alia pars in ueſica: alia pars ſanguinis dominatur

minatur in corde. Virtus autem ipſorum talis eſt.
ſanguis eſt feruēs, humidus, & dulcis. cholera ru-
bra eſt amara, ignea, & ſicca. cholera melancholi
ca, id eſt nigra, eſt acida, frigida, & ſicca. phlegma
uero eſt frigidum, ſalſum, & humidum. Hæc om-
nia creſcūt ſuis temporibus. ſanguis enim creſcit
tempore ab octauo idus februarij uſq; in octauum
idus maij, & ſunt dies xcij. cholera uero rubra in
æſtate ab octauo idus maij uſq; in octauū idus au-
guſti, & ſunt dies nonagintanouē. cholera autē ni
gra autūno ab octauo idus auguſti uſq; in octauū
idus nouēbris & ſunt dies nonagintaunus. phleg
ma uero hieme ab octauo idus nouembris uſq; in
octauū idus februarij, & ſunt dies xciij. Hi quatu-
or humores boc idem patiuntur die ac nocte. ſan
guis enim dominat̃ horis ſeptem ab hora noctis
nona uſq; in horam diei tertiam. ex inde domina-
tur cholera rubra uſq; in nonam diei boram. dein-
de cholera nigra dominat̃ ex hora diei nona uſq;
in horam noctis tertiā. phlegma autem dominat̃
ex hora noctis tertia uſq; in horam noctis nonam.
Hæc omnia habent reſpirationes ſuas per ſingu-
las partes corporis. ſanguis per nares, cholera ru-
bra per aures, cholera nigra per oculos, phlegma
per os. Diuidūtur etiam hi quatuor humores per
quatuor ætates, id eſt phlegma in pueris ab ineū-
te ætate uſq; ad xiiij. annos cum ſanguine. exinde
cholera rubra dominatur uſque in annos xxv. &
exinde dominat̃ uſq; in annos xlij. maxima pars
ſanguinis cum choleris nigris. dominatur exinde
uſq; in ſummam ætatem phlegma, ſicut in pueris
dominatur. Præterea hi quatuor bumores faciūt
in hominibus tales mores. ſanguis facit homines
boni uoti, ſimplices, modeſtos, blādos, euchymos
ſiue plenos. cholera rubra facit homines iracun-
dos, ingenioſos, acutos, leues, macilentos, pluri-
mum comedentes & cito digerentes. cholera ni-
gra facit homines ſubdolos cū iracundia, auaros,
timidos, triſtes, ſeditioſos, inuidioſos, habētes ſæ-
pius cicatrices nigras in pedibus, uel in alijs mē-
bris. phlegma facit homines compoſitos, inuigi-
lantes, inter ſe cogitantes, cito afferentes canos in
capite, minus audaces. omnia ergo quæ calidas
habent uirtutes in ſuperioribus locis corporis do
minantur. Pulſus autem ſuos hi quatuor humo-
res habēt uel faciūt. ſanguis enim pulſus facit ple
nos, hūidos, æquales. Cholera rubra facit pulſum
tenuem, citatūq;. Cholera nigra facit pulſum plus
tenuem, ſed tabentem, ueluti percuſſum, & aſperi
tantem. phlegma facit pulſum minus plenum, hu
mectatum, æqualem pondere. Hi humores ſine ſe
eſſe nō poſſunt, & in omnibus ætatibus dominan
tur: ſed quoties ex his humoribus aliquis excreue
rit, tunc facit ægritudinem longam. & cauſæ uete
res pro ſua uetuſtate, & temperanriam, & æquita
tem, & æqualitatem pro corpore ætatum omniū
hi bumores ſingulis ętatib. faciunt, quoties quiſq;
eorum augmentū acceperit, & tunc longam ægri
tudinem facit ſi imperitum medicū habuerit, aut
certe negligentem, aut qui cauſam non intellexit,

A aut ex quo humore ęgritudo nata fuit. & quidem
tunc diligens & doctus ægrotanti poteſt ſuccur-
rere. ſi uero negligens fuerit aut non intelligens,
tandiu protrahit ægritudinem quandiu tranſeat
bumoris ipſius tempus, & alius exterius humor
augmentum accipiat, ita ut iſte bumor excluda-
tur ex quo ægritudo fuerat nata. nam ſi ſit ex cau
ſa ſanguinis, qui ſanguis eſt dulcis, & calidus, &
humidus, occurrendum eſt ſic. adhibeatur ei con-
trarium, quod ſit frigidum, amarum, & ſiccum. ſi
fuerit cauſa cholera rubra, quæ eſt amara, uiri-
dis, & ignea, & ſicca, & acris, debet adhiberi
quod ſit frigidum & humidum. Si autem cholera
nigra fuerit cauſa, debet adhiberi, cum ſit frigida,
& ſicca, & acetoſa, illud quod eſt calidum, & hu-
B midum, & dulce. ſi ex phlegmate nata fuerit ægri
tudo cum ipſum ſit frigidum, ſalſum, & humidū,
debet adhiberi quod ſit dulce, calidum et ſiccum.
Hæc quando adhibita fuerit, tunc & peritus me-
dicus inuenitur, & æger cito ad ſanitatem reuer-
titur. Hęc tibi pro noſtri memoria religioſe nepos
dedi, maiora te putans adepturum.

De diſpoſitione plaſmationis fœtus in utero.

Expoſitionē membrorum quo ordine, uel qui-
bus iūcturis, uel quo ſchemate homo in utero ma
terno plaſmetur, hic docemus, exordium à capi-
te ſumentes. maioribus enim noſtris, Apollini,
Hippocrati, Apollonio & cæteris anatomicis pla
cuit mortuorum uiſcera ſcrutari, ut hoc ſcirent
unde uel quomodo morerentur. hoc autem no-
C bis facere ipſa humanitas prohibet, eo quod ipſis
ſcrutantibus omnia manifeſta atque aperta ſunt.
& quid dixerunt? Caput noſtrum commiſſuras
habet quinq; anguloſas ſe inuicem continentes:
ſicut ſummus anatomicus philoſophus hic me-
morans dicit, maſculus in galea commiſſuras ha-
bet quinque. fœmina uero in circuitu commiſſu-
ras habet, cui galea ſuperpoſita eſt quam Græci
cranium appellant: quæ cohæret membranis, &
ſuperpoſita eſt cunctis quæ habet cauſa decoris,
ſcilicet ut ab ęſtu et frigore oculos cuſtodiat. Vbi
uero galea eſt, ſubiacent tempora, quæ cōtinetur
ſpiritualib. uenis cerebri, quibus ſuperpoſita ſunt
ſupercilia, ut ſi copioſus ſudor frōti aduenerit, op
poſita ſtatione pilorū cōtineatur, donec excuſſus
D ab oculo ſudor auferatur: oculi quoq; iſto ſchema
te cōtinentur. Ex naſo cerebri foramina orta ſunt
duo, per quæ tenuiſsimæ uenæ dextra læuaq; alte
rius inuicem ſibi continētur. tunicæ ſunt quatuor
uel quinq;. prima tunica appellatur ceratoides, ſe
cunda choroides, tertia oroenomides, quarta rin-
ſenoides, quinta criſtalloides. ſuppoſita ſunt oſſa
oculi quæ malas uocamus. Dentes etiam habent
uiri xxxij. mulieres autem xxx. auctor Apolloni-
us memorat, dicens dentes uſq; ad caninos ſingu-
las habent radices. Alij uero interius qui molares
dicuntur, habent ternas & quaternas radices. Pa
lato lingua ſubiacet quæ cooperit canalem ſpiri-
tualem quem Græci pneumaticum dicunt. quem
canalem modo aperit, modo claudit. apetit enim
ſpiri-

ſpiritualem canalem quãdo loquimur,claudit au-
tem quando manducamus:quod probare poſſu-
mus quando forti cibo uel potu utimur, & currit
ex ſupradicto cibo in ſpiritualem canalẽ aliquid,
ſtatim tuſsis conſequitur,donec impellente ſpiri-
tu illud repat,& in propria iterũ reuocet.huic lin-
guæ dextra leuaq; parte glandulæ ſuprapoſitæ.
quod autem ſuperpendet,uuula appellatur. poſt
quam cauernę ſunt duę,per quas fit infuſio uel ra
ptus,quod Græci anarrhophema uocãt.nareſq;
cum ſupradictis cauernis inſerunt & per eaſdem
uſq; ad cerebrum tendunt.Aures uero uię ſunt au
ditorię ſicut rerum natura compoſuit ad cerebrũ,
& à cerebro deſcendentes faciunt exhalationem.
Cõiungitur autem gula pulmoni.Pulmo uero in
modum fabri ferrarij follis eſt conſtitutus alter al-
teri ſpiritũ tradens:& implet pectoris arcana.Sto
machus autẽ uentri coniunctus eſt,qui infra pen-
nas pulmonis medium poſsidet.Cor uero uenas
habet quatuor:duas quæ ſpiritum continent,&
duas quæ ſanguinem trahunt.quæ ſpiritum con-
tinẽt,pulmoni affixæ ſunt,quarum firma facta cõ
catenatione totum per corpus ſanguis diffundĩ,
& ſic uenæ pulſum reddunt. Pulſus ita nutritur,
modo recipit ſanguinem,modo repellit. Cor ue-
ro,ut diximus,eſt cõiunctum pulmoni: in ſiniſtra
parte dominationẽ tenet:id circa poſitũ eſt quod
Græci pericardium uocant,attingens extremas
partes pulmonis.Sed hic poſita ſunt præcordia,
quæ Græci diaphragma uocant. continet autem
pulmonis ſubſtantiam,uentremq;,& quæ inteſti-
na:cui iuncta ſunt latera & ſpina.Venter autẽ ori
ficia habet duo,unum proximũ membranę:quod
Græci pericardium uocãt in ſiniſtra inclinatum:
hoc Græci ſtomachum uocant:aliud uero in dex-
tra parte circa iecur poſitum eſt,extenſum uſq; ad
longaonem quod Gręci pyloron uocant.inde ad
utrãq; partẽ renes.deinde uero ineſt follis ueſicę.
in ſiniſtra parte poſitus eſt ſplen, oblongus, uẽtri
coniũctus:continens membranas tenues,habens
pinguiſsimas uenas,quę inteſtina tegunt & cale-
faciunt:hoc Græci epiploum uocant,ab orbo ex-
tenſum uſq; ad renem ſiniſtrũ.ſubiacet autem ſub
hoc inteſtinum quod Græci colon uocãt.ſub hoc
autem eſt locus continens longaonem,qui iun-
ctus eſt ueſicę habenti collum longum,quod uere
tro ineſt.Veſica uero renibus cõnnetur media u-
triuſq;:ex quibus renibus decurrit ad neruos qui-
bus teſticuli pendent,quos Græci uocant crema-
ſteras,à quibus iunctæ ſunt uenæ tenuiſsimę quæ
ſperma deducũt ex cerebro:orituq; ex ſpinę me-
dulla.Viris quoq; teſticulos ineſſe manifeſtũ eſt:
ſed alio ſchemate formati ſunt uiris. Mulierũ ue-
ro teſticuli breuiores & fragiliores ſunt.nam quę
maiores habent,uiragines appellantur.Igitur ma
nifeſtum eſt unam eſſe uiris & mulieribus interio
rum uiſcerum compaginatam lineationẽ,ſed mul
tæ ſunt tunicæ teſticulorum:prima euſtrephes,id
eſt bene retorta:ſecunda pericochliades,id eſt cir
cũtortuoſa:tertia perizoma, id eſt circuncincto-

A rium:quarta uero tunica tenuiſsima arcys,ideſt re
te appellatur. Similiter & matrix habet ſubiecta
membra quibus continetur;quæ Græci cyetica,
id eſt genitalia uocãt:nam ut eſt maſculo ucretrũ,
ita eſt matrix mulieri columna.Matrix enim na-
turaliter fragilis et mobiliſsima eſt,cõſtans ex ner
uis,& paruiſsimis uenulis,& tunicis duabus.ex-
terius neruis eſt firma,interius carnoſa & mollis,
quæ eſt directa contra inteſtina:cuius ceruix tri-
bus foraminibus erigitur uſq; ad longaonem. Si-
niſtra uero eſt matrix,in qua ſperma miſceĩ,quã-
do cõceptio celebratur natura uolente,id eſt uiri
ſemine,& mulieris ſanguine:quãuis & uirile ſper
ma ſanguis noſcatur eſſe.Vnde et maiores noſtri
conſanguineos appellarunt ex cõſanguinitate pa
B terna uel materna natos.Nunc dicitur ab imperi-
tis,quomodo ſperma ſanguis eſſe poteſt, cum ſit
albũ:Nos tamen certa ratione probauimus.Ma-
re enim ut ei natura tribuit,eſt colore uiride: quã-
do autem in tempeſtatibus mouetur, ſpumam al-
bam emittit.uel ſi uinũ nigrũ in quolibet uaſe exa
gitaretur,ſpumam candidam faceret.Simili uero
ratione & ſanguinis feruor cõcuſſus in albedinẽ
uertitur.Dum enim coitio fit nõ ſtatim formatur
infans:nam ſi quoties coitus fit,toties conceptio
fieret,innumerabilis eſſet multitudo filiorũ.Cer-
to enim tempore mulier cõcipit,aut in initio pur-
gationis,aut in fine.nam purgatio ſperma corrũ-
pit,plurimo uſu ſanguinis materia ſuperãte.Tem
poribus certis infantẽ componi atq; formari in u-
C tero materno manifeſtũ eſt.om̃is enim figura for-
matur in xl.diebus.aliquãdo in diebus xxx. Qui
uero xl.die formantur ix.uel x.menſe impingen-
te naſcunĩ.Manifeſtum eſt enim infantes in ute-
ro materno ita formari.Primo enim menſe iactu
ſeminis congregatur in umbilico,& fit rhyſis,id
eſt cõgregatio ſanguinis.Secundo menſe expreſ-
ſio corporis animam tribuit.Tertio menſe ungu-
læ atq; capilli naſcuntur,& motum facit infans.I-
deoq; & quarto mẽſe mulierib.nauſeę fiunt,quas
Græci nautias uocãt.Quinto autem menſe facit
teatarrhi ſignum atq; adulteria demõſtrat. Sexto *dias creſcere*
menſe facit neruorum compoſitionem. Septimo *finum*
menſe medullam confirmat.Octauo cũ pelliculis
oſſa confirmat.Nono uero menſe maturũ mouet
D infantẽ.Infans uero maſculus in dextra matricis
contineĩ,fœmina uero in ſiniſtra.Nam & hęc ſi-
gna pręcedere ſolent.ꝙ ſi maſculus fuerit in utero
materno dextro,robuſtior eſt:ſi fœmina ſiniſtra.
Dum ergo infans in utero matris eſt,oculi genib.
oppoſiti ſunt.unde hoc probauimus:quia genua
tumentia,oculi autem concaui.ideoq; per rerum *
natura ita natura impoſuit genua:et genę quin cũ
acri dolore uel nimiũ percuſſus homo fuerit,et ge
nua curauerit,oculi continuo lachrymantur:non
enim uult natura eos obliuiſci ſocietatem genuũ.
Dentes autem noſtri organa ſunt quodammo-
do linguę.infans uero dum dentes non habuerit,
uagit. dum uero duos uel quatuor dentes babue-
rit,muſsitat.dum uero os dentes repleuerint, lo-

quetur. Dētes enim noſtri quos habemus, alij uo- A
cant̃ ſynodontes, quos caninos dicimus, quos ad
frangendū habemus. Dentes enim noſtri oſſa nō
ſunt, nec medullam habent: ideoq; omnia oſſa cō-
fringunt, ſed aſsiduo humore capitis ueniente ui-
tiantur. ſicut enim aſsiduus humor ex alto in na-
ſum ueniēs perforat: ita dentes uitiantur à capite.

De cognoſcendis febribus.

De cognoſcendis febribus omnibus ſuperius
ſcriptū eſt. nunc illud ſciendum. Scito quod maxi
me iam dixi primum cognoſcēdas cauſas & ori-
gines & ſpecies febrium, & ut ſciamus quæ ſunt
generales, & quę ſunt ſpeciales, id eſt quę ſunt ue
ræ, & quæ non ſunt ueræ, & quæ ſunt tropicæ, &
quę ſunt acutę, uel quę ſunt ſimplices, & quę ſunt
duplices, uel quæ ſunt quę cū alijs febrib. gemina B
tæ fiunt, & quomodo accedāt, & quomodo rece-
dant, id eſt qualiter moueant̃, et qualiter declinēt,
et quibus horis, diebus, & noctibus, uel quot ho-
ris paroxyſmus, ideſt cōmotio teneat, uel quando
faciet paracmen, id eſt declinationē, quidue ſigni
ficant, & quo ægrū ducant conſiderandum eſt: &
iterum uirtus ægrotantis, qualitas, & impetus æ-
gritudinis, & quantitas: ex hoc eñ uitæ mortiſq;
indicia maxime, & ex pulſu, & conſideratione u-
rinæ, ac genus febris præuidere poteris, ſi fuerit
aſsiduus lectionis doctiſsimus uſus: necnon ex a-
lijs ſignis quę noſter Hippocrates in prognoſticis
probat: & futura ante prædicit. indicant enim &
quaſi tacite loquunt̃ ægrotantis color, oculi, uul-
tus, uox, taciturnitas, poſitio iacētis, ſchema, cor-
poris habitudo: quæ omnia in ęgris diligēter cōſi
derāda ſunt, ut ſciamus manifeſte quid tenere, uel
quid refugere debeamus: ne forte hoc ignorantes
ęgros lædamus. addas & illud in his, ut cōſideres
in omnib. ſemper ægritudinibus regionē, qualita
tem, poſitionem locorū, aeris temperantiā, tempo
rum mutationē, ætatem, conſuetudinem ægrotā-
tis, naturam corporis, animi uigorē, cauſas & ori
ginem: necnon & illud, ne ut animi aut corporis
B uitio ægritudo nata ſit, aut ne extraneus aduene-
rit ex cibo aut potu, uel ex corruptela aeris: quan-
do enim hęc omnia conſideras. tunc rationem be
ne & uere eſſe cognoueris, & optime facies quic-
quid ad hęc omnia facere cōueniat: quoniā tunc
medici beneficia uincunt̃, quādo non in ſuo tēpo
re adiutoria offerūtur, aut natura corporis à mor-
bo fugata beneficia nō ſentit. itaq; prçuidenti om
nia diligēter perſpiciēda, & prçuiſis atq; cognitis
cauſis, ut dixi, ſuis curis ſuiſq; tēporib. curanda.

CL. GALENO ASCRIPTVS LIBER
DE ANATOMIA PARVA.

QVONIAM interiorum mem- C
brorum corporis humani paſ-
ſiones erant ignotæ, placuit ue
terib. medicis, et maxime Gale
no, ut per anatomiam brutorū
animaliū, interiorum partes ma
nifeſtarent̃. & cum quædā bru-
ta animalia, ut ſimia, inueniant̃ nobis in exteriori
bus ſimilia, ita ſecundum interiorū poſitionē nul-
la inueniuntur adeo ſimilia ut porci. & ideo in eis
anatomiam fieri deſtinamus. Eſt autē anatomia,
recta diuiſio membrorū, quæ ſic fit. Porcū debes
inuerſum ponere, & per medium gutturis incide-
re: & tunc tibi primum lingua occurrit, quæ dex-
trorſum & ſiniſtrorſum quibuſdam neruis alliga
diās reuerſiui ta eſt, qui † motiui dicunt̃: quia cū ipſi à cerebro ue D
niant ad pulmonē, à pulmone uertūtur ad linguā,
per quos lingua mouetur ad uoces formādas. ibi
iuxta ſunt quędā carnes glandulofę quę dicuntur
farynges. Qui colligit̃ humor, in eis facit brācos.
In radicibus linguę oriuntur duo meatus, ſcilicet
trachea arteria per quā tranſit aer ad pulmonem:
& œſophagus per quem immittit̃ cibus ad ſtoma
chum: & eſt trachea arteria ſuper œſophagum: ſu
per quē quędam chartilago eſt quę dicit̃ epiglot-
tis, quę eleuat̃ aliquādo, ut cibus et potus per tra-
cheam non deſcendat, & aperitur ut aer intret &
exeat. Inter tracheam arteriā & œſophagū eſt lo-
cus qui dicitur iſthmos, id eſt inter duo principia,
in quo aliquando humor colligitur ad apoſtema
C quod dicit̃ angina: aliquādo pars eſt intus & pars
extra & dicitur ſquinantia: aliquādo eſt totus ex-
tra & dicitur ſynantia. tūc debes ſeparare tracheā
arteriam ab œſophago, & inuenies pulmonē &
cor. Cor uero eſt in ſiniſtra parte, & pulmo in dex
tra, quorū quilibet in ſua capſula continet̃. In ca-
pſula uero cordis colligit̃ materia quæ facit ſyn-
copen. in capſula pulmonis colligit materia quæ
facit peripleumoniā. et tunc uidebis quandam ue
nam quę cōcaua dicitur: quæ ab hepate uenit per
medium diaphragmatis, & ſubintrat inferiorē au
riculā cordis: & fit arteria de qua ſunt omnes arte
rię alię quę procedūt ad mēbra in quibus fiūt pul
ſus, quibus mediātib. cor alligatū eſt pulmoni, &
trachee arterię, & fiſtulis pulmonis, in quibus col
D ligitur humor qui facit ſanſugiū, aliquādo colligi
tur extra eas et facit anhelitū, et aliquādo intus et
extra eas et facit orthopnœam. Et quod pulmo
ſit cauernoſus, poteſtis probare ſi cum calamo in
tromiſſo inflet̃. Sub illis membris eſt panniculus
qui dicit̃ diaphragma, qui diuidit ea à nutritiuis,
qui coniungit̃ teneritatibus coſtarū, in quibus col
ligit̃ humor qui facit pleuritin. tunc debes reuerti
ad interiora et ad nutritiua, et cōputa longitudi-
nē œſophagi uſq; ad ſeptimū ſpōdylum, et ibi inci
pitos ſtomachi ſupra diaphragma: ſtomachus ue
ro inferius. ſub ſtomacho eſt inteſtinū quod dici-
tur portonarium. ſub portonario eſt duodenum.
ſub duodeno ieiunū. ſub ieiuno orbum. ſub orbo
ſaccus. ſub ſacco longaon: et ſunt ibi quędam gra-
cilia

A cilia inteſtina quæ lateralia uocantᷣ, in quibus eſt
iliaca paſsio. Ex dextra parte ſub fundo ſtomachi
eſt hepar poſitũ, in cuius ſubſtantia eſt quaſi quę-
dam ueſica, quæ cyſtis fellis appellatᷣ. & ſuper he-
par ſunt duo pãniculi, girbus et ſifac: qui ſunt im-
pliciti uelut rete, quod apparet ibi pinguedo, & di
citᷣ groſſus girbus. qui autẽ ſubtilis ſifac: qui pro-
cedũt uſq; ad ſplenẽ, per quos uenę tranſeunt, per
quas melancholia ad ſplenem ex hepate mittitur.
Eſt autẽ ſplen membrũ oblongũ in ſiniſtro late-
re poſitũ. loca quę ſunt ſub ſplene & hepate dicũ-
tur hypochondria. Tũc debes omnia inteſtina ex
trahere. & tũc occurret tibi in medio ſpinæ arte-
ria magna: ſub qua & uena magna continetᷣ, quæ
arteria fit de omnib. arterijs capitis, quæ de recto
B condenſantur in uenam magnã & arteriã quę de-
ſcendit ad lumbos: & ad ſe uarias arterias trãſmit
tit tam dextrorſum q̃ ſiniſtrorſum ad inferiora.
Vena aũt magna fit de uenis capitis cõdenſatis,
quæ uenit uſq; ad renes, & bifurcatᷣ, & ibi fit caua
uena, in qua infunduntur capillares uenæ, quæ
præ nimia paruitate ſui uideri non poſſunt, per
quas urina cum quatuor humoribus uenit ad re-
nes. Sunt inter ea autem & renes quędam mẽbra
oblonga & concaua in principijs lumborum po-
ſita: & in renibus decolatur urina à quatuor hu-
moribus. tũc inuenies ibi duos meatus qui urete
res dicuntur pori: et per eos reſudat urina in ue-
ſica. nam infiguntur ueſicæ, qui etiã tranſeunt per
quendam panniculum, quo omnia inteſtina præ-
dicit girbus ter longaonem claudunt, qui uocatᷣ epigome cin C
ctus menon, quo aliquo erupto cadit inteſtinũ in
oſcheum, ſupra quem eſt quędam pinguedo quæ
uocatᷣ omentum: ſupra omentum eſt ſumen.

Nunc de anatomia matricis dicendum eſt.

Sciendũ eſt autẽ ꝙ natura hoc membrũ in mu-
lierib. diſpoſuit, ut quicquid in toto menſe de ſu-
perfluitate generaretᷣ, ad hoc membrũ in cõſueto
tempore tanquã ad ſentinã totius corporis mitte-
ret. & inde mulieres naturaliter menſtrua habue-
rũt. Eſt etiã hoc membrũ ager naturę, qui excolitᷣ
A ut fructificet, in quo aliquãdo ut in bonã terrã ſe-
men eijcitᷣ, quod adhęret in ea, & per actionẽ coo
perãtis naturę calidę, & ſpiritu mediante inferius
ſcinditᷣ more grauis. et à ſe ramuſculos emittit per
quaſdã radices uel ora quibus infigitᷣ matrici, &
per quæ nutrimentũ ſibi miniſtratᷣ & futuro fœ-
tui, & ſic poſtea actiõe uirtutũ, ut ſępe à me uobis
dictũ eſt, ſi bene recolitis, futurus fœtus generatᷣ
& augmentatᷣ. Eſt autẽ poſita matrix ſuper inteſti
na, & ſupra collũ eius eſt ueſica, et ſub ea longaon
eſt, et inferius eſt uulua. Tũc debes ſcindere matri
cem per mediũ os, ubi inuenies duos teſticulos ſu
per poſitos, ꝑ quos ſperma mulieris mittitᷣ ad ma
tricẽ, ut ex eo et uirili fiat fœtus. Habet aũt matrix
ſeptẽ cellulas, & ſi prægnãs eſt, in ea fœtum inue-
B nies, ſupra quẽ uidebis quandã tunicã quaſi quan
dã camiſiã, quę ſecũdina dicitᷣ, quę rũpitur quãdo
fœtus recalcitrat ad exitũ, quæ alligata matrici &
fœtui uenis per eam trãſeũtib. nutrimentũ ad ma-
tricẽ et ad fœtũ trãſmittit. et illi meatus quibus fœ
tus alligatᷣ, dicũtur cotylidones. Eſt etiam ibi qui-
dam magnus meatus qui umbilicus dicitᷣ, qui rũ-
pitur iuxta matricẽ in quantitate quatuor digito-
rũ, ex cuius ligatura fiũt phlegmonę in umbilico.

Nunc de anatomia cerebri uideamus.

Debes ergo in ſummitate capitis incidere, &
remota cute inuenies pelliculas quaſdam quę di-
cuntur muſculi, ſub quibus inuenies os quod dici
tur craniũ. ſub cranio eſt pellicula quæ dicitur du-
ra mater, ſub qua eſt pia mater, deniq; cerebrum.
C In oculis eſt tunica quæ appellatur coniunctiua,
& apparet alba. quæ eſt iuxta eam, aliquantulum
eſt ſubnigra, & dicitur cornea. quę ſub illa, magis
eſt nigra, & minor, & dicitur uuea. Tunc incide
per medium, & humor qui prius exibit dicitur al
bugineus, qui poſt eum eſt, clarus eſt, & coagula-
tus in modum cryſtalli, & dicitur cryſtallinus. &
qui ultimo eſt, ipſe uitreus appellatur. Neruus qui
ab interioribus uenit ad oculum, qui eſt albus, &
anguſtus, ipſe dicitur opticus, & qui uenit ad au-
res, dicitur auditorius neruus.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE ANATOMIA VIVORVM.

M EDICORVM anatomicos ne
ceſſe eſt præcognoſcere ꝙ hu-
manum corpus cũ ſit compoſi-
tum, ad hoc ut ſit ſubſtentaculũ
motuum & operationũ diuerſa
rum, ex multis & diuerſis com
ponitur inſtrumentis. cõiungitᷣ
enim nobiliſsimę animæ, à qua influunt ei potẽtię
nobiles, & uirtutes multiplices, quarum miniſte-
rijs regatur, & ſaluetur in eſſe, & prohibeatur à
corruptione, & à caſu ueloci. Sed cum nullius uir
tutis miniſterium cõpleatur niſi per organũ con-
uenienter adaptatũ, tunc exigitur adaptatio & prę
paratio organorum multiformium, ad texturam
corporis humani ordinandam, per quæ uirtutes
D negocientur, & effectus quos intendũt attingant.
uerum quia operatio quælibet abſq; multiplici iu
uamento non ſaluatur diu, neq; etiã fit, tunc opor
tuit ut organa ſpecialia haberent ſpeciales textu-
ras ex partibus diuerſis. & dico ꝙ tam ea q̃ par-
tes eorum à medicis mẽbra appellantur. quarũ ge
neratio eſt ex humoribus proportiõatis, ſicut hu-
morum ex cibis. Vnde membrorum alia ſimpli-
cia, alia compoſita. ſimplicia ſunt quorum quan-
cũq; partẽ ſenſibilem aſſumpſeris, erit illa toti cõ-
municãs in nomine & diffinitione: ſicut os & ca-
ro. cõpoſita ſunt, quorũ quancunq; partem aſſum
pſeris animalis, toti cõmunicans nõ erit nomine
& diffinitione, ſicut manus & facies. Membrorũ
ſimiliũ partium primum eſt os: quod creatũ eſt du
rum

rū, quoniā corporis eſt fundamentū, & motuū ſu- A
ſtentamentū. tamē & ipſum etiā & ſecundum ma
gis & minus in duricie diuerſatur. poſt ipſum eſt
chartilago in duricie mollior, ad flectendū humi-
lis, ſed omnib. alijs durior, in cuius creatiōe iuua-
mentū fuit, ut per ipſam oſsiū cū pelliculis & car-
nibus facilior & melior fieret cōtinuatio. Si enim
molle cum duro abſq; medio componeret̃, accide
ret ei paſsio uehemēs apud percuſsionē et coarta
tionē ſeu cōſtrictionē: et ex caſu ipſius ſupra durū
immediate & reſiſtētia ſeu repulſione duri cōſtan
tis: quare ordinata fuit poſitio mollis cū duro. et in
ueſtitæ fuerūt oſsiū extremitates bucellares & cō
cauæ hoc corpore medio, ſicut eſt in oculo, ſcapu
la, & in oſsib. coſtarū, & in epiglottali chartilagi-
ne, & in oſſe ſuſpenſo in furcula, & in alijs plurib. B
Non ſolum autem hoc iuuamentū, ſed etiā alia in
eis reperiūtur iuuamēta plura, ſicut in oſſe quod
ſuſpendit̃ in furcula ad defenſionē oris ſtomachi.
& quādoq; per ipſam melior uicinitas fit iunctura
rum ſeſe inuicē fricantiū: alioquin ſui duritie rūpe
rentur. & aliquādo iuuat in ſuſtentando mēbrum
molle extenſum & elongatum in ſuo itinere: pro-
pter quod alio indiget cui innitat̃, & à quo cōfor-
tet̃. Poſtea ſunt nerui, qui ſunt tanq̄ uirgulta orta
aliàs alba à cerebro et à ſpinali medulla, à ſubſtantia † nūcia
ſeu uicaria in ipſis, durā & flexuoſam habētes ſub
ſtātiam, ad ſeparandū difficilē: & iuuamentū eorū
eſt deferre uirtutes ſenſibiles à cerebro, & moti-
uas ad partes alias: & corroborare totum corpus
per quod incedūt, & dilatare quandoq; ſe in cin- C
ctorio membrorū ceu carentiū, ſicut hepatis, ſple-
nis, & pulmonis. iſta enim mēbra & ſi ſenſum nō
habēt, poſitū eſt tamen ſuper ea cinctoriū neruo-
ſum cooperiens ea, quę quādo apoſtematibus &
uētoſitate tenſa fuerint, peruenit apoſtematis gra
uedo ſeu pondus, aut uentoſitatis extenſio ad cin
ctoriū, & ad ipſius radicē, & ſentit ipſam. Poſtea
ſunt chordę ab extremitatib. muſculorū ducētes
originē, quarū ſubſtātia ſubſtātię neruorū ſimilis
eſt, ad mēbra tendētes mobilia. quę quando retror
ſum trahunt̃, ꝓpter ſui principij attractionē ea re-
aliàs laxant trahunt quibus alligant̃: & quādoq; † laxant̃, quia
eis accidit relaxatio ex eo quod relaxant̃ ſua prin
cipia, et ad ſuos tendūt ſitus. et quādoq; extendūt:
ſicut apud ſui extenſionē quam habēt ex ſuis prin D
cipijs egredietib. menſurā ſuę longitudinis cōſue
tę. Et ſubſtātia chordę componit̃ ex neruo & liga
mento ingredientib. muſculū in quo perficiūtur,
& fiūt tanquam fila in eo, & ut plurimū penetrant
per mediū illius, & ex altera parte egrediuntur, et
aggregantur in unum, & chordā conſtituunt: quę
quādo ſeparatur à muſculo, ad iuncturam uadit,
aut ad membrū mouēdum, & colligitur in ſeipſa,
& inchordat ipſum ſicut chorda arcū. poſtea ſunt
ligamēta, ſicut prędiximus, ſimilia neruis. & quę-
dam eorū abſolute ligamēta uocant̃, & quædam
ſunt quibus appropriat̃ nomē alhacab: illud autē
quod ad muſculos extendit̃, nō uocat̃ niſi ligamē
tum, quod autem ad muſculum nō extēditur, ſed

cōtinuatur inter duo extrema oſsiū, aut inter alia
membra, annectendo unū alij firmiter, & ligamē-
tum et alhacab appellat̃, et ipſius extractio et ori-
go eſt ab oſſe. unde et ſenſu caret ſicut et os. et hoc
prouiſum eſt ei melius, ne propter motuū ſuorum
uehementiā et multam fricationē doleat. iuuamē
tum ipſius eſt nexio et cōcatenatio iuncturarū, et
corroboratio neruorū. quandoq; enim nerui ſepa
rant̃ de ſuis principijs, et partiunt̃ et ramificant̃ in
mēbris, et propter hoc in ſuo proceſſu magis ſub-
tiliant̃, quāto magis remouent̃ à ſuo ortu, cū rami
ipſorū multo fiant ſubtiliores q̄ radix. quamobrē
ne cadant in defectū et corruptionē, gubernauit
eos dei ſapientia miſericorditer agens. etenim ex
oſsibus rem ſimilem ſibi extraxit, quę connexio
uel ligamentū appellatur, et ipſam neruo miſcuit,
et ex eis quaſi rem unā effecit, et ſic acquiſita ſibi
craſsitie ſecurius incedit neruus ad mēbra longin
qua, et nō eſt timor de reſolutione uirtutis eius, et
præterea non erat cōueniens ut nerui oſsibus cō-
tinuarent̃, quæ ſunt ſuſtentamēta et radices mem
brorum mobiliū. oſſa enim ſunt ſolida et dura ni-
miū, neruorū autem ſubſtantia mollis et ſubtilis.
Poſt ligamēta ſunt arteriæ, quę ſunt organa cōca
ua, in longitudine extēſa, neruoſa, et in ſui ſubſtā-
tia ligamētalia, habētes motiōes diuerſas, et quie
tes aſsimulatas ſeu proportionatas motionib. et
quietibus cordis, quod eſt earū principiū: et ſunt
cōpoſitæ ad hoc, ut per ipſas euentet̃ cor à ſuis fu
mis, et reſpiret calor naturalis, et ſpiritus diſtri-
buat̃ in mēbra quæ ſunt poſt ipſum, propter par-
titionē et ramificationē quam ſuſcipiūt. Et poſtea
ſunt uenę, arterijs in aliquibus aſsimulatæ, nō ha-
bentes motū dilatatiōis uel cōſtrictionis, ſicut et
arteria: et hoc eſt ꝙ quietæ nominant̃. et ſunt crea
tæ ad hoc, ut ſint uiæ per quas ferat̃ ſanguis nutri
mentalis, et mēbris partiat̃ ſecundū quod neceſſa
riū eſt. Vnde de neceſsitate ad omne membrū in-
ſtrumētale ueniūt duæ uenæ, pulſatilis et nō pul-
ſatilis, ad deferendū duo genera ſanguinis, quib.
membra indigēt ad ſui conſeruationē et nutritio-
nem. licet et aliā habeāt utilitatē iſtæ uenæ in cor-
pore, cōmunem cū neruis in eo quod ſunt ligamē
ta carniū, ſicut poſtes in pariete. et ſignificatio ſu-
per hoc eſt quod uidemus, quod in corporibus in
quibus liquefiūt membra et caro, apparent uenæ
craſsiores alijs mēbris magis diminutis. et alia eſt
neceſsitas ſuę manifeſtationis, ut per uenulas par
uas diuidat̃ ſanguis, et facilius accipiat alteratio-
nem et conuerſionē. et iterū, ut ſanguis craſſus re
maneat et retineat̃ ab eis, et cohibeat̃ ab exitu. et
in quibus relinquunt̃ orificia ampla, non coercet̃
ſanguis ab exitu ſuo omnino. unde in palato, nari
bus, et ano, fiunt multoties ſanguinis exituræ. Et
poſt hęc ſunt pāniculi, quorum textura eſt de filis
neruoſis ſenſu nequaq̄ perceptis, quorū ſpiſsitu-
do eſt tenuitas quædā in ſuperficiem ſuſcitata, ad
hoc ut ſint cōtinentes cōuenienter, et bene coope
riētes ſuperficiē corporū aliorū, propter iuuamen
ta plura: ex quibus eſt, ut ſemitam eorū in quibus
eſt

eſt in ſua figura & factura bene cuſtodiant. & hoc
iuuamentum eſt in tunicis cerebrorum, & grandi
nis glacialis, & humorũ ſuorũ, quorum ſubſtãtia
de natura currens & mobilis eſt, indigent tamen
ut figantur & ſtent ordinati in ſuis figuris, ne acci
dat error in operationibus uirtutum perficiẽdis,
quarum neceſsitate creantur & ex iſtunt, ut ſuam
exiſtentiam in † cõſequentiam cõtrahant, et ex eis
eſt ut fiant ſuſpẽſoria aliorum corporum, ſicut re-
num à dorſo. & ut ſint cõtinentia quædã, ſicut ſto
machum & inteſtina. & ut per ea membra quædã
ſenſum in ſuperficie ſolum habeant, ſicut pulmo,
hepar, & ſplen, & renes. & ex eis eſt, ut per eos di-
ſtinctio & diuiſio habeatur ſuper membra diuer-
ſarũ intentionũ, ſicut inter os & carnem, inter ſpi
ritualia & nutriẽtia propria diaphragma: & ut in-
ter duas cõcauitates compares. & hæc eſt intẽtio
uelaminis ſeparãtis thoracem. Et poſtea eſt caro,
cuius iuuamentũ eſt ut adimpleat tunicas, & con
nectat ramos, quæ in ſuis cõplexionibus et colori
bus diuerſa in diuerſis membris reperitur: ſicut al
ba & mollis in cõiunctionibus, & in glandulis o-
mnibus, & in mamillis, & in ouis, rufa ſeu roſea
in pulmone, rubra ut in pluribus, rubicunda ut in
corde: purpurea ut in hepate, ſubnigra ſeu nigra
ut in ſplene, & etiam in uua. Et membra alba albi
ficant materias quas cõuertunt, ſicut mamillę lac,
oua ſemen. & rubra rubificant, ſicut hepar ſangui
nem. Splen uero & renes ſanguinem rubrũ quaſi
ſimilem magis appetũt. ſimilem dico in colore &
natura. Et uerum eſt ꝙ glandulæ ſunt ſpecies car-
nium diuerſorũ iuuamentorũ. in locis enim iũctu
ralibus, et etiã ſub lingua, ponunẽ ad nutritionem
humiditatis neceſſarię, ad motum facilem & uelo
cem, & prohibitionẽ arefactiõis ſuperfluæ, adue-
nientis propter fortitudinẽ motuũ, & quãdoq; ad
recipiendũ uenas trãſeuntes ab uno in aliud, ſicut
meſaraicas eũtes ab hepate ad ſtomachũ & inte-
ſtina: quę indigẽt ſolo cui innitanẽ: ſicut res hono-
ratæ in hora ſuæ laxatiõis, ne proſternatur uirtus
earum. & cõſimile eſt iuuamentũ glandulę pinea
lis ſuppoſitæ cerebro: propter quod replet inter-
ſtitia uenarum tranſeuntiũ ad diuerſas partes ce-
rebri. Adipem & medullam non negat Ariſtote-
les partes animalis eſſe neceſſarias, quarũ genera
tio eſt ex eo quod relinquitur de nutrimento calo
ris innati. & coagulatur propter ſui imbecillitatẽ,
cũ conſumi non poſsit. & eſt aeriæ ſubſtãtiæ mul-
tum, ad quod ſe cõuertit natura, & transfert in u-
ſum neceſſariũ, & recipit ab eo iuuamentũ multi-
plex, quorũ unum eſt ut nõ dimittat calorem inna
tũ euaneſcere, imò retineat ipſum, et coadunet, &
multiplicet. et hoc notũ eſt in zirbo, et in pingue-
dine renũ. quare circa membra frigida de natura,
calore multo indigẽtia, propter hu. multã quę ſo-
let in ipſis dominari, circũdata eſt in animalibus,
& plurima reti, & pręcipue in locis diſtantibus à
principio caloris naturalis, & maxime in frigidis
cõplexione & humidis. Medulla eſt ſuperfluitas
ſanguinis in oſsibus cõcauitatem habentibus. &

A hoc ſignificatur per ꝙ omne animal abundans in
ſepo & pinguedine, abũdat & in medulla: et puer
quãdo eſt puer. in oſſe enim eius reperiẽ ſanguis.
& cõualeſcente calore in ipſo, & decoctione albe
ſcit. & ꝙ ſit ſuperfluitas ſanguinis oſſa nutrientis
ſignificaẽ, quia illa medulla eſt calida & hu. & oſ-
ſa ſunt frigida & ſicca. & ſuperfluitas eſt cõtraria
ei cuius eſt ſuperfluitas. quare uidetur ꝙ potius ſit
ſuperfluitas oſsis medulla, ꝙ̃ eius nutrimentũ. &
hoc ſignificatur per hoc, ꝙ in oſsibus animaliũ fri
gidorũ multa reperiẽ medulla, quia calor oſsium
in eis nõ poteſt diſſoluere pinguedinẽ ſiue medul
lam: propter quod leo nõ habet medullã, quoniã
cõſumitur ex calore in ipſo oſſe. iuuamentũ me-
dullæ oſsis eſt, ut ipſum fomentet & humectet, &
B ut ipſum mollificet ne frãgaẽ, et ideo quia motus
ipſum exiccat, et ut os per ipſam forte ſit et ſolidũ.
Poſt partes iſtas ultimę in mollicie, et à duritie ma
xime elongatæ ſunt humiditates uiſui deſeruien-
tes, & præcipue albuginea, quæ clara eſt ualde &
ſubtilis. creata eſt enim in facie glacialis. clara igiẽ
poſita eſt propterea quod grauetur delatio lumi-
nis ſuper glacialẽ. Si enim ſpiſſa crearetur, obte-
geret et uelaret lumen ab omni eo quod ipſum ſe-
quitur. Spinalis medulla ergo à quibuſdã putaba-
tur medulla, ſed Ariſtoteles dixit ꝙ nõ fuit medul
la, quia in ſe habet durieiẽ quę non accidit medul
læ. & dixit ꝙ ipſius iuuamentũ erat per ſpinã trãſi
re ad modum tigni, iuuãdo remotionẽ ſpondylo-
rum, & ſpinę, & omniũ quæ ex eis oriunẽ. ſed po-
C ſteriores aliã inuenerunt ipſius utilitatẽ. deſcẽdis
enim à cerebro ſenſificans uirtutes, & mouẽs mẽ-
bra ſequentia caput. & hæc ſunt hominis ſimpli-
cia membra, in quorũ unoquoq; ſunt uirtutes ad
ſui regendi cuſtodiam & tutelam. Et ſunt duæ res
neceſſarię, ſcilicet motiua de loco ad locũ, & dige
ſtiua ſeu maturatiua. & motiuã de loco ad locũ di
uidunt medici in tres, ſcilicet in appetitiuã quę tra
hit rem neceſſariã ad locũ, & expulſiuam quæ ex
pellit rem nõ neceſſariam de loco, & retentiuam
quæ retinet quod neceſſariũ eſt in loco. licet eadẽ
uirtus ſit apud philoſophũ, ponentẽ principiũ mo
tus & quietis ab illo motu eſſe indifferẽs. Et dico
ꝙ materia uniuſcuiuſq; membri ſimiliũ partiũ aut
eſt ex ſpermate, aut ex ſanguine. Quę generantur
D ex ſpermate ſunt omnia membra præter carnẽ &
adipẽ. quorũ generatio eſt ex ſanguine. Et ſecũdũ
philoſophũ ſperma maſculi & fœminę diuerſarũ
eſt intentionũ. intẽtio enim ſpermatis maſculi eſt
informare ad ſimilitudinẽ eius à quo ſperma ſepa
ratũ eſt. et intẽtio ſpermatis mulieris eſt recipere
formã ſecũdũ ſimilitudinẽ eius à quo ſeminatum
eſt. à ſpermate igiẽ maſculi ſpiritus eſt, & artifex,
& forma: & à ſpermate mulieris eſt fundamen-
tum, generatio, & materia. Caro uero ad replen-
da loca uacua, ex ſanguine ſolo generatur ſpiſſo,
quem caliditas & ſiccitas coagulauerat. Adeps
uero, ex eius aquoſitate & unctuoſitate, quam co
agulauit frigiditas. ideo caliditas eam diſſoluit.
Et ex ſanguine generata renaſcuntur poſt per-
ditionem

di...nem ſuam, & illud quod eſt generatũ ex ſan/
...ne in quo adhuc eſt uirtus ex iſtis ſpermatib. ſi
...latur, iterum renaſci poteſt, ſicut dentes in pue
ritia. Item quę complexioni ſanguinis uicina ſunt
non indigẽt multitudine conuerſionis ſanguinis
ad ſui nutritionem: immo ſtatim in ſuo occurſu in
eo conuertũtur quorum uero eſt materia ſperma,
& ſunt à complexione ſanguinis remota, neceſſe
eſt ut multis cõuerſionibus ſanguis in eorum nu/
trimentum ſecundum ordinem cõuertatur. Qua/
propter in quibuſdam mẽbris tanta ſunt forami/
na ſicut in oſsibus, quatenus eorum nutrimẽtum
ſanguineum ſtet in ipſis & moretur, ut ea proce/
dant paulatim & paulatim conuertendo illud in
ſui ſimilitudinẽ perfecte. A carne autem ſeparata
eſt iſta foraminum diuerſitas. Pręterea licet plura
pręd ictorum membrorum ſimplicia nominentur
à medicis, non ſuis tamen carent cõplexionibus
& texturis, ſicut uenæ, & arteriæ, & panniculi o/
mnes. Componuntur enim ex uillis ſeu filis, ordi
natim in eorum textura poſitis, ſicut quandoq; ui
demus in artificialibus, & hoc propter neceſsita/
tem plurimam. Nullus enim motus niſi per uillos
cõpletur. Motus enim uolũtarius per uillos fit in
muſculis. Et motus naturalis qui eſt attractio, re/
tentio, & expulſio, fit cauſa uillorũ ex quibus ua/
ſa naturalia texũtur, ſicut ſtomachus, & inteſtina,
uenę, arteriæ, ueſica, gula. & ſicut in artificiali tex
tura tenduntur fila quædam in longitudine, quæ/
dam in latitudine, quædam in trãſuerſo quãdoq;,
ita in naturali. quæ protenduntur in longum ap/
propriantur attractioni. in latitudine uero tenſa,
expulſioni, & ſunt cõſtringentia. quæ uero cadũt
ſecundum tranſuerſum, proprie deſeruiunt reten
tioni. & ſunt tanquã frena ſecundum formam ſi/
tuum ſuorum in medio poſita, ad prohibendũ ſu/
perfluam uelocitatem motuum expulſiuorum &
attractiuorum. Neq; ſunt naturæ motus cum im/
petu, ſed quadam ſucceſsione & gradatione uo/
lunt fieri. Et quandoq; omnes iſtæ ſpecies uillorũ
in eadem tunica ſimul reperiuntur, & quãdoq; in
diuerſis. & in diuerſis tunc reperiuntur quæ in la/
titudine tunc tenduntur magis in tunica extrinſe
ca, & aliæ duæ uillorum ſpecies in tunica intrinſe
ca magis. Veruntamen illi qui in longitudine pro
cedunt, ad ſuperficiem magis declinant intrinſe/
cam. Et iſta ſeparatio uillorum non fuit facta niſi
ut uterq; motus proueniret melius & magis expe
dite. Et in membris in quibus exigitur multa mo
ra & fixio longa, fortius commiſcentur uilli reten
tionis cũ uillis expulſionis, ſicut in ſtomacho, ma
trice, ueſica, et monoculo, quę omnia ampla ſunt,
& concauitatem habentia. In membris autem in
quibus non habet locum iſta neceſsitas, uehemẽ/
ter, nõ ita, ſicut in inteſtinis, quibus magis neceſ/
ſaria eſt attractio multa cum forti expulſiõe. Item
membrorum ſubſtantię neruoſæ & quæ proprie
uaſa ſunt, quædam unam tunicam habent, quędã
duas. Vnam tantum habent illa de quibus nõ eſt
timor ut accidat eis læſio ex materia contenta, cũ

A ſit mollis & quieta, ſicut ſanguis quietus qui habi
tat in uenis. Vnde nec uenæ, nec ueſica indigent
multiplicitate tunicarum cooperientium, niſi ne/
ceſsitate coacta. immo ſemper conãtur corpus al/
leuiare quantum poſsibile eſt. Igitur multiplica/
tio tunicarum propter multiplicem neceſsitatem
& magnam communitatem creata eſt cum proui
dentia. Neceſſaria eſt enim quãdoq; fortitudo &
ſpiſsitudo uaſis propter bonam cuſtodiam ſecu/
ram, ne forte findatur propter motũ materiæ con
tentæ, cum fortis ſit & continuus. Alia eſt neceſ/
ſitas plurima in cuſtodia uehementi materiæ mo/
bilis, circũdante ne ſoluatur & pereat, ex quo im/
mineret periculum maximum, pręcipue cum ipſa
ſit uehiculum proprium animæ. & ideo ſtudendũ
B ualde fuit in cuſtodia eius. & hæc materia eſt ſpi/
ritus & ſanguis qui in arterijs repoſitus eſt, & eſt
primus theſaurus, & melior, quem habet natura.
& hæc eſt cauſa multiplicationis tunicarum in ar
terijs. Tertia neceſsitas eſt uehemens attractio &
uehemens expulſio, quibus indiget membrum ſe
paratum. Vnde utrunq; inſtrumentum factum eſt
membrũ ſingulariter & abſq; permiſtione. & hoc
manifeſtum eſt in ſtomacho & inteſtinis. Quarta
neceſsitas eſt operationũ diuerſitas, quæ à diuer/
ſis procedunt principijs, & diuerſas habent inten
tiones, & complentur melius ſecundum comple/
xionum diuerſarum naturas. Cũ igitur huiuſmo/
di operationes ſint ineuitabiles in aliquo mẽbro,
& maxime neceſſariæ, uoluit natura inter eas di/
C uidere, & unicuiq; operationi inſtrumentum pro/
prium præparare ad hoc, quod utraq; operatio ſe/
cundum ꝙ melius eſt, per ſe in actum procederet:
ſicut in ſtomacho, in quo fuit neceſſaria operatio
ſenſibilis, quę melius completur per membrũ ner
uoſum: & operatio digeſtibilis quæ melius cõple
tur in membro carnoſo. Vnde ipſum natura tuni/
ca carnoſa muniuit & neruoſa, ut per neruoſam
fieret temperantiæ & diſtemperantię rei ingredi/
entis perceptio, & per carnoſam, rei digerẽdæ ſe/
cundum ꝙ poſsibile eſt maturatio accidit. Et na/
tura ſitus iſtarum tunicarum cum prouidentia &
diſcretione ordinauit. Neruoſam enim & ſenſibi
lem interius poſuit. Carnoſam uero digeſtibilem
exterius. Poteſt enim digerentis actio ad digeren
D dum ſine occurſu prouenire. Actio uero tangibi/
lis abſq; obuiatione rei tangendæ non fit. Et cutis
quæ eſt totius corporis indumentum, ex duabus
laminis conſtat: quare accidit eleuatio unius lami
næ abſq; alia cum ueſicula. Laminæ autem illę or/
tum habẽt ab extremitatibus uenarum & arteria/
rum & neruorum quę terminantur in eis. Et crea
ta eſt una perforata ut cribellum ad hoc, ut per ip alias cutis
ſam fiat reſpiratio uaporoſarum ſubſtantiarũ ſeu
ſuperfluitatum interiorum membrorum, ex qui/
bus in pluribus partibus ſtudet natura pilos mul/
tiplicare, ut eos obijciat rebus nociuis & permu/
tatiuis, & ut ſint tutamentum & defenſio nobilis
membri, in cuius regimine ſolicita eſt nimium na
tura. Et hæc eſt intẽtio in creatione palpebrarum
&

& pilorũ ſuperciliorũ, uidelicet ut ſint in defenſio A
ne à lumine ſuperfluo, à fumo, à puluere, & ab om
ni eo quod ad oculũ uolat, aut deſcẽdit de capite
ad ipſum. Et ſenſificat̃ cutis à diuerſis neruorũ ex
tremitatib. procedentibus à cerebro, & à diuerſis
ſpõdylis medullæ ſpinalis. Et ipſius ſenſus debili/
tas uel ſubtractio ſemper ſequit̃ nocumentũ ner/
ui deferentis ſenſum ad ipſam: ſicut ſequitur mol/
licies cutis in poſteriori parte capitis ex læſione
partis neruorum egredientis à foraminib. exiſtẽ/
tibus inter primũ et ſecundum ſpondylũ colli. Cu
tis itaque diuerſatur in raritate et ſpiſsitudine. ubi
enim eſt magis rara & piloſa, magis eſt aſpera. ubi
magis ſpiſſa, magis lenis & plana: & ſiccior ma/
gis eſt aſpera, humidior magis eſt mollis. Et quan
doq; multiplicant̃ tunicæ uel cortices in membro B
propter fortitudinẽ & tutelam, ſicut in tunica du/
ra ſeu cornea, quæ ſecundum ueritatẽ compoſita
eſt ex tunicis ſubtilibus iiij. quæ ſunt cortices ſu/
perpoſiti, & ut ſi excorietur unus eorum, non fiat
cõmune nocumentũ, & propter hoc quod locus
opponitur foramini, eſt magis indigens fortitudi
ne & tutela. Et hæc dicta ſunt de partibus ſimpli/
cibus pluralitatem in tunicis habẽtib. Organorũ
uero alia ſunt quibus fit ſeruitiũ, & ſunt regalia, et
alia ſunt inſtrumẽtalia ſeruitia. Regalia igit̃ quib⁹
ſeruitiũ fit, ſunt ea ſuper quæ eſt repletio uitæ, &
ſunt mineræ uirtutũ ſpiritualiũ animæ & ſpiritus
& intellectus, & ſunt officialia, et loca eorũ. Mem
bra uero regalia intrinſeca ſunt vij. & quędã eorũ
præeminent in ſublimitate et principalitate eorũ. C
quorum ſublimitas & principalitas magis notifi/
cantur, ſunt iiij. cor, cerebrum, hepar, ſtomachus.
& iſta creata ſunt famoſa in ſublimitate, quoniam
ſunt minerę uirtutũ ſpiritualium regentiũ corpus
hominis. & poſt illa in celſitudine ſunt teſticuli ij.
& renes, & ueſica. iſta enim vij. ſunt diuerſa ſecun
dum vij. orbes ſtellarũ & centra earũ. & ſi iſtis ad/
damus pulmonẽ & ſplenem, iam reperiemus ix.
in dignitate famoſa, comparata ix. ſpæris, & diui
ſa iuxta ix. orbes mũdi. Regalibus ſeruientia quę/
dam ſunt apparentia et extrinſeca, ut oculi, aures,
manus, et pedes: intrinſeca uero iiij. epiglottis, gu
la, cãna, inteſtina, & ſimilia. Et poſuit deus carnẽ,
& neruos, & renes, & teſticulos, & uelamen cor/
dis, & pectoris, uuulã, & epiglottidem & ij. amyg D
dalas, & linguã ex parte ſanguinis. Et dico ꝙ ſan
guis eſt emanans ab hepate. & locus eius ſunt ue/
næ & cor. & dominiũ eius eſt in ſuperficie corpo
ris, & anteriori parte capitis, & proprietates cõſe
quẽtes ipſum ſunt riſus, deſideriũ, gaudiũ, coitus,
multitudo ſomni. Et ꝓprietates eius in ſtomacho
eſt uelocitas digeſtionis, facilitas penetratiõis, et
cutis in corpore toto facilitas alterationis ſubſtãtię eius
ad ſubſtantiã carnis. Et creauit deus excelſus ce/
rebrũ, & pulmonẽ, & omne quod eſt in corpore
ex mẽbris frigidis & humidis, et phlegmaticis, &
ipſorum principiũ & elementũ poſuit phlegma,
& diuiſit ipſum ſicut aquas in diuiſiones, ſcilicet
ſuper faciem terræ. Et in diuiſione aeris, quam de

A ferunt nubes. Similiter pars phlegmatis quæ cur/
rit in cannali pulmonis, & cõtinuatur aeri, adiu
uat ipſum in †properãdo ad cor cũ facilitate. & ex d. preparãdo
citatur per ipſum. & cõfortatur uirtus anhelitus
in expulſione fumi calidi, cuius retẽtio poſſet eſſe
cauſa cõbuſtionis cordis. Et eſt pars alia quę aſcẽ
dit à pulmone ad cerebrũ: et poſt ſui compreſsio/
nem deſcẽdit de cerebro, ſicut deſcendit ros ex ae
re propinquo terræ. Et eius dominium eſt in par/
te poſteriori cerebri, & in pectore. et in moribus
ſequitur dominiũ ipſius id quod eſt caſtitas, pie/
tas, paucitas deſiderij coitus. In motu autem id
quod eſt pigritia, grauitas, tarditas, & taciturni/
tas reſpõſionis. In corpore autẽ id quod eſt para/
lyſis, tremor, debilitas. Et proprietas eius naturæ
B in ſtomacho, eſt infrigidatio caloris, & ex acuita/
te ciborũ & potuũ, & reliquarũ materiarũ ſuper/
uenietiũ ſtomacho, & cordi. quod eſt quia uirtus
expulſiua confortat̃ cũ ſit ei ſimile, ſicut ſimile per
ſuũ ſimile, & cõpar per ſuũ cõpar. Et creauit deus
excelſus & glorioſus fel, quod eſt calidũ & ſiccũ,
& igneũ, & domus choleræ citrinæ. & poſuit ip/
ſum annexum hepati, adiuuans hepar ſuper deco
ctione cibi. Et poſuit dominiũ choleræ citrinæ in
uertice, propter ſui leuitatẽ & ſublimitatẽ, & eius
altitudinẽ & eleuationẽ. Eius aũt reſpiratio eſt in
utriſq; auribus, quia ſunt ex diuiſione eius, & ipſi/
us natura. et aſsimulatur ei ex mẽbris quod eſt ca
lidũ & ſiccũ. Et ipſa quidẽ cholera currit in corpo
re cũ ſanguine propter conuenietiam & combi/
C nationẽ eorum, ſicut eſt conuenientia olei ad lam
padem. Et de proprietatib. naturæ eius in ſtoma/
cho eſt attractio cibi, & adiutoriũ ſuper digeſtio/
nem, & emundandi fęcem. et hoc quod conſequi
tur uirtus moralis ex actionibus eius, eſt incõſtan
tia, furor, & ſubtilitas, & acuitas, & ſolertia, & au/
dacia, & eleuatio, et deſiderium coitus, & memo/
ria, & uelocitas reſpõſionis. & totũ corpus conſe
quitur ex eo calorẽ & ſiccitatẽ. Et aſsimulauit de/
us oſſa, chartilagines, pilos, & ungues, & ligamẽ/
ta choleræ †rubræ. Omne enim membrum cõge dĩæ nigre
latum, terreſtre, priuatum ſenſu, eſt ex melancho/
lia. & ſedes ipſius eſt in ſplene. & dominium in ui
ſu, & in ſiniſtro corporis. & per eam accidit taci/
turnitas, & cogitatio, et grauitas, et fletus, et tardi
D tas, et timor, et ſolitudo, et puſillanimitas, et aſpe/
ctus, et in ſucceſsionibus, et in ſtomacho proprie/
tatem habet retinendi, et expellendi, et excitandi
appetitũ, et corpus ex ea cõſequitur frigiditatem
et ſiccitatẽ carniũ, et immobilitatẽ proportionatã
ſibi ſecundũ magis et minus. Poſita ſunt autẽ qua
tuor principia regalia corporis animalis à quibuſ/
dam. ab alijs uero tria: ab alijs autẽ duo. ſed à ſapi/
ente uerificatũ eſt unum eſſe principiũ tantum in
animali, et iſtud eſt cor. Anima enim una eſt uir/
tus actu, potentia uero plures. tunc exigitur ꝙ ali
cui uni cõiungatur priuatio, à quo omnia ſequen/
tia ſuas trahãt uirtutes uitales, et operationes na/
turales, et deſcẽdat ab eo ut reducatur ad ipſum,
ſicut in particularibus reducimus ad ſenſum com

munem omnes ſenſus particulares. Quare in ani-
malibus diuerſa membra officialia neceſſaria fue-
runt, contrahentia ſcilicet uirtutem ab uno mem
bro & uno principio, quod in perfectis animalib.
eſt officiale, & in imperfectis conſimile, ſicut in o-
ſtreis, ſcilicet quæ non habent ſenſum niſi uni-
cum, ſcilicet tactum, & membris carent officiali-
bus, habent tamen membrum cōſimile. Sed cum
calor naturalis figatur & ſuſtentetur in corde,
merito ipſum eſt principium omnium aliorum.
omnia enim trahunt aliquid ab eo. Ipſum autem
non de neceſsitate ab omnibus. Item cum ſit po-
ſitum fundamentum ſpirituum & caloris uitalis,
& cum ſpiritus ſit uehiculum uirtutum uitalium,
ſenſibilium, & motiuarum, neceſſarium igitur
fuit ut uiæ ſuæ per ipſum calefierēt & perficeren-
tur ab eo, & ita ut haberēt ſpiritum tantum apud
ſui radicē. Calor enim & ipſius uia ſicut effectus
& cauſa, ab ipſius radice cōſurgūt ut dicit Ariſto-
teles. Sed Gal. dicit ꝙ hepar eſt principium nutri
cationis, cerebrum uero ſenſus & motus. Sed nō
uidemus hominem communitatē habere ad plan
tas ſecundum ſenſum & motum, ſed ſecundū nu-
tritionē tantū, quare cor cum non ſit principium
nutritionis, neq; ſenſus & motus, ſecūdum ipſum
non erit principium. Sed ſi dicas ꝙ aliqua uirtus
habeat principium à corde, quæ non pertinet ad
nutritionem, neq; ad ſenſum, neq; ad motum, tūc
illa uirtus erit præter ſenſum, & motum, & præ-
ter uirtutem in qua animalia cōmunicant cū plan
tis, cōueniet omnib. membris. Sed nō reperimus
talem in animalibus, neq; in membris ipſorū. Et ſi
dicas ꝙ ſit principiū motus quod eſt ſecundū pul-
ſum, tunc omnia mēbra communicant cum eo in
pulſu: aliter non eſſet principiū uniuerſale omniū
membrorū animalis. Et ſi dicas ꝙ cor habet filum
longum ad unam operationem motiuam, & alia
in latum ad operationem aliam, & in tranſuerſo
propter operationem tertiam, ſecundum quod at
trahit, retinet, & expellit, quare non eſt uolunta-
rius, iam iſte motus cōuenit alijs membris, ut ſto-
macho, matrici. quare cor non eſt principium ali-
cuius, quod falſum eſt. aut, ſcilicet eſt principium
nutrimenti, & ſenſus, & motus. Quod autem ita
ſit, ſignum eſt, quoniam alius eſt pulſus in dormi-
ente, qui coniunctus eſt cum digeſtione nutrimē-
ti, & alius in uigilante, qui coniunctus eſt cū ope-
rationibus animalibus. Ad idē quoq; alias propo
nit oſtenſiones Ariſt. dicens. Quoniā ad id quod
nulla uena uadit, & à quo omnes uenę tendūt, de-
bet eſſe principiū uenarum, & nullum membrum
reperitur tale niſi cor. Itē omne quod naſcitur ab
alio, debet eſſe principium ei id à quo naſcitur.
Sed hepar cum ſit totū carnoſum, ab eo uena non
naſcitur, cū ſit ſubſtantiæ uenæ, ipſius ſubſtantia
ualde diſsimilis: ergo non potuit eſſe principium
uenarū. Verum huic rationi inſtat Ariſt. dicens
ꝙ corallus naſcitur in terra molli & lutoſa in ma-
ri, & tamen eſt arbor duriſsima. Propterea repe-
ritur uena penetrare per mediū ipſius ſubſtantiæ

A hepatis, & in penetrando diuiſiones & ramifica-
tiones ſuſcipere. ergo in eo nō habebit oriri. Cor
autē & quietā & pulſantem in ſe terminat & iun-
git, & tam iſtius ꝙ̄ illius materias quas deferūt be
ne cōtinuat, neq; habet uenam aliquam in ſe, niſi
poſtquā exierit, in ſe iterū reflectat & redeat. An-
tecedit etiam in ordine naturę & creatione prępa
ratio cordis præparationi hepatis. Non enim nu-
tritur uel ſenſificatˀ mēbrum animalis niſi in quo
eſt ſubſtentatio uitę cū calore naturali. Cum ergo
ita ſit, neceſſe eſt pręparationem & formationem
membri præmittere, quod ſit creatio & ſubſtenta
culum caloris & ſpiritus, ante creationem nutriē-
tis ipſum et ſenſificantis. Sed hoc eſt cor: quare ip
ſum eſt antiquius & ſublimius in corpore anima-
B lis, & nō habet ſibi cōpar, & omnia alia ſunt poſt
ipſum, & diſpoſita ſecundum ipſum, & ei inclina
ta. Et Gal. mores, & uirtutū naturaliū operatiōes
diuerſas diuiſit iuxta diuiſionem complexionum
cordis, & poſuit earum proceſſum ordinatū & re
ctū ſupra ipſius temperantiā, errorē uero et inordi
nationē ſupra ipſius diſtemperantiā. Conſequēs
ergo eſt apud eum, ſecundū rationē & non ſecun
dum ſenſum diiudicantē, cor eſſe baſim & radicē
uirtutum moraliū, & eis deſeruiētium, Ad motū
enim radicum ſunt motus ramorum. & non con-
uertitur. cū enim ipſius forma radicalis ſit, ſupra
quam mouenˀ uirtutes morales, et ipſum erit ra-
dix inſtrumentorum moralium. ſicut enim ſe ha-
bet perfectio unius ad perfectionem alterius, ita
C ſe habet unum perfectum ad aliud perfectū. In eo
enim quod Gal. dicit quod hepar eſt principium
ſanguinis propter hoc, quod neq; in matrice, neq;
in ſtomacho, neq; in inteſtino ſequentis ipſum re-
peritur primo ſanguis, ſed in hepate, propter hoc
ꝙ hepar circūſtant receptacula fęcis ſanguinis, ut
cyſtis fellis, ſplen, et ueſica: uideˀ magis ſequi ſe-
mitam ſenſus ut medicus, quoniā et ſi ſanguis in
prima ſui perfectione appareat in hepate, et in ue-
nis poſt ipſum, nō tamen eſt ibi in ſua peroptima
perfectione. Optimam enim et digniſsimam per-
fectionē conſequitur ſanguis in corde. iterum ubi
admiſcetur ei ſpiritus, et ubi fit ſpiritualis et uita-
lis, † ſumme. quare poſtea in uaſis, et magis ſecuris *aliàs ſumma,*
ponitur à natura, propter timorem uehementem *uel forma*
D de perditiōe ipſius, cum ipſe ſit melior theſaurus
naturæ. Cor igitur ſecundum Ariſtotelem, eſt pri
mum mouēs, et ultimū membrorū animaliū, ſpiri
tu plenum, et uirtutibus, quæ alijs cōmunicantur
per influentiam ab ipſo. Et cordis una extremitas
ſubtiliata eſt, et ad unum punctū aggregata. et hic
punctus eſt à quo incipit natura primo protrahe-
re informationem totius corporis. et altera ſui ex
tremitas eſt in circulum. et iſtæ duæ extremitates
coniungunˀ figura circuli mediante, cuius initiū
anguſtiſsimū eſt apud punctum, deinde multipli-
cat ſe continue ſecundū circulos creſcētes, donec
attingat extremitatē aliam quę eſt in circulo, † ma *aliàs maximo*
ximus circulorum cordis. Et ſic gradata eſt ipſius
figura ad ſimilitudinem pineæ, quatenus ipſa in-
genioſa

genioſa fabricatio ſuperior & inferior ſit conue-
niens & bona, & nō ſit in ea ſuperfluitas euagans
in angulos, in quibus lateat nocumentum & iuua-
mētum. In ſubtiliatione unius partis ipſius eſt, ut
ſit minor pars partium ipſius quæ parata eſt lædi
ex contactu oſsiū. Et facta eſt dura ſimiliter hæc
pars cum ſuperfluitate, ut melius obuiet, et minus
lædatur, ſeu patiat̃ à rebus ſibi occurrētibus. Et di
latata eſt ipſius extremitas altera ad meliorem cō
prebenſionē materiæ ingredientis ſanguineæ ſeu
aeriç, et ad euacuationē faciliorē egredientiū ab eo,
& ut ſit ſufficientia in origine eis quæ ab eo oriun
tur. Et apud ipſius radicem prædictū eſt membrū,
quod pro fundamento imponitur ſimile chartila-
gini paruum, ut ſit ei baſis fixa & firma. Et eleuata
eſt ipſius pars ſuperior, ut elōgetur ab inhæſione
ſuper oſſa pectoris, & ut facilius accedat calor ſpi
ritualis ad eleuationem uirtutū uitalium, & perue
niant mores boni. & elongatæ ſunt à depreſsione
quç eſt cauſa timoris & triſtitię & auaritię. & quā-
doq; ſitus partiū cordis, ſcilicet ante & retro, dex-
trorſum & ſiniſtrorſum, ſurſum & deorſum ope-
rantur ſitus partium corporis. & receſſus earum à
ſuis ſitibus naturalibus eſt cauſa receſſus ipſarum
à ſuis ſitibus naturalibus, ex quo accidit deformi-
tas in exterioribus cū deformitate mentis. Subſtā
tia quidem cordis ex diuerſis conſimilibus com-
poſita eſt. ſicut enim principiū omnibus alijs com
poſitis & ſimplicibus partibus aſsimulatur, ſcili-
cet in ſui compoſitione compoſitis, & in ſimplici-
tate ſuarum partium ſimplicibus. Componentia
uero ipſum ſunt caro, uillus neruoſus, & chartila-
go, uel ſimile chartilagini, in ſui carne carnibus, in
uillis ſuis neruoſis neruis, chordis, ligamētis, pan
di. cinctorijs niculis, †adiutorijs in ſubſtantia ſimili chartilagi-
ni membris duris, ut oſsibus, & chartilaginib. aſ-
ſimilatur, cum caro illius fortis ſit, & ſolids, & ſic-
ca, & dura, ut ſit difficile paſsibilis. ſpecies etiam
uillorum fortium plurimæ diuerſitatis in eo con-
tentæ ſunt, longitudinalium, ſcilicet attractiuorū,
dilatās expul- latitudinaliū †expreſsiuorum, & trāſuerſalium re
ſiuorum tentiuorum, ut ſint ei ſufficiētes ſpecies motuum.
Et apud ipſius radicem poſitū eſt ibi fundamentū
membrū quoddam chartilagini ſimile ut dictum
eſt. Iſtç igitur partes cōſimiles cum ſint durç & ſic
cæ & terreſtres, magis attinent cōplexioni terre-
ſtri. quare ipſum conſtans ex eis eſt frigidū & ſic-
cum magis. & hæc eſt intētio ſapientis. quæ enim
eſt comparatio fornacis ad ignem contentū, eadē
eſt comparatio cordis ad calorē & ſpiritum con-
tētum. & ſicut fornacis cōpoſitio exigitur eſſe ex
rebus ſolidis, lapideis, & indiſſolubilibus coram
igne, ita & cordis compoſitio ex duris, & compa-
ctis, & non liquabilibus eſſe exigitur, propter ca-
lorem fortem quem cōtinet: quoniam aliter ſtarē
non poſſet in facie multitudinis ſui caloris. ſignū
ſuper hoc eſt, quod confortat̃ magis apud ſui diſ-
ſolutionem & remollitionem ex ſubſtantijs duris
lapideis, quales ſunt coralli, margaritæ, ſapphyri,
hyacinthi, & ſimilibus, ſicut iuuat̃ ſimile à ſuo ſi-

A mili, & cōpar à ſui compari: licet Gal. poſuerit o-
mne cor calidum & ſiccū, reſpiciens diſpoſitionē
quā trahit ex ſpiritu calido cōtento, & ex ſuis mo
tibus, cuius ſimile imprimit in alijs membris per
exuflationem & tranſmiſsionē caloris ſui ad ea.
uerūtamen eſt ita ꝙ iſta diſpoſitio eſt naturalis ei
ſecundum ꝙ cor, & non impedit quin partes pri-
mæ compoſitiuæ ſui à principijs ſint frigidç & ſic
cæ, licet ipſum ex parte cōplexionis & perfectio-
nis quam trahit ex anima ſit calidum, & ſiccum,
propter ſpiritum calidum, & motum quem ha-
bet ex parte animæ. Et corpus ipſius poſitum eſt
in panniculo ſpiſſo & ſolido ualde, cui non inue-
nitur compar in ſpiſsitudine in corpore hominis,
ut ſit clypeus & tutamen. Et in ipſo ſunt ij. uētres,
B & fouea quæ eſt quaſi meatus quidam inter uen-
tres & non eſt uenter. Duo ſunt ei uentres, ut ſint
receptacula nutrimēti duplicis quo nutritur, ſpiri
tualis & aerij ſcilicet & ſanguinis craſsi. & fouea
eſt minera generati ſpititus in ipſo, & ſanguinis
uitalis, et locus perfectionis et miſtiōis eorum. &
dilatatur apud dilatationem cordis, et conſtringi
tur apud ſui conſtrictionem. Et ſiniſtra uentris ba
ſis eleuata eſt ſuper uentris dextri baſim. et baſis
uentris dextri depreſſa eſt multū deſcendens. Ap
prehenſum uero à dextro craſſum eſt et terreſtre.
Comprehēſum uero à ſiniſtro, ſubtile et leue eſt.
Leue autē facilius ducit̃ ad ſuperiora, Craſſum au
tem ad inferiora. Temperatior ergo natura repe-
ritur in ipſius medio. Et ſunt duo orificia cordi, in
C troitus duarum materierū ſcilicet ſanguinis et ae-
ris attracti, ſicut duæ aures quæ creatæ ſunt ner-
uoſæ. rugoſa et mollificata dum conſtringunt̃ uil
li. in dilatatiōe uero tēſa. Subtiliata ergo et molli-
ficata ſunt, ut melius ſint obediētia utriq; motui. et
facta ſunt neruoſa et extēſibilia, ut remotiora ſint
à paſsionib. Similiter ergo ij. orificia prędicta ſunt
ij. arcæ recipientes à uaſis, deinde remittentes re-
ceptum ad cor cum moderātia. Et à parte dextra
egreditur uena magna, deferens nutrimētum ab
hepate, quod eſt ſanguis. Et hæc eſt pars occupa-
ta in attractione ipſius, magis uicinās hepati. Sed
arteriarum origo eſt à uentre ſiniſtro: quæ omnes
creatæ ſunt cū ij. tunicis. quare interior eſt magis
dura, ut ſit bene obuians percuſsioni et motui for
D ti ſubſtantiæ ſpiritus, prçter unam cuius uia eſt ad
pulmonē, quæ eſt habens unam tunicam, ab om-
nibus alijs arterijs diuerſa, et nominat̃ arteria ue-
nalis. Sicut in uentriculo dextro naſcit̃ uena quæ
penetrat ad pulmonem, quæ ſola inter omnes ue-
nas habet ij. tunicas: et inde eam arterialem urnā
uocant, cuius cauſa deinceps dicetur. Poſitū autē
eſt cor in loco medio medij pectoris, quoniam lo
cus ille temperatior exiſtit. Sed eius declinatio ali
quantula eſt ad ſiniſtram partē, ut amplificet locū
hepati. hepati eñ melius eſt cedere ꝗ̄ ſpleni, quo-
niam eſt ſublimius. Et eſt alia ratio declinatiōis ad
ſiniſtrā, ut non totus calor coadunetur in dextra.
ſuperflue enim calefieret, propter uicinitatem ni-
miā utriuſq; principij calidi, et pars ſiniſtra ſuper-

flue infrigidaretur propter eorum elongationẽ. Et propter hoc fuit melior declinatio cordis ad partem ſiniſtram, ut temperetur per ipſum latus ſiniſtrum, præcipue cum ſplen ipſum non ſit calidum ualde. Et iij. ratio eſt, ut faciat uiam uenæ uentrem habenti, aſcendenti ad ipſum ab hepate, uel deſcendenti ab ipſo ab hepar. Et locus cordis in medio eſt corporis, ut magis uicinetur æqualiter omnibus circunſtantibus, & facilius eis afferantur ab eo iuuamenta: & alia famulantia ipſum circunſtent undique. Et menſurauit deus quantitatem cordis in ſufficientia abſque ſuperfluitate & diminutiõe, ut non ſit ei grauitas propter quantitatem immoderatam, neque fractura uel anguſtia in ſuis extremitatibus propter diminutionẽ. Ab eo enim eſt origo arteriarum, ſuſpenſio ligamentorum, & uirtus omnis in uniuerſo. Veruntamen exceſſus ipſius ſecundum diminutionem & ſuperfluitatem frequenter in diuerſis particularibus reperitur. Et dico quod ipſius quãtitas ſuperflua in comparatione corporis eius, non eſt cauſa audaciæ ut quidam autumant, neque quantitas parua cauſa timoris & pauiditatis. Animalia enim plura habent nimiam quantitatem cordis in comparatione ſui corporis, & ſunt cum hoc pauida plurimũ & timida, ut lepores, cerui. cuius cauſa eſt, quoniam in eis calor paruus eſt, & extra fertur pars plurima ab eo ad membra uiuificanda, & ſenſificanda, et mouẽda: quare nõ calefacit ipſum integrum, ſed relinquitur frigidum & uacuũ, unde & pauiditas. Sed quædam ſunt econuerſo parui cordis, & hęc ſunt audacia, quoniam in eorum corde eſt caliditas plurima, & coartatur propter loci anguſtiam, & cum uehementia ebullit. unde illa quę plurimũ ſunt audacia, ſunt ea quę ſunt magni cordis, & plurimi caloris. Et cor nutritur cũ ſuis uirtutibus naturalibus & earũ motibus, qui ſunt diaſtole & ſyſtole, & quietibus duabus inter ipſas. Neceſſe eſt enim ut inter omnes duos motus contrarios quies interueniat. & in his reperitur ars muſicæ cum natura: quoniam quemadmodum ars muſicæ completur per adiunctionem ſonorum ſecundum proportionem continuantem eos inter acuitatem & grauitatem per circulos ca ſuũ temporum, quæ ſunt inter eorum percuſsiones: ſimiliter eſt diſpoſitio pulſatiõis cordis, quoniam proportio ſuorum temporũ in uelocitate et ſpiſsitudine, eſt ſicut proportio ſonorum eius. & proportio diſpoſitionũ eius in fortitudine & debilitate & quantitate, eſt ſicut proportio adiũctionis eius. & ſunt motiones proportionatæ ad inuicem, & quietes ſimiliter. & motiones quietibus, & ecõuerſo. Et cũ omnia iſta concurrũt in conuenientia ſecũdum ordinem, tunc ſaluũ eſt regimen corporis, et procedunt omnia cum incolumitate et quiete uera. Et ſi prædicta cum ſuis diſpoſitionibus proportiones naturales egrediantur, diſturbationem naturæ portendunt. et etiam diſturbationis quantitas, eſt ſicut quantitas egreſſa à proportione. Eſt ergo cordis pulſatio, harmoniã prin

A cipiorum complexionis corporis animati aſsimulans, uel eorũdem diſcordiam natam propter † occaſionem ducentem ad ſuperfluitatem & diminutionem, ſicut manifeſtũ eſt in paſsionibus animę, timore, & ſpe, & lætitia, caſtitate & luxuria, largitate & auaritia, & in ęgritudinibus corporalibus, cali. fri. hu. & ſic. Et terminus ad quem ſe extendit cor maxime, eſt in contactu tunicæ & panniculi ſui exterioris, qui ſibi datur ad tutelã & cuſtodiã, & eſt ſpatium poſitum inter hoc & hoc, ubi oriuntur ab eo. & ſimiliter apud radicem ipſius, ut in ipſo dilatari poſsit abſq; præfocatione, & conſtringi, ſicut in ſpatio amplo. Et motiones ipſius efficiunt motiones in arterijs conſimiles ita, quod dilatatio dilatationem, & conſtrictio conſtrictio-

diũs coctionẽ

B nem. licet alij aliter ponant, inducẽtes exemplum de follibus, cui experientia contradicit. uerbi gratia ſi ponas manum ſupra cor alicuius, & alteram ſuper arteriam, uidebis ſemper depreſsionem cordis & depreſsionem arteriæ ſimul fieri. Et uerum eſt quod pulſum rarum & tardum efficit triſtitia. quod nequaquam fieret ſi per compreſsionẽ cordis dilataretur arteria. Item ſecundum hoc magis deberet apparere facies inflata & rotũda in triſtitia quàm in ira, & pulſus magis eleuatus in humili quàm in ſuperbo. ſed in omnibus huiuſmodi accidit oppoſitum. Quare oportet ut ad eleuationẽ cordis ſequatur eleuatio arteriæ, & compreſsionem compreſsio. Proceſsio igitur caloris uitalis, incipiens eſt à cordis fundamento ubi oritur ſcili-

C cet apud †principium monſtratum, ſuperius tendens in latum & amplum continue, cuius motus conſequitur figuram cordis, quoad exeat, & recipiatur à uaſis, & feratur in ſpatium amplum totius corporis, & ſpargatur in eo, & terminetur apud extremitates ipſius. quare motui ſuo ſe ipſum aſsimulat cor in figura ſua. Et ſicut motus iſte eſt primus motuum in ueritate, ita & figura ipſius, cum ſit huiuſmodi motum aſsimulans, eſt prima, & mater figurarum in omni membro conſequente. Intẽtio autem Iſaac multum eſt diuerſa ab hac intentione. Erectio ſiquidem totius animalis ſupra cor poſita eſt à natura tãquam ſupra radicem ultimã, ſed propter diuerſitatem uirtutũ nobiliũ ab eo egredientiũ neceſſaria fuit creatio diuerſo-

diũs terminũ numeratum

D rum organorũ abſq; permiſtione aliqua, per quæ ferãtur, & in quibus ſuſtentẽt, propter ſeparationem operationum ſuarum meliorem, & faciliorem prouentum earum. identitas enim organorum penitus confunderet, & earum permiſtio uehementer impediret. Melius ergo cum ſeparatione † certa ſunt & diuerſa naturæ receptacula, quatenus ſingulis ſingulæ ſpecificentur & compleantur operatiões nobiles, cum alleuiatione & abſq; impedimento. propterea creata ſunt cerebrum & hepar & pulmo & ſtomachus, & ſunt tanquam nodi propinqui primæ radici, ſupra quos deinde & nodi alij eleuantur, qui in eorum eleuatione ſunt ſecundarij. Quoniam ſicut in terræ naſcentibus radix eſt principium ſupra quam figitur, &

diũs creata

poſt

post ipſum ſequuntur nodi aſcendentes ut in plu-
ribus, in quibus coadunat ſe natura, ut iterum
fortius progrediatur, & attingat melius quod in-
tendit:ita & in animali ſupra radicem ipſius quæ
eſt cor, eleuant̃ membra conſequentia ipſum, quę
ſunt in comparatione nodorum in terræ naſcenti
bus, ut in ipſis efficiat natura operationes diuer-
ſas, ſecundum quod neceſſariæ ſunt ex parte regi
minis animalis. Sed cum bipartita ſit naturæ ſoli-
citudo, quarum una conſiſtit in reſtauratione re-
al. reſtaurãtis ſolutorũ, & reliqua in cuſtodia & protectione †re
ſtauratiõis, cauſa exitus ipſius à corde eſt duplex,
& iter ipſius ſimiliter bipartitũ, & uirtutes reſtau-
rantis, præter penetrationem ad exteriora corpo
ris. Ipſa enim opera ſua quærit celari magis. qua-
re cum ſuis fornacibus & nodis ſepulta eſt interi-
us in ſuis cõcauitatibus, quę ſunt duo uentres ſibi
coniuncti, à natura præparati, ſuperior ſcilicet &
inferior, quos ſeparat diaphragma: licet ſuperio-
rem ſeparet panniculus, pectus per medium par-
tiens. & ſuperior eſt domus cordis & pulmonis,
in quo eſt ſpiritus præparatio & rectificatio ante-
quam cor ingrediatur. & attractio aeris ad hanc
partem, eſt per cannam magnam, & per cannales
naſi. Inferior uero uenter, domus eſt organorum
in quibus aſsimulatur nutrimẽtum, cuius ingreſ-
ſio eſt per gulam, & ad quæ abijciuntur ſuperflui-
tates eius. Ex parte igit̃ aeris ſiue uiæ arteriæ exi-
gitur nodus quidam qui eſt pulmo, ſuper quẽ ele-
uatur canna cũ cymbalari, & cannales. & ex par-
te uiæ ſanguinis ſupra cor, exigit̃ nodus alius ma
gnus qui eſt hepar, in quo eſt prima apparitio ſan
guinis. & ipſi ſupponuntur & alij duo nodi parui
in comparatione ipſius, qui ſunt domus ſuperflui
tatis & grauaminis ſanguinis & urinæ colatoria.
Et ſupra hepar etiam eleuatur ſtomachus cũ ſuis
appendicibus, licet conſimiliter ſuſtentetur ſupra
cerebrum, & ſuper radicem primã, per aliam uiã,
propter quãtitatem ipſius ſanguinis ſuperfluam,
& ſuarum appendicũ, & propter quantitatem ſui
ponderis in hora ſuæ repletionis. & ſupra ipſam
erigitur gulam, recipiens cibum ab ore. Virtutis
autem poſitę in cuſtodia & protectione nutrimẽ-
talis & totius cõpoſiti proceſsio, eſt magis ad ex-
teriora. eleuatur ergo, & aſcendit in locum magis
eminentẽ in toto, qui locus eſt magis dignus ſpe-
culatori exercitus: et eſt magis dignus in cuſtodia
membrorum. & in loco iſto coadunatur nodus,
in quo complentur operationes mirabiles ualde,
& nodus iſte appellatur cerebrũ, ſuper quod mer
gũtur nodi plures: in quibus operantur v. ſenſus,
qui ſunt exteriores ſpeculatores, et in quibus ope
rãtur iraſcibilis & cõcupiſcibilis. & iſti nodi ſunt
muſculi ſparſi per uniuerſum corpus tam in qui-
buſdã intrinſecis ꝙ extrinſecis ea cooperiẽtibus,
& in extremitatibus quæ ſunt rami mediorum:
ſicut in manibus & pedibus & capite. Et nodi qui
ſunt principia generationis, eleuati ſunt ſupra ce-
rebrum ſecundum Iſaac. licet ſapiẽtes poſt ipſum
erexerint & ſubſtẽtauerint ab alijs pariter, & per

A uiam etiam ſpiritualem à radice prima. & uerum
eſt quod eſt ramificatio ab unoquoque nodo pri-
mo procedens ad alium, & uirtutum diuerſarum
adinuicem tranſmiſſio, quatenus unuſquiſque ſu
ſtineatur, & cõfortetur ex parte alterius uirtutis.
Et demonſtratio per hoc eſt, quod omnes ab ea-
dem oriuntur radice.

De anatomia arteriarum.

A ſiniſtro cordis uentriculo duæ oriuntur artè
riæ, quarũ una ad pulmonẽ tendit & in ipſo parti
tur, propterea ut aer attrahatur, & ut etiã ſanguis
nutrimentalis pulmonis primo ad ipſum à corde
deferatur. & hoc eſt, quoniam nutrimentum pul-
monis primo defertur ad cor, in quo melioratur,
& poſt ad pulmonem tranſmittitur. & hoc eſt uni
B eam tunicam habens, in quo differt ab omnibus
alijs arterijs: quare appellatur arteria uenalis. Et ſi
cõparaueris inter duplicitatem tunicarũ & firmi-
tudinem ſeu ſoliditatem, & inter unitatem tunicę
& lenitatem & raritatem, ſi magis eſt neceſſaria,
& tunicæ unitatẽ, propter hoc. lenitas enim & ra-
ritas faciunt ei dilatationem facilem & cõſtrictio-
nem, & reſudationem eius quod ab ea reſudat ad
pulmonem, qui eſt ſanguis ſubtilis uaporoſus ſub
ſtantię pulmonis magis aptus & ſimilis. Et hęc ar
teria uenalis in anteriori parte pulmonis ſpargi-
tur, & in ipſa ſubmergitur, & eſt deferens ſangui-
nem ſubtilem, uaporoſum, propinquum comple-
tæ digeſtioni, & non completæ digeſtum. & non
timetur ſuper hoc propter propinquitatem ipſius
C ad cor, à quo ad ipſum uenit uirtus calida facile di
gerens & cõuertens. Et eſt uena quæ à dextro cor
dis uẽtriculo exiens ſubintrat pulmonem. & ipſa
creata fuit duas habens tunicas, & ideo eam arte
rialem uocant uenam. primum autem iuuamen-
tum in hoc exiſtit, ut ſit ſanguini qui ab ea reſu-
dat ſubtiliatio perfecta: quoniam in eo non eſt ta-
lis digeſtio qualis eſt eius qui ad arteriam effundi
tur uenalem. unde oportuit ut uena eum portans
ingroſſaretur multum eum ſuis tunicis. & aliud
eſt ut non reſudet ab ea ſanguis, niſi ſubtilis & be
ne coctus, propinquus ſanguini à ſiniſtra conca-
uitate exeunti in quantum poſsibile eſt, quaſi ſpi-
ritus ſubtiliatus, pulmonem magis iuuans in ſuo
motu. Factus eſt igitur pulmo quatenus ſit rece-
D ptaculum aeris frigidi, qui ueniens ad cor tempe-
ret ipſum. niſi enim eſſet aer iſte, iam cor cremare
tur ex calore in ipſo. Vnde omne animal habens
calorem magnum, neceſſariũ fuit habere pulmo-
nem magnum. ideoq; quadrupeda magnum pul-
monem ſunt habentia. Aues autem cum ſint frigi
dioris naturæ, habent paruum pulmonem, quia
aer inſpiratus ſufficit eis ad nutrimentum caloris
ſpiritualis, ita etiam quod quædam earum nõ po-
tant, neque ſitim habent. ſufficit enim aer inſpirã
tus calori earum. Et nõ dixit Galenus quod attra
hebatur aer ad cor ad nutrimentum cordis, quia
aer cum ſit ſimplex, non tranſit in nutrimentũ, ſi-
cut neq; aqua ſimplex, propter remotionem ſimi-
litudinis, & diſtantiam plurimam inter ipſam, un

de utrinque eorum aut eſt pars nutrimenti, aut eſt faciens ipſum penetrare in eo quod dat ei lubricitatem. Et dico quod aqua eſt ad nutrimẽtum corporis. Aer uero ad nutrimentum ſpiritus. & unumquodque duorum ſcilicet nutrimenti corporis & ſpiritus, eſt corpus compoſitum & non ſimplex. Modus autem per quem accidit temperantia in corde & in ſpiritu eius per aerem, eſt euentatio ſuperfluitatis aduſtę ſpiritus, qui eſt fumoſitas propinqua aduſtioni & inflammationi, per motum ſui introitus, præcipue cũ ſit frigidus in comparatione materiæ fumoſæ calidæ egredientis. Et infrigidatio cordis per aerem attractum propinqua eſt infrigidationi ſtomachi, quæ euenit ei in hora ſuæ repletionis, propter motum & deſcenſum ciborum. unde philoſophus, Venter uacuus calefit, & repletus infrigidatur, propter motum. Et eſt pulmo compoſitus ex partibus, quarũ una, canna eſt, ſecunda eſt rami arteriæ uenalis, & tertia rami uenę arterialis, quas procul dubio coniũgit caro mollis rara, cauſata ex ſanguine magis tenui & magis ſubtili: ex quo nutritur & ſuſtentatur in eſſe. Eſt ergo pulmo mollis, rarus, ad albedinẽ declinans, & plurimorum meatuum, quatenus in ipſo capiatur aer, & digeratur, et expellatur ſuperfluitas eius ab eo. ſicut creatum eſt hepar ſecundũ quod melius in comparatione ad cibum. Mollis autem eſt, ut ſit præparatus duobus motibus ſecundum attractionem & reſpirationem, quos tamen motus conſequitur ex parte thoracis. Carnis autem ipſius eſt iuuamentum, ut adimpleat rimas, & coniungat ramos. Declinatio autẽ ipſius ad albedinem, eſt propter dominium aquæ ſuper illud quo nutritur, & propter illius plurimam frigiditatem. eſt enim ſedes aquæ, ut per ipſam confortetur uirtus anhelitus in expulſione fumorum calidorum. Et continuatur etiam aeri, adiuuans ipſum in feſtinando ad cor cum facilitate. Sed raritas eius eſt, ut redeat ad attractionem aeris, & recipiat ipſum. Aeris enim penetratio non eſt ſolummodo in canna, immo plurimum euadit ad corpus pulmonis ex eo. & propter hoc eſt multiplicatio ipſius aeris in eo, apparens manifeſta. Et eſt aliud iuuamentum raritatis ipſius, ut adiuuet in conſtrictione ad expulſionem. Præparatur igitur duobus motibus. & propter hoc aperitur pulmo cum inflatione, & clauditur cum exufflatione. ipſius tamen conſtrictio ſequitur conſtrictionem thoracis, & dilatationem dilatatio, ſicut dictum eſt. & hoc ne locus ſit uacuus. & eſt ſimile uidere in ſpongia, quæ compreſſa manu, coartatur in ſpatio breui & anguſto. quæ ſi explicetur, ſequitur eam ſpongia, & ingreditur eam aer, & dilatabitur, & redibit ad locum amplum, ſicut primo fuerat. Et pulmo eſt diuiſus in duas partes, in quibus attenditur ipſius geminatio, ſicut eſt geminatio cæterorum membrorum in homine. licet dubitetur de hepate, utrum geminetur in homine. licet in piſcibus duplex ſit hepar à duplici lacerto. & quia homo habet hemicraniam,

A & patitur quandoque paralyſin unius partis & non alterius, ideo cognoſcitur geminatio partium in cerebro. Iuuamẽtum uero partitionis pulmonis in duas partes, ut non ceſſet anhelitus, propter nocumentum uni duarum partium adueniens. Et utraque diuiſio ramificantur in duos ramos. licet in latere dextro quaſi non reperiatur ramus, cuius iuuamentum non eſt magnum in anhelitu, ſed eſt ibi tãquam lectus ſubſtratus uenæ concauæ aſcendenti ad cor cum nutrimento ſanguineo cordis. Et ſecundæ diuiſiones pulmonis ſunt ſicut primæ ipſius diuiſiões. & ut ſint tanquam digiti ipſius propter bonam compreſsionẽ cordis. Veruntamen additio ſectionis in dextra eſt ad hoc, ut occupet ſpatium pectoris & æquet

B ipſum, quoniam declinatio cordis eſt magis ad ſiniſtram partem. Et pulmo inſenſibilis creatus eſt in ſe, & immobilis per ſe, quoniam ipſum non penetrat neruus aliquis: & omnis ſenſus & motus influens influit per neruum. Cooperimentum tamen ipſius, panniculoſum & neruoſum eſt, ut ſit ei ſenſus aliquo modo in ſuperficie, ſecundum quod determinatum eſt. Et pulmo ipſe ſubſternitur cordi, ſicut culcitra ſuſtentans & leniens ipſum. Et gibboſitas ipſius eſt à parte dorſi. et eſt duplex, ut melius recipiatur in concauitatibus à duabus partibus ſpinæ. Concauitas autem ipſius reſpicit anteriora magis, ad hoc ut amplectatur facilius cor & melius. Et ſpiſsitudo maior eſt apud exitum cannæ, poſtea deſcendit attenuando ſe gra-

C datim uſque ad ſui terminum, & inſpiſſatio eius eſt ſuperius magis neceſſaria, ad ſubleuationem meliorem capitis cordis, magis lati & magis ſpiſſi, quare indiget fulcimento ſpiſſo & molli ſuperius. Sed cõſequenter cedit hæc ſpiſsitudinis neceſsitas. unde poſtea attenuata eſt, ſecundũ quod proportionaliter cor ad acuitatem tendit & ſublimitatem. Et comparationem etiam habet ad folium quod poſitum eſt in cuſtodia & protectione fructus, ſicut ipſe poſitus eſt in protectione & cuſtodia cordis. Iuuamentum autem quantitatis augumentatæ quæ eſt ſupra ipſum, eſt multiplex. Et unum eſt, ut ſit continens pulmonis aeris, qui ſufficiat pluribus pulſatiõibus cordis. Si enim numerus inſpirationũ numero pulſuum propter paruitatem pulmonis cogeretur adæquari, iam ceſſa-

D rent plurimæ nobiles operationes, ſicut emiſsio longæ uocis: quæ neceſſaria eſt in ſermonibus, uociferationibus, & cantibus. & non poſſet detineri inſpiratio corã ſe fœtida et corrupta: neque etiam in hora deglutitionis. immo accideret ut ſuperoccuparẽtur inſpiratione & expiratione. quare diu permanere non poſſet, quando neceſſaria eſt plurima quãtitas ipſius, ut ſpiritui cordis ſit materia ſufficiens, dum ſummergitur in aquis animal, aut quãdo neceſſarium eſt ei uocem prolongare cum continuatione, aut quando abhorret attractionem aeris propter corruptionẽ & fœtorem eius. Et etiam notandum quod quædam animalia ſunt habentia pulmonem, quædam autem non. quæ autem

autem ſunt ambulabilia et ſanguinea, pulmonem habent. Et piſcibus loco pulmonis ſunt brãchiæ. Et in quibuſdam animalibus loco pulmonis ſunt cannales. Delphinus quoq;, & lepus marinus, & animalia alia quæ ſunt communia terræ & mari (quę arabice cenalia dicuntur) & piſces reſpirãt uaporẽ per branchias. paucus enim uapor ſufficit eis, cum participẽt multũ frigiditatis. Vtrum autem aliqui piſces eeſpirent aerem, dubitatur propterea, quòd dicũt piſcatores de delphino, quod quando dormit in ſuperficie aquę, ſcntiũt ipſum ſtertere: & Gal. promiſit ſe tractaturum hoc.

De anatomia oculorum.

Creauit deus caput animalis, & poſuit ipſum in ſuperiori parte animalis, pręcipue propter oculos. Et anteriorẽ partem capitis eleuatiorẽ fecit, ut oculi in illa parte ſiti eſſent in eminenti, inſtar ſpeculatoris undiq; proſpiciẽtis aciem, ſiue execcitum undiq; in plano poſitum: ſic & oculi cõpaginẽ inferius ſpeculantur. Vnde quędã animalia paruũ habent caput. & decliuos habẽt oculos, poſitos in qbuſdã neruorũ extremitatib. quos quãdoq; emittunt à ſe, quãdoq; retrahũt ad ſe, ut patet in limace, cuius extremitates uulgus cornua uocat. Quibuſdã uero animalibus illæ extremitates protenſę duriores ſunt, neque retrahi poſſunt, ſed habent quędam defenſoria ſuppoſita, quaſi duos clypeos duorum oculorũ, ut patet in cãcro. A cecebro autẽ exeunt duo nerui, quorũ uterq; duob. panniculis eſt obuolutus, à duabus matribus ſiue meningibus ortum habentibus, qui panniculi ad duos orbes oculorũ tandẽ peruenientes ibi dilatantur per circuitum, ut intra ſe deglutitionẽ humorũ poſsint accipere. Eſt ergo cryſtallinus humor qui grando glacialis ab Ariſtotele appellatur, quia in forma & colore eſt ſimilis glaciei, in profundo & medio poſitus duplici ex cauſa, quia mediũ dignioe eſt ſitus in cuſtodia. & ut à circunſtannibus iuuamentum accipiat undique. iſte humor in poſteriori parte ſpæricam habet formã, in anteriori aliquãtulum planã: & hac ratione, quoniam ſi undiq; haberet ſpæricam, imago rei uiſæ quodammodo lubricaret ſuper ipſum, & tangeret in puncto. Item anterius planum eſt ut parua corpora uiſa multam haberent in eo ſectionẽ. Iſte autem humoe diaphanus & translucens eſt, ut ſit ſuſceptibilis omnium formarũ intra ſe. Poſt cryſtallinum humorem interius uerſus cerebrum poſitus eſt uitreus humor, qui ſic appellatur, quia uiſro liquefacto aſsimulatur, cuius color medius eſt inter rubrum & album ſimilis uitro. & eſt iſte humor ad rectificandum nutrimẽtum cryſtallini humoris, & ut fiat gradatio ſanguinis dum conuertitur in cryſtallinum humorem. Si enim petueniret ſanguis in ſuo rubore ad nutrimẽtum cryſtallini, inficeret ipſum, & faceret omnia uiſa apparere rubra: & eleuatur iſte humor ad maiorem circulum cryſtallini, faciendo ſemiſphæram circa ipſum. Et ſe habet iſte humor ad cryſtallinum in comparatione ſtomachi ad hepar. Ex oppoſita

A autem parte uitrei humoris exterius ante cryſtallinum poſitus eſt albugineus humor, qui ſimilis eſt albumini oui: cuius finis multiplex eſt, ſcilicet ut ex humoroſitate ſua defendat cryſtallinum humotem ab arefactione aeris exterioris. qui quidẽ humor eſt defenſoriũ cryſtallini ex alia parte, & eſt ſuperfluitas illius, ſicut ungues, capilli, cornua ſunt ſuperfluitates animalis, et defenſoria eiuſdẽ. Item iſte humor præponitur cryſtallino, ut fiat gradatio lucis & imaginis ad ipſum cryſtallinũ: quia natura non ſuſtinet repentinas immutationes. Vnde iſto læſo deſtruitur uiſus. Item iſte humor liquidus eſt, ut ex liquiditate imago rei ingrediens diſtinctionẽ ſuſcipiat. Et eſt iſte humor poſitus in foramine uueæ tunicæ, quod quidem foramen,

B pupilla oculi appellatur. Interior autem panniculus ad maiorem extendiinr circulum cryſtallini humoris, claudẽs intra ſe ferè duos humores, ſcilicet cryſtallinũ ferè, & uitreum ex toto. & uocatur tunica ſecundina, quia à ſecunda matre, ſcilicet pia matre naſcitur. A qua quidem tunica, in eodem termino naſcuntur aliæ tres tunicæ, ſcilicet una quę inferius reflectitur, interponẽs ſe cryſtallino humori & uitreo, ſeparatorium illorum ex una parte. & uocatur retina inſtar retis. partes habet innumerabiles cx uenis, neruis, & alijs. Ab eodem loco naſcitur tunica alia, quæ aranea nuncupatur perficiens ſpæram cum retina, circundantem cryſtallinum humorem. & dicitur aranea, quia ad modum telæ araneæ ſubtilis eſt,

C ne impediat lumen ingrediens ad cryſtallinum & albugineum. Ex alia parte extra hanc tunicam, ab eodem loco, cum ea tunica naſcitur alia tunica, cum ſecundina ſpæram perficiens exterius: hæc tunica appellatur uuea, quia perforatur ad modum uuæ, ſuſpenſorio eius ablato. figuram illius & colorem cœleſtem habet, colorem ſcilicet medium, admiſtum ſcilicet nigro ſecundum maius, & albo ſecundum minus: quia ſi ex toto eſſet albus, nimium diſgregaret uiſum: ſi niger ex toto, nimis congregaret. tunica aliquantulum eſt ſpiſſa, interius autem mollior, ut ſit ſimilis in mollicie cryſtallino. exterius durior, ut ſit corneæ tunicæ ſimilis. rugoſa autem eſt circa ipſum foramen; ut quando opus ſit, conſtringi poſsit ad modum

D burſæ: & hoc quando uirtus laxatur, & indiget recreatione. Et quando opus eſt dilatari poſsit, quando uiſus diffuſione lucis indiget. In foramine huius poſitus eſt albugineus humor, qui illas replet rugas interius: qui quidẽ humor quandoq; conſtringitur, quandoque dilatatur ſecundum dilatationem & conſtrictionem illius foraminis. Item ab exteriori panniculo oritur tunica, proximo loco includens ſecundinam, procedẽs ad modum ſpæræ, quę ſclerotica propter ſui duritiẽ appellatur. à qua naſcitur tunica cornea, cum ea ſpęram unã perficiẽs, quæ aſsimulatue cornu lucido bene abraſo, & polito in luciditate & in duritie, ut ex illa duritie defẽdat interiora, et ex ſua luciditate ſit diaphanũ ſiue peruiũ luci. Vnde p medium

ipſius apparet circulus latus, foramen habens in medio de uuea tunica: qui quidem circulus, oculi corona appellatur. Et hæc tunica in ſui conſtitutione quatuor habet cortices: & ſi deſtruãtur duo uel tres illorum, quartus remanet. quo deſtructo omnes deſtruuntur. Vltimo loco ſuperuenit conjunctiua, coniungens omnes illas partes, quæ naſcitur à quodam neruo, & non à matribus. & cõponitur hæc tunica ex carne alba & hu. et tenera, & ex neruis et uenis ſubtilibus: & habet foramen in medio, per quod apparet corona oculi, quę eſt pars uueæ tunicæ, quæ pupilla appellatur. quæ propter ſui profunditatem prætendit alium colorem album. quæ re uera cum ibi ſit, ſicut aqua nimis profunda, apparet nigra, cum tamẽ ſit alba. Habet autem hæc tunica ſex paria lacertorum ſiue muſculorum, totum motum oculi perficientium. quorum unus mouet oculum ſurſum, alius deorſum, alij ad duos angulos, unus ad angulum domeſticum ſiue lachrymalem, alius ad angulum ſylueſtrem. Item ſunt alij duo ex tranſuerſo poſiti, qui mouent oculum circulari motu. & de compoſitione oculi hæc ſufficiant.

De anatomia aurium.

Creauit deus aurẽ ut deſeruiret auditui: cuius interior figura eſt anfractuoſa, quoniam breue eſt cerebri ad aurem ſpatium. Si autem recto tramite intraret aer ad cerebrum, ex ſui qualitate & ſubſtantia læderet cerebrum: propter hoc anfractuoſus eſt eius meatus, ut per tam breue ſpatium prolongaretur. Et eius foramẽ à petroſo oſſe incipit, quod medium eſt inter os & petram, ſicut cõchæ piſcium. & propter hoc utriuſque ſuſcipit denominationem. Et ſimiliter anfractuoſus eſt, ut in prolatione uariæ uoces & uarię ipſarum differentiæ percipiãtur, & cum ipſo perficiat tinnitus neceſſarios, quæ non accidérent ſi directus eſſet trãſitus. Et eadem eſt cauſa quare prolongatur iter aeris per aurem, cum cauſa quare prolõgatur per tracheam, ſcilicet ne lædat cerebrum, ibi uero ne lædat cor ipſum. In interiori autem concauitate oſsis petroſi, ſine comparatione manet aer quietus. ibi autem diſcernuntur omnes uocum differentiæ. Et ſe habet illa pars oſsis petroſi ea comparatione ad auditũ, in qua ſe habet cryſtallinus humor ad uiſum, Reſidua uero pars ab oſſe petroſo extra apparens, chartilaginoſa eſt, non tamen mollis ſicut caro, ut debitam figuram ſibi retinere poſsit: neq; tam dura ſicut os, ut flecti poſsit, non frangi ad offendiculum. Poſita eſt auris ad latus, non in anteriori parte ſicut uiſus, quia immutatio uiſus directe procedit, ſed immutatio auditus indifferenter. Item nerui audibiles procedunt à media cellula, propter hoc ſub illa lateraliter poſita eſt auris: & potius ſub capite quàm ſuperius, ne propter ipſos impediret auditus. Itẽ quidã panniculus exit à neruo deſcẽdente à quinto pari neruorũ cerebri, q interius inueſtit os petroſum, & totã pręſtat ei ſenſibilitatẽ quã habet: & eſt foramẽ ad ipſam aurem, in cõparatione pupillæ ad oculum.

De anatomia naſi.

Naſum creauit deus præcipue propter tria iuuamenta, quorũ unum eſt, ut uapor deferens odorem rei odoriferæ, recipiatur in concauitatib. ipſius, & ibi quodãmodo temperetur, & præparetur odoratui. Aliud eſt, ut aer recipiatur ibi in magna quantitate, pro parte tranſmittendus ad pulmonem, pro parte ad cerebrum. Sicut enim cor conſtringitur & dilatatur & infrigidatur per aerem, ſic & cerebrum ſuo modo. quod ne lædatur ab aere recepto ſubito, recipit ipſum tanquã præparatorium, mediante colatorio iſto, ſicut & trachea arteria. Tertium iuuamẽtum eſt, ut ſit unum emunctorium ſuperfluitatum cerebri. Vnde longam & eminẽtem habet formam, ſcilicet ut tegat mucilagines exeũtes à cerebro & celet eas. In interiori autem parte iuxta duram matrẽ, eſt quoddam concauum os duo habẽs foramina, per quæ intrat odor, & exit mucilago. In oſsis concauitate iacent duæ carunculæ ſpongioſæ, inſtar duarum paruarum mammillarum, à quibus ſugitur fumus, qui eſt uapor deferens odorem: ſub quibus mammillis ſunt duo oſſa foramen triangulare habentia, quæ coniunguntur ad unum latus eleuatum ſecundum † foramen naſi, & duos angulos, à termino quorum inferiori adiungitur chartilago quædam, ſicut in alijs locis, coniungẽs carnem cum oſsibus, quaſi inhæſio carnis pendentis circa foramina narium. Item in folijs narium ſunt duo lacerti, quorum motus dilatatur & conſtringitur in horis neceſsitatis, ut in impedimentis diaphragmatis. Item ſuperius in radice naſi ſunt duo foramina exeuntia ad angulos lachrymales oculorum, quibus exeunt lachrymæ: ſignum huius rei eſt ſcilicet quando collyrium apponitur, eius odor ſentitur: ſed ſapor lingua percipitur. Itẽ ferè ab † interiori parte naſi directe poſt palatum procedunt foramina duo, quadam tela interpoſita uſq; ad radicem linguæ: quorum iuuamentum eſt ut intret aer ad cor refrigerandum, & pro parte exeat, ne totus cadat in † offenſionem uocis. Vnde illi qui habent illa foramina ſtricta uel oppilata, imperfecte & confuſe formant uoces. Sed quæritur quare inter cætera organa ſenſuum, ſemp aures ac nares ſunt patulæ, alia quandoque aperta, cum cõtinua operatio debilitet ſenſum: ut patet in oculis piſcium, qui non diſcernũt inter medios colores propter debilitatẽ uiſus ex continua apertione: & in hominum odoratu, qui non diſcernũt inter medios odores, ſed inter extremos tantum, ſcilicet inter fœtidum & aromaticum. Ad hoc poteſt dici, ꝙ nares ſemper ſunt apertæ, ut per ipſas cõtinua fiat inſpiratio aeris ad infrigidationem cordis, dum os clauditur, cũ uehemens odoratus non ſit neceſſarius hominibus, ſicut quibuſdam brutis, quæ mediante odoratu nutrimentum acquirunt.

alias formam · *alias inferiori* · *al. deſcenſionẽ*

De anatomia oris.

Creauit deus os tanq̃ neceſſariũ inſtrumentũ guſtus. in cuiꝰ radice ſunt duo foramina interius.

unum

unum foramen ad uentrem inferiorem, per quod intrat cibus in ſtomachū. aliud ad uentrē ſuperiorem, per quod intrat aer ad cor & pulmonem. Eſt ergo os, uas uniuerſale organorū locutiōis in homine, & uociferationis in brutis, quæ ſunt dētes, labia, palatū, & lingua, & uua, & duæ amygdalę. Sunt autem linguæ multa iuuamēta. Vnū, eſt deciſio uocis & extractio literarum. Aliud iuuamētum, eſt cōuerſio cibi maſticati. Tertiū, eſt diſcretio guſtus. Et ei præſtat ſenſibilitatem quidā neruus deſcendens à quinto pari neruorum cerebri, qui circundat ipſam. Sub radice linguæ ſunt duæ concauitates, quæ fontes ſiue hauritoria appellātur, in quibus ſaliua digeritur. In iſtis concauitatibus ſunt quædam carnes glanduloſæ, quę parant humiditatem organis oris, ne ex nimio motu areſcant. Componitur autē lingua ex carne alba cū rubore, ex uenis minutis & ſubtilibus, deferentibus ſanguinē per diuerſas partes eius. Propria figura eſt linguę, ut ſit mediocriter lata, lōga, ſpiſſa, acumen habens in ſuo principio. Vnde qui habent linguā nimis acutā, uel nimis obtuſam, peccant in formatiōe uocis. Habēt aūt lingua ix. muſculos in ſui cōpoſitiōe, uarios eius motus pficiētes. et habet binos et binos muſculos ſingulis motib. deſeruiētes: nō enim tāti & tā uarij motus ab uno muſculo poterant perfici. Veniunt autē duo muſculi ei ab additamentis ſeſaminis, id eſt, quibuſdam paruis oſsiculis ad modum ſeminis ſeſami. & ſunt ſupplementa ſpondylorum colli. Primi ergo duo à latere ſubintrant linguam, faciētes motum dilatationis. Veniunt autem alij duo muſculi ei à ſuperiori parte lambdę, directe ſubintrātes ipſam, facientes motum circūuolutionis. ueniunt uero ei alij duo ab inferiori mādibula, unus ab una parte, alius ab alia, facientes motum duplicationis. uenit iterum ei muſculus unus à ſuperiori parte lambdæ, attingens uſq; ad mediū linguæ, faciens motum retardationis. Et ſicut cerebrū diuiſum eſt in multas partes, ut ſi impedita fuerit operatio unius uirtutis & partis, uigeat altera pars: ſic & lingua diuiſa in duas partes cōſimiles, ut ſi forte paralytica ſit una medietas, reliqua motum ſuum, & ſenſum non amittat.

De anatomia dentium.

Creauit deus dētes propter multiplex iuuamētum, ſcilicet propter deciſionē cibi, ad præparādū ſtomacho, & meliorem deciſionē uocis, & ꝑpter arma in quibuſdā animalib⁹, ſicut in apris. Horū tres ſunt ſpecies ſecundū tres ſpeciales deciſiōes ciborū. quidā enim dicuntur inciſores ſiue inciſiui, qui lineare habent acumen ad modum cultelli, quorū officiū ſpeciale eſt frangere ſiue incidere. quidā dicuntur canini, qui pineale habent acumen, quorū ſpeciale eſt frāgere ſiue cōſtringere. quidam latam habent figurā ſuperius & aſperam ſicut mola, quorum ſpeciale officium eſt molere, & remollire, & in minutiſsimas partes cibos diuidere. Infigūtur autem dentes gingiuis in quibuſdam caueis per fortia ligamenta, quorum radi-

A ces teguntur quibuſdam additamentis carnium. Maiores autem dentes per plures radices figuntur, parui dentes per pauciores, ut per unam uel duas. In brutis animalibus, ſicut in hominibus, unicus eſt ordo dentiū, præterquam in quibuſdā, ut piſcibus, in quibus eſt multiplex ordo dentiū, ſed una maneries tantum, ſcilicet dentes fractores ſiue canini: non enim eſt eis neceſſe niſi ut frāgant cibos. non enim poſſunt molere & diu tenere in ore, & hoc aqua impediente quæ ſubintrat. ſimiliter in lupis multiplex eſt ordo dentiū. Quibuſdam etiā dantur dentes ad armaturam, ſicut apris. & ſicut cornua dantur alijs ad armaturam. Quædam animalia habent duas maneries tantū, ſicut inciſiuos & molares, ut oues, & boues, & e-

B qui, & cætera alia multa. Dicuntur autē ſecūdum curſum naturalem in homine & numerum xxxij. dentes, xvi. in ſuperiori mandibula, & totidem in inferiori. Vnde ſuperius in anteriori parte duo inciſores, poſtea duo quadrupli, unus ex una parte, alius ex alia: qui duo dentes ultimo adueniūt, ſicut poſtremo tempore creſcunt ipſius cremēta, ſcilicet in iuuentute.

De anatomia uuulæ.

Vuula autem eſt quoddam membrū ſupra radicem linguæ ſitum. & apparet uiſui aperto ore & demiſſa lingua. Huius eſt iuuamentū duplex, ſcilicet ut detineat aerem, ne ſubito intret cū ſuis nociuis qualitatibus ad ipſum cor: aliud, ad meliorem formationē uocis. Eſt enim quaſi ſecūda can-

C na uocis, epiglottis uero prima. Vnde illi qui habent inciſam uuulam aut deperditam, plurimum habent raucam uocē. Vnde Hippocrates in prognoſticis, uuulam incidere timendum eſt. Subiacent ei duæ pelliculæ, quæ galſamach dicūtur, iuuantes ipſum in ſuo officio. Duæ amygdalæ ſunt quaſi duæ auriculæ ante os gulæ, quodammodo claudētes cibum. & uuula media inter has, ne declinet in hanc partem uel illam.

De anatomia gulæ.

Gula eſt quoddā membrū compoſitū ex duobus panniculis, recipiens cibum & potū intra ſe, qui fertur ad ſtomachū. Huius interior pāniculus componitur ex uillis lōgitudinalibus, ex quibus habet uehementem attractum. exterior uero pan-

D niculus componitur ex uillis latitudinalibus, ex quibus facit compreſsionem eorum quæ recipit. & componitur ex alijs uillis trāſuerſorijs, ex quibus habet aliquātulum retinere. propter hoc difficilis eſt uomitus. Procedit autē gula directe uſq; ad quartum ſpondylum pectoris. Vnde ibi incipit declinare uerſus dextram partem, donec coniungatur cum diaphragmate, cum quo alligatur fortiter. poſtea declinat ab ipſo, donec perueniat ad locum ubi coniungitur cum ore ſtomachi. ut circa xij. ſpondylum. Hac autem ratione declinat ad dextram partem ipſa gula, ſcilicet ut faciat uenæ concauæ locum, tranſeunti ab hepate ad ipſum cor. Si quæritur utrum ipſa gula cum ore ſtomachi continuetur, poteſt dici quòd continua eſt

cum

eum eo, tamen habens aliam compoſitionē, quoniam os ſtomachi magis eſt neruoſum, gula uero minus. Continuat̃ uero gula ſuperius cū palato.

De anatomia ſtomachi.

Creauit deus ſtomachum, membrū cōcauum, et oblongum, rotundum in ſua longitudine. Concauum, propter meliorem receptionē. Rotundū, ne ſi eſſet anguloſus, colligeret in ſe nociuas ſuperfluitates. Oblongum, quia ſi fuerit penitus rotundus, impediret ipſum diaphragma à motu ſuo, et ipſa ſpiritualia. unde illi qui habent ſtomachū rotundum, poſt prandium difficulter inſpirant et expirant. De tali loquitur Gal. uidi quēdam &c. Habet autem ſtomachus duplex os. unum inferius quod clauditur quandiu celebratur digeſtio prima, poſtea aperitur et exit maſſa in eo contēta ad inteſtina. Os uero ſuperius neruoſum eſt ualde. Nam quidam neruus craſſus deſcendit à cerebro et intrat gulam, et per ipſam deſcēdit ad os ſtomachi, in quo dilatatur, ut ipſum efficiat multū ſenſibilem, ut ex ſenſibilitate ſua ſentiat ſuā inanitionē ſimiliter et repletionē. Membra enim inanita trahūt à uenis, uenę uero ſugūt ab hepate. Hepar à uenis meſaraicis. meſaraicæ ab inteſtinis et ſtomacho, ſtomachus autem inanitus appetit. Vnde ſi prædicta patiūtur oppilationem, ſtomachus patitur faſtidium. Cōponitur autē ſtomachus ex duobus panniculis, quorum interior eſt magis tener et magis neruoſus, exterior uero ſpiſſior et magis carnoſus. Interior uero panniculus componitur ex quibuſdam filis longitudinalibus, quibus mediantibus fortiter attrahit, et ex quibuſdam tranſuerſis. Exterior uero panniculus componitur ex filis latitudinalibus, ut comprimat et exprimat maſſam in ſtomacho contentā quando opus eſt. Sed quæritur cū uirtus digeſtiua fundetur in exteriori panniculo, ſenſibilitas in interiori, quare neruoſitas ſit magis interius quàm exteriꝰ. Ad hoc dicendum, quòd digeſtio uiget ſecundum caliditatem, calor autem agit in partes remotas ſicut in propinquas, ſenſus autē tactus in propinquas tantum, propter hoc panniculus deſeruiēs tactui, magis neruoſus eſt. Aſcēdunt autem exteriorem panniculum uenæ et arteriæ, deferentes ſanguinem ad eius nutritionem, quia carnoſus eſt, et caro habet nutriri ex ſanguine: quæ tandem uenæ et arteriæ dilatantur in tantum, quod circundant totum ſtomachū et inteſtina in modum cuiuſdam ſacci, quod tegmē et girbus appellatur. et eſt ſpiſſum, carnoſum, pingue, ut intus detineat calorem naturalem ſtomachi. Pinguedo enim extra circūdans ipſum, claudit fumos calidos ne euaporent: ſicut patet in cibis pinguibus. et ſub pinguedine ſupernatante diutius retinetur calor. Et talem habet ſitum et poſitionem ſtomachus. Et ſuperior eius pars declinat uerſus ſiniſtram, ut det locū hepati ſuperiacēti ſibi lateraliter in dextra parte. Secundum magis tamē declinat eius ſuperior ꝙ inferior pars, quia maiorem locum occupat hepar ꝙ ſplen, cum in ſe cōtineat hepar materiam et nu-
A trimentum totius corporis, Splen uero unam eius ſuperfluitatem ſcilicet fæcem, ſiue ſanguinem melancholicum, qui tranſmittitur ad ſuperiorem partem ſtomachi, ut ex ſua ſtypticitate et acetoſitate prouocet appetitum. Vnde ſtyptica et acetoſa prouocant appetitum. et hoc eſt unū iuuamentum ſplenis à ſuperiori. Aliud autem iuuamētum inferius eſt, quia quamuis ex ſua complexione ſit frigidus et ſiccus, tamen ex calore actuali quem habet in ſe calefacit ſtomachum inferius. A cyſti autē fellis tranſmittit̃ cholera ex alia parte ad ſtomachū propter digeſtionē cōfortandā, et propter eius nutritionem. Vnde ſtomachus debet habere triplex nutrimentum, unum à maſſa quam continet in ſe, aliud à ſanguine tranſmiſſo ſibi ab hepa-
B te: tertium à cholera ſibi tranſmiſſa à cyſti fellis. Hepar autem in ſui concauitate, quæ ſima appellatur, amplectitur unam partem ſtomachi. unde illa pars cæteris calidior eſt.

De anatomia inteſtinorum.

Creauit deus plura uaſa fæcum, in lōgitudine ſua inuoluta & reuoluta, ut morā faciat in eis maſſa contenta, donec attrahatur ab hepate per uenas meſaraicas id quod ſubtilius eſt & melius ad nutritionem omnium membrorum. Si enim omnium unum uas eſſet & breue ipſarum fęcum, ſtatim ſepararetur fæx illa à corpore. Vnde duplex accideret incommodum, reſumptio continua ciborum, & continua defeſsio. per primum impediretur homo à ſuis negocijs alijs, & oporteret e-
C um ſemper uacare ſuper acquiſitionē uictus. per ſecundum & turpe haberet nocumentum, & potius aſsimularetur beluæ quàm creaturæ rationali. Item alia eſt ratio melior, quare ſunt longa & inuoluta, ſcilicet ut nutrimētum contentum in inteſtinis euadat & elabatur à primo ordine uenarū meſaraicarum, & reuolutione ſequente redeat ad tertium ordinem, quia multiplex eſt ordo uenarum meſaraicarum. quarum quędam ſugunt à ſtomacho, quædam ab inteſtinis, quæ quidem uenæ in multis locis ſubintrant ipſa inteſtina, quædam ſuperius, quædam inferius, quarum uenarum orificia contiguantur cum fæcibus ipſis. Sunt autem ſex inteſtina numero: quorum primum eſt duodenum, ſiue portenarium, ſecundum ieiu-
D num, tertium inuolutum ſiue ileon, quartum cæcum ſiue orbum aut monoculum, quintum colon, ſextum extale uel extenſum ſiue longaon. Quorum inteſtinorum ſuperiora tria ſunt graciliora & ſubtiliora propter hoc, ut facilius penetret ad ea uirtus delata ab hepate, quia maſſa in eis contenta & ſubtilior et liquidior eſt. Tria uero inferiora ſunt craſſa, quia maſſa in eis contenta craſsior eſt et terreſtrior, pungens et mordicans ipſa uaſa in quibus continetur. Primum autem inteſtinum quod dictum eſt, duodenum appellatur, quia continet xij. digitos eius cuius eſt in longitudine. et coniungitur ipſi ſtomacho inferius, ſicut gula ſuperius. differunt tamen, quia largum eſt orificium gulæ pluſquam illius inteſtini?

& ipſa gula craſsiorem & fortiorem habet com/
poſitionem propter maſſam craſsiorē quam in ſe
continet, quę eſt liquidior quãdo deſcēdit in hoc
inteſtinū. Dominatur autem in hoc inteſtino ner/
uus ſecundū latitudinem, quo mediante expellit
contēta à ſe. & componitur ex duabus tunicis ſi/
cut quodlibet aliorum, tamen debilē habet expul
ſiuam. Attractiuam uero nō oportet ut fortem ha
beat, quia ſtomachus ſuperpoſitus expellit à ſe
quod continet ipſum inteſtinū, & inferius inteſti/
num trahit ab ipſo inteſtino, & maſſa ex ſui graui
tate ſeipſam deprimit. Eſt autem hoc inteſtinū re/
ctum & extenſum duplici de cauſa, quarū una eſt
ut det locum hepati à dextra parte, & spleni à ſini
ſtra. Alia cauſa eſt, quia omnis penetratio per re/
ctum et extenſum facilior eſt, quàm per nodoſum
& tortuoſum. Poſt hoc inteſtinum ſequitur ali/
ud, quod ieiunum appellatur, quia in animalibus
mortuis uacuum inuenitur, cuius rei cauſa du/
plex aſsignatur: una, multitudo uenarum meſa/
raicarum ſugentium ab ipſo fortiter maſſam in
eo coadunatam. Alia cauſa eſt multitudo cholerę
deſcendentis à cyſti fellis ipſum pungentis, &
mordicantis ipſum, & cogentis ad expulſionem.
Sed quæritur quare non accidit idem de inferio/
ribus inteſtinis? ad hoc dico quòd cholera in ſto
macho pura eſt & ſine admiſtione cum maſſa, &
propter hoc magis uiolenta quàm in alijs inteſti/
nis, in quibus admiſcetur cum fæcibus & uires
ſuas amittit. Hoc inteſtinum ſequitur aliud quod
ileon appellatur, ab ile, quoniam confuſum ſiue
inuolutum appellatur, quia multas habet inuolu/
tiones propter multiplicem ordinem uenarū me/
ſaraicarum ad ipſum deſcendentium, cuius inuo/
lutionis ratio ſuperius aſsignata eſt. Poſt hoc ſe/
quitur aliud, quod orbum ſiue monoculum ap/
pellatur, quod craſſum & gibboſum eſt abſq; in/
uolutione, ut in eo tota fæx colligi poſsit: quia in
ipſo inteſtino primo fit putrefactio maſſæ, quia
colliguntur ibi ſordes, ut ſimul expelli poſsint,
quia facilior eſt expulſio fęcis in ſumma, quàm il/
lius diſpartitæ. Item aliud eſt in cauſa, ſcilicet ne
deſcendant in colon, & ibi ex craſsitie & multitu
dine faciant oppilationem. Item aliud eſt in cau/
ſa ut colligãtur ſordes ſiue fęces, ut excuſetur ho/
mo à continua deſeſsione, quod accideret ſi ſta/
tim quando acciperetur deſcēderet fæx illa. Item
hoc inteſtinū declinat magis in dextrā partem, ut
cōfortetur per calorē hepatis in illa parte exiſten
tis. Craſſam & amplam habet compoſitionem, ne
lædatur à craſsitie fæcis contentæ in ipſo. Habet
autem unum ſolum foramen, & hoc propter ſitū
ſuum & poſitionē. Non dico ꝙ ſicut ſtomachus,
quia ſtomachus protenditur in longū, unde facta
ſunt ei duo orificia, unum inferius, & aliud ſupe/
rius. Iſtud uero eleuatur in gibboſitatem, & latus
uerſus dextrā. & ut dictum eſt unū foramē habet
à latere, cui iungūtur duo foramina duorū inteſti/
norum, quorum uni continuatur inferius, & alte/
ri ſuperius. Et decipiuntur quidam dicētes in ſto/
A macho craſſari fæces propter nimiam ſuctionem
uenarum meſaraicarum ab ipſo, cum paucæ uel
nullæ ad ipſum dirigantur. Poſt hoc inteſtinum
ſequitur aliud quod colon appellatur à colando,
quia anguſtum eſt ad modum colatorij. Iſtud in/
uolutum eſt, ut fiat gradatio fæcis contentę in or/
bo ad ipſum, ne ſimul tota fæx ad unum deſcen/
dat. Vnde in ipſo diuerſæ accidunt paſsiones,
propter eius anguſtationem, & fæcis craſsitiem.
Eius inuolutio incipit ab una parte, & flectitur in
oppoſitum, & tandem redit ad medium, ubi con/
iungitur cum ore ultimi inteſtini, quod longaon
uel extenſum appellatur. Et in ſui extremitate
quatuor habet lacertos, quibus mediantib. anus
clauditur, ut teneatur fæx & expellatur. Iſtud au
B tem inteſtinum habet uillos longitudinales, qui/
bus mediantibus fortem habet attractionem. Sed
quæritur quare nō habet uillos latitudinales pro/
pter compreſsionem quæ ei neceſſaria eſſet? Ad
hoc dicendū, quòd ab extrinſeco habet iuuamen
tum fortis expulſionis, quia in mirach pellicula
inuoluente inteſtina ſunt octo lacerti, quibus me/
diantibus fit expulſio fortis ab iſto inteſtino. Hoc
autem ultimum inteſtinum, rectum, & extenſum
eſt ratione ſuperius aſsignata. Sed proximum ſu/
prapoſitū, ſcilicet colon, eſt inuolutum, ne ſi eſſet
rectum & extenſum, fæx tota deſcenderet in ip/
ſum, quæ debet colligi in orbo paulatim & ſuc/
ceſsiue. Et in illa comparatione ſe habet orbus ad
ſtomachum, colligēdo eius ſuperfluitates, in qua
C comparatione ſe habet ueſica ad hepar, colligen/
do eius ſuperfluitates. –

De anatomia hepatis.

Et creauit deus hepar, ut eſſet uas generationis
ſanguinis, & origo uenarum. tamen in hoc diſſen
tiunt Ariſtoteles & Galenus. Vult enim Ariſto/
teles ꝙ cor ſit principium ſanguinis. & probat ꝙ
hepar non, his rationibus. Hepar enim componi
tur ex uenis. componentia uero ſunt priora cōpo
ſito: ergo hepar non eſt principiū uenarum. Item
hepar carnoſum eſt. & uenæ potius à neruo quàm
à carne naſcuntur. neruo enim magis aſsimulan
tur. Item uirtus uitalis influit à corde ad cætera
membra. Vita autē in calido & humido conſiſtit,
& ita in ſanguine. quare ſanguis à corde. Gal. di/
D cit quòd ab hepate, hac ratione. Sanguis genera/
tur ab hepate. ergo hepar eſt principium ſangui/
nis. Item alia ratione. Superfluitates rei, originē
illius circunſtãt: ſed urina eſt una ſuperfluitas ſan
guinis, quæ continetur in ueſica. Item ſanguis me
lancholicus eſt alia ſuperfluitas, quæ continetur
in ſplene. Item ſanguis cholericus eſt alia ſuper/
fluitas, quæ continetur in cyſti. omnes iſtæ ſuper/
fluitates, & earum uaſa collocantur circa hepar:
ergo in hepate eſt principiū ſanguinis, cum ſuper
fluitates circūſtent ipſum. Ad hoc dicit autor, ꝙ
nihil prohibet ſanguinem ortum habere ab hepa
te, licet hepar carnoſum ſit, uena autē ſit neruo ſi/
milis, ſicut in luto creſcit corallus. Poteſt autē di/
ci ꝙ tam cor ꝙ hepar eſt principiū ſanguinis: ſed
primum

primũ & mediatum principiũ eſt cor. ab eo enim eſt calor artifex. Hepar uero eſt principiũ immediatum, & proximũ. Hepar concauum eſt ex una parte, gibboſum ex alia, poſitũ ſub diaphragmate, declinãs magis uerſus dextrã. Concauũ, propter meliorẽ receptionẽ. recipit enim ſtomachũ ex parte intra concauitatem ſui. Vnde habet plura additamẽta, quædã minora, quædam maiora: quæ ſe habent ad concauitatẽ ſtomachi, in cõparatione digiti ad manum. Mẽbra enim bonæ cõprehenſionis debent eſſe, ſicut uolæ manuũ, &c. Extrinſecus autem gibboſum eſt hepar, ut forma eius exterior ſit ſimilis formæ corporis interioris. corpus enim interius rotundum eſt. Et hepar coniungitur ſpinæ dorſi. unde ſecundũ formam rotundam ei aſsimulatur. Ponitur autem in dextra parte ex directo, ut directe ſuſcipiat ſupra ſe inſufflationem cordis ipſum uiuificantis. Ab inferiori autem concauitate hepatis exit quædam uena, quæ poſt ſuum exitum in una parte diuiditur in plures ramos, ſcilicet in quaſdam uenas ſubtiles quæ meſaraicæ dicuntur, quarum quædã ſubintrant inteſtina, & ſugunt ab eis, quædam uero ſubintrant ſtomachum, & ibi terminantur, ſugentes ab ipſo quod melius eſt & ſubtilius. Prædicta autem uena ramificatur & diffunditur per totam ipſius ſubſtãtiam. Ex parte quidem eius gibboſa rami hepatis iterum conueniunt, & conſtituunt quandam uenam maximam à gibbo hepatis, quę caua uena appellatur, & dirigitur ad ipſum cor, ubi ramificatur interius in cõcauitate quæ lactea appellatur, quia quaſi lacteus eſt humor ille quem ſugit ab inteſtinis & à ſtomacho.

De anatomia ueſicæ fellis, & ſplenis.

Creauit deus ſingula uaſa ſingulis ſuperfluitatibus ſanguinis, quia plura conferunt iuuamẽta naturæ. in ſecunda enim digeſtione tres ſuperfluitates exeunt à ſanguine, ſcilicet ſpumoſa ſuperfluitas ſuperius calida & ſicca, quæ cholera appellatur. & fæx inferius reſidet, quæ melancholia dicitur. & aquoſa ſuperfluitas, quæ admiſta ſanguini phlegma appellatur: intrans autẽ ueſicam urina dicitur. Fecit enim natura duas cyſtes, id eſt, ueſicas, maiorem ſcilicet & minorem, ſed maiorẽ ſcilicet ueſicũ urinæ: minorem autem quę cyſtis fellis appellatur, ſcilicet folliculus continens choleram. & ſupponitur ille folliculus ſcilicet cyſtis fellis in concauitate hepatis, ſcilicet in loco generationis ſanguinis, habẽs continuationem cum hepate, & habet tres meatus. unus dirigitur ad fundum ſtomachi, quo tranſmittitur cholera in ipſo ſtomacho, propter digeſtionem confortandam. alium habet meatũ qui ad inteſtina dirigitur per plures ramos, ut ad ieiunum, per quos tranſmittitur cholera ad mundificationem ipſorum inteſtinorum. Vnde ex oppilatione cyſteos fellis plures accidunt paſsiones in inteſtinis. cholera enim quæ tranſmittitur, mordicando & pungendo mouet inteſtina ad expulſionem. habet autem meatum ad ipſum hepar, quo mediãte ſugit ab hepate

A quod calidum eſt ad ſui nutrimẽtum, quia calidæ & ſic. complexionis eſt. collum habet iſte folliculus in quo dominãtur fila longitudinalia propter attractionem fortem. Componitur autem filis latitudinalibus propter expulſionem, & filis tranſuerſis propter retentionem. Proprium autem uas ſuperfluitatis melancholicæ eſt ſplen. Ponitur autem ſplen inter duo membra calida, cor ſcilicet & hepar, ut ſua potẽtiali frigiditate inducat temperantiam in extremis. eſt enim melancholicæ complexionis. Et habet duos meatus, unum qui dirigitur ad os ſtomachi, quo mediante tranſmittitur melãcholia ad illam partem, ad prouocandum appetitum. Vnde ex oppilatione ſplenis accidit faſtidium. ſicut ex nimia apertione eius & trãſmiſ-
B ſione melancholię ſuperflua accidit bulimus, ſiue caninus appetitus. Alium autẽ meatũ habet qui dirigitur ad hepar, quo mediãte ſugit ab ipſo quod melancholicum eſt ad ſui nutrimẽtum. Habet autem figurã linguę aliquantulum oblongam, & ad modum cinguli cingit ipſum ſtomachũ. Ex altera parte coniũgitur hepati, ut ſugat ab eo quod melancholicũ eſt. Et propter hoc in paſsione ſplenis patitur ſtomachus, quoniã nõ trãſmittit ad ipſum melancholiam in debita quantitate. Patitur etiã hepar quãdo non attrahitur ab eo melancholia in debita quãtitate, quoniã ex retẽtione eius in hepate infrigidatur hepar, & accidit error ſecundæ digeſtionis. Cõponitur autẽ ſplen ex craſſa carne & dura & melancholica, rara tamẽ & poroſa, ut
C poſsit ſuſcipere intra ſe melancholiã ad ſui nutrimentũ, cũ melãcholica ſuperfluitas generetur ex ſanguine, ut deportet ſanguinẽ per mẽbra. neq; enim eſt neceſſariũ totã ſuperfluitatẽ illã diſpergi per mẽbra. neceſſe autẽ fuit illã ſeparari à ſanguine, & uno loco deponi, donec eijceretur à corpore.

De anatomia renum.

Creauit deus duo colatoria, quibus ſeparetur aquoſitas à ſanguine, ne ſanguis corrũpatur per ipſam. quæ quidẽ renes appellantur. Et ſunt duo potius quàm unũ, quia ſi eſſet unum ſolũ, oporteret eſſe amplũ, propter ſuperfluitatem aquoſam quam reciperet, & ſui amplitudine impediret alia membra uicina ſibi, propterea ſunt duo parui, ut ſuppleatur officiũ unius magni, quia nõ habet lo-
D cum alijs mẽbris ſufficientem. Item alia eſt ratio quare ſunt gemini, ut ſi impediatur unus aquoſam ſuperfluitatẽ recipiendo, accipiat eam alter pro maiori quantitate. Habet autẽ ſitum unus in dextra parte, alter in ſiniſtra, ut directe ſibi opponantur, quia ille qui eſt à dextra parte, ſuperius collocatur & coniungitur hepati. ille qui eſt à ſiniſtra, inferius locatur, ut amplificet locum ſpleni. Sunt autem renes ex ſolida ſubſtantia, propter multiplex iuuamentũ. Vnum eſt, ut concurrant multa in paruo ſpacio, & recipiãt multã ſuperfluitatem in paruo ſpatio. Aliud eſt, ut ſua ſoliditate reſiſtãt humoribus, ut humori cholerico pungẽti & ſcindenti, qui tranſit ad ipſos à ſtomacho. Tertium iuuamentum eſt, ut ex ſua duricie & ſoliditate com

primãt ſanguinem cum ſuperfluitate, ad modum duorum nodorum comprimẽtium aliquos meatus, rectificando ſanguinem ad ſui nutrimentum, reprimendo aquoſitatem. Triplex enim eſt ſeparatio ſanguinis ab aquoſitate. prima in gibbo hepatis. ſecunda in caua uena, à qua tranſmittitur aquoſitas cum primo ſanguine quaſi lotura carnium ad ipſos renes, quibus fit ſecũda ſeparatio. in renibus uero tertia. Vnde ſi meatus renum nimis apetiãtur ut ſanguis fluat in ueſicam, ſanguis tunc exit in urina. Habent autem renes duplex os. unum ſuperius, per quod trahunt ab hepate per quoſdã cannales: aliud per quod emittitur inferius ad ueſicam. Dirigitur autem quædam arteria à corde ad hepar per mediũ hepatis ad renes, deferens eis ſpiritum uitalem ſiue uitã. Item quędam uenæ dirigũtur ab hepate ad ipſos renes exterius, deferentes ſanguinis nutrimentum ad exteriores partes renum. Interius enim non babent renes uenas, ſed nutriuntur à ſanguine quem attrahunt per cannales cum aquoſa ſuperfluitate. Coniunguntur autẽ renes cum quibuſdã ſpõdylis dorſi. unde tranſmittunt ei ueſtem quæ ueſtit eos exterius, & danr eis ſenſibilitatem. Habẽt autem figuram intus concauã aliquantulũ, exterius gibboſam & nodoſam. Et circa orificia, quædam habent additamenta, quę circundantur pinguedine, cuius ratio per ſimilia alibi aſsignatur.

De anatomia ueſicæ.

Sicut creauit deus proprium uas ſuperfluitatis primæ digeſtionis, ita creauit propriũ uas ſuperfluitatis ſecundæ digeſtionis, ut ueſicam uas urinę. Habẽt ergo renes duo emunctoria, quaſi duos canales per quos tranſuehitur urina poſt ſeparationem eius à ſanguine in ueſica. Subintrant ergo illi duo canales exteriores tunicam ueſicæ circa medium tumorẽ eius, & fluit urina inter duas tunicas ex utraq; parte ueſicæ ad os illius, ubi tandẽ intrant per interiorem tunicam ueſicæ penetrando ipſam. Et dum intrat ueſicam urina tranſmiſſa à renibus, clauditur exterius os ueſicæ, ne aliquid exeat. Et econuerſo dum exit urina à ueſica, clauduntur duo prędicti meatus, ne aliquid ſubintret ueſicam interim: & boc per dilatationem interioris tunicæ, & comprehenſionẽ eius cum exteriori. Contexta eſt autem exterior tunica ex filis longitudinalibus, & uiget in ea magis attractiua. Interior autem tunica contexitur ex filis latitudinalibus: & boc propter comprebenſionẽ: & ex trãſuerſis propter retẽtionem. Os autem ueſicæ conſtat ex quibuſdam lacertis, quibus mediantibus conſtringitur & aperitur in horis neceſſarijs. Duplicatur autem eius interior tunica ad exteriorẽ, & in fundo ueſicæ, quia neceſſarium fuit ut eſſet denſa & fortis, ne acutis humoribus, & ſanguine melancbolico ſcinderetur, quod accideret ſibi ſi ſubtilis eſſet compoſitionis.

De anatomia matricis.

Creauit deus matricẽ radicem, ut eſſet inſtrumentum & locus generationis in muliere: cuius

A collũ eſt in comparatione uirilis uirgæ. & eius ſiphac, ſcilicet interior cõcauitas, eſt in cõparatiõe ochei, id eſt burſę teſticulorũ: & hac cõparatione ſe habet inſtrumentũ generationis in muliere ad inſtrumentũ generationis in maſculo. in qua ſigillum imprimẽs ſe babet ad ſigilli impreſsionem in cera. Inſtrumentũ fœminę habet figurã inuerſam & protẽſam, id eſt fundatã intus. Inſtrumentũ hominis habet inuerſam et protẽſam extra. Collum aũt matricis lacertoſum eſt: multas habẽs pelliculas & inuolutiones ad modũ burſæ, ſicut & collũ ueſicę, ut poſsit dilatari & cõſtringi quãdo opus fuerit. Quoniã ante horã partus ipſius fœminæ os matricis cõſtringitur ſecũdũ omnes ſui plicas ad modũ roſæ, cuius folia cõplicantur anteq̃ expandatur ipſa. Vnde ita ſtrictus eſt meatus colli
B matricis, q̃ ſolũmodo uiã habet urina per ipſum. In prima aũt defloratiõe dilatatur collũ matricis, & rũpuntur quędã uenę ſubtiles, quę ſunt in dextra parte ipſius colli, & exit ſanguis. Duplex uero eſt os matricis. unũ exterius, & apparet uiſui, ad quod terminatur collũ matricis, aliud uero interius, in quo inchoatur collũ. Iſtud uero os in horã cõceptionis ita clauditur, q̃ nõ poſſet etiam acus intrare: ita enim diſpoſuit natura, ne poſt conceptionẽ aliquid de ſpermate exeat, uel de alijs ſuperfluitatib. ſubintret, & lædat fœtũ. In hora aũt partus ita dilatatur collũ matricis, q̃ eius amplitudo ferè concauitati interiori ipſius matricis adæquatur, ad modũ roſæ, quę tota expãditur ſecun-
C dum omnes ſui partes. Interius aũt circa medium tumorẽ ipſius matricis ſunt duo additamenta inuerſa, ſiue protenſa, ſicut duo cornua, uel duo capita mãmillarũ, quibus adhærẽt duo fœtus, unus à dextra parte, ſcilicet maſculus, alius à ſiniſtra, ſcilicet fœmina. Sicut enim natura exterius præparauit duo inſtrumẽta nutritionis, ſcilicet duas mãmillas, ita interius duo ſuſpẽſoria. & ſicut plures ſunt mãmillę extra & intra, & plura ſunt iuuamẽta matricis interius, quæ etiã uiſui apparẽt. Vnde quidã per ſimile dicebant, decepti in muliere, eſſe quinq; cellulas, quidã ſeptem, quia tot fœtus poſſunt ſimul eſſe in matrice. Ad hoc dicẽdũ, q̃ ſicut in arbore plura pira apparẽt uel adhærẽt in ſtipite prouenięti ex arbore à quo accipiunt nutrimẽ-
D tum, ita in matrice poſſunt plures fœtus adhęrere uni additamẽto à quo omnes accipiũt. Patiuntur aũt iſta duo additamẽta duas diſtinctiões corpis mãmillæ. unã propter colligantiã unius cũ dextra mãmilla, reliquã ob alterius cũ ſiniſtra. Dicit Hippoc. q̃ ſi gracileſcat dextra mãmilla, maſculi abortum faciet. Ponitur inter longaonẽ & ueſicã, & illi eſt illud inteſtinũ quaſi culcitra ſuper quã quieſcit. In quibuſdã collum matricis eſt gracilius, & lõgius, & tortuoſius, & in quibuſdã breuius & rẽctius & craſsius. ſicut in quibuſdã uiris uirga gracilis, longa, & tortuoſa, in quibuſdã aliter diſpoſita. Cõponitur autẽ matrix ex duab. tunicis, quarum exterior magis carnoſa eſt, interior uero magis neruoſa aliquantulũ, ut ſenſum poſsit habere,

non tamen magnū:quia ſi nimiū ſenſum haberet,
matrix nimis læderet in partu. Exterior aūt ſpiſ-
ſior eſt propter hoc,ut ſeruaret naturalē calorem.
Interior autē ligamentalis eſt,id eſt ex ligamētis,
& cōponitur ex omni genere neruorū,ſcilicet lō-
gitudinalibus, latitudinalibus, & trāſuerſalibus.
Alligatur autē matrix ſpinæ dorſi fortiter poſte-
rius,& duabus coxis. Similiter eius ligamēta de-
ſcendūt ad genua.à genibus uſq; ad pedes. Supe-
rius autē alligatur diaphragmati, cuius ligamen-
ta aſcendunt uſq; ad mā̄millas & oculos. Sub iſtis
autem additamentis extra ex utraque parte infe-
rius propè os matricis ponuntur duo ianitores,
quaſi duo oua,ſcilicet teſticuli, qui ſcilicet aliquā-
tulum ſunt latiores quàm teſticuli maris, qui ali-
quantulum ſunt oblongi:illi latiores propter hu-
miditatē deſcendētem, iſti oblongi propter cali-
ditatē. Creauit autē natura iſta gemina, ut in eis
eſſet locus digeſtionis ipſius ſpermatis,ad hoc ut
ex ipſo eſſet materia corporis humani. Sunt autē
uaſa ſeminaria antecedētia & conſequentia, qui-
bus defertur ſperma uel materia ſpermatis. Vaſa
autem antecedentia ſunt quædam uenæ quę pro-
deunt à cerebro uſque ad teſticulos, & deferunt
ſanguinem dealbatum qui erat ad nutrimentum
cerebri ad ipſos teſticulos, qui mediāte ſua uirtu-
te attractiua talem ſanguinem attrahunt ad nutri-
mentū. Reſiduum autem illius nutrimenti à teſti-
culis tranſmittitur per ſeminaria uaſa cōſequētia
in ipſa uirga uirili, & per illā in matricē ad genera
tionem fœtus: cuius quod ſpermatis in homine
ſtrictus eſt meatus & tortuoſus & lōgus, ut ſubti
lietur & habilitetur per longum tempus:in mulie
re non eſt ita neceſſarium ut ſubtilietur, quia eius
ſperma debet craſsius eſſe & humidius ꝗ ſperma
uiri,maxime ab iſto agente patiens. propter hoc
breuior eſt tranſitus à teſticulis mulieris in matri-
cem: ſtatim enim ſubintrat matricē ſub inferiori
ore à latere matricis ex utraq; parte illius, & non
per illud os.unde non coniungitur cum ſpermate
maris antequā utriuſq; ſperma perueniat in ma-
tricem. Sub interiore autē ore matricis illius ia-
cet os aliud, ſcilicet ueſicæ, quod ſubintrat collū
matricis,& ita exit urina ſecūdum eandem uiam
per quam intrat ſperma. Conueniunt autem ſper
mata maris & mulieris in matrice ita, ꝙ ſperma
maris agit in ſperma mulieris. Sperma aūt maris
naturaliter intēdit imprimere formam eius à quo
deciditur, & ſperma mulieris intendit ſuſcipere.
Illud autem facit ſperma uiri in ſpermate mulie-
ris,ut dicunt alij in ſanguine menſtruo, quod fa-
cit fermentū in paſta, ſcilicet ebullitionē. Et Gal.
uult ꝙ utrumq; agat in reliquū, & patiatur à reli-
quo. In principio enim admiſcentur ſpermata, &
fit ſpuma in eis mediante uentoſitate eleuante am
pullas. In ipſis enim ſunt tres ſpiritus, ſcilicet natu
ralis, ſpiritualis, & uitalis, qui mouent materiam
quolibet genere motus quorū quilibet intēdit ad
generationē propriæ cauſę materialis, ſcilicet ſpi
ritus uitalis ad generationē cordis, ſpiritus natu-

A ralis ad generationē hepatis,& animalis ad gene
rationē cerebri. Subintrante ergo in profundum
ſpermatis uētoſitate,actione trium ſpirituū in me
dio naſcitur ueſicula quædā: ſuperius autē propè
alia ueſicula.à latere iuxta inferiorem alia. Ex pri
ma ueſicula formatur ipſum cor. Ex ſecunda ſupe
rius poſita cerebrum. Ex tertia hepar. Tamē ma-
xima eſt diſſenſio inter auctores de ordine forma
tionis. Hipp. enim in libro de natura fœtus uoluit
ꝙ cerebrū eſſet primū in creatione, ut patet ex ſen
ſu, quia in ouo primo apparet caput pulli. Iſaac ui
detur conſentire, quia cōparat hominē arbori in-
uerſæ, & cerebrū radici arboris. Alij uolūt ꝙ he-
par primū ſit in creatione, quia illud membrū cu-
ius operatio primo eſt neceſſaria, primo debet
B creari:ſin minus, inordinate procederetur. Et iſta
ratiōe dicit Ariſt. ꝙ cor primo creatur, quia eius
operatio primo eſt neceſſaria. & ideo primo de-
bet creari. non enim poſſet nutriri niſi primo uel
prius fieret uita. Vnde cū operatio uitalis primo
ſit in corde, primo creatur cor. In iſtis tribus mē-
bris, artifice natura petēte exteriores partes, exte
rius terminatur uehiculū, quo mediante alligatur
fœtus uni partium capitum mā̄millarū, per cuius
uehiculi inferiorem meatum tranſmittitur de pu-
ro ſanguine mēſtruo matris, uel alio, per quē mē-
bra quæ prius erāt alba rubificantur. Illud autem
uehiculum alligat fœtū matrici:& cum illud uehi
culū poſterius ſit in cōceptione, alijs tamen prius
eſt in perfectione. Per ſex autē primos dies in illa
C materia apparet ſpuma, & aliæ tres ampullę prin-
cipalium membrorum. Poſtea per tres ſequentes
dies inchoātur interius lineationes & punctatio-
nes aliorum membrorū. Per primos autē ſex dies
nihil attrahitur à matrice, quia parū aut nihil de-
perditur de illa materia:& ſi deperditur, nō eſt uti
lis reſtauratio, unde nihil attrahitur. Per ſex autē
dies ſequētes penetrāte uentoſitate & ſpiritibus
ad exteriora, perficiuntur ramificationes uenarū
& arteriarum. Per duodecim dies ſequētes, ſubin
trat ſanguis per uniuerſa membra carnea. Vnde
in abortu apparent tunc temporis fruſta carnea.
Et per ipſos diuiditur etiam ſpinalis medulla à ce
rebro per ſpinā dorſi. Item per nouē dies ſequen-
tes diſtinguuntur mēbra à ſe inuicē, latera à collo,
D & collum à capite, coxæ à natibus, & ita de ſingu
lis alijs. Et ita in uniuerſo crūt xxxv. dies: tamē in
quibuſdā iſta tempora formationis anticipātur,
& in quibuſdā poſtponūtur partitiones totalis tē-
poris formationis, tum per unū diē, tum per plu-
res. Tripliciter ergo uariatur totū tempus forma-
tionis. quoddā enim terminatur in xxx. diebus,
quoddā in xxxv. quoddā in xl. ita ꝙ quinq; dies
ſemper interueniūt et intercidūt. Cauſa aūt huius
diuerſitatis eſt calor intenſior in quibuſdā, remiſ-
ſior in alijs:& materia magis & minus obediens.
Fœminę corpus tardius form[…]ur ꝗ corpus ma-
ris. Tēpus aūt motus, id eſt illud in quo apparet
uel ſentitur motus uolūtarius ex anima ſenſibili,
duplū eſt ad tēpus formatiōis. Tēpus autē partus
triplum

triplum ad tempus motus. Et propter iſtas diuer-
ſitates temporũ formationis, etiã uariantur tẽpo-
ra partus. Et ideo quidã naſcuntur in vij. menſe,
quidã in viij. & quidã in ix. Totum autem quod
dictum eſt de temporib. formationis, experimen
to compertũ eſt per diuerſa tempora abortuum,
in quibus apparẽt uiſui antiquorum medicorum
ſucceſsiuæ diuerſitates formationum.

De anatomia panniculorum fœtus.

In quibuſdã autem materijs calor eſt maior. ſta
tim aũt declinãte calore, & penetrante in profun
dum extremitatib. relictis, induitur pellicula ad
modũ corticis exterius, ſicut patet in ouis, quę ue
ſtiuntur extra tenuiſsima tela prius, & poſtea te-
ſta duriore. Similiter in arboribus, quæ ueſtiũtur
triplici cortice, & in fructibus quarundam arbo-
rum, qui duabus uel tribus tunicis tegũtur. Simi-
liter fœtus in utero matris inuoluitur trib. pellicu
lis: quarũ prima uerſus fœtũ tenuiſsima eſt, & di-
citur camiſia pueri, uel profundario ſudoris. iſta
enim pellicula abſtergit puerum à ſudore, qui eſt
quaſi aerea ſuperfluitas. Inter hanc pelliculam &
ſequentẽ recipitur ſecũda ſuperfluitas, ſcilicet uri
na. ſtatim enim quãdo excolatur per renes, nõ in-
trat ſtatim ueſicã, ſed per quendã meatum dirigit
ad umbilicũ, ubi exit, & ſubintrat iſtas duas pelli-
culas, & nõ expellitur inde ante partum, imò exit
cũ puero. Cuius retentionis hæc eſt cauſa, ſcilicet
ut ex humiditate mollificet & infundat matricẽ,
ut ſufficiẽter amplificetur ad exitũ pueri, quia fa-
cilius excolatur per humidũ ꝙ̃ per ſiccũ. Interior
autẽ tutica ſubtilior eſt cæteris. & cõponitur ex
arterijs & uenis, in quibus defertur ſanguis ad nu
trimentũ fœtus, uenalis ſanguis bepati, arterialis
cordi. & hæc eſt tunica ſimilis retinæ. Prima autẽ
ſuperfluitas non eſt in fœtu, quia nihil dum eſt in
matrice intrat per os, & ita nihil in ſtomachum &
inteſtina, quod poſtea exeat per ſeceſſum. Venit
autẽ ei nutrimentũ per umbilicũ de ſanguine ma-
terno, qui tranſmittitur ad hepar, & ibi quandam
ſuſcipit digeſtionẽ. Inuoluitur ergo iij. panniculis
fœtus, ſed non propter dictas cauſas ſolum, ſed ut
fœtus firmiter adhæreat matrici. nõ enim ſuffice-
ret illud unum ſolũ uinculũ per umbilicũ, niſi in
pluribus locis per pelliculas illas alligaretur ma-
trici. Habet etiam fœtus poſitionẽ & ſitum mẽbro
rum naturalẽ ſecundũ diuerſas ſui plicaturas na-
turales. Ambas aũt manus habet poſitas ſupra ij.
genua, brachijs extẽſis ex utroq; latere, & faciem
poſitam inter manus, & naſum inter genua. & ha
bet genua flexa, & pedes iunctos. proceſſu autem
temporis creſcit & augetur uehementius, & for-
tius mouetur. Et tendit ad exitum triplici de cau-
ſa. una cauſa eſt propter anguſtiã loci in utero ma
terno. alia cauſa eſt propter defectum nutrimẽti:
non enim ſufficit ei quod tranſmittitur à matrice.
tertia cauſa eſt anguſtia inſpirandi & expirãdi, &
paucitas aeris, qui quidẽ nimis calidus attrahit.
In matrice ergo tẽpore partus puer cõuertit ſe ad
exitũ, ſcilicet caput inferius & extremitates ſupe-

A rius. Hic naturalis ordo eſt in exeundo, ut præce-
dat caput, & ſequãtur cætera mẽbra. Caput enim
ex ſua craſsitie & grauitate facit locũ cæteris mẽ-
bris gracilioribus: quando uero præcedunt pe-
des, timendum eſt ne brachia frangantur: quãdo
præcedit unus pes, timendũ eſt de alio. idem dico
de cæteris membris. Rumpuntur enim cotylido-
nes, & exit ſanguis cum aquoſitate, qui retentus
inter pelliculas mollificat & infundit matricem.
Matrix autem poſt tantam dilatationem cito re-
dit ad propriam uel priſtinam conſtructionem, et
boc nimia operatione naturæ.

De anatomia genitalis uirgæ.

Habet autem uirga uirilis compoſitionẽ liga-
mentalem. Cõponitur enim ex craſsis uenis, ner-
B uis, & arterijs: ut recipiat multũ intra ſe de ſpiritu
& uentoſitate, quæ faciunt ipſam inflari & erigi
quãdo opus fuerit, & per ipſam deportari mate-
riã ſemẽtalem. Longitudinẽ naturalẽ habet inter
vi. & ix. digitos, ut poſsit attingere ad locum ſibi
deſtinatũ in proiectione ſpermatis. Item habet ij.
meatus, unũ in quo defertur ſperma à teſticulis,
aliud in quo defertur urina à ueſica, qui tamen ij.
meatus cõueniunt tandẽ in unũ meatũ. In ipſa e-
nim uirga ſic accidit ſicut in collo matricis, quia
per aliũ meatũ exit urina, & per alium meatũ in-
trat ſperma uiri, tamẽ ipſi ij. conueniũt in ipſo col-
lo, & fit meatus unus. Veniunt autẽ nerui ad eius
compoſitionẽ ab inferiori parte ſpinalis medullę.
ueniunt etiã quędã ligamẽta à pubis oſsibus. Vir
C ga habet duo paria muſculorũ, unum par lõgitu-
dinaliũ & protenſorũ, quibus erigitur & extendi
tur: & aliud par babet muſculorũ tranſuerſorum,
quibus mediãtib. erigitur. Quare ſi unus muſcu-
lorum ſpaſmaretur, tunc declinat uerſus unum la
tus. alter uerſus alterum declinat ſi neuter dirigi-
tur. Iſtis etiã mediantibus poſt iniectionem ſper-
matis retrahitur ad priorem menſuram.

De anatomia cordis.

Creauit deus cor ex carne craſſa forti & dura,
ut eſſet longinquũ à lęſionibus, neq; nimis uelox,
neq; nimis tardum eſſet ad motũ, neq; nimis par-
uum, propter multũ aerem & ſanguinẽ quẽ reci-
pit. Figura autẽ eius eſt pineata, quia latũ aliquan
tulum in rotundum eſt in parte una: & hoc ut lo-
D cum haberent amplum uenæ & arteriæ exeuntes
& ſubintrantes in illa parte. Et in alia ſui extremi-
tate punctale habet acumẽ, ut in una ſui parte cõ-
tingeret oſſa coſtarum quibus uicinatur, nę læde-
retur ab ipſis. Et pineatam habet figuram & ro-
tundam, quia nulla figura melius quàm iſta con-
iungit punctum cum ſuperficie, cum à pũcto per
creſcentes circulos gradatim perueniatur ad ulti
mam ſuperficiem. Inuoluitur autẽ cor in quodam
forti panniculo ad ſui defenſionem, qui capſula
cordis appellatur. inter quem & ipſum cor, tan-
tum uacat ſpatium, quod ſufficit ad plurimã cor-
dis dilatationem, ne ex conſtrictione inducat ſuf-
focationem in ipſo. Colligatur autem cordi in tri
bus locis, ſcilicet in punctali extremitate, ubi ma

gis eſt chartilaginoſa, propter defenſionem illius
partis à duricie oſsium uicinorum: & in duabus
auriculis ſimiliter: quæ quidem auriculæ apparẽt
extra, quaſi duo additamenta carnium, per qua/
rum inferiorem ſubintrat uena deportans ſangui
nem ab hepate ad nutrimentum cordis, & ad ge/
nerationem ſpirituũ, & ſanguinis uitalis. ſuperio
rem autem auriculam ſubintrat canna pulmonis,
deportans aerem ad temperationẽ caloris innati:
& ita leuioris, ſcilicet aeris meatus eſt ſuperior.
Cor autẽ habet tres diſtinctiones, ſiue folliculos,
ad modum quarundã burſarum, in quarum parte
ſuprema recipitur aer, in quarum infima recipi/
tur ſanguis, in quarum media quæ fouea appella/
tur, fit aeris & ſanguinis cõmiſtio, & ſpirituũ ge/
neratio. Vnde ille locus in corde dicitur minera
ſpirituum. Componitur autẽ cor ex omnibus ge/
neribus filorũ, ſcilicet lõgitudinalibus quibus at/
trahit, latitudinalibus quibus expellit, & trãſuer/
ſis uerorumq; quibus retinet. Vergit autẽ cor uer
ſus ſiniſtrum aliquantulum, ut det locũ hepati po
ſito in dextra parte, ne duo tam calida membra in
una parte corporis ponantur corpus calefacien/
tia. Sunt autem duo ſubintrantia cor, uena conca
ua deferens ſanguinem ad nutrimentũ cordis, &
generationẽ ſpirituum, & canna pulmonis defe/
rens aerem, ut ex ipſo & aere generetur ſpiritus.
Duo egrediuntur, ſicut eſt uena arterialis, uel ar/
teria uenalis. quæ ſic appellatur, quia media eſt
inter uenam & arteriã, quæ deferunt ſanguinẽ ca
lidum & ſubtilem ad nutrimentum pulmonis. Et
propter hoc dicũt quidam ꝙ pulmo calidã & ſic/
cam habet complexionem, quia nutritur calido
& ſic. ſanguine, ſcilicet cholerico: tamen ex acci/
denti frigidus eſt & humidus: unde dicitur pro/
prium uas phlegmatis. humor enim diſtillat à ce/
rebro ad pulmonẽ quaſi pluuia, unde ex accidẽti
abundat in eo phlegmatica humiditas. Iſta autem
uena unam tantũ habet tunicã, cũ omnes aliæ ad
minus duas habeãt: et hanc mollem habet, & hoc
multiplici ratione. una ratio eſt, quia intrat ſubſtã
tiam pulmonis, quæ tenera eſt & mollis: & ſi ue/
na eſſet craſſa & dura, de facili poſſet ſiccari, & ſu
ſcipere rimam, et fiſſurã, & pulmo per ipſam. Alia
ratio eſt quia mollis eſt, ut ſequatur motum pul/
monis. quod non faceret ſi eſſet dura: & eſt ad mo
dum iunci in aqua, qui ex ſua mollicie & flexibi/
litate ſequitur motum aquæ. Alia ratio eſt, quia
uena nõ procedit per longam uiam, imò tantum
per ſubſtantiam pulmonis. unde iacet ſuper pul/
monem ſicut ſuper culcitram. Vnde ſi ſanguis ue
nam impleat, cum non habeat durũ & reſiſtẽs, nõ
læditur ex percuſsione. Alia uena egrediẽs à cor
de eſt illa quæ dicitur aorta, quæ defert ſanguinẽ
uitalẽ per totũ corpus: & habet duas tunicas, in/
teriorẽ durã, & exteriorẽ mollem. durã propter
ſubtiliorẽ ſanguinẽ & penetrantẽ, ne ille extra re
ſudaret. defert enim ſanguinẽ pulſatilem iſta. Ex/
teriorem habet mollem, quia ſi haberet eam du/
ram, cum iſte ſanguis pulſatilis impleret illam in/
A teriorem & ipſa exterior ex eius duricia repercu/
teretur & læderetur tunc: & propter hoc exterior
mollis eſt, ut receptio ictus ſiue pulſus ſit tãquam
in molli. Ramificatur autem iſta per totũ corpus:
& eius rami interius ſuperiacent uenis quietis, ut
tanquã uolubile omnino ſuſtẽtetur ab illis. Exte/
rius uero iuxta ſuperficiem corporis ſupponũtur
eis, unde habeant ea quaſi ſcuta & tegmenta. Et
diſcernitur iſte ſanguis pulſatilis qui uitalis eſt ab
ipſo qui nutrimentalis eſt, quoniam hic ſaltando
exit interpolate, alius continue & quiete.

De anatomia pulmonis.

Viuit cor cum ſuis dilatationibus & conſtri/
ctionibus & quietib. intermedijs, cuius calor ex/
cellens, ſignum eſt audaciæ. ſuperexcellens uero
B ſignum eſt maniæ. Non enim magnitudo cordis
cauſa eſt audaciæ, neq; paruitas eſt cauſa timidita
tis: quoniam lepus & ceruus magnum cor habẽt
ſecundum menſuralem ſibi proportionem, cum
timidi ſint. quędam ſimiliter animalia paruum ha
bent cor, ſed calidũ, & propter hoc audacia ſunt,
ſicut ſerpens titus, muſtella, &c. Et quoniã cordi
neceſſaria fuit continua aeris attractio, ut in ani/
malibus ambulabilibus, neque potuit attrahi ab
extrinſeco, tum propter loquelam & uociferatio
nem ſiue cantum, tum propter corruptionem ae/
ris exterius, neceſſarium fuit ut eſſet aliquod uas
receptaculum aeris attracti interius, ut aer reſer/
uaretur ad tempus, & rectificaretur à ſuis nociuis
qualitatibus, quod quidem uas pulmo uocaẽ. Eſt
C igitur pulmo caro tenera & rara, ut recipiat aerẽ
in magna quantitate. Vnde animalia quæ magnũ
habent pulmonem & ualde rarum, multũ moran
tur ſub aqua. quę paruum, parum morantur. hi e/
nim frequenter inſpirant & expirant: alij uero ra/
rius. Habet autem pulmo magnam quãdam can/
nam, quæ ſuperius terminatur ad epiglottidem,
per quam attrahitur aer: quæ quidẽ canna ramifi
catur & diſpergitur per multã ſubſtãtiam pulmo
nis: & iterũ ex oppoſita eius parte eſt canna quæ
ſubintrat cor deſcendendo. Non autem mouetur
pulmo per ſe & ſuo proprio motu, ſed potius mo/
tu dilatationis in inſpiratione, & conſtrictionis in
reſpiratione, qui quidẽ motus à corde ſunt, quo/
niã in ſui cõpoſitione pulmo nõ habet neruum, à
D quo eſt motus cõmunis membro animalis. Exte/
rius aũt inuoluitur quadã pellicula, quę fit ex ner
uo dilatato circa ipſum: & ex iſta pellicula totum
ſenſum habet in ſe. Et eſt pulmo in illa cõparatio/
ne ad alia ambulantia, in qua ſunt branchię piſciũ
ad ipſos piſces. Habet aũt pulmo v. diſtinctiões,
pelliculas ſcilicet tres ex una ſui parte, & ij. ex al/
tera. ij. maiores & iij. minores, ut ſi forte lędatur in
una uel ij. ſui partibus, ſaluetur in alijs, quoniã ſi
eſſet cõtinuatio in ſui parte, lęſio unius partis per
continuationem totale membrum læderet. Ha/
bet autẽ pulmo diſtinctiones ij. maximas, & quin
que ſubdiſtinctiones paruas, quas pelliculas nun
cupamus, ut ſi forte una earum læderetur & im/
pediatur à ſuo effectu & actione, altera ſuppleat,
neq;

neq; ceſſet ab officio ſuo. Tres autem illarũ pelli-
cularũ magis uergũt uerſus dextrã. quarũ una nõ
mouetur ſicut cæteræ, ſed tantũ ad hoc eſt ut per
eam trãſeat uena cõcaua, quæ ab hepate dirigitur
ad ipſum cor, et illa uena eſt quaſi lectus in quo ia-
cet. Duæ uero pelliculæ magis uergũt uerſus ſini
ſtrum, cuius dictionis hæc eſt ratio: quia iij. pelli-
culæ à dextris ſunt, ut una illarũ ſit uicinior uenæ
concauæ quam ueſtit. Alia ratio eſt, ut exeuntes
ex æquo ij. panniculi ex parte cordis, cũ ipſo cor
de teneant ſiniſtrã partem pectoris. Et iij. pellicu-
læ ex parte hepatis tenebunt dextram partẽ pe-
ctoris ex æquo, ne aliqua pars pectoris relinqua-
tur uacua magis quàm alia. Tibia autẽ pulmonis
inſtar ſtipitis habentis multas radices ramificatur
B ſecundum ſubſtantiam pulmonis, qui quidem ra
mi per totum pulmonem diffunduntur ita, quòd
eorum capita ſiue orificia extrinſece ſunt aperta,
neq; aliquo tempore clauduntur, ſed ſugunt con-
tinue & attrahunt ſuperfluitates pectoralium, de-
ſcendẽtes à capite ad loca inferiora pectoris. Ne-
que ſolum per illos ramos cannæ pulmonis attra
huntur ſuperfluitates cordis, ſed etiam ſuperflui-
tates à capite deſcendentes. Eſt autem pellicula
quædã diuidens ſuos thoraces à ſe inuicem, tran-
ſiens per maiorem diuiſionẽ pulmonis, quaſi di-
ſtinguens eum in duas medietates, alligatas cum
ſpinis dorſi poſterius, anterius uero pectori. cu-
ius cauſa finalis prohibet ne tranſeat aliquod læ-
ſiuum ab uno thorace ad alium, ſi lædatur uel pa-
C tiatur prius quàm alius. Canna autẽ pulmonis ſu-
perius componitur ex annulis quibuſdam perfe-
ctis. inferius autẽ ex annulis imperfectis: quanto
enim magis aſcẽdit canna, tãto perfectiores ſunt
circuli, ita ꝙ in aſcẽſu decreſcũt, donec perueniat
ad perfectionẽ. Gibboſitas autẽ ipſorũ annulorũ
uergit exterius, & efficit gutturis tumorẽ. uerſus
autẽ interiorem partem ubi deficiunt circuli, eſt
quædam pellicula fortis & ſpiſſa quæ ſupplet offi
cium circulorũ. Quãdo autem cibus recipitur in
gulã, illa pellicula cedit ipſi & reflectitur interius
hora deglutionis, ne impediat illam, ſicut impedi
ret, ſi eſſet chartilago interius, ſicut exterius. Su-
perioris autẽ partis illius cannæ, & exterioris il-
lius duplex eſt iuuamentũ. unum, ut inſpiratio &
D expiratio fiat per ipſum, aliud, ut ſit primũ inſtru-
mentũ formationis uocis, & ita fiat inſtrumẽtum
uirtutis uoluntariæ mobilis. Et eſt ſimile de pelli-
cula cooperiente cerebrũ, cuius duplex eſt iuua-
mentum. Vnum, ut coniungat uenas & neruos et
arterias exeuntes à cerebro, aliud ut tegat & in-
uoluat cerebrum ne lædatur & diſsipetur, cum ſit
teneræ ſubſtantiæ. Expiratur ergo ſuperfluitas ae-
rea, quæ perueniens ad guttur format uocem.
Natura ergo format ſibi ſuperfluitates, & ada-
ptat ad quædam ſui iuuamẽta, ſcilicet ſquamas in
piſcibus, & pilos in corpore. Componitur autem
guttur ex tribus fruſtulis ad formandã uocem ſe-
cundũ plures ſui differentias, ſcilicet gracilem, &
craſſam, & ita de alijs. quoniã ad diuerſos motus
A & contrarios alicuius mẽbri, neceſſaria ſunt plu-
ra fruſtula alicuius membri, ſicut patet in digitis,
qui ad uarios motus aptantur: quorũ primum fru
ſtulum eſt quædã chartilago compoſita ad modũ
aliarum cannarũ ambarum. Interius circulus eſt
imperfectus, ad modũ peltæ, cuius gibboſitas ex-
tra apparet in gutture. Eius uero defectus eſt uer
ſus gulam. unde chartilago peltalis uocatur. Cu-
ius quodãmodo ſupplet defectum quædã charti-
lago ſuppoſita iſti inferius, ſimiliter circulum fa-
ciens imperfectum: ſed contrario modo ſe habet
peltali, quia eius gibboſitas interius eſt uerſus gu
lam, defectus uero exterius uerſus guttur eſt. Et
ita ſe habet hæc chartilago, ꝙ oritur ſeu colloca-
tur ſuper inferiorẽ chartilaginem. cuius opus eſt
B ne impediat deglutionem, quando gula dilatatur
uerſus ipſam. hæc autẽ chartilago cymbalaris &
coopertoria uocatur. Et eſt alia chartilago quę ap
pellatur nomen non habens, cum modo colloce
tur uerſus partem exteriorem, modo uerſus inte-
riorem, quando opus fuerit: quia eius iuuamen-
tum eſt, ut quando deglutitur cibus in gulam inte
rim tegat os tracheæ. & iterũ cum formetur uox
in gutture, interim tegat os gulæ. Si autẽ accidat
quod loquatur deglutiens aliquid, remouetur id
operculum, & aperitur os tracheæ: & quãdo ſub-
intrat mica panis per tracheam, tunc natura per
fortem tuſsim conatur expellere illam. Chartila-
go autem nomen non habens duo habet addita-
menta hæc illa quæ ſubintrant illud coopercul ũ,
C ſiue cymbalarem chartilaginem, & tenẽt ipſam
in debito loco & poſitione. In formatione autem
uocis, quanto magis eleuatur peltalis & cymba-
laris, tanto magis graciles ſcit uox, & trachea arte-
ria tanto magis elongatur & arctatur. quando ue
ro illæ chartilagines deprimuntur, uox craſſeſcit,
& trachea dilatatur intus magis.

De anatomia diaphragmatis.

Diaphragma eſt quædã pellicula diuidẽs regio
nem uitalium à regione nutritiuorũ. unde dicitur
diaphragma quaſi duo frangens. Cuius compoſi
tio eſt ex neruis & ligamẽtis. Habet autẽ illud iu-
uamentũ, ſcilicet ut ſit primũ principiũ motus in-
ſpirationis & expirationis. motu enim diaphrag-
matis mouetur pulmo: pulmo autẽ non mouetur
D ex ſe uel per ſe, cũ non habeat neruũ in ſe. Alliga-
tur aũt diaphragma ſpinę dorſi retro, & anterius
pectori. Et annexum eſt circũquaq; corpus corpo
ri per circuitũ, per muſculos autẽ habet motũ cir-
cularem. Cũ autẽ motus dilatationis in circulo, à
medio puncto incipiat & terminetur in extremi-
tatibus, & motus cõſtrictionis incipiat ab extre-
mitatibus & terminetur in medio, neceſſe fuit ut
principiũ motus diaphragmatis eſſet in medio il-
lius. Deſcendit ergo à ſexto pari neruorũ quidam
neruus direcſe & perpendiculariter per medium
punctum ipſius diaphragmatis, præſtans & ſen-
ſum & motum, qui poſtea ramificatur & diffundi
tur per totum diaphragma. Præterea ueniunt alij
duo nerui à quinto & quarto pari neruorum ab

ipſa ſpinali medulla & ſpondylis, ferentes prædi A cto neruo principiū: qui quidē ut adhæreat ueſtitur carne, ut in ſuo defectu ſubintret pelliculā illā quę eſt diuidens duos thoraces, facientes duas diſtinctiones pectoris. & quodammodo ueſtitur & adhæret donec perueniat ad diaphragma. Contingit autem quòd diaphragma quandoque apoſtematur, & impeditur à ſuo motu, & tunc iuuatur à quibuſdam muſculis lateraliter ei uenientibus, qui ſunt 54. teſtante Gal. & etiam iuuatur à folijs narium per uehemētem inſpirationem & expirationem.

De anatomia cerebri.

Et cerebrum diuiditur in tres ſubſtantias, in uelarem, medullarem, & uentres plenos ſpirituum, qui ſunt principia neruorum à cerebro orientiū. B Cerebrum autem eſt frigidum & humidum, frigidum uero ne inflammetur uapore fumorū aſcendentiū à ſtomacho, & ne inflammetur motu neruorum ſenſibilium, uel per operatiōes ſenſibiles, ut imaginationes & cogitationes, & ut temperet ſua frigiditate ſpiritus uitales calidos aſcendētes. Molle & humidum eſt, ut de facili ſuſcipiat impreſsiones ſenſibiles, & ut poſsit eſſe nutrimentū neruorū, qui à principio ſui molles ſunt, & gradatim & ſucceſsiue indurantur. Item leues ſunt nerui, rari, & flexuoſi. leues, ut ſuſcipiant ſpiritus. rari ut præſtarent ei facilem motum, & directum, et uelocem. flexuoſi, ut deſeruiant mēbris ad regendum ſe faciliter uerſus quamlibet partē. Item cerebrum in anteriori ſui parte eſt mollius & humi- C dius, propter neruos ſenſibiles inde orientes, qui molliores habēt eſſe quàm nerui motiui. In poſteriori ſui parte durius eſt, propter neruos motiuos inde orientes, qui duriores habēt eſſe quàm nerui ſenſibiles, & propter illam partem in qua eſt theſaurus memoriæ & repoſitio formarum. Cerebrum autem ſecūdum latitudinem diuiſum eſt in duas partes, ut hoc membrū unum ſit, ſicut & cætera mēbra bina, ut ſi forte lædatur una eius pars, altera ſeruetur illæſa. Deſcendit autem poſterior pars cerebri cum ſuis uelaminibus in concauitatem ſpinæ, & ex illa parte oriūtur nerui, ex utraq; parte lateraliter atque ad ambas partes corporis uicinas tendunt.

De anatomia neruorū à ſpinali medulla orientiū. D

A ſpinali medulla xxx. paria neruorum oriuntur, & unus neruus qui caret pari. quorum vij. à ſpondylis colli oriuntur: alia uero vij. à ſuperiorum coſtarum ſpondylis oriuntur, quæ in rectitudine pectoris ſita ſunt. Alia uero quinq; quę ſunt poſt ipſa ab inferioribus coſtarum ſpondylis naſcuntur. Oriuntur & alia quinq; à quinq; ſpondylis renū. Ab oſſe uero quod renibus ſupponitur oriuntur alia tria. poſt quæ alia tria ab oſſe caudæ naſcuntur. A caudæ autem ſummitate neruus carens pari oritur. Primi paris egreſsio eſt à duobus ſpondyli primi foraminibus, quod in capitis ſolū muſculis ſpargitur, & eſt paruum & minutū. quoniam melius uidetur, cum locus à quo egreditur

ſit anguſtus. Par ſecundum à foramine quod eſt inter primum ſpondylum & ſecundum oritur. cuius maior pars tranſuerſa ad cutem capitis aſcendit, dans ei motum. Et quod primum minus facit propter ſui paruitatem, conſequens ipſum complete emendat. muſculoq; colli & maxillarū coniungitur, dans ei motum. Par tertium exiens à foramine inter ſecundum & tertiū ſpondylum, ſtatim in duo diuiditur ex utraq; parte, quarum una muſculis qui maxillas mouēt tranſmittitur: & eſt quando muſculis miſcetur temporum, & cū muſculis aurium in beſtijs, & quandoq; in hominibus. alia uero pars ipſius per muſculos diſpergitur qui inter utraſq; locantur ſcapulas. Par uero quartum inter tertium & quartum ſpondylū exoritur, & partitur in duo ſicut præcedens: ſed pars ipſius aſcendens eſt parua. & quidam dixerunt iam quòd ab ea penetrant rami ſicut araneæ tela extenſa ſuper uenam, donec ad diaphragma perueniat, ſeparās ſuper duo latera diaphragmatis, & pectus in duo media partiendo incedens: ſed eius pars minor ad ſuperiora reflectitur, & in fundo muſculorum profundatur, donec ad ſuprema uadat. & muſculis mandat ramos qui inter caput & collum ſunt communes: et dixerunt quidā quòd ab eo ad dorſum deſcēdit ramus. Quintum uero par inter iiij. & v. egreſſum in tres diuiditur partes: & eſt unus ramus, & eſt minor pars perueniens ad muſculos qui caput anterius peruertunt, & ad alios muſculos qui capiti ſunt communes & collo: & alter ramus ad muſculos ſcapularum dirigitur, & miſcetur, & ad medium penetrat diaphragmatis. Par uero ſextum, ſeptimum, & octauum, ab alijs ſecundum ordinem egreditur foraminibus. Sed octaui egreſsio eſt à foramine communi inter finem ſpondylorum colli & primum ſpondylum dorſi: & eorum rami uehementi miſcentur miſtura. ſecundum plurimum eius ad ſcapulæ peruenit ſuperficiem. & pars eius maior, quæ eſt ex iiij. & minori parte quæ eſt ex iij. peruenit ad diaphragma. & plurimum ſeptem peruenit in adiutorium: licet ſint quidam qui ex ipſis ramis ad muſculos capitis & colli & dorſi cum ramis quinti aſſociati uadant ad diaphragma: ſed tamen ille qui eſt ex quinto ad partem manus tendit, & nō tranſit ſcapulam. Sexti uero paris quidam ad muſculos ſcapularum diriguntur, & alij mouēt adiutorium, alij uero à ſuperioribus partibus dant ſenſum adiutorio, alij mouent brachium, alij per cutem adiutorij. Septimi uero paris quidam mandantur muſculis qui ſunt in adiutorio, qui ſparguntur dantes eis ſenſum. Octaui uero paris partes quędā per cutem hanc quidem partiuntur, dantes eis ſenſum: alij uero ad muſculos brachij tendunt motū manibus præſtātes. Primum autem par ex paribus membrorum pectoris egreditur inter i. & ij. ſpondylum pectoris, quod in duas diuiditur partes. quæ autem maior eſt, in omnibus muſculis ſpargitur coſtarum, & in muſculis dorſi ſuper primas coſtas extenſum

procedit

procedit, & viij. neruorum colli obuiat, & ſimiliter ad manus protēditur, donec ad digitos & palmam perueniat & manū, & ſegregatur per eam, dans ei motum uel ſenſum. Par uero ſecundum, à foramine egreditur quod prædictum ſequitur foramen, cuius pars ad adiutorij tēdit ſuperficiem, dans ei ſenſum. & ipſius reſiduum cum alijs partibus quæ remanſerūt, aggregantur, & ad muſculos ſcapulæ qui ſuper eam poſiti ſunt aſcendūt, ipſius mouentes iuncturā. & ad muſculos perueniunt dorſi, qui ex iſtis neruis ſpōdylorum pectoris oriuntur. & ramus qui ad ſcapulam non protenditur, ad muſculos dorſi uadit, et ad muſculos qui ſunt inter coſtas primas in poſterioribus pectoris poſitas. Qui uero ex ſpondylis ſecundarū naſcuntur coſtarum, ad muſculos ueniunt, qui ſunt intec coſtas & ramos, cum iſtorum neruorū ramis. Prçterea à ramis neruorū arteriæ & uenæ aperte currunt, & ſpinalē medullam ingrediuntur per loca unde ipſi egrediuntur. Nerui exeuntes à duobus ſpondylis pectoris in hoc cōmunicant, ꝙ pars eorum ad muſculos dorſi peruenit, et pars ad muſculos uentris, & ad muſculos qui ſunt in dorſo preſſi. tertia autem ſuperior cum neruis miſcet̃ qui à cerebro ſunt deſcēdentes, & non alia. Et duo paria inferiora ad partes crurium multos tranſmittunt ramos, cum quibus ramus tertiç partis, & ramus nerui primi, oſsibus alchatim miſcentur. Sed iſti duo rami coxæ non pertranſeunt iuncturam, ſed in ipſius ſparguntuc muſculis, & ita eos pertranſeunt incedendo ad crura. Neruorum autem cruriū & pedum forma, à neruis manuum & pedum ſeparatur in eo, quod non iungūtur, & inclinant ſubmerſi ad cerebrū. Non eſt autē forma cōtinuitatis adiutorij cū ſcapula, ſicut forma cōtinuitatis femoris cum coxa, neq; extremitates cū origine ſuorū neruorum. Et iſti quidē nerui ex parte cruris, diuerſis tendūt modis. ſunt enim ex eis qui occultant̃, ſunt qui manifeſtant̃, ſunt qui ſubmergunt̃ ſub muſculis cooperti. Et quia muſculi qui ex parte femoris oriunt̃, neruos ad utroſq; pedes nō habuerunt à poſteriorib. partibus, neq; ab occulto femorū, propterea ibi muſculi multi et uenç factæ fuerunt, ut pars neruorū quæ eſt in pectine, curreret & penetraret in foramine quod ad teſticulos deſcēdit, donec ad muſculos uadat femoris, & deſcēdat ad muſculos poplitis. primū autē pac ex neruis ſequenniū ſpōdylorū commiſcet̃ cū necuis antecedētibus, ſicut diximus. Alia uero paria, et unū par quod ab extremitate orit̃ caudç, muſculis ſpargunt̃ ſphincteris, & ipſius uirgç, & muſculo ueſicç, & matricis, & in pāniculis uentris, & in partibus domeſticis ſuperioribus oſsis femoris, & in muſculis qui naſcūtur ab oſsibus alchatim.

De anatomia uenæ concauæ.

Vena uentrem habens ad cor, quādo uenit in cectitudinem diaphragmatis, tranſmittit ramos ad ipſum nutriendū. quç poſtea perforat diaphragma, per cuius foramen uenæ ſubtiles ab eis diſgregatæ panniculo qui pectus in duas diuidit par-
A tes, & cordis capſulæ, atq; glandulæ quæ à medicis uocatur mina, continuantur, & per prædicta ſpargūtur membra. Poſtea uero quidam magnus camus ab eis ſeparatur, qui uni duarū cordis auricularum, dextræ ſcilicet continuatur, & diuiditur in tres partes, quarum maior dextram cordis aurem intrat, ſecunda cordis ſuperficiem exteriorem circuit. tertia uero ad inferiora ramos tranſmittit. & poſtea ꝓcedit aſcēdendo, & retorquet ad furculas. Et tranſmittit à ſe ramos ad nutritionem omniū partium uicinarum interiorum & exteriorum. Quando autē ramificatuc ex utraq; pacte, & uenit in rectitudine axillarū, ramus quidam magnus exterius ab ea egreditur, et ad locum qui eſt in alis axillæ protenditur, quæ baſilica appella-
B tur. Sed etiā prior quç relinquitur circa furculas, quç eſt ſtipes huius baſilicæ, in duas diuiditur pactes: quarum una ad dextram, altera ad ſiniſtrā tendit. Et iterum utraq; iſtarum ſubdiuiditur, quarū una diuiſio humero ſuperpoſita ad manum tēdit, & uocatur cephalica. Alia uero diuiſio utrinq; in duas diuiditur partes, quarum una per interiores partes colli aſcēdit quouſq; cranium intret, & partes membrorū cerebri, & ſuorū panniculorum ibidem irrigat. Et in tranſitu eius per collum vſq; ad cerebrū diuiduntur ab eo rami ſubtiles, qui membra in collo humectanr. & hæc uena gaudet cholera. Alia uero manifeſta aſcendit, quouſq; per faciem, oculos, caput, & nares diuiditur, ut omnia membra nutriat, quæ ideo manifeſta uocat̃. A ue-
C na autem humerali, dum per cubitum tranſit, rami quidam ſubtiles ſeparantur, à quibus ea quç in adiutorio exterius manifeſta ſunt irrigātur. Similiter ſub uena axillarū aggregantur rami ſubtiles, qui rami adiutorij muſculos nutriunt. Et quando humeralis uena & axillaris prope cubiti iuncturā ueniunt, duç partes ab eis ſeparantur, una ſcilicet ab axillari, alia ab humerali: & coniuncti deſcendunt quouſq; ex eis una fiat uena, quæ purpurea uocatur. Alia uero humeralis pars protendit̃ ſecundum diuerſas adiutorij partes, & ſuper arundine altera tranſit: & uocatur funis brachij. Axillaris uero pars altera quæ una eſt ex inferioribus partibus brachij, quç eſt in profundo, uſqueadeo protenditur, quouſque ad caput inferioris arun-
D dinis perueniat, & fit ex ramis ſuis uena una, quç eſt intec mediū & auricularem, quæ ſaluatella appellatur. Pars autē quç ad corporis inferiora deſcendit, ſuper ſpondylos coſtarum tranſit, deſcendendoq; inferius porrigit̃. à qua egrediūtur rami qui uadunt ad renum faſcias, & ſuorum panniculorum, & ad membra quæ ex eis diſponuntur, & ea nutriunt. A qua poſtea duo rami magni ſeparantur, qui renum intrant cōcauitates. poſt quos reperiūtur duo alij qui ad teſticulos uadunt. Deinceps ab eodem in rectitudinem cuiuſque ſpondyli duo alij ſeparantur, qui ad utraque procedentes membra quæ circa ipſa ſunt, uel quç ſunt occulta, ut uulua, ueſica: uel manifeſta, ſicut uenter, ilia humectant, quæ quando ad ultimum

uenerit ſpondylum, in duas ſeparatur. quarum u-
na ad dextrum pedem, & alia ad ſiniſtrum uadit.
Et ab his ſegregãtur partes quæ femorum muſcu
los nutriunt. quarum quædam ſunt occultæ, à qui
bus occulti nutriuntur muſculi, quędam manife-
ſtæ, quæ manifeſtos humectãt muſculos. Quæ ite
rum quando peruenerit ad genu, in tres diuiditur
partes. quarum una per molam trãſit, cuius rami,
omnes cruris muſculos nutriũt qui interius & ex-
terius inueniunt. Alia uero ad partẽ cruris dome
ſticam tendit, quę ſimiliter occultat̃ uſq; adeo tali
ter, donec partẽ ſuper malleolum interiorẽ operi-
re incipiat. & tunc ex ea, quæ ſaphena uocatur fit
uena. Pars uero tertia ad partẽ cruris ſylueſtrem
tendit, quę ſimiliter occultat̃ quouſq; ad malleolũ
ueniat exteriorẽ, quæ dicit̃ iſchiadica. Ab utraq;
autem iſtarũ, quando ad pedem perueniũt, ſepa-
rantur partes quæ per pedem ſpargũtur. quarum
illæ quæ in partibus digitorũ ſunt, et ſi ab eo repe
riantur, uenæ iſchiadicæ ſũnt partes.

De anatomia uenarum manus.

Venę autẽ manus quæ phlebotomantur ſunt
quinq;, nigra ſiue purpurea, baſilica, funis brachij,
& axillaris, quæ eſt ramus baſilicæ, & ſceilem, &
cephalica, quę omnib. maior eſt. Baſilica uero ma
gni timoris eſt, propterea quod arteria cadit ſub
ea. & neruus et muſculus etiã ſub ea cadunt. In ba
ſilica quoq; phlebotomanda quanto plus ad bra-
chium deſcenderis, erit ſanius. Propterea ſcien-
dum quod baſilica axillaris & cephalica ſuper iũ
cturam phlebotomię appropriant̃, & non ſub ea,
neq; in ea: ut ſanguis bene ſaliat, & ſit ſecuritas à
nocumentis neruorũ & arteriarum. Cephalica ue
ro quod eſt ex collo ſupra ipſum partim, & par-
tim ſub ipſo euacuat, et terminũ partis hepatis nõ
pertrãſit, neq; hypochondriorũ. Baſilica uero eua
cuat partes pectoris, & quod eſt à parte uentris in
ferius. Nigræ uero iudicium inter cephalicam &
baſilicam mediũ eſt. Funis uero brachij ſimilis eſt
cephalicę. Sceilẽ ſiue ſaluatella quidẽ quæ in dex-
tra, doloribus hepatis confert, & quæ in ſiniſtra,
doloribus ſplenis, Et quod ſanguis phlebotomiæ
dimittatur donec per ſe reſtringit̃. Manus quoq;
illius qui phlebotomatur, in aqua calida ponitur,
ne cito ſanguis reſtringat̃. Sed arteria manus quę
phlebotomatur, eſt arteria quæ inter pollicem &
indicem exiſtit. Eius iuuamentũ in antiquis dolo
ribus hepatis et diaphragmatis eſt mirabile. Gale
nus hoc uidit ſomnians, & expertus eſt poſtea. Et
ex uenis pedũ quę phlebotomant̃ una eſt iſchiadi
ca, & eſt à parte ſylueſtri calcanei. eſt alia ſub eo,
aut ſupra ipſum. Et ligatur in faſcia, & inuoluitur
quod eſt ſupra ipſum in ſummitate coxæ uſq; ad
calcaneũ fortiter. Et melius quidem eſt ut balneet̃
ante. Et ſi ipſa fuerit occulta, aliquis ſuorũ phlebo
tomet̃ ramorũ, qui inter minimum & ſecundum
exiſtit. Et iuuamentũ phlebotomiæ iſchiadicę ma
gnũ eſt in dolore ſcię, & podagrę, & in uarice, &
elephãtiaſi. Et ſaphena quę eſt uerſus inferiorem
partẽ pedis, manifeſtior eſt q̃ iſchiadica quę phle

A botomatur ad euacuationem ſanguinis ex mem-
bris ſub hepate, & ut ſanguis à ſuperioribus ad in
feriora decliner. quare menſtrua prouocat, & hę-
morrhoidum orificia aperit. Et ſuper calcaneum
retro eſt uena, quę eſt ſaphenę ramus, & operatur
quantũ ipſa. Et ad ſummum phlebotomia uenarũ
pedum cõfert ægritudinibus quę fiũt ex materie-
bus ad caput declinantibus, & ęgritudinibus ma
tricis. & magis debilitat q̃ phlebotomia uenarũ
manus. In uenis capitis quę phlebotomãtur, quę-
dam ſunt quietę, quędam pulſatiles. Quietę ſunt
uena frontis quę inter duo exiſtit ſupercilia. cuius
phlebotomia confert grauitati capitis, & proprie
illi quę eſt in poſteriori parte, & grauitati oculo-
rum, & dolori capitis. Super cornu capitis phle-
B botomatur propter hemicraniam, & ulcera capi-
tis. Et duę uenę temporum quę flexuoſę incedũt.
Et duę uenę quę ſunt in angulis oculorum lachry
malibus nõ apparent multum niſi propter cõſtri-
ctionem ſuffocantẽ. Et in ipſis non eſt profundan
dus phlebotomus, quoniam forte fierẽt fiſtulę. &
non egredit̃ ſanguis niſi paucus. Iuuamentũ phle-
botomię harum exiſtit in dolore capitis, & hemi-
crania, & ophthalmia antiqua, & lachrymis, &
pãno, & ſcabie palpebrarum, & nyctalopibus. Et
ſunt tres uenę, quarũ locus eſt poſt locũ ubi extre
mitas auris tangit quãdo prouenit ad capillos. &
una earum eſt magis manifeſta, quę phlebotoma-
tur in principio aquę. et quãdo caput ſtomachi fu
mum recipit. & poſt hoc cõfert ulceribus cruriũ,
C & colli, et poſteriorũ capitis. Et ex iſtis ſunt duę iu
gulares. & minuũtur in principio leprę, & fortis
anginę, & anguſtatione anhelitus, & in aſthmate
acuto, & in raucedine uocis, & in apoſtemate pul
monis, & in ſpirãdi difficultate quę ex multo ſan-
guine fit calido, & ęgritudinib. ſplenis & laterũ.
Modus ligãdi eas eſt, q͂ oporter trahere caput ad
contrarium partis phlebotomię, ut uena extenda
tur ſicut chorda. Et ex eis ſunt uenę labiorum, ſci-
licet quatuor. ſuper unumquodq; exiſtit par, quę
conferũt ulceribus oris, & puſtulis, & doloribus
gingiuarũ, & earum apoſtematibus, & earum la
xitati, & ulceribus, & fiſtulis, et ſciſſuris, quę ſunt
in eis. Et ex eis eſt uena quę eſt ſub lingua. & pro-
pter grauitatẽ linguę, quę eſt ex ſanguine, minui-
D tur. Et ex eis eſt uena, & eſt inter mentũ & labium
inferius, quę phlebotomatur propter oris fœtorẽ.
Et ex eis eſt uena furculę, quę phlebotomatur in
mordicationibus oris ſtomachi. Et ex uenis quę
phlebotomantur in corpore, ſunt duę uenę ſupra
uentrem, quarũ una ſupra hepar, altera ſupra ſple
nem. & phlebotomatur dextra in hydrope, et ſini
ſtra in ęgritudinibus ſplenis. Ex arterijs uero quę
ſunt in capite, eſt arteria temporis, quę quandoq;
phlebotomatur, quandoq; inciditur, quandoque
extrahitur, quandoq; aduritur. & hoc fit, ut rheu-
matiſmi ſubtiles conſtringãtur, qui ad oculos de-
ſcendunt. Et duę arterię quę ſunt poſt aures. quę
phlebotomantur propter ſpecies ophthalmię, &
principium aquę, & pannos, & nyctalopas, & an
tiquum

tiquum dolorem hepatis. In earum tamē phlebotomia ſemper exiſtit timor, & tardať cōſolidatio.

De anatomia membrorum conſimilium.

Omnis operatio ab anima procedēs, ut melius in actū procedat, in corporibus noſtris perficitur. Inſtrumentorum autē corporalium alia ſunt ſimplicia, alia compoſita. Simplicia ſunt, quorū quancunq; partem ſumpſeris, ſenſibilem communitatem habet cum corpore & diffinitionem. Compoſita uero ſunt illa, quæ non &c. Sed quoniā ſimplicia ſunt in compoſitis, & non conuertitur, de his prius dicendum.

De oſsibus.

Inter ſimplicia primum eſt os, quod eſt fundamentū totius corporis, & erectio & ſuſtentamentum motus & ſenſus. Quædā oſſa ſpecialia habēt iuuamenta. Quoddā enim propter fundamētum eſt, ut os ſpinæ, ſiue oſſa ſpōdylorū. quædā ut ſint ſuſtentamentū ſenſus & motus, ut ſunt oſſa pedū, tibiarū, & crurū. quoddam ad tuendū, ut os cranij, nimirum ad tuendum cerebrum ab extrinſeco nocumento. quoddā ad replendū, ut os quod ſupra ſpondylum excreſcit quaſi additamentū. & hęc oſſa ſeſamina uel ſimenia dicuntur. huiuſmodi oſſa maxime reperiunť piſcium, ſcilicet qui nō habent medullam tranſeuntē per mediū ſpondylorum. quare parū apparent huiuſmodi oſſa in eis.

De chartilagine.

Eſt aūt chartilago membrū mediocre in natura inter os & carnē. eſt enim mollior oſſe, durior carne, & eſt propter hoc in animali, ut ſit diuiſiuū oſſis à carne, ne nimis durū coniungať cū molli immediate. Propterea uero caro quādo uulnerať & quaſſatur ab extrinſeco, magis lęditur ab intrinſeco oſſe propter ſui duritiem. Quædam tamē chartilagines ſpecialia habēt iuuamēta. unde quædam poſita eſt in animali, ut ſit iuuamentum extremitatum bucellarum ingredientium uacuitates alterius oſsis, & concauitatem eiuſdem. quoniam inter illa minor læſio eſt, quàm ſi durum ſupra durū fricaretur in motu. quædam poſita eſt in extremitate ſcapularum & humerorū, ut in hora percuſsionis minor fiat læſio. quędam ad defenſaculum nocumēti extrinſecus aduenientis, ut chartilago ante os ſtomachi poſita quaſi enſis protēſa. quędam eſt ſuſcipiens & retinens muſculos à remotis partibus uenientes, & dicitur chartilago epiglottalis. quædam ut ſit ſuſpēſorium carnium inferiorum, quæ ponitur in extremitatibus coſtarum inferiorum & perfectarum.

De neruo.

Neruus eſt membrū mediocre in duritia, dilatabile & extēſibile, ſolutionem continuitatis non de facili recipiēs ſiue rupturam, ſuſtentaculū motus & ſenſus ad uniuerſa corporis membra.

De chorda.

Chorda eſt membrum ab extremitatibus muſculi ortum habens, ad ſimilitudinem chordæ arcus effecta. Quemadmodum enim chorda arcus incuruata incuruatur arcus, et relaxata relaxatur,
A ſic muſculo relaxato chorda impellitur à muſculo & relaxatur, quare membrum extenditur. muſculo uero contracto, contrahitur & chorda, quare membrum incuruatur.

De ligamento.

Ligamentum eſt membrum inſenſibile, ortum habēs ab extremitate oſsis, inſenſibile per ſe, ſenſibile tamen per accidens, quoniam per muſculū. Et eſt duplicis iuuamenti in corpore. unum eſt, ut ipſo medio iungatur os cum neruo. aliud eſt, ut cū neruo iungatur ad hoc, ut fortis ſit, cum ſubtilis ſit in eius ortu, à cerebro ſcilicet uel à ſpinali medulla alba, & cum multiplicem ſuſcipiat deciſionem in eius proceſſu.

De muſculo.

B Muſculus eſt membrum ex neruis, ligamētis, & carne, ligamentorum & neruorū interſtitia replens, cōpoſitum, ut ipſo tracto, uel dilatato ſecūdum ſui partes, ſequať extēſio uel incuruatio mēbri mediante chorda. Et eſt muſculus idem quod lacertus, quaſi laceratus, id eſt diuiſus ſecundū diuerſas ſui partes. Tendo autē nō eſt ligamentū ut quidam exiſtimāt, ſed eſt idem quod chorda.

De arteria.

Arteria eſt membrū, ortū habens à corde, concauum exiſtens, ut per eius concauitatē cōcurrat ſpiritus uitalis ad omnes partes corporis.

De uena.

Vena eſt membrum ortum habens ab hepate ſecundum Gal. concauū exiſtens, ut per eius con-
C cauitatē ſanguis nutrimētalis tranſmittať ad omnes partes corporis.

De panniculo.

Panniculus propter multam neceſsitatē in corpore creatus eſt. Quidam enim continet membrū in ſua forma debita & poſitione, ut pāniculus inuoluēs cerebrū. ipſum enim eſt molle, ſimiliter inuoluens inteſtina. Quidam eſt diuidens nutritiua à ſpiritualibus, ut diaphragma. Quidam eſt cooperiens intrinſecam coſtarum ſuperficiem. Quidam eſt ſenſificās, & tales ſunt qui pulmonis, hepatis, ſplenis, renum habentur. unde in profunditate ſubſtantiæ eorum non ſenſificatur homo extrinſecus, niſi ſecundum duos panniculos: Præterea renes mediante ſuo panniculo ſuſpendun-
D tur in fine dorſi.

De medulla oſsium.

Medullam quidam exiſtimāt eſſe membrū, cū mihi dubium ſit. Mollis eſt in ſubſtantia unctuoſa, quoniam mediante eius uirtute ſuſtentatur.

De carne.

Caro eſt propter hoc, ut repleat† interſtitia neruo- d. intrinſeca
rum & ligamentorū, uenarū & arteriarum.

De humore.

Eſt humor membrum molle, ad ſuſcipiendum impreſsionem de facili. Ex his ergo poteſt elici, quod membrorum ſimplicium quædam ſunt dura ut oſſa, quædam mollia ut humor, quędam media inter mollitiem et duritiem ut media, quędam magis accedentia ad duritiem, quędam magis ad

mollitiem. Item quod omnium membrorũ ſimplicium ſiue cõſimilium cauſa materialis eſt ſperma, præter quàm carnis, & adipis ſiue pinguedinis. Adipis enim cauſa materialis eſt unctuoſitas ſanguinis. frigiditas & humiditas efficiens. & remotio à partibus à principio caloris, ſcilicet à corde. Eſt poſitio eius localis, ſcilicet circa partes uẽtris & renes. Carnis uero, purior pars ſanguinis eſt cauſa materialis. efficiens, calor & ſiccitas, uillorum à ſe deciſione, uenarũ & arteriarũ interſtitia ſecũdum ſui poſitionem debitam adimplens. Item carnis diuerſæ ſunt ſpecies. quædã enim dura, ut caro cordis. quædam mollis, ut caro pulmonis. quædam mediocris, ut caro hepatis. Item carnes differunt ſecundũ colorem. quædam enim nigra, ut caro ſplenis. quædã alba, ut caro glandis, teſticulorum. quædam albior, ut caro uberũ. quędam purpurea, ut caro hepatis, quædam rubra, ut caro communis. quædam rubicunda, ut caro cordis. quædam flammeola, ut caro pulmonis. quædam crocea, ut caro maxillarum. De ſpermate autem dubitaẽ utrũ ſit materia prædictorũ, ut dictũ eſt, propter diuerſas opiniones Ariſt. & Gal. Secundũ Ariſt. ſperma uiri coagulo cõparatur: ſperma autẽ mulieris lacti. Quare in ſpermate uiri eſt uirtus coagulationis actiue, in ſpermate muliebris coagulationis paſsiue. Secundũ Gal. utriuſq; ſperma coaguli eſt materia. ſed uirile fortius, muliebre debilius. Itẽ pars ſpermatis trãſit ad glandulosam carnẽ in oſcheũ depoſita, ſimilis ex ſimili producta, ad ſimilitudinẽ partis paſtæ depoſitę quaſi fermentũ alterius. Item glandularum quædam poſita eſt in radice linguæ, humiditatis collectiua, unde hauritoriũ ſaliuæ dicitur. quædam in locis iuncturalibus, ſimiliter humiditatis collectiua, ut ſub axillis et in inguinibus. Item quędam carnes ſunt uilloſæ. quædam carẽt uillis, ut caro pulmonis, hepatis, ſplenis, renũ. Villoſę, ut muſculi quibus deferunẽ ſenſus & motus per diuerſa corporis membra. Membrorũ autẽ uillos habentiũ quædam habent uillos lõgitudinales, & hi ſunt attractiui. quędam latitudinales, & hi ſunt uilli expulſiui. quędã uero tranſuerſales, & hi ſunt retẽtiui. Quoddam autẽ membrũ magis habet de uillis longitudinalibus & latitudinalibus, ut gula, quoddã magis de trãſuerſis & latitudinalibus, ut ſtomachus. quoddam magis de latitudinalib. q̃ de alijs, ut inteſtina. Item membrorũ uillos habẽtium quędam habent unam tunicam tantum, ut ueſica, quia huiuſmodi ratione mollis ſubſtantiæ cõtentiuæ. quędã duas, ut arteriæ, ſtomachus, & inteſtina. & hoc ne fiat fiſſura in his qua exiret ſanguis. quoniã nimia relaxatione, ipſius exhalarẽt ſpiritus. & ad impedimentũ utriuſq; operationis, propter diuerſas operationes deſcẽdentes à diuerſis principijs diuerſarum compoſitionũ. Item inter omnia corporis membra, ſeptem ſunt membra regalia & famoſa, multam ſublimitatẽ habentia ſecundum ſeptẽ orbes planetarũ, & eorũ contradiſtincta, quæ membra ſunt minerę ſpirituum animę & intelligentię.

A ſcilicet cerebrum, cor, hepar, & ſtomachus. Reliqua minus principalia, ſcilicet renes, ueſica, teſticuli. Secũdum uero quoſdam, quatuor ſunt principalia tantum, ſcilicet cerebrum, cor, hepar, & teſticuli. ſecundum quoſdam uero, tria ſunt principalia, ſcilicet cerebrum, cor, hepar, & teſticuli nõ, eo quod non faciunt ad eſſe indiuidui, ſed ad eſſe ſpeciei. ſecundum alios duo tantum, ſcilicet principium ſenſus & motus ſcilicet cerebrum, principium uitæ ſcilicet cor. ſecundum Ariſt. uero unũ tantum, ſcilicet principiũ uitæ, id eſt cor. Vnde uidendum eſt quæ ſit eius ſubſtantia, quæ compoſitio, quæ cõplexio, quę forma, quis ſitus, qualis ſit eius motus. Subſtãtia uero eius eſt caro craſſa, dura, & ſolida, unde ratione ſoliditatis ponderoſa. q

B ſit dura probo. Caro eius melancholiæ eſt generatiua. Item ſi cor diſtemperetur, reducetur ad temperantiam cum lapidibus, ſcilicet corallis, margaritis, hyacinthis, & ſimilibus duram ſubſtantiã habentibus. quare non eſt aliqua pars humani corporis, ſub æquali proportione ad ipſum, quæ ita pendeat ſicut cor. Eſt frigidæ cõplexionis de ſubſtantia. et hoc ſecũdum Ariſt. ſecũdum uero Gal. eſt de calida & ſicca complexione, eo quod continet in ſe calorem totius corporis, ſcilicet materiã caloris, ſcilicet ſanguinẽ & ſpiritũ uitalem, quos per uniuerſa corporis membra exufflat. quare ratione continentiæ & influentiæ ſecũdum Gal. dicitur calidæ & ſiccæ complexionis. Complexionem habet cor ex diuerſis ſubſtantijs, aliorũ mem-

C brorum ſubſtantijs ſimilibus, ſcilicet ex carne dura ut prędictum eſt, & chartilagine extrinſecus in radice eius exiſtente, quæ nõ multum differt à natura oſsis, & panniculis fortibus & ſpiſsis ipſum cor inuoluentibus, nec etiam ipſum contingentibus in aliqua ſui parte, præterquã in duobus uentriculis, & parte pineata extrinſec⁹. & hoc ut poſſit ſe dilatare & conſtringere ſecundum quod neceſſe eſt animali. Vnde ſecũdum diuerſas partes ipſum cõponentes, uniuerſalius aſsimulatur alijs membris quàm aliquod aliud membrũ. quare eſt principium & uniuerſalius alijs. Item formam habet ad modum pineæ aliquantulũ rotundã. Talis enim forma minus eſt ſuperfluitatis collectiua læſionem præſtiturę. Superius eſt lata, ut ſecundum

D eius latitudinẽ uenæ & arteriæ competenter orirentur ab eo. Inferius pineata & obſtructa, ut ſecundum illam partem thoracem aliquantulũ contingentem minus læderetur ab ipſo. Item intrinſecus formam habet rugoſam quando conſtringitur, planam quando dilataẽ. Item intrinſecus uentres habet tres, ſcilicet dextrum, ſiniſtrũ, & medium. dexter eſt inferior & magis uerſus hepar diſpoſitus, attrahens ab hepate quod ſibi neceſſariũ eſt ad ſui nutrimentum. Siniſter eſt minor & ſuperior uerſus pulmonem poſitus, attrahens ab eo de aere quod ſibi neceſſariũ eſt. Inter hos uentres eſt medius, meatus quidam ſiue fouea ab auctoribus appellata, in profundo cordis ſita, in qua ſanguis cum aere attracto commiſcetur, & fit ex his ſpiritus

ritus

ritus uitalis, quē per uniuerſa corporis membra
exufflat. Cordis uero poſitio eſt in medio, ut o-
mnem corporis partem calefaciendo reſpiret, &
ab omnibus attrahat ad ſui iuuamentū. declinans
uero uerſus ſiniſtrum magis. & hoc, ut hepar am-
pliorē habeat locum, quoniā ualde regale eſt. præ
terea ut uena cōcaua uiam habeat ampliorē ab he
pate ad cor, ſibi deferens ſanguinem. præterea ut
pars ſiniſtra proportionet̃ dextræ in calore: quo-
niam ſplen membrū frigidum eſt, id eſt remiſſe ca
lidum ſecundum medicos. Hepar uero membrū
calidum eſt. & ita quod minus eſt ex parte ſplenis
de calore, reperitur ex parte cordis. Item prędicta
duo habēt additamenta, cordis duabus auriculis
comparata, quaſi coxæ depoſita, materiā ſpiritus
uitalis utraq; recipientia, & uſq; ad profunditatē
cordis tranſeuntia. Item huiuſmodi additamenta
in cordis cōſtrictiōe ſunt rugoſa, in eius dilatatio-
ne, extenſa, id eſt ſuis uillis latitudinalib. & tranſ-
uerſis, ut ſit in ipſo corde attractio & expulſio, &
ita in his tanquam inſtrumentis fit motus cordis.
Motus autem cordi principium eſt uirtus moti-
ua. Virtutis autem motiuæ cauſa eſt anima. Calo-
ris autem, motus. fortitudinis uero caloris, for-
tis motus & frequens. Cor autem fortiter & fre-
quenter mouetur. Motus uero cordis dilatatiui
cauſa eſt attractio nutrimenti cibalis. Cibatur e-
nim ſpiritu & ſanguine attracto. Fortiter autem
mouetur, ut fortiter attrahat à membris, quæ pri-
us hora conſtrictionis exiccant̃. præterea fortiter
mouetur & frequenter, ut recuperetur in eo quod
fere continue calore eius cōſumitur. Item motus
cordis conſtrictionis cauſa, eſt ſuperfluitatum col
lectarum expulſio fortis. Motus cauſa, eſt fortitu
do uirtutis. frequētiæ motus cauſa eſt neceſsitas.
Item motu conſtrictionis exufflatur calor à corde
per totum corpus, ſanguinem ſubtilians, curſibi-
lem efficiens ipſum, à putrefactiōe defendens. prę
terea à motu ſpiritus, ſubtiliat̃ ſanguis, & curſibi-
lis efficitur. Sunt enim coniunctæ pulſatilis uena
& uena quieta. ſed quieta ſuppoſita, pulſatilis ſu-
perpoſita in interioribus membris, quia pulſatilis
dignior eſt. In exterioribus uero pulſatilis ſuppo-
ſita, quieta ſuperpoſita, ut ſit eius defenſaculum à
nocumento exteriori. Item cor non ſolum moue-
tur motu dilatationis et conſtrictionis, licet uillos
in ſui conſtructione habeat, ſed etiam cerebrum,
ſed diuerſimode, quoniam cor per ſe, cerebrū ue-
ro per accidens, id eſt per exufflationē ſpiritus ui-
talis à corde fit dilatatio cerebri, & per recurſum
eius fit conſtrictio. Similiter inferius orificiū ſto-
machi dilatando & cōſtringendo mouetur, horis
tamen determinatis. Similiter oris matricis in ho
ra egreſſus fœtus, & hora ingreſſus ſpermatis, fit
dilatatio, & tempore retentionis eiuſdem fit con-
ſtrictio. Similiter omnes uenę meſaraicę quādoq;
aperiūt ea orificia, quandoq; claudunt. Item pro-
pter multitudinem materiæ contentæ in corde fit
animal audax, propter paruitatē eiuſdem, fit timi
dū. Similiter propter diuerſas qualitates materię

A cōtentę ſuſcipit cor in ſe diuerſiōes, et nō propter
ſui magnitudinem & paruitatē ut quidam exiſti-
mant. Item tres poſuit Ariſt. rationes perſuaden-
tes cor eſſe principium uenarum & arteriarū exi-
ſtentium in corpore. prima talis eſt, principiū ca-
loris eſt cor. ſed calore fit digeſtio nutrimēti. ergo
cor eſt principiū digeſtionis nutrimenti. Item eſt
principiū digeſtionis nutrimenti. ergo & eorū in
quibus fit digeſtio. ſed ſunt uenæ & arteriæ. ergo
eſt principiū illarum. ſi principium uerū, ergo ulti
mum. Contradicit Gal. ꝙ caua uena uadit ad ip-
ſum, deferendo ei nutrimentū ab hepate. ergo à ſi
mili cū uenę exeant à ſtomacho ab hepar, ſimili-
ter ab inteſtinis rū. ad hepar uenæ, non erit hepar
principium uenarū, ſicut neq; cor. Itē contra Gal.
B ſic. Omne quod trahit originem ab aliquo aſsimu
latur illi. ſed uenæ trahunt ab hepate. ergo aſsimu
lantur illi. Cōtrà, uenæ frigidæ & ſiccæ cōplexio-
nis ſunt. ergo hepar, quod falſum eſt. Item hepar
componitur ex uenis & arterijs. Sed componen-
tia præcedunt compoſitum in natura. non ergo
hepar eſt principium illarū. Item omnia membra
perforata ſunt ex uenis & arterijs præter cor: qui-
bus mediātibus exufflatur calor ad uniuerſa cor-
poris membra, ſicut hepar, ſplen, renes, teſticuli,
ſtomachus, pulmo, & diaphragma, ſimiliter & ce
rebrū. decurrunt enim uenæ & arteriæ à corde ad
anterius cerebri. ab anteriori ad mediū. à medio
ad poſterius & ſic ad ſpinalem medullā. & ita ad
neruos principiū habentes à cerebro. Arteriæ di-
C co deferētes ſpiritum uitalem exufflantur à corde
ad neruos. quare patet cerebrum eſſe perforatū.
Cor autem non eſt perforatū. ſic ergo cor eſt prin
cipiū illarū. Contra. intra totā ſubſtantiam cordis
contingit inuenire uenas & arterias. ergo eſt cor
perforatum ſicut alia membra. non ergo erit prin
cipium illarum. Solutio. tam uenæ quàm arteriæ
originem habent à radice cordis, & egredientes,
totam ſubſtantiam cordis ipſius intrinſecus per-
forant. Vnde arteriæ uenientes ad ſiniſtram auri
culam ipſius, in egreſſu reciprocantur in ſubſtan-
tiā ipſius extrinſecus, & ita perforāt extrinſecus.
Similiter uenę ad dextram aurē ueniētes, iterum
reciprocantur in ſubſtantiā propriam. ſed nō alię
uenæ & arteriæ, trahētes originem ab alio princi
D pio præter ꝙ ab ipſo. Itē à forma, Sicut ab anima,
ſimplici in eſſentia, tanquam puncto exiſtenti ef-
fundūtur omnes uirtutes ad uniuerſas partes cor
poris, ut anima in ſuis operationibus perficiatur:
ſic à cono cordis & radice & puncto porriguntur
uenæ & arterię ad ſui circulum, & ſic ad totum. in
quibus defertur calor qui exufflatur ad totū cor-
pus. ſicq; anima eſt principium uirtutum. Ergo à
ſimili, cor eſt principium uenarum & arteriarum,
quod concedimus. Item dictum eſt Ariſtot. omne
quod habet ortum ab alio, aſsimulatur illi à quo
oritur. quare uenę nō habent ortū ab hepate. Cō-
tra hoc aūt, ergo corallus qui eſt arbor duriſsima
nō habet ortū a luto et re molli in fundo maris exi
ſtente. Solutio. Ariſt. intelligit ꝙ dixit quantū ad
manentem

manentem materiam. appoſitio autem eſt ſecun/ A
dum materiam tranſeũtem. Item dicit Ariſt. ꝙ ſu/
pra cor eſt reuelatio uitæ. Item ſupra cõmunionẽ
animalis ad plantas nõ percepit alias præter ſen/
ſum & motũ. Sed ſecundũ Gal. cerebrum eſt prin
cipium ſenſus & motus, hepar principiũ digeſtio/
nis. Sed cor aut eſt principiũ uniuerſale, aut nõ. ſi
primum, ergo ab eo ſunt ſenſus & motus, ſimili/
ter & digeſtio à principio. ſi non, contra, aliquam
habet uirtutẽ aliã à qua fit ſenſus & motus, & aliã
ab illa qua fit digeſtio. illa uirtus quid erit ſi uirtus
ſit? quare fit pulſus? Cũ cor ſit principium uniuer
ſale ad omnia membra, erit & eius uirtus uniuer/
ſalis: et ita pulſus fieret in omni membro, quod fal
ſum eſt præter ꝗ in arteria ſolum. Itẽ in corde fun
danť omnes uirtutes morales. quod patet per hoc B
ꝙ ad cõplexionem cordis uariatã ſequiť uariatio
uirtutum moralium. Morales enim uirtutes ſunt
diſpoſitiões animalis interiores. Virtus autẽ mo/
tiua & ſenſibilis exteriores. ergo cor erit princi/
piũ illarũ. Itẽ uirtus motiua & ſenſibilis fundať in
corde. ergo & uirtus uegetabilis. ergo ut prius,
cor erit principiũ uegetationis. Itẽ, propter duas
rationes poſuit Galenus hepar eſſe principiũ. V/
na talis. In hepate primo reperiť ſanguis: & in eo
fit digeſtio. ergo ipſum eſt principiũ digeſtionis.
& alia talis, In qualibet digeſtione expelluntur ſu
perfluitates ad ſua propria receptacula, ſicut ad ue
ſicam fellis cholera, ad ſplenẽ melancholia, ad ue/
ſicam urina. ſed huiuſmodi receptacula circũſtant
hepar, & non cor. ergo hepar eſt principium dige
ſtionis, & immediatũ, ut à quo. & cor eſt principi/
um mediatũ, & proximũ & immediatum eſt he/
par. Et ita patet diuerſitas inter Gal. & Ariſt.

CL. GALENO ASCITVS LIBER
DE ANATOMIA OCVLORVM.

NICOLAO REGIO CALABRO INTERPRETE

De libri huius intentione & utilitate.

QVIA oportet ſecũdum amorẽ
ſcientiæ & utilitatem artis eos,
qui conantur paſsiones quę cir
ca oculos conſiſtunt curare, ſci
re naturã & poſitionem oculo
rũ qui in integritate & ſanitate
ſunt (nam & uetus ait magiſter
naturam corporis eſſe principiũ eius quod opus
eſt ad medicationem) ideo neceſſariũ putauimus
exiſtere pauca de oculis ante uſum & initiationẽ
operationum dicere, ut in diſpoſitionibus quæ in
oculis conſiſtunt uel à poſitione, uel à periptoſi ali
qua, & in doloribus qui ſequũtur & conſenſorijs
paſsionibus, ſicut licet uidere in punctione facta
in cornea tunica, et cũ ea uidelicet in ſecũda & ter
tia (nam magna ex parte in ſequenti die ſequitur
alteratio) poſsimus eam quæ ſecundum naturam
ſcientes, cognoſcere ſtatim cauſam, & ita conue/
nientem & congruam curam adhibere.

De tunicis, & humoribus oculorum.

Conſiſtit igitur oculus ex tunicis quidem qua/ D
tuor, humoribus uero tribus, & muſculis vi. ſecũ/
dum alterutrũ oculum, qui motus actum efficiũt,
& alijs duobus qui comprehendunt radicem ner/
ui optici, & tunicę quæ dicitur circũocularis. quę
à natura creata ſubſterniť toti oculo, circũtangẽs
& circũinduens os, ut oculus non appliceť uacui
tatibus oſsiũ nudis. Accedit igitur illa circũocula
ris à craſſa meninge. pertranſiens enim ipſa ſutu/
ras, & pericraniam, quã circũoſſalem uocamus,
ex eis peruenit ad frontẽ per ſpatia oculorũ, & eo
rum quę ſunt circa oculum. & uſq; ad iridis quidẽ
circulũ, unde cornea incipit ſubtiliari, peruenit.
prorſum autẽ non procedens, ſed è conuerſo re/
diens reſiduã induitionẽ operatur corpori. Hanc
igitur tunicã dicimus oculo heterocraniacã paſ/
ſionem operari. ac etiã chemoſes quæ fiunt illa ſu
ſcipit. Videmus enim in huius diſpoſitiõibus, cir
cũſcripta ſecundũ circulum iride, reliquas partes
phlegmone laborare, & in eleuatione exiſtere. Et
quidem illi qui de hac parte medicatiuæ diligen/ C
tius tractauerũt, ita notificauerũt chemoſim, quæ
eſt quãdo albũ oculi tumefactũ ſuperat circulum
iridis, ut & nigrũ oculi concauũ uideatur. quo ſi/
gnificatur nobis ꝙ in circũoculari habuit conſiſtẽ
tiam & non in cornea. Sequitur autẽ ſemper ut &
circulus iridis ſimilis eleuatiõi & ęqualis fiat. Sed
tamen nõ eſt poſsibile corneã per ſe talem ſuſtine
re diſpoſitionẽ, ceu chartilaginoſa exiſtens et den
ſa, ſed totam eius circũferentiã, præterquam ſi ali
quãdo toto oculo à baſi eius moto diſponatur ſi/
militer toti corneæ. Manifeſte autem & pterygia
quæ conſiſtũt circa oculos oſtendunt iſtius natu/
ram. aucta enim & modo quodã induplicata hac
tunica efficitur pterygiũ. ita ꝙ aliquando eius au/
gumẽto procedẽte, & cõprehendente partes cor/
neæ, cooperiatur non ſolũ iris ipſa, ſed & pupilla.
& ſic aliquando comprehẽſa tota pupilla, nõ ſolũ
inuiſibilitas ſequiť, ſed & deformitas, & imprope
riũ, pulchritudine oculi cooperta à pterygio et nõ
apparente. Et de circũoſſali quidẽ tunica, unde ha
beat principiũ, & quomodo perueniat ad oculos;
moderate dictũ ſit. De reliquis uero particulis cõ/
ſequenter dicamus. A baſi cerebri pori duo oriũ/
tur, ab una radice habentes & ipſi principiũ, ſub/
tiliata meninge quę cerebrũ cõprehendit. In mo/
dum autẽ literæ lambda græcæ diuiſi perueniunt
ad concauitates oculorũ, portantes per foramina
quæ in eis ſunt ſpiritũ uiſiuũ. Vterq; uero ipſorũ
procedens, & figuratus anguſtatiõi oſsis, cõtexit
tunicas

A tunicas, adimplens cõcauitatē quę eſt in eis. ſimul enim atq; in poris incipit finē habere, incipit cornea ampliari, & inflata ꝑficit prædictā tunicā. Iſta igit̃ tunica ab anguſtia quidem pori, unde habet principiū, uſq; ad circulū iridis ſimilis eſt, & ſibiipſi per totū chartilaginoſa exiſtens & craſſa. Inde aūt, ingeniāte natura ut poſsit ſpiritus uiſiuus procedere, & obiectū cõprehēdere, ſubtiliat̃, et craſsitiem permutās fit neruoſa magis, & ita cornu ſimilis cū fiat, prębet luciditatē ſpiritui qui uenit à parte interna. Fides autē eius ſubtilitatis, eſt cicatrix quę cõſiſtit in oculis. Si enim quādo poſt ulcus illius loci fiat cicatrix, craſſa accipiēte tunica naturalē craſsitiē quā & extra circulū iridis habebat, in colore quidē talis apparet qualis erat & ante iridē. B operationē uero uiſus quę deſuper ueniebat impediēs offuſcat, nō adhuc potēte uiſiuo ſpiritu pertrāſire, ſicut quādo naturaliter ſe habebat oculus. Secunda uero tunica à poro optico habet explantationē. proueniēs autē & ipſa ſecūdū propinquā poſitionē primę tunicę uſq; ad iridē, colorem ſuū oſtēdit per corneā. deinde circa mediū oculū ueniens, finē accipit ex foramine derelicto, quod nomināt pupillā, in qua & tui uiſus ſimulachrū uides, per quod ſpiritus pertingit ad id quod extra eſt. & huius gratia foraminalis uocata eſt. Secundū intrinſecā uero partē cyanea eſt. gaudet enim hoc colore uiſiuus ſpiritꝰ. Neq; eñ nigrā ipſam omnifariā fecit, ne tenebraret̃ uiſiuus ſpiritus. neq; albam, ne diſperſus fatigaret̃ quādo aſpicit. ſed ut C reſumptio & reintegratio ei fieret, ſic facta eſt. Cū hoc autem colore adhuc & hiſpida cõſiſtit tunica uuea. unde & uuiformis uocata eſt cõſimiliter acinis uuę. Habet autē & uaſorū multum in forma retis, unde & retiformis uocat̃, quia eſt ſicut & retiformis meuinx, quæ eſt multis uaſis complexa in modū retis, ut ſpiritus qui fert̃ deſuper inhabitet. nō quia prębeat reliquis particulis de uiſu, ſed partiat̃ in toto oculo, & ut ſubſtētatio fiat cryſtalloidi & ſedes. Tertia uero tunica & ipſa à poro procedēs, & perueniēs ſecundū propinquā poſitionē uſq; ad circulū, applicat̃ ad ſecundū uas palpebralium explantationū, ad ipſam à cornea in circuitu explantatarū, deinde inde reuertens, ſimiliter reti ſuper attracto. unde & retina uocata eſt. ſua enim D peluicula amplectit̃ uitriformē humorē. qui humor efficit molem oculi, premēs per ſuā repletionem, & cõuexum faciēs oculū apud extrinſecam partē. unde & his à quibus euacuat̃ ab aliqua plaga, cõcidit & reſidet inferius, tanq; humore qui figurā eius cuſtodiebat effuſo & exciſo. ſubtilis enim eſt ualde tunica aſsimulās, & proinde araneiformis uocata eſt. De quarta uero tunica quęſtio non parua facta eſt à medicis. quidam enim aiunt eſſe tunicā, & continere humorē cryſtalloidē, qui effundit̃ in peluiculā tertię tunicę, ueniēs quidem aduerſus uitriformē, ſuſtentata autē à tunicis quę ſunt extrorſum. Et ſicut circumocularis perueniebat ad oculū uſq; ad iridē, ita & araneiformis uſq; medietatē perueniēs nō cõprehendit totū, ne impediat uiſum. Alij autē tunicā ipſam quidē nō eſſe aiūt. neq; enim explanationē habere à poro, ſed ſupernatare, membranā autem eſſe cryſtalloidis humoris in hominibus. raro autē aliquādo in aliquibus animalibus, ſicut in leonibus. Eſt autē & tertio humor aqueus, qui, ſicut dicit Aſclepiades, replet intermediū ſpanū hūoris uitrei & tertię tunicę, materiā prębēs ad uidendū: ut aūt dicūt quidā, in medio primę et ſecundę tunicę eſt, et ſimulacra quę apparēt facit uideri. & hic humor coagulat̃ in ſuffuſiōib.

De muſculis oculorū & palpebrarū.

Muſculi in oculis ſunt ſex ſecundū utrūq; oculorum, habētes ſubſtratā pinguedinē. quibus actus cõmotionis ſpiritus cõmiſſus eſt, ꝑficiētis motus eius per ipſos. Facti ſunt aūt ut facilè circūducantur oculi, quando uolumus huc & illuc nuere. Et duos quidē aiūt muſculos habere ſuperiorē palpebrā & inferiorē. quarū ſuperior fornioribus indiguit, ut quocūq; uoluerit nuere oculus, cõtrahat̃; & ad ſe attrahat̃. unū autē ſecundū utrūq; angulū, ut per eos flexiones oculorū efficiant̃. quorū rurſus ille qui eſt extra & apud paruū angulū maior & fortior eſt, propter prędictā cauſam ingeminatus & ipſe. Secūdū alios uero octo dicunt̃ eſſe muſculi oculi, utriq; parti duos diſtribuentes. eſt autē & illorū fidē cõſiderare ex his. Si eñ aliquando aliquis eorū patiat̃ offenſam ſiue à generatiōe, ſiue à periptoſi, ſtrabiſmi cauſa fit, uel ſpaſmi. Et à generatione quidē fortaſsis paralyſis offendet oculū, augumentū ſuſcipiendo, ut habeat ſpatiū oculus declinandi ad alterā partem. quomodo efficiūtur ſtrabiſmi, oppoſitis quidē muſculis, trahētib. ad ſe oculū ſecundū naturā, eis uero qui patiunt̃ aſſentientibus tractioni illorū. & ſtrabiſmus quidē ita fiet à generatione. Ex periptoſi autē, adueniēte aliqua cauſa, quæ muſculo plagā infligat, & ſpaſmi et tractus apud eū cauſa fiat. Ac etiam muſculorū qui ſecundū oculū aliquis percuſſus, offendet oculum uel ſecundū lagophthalmū, uel ſecundū relaxationē. Si enim aliquis inexperte & inartificialiter hydatidē auferēs fecerit appunctionē phlebotomi ultra medicinalem coniecturā, et percuſſerit muſculū, ſi quidē à phlegmone ſpaſmatice diſponat̃, paſsiōis lagophthalmę efficiet̃ cauſa. Si uero relaxatio fiat, relaxabit palpebrā, ut neq; conante patiēte eleuare muſculus palpebrā poſsit, aut aliquo modo oculos aperire, ſed grauata palpebra ꝓpter relaxationē feret̃ ſemper deorſum. quocirca oportet in chirurgijs huius pinguedinis maxime quidē caute, & cū aduertētia facere intromiſſionē phlebotomi. Maxime autē in medio palpebræ oportet inciſionē facere apud uentres muſculorū. non eñ ita uētres quādo uulnerant̃ anxiant̃, ſicut neruorū exortus, cauēdo ab apoſtematibus quę accidūt, ut uituperia circa curā effugiēs quis, ſortiat̃ finē uenerabilē. Hęc igit̃ de humoribus, & tunicis, & periophthalmio ſeu circumoculari, ac etiam muſculis ſecūdum noſtram poſsibilitatem, quæ non erāt in memoria audientiū, ad noſtram utilitatem, & amationem boni deſignauimus.

DE COMPAGINE MEMBRORVM

siue de natura humana.

EREBRVM natura quidē fri/
gidū & humidū eſt, & ideo, ut
facillime ad ſuſceptionē diuer/
C ſorum cōuertatur, & ut mēbris
mouendis habilitatē pręſtet, &
ut calido & ſicco ſpiritui ad ca/
put exalanti tēperiem inferat.
cuius meninx frigida eſt et ſicca & denſa:& intra
quā ſunt diuiſiones tres.prima diciť phantaſia:ſe/
cunda rationalis:tertia memorialis.Inter phanta
ſiam & rationalem eſt pannus quidam frigidus et
ſiccus, dēſior eo qui diuidit inter memorialem &
rationalem,habens in ſe modicū tenuiſſimæ car/
nis.Ex memoriali uero procedūt duo cannales te
nues & humidi,ut ſpinalis medulla, qui penetrāt
per totam compaginē,et ueniunt uſq; ad phātaſię
cellulam,perquos poſsit phantaſticus ſpiritus &
rationalis commendari memoriæ, & iterum me/
morialis duci ad rationem & phantaſiam.

Qualiter fiat auditus.

Vnicuiq; auri ſupponitur unū os frigidum &
ſiccum,& ſine ſpiritu quidem, inferius adhærens
illi tenui pannno, qui diuidit inter phantaſiam &
rationē:quibus ſunt ſingula foramina in obliquo
facta,habentia tenue initiū ab ipſo panno:quę in/
trinſecus habent indumētum tenuiſsimum,frigi/
dum tamē & ſiccū.per quod ducitur animalis ſpi
ritus ab ipſo interiori panno,præſtās auribus uir/
tutē audiēdi.Et eſt audibilis qualitas calida & hu
mida,ut qualiſcūq; ſonus per aera inferť auri, atq;
ab humiditate ſuſcipitur, à calore attrabať ad ce/
rebrum,ut ſciatur qualis ſit.Siccitas uero oſsium
ad hoc eſt,ut ſonitus in eis æque obſeruetur ſecū/
dum exteriorem euentum.

Qualiter uiſus oculis adueniat.

Oculorum autē tres ſunt humores interiores
frigidi et humidi.primus eſt ut aqua coagulata lu
cidiſsima,in qua uirtus uiſibilis eſt. ſecūdus eſt ut
tenue oui album.tertius ut uitrū,modicum habēs
citrini coloris ab ipſa.Sūt autem ſeptē tunicę,qua
rum nomina ad præſens tacemus.Dicendum au/
tem eſt quomodo uiſibilis qualitas adueniat ocu/
lis,& unde,ab ipſo ſcilicet tenuiſsimo panno qui
diuidit inter phantaſiā & rationē.Procedūt duo
tenuiſsimi canales frigidi & ſicci,per quos fertur
ſpiritus ab eodem panno ad humiditates oculorū
calidus & ſiccus & tenuis: qui penetrans omnes
compagines oculorū præſtat eis uiſibilē qualita/
tem.quę †progrediens lōgius prope albū amplia
tur.unde quę prope ſunt, largius uidētur, quę ue/
ro longe,tenuius.quę ſtatim quādo egrediť, ſi ſint
uiſibiles res,rurſus reuertiť ad eoſdem oculos,&
pręſcriptis humiditatibus imprimit cognitā in ſe
rei ſimilitudinē.unde produciť cerebro.& à cere/

aliàs progre/ditur longius prope albule amplius

bro cordi pręſtať notitia. Eſt autē uiſibilis quali/
tas calida & ſicca.calida ut per eam aperiat & ex
eat,ſicca uero ut per eam ad præſcripta loca pro/
prios habeat reditus.

Qualiter odoratus naribus adueniat.

Naribus uirtus odorabilis pręſtatur. quarū po
ſitio ſe habet ita.ſuperius oſſeæ ſunt & foratæ, in
trinſecus inuolutæ tenuibus tunicis, frigidis ta/
men & ſiccis.quę principium à phantaſtico pan/
B no habentes,ferūt ab eodem ſpiritū odorabilem,
qualitatē naribus pręſtantē.inferius autē ab oſſe,
chartilaginoſæ & mobiles ſunt, quarū natura fri/
gida eſt & ſicca. frigida eſt, ut prædictam uirtutē
intus obſeruent.ſicca,ut aereum odorē narib.ap/
plicatū intus attrahant, & cerebro ad diſcretionē
miniſtrent.Sunt et alia duo foramina intra charti
laginoſas cōcauitates ſita:principiū à palato & fi/
nē infra ipſas nares habētia. quibus duæ uirtutes
ſunt,ſcilicet attractiua & redditiua. quarū unam
attractiuā à ſuperioribus habent partibus.& ideo
quando attrahūt, nares deponūt. alteram uero ut
redditiuam,ab interioribus palato adhęrentibus.
& ideo quando reddunt, quaſi replendo eleuant.

Quibus partibus guſtabilem qualitatē pręſtēt.

C In totū autem ore pręſtatur guſtabilis qualitas
gingiuis,palato,capiti gurgulionis, & linguę.ſed
magis omnibus linguę.quoniam tenuiſsimę car/
nis,& ſpongioſæ eſt,habēs tenuiſsimū intra ſe hu
morem,qui ſaporatis rebus intra os poſitis ſe ad/
miſcens,eodē ad ſe tracto,infert ſibi uarios ſapo/
res.intra quos ſpecies ſunt nouē, ſcilicet dulce, a/
marum, acre, ſalſum, conditū, acidū, comprimēs
linguam,formicans,& ſine ſapore. quorum alios
amicabiliter ſuſcipit,ſcilicet dulce, & conditū,&
ſine ſapore.alios uero inuolūtarie. Guſtabilis qua
litas frigida & humida eſt.frigida,ut obtineat. hu
mida,ut ſaporū †humiditatem excipiat.

d. diuerſitatē

Quod qualitas tactibilis toti corpori pręſteť.

Tactibilis uirtus toti attribuiť corpori,ſed ma
D xime manibus,magis autem harum interioribus
partibus,eo quod ſingulariter nerui lati & tenu/
es ſpiritū tactibilem à cerebro ferētes per medias
plantas uſq; ad digitos tranſeunt.ibiq; naturaliter
manentes,ea loca ſenſibiliora cęteris reddūt.Na/
tura uero tactibilis uirtutis pene æqua eſt, media
ſcilicet inter calidū & frigidum, & ſiccum & hu/
midum.unde calidum & frigidū, durum & mol/
le,aſperū & lene & cætera ęqualiter ſentiūt. Ope
rationes autē cerebrū alias accidentales habet,a/
lias naturales.accidentales uero amittit, quando
ab aliquo uicino membro uiciſsim patitur, ut in
epilepſia ſenſus & intellectus & memoria perdū/
tur:illud uero humidum,quod per ſpinæ medul/
lam dorſo & cæteris membris,& per uiam conſi/
milem

milem linguæ naturaliter ab eodem cõceditur ce- A
rebro, inter ipſas omnes anguſtias præſtare non
ceſſat, & non amittit humiditatem.

Qualitas uuulæ, & organorũ reſpirationis.

V.uula propterea palato ſuſpẽſa eſt, ut tenuiter
cõſimilem linguę humiditatẽ tribuat, eamq; flexi-
bilem pręſtet, ut cibum ori applicitũ dentibus ad
molendum ſubdat, & œſophago ad inglutiẽdum
concedat. etenim aliter inglutire nõ poſſet. Cana-
les ad interiora ferentes duo ſunt, unus pneuma-
ticus, quem Latini ſpiritualem dicunt. alter œſo-
phagus cui nomen Latini gulam attribuunt. Spi-
ritualis autem ipſe gulæ ſuperponitur. quorum
capita quadam tenuiſsima chartilagine nectun-
tur, ut aperto ore quando aliquid gulæ infertur,
ex ipſa chartilagine ſpiritualis porus conſtrictus B
quicquam ex eo ſuſcipere non permittatur. quan-
do uero os clauditur, eadem chartilagine œſopha-
go cõſtricto, ſpiritualis porus ad inſpirandũ aptus
aut apertus redditur. Eius conſtitutio nõ ut arte-
ria uel uena continuaꝛ̃, ſed partibus quidem qui-
buſdam lacertoſis & tenuibus unitis carnibus cõ-
ſtituitur. quod ita factũ ad hoc aſſeritur, ut quãdo
pulmo dextra læuaq; ſequeſtraꝛ̃ ad ſuſcipiendum
aerem exteriorem, ualeat ad ſuperiora aſcendere.
quãdo uero ad expellendas ſuperfluitates innati
ſpiritus cõſtringitur, facillimo motu ad inferiora
deſcẽdat. Eius inferior pars pulmoni affigiꝛ̃. quæ
diuidiꝛ̃ in duos canales: quorũ unus per dextram
pennã pulmonis, alter per ſiniſtrã deriuaꝛ̃. quorũ
dexter dextrę auri cordis, ſiniſter uero ſiniſtrę ſup- C
poſitus adhęret. qui ſuperius ſuſcipientes frigidũ
& humidũ aerẽ aliquantulũ excoquũt, & excoctũ
auribus cordis miniſtrãt. ibiq; pauliſper detentus
iterũ excoquitur, & ſic interiori cellulę cordis ad
tẽperiem, & †citra cor intra marſupiũ quo circun- *aliàs circa*
datur ad euentationem faciendam præſtatur.

Qualitas cordis.

Cor uero in ſummo craſſum eſt, & in fine acu-
tum. Eſt autẽ ſpiritualiũ membrorũ principaliſsi-
mum. & naturalis caloris fundamentũ. & omni-
bus mẽbris corporis calidius, quia inde calor na-
turalis ad omnia membra uiuificãda procedit. ca-
lidum enim eſt & ſiccum. de cuius interiori parte
procedit arteria, quæ in ſimo hepatis coniungiꝛ̃,
per quam attrahat ſibi nutribilem ſanguinem. Et D
ab exteriore alia procedit, quæ in duos diuiſa ca-
nales, per unum nutribilem ſanguinem & ſpiritũ
cerebro præſtat, per alium uero in multis ſubdiui-
ſa canalibus, naturalem calorem ſimul cũ ſangui-
ne per totum corpus ad miniſteriũ naturale infun-
dit. Marſupiũ quo ipſum cor tegitur, duabus exi-
ſtit & conſtat membranis, una interiore & altera
exteriore †manente tenui carne qua †nutriuntur. *aliàs mediãte*
Et propterea ita à natura factũ aſſeritur, ut ſit ob- *al. nectuntur*
ſtaculum cõtra ea quæ exterius cordi nocere poſ-
ſunt: & obſeruet frigidum & humidũ aerem qui
cordi ad temperiem faciendam tribuitur, ut ſupe-
rius admonitum aut commendatum eſt. cuius na-
tura ſimilitudinem dat aut fert epiglottidis mem-

A branæ, quæ diuidit ſpiritualia membra, id eſt pul-
monem & cor in ſuperiori cella manentia à nutri-
bilibus membris in inferiori degẽtibus. & de eo-
rum natura in ſequenti tractabo.

De œſopbago.

Oeſophagus, per quem cibus & potus ſtoma-
cho attribuitur, frigidus & ſiccus eſt. Et ex altera
parte pneumatico canali ſupponiꝛ̃ uelatus, ex alia
uero ceruici quibuſdam tenuibus muſculis necti-
tur, in ſimilitudinem ſpinoſæ camerę ſubleuatus,
quouſq; ad epiglottidis mẽbranã produciꝛ̃. quod
penetrans ori circumplicatur ſtomachi quod ipſi
epiglottidi ſuſpenſum eſt.

De qualitate ſtomachi.

Stomachus autem cõſtat ex neruis tenuibus &
B longis qui lineares, & ex tranſuerſis qui textiles,
& ex obliquis qui uertentes dicuntur. quorum li-
neares helcticen, id eſt attractiuam, & anecticen,
id eſt retentiuam tranſuerſi, apocreticen uero, id
eſt expulſiuam obliqui ſibi uindicãt poteſtatem,
qui intrinſecus quibuſdam †obteguntur membra- *al. obtegitur*
nulis trino ſchemate conſiſtentibus. breui ſcilicet
& medio prolixiore, quibus potũ & cibũ natura-
li calore in lacteũ ſuccum conuerſum, & ita quaſi
remis quibuſdã ad portã impingit ſtomachi. quę
ideo porta diciꝛ̃, quoniã muſculis in ea poſitis, mi-
niſterio naturali uſq; ad perfectam decoctionẽ nu-
tribilis materię cõſtricta claudiꝛ̃. qua decocta, eiſ-
dem mollificatis aperta reddiꝛ̃, quouſq; præſcri-
ptũ ſuccũ duodeno inteſtino infundat. quod pro-
C pterea duodenum dicitur, eo quod duodecim di-
gitis ſpacieꝛ̃. à quo accepta uice ieiunũ inteſtinũ
ſuccum ipſum ſuſcipiẽs aliquantulum decoquir.
quod in duo diuiſum, alterũ quod tenue eſt in me-
ſaraicis uenis ſibi ſpongioſis capitibus inhærenti-
bus ab ipſo ſubſtrahiꝛ̃, alterũ uero, id eſt craſſum
longo & patulo, cuidã axungiæ innexo inteſtino
cõceditur. à quo monomacũ ſuſcipiẽs aliquantu-
lũ decoquir, & ſic craſſo concedit inteſtino, quod
manica dicitur. deinde ex tali diffuſum, & ibidẽ à
cholera decoctũ coloratur. cuius tranſlatione aut
titillatione per pudicũ circulũ foras dimittiꝛ̃. mo-
nomacum enim ideo dicitur quia uno aperitur fo-
ramine, quod inſitum eſt ori manicę, ut ſibi quic-
quid à lõgo accipit, ſine cõtrarietate reddere poſ-
D ſit. nam manica eo quod largũ magis cæteris eſt,
nominatur. Subtilis uero pars per meſaraicas de
ieiuno ſubtrahitur. quæ in obliquũ poſitæ, ſubtra-
ctum ad ſe ſuccum decoquunt, & excoctũ hepati-
cæ ſummę miniſtrant. quo ibidem morã faciente,
adminiculo uirtutis naturalis in ſanguinẽ uertiꝛ̃.
qui in duas diuidiꝛ̃ partes, quarũ quæ tenuior eſt,
& uritis dicitur, †arte cõceditur hepatis. quæ per *aliàs dto*
duos uritides canales renibus deriuaꝛ̃, ibiq; ma-
nẽs decoquitur. de qua ſibi renes quod utilius eſt
ad nutrimentũ obſeruãt. cæterum uero de eiſdem
poris ueſicę dimittiꝛ̃. †quę cũ ad collũ ueſicę deue- *al. quod autẽ*
niunt, †coadunata ruuntur. Collum autem ueſicę *al. uenit cõtinu-*
diuiditur quodam panno mediante, cui uritis po- *ẽtim unitur*
rus ex una parte, & ex altera ſuperiori membra-

Notha k a næ

næ ſcimatico ſchemate cõglutinatur. unde urina, & quicquid ex renibus affluit, ſundo deſtinatᷣ ueſicæ. per aliam uero, id eſt per inferiorem, cum uirga quadam continuitate coniungitur, & ſecundũ naturam, et extra naturam ueſica ipſam urinã exiſtentem foras tranſmittit. altera uero pars quę adicialis dicitur, cholericum rubrum ſelli, melancholicum ſpleni trãſmittit aut attribuit. Sanguinis uero quod utilius eſt ipſum hepar ſibi ad nutrimentũ obſeruat. de quo quod tenuius eſt cordi, ipſum cor cerebro, ut pręparatum eſt, miniſtrat. cęterum uero diuerſis corporis partibus per quaſdam uenas unicuiq; proprie deſtinatas additionem largitur †diuturnam, quod bene coquentes ad ſimilitudinem ſuæ naturæ à proprio eſſe mutatites, quod nutribile eſt ſibi retinent, inutile autem cum (B) fortes ſint extrinſecus, per hæc decenter expellunt, per capillos, per ungulas, per aures ceratas gummas, per lachrymas, per ſputa, per egeſtiones, per urinas, per ſudorem, & per cutis ſordes.

aliàs diuinam

De ſenſibus animalibus.

Per animales quinq; ſenſitiuas corpus fruitur nouem uoluptatibus, ſibi à cerebro illatis, ſcilicet dilectione, odio, triſtitia, gaudio, audacia, timore, uerecũdia, ira, & furore. Nam per uiſum, auditũ, guſtum, odoratum, & tactum diligit uel odit, gaudet uel triſtatur, audet uel timet, uerecũdatur uel iraſcitur, uel furit. Quando autem aliquis per aliquem horum quinq; ad alicuius amorẽ erigitur, cor concutitur. & ex eius concuſsione duo quidẽ prodeũt ſpiritus calidi & ſicci, quorum unus qui (C) tenuior eſt cerebrum adit, alter uero qui denſior eſt, ſubito per neruos diffuſus ad uirgam ducitur, qui inter neruos quibus conſtituitur, & membranulas quibus inuoluitur inſiliens, erigit eam, & tenſione quadã eam inflexibilem reddit. alter uero, quem cerebro adeſſe diximus, humidũ quoddam ab ipſo ſuſcipiens, per ſpinalem medullã ad uiam renũ deducitur. per cuius duo foramina immiſſus, ſibi ſubſtratũ attingit membranulũ. quod †calefactum penetrat. & ſicut membranam egreditur & penetrat, ſic uenarum retinaculum prædicto membranuio annexum aggreditur, ex quo tenuiſsimum ſanguinem ſecum à cerebro delatum †hunc miſcet, & per duos canales inde procedentes ad teſticulos funditur, ibiq; pauliſper perma- (D) nens excoquitur, & in lacteum & tenacem ſuccũ conuertens, inde per geminos canales uirgæ applicitos completo cõmuni opere ſecũ foras educit. nam pterygomatibus, id eſt alis (& ſunt orificia uaſorum ſpermatis ex quibus mulieris ſperma ad fundum matricis mittitur) ſurgentibus, per collum matricis ſubtrahiᷣ, & ſic ad inferiores cellulas eiuſdem deſtinatur.

al. calefaciens *aliàs huic*

De communi ſapore coitus.

Sapor igitur †cõmunis huiuſmodi uiris in tota uirga, ſed maxime in pręputio eſt. mulieribus uero circa pectinem in confinio uuluæ. Mulierũ teſticuli duo ſunt, quorum unus ſub dextro rene, alter ſub ſiniſtro tenetur. qui fundo matricis cõiun- (A) cti per ſingulos ex ſe procedentes, incitata uenere, ad cellulas eiuſdẽ ſperma miniſtrant. quod ſi ſimul cũ uiri ſpermate conueniat, uel modicũ ante, uel poſt, prius q̃ prælatum frigeſcat unitur. Si uero in ſiniſtra cellula matricis ſimul ſpermata conueniunt, fœmineum embryum generant. Si uero in dextra, maſculinũ procreant. Si uero in media, quæ ſecundum calidum & frigidum æqua eſt, ſecũdum plus uel minus utriuſq; ſpermatis, aut maſculinum aut fœmininum procreant.

al. cõmunionis

De embryo.

Oportet autẽ in embryi diſpoſitione aliquantiſper immorari, & dicetur quid in unoquoq; mẽſe à primo uſq; ad nonũ ſibi naturaliter fiat, & qualiter à primo mẽſe uſq; ad ſeptimum, & à ſeptimo (B) uſq; ad nonũ, ſi genitũ fuerit, pereat. & in ipſo ſeptimo uel nono ſi editũ fuerit, ſalubre perduret. Cũ ergo utrũq; ſperma, uiri ſcilicet & mulieris in matrice cõuenerint, ſi frigidũ & humidũ fuerit, omnino diſſoluitur. ſi uero calidum & ſiccum, conſumptionẽ incurret. ſi autem æqualitate perfruiᷣ, nulla impediente cõcipiet qualitate.

De coniunctione ſpermatis.

Spermate igitur utriuſq; coniuncto, in ſpecie conchulæ expanditur. & radice producta ſibi ſuperficietenus alligaᷣ. ex cuius calore pręfati ſpermatis ſummitatibus decoctis ab ipſa diuiditur. & ex ſola radice per quam nutrimentum accipit cũ ipſo tenetur. Medium autẽ, quod infra decoctas ſummitates in modum nucis eminet, inter eadem (C) ſpacia ſanguineam glebulam quadam frigiditate conſtrictam primo menſe obſeruat, nulla alicuius ſimilitudinis imagine in ea impreſſa. ſecũdo in uermiculi longi ſcilicet & rotundi producitur ſpeciem. tertio in eo crura diuiduntᷣ, & à lateribus brachia. collum caputq; perficiᷣ. quarto formaᷣ cor & hepar, & anima id ingrediᷣ, & naturaliter mouetur. Quinto omnis interior compleᷣ compoſitio, inteſtina ſcilicet quadam diſpoſitione formantur. digiti manuum pedumq; ſcinduntᷣ. aures, nares, os, †ueretrum, & ipſe pudicus formatur circulus. ſexto oculi ſcinduntur. ſupercilia formantur. palpebræ creſcunt. capilli & ungulæ producuntᷣ. ſeptimo fiunt axungię, & caro perficiᷣ. cutis & omnis humiditas ſecundũ diuerſas uaſculorũ com- (D) poſitiones conſtituiᷣ. & completis ſecundum naturalem diſpoſitionẽ omnibus, laborat ut exeat. matrix autẽ nititur ut obtineat, & ut calore quæ completa ſunt confirmet & muniat. Si uero debilis eſt, cõcedit ei ut exeat. & durat, eo quod naturaliter completũ eſt. ſi autẽ matricis natura fortis eſt ut id retineat, in octauo embryon expugnato exitu non ſibi cõceſſo, fatigatus quieſcit. in nono matricis calore iam firmato, & craſsitie cõfecto, natura cõcedente patet ei aditus, & exire permittitur.

aliàs uenter

De ętate planetarum in embryo.

Habent autẽ vij. planetæ aliquid in cõpoſitione embryi ſpeciale. Saturnus quidem frigidus & ſiccus, ſua frigiditate primo menſe ſpermati grauedinem, & ſui ſiccitate compaginem parat. &

ideo

ideo non creſcit embryum, ſed à ſuo calore in ſan A guinem commutatum ſine augmento permanet. Secundo Iupiter calidus & humidus, calefaciēdo cōfortans, & humectando replens, in longi & rotundi uermiculi ſpeciem ſperma producit. Tertio mars calidus & ſiccus, calore roborans, & ſiccitate incidens, crura diuidit. à lateribus brachia ſeparat. collum & caput informat. Quarto ſol minus marte calidus & ſic. & animā & cor, & hepar creat, & cerebrum. & creatis animā ingerens, naturaliter embryo motū pręſtat. Quinto uenus frigida
al. exteriora & humida, omnia †interiora format, aures, nares, os, uirgā, & pudicū circulum format, pedū & manum digitos diuidit. Sexto Mercurius ſecūdum calidum & humidū frigidum & ſiccum ęquus, in quo manualis habetur ſciētia. & ponit ſupercilia. B oculos ſcindit. palpebras creſcere facit. capillos et ungulas producit. Septimo luna frigida & humida, replens axūgias, carnem & ſuperficiem cōplet uenis & arterijs humiditatē tribuens, toti corpori nutrimentū pręſtat. & quia omnia perfecta ſunt ſi pręgnās parturiet, ſalubriter perdurat. ſed quoniam adhuc in eo ſunt membra nō bene firmata, indiget alio tempore ad id operis explendum. In octauo Saturnus, reiterata uice ſimiliter infrigidando embryum, matrici grauitatem infert. ſuaq; ſiccitate humores extenuans, embryo nutrimentum parcius tribuit: & propterea ægre prægnantes in hac tenuitate exiſtūt. Nono autem Iupiter calefaciendo infrigidata, & replendo tenuia, embryum corroborat, & matricis aperit aditus, & C ſic exitus omnib. naturaliter perfectis cōcedit. A primo autē menſe uſq; ad ſeptimum ſi genitū fuerit, non perdurat, eo quod naturaliter imperfectū habetur. à ſeptima uſq; ad perfectū nonū, quāuis natura perfectū ſit, tamē ſi generetur nō ſubſiſtit, quia Saturni infrigidatione ſtupidum, & eius ſiccitate minorato nutrimento afflictum uel obſtrictum, corrupta matricis naturalitate, calore materno exuſtum ſi excuſſum fuerit, diſſoluit. Solet autē non omnibus membris perfectum ut in pluribus apparet embryon generari. plerunque uero craſſo capite, & tenui collo, uel magnis pedibus, & ſubtilibus cruribus, pedibus genibus applicatis, aut manuum ſingulis, uel duobus digitis perditis hac luce perfrui. ſed hoc dupliciter in embryi cōpoſitione cōtingit. aut enim natura æquā B habet materiā, & redarguentem ſpiritū, & ſecundum horū duorum æquitatē, moderate uel perfecte informat: aut abūdantia materię & ſpiritu moderato, eidē materiei abundantiā alicui addit mēbro, ex qua naſcitur maius cæteris. uel ampliato ſpiritu et materia minorata, aut ex parte membra attenuat, aut ex toto nō dimittit procreari. & hęc omnia aut ęquitate utriuſque, materiei ſcilicet & ſpiritus natura perficit, aut augmentatione uel minoratione horum unius. Solet etiam in generatione quibuſdā uiris illud muliebre, & quibuſdā fœminis illud uirile quo luxuriāt adijci, ſed illud impedita uel oblita natura ſic perficitur. nam quādo aliquo euentu impedit uel obliuiſcitur, illud materici humidū ſuperfluum quod ad naturalitatē uel ad numerū alicuius membri ſolet diſponere, ad alterius naturæ membrum ſitie ratione mutat.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE VIRTVTIBVS NOSTRVM CORPVS diſpenſantibus.

E diſpēſantibus corpus noſtrū uirtutibus, quot ſint numero, & quæ ſit unaquęq;, et quem in D animali quęlibet locū obtineat, neceſſariū eſt ſcire omnes medicos, ad ſcrutandū de paſsionibus, & inueſtigādum eam quæ patitur, & ſanandum maxime ipſam. Scire igitur D oportet ipſas ex tribus prouenire particulis. Ex capite quidem eam qua ratiocinamur, & meminimus, & ſentimus, & de loco ad locum permutamur. Ex corde uero eam qua iraſcimur & percalidi ſumus, & adhuc pulſum habemus in ipſo corde & in omnibus arterijs. Ex hepate autem eam ſecundū quam nutrimur, & augemur, & cibū appetimus, & aſſumptū elaboramus cōcoctione, & digeſtione, & ſanguificatione, & appoſitione, & proſphyſi, & diſcretione, & excretione. Ad has autē ſuppoſitiones ſequitur neceſſario deſipientias quidē, & manias, & melancholias, & phreneſes, & lethargos, & catarrhos, & apoplexias, et epilepſias primi principij eſſe ægritudines, & omnino in eis pati caput, uel primū & ſolum, uel cōpatiens alteri particulæ. Febres uero alias, et epialas, & impulſatilitates, & malas pulſatilitates, & infrigidationes, & rigores & ſyncopas, & maraſmos, & quęcunq; alia talia, alterius principij eſſe paſsiones, & pati in eis ipſum cor, uel cōpatiens alicui alteri, & maxime ortorū ab eo, uel ſolo ipſo ſecundum ſe male habēte. Atrophias autē, & cachexias, & caecochymias, & diſcolorationes, & icteros, & diarrhœas, & urinarū immoderatas excretiones & elephantiaſes, & cancros, & uniuerſos hydropas tertio principio fieri patiente, uel aliquo ortorum ab eo. Spiritus autem qui ſecundū arterias & cor, uitalis eſt & nūcupatur. Qui uero ſecundum cerebrum, animalis: non ceu exiſtens ſubſtantia animæ, ſed ut primum eius organū habitātis in cerebro, quicūq; ſit ſecundū ſubſtantiā. Ignorare etiam eam confiteor, cū à nullo demonſtrationē euidentem didicerim, ſolum autē adinuenerim complexionē cerebri oportere cuſtodire cōmenſuratā neceſſario eos qui meditari & uiuere recte eligunt. Sicut autem uitalis ſpiritus ſe-

cundū arterias & cor generat̃, materiā habēs ge/ A
nerationis ex inſpiratione, & humorū uapore, ita
animalis ex uitali amplius elaborato habet gene/
rationē. Decēs enī fuit magis omnib. eū tranſmu
tatione certiſsima potiri. Quo circa & uelut laby
rinthū telam per quā uariā cōdidit natura prope
cerebrū, retiformē plicaturā, diuturnam eius mo
ram in uaſis ingeniās. Omnes uero particulę cor/
poris, à cerebro habēt ſenſum & motū: peruenie/
tib. alijs quidē neruis ad organa ſenſuū ad digno/
tionē ſenſibiliū, alijs autē mouētibus ea, quęcunq;
mouent̃ motu qui ſecundū impetū. Cerebrū qui/
dem nō ſenſibile organū à natura, ſed ſenſuū factū
eſt. Hęc igit̃ ſufficiāt ad præſens. Generatio uero
animalis, diſpēſatio à tribus principijs cōſiſtit. V/
no quidē eo quod in capite ſeruatū eſt. cuius ſunt B
opera ſecundū ſe quidē, phantaſia, & memoria, &
reminiſcentia, & ſciētia, & intellectus, & excogi/ A
tatio. in ad aliquid uero, principalis ſenſus ſenne/
tib. animalis particulis, & eis quę mouent̃ ſecūdū
impetū. Alio autē eo quod in corde ſituatū eſt. cu
ius opera ſecundū ſe quidē modo eſt uelut † inge/ aliàs vigor animæ
niare & permanētia ut nō uincant̃. ſecūdū paſsio
nem uero, uelut ebullitio innatę caliditatis, deſide
rāte anima punire eū qui exiſtimat̃ triſtaſſe. Et hoc
uocatur ira. in ad aliquid autem, principiū calidi/
tatis eſſe ijs quæ ſecundū partem particulis, & ar/
terijs motionis pulſatilis. Tertij uero principij fir
mati in hepate ſunt omnia quæ ſecundum nutri/
tionem animalis. quorū maximum in nobis, et in
omnibus ferè animalib. eſt ſanguinis generatio.
Huius autē uſus eſt et delectabiliū finitio, in qua
uehemētius nocēt motu ſecūdum intēperantiam B
& uoluptatem operationum.

CL. GALENO ASCRIPTVS LIBER

DE VOCE ET ANHELITV.

DIXIT Galenus ſi neruis qui aliàs ſciſsio
ſunt inter coſtas acciderit † oc/
caſio prope ſpōdylos, deſtruet̃
D uox & anhelitus. hoc aūt idem
accidet ſi oſſa coſtarū ſcindant̃,
aut ſpinalis medulla ſecundū la
titudinē inter finē colli & initiū
ſpondylorū qui reſpiciūt ex oppoſito pectoris. Si
aūt ſpinalis medulla infra hu⁹ loci initiū ſcindat̃, C
nec anhelitus omīno, neq; uox omnino priuabit̃:
ſed tantū de utroq; priuabit̃ ſecundū numerū ſpō
dylorū qui opponunt̃ pectori. ſimiliter accidit ex
inciſiōe coſtarū ſecundū magis & minus. Muſcu
lus eſt organū motus uolūtarij. Et ad unūquēq; mu
ſculū peruenit neru⁹ à cerebro, aut ſpinali medul
la. qui ſi ſcindat̃, non mouebit̃ muſculus. interior
aūt muſculus qui eſt inter coſtas, facit anhelitū. &
tūc fit, quādo aer expellit̃ uehemēter à pectore. &
ex eodē anhelitu fit uox, et eſt ei quaſi materia. Et
uoco collū illū locū qui eſt inter ſuperius epiglotti
dis & ſuperius œſophagi uſq; ad radicē linguę. In
collo autē ſunt muſculi branchorū. Et raucedo ac
cidit quādo muſculi colli extēdunt̃, & inchordā/
tur, ut extendunt̃ in aſſumptione cibi & potus. Et D
quādo epiglottis inchordat̃ ita ꝙ conſtringat̃, fit
uox. & quādo cōſtringit̃, inchordant̃ muſculi ex
quibus pēdet. Et anhelitus quidē fit apud extēſio
nem muſculorū pectoris, & ſolutionē muſculorū
colli, & epiglottidis, & tracheę arteriæ. Raucedo
autē accidit ex extēſione muſculorū colli, alijs o/
mnibus remanētib. in ſuo ſtatu. Vox etiā fit ſi mu
ſculi epiglottidis extendant̃, licet nō muſculi col/
li. Epiglottis ex tribus cōponitur chartilaginibus
inęqualibus & diſsimilibus. quarū una eſt anteri/
us, ſcilicet maior, duę uero poſterius. quarū altera
ſupponit̃ alteri. quarū ſuperior eſt minor. Habent
aliàs quatuor quoq; † duas iūcturas. quarū duæ ſunt inter primā
& ſecundā chartilaginē. et duo capita primę char
tilaginis intrāt in ſecundā. & ſunt duę iūcturę in/
ter ſecundam et tertiam, quas cōtinent ſex muſcu
li. In utraq;, ſcilicet iunctura ſunt duo muſculi, qui
cōtrahunt etiā chartilaginē ad poſterius, & aperi
unt os epiglottidis. E cōtrario agunt alij duo mu/
ſculi, & ſunt † exterius, et quādo ambo extendunt̃, aliàs anterius
claudūt os epiglottidis clauſura perfecta, ita ꝙ ni/
hil ex aere egrediat̃. Neceſſe eſt autē ad hoc ut fiat
uox, ut duo modi muſculorū qui mouent epiglot
tidem ſint fortes ita, ut neutrum par cedat alteri in
actiōe. & intellige per hos muſculos, illos quibus
aperit̃ & claudit̃. & ſunt erecti & poſiti in rectitu
dine. & continuant̃ ex inferiori & non ſuperius.
& mouent iuncturā per ſuperiorem extremitatē.
& habent duos neruos proprios, unum in dextra
parte epiglottidis, & alterū in ſiniſtra. qui mouēt
tertiam chartilaginē. quorū concurſus eſt ex infe
riori parte ad ſupius. qui ſi ſcindant̃, laxabunt̃ illi
† ſcilicet muſculi qui mouēt epiglottidē, et deſtrue aliàs ſex
tur motus eorū. Dū uox eſt in epiglottide agūt in
ipſam duo modi muſculorū, illi ſcilicet qui ape/
riūt, & illi qui claudūt. ſed ſi illi qui claudūt ſoli a/
gūt, tūc accidet retētio anhelit⁹. et ſi illi qui aperiūt
D ſoli agūt aut neuter, tūc accidet anhelitus. Deſtrui
tur autē uox quādo muſculi qui claudūt epiglotti
dē deſtruunt̃, ſiue illi qui aperiūt ſaluant̃. nō enim
addunt neq; diminuunt in deſtructiōe uocis. Quā
do creator uoluit in nobis ponere inſtrumentū uo
cis, primo poſuit aliquid quo aer ſit in nobis uelo
citer, & eſt pectus. deinde poſuit occurſum aeris
in ipſo ex uia ampla ad canalem ſtrictū, ut aer per
ſtricturā canaliū uelocius currat. uelocitas enī fa/
cit ipſum fortiorē. qui quādo percuſſerit chartila/
gines, tunc fiet uox: percutit etiā præter hoc tra/
cheā arteriā, & uuulam, et ſuperius palatū, & locū
curſus aeris per nares. Sed ex hoc nō fit ſimplici/
ter eadē uox, ſed quaſi uox ut ſtertitio & azegiz.
Vox aūt nō fiet niſi quādo aer percutit primā epi
glotti/

A glottidem: & eſt poſita ſupra caput tracheæ arte-
riæ admodum inſtrumenti quo muſici utuntur ti
bicines. Si epiglottis amplietur pluſquã oportet,
minuetur uelocitas motus aeris, & ſic diminue-
tur fortitudo uenti tunc ſecundũ diminutionẽ ue
locitatis & debilitatem percuſsionis: tũc enim mi
nus reſiſtent chartilagines aeri: non enim ampli-
antur niſi quãdo non extendũtur & remanent la-
xatæ. Quando aũt epiglottis conſtringitur pluſ-
quam oportet, tũc aer qui exit ex epiglottide erit
paruus, & tunc erit minor percuſsio, quapropter
uox erit parua. uox enim non poteſt creſcere, niſi
creſcant illa duo quibus fit, aer ſcilicet & percuſ-
ſio eremento proportionali. quodlibet enim cre-
ſcit propter crementũ illius à quo cõſtat in ſubſtã
B tia. Egreſsio aeris uiolenta non fit niſi per extẽſio-
nem muſculorũ ipſorum: hoc autẽ differt ſecundũ
magis & minus, ſecundũ fortitudinẽ extenſionis,
& ſecundũ multitudinẽ & paucitatem muſculo-
rum. In egreſsione autem aeris uiolẽta nimis, ne-
ceſſe eſt ut omnes muſculi pectoris extendãtur ni
mis, & maxime muſculi coſtarum. Anhelitus au-
tem & uox nunquam fiunt abſq; his muſculis. in
quibus ſi aliquod impedimentũ aut nocumẽtum
acciderit, ſecundũ numerũ nocumentorũ erit de-
ſtructio uocis. Si enim motus medij numeri illorũ
deſtruitur, medietas uocis deſtruitur: & ſi tertia
pars motus deſtruetur, tunc deſtruetur & tertia
pars uocis. Et uniuerſaliter illa pars quæ deſtrue-
tur de uoce, erit ſecundum partem deſtructam de
C numero illorum muſculorũ. Adiuuant autẽ hos
muſculos duo muſculi qui ſunt apud radicem co-
ſtarum, & illi qui ſunt ex duobus lateribus ſpon-
dilorum: & ex duobus muſculis procedentib. in
longitudinem, muſculi qui ſunt ſub diaphragma-
te poſiti. Sermo eſt ex uoce. uox eſt ei quaſi mate
ria: cum enim anhelitus occurrerit epiglottidi, ip-
ſa epiglottide exiſtẽte æquali in amplitudine, fiet
uox: nam quãdo percuſſerit illam, fiet illud quod
fit in fiſtula apud exufflationem.

Tractatus ſecundus.

Ex duobus neruis ſexti paris ramificantur ex
parte pectoris duo parui rami. qui reuertuntur a-
ſcendẽtes ad collum ex duobus lateribus tracheę
arteriæ, quouſq; perueniãt ad epiglottidem: quo-
D rum uterq; continuatur cũ quatuor muſculis epi-
glottidis. Et ſex ex octo muſculis omnino neceſ-
ſarij ſunt ad hoc quòd uox fiat: duo autem alij nõ
in omnibus animalibus reperiuntur: quorũ actio
eſt, dum epiglottis clauditur completa clauſura.
Ex iſtis autẽ ſex, duo ſunt in ipſo canali epiglot-
tidis. aliorum uero quatuor, duo ſunt à lateribus,
& duo poſterius. Duo autem muſculi qui intrant
in ipſum canalem epiglottidis, attrahunt iunctu-
ram quę eſt inter ſecundã et tertiam chartilaginẽ,
& aperiunt illam duo muſculi qui ſunt in lateri-
bus, attrahendo illam iuncturã ad latera: & ape-
riunt eam duo alij muſculi qui ſunt poſterius, at-
aliàs nerui trahendo eandem iuncturam retro. Et ſex†muſcu
li pręter duos prædictos neruos continuãtur cum
muſculis epiglottidis: quorum duo nerui deſcen-
dunt ſuperne: & ramificãtur ex ſeptimo pari ner-
uorũ cerebri, quando illud par appropinquat col
lo: & †ſubiungitur per omnes muſculos qui ſunt *aliàs ſubmer-*
extra chartilaginem ſcutalem. Et duo nerui ex il- *guntur*
lis ſex deſcendunt ex tranſuerſo, & intrant inte-
rius epiglottidis, & illic diuiduntur. Et ſunt duo
nerui deſcendẽtes qui occurrunt duobus neruis
aſcendentibus de pectore. Cooperculũ epiglotti-
dis eſt locus ſtrictus, & eſt in medio primæ char-
tilaginis. in quo loco proprie fit uox, & aer qui ue
nit ex pulmone, currit per tracheam arteriam: &
primo †occurrit de ampliſsimo loco, & percutit *aliàs occurrit*
ipſum: deinde occurrit orificio cooperculi epi- *ampliſsimo*
glottidis, quod eſt ſtrictiſsimum ex illo cooperto
rio: & acquirit uelocitatem motus & fortitudinẽ:
& illic fortiter percutitur coopertorium epiglot-
tidis, & fit uox Extenſio duorum muſculorũ qui
ſunt intra epiglottidẽ, prohibet ne coopertorium
claudatur apud uocẽ: nam quando aer uehemen-
ter eleuatur, & cõtinet in circuitu partes cooper-
torij epiglottidis, cõſtringit illud coopertorium,
& claudit orificium eius, & ſic prohibet ne fiat
uox. Cum enim hi duo muſculi ponantur circun
dantes coopertorium epiglottidis, tunc quando
extenduntur, reſiſtẽt aeri qui uenit fortiter. Coo-
pertoriũ epiglottidis quando homo †uociferat & *aliàs ſitim fert*
quãdo anhelat anhelitu, aperit̃ & ampliat̃ multũ.
Quãdo aũt anhelitus retinetur, aut quãdo aliquid
comedit̃, perfecte clauditur tũc, adeo ꝙ nihil ex il
lo trãſibit neq; ab interiori parte ad exteri⁹, nec ab
exteriori ad interius. Cauſa aũt huiuſmodi clauſu
ræ eſt in ipſa ſubſtãtia coopertorij epiglottidis. eſt
enim neruoſa mollis & leuis, ut ſit cõſtans, et apta
motui. Voci & orationi poſita ſunt tria mẽbra: lin
gua ſcilicet & epiglottis, & trachea arteria. Et uni
cuiq; eorũ eſt poſitũ quoddam inſtrumentũ glan
dulatũ ad hoc, ut temperet ipſum conuenienti hu
miditate. Lingua autem habet duas glandulas, in
quibus ſunt duæ uenæ, in quibus currit ſaliua ad
linguam & ad totum os. Collum autẽ habet duas
glandulas, in quibus generatur humiditas. In epi
glottide uero generatur humor phlegmaticus ui-
ſcoſus ad hoc, ut humectet illa inſtrumenta. Sed
ex duabus glandulis quæ ſunt in collo, & ex cor-
pore quod eſt in epiglottide non proueniunt ue-
næ in quibus currit humor, ſicut proueniunt ex
duàbus glandulis linguæ. Sed illę quę ſunt in col-
lo, ſunt in natura ſpongiæ, ex quibus pertranſit
humor ille qui currit ſuperne deorſum, ſine hoc ꝙ
indigeat eis, aut ſint ei neceſſariæ uenæ in quibus
currat. Et poſuit in epiglottide duos dentes, &
duo foramina tranſeuntia ad illos dentes, ad con-
cludẽdum orificium coopertorij epiglottidis. Et
ſunt ibi duo muſculi continui, continentes radi-
cem tertiæ chartilaginis. Et neceſſe eſt ad hoc
quòd uox fiat, quòd aer exeat uehementer, &
quòd curſus eius in epiglottide ſit ſtrictus. Quan-
do uero cãna erit ſtricta, uox erit acuta: & ſi am-
pla, erit grauis. Si curta, erit addẽs in acumine: et ſi

longa, creſcit in grauitate. Humiditas autem epi-
glottidis facit uoci grauitatem. ſiccitas uero acui-
tatem. Initium generationis uocis, eſt ex orificio
linguæ epiglottidis: quod orificiũ quanto magis
extẽditur, tanto magis aeris percuſsio creſcit. Exi-
ſtente ergo amplitudine orificij in ſuo ſtatu, ſi lon
al. erit eadem gitudo creſcit, altitudo uocis †cadit, ſed magnitu
do eius creſcit ſecundum extenſionem orificij lin
guæ epiglottidis. Amplitudo autem linguæ dum
percuſsio fit, illa potentia quæ erat antequam cre
ſceret amplitudo epiglottidi, minuit acuitatẽ uo-
cis: & creſcit in craſsitie & magnitudine. Si uero
aliàs minuerit lingua creuerit nimis, & †intrauerit de potentia
percuſsionis, tunc creſcet craſsities uocis quantũ
creſcet in grauitate, ſed non creſcet in magnitudi
ne. uox autem craſſa fit ex multo aere ſine poten-
tia. Cætera autem inſtrumenta facta ad uocẽ, ſer-
uiunt huic inſtrumẽto, ſicut illa quę ſunt anterius
uſq; ad orificium linguæ, quę facta ſunt ad magni
ficandum uocem, non ad acuendam.

Tractatus tertius.

Duo ſunt muſculi eorum qui ſunt epiglottidis,
qui procedũt recte in longitudine, & continuant
chartilaginẽ ſcutalẽ cũ oſſe quod eſt inter linguã
& epiglottidẽ, & attrahunt maximã chartilaginẽ
epiglottidis ſurſum & ante: & incipiunt à loco al-
to, deinde deſcendũt ad epiglottidẽ, ex quo habe
mus, ꝙ illi attrahũt ſcutalem chartilaginẽ ad ſuũ
caput. Et ſimiliter unuſquiſq; aliorũ muſculorum
attrahit membrũ, cum quo cõtinuatur, ad partem
ſui capitis. Et ſi hi duo muſculi incidãtur, accidet
uoci maximũ nocumentũ. eradicabitur enim ſcu-
talis chartilago, et amplificabitur locus ille totus.
& laxatur multum ita, ꝙ nõ poteſt reſiſtere aeri:
non enim remanet in ipſo niſi tela quæ continet
œſophagum & cannam tantũ. Si aũt neruus qui
aliàs nimis continuatur cum illis ſcindatur, †minus nocebit
uoci, diminuetur enim magnitudo eius, & fiet
raucedo. Et ſunt quidã muſculi qui cõtinuant in-
ter hanc chartilaginẽ & ſecundam: quorũ motus
ſi deſtruatur, modicũ accidet nocumentum uoci,
ſcilicet duo muſculi parui, qui ſi ſcindãtur parua
erit remotio, quę fiet inter primã & ſecundã char
tilaginẽ. Et dixi de quatuor muſculis qui ſunt ſup
chartilagines epiglottidis, quoniã cõtinẽt cãnam
& epiglottidẽ intus. nam caput uniuſcuiuſq; eorũ
eſt ſuperius. Non ergo poſſunt declinari ad poſte
rius, quia ſpondyli colli hoc prohibẽt: nec ad an-
terius, propter hos muſculos; neq; ad latera, pro-
pter muſculos ex tranſuerſo poſitos: & ſic rema-
nent in canna & epiglottide extenſi. hoc aũt mul-
tum iuuat in hoc ꝙ fiat uox: aer enim ex quo fit
uox indiget curſu recto & ſtricto. Si trachea arte-
ria ex una eſſet chartilagine continua, non poſſet
fieri fluctuatio in aliqua parte eius in percuſsio-
ne aeris: ſed facta eſt ex pluribus chartilaginibus,
aliàs cõtinuat quas †continet quædam tela gracilis, & ſic moue
tur & fluctuat quando aer occurrit: ideo neceſſa-
rij fuerunt muſculi ad hoc, ut adiuuent & coniun
gant ipſam. Et quia trachea arteria facta eſt, & ad

A anhelitum & ad uocem, ideo poſita eſt anhelitui
tela, quæ ligat ipſam inter chartilagines. Voci au
tem facti ſunt cum chartilaginibus iſti muſculi,
ut conſtringant & adiuuent tracheam arteriam.
Sunt enim duo muſculi in canali uocis, quibus
proprie fit uox: ſunt & alij duo extra, qui conti-
nuant tertiam chartilaginem cum œſophago. &
duo muſculi qui mouent cannam. Apud deſtru-
ctionem motus eorũ fit raucedo, & fit uox rauca
propter hoc, quòd aliquod corpus non ſonorum
percutit anhelitum. Et ipſa canna eſt non ſonora
in radice, quia eſt carnoſa humida. Epiglottis au-
tem eſt ſonora acutæ uocis, cum ſit chartilagino-
ſa ſicca, reſiſtens aeri: ideo quando humefit, acci-
dit raucedo. Et tela quæ eſt ſuper cannam hume-
B fit, propter multa humida quæ per ipſam tranſe-
unt. Vnde ante aut potum aut cibum uox eſt cla-
ra, poſt autem minus clara. Quòd ſi potus fuerit
plus quàm oportet, uox erit rauca: & ideo magis
accidit raucedo ſenibus, propter multas ſuperflui
tates quæ generantur in eis. Et in omnibus corpo
ribus illa quæ ſunt ſicca, ſunt clarioris uocis ꝗ il-
la quæ ſunt humida. Si omnia inſtrumenta uocis
aperiantur, tunc exit multus aer ſubito, & eſt an-
helitus. ſi uero conſtringantur, tunc cum anheli-
tu †erit aliquod audibile, quod diuerſatur ſecun- *aliàs exit*
dum diuerſitatẽ inſtrumenti quod conſtringitur,
adeo ꝙ fiet percuſsio. Si uero epiglottis fuerit il-
lud quod conſtringitur, tunc ille anhelitus erit
uox acuta. Si autem fuerit canna, erit quiddã in-
C ter anhelitum & uocẽ, & eſt raucedo. & hoc erit,
ſi non moueris epiglottidẽ, & dimiſeris eam ocio
ſam. Si uero dimiſeris cannam non motã, & mo-
ueris epiglottidem, tunc fiet uox ſine raucedine.
Canna autem nullam habet actionẽ in uoce, niſi
in hoc ſolummodo. Origo autem duorum neruo
rum qui ſunt in collo †à parte duorũ neruorũ ab *aliàs ad partẽ*
alis, ex ipſo cerebro eſt: & hoc eſt, quia actio eorũ
eſt de nobilioribus actionib. animalibus, & ſubti
lior. Genera autem actionũ ſunt tria, ſcilicet †co- *aliàs cognitio*
gitatio, uoluntatis conſeruatio, & imaginatio re-
rum. Et mittuntur à cerebro ſenſus & motus uo-
luntarius ad alia mẽbra. Vox autem eſt nobiliſsi-
ma actio uoluntaria. fit autẽ ex nobiliſsimo motu
animæ, ſcilicet ex motu cogitationis & delibera-
D tionis. unde hi duo nerui deſcendũt ex ipſo cere-
bro ad ſtomachũ, ut quãdo cibus defuerit ſentiat
homo. unde orificiũ ſtomachi fuit maioris ſenſus
ꝗ cætera mẽbra: & ex illo aſcendũt duo nerui ad
muſculos epiglottidis. Et non poſuit creator hos
neruos ex medulla ſpinali quę eſt inferior, & pro-
pinquior his muſculis, ſed origo eorũ neruorum
fuit à cerebro, ut inſtrumenta uocis ſint continua
cum eo quod regit uocẽ, ſcilicet cogitatione, quæ
eſt in cerebro. Reuerſio autem horũ duorum ner
uorum inferne, fuit, ut continuentur cum muſcu-
lis inferne: & motus fit ſuperne, ſcilicet ex capiti-
bus ſuis. Et duo nerui qui oriuntur à cerebro, di-
uiduntur in quatuor ramos unuſquiſq;: & currũt
ſuper radices coſtarũ ex ſuperiori ad inferius: &
unus

unus eorum intrat cor & pulmonem: alius ſtomachum: tertius † reuertitur ad radicem muſculorum epiglottidis: cæteri autem intrant alia membra interiora & canales, & apoſtemata muſculorum epiglottidis dicuntur angina interior & exterior. Et ſi in ſuperiori parte palati acciderit humiditas, tũc claritas uocis corrumpetur. Vox habet duos terminos in acuitate & grauitate, quos ſi exceſſerit, deſtruetur: nam ſi orificium coopertorij epiglottidis poſt ſtricturam quam habet in acuitate uocis amplius conſtringatur, abſcindetur: ſi uero extendatur & amplificetur poſt amplificationẽ qua uox fit in ultimitate grauitatis, tunc fiet anhelitus almacror: & ſecundum † diminutionem anhelitus, ſi fuerit medius ab anhelitu qui eſt in nimia uelocitate, erit † diminutio percuſſionis aeris in coopertorium epiglottidis à prima percuſsione. Si uero anhelitus almacror medius iungatur amplitudini mediç in orificio coopertorij epiglottidis, tunc uox in ueritate erit media inter acutam & grauem: quia motus pectoris indiget potentia. Ideoq; qui multum debilitatur, tacet frequentius, niſi ex aliqua ſolicitudine, & tunc cum magna anguſtia loquitur: & tunc muſculi debiliter conſtringunt pectus. & tranſitus aeris erit tardus: cogetur ergo ut coopertoriũ epiglottidis ponat ualde ſtrictum quando uoluerit loqui, ut quod deficit ex uelocitate aeris, perficiatur ex ſtrictura curſus eius in epiglottide: nã ſi inſtrumenta uocis ampliſsima eſſent, tuoc uox deſtrueretur.

aliàs intrat · *aliàs diuiſionẽ* · *aliàs diuiſio*

Tractatus quartus.

Si ſpinalis medulla abſcindatur in initio pectoris, & fine colli, & in initio dorſi, ubi ſeptimus ſpondylus occurrit octauo, deſtrueretur exufflatio totaliter, & uox omnino. nerui enim ueniunt ad omnes muſculos qui ſunt intra coſtas & intra hunc ſpondylum. Ad diaphragma ueniũt tria paria neruorum, quorum maius oritur ex ſpinç medulla poſt ſpondylum tertium ſpondylorum colli. alius † oritur ex ſpioali medulla poſt ſpondylum nonum. † tertius ex medio inter hæc quidẽ oritur ex ipſo cerebro. Si ergo ſpinalis medulla abſcindatur apud tertiũ ſpondylum, tunc diaphragma carebit duobus paribus neruorum, & remaoebit ei motus tertij paris, quod uenit ex cerebro. Anhelitus almacror fit per muſculos qui ſunt inter coſtas. & muſculi qui ſunt ſupra uentrẽ, augmentant anhelitum: & tamen uox non ex actione iſtorum muſculorũ augmentatur. Et ſi duo nerui qui ſunt ad partem duarum uenarũ pulſatiliũ deſtruantur, uox erit: & accidet muſculis qui ſunt inter coſtas aliqua occaſio. & ramificantur ex his duobus neruis rami, qui continuãtur cum cãna & pulmone, & diaphragmate, & ſtomacho, & hepate, & ſplene, & omnibus inteſtinis. Ad muſculos autem qui ſunt inter coſtas noo ueniũt nerui niſi ex ſola ſpinali medulla. Et inter muſculos & neruos qui ſunt in epiglottide & canna non eſt continuatio. Et omnes muſculi qui ſunt inter coſtas ſunt xxij. qui totidem habent neruos: quorum ſi unus abſcindatur ab uno latere, deſtruet̃ medietas anhelitus, & medietas uocis. Quidam putauerunt ꝙ actio anhelitus ſit naturalis, cum fiat in ſomno & uigilia æqualiter, & ſine uoluntate: alij dicunt ipſum eſſe uoluntarium, quoniam quando uolumus anhelamus, & quando uolumus retinemus. Et hoc eſt uerum ſecũdum nos, ut patet ex noſtra anatomia. Alij dicunt quòd eſt medius inter uoluntatem & naturam.

aliàs minus · *aliàs tertium quod eſt medium*

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER

DE VTILITATE RESPIRATIONIS.

CALOREM uitalem qui eſt in corde dicit Ariſt. nutriri à ſanguine, pingui & uoctuoſo exiſtente, eodem modo quo flãma nutritur ab oleo. Et eiuſdem caloris extinctionẽ, quemadmodum & flammæ dupliciter fieri: nam ſicut flãma extinguitur dupliciter, ſiue cõſumpto oleo, ſiue addita ei maiore flãma, ſimiliter calor uitalis extinguitur in morte animalis, aut ex defectu puri & pinguis ſanguinis, ut io cõſumptis, aut aquoſo ſaoguine repletis, aut ex ſuperuẽtu caloris maioris, ut in febrientibus. Inueſtigans autem Ariſtot. quare maior flamma extinguit minorem flammam ei appoſitam, dicit maiorẽ flammam conſumere nutrimentum minoris flammæ uſq; adeo cito, ut non poſsit æque cito nutrimentum ſuccedere. Dico autem maiorem flammã trahere ad ſe minorem cauſa ſimilitudinis uſq; adeo cito, ut non poſsit æque cito minor flamma attrahere aliam flammã ex eo à quo nutritur ſibi ſuccedente. Nutritur autem flamma non ſolum à pinguedine aliqua, imò etiam ab aere uicino. & fit outritio non ut quidam putant per alterationem nutrimenti, neque per aſsimulationem eius ad id quod nutritur, ſed per attractionem partium nutrimenti, ſimilium ei quod nutritur: id enim à quo nutritur ignis neceſſe eſt ut in ſe habeat igneas partes. Quòd autem ignis nutriatur ex aere probatur ex eo, quia ſi inter terram fodiatur ſpecus ampla anguſti oris, & magna lignorum congeries intermiſſa incendatur immiſſo igne, obſtruſo quidem foramine, neceſſe eſt ligna eodem momento omnino extingui: exit enim ignis per poros terræ ſuperiectæ: & non poteſt aer ſubintrare ad reparationem ignis exeũtis, tum quia aer obſtruſior eſt igne, nec ęque mobilis eſt ut ignis, tum quia neceſſe eſt plus aeris influere quàm ſit ignis affluẽs, qui reparãdus eſt ex eo, pro eo ꝙ nõ ex toto aere, ſed ex ſolis igneis partibus quę ſunt in aere fit ignis. fitq; ex plurimo aere multo minor ignis: nã & ſimiliter in omni nutritiõe fit ex multo

nutrimento

nutrimento res modica per digeſtionem. Vniuer
ſaliter etiam quicquid fit ex alio, minus eſt eo à
quo generatur, quod tamen pleriq; negant: nam
ſicut, inquiũt, ex modica aqua fit multus fumus,
ſimiliter quoq; ex modica aqua fit multus aer, ita
quoq; ex modico aere fit multus ignis. Dico autẽ
quòd fumus non fit ex ſola aqua, ſed babet pluri
mum aerem, in quo diſſeminatæ ſunt aqueæ par-
ticulæ, quod eſt uidere hoc modo: nam quando
bullit aqua in uaſe ad ignem, ignis quidem tran-
ſit per poros uaſis ad aquam faciens illam tume-
ſcere & ampullas eleuari. fiuntq; ampullę ex dire
ctio ignis qui eſt ſub uaſe: ſicq; ad mediam aquam
tranſit ignis aſcendens in aerem. attrahitq; ſecum
aqueas particulas, cum quibus aeri admiſcentur,
feruntur q; aqueæ particulæ ſurſum, donec deſe-
runtur à calore inferiori aere, quem frigidum eſſe
conſtat, ut oſtenſum eſt aliàs. Amplius autem nu-
bes, cum ſit fumus, congelata quidem, fit nix,
quemadmodum pluuia congelata fit grando:
nix autem plurimum habet aerem, quemadmo-
dum ſpuma: & eſt alba utraq; propter aerem ſibi
commiſtum: quem Ariſtot. eſſe album oſtendit:
ſed hæc hactenus. Quoniã autem flamma in con-
tinuo fluxu eſt, & continue generatur alia & alia
flamma, ſucceditq; poſterior flamma in locũ prio
ris, imò in modum fluuij, putant quidam priorem
flammam ſurſum aſcendentem extingui ab aere.
Dico autem eam admiſceri aeri, diſſeminariq; in
eo per minutas particulas: nam & ſimiliter diſſe
minata fuerat prius, non ſolum in eo à quo gene-
rata eſt, imò etiam & in aere uicino, præſertim
cum multo plus nutrimenti habeat flamma ex ae
re quàm ex aliquo alio. Sicut autẽ flamma in con
tinuo motu eſt, & in modum fluuij alia alij ſucce-
dit, & ita calor continue effluit à corde ad uenas,
& per uenas ad totum corpus, & inde cõtinue ef-
fluit extra corpus: nam & ueſtes non ab aliud ca-
lefaciunt, quàm quia retinent calorem continue
euaporãtem à corpore per poros. Sunt autem po
ri uenæ ſubtiliſsimæ per quas effluit calor, & etiã
ſudor, qui nihil aliud eſt quàm aqua ſanguini ad-
miſta: quandoq; poris amplius dilatatis effluit ip-
ſe ſanguis. Quòd autem pori ſint uenæ ſubtiliſsi-
mæ, inde patet, ꝙ quælibet uena producit ex ſe
aliam uenam minorem, & aliam iterum minorẽ,
uſque dum diuiſio perueniat ad capillares uenas.
Accidit autem poros per frigiditatem, aut aliquo
uiſcoſo fumo oppilari: & tũc calor multiplicatur
in uenis: non enim ſufficienter euaporare poteſt,
tum propter anguſtiam pororum, tum quia fugit
interius, propter frigiditatem ſibi contrariã, quæ
eſt exterius. Dicit enim Ariſtot. ultimam dige-
ſtionem ſibi fieri in corde. ſanguinemq; in uentri-
bus cordis generari. Dicit quoq; Ariſt. primũ &
uniuerſale inſtrumentum omnium ſenſuum eſt
cor: non autem cerebrum ut quidam aſſerũt. hoc
autem eſt indicium, quòd impoſsibile eſt dolo-
rem fieri in aliqua parte corporis, quin fiat paſsio
in corde. & ſi multus fuerit dolor, facit ſyncopen

A cordis. Nam omnes partes corporis colligãtiam
habent ad cor per medias uenas, & pelliculas, &
neruos. A duobus igitur uentriculis cordis pro-
cedunt magna uena & arteria ad ſupremũ ſpon-
dylum colli. nam magna uena quæ dicitur caua,
procedit à dextro uentre cordis. & primo tranſit
ad gibbũ hepatis: & inde per dorſum ad caput.
Magna uero arteria quæ dicitur aorta, quando
procedit à ſiniſtro uentre cordis, primo tranſit ad
quintum ſpondylum dorſi, qui cæteris ſpondylis
uicinior eſt cordi. unde quando œſophagus ſpon
dylis † innititur, declinat quidem in quinto ſpon *d. uicinior fit*
dylo dorſi, & in alteram partem dans locum ma-
gnæ arteriæ. Prædicta uena & arteria uenientes
ad caput, coniunguntur duabus pelliculis cere-
B bri, & etiam pelli quæ per omnes ſpondylos pro-
tenditur, & tegit ſpinalem medullam. Dicunt au-
tem anatomici duplici pelle tegi ſpinalem medul
lam, quemadmodum & cerebrum. Ab his uero
pellibus cerebri & ſpinalis medullæ procedunt
omnes nerui corporis. Nihil igiť de corpore ſen-
ſibile eſt, præter uenas, & arterias, & pelliculas,
& neruos, cum ſit ex eis unum quoddam conti-
nuum cum corde. Alia uero membra inſenſibilia
ſunt, ut oſſa, & ligamẽta oſsium. quorum duplex
eſt genus: nam eorum quibuſdam colligãtur oſſa
ad ſeinuicem: alijs uero colligantur ad muſculos.
Sunt autem & chartilagines omnes inſenſibiles,
quemadmodum & oſſa: nam & plerunque ab oſ-
ſibus procedunt, & ſi nõ omnes. Sunt autem ma-
C ximæ duæ chartilagines corporis, altera quidem
ex qua conſtat trachea arteria, & altera quæ pro-
cedit ab oſſe puppis: & eſt maxima pars uirgę ui
rilis, & colli matricis. Sunt etiam inſenſibiles om
nes pinguedines, & medullæ, & ipſum cerebrũ,
& eſt etiam caro pulmonis inſenſibilis. circunda
tur autem tribus pelliculis, quarum duæ proce-
dunt à uena & ab arteria, quæ à duobus uẽtribus
cordis procedunt: & hæ duæ pelliculæ ſunt ſenſi-
biles, tertia uero procedit à trachea arteria, quæ
eſt inſenſibilis, quemadmodum ipſa trachea arte-
ria à qua procedit. fitq; per hanc inſpiſſatio aeris
ad cor ſecundũ fiſtulas ipſius, quæ à trachea arte-
ria procedunt. Similiter autem hepar & ſplen in-
ſenſibilia ſunt: quemadmodũ & pulmo. exceptis
D etiam quibuſdã uenis, neruis, & pellibus quæ in
eis ſunt, quæ procedunt ad pulmonem, & hepar,
& ſplenem, dilatanturq; in eis. Sunt autem glãdu
læ omnes inſenſibiles, quemadmodum et pingue
dines, cum ſint de genere pinguedinis, quamuis
quædã uideantur ſenſibiles, propter pelliculas ſi-
bi inſertas. Sunt autem tam pinguedines quàm
glandulæ omnes in corpore ad fomentum & cõ-
ſeruationem caloris naturalis: quãuis enim calor
à corde ad totũ corpus procedat, ſunt tamẽ quæ-
dam corporis partes magis ſuſceptibiles caloris
q̃ cæterę. pinguedo enim quę ſuppoſita eſt hepa-
ti, & ſpleni, et inteſtinis, calefacit ea, facitq; nutri-
mentũ digeri in eis. unde cũ cuidã pugili pingue-
do hæc in palæſtra rupta eſſet, & poſtmodũ liui-
da

da facta, à medico erepta eſſet, cœpit pugil ſupra
modum frigoris eſſe impatiens, & conſueta cibi
digeſtio in uentre mutata eſt. Glandulæ autem
quæ à radice linguæ ſunt, non ſolum generant ſa-
liuam, ſed etiam digerunt ſanguinem in uenis,
quæ ad meningas cerebri coniunguntur: cum
enim meninges cerebri conſtent ex ſubtiliſsimis
uenis quę à craſsis uenis colli procedunt non po
teſt ſanguis uenulas meningum ſubintrare, niſi
fuerit plurimum digeſtus. Item glandulæ ſunt in
meſenterio caloris cauſa, attrahentis ſuccum cibi
ab inteſtinis ad uenam hepatis. Item teſticuli, &
mammillæ glanduloſæ ſunt ad generandum ſper
ma & lac. adiacent etiam collo ueſicæ glandulæ,
caloris cauſa attrahentis urinam à renibus, & in-
ſuper ſperma digerentes. Quidam etiã inter glan
dulas annumerant renes, qui urinam attrahunt à
uena quæ eſt in gibbo hepatis: quamuis Ariſtot.
dicat non ob aliud renes eſſe in corpore, quàm ut
per eos excoletur urina: nam uaſa duo deferentia
urinam à gibbo hepatis terminantur ad duos re-
nes: & rurſus ex alia parte renum oriuntur alia ua
ſa urinalia, procedentia uſq; ad ueſicam, perfora-
ra intra ueſicam foraminibus pluribus atq; ſubti-
libus, per quæ fluit urina ueſicæ: & hæc quidẽ fo
ramina in mortuo animali non apparent, pro eo
ꝙ frigiditate obtuſa ſunt. Dico autem calorem
qui eſt in ſiniſtro uentre cordis & in arterijs, non
ſolum nutriri ab aere influente per fiſtulas pulmo
nis: imò etiam ab aere influente per poros corpo-
ris. quod probatur ex eo quod accidit in paſsio-
ne quadam quæ dicitur ſuffocatio matris, in qua
nulla fit manifeſta inſpiratio aeris. Dico autem in
hac paſsione cor comprimi à matrice ſurſum ele-
uata, modicumq; calorem remanere, in eo quod
nutritur à modico aere influente per poros: nam
& ſimiliter plura animalia uiuunt, non habentia
cor, neque pulmonem, quorum calor uitalis cum
ſit modicus, nutritur ab exteriori aere influente
per poros. hæc autem ſunt parua animalia, ut mu
ſcæ, & ſimilia: & etiam in piſcibus polypodes, &
alij omnes qui ſanguinem non habent: quamuis
etiam de cæteris piſcibus ſanguinem habentibus
dubitetur quomodo ſpirent intra aquam. Cõſtat
autem maiores piſces ſpirare aerem extra aquã,
quos etiam pulmonem habere manifeſtum eſt.
minores uero piſces, qui loco pulmonis brãchias
habent, ſpirant intra aquam. ſpirantq; aerem, qui
modicus eſt, intra aquam, per poros branchiarũ,
qui ſunt proportionales fiſtulis pulmonis: quem-
admodum enim fiſtulæ pulmonis, ita ſimiliter &
pori branchiarum uſqueadeo anguſtantur in ea
parte quę terminatur ad cor, ut non capiãt aquã,
ſed aerem ſolum. qui per poros excolatur ab a-
qua, tranſiens ad cor. Quòd autem aer ſit intra
aquã, probatur ex eo ꝙ quando cõgelatur aqua,
fit minor, propter aeris expreſsionem. unde Ari-
ſtoteli uiſum eſt ꝙ piſces qui branchias habẽt lo-
co pulmonis, nõ attrahant aerem: ſed aquã attra
hant, ad refrigerãdum calorem cordis: nam & ſi-
A militer de habentibus pulmonem dicit Ariſt. ꝙ
attrahunt aerem, ad refrigerandum calorem cor-
dis, cum oſtenſum ſit aerem inſpiratum præſtare
nutrimentum calori cordis. Hippocrates autem
in libro De generatione animalium dicit aerem
inſpiratum refrigerare pariter ac nutrire calorem
cordis. Ariſtoteles quoq; in quodã loco affirmat
ꝙ omne nutrimẽtum influens, refrigerat id quod
nutrit: & addit etiam quòd deficiente nutrimẽto,
fiat caloris augumẽtatio, ratiõe uacuitatis: & hoc
oſtendit per ſimile eius quod accidit in uentre &
matrice, quæ poſtquam ſunt uacua, calidiora fiũt
quàm quando plena fuerint. huius autem cauſam
determinauimus in libro quem de ſpermate edi-
dimus: & hoc quidem hactenus. His igitur præ-
B miſsis, poſtmodum ſcire oportet, quòd cũ in cor
pore ſint uena, & pellis, & neruus, quæ ſunt rece-
ptacula ſanguinis, & ſpiritus, et pellis quidẽ me-
diam habet naturam inter neruum & uenam: &
manifeſtum eſt quòd ad omnem pelliculam con-
iungitur aliqua uena, quæ in ipſa pelle diuiditur
in multas ſubtiles uenulas, ſubtilem ſanguinẽ ca-
pientes. habet autem & neruus uenulas. ideo &
findi poteſt in longum: ſed habet eas plurimum
ſubtiles, ſolum capientes ſpiritum. Dico etiam
quòd inſtrumenta omnia ſenſuũ continentur pel-
liculis, fiuntque ſenſus in ipſis pelliculis, ut eſt
uidere in oculo, cuius pelliculæ plenæ ſunt hu-
more aqueo, & originem habent à cerebri pelli-
culis. fitq; uiſus non in cryſtallino humore oculi,
C ut Ariſtoteli uiſum eſt, ſed in pelliculis oculi: qua-
rum duæ procedunt à duabus pelliculis cerebri,
& tertia à neruo qui opticus dicitur, id eſt uiſibi-
lis, proceditq; ab ipſis pelliculis cerebri. eſt au-
tem præter has pelliculas tres, quædam alia quar
ta, quæ eſt in oculo, quæ alba eſt, & continet om-
nes alias. proceditq; à pellicula quæ tegit craniũ,
& eſt inſenſibilis: eſt autem hæc pellicula in piſci
bus ualde dura, & ferè in modum oſsis. Similiter
autem & pellicula plena aere locata eſt intra au-
rem, in qua fit auditus. Et pelliculæ plenæ ſpõgio
ſa carne locatæ ſunt intra nares, in quibus fit olfa
ctus. Et omnes hæ pelliculæ originem habent à
pelliculis cerebri. idem quoque oportet intelligi
& de pelliculis linguæ, in qua fit guſtus. De tactu
D autem dicit Ariſtoteles, ꝙ fit in carne totius cor-
poris. Dico autem quòd non fit in carne, ſed in
pelliculis carni commiſtis: manifeſtum eſt enim
reticulatam carnem eſſe pelliculis ualde ſubtili-
bus, quæ à craſsis uenis procedũt, & ab eis depor
tant ſubtilem ſanguinem ad nutrimẽtum carnis.
Probat autem Ariſtoteles quòd principium mo-
tus, quemadmodum & ſenſus, eſt in corde, pro
eo ꝙ omnis motio fit cum ui & conatu. Vim au-
tem facit contentio ſpiritus. origo autem ſpiritus
eſt in corde: deinde ex cõtentiõe ſpiritus, fit in o-
mni conatu inflatio uenarũ, & neruorũ, & etiam
pellium cerebri, & ſpinalis medullæ, & principa-
liter diaphragmatis. Conſtat enim uires corporis
omnes eſſe ex neruorum tenſione: cauſa autem
tenſionis

tenſionis nerui nulla eſt alia quàm ſpiritus neruũ
inflans. Sed quia origo ſpiritus eſt à corde, opor-
tet prius diaphragma inflari, & poſtmodũ uenas,
deinde duplicem pellem ſpinalis medullæ, & ip-
ſius cerebri. ultimo uero neruos. Spiritum autem
uoco non ſolum uaporem ſanguinis, ſed etiam
aerem inſpiratum qui ei admiſcetur. tranſit enim
aer inſpiratus à pulmone ad ambos uentres cor-
dis, & inde per uenas & pelles uſque ad neruos.
In omni igitur conatu fit per contentionem an-
helitus, concluſio ſpiritus inter diaphragma, &
in ipſis fiſtulis pulmonis quæ procedunt à tra-
diâs per quã chea arteria, †poſtquã fit aeris inſpiratio. & †idẽ
diâs inde ſpiritus comprehenſione diaphragmatis tranſ-
mittitur per fiſtulas pulmonis ad uentres cordis,
& inde ad uenas, & pelles, & neruos. Contingit
autem oppilationem fieri in loco in quo uena &
arteria procedentes à corde, tranſeuntes per col-
lum, coniunguntur ad pelliculas cerebri & ſpina
lis medullæ, ex humore, aut fumo multo, aut par-
uo, & tantum craſſo, aut ſubtili. fitq́; ibi oppila-
tio per anguſtiam uenularum quæ procedunt ab
illis uenis, diſſeminanturque in pelliculis cerebri
& ſpinalis medullæ. Dico autem ex hac oppila-
tione fieri ſomnum: quãdoq; epilepſiam, & quan
doque etiam apoplexiam. fit autem apoplexia ex
humore plurimo & craſſo. epilepſia ex humore
non tanto, neque adeo ſpiſſo. & quandoq; ex ſo-
lo fumo craſſo, aſcendente à ſtomacho, aut pede,
aut aliquo membro alio. in his quidem uidetur
aura ſubtilis & frigida aſcendere ad caput. Som-
nus autem fit ex multo fumo ſubtili, faciente diu-
turniorem, ſed minorem, & facile ſolubilem op-
pilationem. unde quidam in ſomno ſentiunt, &
mouentur, et etiam loquuntur, et imaginantur
ſomniantes: nam & ſimiliter imaginãtur quidam
in epilepſia, et etiam in ſyncopi, quæ eſt paſsio
cordis. Fit autem quibuſdam in epilepſia ſpuma
circa os, dum ſpiritus qui fertur à corde in uenas
ſurſum occurrit humori facienti oppilationem,
& ei admiſtus ſpuma fit. Eſt enim ſpuma admi-
ſtio aeris & aquæ, aut humoris. ideoq; alba eſt ut
aer. & ephialtes quędam epilepſia quæ fit in ſom-
no. fit autem ex miſtione tanquam epilepſia. Id-
eoq; non in uigilante, ſed in dormiente: ut enim
prædictum eſt, ſomnus & epilepſia fiunt in eo-
dem loco, & ex ſimili cauſa: unde Ariſtoteles di-
cit epilepſiam eſſe ſomnum quendam. uerũ ephi-
altes longo tempore perdurãs in epilepſiam con
uertitur. Amplius autem dicit Ariſtoteles quòd
quibuſdam uenis colli compreſsis fit homo inſen
ſibilis, & ſimilis dormienti: unde & antiqui ue-
nas illas uocauerũt carotidas, propterea quòd in
eis fit caros, quod eſt inſenſibilitas, & immobili-
tas totius corporis. Compreſsio diaphrag-
matis quæ fit in reſpirando, cauſa eſt prolationis
uocum, quando uuula, quæ eſt in gutture, ſuppo-
nitur tracheæ arteriæ ita, ut reſpiratio fiat per an-
guſtum. ſpiritus enim exiens per anguſtum, quã-
do colliditur uuulæ ſibi oppoſitæ, facit ſonũ: alio-

A quin fit reſpiratio ſine ſono, quando ſpiritus libe
rum habet exitum. eſt enim diaphragma, reſpira-
tionis origo, et uocis, et omnium uirium corpo-
ris. Eſt autem & ipſa uuula principiũ uocis, quia
ſenſibilis ac mobilis, quemadmodum diaphrag-
ma. Et inſuper efficit uires corporis quemadmo-
dum & ipſum diaphragma. nam in omni conatu
fit oppilatio omnimoda tracheæ arteriæ ſuppoſi-
tæ uuulæ, ut compreſsione diaphragmatis, ſpiri-
tus qui eſt in fiſtulis pulmonis, non poſsit ſurſum
per os exire, ſed tranſmittatur ad cor, & à corde
ad uenas, & inde ad pelles cerebri, & ſpinalis me-
dullæ, à quibus nouiſsime tranſmittitur ad ner-
uos: quorum tenſio uires corporis efficit. tendun-
tur autem, modico ſpiritu eos ſubintrante & in-
B flante. Pulmo autem eſt immobilis ſecundum ſe-
ipſum, & inſenſibilis, quemadmodum & ipſa tra
chea arteria. Vnde & in peripleumonia non ſen-
titur dolor, ſed grauitas ſola. Mouetur autem pul
mo cum diaphragmate, eo quòd colligantiam ha
bet ad ipſum quibuſdam pelliculis: & inſuper ex
eo, quia dilatatione diaphragmatis, maior exiſtit
capacitas inter diaphragma, quam neceſſe eſt im
pleri ex aere in ſpirãdo, & inflante fiſtulas pulmo
nis, quæ intra diaphragma continentur. Quæri-
tur autem de motu diaphragmatis, utrum ſit uo-
luntarius. Si enim eſt uoluntarius, quomodo igi-
tur fit in dormiente? ſi autem nõ eſt uoluntarius,
quomodo ergo poteſt uolũtarie retineri? nam et
quidam leguntur tandiu continuiſſe, donec extin
C cti ſunt. Dico autem motũ diaphragmatis uolun-
tarium eſſe, fieri quidem uoluntarie per neruos,
nihilominus etiã fieri propter aliam cauſam. nam
cum calor cõtinue effluat à corde, neceſſe eſt con
tinue influere aerem ad cor, qui inflat pulmonẽ:
& propter hoc totum diaphragma, pro eo ꝙ pul-
mone inflato neceſſe eſt capacitatem diaphrag-
matis augmentari. Non ſolum autem inflatio pul
monis, quæ fit ab aere inſpirato, cauſa eſt ut dia-
phragma dilatetur: imò etiam quia aer inſpira-
tus tranſit à pulmone per cor ad uenas diaphrag-
matis, procedentes à corde, in quo eſt origo ue-
narum omniũ, non ſolum pulſantium, imò etiam
& aliarum, ut alibi oſtenditur. Non ſolum autem
uenæ diaphragmatis inflantur ſpiritu, imò etiam
D aliæ uenæ remotiores à corde, ut in forti conatu
eſt uidere: nam & uenas pellium cerebri ab ea-
dem cauſa accidit inflari, ut apparet in habenti-
bus fractum cranium, ſi anhelitum cõtineãt. nam
& ſpiritus qui neruos ſubintrat, procedit à corde
ad neruos per intermedias uenas. quod probatur
ex eo, quòd quibuſdam uenis colli compreſsis,
fit homo abſque omni ſenſu & motu. Non ſolum
autem pulmo miniſtrat cordi aerem ad nutrimen
tum caloris uitalis, imò etiam communit & con-
ſeruat calorem qui eſt in corde: cuius ſimile eſt in
cinere uidere, qui ſuperponitur igni ad conſer-
uandum ipſum. Habet autem pulmo quemad-
modum & cinis plurimam raritatem, per quam
habet ignis moderatam reſpirationem, et mode-
ratam

ratam aeris influxionem. fit'que inſpiratio & re-
ſpiratio per fiſtulas procedentes à trachea arte-
ria, ad cor terminatas, quæ ſunt in pelle circumte
gente pulmonē. Manifeſtum eſt enim ꝙ ad con-
ſeruationē ignis neceſſarius eſt aer: non ut quidā
putant propter refrigerationē, ſed nutrimēti cau-
ſa. eſt enim aer nutrimentū ignis: omne autem nu
trimentū, ſimile fit ei cuius eſt nutrimentum: aer
enim influens per poros cineris, ignitur, ad reſtau
rationem euaporationis ignis. aer enim per dige
ſtionē fit ignis. Digeſtionem uoco ſeparationem
ignearum aeris partium ab alijs partibus: eſt enim
aer corpus diſsimiliū partium, habens caliditatis
& frigiditatis particulas in ſe ipſo. unde nec aer
eſt elementū: ſed ſicut alibi oſtenſum eſt, duo tan-
B tum ſunt elementa: calidum & frigidū. Dico etiā
quòd ex aere fit aqua, euaporatione ignearū par-
tium: nam cum omniū fluminum origo ſit à mon-
tibus, dicit Ariſtoteles nō ſolum uapores aqueos
aſcendere inferne per uenas quaſdam ad crepidi
nem montium, & inde diſtillare, ſed etiam in ipſis
uenis mōtium aerem per frigiditatem in aquam
conuerti. Manifeſtum etiā ꝙ nec aqua eſt elemen
tum, nec aer: fit enim ex aqua glacies, expreſsio-
ne aeris qui in ea erat. unde minor eſt glacies ꝙ̃
fuerit aqua, propter aeris eductionē: nam & om-
ne metallū maius fit ſi liquefiat quàm fuerit prius.
ignis enim ſubintrans liquefacit aquā, quæ in po
ris metalli congelata eſt. Sunt autem pori in me-
tallo adeo anguſti, ut non poſsit aer, ſed ſolus i-
C gnis ſubintrare. Rurſus autem oportet ſcire, in o-
mni nutritione, id quod nutritur, attrahere & cō-
gregare particulas ſibi ſimiles, quæ diſſeminatæ
ſunt in eo à quo fit nutrimentum, pro eo ꝙ natu-
raliter ſimile ad ſuum ſimile tendit. Fit autem di-
geſtio nutrimenti per calorem, pro eo quòd calor
ut ait Ariſt. aggregat ſimilia, & diſgregat diſsimi
lia. quemadmodū enim in uentilatione adunatur
per commotionē granum ſeorſum à palea: ita etiā
in nutrimento fit per calorem commotio omniū
ſimiliter partiū: & in ipſa cōmotione ſimiliter in
nutrimento ſimiliū ad ſe inuicem adunatio. Facit
autem calidum commotionem, pro eo ꝙ in cōti-
nuo motu eſt, ut eſt uidere in aqua bulliente. Am
plius autem calor inſpiſſat nutrimentū, dum con
D tinua ſua euaporatione partes aqueas ſecum tra-
hit. Deinceps autē oportet ſcire ſolum diaphrag-
ma eſſe principale inſtrumentum reſpirationis,
pulmonem autem fiſtulis plenum recipere multi-
tudinem inſpirati aeris in fiſtulis ſuis: & ob hoc re
ceptaculum ſpiritus appellatur. Subintrante igi-
tur aere inflatur pulmo, & rurſus paulatim detu-
meſcit, aere paulatim tranſmiſſo ad cor, ad nutri-
mentum caloris qui eſt in corde: unde quia colli-
gitur multus aer in pulmone qui ſufficit aliquan-
diu ad nutrimentum caloris cordis, inde eſt quòd
aliquis poteſt aliquando abſque ſpiratione perdu
rare, & aliquando abſque interpollatione uocem
protrahere. Inſuper autem & aer breui aliquādo
tempore permanens in pulmone calido exiſtēte,

A ibiq; digeſtus efficitur competentius nutrimen-
tum caloris cordis. Dicit enim Ariſt. quòd piſces
qui branchias loco pulmonis habent, attrahunt
interius aquam, ad refrigerandum calorem uita-
lem cordis. Dico autem calorē uitalem nutrimen
to indigere, non autem refrigeratione: nutrimen-
tum uero ignis nullatenus eſt aqua, ſed aer: ſunt
enim in prędictis piſcibus pori quidem branchia
rum ad cor adeo ſubtiles, ꝙ non capiunt niſi ae-
rem ſolum, per quos tranſit aer qui eſt aquæ com-
miſtus. Dicit autem Ariſtoteles aerem non eſſe
intra aquam, perſuadens hoc ex eo, quòd cū aer
leuior ſit, aquæ ſupernatat, nō autem admiſcetur
ipſi. Eſt autem ſibiipſi contrarius, cum alibi dicat
glaciem fieri ex aqua per expreſsionem aeris qui
B eſt in ea. Verum piſces pulmonem habentes mul
to plus habent caloris quàm cæteri piſces, ut del-
phini, & phoca, & canis, et cete omnia, & ſimilia.
Quoniam igitur multus calor qui eſt in eis multò
indiget aere ad ſui nutrimentum, inde eſt quòd
ſpirant extra aquam. Scire autem oportet quòd
trachea arteria ueniens ad pulmonem, facit cir-
ca eum pellem plenam fiſtulis pluribus ac ſubtili
bus, quæ terminantur ad uentrem ſiniſtrum cor-
dis: habentq; foramina ſubtiliſsima, per quæ ca-
piunt aerem ſolum, non autem ſanguinem: fitq;
per hæc foramina inſpiratio aeris ad ſiniſtrū uen-
trem cordis. Sanguis autem qui eſt in ſiniſtro uen
tre cordis non poteſt per ea effluere, propter eorū
anguſtiam. Amplius autem uena & arteria pro-
C cedentes à duobus uentribus cordis, perueniunt
ad pulmonem, & faciunt circa eum pelles duas,
plenas uenis & arterijs plurib. ac ſubtilibus. Quo
niam autem in conatu fit reconcluſio ſpiritus, non d. conculcatio
ſolum in fiſtulis pulmonis, ſed etiam in uenis &
neruis, contingit quādoq; terminos uenarum ex
multo ſpiritu dilatari, ſpirituq; exeūte trahere ſe-
cum ſanguinem. eſtq; ſanguis hoc modo exiens
ſpumoſus, propter ſpiritum ſibi admiſtum. Acci-
dit etiam eadem cauſa ſudorem exire per poros
corporis. Eſt autem ſudor, ſanguini aqua admi-
ſta. Pori uero ſunt uenæ ſubtiliſsimæ, quæ à craſ-
ſis uenis procedunt. Contingit autem poros ex
multo aut feruido ſpiritu uſqueadeò dilatari, ut
etiam exeat ſanguis per eos, fiatq; ſudor ſangui-
D neus. Miror autem plurimum ſuper eo quod di-
cit Ariſtot. ſe uidiſſe poros cordis in pulmone,
per quos fit aeris inſpiratio & exſpiratio, cum
ſint imperceptibiles propter ſui paruitatem, quē-
admodum et pori ueſicæ, per quos ingreditur uri
na, maxime cum per frigiditatem obſtruantur hu
iuſmodi pori in mortuo animali. Dicit enim tres
eſſe uentres cordis: cum ſit patens uiſui eſſe tantū
duos. ab uno enim procedit magna uena, & ab
alio magna arteria. in paruis etiam animalibus
unum tantum eſſe, à quo procedit magna arteria.
Poſtmodum autem ſcire oportet, quòd pulmo,
cum ſit ſpongioſus & calidus, habet uim attracti
uam: attrahitq; aerem ad ſe, ad refrigerandum ca
lidum cordis: quemadmodū uentoſa igne intro-

miſſo: exit enim ignis per poros uentoſæ, & ne- A
ceſſe eſt aerem ſubingredi. Idem quoque eſt uide-
re in hepate, quod ſpongioſum eſt & calidum. at-
trahitq; ſuccum cibi ab inteſtinis per medias ue-
nulas cuiuſdam pellis, quę media eſt per inteſtina
& concauam uenam hepatis, & continuata eſt
utriſq;. dicuntur autem uenulæ illæ meſaraicę, ſi-
ue meſentericæ, pellis in qua ſunt, meſenterium,
ſiue meſaræum appellatur, & protenditur à me-
dio uentre per inteſtina. Dicit enim Ariſt. meſen
terium uicē radicis obtinere: ſicut enim radix at-
trahit nutrimentum à terra, ita et meſenterium ab
inteſtinis nutrimentum corporis animalis. Cor
etiam, in cuius cōcauitate plurimus eſt calor con-
tinue effluens, attrahit continue à fiſtulis pulmo-
nis: attrahit etiam ſuccum cibi à concaua uena he B
patis: quia ut ait Ariſt. in corde perfecte digeſtus
ſanguis fit. Rurſus autem cor attrahit ab inteſti-
nis ſuccū cibi aliūde ꝙ per hepar, id eſt per mediā
arteriam. arteria enim quę protēditur à corde per
dorſum, & coniungitur meſenterio, non tranſit
per hepar, cum dicat Ariſt. in hepate nulla eſt om
nino arteria. Eſt autem ſanguis arteriæ liquidior
quàm uenæ: & præ nimia ſui aquoſitate non coa-
gulatur, quemadmodum ſanguis qui eſt in uena:
huius autem hæc eſt cauſa, ꝙ hepar uenæ ſuper-
poſitum maximā habet uim attrahendi, attrahitq;
ſuccum cibi multū ac ſpiſſum ab inteſtinis: ideoq;
in uena multus eſt ſanguis ac ſpiſſus, qui cito coa-
gulatur euaporante aqua. ecōtrario uero ſanguis
arteriæ modicus eſt & aquoſus, pro eo ꝙ arteria C
habet uim attrahendi debilem ex ſolo proprio ca
lore, & etiam ex corde. Dicit enim Ariſt. quòd in
quibuſdam animalibus ſanguis ipſius uenę liqui
dus eſt, & non poteſt coagulari, ut in ceruo, & le-
pore: ſuntq; huiuſmodi animalia timida, pro eo ꝙ
habent ſanguinem frigidum & aquoſum. rurſus
autem quædam animalia habent ſanguinem ual-
de ſpiſſum ac terreſtrem, qui coagulatur ſtatim,
ut taurus: cuius etiam ſanguis uenenoſus eſt. Et
huiuſmodi quidem animalia habent pinguedinē
quandam terreſtrem, quæ ſepum dicitur. & ſunt
plurimum oſſuoſa. & ſunt etiam calida & auda-
cia: nam ſanguis terreſtris plurimum calidus eſt,
pro eo quòd eſt receptaculum amoris: ſed prius
aliàs ſi prius †contingit calorem in eis egiſſe, ut eſt uidere in D
contigerit calce, & cinere, ſimiliter & ſale: nam ſal genus ter
ræ eſt: eſtq; ſal terra incenſa: quod probat Ariſtot.
ex eo, quòd quibuſdam calamis incenſis & inci-
neratis fit ſal, ſi miſtus fuerit aquę, et eadem aqua
bulliat ad ignem: uinum etiam quāto fortius eſt,
tanto terreſtrius eſt, quod probatur ex eo, quòd
quanto fortius eſt, tanto pōderis plus habet, adeo
aliàs ouum etiam ꝙ ſupernatat† oleum in eo. Amplius autem
uinum, & liquores alij uarios ſapores habent ex
terra ſibi admiſta: unde in quadā regione uinum
ſuſpenſum ad ignem in utribus, indureſcit in mo
dum ſalis, euaporante aqua. Dicit etiam Ariſt. ꝙ

A in ſanguine ſpiſſo inueniūtur neruuli quidam: &
quanto ſpiſsior eſt ſanguis, tanto plures inſunt. In
liquido autē ſanguine nulli poſſunt inueniri. Di-
cit etiam Ariſt. ꝙ homines liquidioris ſanguinis,
ſunt timidi, ſed boni ſenſus, ex eo ꝙ molles car-
nes habent, ſuntq; paſsibilia maxime in eis inſtru
menta ſenſus. Videndum autem eſt deinceps,
utrum aliquis meatus ſit à uena ad arteriam. quod
quidem probatur ex eo, ꝙ ſi ſcinditur uena aut ar
teria, effluit omnis ſanguis, tam qui eſt in uenis,
quàm qui eſt in arterijs. Quæritur autem quomo
do ſanguis intret arteriam, ſi uerum eſt, ut pluri-
mi putant, totum ſuccum cibi ex quo fit ſanguis
tranſire ad uenam hepatis. Aiunt igitur quidam,
ꝙ cum uena & arteria habeant in corpore parie-
B tem communem fiſtulas quaſdam habētem, ſunt
quidem in medio illarum fiſtularum quidā mea-
tus anguſti, per quos excolatur ſanguis. & mea-
tus illi in mortuo animali non apparent, quoniā
per frigiditatem ſunt obſtructi. Dico etiam meſa
raicum, per quod tranſit ſuccus cibi ab inteſti-
nis per totum corpus, non ſolum continuari ue-
nis hepatis, imò etiam arteriæ cuidam proceden-
ti à dorſo, & non tranſeūti per hepar, ſicut teſtan-
tur omnes qui de anatomia ſcripſerunt. ex quo
manifeſtum eſt, ſuccum cibi non omnino tranſ-
mitti ad uenam hepatis, imò etiam partim ad ar-
teriam. Amplius autem uena & arteria ſimul in
toto corpore ſunt, præterquàm ut ait Ariſt. in he-
pate & ſplene. iungūturq; adinuicem quibuſdam
C pelliculis, in quib. ſunt uenulæ ſubtiles, per quas
ab arteria ad uenam excolatur liquidus ſanguis.
Scire etiam oportet quòd non ſolum à uena hepa
tis, imò etiam ab arteria ſunt meatus quidam ad
renes. Dico autem quòd ab omnibus uenis & ar
terijs corporis mittitur urina, quemadmodum &
ſudor: nam quemadmodum urina, ita quoque ſu
dor nihil aliud eſt quàm aqua ſanguini admiſta.
Dico etiam ꝙ quemadmodum hepar, ita quoque
& ſplen attrahit ſuccum cibi ab inteſtinis per
medium meſenterium, cui continuata eſt uena
ſplenis, quemadmodum & hepatis uena. unde
ſplen ut ait Ariſt. recte hepar ſiniſtrum poteſt ap-
pellari. Item à corde protēditur uena ad ſplenem,
quemadmodum ad hepar, per quam cor attrahit
D ſibi ſuccum cibi à ſplene, quemadmodum ab he-
pate. In ſplene autem ut ait Ariſt. nulla eſt arte-
ria, quemadmodum nec in hepate. Dico autem
quòd in curuatura hepatis & ſplenis inueniuntur
tam arteriæ quàm uenæ, in gibbo autem hepatis
ſolæ inueniuntur uenæ quæ conueniunt ad ca-
uam uenam. in gibbo uero ſplenis nec uena eſt
nec arteria. Miror autem quamplurimos anti-
quorum ignoraſſe uſum ſplenis in corpore huma
no: alios autem opinatos noſſe, penitus erraſſe:
ſolus uero Ariſtot. in libro De particulis anima-
lium diligenter ſuper hoc ſcripſit, qui fuit uerus
ſolus ueritatis oſtenſor.

HOC ei quod de pulſibus poſsibile eſt competentem modum circuit. Primum autē aiunt egenum antiquū de pulſibus. item non de pulſibus hoc intitulaſſe: ſed de palmon, id eſt de ſaltibus. ignorauit enim ut decēs hic uir quæ exiſtat differentia pulſus & palmi, id eſt ſaltus, ſicut deinceps oſtendemus, primum dicentes quid ſit pulſus.

De diffinitione pulſus.

Pulſus igitur eſt diaſtole, id eſt dilatatio, & ſyſtole, id eſt conſtrictio cordis & arteriarum. ſolæ enim hæ eorum quæ in nobis, pulſuali motu mouentur. Alia uero, quæcunq; uidentur & ipſa pulſualiter moueri, ut meninges, quæ circa cerebrū ſunt in pueris uiſæ, ſecundum participationem arteriarum mouentur, circa quas particulas fit palmos, id eſt ſaltus, & tremor, & ſpaſmus.

De his quæ pulſui ſimulantur.

Similia uero pulſui ſunt, et palmos, id eſt ſaltus, & ſpaſmus, & tremor: etenim & hæc uidētur quibuſdam ita fieri, ſicut & pulſus, ex diaſtole & ſyſtole. Differentia uero in eis exiſtit plurima. Igitur Praxagoras quidem exiſtimauit hæc ad ſe inuicem differre quantitate, non adhuc autem qualitate: fieri autem ex pulſu qui magis, eo circa motum extenſo, palmon, id eſt ſaltum. ex palmo uero, tremorem: & hoc quidem Praxagoras uir nō liber neq; in his quæ ſecundum medicinam ſunt contemplationibus, neq; in alijs ſecularibus. Herophilus uero diligentius inſiſtens huic loco, in qualitate magis eas differētias inuenit. fieri enim pulſum circa arterias ſolas & cor. palmon autem, id eſt ſaltum & ſpaſmum, circa muſculos & neruos. & pulſum ſimiliter generari cum animali, & mori cum eo. Fit autem pulſus ita, quando cor attraxerit ex pulmone ſpiritum, primum quidem eum ſuſcipit in ſiniſtrum ſuum uentriculū: demū ſuper concidens deinceps ipſis arterijs præbet. Contingit igitur in conciſione, repletis his quę in corpore ſunt arterijs pulſum perfici, euacuatis autem, ſyſtolen. Igitur arterię quidē, ſicut dixi, repletæ pulſum perficiūt, aſſumentes ſpiritum, cor autem euacuatum, ſicut deinceps demonſtrauimus. Proprium igitur terminum, id eſt diffinitionem dedimus eius, pulſum dicentes eſſe diaſtolen & ſyſtolen cordis, & arteriarum.

Vnde conſtet pulſus.

Conſiſtit autem pulſus ex diaſtole & ſyſtole: quia uero impari & eodē tempore & cor & arteriæ pulſum perficiūt, & propterea exiſtimāt ferè omnes q repletis utriſq; ſimiliter fiat, uolo repræſentare eorū errorem. Nā quod quidem impari tēpore ex arterijs & corde pulſum qui fit aſſumimus, manifeſtū eſt: quod autē arterijs quidē repletis, corde uero euacuato hoc fiat, uolebā remittere eos qui uolūt diſcere, ad anatomiā, id eſt ad inciſionē, ut aūt non uidear inuidus eſſe & liuorem habere, paucis repræſentabo. Corpus cordis, id eſt ſubſtātia, pinea forma exiſtit: & ampla quidē pars eius in qua ſunt ora uentriculorum eius, pulmoni unitur, & in medio quatuor fibrarum iacet: una enim fibra breuiſsima reliquarū exiſtens, tertium thoracis ſpatium repleuit. Acuta uero pars eius & oblonga ſecundū ſurſum cū pectore, non ut ſit cōtinua ſicut eſt baſis eius pulmoni, ſed eſt abſoluta. Continetur autem undiq; eor mēbrana quod uocaſ pericardion, id eſt circa cor. Hoc aūt nō ſolū pulmoni unitū eſſe inuenies à latioribus; ſed & pectori, in illis partibus in quibus diximus cordis acutū abſolutū iacere. Contingit autē ita; quandoquidē ex pulmone attraxerit ſpiritū repletum undiq; ipſum ad latera incedere, & multum ſpiritum à pectore auferre: quando uero rurſum euacuabitur cor, & euacuatum in naturalē figuram recurrerit, tunc proſilit pectori, & percuſsionem facit, & ita concidens pulſum perficit.

De differentijs naturalium pulſuum ſequentium ætatem.

His autem ita habentibus, dicemus prius differentias naturalium unamquāq; ætatū ſequētium pulſuum, demū eas quæ ſunt in febribus, & poſtea pulſus qui inueniūtur ſecundum paſsionē. In fine uero, pulſus qui ablati ſunt denominati.

De pulſu puerorum nouiter genitorum.

Igitur modo genitorum pulſus puerorum exiſtit breuis omnino, & indeterminatus, & in diaſtole & ſyſtole. hunc pulſum Herophilus alogon, id eſt irrationalem conſiſtere ait. Irrationalem uero uocat pulſum eum, qui non habet aliquam analogiam, id eſt proportionem: neque enim duplicem, neque hemioliam, neque aliam quādam rationē habet hic, ſed breuis eſt omnino, & magnitudine puncturæ acus nobis aduenit: ideo & primum Herophilus alogon, id eſt irrationalē eum competenter dixit.

De pulſu creſcentium.

Procedēte uero ætate, & corpore in augmentationē ueniēte, & ad rationē, & pulſus augetur ad rationē, diaſtolen latiorē ſyſtole accipiēs: quando de reliquo eſt eis logō, id eſt rationē adæquare ad demonſtrationē eius quę ex grāmatica manuductionis. Nā primus quidē pulſus qui in modo genitis pueris inueniſ, rhythmū, id eſt tenorē eum qui breuis ſyllabę exiſtit, etiā in diaſtole & ſyſtole habet: & propterea ditonus intelligiſ. pulſus aūt eorū qui apud augmentationē ſunt, proportionalis eſt pedi qui apud eos theo. eſt aūt hic tritonus, diaſtolen quidē in duo tēpora accipiens, in unum uero ſyſtolen. Pulſus uero eorū qui in ſtatu ætate ſunt, in utriſq; par exiſtit, ut in diaſtole & ſyſtole,

comparatus pedi uocato ſpōdeo, qui utiq; diſſyllaborum pedum longiſſimus eſt: cōſtat igitur ex tēporibus quatuor. hunc pulſum Herophilus per paria uocat his qui pedi. Declinātium uero & firme iam ſenum pulſus, & ipſe ex tribus cōponitur temporibus, diaſtole duplo ſyſtolen accipiēs longiorem. & hi quidem ſunt pulſus qui ſecundū latitudinē ætates in ſanis ſequūtur. deinceps aūt ſunt in febricitantibus.

De pulſu in febribus.

Eorum qui incipiunt febrire pulſus paruus omnino eſt & ſubintrans, perſecutionē patiens in utriſq; & in diaſtole & ſyſtole, ut fermè quādoq; & uix incidat tactui: in ſuperadditione uero ſecundum parum adauget, diaſtolen & ſyſtolen accipiens, & maiorem & prolixiorem propter ſpiritus aſcenſionē: in ſtatu uero in utriſq; par exiſtit & in ſyſtole & diaſtole, ceu & febri parilitatem accipiēte: in deſcenſione uero ſyſtolen quidem diaſtole accipit prolixiorem. Calor uero in †uentre, ſuper abundat magis quàm in extremis: quia in primis quidem ferè uniuerſus calor in medijs ſuperabundat, ut multoties & infrigidari cōtingat extrema. Quando autem ſunt in ſuperadditionibus, circa media quidem amplior eſt calor, in extremitatib. uero paucior: ſtatum autem accipiente febri & calor pariter inuenitur in extremitatibus & in medijs. Et hi quidem ſunt qui ſecūdum latitudinem ſequuntur febrientes pulſus.

aliàs mediis

De pulſibus paſsionum in generali.

Pulſibus autem qui ſecundum paſsiones fiunt multis & diuerſis exiſtentibus, & de his pulſibus qui in acutis paſsionibus ſequuntur dicemus.

De pulſu phreniticorum.

Phreniticorū uero pulſus breuis, & erroneus, & non bene robuſtus, propterea quòd continue ſpiritus à uigilijs motus ſuperaccidit tactui, ac ſi accideret motus ab arcu tenſi nerui & chordę: & omnino minimis periculis manuum noſtrarū ſuperaccideret, id eſt occurrerit.

De pulſu lethargicorum.

Lethargicorum uero pulſus eſt magnus & uacuus ſecundum longitudinem & latitudinem, nobis ſuperaccidens profundo †intellectu: quare & quidā prȩſumpſerunt dicere pulſum incorporeū.

aliàs intellecto

De pulſu cardiacorum.

Cardiacorum uero pulſus eſt, minor qui finaliter eſt pulſus phreniticorum: robuſtior uero & quaſi moroſior, ut & alijs partibus ſubaccidat, id eſt ſentiatur tactu: hoc autem fit ſpiritu quandoq; quidem remiſsionem accipiente & retentionem, quandoq; uero intenſionem.

De pulſu pleuriticorum.

Pleuriticorum & peripleumonicorū pulſuum in paucis quidem eſt differentia, ſolum autem his qui ualde empirici, id eſt exercitati ſeu experimētati ſunt, comprehenſibilis eſt: acutus enim & uehemens quàmplurimū inuenitur: & immiſsiones anomale, id eſt, inæqualiter multoties faciens.

De pulſu epilepticorum.

Epilepticorum uero, eorum quidem qui fiunt

A ſine ſpaſmo & cōtractione particularū, pulſus eſt magnus & diacenus, id eſt uacuus, & continuus, & fugatus, perſecutionem patiēs quamplurimū. & hi quidem ſunt pulſus qui ſecundum hanc paſſionem ſecundum plurimum aſſequuntur, ſimiles pulſui lethargicorum. Eorum autem qui fiunt cum ſpaſmis pulſus eſt magnus, & diacenus, id eſt uacuus.

De nominibus pulſuum.

Sciendum autem quòd omnis pulſus conſiſtit ex magnitudine & uelocitate et plenitudine et rhythmo & tenore. Et magnus eſt ſecundum longitudinem & latitudinem & profundum, digna ratione tactui accidens. Plenus autem eſt uehemens, & quaſi neruiter tactum percutiēs. Eurhythmos

B aūt, id eſt bene tenoratus pulſus, qui in unaquaq; ætate naturalem conſequentiam ſeruat. Dicitur autem hic pulſus eurhythmus. Pararrhytmus uero eſt, qui cito deſilit à manu. Velocitas autem à ſpiſsitudine differt. nam uelocitas quidem ſecundum unam poterit arteriæ intelligi percuſsionē, ſpiſsitudo uero ſecundum plures. ita deniq; dicimus quidem uelocem eum qui in paruo tempore longitudinem explet. Spiſſum autem qui cōtinue per eundem locum deuenit.

De generibus pulſuum.

Genera pulſuū ſecūdum quietem ſpiſsitudo, & raritas. in quo uelocitas & tarditas. ſecundum totū robur, id eſt tenſionē, uehementia et amydrotes, id eſt obſcuritas. ſecundū corpus arteriæ, du-

C rities & mollities. igitur hi quidem ita.

De nominibus ſecundum antiquos quorundam pulſuum.

Deinceps autem de his pulſibus qui à ueteribus ſcripti ſunt, & neceſſarij maxime ſunt, & in quiete exiſtūt, dicamus. Dicitur quis pulſus myurizon, id eſt muris modo caudatus. cuius ſunt rurſus duæ differentiæ. hic quidem nanq; attritis digitis manus & uehemens, demum eas quæ deinceps ſunt diaſtoles longiores accipiēs, in fine rurſus & citus & magnus & uehemens ſentitur. Alius uero paruus †ſentitur, et eas quę deinceps ſunt immiſsiones magnas operans, rurſus & citus & paruus accidit. hic pulſus quidē quādoq; inuenitͬ & ſanos naturaliter aſſequens. quādo uero inuen-

aliàs accidens

D tus fuerit in ægrotantib. in paruitate ſuperabundans, eos qui debēt abire perindicat. Qui uero in magnitudine, eos qui in lethargū. dicitur pulſus & parēpiptō, id eſt intercidens, quādo plures diaſtolas & ſyſtolas operari dimiſerit, ſecūdam diaſtolen ſpiſsiorē attulerit. hic pulſus quidem quandoq; ſequitͬ & ſanos, quādo uero in ægrotātibus inuentus fuit, nihil irrationale ſignificat. Dicitur quidē pulſus dicrotus, quādo diſtās arteria maiorem unā diaſtolen, alterā attulerit breuiorem. hic pulſus fit in ſanis quidē, à curſibus, uel exercitijs, uel aliud quid cito nobis operantibus. in ęgrotātibus uero, manib. maxime febriētiū inuenitͬ. Dicitͬ aūt pulſus & dorcadizō, quādo magnus prius accidēs, mox breuis accidit, ut putetͬ anteq̄ ſyſtolē

faciat

faciat finaliter, arteria rurſus dilatari. hic pulſus inuenitur magis in ægritudinibus quæ ſunt circa thoracem. Dicitur pulſus myrmecizon. hic autẽ eſt qui continue & ſubtiliter diaſtolem facit, ut uideatur myrmecos, id eſt formicæ in manu fieri deambulatio. ferè ex omnibus deficiendo inuenitur. Vltimus uero omnium eorum & breuiſsi- A mus eſt qui uocatur ſcolecizon, id eſt uermiculans: hic uero ita paruus, & languidus, & amydros, id eſt obſcurus exiſtit, quod formiculante & breuiſsimo penitus exiſtente intelligatur diaſtole & ſyſtole: in hoc autem nequaquam, ſed uelut deſinentia ſolum & reuolutio ſpiritus in arterijs perficitur in eo.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE MOTIBVS MANIFESTIS ET OBSCVRIS.

QVEM IOANNITIVS DE GRÆCA LINGVA IN ARABICAM TRANSTVLIT, M. AVTEM TOLETANVS DE ARABICA IN LATINAM.

INQVIT Galenus, illi quorum proprium eſt anatomiam meditari, per hoc, quòd dicunt motus liquidos, eos qui uidentur in corporibus animaliũ, ſenſui manifeſtos intelligunt: uerũtamen quo membro fiãt penitus ignoramus: & quamuis hoc uideamus, qualiter ſciant nõ ſcimus: †ideo de his doctrinam oportet nos agere. Principium autẽ inquiſitionis de motibus liquidis eſt, ut primo inſpiciamus an ſint actiones mẽbrorum, & an ex eo quòd ſint paſsiones ab eis. Et per actiones, intelligo motus agentes imprimentes: & per paſsiones, motus intelligo qui fiũt à motore agente, quãdo ipſe mouet aliquid aliud. Et tu poteris unico exemplo duorum horum motuum naturam intelligere: nam motus manuum & pedum, diſtendendo & complicando, uel inclinando & mouendo ad utramque partem, quæ quidem oſsibus eorum interiacent iuncturis efficiuntur. Manuum autem fit iunctura quæ eſt in compoſitione oſsis adiutorij: & hæc quidem iunctura uocatur mabit: & iunctura quæ eſt in compoſitione duorũ focilium, eſt cum oſsibus & iunctura oſsium baſium quæ interiacent duobus focilibus & †pectini, & uocatur raſceta, & †iuncturis digitorum. Pedum uero motus fiunt iunctura genuum, & calcaneorum, & digitorum. Et ſi quis deſiderat motus iuncturæ humeri numerare cum motibus manus, & iuncturæ motus coxæ cum motibus pedis, non intromittit in ſignificatione diuerſitatẽ per hoc uel uarietatem. uerumtamẽ ſufficit in hac ſignificatiõe, ut dicatur quod †pomum oſsis adiutorij, in iunctura componitur humeri cũ pyxide quæ eſt in oſſe ſcapulę. et quod ſummitas oſsis adiutorij inferior, compoſita eſt in iunctura mabit cum duobus brachij focilibus. ſicut duæ ſummitates duorum focilium, ab inferiori cum oſsibus paruis raſcetæ componũtur. Similiter in pedibus iũcturæ ex compoſitione oſsium quę ſunt in eis erunt. Quod ſi res in hoc ita ſe habet, anatomici uerum in hoc dixerunt, quod motus manuum & pedum fiunt oſsibus, non tamen ab eis. quoniam hæc quidem eſt actio lacerti mouentis ea. prouenit ergo ex hoc ut motus lacerti ſit †operatio lacerti. & motus oſsiũ ſit paſsio eorum. & paſsio eius quod fit, & actio eius quod a- B git, ſimul exiſtant. diſcrepant tamen in eo, quod agens eſt principium ſui motus ab ipſo, & patiẽs eſt principium ſui motus ab alio. Sicut ergo quando lacertus agit, mouet quidem primo unũ duorum oſsium compoſitorum in iunctura, & eſt illud os quod continuatur cum adiutorio, deinde mouet ſecundo ipſam iuncturam mouendo os: ita anatomiam conſiderantes inueſtigauerunt an oporteat dici quod lacertus ipſe agit primo, aut recipit etiam uirtutem motus ab aliquo alio. Vt autem uiderunt quod unicuiq; lacertorum continuantur arteria & uena, & tertium quiddam, id eſt neruus, unicuiq; eorum intẽdentes unũquodq; ſingillatim uinculo conſtrinxerunt, cõſiderantes in ipſa conſtrictione an motus impediretur lacer- C torum, aut mobiles permanerent. poſtquam autem motum lacertorum ſtrictis arterijs et uenis in ſuo manentem ſtatu deprehẽderunt, ipſumq; ſtrictis neruis impediri, quod ad lacertos quidẽ uirtus digeritur à neruis aliqua, per quã fit actio eorum, iudicauerunt. Deinde iuxta hanc uiam inquiſiuerũt diligẽter an hæc actio ſit neruis ex ſua natura, an ſupra neruos aliquod mẽbrũ ſit quod neruis uirtutem motus exhibeat, ſicut lacertis exhibere uiderunt. Adhærentes autem neruis eosq; præcidentes, ſectionem eorum ſuperiorem in ſua ſenſus & motus habitudine perſiſtere deprehenderunt. inferiorem autem à loco ſectionis ſenſu priuari & motu. Ex hoc itaque quod eis apparuit, uirtutem motus etiam neruis ab alio mem- D bro eis ſuperiori tranſmitti, coniecturauerunt. proſpicientes igitur primam neruorum originẽ, eámque indagantes, quoſdam eorum oriri à ſpinali medulla, quoſdam à cerebro deprehenderũt. Abſcindentes itaque ſpinalem medullam, deprehenderunt quod ab inferiori parte ſectionis non tranſmittitur uirtus ad neruos quidem à quibus uirtus oritur, quæ prius tranſmittebatur ante abſciſionem. & à ſuperiori uero ſectione quæ eſt ſuper abſciſionem, quæ prius tranſmittebatur uirtus tranſmittitur. ac tunc iudicauerunt uirtutem quidem motus ad neruos à cerebro tranſmitti. deinde poſtmodum inquiſiuerunt, an ſit hoc quoniam illa uirtus ſit innata ſubſtantiæ ſuæ propria, an à corde ſibi tranſmittitur. neque ad hoc in iſto

aliàs ideo initio nobis hic eſt ut eorũ cauſas inquiramus

al. & eſt pectẽ

aliàs iunctura

al. ſummitas

aliàs actio

loco neceſsitas urget, cùm nos inueniamus uti/ A
que neruos exhibere lacertis uirtutem motus à
cerebro procedētem. Primum igitur membrum
ac præcipuum, uniuerſa quidem membra corpo/
ris animalis mouens motu uoluntario, eſt cere-
brum: cætera uero quæ quidem cerebro interia/
cent & ultimo membro quod mouetur, mouent
ſe ſecundum ordinem ita, quòd unumquodq; eo/
rum mouens ac motum exiſtat. Reſtat ergo ut ce/
rebrum moueat tātum, nec aliud moueat ipſum.
Similiter fit ut manus ac pedes moueantur tan/
tum. Et iam declaraui in tractatibus, quibus inue
ſtigaui de uirtute ordinatiua de uirtutibus ani/
mæ, quòd cerebrum eget hepate & corde, ad con
ſeruandum ſubſtantiam ſuam: & quòd nō tranſ/
mittitur ab illis uirtus qua fit motus uoluntarius. B
Hic autem nō eſt aliquid quod nos cogat ut pro/
bationem ad hoc inducamus, cum ſufficiat in hoc
tractatu concluſione propoſitionis illius uti dun/
taxat. quia non memoraui quod apparet in anato
mia, ut exponerem per hoc ꝙ uirtus ordinatiua
tranſmittitur per neruos à cerebro ad lacertos,
uerum ut à me intelligeretur ſufficienter in quo
differunt motus & actio: quoniā ſignificatio quā
ſignificat nomen motus, generalior eſt. & ſignifi/
catio quam ſignificat actio, ſpecialior eſt: cū nos
appellemus actionē, motum agentem, & paſsio/
nem, motum ab alio prodeuntem.

De motu reſpirationis qui notior
eſt uiſus ueteribus.

Et ſermo iſte in quo nos ſumus eſt quo intēdo C
inueſtigare de unoquoq; motu quod ſit membrū
quod ab eo patitur, & quod membrum operatur
ipſum. uer. g. de anhelitu: quare melius eſt ut po/
nam ſermonem meum de ipſo, ut exempli cauſa
luceſcat: cum non conferat ex exempli quidem
ratione duntaxat: uerum cum ipſo exemplo non
eſt utiq; modica pars de qua inueſtigare proponi
mus. uidemus enim manifeſte ꝙ anhelamus: &
hæc quippe actio animalis eſt compoſita ex aeris
inſpiratione ab exteriori ad interius & expiratio/
ne econuerſo: & apparet etiam ꝙ id quod moue/
tur in concauitate pectoris in anhelitu facili ſuaui
ter, concutitur inferius duntaxat. in anhelitu ue/
ro magno, non ſolum mouentur inferiora tantū,
uerumetiam mouentur loca lateribus omnib. ui/ D
cina. Diſcordes etiam fuerunt medici in motu an
helitus, an ſit etiam ex lacertis, ut ſunt alij motus
uoluntarij, aut aliter. Et quidā iudicauerūt ꝙ hæc
actio naturalis eſt, ſicut pulſus arteriarum & cor/
dis: alij uero iudicauerūt actionē eſſe uoluntariā:
alij autem ꝙ ſit actio cōpoſita. Et hæc quidē inqui
ſitio magis ad dialecticā ꝗ ad medicinam ſpectat.
Inquiſitio autē quæ dignior eſt in operibus medi
cinæ, eſt qua quidē inueſtigatur quo inſtrumento
mouetur clibanus, id eſt, concauitas pectoris per
d. extrahitur quā fit anhelitus: quoniam hic quidem †dilatatur
prout apparet in anatomia: apparet quoq; in ana/
tomia ꝙ hic clibanus ex oſsibus qui latera uocan
tur, & ex lacertis cōponitur interiacētibus. Meri

A to ergo anatomiā conſiderantes dixerūt, ꝙ illud
membrū quod diaphragma uocatur, eſt una pars
iſtius clibani, nec tamē illud totaliter: & hoc qui/
dem uſq; ad tempus magiſtrorū noſtrorum homi
nes arbitrati ſunt, ꝙ membrū iſtud inſtrumentus
anhelitus nobilius exiſtit. In noſtro uero tēpore
†factum eius patuit ex eo, quod de operatione hu d. inſtrumētū
ius mēbri declaraui, ꝙ ſcilicet mouet partes cliba
ni duntaxat inferiores: quemadmodū illud quod
mouet ſuperiores eius eſt lacertus à collo deſcen/
dens. Mouet quoque id quod interiacet lacertus
quidem qui inter latera conſtituitur: niſi quia hic
lacertus quidem non dilatat clibanum tantū, ue/
rumetiā ipſum conſtringit: cum unuſquiſq; eorū
habeat duas tunicas poſitione diuerſas. Lacerti
B nāq; deſcēdentes à loco qui eſt ſupra collum, dila
tant & diſtendunt clibanū tantum. Et uidi ſæpe
plures homines in facto neruorum qui mouēt hu
iuſmodi lacertos quos prædiximus, quandoqui/
dem uinculo conſtringebantur abſque clibani ru
ptura, ꝙ uinculum illud eos motu clibani penitus
priuabat: et diſcipulos meos inſtruxi qualiter hoc
ipſum quod declaraui intelligerēt, Et ſententia illo
rum qui dicunt ꝙ anhelitus eſt motus uolūtarius
uel actio uoluntaria, nullum argumētum inducit
quod maioris quàm hæc exiſtat roboris ad pro/
bandum ueritatem eorū: quoniam motus clibani
impeditur ſtatim: & animal extinguitur ſubito
ore aperto cupiens anhelitum, cum nequeat cli/
banum mouere. unumquodq; horum fuit ab anti
C quis inuentum: & quædam præter illa quæ ipſi
inuenerunt poſtmodum reperi.

Comparatur cognitio aliorum immaniſe/
ſtorum motuum & liquidorum quorundā
ad antiquorū cognitionem: & ponitur ex/
cuſatio tractationis illius.

Et quodlibet horū antiquitus reputabatur igno
tum, quoniam de ipſo nihil anatomiam inſpicien
tes tetigerunt: cui poſſet aliquis acquieſcere, uel
quo poſſet eſſe contētus, nedum ſufficienter pro/
barent: utinam autem aliquis motuum & aliqua
actionum harum quæ reputabatur eſſe ignota, re
perirentur à quo membro animalis prodirent: &
qualiter ab agente cauſa quādo quidem agit: mul
ta quippe horum quæ ultimo comperi, penes me
D prius erant ignota, quemadmodum de motu cli/
bani retuli. Et in tract. quidem tertio De motu pe
ctoris & pulmonis quædā, ſiquidē mei docuerūt
me doctores ad tempora ſua: quibus adieci poſt/
modū in libro quem de paſsionibus anhelitus edi
di, quod adinueni poſtquam à magiſtris meis didi
ci. confeſſus ſum etiā in libro De iuuamēto mem/
brorum ignorantiā meam quam habui de motu
palpebrarum ſuperiorum: deinde uero narraui
poſt modum qualiter hoc fit in tract. decimo libri
mei De cura anatomię. Eodem quoq; modo igno
rabam eſſe duorum neruorum ex utraque parte
arteriarum conſtitutorum, qui falſo & ſine ra/
tione uocantur apoplectici: cum fuerit in eis in/
greſſa malitia, qualiter uox impeditur: demum
quippe

quippe cum labore maximo ac difficultate cõpe- A
ri hoc, cum nullus quicquam de ipſis tractauerit
ſufficienter. & hæc quippe ſignificatio erat inco-
gnita. demum facta eſt nunc nota. quia reperi ner
(*aliàs lacertum*) uos mouentes †lacertos epiglottidis à duobus ner
uis duabus arterijs uicinis qui apoplectici uocan-
tur oriri. Ignorabatur quoq; cur ex ſpondylis dor
ſi medulla ſpondyli primi ſi ſecundum latum tota
abſcindatur, donec extrema non ſeſe contingant,
uox impeditur illius animalis. Et ſimiliter ſi unus
ſpondylus locum deſerit: quia ſpinę medulla com
primit fortiter. Inueni quoq; hęc, & alia quę repu
tabant illi qui fuerunt ante me ignota de anheli-
tu & uoce. & eorum inuentio fuit ex eo quod in
anatomia apparebat. Et reperi quoq; lacertũ qui
utranq; mouet genam, cum prius fuiſſet ignotus. B
nec intelligo quidem in loco per utranq; genam
duo mandibularum oſſa, ſicut Hippocrates intel-
lexit hac appellatione in libro ſuo de iuncturis,
(*al. quã quidẽ*) †quem quidem econtrario nempe uocauerũt. ſed
intelligo per utranque genam, corpora quæ duas
continent mandibulas, quæ recipiũt quod os im-
plet de humiditatibus, & cibarijs, aut uẽto, prout
in illo qui utres inflat uidetur. Specierũ item laſsi
tudinis, actio diuerſitatis earũ per anatomiã fuit
reperta. quando in quibuſdã qui laborabant hac
paſsione, uel mẽbri quod laſſatur ſenſus impedit̃,
uel in quibuſdã motus, uel utrũq; ſimul. & in plu-
ribus eorum nunquam in hac ſpecie locus puta-
batur eſſe dubietatis. quoniam quidẽ non dubita
tur quod in neruis qui uadunt ad membra, in qui C
bus accidit ægritudo quando ingreditur malitia,
noceat ſenſui & motui. Duæ uero ſpecies aliæ nõ
putabant̃, donec reperi ſecundum quem modum
erãt in membris corporis in quibus accidit illud
& non in alijs. quoniam hoc quidem nullatenus
accidit in omnibus membris: ob hoc, ꝙ non repe
ritur in omnibus membris neruus qui ſenſum tri
buat & motũ lacerto qui eſt in mẽbro patiẽte, pręter
quã neruus qui ſenſum tribuit cuti, mẽbrum ſi
quidem illud includenti.

De motu uirgę.

Et iam narraui omnia iſta quæ apparẽt ex iſtis
rebus in libro meo de anatomia. Et qui indagatur
de iſtis rebus remouet hæſitationẽ earum. & pa-
tet eſſe eius per hoc quod apparet in anatomia. Et
quædam harum rerum magis congruit ut per dia D
lecticam diſcutiantur. niſi quia cum hoc ad hoc a-
natomia iuuamur, utpote linguæ prolixitas, do-
nec emineat ori. Et ſatyriaſis quæ accidit in pue-
ris. & in quibuſdam eſt uelocior, quando intuen-
tur quam amant, aut imaginantur eam. Quia cau
ſa augmenti ex utroq; modo eſt difficilis, ſiue ex
uolũtate fiat hominis, ſiue naturaliter ſine uolun-
tate. Et in omnibus motibus qui fiunt uolunta-
te, nihil obſcurius & dubitabilius hoc. Quoniam
in pueris ego uideo, nedum in alijs, quãdo ipſi uo
lunt aliquod membrum ex membris ſuis replica-
re, aut diſtendere, aut in partẽ declinare, hoc qui-
dem faciant ex uoluntate. & hoc quidem ipſi fa-
ciunt per lacertum qui deſtinatur illi motui & ap-

A propriatur, licet ipſi quidem lacertum illum igno
rent. & non ipſi tantum, ſed etiam multi medico-
rum. Et illud eſt, quoniam inuenio membra cor-
poris moueri per lacertũ, cui creator qui nos crea
uit, & plaſmauit, & in omni tempore præſens eſt
nobis, prudenter indidit potentiã mouẽdi. Quan
do igitur aliquem uolumus motũ, mouet lacer-
tum quem ad hunc plaſmauit & creauit. & decla
raui in libro meo de iuuamẽto membrorũ, quod
creauit nos non ſolum prudens ſcire quid opor-
tebat melius agere, immo cum prudentia habuit
potentiam, qua quidem nihil ei de hoc quod me
lius et competentius prouidit eſſe defuit agendũ.
& bonitatem ac largitatem, in qua nulla fuit aua-
ritia creandi quod melius eſt. & imperſcrutabile
B uidetur opus, creatoris eſſe ueraciter ſcire. & qua
liter ineſt corporibus animaliũ. ueruntamen non
eſt quippe licitum dicere eum non uiuere uel non
agere. immo utiq; eſt ſumme prudens & potẽs ac
benignus ſicut iam declarauimus: & ſi notum eſt
& publicum quod in omnibus corporibus eſt a-
nimalium, ſicut quidam putant, uerbum iſtud in-
ducit ad hoc, quod duę ſunt in corporibus anima
lium animæ. quarum una creatur naturaliter &
plaſmatur omnibus membris, & eſt præpoſita o-
mnibus quidem uoluntatib. eius ex quibus actio
nes procedunt per motum lacertorum, qui depu-
tantur illis actionibus proprie. Alia uero eſt ani-
ma, qua uoluntas ineſt actionum. Quidam tamen
hoc reſpuentes non fuerunt contenti hoc, & ab
C ipſo fugerunt. dicentes quod anima qua quidem
uoluntas exiſtit, eſt illa quæ per ſe & ſuam eſſenti-
am uniuerſa corporis mẽbra imaginat̃, ut quod
uoluerit de actionibus compleatur. Et huiuſmo-
di quidem dicti apparet peremptio, propterea ꝙ
ſi in nobis eſſet hęc anima, ignoraremus cũ igno-
rantia actionũ inuenire an illi quidem lacerti ſint;
aut nõ ſint. Et ex eo quod competit ei quod dixi-
mus eſt quidem quoniã illud quod diximus, non
ſolum eſt uerũ in animis hominũ uerumetiã in a-
nimalibus remotioribus intellectu, hoc eſt in bru
tis, ut aſini, oues, porci. adeo quippe ut animas ha
beant in ſumma potẽtia, & prudentia, et bonitate
ac largitate, iuxta quod expoſcit natura corporũ
aut creatura exigit. Et ſi nos quoq; cætera dimiſe-
D rimus animalia, & ſimus homine cõtenti, cui quo
rundam animaliũ comparatione intellectus attri-
buit proprie †infra illa, uidebimus ꝙ uita in actio- (*aliàs circũſcri*
nibus quę fiũt à uoluntate, conſiſtit. nec in alijs li- *ptis illis*)
quet actionibus, & nõ nobilioribus. atq; præcipuis.
Congruit igit̃ ut dicatur, ꝙ non eſt actio quidem
nobilior homini nec cõuenientior rationi, quàm
ratiocinari ac loqui. & hoc quidem erit cũ diſtin-
ctione quam lingua agit in uoce expedita, ab epi-
glottide †diſtincta. Cum lacertos habeat lingua, (*aliàs deſtinata*)
quorũ quidam ipſam ſurſum attrahũt ad partem
palati ad oris ſuprema. alij uero in cõtrariam eius
partem trahunt eam, donec ad inferiorem depo-
nant mandibulam. lacertos quoq; alios habet ꝗ
plures, qui ad utrãq; partem eam declinãt. neq; ali

quis eſt puerorum, neq; adultorum, & eorundem
qui anatomiam inſpiciunt, qui lacertos linguę no
uerint, quando uoluerit aliquod nominū pronun
ciare. uerbi gratia ſi dicat Petrus, quod ualeat pri-
us excogitare & intelligere quo lacerto & quo
motuum illud nomen profert. Conuenit igitur &
competit, ut muſculus cui libido fuerit irrogata,
ſecundum hanc rationē incurrat ſatyriaſim, quan
do libidinem autumat & imaginatur per aptitudi
nem rei ad hoc. Et quod membrorū corporis im-
mutatio imitatur animæ immutationē, non in mo
tibus tantum, ſed in alteratione coloris erit in-
ſtar huiuſmodi. Et ante modos huiuſmodi altera
tionum, quædam ſunt alterationes quæ fiunt ca-
lore & frigore. & ex hoc eſt quod ſæpe contingit
diminutio ei quem arripit timor ſubitus, uel hor-
ror, uel anguſtia. Et ex hoc arguerunt quidam, di
centes quod animæ quidem non ſunt aliquid per
ſe exiſtens, adueniēs corpori, ut poſsibile ſit abſq;
corporibus exiſtere, uerū animę ſunt quid ex cor-
pore. Et quoniam hi inueſtigauerūt de loco quid
ſit, diuerſificati ſunt diuerſificatione non modica.
quidam enim dixerunt quod eſt ſpiritus. & quidā
ipſorum dixerunt quod eſt alia maneries de com
miſtione elementorum, quam unuſquiſq; eorum
profitetur, aut ex compoſitione eorum. Et quidā
nempe exiſtimauerunt, quod uirtus eſſet ſubſtan
tiæ quę unicuiq; appropriatᷓ animali. & quidam
putauerunt ipſi eidem animali eſſentiam ſibi pro-
priam. uerum ſubſtantiæ quæ ſentiunt & mouen
C tur uoluntate, ſunt illæ quæ animalia nuncupan-
tur. operatio uero eorum quæ operantur ex eis, ſe
cundum epithetum ſubſtantiæ quam habent ex
cōmiſtione elementorum. Et iam ſententias in li-
bro noſtro elementorum cæteras deteximus ſe-
cundum ſententiam Hipp. cum uera ſit iſtorū ſen
tentia, qui dixerunt quod ſubſtantia generationi
& corruptioni ſubiecta, qualitatibus iiij. ca. frigi.
ſic. & humid. & non alijs immutatur. Inquirere
autem de anima an eius ſubſtantia ſit corporea,
neq; ceſſet quando corpus accidit alicuius rei a-
nimalis deſcendere in ea: aut ſit aliquid corpori
continuū quod cum corpore accidit: aut ſperma-
tis ſit uirtus & potentia aliqua, cui conueniāt qui
dem cū creatione corporis accidēt ia animę, relin-
D quo hoc illis qui de ſe exiſtimant ꝙ hoc ſciunt ue-
raciter. Satyriaſis autē uirgæ ſcio manifeſte quod
fit uoluntate. & fortaſſe imaginatione tantum. Si
militer ſcio ab ore cuiuslibet hominis egredi lin-
guam quando hanc actionem uult. Cauſæ autem
propinquę, hac appellatione appellantur à peritis
& ſapientibus uiris in hoc ca. & ſubtilis ſpecula-
tionis. Merito autem dixerūt ꝙ earum cauſę duæ
ſunt ſimplices & una compoſita. Cauſę duæ ſim-
plices ſunt, quod ab arterijs ſpiritus ad iſta duo
membra deſtinantur, cum ſint rara & poroſa inte
rius ſcilicet uirga uirilis & lingua. uel à ſe habēt ut
erigantᷓ & dilatētur. & utriuſq; erectio ſequitur et
comitatᷓ ſpiritū intra uenas exiſtentē uſq; ad exte-
riora utriuſq;. & pori qui ſunt inter utranq;, neceſ-

A ſitate uacuitatis implentur. Sic enim uirgæ uirilis
impletio fit ab imaginatiōe et uoluntate. & diſten
ſio quidem uehemēs habitudine & ualida, prout
dicunt & teſtantur medici conſiderantes anato-
miam, lacertis aliquibus attribuitur paruis, & ſpi
ritibus qui continentur in arterijs. Et eodem mo-
do fit in lingua quando erigitᷓ & dilatatur, ei qui-
dem continue ſpiritus immittūtur, cum eo etiam
quod aliqui lacerti in ea habitudine diſtendūtur.
Veritati quidem huiuſmodi dicti atteſtatur, quod
arteriæ in lingua & uirga uirili confixæ, maiores
ꝙ in cæteris membris exiſtūt. Cauebo ergo eum
qui uerbū meū hoc audit, † ne quippe abhorreat *dicās ne quippe oberret*
uerbum meū, exiſtimando quod arteriæ ſpiritum
quidē duntaxat cōtinent, ſicut Eraſiſtratus exiſti-
B mauit, ſed ſępius dixi, ꝙ in arterijs ſanguis ſub-
tilis continetur † calidus, cum ſubſtantia quip- *dicās clarus*
pe aerea. & extrema uenarum orificia ſunt adeo
ſtricta, quod id quod ab eis egreditur ſpiritus eſt
tantum. Et poteris quidem præcognoſcere quod
de duobus dictis propinquius exiſtit ueritati. &
magis elegi uerbū illius qui dixit, quod diſtenſio
uirgæ uirilis non eſt minor cauſa, ꝙ illius qui di-
xit, quod ab arterijs quidē ſpiritus deſtinantur ad
uirgam uirilem & linguam per id quod narrabo,
Quod eſt quia præſumet aliquis & anticipabit di
cere, quod unumquodq; membrū, ſuijpſius inten-
dit commodo & reparationi. & hoc quidem non
ſolum eſt ſufficiens, ſed & uerum. ſed quod dicitᷓ
ꝙ membrum, alterius intendat commodo, modū
C & quantitatem naturæ excedit, cum hoc quippe
in hominibus cunctis nō reperiatur, nedū in bru-
tis. Et hoc quidē declarauimus ſufficienter in lib.
noſtro de uirtutibus naturalibus. Et quod hoc af-
firmat & aſſerit, eſt ꝙ ſtomachus nequaquam ci-
baria digerit, ut per hoc intendat omnia membra
animalis reparare. neq; hepar quoq; cibum alte-
rat hac intentiōe & immutat à ſtomacho progreſ
ſum ad ipſum, ut conuertat in ſanguinē, & ad cæ-
tera membra mittat. Similiter quoq; cor, non qui-
dem pulſus actio prodit ab eo pro alio mēbro, ſed
pro ſui commodo. Quod autem dictum eſt ueriſi
milius ſententię naturali, ut dicatur ꝙ unūquodq;
membrū attrahat ſibi quod cōuenit ei, ut ex ipſo
nutriatur. deinde illud immutat quod attraxit, &
D retinet, & aſsimulat ſibi, & expellit à ſe quod eſt ſi
bi diuerſum. Quod uero dicitur ꝙ unūquodq; mē
brum non intendit quidē reparatiōi ſuę, ſed quic-
quid operatur, operatur ut præſtet obſequiū alijs
membris, non eſt uerū. Cū ergo hoc ſit unū de ijs
quæ in libro noſtro de uirtutibus naturalibus de-
clarauimus, oportet ergo ut principium repletio-
nis accidat quidem membris quæ implentur, nō
ex arterijs ſicut quidam dixerunt: uerum ipſamet
membra cum habeāt erigi, & proprie dilatari, at-
trahunt ſpiritus ab arterijs, & implentur ex eis.

De motu linguæ.

Virga uero uirilis augetur manifeſte & fit ma
gna, ſuſcipiendo augmentum non ſolum in longi
tudine, uerum etiam in circuitione. Sed linguam
uidemus

uidemus in longitudine diſtendi quando ab ore educitur, non tamē augeri in omne corpus ſuum, quemadmodum uirga uirilis. Similiter quoque non uidetur ab ore uniformiter egredi, quando fortius homo quàm poteſt os ſuū aperit, aut quādo penitus † extat apertum aut quando inter duas habitudines mediocriter ſe habet. (al. non exiſtat) Quoniam in ipſo cuius eſt os apertum fortiter, ac ualde plus quàm poſsit, inuoluitur in inferiori labio intantum, quod ſi conetur quantum poteſt eam eleuare non ualebit eam adaptare ut ad figuram attingat mediocrem, propter hoc quod mandibula quidem inferior concomitabitur eam, donec claudatur os. quoniam actio in aperiendo os & in claudendo, eſt huius mandibulæ tantum, ſuperiori quidem mandibula quieſcente. & maxime quando aliquis quæſierit linguam eleuare ſurſum cum conamine, donec exterius inuoluatur ſuper labium ſuperius, eam concomitatur mandibula inferior, donec concurrant labia et os claudatur: & hoc fit quia uinculum linguæ eſt ex parte inferiori anterius. deinde poſt ipſum eſt extremitas linguæ abſoluta, qua fit proprie diſtinctio uocis, ut fiat pronunciatio & locutio. Et hæc extremitas eſt quæ egreditur exterius ab ore. cum oris apertio quidem fiat, quando mandibula inferior inferius attrahitur, & lingua mandibulę ſigillatur, cum ſit ei ex parte inferiori tota continuata. Oportet igitur ut non extrahatur extremitas linguæ ſurſum in illa habitudine, cum uinculum ab inferiori attrahat ipſam & prohibeat. Et ſecundum hanc rationem, ſi aliquis quæſierit uiolenter linguam ſuam ſurſum eleuare, uidebit mādibulam ſuam inferiorem ſequi eam & appropinquare mandibulæ ſuperiori. & attinget hoc quoque concluſionem oris. Cumq́ iam præmiſimus hoc, cōcludemus ſermonem noſtrum ſicut oportet concluſione ſua. & narrabimus hæſitationem quæ accidit nobis de eſſe linguæ. Et dignum fuit, & merito accidit nobis, cum nō inueniamus cauſam propter quam lingua prolixaẗ, donec ab ore quidem exeat. Nec reſponſio quam uidemus egrediẗ ab illa ambiguitate. Scimus enim quod lacertus mouēs linguam, ſumit principium ex partibus tunicæ nodi gutturis, & oſsis quod aſsimulatur lambda literæ. Ideo oportebat tunc neceſſario, ut ſi lingua attrahatur ad illas partes, aſcendat interdum per lacertos qui continuanẗ ei deſuper. & humilietur per lacertū qui continuaẗ ei deorſum, quando ipſe ad ſe attrahit. & declinat interdum, deuiando ad aliquam partium per lacertum qui circundat quidem in duas partes. Cum ergo anatomiam inſpicientes in hoc cōueniant, quod nullus motus obedit uoluntati, niſi motus lacerti tantum, nec aliquis lacertus linguæ continuatus diſtendit eam, donec adducat eam extra os, tunc merito in titubatione incidimus, quando ſcire uolumus qualiter actio fiat linguæ. Et ſi motus aliquis poſſet in corporib. animalis inueniri qui uoluntate fieret abſq́ aliquo lacerto, nō incideret in A hanc quæſtionem aliquid ambiguitatis.

De motu uomitus & deuorationis.

Oportet ergo de † hoc inquiſitione uehementi inquirere, donec ad ueritatē pertingamus huius rei. (aliàs hac) Et inſpiciamus ſi forte inueniant in alijs quoq; membris motus uoluntates animalis imitātes. & non ſolū uolūtates eius, uerum id quod imaginamur exiſtimādo, ſicut in uirga fit uirili. quia impletur corpus rarificatū ex uēto uelociter ac leuiter, deinde ad tantū attingit motum, ꝙ impletione ſui creſcit. Et tu poteris ſcire, ꝙ motus uoluntarius nō eſt ſolius lacerti, manifeſtius ex animali quod ruminat. quia hoc animal poſtquam implet uentrem ſuū herbis, aut ex alio nutrimento, redit in idem, & erigit ipſum paulatim ex eo quod trāſglutiuit ad os ſuū, ut molat ipſum & terat B actiōe ruminationis. Quidā etiam hominū intendunt euomere quod potauerūt prẹter conatū uehementē, uolentes expellere facile ac uelociter, ut nō oporteat eos caput cōquaſſare, ſicut alij faciūt. & nō egeāt membrorū prouocatione quibus euomitur, neq; eorū diſtenſione. Et manifeſtum eſt hoc procedere ex eis, qui inſtructi ſunt in hac actiōe pluſquam alij. & cōſueuerūt omni die quando exeunt a balneo euomitare, & ſumūt potum ante cibū. Quod ſi aliquis dixerit ꝙ œſophagus obedit uolūtati in huius actionibus, & ſi dixerit ꝙ ſtomachus obſequitur uolūtati, & ſi dicat ꝙ uterq; ei obſequitur, nihil in hoc caſu refert in quo ſumus inter hęc, niſi quia alio modo ꝙ oportet inquiriẗ, cū intenderi C mus inueſtigare de motu membrorū. et nō ſumus quidē contēti perſpicere ex quibus mēbris illi fiāt motus, † quin cōſideremus cum hoc ſecundū quē modū fiat actio illorum. (aliàs cum) Et uideo manifeſte in lingua & in generationis inſtrumentis illa eadē mēbra quæ moueņẗ. & cum hoc quoq; uideo ſcientia manifeſta, quod actio linguæ quæ accidit quādo ducitur ab ore, uoluntati quidē obſequiẗ: actio uero generationis inſtrumentorum nō fit à uoluntate tantū, ſed ſæpius ſine uolūtate, obſequēdo ei quod anima format & imaginaẗ. In animali quoque ruminante & in euomēte facile, merito quiſquis fuerit quæſiuit an illa actio fuerit ſolius œſophagi uel ſtomachi & ſimiliter habitudo in uolūtate. Iam diuerſificati ſunt homines in hoc. & qui D dam eorū actionē eius attractioni ſtomachi attribuunt. Et quidam eorum attribuunt eam cōpreſſioni quidem œſophagi, qua cōprimitur id quod diſcurrit per ipſum & coartatur. Qui autem in ſermone ſuo diſtinxit, & perſcrutatus eſt breuiter actionem membrorum, dixit quod œſophagus ex duabus componitur tunicis: una intrinſeca, quæ quidem obedit ſtomacho, per quam ipſe attrahit quod tranſglutitur, ſicut quod per manum trahit aliquis. Alia uero extrinſeca impellit comprimēdo circumquaq; rem quæ tranſglutitur, donec ad ſtomachum perueniat, quemadmodum coqui faciunt, quādo manibus ſuis comprimēdo id quod continent, inteſtina emungunt. Et quidam uiderunt quod utraq; tunica œſophagi agit in trāſglutiendo

tiendo, niſi quia maior uirtus ac dignior in hac actione, eſt in interiori tunica. & exterior ei facile ſuffragatur. Et iam quidē declaraui in libro meo de uirtutibus naturalibus, quod præcipua uirtus, & maior, & dignior, quę ad trāſgluriendum operatur, eſt quidē tunicę intrinſecæ œſophagi. actio autem quæ eſt in tempore uomitus, quæ eſt contraria trāſglutioni, fit quidem per aliam tunicam ſcilicet extrinſecā. Oportet ergo ut ponamus cauſam in maiori parte, uirtutē quæ eſt in ſtomacho expulſiuam. quæ non eſt uolūtaria, ſed naturalis. & fortaſsis cauſa in illa operatione uirtus eſt uoluntaria. & forte uirtus naturalis in illa habitudine, uirtuti ſuffragatur uoluntariæ facile & modicum. ſed quādo uomitat homo ſine uolūtate cibū, quando eleuat̃ ad orificiū ſtomachi, ſicut accidit pueris dormientibus, oportet quidem exiſtimare quod cauſa in illa actione eſt uirtus expulſiua. & hæc uirtus etiā inuenitur in inteſtinis et ueſica manifeſte & matrice. & inuenit̃ etiā non minus in cęteris membris animalis omnibus. niſi quia in iſtis occultius inuenit̃ adeo ut probatiōe indigeat. Et iam adinuenimus in eis probationes, & fundauimus in libro noſtro de uirtutibus naturalibus.

De motu egerendi & uomendi.

Et ſicut quidā uomitus fit à uirtute naturali ſola, & quidam uel totus uel maxima pars ipſius fit prorſus à uirtute uoluntaria, ita reperitur in euacuatione per inferiorem regionem, id eſt per anū. & in euscuatione quę fit per urinā quādo mingit̃. Duplici quidē actione. fortaſsis enim fiet hoc ab aliquo lacerti iuuamento qui cōgruit ei, extrinſecus condenſando & cōprimendo anum, uel forte abſq; illius lacerti iuuamento fiet ab inteſtinis ut egrediatur egeſtio, uel à ueſica per urinam. & hoc fiet à dormiēte. & prouenit hoc etiam propter uigiliam nimiam. uel propter multam materiā quā quidem cōnnent illa loca. uel propter materię pūctionem, ur demum dimittat̃ abſq; uolūtate. et illa loca non comprimant̃ à lacerto. neq; in illa quidē habitudine quicquā habeant de actione uoluntaria niſi tantū unicam, ſcilicet relaxatiōis actionē. & circulariū impedimentū lacertorum qui continent quidem extrema lacertorū illorū. qui ne fiat abſq; uoluntate purgario, ſolum uirtutem prohibent naturalē in eo qui permanet in ſuo curſu naturali. quod ſi quidē accidat lacertis illis laxatio, aut incidant̃ penitus, donec ſectio totaliter appareat, & egeſtio quidem & urina tunc progreditur prorſus abſq; uolunrate. Et iam quidam in hoc loco lingium induxerūt, ut uincere uideantur, non ex eo quod ſequerent̃ inde commodum, interrogantes an actionis lacerti laxatio, comprimentis orificia meatuum, & impedimentū eius, de actione computentur uoluntaria. & dixerunt quod actio quidē lacerti ſirper diſtenſionē eius & incuruationem, & non per relaxationē. Congruit itaq; in hoc capitulo ſententia eorum qui ſenniūt quod rerum uirtutes æſtimandæ ſunt. cum in eis iam conueniatur inquirere de nominibus. reſtat au-

A tem concordes ſimus quod lacerti quādo meatuū extremitates cōprimuntur, nō egreditur quicquā ab eis. quando uero ab eius actione arcetur, quod in illis exnini meatibus egreditur. merito igit̃ dicit obiector, quod illud quod egreditur quidē ab illis meatibus quando relaxano uincir, illi quippe lacerto conringit actio non uoluntaria, quæ fit per uirtutē tantum naturalem. & quod egreditur ab eis, eo in ſua manente cōplexione, quando ſuffragatur lacertus illis cōueniens inſtrumentis extrinſecus, actio fit uoluntaria, ueraciter erit ſecundum primam intentionem, uel uiam, uel ſemitam primam, uel qualiter uoluerit nominare. Et ſiquidem intendit uoluntate ſua, illorum lacertorū impedire uel laxare actionem, ipſis in ſua natura nō B permanentibus, illud quod egreditur, actio uolūtaria per ſecūdam intentionem & uiam ſecundā, non primam appellatur.

De membris quæ mouentur motu uoluntario.

Et ſub hoc occupationis genere multa continentur alia dubia. immo quidem, ſi dignius eſt uerū dicere, ſub hoc capitulo omnia quę quidē accidunt & arcentur, à noſtra uoluntate connnentur. quoniam ambulare, currere, calcitrare, & cæterę quæ pedibus actiones perpetrant̃, uoluntariæ dicuntur actiones, per intentionē primam. Similiter actiones quæ manibus agunt̃, uoluntarię dicūtur. uox & locutio dicuntur eſſe à uoluntate, prima quidem intentione. Manuū autem & pedum quietudo & ceſſatio à ſermone, dicuntur actiones C uoluntarię, intentione quippe & ſententia ſecunda. quoniam ſicut quando mēbra noſtra uolumus mouere, eſt illud quod uolumus actio uoluntaria, ita idem etiam quando nolimus ea mouere, erit quidē quod uolumus. & hoc ſequet̃ pręciſionem conſilij apud homines in aliqua actionū uoluntaria. Nec hoc quidem currit in ſermone duntaxat hominū, uerum reperit̃ ad inſtar hoc in ſermone dei ſublimis uiro cōminantis, tempore neceſsitatis pręſenti amico non ſubuenienti, in hunc modum dicentis: nūquid tu præſens fuiſti, ac amico quidē tuo in mortis articulo iam conſtituto non ſubueniſti? deinde me fraudulenter adijſti. egredere à meo ſancto altari. Et quidam hominū non admittūt hunc ſermonem. & exiſtimāt quidē quod D non eſt appellanda cauſa illius quod accidit, niſi quidem actio imprimat aliquid in accidentia illius rei quæ accidit. & cogitur qui hoc dicit uerbū, dicere quod qui ſe ne in exercitum magnū uadat ex regis edicto ad pugnam, & ad ſupponendū ſe periculo, occultat, nullam pœnam meretur. quoniam pugnantes illius exercitus ſi ceciderint, ipſe cadet inter eos ratione cadentiū, nō quia ipſe occultauit ſe ab eis. Et determinaui inter eos qui dicebant uerbū hoc. & inter illos qui aliud uerbū dicebant, hoc modo diſcordiam magnam & ualidam. Et iam orta fuerat ſæpius inter medicos & philoſophos diſcordia atq; altercatio, utrum priuatio uel non factio eſſet quidem cauſa accidentiæ rei quæ accidit. Et doctores legū, & reges, eos qui

qui ſe abſentant à pugna,& eam ſubterfugiũt uo/ A
luntarie,acrius puniũt ꝙ illos qui poſt uictoriam
hoſtium fugiũt.Illi enim qui exiſtimant,quod nõ
eſt aliquid priuatũ cauſa accidentiæ rei, non poſ/
ſunt ratione defendere ſe in aliquo contra illum
qui dicit,quod illi qui ſubterfugiũt pugnam timo
re cædis uel mortis,iuſte puniuntur. ſed contenti
ſunt hoc uerbum dicere,& ipſum ſæpius iterare,
& ſucceſsiue,cum non poſsint declarare atꝗ oſtẽ
dere,quod nequit aliquis eis ſufficiẽter probare,
priuatum licet eſſe cauſam eius quod accidit præ/
ſentialiter.Et quidam medicorũ intendentes hoc
fundamentũ obſeruare, fundauerunt ſe ſuper ip/
ſum.exiſtimantes quod egreſſus egeſtionis & uri
næ quãdo fit abſꝗ uoluntate lacerti qui eſt ſuper
orificia meatuum,actio eſt naturalis,& non uolũ B
taria,neꝗ de actionibus animalibus prorſus. Sed
qui ſophiſtarum relinquit altercationes & contra
rietates,& intendit in eis quæ in arte iuuãt & me/
dicinæ,concedit ei qui uult actiones iſtas appella
re qualitercunꝗ.& intendit inſpicere qualiter ea
quæ iuuant & utilia ſunt duntaxat inueniantur,
quod eſt qualiter hæ fiant actiones.Exempli cau/
ſa quod in ſtomacho & inteſtinis uirtus uiget na
turalis,expellens quidem id quod eis nocet quan
titate ſua uel qualitate nocua. & expellit etiam
cum hoc interceptum in eis,licet non ſit nocuum
quando non iuuat:& hoc quidem in membris in
ſua manentibus natura, quando conſequitur ex
hoc quod cõtinet commodũ per temperantiã. Et
fortaſſe aliquid intendũt expellere mẽbra in tem/ C
pore indebito & non opportuno. & imitatur ipſa
lacertus qui cõprimit & coartat illorum orificia
meatuũ,ut quid expellat donec tranſiliat & egre/
diatur. & ſimiliter quãdo tempus accedit quo ſen
titur ille exitus ſuperfluitatũ,ille quidẽ lacertus re
linquitur ac remittitur. demum quieſcit ab actio/
ne ſua,de quo ſermo pręceſsit. Nec huius negocij
fecimus mentionem niſi ob id quod ſermo ſe in/
geſsit ex continuo,non quidẽ principaliter ex pri
ma intentione,quæ propoſito quod intendebam
neceſſaria exiſteret præſenti.Nec eſt quidem ab/
ſurdum cum eo quod pręceſsit rememorari quod
ſum narraturus.Quod eſt,quia qui uidet ophthal
miam patientẽ inſuetus hoc uidere,oculi eius pri
mo replentur humiditate. & ſi diutius inſpiciat, D
ophthalmiã quoꝗ incurrit & ipſe.quia oculi for/
midantes ęgritudinem debilitantur ex illa. & eua
neſcit uirtus illorum eſſentialis adeo,ut aliquid ab
oculis admittat uicinis,qui ſibi contuant quando
fuerit in eis ſuperfluus humor atꝗ prauus.Et iam
quidem hoc innuit Hippocrates & his ſimilia ex
eo,quod corpori communicat cogitatio,& com/
patitur in accidentibus,ſermone quem ſcripſit in
libro humorum huiuſmodi.Et fortaſſe quidem ui
det homo ſerpentem ſubito,& in colore ſuo acci
dit pallor.Et fortaſſe quis incedens ſuper apicem
pinnaculi aut montis excelſi,timet,& pedes eius
tremunt.Similiter quoꝗ homo uidet alium min/
gentem,aut egerẽtem,aut pandiculationes agen

A tem,& ad hoc prouocatur idem operari. quaſi in
membris ipſis uiſio ſit intellectus & inſpectio. Et
manifeſtius hoc declaratur ac liquidius ſicut dixi
in actionibus quæ fiunt in lacertis. quoniam illas
actiones agunt pueri,nedum adulti,quãdo uoces
imitantur,quales alios audiunt proferentes,cum
ignorent ipſi lacertos linguam mouentes,adeo ut
incidãt uocẽ inciſione locutionẽ formante. ſimili
ter accidit inſpiratio & expiratio,anhelante lacer
tũ quo hoc operaẽ ignorãte.Nõ eſt ergo mirandũ
linguam quidem moueri à lacerto uoluntate dun
taxat.ſed in ea uirtutẽ eſſe, qua quidem perpẽdit
quod appetit intellectus,adeo ut moueat ſeipſam
motu,ut ab ore quid educatur † cõpetenti. Et iam *aliàs concepti*
quidem pręd ixi qualiter hoc fiat.et cauſamquidẽ
B quomodo hoc fit,ſcilicet linguę raritatẽ ac poro/
ſitatẽ eiꝰ,ſicut in uirga uirili. Sed quia poroſitates
in uirga uirili ampliores exiſtunt, augmentũ uir/
gæ uirilis immenſum,multam aeris comitaẽ ſub/
ſtantiam. linguę uero poroſitates modicæ. Ideoꝗ
nõ accidũt in ea raritates multę uel magnę. Et hu
ius generis quidẽ eſt quod de dolore quęriẽ:quid
nanꝗ eſt,quod illud quod quidẽ incurrit occupa
tus ex aliquo,& negocioſus in loco in quo eſt, a/
poſtema eſt minus. Quãdo ergo euacuaẽ, cum eo
quoꝗ ꝙ ab eo non deſiſtit augmentaẽ. Quidã aũt
dixerunt quod pars animę diſpoſitiua & ordina/
tiua qua fit ordinatio,quia cauſa motus exiſtit uo
luntarij,& ſenſuũ omniũ membrorũ ſenſibilium,
quãdo cogitatiõe detineẽ et occupaẽ alicuius rei,
C retardat pręuentionẽ. Et quidã dixerunt quod in
ipſis mẽbris eſt quędã uirtus. quãdo ergo illa pars
ad anguſtiã peruenit:† ordinatã animæ, & debili/ *al. ordinatiua*
taẽ, & euaneſcit,et etiam laxaẽ.res autẽ debilitata
et euaneſcẽs,habet neceſſe ut cõtra id quod nocet
ei ualidius inſurgat. Et hoc quidẽ excogitauit uir
quidam philoſophus, cuius philoſophia atꝗ pru
dentia pura quidẽ & nõ turbata fuit, neꝗ inuidia
ducebaẽ,ueritatẽ ſecutus nõ uerbo tantũ, ſed etiã
opere. Percuſsionẽ ſuſtinuit is in femore, ex qua
ſibi cõtigit apoſtema. Factum eſt ergo per hoc in
quo dubitauit.et illud fuit,quoniã mirabaẽ ad plu
rimũ qualiter languor eius nocte magis intende/
baẽ, cum etiam maioribus uteretur remedijs in te
nebris,& pedes eius tũc magis ociabanẽ ꝙ in lu/
D ce,& totũ corpus eius erat opertũ & calefactum.
Et ipſe dixit,quod ſicut reuelatũ fuit, illud quidẽ
non fuit niſi quia non erat de nocte alio negocio
occupatus uidendi uel audiẽdi, neꝗ aliquid agen
di, neꝗ in aliquo proſpiciẽdi, nec cogitãdi. ſed e/
ius cogitatio conuertebaẽ in apoſtema coxæ dun
taxat. Et dixit ꝙ acciderat ei apoſtema prius ſe/
mel in oculis ſuis,& dolebat noctu uehementius.
& illud eſt quoniã ſicut quãdo oculus ſanus aſpi/
cit aliũ oculum ęgrotũ:et intẽdit circa ęgritudinẽ
cogitare & imaginari,etiam ipſe oculis ægrotat.
Sic ita nõ eſt mirandũ ut cogitatio opereẽ ac ima/
ginatio illud. & quãuis ſit in ægritudine femoris,
quia diſpoſitio eius, licet admodũ ſit modica, tũc
tamẽ ægritudo intenditur & augmentaẽ. Hæ autẽ

tes

res, licet ad ueritatem earum non attingamus perfecta probatione, quod tamen de eis dicimus firme, eſt ſufficiens. & poſsibile eſt ut non ſit ſufficiens tantum, ſed uerum.

De motu palpebrarum.

Et iam tempus eſt ut ad aliam ſpeciem motuū liquidorum redeamus, ac ſi ſit conuerſio eius quod narrauimus. quoniam ſicut quædam membra reguntur in uirtutibus naturalibus, & motus in eis apparent animales, uel actionibus permiſti naturalibus: ſic inuenio alia membra, quaſi uoluntatē ſequentia, & uolūtas eis prædominatur dominio manifeſto. & cum hoc inuenio quod permiſcētur eis motus naturales, ſicut † motus palpebrarum. [aliàs motibus] quoniam quidem hæc actio erit in pluribus hominibus abſq; uoluntate. & nō reperies aliquē fere, qui ſic arceat palpebras ſuas, ut nō moueat eas. & apertis permaneat oculis uſq; dum uelit eos claudere. & claudat niſi raro.

De motu clibani pectoris in tuſsi, riſu, & ſternutatione.

Et iam inuenimus quoq; in motu clibani pectoris totius in tēpore tuſsis, riſus, ac ſternutationis, locum ambiguitatis. Et hoc quidem eſt, quoniam iſtud membrū animalis mouetur utique ſemper per lacertum. & initiū motus lacerti mouentis ipſum, procedit à fundamēto neruorum & origine illorum. adeo quod homo ſi intēderet illis neruis, & illos amputaret omnes, incōtinenti prępediretur anhelitus illius animalis. Et ſiquis uoluerit forti conamine tuſsi reſiſtere, ut fortaſsis ualeat anhelitum arcere ac continere propter tuſsim paululū, ſi fortis fuerit uirtus in arcendo & comprimendo anhelitum ſuum dominando ei, diuturniori tamē tempore non poterit reſiſtere quin deficiat & uincatur, donec ſiue uelit ſiue nolit tuſsiat. Similiter fit in ſternutatione. quoniam nequit actor eius ipſam comprimere quando uiolenter inuadit. Eodē quoq; modo hoc quidem inueſtigatur & anhelitus. Et quidam exiſtimauerunt ꝙ anhelitus eſſet actio naturalis, nō uoluntaria, ob id ſiquidē, quia uiderunt eam in ſoporato & apoplectico. Et iam ſufficienter quidē expoſuimus de anhelitu in tractа. ij. libri noſtri de motu lacertorum. & librū noſtrū inſpicienti cōpetit quod ibi diximus de anhelitu, ad tuſsim reducere & ſternutationem. Riſus autem incitatus ex eo, quod ſuperficialia tangunt̃ loca ſub axillis, & uolæ pedum, non quidem ſub hoc capitulo comprehendit̃. neq; uideo quidē ad cognoſcendam cauſam, propter quam ſi tangant̃ huiuſmodi loca, huiuſcemodi tactu moueant motu huiuſmodi: uelut quando aliquid uidetur riſibile: uel auditur ſecundum aliquam † ſemitam penitus. [aliàs fœnicam] nec ad cognoſcendam cauſam propter quā quādo ſimilia uiderimus iſtis uel audierimus, corpus prorumpit in motum riſus. & ſi uelimus arceri ab eo, & continere quanto poſſumus conamine ſoliciti. Tuſsis uero, ſternutatiōis, oſcitationis, ſingultus, pandiculationis habitudinem narraui quidem in cauſis accidentium.

De motu gutturis in deglutiendo.

Contentus ſum autē impræſentiarum ponere quidem exemplum ad inquiſitionē aperiendam de actionibus ambiguis, de quibus hęſitatur quo modo fiant. Et iam aliquid ex hoc narraui in trac. ij. libri mei de anatomia uiuorum animaliū. Nūc autē narrabo modum in alia ſpecie animaliū, cauſa quippe exercitij, cōſcius inter omnia nihil eſſe utilius ei qui uoluerit acquirere ſecundū habitudinem & modū in arte medicinæ, ut in pluribus exercitetur exēplis. Cū in tranſitu eius quod trāſglutitur in œſophago plures diſcordent, oportet ad inquirendum diligenter intēdere qualiter rei ueritas reperiat̃. Et primo narrabo ex anatomia totā formā œſophagi qualiter ſit. deinde poſtmodum omnia alia membra quæ ſibi continuantur. Et primum eorū quæ ſibi continuant̃ & dignius omnibus eſt ſtomachus. at quidem ſi aliquis dicat œſophagum ipſius eſſe partem, non uerebitur hoc dictum neque uerecūdabitur. ſecundum autē de ijs quæ cōtinuantur œſophago eſt nodus gutturis. demum lingua, atq; os. Et illud eſt, quoniam una tunicarum œſophagi ſcilicet interior in ſua natura neruoſa, cūcta quę ſunt in ore & nodo gutturis inuoluit. & uidetur apparibiliter (quādo id quod tranſglutitur ad ſtomachum, per œſophagū trāſmittitur) de ſuo loco nodus gutturis moueri primo, & ad partem gutturis eleuari. Quādo autem quod trāſglutitum eſt reſidet in fundo ſtomachi, nodus gutturis incōtinenti ſubtrahitur, donec ad priſtinum locum redeat. Et ex hoc quidem quod apparet in hoc capitulo nobis aperitur initiū inquiſitionis. & oritur quæſtio an nodus gutturis tres habeat partes, quæ ſint, nomen non habens, peltaris, et cymbalaris. & an nodus gutturis in aliquo ſuffragetur, ſemetipſum erigendo ad trāſgluttiendum nutrimentum. an quidem moueatur motu aliquo quē agit & operatur deuoratio. poſtquā autem cogitauit ille qui magnæ fuit inueſtigationis in inquiſitione huiuſmodi actionis, quod antecedit deuoratio trāſitum eius quod tranſglutitur in ore & gutture, indagauit an in motu nodi gutturis ſit aliquod inſtrumentorum quod actionem operetur illam, ſcilicet trāſitum nutrimenti in ore & gutture: an non ſit ad hanc cauſam poſsibile ut nodus gutturis attrahat̃ ſurſum: ſed ſequatur neceſſario motum membrorum quibus fit tranſitus nutrimenti in œſophago. deinde neſcio qualiter diſcordauerūt, ut quidam eſſent quibuſdā cōtrarij. Et duæ illarum ſectarum † antiquiores, à ueritate fuerūt remotiores. [al. præſumptuoſæ] quæ iudicarunt quod nodi gutturis eleuatio atq; erectio motum quidem linguæ contingit, qui mouet eam immittendo quod tranſglutĩt, donec ipſum ad œſophagum perducit. Et qui fuit ex illis in anatomia profundior, ipſe quidem exiſtimauit quod lingua quando magis flectĩt in tranſglutiendo, ſurſum attrahit duos lacertos. & attrahunt ſurſum illi duo lacerti nodū gutturis per attractionem ſuam. quoniā inter radicē linguæ et nodū gutturis infigunt̃. propterea

quidem

quidem quod continuantur chartilagini quæ ſcu-
to aſsimilat̃.Et aſſertores huius uerbi exiſtimant
quod duæ duorum lacertorum extremitates ho-
rum deſinãt in chartilaginem. Cum omnes ergo
qui profitentur anatomiam in hoc quidem cõmu
nicent,quod cuiuſq; lacerti corpus quãdo opera-
tur & agit,uerſus caput ſuum retrahitur, non eſt
ergo mirandum,ſi quando lingua incuruatur in
initio deuorationis totaliter illorum lacertorum
uerſus caput, eorum corpora unũquodq; duorũ
ſurſum cõtrahit,& loca eorum iuxta linguam, &
ſecum quoq; chartilaginem ſurſum ſcuto ſimilẽ.
Cum ergo reſiduæ chartilagines duæ nodi guttu
ris huic continuentur chartilagini, totus idcirco
nodus gutturis eleuat̃ atq; erigitur. Quod ſi res
ſicut exiſtimarũt quod apparebat in anatomia ſe
haberet,uerbum quod dixerũt omnibus quæ di-
xerant ſufficiẽtius eſſet. Sed quia duo lacerti qui
chartilagini quidem continuãtur ſcuto ſimili, nõ
continuantur utiq; cum lingua,ſed capitum eorũ
origo exiſtit à duobus oſsis lateribus quod lamb-
da literæ græcæ aſsimilatur, eorũ patet error. qui
quidem exiſtimauerũt quod chartilago nodi gut
turis aſsimilata ſcuto mouetur, ſiquidẽ motu lin-
guæ per attractionem duorum lacertorum, quos
prædiximus, ſurſum. Et quamuis etiam cum hoc
quod exiſtimauerũt,uerum exiſteret quod appa-
rebat in anatomia,non quidem cum chartilagine
ſcutea ſurſum quidem attracta duæ chartilagines
reſiduæ de chartilaginibus nodi gutturis attrahe-
rentur, cum in eis diſtinctiones eſſent manifeſtæ
ualde inter quaſdã chartilagines adinuicẽ. Quod
ſi quidem in animali intendas mortuo illos duos
lacertos ſurſum trahere, uidebis & chartilagi-
nem unicam ſurſum trahi parum: & non uide-
bis ipſum mouere nodum gutturis totum per mo
tum eius. Et hoc apparet in cæteris lacertis nodi
gutturis, quoniam unuſquiſq; eorum mouet qui-
dem chartilaginem illam quæ continuatur cũ eo
duntaxat, motu facili ualde. & manifeſtior quidẽ
modus quo deprehenditur error huius ſententię,
eſt quod in animali uiuo apparet. quoniã ſi tu duo
bus illis intendas lacertis, & amputes illos, dein-
de labia coniungas uulneris, & uinculo conſtrin-
gas, & dimittas animal agere quodlibet, uidebis
poſt modicum temporis ipſum trãſglutire cibum
ſuum & potum. & mouebit nodum gutturis ſui
ſicut prius. neq; hoc faceret ſi forte lacertus qui ip
ſum mouet amputaretur. & quod non prolonge-
tur ſpacium temporis inter inciſionẽ illius lacerti
quam facis, & quod de hoc dixi oportet uidere.
Eſt ergo ut animal quod incidis & ſcarificas pri-
us affligas fame uel ſiti: & quod de hoc dixi eſt ſu
perfluum, quo ad illud quod neceſſe habetur cum
eorum ignorantia. cum quidem eſſe duorum ca-
pitum duorum lacertorum ſolum ſufficiat ad er-
rorem huiuſmodi ſententiæ & conſilij detegen-
dum. quoniam quidem hos duos lacertos infi-
xos eſſe uideo in duobus lateribus oſsis lambdæ
literę aſsimilatis. & duos alios lacertos uideo à

A ſummo uniuſcuiuſq; laterum illius oſsis oriũdos,
abinde uerſus linguam tendentes, duobus quip-
pe lacertis † cõtinuatos ad nodum gutturis diſcur al. cõtinuatis
rentibus. Et uidet̃ mihi q̃ decepti ſunt & erraue-
runt in anatomia ſimiarum. quoniam in hoc qui-
dem animali reperiunt̃ duo capita duorum lacer-
torum ſuperiorum iuncta duobus duorum lacer-
torum capitibus inferiorũ ita, quod ſe contangũt,
quãdo animal carnoſum extiterit & delicatũ. &
hoc erit præ anguſtia duorum laterũ oſsis lamb-
da literæ græcę ſimilis, & ſubtilitate utriuſque. In
animali uero cuius duo latera huius oſsis fuerint
lata, tu quidem capita iſtorum duorum lacertorũ
uidebis adinuicem ſeiuncta manifeſte. et maxime
quando animal extiterit magnum, ut taurus & ſi-
B milia. Et inter illa capita, diſtantia quoq; longitu-
dinis eſt ſenſibilis in omnibus animalibus denta-
tis. ſtudeas igitur exerceri quidẽ primo in huiuſ-
modi ſpeciebus animalis, ut inter capita lacerto-
rum horũ de quibus fui locutus bene diſtinguas.
deinde hoc idem in equis, & in cæteris habentib.
ungues coneris. Quando igitur hoc feceris, pote-
ris inter utrunq; bene diſtinguere. In ſimijs etiam
facile. & maxime quidem ſi prius exercueris in ſi
mijs quarum capita capitibus canum aſsimilan-
tur. Et quando fuerit animal antiquius & macri-
us, anatomiã omnium lacertorũ melius perſcru-
taberis. Poſt autẽ q̃ perfecte deprehẽdimus & ue
re ſcimus quod huiuſmodi uerbi ꝓfeſſores quod
perſcrutati ſumus errauerunt in eo: cõſideremus
C igitur an ab alia re quæ ſit in ore de membris, ſit
cauſa attractionis & erectiõis nodi gutturis tẽpo-
re trãſglutionis. & aperiã inſpectionẽ inquirẽs ſe-
cundo, cum inter ipſum & œſophagum ſit cõmu-
nicatio non modica per tunicam quidem interio
rem, in qua ſubſtantia carnis eſt modica ualde.
deinde ceſſat in ea caro annihilari paulatim, do-
nec ea priuetur penitus. & fit in modũ pelliculæ
ſpiſſę, qua totus nodus tegitur gutturis, & os, &
cum ea tegitur ſuperior pars linguæ. Et iam uidi
ſemel quoſdam brutorum animalium medicos ac
chirurgicos uolẽtes in œſophagũ infundere quę-
dam quibus infunduntur animalia. & tenebatur
eius lingua cũ mandibula fortiter inferiori ita, q̃
non mouebatur. Et memini quorundã quę infun
D duntur hominibus quando apoplexiã incurrũt.
Nos quoq; intẽdimus faucibus oris quidẽ. & po-
nimus quędam in eis cibaria humida liquida. &
in radicẽ linguæ immitto & infundo quod eſt in
uaſe in œſophagũ. & uideo quod nodus gutturis
tunc eleuatur. Et ex hoc patet manifeſte quod ele
uatio nodi gutturis eſt accidens ineuitabile tranſi
tus eius quod tranſit per œſophagum. Et fortaſſe
ponimus in œſophago grana modica rotunda,
quo quidẽ tranſglutiant̃ narcotica, et quędã phar
macica, & quędã quippe quæ alia opera faciunt,
retenta cũ extremitate linguæ, uel interius impul
ſa, ne prohibeat digitos noſtros quibus intermit-
tunt̃ grana, donec ad principiũ perducantur œſo
phagi. neq; tamen ex hoc huiuſmodi ueritas patet

uerbi.uerũetiam ex hoc quod non eſt poſsibile ut A
alius excogiteť modus ꝙ iſte, quẽ dixerũt quidã
in lacertis,quo liceat linguę quando moueť,ad ſe
nodũ gutturis attrahere.Et illud eſt,quoniã cũ ra/
aliás ab iſtis dix linguę,et duo lacerti deſcẽdãt ad ipſam à †duo
bus locis quę prędiximus,oportuit illis duobus la
certis linguã,neq; aliquid aliud moueri.quoniam
uerbi quod autor aſſerebat,ꝙ poſsibile quidẽ erat
nodũ gutturis illis duobus attrahi lacertis ſurſum
deſcẽdentib. ad chartilaginẽ ſcuteã,error eius de/
tectus eſt,& patuit falſitas.Cũ ergo ſit hic quidẽ
exiſtimare aliũ modum quo poſsit hoc ſtare præ/
ter hunc,manifeſte patet hoc eſſe falſum.neq; ali/
quis aliud poterit dicere. Similiter etiam nullus
poterit dicere,niſi quod motus nodi gutturis erit
cum tranſitu eius quod trãſglutitur in œſophago, B
non cum actione linguæ.cum actio quidẽ linguę
trãſitum eius quod in œſophago trãſglunitur,an/
tecedebat.deinde quieſcit et pręperditur tempore
quo cibus in œſophagum trãſit. Reſtat ergo no/
bis indagare cauſam propter quam mouetur no/
dus gutturis cũ tranſitu rei iniectę in œſophago à
principio uſq; ad finẽ, donec incipiat eius motus
quando iniectum inchoat in œſophago trãſire,&
quieſcit quãdo quieſcit illud & reſidet.Et res etiã
patet & manifeſtať ei qui nõ exercuit cogitationẽ
ſuã multo exercitio,quod non poteſt eſſe quin ſit
uno duorũ modorũ, ſiue ꝙ nodus gutturis innatũ
habeat intellectũ quo moueat ſeipſum, cũ uideat
hoc eſſe ſibi melius ac dignius.ſiue ꝙ eleueť per at
tractionẽ.Cũ ergo primũ dictũ ſit abſurdũ, reſtat C
ut ſecundũ ſit uerũ,ſcilicet quod nodus gutturis
eleueť quando trahit ipſum œſophagus.& appro
bat hoc eſſe uerũ & atteſtať naturalis, quo decla/
rauimus ꝙ in omni membro uirtus eſt attractiua,
qua quidẽ id quod eſt ſimile attrahit ſibi et aſsimi
lat. quẽadmodũ in unoquoq; ipſorũ eſt uirtus ex/
pulſiua ad id quod eſt contrariũ ei & odit. Quod
ſi eſt uerũ, eſt quod declarauimus, ꝙ deſideriũ eſt
actio oris ſtomachi, & quod œſophagus attrahit,
quẽadmodũ res attrahit manu quod cõpetit ei, &
aliás Tunicæ deſiderat quod eſt in gula. †Tunicæ uero alterius
uero alterius, pellicula, quę currit & inueſtit in circuitu ſecũdũ
& uilli qui ue latitudinẽ,utilis eſt quidẽ & ſuffragať quando ſto
ſtiunt, & etiã machus quidẽ ad euomendũ aliquid moueť. Simi
currũt in cir/ liter pellicula quędã quæ eſt in inteſtinis omnibꝰ, D
cuitu ſecundũ inueſtit in circuitu in latũ.nec aliqua pellicula in
latitudinẽ,uti eis exiſtit quæ aliter ꝙ hoc modo inueſtiat. quo/
les ſunt quidẽ
et ſuffragãtur

niã natura nõ aptauit ad attrahendũ aliquid con/
ueniẽs,ſed ad educendũ quod in ſtomacho ſuper
fluit,ſicut explicui in libro meo de uirtutib. natu/
ralibus. ꝓbatiões ergo ſecundũ hanc uiã apud eũ
qui cogitationẽ ſuã circa uirtutes actionum exer/
cuit naturaliũ,ſunt ueriores,& magis urgẽtes,&
ad credendũ digniores, ꝙ argumẽta quę ſunt pręr/
miſſa.Ille aũt cui nõ eſt inſitũ à natura,nec eſt ap/
tus ad intelligẽdũ ſubtilia,neq; cogitationẽ ſuã cir
ca doctrinã eorũ quibus uere cõprehendiť cogni
tio à pueritia exercuit,nec poſtea in ſciẽtia rerũ na
turaliũ intẽtionẽ ſuã diu appoſuit, ꝓbationes quę
ſiũt ſenſui manifeſte ſecundũ modũ illarũ quas ſu
perius narrauimus,nõ erũt ei firmiores & magis
urgẽtes. nõ enim ꝑſpexit & ſciuit ꝙ natura nil o/
perať fruſtra & incaſſum. Et quia una tunica ſcili/
cet interior œſophagi ſola uideť habere ſolicitudi
nem apparibiliter in œſophagi actiõe,nõ reputo
quenquã ad tantã deueniſſe ignorantiã, quod di/
cat quod ſtomachus attrahat id quod cõpetit †ei *aliás ei per uil*
per pelliculã quę diſponiť circulariter in latum, & *los qui diſpo/*
expellat per pelliculã quę tendit linealiter in lon/ *nuntur circu/*
gũ.niſi quis in hac uita nihil de hoc excogitauit, *lariter in latũ*
ſed acquieſcat quidẽ ei quod nouit ſenſu,donec i/ *et expellat per*
pſum ueraciter cõprehendat. ueluti quidã oſtẽde/ *uillos qui ten/*
re uolens cuidam uolenti hanc uiã in gallo,quod *dunt*
†pellicula quę diſponiť in latum, quę eſt in tunica *aliás uilli qui*
œſophagi exteriori,quãdo amputať amputatiõe *diſponuntur*
in longũ,uidetur illud animal traijcere. Et manife
ſtũ eſt ꝙ hac utiq; anatomia debemus uti in gallo,
fame prius afflicto. & illud eſt, quoniã poſtquam
fuerit uſus hac abſciſione ſecundũ rectitudinẽ fa/
cta in longũ, cũ non in aliquo ſibi quo ad conſer/
uandũ uitam officiat, ipſe quidẽ comedit & bibit
priuſquã locus uulneratus apoſtemeť et doleat. et
tũc abſtinebit ab eſu & potu. et nõ ſic quidẽ decla
rať ei cuiꝰ hęc fuerit uia ſua, ſcilicet de tunica œſo
phagi †cuius uilli trãſeũt linealiter in longũ. & nõ *aliás cuius pel*
quia cum interiori parte nodi gutturis continue/ *licula tranſit*
tur. hoc quidẽ modo factum in quo ſumus, magis
declarabitur ꝙ illo modo quẽ prædiximus. neq;
declarabiť ei cuius fuerit hęc uia ſua, id quod acci
dit quibuſdam piſcibus, ſcilicet chamę, & illi qui
uocať ſonedis, ꝙ ſtomachus uniuſcuiuſq; illorum
quãdo inteſa fame conať aliquod animal minus
eo capere, & euadet illud, ſæpius inueniť erectus
uſq; ad os ſuum. & hoc quippe, quia in his anima/
libus appetitus ualde intenditur & ſuperat.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER

DE DISSOLVTIONE CONTINVA.

VTA corpora hominũ ſunt in
cõtinua diſſolutione et propter
calorem naturalem qui eſt in i/
pſis, & propter calorẽ aeris cir/
cundãtis ea extrinſecus, fuit ne
ceſſariũ reſtaurare in eis quod
diſſolutũ eſt de ipſis. Ideoq; fuerũt neceſſarij cibi,
& potus. & fuit infuſa in ipſis uirtus appetitus ad
cognoſcendum horam neceſsitatis eorũ. & quan
titatem aſſumendam de eis: & ſpeciem cõuenien/
tem eis. Verum quia non reſtauratur id quod diſ/
ſoluitur, nec ſtat loco eius niſi ſit ſibi ſimile, nec in
ueniť in cibo & potu aliquod ſimile ei quod diſ/
ſoluitur de corpore, ideo fuit neceſſariũ naturam
mutare

mutare cibum & potum, ut ſtet loco eius quod diſſolutum eſt, & ingrediatur in locum eius. neq; poteſt uirtus quæ mutat & conuertit cibum & potum in corpore hominis, facere ꝙ mutetur & conuertatur niſi quod eſt ſimile corpori & proprium. Et quoniam non tantum quod comeditur & bibitur aſsimilatur corpori, ideo nõ eſt dubium quin remaneat ex cibis & potibus ſuperfluitas in corpore: quam de corpore mũdificare oportet & ab eo eijcere. Nam ſicut ciborum & potuũ quando intrauerint ſtomachum, operatusq; fuerit in eis ſtomachus ſuas operationes, eorum pars tranſit ad hepar, & reſiduum fit egeſtio mũdificanda de corpore, ſimiliter faciunt organa corporis & loca ad quę peruenit nutrimẽtum ad hoc facta. Oportet igitur penitus eum qui uult cuſtodire ſanitatẽ, ad duas res intẽtionem ſuam dirigere. quarũ una eſt ad corpus cũ cibo cõueniente, loco eius quod diſſolutum eſt de ipſo. Alia eſt mundificatio ab ipſo eius quod generatum eſt de ſuperfluitatibus ciborum. Verum oportet te ſcire diuerſitates naturarum ciborum, & diuerſitates naturarum corporum, & nocumenta eorum, ut ſcias conuenientiam cuiuslibet ſpecierum, ſiue cuiuslibet differentiarum hominis, propterea quod naturæ ciborum ſunt diuerſæ. Nam eorum quidam ſunt temperati, ſicut ex quibus generatur ſanguis purus & mundus. & quidam eorum ſunt non temperati, ſicut ex quibus generatur ſanguis cũ cholera aut phlegmate, aut cholera nigra ſuperflue, aut uentoſitas craſſa & inflatiua. & eorum quidam ſunt craſsi. & quidam ſubtiles. et quidam ex quibus generatur humor uiſcoſus. & eorum ex quibus generatur humor ſine uiſcoſitate nociuus. & eorũ qui iuuant proprie naturas alicuius membrorum & non alias. Et corporum quædam ſunt temperata etiam, quibus dominatur naturalis ſanguis purus & mundus. & quædam ſunt non temperata, & dominatur eis phlegma, aut una ex choleris, ſiue una duarum cholerarum. & quædam eorum ſunt rara & uelocis diſſolutionis. & quædam ſunt ſpiſſa & tardæ diſſolutionis. & quædam quæ in omnibus membris ſunt ſana. & quędam ſunt quæ ſunt læſa in aliquo membrorum & non in alijs. Itaque oportet quando dominans eſt ſecundum corpus ſanguis mundus, quod miniſtrentur cibi æquales in quantitate & temperati in naturis ſuis. & quãdo eſt phlegma dominans, oportet quod ſint cibi calefacientes & exiccantes, & nutriatur cum his quæ addunt in caliditate & conſumunt humiditatem. Et quando ei fuerit dominans cholera, oportet quod nutriatur cũ ijs quæ extinguunt choleram & addunt in humiditatem. & quando ei nigra cholera dominatur, oportet quod nutriatur cibis calidis & humidis. Et quando corpus eſt ſpiſſum & tardæ diſſolutionis, oportet quod nutriatur cibis paucis & ſubtilibus & humidis, quia paucum eſt quod diſſoluitur de corpore. Et quando corpus fuerit rarum, oportet quod nutriatur cibis multis craſsis ſiccis

A & uiſcoſis, propter multitudinem eius quod diſſoluitur de corpore. & hoc regimen eſt conueniens de neceſsitate, niſi ſit in aliquo membrorum corporis læſio aut dolor. quia quando fuerit læſio aut dolor in aliquo membrorũ, oportet quod fiat conſideratio de cibis conuenientibus membro dolenti. & ſi fuerit diuerſum à neceſsitate reſidui corporis, ſicut quãdo hepar eſt frigidum & ſtomachus, & in uijs ſunt oppilationes, oportet quod adminiſtrentur cibi ſubtiles, & dimittat cibos craſſos, & ſi ſit reſiduum corporis præter neceſsitatem eorum, propter maiorem tenuitatem & raritatem, ut non faciant cibaria craſſa opilationem in hepate. aut ſi eſt aliquãdo hepar calidum, prohibebis cibaria dulcia, & ſi ipſi corpori conue-

B niant. propter uelocitatem cõuerſionis eorum in choleram rubram. Et quando ſtomachus eſt debilis, oportet cõfortare ipſum nutrientibus. & quãdo eſt quod in ipſo generatur phlegma, oportet ipſum lauare & abſtergere, & quando eſt quod in eo cholera generatur ueclociter multa, cõueniunt quę extinguunt acuitatem choleræ, aut quod prętermittant res generantes ipſam. Et ſi eſt aliquando cibus remanens natans in orificio ſtomachi, miniſtrentur cibi craſsi ponderoſi, ut ponderoſitate ſua deſcendant in fundum ſtomachi: et pręcipias ei quod paulatim moueatur poſt cibum, ut declinet cibus de ore ſtomachi. & quando hoc non fecerit, non eſt neceſſe quod memorauimus de cibo & motu. & quando eſt deſcenſus cibi de

C ſtomacho ante digeſtionem ſuam, indigemus his quæ ſtringunt & retinent. & quando eſt ſuperfluitas cibi difficilis deſcenſus de ſtomacho & inteſtinis, indigemus his quæ deſcendere faciant, & uentrem mollificent. & quando caput eſt calidum ſuſcipiens uapores, prætermittamus cibaria calida & ſicca, licet conueniant in reliquo corpore. Et oportet quod non ſis contentus his quæ memorauimus, ſine conſideratione ſcilicet quantitatis motus ante cibum & ſomnum poſt. Nam quando eſt motus ante cibum multus, ciba bene, non cibis multis, craſsis, uiſcoſis, ad ſiccitatem declinantibus, qui ſint difficilis diſſolutionis. neq; iniungas ei dietam, quia parum conuenit ei. & quãdo nõ eſt ante cibum motus, uel eſt paucus, opor-

D tet quod non ſit contentus diæta, cum ſcilicet paucis cibis & ſubtilibus ſine adiutorio, in purgando cum medicina laxatiua, uel cũ balneo illud quod generatur in corpore de ſuperfluitatibus. & quãdoq; cum prouocatiõe urinę, & cũ minutione ſanguinis. & quando motus eſt cõueniens, dabimus cibos temperatos in ſubtilitate & craſsitie. et quãdo eſt ſomnus poſt cibum multus, oportet quod donemus cibos multos & craſſos. & hoc cõuenit fieri in hyeme, propter longitudinẽ noctis, et multitudinem ſomni. Et quãdo ſomnus eſt paucus & leuis, ſubtilibus nutriatur, ſicut in æſtate, propter breuitatẽ noctis, et paucitatem ſomni. et dicamus quod oportet quod mẽſuremus in cibis quatuor modos. Primus eſt, quod nutriatur corpus bonis

cibarijs hora qua nutritur, ſicut ante memorauimus. quia quando eſt dominans ſecundum corpus caliditas, indigemus cibis frigidis. & quando dominatur ei frigiditas, indigemus cibis calidis. & quando eſt temperatum, coueniunt ei cibi temperati ſimiles. & quando eſt aliquis ciborũ pręter bonitatẽ, nec eſt ei conueniens, oportet ne ſit ſimplex, immo admiſceas ei alios, & comedas cum eo cibos conuenientes, ut rectificetur quod cum eo timetur de nocumento cibi mali quibus utitur cum eo. Similiter et modus ſecundus eſt menſura etiam ciborum ita, ut ſint in menſura uirtutis digeſtiuæ. quia & ſi eſt cibus in ſeipſo bonus, & eſt corpori conueniens, & eſt uirtutem digeſtiuam debilitans quantitate ſua, generatur ex ipſo nutrimentum malum. Et modus tertius eſt prætermittere ex cibarijs quę oportet prętermittere, et poſtponere quę oportet poſtponere. uerbigratia, quia aliquando aggregat homo cibos lenientes corpus in una comeſtione, & cibos ſtypticantes ipſum. quod ſi præmiſit lenitiuum, & ſecuti ſunt ei alij, leuiter deſcendunt cibi poſt digeſtionem ſuam. Sed quãdo præmiſit ſtypticum & ſecutus eſt leniens, non deſcendunt, ſed corrumpitur totum. & hoc ideo quia leniuuus ſeparat inter ſtomachum & inter deſcenſum cibi ſtyptici, & remanet in ſtomacho poſt digeſtionem ſuam, & corrumpitur, & corrumpit corruptione ſua cibum alium. Sed quando eſt cibus leniens ante ſtypticum, leniens deſcendit poſt digeſtionem ſuam, & ſtypticum leuiter per uias deſcendit. Et ideo ſi aggregat aliquis in comeſtione una cibos uelocis digeſtionis & alios duræ & tardæ digeſtionis, præponat cibos duræ & tardæ digeſtionis in fundum ſtomachi. propterea quia fundus ſtomachi eſt calidior & potentior ſuper digeſtionẽ, propter multitudinẽ compactionis eius quæ eſt in eo de partibus carnis. & ſuperius ſtomachi eſt neruoſum, frigidum, debilis digeſtionis. & ideo quando natat cibus in ſtomacho, non digeritur. Et modus quartus eſt aſſumptio ciborum in hora ſua. & ideo qui accipit cibum ſecundum poſt deſcenſionem primi, & præmiſit motum ſufficientem, & ſecutus fuit ſomnus ſufficiens, fit bona digeſtio. & qui accipit cibum & remanſerũt in ſtomacho aut inteſtinis reliquiæ in quãtitate ex priori cibo præter digeſtionem, corrumpitur cibus ſecundus cũ reliquijs primi. Et qui comedit cibum poſt motum ſufficientem & accipit ſuper mundificationem & ſuper neceſsitatem corporis, inuenit cibus calorem naturalem, ſicut ignis quando ardet. & qui ſumpſit cibum præter motum, & accipit præter mundificationem & præter neceſsitatem corporis, inuenit cibus ſecundus calorem naturalem ſubmerſum, ſicut ignis quando operitur cinere. Et in quo ſomnus ſequitur cibum, reuocatur calor naturalis in ipſo, & aggregatur in interioribus corporis, & digerit cibum. & in quo motus ſequitur cibum, deſcendit cibus de ſtomacho præter digeſtionem ſuam, & intrat uenas ſine mu

A tatione, et adducit in hepate oppilationem, et renibus, et reliquis membris, et morbum. et aliquãdo eſt membrum debile ut ſtomachus, et natat in ipſo cibus. et non iniungas ſomnum, donec non deſcenderit cibus de ſtomacho. et ſumant immediate aliquid de uino, ut deſcendat cibus de ſtomacho aliquo deſcenſu, donec deueniat in fundum ſtomachi: et ante pręcipias eum mouere parum, ſicut memorauimus iam. Nec oportet unquam quod accipiat ex uino multum in principio acceptionis cibi, ne deſcẽdat cibus cum uino et prohibeat digeſtionem, propterea quod ſeparet intra ſubſtantiam ſtomachi et inter cibum. et quando non tangit ſtomachus cibum, non mutat in ſimilitudinẽ corporis conuenientem: ſed rema-

B net in ipſo indigeſtus. Et debent iſti qui accipiunt cibũ, cũ ipſo ſumere de uino ꝙ ſolum ſedet ſitim. et abſtineãt ſe cum quantitate qua poſsint. et quieſcant donec digeſtio fiat. poſtea ſumant de uino prout optauerint. nam ipſum adiuuat ad deſcenſum cibi, et ſubtiliat ut penetret et ut ingrediaẽ in uenas ſubtiles. et debetur ſimiliter eſſe acceptio cibi in hora motus appetitus, propterea ꝙ quando moueẽ appetitus et non incipit accipere cibũ, attrahit ſtomachus ex ſuperfluitatibus corporis. quæ cum intrent ſtomachum, deſtruunt appetitũ et corrumpunt cibum quando admiſceẽ ei. Et melior horarum in accipiendo cibũ, eſt hora frigiditatis, propter aggregationem caloris naturalis in interiorib. corporis. Sed in hora caliditatis opor-

C tet ꝙ dimittaẽ acceptio cibi. quia caliditas aeris attrahit calorẽ naturalem ad exteriora corporis, et euacuatur ab interioribus, et debilitatur calor in interioribus corporis ad indigeſtionem. Et propter hoc eſt ꝙ antiqui pręferebãt cœnam prãdio, pręcipiẽtes ꝙ ſumereẽ plus in cœna, ꝑpter aggregationẽ caloris in interiora corporis frigiditate noctis, et ſomnũ. quia caliditas in ſomno reuocaẽ, et calefacit interius corpus, et infrigidat extrinſecus. Sed in uigilia accidit contrarium huiuſmodi. quia calor extendiẽ in exteriora corporis, et debilitaẽ in interioribus. et ideo neceſſarium eſt ꝙ homo cui eſt dominiũ complexionis calidę, et cuius ſtomachus eſt calefactionis uelocis propter generationẽ cholerę citrinæ, et cui generatur in ſtoma-

D cho aut effundiẽ ei multa cholera citrina, nutriaẽ cibis craſsis durę digeſtionis. et digerit eos, et nõ digeret cibos leues ſubtiles uelocis digeſtionis: quia cholera eſt potentior ſuper leuibus cibis, et corrumpit eos, et nõ eſt potens corrumpere craſſos. et ideo inuenimus homines qui digerunt carnes bouinas: et non digerunt carnes pullinas, et quæ ſimilanẽ eis ex cibis leuibus. Et conſuetudo in eis addit magnã partem. quoniam qui cõſueuit prandere & remouetur ab eo, et eſt cõtentus cœna, magnificat nocumentum ſibi. et qui conſueuit ſumere cibum in aliqua hora determinata et mutatur ad aliam præter iſtam horam, declarabitur ſibi hæc permutatio nocua. et ſi mutauerit cibum ex horis malis ad horas bonas, et debet pro-

pterea

pterea imitari cõſuetudinem quando eſt antiqua
ta et longa et ſi ſit non bona, quando non adducit
aliquid neceſsitatis ad mutationẽ ſuam. nam con/
ſuetudo eſt natura ſecunda, ſicut memorat ſapiẽs
Hippocrates. quod ſi eueniat aliquid ui ducens
quod mutetur ab ea, conuenientior rerum eſt in
eis quod mutetur ab ea paulatim. Et appetitus e/
tiam in opere digeſtiõis cibi eſt maior pars, quia
ſignificat ſuperconuenientiam & bonitatem. &
quando ſunt cibi duo æquales in bonitate, & eſt
neceſsitas appetitus de eis ad unum eorum decli/
nans, conſentiemus dare rem appetitam prę alia,
quia conuenientior eſt naturæ ſuæ & leuior ea in
digeſtione. Et quando duo cibi ſunt, & unus eo/
rum eſt melior altero, & neceſsitas appetitus in
eo eſt ad peiorem declinans, eligimus eum ſuper
meliorem eorum, dummodo non timeámus ex i/
pſo nocumentum plurimũ quàm eueniat ex ipſo
iuuamentum, propterea quod libẽter ſumatur &
melius ſtomachus digerat ipſum, ut explanaui/
mus in eo quod rememorati ſumus, quod opor/
tet ſtudere miniſtrare cibos bonos & electos ſecũ.
dum cognitionem diuerſitatum naturæ corporũ,
& operationum eorum, & diuerſitatem uirtutum
ciborum. Et declarauimus diuerſitatem natura/
rum corporum, & operationes eorum. & quod
conuenit cuilibet uni eorum ex ſpeciebus cibo/
rum & potuum. et ego nominabo ſpecies ciborũ,
& rememorabor quod eſt in qualibet ſpecie. &
nomina quæ ſunt in qualibet ſpecie ipſorum. &
C rememorabor in qualibet ſpecie diſpoſitiõis cor/
poris, & conuenientium eorum. Ciborum ſub
tiliantium tria ſunt genera: eorũ enim ſunt ex qui
bus generatur ſanguis ſubtilis, & dicũtur ipſi ſub
tiliantes. quia ſanguis generatus ex eis quãdo cõ/
miſcetur ſanguini qui eſt in corpore, reddit totũ
ſubtilius quàm prius eſſet, ſicut medulla panis fru
menti fermentati, loti lotionibus pluribus. & car
nes pullorũ, & carnes aduragi, & phaſiani, & ſtar
næ, & axillæ auium omnium, & carnes piſcium
paruorum in quibus non eſt uiſcoſitas, & cucur/
bitæ, & almeſci, & quod ſimilatur eis. & huius ge
neris cibi conferetit ei qui non mouetur, & cuius
labor naturalis in corpore ſuo eſt debilis, & qui
non ſecuratur quin in corpore eius generetur hu/
D mor craſſus: & generetur in bepate aut in ſplene
oppilatio, aut renibus, aut in pectore, aut in cere/
bro, aut aliquid in iuncturis ſuis phlegmatis. Ci/
borum ſubtiliantium genus aliud eſt quod ſubti/
liat quod inuenit ex re craſſa, propter id quod eſt
in eis de caliditate & acuitate. Sed ipſa ſunt in ſub
ſtantia ſua craſſa, generantia humorem craſſum,
ſicut paſtinacæ, cepæ, raphanus, & rapæ, & quod
ſimilatur iſtis. Et huius generis ciborum quando
coquuntur & aſſantur, ſeparatur ab eis caliditas,
acuitas, & inciſio, & remanet ſubſtantia mala. &
quidem poſsibile eſt quod eueniat iuuamentum
per inciſionem iſtorum ciborum & ſubtilitatẽ eo
rum: & quod diſcedant à ſubſtantię ſuæ natura ſe
cundum unum trium modorum, aut coquanẽ ſi/

A mul, et eius craſsities attenuetur, ſicut fit de cepis,
aut exprimantur, aut coquantur, & poſt ſumatur
aqua ſua: ſicut fit de raphano. aut quod comedatẽ
aliquid crudum ad inciſionem phlegmatis & uo/
matur cum eo, ſicut faciunt cum eo omnes. Et ter
tium genus ciborum ſubtiliantiũ eſt ex quibus ge
neratẽ ſanguis ſubtilis. & tenuat quod inuenit de
humorib. craſsis & uiſcoſis in corpore. huiuſmo/
di generis ciborum ſubtilium ſunt quatuor diffe/
rentiæ. Prima eorum differentia eſt eius quod eſt
ſapidum, dulce, ſubtile, propter id quod eſt in eis
de uirtute mundificatiua, ſicut aqua hordei, & ba
theea, et ficus ſiccæ, & amygdalę et fiſtici, & mel,
& hæc ex his quę abſtergunt. et hæc differẽtia eſt
propinqua in iuuamento ſubtiliantibus cibis qui
B ſunt ex primo genere, niſi quod illorum perfectio
eſt in ſubtili corpore. Et ſecunda differentia eſt a/
cutior, inciſiua, ſicut ſinapis, naſturtium, allium,
porrum, apium, eruca, origanũ, ficus, menta, men
taſtrum, fœniculus, ruta, anethum, cyminum, ca/
rui, uinum citrinum, clarũ, ſubtile, antiquum, ca/
lidum. et bæc differentia confert ei qui indiget a/
pertione oppilationis ſplenis, bepatis, pectoris, et
cerebri. et incidit ſubſtantiã et tenuat. ſed non o/
portet aliquis multum utatur eis. nam ſanguinem
adurunt, et reddunt ipſum aquoſum. et hi cibi mi
nuũt corpus, et poſtea ipſum debilitant. et poſtea
calefaciunt ſanguinem calefactione nimia. et re/
dit plurimum eius cholera citrina. et poſtea ſi cõ/
tinuus ſit uſus eorum, ex ipſorum continua aſſum
C ptione diſſoluitur ſanguis ſubtilis, et deducitur ad
exiccationem et craſsitiem, et plurimum fit chole
ra nigra. et quandoq; generatur ex iſtis lapis in re
nibus nociturus. et hæc differentia uehementius
et perfectius operatur in eo in quo eſt cholera ci/
trina dominans. Et tertia differentia eorum quæ
diſſoluunt et tenuant cum ſalſedine ſua, ſicut mu/
ria, et piſces quando ſunt ſaliti leuis carnis et pau/
cæ pinguedinis, et ſicla, et aqua caſei ſaliti, et om/
nes cibi in quibus poſitum eſt ſal, et muria, et bau
roch, et huiuſmodi differentię iuuamentum et no
cumentum eſt propinquum iuuamento ſupera/
cutarum, et nocumẽto earum, niſi ꝙ hæc differen
tia in mundificando ſtomachum et inteſtina, et le
niendo naturam, eſt perfectior. Et quarta differẽ
D tia eſt eorum quę incidunt et tenuãt cum acetoſi/
tate ſua, ſicut acetum, et ſecaniabin, et acetoſitas
citri, et aquę granatorum acetoſorum, et omnes
cibi qui cum eis accipiuntur. et hæc differẽtia cõ/
fert ei qui eſt in ſtomacho et in reliquo corpore ca
lidus. et quãdo generatur in eo phlegma ex craſ/
ſitie ciborum aſſumptorũ, aut ex multitudine eo/
rum. Cibaria craſſa quando inueniunt corpus ca/
lidum, multum laborantur. et ſomni multi poſt ci
bum, digerunt, et nutriunt corpus nutrimẽto plu
rimo adhærente, et confortant confortatione plu
rima. et melius eſt quod ſumantur hæc cibaria in
hyeme, propter aggregationem caloris in interio
ribus corporis, et longitudinem ſomni, et quãdo
quis ſentit in corpore ſuo diminutionem manife/

ſtam. & ſi comedat aliquis & ſit in corpore ſuo caliditas pauca, & proprie in ſtomacho, & labor ante cibum paucus, & ſomnus poſt paucus, non perficitur digeſtio, ſed generatur in corpore humor ex eis craſſus nimium, crudus, generans oppilationem in hepate & ſplene. Ideo oportet eum qui comedit cibos craſſos & præter neceſsitatem dominij appetitus eius, quod paucos ex eis accipiat & commiſtos, nec aſſueſcat eis. Et ſunt ex cibis craſsis qui cum craſsitie & uiſcoſitate ſunt multum nutrientes quando digeruntur. ſed ſi nõ digerantur, ipſi eorum multitudine generant oppilationem. & cibaria craſſa dominante eis ſiccitate duritie & uiſcoſitate, & ſimplicia & commiſta faciunt idem. & hoc eſt quod rememoramus. aliquando enim propter nutrimentum ex natura rei. & aliquando adducit eis ex contactu caliditatis & coctione. & lenticulæ, & glandes, & lepores, & fungi, & fabæ aſſæ ſunt craſſa, quia ſiccitas eſt dominans eis in natura eorum. & hepata, & oua dura elixa aut aſſa, & omne quod eſt frixum ex eis, & lac coctum coctionibus pluribus, & ubera, & uinum uuæ quod eſt coctum, & ſpecialiter quod eſt ex uua craſſa in natura ſua, omnia ſunt craſſa, quia caliditas in coctione acquiſiuit eis ſiccitatem & coagulationem. & caro ceruí, & hirci, & carnes bouinæ, & uentres, & inteſtina, hæc ſunt craſſa, propter duritiem naturæ eorum. Et eodem modo lupini, & grana pini, & rapæ, & faſeoli, & panis furni in exterioribus eſt craſſus, propter id quod acquiſiuit eis ignis ex ſiccitate. & in interioribus eſt craſſus, propter uiſcoſitatem quæ in pane eſt de natura frumenti. & ſimiliter omne quod non eſt bonum, uti aſſatum, & confectum, & fermentatum, aut nimis digeſtum ex pane, aut tenuius coctum. & omnis panis in teſtis cum oleo & ſine oleo, & dactyli, & ſeſamum, & fungi, & ſimilia. & lagana, & cerebra, omnia ſunt craſſa, propter uiſcoſitatem quæ eſt in natura eorum. & pultes ſunt craſsi, propter coagulationem eorum & uiſcoſitatem acquiſitas eis ex decoctione. & melongianæ ſunt craſſæ, propter ſiccitatem & uiſcoſitatem quæ ſunt in natura earum. & piſces duri & uiſcoſi ſunt craſsi, propter aggregationem duarum rerum ex tribus in ipſis rebus. & caſeus eſt craſſus, propter aggregationem trium rerum in eo. & aures, & labia, & extremitates muſculorum, ſunt generantia humorẽ uiſcoſum non cũ craſsitie: & etiam generatur accidentaliter ex cibis frigidis chymus craſſus, propter debilitatem calidi corporis, & digeſtionis, & ſubtiliationis ſuæ, ſicut accidit ex comeſtione fructuum ante maturationem eorũ, & ex comeſtione citrulorum, & cucumeris, & carnis citri, & lactis acetoſi. Et qui eſt in corpore temperatus & ſanus, nec labor eius eſt multus, nec eſt labor in uirtute, meliora ſunt cibaria media inter ſubtilia & craſſa, quia ipſa ei conueniunt, & non debilitant ſicut cibaria ſubtilia, nec generant cruditatem et oppilationem ſicut craſ-

A ſa. & omnis panis bene præparatus arte, ouum gallinarum. caro hœdi anniculi. caput et caro agni et pecudum, omnes ſunt humidæ et uiſcoſæ. et caro pullorum columbarum, et paruarum auium, generat ſanguinem calidiorem, et craſsiorem ſanguinem temperato. Sed hepata pullorum et anſerum, et axillæ ipſorum ſunt temperata. et reliquum corpus eſt multarum ſuperfluitatum. et omnis auis quæ eſt multi motus, et cuius paſcua ſunt in locum boni nutrimenti, mundi aeris et ſicci, eſt melior multum et ſubtilior. omnis uero auis quietis, eſt oppoſita, et peior, et immundior magis. Sed omnia oua bene præparata, et maxime quæ ſunt proiecta ſuper aquam calidam, & recipiuntur antequam indureſcant, ſunt tempe- B ratæ craſsitiei. et omnes piſces non duræ carnis, nec multæ uiſcoſitatis, aut quibus non eſt uiſcoſitas et ſunt boni ſaporis, et quorum paſcua ſunt in aquis mundis à ſorditie, et aquis fluminum, ſunt temperati et boni nutrimenti. Et de fructibus, uuæ, et ficus, quando ſunt bene maturæ ſuper arborem, et cito deſcendunt de corpore. et quod generatur ex eis, temperatum eſt in ſubtilitate. et ſi non cito deſcendunt, non ſunt bonæ. Et de oleribus, endiuia, lactuca, et aſparagi. Et omne uinum cuius color eſt color granati clarus, nec eſt nimis antiquum. Cibaria uelocis digeſtionis ſunt unius horum modorum. Primus modus eſt quando ſunt naturæ non ſiccæ, ſicut ſunt lenticulę. neque ſunt durę, ſicut lupinus, nec C ſunt uiſcoſa nimis, ut triticum. nec aſpera multum, ut milium et panicum. nec multum unctuoſa, ſicut ſeſamum. nec abominabilia, ut uinum ponticum nimis. nec ſunt plurium ſuperfluitatum, ut caro pullorum anſeris. nec dominatur eis frigiditas uehemens, ſicut lacti acetoſo. nec caliditas uehemens, ſicut melli. Et modus ſecundus eſt ſecundum naturam digerentium ea. et hoc eſt unio duorum modorum. modus primus eſt conuenientia cibariorum et ſimilitudo complexionis naturalis corporis, ſicut quę appetuntur et ſapiunt cuilibet homini. et iam inuenimus homines diuerſos in appetitu eorum. et quilibet tamen eorum melius digerit quod appetit et ad quę multum declinat eius appetitus, quàm quæ non ap- D petit et ad quę non declinat. Et modus ſecundus eſt ex complexione accidentali corporis, in accipiendo cibos contrarios ei: ſicut apparet quod cui dominatur caliditas ex aliqua cauſa, eſt cibos frigidos fortius digerere, quia extingunt caliditatem corporis et temperant eam, nec calidos digerit. et cui dominatur frigiditas, calidos digerit, ſed non digerit frigidos. Et cui eſt corpus humidum totum, ſtomachus digerit cibos ſiccos, nec digerit humidos. et cui eſt actualiter ſiccum, eſt oppoſitum iſti. et iam declarauimus quod cibaria ſubtilia et media, de ſe ſunt uelocis digeſtionis. et iam aliquando euenit quod cibaria craſſa uelociter digeruntur in aliquo corpore, ſicut iam memorauimus. et declarauimus quod panis bene

prępáratus

præparatus, & caro gallinæ, duragi, & ſtarnæ, & hepata pullorum anſerum, & eorum axillæ, & omnium auium pinguium & iuuenum, uelocius digeruntur quàm axillæ macrarum & antiquarũ. Et carnes auium omnium uelocius digerũtur ꝙ quadrupedum. Et omne quod eſt ex animalibus ſiccis, paruum uelocius digeritur quàm magnũ: & ideo caro uituli uelocius digeritur quàm caro bouis. Et hœdi anniculi & agni uelocius digeruntur quàm caro antiquorum & quàm capra. & omne quod eſt ex animalibus humidis maius, uelocius digeritur antequã dureſcat quàm minus: & ideo anniculus ex pecude uelocius digerit̃ quàm agnus: & caro oĩs animalis quod eſt in augmento & cremento, uelocius digerit̃ quàm eius quod inueteratum & antiquũ eſt: & caro cuius paſcua ſunt in locis ſiccis, uelocius digeritur quàm cuius paſcua ſunt in locis humidis, propter ſuperfluitatum paucitatem quæ ſunt in eo cuius paſcua ſunt in locis ſiccis, & multitudinem eorum cuius paſcua ſunt in locis humidis. & omne cuius ſubſtãtia eſt rara, uelocius digeritur quàm cuius ſubſtãtia eſt ſpiſſa: & ideo nuces uelocioris ſunt digeſtionis quàm auellana: & oua non dura uelocius digeruntur quàm dura: & omne quod leuiter & facile maſticatur: & ſimiliter lactucæ, & endiuia, et citruli, & cucurbita, digeſtibiliora ſunt quàm apiũ, & carbthum: & omnis cibus qui melius ſapit eſt digeſtibilior abominabili: & ideo uinum dulce digeſtibilius eſt aſpero. Quæ tarde digeruntur, tarditatem habent, quia in natura ſua ſunt aut ſicca, aut dura, aut uiſcoſa, aut ſpiſſa, aut multæ unctuoſitatis, aut ſuperfluitatis, aut abominabilis saporis, aut caliditas eſt in eis nimia, aut frigiditas: & quod eſt contrarium complexioni naturali quando non appetit: & quod eſt conueniens, accidentaliter diminuendo corpus, aut addendo in ipſum. & caro bouis, & caro cerui, & uẽter, & inteſtina, et interiora, & aures omnium animalium, et caſeus, et oua dura tarde digeruntur, propter ſiccitatem et duritiem eorum: & eorum quę ſunt ex auibus alcaraſym, galfaguelut, & pauones, et uentres omnium auium. Et de granis, oryza, & lupini, et lentes, & milium, et glandes, & caſtaneę, & caro hirci, & maiores capræ, ſicut meminimus, propter ſpumoſitatem, & abominationem eorum: et caro pecudum, et hepata omnium animalium, & pulli anſerum ſunt tardæ digeſtionis, propter multitudinem ſuperfluitatum eorum: & lac acetoſum, propter frigiditatem ſuam: & frumentum coctum, propter eius uiſcoſitatem & ſpiſsitudinem: & fabæ, et faſeoli, propter multitudinem inflationis eorum: & ſeſamũ, propter multitudinem oleagineæ ſubſtantiæ: & uuæ, et ficus, & reliqui fructus qui non ualde maturantur, et caro citri, & bedaruch, et rapæ, et paſtinacæ, et omnia olera, & radices, et uinum nouum craſſum, propter ſuperfluitatem eorum. Cibi multarum ſuperfluitatum ſunt caro pullorum anſerũ, præter axillas, & interiora omnium animalium,

A et cerebra, et aues de paludibus & lacubus et culturæ, & cicera recẽtia, et fabæ uirides, & caro animalis lactantis, & omnis caro quieſcens non uelocis exercitij, & piſces, ſicut meminimus, & iſtorum qui ſunt de aquis ſordidis thermarũ. Cibi nõ habentes ſuperfluitates ſunt axillæ auium, & pedes quadrupedum, & genua, & animalia quorũ paſcua ſunt in deſertis & in locis ſiccis. Cibi multi nutrimenti ſunt omnes cibi craſſi quãdo digeruntur bene in multitudine, & omne quod eſt ſuperfluitatum paucarum & eſt plurimi nutrimẽti. Sed oportet ꝙ cibi multi nutrimenti ſumantur ab eo qui indiget cibis paucis nutrientibus cum nutrimento multo, ſicut eſt conualeſcens: & hi cibi grauãt ſtomachum, propter multitudinẽ eorum,

B & corpori conueniunt indigenti nutrimẽto multo. Et caro uaccina, & cerebra, et medullæ, et interiora, et uentriculi auium omnium: et piſces craſſæ et uiſcoſæ carnis, et ſimilia, & fabæ, et cicera, et faſeoli, et lentes, et lupini, et dactyli, & glandes, et caſtaneæ, et rapæ, nutriunt eum qui digerit ea nutrimento multo craſſo. Sed axillæ pullorum anſerum, et panis ſimilæ, et uuæ paſſæ plenę dulces, et ficus, et lac recenter mulſum, et uinum, nutriunt multum, propter paucitatem ſuperfluitatum eorum, & plurimam conueniẽtiam eorum ad corpus: & nutrimentum lactis eſt craſſum, licet ſubtilibus minus nutriat: & craſſum incraſſat, ſicut uaccæ: et ſubtilius eſt lac aſinæ lacte camelæ: et lac capræ eſt medium inter iſta. Et nutribi-

C lius eſt uinũ rubrum craſſum dulce: et poſt hoc nigrum craſſum dulce: et poſt hoc album craſſum dulce: & poſt hoc craſſum rubrum aſperũ: poſtea nigrum craſſum aſperum: et poſt hoc uinũ ſubtile: et de iſtis etiam omne quod declinat ad rubedinem et dulcedinem eſt magis nutritiuum: et minus nutritiuũ eſt album ſubtile. Omnes cibi ſubtiles ſunt pauci nutrimenti: & omnes in quibus eſt nimia ſiccitas et humiditas, aut multa ſuperfluitas, ſunt minoris nutrimenti, ſicut pedes, et uenter, et inteſtina, et aures, et pinguedo, et pulmo, et caro omniũ auium et animalium antiquorum, parum nutriunt, propter, propter ſiccitatem quæ eſt in eis: et ideo panicum, & milium, et papauer, et oliuę, et nuces, et amygdalę, et auellanę,

D et zarur, et caules, et cappares, et fructus lentiſci, et uuę paſſæ ponticæ, et pira pontica, omnia parum nutriunt, propter ſiccitatem eorum. Sed piſces, et cucurbitę, et granata, et mora, et poma, et pruna, et chryſomela, parum nutriunt, propter multitudinem humiditatis eorum: et nutrimentum eorum neque remanet, ſed diſſoluitur cito: unde panis hordei, et furfur, et fabæ humidæ, et omnia olera, uelus caules, et ſicla, et acetoſa, et portulaca, et raphanus, et ſinapis, et naſturtium, et paſtinacæ, parum nutriunt, propter multitudinem ſuperfluitatum eorum. Et cepæ, allia, et porri, quando comeduntur cruda, non bene nutriunt. Sed quando coquuntur in cibis, nutriunt nutrimento pauco bono, ſicut memorauimus.

Et medulla panis lota bene, & amylum, ſunt nu-
trimenti pauci, propter ſubtilitatem eorum: ſed
ficus, & uuæ paſſæ, ſunt inter ea quæ minus nu-
triunt & quæ plurimum nutriunt: & eorum nutri
mentum eſt tenerum humidum: & ſimiliter eſt nu
trimentum fabarum: & omnes cibi quibus hoc
dominatur dominatione forti, amittunt ea quan-
do elixantur, aut aſſantur, aut infunduntur, & nu
triūt nutrimēto paruo. Cibaria boni chymi ſunt
omnia cibaria temperata. in quibus nō eſt nimia
fortitudo, & in quibus non fit egreſsio in quanti-
tate, generant ſanguinem clarum, mundum, ſa-
num: & omne quod eſt ſimile iſtis, eſt conueniēs
omni corpori & omni tempore, in corpore tem-
perato & in tempore temperato: ſed corpora quę
egrediuntur temperamentum, indigent cibarijs
quorum uirtus ſit egreſſa temperamentum cōtra-
rijs uirtuti dominanti ſuper corpus temperatū:
& ſimiliter etiam corpora temperata in tempore
non temperato. Ac cibariorum temperatorum
quædam ſunt craſſa, & quædam ſubtilia, & quæ-
dam ſunt media horum: & hæc cibaria tempera-
ta, media inter ſubtile et craſſum ſunt meliora om
nibus hominibus, & maxime tēperatis, & in tem
pore temperato. & iam quidē narrauimus cibos
craſſos et ſubtiles & medios: et nominauimus eos
qui ſunt boni: & quando quælibet eorum eſt bo-
na ſpecies: et remanſit ut nominemus cibos gene
rantes chymum bonum, & diminutos ſecūdum
ꝙ diuiſimus. Dico ꝙ panis frumenti mūdi be-
ne factus arte ſua, quando comeditur in die ſuo,
& caro gallinæ: & hœdi anniculi caput: & piſces
non cum duritie, nec multæ uiſcoſitatis, quibus
non eſt zinuma, nec malitia, nec pinguedo pluri-
ma, & quorum ſunt paſcua in aquis non ſordidis,
nec aquis thermarum, qui non nutriuntur male,
nec ſunt uelocis corruptionis, ſed remanent tem-
pore longo antequā mutentur: & omnia oua non
dura, bene parata & cocta, & omne uinū boni o-
doris, leue, in quo eſt dulcedo pauca, omnia ſunt
boni chymi tēperati inter ſubtile & craſſum. Sed
panis de ſimila bene paratus ex arte, & phaſiani,
& duragi, & pulli columborum, & axillæ om-
nium auium, & piſces parui, quibus non eſt pin-
guedo multa, & ſunt teneri, in quibus non eſt ui
ſcoſitas manifeſta, & quorum paſcua ſunt ſecun-
dum quod nominauimus, & piſcibus paruis tene
ris ſal remouet uiſcoſitatem, & furfur hordei, &
uinum boni odoris, perſicum uel citrinum, om-
nia hæc ſunt boni chymi ac ſubtilis: & lac recen-
ter mulſum eſt boni chymi, niſi ꝙ ipſum eſt craſ-
ſum: & ideo aliquando caſeatur in ſtomacho: &
propterea admiſcetur ei mel & ſal, & tenuatur cū
aqua. Et melius lac & temperatius, eſt lac capræ:
quia eſt ſubtilius quàm lac pecudum & uaccæ: et
eſt craſsius quàm lac aſinæ & camelę: & debet ac-
cipi lac ex animalibus ſanis, iuuenibus, bene nu-
tritis: nec eſt accipiendum in tempore quo lactan
tur: quia tunc eſt craſſum: & tenuatur poſt paula-
tim, donec ſit aquoſum. Et melius eſt recipere lac

A ſtatim mulſum antequā immutetur ab aere: quia
uelociter immutatur. Et lagana, & caſeus humi-
dus, & panis ſimilæ bene paratus & ex arte co-
ctus, & panis frumēti, & caro uituli, & partes † & diàs ut
ubera, & hepata, & interiora, & de granis fabæ,
& de uino id quod boni eſt odoris dulce, omnia
hæc generant chymum bonum & craſſum.
Omnia cibaria quæ non temperata ſunt, non ge-
nerant ſanguinem purum, mundum, clarum: & ci
bariorum mali chymi tres ſunt ſpecies. Eorum e-
nim ſunt quæ addunt in phlegma: & eorum ſunt
quæ addunt in choleram rubram. & eorum quæ-
dam ſunt quę addunt in cholerā nigrā: & oportet
omnem hominem dimittere multitudinē eorum,
& continuationem aſſumptionis eorū: & ſi enim
B digerant ea, nec inferant nocumentum cito, ta-
men adunantur in corpore continuātis acceptio-
nem eorum in longo tempore chymi generantes
ægritudines malas: & non dimittat omnem ſpe-
ciem eorum quæ addit in eo id quod dominatur
in corpore eius, ſed accipiat etiam id quod eſt op-
poſitum ei quod dominatur corpori, quod eſt no
cuum minus: & ego finio rememorationem ho-
rum cibariorum. et memoro quod generatur ex
quolibet eorum: & dico ꝙ omne quod accipitur
ex pane, et farina multi furfuris, & frumenti anti-
qui & farinę, eſt mali chymi, addens in choleram
nigram. et caro pecudis omnis addit aliquid in
phlegma. & caro capræ multorum annorum om
nis addit in melancholiam: et mala eſt caro hirci,
C et caro bouis, & hirci ſylueſtris. et poſt caro hirci
maxime nō caſtrati: et poſt caro pecudū multorū
annorum, et poſt caro bouina: & ex iſtis caro ca-
ſtrati eſt melior multum. Et caro capreoli, cerui,
& leporis, ſunt præter malitiam quam memora-
uimus. Et de membris animalium, renes ſunt ma
li chymi, propter ſpumoſitatem et ſuperfluitatem
quas acquiſiuerunt ex malitia urinæ: & cere-
brum addit in phlegma. & omnes uentres ad-
dunt in phlegma, propter multitudinem ſuper-
fluitatis eorum: et oua cocta in degamine uel in
teſtis, generant nutrimentum craſſum & corru-
ptibile, & ſimiliter caſeus, et maxime antiquus.
fungi generant chymum craſſum & frigidum. et
fœnugræcum, et cicera, ſunt mali chymi, propter
D id quod eſt in eis de caliditate: et lentes addunt
in melancholiam. & milium, et panicum gene-
rant ſanguinem craſſum. et piſces duri quibus do
minatur uiſcoſitas, generant phlegma. et ſi fue-
rint ſaliti et antiqui, generant melancholiam: &
ficus ſiccæ ſi multæ ſumantur ex eis, generant ſu
perfluitates putridas, et multiplicant pediculos.
et pira et poma, ſi comedantur matura, generant
chymum frigidum. et ſimiliter cucumeres, et ci-
truli, & aqua bathecæ, & cucurbitę aliquādo an-
tequam digerantur, adducunt in corpore accidē-
tia mala: & aliquando faciunt in ſtomacho corru
ptionem: corrumpuntur enim in eo, & generant
chymum malum: & maxime ſi inueniant in ſto-
macho malam ſuperfluitatem: & ideo accidit in-
digeſtio

digeſtio illi qui comedit bathecam. Et olera om/
nia ſunt mali chymi, propter multitudinem ſuper
fluitatum in eis, & paucitatem nutrimenti. & ce/
pę, & allia, & raphanus, & rapę, & paſtinacę, pro
pter malitiã caliditatis quæ eſt in eis & acuitatis.
& quandoq; addunt in choleram, & quandoq; in
melancholiam, ſicut meminimus iam. Sed quę co
quuntur & effunduntur ab aqua illa, & coquun/
tur cum alia, mouetur caliditas & acuitas ab eis.
& bedarus calefacit ſanguinem calefactione for/
ti. & caules generant melancholiam. & ſimiliter
omnes herbę ſimiles. Cibaria media ſunt panis
de farina craſſa, & caro caſtrati, & ex uacca, & pe
cude, et ex membris, lingua, & inteſtina, & aures.
Et ex fructibus, uuæ, & batheca, & maxime appẽ
ſæ, & ficus maturæ humidæ & ſiccæ, cũ nucibus,
& caſtaneæ. & ex oleribus, lactuca, & poſt endi/
uia. & poſt citruli, & attriplex, & portulaca, & o/
lus iamenum, & acedula: & olera quibus non eſt
multa acuitas. Cibaria calida conueniunt ei cui
dominatur frigiditas. & in temporibus, & in par/
tibus frigidis, & in cauitatibus frigidis. & uitare
debet ipſa ille qui eſt calidæ complexionis, & in
temporibus calidis, & in ciuitatibus calidis. quo/
rum ſunt frumentum coctum, & panis frumenti,
& cicera, & fœnũgræcũ, & dactyli, & ſeſamũ, &
cannabis, & uuę dulces, & paſſulę dulces, & apiũ,
& ruta, & raphanus, & rapę, & ſinapis, & paſtina
cæ, et allia, et cepę, & porri, et caſeus antiquus, &
uinum dul. et calidum, et uinum dul. antiquũ citri
num. Cibaria frigida debẽt adminiſtrari ei qui
eſt calidi corporis, & in temporibus calidis, & in
ciuitatibus calidis. & eorum eſt hordeũ, & omne
quod fit ex eo, et milium, et panicum, & cucurbi/
ta, et batheca, et cucumeres, et citruli, & pruna, &
perſica, et quæ declinant ad acetoſitatem et ponti
citatẽ, ſicut uuę, & paſſulæ, & fructus palmę, et ra
dix eius, et lactucæ, et endiuiæ, et portulacæ, & pa
pauer, & poma, et pira, et granata pontica ſunt fri
gida terrea. et ea quę ſunt acetoſa, ſunt frigida, ſub
tilia, et acetum frigidum, ſubtile, nocens neruis. et
diũs nigrum uinum †album ponticum eſt minus calidum uino
albo. ſed tamen hoc eſt craſſum, nocuum et malũ.
Cibaria ſicca cõueniunt ei in cuius corpore do
minatur humiditas, & in temporibus & in ciuita
tibus humidis. et horum ſunt lentes, et caules, &
ſauich ſicca, et omne quod aſſatur, et omne quod
frixum eſt, et omne in quo plurimum uini et mu/
riæ ponitur, et acetũ, et ſinapis, et caro omnis mul
torum annorum animalis. Cibaria humida con
ueniunt ei qui ſiccę cõplexionis eſt, et in tempori
bus et in ciuitatibus ſiccis. et eorum eſt hordeum,
& batheca, cucurbita, citruli, et cucumeres, et nu/
ces humidę, et uuæ, et ficus, et pruna, et radix pal
diũs atriplex mæ, et mora, et lactuca, et olus iamenũ, et †cathaſi
humida, et faſeoli humidi. Iam memorauimus
quod quãdoq; eſt in aliquo mẽbro corporis mor/
bus. et oportet ſit plurimum intentionis tuæ in ci
barijs quæ conueniunt illi membro. & maxime
quando morbus exiſtit in ſtomacho, aut in capi/
A te, aut in hepate, aut in ſplene, aut in renibus. et
quãdo ſtomachus eſt debilis, et mollis, rectificant
eũ cibaria ſtyptica, ſicut cydonia, et oliuæ, et aquę
quæ ſunt ſalſæ, et acetũ, et oleum ponticũ, et uuæ
ſepultę in uinacijs uuarũ, et agreſta, et uinum pon
ticum ſubtilis odoris, et cortex citri, quando acci
pitur de eo parũ, confortat ſtomachũ. et quando
accipitur de eo multũ, grauat. quia ſubſtãtia eius
ſola, eſt duræ digeſtionis. et omnis cibus et potus
ſtypticus ſi præmittatur ante alios cibos, ſtringit
uentrem. ſi accipiatur poſt alios cibos et potus, le
nit uentrẽ. nam propter duritiem eius adiuuat ſto
machũ in deponendo cibũ. et aliquando aggrega
tur in ſtomacho phlegma uiſcoſum, et adhærens,
et auferens appetitum ab eo. Et rectificant eum ci
B baria quę incidunt phlegma et mũdificant ſtoma/
chum, ſicut ſinapis, et naſturcium, et raphanus, et
uinum calidum, et nuces cum ficubus. et aliquan
do eſt mollis et debilis, in quo eſt phlegma adhæ/
rens, et conueniunt quæ amouẽt phlegma. et mũ/
dificant ipſum, et corrugant ſubſtantiã eius, et cõ/
fortant, ut capparis pręparatus cum aceto ſolum,
aut cum aceto et melle. et fumus terrę quando co
meditur cum aceto. et uinum ponticum quando
miſcetur cum uino calido boni odoris, et quãdo
generatur in ſtomacho calido, tunc cuſcutæ et a/
pium mundificant eum. Sicla eſt mala ſtoma/
cho propter mordicationem quam habet ex acui
tate et bauracitate. et rapæ quando non ualde co/
quuntur, propter mordicatiuum quod eſt in eis.
C et olus iamenum, et cathaſ, propter uiſcoſitatem
eorum. et ideo oportet quod comedatur cum ace
to et muria. et fœnumgræcum eſt malum ſtoma/
cho. facit enim incenſionem. et ſeſamum eſt malũ
ſtomacho, propter unctuoſitatẽ et multitudinem
oleaginoſæ ſubſtantiæ. et lac propter uelocitatem
immutationis eius naturæ. nam aceſcit in ſtoma/
cho frigido. et conuertitur in cholerã citrinam in
ſtomacho calido. et mel quando plurimum acci/
pitur de eo, pũgit ſtomachum & facit incenſionẽ.
et batheca ſimiliter facit incenſionẽ, quando non
digeritur in ſtomacho. et generatur ex ipſa humor
malus. et ideo generat indigeſtionem. et oportet
quod poſt comeſtionem batechæ accipiatur ci/
bus plurimus boni chymi. et cerebra omnia ſunt
D mala ſtomacho. et ideo oportet quod comedantur
cum origano, et mentaſtro ſylueſtri, et ſinapi, et ſa
le. Et medullæ, et uinum nouum, craſſum, nigrũ,
ponticum, uelociter aceſcit in ſtomacho, et facit
incenſionem. Lac, et dactyli, et uua quæ ſepulta
eſt in uinacijs uuarum, et ruta, et fœnumgræcum,
et ſinapis, faciũt dolere caput, et uinum citrinum
antiquũ facit dolere caput, et inebriat plus quàm
uinum ponticum nigrum. et uinum album nõ fa/
cit dolere caput. et omne uinum paucam ſuſtinẽs
aquam non facit dolere caput, immo aliquando
ſedat dolorem capitis. et eſt capiti melius quàm a/
qua quando eſt ſola. Cibaria quæ inflant uen/
trem, ſunt cicera, et fabæ, et maxime quæ coquũ/
tur integræ. ſed ſi torrefiant, minuitur earũ infla/
tio

tio.& poſt iſta faſeoli,& almeſci,& lentes, & hor A
deum,quando non bene coquuntur.& foca, & fi
cus humidæ generant inflationem.ſed eorum in/
flatio deſcendit uelociter.& uuæ multum maturę
minus ſunt inflatiuæ.ſed ficus ſiccæ nō inflant, &
humidæ inflant.& lac generat in ſtomacho uento
ſitatem.& mel quando non coquitur.ſed quando
coquitur & remouetur ab eo ſpuma eius,non in/
flat.& uinum dulce,& ponticum,& uua. Om/
nis cibus inflatiuus ſi ſit bene paratus ex arte,&
bene paratus in coctione & maturitate, minuitur
eius inflatio.& ſi miſcentur ei ſpecies diſſoluētes
uentoſitatē,ſicut cinnamomum,aniſum,& alchei
ſim, & ruta minuit inflationem, & acetum miſtū
cum melle ſimiliter tenuat uentrem, & expellit in
B flationē. De ijs quæ mundificant eſt furfur,hor
deum,& fœnumgræcum,& batheca,& oleū dul/
ce,& fabæ,& cicera nigra ſunt eorum quæ mūdi/
ficant renes.& frangunt lapidem generatū in eis.
& cappares cum aceto & melle quando comedū/
tur ante cibum,abſtergunt & mundificant ſtoma
chum & inteſtinū.& aperiūt oppilatiões. & ſicla
etiā aperit oppilatiões hepatis, maxime quando
comeditur cum ſinapi.& cepę,et allia,& porri,&
raphanus incidūt & ſubtiliāt humores craſſos.&
caſeus ſimiliter ſubtiliat.& ficus humidæ & ſiccę
mundificāt & abſtergunt renes.& amygdalę pro
prie amarę mundificant,& tenuant,& aperiūt op
pilatiões hepatis & ſplenis.& adiuuant ad ſpuen
dum humiditatē ex pectore & pulmone.& fiſtici
C confortāt hepar,& aperiūt oppilationem eius.&
mel apum tenuat & mundificat.& maxime quod
colligunt apes de arboribus calidis & ſiccis. ſiue
planta, ſicut eſt origanum.nam mel tenuat ſputū
craſſum,& iuuat ad ſpuendum. & ſecaniabin te/
nuat & incidit humiditatē craſſam & uiſcoſam.et
aperit oppilationē hepatis & ſplenis.& mundifi/
cat pectus,& pulmonē.& uinum ſubtile mundifi
cat uenas ab humore craſſo,quando ei eſt acuitas
& inciſio.& cōfert ei in cuius corpore eſt humor
craſſus & frigidus.& uinum ſubtile aquoſum ad/
iuuat ad ſpuendū humiditatē ex pulmone,cū con
fortatione membrorū,& humectatione,& tenua/
tione craſſarū ſuperfluitatū quæ ſunt in eis.& hoc
etiā operatur uinū dulce. De ijs quę oppilant.
D horū eſt lac, quando in eo fuerit aquoſitas pauca.
& ſimiliter caſeus multus.quoniā adducit oppila
tionē in hepate,et lapidem in renibus ei qui mul/
tiplicat aſſumptionē eius,et cuius renes et hepar
parata ſunt recipere lęſionē.et omnes cibi dulces
ſunt mali hepati et renibus,quādo eſt in eis craſſi
ties.et lac ſi comedatur ſolū,auget craſsities ſple/
nis et hepatis.et ſi comeditur cū eo quod ſubtiliat
et mūdificat,ſicut eſt mentaſtrū ſylueſtre, et origa
nū,et piper,aperit oppilationē hepatis et ſplenis.
& dactyli humidi,et omnia quę accipiunt ex fru/
mento,præter panem bene paratum ex arte.uinū
dulce generat oppilationem in hepate,et lapidē
in renibus.et craſſum reddit ſplenē.Omne quod
tarde deſcēdit,eſt ſicut quod accipitur ex medul/
A la frumenti,et fabarū,et lentium,et cerebra,et he
pata,et interiora,et omnia oua dura elixa et aſſa,
& oua frixa, et faſeoli, et ſeſamū,et glandes,et po
ma,et pira pontica,et uinum dulce,ponticū,craſ/
ſum,nouum,et omnes aquæ. De ijs quæ ueloci
ter corrumpuntur in ſtomacho ſunt chryſomela,
et mora,et batheca.quæ ſi cito non deſcēdunt de
ſtomacho,et obuiant humoribus malis, cito cor/
rumpuntur.et debent iſta comedi ante cibum,a/
mouenda de ſtomacho,propter uelocitatem de/
ſcēſionis eorum,et lubricitatem uiarum in eo qui
comedit prius iſta.nam quādo comeduntur poſt
cibum,corrumpitur propter remanentiam eorū
in ſtomacho,et relinquūt corruptū cibum corru/
ptione eorū.et quādoq; taliter corrumpuntur, q;
B euenit ſicut uenenū pernicioſum. De cibis qui
non uelociter corrumpūtur in ſtomacho, melior
eſt craſſus,ſolidus,tardæ digeſtiōis,ſicut caro uac
cina,et pedes,et maxime pedes uaccæ,et quæ ſi/
milantur iſtis. Quando ſuperfluitates ciborum
tarde deſcendunt de ſtomacho et inteſtinis,debēt
dari cibi lenientes et pungentes,in quibus ſit dul/
cedo,aut acuitas,aut ſalſedo, aut nitroſitas : uta/
quæ caulium,et lentium.leniunt enim uētrem, et
eorum ſubſtantia ſtringit uentrem.et brodiū gal/
li antiqui,et panis multi furfuris, et fenūgræcum
cum melle, et oliuæ cum aqua,quando comedun
tur ante cibum cum muria leniunt uentrē.et quā/
do etiam comeduntur poſt cibū ſine muria et ma/
xime quæ ſunt ponticę cum aceto,cōfortant ſto/
C machum,et deprimunt cibū,ſicut iam memoraui
mus de rebus ſtypticis cōfortantibus ſtomachū,
et lac ſubtile et multę aquoſitatis,et caſeus,quan/
do maxime admiſcetur ei ſal et mel.et caro paruo
rum animaliū,et ſicla,et †chataf et okis,et cucur/ alias atriplex
bita,et batheca,et ficus,et paſſulæ dulces, et nu/
ces humidę et ſiccę,quādo mollificantur in aqua.
& mora,et pruna humida et ſicca,quando infun/
dūtur in aqua mellis, aut comedatur aut bibatur
uinū dulce,et differatur plurimū cibus, ſunt leniti
ua uentris.et aqua mellis aliquādo tendit ueloci/
ter in uenas,et uadit cum eis totū nutrimētum,et
claudunt uentrem,et pronoſticant urinam, et ali/
quando mundificant ſtomachū, et mordicant et
excitant ad deponendū cibum,et leniendum uen
D trem. Et mel quando coquitur lenit uentrem, et ſi
coquatur nō lenit. et ſimiliter aqua mellis quādo
multum coquitur.et ſecaniabin mūdificat ſtoma/
chum et inteſtina,et quandoq; facit in inteſtinis te
neſmon.et uinū dulce, et muſtum, leniunt uentrē.

Quando eſt deſcenſus cibi de ſtomacho ante
ſuam digeſtionē,debent miniſtrari cibi ſtringen/
tes ſtyptici.et ipſi ſunt in quibus dominatur ſtypti/
citas,aut ponticitas, aut craſsitudo.et tales ſunt
cydonia,et pyra,et grana myrti, et fructus ſpinæ
albæ,et ſubſtantia lenticularū,et caſtaneæ,et glan
des, et uinum ponticum : et hæc ſtringunt uen/
trem cum ſtypticitate et pōticitate ipſorum:et ori
za,et pannicum, et milium,et ſauic hordei ſtrin/
gunt uentrē cum ſiccitate eorum.et caro leporis,
et caules

& caules cocti poſt effuſionem aquæ primę ab eis A
cum aqua eorum ſecunda, & lac coctum, & ca/
ſeus, ſtringunt uentrem cum craſsitie ſua: & opor
tet quòd lac coquatur donec ſit aquoſitas con/
ſumpta: nam eius aquoſitas lenit uentrem. & etiã
poſsibile eſt quòd lapides fluuiales, aut fruſta fer/
ri igniti remoueant illam ab eo: et quando ſepara
tur aqua eius, confert deſcenſui ſuperfluitatũ acu
tarum, niſi ſint multum craſſæ, quando fit opera/
tio cum eo: ſed aliquando caſeatur & glutinatur
in ſtomacho: & aliquoties egreditur à ſtomacho,
& generat in hepate oppilationes, aut lapidem in
renibus: & oportet propterea mittere in ipſo poſt
conſumptionem aquoſitatis aliquid ad ſublatio/
nem ipſius, & ut non caſeetur, nec generet oppila
tionem, nec lapidem: & omnia acetoſa ſicut po/
ma acetoſa & granata acetoſa, ſi inueniunt in ſto/
macho humorem malum, & craſſum, incidunt et
expellunt, & leniunt uentrem: ſed ſi inueniũt mũ/
dum, ſtringunt uentrem.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE BONITATE AQVÆ.

PTIMAM aquam aptiſsimã B
eſſe congruit non ſecundum gu
ſtum ſolũ, ſed etiam ſecundum
o odorem. Erit autẽ iſta certitudi/
naliter pura et delectabilis ſimul
bibenti: & ut oportet ſecedens
ab hypochondrijs: quo non erit
ei aliquid melius: de hac enim Hippo. dicit, aqua
quę cito calefit &c. Quamuis etiam in eis quę lu/
toſum aliquid uel fœtidum uel pharmacoſum o/
d. digeſtio ſtendunt ſecundum guſtum, huiuſmodi †digno/
tio in decoquendo fit utilis. Scaturiginoſæ itaq;
aquæ (uoco autem ſic & eas quæ ex puteis, eo
quòd non ſunt fluentes) non ſunt ualde ſubtiles:
& intus aſſumptæ, minus madefaciunt, & diſſol/
uunt cibaria, & minus digeruntur, & non bene C
minguntur, eo quòd frigidæ ſunt: fiunt autem po
tabiliores quando frequenter hauriuntur, ac ſi
fluerent. Paludoſæ uero omnes ſunt peſsimę. odo
rem enim habent inconuenientem, ſicut putre/
ſcentem: & æſtate quidem fiunt calidæ, hyeme
uero frigidæ, quod eſt maximum ſignum malitiæ
aquarum. Aeſtate igitur uentres perturbant. à ue
ſica uero tarde pertranſeunt: multoties autem &
dyſenterias faciunt: hyeme uero ceũ frigidæ exi/
ſtentes, uentres humidæ non ualde turbant. Sciſ/
ſiones autem & pleureſes & tuſſes faciunt: con/
uertuntur uero ad ſplenem: & aliquando deſinũt
ad hydropem. Solæ autem paludoſę quas uidi in
Ægypto ſunt ſanæ: quoniam æſtate quidem non
putreſcit aqua: autumno autem replẽs eas Nilus, D
antiquam quidem extrahit, aliam uero nouam in
eis ponit. Aquę uero fluxibiles, multo ſubtiliores
ſunt, & ad urinationem meliores. Et omnes qua/
rumcunq; fontes uerſus orientem fluunt, humidi
tate, & ſubtilitate, & bono odore, & ut ſint mode
rate frigidæ & calidæ, excellunt alias. Quæ uero
fluunt uerſus ſeptentrionem, dulces quidem ſunt,
in frigiditate autem excedunt. Quæ autem uer/
ſus occidentem, uiolentę quidem ſunt infrigidan
do, uiolentæ uero & in duritie: propter quod
brancoſæ ſunt, pleuriticæ, & ſpaſmoſæ: quæ ue/
ro uerſus auſtrum, ſalſiores ſunt, & calidiores, &
ad urinandum non idoneæ. Sed quamuis nõ lau
dem fluentes uerſus auſtrum aquas, Nilum ta/
men ita laudo, ut ſicut mihi uidetur, paucis com/
paretur fluuijs ſecundum bonitatem aquæ: & ſu/
bit uentrem: & mulieribus in partubus confert.
Secundum terræ uero naturam ſcire oportet:
quòd alia quidem eſt planicies, alia uero ſummi/
tates & montes. Sed plana quidem deterior eſt
ad effluxiones aquarum: & ut plurimũ ſunt pu/
tei ibi foſsi & fontes ſtationarij. In ſummitatibus
uero ſunt fontes meliores, & aquæ puriores, &
melioris odoris, & dulciores eis quæ ſunt in pla/
niciebus. In aliquibus enim earum eſt ſalſedo,
aut nitroſitas. in aliquibus tamen non: & uocant
huiuſmodi terram dulcem ubi aqua melior & po
tabilior fit, & tales ſunt ſanæ. Petroſæ uero ſunt
plus alijs, & abſque hypoſtaſi. Maxima etiam fit
differentia aquis & ex metallis, & herbis natis
ibi. Metalla igitur ad animalium habitationem
nocua ſunt, & ad aquarum potationem: herbæ
autem aliquando quidem nocent ualde aquę, ali/
quando autem iuuant: ſicut ſium, & calamin/
the, & adiantum: hæc enim in riuis plurimum na
ſcuntur. Et bonis quidem aquis nocent, malas au
tem iuuant ſi permiſceatur aliquid pharmaco/
ſum aquis: fiunt autem & ad urinationem melio/
res huiuſmodi aquæ. Attendere igitur oportet
non minus, ne à terra, uel aliter aliquod malum
adueniat aquis quod in principio fontes nõ præ/
bent: ſed ibi quidem eſt dulcis aqua, alibi autem
ſalſa & nitroſa. Aquas uero pluuiales ſcio leuiſsi/
mas eſſe, & ſubtiles, & puras, & bonas, & dulces
guſtui. Educit enim ſol & rapit quod eſt ſubtiliſsi
mum, non dulcibus de aquis ſolum, ſed etiam ab
ipſo mari: aliquando uero à cadaueribus & ab
alijs corporibus: unde putreſcit citiſsime omniũ:
quãdo enim putreſcit, qualitatũ expers fit: & qui
eã biberit occupatur branchis, & tuſsibus, & gra
uedinib. capitis. In eis uero quę bonę ſunt ſi quid
decoquatur, cito decoquitur: et ſi aliquid calefiat,
cito calefit. Et ſi uino permiſcueris modicã, ad di/
geſtionẽ & urinarum ſeceſsionẽ erit benigna, &
hepati, & ſpleni, & renibus, & pulmoni: ſicut enĩ
non habentes uirtutẽ fortiter infrigidahtẽ, decen
ter propitiæ fiunt. Vernales igitur & hyemales
tẽporaneæ ſunt & optimæ, quas ego maxime lau
do. Autũnales uero & æſtiuales, cũ in generatio/
ne

ne differant & in bonitatibus, nō eſt dicere quan/
tum à uernalibus deficiāt. Terra enim uaporat ſic
cius in æſtate & autumno. Et aer habet permiſtio
nes terræ multas quas purgāt pluuiæ. & propter
hoc huiuſmodi aquæ ſunt duriores. & ad ſecedē/
dum & abſtergendum quidem ſufficientes ſecun
dum inteſtina. Non bonæ autem ſunt renibus, &
pulmoni, & arteriæ. oportet autem uinum pluri/
mum inferre his, ut earum uincantur malitię. Dif
ferūt autem aquæ & penes ſpiritus. Boreas enim
ſi flauerit, dulcior quidem erit, & frigidior. ſi uero
auſter, minus quidē dulcis: calida uero magis. O/
mnino autē quæ fiunt in ariditatibus aquæ, nitro
ſiores ſunt eis quę fiunt in pluuioſitatibus. Ipſarū
etiam pluuialiū aquarum melior eſt tonitrualis quàm
procellaris. Quęcunq; uero ſunt à glacie & à niue
diſſolutę, ſunt malę: nam quando cōgelantur, ex/
primitur ab eis id quod eſt ſubtiliſsimum, & fiunt
duræ, & in frigiditate excedentes. Dura autem a/
qua & frigida, neq; ad digeſtionem, neq; ad urina
tionē eſt idonea. mala uero eſt pectori & laterib⁹.
& ſpaſmos ſuſcitat, & tetanos, & ruptiōes in tho/
race, & ſpuitiones ſanguineas, & empyemata. &
permanet ſecundum uentrē multo tempore, gur/
gulationes ibi operās. & ſi cholericus humor ibi
fuerit, corrumpitur ſimul cum eo. & quando ſub/
exierit uix à uentre ad ieiunum, nō diſtribuitur fa
ciliter, neq; ſputum reducit. Non nutrire aquam,
ſed ſolū eſſe uehiculum cibi, Hippocrati & Chry
ſippo & Eraſiſtrato uidetur. & propterea neq; ui/
talem uirtutē putant eam confortare. & eſt cauſa
quare iubent melicratū, & oxymeli, & uinū dare
in ęgrotantibus ab aqua. Quæ igitˀ maxima ſunt,
in ſermone dicta ſunt. Dicātur autem & alia ſigna
bonitatis aquæ. Quæcūq; quidem æſtate ſunt fri/
gidæ, hyeme uero calidæ, optimæ eſſe uidentur.
Quæ uero conſimiliter habent in caliditate & fri
giditate omnibus horis, peſsimæ. Aeſtate enim in
ſuperficie fit caliditas, in hyeme uero in profun/
dum mergitur. & propterea ut mihi uidetur om/
nes fontes quicūq; per profundiſsima loca fluūt,
& quicūq; per cauernoſa, hyeme quidem calidiſ/
ſimi ſunt, æſtate autē frigidiſsimi. Et propter hoc
etiam omnes qui ſunt in ſuperficie, permutantur
ſimul cum horis, quantumcūq; habeat caliditatis
uel frigiditatis. Mirabile autem eſt quoniā in qui

A buſdam hyeme quidem diſparet aqua, æſtate au/
tem abūdat, quamuis contrariū deberet eſſe. Sed
& huiuſmodi cauſa eſt caliditas, quæ ſimul ducit
ſecum profundas aquarum. ij nanq; ſentiunt calo
rem. quicunq; enim profundi ſunt fontes, & non
recipiunt multum ab extrinſecis pluuijs, inuenies
in hyeme quidem & uehementiſsimis frigiditati/
bus pauciſsimos, æſtate autem maximos. quo cir
ca & qui in Delo eſt locus hoc patiˀ propter eaſ/
dem cauſas, & putei multi in Pytho. Vna itaque
bonarum & malarum aquarum eſt cognitio, ſi in
hyeme quidem eſt calida, ęſtate uero frigida. Se/
cunda uero, ſi pura eſt & non læſa ſecundum colo
rem, neq; malam habet hypoſtaſim. Alia uero, ſi
eſt leuis & facilis ponderis. quæ enim in pondere
B eſt leuis, non eſt permiſta terræ. Conſiderare autē
oportet & ſi cito calefit & infrigidatur. melior eſt
enim iſta alijs, & qualiter ad digeſtionē habet, &
qualiter ad ſeceſsionem. Quæ enim cito digerun
tur ſunt meliores, & quæ ſecedunt ſecundum ue/
ſicam. mala enim eſt quæ per inteſtina aquarū ſe/
ceſsio. Differunt autem aquæ ſecūdum colorem
& regionem, & oportet de his ab hominibus lo/
corū interrogare. Eſt enim aqua in Leōtinis, quā
ſiquis bibit moritur. talis autē alia eſt in Ereo Ar/
cadię, quam uocant aquam ſtygis. talis etiam alia
eſt in Thracia. Et locus in Sauromatibus, ſuper
quem neq; auis uolare poteſt. & alius ſecundum
Medos. ſuper quē & regio ſtat nigra, quę appro/
ximata igni accēditur. & hoc pharmaco aiūt Me/
C deam corrupiſſe filiam Creontis. Eſt etiam &
circa Suſam aqua, quā ſiquis biberit, amittit den/
tes. Sybaris uero fluuius uiros ingeneratiuos fa/
cit. is autem qui in Aegypto, depilat capita biben
tium. harum itaq; ſcire naturam eſt mos, interro/
gando ab hominibus illorum locorum. Conuer/
ſantes autē ubi eſt praua aqua, ingeniari oportet
facere eam potabilem. Optimū igitur eſt coquere
eam in lagenis figularibus, & infrigidādo per no
ctem, & rurſus calefaciendo bibere. Si uero exer
citui oportet præparare bonam aquam ex mala
fouea, decet fodere ab altis locis ad deorſales, &
per has ducere aquas, immittendo ad foueas in
quibus ſit dulcis terra & pinguis. & exinde lage/
nam transfluat. ſemper enim in foueis remanebit
D aquæ malitia.

CL▸ GALENO ASCRIPTVS LIBER DE VINIS

V INVM aquoſum nomināt ho/
mines id quod aſsimulatur ſe/
cundum colorem & conſiſten/
tiam aquę, diaphanum enim eſt
& lucidum & purum. & conſi/
ſtētia ſubtile apparet. & tibi gu
ſtanti uidebitur nullum fortē ſa
porem habere. & quando commiſcetur cū aqua,
non tolerat aquæ multæ miſtionem. unde ab anti
quis pauciferum uocatum eſt. Omnino uero à ſty
pticando hoc uinum non excidit, ſed eſt omniſa/
riam exolutam habens ſtypticitatem. uirtute etiā
ſimile eſt aquę, neq; caput debile tangens, neque
neruos debiles, neq; calefaciens manifeſte. Idone
um autem hoc uinum eſt ad eductionem quæ ex
pulmone, uirtutem roborans, & humores hume/
ctans & incidens moderate. hoc autem & febrici
tantibus impericuloſius datur alijs uinis. etenim
malitias aquæ & uini effugit. multoties autem &
capitis dolores ſedat propter eos qui fiunt in uen
tre humores. Inuenies enim aliquādo & propter
aquę potationem dolere quibuſdam caput, & ma
xime

A xime quãdo fuerit praua, ut ipſa corrupta natura
le robur exoluat uentris. quo debilitato ichores
cholerici aſſueuerunt confluere ad ſpacioſitatem
eius ex orificio, ſicut ieiunantibus, à quorum ma-
litia & nocumẽto prædictum uinum eripit homi-
nem, confeſtim quidem ratione epicraſeos, poſt-
modum uero eo quod roboratus uenter pellit in-
ferius ea quę triſtãt. Eis uero qui ualde calidi ſunt
complexionibus iuuantius uino eſt potus aquæ.
Si uero aliquando indigeant uino, ſubtile & mo-
derate auſterum dandum eſt. mouẽt autem ad uri
nationes aquoſa & ſubtilia uinorum, paucíſsimũ
nutrimẽtum præbentia corpori. & ſola ab alijs o-
mnibus in bono bibuntur, ſicut fauſtianum nomi
natum. & quædam eorum quæ in Sabinis. gene-
rantur autem & in unaquaq; gente talia. In Italia B
quidem imbecille Sabinum: quod etiam febrien-
tibus dant. In Aſia uero titacazenum, & tibinum.
audiens autem eorum ſigna, in unaquaq; gente fa
cilius inuenies talia uina. apud nos uero citiſsime
fiunt potabilia tibinum, & arſuinum. & cum his
titacazenum. Dulce uero uinum, neq; ſubtile cer
titudinaliter, neq; lucidum inuenies unquam. Ca
lefacit autem omne uinũ dulce. & craſſum eſt con
ſiſtentia. quantum autem participat craſsitie, tan
tum eſt tardi tranſitus. unde non ſolum obſtruet
aliquam obſtructarum particularum, ſed etiã adij
ciet obſtructioni. Et propterea nocuum fit hepati
patienti, et maxime adhuc quando phlegmone la
borat. moderatius uero nocumẽtum operabitur
quando à craſsis humoribus obſtructũ fuerit hoc C
uiſcus. uel quãdo propter imbecillitatem patitur,
ſicut in hepaticis paſsionibus. deinceps uero he-
pati læditur ſplen à dulcibus uinis non tamen pul
mo quando in bronchijs habet craſſum humorẽ.
Dulce enim uinum in acutis paſsionibus ad ex-
puitionem eſt utile. inquantum autem deficiunt à
uehemẽti caliditate uina dulcia, in tantum minus
capitis grauedinem faciunt, & nocumentum pru
dentiæ, non autem ſunt idonea cholericis. Matę-
ria eñ ſunt omnia uina dulcia flauæ cholerę. neq;
febrientibus competunt eo quod ſunt craſſa, neq;
ad urinas ueniunt cito, neq; conducunt ſecũ, neq;
coeuacuant cholericos humores. Solum autem
ineſt eis bonum, lenire uentrem. unde & præbi-
bunt ea. Siticuloſa uero ſunt iudicanda, quoniam D
excolantur faciliter. Sunt autem & hæc uentoſa.
inferioribus uero inteſtinis non nocent. propter
quod tardant in hypochondrio, quouſq; digeran
tur & tenuentur finaliter. Dulce uero ſimul & au-
aliàs Siciliam ſterum uinum quod ſecundum †ciliciam, ex con-
aliàs pranum trarijs qualitatibus conſiſtit, †paruum exiſtens. et
uel plenum neq; ad reditionem ueniens, neq; ſubgrediẽs. ſed
plurimum permanens in uentre ſpirituat eum. Ni
grum uero uinum quod abſq; quod ſit dulce, au-
ſterum eſt manifeſte uel ponticum, repletionale
eſt, & tardi tranſitus, & receſſus utroſq; detinet, et
multum in hypochondrijs moratur, & faciliter a-
cuitur & ad uomitum prouocat bibitum. Auſte-
rum uero ſimul & album uinum, neque ipſum eſt

A diureticum. ſed ſi craſſum fuerit, tardat circa hy-
pochondrium. ſi uero non fuerit craſſum ſicut ni-
grum, non ſimiliter ad urinas uenit. Cirrhum ue-
ro auſterum, competit & id fluxibus uentris. Du-
plex autem eſt flauum ſicut & nigrum. caput ue-
ro †circum tangit, quoniam calidius eſt nigro. *aliàs cir[illegible]*
Quod uero certitudinaliter eſt flauum, calidum
eſt. ſicut quod deinceps ei ſcilicet cirrum. deinde
ultra ea rubrum. deinde dulce. album uero minus
his calefacit. albũ uero nullum eſt dulce: ſed quæ-
dam quidem auſtera & craſſa, quædam autem a-
quoſa & ſubtilia. Flaua uero & cirrha quædam
quidem dulcia ſunt moderate, ſicut hippodamã-
tium & fauſtianum. quædam uero non omnino
dulcia. rubra uero craſsiora ſunt his. Nutritio au-
B tem ex eis omnibus proportionale habet. & pro-
pterea ijs qui renutricatione indigent concedere
oportet bibere dulcia: niſi aliquod uiſcus impe-
diat, aut renes. Eis uero qui craſſum acetuauerũt
humorem in uenis, ſubtilia conſiſtentia uina ſunt
utilia. Frigidis uero in uenis aceruatis humori-
bus, quæ calida & antiqua. melius uero eſt ad eu-
chymiam quod odoriferum, niſi percutiat caput.
Auſteris autem uinis gratia roborandi ſtomachũ
utimur. Cholericis igitur corporibus neque faler
num, neq; molitanum, neque ariuſium, neq; lesbi-
um eſt idoneum. †calidiora enim ſunt omnia ta- *aliàs magis*
lia. & parati ſunt qui bibunt dolere caput, & fe- *cholerica*
brire, & in neruis pati quid. hæc autem neq; cho-
lericis danda ſunt, neq; eis qui à ſolis æſtu aut uia.
C ſed phlegmaticis & frigidis complexione, uel fri
gidum aceruantibus humorem, uel ocioſe uiuen-
tibus, uel exiſtentibus in hyeme, uel conſtitutio-
ne frigida & humida. Omnium uero uinorum
commune eſt quæ non ualde craſſa ſunt & ualde
dulcia, ut theræum & ſcybelitanum, ut quando
in tempus extẽſa fuerint, flaua fiant, & quid ſplen
dens habeãt, & album, & quale bithynum eſt. A-
minæum quod antiquum nominant Romani ce-
cubum, iam quando eſt tale, amarum eſt, & pro-
pterea inutile ad potationem. Album uero & au-
ſterũ & iuuenile, infrigidat ſenſibiliter. Gleucos
autem, id eſt muſtum aliqualiter eſt uentoſum &
indigeſtibile & craſsi humoris. ſubducit autẽ uen
trem. Citiſsime autem omnium uinorum et aquo
D ſa inueteraſcunt, id eſt prompte ad antiquorum
qualitatem permutantur. Hæc autem in tribus an
nis aceſcunt. In pluribus uero amareſcunt. Con-
tingit autem & quædam antiquari tempore mul-
to. talia autem in Italia ſunt tyburtinum, aminæ-
um, & ſurentinum, quod ferè †octo annorum di- *aliàs uiginti*
geſtum eſt, pluribus uero durat non amareſcens.
ſecundum bonitatem uero adeſt hoc falerno, con
trarium uero his uinis aquoſa præbent, ut Sabi-
num, & Albanum, & Gabrianum, & Arſuinum,
& Titacazenum, & quæcunque talia: faciliter e-
nim permutantur ad contrarias qualitates, ſcili-
cet ad acidam uel amaram. In principio quidẽ aci
dam. ſi uero permanſerit ad amaram. Hæc autem
oportet iacere in principio quidẽ in frigido loco

poſtea uero in calido, quoniam tepiditas aceſcere facit ea faciliter. Si uero in frigido loco iaceant, permanent annis duobus: exinde uero calefieri indigent. Vas uero in quo uinum eſt, ſi diſcopertũ relinquatur, faciliter aceſcit: ſi uero exi A ſtente etiam uaſe pleno aceſcit, oportet obſtruere cũ pice uel gypſo. Vina uero ſunt circa tria apud nos in Aſia, cinolitum, lesbium, & glorioſiſsimũ ab antiquis ariuſium in Chio proueniens quo omnes utuntur antiquiores ad antidota.

Sequi hoc loco debere uidebatur liber qui inter antiquas translationes de præſagiturã inſcriptus legitur Georgio Valla Placentino interprete: ſed cum partem huius libri De conſtitutione medicæ artis poſtremam eſſe animaduertewimus, omiſſum eum fecimus, ſatisq; uiſum eſt hoc tantum indicato ad alia properare.

CL. GALENO ASCRIPTVM PRAESAGIVM EXPERIENTIA CONFIRMATVM.

Georgio Valla Placentino interprete.

VICVNQVE præſciſcere libuerit mortis non diem modo, ſed etiam horã, conſiderare expedit quo potiſſimũ tempore languens ab acceſsione uehemẽter affligatur, num inter accedendum tum impenſe obrigeſcat, & æſtu conflagret, diuq; ea permãſerit intenſio, pulſusq; ſit exiguus, & ſegniter ſomnũ ceperit, ſomnolentusq; fuerit, uel id genus aliud ſubierit detrimentũ, id omne tempus ſuſpectum habere oportet: uel ſi etiam ita mediocriter habuerit. At circa uigorem ſi ęgrotum deiectum, aut cedentem, aut mœrentem ſpecies, febris ue magnitudinem minime tolerãtem, plurimumq; exæſtuantem, et ſe tenebricõ uolutantẽ, & capite dolentem, & corde ſuccumbentem, aut tali aliquo affectu uexatum, ſuſpectum id tempus tibi eſſe maxime oportet, ſi etiam acceſsionis principio ac uigore ſint mediocria. Verum id ſi circa uigoris deceſſum fuerit, anima cõſternetur, & ſudores ſint inęquales, aut frigidi, aut circa caput, aut circa pectus inſurgant, pulſusq; obſcuros & debiles efficiat, aliaq; id genus, id tempus expedit ſuſpicere: neq; tum definiendum quicquã, neq; dies mortis proferẽda. Nam ſecũda die ſi contingat & quarta acceſſionem uehemẽtiorem eſſe prima, tertius et quintus et ſextus diẽ mortis indicabunt. Quot de cauſis ſuccenduntur febres? Quandoq; aut ob additamentũ idoneæ materiæ, aut ob motũ, aut ob aſtrictionem, aut putredinẽ, aut ob acceſſum caloris extrarij. Ac ob additamentum quidem, ut cum temperamentum nacto calidũ, adiectum fuerit piper, ſinapi, allium, & ſimilia: horũ enim qualitas ſi cordi fuerit inuecta & infita, ſuccendet caliditatem, febremq; inflammabit. Ob motum autẽ dupliciter. Nam is aut ab anima, aut à corpore ſuſcitatur. Ab anima quidẽ, ut cupiditate, & cura. A corpore autẽ, ut in labore immenſo. Ob adſtrictionem, cum ob glutinoſitatẽ, aut ob quampiam craſsitudinem exaruerint obſtructiq; fuerint incerti corporis meatus, aut extrema uaſorum, et in profunditatis diſſlatione febris fuerit incẽſa. Verum ob putredinem, ut cum ſubiecta & redundãs materia putruerit introrſus, cordiq; fuerit obiecta, ac febrem ſuccenderit. Ob acceſſum autẽ caloris alterius, uelut cum in ſolis ardore caput exæ B ſtuauerit, pręcipue tunicularis pituita per arterias cordi fuerit obiecta, febremq; ſuccenderit.

Signa febris futuræ.

Imminentis febris nuncius eſt hiatus, horror, oſcitatio, nauſea, ſomnolẽtia, tuſſicula ſubaſpera, extremorum membrorum infrigidatio: atq; hæc quidem extrinſecus præſagia. A pulſibus autem, ex paucitate, & inæqualitate deprehenditur etiã quod deſideratur. ac iniectione quidem, cum impenſior correptio, frigetq; cum aliquanta inæqualitate atq; exiguitate: at in aſcenſu fere ſunt improbi, aucta diductione ad perfectum uſq; uigorem, ſed calore intenſo, primum magnitudo augetur, deinde celeritas aſſumitur. Nam cum ſatis ſuccẽſa febris conflagrarit, tum ingentes ſimulq; cele C res efficit pulſus: ſin autem impenſius, etiam crebros. Quo nempe pacto ante febres hiatus progignuntur? hiant ante febres ægri ob concuſsionẽ, & uim ipſos intẽdentẽ. Nam quemadmodum ex ahenis ad ignis uiolentiã poſitis uapor attollitur multus de feruẽte in ipſis aqua: ita etiã ex eis quę introrſus in corpore ſunt uapor exhalans intẽdit conuincitq; corporis muſculos: ſolent nanq; neruí tepefacti deſidere: atq; ita fiunt oſcitationes. At quo nam demum pacto capitis dolores febricitãtibus incitantur? nempe cum uenæ plenæ & à flatibus intumentes, interſectæ fuerint, in caput dolores aduehunt, ui ac tenore internorum flatuum qui immiſsi diſperſiq; ſunt.

De ſignificatione ſudorum.

D Febrem uero ſudoribus diſſolutum iri cognoſcimus ex eo, quod languor ſit uigoris maximi, ut eſt qui cauſus nominatur. Bilioſus nãq; is demũ eſt morbus, qui cum impenſius moueri oporteat, rigor efficitur: & perinde ſi uenter aſtrictus ſit urina ue, proxima ſubeunte criſi, rigor erit expectandus. Sin amborũ fuerit aſtrictio, nec ullus præſtò eſt uomitus, aut ſanguinis eruptio, ſudor multus conſequatur neceſſe eſt: præſertim cum languentes prociderint, acceſſione incrementum capiente, ut ea de cauſa magis incaleſcãt, nonnullaq; corporis ſit calida euaporatio, qualis antea nõ fuerit in dudum memoratis. Pulſus ingentes, & ſublimes, & celeres, in diductionẽq; potius properantes, ac uelut undoſi, cũ arteriæ tunica atra humidaq;

daq; apparet. Totius uerò corporis extrema ſu-
perficies perpruriſcit ac remolleſcit. & quandoq;
ad horas ruſeſcit. atq; hæc in critica ſeceſsiõe ad-
ueniunt, præeunte concoctione. & critica die bo-
na exiſtente, ſalubrium ac reſoluentium ſudorum
fuerint indicia. Non dubium quin calorẽ eſſe ex-
pediat mediocriter ſudoris ſolubilem. & per uni-
uerſum corpus ſibi cõſtare: exinanireq; iuxta pro
portionẽ. atq; habiniorẽ alacrioremq; reddere ho-
minem. At frigidi ſudores cũ acuta febri erũpen-
tes, mortem ſubeſſe minitanẽ. at cum ardore, mor
bi longitudinem coarguũt. Si à ſudoribus febrici
tanribus fuerit initium, boni & tertiani, & quin-
tani, & ſeptimani, & nonani, & undecimani, &
quartadecimani, & uigeſimiſeptimani, & trigeſi-
miquartani. hi nanq; ſudores morbos iudicãt, qui
sutẽ ita non ſunt, laborẽ ſignificant, & longitudi-
nem morbi, et ſubuerſionẽ. Ac ubi eſt corporis ſu
dor, ibi quoq; dicito ſubeſſe morbũ. & ubi eſt cor
poris frigus aut calor, ibidẽ eſt quoq; morbus. &
ubi in toto corpore mutatio, fueritq; refrigeratũ
corpus, aut rurſus incaluerit, aut color ex alio ali-
us emerſerit, morbi longitudinem pronũciat Su-
dor ex ſomno factus citra manifeſtã cauſam, cor-
pus ſignificat cibum aſſumpſiſſe plurimũ. Quod
ſi cibi plurimi cauſa nõ fuerit, ſignificat egere eua
cuatione febricitanniũ corpora. Sudor aduentan-
te ſebri, nec deficiente febri, malum. longum nãq;
morbum, & humiditatis ſignificat copiam.

De ſanguinis detractione ex uenis.

In omni die et noctis hora, urgente neceſsitate,
ſanguinem detrahito. aduertendo tamen in febri-
citãtibus uigorem ceſſantem acceſsionis. In alĳs
autem, ſiue ex lippitudine, ſiue ex alia ratione ci-
tra ſebrim, ubi ſanguinis detractiõe ex uena opus
ſit, doloris aut inflammationis cõſiderato magni-
tudinem. qua enim hora mitigatum dolorem in-
ſpexeris, ſanguinem de uena mittes. re nulla ur-
gente quominus fiat, ſatius fuerit matutino tem-
pore de uena ſanguinem detrahere. nec ſtatim cũ
ex ſomno experrectus, ſed poſteaquã ad horã per
uigilarint. ac prius abluere aliquos præſtiterit. &
alios prius obambulare. in quo autem præoccu-
pata cuſtodiæ cauſa ſanguinem de uena detrahe-
re permittitur, etiam poſt aliqua conſueta exerci-
tia ſanguis è uena detrahendus. Cęterum languo
ris magnitudo, & uiriũ robur, atq; firmitudo, pri-
mæ ſunt ſanguinis è uena detractionis conſidera-
tiones. Proinde perſpiciendum cuiuſmodi ea ſit
naturalis hominis complexio. ac atras habẽtibus
uenas & mediocriter tenues, neq; albis, neq; car-
ne molliculis ad euacuandum minus parcendum
eſt. At contra parcendum; quando ſanguinis pa-
rum habent, carnẽq; dilabilem. hac de cauſa neq;
pueris ſanguinẽ ex uena detraxeris ad quartũde-
cimum uſq; ętatis annũ. At in maximis inflamma
tionibus ualidiſsimisq; doloribus nullũ noui ma-
ius adiumentũ quàm ad deficientem uſq; animam
euacuare. Aduertenda ſanè eſt diligenter qualis
ſit pulſus eleuatio ab eo qui ipſum attineat ſuffluẽ

A te adhuc ſanguine. quemadmodum in alĳs unde
ſanguis detrahitur ſiquid agere expediat. nequid
modo lateat deficiẽtis animæ quod ad interitum
aduehat. Quod ſi tempus fuerit uernum, locusq;
natura temperatus, & pueri natura concinna, de-
trahito ſanguinem. & impenſius ubi pericula in-
ſideant aut pulmonis, aut anginæ, aut lateris, aut
cuiuſpiam alterius acuti ac uehementis morbi de
trahendus ut dictum eſt ſanguis, pulſu uſq; explo
rato. omne nanq; percuſſum membrum aduerte-
ris non annorum modo numero, ſed etiam corpo
ris habitudine. formidanda uero frigidis tempo-
ribus larga euacuatio, ob conſequentem refrige-
rationem. Neutiquam perſcribi poteſt ſingulorũ
hominum definienda euacuationis menſura. Per
B ſpexi nanq; in nonnullis nec plus q̃ ſufficeret ſan
guinis libras ſex ablatas eſſe, & confeſtim extin-
ctam febrem. neq; ullam conſecutam fuiſſe uiriũ
exinanitionem. Quibuſdam uero libram dimidiã
citra læſionem. quibus ſiquis duas modo exhau-
ſiſſet, impenſiſsime offeciſſet. Vidimus unã quo-
que aliquando auferri, & minus, ac profuiſſe.
Reuulſionis gratia qui in rectum languentium ſe-
cat uenas, confeſtim perſpicuam inſpexerit utili-
tatem. ſi quiſpiam annularis digiti uenam ſecet, ut
nonnulli mediam inter medium & annularem di-
gitum uenã, ſinentes ſanguinem effluere quo ad
ſponte ceſſauerit, lienem iuuari. ut in ancone ue-
nam ſecando interiorem. ſatis commode nãq; lie-
ni ꝓdeſt male habenti ſanguinis detractio ex ma-
C nu ſiniſtra. atq; adeo profecto in pleuriticis in re-
ctum languentis ex uena ſanguinis detractio uti-
litatem frequenter demonſtrat euidentiſsimam.
At ex oppoſita manu, aut prorſus obſcuram, aut
expectabilem. Ingentibus oculorum dolorib. ſuẽ
currit ſiue humeralis appellata uena, aut quæ ab
ea deuians in ancone ſecta, perſpicuam confeſtim
afferendo utilitatem. In latere autẽ languente, aut
pulmone, aut ſepto tranſuerſo, aut liene, aut ieco-
re, ac uentre paraxille ad anconem diffractionem
peruenientem diductam ſecare quidem expedit.
præcipue ad emiſsionem quæ per fracturã cui in-
ſidet humerali uena diſcreta pariter auulſa. Tres
nimirum hi modi ſunt ad anconem ſanguinis de-
tractionis, quæ extra, & intra, & quæ media. quæ
D igitur intus, infra collum languentibus utilis. quę
extra, in facie, aut in capite. At medius locus quã-
doq; quidem ambas habet diductas uenas ad par-
tes anteriores manus protenſas. deinde hic copu
latus quandoq; ſtatim in ſeinuicem exiſtentes ad
inflexionem diſtractionis. Incerta igitur exiſten-
te ſua languẽtis membri uena, ad mediam aliquã
eundum. diductioq; potius quàm in ſua ſectio fa-
cienda eſt. Eſt etiam cum diffractio infra anconẽ
quæ in brachio diducenda nihil prohibet: non ap
parẽtibus in ancone. ut autem dicta omnia mem-
bra in ancone ſanguinis detractionibus adiuuan-
tur, ita inferioribus his eſt, ut in poplitibus & ta-
lis. Sunt autem dictorum quæ ad coxendicem, &
ueſicam, & uuluam tenſibus alternantes. ideo in

ancone quandoq; ſanguinis detractionibus obtẽ- A perant, cum recens fuerit inflammatio, & ſanguinis uis multa. ſin affectio ſit quam proprie phrenitim appellamus, poplitem ſecare oportet, & in talis uenas. Vt in uuluis inflammationes, ſectarum in cruribus uenarum adiumento, nõ parum leuãtur. enimuero euacuationib. ab anconibus ſiquid ſit infeſtum & obſeruandum frigus, expedierit alimentum exhibere mediocre ad tris aut quatuor modo dieculas. Cum olim peſtilentia ingens Aſiam occupaſſet, qua cadebant innumeri, tum ego ſecundo die, nulla facta remiſsione, crus ſcalpendo, ad binas libras ſanguinis euacuationem fieri permiſi. & perinde deuitaui periculũ. multi quoq; alij eo uſi adiumento cõſeruati ſunt, pręcipue qui large ſanguinem euacuarũt. At etiam mediocres B capitis aufert dolores, fauciumq; inflammatiões. At uetuſtiores tales caſus ſcarificationum ſectionibus diſſoluimus. Oportet itaq; ex atrocib. morbis ad naturalem habitum perducere. neq; quicquam tam ad concinnã conuerſionem agit, quàm ex ſcarificatione ſanguinis euacuatio. Inter indicem uero & pollicẽ ſecta uena & fluens ſanguis, quo ad ſponte conſtiterit, uetuſtum dolorem, pręſertim ſi ei membro inſederit, curat. Purgatorum autem, & plus mediocritate euacuatorum, & refrigeratorum, & reſolutorum, & conuulſorũ, ceſſare purgationem expedit, aquãq; tepidam exhibendo uomere hortabimur. at pręſtabit illinire calido oleo manus & pedes. ſiſtat nihilominus ſomnum & lauacrum. Cæterũ non ſatis purgatis bal- C nea congruentiora ſunt. nam noctu purganť. hos minus paſcere conuenit. at tutò purgatis, oua, & alicam, & ſorbitiones, & uinũ dulce exhibere expedit, quo inteſtinum purgatione moueatur per xyſmum. cõuenit etiam per poſteriora lac immittere cum hircino adipe, dulciue uino. atq; ita ſuffluentia componere clyſteribus admouendo omnifariam purgationem.

De adhibenda cautione in ſanguinis detractione.

A Qui detrahere ſanguinem uelit, aduertere debet ne ſtercus multum cohibeatur inter inteſtina. Proinde molli clyſtere euacuãdus æger, ne uenæ ab inteſtinis uenentur, attrahantq; putridã quampiam ſuperfluitatum eſſentiam. Ex pręſenti igitur morbo qui ſanguinis detractione egent, quouis tempore è uena ſanguinẽ detrahemus, uigorẽ, & deliriũ in febribus particularẽ cuſtodiendo, & acceſsionẽ. Si cõtinua ſit febris omnino, matutinũ tempus accommodatius. Qui uero non præſenti morbo occurrũt, ſed cauendi cauſa ſanguinis exquirunt detractionem, his uernum congruit tempus. In ætatibus porrò ſupra quartũdecimum annum detractio faciẽda, ſicut intra annos ſexaginta. niſi ſi qua modo efflagitans nos ingens urgeat B neceſsitas. In totũq; uires imbecillæ obſeruandæ ſunt. nec nõ ſub lingua uenas, ut in anginæ morbo, oblique diſſecamus, aſtrictionẽ obſeruando, quemadmodum & in capite, & in oculis ex morbis uetuſtis eo modo diſpeſcũt. In pede autẽ, ſicut in iſchiadicis. aut ob anum ſupra interiorẽ talum utiliter ſecant. Verũ per morbos acutos, detrahito ex uena ſanguinẽ, ſi uehemens appareat ęgritudo, & occupati morbo iam puberes ſint, roburq; eis adſit. Si igiť angina fuerit, delige purgationẽ, uel ſiquid fuerit pleuritieũ. Quod ſi debiliores appareãt, ſi etiã plus ſanguinis detraxeris, clyſterib. tertio die aluũ exhauri. ac ſi tutus fuerit æger, etiã inedia utitor. Detrahẽdus igitur ex uena ſanguis brachij dextri uena interiore. iuxtaq; habitudinẽ C auferendus ſanguis. ætatiſq; plus minúſue conſiderandum. Eueniũt iſtorum pluribus talia, rubores faciei, & oculorum, uacillatio. diductioq; manuum, pandiculatioq;, ſtridores dentium, pulſus, maxillarũ cõtractio, refrigeratioq; extremorum, flatuum oblationes per uenas. quamprimũ propè ſanguis de uena detrahendus ſublimibus cunctis exiſtentibus meſtis flantibus & fluxibus ad ferendam opem id accommodatius. Ferendum illud perpetuo eſt ad curam ſalubrem uictũ uniuerſum quàm medicina longe præſtantius eſſe.

DE VRINAE SIGNIFICATIONE EX HIPP.

Georgio Valla Placentino interprete.

o

PTIMA urina eſt cum eius alba fuerit hypoſtaſis, quam ſubſtantiam dicere poſſumus, & leuis, & æqualis perpetuo donec iudicatus fuerit morbus. Significat nanq; ſecuritatem nec diuturnam fore ægritudinẽ. Si uero intermittat, & pura quandoque mingat, quandoq; ſubſidat album quoddã & leue: tum diuturnior efficiť morbus, & minus tutus. Si fuerit urina ſubrubra, & hypoſtaſis ſubrubra & leuis, diuturnior hæc ꝙ prima, uerũ multo ſalubrior. Craſſioris autẽ farinę ſpecie in urinis hypoſtaſes, malæ. quibus adhuc peiores ſunt etiam folioſæ. at tenues & albę, admodum malæ. quibus improbiores furfuraceæ. Nebulæ ſuſpẽſæ & mobiles in urinis, albę quidem bonę, nigrę uero malæ. Si erit tenuis & rutila urina, ægritudinẽ ſignificat crudã, at diuturnã: & ſine periculo eſſe nõ poteſt. Letalis autem male olens, & aquoſa, & atra, & craſſa. Virilis autẽ ſiue muliebris atra urina, peſsima. infantibus autem, aquoſa. Quibus urinæ tenues & crudæ minguntur diuturnæ, ſi alia ſigna tanquam euaſuris adfuerint, hos abſceſſum ad ſepti trãſuerſi regiones infernas expectare oportet. Pinguedines quoque ſuperne innatantes araneoſas licebit improbare. colliquefactionis enim ſignũ eſt. Conſiderandæ porrò urinæ in quibus ſunt nebulæ,

ſurſumue

ſurſum ire an deorſum meent, quosq; colores habeant: deorſum enim labentes cum colorib. iam memoratis, malas eſſe debet arguere. Nec te fallat ueſica ipſa ęgra quæ huiuſmodi aliquã reddat urinã: nec enim totius eſt corporis ſignũ, ſed ipſius per ſeſe. Quib. urinæ craſſæ grumoſę paucæ non febricitãtibus, copia ex his tenuis adueniens prodeſt: præcipue tales adueniũt quibus à principio, uel è ueſtigio ſtabilitur hypoſtaſis. Quib. urinæ perturbatæ uelut iumẽtorum, ijs cephalalgiæ aut adſunt, aut aderunt. Quibus urinæ perſpicue albæ ſunt, improbæ, præcipue in phreniticis apparentes. Quibus hypochondria ſublata, murmurantia, ilium dolore accedente, ijs alui humectantur, niſi flatus erumpant: uel urinæ proueniat copia: hæc ſane in febribus. Quibus ſanguis uel pus mingitur, renum, uel ueſicæ exulcerationis eſt argumentum. Quibus in urina craſſa exiſtente minutæ carunculæ tanquam pili pariter adueniunt, ijs à renibus excernitur. Quibus in urina craſſa exiſtente furfuracea eminguntur, eorum ueſica ſcabieſcit. Quibus ſponte ſanguis mingẽtibus exit, eis à renibus ſignificatur uenulæ fractura. Quibus in urinis arenoſa ſubeſt materies, ijs ueſica calculeſcit. Si noctu mingatur multum, exiguum excrementum ſignificatur. Quibus bilioſæ hypoſtaſes, ſuperne autem tenuitates, celerem ægritudinem ſignificant. Quibus in urinis inſident bullæ, ex renibus ſignificãt ægritudinẽ, eamq; longam fore. Quibus febrium uertigines à principio ſunt, & pulſatus capitis, & urina tenuis, eis expectanda eſt ad criſes febris acumine augeri: nec mirabor cum caput circumferri uidebitur, ſi in amentiam deciderint. Quibus pinguis hypoſtaſis, & accumulata, ijs renum uitia, & acuta ſignificantur. Quibus ex renibus laborantibus prædicta ſigna ſint, laboresq; circa muſculos ſpinales extiterint, ſi in locis ſint exterioribus, abſceſſus quæ Græci apoſtemata uocant, foris expecta futuros: ſin in locis interioribus fuerint dolores, abſceſſus in interioribus fore expectato. Si ſanguinem meiat & grumos, ſtranguriaq; affligatur, dolorq; ad perinęum ac epigaſtrium incidat, ſignificat circa ueſicam eſſe ægritudinẽ. Quibus à principio urinæ ſunt nebuloſæ, uel etiam craſſę, purgandi ſunt, ſi cætera cõferre uidebũtur. Quibus à principio urinæ ſunt tenues, ijs medicamen ne exhibeas. At ſi uidebitur, clyſteribus utere: ita namque ſi curẽtur profuerit. Quod futurũ quoq; eſt, ex urinis licebit conijcere: nam ſi denſior, uel pallidior, melior erit urina: ſi tenuior & nigrior, erit deterior: ſalutem namque pronunciat. Hunc Hippocratis locum Galenus hoc modo interpretatur. Manifeſto nunc craſsiores tenuibus comparans dixit: non naturalibus autem tenues & nigras, peſſimas ad ſolas tenues effectas, minime concoctam ſignificãs ægritudinem. integre namque tenuis aquoſa eſt, & perinde etiã alba. Quod ſi mutationes habeat, tempus ſignificat: & neceſſe morbum commutari ad inęqualitatem in dete-

A riorem & meliorẽ. Ex febribus, inquit porrò Hippocrates præcipue morbis urinarum ſignificatio colligitur utiliſſima: ſed quoniam omne cõtra naturam ab eo quod eſt naturale inuenitur, à naturalibus ſumamus principium. Vrina igitur in ſanitate & habitu bono conſtitutis hominibus, optima eſt quę ſubrutila aut ſubflaua, craſſitudine mediocris, quæq; colorem non mutat, cumq; emicta fuerit, leuem & albam & æqualem perpetuo ſeruat hypoſtaſim iuxta bibentis rationem. In fœminis naturalis urina colore albior ſit quàm uiri ferè neceſſe eſt, maioremq; habeat hypoſtaſim. At infantium craſſa eſt hypoſtaſis, propter puerorum uoracitatem, inordinatumq; & intempeſtiuũ motum. Leuẽ inquit Galenus hypoſtaſim uocat Hip-
B pocrates continuam & indiuiuſam ſignificare uolens: leue ſiquidẽ opponitur aſpero. æqualem uero, ut in totum ſemper ſimilem mingat: nam quæ manet concocta, neq; deinde inconcocta, non utique hypoſtaſim uel profuſionem totam habet inæqualem. Si quęramus igitur in naturali urina colorem, uel profuſionis conſtitutionem, & quæ à profuſione inferuntur, ut nebulam ſub nebula ſuſpenſam, et in fundo hypoſtaſim, non dubiũ quin ad hæc conuerſa urina inconcoctionem indicet in uenis eſſe. Optima quidem, inquit Hippocrates, urina eſt in ægrotantibus, quæ ſimillima ſanorum urinæ, ſubuiridis uel ſubflaua, & albam, & leuem & ęqualem habens hypoſtaſim. At deterior, eleuationem habens albam & leuem & æqualẽ.
C Eſt porrò hac inconcoctior quæ nebulam habet, quæq; eſt ſubternubilata: in qua enim flatus eſt in profundo craſſus & inconcoctus, ſi exiguus quidem ſit, extrudit reliquam materiam ut ad fundũ uaſis deferatur. ipſamque diſpeſcendo dirimendoq; uniri non permittit. Quòd ſi redundet incõcoctus in fundo flatus, attollit ad profuſionis medium hypoſtaſim, facitq; eam ſublimitatem appellatam. Quòd ſi flatus impendio plus fuerit inconcoctus ad extremum profuſionis agit hypoſtaſim, quæ nebula nominatur, aut ſubnebula. Quanto igitur potuerit flatus diſtribuere, nec ſuſtollere hypoſtaſim, tanto inconcoctiorem eſſe urinam arbitrator. Quòd ſi neq; hypoſtaſim, neq; ſublationem, neque ſubnebulam, neq; nebulam
D urina habuerit, ſciendum eſt morbum facientes humores naturam concoxiſſe. Quòd ſi quandoq; quidem habet hypoſtaſim, uel ſublationem, uel ſubnebulam, uel nebulam, quandoq; autem non, pugnam natura oſtendit cum ægritudine. In puris namq; tertianis & quotidianis nebula ſolum, uel ſublatio, ſæpenumero ad morbi ſolutionẽ ſufficit. Quandoque uero bene coloratam duntaxat eſſe urinam. Plerumq; etiam color albus eius quod intus apparet illatum in profuſione, fallit ignaros, quod hypoſtaſim utilem quæ non ſit eſſe opinentur. Euenit ſiquidem ut crudus humor & albus cum urina excretus ſubſidat, præbeatq; uidendam utilem hypoſtaſim: quandoque etiam iecore aut renibus languẽtibus pus cum urina ex-

cernitur, & ſubſidẽdo fallit etiam minus acutum artificẽ: ſed prius definiendũ excutiẽdumq; eſt lãguere hominem aut ex renibus, aut ex iecinore, alio'ue mẽbro, unde per urinã purgari cõſueuit: deinde etiã grauiter olens puris particeps inuenitur. at crudus humor per utiles hypoſtaſes diſtinguitur ab inæquali ſubſtantia eius quod ſubſidet: neq; enim id ſibi continuũ manet, ſed in minutas partes diſpeſcitur tanquã arenulas: neq; omnino leue eſt ſicut uera eſt hypoſtaſis. ſubinde utilium urinarum primũ quidem apparet nebula. deinde ſuccedẽs ſublationẽ facit: poſtremo reſidẽs in fundo uaſis hypoſtaſim facit, cum perfecte id concoctum fuerit. Verum in crudis humoribus ſtatim ab initio in uaſis fundo ſubſternitur uis multa, quod non ſit utilis, ſed mala tota profuſio: deinde pedetentim concocta & attenuata ad medium ſuſtollitur profuſionis, facitq; ſublationẽ. Cum uero attenuatior ac concoctior euaſerit, ſubſidet in profuſione & nebulã facit: planeq; ignaros fallit, ut exiſtimẽt in deterius lapſam eſſe ualetudinẽ. Si fuerit urina magis bilioſa, inquit Agrius Hippocratis interpres, & hypoſtaſis ſimilis, debes euacuare, ſiue per urinas, ſiue purgamine: ſi bilioſus fuerit color, hypoſtaſis autem alba, erit bilis cum pituita: utrumq; euacuato. ſi color albicans, & hypoſtaſis rufa, ſeu manifeſto, ſeu obſcure, uel plus fuerit, ſi potentia ualida firmaq; ſint uires, mitte ſanguinem ex uena: ſin imbecillis ſit, medicamen adhibe, aut ei rei accommodatum exhibe cibũ.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE SIMPLICIBVS MEDICAMINIBVS ad Paternianum.

PRÆFATIO

VM MIHI propoſuiſſem chariſsime Paterniane omnia Sinigmata tam metallica quàm aromatica, & omnem herbationẽ deſcribere, optimũ duxi, quia ſtudioſiſsimum & peritiſsimũ eſſe te probaui: itaq; accipe, tibi exemplum uoluntatis & ingenij offero. Igitur frater ſolicite exquire tota tua peritia hanc ſcripturam: ne autem calumniareris proſpexi. Et ne quis dum aut herbulam, aut aliquã aliam ſpeciẽ, ſiue aromaticã, ſiue metallicam requirit, diutius erraret & totũ uolumen euolueret, ordine primarum literarum A, B, C, D, &c. agã omnia ſinigmata nominare: quæ in ſimplario tractantur & in uſum medicinæ cadunt: incipiemus igitur ab A, & ſic deinceps ad extremam literam perueniemus.

De ære uſto.

Aes uſtum fit maxime de clauis cupreis uetuſtis, qui in olla fictili cruda miſsi, in furno incenduntur, aſperſi ſulphure, uel ſale, uel utroque, uel alumine, & coquuntur. Bonum autem æs, quod eſt optime uſtum, utpote rubricæ colorẽ faciet ad ipſa capitula in ſe: quod enim eſt fruitius, eſt combuſtum. Eſt ergo uirtus & efficacia æris uſti ſimilis ſquamæ, ſed tamen fortior eſt.

De acacia.

Acacia fructus eſt arboris ſpinoſæ, quæ maxime in Ægypto naſcitur: hic igiť fructus uelut oliua exprimitur: & ſuccus illius in ſole ſiccatur, & in glebã redigitur: erit ergo optima acacia quę eſt penitus leuis, leuiter ſubrubra, ſuauitate odoris ſui ſubacidas tranſit, & guſtu ualde ſtyptica. Hæc enim maxime de immaturo fructu premitur: nã nigra de maturo fructu premitur. Omnis autem acacia uiſci de ſtringere poteſt.

De ærugine uel uitreolo.

Aerugo circa aliqua metalla in quibuſdã pelagis lente & ueluti ſtillicidiũ manare perhibetur. Verum & conficitur hac ratione: granula interiora uuæ, quæ quaſi ſunt, quæq; græce tritapta dicimus, ualde ſubſtruuntur in uaſe aperto: & aſperguntur mıua & aceto: deinde ſuperponitur lamina ęrea & lata: & iterum operitur eiſdem tritaptis ſimiliter aſperſis: & lamina alia ſuperponitur, & hoc ulterius fit quandiu uas capit: deinde oppilatur diligenter, ne aliquod habeat ſpiramentum: & ſic die ſeptimo aperitur. & prolatis laminis, ærugo quam traxerint leuiter abraditur, & rurſus intinguuntur. Et hoc fit uſq; quo totæ conſumantur. Alij ſuper acetum acerrimũ has ipſas laminas ſuſpendunt, & diebus decem relinquunt: deinde perferunt, & æruginem quantam inueniũt abradunt. Alij maſſulas æris ligant: & eis quaſi ſcobis ligamẽta decidũt, in acetoq; mittunt: & quotidie bis aut ter cõmouent, uſq; quo ærugo euadat. Eſt ergo optima ærugo quę eſt leuis: & tactu nullam aſperitudinem habet quaſi æris uſti, uel lepidis, & maxime acutiores.

De ammoniaco.

Ammoniacum eſt quaſi lachryma herbæ quæ græce narthex, id eſt ferula appellať, ſimilis altir, id eſt aſſę: ſed uiſcoſior, & folijs pinguioribus, quę contrita eſt glutinoſa quaſi gluten. Naſcitur autem in terris Ammonis quondam regis in ultima Cyrene. Colligitur autem ammoniacum ſic, maximis æſtatibus huius herbæ radix & thyrſus inciditur, & ſic lachrymam fundit: & poſtea in terra colligitur: unde & ſordem capit. Verũ eſt optimum ammoniacũ quod eſt mundiſsimũ, & recentiſsimum, & colore candidum, & quaſi pingue ut thus, Et ſi frangatur, ſpiſſum & ſplendidum apparet, odore ſubſimile caſtorio: poteſt igitur efficaciter remollire & relaxare.

De aloe.

Aloe ſuccus eſt herbæ quæ eſt ſimilis ſcyllę, cuius radice incifa hic ipſe promanat ſuccus, & colligitur, uel tota herba contuſa premiť & ſiccatur.

Aliqui

Aliqui enim dicunt de petris eam collectam in Iu A
dæa, & Aſia, atq; in India. Verum optimam iudi
camus quę eſt fragilis, gleba mũda, pinguis, ſplen
dida, ſubrufa, et dum aliter facile exhumidat̃ odo
re, ſubuiſcoſa, et guſtu amariſsima. Effectum autē
duplicē habet. Si enim bibatur & deglutiat̃, uen
trem ſoluit, & purgat putredinem, & cholerā, &
phlegma deducit. cum oxymelite datum drac. ij.
ſtomachicis & hepaticis magnũ adiutorium eſt.
Alij poſt cœnam bina uel trina grana ſicut cice
ris magnitudine deuorant. quoniam corpus pro
curat, & eſcas non corrumpit. & ſi ſitis fuerit, ex
tinguitur. quando triueris cum ſucco caulium, &
feceris ad ciceris magnitudinem. Alij miſcent co
locynthidos interiora & ſcammoniam. et dant ad
typos, uel ad uarias infirmitates. Si uero corpus B
extrinſecus illiniatur, efficaciter ſtringit.

De amylo.

Amylum omnibus notũ eſt. eſt enim quaſi me
dulla frumenti, quod infunditur in ſportellam, &
cũ preſſura colatur. cuius eſt optimũ quidem, re
centiſsimũ & candidum & leue & ſine ullo acro
re uel lutoſo aliquo aut inquinoſo odore. Poteſt
autem leniter ſtringere. propter quod collyrijs ad
lachrymam facientibus miſcetur. & ad profluuiũ
uentris prodeſſe comprobatur.

De alumine.

Alumen dicitur rotundum, & ſciſſum, & liqui
dum. Inuenitur autem omne alumē in inſula quæ
Melos dicitur. ſed & in Aegypto, & in Macedo
nia, & plurib. locis. Verum eſt optimum ſciſſum C
alumen, quod græce ſchiſton dicitur; quiq; illius
rotundi ueluti flos eſt. Hoc igit̃ ſimile eſt albis ca
pillis uexatis, & quodāmodo carminatis. Liqui
dum deinde quod eſt leue, perlucidũ, et aliquid in
ſummo in modum floris quaſi lactis habet. quod
ipſum probamus ſiccum ad dulcorem. Syncerũ
autē ſi ſit, non inficitur ab illo. Rotũdum eo quod
eſt ſubalbidum, & aliquo pallore uelut pinguena
tum, fragile, mundum. & colorem mutat aſperſo
ſucco quem diximus. poteſt autē omne alumen
uehementer ſtringere.

De auripigmento & pſilotro.

Auripigmentum, quod aliqui arſenicũ dicunt,
naturale eſt. Intrinſecum colorem habet aureum.
quod comminutum in laminas tenues comminu D
tas funditur, quod in modum auri reſulget. Inue
nitur in montibus Aſiæ, & Armenię, Ponticę, &
Cappadociæ. Verũ eſt quod de Amiſia & Diſpō
to affertur. hoc enim laminas habet latiores, & o
ptimum eſt, & ſynceriſsimũ, & aurigeneo colore
limpidiſsimum. Vires quoq; habet ſicut ignis, q
urere poſsit, & alienationes cōſumere. ſi cum cal
ce uiua miſtũ fuerit & corpori illinitum, pilos tol
lit. Vnde græce hæc ipſa miſtura pſilotrum dici
tur, latine acilea nuncupatur.

De aphronitro.

Aphronitrum optimũ eſt quod eſt leuiſsimum
candidiſsimum latũ & fragile. poteſt enim & ca
lefacere, & cum aliqua mordacitate relaxare, &
A omnes ſordes de corpore abſtergere.

De aloſardio.

Aloſardiũ eſt ueluti pinguamen quod aquis ſu
pernatat, ſtantibus prout ſtant alia, colore crocea
to. cuius optimũ eſt quod nullo fallimine colligit̃:
hoc enim coloratiſsimũ eſt, & cum aliqua pingue
dine, aquoſum, & penè putridum. Poteſt igit̃ acri
ter & incidere, & calefacere, & quaſi ſal aliena cō
ſumere. Item collyria & malagmata colorare.

De alcimonio.

Alcimonium ſpecies habet duas. uidetur autē
ſiccum & liquidum. aliqui aiunt utrunq; lachry
mam eſſe arboris quę in Iudęa & in alijs locis na
ſcitur. Alij quidem certius ueluti pinguamen ſta
gnorum eſſe dicunt, ualde glutinoſum & in ſe co
B hærens. & aquis paluſtribus ſupernatare. hoc igit̃
in ſcaphulis puſillis attrahi, & imponi, & impletis
ſcaphis non aliter præcidi. & ſic in terra expoſitũ
ſiccari. Et hoc ipſum maxime in Iudæa & alijs lo
cis fieri. Liquidũ aũt quod in Babylone & zacyn
tho colligit̃ circa quoſdā lacus. eſt igitur ſiccum
aſphaltum, quod eſt optimum, frigidiſsimũ, & co
lore ruſo ueluti purpura ſplendens. quod autem
nigreſcit, pice adulterat̃ liquida. deinde quod eſt
lucidũ & glutinoſum, utrunq; odore grauiſsimo.
Vires aũt habet uiſcidas, & efficaciter relaxātes.

De aphroſelino.

Aphroſelinum in Aegypto tantummodo inue
nitur. quod ita creatur, ros cœleſtis poſitus ad lu
næ claritatem in ſpecie lapidis quem ſpecularem
C uocamus coagulatus ſtringitur. unde & nomen
ſumpſiſſe uidetur. Cuius eligimus quod eſt colo
re cœruleo & lucido. poteſt autem omnia uitia ca
pitis potatum emendare. & cephalalgicis & epi
lepticis utiliter prodeſſe.

De argemone & eupatorio.

Argemone herba eſt pluribus nota, cuius uires
faciunt cōtra uenena ad diuerſas cōpoſitiones. hu
ius igitur radicem Græci eupatorium dicunt. &
eſt diuretica ualde.

De apio.

Apium herba eſt quę in hortis naſcitur, omni
bus nota. & cuius ſemen facile nouerunt. magis
tamen ad medicinam aptum eſt. mittitur autem
in purgatorijs, & in antidotis. Eſt autem uiribus
D acrius, & excalfactorium, & diureticum certum.

De aniſo.

Aniſum optimum eſt creticũ. deinde ægyptiũ.
gallicum inertiſsimum. ueruntamen habet uires
relaxantes, & excalfactorias, & diureticas, & ad
uſum idoneas. Et eſt ſemen eius ſimile cicutæ. de
nutrientibus, ſi bibatur lac prouocat, & auget o
dore eius ſuaui.

De agarico.

Agaricum ab arboribus excreſcit prout tube
ra uel boleti. & eſt fractu leue, & quaſi uanum. eſt
pallidũ ualde, & aſpectu ſubrubrũ. penitus ſubal
bidum, nō diſsimile furfuri: Guſtu initio uidetur
dulce, ſed ex lento euadit amariſsimum. Quod au
autem eſt optimum, in ponto maxime inuenitur.

quod autem in alijs locis naſcitur, multum eſt ineptius. Vires autẽ habet acriter relaxantes. & uenenoſis morſibus & potibus reſiſtẽtes. ſic & uentrem purgat aliquatenus. & cholerã & phlegma deponit. Ideo nec dolorem, nec uomitum facit.

De abſinthio.

Abſinthium omnibus notum eſt. & Santonicum, tam gallicum & marinum ꝙ ponticũ, quod ipſum ex omnibus notum eſt. hoc enim & in ſuccum redigitur contuſa tota herba. & ſuccus eius expreſſus ſiccatur. uel in aqua uſq; ad tertias decoquitur. & ſic ipſa aqua recocta in mellis redigitur ſpiſsitudinem. Vſus quoque & uires abſinthij, & quod lumbricos expellit, nemo ignorat.

De amurca, uel fæce olei.

Amurca fæx eſt olei quãdo premitur, nigra & aquoſa. quæ coqui ſolet in mellis ſpiſsitudinem. cuius eſt optima quæ de recẽti coquitur. & ſic uenuſtatẽ accipit. Vires habet ſtypticas, ualde propinquas ei quod in emplaſtris inueniť, & in alijs multis compoſitionibus.

De ariſtolochia.

Ariſtolochia eſt rotũda. & hoc ipſum quod nõ eſt uetuſtum & graue. ſiccũ, & quodãmodo ſpiſſum, & guſtu amarũ. in emplaſtris mittitur, & caua uulnera comprehendit & replet. ad uiperarũ morſus, & ad alia uenena intrinſecus facit.

De aconito.

Aconitũ herbula eſt quę folia habet à ſua radice duo uel tria ſimilia cucumeri. et thyrſulum non altũ. radicem oblongam. & ad unũ magis tenuiorem & minutiorem. ſpeciem & colores ad ſimilitudinẽ ſcorpionis puſilli ſine pedibus. Vires autẽ habet quaſi thapſia. & ualde uenenoſa eſſe diciť.

De artemiſia.

Artemiſia herba eſt ſubſimilis abſinthio. ſed per omnia uaſtior, id eſt folijs latior, ramis altior & fortior, ſed aſpectu & colore humidis. poteſt autem relaxare, menſtrua & urinam prouocare, & partum expellere.

De aſparago.

Aſparagus, & ſemen & radix eius urinam prouocat. poteſt duritiẽ relaxare. Vires habet aliquatenus calefactorias, & diureticas.

De amygdala.

Amygdala eſt & ſuauis & amara. & utraq; uiribus ſtypti . magis tamen ſunt in uſu medicinæ & aptiores amaræ, eo quod ſubtiles magis.

De anagallide.

Anagallis eſt herba quę naſcitur in locis humidis. & ipſa ſpecies habet duas. etenim una cœruleo flore, altera quaſi roſeo. uerum utræq; ſunt in reliquo ſimiles. Sunt autem thyrſulo humili. folijs mollibus & puſillis & quaſi rotũdis, habentes circa ramulos ſuos radiculas minutas & ſubdulces, uiribus ſtringentes. Efficacior quidem eſt illa cœrulea quę in emplaſtris mittitur. & ſuccus illarum cum melle attico ad oculorum facit claritatem.

De ami.

Ami ſemen eſt æthiopicum, cymino minutius

A quidem, & exalbius, & quodãmodo ſpiſſum. Cuius optimum eſt quod recens, et non furfuroſum. uires habet acres, & excalfactorias, et relaxantes. unde prorſus inflationem ſedat, & urinam & mẽſtrua prouocat.

De ardacha.

Ardatha naſcitur in Gallia, locis humidis, circa calamos, quibus adhæret. & eſt ſpuma quæ eſt in ſpecie ſpongiæ, conſimilis halcyonio. ſed aſperior, & ſiccior, & leuis ualde. Vires habet acres, & in modum ignis excalfacientes. & ſi corpus de ea fricemus, cum magno colore punctionis denſat, & anthemata facit.

De amomo.

Amomum genus eſt herbæ odoratiſsimæ. quæ
B ramulos habet duros et ſiccos, uirgulis adſimiles, colore ſubruſo. circaq; folia habet iuncta, & copioſa, & in ſpeciem racemorum implicata. flos eius, quaſi uiolæ. tota guſtu acriter excalfaciens. Cuius etiam optimum dicitur armenium. ſequitur ponticum, quod ipſum aſperius eſt & durius. Nam de media, omnium eſt inertiſsimũ, eo quod locis humidis naſcať. Vires autem habet omne amomũ calefacientes & ſiccantes. Eligere tamen debemus quod ab una radicula omnes ſuos ramulos excreſcentes, & integros habet folijs & floribus, qualiter diximus. Item reprobare debemus quod gummi cõglutinatur cõiunctum cum amomo aut amomide herba quæ eſt aſsimilis. ſed caret odore, & flores habet origano ſimiles.

C De aſaro, id eſt bacare.

Aſarum radicula eſt minuta, & nodoſa, & trãſuerſa, ſuauiter olens. quæ & in Gallia & in Phrygia inuenitur. Verum optimum aſarum ponticum, & huius quod eſt recentiſsimum. Vires autem habet excalfacientes, & cum acrimonia relaxantes. unde & urinam & menſtrua prouocat. & totum corpus calefacit cum oleo et uino iunctum atq; leuigatum.

De acoro.

Acorus herba eſt quæ & thyrſum emittit & folia iridi ſimilia, lata, & oblonga, & exalbida, & in ſummo extenſa, & acuta, quaſi gladius. florem aureum habet. radicem quoque implicatam & nigriorem quàm iris habet, nodoſam, et guſtu acrẽ,
D & aliquatenus ad odoratum. Semẽ plenum, ſpiſſum, integrum, & ipſum odore ſuaui perſtringitur, quomodo & meu. & per omnia eſt efficacius, & magis excalfacit. & intra ſplenem uidetur conſumere potum. & ſuccus radicis illius claritatem oculis facit mirifice.

De auena.

Auena creſcit in ſegetibus. & eſt tota ſimilis folijs & culmo frumento. ſed fructu differt. hæc igitur uires habet efficaciter relaxantes, & ad omnem tumorem facientes.

De portulaca.

Portulaca omnibus nota eſt. & uiſcide ſtringit. proprie tamẽ, maſticata dentiũ offenſam quæ ab immaturis fit, ꝙ gręce hæmodiam dicimus, ſanat.

De aſpho-

De aſphodelo.

Albucus qui dicit̃ aſphodelus naſcitur in mol-
li terra. & habet folia ſimilia porro capitato, &
circa terram diffuſa. thyrſum lenem, rotũdum, &
oblongũ. in ſummo ramulos excreſcẽtes, haben-
tes florem exalbidum, fructiculum nigrum, radi-
ces quoq; oblongas & rotundas, quæ ſunt poten-
tiores. cõbuſtæ enim & in cinerem redactæ alope
ciam emendant, & albidas maculas. Item coctæ
aqua ipſa bibita renibus dolentibus prodeſt. uri-
nam & menſtrua prouocat. & ad tuſsim ueterem
facit. nam tunſa & impoſita duritiem emollit.

De abrotano.

Abrotanum omnibus notum eſt & amaritudi
ne & acrimonia ſua. ſimiliter ut abſinthium profi
cit. ſic & lumbricos expellit.

De anetho.

Anethum uires habet acres & excalfactorias,
& diureticas, aptas et idoneas rurſus ad infrigida
tiones omnes inteſtinorum.

De gramine quæ dicitur agroſtis.

Agroſtis herba eſt quæ in campis naſcitur. &
habet folia quaſi auena puſilla, & ueluti uinculis
in terra repentia, nodoſa, radiculas quoq; longas,
ſpiſſas, nodoſas, quæ faucium uulnera glutinat.
potata urinam prouocat. Canes etiam quãdo uo-
lunt purgari, hanc herbam manducant.

De armenio.

Armenium uel minium optimũ dicimus quod
eſt leue, æquale, cœruleũ, fragile, ſine lapillis. Vi-
res habet chryſocollę, & tamẽ inferiores. proprie
tate genas ſiccat, & nutrit palpebras.

De haloſachne.

Haloſachne eſt ueluti ſpuma maris quæ in pe-
tris inſidet & remanet. Vires habet quaſi ſal, &
omne nitrum.

De bdelio.

Bdelium lachryma eſt arboris quæ in Arabia
naſcitur. quod in modum reſinę manat. optimum
eſt quod perlucet cum aliqua pinguedine prout
chryſocolla. & guſtu eſt amarum, mundum. et ni-
hil in ſe ſordidum aut alienum habet. molle. & ab
igne odorem ſuauem emittit. Poteſt tamen peni-
tus & in inſtanti excalefacere, duritiles neruorum
emollire, & ſtricturas relaxare, & ea quæ ſine col
lectione habet euaporare. Sed & adulterat̃ gum-
mi ipſius, quod guſtu & ſapore deprehendimus.
amittit enim ſuam mordicationem.

De balauſtio.

Balauſtium flos eſt ſyluatici maligranati. cuius
floris aliquæ ſunt ſpecies. Inuenitur autem & al-
bum, & purpureũ, & ſimile roſæ. & quidẽ ipſum
uires eaſdem cytinis habet.

De butyro.

Butyrũ fit ex lacte bubulo & ouillo. eſt autẽ op-
timum ouillũ, quod colore ſubrufo & amplius eſt
pingue. quod ita cõficit̃. immittitur enim in cupu
lam longam. & cũ uirga, quæ habet in capite rotu
lam, quæ intra cupam capere poſsit, agitatur diu-
tiſsime hoc ipſum lac. & fit ut quod eſt illius pin-
A guiſsimũ ſupernatet. quod colligitur, & in uaſcu-
lo reponitur. optimum eſt ergo butyrum quod eſt
pinguiſsimum, & ex ouillo lacte æſtate factũ. Vi-
res autem habet leuiter relaxantes. unde ad uulug
dolores, & tumores, et loca neruoſa & delicata, et
ſiccitatem pulmonis proprie uidetur facere.

De batrachio.

Batrachium herba eſt in modum cicutæ ſimi-
lis coriandro uel apio. areſcens ueluti ferula. & in
ſummo florem habet aureum & ſplendidum ual-
de. & radices ſubalbidas & longas. naſcitur in lo-
cis humidis. Vires habet cauſticas et exulcerãtes.

De bryonia.

Bryonia herbæ radix eſt plerunq; habens uaſti-
tudinem rapæ, & longitudinem paſtinacæ. Viri-
B bus acris & calefactoria. propter quod oleum in
quo eſt cocta, ad acopa & malagmata facit natu-
raliter, naſcens in plurimis locis.

De bulbo erratico.

Bulbi erratici flos eſt rufus & odoratus. Cuius
eſt optimus quod longitudinem & æqualem ha-
bet uaſtitudinem, & nimiam uaſtitudinẽ. in ſum
mo ueluti apicem abijciẽtem. recens & aſpectus,
prout ſuccinũ perlucens, & ad tactum nõ humi-
dus: & ad guſtum linguam ſubmordens. & ſaliuã
diu multũq; inficiens. huiuſmodi enim erit opti-
mus. licet cornetum, licet ſium, uel ægęum, uel ſel
gium, uel ſyriacum, & cyrenaicũ, & centuripinũ
ſiculumq; appellemus, uel ſiquid eſt aliud à ſuo ta
ctu aliter cognominatur. Vires autem habet om-
C ne crocum leuiter ſtypticantes. mitigat enim om-
nes dolores cõmiſtum collyrijs, antidotis, & alijs
quam pluribus cõpoſitionibus. Verum adultera
tur oleo roſaceo perunctum. atq; de fructu leuiga-
ta cum ea ſpuma argẽti, aut molybdęna, aut lapi-
de ſparto. ſed dignoſcitur. aliquid enim tactu bul-
luaſtrum inuenitur. odor ſituoſus & terrenus. &
de fructu, auſterus occurrit. & eſt entiſsimus.

De cadmia.

Cadmia fit in metallis ubi æs, cuprum, & argẽ
tum coquitur & conflatur, quando prima terrea
preſſa ſunt. Nam quod eſt terreũ, coctura ipſa ſe-
paratur. & quaſi fuligo lateribus & cameris ex ip
ſa plenitate fumorũ adglutinat̃. & ſic tẽpore craſ-
ſatum, & in ſpeciem lati lapidis induratum auelli
D tur. Eſt ergo optima cadmia & quaſi prima, quã
Gręci botrytin appellãt. quę extrinſecus quaſi ra
cemulos habet, & intrinſecus ſubuiridicat. Secũ-
da quã onychiten appellamus. Tertia oſtracitis,
quę eſt tenuiſsima, & aſpectu teſtę aſsimilis, Om-
nis tamen cadmia ſtyptica eſt, & uehemẽter ſtrin-
gere poteſt. propter quod collyrijs miſcet̃, & uul-
nera ſordida expurgat, et ad cicatricem perducit.

De ceruſa.

Ceruſa ſic fit. Acetũ acerrimum funditur in am
phoram ut faciat quaſi dimidiam. deinde plum-
bum dilatatũ & extenuatum ſuper acetũ ſuſpẽdi-
tur. & ſic ipſa ui aceti remiſſa in ſoluto plumbo in
amphora, ueluti fæx ſubſidet. quã fæcem de limpi
dato aceto leuigamus. et in ſole ſiccatam terimus.

& ex

& ex aqua tãdiu lauamus,ut nihil habeat aſperũ. A
& leuigatã aquã in ſole ſiccamus. Cuius eſt opti-
ma quę eſt candidiſsima,& nõ grauiſsima,& quę
lingua nõ denigratur. Vires autẽ habet ſtypticas.
ſed ex aqua & uino potata,uenenoſa eſſe dicitur.

De chitran.

Chitran lacticinium eſt quamplurimarum ar-
borum. omnibus notum eſt. cuius quaſi optimũ
eliquimus quod eſt candidum, & mũdum, & glu
tinoſum. præſtat autem quod & dragantum fa-
cere dicimus.

De chalcitide.

Chalcitis,gleba eſt naturalis quæ eſt in Cypro
inſula.quę in metallis inuenitur, colore ſubaureo
intus uenas habens diffuſas prout alumẽ ſciſſum,
& in modum ſtellarum fulgentes. Cuius eſt opti-
ma quæ eſt recentiſsima,& mundiſsima,& æqua B
liter fragilis, poteſt igitur ſine mora uehementer
ſtringere. Vnde ad profluuium ſanguinis,humo-
ris,& uentris,habetur utiliſsima.

De como.

Comũ herba eſt omnibus nota. cuius ſemen eſt
ſimillimum aniſo.& ad uſum medicinalem colli-
gitur. refrigerat autem & ſtringit. Sed & ſuccus il
lius expreſſus ſeruatur.nam & ipſum eadem præ-
ſtat,uerum optimum comum habetur creticum.

De caſtorio.

Caſtoriũ animalculũ quadrupes. & qui caſtor
appellaẽ,teſticulus eius eſt.quod partim in aqua,
partim in terra uiuit,& circa aliqua flumina capi-
tur. Verum optimum caſtorium eſt põticum.hoc
enim pleniſsimum inuenitur.& cohærẽtibus ſuis C
teſticulis poſitum,ſiccum colore cereo.odore gra
uiſsimo. poteſt igitur firmiter excalfacere & rela-
xare,& ſic elimare longinqua uitia neruorũ quæ
nimijs doloribus contrahuntur.

De chalcantho.

Chalcanthum in metallis inuenitur. Cuius eſt
quod naturaliter foditur.cuius quoq; optimũ di-
cimus quod eſt colore cœruleo potiuſquam palli
do.Eſt aliud quod ex hoc quidẽ fit.admiſta enim
aqua copioſa coquitur in plumbeo uaſe ſatis am-
plo.& ſic ex partibus copioſis inſtanter compoſi
tis ueluti laminę inſequunẽ. poſt quod ipſum chal
canthum in glebulas diſpartitũ ſpartitoris adglu-
tinat. Verum eſt optimum quod eſt colore prout
diximus cœruleo, graue, mundum, perlucidum, D
& uiſcide ſtringere poteſt.

Item de chalcantho.

Chalcanthum in metallis fit. Quando enim æs
remiſſum eſt & purificatur,aqua frigida aſpergi-
tur ſubito, aut in fimo conficitur. Ipſum flos eſt
in ſpecie milij. & optimum eſt quod eſt rotũdum,
graue,& aliquatenus ſplendidum,ſiccum,fragile
ſi leuigetur. Adulteratur tamẽ ſcobe æris quę frã-
gitur. Verumenimuero æris flos uires habet uiſci
das & ſtringentes. ſic enim cicatrices deducit. &
factus in gulis extenuat.

De crocomagmate.

Crocomagma fit expreſsis aromaticis croci-
ni unguẽti.& eſt quaſi gleba lata & oblonga. Cu-
ius optimum dicimus, quod croci habet colo-
rem, & ſimiliter redolet ut myrrha, & guſtu lin-
guam ſubmordet, dentes quoq; & ſaliuam & ma
nus inficit,graue,& minime aſcioſum. Vires quo
que & ipſum croco repræſentat,id eſt ſtypticas.
nam & hoc ſtringit. plures autem in compoſitio-
nes propter precij diſtantiã pro crocogmate mit-
tunt crocum.

De cucurbita ſylueſtri.

Cucurbita ſyluatica naſcitur maxime in Aegy
pto, magnitudine ſimilis infantili pilæ. guſtu ama
riſsima,nota quàm pluribus. hæc igitur amaritu-
dine & acrimonia ſua uiſcide & cũ uexatione to-
tum corpus commouet. ſic & uentrem purgat. &
in antidotis commiſcetur.

De centaurea.

Centaurea herba eſt origano aſsimilis, aliqua
maior, & aliqua minor. Verum folia habet ma-
gis oblonga quàm rotunda,inciſa quaſi ferula. ra
mulos ab ipſa radice plures & longos. in quibus
ſummus flos illius eſt purpuratus. Vires quoque
habet cum aliqua exaſperatione laxantes. unde
totum uentrem purgat, & nigram bilem prouo-
cat, & mẽſtrua amouet, & partum expellit. Ra-
dix autem eius eſt uaſta, ardens uelut ignis, mol-
lis, fragilis, ſuccoſa, acris cum magna amaritudi-
ne. cuius ſuccus eſt colore ſubruſo, & facit ſuſpi-
rioſis & tuſsientibus.

De chelidonia.

Chelidonia herba eſt omnibus nota. quæ ſuc-
cum quaſi croceum emittit. qui in icteritijs citri-
nis & in nigris bibitur. & collyrijs miſta ad caligi
nem oculorum facit

De cedro.

Cedrum lachryma eſt arboris eiuſdem nomi-
nis, ſolidum, uiſcidum quoq; & ipſum efficaciter,
& omni uexatione refrigerat, & ſtringit, propter
quod maxime cauſticis admiſcetur.

De cinabar.

Cinabar non eſt ſanguis draconis, quod ali-
qui putant. ſed fit de lapide qui dicitur argyritis
arena. & eſt optimum quod in Hiſpania fit. hoc
enim ſplendidiſsimum eſt. & doloratiſsimum eſt
colore ſanguineo, ueluti coccineo. poteſt igitur
leniter ſtringere. quapropter quidem collyrijs ad
ditur. ſed & coloris gratia. Inficit enim & colorat
adhuc magis quàm hæmatites. aliqui dicũt ipſum
eſſe minium cinnabar.

De cera.

Cera omnibus locis inuenitur. ſed optimam di
cimus quæ aliquatenus pinguis eſt, munda, & o-
dore ſuaui, & quaſi melleo. Verum omnis cera re
mollit & laxat durities. propter quod in empla-
ſtris, & acopis, & malagmatibus mittitur.

De careo.

Careum eſt ſemen omnibus notum. cuius & u-
ſus & efficacia ferè talis eſt qualis & apij. hoc ta-
men aliquatenus uiroſius uidetur eſſe. & magis
ad compoſitionem idoneum. uerum in antidotis
& in purgatorijs mittitur.

De cy-

De cypero.

Cyperus radiculæ ſunt puſillæ, non diſsimiles
oblongis oliuis. quarum eligimus quæ ſunt gra-
uiores & ſplendidiores. ſed & duriores, & ueluti
lanuginem habentes ad ſimilitudinē ſpicę. & ipſe
colore fuſciores. redolētes ſuauiter. et guſtu acres
& ſubamaræ. uiribus excalfacientes, & aliquate-
nus ſtringentes.

De cocco cnidio.

Coccum cnidiū fructus eſt herbæ quæ in mon
tuoſis creſcit. autumno colligitur, & in ſole ſicca-
tur. duos habet ueluti cortices. unum extrinſecus
rubrum. alium intra ſe, quaſi nucleum albū haben
tem. Verum purgat uehementer. Et nimio ſuo ca
lore prout ignis excalfacit.

De cyclamino.

Cyclaminos herba eſt quæ radicē habet nigro
cortice, clauſam in ſpeciem rapę, & thyrſulum pu
ſillū. circa quam folia ſimilia hederę, ſed nigriora,
tria uel quatuor, & floſculum roſeū in ſpecie. hæc
igitur radix quo tempore tota herba floreſcit con
ciditur, & in pila tundit̃. & ſic in preſſorio ſuccus
eius exprimitur. & in patella fictili ſiccatur. uel e-
tiam coquit̃, uſq; dum mellis habeat ſpiſsitudinē.
Vires autē habet acres & excalfactorias. unde et
uentrem purgat. Hic ipſe ſuccus potatus, & com
miſtus cum melle, aut cum lacte, aut aceto, per na
res infuſus, caput purgat. et ſuffuſiones ſuper ocu
los inunctus diſsipat.

De coſto.

Coſtum radiculæ ſunt nō ignotæ, & plenulę, et
ſpiſſæ, & ſiccæ, non uermiculoſę. quod dicimus à
creta, eo quod ſit recens. tale eſt optimum coſtū.
Sed & guſtu ſubmordet, & excalfacit. hęc omnia
in ſe habet quod ab Aegypto affertur. ſequens eſt
arabicum. hoc enim leuius quidem, & odore ſua-
uius. deinde indicum, quod eſt uaſtum, & nigrū,
& leue, prout ferula. infirmius ſyrium eſt. ſtrictū
eſt enim, colore buxeo, & graue ualde, & odore
graui. Verū omne coſtū uires habet acriter ſtrin-
gentes, & excalfacientes.

De cantharidibus.

Cantharides animalcula ſunt. quorum ſunt ef-
ficaciſsimæ quę in ſpicis frumēti adhuc floreſcen
tis inueniuntur, uirides, & quaſi diſtrictæ circa pa
pillas ſuas, uiolaceo colore, oblongę, & uaſtæ. in-
teriores enim ſunt & minores & latiores quæ cir-
ca roſas colliguntur. Et adhuc infirmiores quoq;
ut colore ſunt. hæc enim animalia momento à ua-
pore aceti ſuffocantur. et in uas nō picatū reponū
tur, faciunt enim in aliquibus antidotis. & in ali-
qua cauſtica. Sed uenenoſa eſſe dicuntur.

De chryſocolla.

Chryſocolla eſt quaſi puluis uiridis ualde. cu-
ius optimā dicimus de Armenia. eſt enim leuis, et
ſine ulla aſpredine, & omniū uiridiſsima. Sequēs
eſt Macedonica, poſtq; Cypria, ærugini ſimilis.
Verū omnis chryſocolla uires habet acriter ſtyp-
ticas. Vnde et collyrijs ad lachrymā facientib. mi
ſcet̃, et in cerotis poſita carnes luxuriātes ſtringit.

A De caliſiua.

Caliſiua fit de lapide qui affectatim uritur. et eſt
uiſcidiſsima quę eſt recens & nō mundata. mittit̃
autē in emplaſtris & in cauſticis. eſt enim & ipſa
cauſtica, & uires habet acerrimas.

De coriandro.

Coriādrum notiſsimum eſt. huius ergo ſuccus
uiſcide refrigerat & ſtringit. propter quod ad i-
gnem ſacrum proprie facit. Sed & ipſa folia trita
& impoſita. Item ſemē eius tritum & potatū cum
oleo lumbricos occidit.

De cymino.

Cyminum uiribus præcipuis præditum uide-
tur Aethiopicum. ſequēs afrum. uerum omne cy-
minum leuiter laxat, & calefacere poteſt. & ſic in-
B flationibus, & tortionibus prodeſt. & uiſcide do-
lorem placat. & ſi bibatur, pallorem facit.

De chamæleonte.

Chamæleon herba eſt non una ſpecie. Inueni-
tur autem nigra & albida. Verum albida, eſt quæ
folia habet circa ſuam radicem in terra diffuſa, ua
ria, denſa, aſpera, quaſi ſpinoſa, & in medio uelut
ſurculum acutum ſtantem. florem purpureū, den-
ſum, & minutum, qui & albeſcit. ſemen quaſi ane
thum. radicē albam & uaſtam molle, grauiter re-
dolentem, guſtu ſubdulcem. quę cum paſsione u-
rinam mouet. & hydropicos ſiccat. & lumbricos
occidit. Nigra deinde quæ eſt, folia habet tenuio
ra, & pauciora, & ſubrubicunda. thyrſulum ob-
longū, craſsitudine digiti, & ipſum rufum. in quo
C ſumno cumulum & florem ſpinoſum, hyacinthi-
no colore. radicem uaſtā, & nigrā, uel uariā, ſpiſ-
ſam, ſubrufam, & ſubmordentem, ſicut aſſeritur,
quę facit ad maligna ulcera, quę gręce cacoethe
dicūtur. Itē maculas & lentigines cum alijs rebus
commiſta tollit. Vtranq; tamen quibuſdam locis
circa folia ſua dicunt uiſcum emittere.

De cardamomo.

Cardamomum ſemen eſt quod naſcitur in A-
rabia et in alijs locis. eſt optimum quod eſt flauū,
plenum, graue, durum, & quaſi lentum, & non ru
goſum, & totum concluſum, & ſi frangatur pul-
ueroſum, guſtu ſubamarum, excalfaciens, odore
graue. Vires habet acres & excalfactorias, rela-
xantes. unde tortiones & inflationes uētris ſedat.
D & urinam & mēſtrua prouocat. & partum expel-
lit. & ad tuſſem ueterem facit.

De chamæmelo.

Chamæmelus herba eſt omnibus nota. cu-
ius uirtus & efficacia eſt cum ſuauitate calefacto-
ria. & cum omni dulcedine temperata. & ſudo-
rem prouocans.

De calamo aromatico.

Calamus aromaticus eſt qui in India creſcit, &
ſubrufus, & nodoſus maxime. & quaſi aranea ha
bens. et qui frangitur in plura fruſta ſicca & minu
ta. & odore ſuaui. fructu & uirib. ſtypticis, & glu-
tinoſis. acris & excalfaciēs. Reprobamus autem
qui aut exalbidus eſt, aut nigricans, & nodos ra-
ros & paucos habens.

De cha

De chamædrye.

Chamædrys herba eſt oblõga.cuius folia ſunt
ſimillima quercus.ſed minora.guſtu amara.thyr/
ſulum & florem ex parte rubicundum habens &
puſillũ naſcitur in locis aſperis. Vires habet acres
& relaxantes.propter quod ad tuſsim ueterem fa
cit.& menſtrua & urinam prouocat. ſed & partũ
expellit.& hydropicis prodeſt.

De caſia.

Caſia cũ plures habeat ſpecies, & aliquibus lo
cis colligatur, optima eſt quæ in Arabia inueniẽ.
eſt enim aſpectu grauiſsima, colore ruſo. tenuis.
leuis.longa fiſtula maiori ad tactũ leuiſsima. hæc
igiẽ ipſa certis eſt cum uirgulis, quæ ſibi creſcunt
tenues & oblongæ.quarũ cortex tempore certo à
uirgulis ſuis recedit, & quaſi tribulus adducitur,
prout dracones ſquammis ſuis ſe exuere dicunẽ.
Verum omnis caſia fiſtula uires habet acriter cal/
facientes & ſtringentes.unde ad omnia uitia tho
racis facit.& in antidotis mittitur. aliquando pro
ſe, aliquãdo pro cinnamo, duplicatis põderibus
eius.

De chiſien.

Chiſien eſt quaſi ſuffimenti genus.quod ex his
rebus conficiẽ, calamo aromatico, cinere aſpala/
thi, myrrha, primo cypero, iuniperis ueteribus, &
nuce elapidata.pulueriƷari quę poſſunt, tundunẽ,
& cribranẽ, & ſiccũ reliquum in uino maceratur
uno die.deinde aſpalathũ comburitur, & leuiga/
tum aſpergitur.& tunc mel decoctum admiſceẽ.
& ſic omnia in unum diligenter cõmouentur.&
in uaſe fictili reponunẽ.hæc antiqui qui eis utebã
tur.medici quoq; illud in aliquas compoſitiones
mittunt.poteſt autem acriter & efficaciter relaxa
re.

De cinnamo.

Cinnamum ſunt quaſi ramuli et uirgulę quę ab
una radice plures excreſcunt rectæ. & minutę.&
nõ ab eo longe.& colore ſubruſæ.& extenſo cor/
tice, nòn rugoſo.qui cortex ungue non facile ab/
raditur.nodulos plures & interualla habent.et in
medio leues.& ſi frangãtur, quaſi puluerem emit/
tunt.odore omnia uincentes.ferè enim hæc maxi
ma probatio cinnami eſt, quod eſt omnium rerũ
odoratiſsimũ.guſtu uero & uiribus eſt acre et ex/
calfactorium. & extenſos ſtringit & ſubmordet.
propter quod in multas compoſitiones mittiẽ.ta/
men in antidotis precioſum eſt ualde.

De cucumere erratico.

Cucumer erraticus naſcitur maxime in locis
ſabuloſis.& eſt per omnia dulci cucumeri ſimilis.
ſed piloſior, id eſt aſperior.et multo breuior.et mi
nor.Radicem habet quidem uaſtam.quę leuiga/
ta, & pro fomento impoſita, ad dolorẽ uel duriti/
es neruorũ, & ad podagras facit.& ſiccata & raſa
& cribrata, omnia mala de corpore tollit.

De conyza.

Conyza eſt omnib.nota.cuius folia prę acrimo
nia ſua uiperas & ſerpẽtes fugãt.& ad morſus ea/
rum faciũt.ſed et uuluę lõginqua uicia remediãt.

De colchico.

Colchicon uel ephemerum hanc ipſam herbã
A aliqui bulbũ erraticum dicũt.effert autẽ florem al
bum.deinde emittit quaſi bulbi fructum in thyrſu
lo rubrũ.radicem ſubruſam & nigricantẽ, intrin/
ſecus albam & mollem, dulcem, lacte plenã, quæ
dicitur uicem fungi ſtrãgulatoris facere. & ferro
præciſos ſanare linita.

De clematide, uel uite alba.

Clematis.hanc aliqui uitem albam dicunt, fle/
xibilem, ſubruſam, & quaſi circũflexam.folia ha/
bet acria et exulcerantia.fructum uuę ſimilẽ. phle
gma deorſum deducit & purgat.

De cnico.

Cnicum thyrſos habet bene longos, ſpinoſos,
e capitella & folia habentes oblonga, aſpera, & ui/
tioſa, et ipſa ſpinoſa.florem quaſi croceũ.ſemẽ ob
B longũ, et quaſi anguloſum, rubrũ & albũ. quod to
tum uentrẽ purgat.& phlegma et choleram depo
nit.ſed moderate tunditur ſemen eius.et expreſſo
ſucco eius, datoq; in ptiſana, aut in iure pulli, alu/
men, uel aniſum, uel amygdalas miſcẽt.et faciunt
dyſentericis magnum adiutorium drach.vi.

De corallo.

Corallus eſt colore rubro, quaſi arbuſtum. Vi/
res autẽ habet ſtypticas.unde ſanguinẽ excrean/
tibus mire proficit.

De cuculo, id eſt uua lupina.

Cuculus græce cinenon dicitur, alij ſtrychnon
uocant.& eſt herba facile nota.naſcitur in hortis.
ramos habet plures et diffuſos.folia autem maio/
ra et latiora.quę facit grana rotũda & uiridia pri/
C mum, ſimilia quaſi granis uuę.deinde quãdo ma/
turauerint nigra efficiunẽ.et diciẽ uua lupina, ui/
res igitur habet ſtringentes, et bene refrigerantes.

De cano.

Canum optimum habetur quod ualidiſsimum
eſt.et eſt cœruleum.inuenitur enim in metallis in
quibus conflatur, et quibuſdam littoribus maris.
uires habet uerum acriter ſtringẽtes, & quodam
modo cauſticas.

De cornu cerui.

Cornu ceruinũ uires habet ſtringẽtes. unde ad
omne profluuium facit. ſed et limatur et radiẽ, et
in ouo in potũ datur, et lumbricos expellit.Item ſi
ſuffumigatur, uiperas et ſerpentes fugat.

De coagulo.

D Coagulum omne ſtringere et glutinare poteſt.
unde ad omne profluuium aptiſsimum et utiliſsi/
mum habetur.

De dictamno.

Dictamnum herba eſt mollis, quę quaſi ramos
emittit rotundos et oblongos, nodulos copioſos
habentes.circa quos foliola excreſcũt ſimilia mẽ/
tæ:ſed exalbidiora et anguſtiora.et in ſummis ra/
mulis floſculum roſeum.et in ipſo ueluti ſemẽ ni/
grum et ſimilaſtrũ.odore penè artemiſiæ, ſed ſua/
uiore.et guſtu exlento. excalefacit cum amaritu/
dine. Vires habet excalfacientes, et leuiter ſtrin/
gentes.et proprie tamen urinam et menſtrua pro
uocat.ſed et fœtum mortuũ expellit.et odore ſuo
uiperam et ſerpentes occidit,

De di/

De diphrige.

A Diphriges eſt ueluti fæx quæ à cupro uero cre-
ſcit. quod ſubinde calefacit. quod ſimiliter ut calx
uiua uritur. quodq́; primum in ſole ſiccatur. dein
decoquitẽ. poteſt igitẽ uiſcidiſsime ſtringere. & in
modum niuis refrigerare. unde optimũ dicimus
quod guſtu ualidiſsime ſtypticum eſt, & ſimiliter
ut alumen exiccat.

De dryopteride.

Dryopteris, filix eſt quę in arbore creſcit: quod
Græci polypodium uocant. per omnia iridi terre-
ſtri & ſpecie ſimilis & efficacia.

De dauco.

Daucum optimum eſt creticum. hoc igitẽ radi-
culam habet oblongam, craſsitudine digiti. thyr-
B ſulum eadem longitudine. in quo ſummo floſcu-
lum exalbidũ. & in medio ſemen, quaſi piloſum,
magnitudine milij. Eſt & aliud cuius ſemen ob-
longum uidetur & cymino ſimile. Tertium uero
quod cymulam habet quaſi coriandri. Verum o-
mne Daucum uires habet acres et excalfactorias.
ſic protinus ad guſtum linguam remordet & ex-
calfacit. Vrinam quoq; & menſtrua prouocat. &
partum deijcit. & ad tuſſem ueterem, et ad omnia
uitia thoracis, quæcũq; fuerint, idonea facit.

De dorycnio.

Dorycnium & alicacabum aliqui dicunt. folia
habet colore ſimilia oliuę. ſed longiora, et aſpera.
florem habet album. & ſemen quaſi orobi, & in
folliculos. quod aliqui quaſi amatoriũ deſcribũt.
C Verum tota herba ueneno ſa eſt.

De cridrio.

Cridrium radicula eſt plerunq; puſilli digiti. co-
lore humaceo, id eſt terreo maxime penitus. cu-
ius eligimus quæ eſt ſicca & ſpiſſa, non uermicu-
loſa, guſtu excalfaciẽs. uires habet acriter relaxan-
tes. & maxime ad oculorum claritatem facit.

De euphorbio.

Euphorbiũ eſt lachryma arboris quæ in Mau-
ritania naſcitur, & ut aliqui uolũt, & in partibus
Italiæ quæ Galliæ adiacẽt. Optimum eſt ergo eu-
phorbium quod eſt recens, ſubalbidum, & guttu-
lis ſuis aſsimile minuto thuri, guſtu exlento, lin-
guam uehementer mordens & excalfaciens. Po-
teſt autem purgando humores ſtringere. & cale-
D facere aquaticos humores, prout ſinapi Alexan-
drinum, quod eſt minus acutum & igneum. Hy-
dropicis maxime datur et colicis omnibus qui fri-
gidi ſunt. Vẽtres autẽ cholericos turbat. & ſitim
grauem facit. quia nimis exiccat. cõmiſcebis au-
tem ei petroſelinum, aut aniſum, aut cyminum.

De ebeno.

Ebenum genus ligni quod in Aethiopia naſci-
tur. cuius optimum eſt quod eſt nigrum & æqua-
liter leue, ſimile ſua lenitudine †eoruo. eſt enim ali- [margin: s cornu]
ud in India, quod aliqua in ſe abiectitia habet ſub
rufa. Verũ melius eſt ad uſum medicinalẽ quod
prius diximus. Vires autem habet ad guſtum a-
cres, & aliquatenus ſtypticas. unde ſcobes illius
collyrijs miſcentur. & ad uulnera polyæma.

De oliuæ lacbryma ſeu ebea.

A Ebeas dracbi, oliuę lachryma eſt, & gummi aſ-
ſimulatẽ. & ſimiliter ab ipſa matrice oliuæ manat.
& maxime in Aethiopia inuenitur. cuius eſt opti-
mum quod eſt recens, mundum, pingue, ruſum,
guſtu ſubmordens. uires autem habet uehemẽter
excalfactorias. & ad oculorum caliginem facit.

De elaterio.

Elateriũ ſucc⁹ eſt erratici cucumeris. quod hac
ratione conficitur. Collectis quam pluribus cucu-
meribus prius q̃ ad maturitatem ueniant, hos ip-
ſos omnes admordemus. & in colum mittimus,
ſuppoſito alio uaſe quod ſuccum excipiat illo-
rum. & ſic maxime illos ſupprimimus, ut non ſo-
lum humorem exprimamus, ſed etiam ipſius cu-
B cumeris quicquid eſt carnoſum. Deinde ſi fieri po-
teſt ſiccamus in patella fictili, nimisq; probatum
delimpidamus. Siquid aquoſum eſt ſupernatat.
& quod eſt admodum quaſi fæculentum, in mor-
tario leuigamus, & in paſtillos redigimus. Aliqui
etiam aquam miſcẽt aut pluuialem aut marinam.
& rurſus delimpidant. Deinceps cætera ſimiliter
faciunt. Verum optimum eſt elaterium ciruzai-
cum. hoc enim eſt candidiſsimum & leuiſsimũ.
& maximam habet amaritudinẽ. & guſtu aliqua-
tenus excalfacit. & ſaliuam euocat in modum ue-
ratri. Quod autem eſt quaſi pallidum, uel fuſcũ,
& aſperum, & graue, peius eſt. Vires quoque ha-
bet ſimiles elleboro, uel etiam uaſtiores. Totum
enim corpus promouet. ſic & uentrem & uiſcera
C depurgat. & uomitum ſuſcitat. & ſi plus modo ſu-
matur, uenenum eſſe dicitur. Sed & adulteratur
amylo, propter candorem & leuitatẽ. Item cinere
polinæ. Item farina orobi, uel ſucco ipſius radicis.
hæc tamẽ intelligitẽ eo quod amaritudinis & can-
doris quod dixim⁹ aliquid amittit. & aliquid gra-
uitudinis aſſumit. nec ad guſtum ſic excalfacit.

De erificio.

Erificium herba eſt quæ in ſummis mõtibus in-
uenitur. quæ folia habet ſimilia apio. & thyrſulũ
oblongum. in cuius ſummo floſculum quaſi uiola-
ceum habet. & ſemen in medio. radicem quoque
ad magnitudinem & ualetudinem in ſpecie cepę
oblongæ, & ueluti ad unum †extuatæ: habetq; ra- [margin: diàs eleuatæ]
dices alias quæ ſic radiculas minutas è lateribus
D emittũt nigro cortice clauſas. hæc ipſa uiribus eſt
aconito ſimilis & thapſiæ. proprio guſtu omnes il-
las probare deuita.

De helenio.

Helenion herba eſt omnibus nota: nam & in
hortis naſcitur: & eſt aſsimilis lapathio. folia ha-
bet aſperiora & latiora. habet thyrſulum altum in
cuius ſummo flos eſt aureus. aliqui ſine thyrſulo
deſcribunt. radicem habet bene olentem, uaſtam,
ſubrufam, amaram. huiuſmodi igitur folia ex ui-
no cocta & impoſita renibus doxioſos emũdant.
Item ſuccus florum cum ruta tuſsientibus & ru-
ptis prodeſt. urinam quoq; et menſtrua prouocat.
& partum expellit.

De eruca.

Eruca omnibus eſt nota. & habet uires excalfa-

ctorias, & diureticas. & coitum per ſuam uirtutē
ad uenas portitat.

De edera.

Edera naſcitur in diuerſis arboribus, parieti-
bus uel petris, & terra. eſt omnibus nota. huius
trita folia dyſenterias remediant. Item trita & pro
fomento etiam poſita, ad combuſta, & uulnera
canceroſa faciunt.

De elelisphaco.

Elelíſphacos herba exalbida, uaſta, & oblon-
ga, uirgam habet uaſtam & quadratam. folia ali-
quatenus aſpera. odore nō inſuaui. fructus in ſum
mis ramis quaſi ormini ſyluani. naſcitur locis aſ-
peris. poteſt autē acriter ſtringere. propter quod
ad dyſentericos facit. & ſuccus foliorum eius de-
nigrat & urinam prouocat.

De epithymo.

Epithymum eſt flos herbæ aſsimilis ſetæ. ſubui
ride, & nauſeoſum. quod uentrem temperat. &
uomitum facit. Nam uerus epithymi flos exalbi-
dus eſt, & aſper. & plurimum in Pamphylia inue
nitur. choleram nigram ſoluit tritum drach. vi.
aut cum uino dulci, aut cum melicrato. miſcens
& modicum ſalis & his dabis quibus præcordia
ab inflatione uexantur. & hepaticis. & qui ſuſpi-
rium patiuntur.

De ſerpyllo.

Serpyllum herba eſt quæ in hortis ſeritur. & in
campis ſaudis & petroſis creſcit. Iacens ueluti re-
pens ramulis & oblongis foliolis denſis, puſillis.
odore ſuaui in modum ſampſuchi: floſculum ha-
bens in ſummo rubicundum. Inuenitur aliquan-
do & ſtans. Poteſt igitur urinam & menſtrua pro
uocare. & in fomentationibus capitis phrenitico
rum & lethargicorum aliqui illo utuntur.

De erythrodano.

Erythrodanum ramulos habet tenues, & quaſi
nodoſos. folia ex interuallo. & iuxta ſingula uelu
ti ſtellulas. fructum rotundum, uiride, deinde ru-
bicundum, et ad maturitatem nigrum. radiculam
tenuem, puſillam, rubicundam, diureticam. cuius
uſus ad eadē proficit ad quæ alias diureticas her-
bas facere diximus. latos ramulos habet vi. uel
vij. tenues & oblongos folia quaſi ex ſe piloſa &
alias in fronte ſtyptica. unde †prompte impoſita lachrymam o-
uel pro fomēto culorum ſtringit, & cocta deinde & manducata
ad dyſentericos facit.

De ebulo et ſabuco.

Ebulus & ſabucus uidentur quaſi magnitudi-
nem, & folia, & florem, & grana ſimilia habere. et
fere eaſdem habere uires. proprie tamen ebuli ra-
dix hydropicos & inanit & purgat. ſed & ipſa fo-
lia cocta & manducata, uentris ſunt purgatiua.

De erice.

Erice adſimilis hiricæ, ſed multo breuior eſt, &
acris ualde. propter quod & comula illius ſerpen
tes & uiperas fugat.

De ficu.

Ficus fructus eſt arboris eiuſdem uocabuli. quę
nimium comeſtę ſtomachum comburunt, uentrē

A deponunt. feruores nutriunt. ſudorem prouocāt.
ſitim prohibent. Siccæ uero, quæ caricæ uocan-
tur, ſtomacho utiles ſunt. ſitim operantur. & uen-
trem ſtringunt. faucibus, arterijs, renibus, & ueſi-
cæ utiliter proſunt. & eos qui ſpiritum tarde reci-
piunt iuuant. illos etiam qui de longa ægritudine
colore pallidi uidentur meliorant. hydropicis pro
ſunt. thoracis ſordiciem purgant. Decoctæ uero
cum hyſſopo & careno, potui ieiuno datæ, tuſsi-
bus antiquis proſunt. & pulmonū uitia mūdant.
cum aqua uero mulſa decoctæ, arterijs & tonſillis
tumētibus optimum gargariſmum eſt. Duricies,
& parotidas, & feruores ſoluunt ſicut iris. et intra
decoctæ imponantur. Crudæ quoq; ſimiliter, ni-
tro & ſale permiſto, duricies & uulnerum rheu-
B matiſmum emendant. In aceto coquātur. & cum
eodem ſucco permiſtæ coquantur, & imponant.
Impetigini & maculis utiles ſunt.

De fœniculo.

Fœniculum eſt omnibus notum. de cuius radi
cibus contuſis in pila lignea, ut betæ ſuccus expri
mitur. Idoneum eſt ad multa medicinalia. & ma-
xime ad uitia oculorum. premitur ſimiliter & de
ſemine, & de ramis illius adhuc uiridibus. Verū
optimus eſt ſuccus qui de radicibus fit. leniter e-
nim calefacit & remollit.

De folio.

Folium folia ſunt herbulæ quæ in India naſci-
tur locis humidiſsimis & paludibus. colliguntur
autem hæc ipſa folia in aqua ſupernatantia. Verū
C eſt optimum quod piloſum & haſtile eſt. notiſsi-
mum & integrum leue. exalbidum uiſcide. ſuaui-
ter redolens in modum ſpicæ. & eundē odorē diu
multumq; ſeruans. guſtu ſubamarū. poteſt autē ui
res habere ſimiles quas ſpicam habere diximus.

De fæcula.

Fæcula fæx eſt uini uel aceti. quæ coquitur &
reponitur. cuius eſt efficaciſsima quę eſt recentiſ-
ſima. mittitur autem in cauſtica.

De filice.

Filix herba eſt ſine flore, ſine fructu. ramulos ha
bens longos, uaſtos, patulos, diffuſos, & in ſpecie
alarum et pinnarum adapertos. uaſta, extrinſecus
nigra, penitus uiridis. naſcitur maxime in locis pe
troſis. Vires habet acres, et relaxantes, et aliquan
D tulum uentrē mollientes. et proprie tineas et lum
bricos expellit ex mulſa aqua potata.

De phu.

Phu herbæ genus eſt quæ in Ponto naſcitur:
quęq; habet folia ſimilia apij ſyluatici. thyrſum ru
fum, mollem, cauum, leuem, ex interuallo nodos
habentem. et flores maiores quàm narciſsi, cum
aliquo pallore purpuraſcentes. radiculam ſubru-
fam, uaſtitudine puſilli digiti, ex qua aliæ exare-
ſcunt minores in ſe implicatæ. et quę tota radix ui
res habet excalfactorias et diureticas.

De fimo.

Fimus omnis efficaciſsime tumorem lenit. et
ueteres duricies remollit. Item podagricos in ac-
ceſsionibus mitigat. Caninus fimus albus, tritus,
cum

cum melle impoſitus, & tumores & uulnera delicate mũdat. Aſininus autem cum aceto tritus, uel ſuccus eiuſdem, dentium dolorem tollit.

De felle.

Fel omne uires habet acres & thermãticas. unde poteſt omnẽ ſordem de corpore abluere & abſtergere. Itẽ caligines & cicatrices oculorum eximit.

De glaucio.

Glauciũ ſuccus eſt herbæ eiuſdem nominis, humilis, & folioſæ. quæ folia ſimilia ſunt papaueri. naſcitur autem locis planis & humidis. hæc ipſa folia ſiccant, & calido cinere opprimũt, ut ſic ſuccum remittãt. Alij hanc herbam tantummodo in olla noua addunt. & ſic ollam luto undiq; circum liniunt. & in furnum feruentem mittunt. & ſic folijs maceratis ſuccum eorum exprimunt. & ſiccatum in ſole in paſtillos redigunt. Alij ex aqua dulci coquunt, quouſq; aqua croci colorem habeat. & tunc colant. & ſimiliter ſiccant. Eſt autem optimum glaucium quod recentiſsimum, & tinctum croci colore, quaſi ſimiliter inficiens croco mundo. odore graui & defruſtrato. guſtu amaro. uires autem habet ſtypticas. unde reſolutum in aqua et inunctum prius, impetus lippitudinis, & lachrymas ſtringit.

De galbano.

Galbanum eſt lachryma naturaliter manãs ex arbuſcula aſsimili ferulæ, quæ in Media naſcitur, cuius lachrymam eligimus quæ eſt mũdiſsima & ſimilis ammoniaco. non uda, nec dura, q; minime aſtuloſa. Cuius uires hoc præſtãt quod & ammoniacum.

De git.

Git herba eſt quæ in ſegetibus creſcit. habẽs ſemen nigrũ, & minutum, & odore nõ inſuaui, pluribus notũ. Hæc igitur relaxare & calefacere poteſt. Si potet, menſtrua & urinã prouocat. & lumbricos expellit. impoſita, tumores & duricies ſoluit.

De galla.

Galla eſt quaſi nux parua, uel malũ arboris aſſimilis quercus. quarũ ſunt aliquę pertuſę, aliquę integræ, & intrinſecus aſperæ. quæ ipſę ſunt uiſcidiores. Verum omnis galla uehementer ſtringit. eligimus tamen quę ſunt nigriores, integræ, grauiores, & quodammodo pleniores, quas Græci cicidas appellant.

De fœnograeco.

Fœnumgræcum eſt omnibus notum. Vires autem habet leniter relaxantes. unde ad omnẽ rigorem, & tumorem idonee facit.

De glycyrhiza.

Glycyrhiza herba eſt, quæ folia habet actu pinguia & gummoſa circa uirgulas oblongas. & floſculum quaſi hyacinthi. fructiculum magnitudine ſimilem piluiis. plantæ radices quaſi buxeo colore oblongas, & in omnem partẽ diffuſas, in modum uiticularũ, ad guſtum dulces. ex quibus ſuccus coquitur ſimilis glaucio. Nam habent uires ſuauiter relaxãtes, & cum dulcedine exhumectãtes. naſcitur autẽ locis glareoſis & in campis. Vnde & ſitim ſedant. & renum & ueſicę dolorem mitigant. prouocãt enim urinam & menſtrua. & omnem tumorem tunſæ & impoſitæ placant.

De gentiana.

Gentiana herba eſt aſsimilis coctæ lactucæ: folia quædam in gyro habet inciſa in ſpecie ſerrę. et thyrſum oblongũ, craſsitudine digiti, cauum, mollem, ab imo rubicundum. ſemen in foliolis. radicem longam, ſimilem ariſtolochię. ſed nigriorem & lentiorem corticẽ. hæc igitur guſtu eſt amariſsima. & habet uires acres, & excalfactorias, & relaxãtes. & acrimonia & amaritudine ſua poteſt partum expellere. & omnem ſerpẽtem fugare. & aduerſus uenenoſa prodeſſe.

De gladiolo.

Gladiolum omnes nouerunt. huius igiẽ radix potata ex uino, & ad uenerea percitat, & mẽſtrua prouocat. Item trita, & in modum fomenti poſita, ſurculos & ſpinas de corpore extrahit. etenim durities diſſoluit & euaporat.

De terra ſamia.

Terra ſamia terra eſt naturalis, & genus cretæ. cuius optimam iudicamus quæ eſt leuiſsima, candidiſsima, mollis, & fragilis, & quæ ſolaria oblonga habet, & linguę applicata uehemẽter adhęret. huiuſmodi quoq; eſt quam florem aſterem appellamus. facit autem terra ſamia ad ea quę inſtãtius ſtringere uolumus. ſic et cœliacis, et dyſentericis, & ad omne profluuiũ fortiter prodeſſe obſeruaẽ.

De gypſo.

Gypſum lapidis genus eſt, ſimile uitro. cuius optimum eſt quod uenas habet latas, lucẽteſq;. & hac ratione paraẽ. In clibano miſſum, ut calx candidum fit. Vires habet quas et Terra ſamia. et amplius ſtypticas, et refrigerantes fortiter. unde illinitus fronti, ſanguinis fluxum reſtringit. potatus uero, et dyſentericis, et cœliacis omne profluuiũ ſtãtuit.

De terra ampelitide.

Terra ampelitis, terra eſt et genus cretę. colore nigra. cuius optimam dicimus quę eſt nigerrima, ſplendida, leuis, et quæ ab humore cito reſoluiẽ, ſtringens ualde, et denigrans. propter quod capillos inficit. ſed et in callıblephara mittitur.

De terra eretria.

Terra eretria gleba eſt rubicũda: cuius eſt optima quæ ſine ſabulo eſt et ſine lapillis. Vires habet ualde ſtringentes, et efficacius quàm terra ſamia.

De terra chia.

Terra chia gleba eſt alba et lata, non ualde candida. aufertur aliquando et in patellis rotũdis aut quadratis. et ipſa efficaciter ſtringens. ſed et cutẽ purgat, & extenuat, et ſplendidam facit.

De terra ſelinuſia.

Terra ſelinuſia uires habet quas et terra chia. et eſt optima quæ eſt lucens, candidiſsima, ſplendens, et quæ ab humore cito remadet.

De terra melina.

Terra melina eſt colore ſpodij. et dura ualde. ad guſtum ſapore aluminis, et linguam exiccat. eligimus autem quę eſt melior, et recens, et quę ab humore cito reſoluitur. nec in ſe quicquam lapidoſitatis habet. hãc autem probationem in omni

creta deſideramus.& hæc quoque prioribus illis A
ſimiliter proficit.

De terra cimolia.

Terra cimolia eſt aliqua cādida,& ſpiſſa,& pur
purea,uelut pinguis.& melior uidetur et ad tactū
frigida.ualde quoq; illinitur ad ignem ſacrum &
combuſta.puſtulas enim fieri prohibet.

De erbo.

Erbum naſcitur in lenticula.quod & ſeritur.&
aliud pallidū,aliud ſubrufum. Vires habet acres,
& diureticas ualde.et ſi comedatur extra rationē,
caput grauat.uentrem ſoluit.per urinam ſangui-
nem educit.boues ſaginat ſi decoctum detur. Fit
autē farina de illis quæ albiora ſunt,ita ut ſi aqua
parum aſpergātur,& in patellis aſſentur, corium
dimittant,& ſic tundantur, & tenuiſsime cribel- B
lentur.uentrem utiliter laxant.urinam mouēt.&
colores malos emendant,ad menſuram trium co
chleariorum cum melle uel uino data. uulnera
quoq; ſimiliter cū melle optime purgat & implet.
lentigines uel maculas tollit. duritiem mamillarū
ſoluit.carbunculos etiam malignos ſanat.& con-
tra canis & uiperę morſum utiliter imponitur.cū
aceto uero acceptum urinam mouet. tortionibus
prodeſt.aqua uero ubi cocti fuerint pruritum pro
hibet,ſi totum corpus inde lauetur.

De herba ſauina.

Herba ſauina omnibus nota eſt inter uires a-
cres & excalfactorias. propter quod & in uino
potata partum expellit.& ſuper urinam ſangui-
nem inducit. C

De haſeg.

Haſeg,id eſt minimum ſpecies habet duas. eſt
enim unum lene,& plus uenuſtum, & ualde cœ-
ruleum.quod inueniri ſolet circa †primitiuam,& *aliàs iuxta mineram*
quaſi radiculas foliorū calamorū qui in †India na *aliàs libya*
ſcunt. eſt & aliud quod maxime in Italia fit quan
do purpura †tingit.nā quod eſt ſpumoſum,et qua- *aliàs ſulphur uritur*
ſi ſupernatat, & lateribus uaſorum illorum adhæ
ret,colligitur.& cum ipſa argyritide terra miſtum
in ſimilitudine digitorum formatur.uel in pilulas
ſiccatur.cuius eſt optimum quod uehemētiſsime
cœruleo colore fulget æqualiter, & fragile. Po-
teſt igitur ſiccare et refrigerare.unde locis turgen
tibus & diſtenſis impoſitum cito emollit,& qua-
ſi rugulas facit.

De huſtolige. D

Huſtolex eſt quaſi collyrij genus ſubcœruleū.
quod confringitur aliquatenus. huius ipſius ſunt
genera duo.eſt enim quod foditur & in terra in-
uenitur.eſt quod potius reparaſ ratione tali. Mor
tarium eſt cupreum cum piſtillo, & ſic leuigatur
alumen liquidum,et ſal,uel nitrum eiſdem ponde
ribus,ex aceto acerrimo.alij et aceti lutei ueruſtiſ-
ſimi duas partes commiſcent.& hæc leuigant ęſti
bus maximis & in ſole calidiſsimo,uſq; quo ſpiſſi
tudinem aliquā accipiat,& colorē cœruleū. dein-
de fingiſ uelut collyriū. Aliqui ex urina infantis
maſculi hoc faciūt.& fit aurificibus idoneū ualde
ad aurū glutinandū. Vires aūt habet uiſcide ſtrin-
gentes ualde, & nimis cum magna exaſperatiōe.

De iride.

Iris ad ſimilitudinem iridis quam in cœlo uide-
mus dicitur & hęc cognominata.quomodo enim
illa plures & diſsimiles habet colores, ſic & hæc
uarios & differentes emittit flores. Aliqui enim
purpurei ſunt,aliqui uiolacei. Verum folia ſunt ſi
milia gladioli.ſed maiora & latiora & pinguiora.
ramulos quoq; ipſos. ſimiliter radiculas nodoſas
& duras,ſuauiter olentes in modum uiolæ. qua-
rū optima eſt iris illyrica & macedonica .eſt enim
ſpiſſiſsima, & breuis, & non fragilis, & ſubrufa,
odore ſuauiſsima, & guſtu linguam uiſcide exca-
lefacit, & dum tūditur ſternutare facit. ab iſtis A-
fricana laudatur.quæ eſt colore candidior, & gu-
ſtu amara. Verum ſi tempore relinquanſ & quaſi
B ſeneſcant,fiunt quidē uermiculoſæ,ſed odore ſua
uiores.Poſſunt igitur excalfacere leniter, & uul-
nera concaua replere.

De ibiſco.

Ibiſcus genus eſt herbæ ſimilis erraticæ maluę,
omnibus notum.cuius radix & tota quidem her-
ba lenit.& efficaciter omnem duritiem & rigorē
mollire & relaxare poteſt.

De iunipero.

Iuniperū fructus arbuſculæ rubicundus & dul
cis,omnibus notus.cuius uires ſunt excalefacto-
riæ, & diureticæ, & ad digeſtionem facientes.

De ichthyocolla.

Ichthyocolla eſt aliqua quæ cōficitur coctis ex
aqua corticibus quorundam piſcium. eſt aliqua
C quæ uentriculus uidetur eſſe piſcis. quæ in ponto
naſciſ. Verū omnis ichthyocolla ſtringere poteſt.
unde & cutem extendit, & ſplendidam facit.

De floribus labruſcæ.

Oenanthe flores ſunt uinis ſyluaticæ. qui ſolſti-
cio colliguntur Idus viij.nam qui ante hunc diem *
uel poſt eum flos colligitur, infirmus eſt. Vires au
tem habet œnanthe bene refrigerantes, & ſtoma
cho præſtantes.

De chamæpityc.

Chamæpitys ſpecies habet tres.eſt autē quę ra-
mulos emittit oblongos & curuos in ſimilitudinē
anchorę, & fructiculū. tenuē comulā, flores tenu-
es, & aureo colore. ſemen nigrū, & odore plenū.
Eſt & alia, quę maſculus diciſ, quæ folia habet te-
D nuiora, & quaſi piloſa: thyrſulū aſperū, tenuē, mol
liculum, & ſubaureo colore. ſemen & ipſum pinū
redolēs. Eſt & tertiū, quod quaſi in terra ſerpit. fo-
lia habēs ſimilia cardis. ſed quaſi pinguiora, uelu-
ti piloſa. floſculū aurei coloris: et ipſa ſimiliter o-
lens priorib. Verum omnes uires habent acres et
diureticas.

De chamædaphne.

Chamædaphne folia habet quaſi laurus, ſed le
uiora, tenuiora, et in extremo ſpinoſa. fructum in
ipſis folijs rotūdum, et ſubrufum, et diureticum.

De chamælea.

Chamælea ramulos habet oblongos. folia for
tiora ꝙ lapathij, in ſpeciem quaſi folijs oliuæ, den
ſa, et tenuiora, et ſpinoſa, et guſtu mordentia. tota
herba uentrem purgat tepida attractione.

De Ic-

De lepide, id eſt ſquama.

Lepis colligitur quando maſſę cupreæ diu mul
tumq; in igne calefactę & in aceto luteo extinctæ
ſuper incudem atterũtur, ut lamulæ, & ueluti ſpu/
mellæ decidant. has igiıur colligimus, & Græco
nomine lepidas appellamus. quæ & ipſa uiſcide
ſtringere poteſt. eligimus autem quæ fit uaſtiſsi/
ma, & colore ſubruſa.

De lycio.

Lycium ſuccus eſt arbuſculæ puſillę & ſpinoſę.
cuius grana, & folia, & radices in unum ex aqua
dulci coquuntur. & diebus admodũ v. relinquun
tur. & iterum coquunť donec fęcis habeant craſ/
ſitudinẽ. & ſic in uaſcula defunditur. maxime pon
ticum tale eſt. aliqui diutius coquunt ſic ut in gle
bam redigant. Verum eſt optimum lycium radi/
cum. hæc enim gleba eſt extrinſecus nigricans,
& intrinſecus ſubruſa, & aſsimilis aloe, guſtum
habens amarum, et ſtypticum. Vnde adulteratur
amurca, & abſinthij ſucco.

De laſere.

Laſer lachryma eſt herbæ quæ ſilphium appel/
latur. quæ in multis locis in ſpeciem & magni/
tudinem ferulæ creſcit. folia circa ſe habens ma/
iora quàm apij. ſemen ſimile. optimum eſt ergo
laſer quod cyrenaicum dicitur. hoc enim ſubru/
ſum eſt, & perlucidum, & intus exalbidum. odo
re uiſcidum. & ab humore cito reſoluitur. & ad
guſtum confeſtim humorem prouocat. Vires au
tem habet acerrimas. unde cum magnis uexatio/
nibus excalfacit.

De libyſtico.

Libyſticum ſemen eſt herbæ eiuſdem uocabu/
li. acre, utile ſtomacho, & excalefactorium, & ad
digeſtionem ualde utile. propter quod ad infla/
tionis potum facit. & in antidotis quę colicis pro
ſunt admiſcetur.

De lauro.

Laurus omnibus nota arbor eſt. fructus illius
eſt quem bacam lauri appellamus. quæ baca &
tota arbor uires habet acriter calefacientes, eua/
porantes, & relaxantes. lixiuium eius in cauſtica
mittitur, & eſt ad uſum medicinæ efficaciſsimũ.
quod eſt ex cinere quæ de quercu fit, non ſolũ hó
minib. prodeſt, ſed & pecoribus. multis enim cau
ſis neceſſarium eſt in uulneribus. ſed & interiori/
bus partibus ut potio datur. habet enim propriã
rationem. quibus uero cauſis detur demonſtra/
bo. Pecora quibus pulmo tenſione uexatur, &
quibus uenenata aliqua res per cibum obrepſe/
rit, ex hac ratione liberantur. hac ratiõe multum
& uulneribus præſtat.

De lixiuia.

Lixiuia uires habet ſtypticas & acres. inurit e/
nim & exuulnerando inſtaurat. humectantia uul
nera exſtaurãdo et exuulnerando ſiccat. ideo uix
cohærentia uulnera, & fiſtulæ, & his ſimilia quæ
fuerint, lixiuia calida clyſterizantur ſæpe. facilli/
me curam medicamenti ſententia ad ſanitatem
perducit. difficilia ad ſanandum uulnera calloſa,

A longo tempore ſordida, quæ nullam medicamen/
torum uirtutem pro longo tempore ſenſerunt, u/
tile eſt lixiuia quotidie lauari. ex cuius uirtute om
nis limus & quæcunque pro uetuſtate ſtupida ſa/
cta ſunt auferũtur, ſi quotidie fiat, & poſt hoc de/
inde curari oportet ſicut ipſa uulnera dictauerunt
medicamentis aptis. uirtus enim lixiuiæ non ſa/
nat, ſed ad ſanandum uulnera diſponit. hoc idem
ſuperius in interiorib. fieri partibus dixi. Ex quo
cinere lixiuia facta, cui'ue neceſſaria ſit, & qui ci/
nis, & quomodo temperatus, impoſitus quid prę
ſtet uide. etenim ex ſarmentis cinis, ex cinere lixi
uia fit. dicenda enim eſt res acris & ſtyptica, cum
tam ſolide curet, ſed magis ſtringat. ſed & ipſe ci/
nis in recentia uulnera in profundum poſitus ſan
B guinem ſtatuit à curſu. Ideoq; omnibus pecoribus
caſtratis cinis impoſitus prodeſt, omnibusq; ab/
ſciſis. De ſarmentis tamen oliuæ cinis acerrimus
eſt. & ex nucleo ſolo acrior eſt. & ex hoc lixiuia,
uulnerum cancerata aufert. etenim acriore lixiuia
ſordida uulnera lauanda ſunt. caprifici cinis om/
nibus ſuperioribus acrior eſt.

De lentiſco.

Lentiſcus arbuſcula eſt ſimilis myrto: corticem
in cyma ſubrubrum habet. folijs puſillioribus. uir
tutis eſt ſtypticę. huius folia, aut extremitatem
amaram, uel radicis corticem in aqua uehemen/
ter decoques, quouſque mellis habeat ſpiſsitudi/
nem, & ſic uteris. facit autem eis qui ſanguinem
reijciunt. ex poſca frigida dato ſcrupula v. uel vi.
C & ad fluxum uentris, & ad dyſentericos ſimiliter
oblatum. & ad uetetri uitia tritũ impoſito. fit au/ ueteri
tem ſuccus de folijs eius uel cymis contuſis & ex/
preſsis, ſimilem in omnibus habẽs uirtutẽ. Aqua
in qua folia eius fuerint decocta ſi fracturas fre/
quenter fomentaueris, aiunt celerius ſolidari. fa/
cit & ad dentes ſe agitantes. ſi enim frequentius
in ore teneatur, ſtringuntur. Fit quoq; de ſemine
eius oleum ſimilibus cauſis neceſſarium. Capillis
cadentibus inunctum prodeſt, eo quod calidam
& ſtypticã habet uirtutẽ. Naſcitur uero in Chio
inſula. utile ſanguinem reijciẽtibus & tuſsibus an
tiquis in potatione ſumpta. prodeſt hęmoptoicis
cum aqua frigida ſeu poſca. tuſsientibus in mul/
ſa calida. eſt autem ſtomacho optimum, & ructuo
D ſis, & fœtori oris prodeſt manducatũ. pilos etiam
qui iam in oculis naſcuntur contrarij acu uel gra/
phio calefacto optime colligat. gingiuas tumẽtes
impoſitum emendat & ſanat.

De lenticula.

Lenticula herbæ ſemen eſt quod fertur locis ſa/
buloſis, lapilloſis, & toſtis. quæ ſi ſæpius fuerit co
meſta non cocta, inducit caliginem turbando. ex/
coriata uero & decocta in aceto, uentrem ſtrin/
git. podagricis cum polline miſta præſtat mede/
lam. cum melle autem, uulnera purgat & gluti/
nat. in aceto poſita cocta & impoſita, durities &
ſcrophas emollit. Oculorum doloribus uel tumo
ribus optimum adiutorium eſt. Si cum cydonio
in aqua cœleſti fuerit decocta & oleo roſaceo ad/

miſta, ueretri uitia emẽdat. Et ſi melle adiecto ponatur in ſucco maligranati, ſanat. & ad ueſicas, & ad ignem ſacrum, & perniones, ſimili modo decoctam imponito.

De lupinis.

Lupinus herbæ fructus eſt quæ ſeritur omnibus prouincijs. Virtus eorum eſt calida. nutriunt corpus. ſunt indigeſtibiles. & uẽtrem temperant ſi cocti manducẽtur. Aqua uero ubi cocti fuerint cum ruta & pipere, modice potui data ſpleniticis prodeſt. ſcabici maculis uel feruoribus apta, optima fomentatio eſt. cum aceto uero in modum cataplaſmatis impoſitus ſcrophas, uſtiones, & malignos humores accipit. Farina uero eorũ cum marubio pari pondere in umbilico impoſita lumbricos expellit. radix eorum in aqua decocta & potui data urinam mouet.

De lipſianis.

Lipſiani comeſti lupinis minores, ſed uirtute ſimiles. tamen optimi ſunt qui maiores ſunt. nam poſſunt acriter relaxare. & ſua amaritudine non ſolum lumbricos occidere, ſed & partum expellere.

De lapathio.

Lapathium herba eſt omnibus nota. & inuiſcatiuum eſſe dicitur. huius igitur radix, & radicis cortex intus, ex aceto uel alumine liquido, omnem maculam à ſudore factam infricata in balneo tollit.

De lilio.

Lilium omnes nouerũt. cuius uires poſſunt duricies neruorũ remollire. & ipſa folia cocta & impoſita ad combuſta proficere. ſed & potata, aut ipſum ſemen menſtrua prouocat. partum deijcit. & ad ſerpentis morſum facit.

De ladano.

Ladanum hac ratione colligitur, funiculi ligati circa ederam diſtrahuntur. & ſic quicquid illis glutinoſum in modum ſordis adhæret, abraditur. & in glebulas expanſas redigit̃. Aliquãdo etiam genibus & fœminibus caprarum quæ edera ueſcuntur adhærens, hoc ipſum ladanum inuenitur. & ſimiliter abraditur hoc totum. Verum eſt optimum quod olet, & quod eſt ſubuiride, & pingue, & reſinoſum, ſine ullo ſabulo. maxime tamẽ in Cypro colligitur. quod enim à Cilicia uel Arabia affertur, infirmum eſt. Vires autem habet ladanum acres, & excalfactorias, & relaxãtes. propter quod in malagmata & in emplaſtra mittitur. & ad tuſſem ueterem facit. Item capillos fluentes cum oleo myrtino continet.

De lonchitide.

Lonchitis folia habet rubicunda. florem nigrum, aſsimilem perſonis comœdorum, quorum orificia patent. ſemen album, oblongum in ſpecie lancearum. radicem quaſi dauci, ſimiliter diureticam.

De lathyride.

Lathyris naſcitur circa aquam & ipſa, à qua foliola habentur puſilla rotundula. floſculũ exalbi-
A dũ. tota herba eſt acris, diuretica, acuta. thyrſum habet oblongum, uaſtitudine digiti, cauum. & in ſummo quaſi ramulos diffuſos, folia longa. fructiculum in ſummis ramis triãgularem, & penè ſubrotundum, quaſi capparis. in quo ſunt tria granula rotunda, & interſtrata tenui ueluti membranula. quorum ſeptena uel † nouena uentrem uiſcide purgant, aqua frigida ſuperbibita. quę choleram rubram & phlegma deponunt.

De linozoſtide, uel mercuriali herba.

Linozoſtis folia habet quaſi ocimum. thyrſulos binis nodulis & denſis & pluribus cauos, fructum fœmina quę dicit̃, habet copioſum, & quaſi racemoſum. quæ deinde maſculus, puſillum & rotundum, combinatum quaſi teſticulos, folijs ipſis
B adhærentem. Verum utrunq; uentrem ſoluit. ſimiliter & phlegma & humores calefaciendo deponit. & quaſi olus decoctum manducatur. et ſuccus idem & ius bibitur.

De lapide hæmatite.

Lapis hęmatites eſt naturalis qui ab Aegypto & India & Hiſpania affertur. durus eſt extrinſecus, & lenis & ueluti colore liuidus intus, deinde ſanguineus. cuius maxime idoneum iudicamus qui tritus in cote ex aliquo humore in modũ ſanguinis inficitur. Verum poteſt uiſcide ſtringere, & tamen ſine magna acrimonia.

De lapide ſchiſto.

Lapis ſchiſtus colore fuſco eſt aliqua in ſe oſtendens ſubruſa, oblongus. & ſpinas habens di-
C rectas prout alumen ſciſſum. hunc quoq; optimũ iudicamus qui & ipſe uiſcide ſtringere poteſt.

De lapide aſio.

Lapis aſius in Alexandria tantummodo inuenitur. cuius eſt optimus ad uſus medicinæ qui eſt colore candidus, fragilis, leuis in modum pumicis. & ueluti puluis in manibus inſidẽs. effectu autem uiſcide relaxare poteſt. aliquid enim ſalſuginis & nitroſi ſaporis oſtendit. Vnde & corpora quæ in eo ſepeliuntur, tempore cõſumit. quapropter Græci ſarcophagon appellant.

De lapide pyrite.

Lapis pyrites eſt duriſsimus & grauiſsimus. colore æris. & ſi ferro percutiatur, ſcintillam & ignẽ mittit. uires habet acres, & ad ſimilitudinem cad-
D miæ, & proprie ad oculorum claritatem.

De lapide magnete.

Lapis magnes inuenitur circa littus Oceani, colore cœruleo, qui probatur. hic quoq; ferrum ad ſe trahit et tenet. Vires autem & purgatorias habet. propter quod hydropicis in potu datur & omnem humorem per uentrem eminiſtrat.

De lapide gagate.

Lapis gagates colligitur in Lycia, circa ripam fluminis quod Gages appellatur. & eſt colore niger, & aridus, & quaſi latus, leuis ualde. cuius eſt melior qui ad lucernam accenditur facile, & odorem aſpalti habet. poteſt autem remiſſus ex aqua dentes qui agitantur reſtringere & ſtabilire.

De lapide

De lapide thracia.

Lapis thracias eſt niger quaſi calculus. naſcitur in Scythia amne quodam, qui Pontus dicitur. uires eaſdem habet, quas gagates & dicitur accendi ab aqua, & extingui ab oleo.

De lapide quadrato.

Lapis quadratus in Aegypto inuenitur. & eſt exalbidus. Vires habet uiſcidas & ſtringētes. unde cōceptum uitiare dicitur. inuenitur & in Aethiopia.

De lapide phrygio.

Lapis phrygius in Phrygia inuenitur. cuius melior eſt qui eſt pallidior, & aliquatenus grauis. hic eo ꝙ nimium ſtringit, & exulcerare ſolet.

De lapide galactite.

Lapis galactites eſt quaſi cinereus. & dulcis ad guſtum. & humorem facit quaſi lacteum. leniter ſtringens. propter quod ad lachrymam oculorum facit.

De lapide melitite.

Lapis melitites per omnia priori ſimilis. Sed hic ſpernitur, ꝙ dulciorem bumorem emittit.

De lapide morocbtho.

Lapis morochthus in Aegypto inuenitur. & eſt pallidior. uires habet & ipſe efficaciter ſtringentes.

De lapide phlogino.

Lapis phloginus & ipſe in Aegypto inuenitur. aureo uel flammeo colore, illinitus ſenium facere dicitur.

De lapide cryſtallo.

Lapis cryſtallus eſt limpidus, & perlucidus colore. uires habet ſtringentes. & lac prouocare dicitur.

De lapide thyite.

Lapis thyites, quem uidimus, in Aethiopia colligitur, colore ſubuiridis, & ab humore remiſſus. habet uires acriter mordentes. propter quod caliginem & cicatrices oculorum extenuat.

De lapide batrachide.

Lapis batrachides ab Aegypto affertur. colore ranæ rubrę. Vires habet lenientes & relaxantes.

De lapide ſmiride.

Lapis ſmiris poteſt uiſcide ſtringere, & penè nimie. propter quod in Cauſtica mittitur.

De lapide miſye.

Lapis miſy prout chalcis & ipſe in Cypro inſula inuenitur & in eiſdem metallis. ſimiliter & glebula eſt. & aurora fulgens, ac fragilis. Cuius fragmenta ſunt ſuper minuta, & in modum ſabuli. optimū autem miſy dicimus quod in aginem colorem maxime ſplendet, & dum leuigatur mollis ſentitur, & ęqualiter fulget. qui eſt idoneus nō eſt pallidus. & æqualē tractamus, & aqua tantū cito denigratur. Verū effectu uidetur exuperare chalcitin.

De melle.

Mel ſuccus eſt roris cœleſtis qui ab apibus colligitur. cuius ſunt genera duo. unum quod in cupiliones ab apibus quæ ſunt oblongæ colligitur. aliud eſt quod ſub terra inuenitur, & atticum appellatur, quod uariolæ et lanuginoſæ & fortiores apes reponunt. & habetur melius ad claritatē faciei & oculorum. utriuſq; uirtus eſt calida. Solum enim mel quaſi compoſitionem in ſe habet: quia ex multarum flore uel ſucco herbarum col-

A ligitur. propter quod omnibus ualetudinib. pro occurſu citaro prodeſſe poteſt. ideo omnibus antidotis commiſcetur. uulnerum ſorditiem adhibitus comedit adiūcto ſale. illinitur extrinſecus faucibus exiccatis. deducendo humores aperit. mel ſolum faſtidium tollit. orexin facit. nauſeam prohibet. unde pulmoni & interioribus omnibus per totum leniendo medetur, atq; ea relaxat.

De myrrha.

Myrrha lachryma eſt arboris eiuſdem nominis, maxime in Arabia inuenitur. quæ aliquo loco inciſa, hanc ipſam lachrymam emittit: eſt ergo optima myrrha quæ eſt mundiſſima, & tacta quidem aſpera, & arida, & fragilis, & leuis, & glebulis puſillis, extrinſecus uno colore. intrinſecus B deinde ſubrufa, & ueluti uenulas habens albicantes, odore ſuaui, guſtu amara, & excalfaciens. hęc igitur in montibus inuenitur. Colligitur autē altera myrrba in planis, quæ & ipſa eſt melior & pinguior, quam exprimere in liquorem ſolent. quod eſt illius quaſi liquidiſſimū in uaſcula reponitur, & Græci myrrham ſtacten appellant. Verum eſt omnis myrrba ſtyptica, & acris, & excalfactoria: huius itaque effectus uehementer cōmouere poteſt.

De mandragora.

Mandragora berba eſt pluribus nota. ſic & alii qui herbam ipſam apollinarem appellant. huius ergo ſuccus colligitur, folijs ipſius herbæ penitus & improbe exciſis, ut quaſi concauus locus earum relinquatur: aut ipſam radicem prout panacis, C aut mala eius uel rotam radicem in pila tundunt. & ſic omnis illius ſuccus organo exprimitur quod gręce mandragorochylon appellamus. Vires autem habet refrigerantes, & hac ipſa ratione ſtringentes: ſed & grauem marcorem facere poteſt. unde & ſomnifera creditur. compeſcit autem dolores & uigilias.

De molybdæna.

Molybdæna eſt quaſi ſtercus auri et argēti. eſt & alia quę foditur in Corintho. Verū optima eſt quæ eſt colore quē diximus, nō lapidoſa, fragilis, ſplēdida. Vires quoq; habet aſſimiles ſpumæ argenti.

De malo granato.

Malum granatum quod græce rhœa dicitur, fructus eſt arboris eiuſdem uocabuli. qui recens D & maturus manducatur ſine ſuo cortice, qui malicoriū uel ſidia dicitur. & cum aliqua dulcedine ſui uentrem ſtringit. & ſtomachum erigit. magis tamē ſtringit quod eſt ſubacidū. Cuius ipſius flos cytinus dicitur. Vehemētiſſime ſtypticus eſt & efficaciſſime ſtringit. Vnde dyſentericos ſanat. et uulnera recentia glutinat. Eadem & cortex illius præſtat, quem malicorium diximus nominari.

De medulla.

Medulla, omnis quidem medulla leniter mollire et relaxare durities & tumores poteſt. Verū tamen efficaciſſima uidetur ceruina. ſequenter uitulina. Inde caprina numeratur.

De menta.

Menta herba eſt quam omnes nouerūt. quę eſt

apta ſtomacho ualde. Valde ſanguinis abundan- A
tiam ſtringit. & capitis dolorem ſedat. Item ſin-
gultus, & nimios uomitus reprimit. & cōceptum
uetare dicitur.

De maſtiche.

Maſtiche genus eſt reſinæ, quę in modū gūmi
ab arbore manat, quę ſchinus dicitur: & in Chio
inſula naſcitur, locis aſperis & petroſis: eſt ergo
maſtiche aliqua albida: uerū optima eſt quæ can-
didiſſima & perlucida: & quæ dum maturatur, ali
quatenus molleſcit. Vires aūt habet euaporātes,
& cū ſuaui euaporatione laxantes. Adulterat̄ reſi
na à cypreſſo, & à pino: ſed iſta odore ſui depre-
henduntur.

De marubio.

Marubiū herba eſt, quę ramulos emittit oblon
gos uel minutos tres aut quatuor, circa quos fo-
lia mollia, & exalbida, quaſi rotunda, floſculū ru- B
fum & aſſimilem pulegio. naſcitur in campis ſau-
dis & petroſis. & eſt optimum creticum. Vires au
tem habet acres, & efficaciter relaxantes. unde
ſuccus illius cum melle ad tuſſim facit. & in parti
bus neruoſis optimum eſt.

De myrta.

Myrta genus eſt herbę lignoſæ. duobus generi
bus eſt, & nigra & alba. utraq; eſt omnibus nota.
Vires habet ſtypticas ualde. & nigra tamen illa
ſtringit potentius. unde & ſanguinem excreanti-
bus remediū eſt, et dyſentericis, & omne proflu-
uium ſtringit. eius uero nigræ quæ in montuoſis
locis naſcitur grana ſicca uel uiridia commandu-
canda offeruntur his qui ſanguinem reijciunt, &
alias uesicæ †uiſcide tædia ſuſtinent. ſtomacho eſt cōueniens. C
urinam mouet: & ſcorpionum morſibus prodeſt
ſi imponatur, aut potui detur, aut locus qui tactus
fuerit ex eadem cataplaſmetur. & uiridis myrta
ſimiliter operatur. coctura eius cum uino miſta
capillos tingit. & ex uino decocta & in modum
cataplaſmatis impoſita, uulnera ſanat. cum polli-
ne tritici immiſta tumores oculorum compeſcit.
& ægylopis utiliter facit: grana etiam contuſa et
expreſſa faciunt, Et ideo parum decoqui expedit
ne aceſcat. & uaſe piceo reſeruatur: facit autē con
tra ebrietatem, et furfures capitis. & uulnera cu-
rat ſi frequenter inde lauentur. et capillis fluen-
tibus prodeſt: fit etiam oleum de folijs eius contu
ſis, & in oleo diu decoctis, quod in incuruationi- D
bus prodeſt. & articulis uel fracturis utiliter impo
nitur: ſed et maculas perfricatum emendat. aures
prurientes curat, ſed tepefactum immittatur. ipſa
folia trita cum aqua impoſita uulnerum rheuma-
tiſmum ſanat, uel locis fluētibus prodeſt. fluxum
uentris emendat, & ignem ſacrum, uel tumores
teſtium curat. ſicca autem et cribrata, panaritijs,
& locis urentibus prodeſt. commiſta autem fo-
lia eius tenuem cum ceroto ignem ſacrum curāt.
folia eius trita, penſus piperis medietate, acetum
quantum ſufficit maſculis profunt.

De meu.

alias anethi Meu radiculæ ſunt herbæ aſſimilis †aniſi, quæ
radices inueniuntur in omnem partem exporre-
ctæ, tenues, oblōgæ, ſuauiter olentes, & guſtu lin
guam excalfacientes: naſcitur maxime in Mace-
donia. uires habet ipſa radix relaxantes. unde po
tata omnem rigorem ueſicæ & renum remollit.
& inflationes diſſipat. Item urinā & mēſtrua pro-
uocat.

De malabathro.

Malabathrum qui putant eſſe folium ſpicæ, fal
luntur. licet autem ſit ſimilis odore, tamen certæ
alterius eſt naturæ. Inuenitur autem ſupernatans
quibuſdam paludibus in India in ſpecie foliorū.
& ſic habetur leuis. lino trahitur & ſiccatur: eſt er
go optimum quod eſt recentiſſimum, odoratiſſi-
mum, tenue, integrum, nigricans, guſtu non ſal-
ſum: ſed potius picem referens. poteſt autem ea-
dem præſtare quæ ſpica. & eaſdem uires habet,
quas & cætera aromata habere diximus.

De marubiaſtro.

Marubiaſtrū eſt ſubſimile marubio, & facile
notū: cuius uires faciūt ad ſerpentū morſus & ad
ſuſpirioſos. Item ſtrumas, id eſt ſcrophulas uel
hæmorrhoidas cæcas diſſoluit. & menſtrua pro-
uocat.

De millefolio.

Millefolium thyrſum habet ex una radice mol-
lem, et ſubruſum, & quaſi manu lineatum. folia
quaſi fœniculi. quæ uulnera glutinant, & ſine tu-
more cuſtodiunt.

De myrice.

Myrice fructiculum affert mollem, fragilem,
& ueluti florem. in Ægypto quidem, ſimilem gal
læ: huius igitur ſuccus, & aqua in qua fuerit co-
ctus, pediculos occidit, et culices et pulices fugat.

De moro.

Morus arbor eſt ſpinoſa, quę affert mora ſimi-
lia rubo, ſed et fortiora, et albidiora. quæ & uen-
trē laxant, et digeſtionē faciūt. Succus eorū cum
melle & careno, uel uino auſtero pari mēſura per-
miſtus, et ad ſpiſsitudinē mellis decoctus, ſynan-
che laborātes curat. In ſole in uaſe æneo poſitus
uehemētior erit: & ideo uulnera et attritiones cu
rat, uel putredines. Sed, ut ſupradictū eſt, ſynan-
chen cū tumore uenientē emēdat. Si cū alumine
ſciſſo, uel galla, croco, et pauco myrrhæ cōmiſcea
tur, nō ſolū his rebus prodeſt, ſed et uitia oris ab-
ſtergit. Cortex radicū eius in aqua decocta, in po
tione data, uentrē ſoluit, & lumbricos eijcit. folia
eius quoq; trita et impoſita, et igne combuſtū ſa-
nant.

De moris ſyluaticis.

Mora uero ſyluatica, ratione quæ de rubo col-
ligit̄, ſtringunt fortiter. et ſynanchicos melius cu-
rant. Succus eorū, uel alicuius rubi ſuccus cū mel
le æquali mēſura coquatur ad tertias, et ſic garga
rizetur frequētius. ſi enim bibatur, uentrem ſtrin
git apte.

De nepita.

Nepita eſt omnib. nota: cuius ſunt ſpecies tres.
eſt enim quæ folia ſimilia ocimo habet, et eſt quę
pulegio aſſimilatur. eſt quæ mentę habet ſpeciē.
Verū omnia folia guſtu ſunt acria, et excalfacio-
ria ualde ſunt: igit̄ coxioſis genere ſinapiſmi pro-
deſt, & regium morbū emendat. et lūbricos, et ti-
neas & partū expellit. et uermes in aurib. occidit.

De narciſſo

De narciſſo.

Narciſſus thyrſum habet oblõgum. folia quaſi porri, ſed breuiora, & plena. florem albũ intercroceum: aliquando purpureum. fructum quaſi quaſdam membranas nigrũ, oblongum, radicẽ quaſi bulbi, quę maculas in facie tollit: & ſuppurationem ponit, & intumeſcere non permittit.

De naſcaphtho.

Naſcaphthum affertur ab India. & eſt quaſi cortex elamulæ, nõ odoratus, & uiſcide excalefaciens. propter quod & in antidotis excalfactorijs mittitur.

De opio.

Opium ſuccus eſt quodãmodo erratici papaueris, quod ſic colligi ſolet. poſtmodũ cũ hoc ipſum papauer flores ſuos amittit, & ampullulæ ſuccreſcunt uirides & teneræ, harum ipſarum capitella homines ſcalpello acuto leniter abſcindũt ſic, ut intrinſecus non lædant, & deinceps in gyrum ſcarificant. & ſic lacticulum quod promanat digito conterunt. & in conculis reponunt, & ſiccant. Meconium autem fit contritis in unũ folijs & ampullis uiridis papaueris. Verum ſuccus organo preſſus & ſiccatus in paſtillos redigitur: & meconiũ appellatur. Erit ergo optimum quod eſt odore grauiſsimũ, & colore ſubrufum, & guſtu amariſſimũ, & quod humorẽ quo reſoluitur ꝙ citiſſime candidũ facit, & accenſum ſplendidam & aliquatenus durantem flammã emittit, & rurſum extinctum priſtinũ odorẽ reſeruat. maxime hiſpanum tale inuenitur. adulteratur autem & lentis et lupinorũ farina: ſed & gũmi nigro, & lactucę erraticę ſucco. Itẽ glaucio, ſed & adulteratũ quod eſt ſic intelligimus, eo ꝙ nõ omnia coeant quę ſynceritatẽ illius comprobare diximus. poteſt aũt ſyncere opium lachrymã ſtringere collyrijs admiſtũ. habet & circumlinitũ refrigerare, et auricularum dolorem, & totũ corporis languorẽ mitigare, illa uidelicet ratione, qua etiam ſomnum facere dicimus.

De omphace.

Omphax ſuccus eſt de radice moræ ſyluaticę, & immaturæ uuæ, qui expreſſus ſiccatur in ſole, & in paſtillis latis uſq; quo fieri poteſt formatur, & ſic reponitur. optimum eſt illud quod eſt colore rubido, & fragile piſtillo, & guſtu ſtyptico ualde, & linguam ſubmordens. unde potenter ſtringit. & omne profluuium confeſtim tenet.

De opopanace.

Opopanax ſuccus eſt herbæ quæ panax dicit̃, ſimillimæ per omnia ferulæ. quæ naſcitur in Capadocia, Africa, & Macedonia, locis aſperis & lapidoſis: colligitur ergo hic ipſe ſuccus hac ratione, Medijs æſtatibus terra quæ eſt circa radicem & herbã foditur & cauatur: deinde folijs ipſius ſternitur, & ſic ipſa radix et ferula in oblongum & in gyrum inciditur. poſtq; humor lacteus emanat, & in folia ſuppoſita defluit, & ſiccatur. quaſi exalbidæ myrtæ colorem accipit: ergo optimum eſt opopanax quod ab Africa affert̃. hic eſt extrinſecus ueluti crocatus, intrinſecus lacteus, mundus, odore graui equidem uiſcide. poteſt igitur

A opopanax & laxare, & calefacere, & mollire ſtricturas & durities. fugare uiperas & omnem ſerpentum acceſſum.

De opobalſamo.

Opobalſamum lachryma eſt arboris quã balſamum appellamus, ſimilis malo granato, ramoſæ, ramis tenuibus & exalbidis, qui xylobalſamũ dicuntur. quæ folia habet ſimilia erucæ. hæc ipſa arbor in Iudæa tantũmodo creſcit: & fructũ affert aliquatenus oblongũ, circa mediũ uaſtiorem, & quaſi uentroſum, ad capitula ùtraq; ſubito deductum, rubicundũ ualde, grauem, & plenum, & ſi frangatur mollem, & ſi maſticetur, ſimiliter ut piper mordentem, & ſuauiter redolentem, quẽ carpobalſamum dicimus. huius ergo arboris lachry-B ma colligitur uere uſq; ad autumnum. Inciditur autem ipſe truncus in aliquot locis, et ipſi ramuli. et ſic uaſcula ſupponuntur quæ lachrymam fluentem excipiant. Quod ipſum aliquot coloribus uidetur. Verum eſt optimum, quod recens, & ſyncerum, et exalbidum eſt, et auſterum, & odore graũi, & acuto, & non acri, & quod aliqua lenitudine linguam ſubmordet. Sequẽs eſt quod eſt colore ſubrufo. & quaſi glutinum ſe diſtillat à digito. leue etiam, aſpectuq; gratum. Tertium autem, quod eſt tenue ualde, & perlucidum. Omne autem opobalſamum quod uetuſtatem accipit, fit ſubrubrum & terreſtre & ſiccum. Verum optimum eſt ſyncere, quod quando aquæ mundæ inſtillatur, non protinus diffunditur, ſed magis C ſubſidet, poſtmodum totam aquam exalbidã facit. lacti autem admiſtum, in caſeum illud adſtringit ut coagulum. Item ueſtimento albo aut mundo inſtillatũ, maculam non facit. Quod enim ſyncerum eſt, in ſumma aqua diffunditur & ſupernatat, & prout oleum quaſi pilulas oſtendit: nam uires habet aliquatenus acriores. quæ uiſcide excalfacere & relaxare efficaciter poſſunt.

De oleo.

Oleum uetus optimũ, eſt quod cum bona pinguedine perlucet. odore & guſtu ſimile uetuſto pinguamini. Vires aũt habet excalfactorias, quæ penitus relaxant. Sed & ad caliginẽ oculorum facit, ſi fuerit de plurib. annis. & ad diuturna & indurata uitia neruorũ. in cibis uero admiſtum om-D nibus cõuenit. & leniciem ſtomacho et uẽtri reddit. & ſi qua ſtrictura aut uulneratio intrinſecus facta eſt, leniendo relaxat. Accepta roſa refrigerãs inuenitur. Nardo decoctum, metaſyncreticã uirtutem habere incipit. Chamæmelo uero, itidem metaſyncreticũ eſſe uidetur. Cum baca lauri decoctum, plus quàm oportet thermanticũ eſſe certum eſt. Semini lentiſci miſtum, ſicut roſaceum per longum tempus ſtypticam uirtutẽ affert. Maſtiche admiſtum, colleticum eſſe uidetur. Anethum illic per tempus madefactum, thermanticum comprobatur. Mala cydonia illic per tẽpora madefacta, paregoricum uel ſtypticũ aliquantum inueniri faciunt. Cucumeris agreſtis radice admiſta & decocta, catharticam, & thermãticam

habet

habet uirtutem. & quidem proprie attritis inun- A
ctio facit. Iridi admiſtum, pluribus ualetudinibus
prodeſt.

De ouo.

Ouum partus gallinæ eſt, quod omnes noue-
runt. effectum habet duplicem. Si ſemicoctum bi
batur, uirtutem ſtomacho prębet, & non permit-
tit corpus debilitari, eo quod naturæ ſit animãlis.
lenit enim omnia, quia leuẽ uicem habet. Crudũ
autem potatum, raucos emẽdat. lachryma quoq;
tepida in oculis dolentib. inuncta ſalutẽ reſtituet.
Vitellus uero eius extrinſecus in aliqua parte cor
poris illinitus, paregoricus, uel ſtypticus inueniẽ.
Coctum uero in aceto ut ſit perdurum, dyſenteri-
cis prodeſt. uirtute autem ſua cibi et potus uicem
præſtat. Si crudum bibatur, ſitim prohibet.

De ocimo. B

Ocimũ herba eſt omnib. nota. uires habet acri
ter excalfacientes, & relaxantes, & urinam pro-
uocantes.

De origano.

Origanum & ipſum omnibus notum eſt. & ha-
bet uires acres, & excalfactorias, & relaxãtes, &
euaporãtes. unde & ſuſpirioſis, & tuſsientib. pro-
deſt. & ſerpentes fugat. item biles detrahit. uen-
trem detrahit ſed urinam & menſtrua prouocat.

De orobo.

Orobum omnes nouerunt. huius igitur farina
cum melle uulnera purgat. & maculas tollit. & a-
lienationes tenet. ipſum autem orobum mandu-
catum, caput replet & uẽtrem. & ſanguinem per
urinam prouocat. & eſt optimũ atticum. Eſt enim
colore uiolaceo. effectu uiſcide ſiſtens. et in modũ C
cani.

De ponitio.

Ponitium hac ratione cõficitur. chalcitidis par
tes duæ, & cani una, in mortario leuigantur æſtu
calidiſsimo, infuſo ſubinde feruente & acerrimo
aceto. & hoc fieri habet donec res rubro colore
apparent. habet igitur ponitium uires quas chal-
citis equidem uaſtiores.

De pipere.

Piper fructus eſt arboris quę in India naſcitur.
quod quãdo primum creſcit, oblongum & rotun
dum apparet, & lõgo piperi aſsimilatur. quod ex
minutis & quãpluribus granulis ueluti conſtipa-
tis conſtat. & quæ tempore ipſo accreſcũt & diſsi
pantur. maturata enim & nigra facta, nigrũ piper
dicuntur. eligimus enim longũ piper, quod quan- D
do frangitur, ſtrictiſsime granula ſua coniũcta ha
bet, & circa ſuã ueluti medullã cohęrẽtia. quodq;
guſtum uiſcide mordet & calefacit. album dein-
de, quod ſine ruga ſit candidiſsimũ, graue, & non
minutũ, & ad guſtũ ſimile lõgo. Item nigrũ, quod
pręter colorẽ in reliquis ſit ſimile albo. poteſt au-
tem omne piper ſyncere ſtringere, et excalfacere,
& totum corpus uehemẽter cõmouere. Sed adul-
teratur longum quidem, ſinapi & gummi forma-
tis in ſpecie piperis longi. & album deinde leuiga
tur cum ſpuma argenti. & excudiẽ in pilulas eiuſ-
dem magnitudinis redactum; item nigrum his ip
ſis pilulis denigratis, ſed & leue, & cauum, & fari
noſum piper eſt, & lapillulis admiſtum.

De pompholyge.

Pompholyx eſt quaſi flos ſpodij. ſimul autem
utraq; colliguntur circa metalla ubi æs, & cuprũ,
& argentũ conflatur. Verum pompholyx prout
leuiſsima fuligo in ipſis cameris inuenitur. ſpodi-
um circa parietes. & adulteraẽ ſtellis ſiccis tenui-
bus combuſtis. item cannis quibuslibet. ſed fiunt
ſuſcidiora & nõ æqualiter leuia. eſt enim optima
pompholyx, quæ eſt leuiſsima, & candidiſsima,
& ad tactum nullam habens aſperitatem. eaſdem
enim & ſpodiũ uires habet, ſtypticas, & quę ſicca
re poſſunt.

De purpuriſſo.

Purpuriſſum quod & fucum aliqui dicunt, gle
bulæ ſunt quadratæ & puſillæ in modum teſſella-
rum. quę ab infectoribus tinguntur colore roſeo.
tale eſt maxime canuſinum. ſequẽs puteolanum.
uires habet aliquantulum ſtypticas.

De pyrethro.

Pyrethrum radix eſt oblonga. colore fuſcior: in
tus exalbida craſsitudine digiti puſilli. guſtu ex-
calfaciens uehementer. & ſaliuam copioſam pro
uocans. cuius optima eſt quæ eſt recens. poteſt au
tem efficaciter relaxare, & calefacere acriter.

De pumice.

Pumex lapidis eſt genus qui in littoribus ma-
ris inuenitur, quiq; aſsidue à fluctibus illiſus fit le
uiſsimus & exalbidus. & undiq; concauus in ſimi
litudinem ſpongiæ. facit ergo pumex ad dentifri
cia. & ſcriptores pennas uel calamos ſibi in eiſdẽ
temperantes bene ſcribũt. & mittitur hæc ipſa pu
mex in malagmata. abradit autem, & ſua aſperitu
dine leuigat.

De pulegio.

Pulegium herba eſt omnibus nota. quę cum ali
qua acrimonia excalfacit. & eſt diureticũ ualde.
ſed et mẽſtrua prouocat. & partũ expellit. & olim
tuſsientibus prodeſt. & odor eius nauſeam prohi
bet.

De propoli.

Propolis circa fauos & circa aluearia apum in
uenitur. & eſt quaſi genus ceræ. cuius eligimus
quæ eſt colore ſubrubra. odore melleo, eſt autem
quaſi mum. Vires habet ſimiles ceræ, ſed effica-
ciores.

De pſyllio.

Pſyllium ſemen eſt herbæ nigrum & minutũ,
pulicis magnitudine, unde etiam cognominatũ
uidetur. herba tota aſsimilis fœno. longa & angu
ſta. & calamum minutum & oblongum habet. à
quo medio incipit quaſi ſpicula oblõga, in qua ip-
ſum ſemen inueniẽ. quod efficaciter refrigerare et
ſtringere poteſt. unde oculis lachrymantibus cito
prodeſt. Item dyſentericos & podagricos reme-
diat. & capitis dolorẽ ex aqua leuigatũ & in fron
te linitũ confeſtim ſedat. & hæc ipſa herba pulica
ris dicitur.

De plantagine.

Plantago ſimiliter herba eſt. & huius ſuccus &
folia efficaciter refrigerant & ſtringunt. quapro-
pter ſuccus illius ſanguinem excreãtibus utiliter
datur. Item folia contrita cum pane impoſita, quę
ſtringere & ſiccare uolumus, utiliter faciunt.

De polio.

Poliũ herbula eſt oblõga, exalbida folia habẽs.

& in ſummo quaſi caniciem, & comulam, ſemine
plenam, odore graui & non ſuaui. poteſt ergo om
nem uiperam fugare. poteſt & res uenenoſas ex-
tinguere: laxat quidem ſtomachum, & caput pur
gat, ſed & urinam, & uentrem mouet.

De pelecino uel cepa canina.

Pelecinus herba eſt quæ in itinerib. naſcitur,
plures & tenues ramulos habet, folia puſilla, &
granula in folliculis terna uel quaterna, ſubruſa,
& amara ualde: quæ poſſunt cum aliqua acrimo-
nia uiſcide ſtringere, propter quod & in antidota
mittitur, & menſtrua prouocat.

De panace.

Panax radix eſt herbæ de qua opopanax conſi
citur: quæ & ipſa etiam, & ſi infirmius, eadẽ præ-
ſtat quæ opopanax.

De peucedano.

Peucedanum herba eſt thyrſum & ramos ha-
bens ſimiles ut fœniculum. radicem uaſtam & ni
gram, odore grauem, ſucci plenam, & circa illam
comulam denſam. florẽ aureo colore: hæc igitur
radix aliquãdo propter ſuccũ ſuũ exprimitur. &
ſuccus eius melior eſt ſi ſit colore ſubruſus, & ad
guſtum excalfacit. aliquando ſiccatur & reponi-
tur. facit autem ad uulnera antiquata, & expurgat
uiſcide. propter quod in aliquib. emplaſtris & ma
lagmatibus mittitur. & radix eius incẽſa ſerpẽtes
& uiperas fugat.

De paſtinaca.

Paſtinaca omnibus nota eſt, nam ſumitur in ci
bo, & in reliquis uirtutibus. Vires habet acres,
& excalfactorias, et diureticas.

De petroſelino.

Petroſelinum naſcitur circa petras, & eſt opti-
mum Macedonicũ. eſt enim odoratu ſubdulce.
diureticum ualde, & excalfactorium. unde & ſto
machi et colli inflationes & tenſiones remediat.

De periſtereone uel uerbena.

Periſtereon herba eſt columbaria. folia babet
modica quaſi inciſa. radicem mollem. thyrſulum
ſtypticum. tota herba uulnera glutinat. & aliena-
tiones ſtringit. & ad omnia uenena potui data op
time facit. Similiter ad tertianas & quartanas di-
ſpoſita eſt. huius ſuccus in collyrijs mittitur: hæc
enim & columbina, & uerbena dicitur.

De polypodio.

Polypodium herba eſt ſimilis filici, quæ in pe-
tris, & circa radices arborum uetuſtarum, & in
querceis arboribus creſcit. hæc melior habetur.
Cuius radix piloſa & hirſuta uidetur, guſtu ſtypti
ca cũ aliqua dulcedine. In folijs uero habet binos
ordines quaſi punctorum aureorũ. Vires habet
uentrem ſoluentes, & bilem diſtrahentes.

De colocynthide.

Colocynthis ſimilis eſt cucurbitæ rotundę, uel
malogranato. huius uero medulla, id eſt quod in-
tus habet, carnoſum. et ſemen uiſcide uentrẽ pur-
gare poteſt, & in plura cathartica mittitur.

De ruta.

Ruta herba eſt omnib. nota, utilis ualde: hęc e-
nim ſtomachũ erigit. & tuſſiẽtib. prodeſt. & colli

A dolorem ſedat. Item urinam & menſtrua prouo-
cat. partum quoque ſi plus ſumatur expellit.

De reſina.

Reſina eſt quaſi lachryma herbæ. & locis quã
pluribus colligitur. Verũ ſicca quæ eſt, inuenitur
circa nuclipinum & pityn: alia liquida circa tere-
binthũ, & peucẽ, et cypreſſum, & quã lentiſcũ ali-
qui maſtichinã eſſe dicũt. in Chio inſula colligit̃.
aliæ prout diximus pluribus locis inueniunt̃. cõ-
muniter uero omnis reſina laudatur ſi ſit munda,
perlucida, et ſi odorẽ ſuum priſtinũ ſeruet. Specia
liter tamen liquidarũ optima eſt terebinthina. ha-
bet enim & candorẽ, et mundiciẽ, et perlucet, &
uitro aſſimilis eſſe† debet. poſt maſtichina recipit̃, diis dicitur
colore nõ diſſimili ponticæ cerę. item ſiccarũ rece
B priſſima eſt pityina: poſtquã numeratur peucena
& nuclipinea: quã gręce ſtrobilinã dicimus. Ve-
rum omnis reſina efficaciter relaxare et remollire
poteſt. & in uſu aliquãdo crudæ accipiuntur, ali-
quando friguntur.

De roremarino.

Roſmarinus herba eſt fructiculus et ſemẽ dicta
cachrys adſimilis ſpõdylo. quę herba radicẽ & fo
lia habet quaſi fœniculũ, ſed aſperiora, & exalbi-
diora, et craſſiora, & ueluti thyrſum oblongũ, &
ramoſum: huius igitur ſemẽ, quod eſt breuius &
uaſtius, cachrys dicitur. quod inde tenerius et ob
longũ, roſmarinus. Verũtamen efficaciter ſtrin-
gere et relaxare poteſt. unde & urinam mouet, &
antidotis cõtra maligna admiſcetur. & quidẽ ca-
chry acrius & uiſcidius.

De rubo.

C Rubum omnes nouerunt: huius igitur & folia
et flos & mora leuiter ſtringũt. unde ad uuulã &
fauces euidenter faciunt. quamuis omne proflu-
uium idoneæ ſtringant.

De rhu.

Rhu, quod ab aliquibus radix dicitur. aliquali
ter uaſta, et nigricans. fragilis leuiſſime. odore &
guſtu amara, & leniter ſtringens. et ſi fricetur, &
maſticetur, fit ueluti glutinoſa, et croceato colo-
re. unde optimũ rhu eſt ponticũ. Vires autem ha-
bet efficaciter ſtringentes. propter quod cum ui-
no leuigatum, & quaſi fomentum impoſitũ, in-
flationem ſiccat, & uulnera glutinat, et ſanguinis
abundantiam reprimit, mittitur et in antidotis.

De roſa.

D Roſam omnes nouerunt. quæ & ipſa ſuauiter
ſtringit & refrigerat.

De rapa & napo

Rapa omnibus nota eſt. huius radix comeſta
inflationes facit et multũ carnis: ſed inutilem nu-
trit humorẽ. aqua uero in qua fuerit cocta, poda-
gricis, & ad prægnationem optimum fomentum
eſt: ſed & ipſa contrita et impoſita idem operatur.
ſi excauetur, & accipiat oleum roſaceum, et ceræ
modicum, et ſic in cinere calido coquatur ita ut
cerotũ faciat, uulneroſos promouet et curat. Eſt
etiam rapæ ſimilis napus. qui ſimiliter inflat, ſed
ſemen huius napi contra uenena potui cum uino
optimo datur, uel ex mulſa contritum.

De raphano.

Raphanus omnib. nota eſt, quæ radix appellat̃
radicem

radicem habet ſimilem rapæ, ſed longiorem. quæ
comeſta ieiuno prout antidotum, magnum eſt ad
iutorium ſanitatis, & tutamẽtum corporis. ſed in
flationem operatur, ructus fœtidos facit. & urinã
mouet. uentrẽ relaxat. decocta autẽ in cibo ſum-
pta phthiſicis prodeſt. & thoracem à phlegmate
laborantem emendat. cortex uero eius cum aceto
& melle acceptus, uomitus mouet. hydropicis &
ſpleniticis prodeſt. ſi in modum cataplaſmatis im
ponatur cum melle commiſta, etiam prodeſt. pu-
tredines curat. & liuores tollit. & contra uiperarũ
morſus prodeſt. Alopecias capitis iuuat. fungos
malos, aut in potu aut in cibo ſumpta, compeſcit.
Semen uero eius cum aceto datum, ſplenem mi-
nuit. Si in aceto & melle radix ipſa coquat̃ & ſic
gargarizetur, ſynanchẽ curat. Folia eius tunſa &
impoſita, omnibus articulis dolentibus proſunt.

De ſarcocolla.

Sarcocolla eſt, prout aliqui aiunt, lachryma ar-
boris quæ in Perſide naſcitur. Alij quidem fieri di
cunt ex ſuffimentis æque ſimiliter reſinæ per pa-
rietes leuigando. Alij enim ſarcocollam, argemo
nem herbam uocant. quàm optimam iudicamus
quæ eſt ſubalbida, fragilis, ſine odore, flore ſubru
ſo, folijs quaſi rotũdis, radice longa. quarum ſunt
infirmiores quę ſubrubicant, & ad guſtum com-
miſta dulcedine aliquam habent amaritudinẽ &
dentibus preſſæ adglutinantur. poteſt igitur ſtrin
gere lachrymã, & quodammodo hilarem uiſum
facere. Adulteratur autem gummi & reſina, ſed
tactu facile deprehenditur.

De ſpica nardi.

Spica nardi ad ſimilitudinẽ cognominata eſt. ſi-
milis eſt enim ſpicæ frumẽti. & hæc plurimas ha-
bet uelut ariſtas. & quaſi ſetarũ uel capillorum fa
ſciculus ad modũ patet. naſcitur enim in India ex
una radicula ſine folijs. dicitur tamen & ſyriaca,
non quia in Syria legitur, ſed quia mõtis illius in
India in qua plurima inuenitur pars ad Syriã aſpe
ctat. Verum optimam diximus quæ eſt odoratiſ-
ſima, & colore ſubruſa, recens, & ad tactum non
grauis, nec uaſta, ſed magis denſa. hæc ergo uires
habet ſuauiter ſtypticas, & leniter calfactorias.

De ſyrico.

Syricũ fit de ceruſa plurimum ſiccata & cribra
ta. coquitur autẽ in patella fictili ſuper carbones
uſq; quo ſandycis habeat colorẽ, quod ipſum ceru
ſæ uires reprę ſentat. eſt optimũ quod ignis habet
colorem.

De ſaluicula.

Saluicula herbulæ genus eſt, quæ radiculas &
folia ſub floribus ſimilibus uiolæ quàm plurima
habet. quæ tota prodeſt. hæc refoſſa in modũ ſta-
bularum ſtringitur, naſcitur autẽ in alpibus ſum-
mis, & in norica regione. quam ipſam optimã iu-
dicamus quæ eſt odoratiſsima. cui tamen & hæc
adeſſe oportet, ut recens, & ſine ſabulo ſit, & quẽ
plurimas cum ramulis ſuis radices habeat. illæ au
tem ſunt uiſcidiſsimę. poteſtas igitur ſaluiculæ eſt
quæ & ſpicæ, & ſi infirmior.

De ſale.

Salẽ omnes nouerũt: colligit̃ autẽ in quibuſdã
A littoribus & partibus maris, aut foditur, aut para-
tur, prout aliquibus locis in Gallia, maxime ta-
men in Italia uel in diuerſis prouincijs. Verũ eſt
optimus ſal qui ex mare fit mundus & candidus,
cuius uirtus ſapore ipſo probatur, potens comę-
dere & purgare. multis quidem rebus miſceri prę
cipitur, cuius ſalis uirtus eſt, quod omnibus cibis
admiſtus cõuenit, & orexim facit, faſtidium auer
tit, nauſeã prohibet. Quod autem foditur, eſt ue-
lut uena alba & perlucida. uenas habet prout ſchi
ſtos, quem & nos ſalem armeniacum diximus.

De ſucco.

Succi uirtus duplex eſt uel triplex. hic eadem,
& ſi incertius, præſtare poteſt quæ & ouum dixi
mus facere. Vicem enim cibi & potus præſtat. de
B hordeo ptiſanas faciunt, quę frigidam & humidã
habent uirtutẽ, & relaxare poſſunt. ſi oleum roſa-
ceum admiſceas, febricitantes refrigerat & repa-
rat. de hordeo immaturo ſuccus uẽtrem ſtringit,
& infrigidat, & uires acquirit. & alicæ uel orizæ
ſuccus ſimiliter operatur. ſiligo enim tritici uen-
trem ſtringit, & ardorem & corruptionem.

De ſtibio.

Stibium lapis eſt fulgens & ſplendens, nulli la
pidi ſimilis. qui in metallis inuenitur, colore aſsi-
milis plumbo. cuius eſt optimum quod late reful-
get, fragiliſsimum, & quod eſt in ſe mundum, la-
pidoſum uel terrenum non continens. Vires au-
tem habet ſtypticas. unde & refrigerare, & ſtrin-
gere, & lachrymas uelut oppilare poteſt.

C De ſandaracha.

Sandaracha affertur maxime à Ponto, & Ca-
padocia, et Cilicia. et eſt à primo lapis igneo colo
re, qui in minuta cõminuitur. eſt ergo optima ſan
daracha quam florem appellamus, quæ eſt roſeo
colore, munda, uel nihil exterum admiſtum ha-
bens, effectu et ipſa fortiter ſtringens.

De ſagapeno.

Sagapenum eſt lachrymæ genus quod in ali-
quibus locis colligitur. cuius optimum dicimus
quod eſt glebulis minutis durum, colore ſubſimil
limum myrrhę, guſtu acri, et quaſi glutinoſum, o-
dore ceparum, recens, mundum, et intus albidũ,
et extrinſecus rubidum. Vires habet quæ cum a-
crimonia uiſcide laxare poſſunt. hoc ipſum gal-
D bano aliqui adulterant, formatis ex eo guttulis e-
iuſdem magnitudinis.

De ſepo.

Sepum omnes mollire poteſt duricies. de qua-
drupedibus optimũ eſt leoninũ. melius eſt leopar
dinũ. nunc melius urſinum ꝙ taurinum, uel ceruí
num. caprinũ uero ſpiſsius eſt et ſiccius. et magis
hircinum, uel aſininum. De uolatilibus uero opti-
mum eſt anſerinũ. melius pullinum. Item melius
phaſianinum. et omnibus melius uulturinum.

De ſanguine.

Sanguis omnibus humidus eſt. foris in corpo-
re illinitus, ſtypticus inueniť. et oculis prodeſſe
cõprobatur.

De ſyricio.

Syriciũ herbulæ radix eſt nota ꝙ pluribus, ex
albida

albida & ſpiſſula, quæ acrimonia ſua & aſperitate, urinã & calculum prouocat. ſternutare copioſe facit tunſa & cribrata & in naribus impoſita.

De ſtaphiſagria.

Staphiſagria ſemen eſt herbæ quę floreſcit ſimiliter ut uites erraticæ. & fructum affert in folliculis uiridibus quaſi ciceris triangularem, album, ſubrufum, guſtu acerrimũ, & amarum. Verũ optima eſt quę eſt recens, nigra, plena: hæc ipſa cũ maximis uexationibus uiſcidiſsime relaxat. pediculos quoq; ex oleo leuigata & corpori illinita occidit.

De ſepia.

Sepia eſt marinum animalculũ, cuius teſta & item os ſiccatum & repoſitum, leue, & candidum, & oblongum uidetur, et ad uſum medicinę facit. admiſcetur autem collyrijs. & ſolum in mortario leuigatum, dentifricium eſt optimum.

De ſulfure.

Sulfur optimum eſt quod uiuum appellatur, & eſt ſplendidiſsimum, & perlucidũ, & ueluti perunctum. Vires habet uiſcide relaxantes, & plurima uitia remedicantes.

De ſilphio.

Silphium radix eſt, cuius lachryma laſer eſſe diximus, & eſt radix pluribus nota. Viroſe & acriter excalfacit. & ueſicam lædit. Verum admiſcetur antidotis & purgatorijs. & ſale condita ſuauiter facit.

De ſeſeli.

Seſeli ſemen eſt herbæ quæ ſimulatur fœniculo & anetho, creſcit & grauat, & grana affert uaſtiora et oblongiora quàm utrunq;. uerum et hoc eſt diureticum, et in plurima antidota mittiť. proprie tamen ad colicum dolorem facit.

De ſcammonio.

Scammonium, quod et colophonium, uel diagridium dicitur, ſuccus eſt herbę quæ à ſua radice plures ramos intra ſe mittit, quę naſcitur et in myſia, et in colophone, et ſimiliter, ut creditur, mandragoræ, aut quaſi panacis radix illius inciditur, et folijs ſuis ſuppoſitis lachryma quæ emanat excipitur. Verum optimum diximus ſcammonium quod eſt medium, leue, perlucidum, intus nõ ſpiſſum, ſed magis prout ſpõgia fiſtuloſum, et ſplendidum, et quod ſimul ac ſaliua tangiť, humorem lacteũ et amarum oſtẽdit. hoc igiť ipſum ſtomachũ quidem euertit, ſed uentrẽ uiſcide purgat. adulteratur autẽ tithymalli ſucco, ſed ita deprehẽditur, quod tithymalli ſuccus ad guſtũ minime excalefacit quodammodo, ſed urit, quod abeſt ab ſyncero colophonio.

De zingibere.

Zingiber herbulæ radix eſt puſilla, exalbida, leuis, et ueluti trunca. Inuenitur maxime in Troglodytis et Arabiæ partibus. et aliqui illam piperis radicem putant. hoc ergo optimũ eſt quod eſt recentiſsimũ, et ſine fiſtula ulla, quod ἄτρηκὸν grę ce dicimus, odore ſuaui, guſtu et ſapore ſimilis piperi. cuius uires plurimę ſunt, ſed proprie digeſtionem facit. et ſtomachũ cõfirmat et corroborat, et uentrem laxat.

De ſtyrace.

Styrax eſt lachryma arboris quæ et ipſa ſtyrax appellatur, ſimilis tota cydoniæ. huius igitur ar-

A boris ramuli & uirgulę, ut uermiculi circa ipſas medullas naſcuntur. à quibus inciduntur. & foramina ipſorum ſcobem quaſi furfur emittunt, quę cum lachryma confiſcatur. quod in modum reſinæ pityinæ manat, maxime ęſtibus medijs, & ſole candidiſsimo. Verum optimũ dicimus ſtyracem qui eſt ſubrufus, & qui multum reſinæ ſpecie permanet, odore ſuaui & quaſi melleo, & ſubauſterus, ſine humore, & leuis dum fricať. Viribus autem poteſt leniter relaxare. calefacit enim, & lenit durities, & mollit. Sed adulteratur copioſa ſcobe ipſius arboris, uel etiam alterius, exinde tunſa, & cribrata, & cum melle decocta ſubacta, & rurſus cera, & adipe reuoluta.

De ſymphyto.

B Symphytũ, quod aliqui anagallicũ dicunt, herba eſt plurib. nota. cuius radix uideť oblõga, cortice nigra, ad guſtum ſubamara & glutinoſa. propter quod ad reſtringendum ſanguinem excreantibus datur. Viſcide autem ſtringit & glutinat.

De ſpuma argenti, uel lithargyro.

Spuma argenti fit in metallis & purgamentis argenti quando conflatur. Item ex ſcoria quã Gręci molybdęnam dicunt. aliqua ex plumbo, & ipſa coctura in ſpeciem puſillorum tribulorum redigitur. Verũ optimam dicimus quę eſt colore aſsimilis auro, & uſq; grauis. poteſt autem aliquatenus ſtringere, & refrigerare, & eadem præſtat quæ & ceruſam facere dicimus, ab aliquibus uero lithargyrium appellatur.

De ſori.

C Sori glebula eſt uiridis, quæ foramina habet quamplurima, dicitur & aliud eius genus inueniri colore argenteo. Verũ optimum iudicať Aegyptium, id eſt quod ab Aegypto affertur. quod plurima habet foramina, et eſt fragile, et dum cõminuitur, infuſcatur. guſtu ſtypticum, et odore nauſeoſum ſic, ut et uomitum quibuſdam moueat. coquitur autem uſquequo ſit colore rufum. et habet uires ſtalde ſtypticas et acres. unde et alienationes continet. et uulnera quæ luxuriantur exiccat.

De ſtœchade.

Stœchas herbula eſt, quę ramulos emittit tenues et oblõgos, circa quos habet folia oblongiora, q̃ thymbra, ſed non diſsimilia. et ſemen minutum. tota herba eſt odore ſuaui, guſtu acris et ſubama-
D ra. uires habet relaxantes. unde menſtrua prouocat. et uitia thoracis ſedat. et in antidotis miſcetur. naſcitur plurimum in inſulis quæ ſtœchades dicuntur.

De ſapone.

Sapo cõficitur ex ſeuo bubulo, uel caprino, aut †ueruecino, et lixiuio cum calce. quod optimum *diàs hircino* iudicamus germanicũ. eſt enim mundiſsimum, et ueluti pinguiſsimum. deinde gallicũ. Verum omnis ſapo acriter relaxare poteſt. et omnem ſordẽ de corpore abſtergere uel de pannis. et exiccare ſimiliter ut nitrum uel aphronitrũ. mittitur et in cauſtica.

De ſampſucho.

Sampſuchus herba eſt. folia et ramos habet plures et puſillos, circa terram diffuſos, non diſsimiles nepitæ. tota herba olens eſt ſuauiter. uiribus

acris & excalfactoria. & ad omnē duritiem uel ri-
gorem ualde idonea.

De ſinapi.

Sinapim omnes nouerūt, cuius efficaciſſimum
eſt alexandrinum. habet enim uires acriter & ui-
ſcide diſtinguentes. propter quod uitia lōginqua
eliminat, eo quòd loca ſanguine manantia exic-
cat & extinguit. & corroborat ſimul ſtomachum,
quod ipſum ſinapi moſano uidimus contingere.

De ſertula.

Sertula herba eſt humilis, odore ſuaui, exalbi-
da. floſculū habēs ſubrufum. cuius melior habet
quæ eſt recēs, & uaſtior, & nō nimis exalbida. ui-
res aūt habet leniter relaxantes. propter quod &
oculorū tumorē ſedat. & partibus neruoſis & de-
licatis ex aqua multa cocta in modū fomenti trita
& impoſita facit.

De ſyro.

Syrum naſcitur in Africa & in India, optimū
tamē habetur Arabicum & huius ipſius quod eſt
recentiſſimū. & plures et breues calamos habet.
& ſi frangitur rubicundū intus apparet, redolens
ſuauiter ſi fricetur inter manus, & guſtu linguam
ſubmordēs. quod uires habet acriter relaxantes,
proprie quidem ueſicam petit, et urinā prouocat.
mittitur & in antidota quæ aduerſus uenena fa-
ciunt.

De ſcylla.

Scylla radix eſt herbæ pluribus nota. eſt enim
aliàs allio colore & corticibus uaſta, & cepæ uel †bulbo aſ-
ſimilis. Vires habet acerrimas & excalfacientes.
unde & tuſſientibus & hydropicis utiliter datur.
et ſi fricetur in corpore, magnā & intolerabilem
pruriginem facit.

De ſcordio uel allio agreſti.

Scordium herbula eſt uirgulas mittēs quadra-
tas, rectas, & oblongas. & folia ſtringentia, ad gu
ſtum ſubamara. odore oleaginoſa. flore rubicun-
do. Vires habet acres, & diureticas, et ad uiperas
facientes.

De ſcinco.

Scincus animal paruulum eſt quod in India in-
uenitur, quadrupes, & ſimile lacerto, ſed multo
maius, et longius, et uētroſum: hoc igitur ſalitur,
& uenerea facit drachma una carunculæ illius
ex uini cyatho potata. Si enim plus ſumat, affert
periculum.

De ſedo.

Sedum herba eſt, quam aliqui ſenecionem uo
cant. quæ & in petra naſcitur, et ſuper tecta. folia
enim habet uiridia, denſa, & quercui ſimilia, ſed
craſſiuſcula, & pinguia. Thyrſulum emittit oblō-
gum & ſubrufum. capitella habet oblōga, in ſum-
al. umbilici mo habens in modum †.uerticilli. Vires habet
ſtringentes & refrigerantes. propter quod ſimilis
eſt plantagini, & ad eadem proficit.

De ſatureia.

Satureia ferè eaſdem uires habet quas & thy-
mus. & eadē facit, et ſi eſt aliquatenus infirmior.

De ſpondylio.

Spondylium locis humidis creſcit. & habet ra
dicem albam. & aſſimilem radici quam in cibos
mittimus, & thyrſos oblongos quaſi fœniculi. fo
lia quaſi platani. ſemen quaſi ſeſeleos, duplex. ſed
candidius, & latius. & ueluti piliaſtrum florē al-
A bum: huius igitur ſemen potatum bilem detrahit,
& uentrem ſoluit acrimonia ſua. regio morbo, &
ad tuſſem, & ſuſpirioſis uidetur prodeſſe.

De ſiſymbrio.

Siſymbriū eſt aſsimile mentę. latiora quidē fo-
lia habet, & odore ſuaui, et excalfactorium eſt, et
diureticū, et ad apicularū, et ſimiliū animalculorū
puncturam confert præſidiū. Semen illius potatū
ad eadem facit.

De ſmyrnio.

Smyrnium eſt aſſimile apio, ſed folia habet la-
tiora, & ſubaureo colore, & quaſi pinguia, et for-
tiora, redolētia cum aliqua acrimonia. ramulū &
capitellū prout anethi, ſemen rotundū, nigrū, fe-
rè guſtu miraſtrum. radicē ſuccoſam, mollem, le-
uem, odore ſuaui, cortice nigro, intus uiridē aut
B exalbidam, & ad guſtum fauces mordētem. uires
autem habet acres, & ſudorem ſuſcitātes. unde et
tuſſientibus & ſuſpirioſis & hydropicis & toxio
ſis prodeſt. & ad ſerpentum morſum facit.

De ſatyrio.

Satyriū herba eſt ramulum habens oblongū et
purum. florem purpureū, exalbidū. folia quaſi li-
lij, ſubbreuiora, et ſubrufa, tria uel quatuor, ad ter
ram iacētia. radicem duplicē, quaſi teſticulos. quę
radix potata uenerea prouocat. Succus illius in-
unctus lippitudines optime curat. Eſt & aliud ſa-
tyrium erythraicū quod aſſimulatur ad lini ſemē.
uaſtius quidē eſt, & leue, et ſplendidū. cuius radi-
cis cortex tenuis eſt & rubens. ipſa penitus alba
et dulcis. Tertiū quidem ſatyriū aliqui herbā baſi
C licam appellāt. cuius folia ſunt priori ſatyrio ſimi
lia, ſed grauiora, et leuiora, pūctis aſperis, nigrio-
ribus. radix eius, pedis urſi habēs ſimilitudinē. flo
re aureo uel croceo: & ſi cum aqua uel uino fuerit
trita, croceatū efficit colorē. uires habet excalfa-
ctorias. & aduerſus uenena faciētes. quam herbā
ſi quis ſecum habuerit, ab omni genere ſerpētum
erit ſecurus.

De ſiſario.

Siſariū notū eſt omnibus. & huius radix uires
habet diureticas.

De ſcolopendria.

Scolopendria ſimilis eſt ſcolopēdræ animali.
in petris humidis naſcitur. nec florem habet. fo-
lia ipſius in ſuperficie uiridia ſunt, ſed rufa & li-
moſa. cum aceto potata ſplenem curat. & extrin-
ſecus cum uino poſita iuuat. & calculos expellit.
D uires habet diureticas.

De ſcopa regia.

Scopa regia facile eſt nota omnibus. & habet
radicē tenuem & oblongā, & uirgulas oblongas,
& folia ex interuallo aſſimilia lactucę, ſed fixiora
& fortiora. uires autem habet et ipſa acres & diu-
reticas.

De ſinopide.

Sinopis optima eſt quæ in Lemno inſula inue-
nitur. & huius ipſius quæ ſphragis appellatur. In
terris autē ſinopis in quibuſdam ſpelæis colligi-
tur. & caprino ſanguine in modū fermēti ſubigi-
tur, & in paſtillos redigit. adhuc optima ſinopis
dicitur cuiuſcūq; loci erit, ſi bene fuerit cocta. quę
eſt rubicundiſſima, & ſpiſſa, grauis, per omnia eo
dem colore, & ſine lapillis, quæ ex una mica plu-
rimum

rimum humoris in ſimilitudine ſanguinis inficit. uires habet efficaciter ſtringentes.

De ſio.

Sium ſemen eſt quod maxime de Aſſyria deſertur, fuſculum, oblongum, acre, & uiſcide excalfactorium. propter quod ad inflationes, & roſiones ſtomachi, & choleræ proprie facit.

De tragacantha.

Tragacãtha eſt lachryma herbæ lignoſæ & ſpinoſæ, cuius radix inciſa hanc ipſam lachrymam emittit. quæ aliquatenus ſiccata, prius tamẽ ꝙ indureſcat, cultello in tenues laminas ſecatur. eſt ergo optima tragacãtha quę mundiſsima, cãdidiſſima, tenuis, lucens, recẽs, & ſubdulcis. uires autẽ habet quales ſarcocolla, & aliquatenus efficaciores. magis enim ſtringit, plus & lachrymam reprimit.

De thure.

Thus lachryma eſt arboris quę in Arabia & in India naſcitur, quæ græce libanus dicitur. Quod ergo de Arabię arbore manat, cãdidius eſt. quod de India ſubrufum. Verum utrunq; maſculum appellatur. Eſt & tertium minutum ualde & rufum, de quo maxime manna conficitur. erit ergo optimum thus quod maſculum diximus, ſubrufum, rotundum, & naturaliter lene, fragile, & ſi pinſatur, in miculas minutas, & ut ſabulum diſſipatur. & quod ad ignem cito accenditur. odorem ſuauem & copioſum emittit. Vires autem habet leniter excalfacientes. Sed adulteratur reſina pityina & gummi et thure commiſtis. & fit in ſpeciem ſynceri thuris fortis. Idem & manna adulterant aliqui, leuigata reſina pityina, uel farina, et cortice thuris, & cortice nuclei pinei: ſed deprehenduntur ita, Thus enim quod reſinã, uel gummi habet, ſi maſticetur, fit quaſi maſtiche. & ad ignem non cito accenditur. nec talem odorem habet. Similiter & manna, et cortex, ſi ſyncera non ſint, tardius & fumoſius incenduntur.

De tithymallo.

Tithymallum ferè tot habet uocabula quot et ſpecies, ſed non refert. eadem autem omnium uis eſt. Colligitur ergo et quaſi lachryma, & quaſi ſuccus. quaſi lachryma ſic. Singulæ uirgulæ prope ipſa capitella franguntur. & ſic lachryma ueluti colum quod manat, in cõchulas quaſi opium colligitur & ſiccatur. ſimiliter & hoc eſt iuiridiſſimum. Succus deinde ab ipſis folijs contuſis & expreſſis excipitur, et eadem ratione ſiccatur. et eſt infirmior. Verum eadem facere tithymallum poteſt quæ & elaterium facere diximus. et extra quaſi pſilothrum pilos tollit. & ſi incidat cutem, quaſi cauſticum urit, maxime quando eſt recens, & dum colligitur.

alias ualidiſſimum

De thapſia.

Thapſia ſuccus eſt herbæ eiuſdem uocabuli. quæ folia habet ſimilia fœniculo, ſed rectiora & uaſtiora, thyrſulum quaſi ferula, florem uiolaceũ, ſemẽ latum, radicem albam & uaſtam, quam qui uolet effodere, & ſuccum illius exprimere, prius corporis ſui quicquid erit nudum, ceroto liquido

A perungere debebit. ſin minus, inflationes & puſtulas circa faciem & manus patiet̃. Exprimitur ergo ſuccus thapſiæ lota ipſa radice, & in pila cõtuſa, & ſic organo preſſa. qui ſuccus in mortario leuigatur, & in ſole ſiccatur. aliqui & folia cũ radice iungunt, et nimium tundunt, et exprimunt, quod eſt inertius. Alij autem, quod eſt optimum & uiſcidiſſimum, ipſam radicem refoſſa terra nudant; ita tamen quod una in terra maneat, & ſic eam cũ ferula ſua acuto ſcalpello incidunt, & ueluti ſcarificant, & lachrymam quæ manat, colligunt. Vires autem habet thapſia acerrimas, et in modum ignis cauſticas. prodeſt tamen lõginquis uitijs, illa ratione qua & ſinapiſmus.

De thymo.

B Thymus herbula eſt humilis, et ramoſa, et ramulis duris, et lignoſis. quę folia habet puſilla, et anguſta, et oblõga, et ſubalbida. in ſummo capitula in ſpeciẽ formicarũ in ſe implicitarũ et cõcurrentium. uires habet acres, et excalfactorias, et ſtringentes. propter quod omnibus uitijs ſtomachi ęt thoracis aptiſſimum eſt.

De thlaſpi.

Thlaſpi herbula eſt quæ ſolia habet magnitudine digiti. thyrſulum ſubalbidũ, tenuem, et oblongum. ſemen aſſimile cartamo, et quaſi patulum ęc dilatatũ. uires quoq; habet acres, et relaxantes, et ueluti mordentes. unde aſperitudines oculorũ & cicatrices extenuat. et potatum, uentrem ſurſum & deorſum purgat cum oleo leuigatum. punctiones, frigora, et horrores in acceſſione diſcutit.

C De trifolio.

Trifolium herba eſt omnibus nota. huius igitur folia & pota, et pro fomento impoſita, uiperę morſus remediãt. Item ſemen illius in emplaſtrũ mittitur. & radix in antidota. utraq; ad uenenoſorum ſerpentum morſus facientia.

De ueratro uel elleboro.

Veratrum radiculæ herbæ ſunt eiuſdẽ uocabuli, exalbidæ, et oblongę. & ab uno capitulo copioſæ, et directæ, & quæ per ætatẽ maiores quidẽ ꝙ porri capitula, ſed non diſſimiles. quarũ optimæ ſunt quę aſpectu unctulæ uidentur, & nõ rugoſę. et quæ medullam tenuem habent. et guſtu magis excalfaciunt. et uomitum prouocant. tale nãq; eſt creticum. nam gallicum multũ eſt inertius. uerum

D omne ueratrum eſt uiſcidiſſimum medicamentũ. & fortiſsimum purgatorium in tantum, ut uenenoſum eſſe dicat̃. eſt et aliud ueratrũ nigrũ quod magis purgat. aliqui ſecundum ambo purgãt ueratra, et elleborum dicunt.

De uiſco.

Viſcum ſuccus herbæ eſt quæ de ramis arborum excreſcit. quæ herba habet fructum rotundũ in ſpecie uuæ, pallidiuſculum. qui fructus tunditur, et cõmodatur ad aquam frigidam copioſius et diligenter, uſquequo nihil aſperum de cortice eius fructiculus habeat. ſic enim euadit glutinoſiſſimum. alij quoq; in aqua coquunt, et eadem diligentia expurgant. uerum optimum eſt quod in quercu arbore creſcit. et quod eſt mundum, ſubuiride, purum, et quod ſi extendatur non rumpi-

tur, ſed in ſpecie membranæ extenuatur. uires ha- A
bet acres, & quæ duricies remollire poſſunt.

De uiola.

Viola ſpecies habet tres. eſt enim alba, & pur-
purea, & aureo colore. floresq; de radice eius ex-
creſcũt. quibus melior habetur quę eſt purpurea.
uerũ omnes uiſcide relaxant. ſicut & urinã prouo
cant aliquãdo. & ſemen illarum partũ expellit. &
lumbricos occidit. odorẽ uero habens eſt flos ip-
ſe ſuauem.

De urtica.

Vrtica eſt omnib. nota. et eſt calefactoria ual-
de. quapropter attrita, cũ oleo uel axungia inun-
cta, contra frigus facit. Item potata cũ uino, mor-
bum regiũ emẽdat. & antidotis, quæ colicis qui-
dem ſunt propria, admiſcetur. Item trita cũ melle
ſingula cochlearia diurno potui data, tumorẽ uen B
tris, uel frigus ex pulmonibus conceptum ſedat.
& calore ſuo omnes humores diſſoluit.

De uella.

Vella herba eſt folijs quidẽ minor quàm eru-
ca. ſed non diſſimilis. flore uiolaceo. ſemen habet
uelut in folliculis oblongis, ordinis ſtipati, prout
naſturcij. & guſtu calefactoria eſt, ſubmordens, et
uiribus relaxans. unde ad tuſſem ueterem, & ad
regium morbum cum melle optime facit.

De uetonica.

Vetonica herba eſt quæ radices habet aliqua-
tenus craſſitudine digiti. & ramulos longos, qua-
dratos. folia quaſi quercus ſuauiter olẽtia. florem
purpureum. ſemen circa ramulos in circuitu, in
modum ſpicæ, nigrum. naſcitur in pratis & mon- C
tibus. uires habet leniter acres & diureticas.

De uite.

Vitis eſt quam omnes nouerũt, ex cuius fructu
uinũ exprimitur. huius igitur folia uiridia in fron
tem frequenter impoſita & immutata, oculis ex
rheumate dolentib. proſunt, eo ꝙ ſtipticũ & au-
ſterum habẽt. Botrus uero eius maturus calidus
eſt. infundit & procurat uentrẽ, & maxime ſi al-
bus ſit. paſſa autẽ uua ardorem facit, & uentrem
procurat. immaturus uero botrus uuæ, frigidus
eſt, & uentrem ſtringit. unde & dyſentericis facit.

De uino.

Vinum omne calidum eſt. uires atq; motũ cor-
pori præſtat. eo quòd calefacit, & reſumit, & refi-
cit omnia membra quæ ex frigore & dolore con D
ſtricta tenentur. Vinum & oleum ſi calidum ex
unguento ponatur, oportet diu perfricare quo-
uſq; totum corpus illud perbibat. ſimiliter & ijs
quæ in humeris dolore tenentur. Vinum recens,
calidum minus eſt ueteto. & uentrem procurat.
Vinum album, diureticum eſt, & toti corpori ap-
tum. Vinum nigrum & dulce, ſanguinẽ nutrit. &
oculis contrariũ eſt. & capitis uertiginẽ, id eſt ſco
toſim, & corpori grauitudinẽ, & ſtomacho turba
tionem, & ſomnos graues infert. Vinum, maxi-
me ſi cum modica aqua bibatur, ſaluti corporis
prodeſt, eo quòd nutrit, & cuſtodire poteſt ſani-
tatem. Primo quod albũ eſt, magnum remedium
corpori facit. unde & de ipſa aqua ratio eſt red-
denda. Omnis uirtus aquę frigida eſt, et dulcis, et
humida. & febribus acutis aliquoties facit. uulne
ribus cancroſis ſi ſola adhibeatur perniciẽ infert:
quia omne uulnus in corpore dulce eſſe uidetur.
& tũc gaudet Cancer & creſcit dum ſibi cõſentiẽs
& amplius nutriens incrementũ acceperit: nam
cũ melle & aqua iuncta, aut ex lixiuia cancer ſem
per lauari pręcipitur, aut cũ uino & melle ſimul.
Vinum autẽ acetũ factum, incipit frigidũ eſſe &
ſtypticũ. & non nutrit, ſed magis compeſcit. Fiũt
namq; de uino diuerſis modis proportiones cor-
poribus aptæ. unde mel & uinum ſolum uentrem
procurat & calefacit. piper uero adiũctum, id eſt
conditum plus calefacit & ſiccat. ſimiliter et uri-
nam deducit, & corroborat ſtomachum. maxime
ſi crocum modice admiſcetur. et infundit. et uen-
trem procurat. Sambucatum ſimiliter, & maſtica
tum, uentrem procurat, & choleram rubram tem
perat. Roſatum infrigidat, & urinam et uentrem
procurat. Abſinthinũ, uentrem & cholerã emun-
dat. Violaceum, urinam prouocat. plus ſtoma-
chum corroborat. & lumbricos excludit.

De xylobalſamo.

Xylobalſamũ ramuli ſunt arboris quæ balſa-
mus dicitur, tenues, exalbidi, ſuauiter olentes, gu
ſtu et uiribus acres, et calefactorij, & relaxantes.

De xylocinnamo.

Xylocinnamũ eſt aſſimile aſpectu cinnami, ſed
craſſius, et lõgius, & quodãmodo lignoſum, ſed
uiribus et odore infirmius. & ad eadẽ ſumitur, &
eadem præſtat.

De iride.

Iris ad ſimilitudinẽ iridis quã in cœlo uidemus
dicitur, et hinc cognominatur. quomodo enim il-
la plures et diſſimiles habet colores, ſic hæc et ua-
rios & differentes mittit flores. Aliqui enim ſunt
albi. aliqui cœrulei. et aliqui purpurei. Verũ folia
habet ſimilia gladiolo. ſed maiora, et latiora, &
pinguiora. Ramulos quoq;, et ipſas ſimiliter radi-
ces nodoſas, duras, ſuauiter olentes in modũ uio-
læ. quarũ optima eſt iris illyrica & macedonica:
eſt enim ſpiſſa, et breuis, & non calida, fragilis, et
ſubrufa, odore ſuauiſſima. et guſtu linguam uiſci-
de excalfacit. et dum tunditur ſternutare facit. ab
iſtis africana laudatur, quæ colore eſt candidior,
et guſtu amara. Si uero tempore relinquantur et
quaſi ſeneſcant, fiunt quaſi uermiculoſæ, ſed odo
re ſuauiores. poſſunt quidem excalefacere ſuaui-
ter. et uulnera concaua late replere.

De hyoſcyamo.

Hyoſcyamus eſt quem aliqui latriculi dicunt:
herba omnibus nota. quæ ſpecies habet tres. eſt
enim quæ ſemen et florem albũ habet. quę utrũq;
nigrum quæq; uehementius uelut purpureũ ma-
xime. quod eligimus: quod quidem folijs et cauli
culis non multũ uires habet refrigerantes, et ſtrin
gentes, et marcorem facientes. quapropter ſuc-
cus ex folijs et cauliculis dum adhuc ſunt uirides
exprimitur et ſiccatur. et ſimiliter ut opiũ in anti-
dotis et collyrijs mittitur. et codẽ modo omnem
dolorem compeſcit. Aliqui uero eum interficere
dicunt

dicunt ſi bibatur, et eſſe uenenoſum.

De œſypo.

Oeſypus eſt quaſi ſordes & ſuccus lanarū ſuccidarum. qui hac ratione colligitur. Lanas ſuccidas ſordidiſſimas et iam mox detonſas mittimus in uaſe quod habeat calidā aquā. & aquā ſuccendimus ut aliquantulum ferueat. deinde refrigeramus. & quod ſupernatat in modū pinguaminis, abradimus manu, & in uaſe ſtāneo abſternimus. & ſic ipſum uas aqua pluuiali implemus. & opertum tenui linteo in ſole ponimus: & rurſus delimpidamus. & tunc œſypum reponimus. Vires enim habet cum aliqua acrimonia molliētes & relaxantes. Sed adulteratur ex pinguedine & ceroto molli. Sed ſtatim deprehēditur, eo ꝙ ſyncerus œſypus reſeruat ſuccidum lanæ. & ſi manib. fricetur, in ſimilitudinem ceruſæ efficitur.

De hyſſopo herba.

Hyſſopū herba eſt. eſt uero erraticū & hortulanum. Verum omne hyſſopū facile notū eſt. & habet uires acres & calefactorias. unde tuſſientibus & ſuſpirioſis prodeſt. & lumbricos expellit.

De hypociſthide.

Hypociſthis herba eſt, quæ naſcit̃ ſubrufa. huius ſuccus exprimitur, & reponit̃, non diſſimilis acaciæ. ſed mollior tactu, et effectu uiſcidior. ſtringit enim uehemētiſſime. unde uētris profluuiū, & ſanguinis abundantiā reprimit, & ſine mora præbet effectum.

De hyperico.

Hypericū herba eſt, quę ramulos habet plures, tenues & oblōgos. colore ſubrufo. folia ſimilia rutæ, florem tenuem, & aureo colore. uel eſt ſimilis uiolæ. ſemen nigrum, in forma hordei. Vires habet acriter ſtringētes, potatumq́; iſchiadicos emēdat, & urinam prouocat, uentrem ſtringit, & pro fomento poſita, combuſta ſanat.

De hyacintho.

Hyacinthus thyrſulum habet leuem. florē purpureum. folia & radices quaſi bulbi. tota herba uiribus & effectu ſtyptica eſt ualde.

Epilogus.

Hęc ſunt frater chariſsime Paterniane quę memoriæ noſtræ ſubuenire potuerūt. & quæ partim ipſi probauimus, & quæ experti ſumus, & apud antiquos & receptiſſimos auctores medicinę inuenimus. Nunc pro tua examinātiſſima diligētia curabis omnia examinare, & etiā ſingulas res cū ſua ſcriptura comparare, ideo, ut ſi quis poſt auctorum lectiones ad hanc fuerit cōuerſus ſcripturam, in nullo poſſit reprobus inueniri.

CL. GALENO ATTRIBVTVS LIBER
DE VIRTVTE CENTAVREÆ.

De intentione eius in hoc libro.

EGO uidi frater mi Papia ſicut Themiſtius famoſus magiſter narrabat de arnogloſſa: quod reuera incredibilia exiſtimātur eſſe quæcunq; de centaurea uolo narrare: ita multas & difficiles paſſiones curat. Sed ſi non crediderís mihi, & probare uolueris quam uirtutem habet, nō decredes. ſed miraberis de eius ſucco, ſicut de nullo alio pharmacorū. Nihil enim eſt propè dixerim inuenire euidētius, & ad multa utilius centaurea. fortaſſis autem nō erit iniuſtū, illis qui liberaliter eius experientiā oſtenderūt præbere grates. ſic enim à certa notitia uteris hoc pharmaco, cogitās ꝙ non ſunt ſolummodo pronūciationes ea quę dicūtur, cum ſint iam ad actum producta. Apollonius igit̃ ſenex, unus uirorū qui ualde erant approbati in Roma, cuius magiſter fuit expertus medicus, utebat̃ hoc pharmaco in multis aduerſitatibus, & per deū miratus ſum de ipſo in circūambulatione. plurimū enim propter hoc circūambulabā cum ipſo. cūq; quendā morſum à cane rabido curaret pręſente me, & deridente, & dicēte nunc nō habes uti cētaurea, cōuerſus ad famulū, ait da mihi pixidē. cūq; dediſſet ei, uidēs eū de pixide accipientē de pharmaco, primo quidē putabā & ipſum deridere. erat enim maxime ſimplex homo. poſtq; autē uidi curam facere de ipſa, multū miratus fui de ſucco: & exinde diligēs inquiſitor factus ſum de ipſa, ut dicta antiquorum percurrerem. & eorum qui ſecundum nos plurimos medicorum interrogarem de ipſa ſi aliquod nouum haberēt dicere: nihil minus omnia aggregās, iudicaui ſcribere tibi de ipſa, ut nihil tibi deficeret eorum quæ à nobis cognita ſunt. Hæc quidem in tantum dicta ſint.

De ſpeciebus centaureæ, & notificatiōe earū.

Centaureæ autē ſunt ſpecies duæ. & ſecūdum ueritatē ita eſt ut Crateuas dicit in tertio libro eorum quę eradicātur. Vna quarū folia habet ſicut lapathium hortulanū, minora tamē. in circuitu autem ſunt ſciſſa ſicut ſerra. caulem autē habet ſicut trium palmorū. opū uero habet rubrū. in ſummitate uero eius caput laminiginoſum cancro marino ſimile. radicē aūt habet ſolidā & craſſam. Et eſt in guſtu dulcis & ſubacris. naſcitur uero in locis altis, & aliquādo in planicie, & in locis quæ aſpiciuntur à ſole. hęc quidē centaurea ſolida dicitur. Altera uero, ſubtilis cētaurea dicitur. nominatur aūt ab aliquibus limneſia. magna igitur cētaurea fructuoſa eſt, & in pratis naſcens. Parua uero eſt unius palmi. ramos habens paruos. & flores paruos. radicē uero omnino ſubtiliſſimā & debilem, & in guſtu eſt amara ſicut abſinthiū. naſcitur autem maxime in locis ſtagnoſis & paludoſis.

De modo ſuccationis, ſeu extractionis, & conſeruationis ſucci centaureæ.

Eſt autem ſermo hic de ultima. ſuccatur autem

ſicut & alia quæ prædicta eſt, modo tali. Lebes proponitur magnus, ſicut quãdo fit hepſema, id eſt uinū coctū. & ponitur cẽtaurea minor, ut plurimū tempore quo uigent oporę: & aqua ſuperinfunditur tanta, quãta ſufficit continere herbã. & tunc ſupponitur ignis, & coquitur herba ſufficiẽter. demū poſtquã bene cocta fuerit, ut uirtus tota ſit emiſſa in aqua, aufertur centaurea, & exprimitur. & menſuratur decoctio. & tertia pars hepſematis, id eſt uini cocti ſuperinfundit̃ ei. & coquitur quouſq; habeat ſpiſſitudinẽ mellis. Ego autẽ, ſicut prędictus ſenex, coxi eã in lebete, & auferẽs & exprimẽs inciſi eam. & iterū coxi in aqua. deinde exprimẽs & colans mẽſuraui. & iunxi uini dulcis decocti optimi tertiã partem. & coxi quouſq; habuit cõſiſtentiã. & feci ualde fortiorẽ huiuſmodi confectionẽ. & ille ſenex laudauit. fit autem & abſq; aqua huiuſmodi herba inciſa et expreſſa. Et fit etiã de flore eius ſuccus, inciſo eo & expreſſo. & cõfert in ophthalmijs. Oportet uero attendere in decoctiõe ne induret̃. poſt hoc autẽ dimitte infrigidari. & repone in uaſe. & obtura diligenter.

De natura ſucci centaureæ, & eius conſeruatione & utilitate.

Eſt aũt hui⁹ ſuccus, ut ſenſibiliter eſt dicere, ſtypticus, & ſiccatiuus, et calefactiuus, cum uirtute immanifeſta operãs, quã nõ eſt poſſibile exponere uerbo, neq; ad excogitationẽ uenire, ita eſt utilis ad multa.

Ad paſſiones capitis.

Cõfert enim dolori capitis qui fit propter multam aduſtionẽ ſolis, uel uini meri potationẽ, quãdo permiſcetur cum aceto et ungitur. Cõfert etiã ad ſudores capitis, permiſtus cū uino, et unctus abraſo capite. Iuuat etiam ulcuſcula quæ fiunt in capite ſpiſſa & parua & rubicunda paruis papillis ſimilia: & phygethla ſpiſſa & parua et rubicūda: permiſtus cum aqua & unctus abraſo capite. Confert etiam ad furfures cum aceto, abraſo & prælauato capite cum aqua ſalſa.

Ad paſſiones oculorum.

Confert etiam ad cãcros oculorum aſperatos, & ad pruritum oculorum, et cicatrices albas, & caligines, et ſycoſes. & cõmuniter ad omnes antiquas diſpoſitiones oculorū. Mitigat etiã phlegmonas oculorum & dolores quãdo ungitur deſuper. & rubicundos & ſanguinoſos oculos ſine phlegmone ſi ungatur cū aqua. & ſimiliter approximata cum aqua curat hordeolum.

Ad paſſiones aurium.

Mitigat etiã aures phlegmone laborãtes & dolentes, ſi apponatur in quãtitate lentis cū aqua roſata uel uino. Sanat etiam ulcera quæ ſunt in auribus, cum uino. Et etiã cõfert auribus ſanie manãtibus, et humidis, et fœtidis, ſi cū uino auſtero colluantur, & poſtea cū uino ſolo. Confert etiã ad ſonitus aurium, permiſta cū aceto & infuſa. & ad difficultatẽ auditus cū ſucco raphanidis. Iuuat etiã ad pulices & cimices. & cõſequenter ad omnia alia quę ingrediūtur ad porū auditus, cū aceto permiſta. proprie uero ad cimices cū oleo. Mitigat etiã

A phlegmonas quæ fiunt in poro auditus in ſuperficie, & rubores, & quaſſationes auriū, cum uino.

Ad paſſiones narium.

Confert etiam ad narium ulcerationes, & putredines, & fœtores, cum aceto. & ſiſtit fluxū ſanguinis narium cum aceto permiſta, & cū lixiuio poſita. Iuuat etiam fracturas narium, ungendo narem quæ patitur, ab intra & ad extra.

Ad paſſiones oris & partiū eius.

Confert etiã ulcerationi oris, ſi ungat̃ cū aqua. & alcolis tam albis quàm nigris, in pueris quidẽ cum aqua, in perfectis uero cū uino auſtero colluta. Confert autẽ putredinibus oris, et depaſcẽtijs malignis, ſi colluatur cum uino, et ungatur. Iuuat etiã os humidū & fœtidū, ſi colluatur cum aceto.

B Prodeſt etiã ſciſſuræ labiorū, & gingiuis diu ſanguinolentis, & tumidis, et phlegmone laborantibus, et ulceratis, et corroſis: & etiam eis quæ pungunt in productione dentium, ſi colluatur cum uino, et ungatur. Confert etiã ad parulidas et epulidas, quę ſunt tumores gingiuarum, et pariſthmia phlegmone conflictantia. et communiter ad palatum et radicem linguæ cum aqua generoſe. Iuuat etiam ſynanchicos, ſi ungatur cum aqua. et ſimiliter cõfert ad eſcharas pariſthmiorum, aliquãdo quidem cum aqua, aliquando autem cum melle. Curat etiam cionida ſeu uuulam dislocatam, uel relaxatam, uel phlegmone affectam, cū aqua. Confert etiam poſt chirurgiam cionidi, ſi ungatur cum aqua hoc pharmacum.

C Ad liuiditates oculorum.

Tollit etiã hypopia. id eſt liuiditates quę fiunt in oculis. et alias liuiditates recentes oculorū. ſeu ſanguinem mortuū, permiſta cum aqua & uncta, faſcia ſuper appoſita.

Ad pudenda.

Competit etiã pudendorū et oſchei ulceribus, uncta cum uino. cõfert etiã rhagadijs, et thymis, et phlegmonẽ patientibus pudendorū, uncta cum aqua. & annadibus pudendorū cum uino. Generoſe etiã operatur et in depaſcẽtijs & nigroribus qui circa pudendum. et in extremitate uirgæ, quę dicitur glans. uſus autem in his eſt diuerſus. Accipitur enim de ſucco tantum quantum eſt nux: & de uino cyathus unus uel duo. & feruẽt ſimul. et de hoc colluitur locus quolibet die: deinde ſuper-

D apponit̃ ab extra hydromeli. Non oportet autẽ pudendū trahere deorſum ut fluant liquores. ſed apprehẽdatur cū ligaturis, ſicut multi medicorū apprehendūt et ligãt: ita enim ualde multos uidi curatos ab illo ſene. et ego ipſe curaui nõ paucos.

Ad anum.

Mitigat etiã ſufficiẽter et phlegmonas ani cū uino. et ulcerationes eius cū aqua. et quaſſationes eius, uel depaſcẽtias, uel putredines, cū uino. Confert etiã exitui ani colluta cū aceto, demū uncta.

Ad ungues.

Cõfert etiã quaſſatis unguib. et apoſtematis, ſuperligata faſcia.

Ad ſudores, eryſipelas & exflorationes.

Totū autem corpus iuuat ad ſudores, cū uino.

&

& ad eryſipelas cũ uino. & ad exflorationes ſimi- A
liter.

Ad herpetem.

Siſtit etiam herpetas depaſcentes ſeu ambula-
tiones, cum aceto. eos autẽ qui non ſunt depaſcẽ-
tes, cum aqua. delet etiam impetigines, cũ aceto.

Ad combuſtionem ignis.

Confert etiam combuſtis ab igne, cum uino,
abſq; ſuperligatione, abſterſo prius loco cũ ſpon-
gia infuſa in uino.

Ad ulcera chronica.

Confert etiam chronicis & antiquis ulceribus,
uncta cum uino. in corroſis uero, cum aceto. & in
putridis ſimiliter. Vſus autẽ fuit Appollonius in
gangræna cum aqua. & circũcharaxauit locũ, ut
ipſe dixit. ego enim non uidi. ſed credidi huic ui-
ro, multum enim erat ueridicus. B

Ad plagas.

Maximum autem eſt hæc ſuccoſitas pharma-
cum ad omnes plagas. plagarum autem aliæ ſunt
ſuperficiales, & aliæ profundæ. at ſuperficialium
aliæ quidem ſunt in diuiſione ſola, aliæ in quaſſa-
tione, aliæ in apoſyrmate, aliæ uero uſq; quo emit
titur os. ad hæc autem omnia excellens pharma-
cum eſt cẽtaurea. quia uero diuerſus eſt uſus eius,
redeo ad eum. In omnibus igitur ſuperficialibus,
ungitur cum aqua. uel ponitur in corio, & ſuper-
apponitur loco, & ligatur cum faſcia. In profun-
dis uero, cum licinio cũ melle, & ſuperappoſitio-
ne faſciæ. qui modus etiã confert quando fuerit
ſciſsio uſq; ad oſſa. Vidi enim ego tertiã partem
cutis capitis apoſyrma pati: & curari illo modo C
per dies ſeptem. & aliquando nouem, & aliquan-
do undecim. habet autẽ proprietatem hoc phar-
macum non colligendi humiditates. Iuuat etiam
per modum collyrij in plagis in quibus denuda-
tum eſt os & nõ eſt magna diuiſio. colligẽs enim
tu labia uulneris, immitte pharmacum, & ad con
ſolidationem ducet. & ſi ſuturam feceris, faſciã de
panno uel corio pone in ſeptẽ uel nouem uel qua
tuordecim diebus. & fomentes cum ſpongia. In
ſagittis autem, & aculeis, & calamis, oportet im-
mittere hoc pharmacum ſuperappoſita faſcia. In
percuſsionibus uero gladij, ſicut in duellantibus,
ponatur in faſcia de corio, fomentato loco prius
cum ſpongia infuſa in oxalme, id eſt aqua ſalſa &
aceto. & tunc utendo centaurea cum melle, dimit D
tendo uſq; ad quatuor dies. Iuuat autem & in chi
rurgia, quando conſolidare uoluerimus, poſita in
faſcia, ſicut in colobomatibus, & atheromatibus,
& fauis, et adipiminibus, et ſcrophulis, uel aliquo
tali. cõfert etiã & acrochordonibus, & ſimilibus,
unctis per faſciam. conſolidat etiam plenas pla-
gas cũ melle miſta. Ego autẽ uſus fui in cura duel-
lionum hoc pharmaco, proijciens faſcias & liga-
turas. et utẽs hoc pharmaco ſolo uſq; ad cõſolida-
tionem.

Ad apoſtemata inciſa.

Summe etiam confert in apoſtematibus inciſis
paruis & multis diuiſionibus, propter decorem,
aut magnitudinem, uel loci ineptitudinem. quan-
do igitur utemur in apoſtematibus ut dictum eſt
A multis aut paruis inciſiõibus, tribus aut quatuor
diebus exugentes cum aqua ſalſa & aceto, diligẽ-
ter inungimus centauream cum melle.

Ad feras uenenoſas.

Confert etiam & in feris uenenoſis interficien
tibus, & non interficientibus. in apum quidem &
inciſiuorum morſibus, uncta cũ uino. in reliquo-
rum uero ſicut & hydri, & ceraſtę, & aſpidis, et a-
raneæ, & ſcorpionis, & turturis marinæ, & myga
les, & hammodytæ, & amphisbenæ, & baſiliſci,
& dryini aquatilis, & praſii, & ſcolopẽdrę, & aſca
labotæ, & canis omnis, & proprie rabioſi, & leo-
pardi, & crocodili, & ſimilium. uſus autem eſt di-
uerſus. ſtatim enim quod plaga facta eſt uel mor-
dificatio, ſcarificare oportet eum qui in circuitu
B eſt locum. & in ipſo loco qui patitur facere unam
diuiſionem profundam. & ſic mulgere & educe-
re humorem. deinde in plaga ſuperponere colly-
rium. & deſuper faſciam de corio. & ſoluere per
dies octo aut quatuordecim ad plurimum, & ui-
no abſtergere infuſo in ſpongia. aquam uero nõ
oportet adducere, & maxime in morſis à cane.
quinimo abſtinere oportet à balneo uſq; ad annũ
ex omni aqua. Vicus autem in morſis à cane rabi
do cuſtodimus inconſolidatum tempore multo,
ſicut multi medicorum faciunt. ſecundum uerita-
tem tamen permittendum eſt conſolidari ſicut &
alia ulcera in proprijs temporibus. Ita enim & A-
pollonius curauit quẽdam genere gallicum, mor-
ſum à cane rabido. & ego curaui quendam iuue-
C nem, dans bibendum pharmacũ iſtud. & aliquan
do ex ſuperabundanti cum oxymelite. In omnib.
autem quæ œdemate intumeſcunt, per excellen-
tiam confert, ſi ungatur cum ouo. Mitigare enim
& replere natum eſt in omnibus extrinſecis. Tuſ-
ſes etiam mitigare uidi datum in fabæ magnitudi
ne cum aqua. & ſtomachicis ſimiliter cum aqua.
Purgat etiam choleram cum melicrato. & ſoluit
craſſos & uiſcoſos humores, in quantitate auella
nę cum aqua. Iuuat etiam aſthmaticos, & ortho-
pnoicos, in quantitate auellanę datũ cũ oxymeli-
te. Cõfert etiã ad ruptiones & uulſiones. & ſimili
ter curat ſpleniticos, in quãtitate fabæ ægyptiacę
datũ cum aqua. Iuuat etiã empyicos, in eadẽ ma-
gnitudine datũ cum aqua. & hydropicos in eadẽ
D ſimiliter. Cõfert etiam dyſentericis in quibus re-
quiritur ſtypticatio & retẽtio. Cõfert etiã in dyſu
ria, in magnitudine fabę ęgyptiacæ bibita cum a-
qua. & in iſchiadicis in quãtitate auellanę datum
cũ melicrato. operaẽ etiam in hydropicis, ſi inun-
gatur cum uino, & bibatur cum aqua, uel hydro-
melite in quãtitate modica. Iuuat etiam matricẽ,
& orificiũ eius, quãdo phlegmone laborat, ſi inũ-
gatur cum uino. & ſimiliter ulcera eius. Si autem
nigrę fiant, & putrefiant, uel ſint depaſcẽtia, opor
tet ut uino & alumine colluantur. Mundificat au
tem & matricẽ immundã, in quantitate unius a-
uellanæ cũ aqua. bonũ etiã eſt in collutionib. mu-
lierũ quidẽ cõmuniter, proprie uero matricis. Et
hæc de cẽtaurea quidem in tantũ dicta ſufficiãt.

P 4

CL. GALENO ASCITVS LIBER
DE CATHARTICIS.

QVONIAM cognouimus qualiter Hippocrates de augmento humorũ locutus eſt, nũc demũ introduco medicũ qui de uirtute catharticorum locutus eſt, ut prædictos humores poſsit examinare: & expellere quę nocua ſunt corpori. primum cõſiderãdo quomodo Eraſiſtratus Homeri uerſus cantabat. & Hippocratis libros amore medicinę per diuerſas ciuitates, prouincias, & ſingulas regiones proficiſcens, experimento cognoſcit̃ collegiſſe. et artificioſe uitã & theoremata cõſummaſſe. & quomodo ordinãdo nobis medicinã derelictã, uoluiſſet perquirere ut poſteris traderet. his omiſſis oportet nos cõmodare ordinẽ diſciplinę: ut hi qui poſt nos huiuſmodi artis fuerint rectores, correctius teneãt ea quæ ab eodem uidentur eſſe compoſita. Fuit igitur ſolicitudo non tantum mihi, ſed etiam multis deſiderantibus gloriam, ut de catharticis ſcriptis aliqua traderent, & propter ſenectutis obliuionem theſaurizarent ſequẽtibus, purgationumq; genera & uirtutes et uſus eorum diligenti ſolicitudine traderent, Dicendum eſt ergo in primis de cathartici uirtute, & officio eius. Ait Hippocrates, graciles, & facile uomentes ſurſum purgare conuenit, uitantes hyemem. difficile autẽ & medie craſſos deorſum, æſtatem uitãtes. Melancholicum ergo humorẽ deorſum purgare eadem ratione contraria apponẽtes. tranſitoriã uitam opponẽtes mihi: quia multũ laborauit ad explicandũ artem medicinę. ſed de catharticis tacuit, et nihil inde expoſuit. nam ſi ſalutare eſſe cõſpiceret, utiq; de his nequaquã reticeret, quod ille ſe feciſſe cõmemorat. ſed eius bibliothecã Romæ arſiſſe cognouimus. & librũ ipſum ibi crematum non dubitamus. pro qua re liber de catharticis ab eo ſcriptus nõ inuenitur, quem uobis ſcriptum tradere conamur.

De generibus cartharticorum.

Catharticorum uero genera tria eſſe ſcripſerũt phyſici. Primum trahendi, Secũdum euacuandi, Tertium purgandi habet facultatem. Et ex his tribus diffinitionibus, una quidem à loco, Altera à quantitate, Tertia à qualitate. A loco quidem, declaratur locus ab eo quod trahitur: quantitate ex eo quod euacuatur: qualitate ab eo quod purgat. Hoc igitur modo diſpoſito, quærendum eſt de ſignificatione trahentis: habet nanq; genus tractionis, ſicut à phyſicis dicitur, contẽplatiuã eſſe ſuam ſimilitudinẽ cui cõparari poteſt, ſicut & euacuãs, & purgans. Trahens uero ſimile eſt magneti lapidi ferrum trahẽti ad ſe, & ſicut ceruus ſerpentẽ de cauernis narib. educit. Similiter purgatio à ſimili fit, & ecõtrario. A ſimili, quãdo lacticinia mucos aquoſos, & tenue phlegma purgant. A cõtrario, quãdo colocynthis et elleborus phlegma purgat.

Virtus nãq; quæ ad ſe trahit, dicit̃ græce helctice. quæ autẽ educit, epiſpaſtice uocat̃. attrahẽs adiutoriũ fit, quãdo ſanguis de naribus fluit. & quãdo uentoſæ hypochondrijs imponunt̃. Nunc quidẽ iam diximus omnem detractionẽ, medicinæ eſſe calidæ & humidæ, dicentes ꝙ dulcia ſola, omnia ſecundũ qualitatẽ ſuę dulcedinis tanto plus calore participãt, quãto dulciora fuerint. & quãto minus dulcia, tãto frigidiora. & ideo phlegma aquoſum & magis tenue educit detractio.

De aloe.

Aloe igitur in ſe habet aliquid cathartici, ſed hu-
B morum non eſt purgatorium. ſed ſtercus & choleram purgat. quare falluntur qui dicũt aloen nõ eſſe amaram & ſtypticæ uirtutis. apta eſt ergo ſtomacho. & cholerã de uẽtre & inteſtinis educit, & non de alio. hæc ergo irritationem uentris, & depoſitionem per naturalem meatum facit. bene ergo antiqui ad ſimilitudinẽ cholerici de uentre uel inteſtinis humores eſſe purgãdos dixerũt. & eos ſtercora eſſe diffinierunt.

De colocynthide, ſcammonia, epithymo, & elleboro.

Colocynthis uero in tertio gradu eſt calida & ſicca: ſcammonia autem in primo gradu ponitur. nihil ergo erit admirandum, ſi aloe frigidę & calidæ temperantiæ ſit, & cõdenſatoriæ, & extenua-
C toriæ. Veniamus igit̃ ad epithymũ & elleborum. ergo cathartica ſunt, & melancholicũ purgãt humorem. nam calidę & ſiccę ſunt temperantię. Intelligere iam debes ꝙ duplex eſt ſiccitas in eis, & una pars ignea. & extenuatoria ſunt natura. frangendi nãq; & incidendi pinguẽ habent facultatẽ. & enim elleborus & epithymum tenui & calida natura cõſiſtunt. & frigidam & terreſtrem habẽt ſubſtantiam, id eſt humorem purgant melancholicum. & à contrario medicinæ.

De catharticis purgantibus ſuperiorẽ uentrẽ.

Quærendum eſt quæ qualitates medicaminũ ſuperiorem purgent uentrem, & quę inferiorem. Nam quæcunq; medicaminum calidæ & ſiccę & ignitæ ſubſtantiæ uel ſpiritus compoſitę ſunt, hęc
D per uomitum purgant uentrem. ex quibus primũ eſt elleborus albus. & quæcunq; terreſtri ſubſtantia participant, inferiorem purgant uentrem, ut ſunt lepis, colocynthis, et elleborus niger. & quęcũq; admiſta, ſcilicet aere ſpirituali & terreſtri grauitate, hęc ſuperiorẽ purgant uentrem & inferiorem. & ꝙ colocynthis caput purget, experimẽto teſtamur. quia lenis eſt, & lanuginoſa, & tumentiua. & ideo purgat ſuperiora. & ſi datur ʒ.i. cũ mulſa, ex capite purgat phlegma. & eadem ratione cętera cathartica perpendunt̃: quæ à multis per longum tempus inuenta ſunt ſapientibus. Nunc autẽ quia de catharticis & purgatorijs diſputare ſtatuimus: In primis quæ purgãt choleram rubram quęrendũ eſt. Ergo purgat choleram ſcammonia, agaricum

agaricũ,aloe,ſuccus herbæ heliotropij. Phlegma A
educit coccus cnidius,lacterida, euphorbium, co
locynthis,elleborus albus.Nigram uero cholerã
purgat epithymũ,polypodiũ, niger elleborus,&
praſii ſuccus.Sanguinẽ educit porri ſuccus,mal
ua agreſtis,herba mercurialis, lilíphagus.& hoc
ad exemplũ propoſuimus,ut quis amator bono-
rum operum qui ad hæc arcana deſiderauit acce-
dere,ex his quæ propoſita ſunt cętera doceat co-
gnoſcere.Mihi autẽ tempus eſt ad alias paſsio-
nes tranſire,id eſt locales.& per ſingula loca ca-
thartici operationes exponere.Oculis nanq; ad-
hibẽda ſunt purgatoria medicamina,& auribus,
& naribus.Cathartica autem lateri,thoraci, uen-
tri ſuperiori,& inteſtinis ſuperioribus, hepati &
ſimæ eius parti,& ſpleni.Cæterum oculi purgan- B
tur per lachrymas,per nares, per mucos. Os,per
phlegma & ſaliuam. Mamillæ, per lac. Thorax,
per tuſsim & ſputũ.De ſtomacho uero educũtur
cibus,& phlegma,& omnes humores, & cibi in-
digeſti,& lumbrici rotundi.Ex hepate & ſimo e-
ius,humores per uẽtrem educendi ſunt,ex gibbo
autem,per urinas.De ſplene uero,humor melan-
cholicus,& ſanguis fęculentus. De renibus, ſan-
guinis ſuperfluitas,& lapidũ imminens periculũ.
Ex matrice,ſanguinis ichores. De ueſica, urina.
Ex maioribus inteſtinis,ſcybala,& lumbrici lati.
De extremo inteſtino,aſcarides.De cute,corpo-
ris pediculi,& lendes,& ſudores. Sed & ſangui-
nis fluxũ ex matrice factũ uentoſa in mamillis po-
ſita reſtringit.& phlebotomia in contraria parte C
facta.& ſæpius irrationabiles impetus ſanguinis,
ligatis coxis retinemus.et qui fiũt ex naribus.pur
gare autem uolentibus,per phlebotomiam adhi-
bendum eſt adiutoriũ.& conſiderandum eſt quã-
tum ſit materia in purgãdis.ſed hæc purgatio ca-
alias tractioni thartícorũ† purgationi cõpaginatur,& compatiẽ
quid modice,ſicut herculeus lapis ferrũ ad ſe tra-
hit,& electrum fricatum paleas,& ceruus ſpiritu
ſuo ſerpentẽ de cauernis,& ſerpẽs ſpiritu ſuo mu
res ad ſe trahit.Sed reuertamur ad propoſitum.et
oſtendamus non ſolum cõpatientes rationes ex-
trahere,ſed ipſa utiq; medicamenta de capite, &
thorace,& pulmõe,& hepate,& ſtomacho, & re
nibus,& ueſica,& arteria, & neruis quæ optima
ſunt,extrahunt.& ſiquis ſe approximauerit natu D
ræ cogitãdo,uidebit non ſolum propriam in hu-
moribus habere uirtutẽ propoſita medicamẽta,
ſed in partibus membrorũ corporis prædictũ mi-
niſteriũ medicamentorũ faciunt uirtutes. Quidã
autẽ nos culpantes directo extenſo ſupercilio,di-
recti ſunt ad fallaciam,ut dicant cathartica experi
menta longa eſſe ab experimento.Etenim natura
lem cognitionem admittentes facti ſunt hæretici
male intelligendo.& non diſcernentes uirtutẽ &
naturam ſplenis,& renum operationes, confiten
tur utiq; dicẽres quod eſſet talis materia medica-
minum quę has poſsit habere uirtutes. Si autem
uerũ eſt,ſicut uerũ cõſtat eſſe,ut aliqua expedien
tia credantur eſſe localia medicamẽta,in hepatis

A paſsiones feſtinanter adhibẽda ſunt adiutoria,&
natibus ſimiliter,& in collo,& in inteſtino,& ue
ſica,& ſplene quod ad hoc fuerit utile,neq; medi-
camen ad patiẽtes locos adhiberi poteſt.ſed ęqua
liter ſingula ſuũ prębere beneficiũ.Ex quibus ma
nifeſtũ eſt quæ ſunt medicamẽta ad humores uel
ad corporis mẽbra expedientia.nam ſi nõ eſt ad-
mirandũ quod alia ſunt coprotica, id eſt tantum
ſtercora mouẽtia.alia hydragoga,id eſt humores
liquidos et tenues et aquoſos educẽtia,ſpiſſos hu
mores nõ deponẽtia.alia uero choleram rubram.
alia autẽ nigram.alia phlegma.alia ſanguinẽ ſunt
deponentia.& cum alia caput purgent,alia thora
cem,alia pulmonem,alia hepar,alia ſplenem;quę
dam etiam in uentrem purgent humores, quædã
B renes,quædam ueſicam,quædam matricem,quæ-
dam inteſtina tenuia,& arterias,& neruos,et mu
ſculos,& quæ horum omnia ſunt purgatoria,di-
uerſas habent uirtutes,diſce ſi potes ſpecies eorũ
quæ experta ſunt ad purgãdum ſuperiorem uen-
trem,& eorum quæ ad inferiorem.

De ſimplicibus medicinis.

Volo igitur dicere de ſimplicibus medicamen-
tis quę Græci hapla uocant.Ergo colocynthis ca
put purgat,& phlegma.ſcammonia autẽ, corpus
ſuperius & inferius,& caput,& phlegma cũ cho
lera.quia natura eius calida & ſicca tenuẽ habet
ſubſtantiam,generans tractoriam uirtutẽ. Siquis
igitur ſimplicia medicamenta ſcire deſiderat, re-
quirat,& inueniet uirtutem ſuã in primo gradu
C eſſe calidam,& acutiſsimã ad purgandũ. lacteri-
da ecõtra purgatoria eſt phlegmatici humoris, ſe
men eius moderate in guſtu eſt dulce.& dictũ eſt
dulcia mediocriter eſſe frigida.

Oculorum cenotica, quæ ex oculis
lachrymas educunt.

Oleum amygdalinum,nucinum,& laurinum,
& anethinũ,opobalſamum,centaurea,ſuccus ru-
tæ,ſuccus chelidoniæ,cepæ, caſtorium, chalcan-
thum,ſtypteria,ſinapis,ammoniacũ,mel,crocus,
& alia plurima.ſicut in dinamidijs diximus,opor
tet prius per catharticum corpus purgare.

Aurium cenotica.

Aures purgat mel,uinũ,oleũ nucinũ,& amyg-
dalinũ,cepę ſuccus cũ adipe plurimo,aphronitrũ
D cum melle & aceto,hydromeli & acetũ,nitrũ mi-
ſtum cum uino,oleum roſeum,ſuccus betæ.

Narium cenotica.

Purgat enim nares ſuccus betæ,cepæ, elateriũ,
piper nigrũ,ſinapis,pyrethrũ,hyſſopus, thymus,
elleborus albus,ſtrutium, euphorbiũ, cardamo-
mũ.Purgat caput per os ſtaphiſagria, piper,ſina-
pis,pyrethrũ,hyſſopus, thymus, & alia plurima
quæ in dinamidijs ſcripta ſunt, & gargariſmata.
Lac in mamillis reuocat ptiſana,ſemẽ fœniculi.

De purgantibus pulmonem & thoracem.

Pulmonis & thoracis cenotica. Purgant pul-
monem & præcordia daucus, papauer nigrum,
ſemen lini,thymus,aniſum,piper,coſtũ, ſulphur,
ſcylla,amygdalæ,iris,mel, orobum, praſium, ca-
pita

pita porri, & alia plurima quæ in dinamidijs poſſunt reperiri. Eſt autem confectio ad purgandum experta. Styracis, terebinthinæ, ſandarachæ, maſtiches, medullæ ceruinæ ana ʒ.i. Iuuat ſtomachicos, pleuriticos, phthiſicos, & omnem tuſſem.

Superiorum uentris cenotica.

Vomitũ facit cedri cortex cũ oxymelite. Sinapis cũ mulſa, ellebor⁹ albus, ireos puluis cũ mulſa.

Inteſtinorum tenuium cenotica.

Purgat nãq; in inteſtinis crudos humores, & indigeſtibiles cibos, & lumbricos rotundos excludit ſemẽ tithymalli, & opos eius cum caricis, aut cum dactylis comeſtus, iris, herba mercurialis, thymi decoctio, aloe, abſinthiũ, abrotanũ, et alia quæ in alijs commemorauimus.

Hepatis ſimorum cenotica.

B Purgat ea polipodium, lacterida, canubea cum abſinthio & lupinorum apozemate.

Hepatis gibborum cenotica.

Purgat nardus celtica, ſquinantum, agaricum, gentiana, abſinthium, peucedanum, opobalſamũ, myrtus.

Splenis cenotica.

Purgat ſplenem elleborus niger, epithymum, polypodium, agaricũ, capparis cortex, ſcolopendria:

Renum cenotica.

Purgat renes apij ſemen, fœniculi ſemen, daucus, aſarus, ſquinantum, ſanguis hircinus, graminis decoctio.

Matricis cenotica.

Sanguinem educit peſſarium cinnamomi, ſabina, calamus aromaticus, abſinthij decoctio, arte- C miſia, dictamnum, elleborus niger, ſicut in dinamidijs continetur.

De prouocantibus menſtrua.

A Per impoſitiones prouocãt menſtrua calamus aromaticus, caſtorium, lupinorũ decoctio, ruta, piper, melanthium, balſamum, pęonia, artemiſia, dictamnum, lapathij radicum decoctio.

Veſicæ cenotica.

Euacuant & purgant ueſicam aſarum, apozema acori, amygdalę amaræ, abſinthium ponticũ, ſemen balſami, bryonia, pæonia, ſemen liquiritię, pulegium, dictamnum, dracontij radices.

Renum & ueſicæ lapidis cenotica.

Lapides frangit cardamomum, oleum amygdalinum, bdellium, ſemen fœniculi, amygdalæ amaræ, lapathij radicum decoctio, lini ſemen, ſaxifraga, electrum, id eſt ſuccinum, ſanguis hircorũ, ſemen olerisatri.

B Scybalorum cenotica.

Sunt mel, ſal, fœnigræci decoctio, maluæ decoctio.

Ventris cenotica.

Aloem & ſalem cum melle coquas & ſubijce.

Aliud mirabile medicamen.

†Myrtę, ceparum ſucci ana ʒ.i. mellis ʒ.ij. In truſiones coquas, & ſubijcies ut paſtillos. *diâs myrrhe*

Sudoris cenotica.

Sudorem educunt uinum cum oleo irino, & oleum chamæmelinum, & anethinũ, & ſicyoniũ, & alia. Per os data hæc prouocant ſudorem, ſtaphiſagria, pulegium, ſiſymbrium, artemiſia, coſtum, libanonides, caſia, cinnamomum, agaricum. Quæ per ſuffumigationẽ ſudorẽ mouẽt, ſunt caſtorium cũ pulegio. ſemen balſami, bdelliũ. Quæ pruritum mouent, ſunt porrum, alliũ, caulis, aſparagus, paſtinaca, ruta, cardamomum, raphanus, omnia ſalſamenta. Et hæc de ſimplicibus quę per longa tempora colligere potui habeas experta.

CL. GALENO ASCRIPTVS LIBER

DE GYNÆCEIS, IDEST

De paſsionibus mulierum.

Nicolao Regio Calabro interprete.

D E paſsionibus mulierũ & matricum utile præuidi uobis ſcribere. Superuenientium diuerſarum & plurium paſsionum in matrice, aliquę periculoſę & inſanabiles fiunt. ob quam turpitudinem nõ præferendã cenſeo, quoniam abſcondere periculoſum eſt. Fit igitur in ore matricis dolor & ſymptoma forte. & ſi cito non occurratur, uulnera in ipſa fiunt. Et quãdoq; ad hypochondria ſuppoſita ſuffocationẽ facit. & ad cor dolor ſuperuenit fortiſsimus. & nominata conſequitur amara ſaliua, uelut ſi aceto et aqua os adimpleatur. & tibiæ frigidę fiunt. & caput et lingua formicitãt. & uox deficit. Cura. Sub matrice ponenda eſt lana inuoluta balſamo, aut oleo amaricino, aut alio qualicunq; bene redolenti. Naribus uero offer aſphaltum molle. & uomica cum capillis nigrientibus, aut pennis coruinis in acetũ immiſsis peruomica. offer naribus ſternutamẽta. & ſoluto ore & lingua ad loquendũ, bibẽ- D dum eſt caſtoriũ cum uino. et digitũ tinctũ in oleo naribus offer. Lana autẽ ſuppoſita ſit donec ſanetur. quia ſi tolletur, reuertet paſsio. Si autem matricis deſcẽſio in ueſica dolores magnificet, et fiat formicatio tibiarũ, & urina concludatur, dum uis ſanare, huic offer bene olentem myrrhã, & omne ſuauiſsimi odoris quod inueneris. Ad matrices uero appone inolentas ſuffumigationes uſq; dum reſtituatur.

Fumigatio.

Ad matricum ſuffocationes, ſi uox deficiat, & ad periculum mortis deuenerit, ut per os potiones recipere non poſsit, ſuffumigatione ſuccurritur. Rutam uiridem frica, & cõfert. Item ſulphur cum aceto naribus impone. Item aſphaltũ in carbones pone, et nares ſuffumiga.

Potio

Potio ad id.

Succus urticæ colatus datus in uino aut melicrato, mox iuuat. Itẽ in periculo caſtoriũ in uino bibat. Aut caſtorium, & aniſum in oxymelite.

Sternutatio ad idem.

Elleborum album, aſphaltum, caſtorium tere, & offer naribus.

Peſſarium ad idem.

Ruta cum melle bono linias os matricis. Ad idẽ. Lenticulas infunde in uino, & poſtea tere, & uellere calefacto collige, & appone. mirificũ eſt.

Item quæ in pectine habent dolores quaſi ueſpam incidentem.

Apium tere cũ caſtorio & adipe anſeris, & peſſarium impone.

Item ad eas quibus facta eſt aphonia de ſuffocatione matricis.

Picem in lanam mollem inuolue, & peſſarium impone.

Ad dolorem matricis propter abſtinentiã uiri, ut contingit ſæpe uiduis, & uirginibus, & quarum uiri diutius abſunt.

Fit autẽ illis dolor, nauſea, ſaliua, tibiæ frigent. & quæ in matricum ſuffocatione contingunt patiuntur. Ad eius curam adhibenda ſunt quæ in gynæcia Cleopatræ leguntur capitulo decimo. Item febris acuta, eleuatio uentris & duritia, dolor renum & ſtomachi, anaptæ, nauſea phlegmatica, aut quaſi acefoz, aut cholerica. Vrinæ detentio, ſtrictio uentris, faſtidium, ſitis aſpera, lingua nigra quaſi attramento tincta, dolor ceruicis & in genis, tempora ſaliunt & oculi. dolent extremitates digitorum & ungulæ. & ſi in natura deponent digitum, ſentiunt magnum calorem, & ſiccitatem, & duritiam, & ſtrictum os matricum. Axungiam porci uirginis cum melle aduna, & poſt balneum ſuppone. hoc etiam ad omnem paſsionem matricis prodeſt.

Item ad illas quę tumorem habent, nec faciunt aliquid ſanguinis.

Adipem anſeris miſce in lana & ſuppone.

Item ad eas quæ ante & retro patiuntur in coxa, & per totum uentrẽ, neq; ſurgere neq; dormire poſſunt.

Butyrum, medullę ceruinæ miſce, & utere.

Ad dolorem matricis.

Ceræ citrinæ, ceruinæ medullæ, terebinthinę, adipis anatis, opij obolos ij. cum oleo cyprino utere in peſſario. facit ad ignem ſacrum, & febrem, in fiſtulis apoſtaſim, atq; caliginem, & punctionẽ, & ulcera, & alia multa.

Item ad pectinis dolorẽ, dorſi, & uentris, & frontis. & quandiu ſtare non poteſt.

Adipem anſerinum & myrrham cum mero uino teres, & in linteo pones.

Ad eas quæ dolorem matricis patiuntur ſi cum uiro dormiunt. ſi hæc paſsio perſeuerat colicæ fiunt.

Vniuerſaliter autem hæ latas uenas habẽt pe-

A nitus libidinoſæ. natura tumeſcit plus intus q̃ foris. patent palpebræ oculorũ quando cõcumbũt. curabis ſic. Lac mulieris quæ maſculum lactat, & ceruſam miſce, & calefac, & pone peſſariũ in ore matricis. Item galbano cũ roſis ſimul utere. Item oui aſsi inure modicum & roſ. impone peſſario.

Ad inflationem & apoſtemata matricis.

Butyrum cum opio & roſis aduna, & in melle peſſario appone. Suffumiga ſic, ceram, terebinthinam. uel ſagapenum carbonibus appone, ſuperpoſito emmoto.

Si lumborum dolor, & circa matrices prurigo, in natura, & in uentre humidior. tunc nanq; iam patet ſe rheumaticam factam. Cura.

B Ireos radicem ſucco mali granati miſce: & ecligma facies poſtq̃ urinam fecerit.

Ad cancrum matricis, cuius hæc ſunt ſigna, dolor in uentre & ſexu, ut putet ſe ſpinam uel lignũ in corpore habere. aliquãdo effuſio ſanguinis cum urina.

Betam ſyluaticam, & alumen ſciſſum, & nitrũ in ligno tere, et cataplaſma impone. Item ſuccum ſolatri cum adipe anſerino in peſſario. Item raphanum tempera cum eo, & utere.

Ad ulcera matricis.

Ceram, myrrham, & adipem porcinum, cum melle in lana ſuppone. Item oui teſtam aſſam, ſiſelon cum roſis miſce & impone.

Ad matricem frigidam.

C Si frigida fuerit dolet, & ſanguinem profert. frigidus ſudor ſuperuenit. Cura.

Terebinthinę, mellis, adipis anſerini. ana miſce & utere. Item artemiſiam, adipem anſerinum oleo roſarum miſce & impone.

Signa uentoſitatis matricis.

Renum amotis & inteſtinorũ. conducit ei uentrem & clauſa dolorem concitant. Cura. *

Myrrham in nigro uino bibat ſcilicet temperate. Item medullam ceruinam tere, et miſce roſis ad craſsitudinem mellis, & fac peſſarium.

Matricis hydropicæ ſigna.

Nares mucoſæ, oculi nigri, torpet per loca calida. Cura.

Cyminum, uuam paſſam, ſal modicum pinſe, D & miſce. & peſſarium appone. Item rubi radicem coque, & bibat ieiuna.

Ad matricem clauſam.

Bdelium tempera, & appone, ac ſuffumiga.

Si matrix exiuerit, & tardauerit, & foris uulnerata fuerit.

Terebinthinæ, medullæ uitullinæ, opij, croci, roſarum, cicutæ peſſarium impone.

Ad hæmorroidas in ore matricis.

Coronam ſpinæ tere, & ſuperaſperge.

Ad rheumatiſmũ album, uel aquoſum, uel rubrum, uel ſanguineũ, aut nigrum ſine dolore, aut cum dolore.

Cura.

Sanabis ſic. Papauer cum uino nigro bibant.

&

A & teſtam oui contere, & appone in capite funiũ ceræ cum olibano, & impone. Item acaciam tere cum aceto, & appone in lana.

Signa matricis plenæ humoribus.

Vlceribus nimis impletur. extrema oculorum fiunt ſanguinea, febres aſsiduę & acutę. Cura.

Cyperum & rutam cum uino albo temperata ieiuna bibat ad cotylam unam, & non plus.

Ad effuſionem ſanguinis matricis.

Grana uuæ ſiccę tere, & cum uino da, aut folia uiridis maluæ.

Si ex partu contingit ſanguinis fluxus.

Corion baſilicon incēde, & tere, & cũ aceto inuolue, & impone io peſſarium. Item lapathij ſucco intinctum peſſarium appone.

B Si ex partu natura plagata fuerit.

Teſticulos tauri etiam ſolue cum aqua frigida, & cum roſis liquefactis lineo in panno cum modico croci impone.

Si uero conſuetudine ſuper menſtrua uenerit.

Cineres uitis teras, & in linteo imponas. uel calcem teras, & ſimiliter apponas.

Potio ad idem.

Radicem myricæ & corticem tere, & cum uino bibat.

Si matrix ex partu ulcerata fuerit.

Helenium butyro ueteri miſce, & fac peſſarium, & ſuppone.

Ad conſuetudinem prouocandum.

C Piperis grana commiſce ſtaphiſagriæ, da poſt balneum cũ uino, & cito ſubueniet. Item centauream tere cum folijs in aqua, & fac pilulas, & impone ori matricis. Item rubiam, nigellam, & myrrham ana cum uino bibat.

Ad rhagadias in ore matricis.

Coronã ſpinæ, gallas omphacinas tere, & unge adipe anſerino, ut adhæreat puluis, & ſuper ſparge. facit & ad condylomata.

Ad eas quæ non prægnantur.

Caſtorij. piperis grana, xij. uino cõmuni ſimul temperata cum pulegio bibat.

Vt non conceperit.

Nitrum in ore matricis in modum ciceris poſt concubitum mittat.

Vt cognoſcat ſi ſua culpa, aut culpa uiri eſt quod non concipiat

A Vaſa fictilia duo ſigna, intus poſito hordeo, & ibi fac eam & eũ urinare, & pone in loco frigido per xij. dies cuius hordeum ingerminauerit, eius culpa eſt.

Vt cognoſcat an prægnãs maſculũ uel fœminã in utero habeat, & cognoſcat ſi ſua culpa aut culpa uiri nõ cõcipiat.

Apium cum radice ſua capiti eius appone ipſa ignorãte. & ſi primo nominauerit dum loquetur maſculum, maſculũ: ſi fœminam, fœminã pariet.

Vt fœmina concipiat.

Vuluã leporis ſiccã tere, & ambo bibãt et edãt.

Vt cognoſcat ſi conceperit.

Si collum calidum habet, dorſum frigidũ, concepit. ſi uero æquale corpus, non.

B Ad eam quæ prius fœcunda fuerit poſtea ſterilis facta eſt.

Folia mali graoati ſicca tere, & cum melle fac peſſarium digitorum quatuor, & poſt purgationem impone, diebus tribus, ut nõ tollatur. Et uuã paſſam cum granulis ſuis tere, & fac peſſarium ut dictum eſt. & quando coagulata ſtillauerit, cognoſcat uirum.

Ad uiolatam ut non cognoſcatur.

Alumen ſciſſum, gallas omphacinas cũ uino amingo tere, & fac iencathiſma. Item cum ſucco paſtinacę collige, & fac ad magnitudinem orobi, & apponatur per unam horam antequam coeat. *diâs prochiriſma*

Ad tumorem uberum.

C Betam oleo coque donec ſoluatur, & ſic tere, & ſimul ſeram ſolue, & cataplaſma impone.

Item ad ubera ulcerata.

Portulacã tere cũ oleo roſæ, & linteo impone.

Ad duritiem uberum, & inflationẽ, & ulcera, & craſsitiẽ, & omnẽ paſsionẽ.

Caulem uiridem tere, & cataplaſma fac. Succum autem eius ſpiſſum line.

Item ad ulcera, & cancrum, & diataſin.

Folia hedere coque fortiter, & cataplaſma, & ex apozemate fomenta.

Ad lac augendum.

Lumbricorum uiuorum drach. i. tere, & cum melle bibat ut non cognoſcat. Item lac uaccinum aqua calida ſalſa uel marina fomenta, & poſtea cum uino calido bibat.

CL. GALENO ASCRIPTVS LIBER

SECRETORVM AD MONTEVM.

ROGASTI me amice Montee ut deſcriberem tibi librũ in medicatione ægritudinum ſecundum experimentum medicinale, & cõſiderationes rationales ex eis, quę expert⁹ ſum in multis ſapientum & bonorũ in cultu legis. feci igitur illum. & poſui ipſum ex ſecretis quæ non eſt neceſſe propalare unicuiq; hominum, timendo ne fiant pigri, confidendo in ipſo, & dimittant quod neceſſarium eſt in ſcientia radicum & ordine capitulorum ſuper quam eſt fabricatio artis. Et ego quidem ſcripſi tibi in illo ſecundum menſuram uirtutis, & fideliter. Dico igitur quod ſubſtãtia ſubiecta generationi & corruptioni mutatur in qualitatibus ſuis. Quæ ſunt caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas. quæ adiouicem agunt & patiũtur. & eorum æqualitate, complexionis exiſtit bonitas. Quod eſt, quia complexio eſt factorum ſubſtantiæ cuiuſcunq; membrorum

rum animalis propria. Complexio igitur eſt ſubſtãtia corporis, & natura eius. Et poſtea ſunt res ſequentes complexionẽ neceſſario, & ſunt odores, & ſapores, & colores, et durities, et mollities, & lenitas. Natura uero de tribus dicit̃ rebus. quarum una eſt complexio, ſecũda eſt uirtus rectrix, tertia eſt compoſitio. Et quamuis ars quæ ſolicita eſt de corpore, ſit una, ſicut uerificatũ eſt iam in libris aliȷs, tamen partes eius ſublimes ſunt duæ. quarũ una eſt regimen ſanorum, & altera eſt curatio ægrorum. & ſunt ambæ in operationib. ſuis diuerſæ. quia ambarum prima intendit ad conſeruandũ corpus ſecũdum diſpoſitionẽ in qua eſt. & ſecũda intẽdit ad permutandũ ipſum ab eo ſecundũ quod eſt. Et quoniã ſanitas antiquior eſt ęgritudine & ſublimitate & tempore, tũc neceſſe eſt nobis ut acquiramus in primis qualiter cõſeruemus ſanitatẽ. & poſt illud, qualiter ſanemus ægritudines ſanatione bona. uia autẽ cõmunis ad inueniẽdum eas ex rebus duabus eſt, ut ſciamus diſpoſitionẽ quam nominauimus ſanitatẽ quæ diſpoſitio ſit. quia nõ poſſumus ſeruare ipſam quãdo exiſtit, nec reducere ipſam quãdo corrumpit̃, niſi ſciuerimus quid ſit. Nos uero iam proceſsimus, & oſtẽdimus quod ſanitas ſimilium partiũ eſt æqualitas. & quod ſanitas membrorũ compoſitorũ cõpletur poſitione membrorũ ſimilium partium, & eorum numero. illud uero quod ſurgit per conſeruationem horum membrorũ, eſt poſt cõſeruationem ſanitatis. ſicut ſi corpora noſtra nũquam finirent̃ niſi per dolorem communicantẽ eis, nõ eſſet nobis ars neceſſaria qua ſciremus læſiones eorũ omnes. Genera autem ægritudinũ corporum noſtrorũ, et corruptiones eorũ, ſunt duo, quę eis ſunt neceſſarię, quæ ſunt ex operatione caloris innati. & ſunt eis corporibus à principio eſſe corporum radices. Et ex eis quę non ſunt neceſſariæ, & nos nõ ſumus eas mouentes, quæ quidem corrũpunt corpora noſtra non minus illis neceſſariȷs. Et ego quidem ſum diſtinguens unumquodq; duorũ generum ſecundum ſe. Dico igitur ꝙ principiũ noſtri eſſe eſt ex ſanguine & ſpermate. uerumtamen ſanguis eſt materia properans in receptione eius quod deſcendit. Et nos quidem intelligimus per materiam hylen, ſequẽtem formã in omni parte. ſperma autẽ ſtat loco factoris. & unũquodq; iſtorum duorũ eſt compoſitũ ex elementis ex quibus compoſitum eſt alterũ. & nos quidẽ demõſtrauimus ita in libro quem edidimus de elementis ſecundum ſententiam Hippocratis. Veruntamen in mẽſura miſtionis ſpecierum diuerſificant̃. quia plus eſt in ſpermate. & iam nos quidem demõſtrauimus ſecundum quod diximus. & teſtificati ſumus illud in libro de morbis & accidentibus, & mihi quidem uidetur ut uadam ad fundamentum ſermonis in arte medicationis per experimẽtum, & conſiderationẽ, & copulationẽ, et abbreuiationem ſermonis, & appropinquationẽ locutionis.

Frater Montee, iſte magis iuuatiuus liber eſt quem compoſui in medicina. omnem nãq; deſcri- A ptionem eius expertus ſum multoties in complexionibus comparibus. Deſcriptiones autem quas diximus in almemiri, id eſt pharmacorum, & eſt liber qui nominatur de medicinis compoſitis, nõ ſunt niſi compoſitiones quorũdam quos dixi, ſicut Archigenis & Archelai & Seueri & aliorũ. quibus ſi uteretur aliquis ſecundum quod dixerunt, non fieret iuuamentum per eas. immo generarent ęgritudines. uerum ego rectificaui eas, & exercitaui ſuper errorem qui eſt in eis. prima ergo deſcriptionum eius quas ego compoſui, eſt deſcriptio medicinæ huiuſmodi.

Ad ſtuporem, & frigus, & paralyſim.

Vir quidam ſexagenarius fuit, ſuper quem uincebãt humiditates ſuperfluę, & uentoſitates phle- B gmaticæ. & erat mollis corporis. & ipſe quidem conquerebatur de ſtupore in corpore ſuo, & frigore addito, & inceptione paralyſeos. compoſui ergo hanc confectionem, quæ eſt medicina multorum iuuamentorum. & ego quidem iuuamenta ipſius dicam, poſt artem eius. Cuius quidẽ permiſtio. ℞. euphorbiȷ, croci, caſiæ lig. cinnamomi, apiȷ, acaciæ, coſti amari, ſpicæ, gummi arabici, ſeminis urticæ, granorum alkerua, bdeliȷ, olibani, ſumach, ellebori, ſulphuris citrini, ſtyracis calamitæ, piperis albi, omnium ana ʒ. vi. roſarum ſiccarum, pyrethri, arthanitæ, ſethe fuſiæ, ſeminis apiȷ, omnium ana ʒ. iiȷ. ſeminis albedarogiez, id eſt ammeos, ſeminis taraxacon, amborum ana ʒ. medullæ cartami, zingiberis, amborum ana ʒ. iiȷ. te- C re & cribella. deinde infunde in uino antiquo tribus diebus, donec fiant ſicut mel. deinde fundatur ſuper ea mel craſſum deſpumatũ. Deinde miſceatur & fundatur ſuper ea ex oleo balſami menſura unciæ unius. deinde ponatur ſuper ignem leuem, & bulliat ebullitionibus duabus leuibus. & ſundatur in uaſe uitreo. & dimittatur ſex menſibus. & quanto plus antiquatur, tanto eſt melius ei. Vſus eſt ea uir, & conualuit uſque ad quartam hebdomadem. Et doſis quidem eius eſt ex aureo uſq; ad ʒ. iiȷ. Quod ſi ille qui utitur ea fuerit adoleſcẽs, ſumat ex ea ʒ. i. & s. Hæc autẽ medicina cõfert morſui facto à cane rabioſo iuuamentum manifeſtũ ſtatim. & dolori qui fit in acumine uerticis antiquo, & cui radũtur pili capitis. Deinde accipit̃ D de hac medicina pondus aur. unius, & ſoluit̃ cum aceto uini, & linitur cum eo caput. et ad dolorem dentium fricatur cum ea. & ad dolorem auris ſoluitur cum oleo balſami & colatur. deinde deſtillatur in aurem. & ad anginam datur in potu cum aqua in qua cocta ſunt ſeueſtem & anethũ. & degluritur poſt ipſam butyrum tepidum. & ſimiliter ad aſthma, & ſplenem ʒ. i. & s. cum aceto in quo decoctæ ſunt radices capparis & tamariſci. Et ad renes, & ad dolores eorum cum aqua in qua decocta eſt calaminthe fluuialis. Et ad ſerpentes in uentre ʒ. i. & s. cũ aqua in qua decocti ſunt cortices granati dulcis. Et ad hæmorrhoidas aure. i. cum uino antiquo. Et ad dolorem hepatis, & ſtomachi, & ad hydropem. itaq; quando eſt comple-

xio decliuis ad frigus. Ad ultimũ uero ſerua à me
ſecretum magnum in omni medicatione tua. Ca-
ue igitur multiplicationem calefactionis, & incli-
na ad frigidationem, per comparationem & non
abſolute. & incipe in propinquitate complexio-
nis hominis. & hic quidem eſt locus conſideratio
nis. ſerua igitur hunc modum curationis, & intel
lige ipſum. & fac medicinam, immittens ſpecies
boni odoris aromaticas. eſt enim electuarium ma
gnum, & nõ errabis ſi deus uoluerit. Et fuge à ſtu
pefaciente oculum, niſi raro, & apud neceſsitatẽ.
nam faciet feſtinare ad eum qui utitur ipſo debili
tatem tunicæ corneę. & hoc iterum conſiderandũ
eſt. intellige ergo ipſum.

Ad phrenitim & tuſsim ſiccam, & fe-
brem concluſam,

Medicina autem Auſtri qui eſt ex illis de Luca,
quoniam conqueſtus eſt mihi de phrenitide & a-
poſtemate in cerebro ſuo ita quod permiſcebañ.
& fuerunt cũ eo calor, & tuſsis ſicca, & dolor ca-
pitis intolerabilis, & febris concluſa. Et iam me-
dicati fuerunt ei quidam medicorum, & errauе-
runt ſuper eum. Incepi ei uti huiuſmodi medici-
na, & ſanatus eſt uſque ad hebdomadam unam,
cuius permiſtio. ℞. pſyllij infuſi in aqua cucume-
ris indi. deinde extrahatur, et coletur cum cribro,
& coaguletur cum rob uuæ leui igne, & ſumatur
draganti albi, gummi arabici, medullæ ſe. citru
li, & medullæ cucumeris, & medullæ ſe. cydonij,
medullæ ſe. cucurbitæ, medullæ amyli, ſandali,
ſeminis portulacæ, ſe. malauiſci, omnium ana
pars i. terantur contritione bona. deinde miſce-
antur coagulato. i. rob. & adminiſtrentur de eo
omni mane ʒ. iiij. & apud ſomnum ſimiliter. Et
cibus eius ſit aqua hordei in qua decocti ſint can-
cri fluuiales et iebeſtem. hoc enim medicamen eſt
cui non eſt par.

Ad dolorem capitis, & lachrymas
oculorum, & ad inſomnietatem.

Et conqueſtus eſt mihi adoleſcens uicenarius.
cuius cõplexio erat calida, & cuius color erat fu-
ſcus, & erat multæ quietis & trãquillitatis. & erat
uincens ſemper complexionem regionis eius cali
ditas, de dolore capitis ſuperfluo inquietante. la-
chrymis in oculis ſuis, & dolore in eis, & non dor
miebat. Compoſui ergo ei hoc caputpurgium.
conualuit ergo ex uice una.

Modus confectionis.

℞. croci, danik. ij. ladani ʒ. s. condiſi ʒ. i. lache ki
rat. i. camphoræ kiratam mediam, lubue, ambræ
ana ʒ. iij. opij ʒ. ij. terantur. & aggregentur cũ mel-
le medicinæ ſiccæ. & ſoluantur humidę cum ſam
bucino. terantur, & aggregẽtur cum melle deſpu
mato. quãdo igitur neceſsitas eius eſt, ſumatur ſi-
cut milium. & ſoluatur in lacte mulieris, & fiat cũ
eo caputpurgium. uir autem cuius corpus eſt for
te, ſumat pondus ſex granorum. huiuſmodi enim
medicina eſt ultima. Primum autem quod opor-
tet præmittere in curatione ægritudinum: quãdo
uides repletionem, & tempus non longinquum,

A phlebotomia eſt. ut præmittas phlebotomiam in
cephalica, ſi ægritudo eſt in ſuperiorib. corporis.
& in baſilica, ſi ægritudo in inferiorib. corporis.
Noſter autem ſermo in hoc iam præmiſſus eſt in
multis noſtrorum librorum. Qui autem uult eſſe
prudens in arte iſta, legat libros meos, & tunc u-
tatur iſtis medicinis quas ego compoſui & ex-
pertus ſum, poſtquam cognouerit complexio-
nes utentium eis.

Ad dolores oculorum & ophthalmiam.

Quia dolores qui accidunt oculo ſunt multi &
diuerſi, & ex eis eſt dolor qui uocañ ophthalmia,
qui multoties accidit oculis in multis diſpoſitio-
nibus, uidetur mihi ut præmittam cauſam eius ſu
p reliquos dolores oculi. quia cuidã uiro qui no-
B minatur ſiſulus aduenit dolor inquietans, & oph
thalmia calida per cauſam. & erat quadragenari-
us. & erat quietus craſsi corporis. Leniui ergo ei
naturam cum infuſione myrobalanorũ. & firma-
bo uel oſtendam eam in hoc libro. deinde præce-
pi ei ut aperiret cephalicã. & cõpoſui ei hoc ſief.
& nominaui ipſum iuuatiuũ. quia iuuatus eſt per
ipſum ipſa uice prima.

Modus ſief.

℞. ceruſæ de plumbo, amyli, amborum añ. par
tes ij. & s. ſarcocollæ, croci, opij, omnium ana iiij.
partem illius. teratur ceruſa, & cribelletur cũ ora
li. & addañ ſuper ipſam de aqua dulci quantũ ne-
ceſſe eſt. & terañ in mortario dieb. x. in hora quie
ta à uento, & in loco in quo non ſit puluis. deinde
C infundatur gummi poſt illud in aqua dulci in ua-
ſe mundo. Quãdo ergo ſoluitur, & fit ſicut aqua,
coletur cum panno lini ſuper medicinam in mar-
more. deinde teratur cum ea. Quando ergo facta
eſt medicina ſicut paſta, proijciantur ſuper ipſam
reliqui pulueres. & terantur cum ea donec inſpiſ-
ſentur. deinde fac ex ea ſief. & exiccentur in um-
bra in loco tecto. deinde proijciatur ſuper ipſam
pannus ſabani, aut pannus ſubtilis, defendens ip-
ſum à puluere. poſtea reponatur, & medicеñ cum
eis. & ſumatur ex eis unus, & ſoluatur in aqua ro-
ſa & lacte mulieris. & ſumatur in uenera, & diſtil
letur in oculum. hoc autem ſief eſt cõueniens uel
conferens apoſtematibus, & inflationi, et uuæ, &
ulceri nigro. & ueſicis accidentibus in oculo, &
D pluribus ægritudinibus eius.

Ad albuginem oculi.

Alchohol autẽ quo uſus eſt Ebinus monachus
ad albuginẽ quæ erat in oculis ſuis, & omnes me *diàs poſui*
dici conuenerunt quod non ſanaretur. & † poſuit
ipſum ei, & conualuit uſq; ad triginta dies.

Modus alchohol.

℞. ſpumæ maris quæ natat ſuper aquam, ſterco
ris lacertæ, ſachari, maſſæ cumiæ, baurach, omni-
um partes ęquales, terantur, et cribellentur, & ſu
matur ex meмirem media uncia, teratur, & deco
quatur cum lib. aquæ, donec conſumetur medie-
tas. & coletur, et imbibatur cum hac aqua in mar
more. deinde continuetur cũ contritione in ſole
diebus aliquot, donec conſumatur aqua. deinde
fiat

fiat puluis. hoc enim eſt ultimũ, et ſecretũ magnũ.

Ad conſeruandam ſanitatem oculi alchohol.

Alchohol autem quod conſeruat ſanitatẽ oculi Montce amice ego uſus ſum ad ſanitatem amicorum meorũ. & nulli qui eo uſus eſt accidit nocumentum in oculis ſuis dum remanſit. & ipſum quidem conueniens eſt omnibus hominibus propter ſubtilitatem ſuam.

Modus alchohol.

℞. alchoroniæ & eſt thucia Inda, antimonij, hęmatitis, rubiem & eſt ſepia abluta, & ſit marina, nec aduratur, thuciæ, æris combuſti, corticum æris, aloes, ſolij, croci. omnium ana partem unam. piperis, macropiperis, ſalis ammoniaci, omnium ana partem mediam, margaritarum minutarum, myrabal. kebulorum, ſpumæ maris, cadmiæ aureæ, ſachari, muſci, campho. omnium ana quartã partem, terãtur, & cribellent̃, & fricentur in marmore diebus aliquot, donec fiant ſicut atomi. hoc enim eſt ultimum.

Ad impetiginem & pruritum.

Medicina cuius deſcriptionem incepi pro Sertato, pro qua ipſe proiecit medicinas multas auarus de ea uſquequo accepit illam, & rectificaui ipſam, & curaui cum ea multos homines ab impetigine quę eſt in capite, & cruribus, et baras, et pruritu, & caſu capillorum, tebal, & alopecia, et lendibus, & pediculis, & ſcabie ulceroſa, & eſt certa.

Modus unguenti.

℞. gallarum ʒ. iij. granorũ armenij, baurach aureum. i. ſulfuris citrini aur. ij. arſenici rubri, ariſtolo. amborum ana aur. s. ſalis ammoniaci, fruſti teſtudinis, fimi ueteris, amygd. amararum excorticatarum, colocynthidis, æris uſti, uenarum citrinarum, merdaſengi, radicis capparis, ſoliorum ficiſiccæ, radicum cannæ ſiccarum. & ziniar, aluminis iameni, ſief, memithæ, myrrhæ, aloes, olibani, omnium an. ʒ. s. kitram, ſoliorum oliuæ, fellis uaccinæ. omniũ añ. aur. i. terantur, & cribellentur, & conficientur cum aceto uini, donec permiſceant̃. deinde leniat̃ cum eo. eſt enim bonum ad tineam, & aſſafati, & ægritudinibus antiquis.

Ad uermem auris.

Ingenium in extractione uermis de aure quod ego feci multoties. diſtilletur in aurẽ quod diſtillat caro uaccina ſcilicet quando aſſatur cum aqua almarmacur. deinde præparetur cannula cũ menſura quæ ingrediatur in aurem. & ſugatur cannula à ſuperiori parte eius uehementi ſuctione. egredientur enim uermes ſi deus uoluerit.

Ad extractionem aquæ cadentis in aurem.

Pro extractione aquæ cadentis in aurem ſumatur uirga iunci triãgulata. & eſt planta quæ oritur ſuper flumina. & inuoluatur eius extremitas cum coto. & liniatur cum oleo. deinde intromittat̃ extremitas eius ſecunda in aurem cum mẽſura quæ poſsibilis eſt. & incendatur extremitas in qua eſt cottum cum igne. quanto igitur plus comburitur aqua cadet de aure. & itera illud donec egrediatur aqua tota.

A Ad extractionem ſpinæ de gutture.

Ingenium in extractione ſpinæ quando adhæret in gutture aut tranſuerſatur. clixetur fruſtum carnis uaccinæ, & ligetur cum chorda, & deglutiatur. deinde extrahatur extractione ſubtili. egrẽdietur enim ſpina.

Ad dolorem auris.

Ad dolorem autem in aure factũ res magis iuuatiua eſt ut ut ſumant̃ uermes inuenti ſub urceis aquę, & decoquantur cum oleo ro. & mandragora, & diſtilletur in aurem poſtquã tepet. Quod autem dicitur amice de ęgritudinib. auriũ, iam oſtendi illud in libro de ingenio ſanitatis, & in alijs libris.

Ablutio capitis cerebrum conſortãs.

Dico igitur quod quandoq; accidunt naribus B ægritudines quæ prohibent ab olfactu & inſpiratione. Dico aũt quod prohibẽs ab illo, non eſt ex ægritudine neruorũ. quoniam duæ extremitates anterioris cerebri ſimiles duobus capitib. mamillarũ. & ſunt illę quas diximus in eo quod prętcrijt de ſermone noſtro, quod ſunt lenes, & quod ipſæ nõ numerant̃ in numero neruorum. complent inſpirationem & expirationẽ ſine medicatione neruorũ. et ad ipſas aſcendit odor ex foramine quod eſt in chartilagine intra coronam. Medicinæ cuius deſcriptionem ſcripſi Coſtæ monacho, & fecit ipſam. & ſimiliter ſcripſi deſcriptionẽ eius kilikideo & Feſtito, & excuſauit eos ab omni cura. et abſcindit nocumenta attracta ad caput, & cõſortat cerebrum, & cauterizat ipſum, & expellit no C cumentum ab ipſo, & ſeparat inter ipſum et uapores & humiditates ex quibus proueniunt coryzæ, & delet ſodam.

Modus ablutionis confortans cerebrum.

℞. ſalis gemmę, ſalnitri combuſti, ſpumę maris, baurach albi, omnium ana partem unam. ellebori albi partem mediam, cõdiſi, ſtaphiſagriæ, ſinapis, fæcis uini. i. tartari combuſti, omnium añ. partem unam. ſulfuris, roſ. gallarum, ſumach, alchannæ, ſquinanti, praſii, gummi arabici, olibani, gariofilorum, xyloaloes, lycij, arſenici, aluminis, ſolij, ſpicæ, nucis muſcatæ, omnium ana partem s. terantur, & cribellentur, & ſoluantur in aqua ſaponis communis partes iiij. cum aceto uini antiqui, & conficiantur cum eo medicinæ, & percutiatur in D mortario, & ſit acetum bulliens quando ſoluis ipſum cum ſapone. & fiant trochiſci, ſitq; unus trochiſcus ʒ. v. & exiccentur in umbra. Quando igitur neceſſarij ſunt, teratur unus trochiſcus, & ſoluatur cũ aqua calida, & abluatur caput cum eo, & caueatur ne cadat aliquid ex eo in oculũ, & ſit natura lenis. *aliàs drach. ij*

Ad fluxum ſanguinis narium.

Et cõqueſtus eſt mihi uir ex illis bonis de Roma, in primis quando hoſpitatus fui in ea. & erat quadragenarius, & erat delitioſus, teneri corporis, complexioq; eius decliuis ad caliditatem & humiditatem, & hæc eſt complexio Romæ, quod ipſe fluxum ſanguinis narium patiebatur ſuperfluũ. Et medicati fuerunt ei multi medicorum, & non contu-

contulerat eorum medicina. Compoſui ergo ei A hanc medicinam, cuius deſcriptionẽ acceperam à patre meo, & iuuaui eum ſtatim. & ego quidẽ per mutaueram me à domo eius, ſed ipſe permutauit me ad eã. & hæc fuit prima domus in qua quieui.

Modus medicinę ad fluxũ ſanguinis nariũ.

Cura Emorragia

℞. chartę indæ, id eſt de papyro, cucurbitæ ſiccæ cõbuſtæ, atramenti uiridis combuſti, olibani, opij, aluminis uſti, omniũ ana ʒ.i. terantur, & puluerizentur, & cribellentur ſuper licinium quod ſubmerſum ſit in aceto, & ſupponatur in nares ex eo de foris. & ponatur ſuper tempora & frontem lutum armenum tritum, confectum cum aceto. & ligentur ſtricte manus, & pedes, & duo adiutoria cum ligamentis, & teſticuli etiam. et ſugatur cum uentoſis ſupra hepar ſine inciſione & ſuper B ſplenẽ. & cephalica phlebotometur ex parte ſanguinis. & embrochentur pedes cum aqua calida, ut attrahatur ſanguis ad inferiora. & dormiat ſupra dorſum ſuũ. & fundatur ſuper faciem eius aqua frigida cũ aceto. hoc enim eſt ſecretũ magnũ. ſerua igitur ipſum. hæc quidem medicina abſcindit ſanguinẽ à quocũq; membro. & ſi ſubmerganẽ in ea pili leporis carminati, erit mirabilis.

Ad mollificationem linguæ.

Et conqueſtus eſt mihi uir ſenex mollis corporis de mollificatione in lingua ſua, & fuit de quadam uilla ex uillis Romanis. Compoſui igitur ei hanc medicinã, & ſanatus eſt uſq; ad paucos dies, qui fuerũt minus tribus ſeptimanis.

Modus pilularũ ad accidentia phlegmatica. C

℞. albotiz, opopanacis, altit dulcis, nucis muſcatæ. omnium añ. partem unam. terantur donec fiant ſicut paſta. & fiant ſicut cicer pilulæ. et ponatur ſub lingua una poſt unam, & ſugatur. & aſſiduetur gargariſmus cum ſinapi. & balneatio cum aqua non dulci. & ſanatus eſt.

Ad nauſeã, & malitiam digeſtionis, & combuſtionem in ſtomacho, & retentionem urinæ.

Et conqueſtus eſt mihi uir quadragenarius cuius complexio erat decliuis ad calidiiatem & ſiccitatem (fuit in Alexandria regione) de nauſea, & malitia digeſtiõis, & combuſtionis in ſtomacho, & retentione urinæ. Compoſui igitur ei hanc medicinam, & iuuatus eſt ea ſtatim.

Modus ſyrupi de fructibus.

℞. ſucci baſilici, ſucci granati dulcis, & ſucci granati acetoſi, aquæ tamarindorum, aquę caſiarum, aquæ citrulorum, aquæ melonum, aquæ cydoniorum, omnium ana lib.i. rob uuæ uere dulcis, & eſt carenum, lib.iiij. decoquãtur donec fiat ei ſpiſsitudo eius malitiam ſecurans, id eſt ne putrefiat. & ſumatur de ea omni die cochleariũ unũ cum aqua frigida.

Ad debilitatem ſtomachi, & uomitũ, & ſolutionem uentris.

Rob de fructibus conferens debilitati ſtomachi, & uomitui, & ſolutioni uẽtris ſuperflue, & anguſtiæ, & aduſtioni quæ fit in ſtomacho. Compoſui quidem hanc medicinã Rufo propinqui temporis, qui fuit Perſa. Cuius permiſtio. ℞. granati acetoſi, cydoniorum, amborum ana xx. numero, pirorum, iuiubarum, amborum ana c. numero, ſumac aur. xl. granorum myrti. centaureæ. terantur omnia, & ponantur in uaſe bireno ſcilicet lebete, & fundatur ſuper illud aquæ xx. kiſt. & decoquatur decoctione bona, & exprimatur fæx & proijciatur, & ſumanẽ lib.iij. mellis, & ponatur ipſum cum illa aqua, & accendaẽ ſub ea ignis donec fiat ſicut mel ſpiſſum, & coletur. & reponatur. cuius doſis cochlearium unum cum aqua frigida.

Ad febrem aduſtam, et ſitim, et aduſtionem in ſtomacho.

Et conqueſtus eſt mihi uicenarius adoleſcens B de febre aduſta, et ſiti, et de aduſtiõe in ſtomacho. Compoſui ergo ei hos trochiſcos.

Modus trochiſcorum fe. aduſtæ.

℞. ſeminis citrullorum excorticati. ſe. portulacæ, liquiritiæ decorticatæ, omnium ana ʒ. viij. dragaganti ʒ.iiij. terantur, et molliantur, et conficiantur cum mucilagine pſyllij, et fiant inde trochiſci, ſitq; omnis trochiſcus ʒ.i.

Ad febrem tertianam trochiſci.

Trochiſci boni quos ego ſum expertus, et quos compoſui uiro ex bonis qui babebat fe. tertianã et medietatẽ quotidianæ, et iuuatus eſt eis cito iuuamẽto ueloci. ad fe. tertianam, et feb. incenſiuã, et febribus permiſtis calidæ cauſæ, et ſunt nobilis quantitatis. ſerua ergo eos.

C Trochiſci fe. tertianæ.

℞. roſarum ʒ.xx. ſpodij ʒ. v. amyli ʒ.iij. dragaganti ʒ.ij. croci danich ij. terantur et cribellentur, et conficiantur cum aqua, et fiant inde trochiſci. ſitq; omnis trochiſcus ʒ.i. et ſumatur in potu cum aqua et ſyrupo acetoſo.

Ad ſtricturam anhelitus, et dolorem ſtomachi, et dolorem duorum laterum, et malitiam digeſtionis, et eructationem acetoſam, et dolorem hepatis et ſplenis.

Et conqueſtus eſt mihi Herodes religioſus de illis de Roma de ſtrictura anhelitus, et dolore ſtomachi ſui, et dolore duorum laterum, et malitia digeſtionis, et corruptione hyſtimbræ, et eructua D tione acetoſa, et dolore hepatis ſui et ſplenis, et dilatatione anhelitus magna, et fuit infrigidatus ætatis quadragenarius. compoſui ergo ei hanc medicinam, et iuuatus eſt ea multum uſque ad hebdomadem.

Modus ſyrupi iuuatiui.

Recipe ſcillæ lib.ij. zz. ſe. fœniculi, petroſelini, aniſi, pyrethri, hyſſopi, ſe. ocimi, gariofilati, coſti, aſari, omniũ ana ℥.i. ſe. apij, piperis, cymini carmeni, omnium ana unc.ij. dauci, ammeos, libyſtici, cardamomi, omniũ ana unc. iiij. ocimi hortulani, ſatureli. i. aceti acetoſi kiſt.i. mellis kiſt.ij. rob chiſt i. tere medicinas, et infunde eas in aceto trib. diebus. deinde coque ipſum donec conſumaẽ medietas aceti. deinde ꝓijce ſuper ipſum uinũ, et coque ipſum

ipſum donec conſumatur quãtitas medietatis uini. deinde remoue ipſum, & cola ex ipſo medicinas, & dimitte ipſum donec infrigidetẽ bene. deinde infunde ſuper ipſum mel deſpumatum, & accende ignem ſub ipſo donec fiat ſicut mel ſubtile. & repone ipſum. ſitq́ꝫ potio eius cochlear unum cum aqua frigida. & ſi uolueris ipſum ſolutiuum, tunc bibatur ex eo cocblear unum cum aqua tepida & duobus danich ſcãmonię. eſt enim mirabile.

Ad frigus ſtomachi, & corruptionem eius.

Et cõqueſtus eſt mihi uir qui erat in ętate & cõplexione ſicut ille qui præceſsit ante hunc. cõpoſui ergo ei banc medicinam ad frigus ſtomachi eius, & ad corruptionem eius, et ad malitiã hyſtimbræ eius, & febrem quartanam quæ erat à putrefactione pblegmatis, propter debilitatem quæ euenerat in corpore eius, & in manibus eius, & ipſius renibus.

Decoctio ad febrem quartanam.

℞. uini antiqui boni odoris albi lib. iij. mellis lib. i. zz. ʒ. v. beyl. cardamomi, omnium añ. danich ij. & s. croci ʒ. ij. muſci, piperis, macropiperis, omnium ana danich i. & s. terantur, & cribellentur, & pulucrizentur ſuper ſyrupum, & dimitte eum in ſole diebus multis. deinde utere ex ipſo cochleari i. cum aqua frigida.

Ad corpus infrigidatum, & humectatum, & alia mulra.

Et conqueſtus eſt mihi uir infrigidati & humectati corporis, mutati coloris ex fluxu ſanguinis ſuperfluo, qui accidit ei propter ſyncopen & frigus in hepate ſuo, et ſuo corde, et debilitate in ſuo ſtomacho, & corruptione in uenis ſuis, & ſolutione uentris ſuperflua, & uomitu multo. Compoſui igitur ei hanc medicinam ſublimem.

Modus confectionis.

℞. coſti, folij, calami aromatici, gariofilorum electorum omnium ana ℥. ij. caſiæ ligneæ, ſalis romani, amborum ana ℥. i. galliæ, acaciæ, foliorum ro. ſpodij, †ſauſel, thuris maſculi, omnium añ ℥. s. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum rob cydoniorũ, & reponatur, & ſumatur ex ea ad magnitudinem nucis quãdo neceſſe fuerit. eſt enim ultima primaria ualde.

alias piperis uſualis

Ad triſtitiam, & cogitationem, & debilitatem, & anguſtiam.

Et conqueſtus eſt mihi uir adoleſcens ex filijs regum (& erat teneri corporis, et delitioſus) de debilitate nimia, & ſubtilitate eius, et anguſtia, & triſtitia, & cogitatione. & erat continens nos aer autumnalis corruptus, alteratus. & locus in quo cõuenerat, erat horizon ciuitatis Lucæ, ſuper cuius aerem uincebat caliditas & humiditas. Compoſui ergo hanc medicinam, & exuit ab ęgritudine ſua uelociter.

Modus confectionis magnæ.

℞. ſe. ocimi, bugloſſæ ſiccę, foliorum propriementæ ſiccæ, lapidis azuli aduſti abluti, margaritarũ paruarũ tritarũ, karabi marini abluti, coralli albi, lapidis armeni, ſetæ cõbuſtæ, omniũ ana ʒ. x.

A galliæ. ſpicæ indę, myroba. epithymi cretẽſis, cinnamomi, thuris, maſtiches, zedoariæ, doronici, been albi & rubri, folij, cardamomi, gariofil. electorum, uſneæ, caſtorij, liquir. excorticatę, croci, ſe. lactucæ. ſe. hyoſcyami, ozanorũ, id eſt ſquinanti, mandragoræ, xyloaloes bonæ, pæoniæ, rauetſeni ſe. armel. nucis muſcatæ, darſeſſahã, carrub, feliniafelifelias, id eſt agni caſti, ſe. coriandri, ana ʒ. v. limaturæ argenti ʒ. iiij. limaturę auri ʒ. s. camphoræ, ʒ. i. roſarum, ſpodij, amborũ ana ʒ. vij. muſci aur. i. terantur omnia, & cribellentur, & leniantur cum ℥. i. olei roſ. & quarta ℥. olei balſami, & adiungatur ei tantũ ſachari triti & cribellati quantũ ſunt omnes medicinæ. & conficiatur totum cum miua, & reponatur ſex menſibus in primis. & ſu- B matur ex eo omni die ſicut abunda chari aſsidue.

Ad tuſsim, & ad aſthma.

Et conqueſtus eſt mihi uir quinquagenarius, cuius complexio erat æqualis, decliuis ad caliditatem & humiditatem, craſsi corporis. & erat regio eius multorum uentorum meridianorum, de tuſsi, & anhelitu latitudinis, & aſthmate antiquo. Compoſui ergo ei hanc medicinã, & iuuatus eſt ea in hebdomade una.

Modus medicinæ.

Recipe hyſſopi ſicci, ocimi, capilli ueneris, praſii, liquir. decorticatæ omnium ana ʒ. vi. funde deſuper menſuram ſacraiati unius de aqua, & coque ipſam donec perueniat ad medietatẽ. deinde cola, & funde ſuper ipſam cochlear i. mellis. dein- C de da ei in potu.

Ad ſputum ſanguinis, & ſolutionem uentris.

Et conqueſtus eſt mihi Ieſas qui erat ex Armenis de ſputo ſanguinis, & uẽtris ſolutione. & erat adoleſcens trigenarius, extenuati corporis, & calidi, & eius regio calida ualde. Compoſui ergo ei hanc medicinã. Trochiſci nobiles. ℞. carabi marini aduſti, acaciæ ablutæ, gummi arab. ſpodij, roſarum, therathit, omnium ana ʒ. x. opij, ʒ. i. maſtiches ʒ. iij. coralli ʒ. iiij. terantur. & cribellentur, & conficiantur cum mucilaginibus granorum cydoniorum, & fiant trochiſci. ſitq́ꝫ omnis trochiſcus eius drach. i. Cuius doſis ſit trochiſcus unus cum aqua frigida apud ſomnum. & ſi dimiſeris hos trochiſcos donec aggregentur partes eorum D diebus aliquot, erunt completiores ad operationem ſuam.

Ad retentionem menſtruorum, & multa alia.

Et conqueſta eſt mihi mulier cuiuſdam amicorum meorũ, quę erat ex ſapiẽtibus mulieribus. & pepererat & retenta erant ei menſtrua, & minoratum fuerat lac eius. & acciderat ei ſputũ ſanguinis, & ſaniei. & tuſsis. & anhelitus dilatatio. Compoſui ergo ei hanc medicinam. & iuuit eam,

Modus electuarij.

℞. ſucci praſii ℥. vi. boni uini ℥. i. mellis ℥. i. piperis albi, thuris, myrrhæ, omnium ana drac. i. coniungatur aqua praſii & uinum in olla, & coquantur donec conſumãtur duæ partes tertiæ. & tunc

proijciatur ſuper ipſum mel. & accendatur ſub ea ignis donec coaguletur & fiat ſicut mel. terantur ergo medicinæ & puluerizentur ſuper ipſum. deinde miſceatur ſuper ipſum. Quãdo igitur permiſcentur, tunc repone ipſum in uitreato. & lambat ex eo infirmus cochlearium unum ieiunus. iuuata eſt ergo hac medicina in ſpacio breui.

Ad ſputum ſanguinis, & ſolutionem uentris, & ſanguinis.

Emplaſtrum quod ego cõpoſui. & ponitur ſuper pectus. & abſcindit fluxum ſanguinis. & ſuper ipſum ſtomachum ex ſolutione uentris. & ſuper caput ex fluxu ſanguinis narium. Cuius permiſtio. Recipe myrrhę, thuris, aloes, omnium ana drach. iiij. balauſtiorum, ſanguinis draconis, acaciæ, ſief, memithe, †feluzaharagi & loco eius chohol caubem, omnium ana drach. viij. opij, radicis ſpicę, hyoſcyami, omnium ana drach. iij. aluminis abluti, †lacunæ ſigillatæ, atramenti, omnium ana drach. ij. ſumach, gallarum, granatorum ſummitatum ſcilicet balauſtiorum, omnium ana ʒ. vi. tere illud, & cribella ipſum cũ cribello ſubtili, & confice ipſum cum uino paſſularum bono, aut cũ aceto uini permiſto, donec fiat ſicut mel ſpiſſum. deinde line ſuper pectus ex ſputo ſanguinis. & ſuper caput ex fluxu ſanguinis nariũ. & ſuper omnem locum ex quo egreditur ſanguis. & line ipſum ſuper ſtomachũ ex ſolutione uẽtris. et hoc ultimũ eſt in eo quod diximus. ſerua ergo ipſum.

aliàs ſolis zaharggi — *aliàs lacca*

Ad uentoſitatem uentris, & apoſtema in hepate, & hydropem.

Et conqueſta eſt mihi mulier de uentoſitate †ex uẽtre ſuo, & apoſtemate in hepate ſuo in ſuperioribus eius, & inceptione hydropis. & erat mulier tricenaria, aut quaſi tantum. & erat cauſa eius retentio menſtruorũ. & erat uincens continens nos aer calidus & humidus. Cõpoſui ergo ei hãc medicinam, & iuuata eſt ea uſq; ad xxx dies.

aliàs in

Confectio quæ prouocat menſtrua, & expellit uentoſitatem.

Recipe eupatorij, ſpicę, corticum caſiæ ligneę, croci, ſeminis apij montani & domeſtici, liquir. ſquinanti, carpobalſami, rubię omnium ana ʒ. iiij. rauetſeni ʒ. iij. maſtiches, laccæ quæ non eſt operata, ſpodij, roſarum rubrarum, ariſtolo. omniũ ana aur. i. terantur omnia, & cribellentur, & conficiantur cum melle deſpumato, de quo ſumatur omni die pondus ʒ. ij.

Ad icteritiam nigram.

Et cõqueſta eſt mihi mulier religioſa quam extenuauerat religioſitas & abſtinentia, de icteritia nigra multum apparente. & erat corporis macri, quæ iam tranſierat 50. annos; & erat tempus autũni. & erat eius regio romana, in diebus in quibus ego fui ibi. Compoſui ergo ei hãc medicinam. & accepit ex ea aur. i. & exiuit ex ægritudine ſua exitu bono.

Medicina ad extrahendum melancholiam.

℞. aloes pondus ʒ. vij. maſtic. ʒ. viij. agarici, polypodij, cartami, epithymi, omnium ana pondus drach. ij. folij, caſiæ ligneæ, ſpicæ, omnium ana ʒ. ij. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle deſpumato. ſitq; doſis eius aur. i. cum uino, ſi non fuerit febris.

Ad icteritiam citrinam.

Et conqueſtus eſt mihi uir tricenarius, qui erat monachus bonus, multæ lectionis in libris, & erat calefactus de icteritia citrina multum apparente. Compoſui ergo ei hanc medicinam, & iuuatus eſt ea uelociter.

Medicina ad extrahendum choleram.

℞. amygdalarum amararũ, amygdal. dul. ſpodij, folij, roſarum, abſinthij, maſtiches, ſpicę, aniſi, omniũ ana ʒ. iiij. ſeminis ſcariolæ drach. x. coriandri ſylueſtris, drach. ix. aloes, drach. vi. terant̃, & cribellentur, & conficiantur cum uino. Et ſit doſis omni die ʒ. ij. pondus.

Ad duritiem ſplenis, & apoſtema in hepate, & aquam citrinam, & dolorem ſtomachi, & renum, & tuſsim cum icteritia.

Et cõqueſtus eſt mihi uir ex amicis meis ex bonis religioſis de duritie in ſplene ſuo. & apoſtemate in hepate ſuo. & aqua citrina. & dolore in ſtomacho ſuo. & dolore renum. & ex tuſsi cum icteritia. Compoſui ergo ei hanc medicinam.

Cõfectio ad ęgritudinẽ uentris, uel uacuitatis.

℞. ſpicæ indę, coſti, corticum caſiæ ligneæ, omnium ana pondus drach. ij. fœniculi ʒ. iij. piperis, ſeminis apij, acori, andachocæ, ireos, xylobalſami, omnium ana ʒ. iiij. uenarum cappar. ʒ. v. paſſularum mundatarum à granis ſuis ʒ. x. terantur donec fiant ſicut medulla. & terantur medicinæ, & cribellentur, & cõficiantur omnia cum melle deſpumato. & ſumantur ex eo omni die ʒ. iij. cum aqua capparorũ & calaminthes, & ſecaniabin pauci aceti. iuuatus eſt ergo ea iuuamento manifeſto in ſpacio paruo.

Ad duriciem ſplenis & hepatis emplaſtrum.

Emplaſtrum cõferens duriciei ſplenis & hepatis. ℞. ammoniaci, bdellij, ireos, ſepi uaccini, omnium ana ʒ. x. ficus, thuris, opopanacis, galbani, omnium ana drach. viij. piperis cl. grana, cerę, picis ſiccę, amborum ana ʒ. xx. aluminis iameni, ſulphuris, myrrhę, omnium ana ʒ. x. pyrethri, radicũ capparis, amborũ ana ʒ. v. uiſci, ariſtol. croci, cordumeni, amomi, olei nardini, omnium ana ʒ. iij. terantur bene cum aceto, & conficiant̃ cum eo donec permiſceant̃, & liquefiat cera, & permiſceantur omnia terendo in mortario donec fiat corpus unum, & ponatur ſuper ſplenem.

aliàs drac. xvi

Ad febrem quotidianam, & fluxum uentris, et teneſmon, et tuſsim.

Pilulæ quas ego compoſui uiro oratori qui habebat quotidianam, et fluxum uentris ſuperfluũ, et punctionem, et teneſmon uehementem, et tuſſim. et iam erat deſiccatus. et deſperauerat ſe, et ſperauerat mortem. iuuatus eſt ergo his uice una. quarum permiſtio hæc eſt. Recipe caſtorij, myrrhæ, amborum ana aur. i. et s. ſe. hyoſcyami albi drach. iij. ſe. apij drach. viij. tere illa, et cõfice cum uino

uino, & fac inde pilulas ſicut piper, & ſicca eas, ſitq́ doſis eius grana. v. cum rob myrti & aqua. inquit Gal. nõ eſt nobis neceſſariũ rememorari in hoc libro radicum ægritudinum, quoniam iam eas diximus in alijs libris. hunc autẽ librum non fecimus niſi ad deſcriptionem proprie: & quãuis nos confortemus per ipſum rationes empiricorum, tamen quando ego cogito, ratione certa agnoſco quia eſt unũ de ſecretis medicinæ, & theſaurus ex theſauris eius. & omnẽ †medicinã eius iã expertus ſum uicib. multis in eo qui aptus eſt, & cui cõuenit & eſt conueniens cõplexioni eius.

dicis modum

Ad dolorem ani, & teneſmon, & uentris ſolutionem, & puncturam.

Liciniũ quod ſupponitur in ano & efficit opus pilularum, imò melius. ℞. myrrhæ, thuris, maſtiches, croci, omniũ ana partem unam. terantur, & cribellentur, & conficiãtur cum uitellis ouorum, aut cũ ſucco alefinis, id eſt pſyllij. et fac inde quod ſit ſimile glandi. & pone in uno quoq; eorũ filum. Quando ergo facis illud, inunge ipſum ante oleo roſ. & pone ipſum in ano, & præcipe ut teneat ipſum nocte tota. Quando igitur uoluerit extrahere, trahat filum, & extrahat ipſum. hęc autem medicina eſt ſublimis ad dolorẽ ani, & teneſmo ſanguineo, & ſolutioni uẽtris, & puncturæ. Scias ergo bonitatem eius.

Ad colicã, & uomitũ, & dolorem ſtomachi.

Medicamen ad colicam, quod compoſui adoleſcenti tricenario, cui acciderat colica quæ dicitur ileos, et uomitus, & exiccatio fortis, & dolor ſtomachi. Cuius permiſtio ℞. myrobal. cit. & nigrorum, maſtic. aniſi, ammeos, ſeminis apij, corticum †thapſię, medullæ ſeminis cartami, omnium ana partem unam, ſalis indi partem s. aloes ſcotrenſis ad pondus omnium medicinarum. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum aqua foliorum citri humidorum, & fiant inde pilulę. ſitq́ doſis eius aur. ij. cum aqua calida ante cibum. eſt enim bonum ad digeſtionem cibi. & lenit uentrẽ, & ad colicam, & uentoſitatem, et dolorem dorſi, & crudum humorem.

d. caſiæ lignee

Ad lapidem renum.

Et conqueſtus eſt mihi uir de lapide quem habebat in renibus ſuis, & quandoq; exierat in urina, & narrauit quia egeſſit eum. hoc autẽ longinquũ eſt. uerumtamen ego audiui quòd Archigenes in quibuſdã libris dixit hoc, ſed †neſcio cauſam eius Compoſui ei hanc medicinam, & iuuatus eſt ea uſque ad xxx. dies.

dicis dixi

Confectio ad lapidem.

Recipe ariſtol. dauci, floris ſquinanti, carpob. ſpicæ, croci, meu, phu, apij, caſiæ, chamædryos, ſcorodon, ammeos, praſii, dragagãti, enulę, ireos, origani montani, carui, ſeſeleos, corticum radicũ capparis, gariofil. cymini, ſe. fœniculi, ſcyllæ aſſatæ, ſinapis, myrrhæ, ſeminis erucæ, condiſi, omnium ana partem i. pinearum decorticarum ex cortice ſuo, quantum eſt pondus omniũ. terãtur, & cribellentur, & conficiantur cum melle deſpumato. ſitq́ doſis eius omni die drach. iiſ.

Ad debilitatem coitus, & dolorem ueſicæ, & lapidem, & dolorem in utriſque lateribus.

Et conqueſtus eſt mihi adoleſcẽs teneri corporis ex filijs regum philoſophorum ex amicis meis de coitu, de ueſica, de dolore in ea, et lapide, & de dolore in utriſq; lateribus. Compoſui ergo ei hãc medicinam, & iuuatus eſt ea uelociter.

Confectio ad coitum.

℞. pinearũ excorticatarũ de cortice ſuo libræ uni⁹ quartã, medullę ſeminis melonũ, medullę ſeminis cucurbitæ, been. ru. & citrini, ſeſami decorticati, galãgæ, zingiber, ſeccacul, ſeminis alphagdi, ſepi ſcinci, omniũ ana ʒ. x. ſeminis urticæ, ſeminis ſinapis, ſeminis cepæ albæ, aniſi, ſeminis papaueris albi, liquir. decorticatæ, ſeminis baucię, omnium ana drach. vij. penidiorum quantũ eſt pondus omnium. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle deſpumato, & accipiatur ex ea mane, & apud ſomnum quantum eſt nux. et pręcipe ei ut fiat hoc ſibi cibarium diebus quibus accipit confectionem. ℞. bauciarum mundatarum ex uenis ſuis & cortice ſuo medietatem librę. elixetur ergo donec diſſoluatur. & proijciatur in ea oleum omphacinum & mel. fermentetur cum uitellis v. ouorum. & quandoq; decoquuntur cum eo paſſeres. & coloretur cum croco et zingibere. & aromatizetur cum muſco.

Ad ſatyriaſin.

Medicamẽ cui nõ eſt ſimile ſuper terrã in ſatyriaſi, & eſt uelocis ſanationis. Cuius permiſtio ℞. olei ſambucini uel de zambach. i. de ieſemino libram unã. formicarũ habentiũ alas mille. nemereſin unã, & eſt fœmina parua uulp. quę in Sabano moraĩ. cũ formicis miſceãtur. & inũgatur cũ hoc unguẽto mirach, & duo teſticuli, & uirga, poſtq̃ ſuſpenditur in ſole duabus hebdomadibus.

Ad dolorem teſticulorũ, & apoſtema, & uentoſitatem in eis.

Et conqueſtus eſt mihi uir ex bonis religioſis ex amicis meis de apoſtemate in teſticulis, et ramice, et uẽtoſitate in eis, & dolore eorũ. Cõpoſui ergo ei hoc emplaſtrũ, & iuuatus eſt eo iuuamẽto magno. Cuius permiſtio ℞. maſtiches, ſetæ, thuris, ſarcocollæ, omniũ añ. ʒ. vi. terantur, et cribellentur, & incorporẽtur cũ uino, & liniatur ſuper apoſtema. & annectatur ſuper ipſum cottũ, & dimitte ipſum donec exiccetur. deinde accipe pannum, & liga duo oua ad duas ancharũ pyxides.

Ad pruritum teſticulorum.

Ad pruritũ in duobus teſticulis, ſumatur cerusſæ ʒ. vi. ſulfuris citrini ʒ. ij. opij ʒ. i. terantur omnia cum aceto uini permiſto cũ aqua, & pone ipſum tribus uicibus.

Ad apoſtema teſticulorum.

Et ad apoſtema in duobus teſticulis, ſumantur ciceris partes duæ, altheæ pars una. terantur cum aceto, & liniantur ſuper apoſtema. eſt enim bonum.

Ad dolorem iuncturarum.

Et ſcripſi ad Glauconem philoſophū, qui erat ex bonis & puris amicis meis. & erat eius ætas adoleſcentia. & erat teneri corporis delicatus. & ipſius regio Beneuentum. inuaſeratq; eum dolor iuncturarum, & carnium quæ ſuper dorſo in directio ancharum ſunt, & podagra, & dolor ancharū. Compoſui ergo ei hanc medicinā, et eſt una ex illis quam accepi ab Archigene: & addidi in ea, & rectificaui eam. iuuatus eſt ergo ea uſque ad lxx. dies, & non rediјt ad ipſum. & eſt ſecretum magnum ex ſecretis medicinæ.

Pilulæ ad dolorem iuncturarum.

℞. myrobalanorū kebul. & indorū. & corticum *al. zedoariæ* cucumeris aſinini. †buzaram loco cuius ponitur zingiber, colocynthidis interioris, ſalis indi, hermodactylorū, aloes ſcotrenſis, omniū añ. ℥. i. ſagapeni, drach. ij. terātur, & puluerizētur, & cōficiātur cum aqua foliorum kekengi, & aqua albuzaran. & fiant pilulę ſicut piper, & deſiccētur in umbra, & bibatur ex eis omni nocte tertia ℥. iij. cum aqua calida. Et ſumat poſt illud hęc medicina, cuius modus eſt. ℞. buzidē. i. ſatyrionis partē i. hieræ picræ partes ij. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle. & bibantur ex ea drach. iij.

Ad iſchiadem.

Et conqueſtus eſt mihi uir ex una uillarū romanarū, ſupra cuius aerē erat uincens humiditas, & uincens ſuper cōplexionē uiri ſimile illi de iſchiade. purgaui ergo corpus eius ſemel cum hac medicina. & excuſaui ipſum à cauterio & unguēto.

Medicina ad iſchiadem.

℞. hermodactylorū, turbith carnoſi, buziden, id eſt ſatyrij, ſenæ, medullę ſeminis cartami. pulpę colocynthidis, medullæ ſeminis citruli omnium ana ℥. i. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum butyro & melle. & eſt hæc potio una.

Ad humorem crudum lapidoſum, & molliſicationem crurium, & debilitatem corporis.

al. ex ficulis Et conqueſtus eſt mihi Abyn, qui erat †exiccatus, cuius erat ætas adoleſcentia, mediæ habitudinis delicatus, de humore crudo lapidoſo, qui faciebat eū ſedere, & molliſicatione cruriū ſuorum. & debilitate corporis ſui. & ſtupore in utriſque. Cōpoſui ei hanc medicinā, & uſus eſt ea per menſem, & rediјt ad ſanitatem ſuam naturalem.

Medicina ad humorem crudum.

℞. myrobal. kebu. & emblicorū, & indorū, & ſatureiæ, ammeos, apij, origani perſici, hermodactylorū, turbith gummoſi in duabus extremitatibus. omniū ana drach. i. buzaran, loco cuius ponitur zingiber ℥. ij. ſenæ arabicę lib. i. tertiam, ſpicæ, hehel, amomi, omniū ana drach. viij. cinnamomi, neremiſch, piperis, macropiperis, ſpodij, ro. ſalis naptici, omnium añ. drach. iiij. naſturcij. ℥. s. ſalis ammoniaci aur. i. acori ℥. iiij. berēgi, doronici, zedoariæ tertiā aur. i. terantur, & cribellentur, & leniantur cū butyro uaccino, pręparato cū cliſſiſſia tritici. i. ſimila, donec eijciat ipſum. & adiun-

A gatur media libra penidiorū, & cōficiatur cū melle deſpumato. et ſumat ex eo omni die ℥. s. cū aqua in qua decocta eſt acorus. & utatur hoc oleo. eſt enim ultimum in ægritudinibus iuncturarum, & molliſicatione earum, & corruptione complexionis earum, & ipſarum dolore.

Oleum probatum cuius permiſtio.

℞. coſti, carpobalſami, cortic. caſię, omniū añ. ℥. xxx. calami aro. buzaran, loco cuius ponit̃ zingiber, abrēgi, loco cuius ſagapenū, omniū añ. ℥. xx. macropiperis ℥. vij. cordumeni, zingiberis, ſtaphiſagrię, omniū añ. ℥. vi. cyperi ℥. xi. uenarū ſquinātí, ireos, amborū ana ℥. xij. cyperi, blactæ byzantiæ, foliorū myrti, ſampſuci, omnium ℥. x. tere medicinas cōtritione craſſa, & infunde eas in uino boni B odoris, ſecundum menſuram qua cooperiat eas, die ac nocte, & pone ipſum in olla, & infunde ſuper eam ex aqua quantum eſt menſura uini. deinde infunde ſuper illud oleum ſeſami, & oleū lentiſcinum, de unoquoq; x. aſacraiati. deinde accende ſub ipſa ignem lentum quantitate viij. horarū. deinde tolle eam ab igne, & permitte illud infrigidari. & funde oleū ab aqua. deinde accipe in decoctione eius ſecunda, aſſari ſpicæ, amomi ana ℥. x. folij drach. vi. myrrhæ unc. i. tere omnia, & infunde ea die ac nocte. deinde cola eam in ollam, & funde ſuper eam oleum. ſitq; olla in qua decoques uice prima & ſecunda & tertia, illa limpida, in qua ponantur medicinæ & oleum. et accipe ollam magnā à loco †maſiam & funde in eam *al. maraxiam* C aquam. deinde pone ollam in qua ſunt medicinæ & oleum in concauitate eius. & accende ſub ea ignem lentum, donec decoquatur oleum, & medicina per calorem aquæ. Quando ergo decoxeris ipſum ſecundum terminum quem narraui, & peruenerit ad finem, remoue ipſum ab igne, & permitte ipſum infrigidari: deinde cola ipſum oleum, & coque ipſum tertio. et accipe gariofil. blactæ bizantiæ, nucis muſcatę, omnium añ. drach. iiij. bdellij drach. iij. mellis ſtyrac. calamitę drach. xxx. olei balſami† drach. s. tere medicinas ſiccas, *aliàs unc. s.* et infunde eas in uino die ac nocte. deinde cola eas in ollam. et funde ſuper eas oleum. et accende ignem ſub eis ſecundum quòd narraui tibi. deinde cola oleum, et repone. ipſum enim eſt ulti- D mum in ægritudinibus iuncturarum. et in lęſione fiat inunctio ex eo, et bibatur. ſoluit enim naturā. et extrahit humorem crudum. et confert colicæ, et ægritudinibus uiſcerum.

Ad caninū appetitum, et ſingultum, et eructuationem acetoſam.

Electuarium dia trion pepereon quod ego cōpoſui Hedino, qui fuit ex bonis, et erat intra Romam, et erat ſeptuagenarius. conqueſtus eſt de frigore in complexione, et humiditatibus ſuperfluis, et canino appetitu, et ſingultu, et ructu acido. Compoſui ergo ei hanc medicinā, et iuuatus eſt in hebdomade. cuius permiſtio ℞. piperis albi, piperis nigri, macropiperis, omniū ana quartam libræ, xylobalſami ℥. i. ſpicæ, amomi, amborum

ana

ana ʒ.iiij.ß.apij,zingiberis,ſeſeleos, keiſim, caſiæ A
mundatę,enulæ,aſari,omniũ añ.ʒ.iij.tere omnia,
& cribella,& cõfice cũ melle deſpumato,& repo
ne ipſum.& ſumatur ex ipſo quantũ bundacha.

Ad tremorem cordis, et inquietudi-
nem, & cogitationem.

Syrupus quem compoſui Demicrathi,quæ eſt
mulier bona,multi ieiunij.cui accidit tremor cor
dis, et inquietudo, & cogitatio, & ſtoliditas, &
mentis ablatio:& quandoq; egrediebatur à ratio-
ne ſua.& erat quadragenaria, cõſtrictæ carnis al-
bæ.cuius permiſtio ℞. bugloſſæ exiccatæ, folio-
rum roſarũ,foliorũ citri, foliorũ ocimi citrati, ca-
pilli ueneris,ocimi gariofil.omniũ añ.hoſmatum
i.quod eſt quarta libræ & tria grana,malorũ man
dragoræ inciſorum drach.octo, fruſtum panis ka B
rabe contriti,ſetæ crudæ inciſę,lazuli loti,abluti,
contriti,nucis muſcatæ contritę,zedoarię, doro-
nici,been albi & rubri, ſandalorum al. & rubro-
rum,margaritarũ minutarum,coralli,ſpodij,ber-
beris,xyloaloes boni,crudi,maſtic.thuris maſcu
li,omniũ ana aur.i.terantur,& decoquantur om-
nia in xiiij.libris aquæ fontis,donec conſumãtur
duæ tertię.& comprimatur manibus pannus in
quo ſunt ſpecies,& colentur,et aggregentur duę
libræ aquæ cũ x.libris boni uini,& x. libræ mel-
lis deſpumati.& coquatur,donec fiat ſpiſſitudo.
& infrigidetur.& aromatizetur cum drach.i.mu
ſci contriti.& bibatur ſeptimanis iiij.

Ad tremorem cordis linimentum.

Linimentum ad tremorem cordis ℞.thuris ro. C
xyloaloes.gariofil.ſpodij.ſandalorũ rubrorũ.ka-
rabe marini.ſandarachę,omniũ ana ʒ.i. aluminis
iameni ʒ.ß.terantur,& cribellentur,& confician-
tur cum aqua roſ.aut cum aqua malorum, & po-
natur ſuper cor & ſtomachum.eſt enim ultimũ.

Ad dolorem bepatis & ſplenis,
& multa alia.

Et cõqueſta eſt mihi mulier deuota magnę quã-
titatis nobilis. cuius cõplexio decliuis erat ad cali
ditatẽ.et eius anni xl. erãt, de dolore ſtomachi, et
hepatis, & ſplenis, & duritie in uẽtre,et apoſtema
te,& inceptione hydropis,et dolore duorũ renũ,
et pulmonis, & duorum laterũ,et ueſicę,& matri
cis,et dolore in omnib. mẽbris ſuis,& ſputo ſan-
guinis,et pleuritide. Cõpoſui ergo ei hoc empla- D
ſtrum. Cuius permiſtio ℞.ceræ.helkalimbat.i.te-
rebinthinæ.bdellij,thuris,ammoniaci,cordume-
ni,fructus myrti,fructus uitis, tortellarum de ſe-
ni,amomi,ſpicę,croci,myrrhę,maſtiches,omniũ
ana ʒ.viij.olei uiolati, olei ſeſamini, amborũ ana
ʒ.xl.uini boni odoris quãtitate qua infundatẽ do-
nec fiat emplaſtrum.& accipe ammoniacũ,bdel-
lium,et thus,& myrrhã,& tere.et in uino ea infun
de,& cõtere ea,& liquefac cerã cum duob. oleis,
& bulliat:quando ergo liquefiunt,depone ea de-
ſuper ignem,& tere reliquas medicinas,& pulue
riza ſuper ea,& moue eam tandiu donec permi-
ſceantur adinuicem. deinde line ea ſuper loca in
quibus duricies eſt,& apoſtema, & dolor.

Ad uomitũ immoderatum,& fluxum uẽtris.

Emplaſtrũ quod compoſui mulieri religioſæ
deuotæ, cui acciderat uomitus immoderatus, &
ſolutio uentris ſuperflua,& ſe.cõcluſa, & ſitis, &
aduſtio uehemens.& erat trigenaria, & erat tem-
pus æſtiuũ. Cuius permiſtio ℞.cydoniorũ mũda-
torum decoctorũ cum aceto lib.i.gallię. ſeminis
myrtę. ſumach,acacię, fructus uitis,myrrhę,ma-
ſtiches.omniũ ana iiij.tortellarũ de ſeni ʒ.viij.aro
matici drach.i.tere illud bene donec permiſceatẽ,
& funde ſuper illud oleum roſ.& acetum uini, &
aquam ro.tali menſura ꝙ humectetur,& line ſto-
machum,& iuuata eſt ea ſtatim.

Ad febrem quotidianam trochiſci.

Modus trochiſcorum ad febrem quotidianã
quando maturatur. Quorum permiſtio ℞. roſa-
rum,ſpodij, eupatorij, ſeminis cuſcutę, berberis,
ſeminis endiuiæ,omniũ ana drach.iiij,xyloal.dra
gaganti,abſinthij,aniſi,doronici, omniũ ana ʒ.i.
terantur,& cribellentur,& conficiantur cũ aqua
calida,et fiant inde trochiſci,quorum unus ſit ʒ.
ij.& bibatur cum ſyrupo acetoſo ſeptem diebus,
& eradicabitur.

Ad febrem tertianam decoctio experta.

Decoctio ad febrem tertianã poſt tres acceſsio-
nes experta. Cuius permiſtio ℞.tereniabim.i.ſe-
men album habens ſaporem mannæ, medullę ca
ſiæ,tamarindorum,omniũ ana ℥.s.myrob.℥.i.de-
coquantur cum lib.i.& ß.aquę donec conſuman-
tur duę tertię,& coletur,& bibatur cum media ℥.
olei ſeſami.ipſa enim eradicatur ſtatim.

Ad febrem quartanam trochiſci.

Modus trochiſcorũ ad febrẽ quartanã. Inquit
Gal.iam narraui in multis librorũ meorũ quòd
quartana quãdo inuadit in autumno,pertrãſit in
uere:& quãdo inuadit in ęſtate,dimittit in vi. pe-
riodis,quãdo medicus eſt prudens: nã quãdo ma
turatur et utitur hac medicina,tũc facit eã redire
tertianã:deinde medicatur tertianę cũ eo quod di
xi:quare eradicatur feb. tertiana hoc regimine,
ante horam quã determinauerũt medici qui fue-
runt ante me. Et ego quidẽ determinaui illud.ue-
rum ego iam ingeniaui cum hoc,et eſt ſecretum
magnũ. Verũtamen nos nõ utimur niſi in corpo-
ribus fortibus. Quorũ permiſtio ℞.eupatorij,ab-
ſinthij, coſti, zurumbet, doronici, ammeos, ari-
ſtol.ſcordium,myrrhę,euphorbij. omniũ añ.aur.
i. aloes, bdellij, pyrethri, ſagapeni, opopanacis,
harmel,acori,amomi,omnium ana ʒ.i. infunda-
tur ſagapenum & opopanax in uino,et mouean-
tur,et terantur medicinæ,et cribellentur,et confi
ciantur omnia,et fiant inde trochiſci,ſitq; trochi-
ſcus drach.i.et bibatur cum aqua raphani.

Ad hydropem pilulæ.

Et cõqueſta eſt mihi filia Nicolai regis,et ipſa ꝗ-
dẽ mõacha erat deuota. et ſẽſerat de hydrope hor
rida,et aqua citrina,in qua fatigati erãt medicãtes
et ſtrictiõe naturę: pręparaui ergo ei hãc medici-
nam,et conualuit uſq; ad ſeptimanas quatuor, et
exiuit ab ęgritudine ſua egreſſione bona et ſana.

Pilulę

Pilulæ ad hydropem.

℞.ſpicæ indę & romanæ,amborũ añ.ʒ.iiij. agarici,ariſtol.amomi,croci, æris cõbuſti,epithymi, maſtiches,hyperici,coſti,chamædryos,omnium añ.ʒ.iij.myrrhæ,kerſe medicinalis, ſquinãti,tithymalli,omnium añ.ʒ.i.aloes ʒ.viij.tere illud,et pulueriza ipſum,& cerne eum,& confice cũ aqua, & fac de ipſo pilulas,& inunge manus tuas in cilini.ſitq; doſis earum drach.ij.cum uino miſto.

Ad ictericam ſparſam.

Medicamẽ ad icteritiam ſparſam,ſcilicet ſuper totũ corpus, quod ego compoſui ℞.euphorbij, epithymi,aloes,ſulfuris,omniũ ana partem i.tere illud,& da in potu ex eo. ʒ. ij. cum aqua caſei. eſt enim ultimum quando non eſt calida.

Ad icteritiam cauſæ calidæ.

Medicamen quod ego compoſui ad icteritiã calidæ cauſæ ℞.aquã lactis caprini coagulati cũ tamarindis lib.i.ſucci endiuiæ lib. i. ſucci ſolatri libræ quartã,aquæ abſinthij humidi ℥.s. berberis, ſandalorũ al.& machoziri.i.citrini,aloes, omniũ ana ʒ.i.ſpodij,ſpicæ,rauetſeni,omniũ añ.ʒ.i.terantor, & cribellentur, & permiſceantur omnia, & permaneãt in nocte,& bibatur ex eo omni mane lib.s.colato cum ℥.ij.iulep.poſtea ponas ipſum in loco frigido,aut ſumatur cum geleniabin.

Ad deſcenſum aquæ in oculum, & uertiginem,& iſchiadem.

Modus medicinæ ad deſcenſum aquæ in oculum,quam ego cõpoſui uiro qui erat ex uiris religioſis, qui multiplicauerat comeſtionẽ hordei,& aſſiduationẽ uigiliarũ.quare euenit ſuper eũ malum ex deſcenſu aquę in oculũ ſuum.& acciderat ei uertigo & iſchias : iuuatus eſt ergo & cõualuit. & ipſa quidẽ confert omnibus ægritudinib. melancholiæ,& phlegmatis,& anginæ,accidẽtibus ex craſſitudine humorum. & ad morſum canis rabidi,& habentium uenenũ,& pręfocationi matricis. Cuius permiſtio ℞.epithymi aur.x.ſcammoniæ,praſii,ſtœchados,myrrhę,ellebori nigri, ana aur.iiij.ſcyllæ aſſatę,euphorbij,aloes, croci,gẽtianæ, petroſelini, ammoniaci, opopanacis, omniũ añ.aur.i.polij,cinnamomi,ſagapeni,myrrhæ, ſpicæ,floris ſquinãti,calaminthes fluuialis,ariſtolochiæ lõgæ,omniũ añ.aur.ij.terañ illud,& cribelletur,& infundãtur gũmæ in uino boni odoris, & cõficiantur cũ melle deſpumato quod ſufficit, & dimittatur donec antiquetur.ſitq; doſis eius aur. iiij.

Ad inquietudinem.

Ad inquietudinẽ,id eſt gueſegues.Modus medicinę quam ego compoſui religioſæ mulieri cui acciderat inquietudo,ut & ſola loqueretur ſecũ, & ſylueſtritas.et medicati fuerũt ei multi medicorum,& non ualuerat eorum medicatio in ea ita, quòd iam deſperauerat de ſe.Compoſui ergo hãc medicinam, & iuuata eſt per eam, cuius permiſtio ℞. ſcammoniæ, aniſi,karabe,coralli combuſti,xyloaloes puræ, ſeminis coriandri ſicci, margaritarum minutarum, foliorum ro.ſpodij,maſtiches,omnium ana ʒ.iij.myrob.indorũ, citri. keb,

A omnium,poſt mundificationem ex nucleis ſuis, ana ʒ.x.turbith al.aur.xij.agarici aure.viij.zedoariæ,doronici,omnium ana aur.ij. ſachari tabarzet ad pondus omnium medicinarum.teratur illud totum,& cernatur cum orali, & permiſceantur.de quo ſumatur ʒ.v.in puluere. & ſumatur diebus multis,& bibatur cum aqua frigida. Cibus autem ſit illud quod lene eſt,ſicut pulli. & alteretur aqua cum ſyrupo myrtino, aut cum ſyrupo de roſis recentibus.

Ad obliuionem, & frigus in renibus, & dolores in iuncturis & alia multa.

Et conqueſtus eſt mihi uir aburoſus religioſus qui erat amicus mihi.et iam conſecutus fuerat de oratione ſua quę alius in ſuo tẽpore cõſecutus nõ B fuerat.& de ætate cõſecutus fuerat annos lxx.& erat propinquus mihi. & partes quidẽ frigoris iã uicerant ſuper eum: quare acciderat ei obliuio,et frigus intẽſum, & dolores in iuncturis. Cõpoſui ergo ei hanc medicinã,& iuuatus eſt iuuamento ſufficiẽti,& exiuit ab ægritudine ſua uſq; ad duas hebdomadas:& ego quidẽ probaui eam in multis,& inueni eam conferre ægritudinibus ueſicæ & humori crudo.& ſanatio eius eſt ex omnibus ægritudinibus iuncturarũ, & ſoda, generatis ex humoribus frigidis,& quod eleuabatur ad cerebrum ex uaporibus ab illo humore,& à tuſſi phlegmatica.& præparat ſtomachũ ut coria præparãtur galla,& rectificat ipſum,& fugat uentoſitatẽ craſſam ex eo,& digerit cibum,& excitat appeti C tum,& reſoluit quod ex phlegmate incraſſatur in ſtomacho:& aliquando abſtergit uiſum, & acuit mentem,& delet obliuionem, & clarificat uocẽ, & tardat caniciem,et diſſoluit podagram frigidæ cauſæ.& quicunq; ſenex utitur ea,nõ indiget alio in conſeruatione ſanitatis.

Confectio dia trion pipereon ſecunda.

℞.piperis al.& nigri.macropiperis,galãgæ,caſiæ ligneæ,calami aro.croci.ſpicæ Indę, gariofil. cardamomi, carpob. aſari, zingiberis, ſeminis myrti ſiccæ omniũ ana partem unam. maſtiches partes v.terantur medicinæ,& cribellẽtur, & cõficiantur cum melle deſpumato,& ponatur in uaſe uitreo leuigato.de quo ſumañ aur.i.apud ſomnum.& eſt ex ſecretis magnis.

D Ad dolorẽ iuncturarũ,& complexionẽ corruptã.

Et cõqueſtus eſt mihi arſatus & religioſus,qui erat amicus,& erat orator: & iam cõſecutus fuerat annos lxx. & dicebatur de eo ꝙ nunquã iraſcebatur,neq; cõtrarius fuerat alicui.& erat multę taciturnitatis,& dilatatæ ſciẽtię, de dolore in omnibus iuncturis ſuis. & uidi complexionẽ eius corruptam.Et alterata erat ei mens, præcepi ergo ei ut uteretur hac medicina.Hiera magna.℞.chamepityos,ſcorodõ,amborũ añ.℥.s.ſeminis apij,ammeos,haſce,agarici,omniũ añ.℥.i.gentianæ aure. iiij.centaureæ minoris ℥.s. myrrhæ, ſpicæ, calaminthes montanæ, ſpodij,petroſelini, praſii, omnium ana ℥.ij. ſeminis rutæ, hyperici, hyſſopi ſicci,phu, omnium ana aureos iiij. chamædryos ℥.iij.

℥.iiij.folij ℥.i.terantur omnia,& cribellentur cum A
orali,& leniantur cum ij.℥.olei balſami, & confi-
ciantur cum ſufficientia mellis origani deſpuma-
ti. & repone in uaſe leni interius. & dimittatur
ſex menſibus.ipſa namq; iuuat. hæc enim medici
na eſt melior. Montee ſi ſciueris menſuram eius,
excuſabit te ab alijs.Ego enim uidi ipſam confer-
re ei.& eſt complexio eius ſicut tyriaca.huic qui-
dem uiro redijt ſanitas eius.deinde poſui ut expe
rirer ipſam.inueni ergo in quibuſdam iuuamen-
tum eius,quia excitat uirtutes naturales & præ-
cipue digeſtiuam.& extrahit melancholiam cum
uapore.& ſubtiliat phlegma,et attenuat ipſum.et
alleuiat exitum eius ex corpore,& refrenat cho-
leram citrinam. & confert omnibus ægritudini-
bus hepatis & ſplenis:quoniam aperit oppilatio B
nem.& ſi profundatur in uenis,mirabiliter ualet.
ita quòd forſitan eſt ex mũdificatione ſanguinis,
& conſeruat ipſum ad ſubſtantiam ſuam, ſi fuerit
ſeruans ſanitatem:quoniam uadit in uenas & ar-
terias. & conſumit quod inuenit in eis de ſuper-
fluitatibus craſſis. & mundificat meatus. propter
illud frangit lapidem, & mundicat fæcem humo
rum ex corpore.propter ſubtilitatem ſuæ opera-
tionis.Deinde non ſoluit ſuperflue propter ſuam
frigiditatem. & eius potio integra eſt aureũ unũ
cum aqua calida.

Ad maciem,& diſpoſitionem ſenectutis.

Et fuit mihi ò Mõtee amicus ex bonis,qui erat
æqualis cõplexionis ſubtilium humorũ, extenua
ti corporis:& ipſe quidem multiplicauerat lectio C
nes librorum, & ieiuniũ,et orationẽ.et laborabat
multũ.et erat parum obuiãs cibo.et uigilabat plu
rimũ noctis.& erat trigenarius die qua cognoui
eũ: quare minorata eſt humiditas corporis eius,
et addita eſt ei macies & ſiccitas cõplexionis. &
nõ cõſecutus fuerat xl.annos: & iã †ſuperauerãt
ei modi ægritudinũ,& albificatũ erat eius caput,
et debilitati erant motus eius innati,et factus erat
in diſpoſitionibus ſenectutis ultimæ.præcepi igi-
tur ei comedere: quare humectatus eſt hora poſt
horam,& paulatim ſecundũ gradationẽ.Compo
ſui ergo ei hanc confectionẽ, et præcepi ut utere
tur ea.excitauit ergo eius caliditatem innatam.et
rectificaui ex diſpoſitionibus eius multum.& am
bulabat ſuper pedes ſuos. & confortata eſt quidẽ D
uirtus. & eſt bona ſenibus multum.quoniam ape
rit oppilationes. et cõfortat caliditatem innatam
in eorum corporibus.et reſoluit humiditates cor
ruptas.et confortat digeſtionem. et confert uen-
toſitati.& reſoluit phlegma à ſtomacho, et à iun-
cturis.& confortat,et expellit nocumentũ frigo-
ris. & prouocat urinam.

dicas ſuperue-nerant

Modus confectionis.

℞.piperis,macropiperis,cinnamomi calidi,id
eſt acuti,floris ſquinanti,ſpicæ Indæ,galãgæ,am-
meos,cymini carmeni,omnium ana aur.v.maſti-
ches,ſeminis fœniculi,aniſi,zingiberis ſicci, cala
minthes fluuialis ſicci,omniũ añ.aur.x.folij indi,
cyperi,croci.aſari,caſię ligneæ,coſti dul.ſeminis
apij hortulani,omniũ añ.aur.iij.garioſi.cardamo
mi minoris,cubæ,nucis muſcatæ,maceris, xylo-
balſami,carpobalſami, pyrethri, foliorũ agni ca-
ſti,zarneb,id eſt roriſmarini, acori,omnium ana
aur.ij.terãtur medicinę, & cribellẽtur,& ponatur
cũ eis ſachari tabarzet librę tertia. & cõficiantur
omnia cũ duplo ſui cum melle deſpumato. & re-
ponatur in brumati leni. & ſumatur ex eo ab au-
reo.i.uſq; ad aureos ij.ante cibũ & poſt cibum.

Ad anginam emplaſtrum optimum.

Iſte autem eſt modus emplaſtri quod accepi ex
libro antiquo,& rectificaui ſecundum ſentẽtiam
meam,& probaui ipſum in apoſtematibus guttu
ris,& inueni ipſum mirabile,et non uidi quod ue
locius cõferret ipſo. et eſt ex magnis ſecretis. ℞.
℥.merdaſengi,id eſt plumbi uſti,ſuper quod proij
ciatur ex oleo ſeſamino,& oleo uiol.quo coagule
tur:poſtea accipiatur mucilaginis pſylij, mucila-
ginis ſeminis lini,et ſeminis alteæ, ſeminis alma-
ru,omnium ana ℥.s.ouorum triũ,gummi amyg-
dalarum ℥.i.infundantur in aqua coriandri die ac
nocte. deinde coletur,& proijciatur in ea chamæ-
meli meliloti amborum ana ℥.iij.aggregentur &
percutiãtur percuſſione bona.deinde fiat corpus
unum.& fiat ex eo emplaſtrum.

Ad omnes ægritudines emplaſtrum.

Emplaſtrũ mirabile conferens omni ægritudi-
ni fit hoc modo ℞.olei,aceti uini,amborũ añ.lib.
iiij.merdaſengi lib.i.et s.cechalceumenu ʒ.xx.zi-
niar.ʒ.xvi.colcbotar,quod eſt atramentũ album,
chalcanthi,corticum æris, id eſt batitura, omniũ
añ.ʒ.xvi.decoquaẽ acetũ & oleũ,et remoueaẽ ab
igne,et proijciatur in eis lithargyrũ et reliquę me-
dicinæ.deinde reducatur ad ignẽ, et decoquatur
donec inſpiſſentur & rubeãt:deinde utatur in om
nibus uulneribus,et ulceribus,et apoſtematibus.

Ad morſum canis rabidi.

Illud autem quod ſanat à morſu canis rabidi eſt
id quod dico tibi. et eſt ex medicinis nobilibus et
ſecretis magnis.et eſt medicina quã faciebat Aſi-
nius ſenex antiquus, qui uituperabat medicinas
†per eam.& ipſe quidem non uidit aliquẽ, quem *dicas ſuper*
momorderit canis rabioſus et biberit eam, mori,
et ſi non conſequebatur ipſum in principio quan
do momorderat eum canis.dabat ergo in potu ex
ipſo cochlearia duo, et potabat ipſum ex ea xl.
diebus integris.et emplaſtrũ faciebat loco mor-
ſo,quod dicam poſt medicinam.

Modus medicinæ morſus canis rabidi.

℞. cineris cancrorum partes decem, gentianæ
partes vij.thuris partem unam, doſis eius eſt co-
chlear unũ magnum.et puluerizetur ſuper aquã,
et bibatur,et non bibatur ex ea minus ʒ.iij.

Modus emplaſtri.

℞.aceti uini,kiſt.i.opopanacis ℥.ij.picis lib.iij.
aggregetur illud,et fiat emplaſtrũ ex eo.et empla
ſtretur ex eo locus morſus. eſt enim mirabile.

Ad ſtrangulationem prouenientẽ ex fungis.

Qui autem ſanat ex comeſtione fungorum il-
lum cui accidit præfocatio dixit Galen. ego uidi
medicum

medicũ de terra Alexandrię, qui utebatur ſtercore gallinæ in medicatione ſtrãgulationis eius qui comederat fũgos. uſus fui iſto & probaui ipſum. quod fuit, quia exiccaui ipſum & cõtriui ipſum, et dedi in potu ipſum in aceto, et aqua, & melle, et uino. et uomuit ſtatim humorẽ craſſum & phlegmaticũ. & ſedatus eſt & quieuit, & inuenit tranquillitatem integrã, & euaſit ab accidẽte quod ei acciderat.

Ad petram medicamen.

Medicamen ad petram quod ego compoſui uiro ex regibus Alexandriæ cui euenerat lapis, & laſſi erant medicantes, donec deſperauerat de ſeipſo. Compoſui igitur ei hanc medicinam, & iuuatus eſt per eã, & exiuit ab ægritudine ſua egreſſione integra. Et eius modus eſt ℞. opij ʒ. iij. acori, dauich. i. & s. pyrethri, euphorbij, caſtorij, corticis radicum capparis, ſeminis hyoſcyami, galangæ, omnium ana ʒ. i. cinnamomi, ſeminis baucię ſylueſtris, ſeminis apij, coſti, petroſilij, caſiæ ligneæ, mẽtæ, myrrhæ, chamæpityos, calaminthes fluuialis & montanæ, gentianæ romanæ, radicis liquiritiæ, enulæ, chamædryos, praſii, ſcolopendriæ, ariſtolochię ro. ſe. ammeos, maſtiches, radi. lilij cœleſtis, cymini carmeni, gariofilorum, ſeminis fœniculi, ſcyllæ aſſæ, ſinapis, granorum pini, aniſi, carpob. ſeminis erucæ ſylueſtris, cordumeni, ſeminis rutę ſylueſtris, ſeminis agni caſti, aniuden nigri, ana danich. i. & s. terãtur omnia, & cribellentur, & leniantur cum oleo balſami, quantitate quartæ unius unciæ, & conficiantur cũ melle deſpumato. doſis eius eſt kiſt. i. & s. uſq; ad ʒ. s. deinde probaui illud poſt illud, & inueni ipſum frãgere maiores lapides, & extrahere omnes eos. Quod autem dicunt omnes homines de lapide iudaico, iam expertus ſum, & non inueni in lapide ueſicæ operationem. uerum ipſe in lapide renum eſt fortis, & ualde mirabilis operationis. & ipſe quidẽ eſt lapis ualde albi coloris, in quo ſunt fila nigra, qui lapis inuenitur in Palæſtina. & modus dandi ipſum in potu, eſt ut fricetur ſuper cotem uiridem, donec ex eo reſoluatur aliquid. deinde aggregetur limatura illa, & abluatur, & detur in potu cum aqua calida.

Ad ægritudines phlegmaticas, & melancholicas, & morpheam.

D Decoctio mirabil. quam compoſui ad ægritudines phlegmaticas, & melãcholicas, & ad morpheam ſparſam, & icteritiã, & uentoſitatẽ, & humorem crudum, uiro quinquagenario. cuius hęc eſt permiſtio ℞. ſpecierũ trium mirobal. abſinth. epith. cũ ſemine ſtœchados, ſuchaa, bedeguard, floris uiolarũ, ſeminis aniſi, ſeminis fœniculi, polypodij, turbith catnoſi, cartami, agarici, centaureæ, chamæpityos, chamædryos, omniũ ana ʒ. s. capilli ueneris, fumi terrę, omniũ añ. cabdati unũ, tamarindorũ quartam libræ unius, ſebeſten quinquaginta, iuiubas totidem, contundantur medicinæ, & infundantur in x. lib. aquę bullientis die & nocte. & decoquantur lento igne, donec conſumantur duæ tertiæ, et confricentur digitis, & co-

A lentur cum æquali pondere de rob. et reponatur. Doſis eius eſt quarta lib. unius cum quarta libræ aquæ calidę, & guttis olei ſeſami, & põdere duorũ denariorũ ſcãmonię antiochenæ. cibus eius ſit caro ouis annualis. & potus ſit ſyrupus de melle.

Ad multã infrigidationẽ & humectationem corporis, & uentoſitatem.

Electuarium dia trion pipereon quod ego compoſui Fortuno, qui iam proceſſerat in ætate. & erat magni corporis humectati, multæ uentoſitatis infrigiditati corporis. Cuius permiſtio. ℞. piperis nigri & albi quod eſt leuius ex eo, macropiperis, cinnamomi, zingiberis, ſeminis fœniculi, aniſi, aſari, maſtiches, omnium ana ℥. i. xylobal. carpobal. ſpicæ, cortic. caſiæ ligneæ, amomi, omnium ana ℥. i. cardamomi minoris, ſeminis apij, ammeos, croci, gariofilorũ, coſti, maſtiches, omnium ana quarta ℥. i. terantur & cribellentur, & cõficiantur cum melle deſpumato. & ſumatur ex eo omni mane pondus ʒ. ij. cũ aqua mentæ & maſtiches, & aniſi. et ſit cibus tenuis.

Ad dolorem frontis, & acetoſitatem in ſtomacho, & punctionem.

Trifera quã ego compoſui Monteo qui habebat dolores frontis, & acetoſitatem in ſtomacho, & punctionẽ. Vſus eſt ergo ea diebus aliquot, & ſanatus eſt ea ab ęgritudine ſua. Cuius permiſtio. ℞. ſpecierũ trium myrobalanorũ, et emblicorũ, & ſitarabegi, & eſt butyrũ conditum cũ melle & lacte, omniũ añ. aureos x. terãtur, et cribellẽtur, & C leniantur cũ oleo de amygdalis dulcibus: deinde ſumatur zingiberis, maſtiches, cinnamomi, piperis, aſari, croci, omniũ añ aure. x. coſti dul. macropiperis, ſetaragi indi. cortic. caſiæ ligneæ, omniũ añ. aure. iij. nuſcis muſcatę, maceris, cardamomi, xyloal. indę, cubebarũ, calami aro. omniũ añ. aur. ij. penidiorũ ℥. ij. terantur, & cribellẽtur, & leniãtur cum oleo balſami. & conficiantur cum melle deſpumato. Et ſumatur ex ea omni die aureus. i.

Ad anxietatem & humectationem.

Trifera quam compoſui filio regis, qui erat religioſus, tanxioſus, humectatus. ℞. myrobal. kebul. bell. emblicorũ, omnium ana quartam libræ unius. coquantur in x. lib. aquæ donec cõſumantur tres quartę, & coletur, & proijciatur illa aqua D ſuper myrobal. & bell. & emblicos, & ponatur in ſufflatione uenti ſeptentrionalis donec bibatur aquoſitas: deinde exiccentur, et pulueriżentur, et cribellentur, et leniãtur cum oleo bal. deinde addatur turbith gummoſi pondus ʒ. xxx. poſtquam teritur, & lenitur cum oleo de amygdal. dul. maſti. bdelij, hoch. i. mora celſi, ammeos, granorum neræ, cinnamomi, aſari, xyloaloes indæ, ſeteragi indi, ligni pæoniæ, omnium ana ʒ. iiij. terãtur omnia, & conficiãtut cum melle originali deſpumato. & ſumatur ex eo omni die ʒ. iij. cum aqua mentæ. eſt enim ultima ad epilepſiam, & melancholiam, & colicam quæ eſt ileos.

diis omoſus

Ad diabetem.

Conqueſtus eſt mihi uir de ægritudine quę nominatut

minatur diabetes. Compoſui igitur ei hanc medi-
cinam. Iuuatus eſt uſq; ad hebdomadem.

Medicina ad hanc læſionem.

℞.ſpodiĳ, xyloal. uſtę, ſandali, ſeminis portul. dra
gagāti, gūmi arab. turbith, berberis, ſeminis endi
uię, boli arm. omniū añ. ʒ. iiĳ. maſtiches, cinnamo
mi, origani, omniū añ. ʒ. iĳ. ſachari ℥. i. terantur, &
cribellent̃, & cõficiant̃ cū geleniabin, & reponat̃.
et ſumat̃ ex ea omni mane ʒ. viĳ. Cibus aūt ei⁹, ſit
aqua hordei, et robub fructuū, & emplaſtret̃ dor-
ſum eius taratit trito & cõfecto cum aqua roſarū.

Ad retentionem menſtruorū, & dolores.

Cõqueſta eſt mihi mulier cui ętas erat. xxx. an-
norū de retẽtione mẽſtruorū cū dolorib. & erat æ-
qualis complexionis per comparationẽ. Compo
ſui ergo ei hanc medicinam, & iuuata eſt ea cito. B

Medicina ad prouocationẽ menſtruorum.

℞.ſpicæ Indæ & Romanæ, & corticẽ caſiæ li-
gneæ & rubiæ tinctorū, aſari, aniſi, omniū añ. iiĳ.
℥. i. medullæ ſeminis melonū, medullę ſeminis cu-
curbitarum, medullæ granorum faſeolorū, ſemi-
nis apiĳ, rutæ, ciceris nigri, ſeminis endiuię, berbe
ris & cuberberis, id eſt coſti, omniū ana aur. i. te-
rantur, & cribellentur, & leniātur cum melle de-
ſpumato, & ſumatur ex eo ante euentū menſtruo
rum octo diebus ʒ. iiĳ. omni die cum aqua in qua
decoquuntur cicera aut faſeoli.

Ad dolorem iuncturarum, & poda-
gras, & uenroſitatem.

Et cõqueſtus eſt mihi Afflius, q erat ex Mãcha
ra. & habebat corpus ſtrictum, ad ęqualitatẽ pro- C
pinquus, de doloribus iuncturarū, & ægritudine
podagrę, & uẽtoſitate. Cõpoſui ergo ei hanc me-
dicinā quæ eſt mirabilis medicina ad podagram
℞.acori, dactyli albi recentis ʒ. i. oſſium uetuſto-
rum, lentis excorticatæ, turbith, ſenæ, omniū ana
ʒ. i. ſachari ℥. i. terantur, & cribellentur, & biban-
tur ex ea omni die ʒ. iĳ. cum aqua calida.

Ad uarices.

Et conqueſtus eſt mihi uir prędictus nuper de
quo iam dixi, qui erat de illis de Manchara, de æ-
gritudine uaricum in cruribus ſuis. Compoſui er
go ei hanc decoctionem.

Modus decoctionis ad uarices.

℞.epithymi cretenſis, myrobalanorū, keb. am-
borum ana ℥. i. polypodĳ excorticati, ſu[illegible]chaha, D
bedeguard, floris uiolarū, tamarindorū, abſinthĳ
romani, ſquināti, centaureę, herbæ eupatorĳ, om
nium ana ℥. s. paſſularum enucleatarum quartam
libræ unius. contundantur, & decoquantur cum
tribus libris aquæ, donec conſumantur duæ ter-
tiæ. & confricentur manibus, & colentur, et biba
tur ex ea tertia librę cum ℥. i. olei amygdalini ama
ri in omni die tertio. & fiat emplaſtrum ſuper cru
ra cum emplaſtro de adipibus.

Emplaſtrum de adipibus cuius iſte eſt modus.

℞.adipis agni, adipis porci, adipis urſi, uituli,
cerui, hirci, aſini ſyluestris, anatis, gallinæ, uultu-
ris, ana omnium ℥. i. olei ſeſami, olei de kerua, olei
lentiſcini, medullæ cruris uaccini, olei amygdal.

A amari, ceræ al. omnium ana ℥. s. ce. ru. butyri uac-
cini, amborum ana lib. unam. liquefiat, & coletur
& adminiſtretur.

Ad hæmorrhoidas.

Et conqueſtus eſt mihi uir qui mecū conuerſa-
batur. & erat multi ieiuniĳ, ſicci corporis, ſuper
quē uiciſſim eueniebant hęmorrhoides quæ erāt
in interioribus eius & ipſius exterioribus. & illud
erat propter multitudinẽ ciborum ſuorū frigidio
rum, ſicut eſt farina hordei, & comeſtio lentis. &
acciderat ei cum illo tremor uehemens. Compo-
ſui ergo ei hanc medicinam, & euaſit ab ægritudi
ne ſua uſq; ad decem dies.

Confectio ad hæmorrhoidas.

℞.myrobalanorum, kebulorū, citri. bell. ſerem-
B blegi omniū ana ʒ. i. terantur, & cribellentur cum
iĳ. ℥. olei amygdalarū dulciū, donec proĳciant ip-
ſum. deinde adiungatur ei bdelĳ indi quarta lib. i.
foliorum roſarū, ſpodĳ, granorū myrti torrefacto
rum, ſcoriæ ferri infuſæ ſcilicet in aceto, karabæ,
maſtiches, xyloal. neruik, abrengi, plumbi uſti cū
ſulfure, omnium ana ʒ. iiĳ. terantur cum rob coa-
gulato. & ſumatur ex eo omni die ʒ. vi. cum aqua
calida. & utatur hoc emplaſtro.

Modus emplaſtri ad hæmorrhoidas.

℞.plumbi uſti cum ſulfure & ceruſa, lithargyri,
cineris uitis, cineris corticū, nerigil, balauſtiorū,
omnium ana ʒ. i. ceræ albæ, olei ſeſami, butyri, om
nium ana quartā libræ unius. adipis porci ℥. iĳ. me-
dullę cruris uaccini ℥. iĳ. liquẽtur, & colentur dum
C calent in mortario de plumbo nigro, & fit mani-
ca eius ex ipſo. & ſiccẽtur in ſole diebus aliquot,
donec accipiat ex plumbo uirtutem. Emplaſtrum
autẽ de adipibus nuper prędictum, eſt magnorū
iuuamentorū ad uentoſitatẽ gibboſitatis, & dolo-
ribus iuncturarū. & ægritudinibus earū. & ad uẽ-
toſitates. & ad ſpaſmū qui nominatur tortura, &
ad omnẽ ſpaſmū in neruis. & ad paralyticos ſicco
rum corporū. & ſimiliter hoc emplaſtrū in quo di
ximus plumbū, confert omnibus ægritudinibus
ani. & ęgritudinibus neruorum. & ulceribus me-
lancholicis, & adminiſtratur in ægritudinib. mul
tis, quando medicus eſt prudens.

Ad cogitationem & timorem.

Deſcriptio electuariĳ dia pepereon, quod cõpo
D ſui uiro ex regibus qui erar Caron. & erat ſeptua
genarius. & erat magnus. & acciderat ei cogita-
rio & timor. Cõpoſui ergo ei hanc medicinā. &
iuuatus eſt ea plus aliĳs medicinis. Cuius permi-
ſtio ℞.piperis albi & nigri, macropiperis, †nere- al. neremiſin
misk, galangæ, zingiberis, ſpicæ Indæ & Roma-
næ, keiſim, amomi, carpobalſami, xylobalſami,
corticum caſiæ ligneæ, maſtiches, xyloaloes, ga-
riofilorū, aſari, cinnamomi, keſſati abrẽgi, corticū
citri ſiccorū, omniū ana ℥. i. been albi & rubri, ze-
doariæ, doronici, ammeos, radicū liquiritię, mar-
garitarū minutarū, karabi, coralli, lazuli abluti,
ſandarachæ, croci, nucis muſcatæ, ariſtolochiæ
lõgæ, ſeminis portulacæ, ſeminis apĳ, coriandri,
ſetæ crudæ inciſæ, omniū ana unc. i. & s. maceris,

ſauſel, galliæ, omniũ añ. iiij. ℥. unius, muſci. ℨ. ij. te- A rantur, & cribellentur, & lenianẽ cũ duab. ℥. olei amygdal. & cõficiãtur cũ melle de fauis, poſtquã aufertur ſpuma eius. & ſumatur ex eo omni die ℥. ij. hoc enim ſtat loco confectionũ magnarũ cum medicinæ ſpeciales ſint uelocioris iuuamẽti alijs medicinis, propter ſuſceptionem à natura.

Ad torturã, inclinationẽ, & ſpaſmũ in facie.

Et compoſui hãc medicinam puero paruo, cui acciderat tortura, & inclinatio, & ſpaſmus in facie ſua, à caſu uirtutis mouentis lacertos, exeũtis à uentriculis cerebri.

Medicina ad ſpaſmũ & inclinationẽ faciei.

℞. calaminthes ro. cinnamomi, zedoariæ, gariofil. omnium ana aur. i. ſandal. xyloaloes, amborum ana ℨ. i. muſci ℨ. s. terantur, & cribellentur, & B lenientur oleo balſami. & conficiãtur cum melle deſpumato. & bibatur ex eo omni mane quarta ℨ. i. uſque ad ℨ. unam cum ſyrupo de calaminthe, cum quo ſigillatur liber iſte. iuuatus eſt ergo ea uſq; ad hebdomadem.

Odoramentũ conferens ſpaſmo & torturæ.

Odoramẽtum quod eſt caputpurgium, ſpaſmo conferens, & inclinationi quæ dicitur uentoſitas torturæ. & ipſum confert ſtatim.

Caputpurgium ad torturam.

℞. caſtorij, doronici, been al. & ru. condiſi, opopanac. abrengi, ſpicæ, baurach, omnium ana partem unã. terantur, & cribellentur, & aromatizentur cum muſco, & fit ſternutatio cum ipſo.

Syrupus acetoſus, quo conſeruatur ſanitas corporis.

Syrupus acetoſus purus, quo cõſeruatẽ ſanitas. ℞. aceti albi libras x. mellis deſpumati libras x. rob libras decem. decoquantur omnia donec fiat cis ſpiſſitudo mellis. hoc eſt enim ultimum.

Syrupus de calaminthe, cuius deſcriptionem conditionauimus in fine libri qui eſt iuuatiuus ſpaſmo, & alijs pluribus.

Syrupus de calaminthe, cuius deſcriptionem cõditionauimus in fine libri. q eſt iuuatiuus ſpaſmo accidẽti pueris, & decrepitis, & medijs, & hydropicis, & aſthmaticis, & anhelitui dilatationis, & ægritudinib. phlegmaticis, & melãcholicis. & eſt glorioſioris quãtitatis medicinis omnibus in hoc modo. Cuius ꝑmiſtio ℞. calaminthes fluuialis, calaminthes mõtanæ, uenarũ radicem liquiritię, radicis ſquinãti, radic. endiuiæ, radicis ſcariolæ, B radic. lilij cœleſtis, polij, centaureæ, omniũ ana iiij. libræ unius. contundantur, & decoquãtur cũ uiginti libris aquæ, donec conſumantur duæ tertiæ, & remaneat tertia. & fricetur manibus, & coletur. & ſumatur pãnus lenis, et ponatur in eo ſpicæ Indæ & Romanæ, & rauediſeni, croci, maſtiches, ſquinãti, gariofil. electorũ, nucis muſcatæ, cyperi, arakieri, cubebæ, omniũ ana aur. i. terãtur & ponãtur in panno prępararo ad modũ burſæ, & ligentur ligamento mollificato. & decoquãtur cum eo quod clarificatur ex aqua. & ſit ſicut aqua mellis deſpumati. & ſit medietas eius de rob. & decoquatur donec fiat ſpiſſitudo. & coletur, & reponatur. & adminiſtretur quando neceſſe fuerit ad omne quod narrauimus. Inquit Hunayn filius C Iſaac. Iſtud eſt quod inuenimus ex libro religioſorum Galeni. & eſt glorioſioris benedictiõis quàm libri eius alij, & iuuamenti. quòd ſi acciderit alius liber ab ipſo, transferam ipſum.

CL· GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE MEDICINIS EXPERTIS, CVI

titulus eſt medicinalis experimentatio.

GNIS qui de cœlo deſcẽdit ſuper altare, combuſſit libros regis. & cum his combuſſit plurimos libros medicorũ. Mihi autem combuſſit plurimos libros. quorum quidam erant completi, & quidam quos inceperam D componere. & non doleo de illis libris, quantum de quibuſdam experimentis medicinę quę erant ibi. quæ acquiſiueram à quibuſdam bonis uiris experimentatoribus: & forte pro uno experimẽto acquiſito dabam multa bona experimenta, & forte dabam pecuniam. Et ſcio unum qui curabat lapidem in ueſica perfecta curatione, & hoc in multis hominibus. & lucrabatur infinitam pecuniam per hoc: & ſolummodo per hanc medicinam acquiſiuerat ſibi nomen optimi philoſophi. Et ſcio alium qui curabat ficum in ano perfecte. & lucrabatur infinitam pecuniam, & aliquem docere nolebat. Et ſcio alium qui curabat morſum rabidi canis perfecte, & alij medici uocabant Bezar, id eſt à morte liberantem. Et forte medicus ex iſtis medicinis poterit cõgregare multa. Et bonus medicus ex Græcis, quando ſciuit aliquem hominem ſcire aliquod experimentum, tribuit illi magnam pecuniam ut ab eo doceretur. Et Thamor de regione Æthiopia, qui fuit ex bonis experimentatoribus, habebat bona experimenta experta. quæ ſic cuſtodiebat, quòd nullus in tempore uitæ ſuæ potuit ea habere: & poſtquam mortuus fuit, peruenerunt illæ medicinæ in manu Satyriorum, qui per ea, mirabilia faciebant: & exaltauit eis nomẽ inter medicos. Et nos non laudamus hominem ignorantem artem ut habeat has: quoniam uellet prodeſſe forte, & nocebit. Et propter hoc oportet hominem ſcire complexiones, cauſas, & accidentia, ut cognoſcat ægritudines, & earum accidentia. quoniam qui ignorat hæc, non eſt ſecurus quin noceat plurimum, & pro maiore parte. Et ſi aliquãdo pro-

deris

derit etiam, hoc erit ex fortuna. Et fortaſſis eſt ali-
qua medicina, compoſita ex magna ſcientia ex-
perti uiri, aut ad fluxum uentris, aut colicam paſ-
ſionem, aut ad ſedandum dolores, aut ad alias æ-
gritudines: & quoniam utetur illa medicina non
in ſuo tẽpore, nec in ſuo loco, ideo nocebit. uer-
bigratia, ponatur quòd aliquis patiatur fluxum
uentris iamdiu, donec corpus extenuetur, aut ex
humore qui alterat cibum, aut ex frigore interio-
rum membrorum ita, quòd non attrahãt cibum,
aut ex debilitate cyſteos fellis in attrahendo cho
leram, ita quòd cholera impellitur ad inteſtina,
& facit fluxum, aut ex apoſtemate duro, ex gene
re apoſtematum melancholicorum, in concaui-
tate hepatis ita, quòd cibus non poteſt peruenire
ad ipſum, ſed ad inteſtinum facit fluxum uentris,
uideretur tibi quòd cura ſit eadem, tamen nõ eſt.
Ego autem dico, quòd medicina experta lauda-
ta, quando uſurpata fuerit ubi non conuenit, cum
eo quòd non prodeſt, etiã nocet. Quare nos lau-
damus medicos altarium, qui curant cum cibis ſa
crificiorum: quoniam error uelociter corrigitur.
error autem medicinæ, forte ducit ad mortem.
quare oportet ut medicus conſideret complexio
nes & curationes conſideratione perfecta. Et
ego compoſui hunc librum ex medicinis exper-
tis, quas ego probaui, & acquiſiui ex bonis medi
cis, & magnæ ſolicitudinis. Et non ponam in hoc
libro id quod notum eſt iam medicis ſicut hie-
ræ, opiatæ, & tyriaca, & aliæ medicinæ quę ſunt
notæ omnibus hominibus. & non ponam in eo
niſi medicinas quas ferè omnes ignorant. hunc
etiam librum fecimus unius tractatus. Et ſi acci-
dat poſtea quòd experiar aliquas medicinas,
ſcribam eas.

Prima cõpoſitio ex eis eſt medicina quam ac-
cepi ab Aſtorone experimentatore, qui erat de
ciuitate Tereſte. & curabat cum ipſa febres anti-
quas, & ualet ad complexionem corruptam, &
aperit uenas, & prouocat urinam, & adiuuat di-
geſtionem. cuius hæc eſt confectio. Recipe cinna
momi ʒ.i. ſpicæ nardi ʒ.ij. xyloaloes ʒ.i. & s. ma-
ſtiches ʒ.i. aniſi ʒ.ij. ſpatanæ, gariofilorum, ana ʒ.
s. Conficiantur cum melle optimo, & accipe ex
eo quãtum auellana una, cum aqua calida. & qui
eſt frigidæ complexionis, & habet oppilationes,
cum aqua fœniculi & aniſi. Et iſte Aſtoron, quan
do aliquis patiebatur dolorem acutum, coquebat
chamæmelum, & dabat aquam ad bibendum, &
curabatur. & nos experti ſumus multoties, & in-
uenimus eſſe uerum. & experti fuimus medicinã
primam ſæpe, & non fefellit ex eis quę nominata
ſunt in laude. & teſtificatur hoc ratio ex compo-
ſitione eius: quoniam cinnamomum contra ope-
ratur putrefactioni, illi autẽ eſt bonus odor. qua-
re confert membris interioribus, & ſubtiliat. &
ſpica nardi habet bonum odorem, & ſtypticita-
tem, & operatio eius eſt quaſi propinqua opera-
tioni cinnamomi: ſed cinnamomum eſt ſubtilius.
lignum aloes cum eo quòd ualet ad hoc quod ua-

A let cinnamomum, eſt utiliſſimum ad frigiditatem
ſtomachi, purgans id quod eſt in humiditatib. per
mirabilem eius proprietatem. & maſtiche dol. ſe-
dat in ſtomacho, & digerit humi. aniſum prouo-
cat urinam, & aperit oppil. eſt enim ualde ſubti-
le. & liquefacit ſuperfluitates. & facit dol. quieſcẽ
re. ſpatana aperit oppilationes, & ualet ſpleni uti-
litate magna. gariofili deſiccant humiditates ex-
traneas, & confortant membra interiora. & da-
bat ad potãdum aquam in qua decocta fuerat ra-
dix iridis, patientibus oppilationem craſſam, &
prima hora curabantur. Et ego dico ꝙ decoctio
abſinthij, & centaureæ minoris faciunt hæc. ſed
radix iridis fortius operatur. Alia medicina quã
accepi ab aduena Aegyptiaco, qua curabat oppi
B lationes antiquas, & febres, et aſthma antiquum.
& non eſt ei ſimilis, & iſte aduena acceperat ab
uno medicorũ altarium. Cuius hęc eſt confectio.
Recipe radic. iridis, ariſtolo. lõgæ, & ro. ſucci ma
rubij, ana ʒ.iiij. ſucci gafit, myrrhæ, chamædryos,
& camphoræ, ana ʒ.i, ſpicæ nardi, ſpatanæ, ana ʒ.
ij. grana balſami, ligni aloes, ana ʒ.ij. & s. pulueri-
zentur, & conficiãtur cum ſyrupo mel. qui fit ſe-
cundum hunc modum. Recipe gar. cinna. carda.
myrrhæ, ana ʒ.i. & s. liga has medicinas in panno
raro, & pone in i. lib. aquę die & nocte. deinde co
la, & colaturæ admiſce lib. i. mellis boni, & coque
ſuper prunas ſine fumo & flamma, coque donec
fiat ſyrupus: poſtea confice cum oleo alias medici
nas, & ſerua. & da ex eo in ægritudinibus quas di
C ximus, in modum auellanæ uel caſtaneę. hoc ele-
ctuarium eſt de melioribus medicinis quas uidi-
mus. Et uidi hunc medicũ curare multas ægritu-
dines per medicinas ſimplices. & ex eis quas da-
bat eſt ʒ.i. ariſtolo. ro. aſthmatico. & dabat deco-
ctionem epithy. epileptico ex melancholia. & ac-
cipiebat ʒ.i. ex eo & ponebat in aqua calida per
noctem. mane colabat, & apponebat à ſexta par-
te ʒ. ſcammoniæ, uſq; ad octauã partem ʒ. nos ali
quando addimus agarici ʒ.i. et dabat ad bibendũ
decoctionem agar. cõtra dolorẽ capitis. et dabat
ammoniacũ cõtra dolorem iuncturarũ ex humo-
re craſſo. & ſępe curabat taliter. Ego autem ſem-
per ſoleo dare de ſucco marubij & ſtœchados, mi
ſtis cum aqua in qua decoctum fuerit marubiũ ui
D ride & chamædryos. & dabã aſthmatico. & ex eo
ſanaui multos. Aliud medicamen quod accepi ab
aduena, cui nõ eſt ſimile. ualet epilepticis, & anhe
loſis, & tuſſiẽtibus. & eſt expertiſſimum ad epile-
pſiam ℞. hyſſopi ſicci, ireos, myrrhę, piperis nigri
& lon. carda. ſed in loco eius ponit naſtur. et ca-
rui, ana ʒ.ij. ſpicę nardi, coſti, ammeos, ana ʒ.i. con
fice cum aqua in qua decoctum ſit ſquinan. & ſi
uolueris ꝙ purget, cum melle cõfice. & da ex eo
tantũ à ʒ.i. uſq; ad iij. & ultimũ eſt ad hoc. Et dica
mus decoctiones quas probauimus, & lucrati ſu-
mus ab iſto medico. decoctio ſquinãti, & granorũ
balſami, quãdo biberit ex ea epilepticus, et qui ha
bet hu. craſſos, quotidie, confert ei. Aqua in qua
decocta eſt aſſa, quãdo biberit triſtans curabitur.

Decoctio agarici, quam ſi quis biberit qui habet dolorem antiquū capitis, ſanabitur. Decoctio carui, & ſeminis apij, prouocat urinā & mēſtrua fortiter, & ſubtiliat humores craſſos. Decoctio centaureę curat iſchiadē. Decoctio corticis fiſtici cōfortat ſtomachū, & mundificat canales pulmonis & hepatis. Decoctio aſari prouocat urinā, & mēſtrua fortiter. Decoctio maſtiches cōfortat ſtomachum debilē ualde. Iſtas ergo decoctiones accepimus ab aduena Aegyptio expertas. & probauimus eas, & inuenimꝰ eſſe ueras. Medicamē quod accepi à quodam ſene, curat ſplenem durum. Et ſi poſitū fuerit ſuper ſcrophulas, diſſoluit. & eſt ſublime ualde. ℞. ammoniaci ʒ. iiij. diſſoluatur in ſucco chamęmeli, aut in ſucco anethi, aut in decoctione floris cbamæmeli. & miſce cum eodē rad. capparis. conficiantur, & da ad bibendū ʒ. ij. cum decoctione carui. Medicamen expertum, quod habui & accepi à quodam uiro experimētatore, ualens ad ſplenem. Recipe ſcolopendriæ, grana balſami, grana tamariſci, rubiæ ana ʒ. ij. confice cum melle. & dentur ex eo ʒ. iij. & poſtea bibat acetum in quo cocta fuit ſpatana, id eſt acorus: ita quòd de ſpatana ʒ. ij. mittantur in octo ʒ. aceti. & coque uſq; ad iiij. ʒ. Medicamen quod accepi ab eo etiā, & ualet ſtomacho frigido. prouocat urinam. aperit oppilationes. & eſt minus forte. Recipe cinnamomi ʒ. i. folij, corticis fiſtici, cardamomi, abſinthij, agarici, ſquinātí, granorū balſami añ. ʒ. ij. ſucci ſtœchados, ſeminis fœniculi, aniſi, aſari ana ʒ. iiij. myrrhæ, ariſtolochiæ rotūdæ, radic. iridis, maſtiches, ana ʒ. ſ. confice cum melle bono. & ſume ʒ. ij. cum aqua in qua decoctum ſit aſarū & ſemen fœniculi. Aliud medicamen quod recepi Agargeo confortat membra frigida. & ualet ſpaſmo, & mortificationi membrorū, & generaliter omnibus paſsionib. cerebri frigidis, & neruorum ℞. agarici, ammoniaci, ſucci ſtœchados, piperis triū generū, ſquinanti, carui, añ. ʒ. ij. caſtorij, aſari, ſcyllæ aſſatæ ana ʒ. ſ. radic. iridis, & maſtiches, & ſeminis apij, añ. ʒ. s. ſpatanæ, ſcordium, zingiberis añ. drach. ſ. & s. confice cum melle bono. & ſumat ex eo drach. ij. cū aqua calida: & iſte Agargeus fuit de ſapiētibus qui fuerint tempore ſuo. & erat qui habebat unam medicinam, quam neminem docere uolebat: dabat enim eam habētibus fortem dolorem. & ſtatim prouocabat urinā, & uentoſitatē expellebat. ita ꝙ mox auferebatur dolor. Cuius confectio hæc eſt. Recipe iridis, chamædryos, ſeminis fœniculi, aniſi, apij, aſari, ana ʒ. ij. cinnamomi, zingiberis, carui, †foliorum chamæmeli, ana ʒ. i. ſucci ſtœchados, gentianæ, marubij, ana ʒ. ij. puluerizentur, & conficiantur cum decoctione aſari, ſquinanti, ſeminis fœniculi. fac pilulas ʒ. i. et da cum aqua in qua decoquitur flos chamæmeli. hæc etiā medicina eſt fortis ualde. & non eſt ei ſimilis in prouocando urinam, & ſubtiliando humores, & aperit oppilationes. & ſtomachum frigidum temperat & confortat. Aliud medicamen quod accepi ab eo. & ualet ad febres compoſi-

diūs florum

A tas. & digerit humores crudos ℞. ſeminis apij, ſeminis fœniculi, radicis iridis, ariſtolochiæ longæ & rotundæ, ſol. cbamæpityos, meu, phu, añ. cōfice cum oxymelite ſcyllæ. & ſumat ex eo cū aqua calida in qua decoquitur ſemen apij. Aliud ad febres cōpoſitas & chronicas expertū, & iam probaui multoties. ℞. aſſæ fœtidæ bonæ, piperis nigri & longi, et ſeminis apij, aniſi, fœniculi, puluerizentur, & conficiantur cum uino antiquo. & da de eo cum aqua decoctionis fœniculi. Aliud expertum prouocans urinam. ℞. aſari, ſeminis fœniculi, rubiæ, coſti, ana ʒ. ſ. ſatureiæ, hyſſopi ſicci, añ. ʒ. ij. puluerizentur, & formentur pilulæ. & detur ex eis ʒ. i. cum aqua decoctionis fœniculi & aniſi. Aliud ad puncturas ſcorpionis. ℞. aſſæ fœtidæ,

B ſcorodon, centaureæ minoris, ana ʒ. ij. ſeminis rutæ, caſtorij, añ. ʒ. iiij. puluerizentur, & conficiātur cum uino antiquo. Experimētum probatū quod laxat humores uiſcoſos. & eſt optimū cōtra iſchiadem. & eſt de experimentis Irini Romani. ℞. ſatureię, maſtiches, radi. ireos, ſucci ſtœchados, zurungem ana ʒ. i. agarici, turbith, ana ʒ. iiij. conficiantur cum ſucco fœniculi, fac pilulas. & da ſecundum uirtutem patientis. Aliud conſtipās naturam aroſtrocamet, ualens ad fluxum uentris, quando fit ex debilitate uirtutis retentiuæ. cōfortat inteſtina & membra interiora ℞. ro. pul. granorum myrtæ, ſumac, luti armenici, ana conficiātur cum ſucco plantaginis, & fac pilulas ʒ. ij. & da cū aqua decoctionis granorum myrtæ. Aliud ualēs

C ad fluxum ex debilitate hepatis. & eſt expertum. ℞. ligni al. roſ. ſpicæ nardi, cinnamomi, berberis, ana ʒ. ij. laccæ, rhu barbari, gariofil. ana ʒ. s. conficiantur cum aqua decoctionis roſarum. & da ʒ. ij. Aliud, & eſt ad fluxum prouenientē ex cauſa frigiditatis membrorum. & iſte modus fluxus quando accidit, uix ſeparatur. & iſta medicina eſt nimis utilis ad hoc. ℞. cinnamomi, ligni al. gariofilorum, aniſi, carui, chamædryos, ariſtolochię rotundæ, ſpatanæ, ana ʒ. i. puluerizentur, & conficiantur cum aqua decoctionis ligni al. Medicamen aliud quod accepi ab Acoſtror, qui fuit ſocius Aſtrocani: & uocabat ipſum electuarium ligni al. & non eſt ei ſimile. & iam probaui eum ſæpe, & ualet ad debilitatem membrorū interiorum. et

D ad fluxum hepatis, & aperit cannales, & ſubtiliat humores, & confortat hepar ualde. ℞. rhu barbari, laccæ, ſpicæ nardi, aſari, chamæpityos, galangæ, gariofil. aniſi, ana ʒ. iiij. roſ. maioranæ. maſtiches, granorum balſami, phu, meu, ana ʒ. ſ. ſquinanti, drach. i. & s. ligni aloes, chamædryos, ſucci ſtœchados, ana drach. i. conficiantur cum aqua decoctionis ligni aloes, & ſpicæ nardi. poſtea miſce mel quod ſufficit, & malaxa. & ſume ex eo ʒ. ij. uel iij. cum aqua decoctionis ligni aloes & ſpicæ nardi. & hæc medicina eſt de nobiliorib. medicinis ad ea quę diximus. quoniam prouocat urinam, & confortat membrū, & aperit canales, & ualet ad lapidem. & iſte Acaſtror dabat ad potandum decoctionem chamæmeli ei qui patiebatur

dolorem

dolorem fortem ex frigida cauſa. & ponebat patientem in balneo eiuſdem herbæ. & dabat decoctionem utriuſq; ariſtol. aſthmatic. & ad prouocationem menſtruorum. & dabat ſacharum roſ. habentibus flammam in ſtomacho. Medicinę breues quibus utebatur Caſſon, qui erat ex Armenia anteriori. & fuerũt expertæ, & bonæ inuẽtę ſunt. Medicamen ualens ad morſum ſcorpionis. Recipe aſſæ fœtidæ, galbani. conficiantur cũ decoctione ſcordij, & ariſtoloch. ro. & accipe ex eo auellanam cum aqua calida. Medicamẽ ualens aſthmaticis. Recipe marubij, ariſtolo. añ. drach. duas, laccæ drach. iij. cõficiantur cum melle. & da ʒ. iij. Aliud ſubtilians humores. & ualet contra putrefactionem. Recipe ſpicæ nardi, cinnamomi, gariofil. ariſtolochiæ longæ. conficiantur cum uino odorifero, aut cum aqua decoctiõis ariſtolochiæ rotundæ, & gafit. Aliud ualens ad hepar, & canales eius. & extenuat pingues homines. Recipe ariſtolochiæ ro. laccæ, rhu barbari, ſpicæ nardi, ana drach. iij. conficiantur cum melle. & da drach. ij. Medicamen prouocans urinam fortiter. & eſt ualde bonum cõtra fe. phlegmaticas & melancholicas. Recipe caſſiæ, laccæ, aniſi, apij, ana. conficiantur cum melle, & da drach. iiij. cum aqua calida in qua coctum fuerit aniſum. Medicamen diſſoluens naturam cito. & diſſoluẽs uentoſitates. Recipe maſtiches, aniſi, zingiberis, ana drach. i. turbith drach. iij. puluerizentur, & conficiantur cum melle bono. & da drach. ij. Aliud huiuſmodi expertũ. Recipe turbith, agarici ana drach. i. maſtiches, aniſi, ana drach. i. & s. conficiantur cum melle. & da drach. iij. Aliud purgãs choleram. & datur in qualibet hora. & diſſoluit cito. accipe ſcammoniæ, drach. ij. mitte in coctano, & aſſa ſub cinere calido. poſtea extrahe, & mitte cum ſcammonia in cydonio drach. i. maſtiches, poſtea pinſe, & fac trochiſcos à ʒ. i. uſq; ad iij. & da i. iſtæ ergo ſunt medicinæ confectæ, & ſunt ualde bonæ, & expertæ.

De medicinis Catilinæ.

Medicinæ Catilinæ qui fuit medicus Lithois regis. Medicamen expertũ ualens hydropi diſſoluens uentoſitates craſſas. & confortãs ſtomachum debilem: & eſt ſicut bezahar ad has ægritudines quas diximus. Recipe aniſi, iridis, laccę, ſpicæ nardi, ligni al. gariofi. agarici, ana drach. iij. carui, hermel, fœniculi, ana drach. ij. ariſtolochiæ lon. & rotundæ, centaureæ minoris, ſatureię, ammeos, myrrhæ, origani, ana drach. iiij. maſtiches ro. ana drach. viij. rhu barbari, gentianæ ana ʒ. v. ſquinanti, †myrtæ ſiccæ, ana drach. vi. conficiantur cum melle bono. & ſume ʒ. ij. uſq; ad iij. cum aqua decoctionis carui & ariſtolo. & hæc medicina eſt nobilis ad ea quæ diximus. & eius compoſitio hoc oſtendit. Electuarium expertum ualens fe. antiquis. & uentoſitatibus craſſis. & purgat urinam. ℞. floris chamæmeli, aniſi, laccę, ariſtolo. rotun. ana drach. iiij. maſtiches, drach. i. roſ. ʒ. ij. rubiæ drach. i. conficiantur cum melle, & utere.

[aliàs menta]

A Aliud. ℞. floris chamæmeli, aniſi, rubiæ, fœniculi, aſari; ana conficiantur cum melle. & ſume ex ea drach. ij. cum aqua decoctionis aniſi. Aliud prouocans urinam. ℞. aſari, rubiæ, ſeminis cucumeris & cymini, ſeminis apij, ana conficiantur cũ ſyrupo facto ex marubio & melle. Medicamen expertum ualde hydropi, diſſoluit enim inflationem. Recipe iridis, ariſtolo. agarici, ana conficiantur cum ſyrupo facto ex aſaro, carpobal. & melle, & ſumat drach. ij. cum decoctione fœniculi. Aliud prouocans urinam. ℞. amygdal. dulcium, ſeminis cucumeris, aſari, ariſtolochiæ longæ, ana drach. i. conficiantur cum aqua decoctionis rubiæ. & detur cum aqua decoctionis fœniculi & apij. Aliud ad hydropem & aſthma. ℞.
B iridis, ſucci marubij, ariſtolochię longæ & rotundæ, laccæ, añ. conficiantur cum decoctione iridis. & detur cum aqua calida decoctionis gentianæ. Aliud prouocans urinam. Accipe ſaliuncæ, ſeminis cucumeris, †laccæ rubræ, ana confice cum melle, & detur ex eo ʒ. iij. Aliud cõfortans hepar confortatione magna. & ualet cõplexioni frigidæ & humidę. & eſt mirabile. ℞. rhu barbari, laccæ, gariofil. ligni aloes, roſ. rubię añ. cõficiãtur cum aqua decoctionis corticis fiſtici & gafit. & dentur drachmæ duæ ex eo cum aqua decoctionis ariſtolo. †roſa. & gafit. Aliud expertũ ad ſplenem. ℞. ſcolopen. ammoniaci, radicis capparis, añ. cõfice cum melle & aceto. & dentur ex eo drach. iij. cum decoctione ariſtolochiæ rotundę.

[aliàs laſuta] [aliàs rotunda]

C Aliud ualens contra lapides. ℞. ſanguinis hirci ſicci, lapidis iudaici, ſaliuncæ, lapidis qui inuenitur in cyſti fellis uaccæ, aſari, amygdalarum amararum, ſeminis cucum. bdelij, coſti, añ. conficiantur cum aqua & melle, in quibus ſunt decocta rubia & coſtum. & dentur drach. ij. cum aqua decoctionis aſari & floris chamęmeli. Aliud expertum contra lapidem renum. ℞. ſanguinis hirci ſicci, lapidis citrini qui inuenitur in cyſti fellis uaccę, fœniculi, ſaliuncę, amygd. amararum, ana confice cũ uino antiquo, uel aqua decoctionis radicum apij & fœniculi. forma trochiſcos unius drachmę. Et da i. cum ſyrupo de ſaliunca.

Medicinę Socionis. Iſte fuit maximus medicorum Græcorum, qui habebat experimẽta plu-
D rima in fine nobilitatis quę nos acquiſiuimus à diſcipulis eius, ſcilicet Teranoz & Hargemez & Harcoz. medicamen magnę nobilitatis & utilitatis, laxans & diſſoluens craſſas uentoſitates, & non eſt ei ſimile, quod etiam iam probauimus. Accipe agarici ʒ. iij. ellebori nigri ʒ. ij. & s. maſtiches ʒ. x. folij, ligni aloes, aſari, radicis iridis, turbith, ſquinanti añ. drach. ij. aniſi, carui, fœniculi, ammoniaci, ana drach. i. ſcyllę aſſatę ʒ. quatuor. roſarum ʒ. vi. ſcammonię ʒ. i. confice cum melle bono, & da de eo quaſi auellanę pondus. Decoctio purgans matrices mulierum, & diſſoluẽs uentoſitates, & prouocans menſtrua. Recipe florum ammeos, harmel, aſari, florum chamęmeli, fœniculi, gentianæ, ſpicæ nardi, ſquinanti, cha-

mępityos, chamędryos, aniſi, rubię, añ. ʒ.x. coquã A
tur in iij. lib. aquę donec remaneat lib. una. deinde
amoueatur ab igne, & diſſoluatur in eadem aqua
calida ʒ.i. ammoniaci, & detur de eo, quoniã eſt
mirabile. Decoctio ualens nimis in declinatio-
ne febris quotidianæ. ℞. gentianę, radicis apij,
radicis fœniculi, rubię, agarici, turbith, aſari, roſa
rum, ſpicæ nardi, añ. ʒ.i. ponãtur in caldario cum
tribus libris aquę, & coquãtur ſuper ignẽ leuem
ſine fumo & flãma, donec remaneat lib. i. & ſolua
tur in ea calida ʒ.i. laccę, & utatur. Aliud prouo-
cans urinã cito. ℞. phu, rubię. terãtur, & dẽtur
ex eis ʒ.ij. & s. cũ aqua decoctionis hyſſopi, & ſa-
tureię calida. Aliud diſſoluẽs omnes durities.
curat & duritiẽ ſplenis, & ſcrophulas. ℞. draga
ganti, floris chamæmeli, & pic. liquidę, ammonia B
ci, medullæ cruris uituli, galbani, añ. conterãtur,
& diſſoluatur ammoniacũ in aceto antiquo. lique
fiat medulla & pix, & cõficiãtur pulueres, & mi-
ſceãtur, & ſuper locum ponantur. Aliud huiuſ-
modi. Accipe foliorũ capparis, ammoniaci, gal
bani, capillorum ueneris, floris chamæmeli, me-
dullæ cruris ceruini, ana. conficiantur, & ponan-
tur ſuper locũ durum. Aliud quod cito laxat &
diſſoluit inflationem, & prouocat urinã, & ualet
hydropicis. ℞. turbit, agarici, fœniculi, aniſi, añ.
ʒ.i. ſcammonię octauam partem ʒ.i. radicis iridis,
laccæ, ſpinæ romanę, rubiæ, phu, ana ʒ.i. & s. con-
ficiantur cum ſyrupo facto cum melle, hyſſopo,
origano, & ſatureia, & utatur. Aliud ualde bo-
num, ſubtilians humores, bonum contra aſthma, C
& laxat humorem uiſcoſum. ℞. ariſtolochię ro
tundæ, rhu barbari, ſucci marubij, laccæ, turbith,
ana drach. i. maſtiches drach. ij. agarici ʒ. unã. con
ficiantur cum ſyrupo facto ex melle & marubio,
& utatur. Aliud ualde bonũ, & dicitur electua-
rium iridis. & eſt multarũ utilitatum, & eſt ualde
mirabile contra hydrop. & contra debilitatẽ he-
patis. & prouocat urinã & menſtrua. & laxat hu-
mores diuerſos. ℞. ariſtoloch. rotun. laccæ, ſqui
nan. marubij, ana ʒ.iij. ligni aloes, roſarum ana ʒ.
iiij. agarici drach. viij. radicis iridis ℥.i. confician-
tur cum bono melle. & detur ſecundũ uirtutem
cum aqua decoctionis ſpatanæ & ſatureię. Aliud
electuarium, & dicitur electuarium rhu barbari.
& confortat hepar, & eſt nimis expertum, & nos D
iam probauimus ipſum ſæpe. Recipe ariſtolo-
chiæ rotundæ, ligni aloes, laccæ, ſpicæ nardi, fo-
lij, roſarum, ana drach. x. rhu barbari ʒ.xx. confi-
ciantur cum ſyrupo facto ex melle. & detur ex eo
quaſi auellana cum aqua calida decoctionis folij
& gariofilorum. eſt enim optimum in conforta-
tione hepatis, & omnium membrorum interio-
rum. Aliud electuariũ ariſtolochiæ ad remouen-
dum typum in febribus chronicis. Recipe aſſæ
fœtidæ, zingiberis, folij, chamæmeli, piperis ni-
gri & longi, centaureæ, harmel, ana ʒ.i. ariſtolo-
chiæ rotundæ, ad pondus omnium. Confician-
tur cum ſyrupo facto ex melle, & ariſtolo. & uta
tur ſecundum uirtutem patientis à ʒ.i. uſque ad

A drach. ij. Aliud diſſoluens uentoſitates. Reci-
pe aſſæ fœtidæ, rutæ, ſatureię, caſtorij, ana ʒ.ij. ani
ſi, fœniculi, ana ʒ.i. conficiantur cum melle. & uta
tur cum uino puro. Aliud diſſoluens uentoſita
tes, & prouocans urinam fortiter & menſtrua.
Accipe aniſi, laccæ, ariſtolochiæ rotundæ, rubię,
gentianæ, meu, phu, ſpicæ nardi, coſti. confician-
tur cum melle. & dentur ex eo ʒ.iij. cum aqua cali
da decoctionis fœniculi.

De medicinis Azariconis philoſophi.

Medicinæ Azariconis. Iſte uir quãuis non ha
buerit nomen inter medicos, recepi tamen ab eo
quatuor medicinas nimiũ expertas. Primũ medi
camen ualet ad fe. chronicas, quæ fiunt ex humo
re craſſo, & aufert typum, & ſoluit uentoſitates,
B & laxat humorem uiſcoſum, & ualet paralyſi.
℞. iridis ʒ. decẽ, piperis nigri & longi & albi, aſſę
fœtidæ, ſcordij, caſtorij, folij, ſeminis rutæ, aſa-
ri, ammoniaci, galbani, ſatureiæ, ſanguinis anſe-
ris ſicci, ſagapeni, xylobalſ. carpobal. ana ʒ.s. ſpi-
cæ nardi, croci, ana ʒ. iij. chamæpityos, chamæ-
dryos, ammeos, mentæ, maioranæ, foliorũ rubi
agreſtis, carui, gariofil. ligni aloes, cinnamomi,
aniſi, ana ʒ.iij. turbith, ad pondus omniũ, agarici
ʒ.x. terantur & confice cum ſyrupo facto ex mel-
le, & detur ex eo ʒ.i. & s. cum aqua calida deco-
ctionis gentianæ & aſari. iſtud enim medicamen
eſt ualde expertum contra infirmitates frigidas
iuncturarum, & aſthma, & dolores frigidos, &
diſſoluit uẽtoſitates, & ſæpe probauimus ipſum.
C Medicamen confortans membra interiora, & eſt
ualde bonum ad fluxum chronicum, & confor-
tat ſtomachum, & aufert uomitũ. Recipe nuc.
cypreſſi, ligni aloes, tamariſci, ana ʒ.iiij. roſarum,
maſtiches, laccæ, cinnamomi, ana ʒ.ij. cõfice cum
aqua decoctionis rubię & myrtę. & da cum aqua
decoctionis cypreſſi. Tertium medicamen ua-
let ad lapidem renum & ueſicæ, & aperit oppila-
tiones, & expellit fæces per urinam. & eſt exper-
tum. ℞. capilli ueneris, cineris ſcorpionis, gen-
tianæ, uitri adusti, lapidis iudaici, ſeminis cucu-
me. & cucurbi. aniſi, radicis lilij cœleſtis. pulueri-
zentur, & conficiãtur cum aqua decoctionis cha
mæmeli uel meliſo. & melle. & ſumatur cum de-
coctione agarici. Quartũ medicamen ualet hy
D dropic. & frigiditati hepatis, & citrino colori.
℞. agarici, lilij cœleſtis, laccę, ariſtolo. lo. & rotun.
ſucci ſtœchados, ſucci marubij, olibani, phu, cha-
mædryos, chamæpityos, cinnamomi, ana drach.
ij. folij, gariofil. ana drach. v. rhu barbari, aniſi, añ.
ʒ.iij. ligni aloes, ad pondus omniũ. pulueriʒẽtur,
& conficiantur cũ melle. & dentur ex eo ʒ.iij.

De medicinis Gereonis.

Medicinæ Gereonis Gręci. ab iſto uiro habui-
mus xi. medicinas expertas ad diuerſas ęgritudi-
nes, quas nos ꝓbauimus, & inuenimus ipſas eſſe
mirabiles. Primũ medicamen ualet ad infirmita
tem ſtomachi frigidi, & cõfortat ipſum, & eſt ni-
mis mirabilis. Recipe trium piperum, ſpicæ
nardi, zingiberis, ro. añ. ʒ.x. ligni aloes, ad põdus
omnium

omnium. confice cum melle. & da cum decoctione ammeos, & mentæ, & gariofil. Secundũ ualet ad dolorem fortem. & iam probauimus ipſum.

℞. floris chamæmeli, ſquinãti, cẽtaureę, ariſto. rot. confice cũ melle. & da ʒ. iiij. cum aqua calida.

Tertiũ huiuſmodi eſt. ſed pręcedẽs ſecurius eſt.

℞. croci, ſpicæ nardi, opij thebaici, ana ʒ. ij. chamæmeli ʒ. ij. confice cũ melle. & da ʒ. s. cũ aqua calida. Quartũ huiuſmodi. & eſt mirabile. ℞. ſucci coronæ regiæ, chamæmeli quãdo fuerit uiridis añ. ʒ. iiij. Et ſi iſtę herbæ nõ fuerint inuẽtę uirides, accipe earũ decoctiões, & pone octauam partẽ ʒ. croci, & ſquinãti ʒ. iij. & bulliãt uſq; ad medietatẽ. & da bibendam colaturam. Quintum ualet ad dolorem ex oppilatione. ℞. radicis lilij cœleſtis, agarici, ana ʒ. iiij. ariſtolo. lon. & ro. chamæpi. ana drach. v. coquantur, & ponãtur in lib. iij. aquæ & bulliant ſuper ignem leuem, donec remaneat lib. i. & appone laccæ ʒ. i. & s. & da bibẽdum tepidũ.

Sextum diſſoluit uẽtoſitates. & ualet colicę ex uentoſitate. ℞. cymi. fœnicu. carui, aniſi, ana. terantur, & conficiantur cum ſyrupo facto ex melle & ammi & ſatureia & origano. & ſumaẽ ex eo cũ aqua decoctionis radi. apij, & cũ ʒ. i. agarici. Septimũ huiuſmodi. ℞. aniſi, cumini, agarici, abſint. centaureæ. teranẽ. & dentur de illis ʒ. iij. quando uentoſitates fuerint multæ, & paſsio fortis.

Octauũ laxat humorẽ uiſcoſum. & eſt nimis bonũ cõtra epilepſiã & paralyſin. quo ego ſemper utor. ℞. agar. abſint. colocynthid. añ. ʒ. i. aniſi, ligni al. maſti. ana ʒ. ij, ſpatanę, ammonia. ſagapeni, aſſæ foe. rad. lilij cœ. ana ʒ. i. & s. aggregenẽ, et cõficianẽ cũ aqua decoctio. aniſi, ariſt. lon. & ro. & melle, & ſumaẽ ex eo quaſi auella. Nonũ ualet triſtib. & timidis. ℞. radicis ariſtolochiæ rot. gariofilorũ, ligni aloes, ana ʒ. iij. conficianẽ cum melle & aqua maioranæ. & da de eo ʒ. iij. Decimum ualet lapidi renum & ueſicę. diſſoluit uentoſitates. & laxat diuerſos humores. & eſt bezahar. ℞. turbith, agarici, uitri uſti, zingiberis, lapidis iudaici, ſanguinis hirci ſicci, aniſi, fœniculi, trium piperum, chamædryos, chamępityos, bdelij, ana ʒ. iiij. confice cũ bono uino decoctionis agarici, & carui. Vndecimũ ualet ad aſthma. ℞. turbith, agarici, ariſtolo. ro. ana ʒ. i. confice cum decoctione marubij. & da cũ decoctione aſari. Iſtę ſunt medicinę quas probauimus ſæpe, & inuenimus eas optimas.

De medicinis Betarnem.

Modo dicam medicinas Betarnem Siciliæ, & ſunt tres, quas probauimus ſæpe, & inuenimus eas eſſe ueras. Primum ualet contra medicinas mortiferas, & eſt nimis experta. ℞. laureolæ, luti ſigillati, phu, meu, apij, cinnamomi, ana ʒ. i. rutæ, xylobalſami, carpobalſami, ana ʒ. ij. confice cũ melle. & da ʒ. i. & s. debilibus uel ʒ. ij. fortibus.

Secundum ualet ad morſum ſcorpionis. & calefacit corpus. & aufert tremorem in febribus.

℞. caſtorij drach. i. ſcorodon ʒ. ij. coſti amari ʒ. i. & s. zingiberis ana ʒ. i. conficiantur cum melle. et detur drach. i. & s. cum uino. Tertium prouo- A cat urinam & menſtrua. ℞. pulegij, cymini, radicis lilij cœleſtis, ariſtolochiæ rotundæ. Conficiantur cum melle. & dentur drach. iij. Medicamen quod cõpoſuit Amaloz de Macedonia. ualet ad fe. phleg. & diſſoluit humores. liquefacit eos. & eſt bonum duritiei ſplenis. ℞. ſcolopen. ſquinanti, chamæpityos, caſtorij, triũ piperũ, ſpicæ nardi, folij, aſari, ana drach. i. turbith, radicis lilij cœle. carpob. xylobal. puluerizentur, & conficiantur cum melle decoctionis aſari, ſquinanti, opopana. & detur de eo quaſi auellana. Medicamen ſquilitam, quod ualet morſibus ſcorpionis.

℞. ariſto. lon. & ro. ana aur. i. cymini. drach. i. aſſæ fœtidæ, carui, ſeminis rutæ, ana drach. ij. caſtorij. drach. iiij. Confice cum melle. & da drac. ij. B cum aqua calida decoctionis gentianæ, uel ariſt. uel cum bono uino. Medicamen melius quod ualet ad dolores fortes. & iam ꝓbauimus ipſum, & inuenimus melius ꝙ tyriaca. ℞. cymini, carui, aſſæ fœtidæ, ariſto. chamæmeli, coronę regię, abſinthij, agarici, ana drach. x. trium piperum, opij, ana drach. i. croci, carpobalſami, ſquinanti, cinnamomi, ana drach. ij. aſari, gentianæ ana aur. i. pulueriza, & confice cum ſyrupo facto ex melle & ſquinanto & chamæmelo & corona regia & aniſo. Et da cum aqua decoctionis aniſi.

De medicinis Achaaſos.

Medicinæ ſumptæ ab Achaaſos experimentatore Athenarum. ab iſto nobiliſsimo medico accepimus tres medicinas compoſitas, quibus ſem- C per uſi ſumus poſtquã nouimus eas. ſunt enim mirabiles. Et ab eo acquiſiuimus xxx. medicinas ſimplices expertas in diuerſis ægritudinib. Primũ medicamen cõpoſitum ualet ad aſthma antiquũ. & aperit oppilationes. ℞. aſari aur. i. ſucci marubij, hyſſopi, ſtyra. ſicci, caſtorij ana ʒ. s. trium piperum, aniſi, ana aur. ij. cõficianẽ cũ oxymelite ſcyllitico. et detur ex eo à ʒ. iij. uſq; ad iiij. Medicamẽ ſecundũ ualet ad fluxũ antiquũ qui contingit ex frigiditate membrorum. ℞. nu. cypreſsi, folij, ligni aloes, ſpicæ nardi, roſarum ana ʒ. ij. Cõfice cũ aqua decoctionis ligni al. Et da de eo ʒ. iij. cum decoctione roſarũ. Medicamen tertiũ confortans uirtutem retentiuã. ℞. gallarum, ſumach, berbetis, ana aur. i. gummi arabici uſti, ligni al. ana ʒ. i. D rhu barb. drach. iij. confice cum decoctione ſe. lapathij acuti, & granorũ myrti. & detur cum decoctione cypreſsi. Iſte uir curabat ęgritudines multas cũ medicinis ex quibus elegimus xxx. medicinas ueraces. Primo dabat maſtichen ad dolorẽ ſtomachi. Secundo dabat drach. ij. aſſæ fœtidæ cõtra morſum ſcorpionis. Tertio dabat ʒ. iii. aceti fortis calidi cõtra morſum tyri. & eſt fortis operationis. Quarto mittebat ſuccũ †yari & intro- *al. ariſtoloch.* mittebat contra maculam oculorum. & ſæpe hoc faciebat. Quinto dabat ad purgandum pectus drach. iii. radicis lilii cœleſtis. Sexto dabat drac. i. aſari, & curabat ſtranguriam. Septimo dabat chamæmelum puluerizatam, & malaxatam cum melle, ad dolorem †uentris & renum, propter fri- *dias veſica* gidos

gidos humores exiſtentes in illis inſtrumentis.&
prouocabat urinam.& curabantur. Octauo da-
bat drach. duas laccę cõtra oppilationes hepatis.
Nono dabat ʒ.iij.ammoniaci ſplenitico.& cu-
rabat eum omnino in paucis diebus. Decimo
dabat lac leproſis,& curabat multos. Sed in hoc
requiritur ſcientia in cognoſcendo cauſam lepræ
in qua lac cõueniat. Vndecimo dabat rhun bar
barum ad debilitatem hepatis de frigida cauſa.&
curabat omnes omnino. Duodecimo dabat ʒ.
ij.cubebarum ad aperiendum oppilationes quæ
accidunt in mẽbris interioribus. Tertiodecimo
d. rhu barba. dabat ʒ.iij.maioranæ cum drachmis duabus† ru-
biæ ad prouocandum menſtrua. Quartodeci-
mo dabat drach. duas aſari ad prouocandũ men-
ſtrua. Quintodecimo dabat carui romanũ con-
tra iſchiadem cum calida,& curabantur. Sexto
decimo dabat caſtorium contra lapidem renum.
Decimoſeptimo dabat drach.iiij.laureolę cum
aceto.& curabat morſus ſcorpionum. Decimo
octauo dabat ʒ.iij.zingi.ad infirmitates frigidas,
& calefaciebat,& eſt nimis forte. Decimono
no dabat ʒ.ij.aloes contra triſtitiã,& ad cõfortan
dum os ſtomachi,et curabanť uſitando. Vige-
ſimo dabat centaureã minorẽ ad iſchiadẽ,et cura
banť. Vigeſimoprimo dabat puluerem garioſ.
cõtra debilitatem uirtutis digeſtiuæ. Vigeſimo
ſecundo dabat decoctionẽ caſith contra debilita
tem hepatis,& oppilationes. & curabat omnes.
Vigeſimotertio dabat oleũ uiride contra ſpaſ-
mum ex ſiccitate. Vigeſimoquarto dabat deco
ctionem agarici cõtra ægritudines cerebri & he-
patis. Vigeſimoquinto dabat alfenid,id eſt pe-
nidias cõtra infirmitates pectoris,& curabat aſth
ma. Vigeſimoſexto dabat decoctionem centau
reæ & rutę cõtra morſum rutelæ. Vigeſimoſe-
ptimo dabat decoctionẽ iuniperi ad prouocandũ
menſtrua. Vigeſimooctauo dabat decoctionẽ
d. matricis ſquinanti ad dolorem† mulieris poſt partũ. Vi-
geſimono dabat decoctionem gentianæ ad frigi-
ditatem membrorum,& ad fluxum prouenientẽ
ex ea. Trigeſimo dabat galbanũ ad prouocan-
dum urinam,& ad extrahendũ embryum. Nos
autem nõ ſcripſimus has medicinas, quãuis plu-
res earũ cognoſcanť ab omnibus,niſi ut nõ negli
ganť ab eis.quoniã ſi utatur de illis ut oportet, e-
runt mirabiles.Et quoties,uſus fui decoctione fa
cta ex hyſſopo,& aſaro,& duabus ariſto. curaui
de epilepſia.Et cũ decoctiõe ſoli⁹ hyſſopi, ex aſth
mate. Sed oportet medicũ ſcire quando oportet
dare has medicinas,& in quo tempore,& in qui-
bus complexionibus ualet.aliter non ualent.

De medicinis Andrezeos.

Medicinę Andrezeos ſunt hę.iſte fuit philoſo
phus in tempore ſuo.& habebat multas medi-
nas compoſitas ex quibus elegi quinq; expertas.
& dimiſimus alias quæ cognoſcunť à pluribus.
Primum medicamen ualet hydropicis,& frigi
ditati hepatis.& ꝓuocat urinã generaliter & forti
ter.& dico quod nulla medicina eſt ei ſimilis in a-

A pertione hepatis. ℞.radicis lilij cœleſtis, agari-
ci,calami aromatici,laccæ,aſari,roſ.ſpicęnar.cin
namomi,ligni aloes,ãn.ʒ.i.gaſit,fiſtici,ana ʒ.i.ma
ſtiches,aniſi,ana ʒ.ij.pulueriʒenť,& miſceanť cũ
uino & melle.& denť ʒ.iiij.cum decoctione radi-
cis lilij cœle.& gaſit. Secũdum medicamen ua-
let ad aſthma,cuius cauſa eſt humor craſſus. ℞.
gentianę,hyſſopi, agarici, ana ʒ.s. maſtiches ʒ.ij.
Confice cũ melle. & da ʒ.v. Et non eſt ſimilis iſti
medicinæ. laxat enim humorẽ craſſum & uiſco-
ſum.& ſcindit humores craſſos. Tertium ualet
ad dolorem membrorũ interiorũ . & liberat à co
lica paſsione quæ fit ex craſsis humoribus in in-
teſtinis. ℞.agarici ʒ.viij.radicis lilij cœleſtis,a-
riſto.ro.hyſſopi,maſtiches,ſquinãti,carpob. ani-
B ſi,ana ʒ.i.turbith ad pondus omniũ.Confice cum
decoctione agarici.& da ʒ.iij.cum calida. Quar
tum ualet ad extrahendũ embryum.& eſt ualde
forte. ℞.ariſt.lon.& rot.aſſæ fœtidæ ana ʒ.v.ſpi
cæ nardi.agarici,ana ʒ.iij.myrrhæ ʒ.i.Confice cũ
decoctione ariſto.ro.& da ʒ.ij. Quintum eſt la-
xatiuum diuerſorum humorum. ℞.turbith,aga
rici,maſtiches,lilij cœleſtis,ana ʒ.i.ellebori nigri,
maſtiches,ſcyllæ aſſatæ,ana ʒ.i. colocynthidis ʒ.
ij,ſcammoniæ ʒ.s.Confice & da ʒ.i.& non plus.

Electuariũ quod ualet ad morſum ſcorpionis.

℞.rutæ,ſulfuris uiui non poſiti ad ignẽ ãn.aur.
vi.caſtorij aur.i.aſſę fœtidę aur.s.pyrethri,ſtorac.
liquidæ,ana aur.i.Confice cum melle.& da ʒ.i.&
s.cum uino puro. Electuarium bonum ad dolo-
C rem membrorũ interiorũ. quod habui à quadam
muliere,quę acquiſiuerat illud à medic.altarium.
℞.croci aur.v.opij aur.ij.ſpicæ nardi,aur.iiij.ſpa
tanæ aur.ij.radicis lilij cœleſtis,aur.vi. floris cha-
mæmeli,aur.ij.Conficianť cum bono melle,& u-
tatur de eo. Aliud optimum ex compoſitione
Games,& eſt nimis forte. ℞.cinnamomi aureos
ſex,croci aur.iiij.& s. piperis al. aureos quatuor,
& s.galbani aur.iiij.coſti aur.ij.& s.Confice cum
melle.& da ʒ.ij.uel iij.in maiori fortitudine. Ele-
ctuarium Zacharonis de Babylonia contra uen-
toſitates,& paſsionem colicam.& frangit lapidẽ.
& laxat uẽtrem.& iam probauimus ipſum, & eſt
ualde bonum,quando dubitamus in ægritudini-
bus utrum ſit lapis uel colica,quia commune eſt
D ambobus. Recipe turbith,ſpatanæ ana aureos
ſex, cymini,carui aureũ unum,agarici,radicis li-
lij cœleſtis, ariſtolo. ana aur.vi. origani,hyſſopi,
ana aur.i.ſquinanti, maſtiches, ana † ʒ.i. Confice dias viij
cum melle,& da quaſi auellanam. Tyriaca ua-
lens ad dolorẽ capitis chronicum,& uentoſitates
& eſt mirabilis. ℞.ſucci ſtœchados,ſucci maru
bij,abſinthij,maſtiches,rhu barba. chamæd.cha-
mæpytios,ana ʒ.vij.hyſſopi,aur.i.agarici,ad pon
dus omnium,pulueriza & confice cum melle. Et
da de eo ad infirmitatem cerebri cum aqua cali-
da decoctionis ſtœchados.& ad aſthma cum ui-
no bono.& ad prouocandum menſtrua,cum ſuc
co iuniperi & fœniculi . Et ad dolorem fortem,
cum aqua decoctionis chamęmeli.& ad oppila-
tionem

tionē, cum decoctiōe abſinthij. Et ad epilepſiam, cum decoctione pyrethri. Et ad iſchiadem cū decoctione centaureæ minoris. Et ad lapidem cum decoctione rad. lilij cœleſt. Electuariū laccæ, ualens cōtra oppilationes chronicas. & prouocans mēſtrua. & eſt bonū ualde. Eſt etiam utile ad aſthma chronicū. & ad tuſsim chronicam. ℞. laccæ aur. xx. pip. lon. & nigri, centau. mino. ariſtol. rot. coſti, galbani, ammoniaci, añ. au. x. maru. aſari, añ. aur. iiij. folij, rad. lilij cœle. liquir. ana aur. vij. pulueriza, & confice cum bono melle. & da quaſi auellana cum aqua calida. Electuarium laccæ magnum quod habuimus ab Aridione filio Meliz. & eſt expertum. & eſt multæ utilitatis. ualet aſthmati. & tuſsi. & prouocat urinam. & ſedat dolorem fortē, liquefaciendo phlegma. & aufert triſtitiam. & diſſoluit uentoſitatē. & eſt mirabile ad tremorē cordis, & melancholiā, & aquā oculorū. & contra morſum canis rabidi. & contra puncturam tyri. Et generaliter dico ꝙ ualet omnib. puncturis mortiferis. ℞. ariſt. ro. rad. lilij cœleſt. ana aur. x. ſquinācti, aur. ix. aſari, aur. xv. piperis nigri & albi, ana aur. vij. chamæpityos, ſucci marrubij, ſucci ſtœchados, ana aur. viij. ſpicę nardi, ſpicę romanę, maſtiches, ammoniaci, galbani, ſcyllę aſſatæ, ana aur. x. roſ. iuniperi, ana aur. ij. turbith, agarici, cyperi, ana aur. x. folij, ligni aloes, rbu barbari, croci, olibani, cētaureę minoris, ana aur. xx. laccæ, aur. i. Conficianṫ cū melle ro. & detur ex eo ſecundū quod cōuenit ęgro. Et eſt hęc medicina nimis mirabilis ad dolorē fortem. & laxat humores C ſine labore. & cōfortat cor, hepar, & ſtomachum.

Electuariū aſsiſtri, calefaciēs corpus. ualens oppilationibus hepatis, & ſplenis. ℞. ariſtolo. rot. aur. xx. marubij, chamædryos, gaſit, ana aur. v. aſſæ fœtidæ, coſti, triū piperū, ana aur. x. maſtiches, aur. viij. pyrethri, aur. iiij. Cōfice & da cum uino.

Decoctio ſquinācti, ualens ad febres chronicas, & aperit oppilationes. & prouocat urinā. & ſoluit uentrē. ℞. ſquinanti ʒ. viij. marubij ʒ. ij. abſinthij, radicis lilij cœleſtis, ana ʒ. iij. ariſtolo. rotūdæ aur. vi. agarici, aur. iij. radicis fœniculi, carui, ana aur. x. coſti, aur. ij. maſtiches, aur. iiij. ponanṫ in caldario. Et cum lib. iij. aquę decoquanṫ donec remaneat tertia pars. Et dentur de eo ʒ. iij. hęc decoctio D eſt ualde mirabilis habētibus ægritudines phlegmaticas & debilitatē interiorū membrorū ex cauſa frigida. Decoctio aſari cōfortans membra debilia ex frigore. & auferēs dolores. & ſcindēs humores craſſos. & aperiēs oppilationes. Et eſt expertiſsima. ℞. aſari aur. iiij. aniſi aur. viij. abſinthij, gētianę, añ. aur. iij. ſe. fœniculi, cētau. minoris, añ. aur. ij. ponanṫ cū iiii. lib. aquæ, & bulliāt donec remaneat tertia pars. et da de eo ʒ. iiii. Decoctio ariſto. ualens ad lapidē. ℞. ariſt. aur. x. aſari aur. ii. marubii aur. i. radicis lilii coel. aur. iiii. ſaliuncæ, ſeminis cucumeris, aniſi, ana aur. vi. coquanṫ cum duabus libris aquæ donec remaneat tertia pars. Et da de eo ʒ. iiii. Decoctio agarici, ualens ad epilepſiam. & purgans matrices. & prouocans uri- A nam. ℞. agarici ʒ. x. turbith ʒ. i. aniſi ʒ. iii. harmel, ʒ. ii. radicis apii ʒ. v. radicis lilii cœleſtis ʒ. iii. maſtiches ʒ. ii. radicis pæoniæ ʒ. vii. coquantur cum tribus libris aquę donec remaneat medietas. Et dentur qualibet die quatuor dracb. utilis enim eſt ualde, & in epilepſia expertum eſt. Decoctio aſſæ fœtidæ, ualens ad oppilationes aperiendas. & eſt utilis ualde. ℞. aſſæ fœtidę, radicis lilii cœleſtis, radicis apii, radicis fœniculi, ariſtolochiæ rotundę, ana ʒ. x. coquantur cum lib. iiij. aquæ ſufficienter. & dentur de eo ʒ. iiij. Decoctio pæoniæ, quę aperit craſſas oppilationes, & eſt ualde experta.

Recipe pæoniæ ʒ. decem, radicis pentaphylli drach. v. ariſtolochiæ rotundæ ʒ. vi. coquanṫ cum lib. iij. aquæ ſufficiēter. & dentur ʒ. quatuor. De- B coctio perfecta ariſtolochię et eſt mirabilis hydropic. & cito curans eos. Recipe duarum ariſtol. centaureæ minoris, chamædryos, ſquinācti, laccæ, ligni aloes, ro. ana aur. decem. ſpicæ nardi, phu, meu, apij, aniſi, radicis lilij cœleſtis, radicis apij, fiſtici, cubebarum, hyſſopi. gariofil. marubij, ſtœchados, cinnamomi, ana aureos viij. ammeos, myrrbæ, ana aureos quinque, coſti, aur. duos. coquantur in libris tribus aquæ ſufficienter. Et dentur ʒ. quatuor cum drach. iiij. iſtius electuarij.

Recipe ariſtolochię rotundæ, granorum iuniperi, centaureę, ana ʒ. ij. ligni aloes, aur. unum, ſpicę nardi ʒ. i. marubij drach. iiij. Conficiantur cum prędicta decoctiōe. Decoctio chamęmeli, prouocans menſtrua. & auferens dolorem fortem.

C Recipe chamęmeli, aur. ix. ariſtolo. aur. iiij. laccę drac. ij. ſpicę nardi, cinnamomi, radicis lilij cœleſtis, ligni aloes, ana drach. i. coronę regię, drach. decem. Decoquantur cum libris x. aquę in igne lento & ſufficienter, donec remaneat tertia pars, & dentur drach. quinq;. Decoctio hyſſopi, contra paſsiones pectoris, & tuſſes chronicas, & ęgritudinem aſthma, & anhelitum malum. Recipe hyſſopi, agarici, radicis lilij cœleſtis, liquiritię, ſquinanti, pęonię, aſari, ariſtolochię rotundę, ammoniaci, ſeminis fœniculi, ſucci ſtœchados, ſucci marubij, laccæ, ana aureos duos, decoquantur in libris tribus aquę ſufficienter. Et dentur ʒ. quatuor in mane. Electuarium optimum contra ægritudines diuerſas. & ualet ſcotomiæ D & uertigini. & ſcindit phlegma uiſcoſum, & purgat ipſum, & aufert dolorem frigidum. Et eſt bonum contra uenena. & aperit oppilationes. & prouocat menſtrua & urinam. & calefacit corpus. & ualet ad febrem chronicam. & purgat matrices. Recipe agarici, ariſtolochiæ rotundæ, ſucci marubij, laccę, ana drach. quinque. aſſæ fœtidæ, galbani, rhu barbari, ſpicæ nardi, phu, ſeminis fœniculi, radicis apij, trium piperum ana drac. vi. ligni aloes dracb. iiij. turbith aur. decem. Confice cum ſyrupo facto ex melle, & aſaro, & agarico, & ſpica nar. & lacca. Et dentur drach. quatuor cum aqua calida. Electuarium expertum contra oppilationes matricis. Recipe ariſtolochiæ, laccę, radicis lilij cœleſtis, ana. Confice cum

decoctione

decoctione gaſit. & dentur drach. quatuor cum aqua calida. Electuarium curans lapidem in ueſica. Et eſt expertum. Recipe ſquinanti, ſtœchados, añ. drach. i. ſanguinis hirci ſicci, drac. vi. lapidis iudaici, drach. ij. aniſi, drach. iiij. puluerizentur, & confice cũ decoctione radicis apij. Aliud ad lapidem. Recipe ſanguinis hirci ſicci, aniſi, ariſtolochiæ rotundæ, de lapide inuento in felle tauri, uitri combuſti, ſaliuncę, agarici, lapidis iudaici, amygdal. amararum, ana. puluerizentur & conficiantur cum melle. Et dentur drach. iiij. cum aqua decoctionis ſe. apij. Aliud mirabile contra uentoſitatem fortem. Recipe aniſi, cymini, ſatureiæ, carui, ana. conficiantur cum melle. & dentur cum decoctione agarici, quæ ſic fit. Recipe agarici, cyperi, folij, radi. ſquinanti, ariſtol. lon. & rot. radicis apij ʒ. vi. ponantur in caldario in lib. i. aquę ſuper ignem leuem. Et dentur ʒ. iiij. cum duabus ʒ. medicinæ prædictæ. Medicamen bonũ contra aſthma chronicum. ℞. laccæ aur. x. ariſt. lon. aur. vi. ſucci marubij aur. vij. Conficiantur, & dentur quaſi nux cum aqua calida. Medicamen quod accepimus ab Acritone cõtra frigiditatem ſtomachi, & contra humiditatem eius. ℞. ligni aloes, cinnamomi, rhu barbari, ſpicæ nardi, maſtiches, cardamomi. Confice cum decoctione roſarum & nucũ cypreſsi. Et detur quaſi nux. Aliud ualens ad colicam ex uentoſitate & humore craſſo. ℞. aniſi, cinnamomi, abſinthij, cymini, floris camæmeli ana ʒ. decem. agarici ʒ. xx. ſcammonię ʒ. i. maſtiches ʒ. v. Conficiantur cum decoctione carui. Et dentur ʒ. iij. cum aqua decoctionis gaſit.

Aliud ad dolorem capitis & contra cephalæã, quod eſt expertum. ℞. ſucci ſtœchados ʒ. viij. gaſit, ſpatanæ, ligni aloes, ana ʒ. quatuor, maſtiches ʒ. vi. agarici, ad pondus omnium. Conficiantur cum decoctione roſarum & maſtic. & detur à ʒ. ij. uſq; ad iij. drach. Aliud quod ualet in principio deſcẽſionis aquæ ad oculum, quo ſæpe curaui multos. & eſt expertum, & uelocis curationis.

℞. ſpicæ nardi aur. x. cinnamomi aur. viij. agarici aur. ix. maſtiches, ad pondus omnium. Conficiantur cum bono melle. & ſumantur de eo quotidie ʒ. ij. eſt enim mirabilis operationis.

De medicinis habitis à Zenone.

Medicinæ Zenonis de Athenis. Iſte fuit unus de magnis medicis. ego autẽ non uidi ipſum, quia non fui temporaneus eius. Sed magiſter meus uidit ipſum. & ille habebat experimenta bona. ex quibus diſcipulus eius dedit nobis uiginti experimenta experta. Et nos probauimus ea ſæpe, & inuenimus ipſa optima. Primum medicamen quod dicitur electuarium ſpicę nardi, cõfortat hepar debile & cor. & ualet contra uomitum chronicum. ℞. ſpicæ nardi, aur. c. ſpicæ romanę, aur. x. abſinthij, aur. viij. cinnamomi, aur. quindecim. laccæ mundatæ, aur. ix. gariofil. aur. quinq;, gaſit, aur. xvi. marubij, aur. duodecim. ariſtolochiæ rotundæ, rhu barbari ana aur. ſexdecim. Confice cũ melle. & da aur. duos cum aqua calida. Medi-

A camen ſecundum. quod dicitur electuarium centaureæ, ualet ad podagram, & ad omnes paſsiones iuncturarum, cui non eſt ſimile in hoc. Nam prouocat urinam. laxat craſſos humores & diuerſos. Et ſedat dolores. & aperit oppilationes. & eſt optimum ad lapidem. & liquefacit phlegma. & mundificat ſuperflua à pulmone & pectore. hoc medicamẽ dedit Zotion de ſcriptis Zenonis, qui compoſuerat id per uerſus. ℞. centaureæ minoris, aur. c. tzirungem aur. decem, aniſi, fœniculi, (diãr gentia) apij, ana aur. vi. olibani, gariofil. ana ʒ. i. agarici, radicis lilij cœleſtis, ana aur. unum, cubebæ, galbani, ammoniaci, caſtorij, trium piperum, ſpicæ romanæ, ana aur. xx. ſpicę nardi, turbith, ana aur. triginta. aloes ſucotrinæ, aur. xvij. carpobalſami, xy-
B lobalſami, ſcyllæ aſſatæ, ana aure. xvi. maſtiches, croci, ana aur. x. ſcammoniæ, aur. viij. puluerizentur, & conficiantur cum melle, et ſubmittantur in hordeo per ſex mẽſes. et dentur ex eo ʒ. iiij. Et hoc medicamen eſt de maximis medicinis quas habebat ille medicus. Medicamen iij. quod dicitur electuarium colocynthidis, quod laxat humores aquoſos, & phlegma, & melancholiam. & cum hoc prouocat urinam. Et uere dico quod non eſt ei ſimile ad acuendum uiſum, quia eſt in hoc mirabile. ℞. colocynthidis, ſcyllæ aſſatæ, aſari, trium piperum, ana aur. vi. ſpicę romanę, aniſi, apij, fœniculi, carpobalſami, gaſit, croci, añ. aur. duos, ſpicæ nardi, chamædryos, chamæpityos, ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, ana aur. ſeptem. puluerizentur,
C & conficiantur cum melle. & ſubmittantur in hordeo per ſex menſes. & detur à drach. ij. uſq; ad iij. Medicamen quartum quod dicitur electuarium ſquinanti. ualet ad dol. fortes. & prouocat urinam. & apperit oppilationes, & confortat hepar confortatione maxima. & frangit lapidem. & ualet ad fe. chronicas. ℞. ſquinanti, aur. ccc. ariſtolochiæ rotũdæ, aur. ſex. ligni aloes, aur. xiij. gaſit, aur. xiij. croci, ſpicæ nardi, carpobalſami, opij, ana aureum unum. maſtiches, aureos iij. trium piperum, folij, chamæpityos, ana aure. vij. Cõficiantur cum bono uino. & detur de eo quaſi auellana cum eo quod conuenit tali ægritudini.

Medicamen quintum quod dicitur electuariũ capillorum ueneris, ad purgãdum quod eſt in pe-
D ctore ex humore craſſo. & eſt nimis expertum.

Recipe capillorum ueneris, aur. xxv. radicis lilij cœleſtis, liquiritiæ, pæoniæ, carpobalſami, marubij, floris chamæme. ariſtolochiæ rotundæ ana aureos quindecim. pulueriza, & confice cum ſyrupo facto cum melle & capillis ueneris. Et dentur drachmæ iiij. cum decoctione chamæmeli.

Medicamen ſextum quod dicitur electuarium folij. ualet ad ægritudines fortes quę accidunt mulieribus in matricibus earum. & prouocat menſtrua. & ualet ad dolorem matricis. & calefacit renes. Recipe folij indi aureos uiginti, cinnamomi, ſpicæ nardi, ſpicæ romanæ, rubiæ caſtorij, triũ piperum, gariofilorum, ligni aloes, añ. drachmas uiginti, rhu barbari, maſtiches, thymi, ana aureos

ſexdecim

A ſexdecim.confice cum melle.& detur quaſi auellana. Medicamen ſeptimum, quod dicitur electuarium ariſtolochiæ.ualet contra dolorem matricis.ualde prouocat menſtrua.& confortat ſtomachum debilem. & intercipit fluxum chronicum. & eſt mirabilis operationis.& non eſt ei ſimile.& ſæpe probauimus ipſum. & iſte † Zotion *aliàs uno* utebatur ipſo. Recipe ariſtolochiæ longæ & rotundæ,ana aureos uiginti,radicis lilij cœleſtis, laccæ,ſquinanti,marubij,ana drach.ix.rhu barbari, drach.uigintiquinq;,ſpicæ nardi, ligni aloes, ana aure.uiginti.pulueriƷentur, & conficiantur cum melle.& dentur drach.iiij.cum aqua calida. Et ad fluxum intercipiẽdum,cum decoctione xyloaloes.Et ad menſtrua prouocanda, cum decoctione ariſtolochiæ †rotundæ.Et ad dolorem ma *aliàs longæ* B tricis,cum decoctione chamæmeli & aſari. Medicamen octauum quod dicitur electuarium olibani,quod eſt ualde utile contra humiditatem ſtomachi.& liquefacit phlegma.& cõuenit ſenibus, quia confortat calorem naturalem in corporibus eorum. Recipe olibani,aure.decem,maſtiches, aur.iiij.ſquinanti,ariſtolochiæ,ana aureos duos, ligni aloes,laccę,ana aureum unũ,radicis lilij cœleſtis drach.i.roſarum,rhu barbari,añ.aur. v.aniſi aur.vi.pulueriƷentur,& cum melle conficiantur. & detur ex eo quaſi auellana. Medicamen nonum quod dicitur electuarium gaſit.ualet ad hepar,quia confortat ipſum,& aperit oppilationes eius.& ualet hydropicis, & cõtra corruptionem complexionis. Recipe gaſit,aur.xx.laccæ,aur. C x.ligni aloes,aur.vi.gariofilorum aur.ij.cinnamomi, aureos uigintiunum, ſquinanti, cubebæ,rhu barbari,añ.aur.xvi.roſarum,aur.xviij.aloes non abluti,aur.ij.agarici,aur.iij.maſtiches, aureos decem.pulueriƷentur,& confice cum ſyrupo facto ex melle & agarico. Et eſt medicamen ualde nobile. Medicamen decimum quod dicitur electuarium rhu barbari.maxime ualet fluxibilitati ſtomachi.et confortat hepar.& ualet hydropicis. & non eſt neq; fuit aliquod ſimile in hoc. & Zenon nemini uolebat dare. Cuius compoſitio non lateat medicos. quoniam eius compoſitionem acquiſiuit eius cõpoſitor cum magna ſolicitudine.

Recipe rhu barbari,aur.centum,laccæ aureos uiginti. ligni aloes, aur. trigintaſex,cinnamomi, D aur.xi.ariſtolochiæ lon.& ro.aur.xxx.fiſtici,aur. quinquaginta.ſquinanti,aur.lxxx.maioranæ,aniſi,luti ſigillati,ana aur.xx.agarici,folij,ana aur.vi gaſit,aur.xxx.ſpicæ nardi,aur.xvi.trium piperũ, zingiberis,ana aur.x.ſtœchados,origani,añ.aur. ix.radicis lilij cœleſtis,radicis endiuię,añ.aur.ſex hyſſopi ſicci,maſtiches,croci, ana aur.vij. carpobalſami,xylobalſami,ana aur.xvij.pulueriƷẽtur, *aliàs à drac. ij.uſq; ad iij* & conficiantur cũ melle.& detˉ † à ʒ.iij.uſq; ad iiij.

Medicamen xi.quod dicitur electuarium capparis.ualet ad duritiem ſplenis & aperit opilationem eius.& eſt optimę operatiõis. ℞. capparis, aur.xx.opopanac.ſcolopẽ.marubij,ana aur.v.gaſit,aur.xvij.ammoniaci aur.x. ſagapeni,aure.viij. A pulueriƷenˉ, & conficianˉ cũ bono aceto.et da ʒ.ij.cũ decoctione carui & capparis & gaſit. Medicamẽ xij.quod diciˉ electuariũ ſcolopen .ualet ad duritiem ſplenis.& eſt expertum. ℞.capparis ʒ.xx.marrubij ʒ.v.ſcolopendriæ,aur.xvi.confice cũ aceto,& fac trochi.& da ʒ.ij.cũ decoctione tamariſci & gaſit. Medicamen xiij.quod dicitur electuarium turbit.ualet ad fe.chronicas.& laxat humores uiſcoſos.& calefacit renes.Et eſt optimum ad paſsionem colicam ex uẽtoſitate. & prouocat urinam.& eſt mirabile. ℞.turbit,aur.l.agarici, aur.xvi.croci,maſtiches,ana aur.vi.ſquinanti,ariſtolochiæ rotundæ,ſtœchados,ana aur.viij.Confice cum melle.& detur à ʒ.ij.uſq; ad tres. Medicamen xiiij.quod dicitur electuarium ellebori.ua B let contra uertiginẽ. Recipe ellebori nigri,aur. uiginti.ligni aloes,aur.i.& s.croci,aur.i.aniſi,aur. ij.maſtiches,aur.iiij.maioranæ,aur.i.agarici, aur. vi.radicis lilii cœleſtis,ſtœchados,añ. aur.viii.turbith albi & gummoſi,aur.quatuor.Confice cum melle.& da ʒ.iiii. Medicamen xv.quod dicitur electuarium agarici. ualet contra cephaleam ueterem.& ſtomachum confortat & hepar. Recipe agarici,aur.xvi.pęonię,centa.minoris,añ.aur. ſex.laccæ,ligni aloes,ana aur.viii.gaſit,amiſi,chamædryos,chamæpityos,ſquinanti, floris chamæmeli,maſtiches,ana aur.vii.rhu barbari,ſpicę nardi,ana aur.ii.turbith,aur.iii.Confice cum melle, & da ʒ.i.& s.uſq; ad ʒ.ii.cum aqua calida. Medicamen xvi.quod dicitur electuarium ſcyllæ.ualet C ad aſthma,& ad oppilationes,& uẽtoſitates. Sed non debet dari habẽtibus uulnus in membris interioribus. ℞.ſcyllæ aſſatæ,†aur. vi.ſtœchados, *aliàs aloes aureum unum* aur.iii.agarici †ʒ. xvi.maſtiches ʒ.ii.gaſit,coſti,trium piperum,ana aur.x.radicis lilii cœleſtis, aur. *aliàs aur.yi.* v.capil.ueneris,aur.iii.floris chamæmeli aur. iiii. Confice cum decoctione agarici & melle.& da ʒ.ii.cum aqua calida. Medicamen xvii.quod dicitur electuarium gummi.& ualet contra paſsiones frigidas,& uẽtoſitates craſſas.& ad dolorem iuncturarum.& iſchiadem. ℞.ammoniaci, ſagapeni,opopana.ana aur.x.ſarcocollæ,aur.ii.maſtiches,aur.iiii.aniſi,cymini,aſſę fœtidæ,añ.aur. iii. euphorbii †ʒ.ii.ariſtolo.lon.& rot.radicis lilii cœ *aliàs aur.i.* leſtis,ana aur.iii.pone gummi in ſucco fœniculi, D uel in decoctione eius.& reliqua terantur, & conficianˉ cum melle.& da à ʒ.ii.uſq; ad iii.cũ aliquo quod cõueniat paſsioni. Medicamẽ xviii.quod dicitur electuariũ luti.& eſt utile cõtra uenenum.

℞.luti ſigil.aniſi,ſalis indi, agarici,ana ʒ.ii.rhu barbari,auellanarũ,radic.pæonię.ana aur.iii.pulueriza,& cõfice cũ melle.& detur quaſi auellana.

Medicamen xix.quod diciˉ electuariũ aſſę fœ; ualet contra morſum ſcorpionis. & cõtra febres chronicas.& liquefacit phlegma uiſcoſum.& diſſoluit uẽtoſitates. ℞.aſſæ fœ.coſti amari & dulcis,ana aur.v.ariſtolo.ro.ʒʒ.aſari, ana aur.ii. caſtorii,cinnamomi,aloes,añ.ʒ.iii.rad.lilii cœleſtis, ſarcocol.ana ʒ.i.& s.ariſt.gẽtianę,añ.ʒ.vi.pulueriza,et cõficę cũ bono uino et melle ru.et denˉ ʒ.iii.

Medicamen

Medicamen xx. quod dicitur electuarium roſarum. ualet in fine quotidianæ. & hydropicis. & diſſoluit uentoſitates. ℞. roſarum ʒ. lx. radicis lilij cœleſt. ʒ. i. & s. agarici, aur. ij. marubij ʒ. iiij. laccæ, rhu barb. ligni aloes, cinnamo. aniſi, ſe. fœniculi. cymini, abſinthij, maſtiches ana ʒ. vi. ſpicę nardi, ariſto. ro. ana aur. i. confice cum melle. & da. ʒ. iij. Iſtæ ergo ſunt medicinæ Zenonis. & iam probauimus ipſas. Nunc uolumus ſcribere medicinas quas multoties experti ſumus. & deinde abſcindetur tractatus. Medicamen ſubtilians humores, & præparans ad exitum, in principijs ægritudinum frigidarum ante acceptionem laxatiui. Recipe abſinthij, aniſi, ſeminis fœniculi, ariſtolo. ro. ſquinanti, carpobalſami, folij, cyperi, agarici, radicis lilij cœleſtis, ana. pulueriza, et confice cum melle, & detur quantum auellana.

Electuarium quod dicitur euadens. ualet ad dolor. chronicos, & confeſtim. Recipe ſpicæ nardi, aur. xvi. myrrhæ, opij, laccæ, opopana. caſtorij, olibani, ana aur. † vij. (aliàs xij) galbani, aur. vi. maſtiches, aur. v. folij, aur. vi. piperis longi ij. croci, aur. x. ſquinãti, aur. ix. ammeos, cinnamomi, ana aur. quatuor, ſcordij, aur. ij. bdelij, aur. i. radicis lilij cœleſtis, agarici, ana aur. xvi. pulueriza, & confice cum melle. Iſtud electuarium expertum eſt multoties, & confeſtim aufert dolorem. Sed non debes dare pluſquam drach. ij. Medicamen Amaronis regis. ualet contra podagram, & dolores iuncturarũ ex phlegmate uiſcoſo, quo deſtruitur motus. & ualet ad repletionem, & ad debilitatẽ neruorum. Et eſt optimum mulieribus in quibus abundant ſuperfluitates phlegmaticæ. Et etiam ualet contra lapidem. & generaliter dico quod compoſitio huius electuarij eſt per adiuuamen diuinum, quod infinitis uicibus probaui, & à me non ſeparaui nec in ciuitatibus, nec in uillis. Recipe radicis lilij cœleſtis, aur. xx. galbani, aur. vi. & danich quatuor, ammoniaci, aur. decem, & drach. ij. ellebori nigri, aur. vi. ariſtolo. lon. aur. v. roſarum, aur. xx. turbith, aur. vi. liquiritiæ, aur. x. ſtœchados, aur. viij. ſatureiæ, centaureæ minoris, ana aur. viij. & s. ſquinanti, aur. viij. croci, aureum unũ meu, aur. vi. phu aur. iiij. gafit, aureum unum, eupatorij, aur. xvi. zirungem, aur. xx. & drach, viij. xylobalſami, carpobalſami, ana aur. viij. olibani, aur. ij. chamępityos, aur. xvi. chamędryos, aureos duos, maſtiches, aur. vi. aniſi, aſari, granorum iuniperi, ana aur. v. ſpatanæ, hyſſopi, ana aur. v. harmel, cymini agreſtis, maioranæ, ſcyllæ aſſatæ, ana aur. viij. ſagapini, ammoniaci, aloes ſuccotrinæ, ana aur. v. coſti, gentianæ, ana aureos duos, origani, aure. vij. naſturtij, calami aromatici, ana aur.

A quatuor. Confice cum melle. & ſubmittatur in hordeo per ſex menſes. Et detur quaſi auellana cũ aqua calida decoctiõis ſatureiæ & duarum ariſtolo. Medicamen Aſſritæ romani ualet ad lapidem ueſicæ, & prouocat urinam. Recipe amygdal. dulcium, ſe. cucurbitæ & cucu. lap. iudaici, agarici, floris chamæmeli, gentianæ ana drach. iiij. ariſtolo. capil. uene. ſaliuncæ, ſanguinis hirci ſicci, uitri combuſti, lapidis qui inuenitur in felle uaccæ, aniſi, radicis apij, bdelij, myrrhæ, ana aur. v. pulueriza, & confice cum melle. Et detũ ʒ. iiij. cum aqua decoctionis radicum apij & fœniculi.

Dixit Galenus, iam dicimus in hoc libro noſtro, quem uocamus librum experimentationis medicinarum, quas probauimus, & accepimus B à ſapientioribus hominibus, & habentibus ſollicitudinem erga artes. & nos idcirco compoſuimus hunc ſermonem, ut ſemper medicus habeat conſiderationem ad ipſum. Scias autem quod medici altarium curabant per cibos ſacrificiorum. unde nobiliores probentur alijs medicis. Optime enim debemus laudare uirum, qui illa facit per cibum, & pluſquam illum qui curat per medicinam. quia corpora quæ curatitur per exhibitionem diætæ, reducuntur melius ad temperantiam quàm quæ curantur per medicinam. Et medicus pro uirili ſua debet conſiderare ut cibus & materiæ quæ debent propinari, ſint propriæ naturæ patientis uel accipientis. Et ſint boni ſaporis, ut æger delectetur in ipſis & diligat. C Et non debet uti eadem medicina diu, ne fiat ei quaſi naturalis. Et caue ne præbeas medicinas mali ſaporis. quoniam medicina quam infirmus habet in odio, plus nocet quàm proſit. unde & medici dignum duxerunt cum medicinis miſcere res dulces, & res ſaporitas, ſicut nos fecimus in rob nucum, quod accepimus ad anginam. Et ſimiliter ingeniati fuerunt in medicinis laxatiuis ponere aliqua quæ ſtomachum confortant. & debes cauere in curatione malitiæ complexionis ſine materia, ab euacuatione, & econuerſo. Et debes laxare naturam à leuioribus cõſuetis generaliter, ſicut diximus in libro interiorum. Sed ſemper quãdo uolueris euacuare, primo ſubtilia, poſt euacua parum deinde mediocriter, deinde fortius. Et D caueas à medicinis non expertis. Sed utaris expertis & uſitatis à bonis phyſicis & expertis. Et ſcias quod omnes iſtę medicinę ſunt bonę in locis ſuis, ſcilicet ubi cõueniunt. Et ſunt uenena in ſuis contrarijs. Nos autem iam diximus in hoc tractatu de iſtis medicinis plures expertas. & ſi poſtea acquiſiuerimus alias, ſcribemus eas in fine huius tractatus.

DE MELANCHOLIA EX GALENO RVFO ET POSSIDONIO.

Iul. Martiano Rota ioterprete.

ICVT in apparētibus corporis membris: interdum eadē omnibus temperatura conſpicitur, uelut in deprauato corporis habitu, uocataq; elepbātiaſi, & aqua inter cutē: interdū unū aliquod mēbrum uel bilioſum uel melancholicum uel pituitoſum humorem ſuſcipiens, ipſum ſuam tantum temperaturam immutat: Ita contingit & cerebrum lædi, quandoq; totius ratione, quia ſanguis qui in omnibus uenis continetur, melancholicus effectus eſt: quandoq; partis, quia reliquo ſanguine illæſo permanente, is qui in cerebro cōtinetur, ſolus immutaſ. hocq; duobus modis, aur quia talis in cerebrum aliūde fluat, aut quia melancholicus in cerebro reddaſ. redditur autē ab eius caliditate uel flauam bilem uel craſſum & nigrum ſanguinem adurente. ferè ſemper autem partes quæ in præcordijs ſunt, ita prius affectæ cerebrum taciro quodam conſenſu in eundem affectum trahunt, atq; ita deſipere hominem faciunt, uel atra bile cerebrum occupante, uel melancholico uapore in eundem aſcendente. quemadmodum fieri conſueuit in eo morbo quem flatuoſum & hypochondriacum nominamus. neq; enim propoſitæ tractationi quicquā obſtat, aliūde, atq; ex alio membro, huiuſce affectus initium originemq; eſſe, cum facile oſtiolum uentriculi quiduis patiens in ſimilem affectum cerebrum ducat, nimirum ob conuenientiam quam cum eo habet, propter duos neruos qui deſuper à cerebro ad ipſum maximi deſcendunt, in eoſdem affectus cor quoq; idem trahit propinquitatis ratione, item & ſeptum tranſuerſum, cui adnatū eſt. conuenit quoq; uentriculi oſtium cum ſpinali medulla, qua parte ipſi adhæret & colli uertebris adnexum eſt. principium autem huiuſmodi melancholiæ utplurimum ex cruditate conſurgit. nam flatus plurimi cōſequuntur, & quocunq; cibo aſſumpro, ſublimes, & ferè ſemper in prçcordijs obuerſantes: ructus inſuper acidi, fœtidi, ac ueluti piſcem olentes ſubſequunſ, quamuis eiuſmodi nihil comederit: aluus ut plurimū ipſis eſt ſicca, ſomnus exiguus atq; diuulſus. & per ſomnū uiſa perturbantia enormiaq;, ſaltus roto corpore alij atq; alij, capitis uertigines, & in auribus uenrorum ſonitus: putantq; ſe alij caput repletum aggrauatūq; habere: contra alij uacuum & leue: quidam ne caput quidē prorſus ſibi eſſe: cui Philotimus ad alia remedia, plumbeā galeam impoſuit, qua oppreſſus caput ſibi adeſſe intelligeret. euadūt plerique melancholici in uenerem proniores, obliuioſi, timidi, miſericordes, ad fletum prompti, ſolitudinē amantes. dæmones ab inimicis ueneficis immiſ-

ſos ſibi quidam ſuſpicātur: alij noxium quippiam ſe deuoraſſe credunt. quam opinionē id ipſis confirmat, quod mox abominabilia & monſtroſa uomunt. uidentur autem alijs alia. prorſusq; morbus hic uarius eſt & inexplicabilis. uelut ecce, ut de ci more loquar, quidam amiciſsimos formidat. alius omnes etiam alios homines metuit. hic in lucem prodire rimet, ille tenebroſum aerem ſectatur. alius eundem refugit; ferè omnes tamen in obſcuris

B locis uerſari gaudent ſepulchriſq; & ſolitudinibus. nonnulli etiam uinum, oleum, aquam quoq;, & omnia liquida metuūt, ut qui à cane rabido demorſi ſuni. atq;, ut paucis me expediā, melancholiæ & inſaniæ multas ſpecies habent, ſiquis uniuerſas eorum imaginationes conſectari uelit, uerum ex eis omnibus duæ communes ſunt, timor & mœſtitia. mœſti nanq; ſunt omnes præter rationem, nec ſi perconteris cauſam ob quā triſtes ſint, reddere ualent. metuunt enim non pauci mortē, & quędam alia, quę metu digna non ſunt, quāuis nonnulli mortem etiam uehementer appetant. cçterum cum rationalis animi ſedem atra bilis occupauerit, mirandum non eſt ſi metus, ſi triſtities, ſi mortis expectatio obnaſcatur, cum ex his quę ex-

C tra corpus noſtrum poſita ſunt, nihil adeo nobis formidoloſum ſit ut tenebræ. quamobrem, cū ueluti obſcuritas quædam rationalis animæ ſedem occupauerit, neceſſe eſt ſemper hominem terreri, eo quod terroris cauſam ſecum quocunque deferat. nam ut in tenebris pueri timent, & ex adultis non conſueti: ſic & atræ bilis color, tanquam nox quædam, rationalis animæ ſedem obumbrās metus procreat. Omnes itaq; cauſas accidentiū quæ cuiq; contingunt explicare nemo poteſt, cum pleraq; dubitationes haud paruas contineant, ut cur aliqui quædam fugiunt tanq; moleſta, cum tamē moleſta non ſint, & quædam quæ bona non ſunt tanquam bona ſectantur. item, cur alius domeſticos timet, alius omnes homines, atq; id genus a-

D lia. medico tamen plurium accidētium cauſas exponere difficile non eſt, uelut is qui ſe figulinum uas arbitrabatur, ob ſiccitatē arbitratur. frigidus enim & ſiccus eſt melancholicus humor, qua de cauſa & alius cutem ſuam pellem ſiccam opinabatur. nam qui caput ſe non habere putabat, fortaſsis ob leuitatem capitis id arbitrabatur. leuitatem autem capitis, flatus qui attollebatur, efficiebat. ſed cur melācholici plurimos cibos appetūt? an quia frigidum os uētriculi habent? cur uinum eorum aliqui plurimum hauriunt? an quia calefieri frigidus humor deſiderat? cur ſeipſos perimūt? an quia putāt ſe à maioribus malis explicare? niſi talis opinio pridem ipſis indita ſit, ut mortem ſibi inferre pulchrum exiſtimēt, qua in opinione ple-

rique barbari perſtant. cur autem aſsidue cruditate laborãt? an quia turbulentum plenumq́; excrementis corpus habent? atq́; ideo eorum uentriculus male temperatus ſemper ob humorem melancholicum friget. cur ipſis ferè ſemper aluus aſtricta eſt? an quia flatus ipſis circa præcordia uagatur, nec deorſum admodum inclinat, atque idcirco eorum aluos aſtrictas eſſe oportet? interdũ tamen ex longa detentione multa repente & colliquata remittunt. conniuent autem, oculiſq́; prominentib. & labris craſsis ſunt utplurimũ, ob ſpirituum craſsitiem. fuſci ſunt, quoniam humor ad cutim effunditur. piloſi euadunt iſtorum plurimi, quia multis & craſsis excrementis abundant. linguam uelocem ferè ſemper habẽt, ſed & balbe & A
exili uoce loquuntur ob linguæ incontinentiam. B
nam uehementes linguæ motiones à ſpiritu craſſo fiunt. omne autem quod uehemẽter mouetur, celeriter quoq; motum ſuum abſoluit. ſed finem faciamus, nam hiſce excitatus poterit quiſquis uoluerit aliorum quoque accidentium cauſas indagare. niger autem humor iſte quãdoq; calefactus pluſquam deceat, quandoque frigefactus magis quàm conueniat. quod enim carbones accenſi patiũtur (nam lucidiſsimi cum ſint extincta flamma nigri fiunt) id hilaris ſanguinis color patitur, frigiditate ſublatus. cuius rei exemplum habere poſſumus in quibuſdam membris quæ frigore liuida primum, tum nigra fiunt. nimia quoque caliditas cum exiccet & conſumat humorem quo
naturalis calor nutritur, humor nigrefacit, non C
aliter atque ſol fructus & hominum corpora. Hactenus quæ medicum ſcire oportet priuſquam curationem aggrediatur diximus: nunc quæ noſcere debeatis qui hoc morbo laborantibus ſuccurrere uelit, ſubiungemus. nõ minimum autem intereſt ſcire unde morbus originem ducat: nam cum uniuerſum corpus totum ſanguinem melancholicum habet, principium curationis à miſsione ſanguinis auſpicandum eſt. cum autem ſolũ cerebrum, ſanguinis miſsione æger non eget, modo plurimo ſanguine non abundet, & præſeruandi cauſa ſanguinem detrahere nolimus. Ex his autem cognoſces utrum totum corpus melancholicum ſanguinem cõtineat, an in cerebro tantum
is ſanguis aceruatus ſit. nam qui nigri & hirſuti D
ſunt, uenasq́; latiores habent, facile melancholicum humorem gignunt: interdum tamen & homines rubicundi repente in melancholicam temperaturam deueniunt, & ab ijs, qui fuluo colore ſunt, præſertim ſi uigilijs, laboribus plurimis, ſolicitudinibus, uictui tenui, melãcholicis cibarijs, ſe diu expoſuerint. inſuper ſi ſe uena aliqua in ſede ſuppreſſerit, aut aliqua alia conſueta ſanguinis euacuatio, uelut in mulieribus menſtrua. non parum quoque ad hoc facit anni tempus, aeris conſtitutio, regionis ſitus, ægrotantis ætas, & eiuſdẽ ars. hæc omnia ubi perſpexeris, quoties in omnibus uenis corporis ſanguinem melancholicũ contineri dubitabis, firmiſsimam dignotionem conficies, ſi cubiti uenam ſecueris. mediam uero ſecare melius eſt, quam ſtatim ſupprimes, ſi ſanguis qui effluit melancholicus eſſe non uideatur: ſin erit, tantum detrahes quãtum laborantis habitum expoſtulare cenſueris. Tertia melancholiæ ſpecies, quam principium à uẽtriculo habere dicebamus, quamq́; hypochondriacam, hoc eſt præcordia infeſtantem, appellabamus, ex antedictis plerunque dignoſcitur. primo nanq; ſuperius dicta accidentia circa uentriculum incipiunt, inflationes dico, gurgulationes, ructus acidos, & uirulentos, aſtrictam aluum, atque id quod egerendo uel euomendo excernitur ſupernatãs. tum ipſi ægrotantes in præcordijs turbari omnia & commiſceri ſentiunt. quemadmodum igitur plerunq; uapore quodam fuliginoſo fumoſo ue aut craſſo ſurſum ad oculos eleuato cæcutire ſibi nonnulli uidentur, ut qui ſuffuſionem patiuntur: ita & nunc in cerebrum aſcendente melancholico uapore tanquam fuligine quadam aut fumo melancholici caſus menti obuerſantur. quoties igitur melancholicæ dementiæ propria ſigna magna non apparebunt, & circa uentriculum aut nihil turbulentum affuerit, aut parum admodum, exiſtimandum erit cerebrum primo affectum eſſe, quemadmodum dictum eſt. Quæ igitur cerebro primum affecto melancholia conſiſtit, aſsiduis balneis, uictu boni ſucci & humido, nec flatuoſo procuranda eſt, omiſſo quouis alio potenti remedio. quando noxius humor diuturnitate temporis nodum euacuationi rebellis erit: tunc enim uarias & ualentes magis conuenit adhibere medicinas. oportet autem incipienti morbo mederi, nam inueteratum & auctum medentis manus reſpuit. RVFI. Communia autem remedia ſiue cerebrum, ſiue præcordia, primum patiantur, ſunt quæ aluum ſubducunt. ſed in primis ſtudium adhibere oportet, ut concoctio probe fiat, poſtmodum purgare epithymo & aloe. ſiquidem ex his uel exiguum quiddam ſingulis diebus ſumptum plurimum iuuat, & leniter aluum ſubducit. POSSIDONII. In quibus ſanguis abundare uidebitur à principio ſtatim uenam cubiti incidere conuenit. preſertim in quibus conſueta aliqua ſanguinis euacuatio retenta eſt. in mulieribus autem quibus menſtrua defecerunt, tali uenam aperire confert. quiſque uero pro habitus ſui ratione inaniendus eſt. in quibus autem mali ſucci potius abundant, ubi prius ægrotantem recte cibaueris, utere Rufi hiera uel Archigenis aut Iuſti. quod ſi & ſanguis & praui ſucci abundauerint, primum uenam incide, tum purgationem exhibe, poſtea diebus aliquot interiectis, clyſteribus aluum ſubducas, primo cremore furfurum ſpuma nitri & melle, deinde ſiliculæ radicem contuſam uel epithymum furfuribus incoques. ab hoc clyſteri diebus tribus interpoſitis hieram dabis amaram quæ aloen recipit, & præ cæteris omnibus epithymum habet. conficies autem ipſam ſicut Themiſon docet, imponesq́; aloes drachmas cẽtum, maſtiches,

croci

croci, ſpicæ nardi, cinnamomiq́; et caſię duplum,
A aſſari uero & carpobalſami ſingulorum unciam
unam, addesq́; epithymi duas uncias. ex aqua
mulſa hanc dabis quantum magnum cochlear ca-
pit bis aut ter ex modicis interuallis. hinc ubi la-
borantem rurſus uictu conuenienti recreaueris,
hieram Rufi denuo exhibebis, aut Archigenis,
aut Iuſti. quantitas autẽ quæ exhiberi debet, ſunt
drachmæ duę ex aqua mulſa & ſalis cochlearium
paruum. melius eſt autem aluum inanire ijs quæ
leniter unius diei ſpatio ſubducunt. nigram au-
tem bilem ducũt amaracus & quam cunilam uo-
cant inſperſæ mulſæ & ebibitæ duum drachma-
rum pondere. confert etiam ſero lactis aluum ina
nire, ſed non id quod è caſeo fluit dandum eſt. me
B lius eſt enim quod feruefacto lacte ſeiungitur ab
alio. ſit autem potius lac equinum, ſin minus, bu-
bulum. imponatúrque nouæ ollæ, agiteturq́; ra-
mo ficus, ac dum efferueſcit ter aut quater aqua
mulſa irroretur. poſtea colatum exhibeatur, mel-
le primum admiſſo. tum ubi uenter fluere cœpe-
rit, non amplius addito melle. ſumatur autem ad
cotylę menſuram, nec minus quinq́; cotylis. poſt
omnes autem alui ſubductiones maluæ ſemẽ ual-
de leuigatum ex aquæ cyathis tribus dandũ eſt,
duarum drachmarum põdere. ſummopere nanq́;
ad rem facit. quamobrem eo frequẽter utendum
eſt. optimum eſt etiam pulegij decoctum crebro
bibere, tam ante quàm poſt purgantia medica-
menta. idem & centaurij minoris decoctum po-
C teſt. nam abſinthij decoctum & frequenter & ſub-
inde præbebis, cum & aluo, & uentriculo æque
proſit, ac præter hoc multam in uentre uentoſita-
tem gigni prohibeat, nec in totum ſiccari aluum
permittat. lotium inſuper prouocat, & concoctio-
nem impenſius adiuuat, adeo ut hoc ſolo quoſ-
dam uiderim ipſe liberatos. exhibẽda ſunt etiam
quæ urinam mouent, aniſum, daucus, petroſeli-
num, nardus, & aſarum: atque præ omnibus his
hippomarathri ſemen & radix, quanquam cha-
mæpityn & trixaginem ſumere promptius ſit.
quodcunque uero ex iſtis aut ex aqua elixum da
bis, aut comminutum poculis aridum inſperges.
Bonæ ſunt etiam inanitiones quæ per ſudorem
fiunt, ſiue laboribus, ſiue balneis procurẽtur, ſiue
D inũctionibus in ſole factis, ex oleo chamæmeli-
no, nitro oleo admiſſo. quibus peractis, ubi ægro
tantis habitus melior eſſe uidebitur, ad hieram
denuo redi. Curam quoque præcordiorũ ha-
bere conuenit, cum eum qui curare quem inci-
piat, tum eum qui in curatione multum proceſſe-
rit. fomenta itaque conueniunt quæ ex oleo fiũt,
in quo rutæ, anethi, ſerpilli, abſinthij, artemiſiæ,
pulegij, uiticisq́; ſemen & lauri bacæ aut folia te-
nera bullierint. hoc enim & dolores mitigat, &
inflationes minuit. In uentoſitatibus autem quæ
uentriculum mordent, cuminum & pulegium a-
ceto incoquendi ſunt & ſpongijs admouendi. ace
to quandoque alumen inſpergimus. cataplaſma-
ta oleo conſtent in quo decoctum ſit uel aniſum,

A uel apium, uel cuminum, uel cyperum comminu-
tum, irimq́; & libanotidem adijcies. conferunt au
tem utplurimum tam ante, quàm poſt cibum fa-
cta. cataplaſmate autem ablato præcordia conte-
genda ſunt, uel lana quàm latiſsima, uel agnina
pelle leuiſsima & pura. ubi prius nardino pigmẽ
to locum inunxeris, unctionibus cucurbitulas ad
ijcies aduerſus inflationes quidem leues. aduer-
ſus inflammationes autem & tumores duros ſca
rificatas. quibus ablatis cyprino ceroto uteris, &
polyarchio & eo qui ex ſtyrace conſtat, & alio
præcipue qui è ſeminibus conficitur, atque alijs
id genus. procedente uero curatione proderit ad
modum uti rubificante quod è ficubus & ſinapi
componitur. concoctionem enim reuocat uentri
B culóque robur addit, & ſiquis dolor in præcor-
dijs remanſerit ipſum aufert. utemur & acriter ab
ſtergentibus præcordia, medicamentisq́; picem
recipientibus, hoc eſt pice ſicca per ſeipſam li-
quefacta, uel cum modico oleo. c[illegible]da uero cuti
imponitur tam ante quàm in dorſ[illegible] quo ad ſpon-
te decidat. quare & cum ea lauetur & ſiquid pa-
rum à cute recedat auferendum eſt forfice. ſum-
me autem iuuantur qui ſiccum bouis ſtercus ace
to mulſo commiſtum ſibi indiderint, bulbiq́; cum
nitro uel alumine leuigati magnopere proſunt:
hæcq́; bubulo ſtercori commiſta utilia ſunt, ma-
xime cum mordicationis ſenſus in ore uentricu-
li ipſis aderit. nam quibus corpus frequenter con
uellitur, expedit bibere caſtorium, & eodem in
C oleo ſicyoneo diſſoluto corpus inungere. conue-
nit etiam ipſos ante cibum ambulare, & exerceri
quantum uires tolerant. nam balnea bene con-
coquenti non admodum ſunt neceſſaria, niſi laſ-
ſitudinem quampiam ſedare uelis. quicunque ue-
ro uentriculum habet ad concoquendum non i-
doneum, huic frequenter balneis uti prodeſt, uel
ieiuno uel peracta iam concoctione. poſt balnea
dabimus cibaria, concoctu facilia, non inflantia,
bonam aluum facientia. diligenterq́; obſeruabi-
mus quomodo à ſingulis ægrotus afficiatur. neq́;
enim omnes eodem modo, ijſdem cibis afficiun-
tur. uerum qui ferè omnibus cibi conueniũt, ſunt,
panis recte confectus in furno coctus, aues quæ
nec pingues ſint, nec edaces & in montibus de-
D gant, oua gallinacea leuiter cocta, piſces ſaxatiles
quiq́; carnes teneras habeant, echini uero marini
plurimum excellunt cum gratia tum utilitate. reij
cienda ſunt quæcunque in cœno & paludibus ui
uunt. carnes hædinæ conueniunt & lactentium
animalium. horum præcipuę partes ſunt quę mul
tam carnem non habent, elixæ. inutiles quoque
non ſunt uuluæ, ſumen, & pedes porcini. ex oleri
bus quoad communem uictum, proſunt dulcia.
nam quæ acria ſunt ut medicinæ exhibeantur. ue
lut paluſtris aſparagus, petroſelinum, & ſimilia.
quantitas omnium quę aſſumuntur moderata ſit.
uinum autem album, tenue, nec ualde antiquum.
non oportet autem inter cibum repente multum
bibere, neq́; plurimum ſit id quod bibit, ne cibus

in uẽtriculo fluitet. placet etiam, ut præter hæc omnia aceti acidiſsimi cochlear unum poſt cœnã ſorbeat, cum dormitum uadit, & eo inter comedendũ obſonia intingat. præſtat autem aceto ſcyllæ parum & rutæ & ariſtolochiæ tenuis admiſcere. POSSIDONII. Ad inflationes oxyporium tale conuenit, liguſtici, ſeminum apij, zingiberis, thymi, ſingulorũ uncia: mellis deſpumati quãtum ſufficit: dato cochlearis dimidium, tam mane quàm ueſperi. quod ſi mellis dulcedinem auerſentur, aliud quod concoctionem iuuat ita conficies. ſcyllæ toſtæ uncia una, ſalis ammoniaci unciæ quinque, ſeminum apij, fœniculi, thymi, petroſelini, aniſi, ſiſonis, zingiberis, ſingulorum drachmas quatuor, panis ſicci & puri unciæ quinque: piperis uncia una & ſemis. ex hoc dato comedendum B quantum cochlear capit, cum cibo, quo pacto uult ægrotus. dandum eſt inſuper per quædam interualla quantum cochlear continet theriacæ, præſertim hieme & ueris initio. RVFI. Vomant ex longioribus interuallis à cibo & ieiuni præſumpto raphani origani'ne aut thymi decoctio. nequaquam uero ſumant quæ uehementius uomitum concitant. noxia ſunt enim eiuſmodi, uentriculoq; & eius ori debilitatem addunt, in ijs qui iandiu morbo laborarint. nam quidam ob uomitum acrius concitantia, uiſi ſunt melancholia capi. Illud quoque nouiſſe conuenit: pleroſq; hoc morbo infeſtatos quo tempore curabantur, nihil profeciſſe, ſibi dimiſſos conualuiſſe, propterea quia recte prius à medicis tractati, poſtea uires ad C A uerſus morbum maiores acceperint: cum antea remedijs attriti forent. quamobrem naturæ quies condonanda eſt, quam pluribus auxilijs affligi, quiete refici uidemus, atque iam extenuatos morbos ſuperare. Qui canina lupináue melancholia tenentur, februario menſe noctu domos exeunt, in cunctiſq; lupos & canes imitantur, uſque ad diluculum uagantur, ſepulchráque præcipue recludunt, ita affectos his notis dignoſces. pallidi ſunt, ſegniter aſpiciunt, oculos aridos habent, concauos, non lachrymantes, linguam ſiccam proferunt. ſaliuam nunquam reijciunt, ſiticuloſi ſunt, in tibijs ulcera geſtant, quę ſanari non poſſunt, & quia crebro offendunt, & quia à canibus mordentur. hæc eorum indicia ſunt, éſtque B hoc morbi genus melancholiæ ſpecies, quam curabis cum ſe conſtitutio aeris immutabit. ſi uenam incides & uſque ad animi deliquium ſanguinem effluere ſines, ægrotantemq; boni ſucci cibis ales, in balneas dulces adduces, & ubi tribus diebus ſero lactis uſus fueris, ægrotantem hiera quæ colocyntbim habet purgabis, Rufi, Archigenis aut Iuſti, bis aut ter ipſam per interualla prębens. à purgationibus theriacam propinabis quę uiperas habet. alia quoque remedia quorumcunque ſupra meminimus admouebis. ueſpere demum aduẽtante morbi uiolentia ſoporiferis medicamentis caput irrigabis. odoramẽta ſomnum procurantia porriges naréſque papaueris ſucco inunges, & interdum aliquid quod ſomnum C conciliet, bibendum exhibebis.

CL. GALENO ASCITVS LIBER

DE CVRA ICTERI.

A D icteri curam prima quidem duo ſunt maxime neceſſaria auxilia, ſcilicet phlebotomia & purgatio. Sed purgatio quidem eſt propinqua, eo quod cholera & non ſanguis abundat in ictericis. fiet autem & aliquando phlebotomia propinqua, quando ſimul cum cholera abundat ſanguis. & quando hepar uel ſplen ab inflammatione tendit & dolet, ſicut D multoties accidit. nihil enim eſt aptius phlebotomia in dolore uiſcerũ. Alius autem & phlebotomans curabat, ſicut & Praxagoras. ſed non diſtinguebat quos erat phlebotomandum, & quos non. Purgationes uero magis appropriatæ ſunt huic ægritudini. & plus iuuantur patientes quando purgantur iuxta principia. Ego autem euphorbio miſcens epithymum, & aloen, & petroſelini, & dauci ſemen, & piper album, purgo ictericos. & ut plurimum quidem ſolum hoc ſufficit. Bene uero purgat & ſcammonia cum aloe, & ſicyoma, & quicquid aliud acutius euacuat, maxime autem quæcunq; choleram ducunt. Debiliora uero ſubductori fortaſsis non conferunt, eo quod non curantur faciliter icterici propter uentris ſiccitatem, nec omnino deſcendit cholera ad inteſtinum. Quibus autem in impedimento eſt aliquid ut purgentur, his confert uomere per raphanidas frequenter, aliquando autem & poſt cœnam. & enim hepar ad ambas euacuationes, eam ſcilicet quæ per ſubductoria, & eam quę per D uomitus, non improprie ducendum eſt. Et hypochondrium, ut utiq; mollius exiſtẽs, cataplaſmandum, miſcendo farinæ hordei de rore marino, & ſcinco, & artemiſia & abſinthio, & abrotano, & gramine, & ruta, & cardamo, & chamæpitye, & allio, & centaurea. Hæc enim alterutra urinas mouent, quod ægritudini eſt maximum bonum, & contrahitur uiſcus. Ventoſarum autem appoſitionẽ uidi pręmanibus exiſtere in medicis, quãdo carent eis quę propria ſunt ęgritudini. Nõ tamen ualde laudo neq; uitupero eã. ſed ſecũdum tẽpus. In eis enim ſcilicet ictericis qui à uẽtre, poſt eos qui ab hepate puto conferre. ſecundario uero eis qui

ab

ab hepate, quando tumorem aut dolorem habet. In eis autem qui à ſplene, nihil prodeſt uētoſa. Hepar enim & uenter applicata phrenibus, poſſunt euacuari per uentoſam uerſus hypochondrium, propter cōtinuitatem. Splen autem nullum commune habet cum phrenibus, ſed multum ab eis diſtat. Nequaquam igitur oportet eos qui à ſplene icteros curare uentoſis. Mitigatis uero febribus, cerotum apponere, primum quidem ceram & reſinam coquendo cum cyprino, id eſt alcanna, & melliloto, & bdelium, & ammoniacum miſcēdo. Ignita uero hypochondria nequaquam lædes & farinam hordei cum floribus uitis albæ, & melliloto cataplaſmans. Coquere autem oportet mellilotum in dulci. & terere cum farina, effundendo de ipſo dulci. Fit autem id & abſq; farina per panem mollem. Bibere oportet pharmaca in hac ægritudine, ſuccum abſinthij infundens in aqua cū nardo. Fortius autem oportet coquere abſinthiū in aqua. & colatum dare ictericis. Optimū enim eſt pharmacum ſi quis animoſe offerat, non attendens ad amaritudinem. Et nimirum apparebit tibi magis dulce quàm amarum eſſe abſinthiū. Amariora enim noui hoc ariſtolochiam, gentianā, centaureā, & alia multa. Nempe & prętermittere quid iuuatiuū propter guſtum, ingeneroſum eſt. ſicut & aſſumere quid nocuum propter delectationem, nefandum. Et nimirum patiuntur icterici quid incōueniens, Amara enim eis apparent quę ſunt dulcia. Vnde amaritudo quę ineſt abſinthio, à paſsione obtuſa erit. Bonum autem eſt bibere ad icterum & hoc, calaminthen, periſtereonem, uocant autem ſacram herbam, acetoſulam, lapathium acutum, quod eſt rubrum in ſtipite & frondibus. & ſtipes eſt quadrangularis, plenus ſemine, radix uero eius eſt lutea. Hoc autem per ſe comeſtum, & decoctio radicis bibita, cito iuuat. Iuuat autem & domeſticum lapathiū ſimiliter. Comedere autem oportet & de ea in prandio. & de decoctione radicum bibere. Nullo autem minus eſt anchuſa, & ſilphium, & chamæpitys, & erythrodani radix, & roſmarinus, & uocatū hemionium, & ſubtilis ariſtolochia, & adiantum, & ſerpyllum, & hypericon, & ſtruthion. horum enim ſingulum bibere licet coquendo in aqua uel cum uino, uel inciſum permiſcere cū melicrato, uel uino antiquo. ut plurimum uero pondus uniuſcuiuſq; eſt drach. i. Bonum autē eſt & terere ipſa in aqua ut in magnitudine fabæ. Expurgant autem bene in icteris & ſulfur cum ouo ſorptū. & allia, aſſa & cruda comeſta, & cepæ, & raphanides. Et melicratum per ſe eſt optimum. & cicerum decoctio. & cichorium cum uino. & caulis ſuccus, & ſtaphylini radices, & cornu cerui abraſum, & in uino bibitū, & amygdalę amaræ coctę in ptiſana. & petroſelini, & ſmyrnij molles radices, & aniſum, & meu, acorus, & radices de Ponto odoriferæ. maxime autem aſarum, & nardus, & ſolatri ſuccus, & chamæmelus, & mercurialis: & †tamariſcus. Hæc enim omnia ſunt pharmaca ictericis

al. amaracus

purgatiua. Et offerre ipſa oportet ſicut ego cum multa experiētia ſcripſi. Non autem in ſolis pharmacis faciebam curam, ſed diætans quàm maxime. aliquibus enim ſola diæta præbuit quod quærebatur. Optimum autem eſt poſt exurrectionem mane à ſomnis, tētare fricari moderate cum oleo puro. Coquatur autem in oleo ſaluia, uel amaracinum, uel artemiſia, uel baca lauri, uel chamæmelus, uel iris, uel nardus, uel caſia li. uel coſtus. Expurgant enim prędicta colorationes, & ſudores mouent. Deinde abſterſo ſuauiter, ut remaneat pinguis, apponere hypochondrio cerotū uel malagma Amathonis, uel Polyarchi, uel alicuius talium. quæ primo quidem remittere habent. deinde cyprinum cerotum, & tecto hypochondrio, & ſuperaccincto patiente, ad deambulationem oportet exire. modicū uero moto bibere de prædictis pharmacis. Supra potū autem, modico motu quieſcere. deinde ire ad balneū. & ibi prius moto & uocitante, balneari cum aqua multa & calida. ſimul enim ſudores ſic conferunt. Simul autē & pruritus ceſſant. & maxime ſi nitro & fæce uini uſta abſtergatur cutis. In balneo autem & melicratum bibitum confert. Cibaria uero ictericis & pulmenta, ſunt panes bene fermentati, & nō multum puri. Ad ſeceſsiones enim ij conferunt. Pulmenta uero, præſuccum gaziricum, uel byzanticum antiquum. & raphanides, & capparis cum oxymelite, & piſces mollium carnium, & petrini aſsi, & cum cocco cnidio, & coriandro, & aniſo cocti, & eritio, & cum melicrato. Hæc autem & ut pharmacum proſunt, ducentia ad urinas. Quādo autem & terreſtris fuerit eritius, non oportet abſtinere. Quando autem piſces non adſunt, cicera coquendo, bibere oportet aquam. Comedere autem ſalſuginoſa. & bibere uinum album odoriferum. neq; ab oleribus oportet abſtinere. ſed & horū proprie quàm maxime oportet ſumere, quę ſuauiſsime mouent minctionem. Sunt autē talia, paſtinaca, & cartamū, & ſtruthij germina, & ſcandix, id eſt endiuia, & cyminum, & † ſeſamum, & molles cardui, & fœniculus, & eryngij radix, id eſt uitiale porrū, & aſparagus, & ſmyrnij ſtipites, & mercurialis, & omnia talia. Bonum eſt autē & origanum uiride. domeſticorū uero olerū, aptiſsimum eſt caul. & orininū eius, & ſiclum, & raphanis, & rapa, & cepa hortenſis, & germen ſinapis, tritio quæ eſt de ſemine eius, et de allio. Carnium autem, ſylueſtres ſunt meliores domeſticis. & elixæ magis quàm aſſæ. Appendant autem ſelini ſemen, & †anethi, & cymini. Domeſticas uero aſſas oportet comedere, quæ ſint iuueneſcentium. Excipere autem oportet omnia paludoſa, & aquatilia, et gallos, niſi moderate carnoſi fuerint. Fructuum uero, uētoſi quidem omnes non ſunt apti. ſed qui ſunt uiſceribus familiares, & urinas prouocant, abſq; quod ſint cibabiles. Dactylorum uero balani, id eſt fructus ita ſunt diuretici, ut ſiquis uirides comederit, ſanguinoſas urinas copioſe faciat. De tragematibus autem, frixa cicera ſunt opti

aliàs ſiſarum

aliàs aniſi

ma. Vinorum autem, alba, & ſubſtyptica, & ſubtilia, & non ualde antiqua. & iuuenum melius eſt oblationem facere poſt labores & balnea, cauendo à repletione, ſicut & ab indigentia. ambꜳ enim ictericis ſunt peſsimæ. Repletio quidem, propter indigeſtiones, & eo quod obſtruit hepar. indigentia uero, propterea quod cholericiores oſtēdit humores. & propter inanimoſitateſ quæ ſequuntur ægritudinem ſecundum multam neceſsitatem: Vbiq; igitur quod eſt moderatum eſt optimum. hoc autem magis ubi & exceſſus & defectus nocumentum non paucum infert, ſemel aut bis aſſumpti. Oportet autem & tardante ægritudine, peregrinationes tentare, & appenſiones, & equitationes, & in ſole nudari, & per ſe natis balneis uti. maximum enim eſt ab unoquoque eorum iuuamentum. Venerea uidi quoſdam quidem medicorum laudātes in hac ægritudine. manifeſtum autem eſt quod ſi quidem utendum eſt eis, in ultimis declinationibus competunt. Melius uero eſt magis ſobrie diætari in alijs, & in venereis. Non enim poſſunt tantum iuuare remiſsione & lętícia mentis, quantum nocent imbecillitate & infrigidatione corporis. Vltra autem quod infrigidant, triſtiores faciūt. Omnino autem bonum animum

A & manſuetudinem ſiſtunt, excitando quod contriſtat. Hæc quidem eſt diæta ictericorũ. Scire autem oportet timendum eſſe, ſi hoc te faciente, & pharmacis & adinuentionibus nihil ad melius addunt, ſed magis fiūt peiores habitibus, hi quidem aquoſati, alij autem exſiccati. Duæ enim ſunt hæ uerſiones malignæ & difficile tractabiles ſecundum ægritudinem. idcirco & à longe prohibere oportet, & obuiare eis, & obſiſtere. humidiores quidem, per purgationes quæ per diuretica, & labores, & ſolares ſtationes, & per ſudorum eductiones ſiccando. ſicciores uero, per bonam nutricationem humectando. Si autem quid remanet in uultu de ictero, quod fieri ſolet, effuſionibus quæ ad nares oportet uti. Fortiſsimum autē B eſt ad hæc electarium & cyelamini ſuccus permiſſi cum lacte, ut non moleſtent repleto ore aqua. debilior autem eſt anagallis, & ſiclum, & nigella. non tamen ſunt inutilia. Eligat uero medicus quę conueniunt ægritudini. Purgentur autem primo quidem mucilago. deinde cholera craſſa, ſicut uitellina. Licet autem his & poſt balneum uti. citius enim euacuant. & ſimul balneum conſolatur, & eſt minus mordax. & hæc eſt cura ictericorum.

CL▸ GALENO ASCRIPTVS LIBER

DE CVRA LAPIDIS.

C ANON quem ſcripſit Alguazir Albuletzor filius Abumelech Filuzer imperatori Saracenorum Anly filio Ioſeph filij Reſaphin de curatione lapidis. accidentia à quibus conuenientius eſt cauere, & à quorum tractatione cautela eſt adhibenda, ſunt dolores, propter timorem qui eſt in eis. debilior nanq; eorum proſternit uirtutē, & ſoluit inter hominem & inter ſuas ſalutes. Et ipſi quidem non ſunt ſicut accidentia in quorum curatione interuenit latitudo. Et ego iam multoties eo præſente dixi quod hoc accidens eſt ſicut inimicus. Et oportet licet det inducias, ut abſcindatur in ipſis ſuis inducijs, propter ſuam debilitatem in reſiſtendo. & nō ſit contentus in debilitando ipſum, ſed abſcindat ipſum cum eo quod acquirit ei uires aut pręparationem Et canon conferens in ſegregatione cauſæ huiuſmodi accidentis, per cuius aſsiduationem confido quod ſecurabitur ab eo, eſt iſte. Dum tempus æſtatis perſeuerat uſq; quo pertranſeat plurimum temporis autumni, & deſcendat pluuia multa, tūc acceptio ℥. xv. de ſyrupo acetoſo, facto cum aceto expreſsionis uuæ puræ, & medietatis eius de ſyrupo uiolato cum v. ℥. aquę in qua bullierint cortices radicum fœniculi, drach. xv. & cubebæ contritæ drach. i. donec cōſumpta ſit aquæ pars quinta, & colata eſt cōuenienter, ſumat hoc omnibus modis in omnibus xv. diebus. Et acceptio aquæ

C ciceris ſecundum quod dixi, eſt bona & benedicta. Et ſi inueniatur aqua, & miſceat cum ea decoctione eius acetum, quod deſtruat ipſius caliditatem, & roboret eius inciſionem, & ipſius abſterſionem, & ad ultimum quando inuenitur in acuitate complexionis, exquirat ſtudiũ in infrigidando, ſumat hunc ſyrupum, ſiue medicinas decoctas in aqua quam narraui. & utatur ſyrupo endiuiæ, & ſyrupo acetoſo, & ſyrupo nenufaris. & ponatur in omnibus temporibus in aquam cibariorum factorum ei aqua ciceris nigri, niſi apud uehementiam caliditatis aeris. decoquatur ergo cũ aceto quod decoquatur cum aqua ciceris. et ſit cũ aceto cucurbita. uerum in cibarijs de cucurbita multiplicetur origanum. Quando ergo aduenerit D autũnus, et non intelligo per autũnum illud de quo abſolute dicitur hoc nomē. quoniam tota autumni natura eſt ex natura tēporis æſtatis, ſed uolo per ipſum quādo cōplectitur complexio aeris gradatim ad frigus, & aſſociat̃ ad illud ut humectetur aer per deſcenſionē pluuiæ. ſumat de cōfectione quā feci ei nũc quatuor ʒ. cum decoctione ciceris nigri, condita cũ ſale & pauco piperis, die una, & interpolet diem, quatuor uicibus, aut quaſi illis. Quādo ergo uehemens fit frigus aeris & figitur hyems, accipiat de tyriaca magna omnibus x. diebus aut quaſi illis ʒ. i. cũ tanta aqua calefacta quantum capit os ſemel, permiſto ei de ſyrupo de corticibus citri. Et quando poſsibile eſt ut utatur cibario facto ex olere urticæ, fiat ei cibariũ oleum decoctum

decoctum factum cum carne hœdi, quod ſumat
in principio ſuæ comeſtionis. Hoc regimen ſuffi-
cit ad auferendas cauſas huiuſmodi accidentis. Et
de illis quæ oportet ipſum in cibo ſumere, eſt le-
pus, poſtquam confirmatur hyems, & defectus
pluuiæ. & in uere die aliquo in diebus. At uero
d. huiuſmodi adoleſcens eſt multo melior quàm aries † binus in
iſtis duobus temporibus proprie. Et de illis qui-
bus oportet conſeruari ſanitas ab omnibus acci-
dentibus, quæ de proprietate caloris eſt ut faciat
accidere, aut ut accidãt cauſa eius in tempore au-
tumni, eſt ut ſumat in mẽſe Maij circa finem eius,
& in principio Iunij, iſtud. Hordei excorticati &
contriti, & florum nenufaris, & oculorum uaccæ
mundatorum ex ſuis interioribus, omnium ana ʒ.
viij. ſeminis ſcariolæ, & uolubilis exiccatæ, & me-
dullæ ſeminis croci hortulani, & medullæ ſeminis
melonis, omniũ ana drach. quatuor. florum uiola-
rum, & capilli ueneris, corticum apij, radicis recẽ-
tis omnium ana drach. ij. rhu barbari electi recen-
tis, quartam ʒ. unius. terantur quę ſunt terenda, &
infundantur omnia nocte una in menſura libræ
aquæ feruentis, & in mane ponãtur ſuper ignem
leuem, quandoq; inceperint bullire, confricentur
manibus calida, & colentur, & confricentur ma-
nibus in colatura de condito roſato ex ſacharo ʒ.
xij. & de medul. caſiæ fiſtulæ mundatæ à ſuis in-
terioribus & ſuis tunicis drach. quatuor. & cole-
tur, & miſceatur cum eo tertia ℥. de ſyrupo iuleb
ex ſacharo. & ſumatur mane alto. & quieſcat die
aſſumptionis eius, & ſecunda. Illud uero quod au-
fert eſſe lapidis, & eius prohibet generationẽ, eſt
eſſe contentum in cibo pane fermentato ſpongio
ſo, cuius farina mundata fuit in proximo, cum aui
bus laudabilibus, ſicut pullis, & perdicibus. & in-
terpolatione lepore, & aſparago, quando poſſibi-
le eſt. & cibarium olerum ex urticis, & ſicla eſt be
nedictum, & non repleatur comeſtione multum.
imò dimittat de ſaturitate ſua parum. & non labo
ret poſt comeſtionem penitus. & ſi eſt neceſſariũ
ut frangat illud quod generatum eſt ex eo, & ex-
trahat illud, ſumat de hac confectione. ℞. corti-
cum radicum aſparagi exiccatarum. & corticum
radicum fœniculi exiccatarum, & polij, & ſcolo-
pendriæ, & cubebæ, omnium ana drach. v. ebeni,
& gummi prunorum, & lapidis iudaici contriti ſu
per cotem, & caſiæ, & cyperi de harach, & bdelij
uarij, & ammeos, omnium ana ʒ. ij. terantur ſingu
lariter, & cribellentur, & conficiãtur cum ſyrupo
de ſacharo. & ſumatur ex ea ex tribus ʒ. uſq; ad il-
lud quod eſt quaſi illud, cũ aqua calida in qua bul-
litum fuerit parum fœniculi. Et ſimiliter ad uen-
toſitatem, & dolorem lapidis, & dolorem capitis,
& ſtricturã anhelitus, & dolorem brachiorũ con-
fert ei. Ad uentoſitatẽ ſufficit regimen quod ego
præcepi ad prohibendã eorum generationẽ peni-
tus. Ea uero ex quibus generantur ſunt permiſtio
in cibo, & intromiſſio cibi ſuper reſiduũ cibi. & la
bor poſt comeſtionem. Illud autem quo eſt uten-
dum apud uehementiam doloris. nam dolor præ-

A dictus non accidit niſi à generatione lapidis ſtan-
tis in aliquo meatuum urinæ. & quod ego deter-
minaui ei, prohibet eius generationem, ſi ei allige
tur ita, ut de eo nunquam conqueratur. & nõ acci
dit aliquid ex eo, ſi alligato ceciderit iteratio mun-
dificationis renum. uerũtamen non eſt poſſibile,
niſi imperium mandati auditur adminiſtratum in
huiuſmodi diſpoſitionem, & eſt iſtud. ℞. fœnigræ
ci ʒ. iiij. ſeminis apij, ſe. dauci, amborum ana duas
tertias. ʒ. i. bulliat totum in vij. unc. aquæ, donec re
deat ad medietatem. deinde confricetur manibus
donec aliquantulum uiſcoſum fiat. & in colato fri
cetur manibus de condito uiolato ex ſacharo ℥. i.
s. fricatione ultima. & coletur. & ſorbeatur in hye-
me ſuper medietatem ʒ. i. de tyriaca magna. & in
B æſtate & ſuo ſimili de temporibus aeris calidi, ſine
tyriaca penitus. & uapotetur locus totus cũ hoc.
Olei anethini ℥. iij. ſumantur in quo liquefiat adi-
pis gallinæ unc. i. demum ſubmergatur in eo lana
ſuccida, & uapotetur cum ea tepefacta locus mul
tis uicibus poſt potum medicinæ præcedentis. de-
mum adminiſtretur ſternutatoriũ bis uel quater.
Dolor uero capitis quando inuenitur, tunc ſi fue-
rint in tẽpore caloris, ſumat iſtud quod narro. Cõ-
diti roſati ex ſacharo drach. xij. medullæ caſię fiſtu
læ mundatæ à ſuis interioribus & à ſuis tunicis ʒ.
vi. fricentur ambo in v. ℥. aquæ calidæ, & colentur.
& addatur colato ſyrupi uiolati de ſacharo ℥. i. s. ſu
matur in mane. & ungantur frõs, & anterior pars
capitis cum oleo roſato, concuſſo cum tertia par-
C te ſui ex acero forti. & infrigidetur. & ſit effuſio e-
ius ſuper caput cum uaſe ſtricti oris ab altitudine
menſuræ palmi: quoniam eſt melius & uelocioris
iuuamenti: Si autem accidat in tempore frigoris,
ſumant hanc medicinam. Agarici uehementis al-
bedinis ʒ. i. & tertia, raud. ſeni. ʒ. i. terantur ambo,
& conficiantur cum ſyrupo acetoſo de ſacharo. &
ſumat ſuper illa duo iſtud quod ego narro. Caſiæ
contritæ, & aniſi, uniuſcuiuſque ʒ. i. feruеant cum
vi. ℥. aquæ donec conſumatur ex ea mẽſura tertiæ,
& coletur. & miſceatur in ea ſyrupi acetoſi ℥. i. s.
& ſorbeatur. & bulliant chamæmeli & meliloti u-
niuſcuiuſq; ma. iiij. in aqua quæ cooperiat ea, do-
nec uehemens fiat eius calefactio. demũ inclinen
tur frons & tempora ſuper illum uaporem aſcen-
D dentem ex ea. Cum ergo tepuerit aqua in qua bul
litũ fuit illud quod dixi, ſubmergatur in ea pãnus
lenis, & uaporetur cũ eo ubi inuenit dolor in capi
te. Stricturæ uero anhelitus nõ eſt cauſa niſi addi-
tio carnis. & dimiſſio exercitij in ieiuno. & cõſer-
uatione illius eleuatur. Illud uero quod accidit de
dolore brachijs & mẽbris, inungãtur quãdo inue-
nitur illud cum oleo anethino, quoniam deſtruet
illud.

Ad lapidem.

Et eſt ei iterum deſcriptio ſuffuf ad lapidẽ. ℞.
gummi prunorum, & cubebæ, & lapidis iudaici,
ana ʒ. iiij. corticis radicis aſparagi, & ebeni, ana ʒ.
ij. ſeminis dauci. drach. s. terantur, & cribellentur,
& adiungatur ei media ℥ ſachari. & bibatur de eo
omni die. ex ʒ. ij. uſq; ad circuitum eius cum aqua

in qua miſceatur ſyrupus acetoſus. Et ſit cibus ta-
fea ex lepore, aut fœniculum, & cibariũ olericum
ex urticis. Et eſt ei deſcriptio infuſionis illa ad il-
lud. Recipe corticum radicum apij, corticum ra
dicum fœniculi, ana drachmas ij. corticũ radicum
aſparagi, drach. quatuor, rubiæ tinctorum, drach.
unam. terantur omnia, & bulliant in vi. ℥. aquæ,
donec minuatur medietas eius. & coletur, & mi-
ſceatur cum ea de ſyrupo acetoſo ſcyllitico unc. i.
ſemis, & bibatur.

Ad lapidem in ueſica.

Valet lapidi in ueſica, id eſt frangit illum in ue-
ſica hoc modo. Accipe cortices radicum petroſe-
lini, fœniculi, ſemina eorum. milium ſolis, ſemen
maluæ, & malauiſci, fœnigræci. omnia uniuerſali-
ter habere poteris, & bulliant in aqua, & colabis.
in parte iſtius colaturæ pones. ℥. unã prædicti olei,
& totum tepidum dabis ad bibendum, ſiue in bal
neo. & hoc ieiuno ſtomacho poſt aliquam horam
poſt cibum, & hoc frequenter, quouſque totum
lapidem emittat. Verumtamen ſi fuerit iuuenis, et
ſiccus, aut macilentus, & in æſtate, dabis ei cum
decoctione ſeminis melonis, citruli, cucumeris &
cucurbitæ, lactucæ ſeminis, maluæ uel malauiſci,
omniũ æqualiter. ualet ægritudinibus ueſicę quan
do impeditur urina ex humore frigido oppilante
collum ueſicæ. quod percipies, quando non ſentit
calorem circa partes illas, nec ardorem in urina. &
quòd calidis iuuatur, & frigidis læditur: & quando
ſentit frigiditatẽ circa pectinem certior eris. Item
quando ſanies uulnerata, uel ſanguis congelatus
eſt in ueſica, dabis cum aqua mellis: ſed caue ne
uulnera recentia ſint in renibus, de antiquis ne ti-
meas.

Ad incontinentiam urinæ.

Item ſi urina pręter uoluntatem emittatur, da ad
bibendum de uino ubi decocta ſint ruta, caſto-
rium, cupulæ glandium, ſemen myrti, & thus. iſta
eadem facias ſi mingat lente, partes illas frequen-
ter ungens. Prouocat urinam ex humoribus frigi-
dis, uel ſanie, uel ſanguine congelato, aut lapide,
in collo ueſicæ, meatus urinales, aut ipſum collum
ueſicæ oppilantibus, uniuerſa curabit, ſicut ſcri-
ptum eſt. Item ualet doloribus frigidis, paſsioni-
bus aurium frigidis, ualet paralyſi, tremori mẽbro-
rum, & torturæ oris bibitum. debes ungere mem-
brum læſum in his tribus prædictis paſsionibus.
Sed primo & præcipue principia membrorum pa
tientium, ſcilicet occipitium, & totam ſpinã dorſi
frequenter. Sed in paralyſi, non in principio, ſed
poſt quatuor uel quinque dies tunc præſumitur
quòd humores non ſint ſuperflui. Verum in para
lyſi ſanguinea nequaquam fiat niſi in declinatio-
ne: & tunc cum cautela, ne ſanguis aduratur, & fe
bricitet infirmus, & periclitetur. In alijs duabus in
ipſo principio uſque ad finem. Aut bibitur in hũc
modum. Mentam, ſaluiam, calaminthen, nucem
muſcatã, galangam facies bullire cum pingui gal-
A lina: & in ipſa bullitione pone de oleo. ſi copiam
non habes olei, ad medietatem ponas olei com-
munis: poſtea de illo iure bibe ieiunus. & differas
prandium per duas horas: deinde ipſam gallinam
comedas cum ſuo iure: ſi tantam copiam non ha-
bes olei, in parte illius iuris ſi quod habueris facias
bullire, & haurias. prædicta diſciplina poteris cum
piſcibus uti, addens cum prædictis herbis & ſpe-
ciebus origanum & pulegium. Si etiam piſcem
co unctum aſſaueris, utile erit. Item hoc idem oleũ
cum aceto calido ſumat in ore qui patitur tortu-
ram oris uel paralyſin. & colluat os frequenter.
maximum enim conſequitur iuuamentum. Va-
let etiam iſchiadicæ paſsioni, quando frequenter
locus læſus ungitur, & per clyſtere mittitur. ualet
B etiam podagricis, & arthriticis ex frigida cauſa,
cum quo fiat frequens inunctio pedum uel articu
lorum, addito modico aceti calefacti, & poſtea in
fine ægritudinis ſine aceto. Valet dolori dorſi em-
plaſtrum ex eo, & ammoniacum in eo diſſoluitur.
& dorſum emplaſtretur cum eo. hoc etiam empla
ſtrum apoſtema ſplenis & eius duritiem diſſoluit
modico ſpatio temporis, & omnes duritias & om
nia apoſtemata dura. Iniectum in naribus, ualet
epilepſiæ. Et quando epilepticus cadit, deſtilla in
aures eius cum penna aliquas guttas, & apprehen
de nares cum manu tua, & agita caput, & ſi agi-
tatur, ſinatur poſt unam horam. in tempore inter-
polationis iniectum, multum confert. Valet oppi
lationi narium, quando nares oppilantur ex frigi-
C do humore. quod intelligas per abſentiam caloris:
& ipſe infirmus ſentit nares frigere. & aſſerit iſtud
ſibi acceſsiſſe. & calefacit cerebrum quando ex eo
unguis pollicem, fricans palatum, uel coronam &
tempora eo inungis: aut cum cibo ſumis, aut cum
iure parum ex eo uſque ad ij. drach. bibas. Valet
contra obliuionem, id eſt delet eam, quando tu ra
dis occipitium, & ungis frequenter illud. & etiam
ſumptum per os, ſiue in cibo, ſiue in uino in quo
bulliat caſtorium & ſaluia & olibanum. iſta fre-
quentare debes quouſque iuuamentum ſentias,
& hoc intelligas in omnibus operationibus iſtius
olei. & ſedat dolorem dentium, quando eſt ex fri-
gido humore, uel ex frigiditate cuiuslibet rei. &
inungendo dentes uel gingiuas eo, parum calefa
D cit. & iniectum in matricem, prouocat menſtrua,
quando in matricẽ cum peſſario immittitur, prius
ad ignem calefactum. Aperit orificia uenarũ, ſum-
ptum, ſcilicet per os, ſicut ſuperius diximus, &
diſſoluit ſanguinem congelatum in ſtomacho &
in ueſica, quando ſumitur ſicut diximus ubi locu
ti ſumus qualiter iuuat renes, & ſoluit urinam, &
frangit lapidem in ueſica. Valet anheloſis ex fri-
gidis humoribus in pulmone contentis, ſumptum
cum decoctione hyſſopi & ficuum ſiccarum & li-
quiritiæ, aut alicuius iſtorum ad pondus drach. ij.
ieiuno ſtomacho.

QVID ſignificat tenuis & pallida urina? nempe incoctam ſubſtantiam, colore concoctam, imbecillitatemq; naturæ. Colore namq;, quod facilem concoctu concoxit. non utiq; ſubſtantia, quòd ſit colatu difficilis. Quòd ſi ita diu feretur, à periculo immunis perdurare homo nō poterit quoad morbus concoquatur. Admodum namq; tenuis urina pernicioſam ſignificat cruditatem, quatenus calor quod tenuium partium eſt depaſcitur. Quid ſignificat tenue & fuluum? nempe tenue ſubſtantia, & fuluum colore, melius eſt pallido, ſed tamen ſubſtantia inconcocta. Quid ſignificat rufa urina? nempe incōcoctionem, non interitum, ſed non tam cito concoquitur. eſt namq; ex ſanguine putrido, qui necdum perfectam accepit concoctionem, nec etiā ſuum colorem. ob hoc morbum ſignificat diuturniorē. In continuis autem febribus ui multa ſanguinis excitatis excernitur urina rufa & craſſa cum hypoſtaſi rufa. manifeſtumq; ex colore & profuſionis ſubſtantia quod aſſiſtit incoctum eſſe. ægritudinis certe incoctæ urina flaua quidem colore, ſubſtantia uero tenuis. Quid ſignificat tenue mictum, & foris turbulentum? utique inconcoctum ex circumfluentia craſſi flatus. ſignificat uero naturam incepiſſe cōcoquere. Quid ſignificat craſſa mictura & permanens craſſa? talis mictura ita permanens eſt ut iumentorū. pubeſcere ac urgere ſignificat craſſos humores & ſpiritus ut feruorem. In his capitis dolor aut iā præſtò eſt, aut mox affuturus, propter perturbationem, ac fumidas exhalationes, quæ ſunt in humoribus. Quid ſignificat craſſum emictum, & deinde perdurans? quieſcere quidem in humoribus ebullitionem & attenuari. moderatam enim ſignificat quantitatem. hinc diſcernendi eſſe principium. Quid ſignificat mictum tenue, & idem perdurans? extremam incoctionem id ſignificat: nam ſi natura ad concoctionem inclinare tentaſſet, neutiquam tale excreuiſſet. Hoc autem fit aut uirium imbecillitate, aut obſtructione oppilationeq;, aut ob ægritudinis longitudinem. Nam quoniam longa quartana eſt, in principio ob multitudinem & materiæ difficultatem, urina directu difficilis tenuis mingitur. Verum tenuis mingitur ob oppilationem iecoris, aut renum. cæterum ex loci dolore dignoſcitur. Mingitur ſanè tenuis & alba etiam in æſtuoſis febribus quæ cauſi nominantur. ſignificatq; amentiam imminere. Cauſus namq; febris, copiā ſignificat bilis. at diuturna urina non eſt. manifeſtumq; facit in uaſis bilem nō manere, ſed ſua ad cerebrū euolui ac uolitare leuitate. ac ſi amens non ſit, hinc noris fore. quod ſi iam eſt, mingitq; tenuem & albam cum interclusa febri, mortem proximam fore prædicito: neque enim cerebri uires ſuſtinebunt per febrim æſtuoſam immiſſæ bilis acorem & diſcerptionem iam putreſcētis. Vndenam oleoſæ gignuntur urinæ? Conſueuit febris primo quidem pingue liquefacere, deinde carnem: poſtremo ſolida exurit corpora. pingui ergo exuſto, oleōſæ excernuntur urinæ. ſenſim autem eliqueſcit pinguedo. inde principium habet, & aſcenſum, & uigorem. In principio itaque colliquefactionis oleoſi coloris urinas facit, ut ambiguum ſit aquoſæ'ne ſint an oleoſæ. At in aſcenſu oleum eſſe apparet, ut olei miſtionem iam habere uideatur. Verum in uigore iam tam colore q̄ ſubſtantia oleum eſſe dixeris. idq; renum eſt duntaxat, aut totius corporis. ac ſi renum ſit duntaxat, aceruatim huiuſmodi excernitur multitudo, cum multo caloris ſenſu circa renes: ſin totius corporis, pedetentim ſumit incrementum. Quid ſignificant eruoſæ hypoſtaſes? cum iam depaſta pinguitudo eſt, & reliqua eliqueſcit caro, etiam eruoſas in urinis excernit hypoſtaſes. Cæterum aut renū eſt, aut totius corporis. ac ſi ex renib. fuerit, urina etiam concocta eſt, & eruoſas excernit hypoſtaſes. ſi cruda, totius corporis eſt malum. Quid ſignificant furfuraceæ hypoſtaſes? cum febris depaſta fuerit pinguedinem ad uaſorum profundum in putrefactione, tum tales euadunt, anguſtiores folioſis, eis tamen craſsiores excernuntur quandoque ex ueſica. at ſi febris affuerit, totius corporis eſt malum. ſin minus, ueſicæ ſolius. ac ſi urina fuerit incōcocta, morbus totius eſt corporis. ſin concocta, ſolius ueſicæ. uerum locum ſuum obtinet dolor. Quid pronunciant folioſæ? cum ſolida oblangueſcunt, primo namque multum abraduntur. ac ſi cum febri, uniuerſum affligitur corpus. ſin ſecus, ſola ueſica. Ex ueſica quidem ſunt concoctæ. ex toto autem corpore crudæ. Quid portendunt in urinis hypoſtaſes crimnodes, id eſt farinæ craſſiori ſimiles? cum febris profundum uaſorum comprehenderit, & maiorem latitudinem aſſumpſerit, & longitudinem ampliorem, fiunt furfurum hypoſtaſes, uocanturq; crimnodes. Cæterum crimna duo ſignificant. aut enim ſanguinis torridā uim pronunciant, aut ſolidorum corporū ualidam colliquefactionē. ac ſi alba ſit hypoſtaſis, ſolidorū eſt corporū languor. ſin rufa, id à ſanguine eſt. Quid ſignificat grauiter olens? tabem, & naturę futuram extinctionē. Quid atræ ſignificāt urinæ? Cunctę profecto hæ & craſſæ omnino ſunt & pernicioſæ. Rariſſime, aut prorſus nūquam atra inuenitur tenuis urina. Nigrum certe corpus aut propter toſtum efficitur ſanguinem, aut ob totius corporis refrigerationem, aut melancholico humore purgato. Trinæ itaque hæ ſunt differētiæ quę craſſiſsimas obtinēt ſubſtātias, ac craſſæ inueniātur atræ urinæ neceſſe eſt. In acutis profecto ægritudinibus pernicioſa ut plurimū atra urina eſt. Cum male olens, & hypoſtaſis atra

fuerit

fuerit, in ægritudinem acutam lapſum talem urinam emingentem, non mori impoſsibile eſt. Si ſublatio ſit atra, minus malum. ſimiliter ſi nebulam, uel ſubnebulam habeat ſimilem, mitius eſt malū. Siquidem atrum quandoque frigiditatem oſtendit, quandoque caliditatem, ſeu quoquo modo uim torridam. Si igitur liuidum prius mingat, deinde ita fiat atrum, frigiditatē obtinet. Si fuluum anteceſſerit, inde in atrum cōuertatur, toſtum ex nimio calore oſtendit ſanguinem atrum euaſiſſe. Nos utique ne prætereat quartana & melancholica diſſoluta amētia, atras excerni urinas & craſ A ſas. Lienoſi namque tales frequenter emingunt, cum languens ita lien apparet. Nullam namq; digeſtionem, & apparitionem intēdit in redundantiam melancholicam. At nos iſta pernicioſa eſſe pronunciamus in acutis ægritudinibus: cum tam uiris quàm fœminis atræ urinæ exiſtunt, eſſe peſſimas. at infantibus, ſi aquoſas. Minus uero erūt pernicioſæ atræ urinæ lienem habentium inualidum: ac non ex æſtuatione, at ex frigiditate atratus liueſcit quodammodo ſanguis, ſicut aliorum quorundam. at id ex humoris melancholici refuſione.

F I N I S.

SERIES CHARTARVM

a b c d e f g h i k l m n o p q r s.
Omnes ſunt terniones.

BASILEAE APVD HIERONYMVM FROB. ET NICOLAVM EPISC. ANNO M D XLII

FRO BEN

OMNIA CL. GALENI PERGAMENI SVMMI IN ARTE MEDICA VIRI OPERA

QVOTQVOT APVD GRAECOS IN HVNC VSQVE DIEM EXTITERVNT tum olim, tum non ita pridem, hominum doctiſſimorum diligentia, in latinam linguam conuerſa, deinde recognita, & priſtinæ incolnmitati reſtituta. quibus præmiſſa eſt præfatio dedicatoria Medicinę primam inuentionem, eiusqꝫ incrementa, tum ipſam quocꝫ Galeni uitam, ex eius operibus paſſim decerptam, prolixè depingens.

DVPLEX præterea adiectus eſt index totius operis, iuxta rerum naturam & cognationem ſic digeſtus, ut quæ de quauis materia in opere toto paſſim ac uarie pertractantur, iſthic tanquā in tabula ac neluti ſub compendio locupletiſsimo, in ſummam unam redacta, ſimul ordine intueri ſtatim liceat. Opus nunc primo natum, & nemini non literarum ſtudioſo mirifice profuturum: ſine is artis quocꝫ candidatus ſit, ſiue per ocium & uelut aliud agens in hoc autore nerſari quandocꝫ deſideret.

ELENCHVM Librorum totius operis, mox à Præfatione reperies.

FRO BEN

BASILEAE M D XLII

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO D. ALBERTO CARDINALI ET ARCHIEpiſcopo Moguntino, Sacri Romani Imperij Electori, & Legato nato &c. Marchioni Brandenburgenſi &c. Principi ac Domino ſuo clementiſsimo: Hieronymus Gemuſæus, D. Medicus ac Philoſophus S. D.

QVI MOS SEMPER fuit ueteribus, neqꝫ paucis exemplis neqꝫ obſcuris confirmatus, eum hoc tempore mihi quoqꝫ obſeruandum eſſe exiſtimaui, Reuerēdiſsime & illuſtriſsime princeps. Quod enim illi, ſiue propria ſua ſiue ab alijs cōdita monimēta, ſine magni patroni auſpicio in publicum prodire non ſuſtinebant, id ipſum nos quoqꝫ in hac ęditione Galeni operum, apud Germanos omnium prima (neqꝫ enim ante hunc diem noſtrorum officina ulla eum autorem latino ſermone donatum, ædidit integrum) nephas eſſe duximus: quin tuæ Celſitudini, principi omnium maximo & optimo, grauiorum diſciplinarum, & eorum hominum qui haſce colunt ac profitentur, è noſtris principibus patrono primo, deſtinandus omnino eſſe uiſus eſt, ut qui C. T. parte ſui quadam, non adeo pridem domeſticus eſſe cœpit, is totus nunc in familiæ eius clientelam, diſciplinarum omnium Muſæum, hominum doctiſſimorum aſylum, quos homines aula iſthic aut nunc habet, aut ad ſummas dignitates pridem euexit, quantus quantus eſt ſeſe recipiat. Hæc ferè præſentis conſilij noſtri ſumma eſt: quod tamen ut adhuc plenius C. T. cognoſcere poſſit: &, quidnam ſupplicaturi huc acceſſerimus, aut quale patrociniū ambiamus, intelligat, poſtquam adorauerimus, & quod coram Herouni aris fieri aſſolet, ueniam fuerimus precati prius: de arte ipſa quædam eiusqꝫ origine, primum, mox de autore ipſo & eius uita ac cæteris deinceps, qualia uidelicet initijs operum dici cōſueuere, in mediū adferemus, ut ijs clementer auditis & cognitis, C. T. auxilij nobis patrocinijqꝫ ferendi aduerſus temporū iſtorum & hominū iniuriā, conſilia capiat. Atqꝫ ut inde potiſſimū noſtra proficiſcatur oratio, unde cauſa hæc tota primū ducitur: Artiū inuentiones uel in deorū filios, uel in quoſdam eorū propinquos quibus ſcilicet dij cōmunicaſſent, à græcorū gente referri conſueuere. qua ratione Aeſculapius medicinę, quam primus, ab Apolline patre inſtitutus, hominibus tradidiſſe fertur, inuentor extitiſſe apparet. Verum ille perfectam & numeris ſuis omnibus abſolutam medicinam, nimirum diuinam eam & ratiocinatricem adinuenit, quam eius ſucceſſores Aſclepiadæ uelut hęreditariò acceptā, poſteris hominibus tandem inuulgarunt, maximè uero ex ijs Hippocrates, qui omnibus facile præcelluit, primusqꝫ conſummatam apud Græcos hanc artem in lucem protulit. Ante illum medicina non ita cæteris hominibus fuit cognita, niſi quod ueteres medicamentorum & herbarum, qualia inter Græcos Chiron centaurus & ab eo docti Heroes nouerant, adhæc quæcunqꝫ Ariſtęo Melampodi & Polyidæ aſcribuntur, experiētiam aliquam habuere. Talem quandam huius artis orignem primam extitiſſe ueterum nonnulli tradiderunt. A qua ſententia minime alienus apparet Ariſtoteles ipſe, in libro Quæſtionum naturalium, cuius index eſt De animalium proprietate, quo loco ait, medicinam ſparſim inuentam eſſe à diuinandi peritis in hominum conuentibus, & caſu uel ſomnio, uel uaticinio, uel dæmonum inuocatione, uel huiuſmodi alio: quæ omnino de experimentatrice eius parte dicta fuiſſe oportet. Vnde nō iniuria habita eſt primum hæc ars inconſtans, ut quæ ſæpius mutata ſit, quòd experimenta nulla dum ratione ſtabilita, parum fida pleruncqꝫ eſſent, & idcirco ab uno ad alium ſeſe modum transferendi, ſectatoribus ſuis occaſionem ſubinde faceret. Principio autem ab imperitiſsimis quoqꝫ gentibus quæſitum ferunt ab herbis tum uulneribus tum morbis auxilium. Illorum uero temporum obſeruatio, Chirurgiæ magis initium dediſſe uidetur, ut quæ ſenſui ſit propinquior, & proinde cognitu facilior, ac inuentione prior: pars quę ad cæteros morbos intus latentes attinet, inquiſitionem habet maiorem difficilioremqꝫ, neqꝫ ſtatim ita obuiam: & quæ ad eos auxilia inuenta fuere multo poſt reperta, initiū huic quoqꝫ artis parti dediſſe uidentur. Sic & Home

rus ua

Dedicatio

Artium prima origo

Medicinæ origo prima & incremēta deinde uſqꝫ ad Hippo. tempore

rus, uates antiquiſsimus, primos medicos Podalyrium & Machaonem, in bello Troiano, tan-
quam ſolis uulneribus mederentur, introduxit. Quemadmodum igitur Emperia pleriſq; alijs
initium fecit, ita medicinam ab ea cœpiſſe par eſt, eamq; uariè primum extitiſſe, dum alia, è ſimili-
tudine animalium ſumpta, alia caſu ac fortuito deprehenſa, deinde frequentata & aucta ſubin-
de, initium huic parti artis fecerunt. Caſu obſeruatum fuiſſe dicitur, ſuffuſos appungere, inde
quod equus quiſpiam ex ſuffuſione malè habens, iunco aculeato in oculum impreſſo uiſum rece
perit. In animalibus obſeruata, & in hominum uſum inde conuerſa permulta fuerunt: ita ſangui-
nis mittendi magiſter Hippopotamus extitit, clyſteris uſum docuit Ibis, dictamnum herbam
extrahendis ſagittis cerui monſtrauere. chelidoniam uiſui ſaluberrimam hirundines, teſtudo cu-
nilam oſtendit, cuius paſtu uires contra ſerpentes refouet, muſtela rutam, ciconia origanum, he-
deram apri, anguis ſuccum fœniculi, quo membranas corporis hyberno ſitu obductas exuit, nit-
duſq; uernat. Palumbes, graculi, merulę, perdices, lauri folia, faſtidium annuum hiſce purgantes,
oſtendere. Neq; uero animalia ſola uſum medicamentorum ita propagarunt, ſed & ipſimet ho-
mines inter ſeſe communicantes, prout quiſq; primum expertus fuiſſet, aut caſu incidens, aut alio
quouis modo inductus. Sic Aegyptiorũ ægris per cõpita expoſitis, qui morbis eiſdem quãdoq;
laboraſſent, tradunt referre ſolitos, quibus unuſquiſq; uſus ſanitatem recuperaſſet. Ad hunc mo
dum è multorum uſu & experimẽtis res medica conflata & per manus tradita, ſine ſcripto fuiſſe
primo uidetur: quouſq; reperti tandem ſunt, qui in uolumina hæc redigere aggrederentur. Pri-
mus autem omnium quos memoria nouit, Orpheus de hiſce curioſius aliqua prodidit, poſt eum
Muſæus & Heſiodus, & Homerus nominatim herbas quaſdam celebrat, & poſt eum alij Fuit
autem adeo ad hæc attonita primum antiquitas, ut affirmaret etiam dictu incredibilia. Xanthus
hiſtoriarum autor, in prima earum tradit, occiſum draconis catulum, ad uitam reuocatum à pa-
rente, herba quam balim uocat, eadem Tillonem, quem occiderat draco, ſaluti reſtitutum. Et Iu-
ba in Arabia herba reuocatũ ad uitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophra-
ſtus, eſſe herbam, cuius contactu illatæ ab alite, exiliret cuneus à paſtoribus arbori adactus. In-
de exiſtimari cœptum, nihil non herbarum ui effici poſſe, ſed plurimarum uires incognitas eſſe:
quorum numero fuit Herophilus clarus in medicina, à quo dictum ferunt, quaſdam etiam for-
taſſe calcatas prodeſſe. Quæ igitur initio reperta fuere, ad hunc modum congeſta ſunt primum,
ijſq; adiuti deinde nonnulli, polliceri paulatim & ſinguli plurium morborum curationem profi-
teri cœperunt, ſolis tamen experimentis conſtabat modus uniuerſus, cauſæ etiamnum ignora-
bantur, quod qui ea experti initio fuiſſent, agreſtes, literarumq; ignari eſſent, utpote qui ſoli inter
herbas uiuerent. Hæc fuit antiqua medicina, quæ licet diues experimentis eſſet, nondum tamen
morbis omnibus ſuccurrere poterat, quod inquiſitionis nouorum auxiliorũ ratio nulla dum ha-
beretur, & cauſæ rerum, initium illi præbentes, adhuc neſcirentur: experimenta uero quibuſq;
morbis ſua præſcribere, infinitum eſſet, aliquibus etiam quæ ſcirent ac comperiſſent monſtrare
nolentibus, tanquam ipſis periturum eſſet quod tradidiſſent alijs: Inde paulatim ab oraculis peti
medicamenta cœperunt, in ſubſidium ſcilicet eorum quæ adhuc ignorabantur, & modo eodem
ex inſomnijs petita permulta fuere. Inſanabilis etiamdum fuerat, canis rabidi morſus, pauorem
aquæ, potuſq; omnis adferens odium: quando cuiuſdam militis in prætorio, mater uidit in quie-
te, ut radicem ſylueſtris roſæ quam cynorrhodon uocant, abblanditam ſibi in aſpectu pridie in
frutcto, mitteret filio è lacte bibẽdã. in Lacetania res gerebatur, Hiſpaniæ parte proxima, caſuq;
accidit ut milite à morſu canis incipiente aquas expaueſcere, ſuperueniret epiſtola orantis ut pare
ret religioni, ſeruatuſq; eſt ex inſperato, ac poſtea quiſque auxilium ſimile tentauit. Ad eundem
modum alia permulta innotuerunt auxilia. Sic & ab oraculis multifariam petita medicamenta,
ab alijs poſtmodum uſurpata ſunt: quibus poſtremo ſeruatis ac in monumenta redactis in im-
menſum creuit empirica. Multum adhuc tamen deſiderabatur ut ars eſſet integra, quod cauſæ,
quę modũ præceptis adhiberent, nondũ cognoſcerentur, ſed prout quiſq; ſiue expertus ipſe ſe-
mel fuiſſet, ſiue ab alio comprobatum accepiſſet medicamentum, eo citra rationem ullam in mor

bis ſub-

bis ſubinde uteretur. quæ medendi ratio priſcis hominibus aliquantiſper exculta fuit ſola. Eam Aegyptij à ſe primum profectam eſſe affirmant, quibus id quoq; moris fuit, ut ſingulorum morborum medici eſſent proprij, non multorum ſinguli, alijq́; ocularij eſſent, curandis oculis præfecti medici, alij capiti, dentibus alij, aut alui partibus, aut morbis occultis: quod cum uniuerſa medicina ſolis experimentis conſtaret, eaq́; infinita eſſent, non omnino tutum eſſe uideretur, ſi uni homini morborum omnium curatio demandata fuiſſet. Apud Græcos adornari primo cœpit diligentius, à quibus uetuſtiſsimus autor celebratur Aeſculapius, qui quòd adhuc rudem & uulgarem hanc artem paulo excoluit ſubtilius, in deorum illorum numerũ relatus eſt. Huic duo filij fuiſſe perhibentur medici, Podalyrius & Machaon, Homerico carmine laudati, qui ducem ad bellum Troianum Agamemnonem ſecuti, non mediocrem opem commilitonibus ſuis attulere. Sequentia eius temporis, in nocte denſiſsima latuere uſq; ad Peloponneſiacũ bellum, quando eam in lucem reuocauit Hippocrates, genitus in inſula Coo, omnium, quotquot ante fuere, medicorum facile princeps. Is fuit Heraclidæ Phaneretesq́; filius, ab Hercule uigeſimus, ab Aeſculapio decimuſnonus: Heraclidæ primum patris ſui auditor, deinde Herodici, & ut nonnulli uolunt etiam Leontini rhetoris, Democritiq́; Abderitani philoſophi, Peloponneſiacis temporibus floruit, natus anno primo octuageſimæ Olympiadis, menſis Agrianæi ſeptimo, qui deinde multo poſt apud Coos, ut Soranus ait, feſtus dies habitus fuit. Hic præcepta medẽdi primus omnium proprijſsime condidit, relictis octoginta uoluminibus, quę non modo herbarum mentione & medicamentorum generis omnis, ſunt referta, ſed & ſigillatim auxiliorum rationem & cauſarum inquiſitionem diligentem habent. cum enim quę à maioribus tradita fuerant, rudiora adhuc, quàm pro artis modo, deprehendiſſet, quod auxiliorum quidem effectus obſeruaſſent, rationem uero quæ certum oſtenderet uſum prorſus ignorarent, eam partem artis illuſtrandam eſſe putauit, & cauſarum inuentionem illi adijciendam, quibus inſtructi, tum quę inuẽta pridem fuiſſent, recte uſurpare, tum exorſi inde, noua prius experimento adinuentis auxilia ſubinde adijcere poſſent. Hippocratem ſecutus eſt Diocles Cariſtius, inde Praxagoras & Chryſippus, qui ingentis garrulitatis arguitur: cuius Eraſiſtratus fuit diſcipulus, Ariſtotelis filia genitus. is Antiocho rege ſanato centum talentis donatus eſt à Ptolemæo eius filio. Ratiocinalis ſectæ antiſtites hi fuere, ut & Herophilus Chalcedonius, Mneſitheus Athenienſis, Aſclepiades Bithinus, & Cienus qui Pruſias quoq; dictus eſt. Hinc alia factio rurſus, ab experimentis Empirice nominata cœpit, ſub Philino Coo, qui primus eam à rationali ſeparauit, occaſione ab Herophilo præceptore ſuo accepta. Cum autem ſuam hæreſim principem eſſe uellent: quo uideretur rationali uetuſtior, Acronẽ Agrigentinum initium illi dediſſe affirmarunt. A Philino Serapion Alexandrinus in ea ſecta floruit, inde Apollonius uterq;, pater & filius, Antiocheni: quos ſecuti Menodotus & Sextus, eam prorſus confirmarunt. Diſſederuntq́; ambo inter ſe ſcholæ, nam alij experientiam ſolam affirmarunt arti ſufficere, alij rationem, & proin Logici à Græcis ſunt nominati. Empirica enim, ad aſsidentium ſymptomatum concurſus, quę ęgroto adſunt, reſpicit tantum, & conuenientẽ hiſce curationem obſeruat, idq́; nec morbo cognito, nec cauſa inquiſita: contenta eſt autem obſeruatione in accidentibus, per eorum quę admouentur experientiam facta, & hiſtoria prius compertorum utitur: tum à compertis ad incomperta, ſed ſecũdum ſpeciem tamen ſimilia, tranſit. quæ enim ipſimet uſu & experientia in multis & ſæpiſsimè ac ſemper in ijſdem & pari modo experti ſunt, aut quæ caſu quopiam obſeruarunt, eaq́; ſemper, ac eodem modo habentia, confidenter uſurpant, non ita curioſe facultates ex eorum qualitatibus diſquirentes. credunt & uetuſtiſsimis qui rerum per experimenta ſibi obſeruatarum hiſtoriam, uti uocant, memoriæ prodiderunt: utũtur etiam à ſimili tranſgreſſu ad ea quæ nondum explorarunt, cũ ſimilia ſpeciei quæ ad manum eſt, apparent, ut malua, blitum, beta, & lapathum: itidem in contrarijs, ut alica & oriza: rurſus in omnibus arborum fructibus, quos Græci acrodria nominant, ut pirum, malum cotoneum. Notant igitur empiricam hæreſim, ad concurſus ſymptomatum nõ ad morbum & cauſas, reſpectus: deinde ex concurſibus, medicaminum congruentium per uſum facta obſeruatio,

Hippocrates eiusq́; tempora, & quæ ſequuntur uſq; ad Galenum

tertio,expertorũ antè hiſtoria,poſtremo,à ſimili trangreſſus. Logici uero ratiocinãtur,& conan/
tur morborum cauſas perſcrutari duce ſcientia,& ſignis ad earum inuentionem utuntur: curatio/
nem capiunt à contrario,prout cauſæ exigunt. Quatuor ergo ſunt quæ rationalium ſectam obſi
gnant,naturæ inſpectio,cauſarum & ſignorum æſtimatio,& quartum, nempe quod cauſæ ipſis
curationem dictant. Ab utriſq; diſſenſerunt tertij quidam,Methodici dicti, quorum ſectam cœ
pit Themiſon Laodiceus, ab Aſclepiade Rationali occaſiones nactus: abſoluit Theſſalus Tral/
lianus,& poſt hos Mnaſeas,Dionyſius, Proclus, Antipater. hi uniuerſalium rationi plurimum
tribuebant,ſingularium experimẽtis minimũ. Methodica nanq; cõmunitatibus adhęret & ſimi
lium ſpeculationi.omnes enim particulares affectus ad generales duos reducũt illi, aſtrictum &
fluentẽ,quas cõmunitates uocãt:cognoſcunt eas ex obortis circa corpus affectionibus, in utroq;
euidenter cõſpicuis,quare notas non deſiderãt.Et in uniuerſum, Methodicorũ ſectam primum
deſignat,ſimiliũ in euidentibus conſideratio, ſed non in latentibus quemadmodũ in ſecta ratio/
nali:ſecundũ,quod ex ſimili in euidẽtibus, effectus, auxilia, tẽpora particularia omnia ad genera
lia reducit, attamen non euidentia tantũ Empiricorũ more animaduertunt, ſed & particularibus
nullo generali cognito inſiſtunt:tertiũ eſt ex cõmunitatum indicatione curationẽ accipere,nec cau
ſas ut Rationalibus in uſu eſt,exponere, neq; facta in concurſibus obſeruatione eorum quæ per
experientiam conueniunt,ut ſolent Empirici,contentos eſſe. Neq; uero controuerſia caruit pror/
ſus horum ſecta,& in ea de quibuſdam diſſenſere Olympiacus Mileſius,Menemachus Aphro
diſienſis,Soranus Epheſius. Fuerunt & alij, ἐπισυνθετικοὶ quaſi adiuncti, apud Græcos nomina
ti,ut Leonides Alexandrinus:quidam, ἐκλεκτοὶ, id eſt delecti,ut Archigenes, Apameus Syrus.
Galenus Poſt hos omnes tandem Galenus ſecutus eſt,interpres Hippocratis doctiſsimus.is in harum ſe/
ctarum ſingulis ita uerſatus,ut ſummis cuiuſq; magiſtris par eſſe poſſet facile, primus pateſacere
cœpit,quid in quauis earum rectè,& quid perperam à ſuis autoribus affirmaretur, ab experien/
tia uero ac ſenſu ut in reliqua philoſophia tota, ita hic quoq; artis principium ſumendum eſſe o/
ſtendit,inde ad cauſarum inquiſitionẽ pergendum,à quibus deinde cauſis rurſus ad experimen/
tum redeundum eſſe:quòd ſenſus ut eſt apertus rerum iudex,& inquiſitioni de natura ordiendę
maximè idoneus,ita confirmationem certiſsimam præbeat eorum quę ratione fuerunt adinuen
ta. Proinde ſiue è ſenſu ipſo,ad inquiſitionem cauſarum perrexerimus,hinc ad empiriam ac ſen
ſum redeuntes,facile cognoſcemus an cauſam uere deprehenderimus: ſiue à ratione principium
ſtatuẽtes,aliquid uideamur inueniſſe, mox conſulentes ſenſum ritè intelligemus,ne falſa ratione
decepti ſimus,quatenus is,quod uera dictarit ratio,cõfirmabit omnino. Adeoq; negligenda hic
non eſt confirmatio rerum,quæ ab effectorum conſenſu ſumitur,ut & Mathematica ipſa,quan/
quam ualidiſsimis rationibus fulciantur,ubi tamen ſenſu quoq; confirmata fuerint, maiorem fi/
dem ſortiantur. Sic & ſi quæ de magnitudine ſolis ac lunæ inuenta ratione ac demonſtrata ſunt
ijs credamus:tamen cum à ſenſibilibus multis alijs, quæ geometricæ docent rationes,& ab eclip/
ſibus ſingularibus confirmata fuerint,fidem tum adhibemus multo maiorem. quanto igitur ma
gis,quæ ex medica diſciplina uniuerſaliter ſunt inuenta, ſingularium probationibus ſtabilienda
ſunt. Quanquam igitur autument Empirici,uniuerſalium conſtitutionis principia ſola eſſe ſingu
laria,affirmantes ea tantum uera præcepta eſſe, quæ per experientiam conſtituta fuerunt: longe
ſecus tamen res ſeſe habet, cum innumera præcepta ratione primum inuenta conſtitutaq; fuiſſe
appareat. Sic mutuo ſeſe iuuant Empiria & ratio, quatenus hæc illius uſum proprium indicat,il
la uero rationẽ confirmat certioremq; reddit. neq; igitur ſola ratio ad artem firmandam eſt ſuffi
ciens,neq; Emperia ſola,ſed utroq; tanquam crure fulcitam ingredi oportet. Recte tamẽ aiunt
Empirici,à ſingularium notione,uniuerſalium conſtitutionem principium duxiſſe,& experimen
tum præceſſiſſe rationem,quatenus ab eo initiũ fuit cauſas inquirentibus, καὶ τῆς τῶν καθόλου εὑρή
σεως, Quapropter prior fuit Empiria quàm ratio: cũ enim in immenſum aucta fuiſſet illa, tum
primum altiorem inquiſitionem aggreſsi ſunt priſcæ artis cultores. Id ipſum in cæteris quoq; ar
tibus pleriſq; uſu uenit. Longe antea cognitum fuerat, ſolis lumen ac lunæ obſcurari quandoq;.
ignora

ignorabatur cauſa, quæ miſeras hominum mentes timore abſolueret, in defectibus ſtellarum, ſcelera aut mortem ſiderum, pauentium: quo in metu Steſichori & Pindari uatum ſublimia ora, deliquio Solis fuiſſe refert hiſtoria: & in luna ueneficia arguētium, & idcirco crepitu diſſono auxiliantium. quo pauore Nicias Athenienſium imperator, ueritus claſſem è portu educere, opes eorum magnopere afflixit. Hic error euſqꝫ tenuit priſcorum animos, donec cauſæ horum Thaletis Mileſij ſagacitate deprehenſæ, primum promulgarentur, prædicto Solis defectu, qui ſub Aſtiage rege factus eſt, Olympiadis quadrageſimæ octauæ anno quarto. Poſt quem utriuſqꝫ ſideris curſum in annos ſexcentos præcinuit Hipparchus, menſes gentium dieſqꝫ ac horas, & ſitus locorum, & uicos populorum complexus haud aliter quàm conſiliorum naturæ particeps. Eodem modo priſcis hominibus, medicamentorum euentus ſolum cognoſcebatur, cætera ignorabantur. Tale autem initium fuit artis, quam Galenus poſtremum à prioribus ita cœptam, deinde in diuerſas ſectas diuulſam, ſic inſtruxit, ut id quod quiſqꝫ recte docuiſſet, nō aſpernaretur, reliqua confutaret, & ſua propria potentibus argumentis ualide roboraret. In uniuerſum uero, artē totam clariſsimis pręceptis appoſitiſsimè expoſuit, & aduerſus illos tot ſectarū homines copioſe inſtruxit, reuocās ſcilicet longè ante ab Hippocrate inſtitutā medendi rationē, at poſtea pluſquā ſexcentos annos aut ſepultam iterum, aut certe à perpaucis rectè tractatam.

Galeni uita *Parentes*

Natus eſt autem Galenus in Pergamo Aſiæ ciuitate inſigni, quæ in locis illis principatum obtinēs, ſub Attalicis regibus diu fuit fortunata: patrem habuit Niconem, geometram & architectum diuitem, & in primis diſciplinis eruditum, naturaqꝫ ipſa ad philoſophiam diſpoſitum, ſed in mathematico genere ſummè uerſatū. Sic enim ipſe de eo ſcribit, libro De pulſuum uſu ſecundo: Patrem habui, qui adamuſsim teneret græcā linguam, eſſetqꝫ doctor & pędagogus græcus, in his altus ſum uocabulis, neſcio tua. & in libello De cibis ſucci boni & mali ait: pater meus geometriæ, architectonicæ, aſtronomiæ, arithmeticæ, logices ſtudijs plurimum ualuit. Conſtat eum uirum excellente natura præditum, maximeqꝫ omnibus, quibus erat notus, ob ipſius iuſtitiam, modeſtiam, bonitatemqꝫ fuiſſe admirationi. Matrem habuit paulo moroſiorē, ſed magna honeſtate mulierem, & officiorum ſuorum in primis ſolicitam. Senem factum patrem agriculturæ magnum ſtudium cepit, uelut ipſemet ſcribit in libro De cibis boni & mali ſucci: Vbi adoleſcentiam ingreſſus ſum, ille in agrum rei ruſticæ ſtudioſus conceſsit, ego uero doctrinæ ſtudijs ardentius quàm cæteri condiſcipuli, die noctuqꝫ operam dabam. Et libro primo De alimentorum facultatibus: porrò pater meus ætate iam declinante cum agricultura delectaretur, triticū & hordeum aliquando ſeminauit, omnibus diuerſi generis ſeminibus quæ ipſis erant admixta, diligenter ſelectis, quo certo cognoſceret, num ex ipſorum mutatione lolium & ægilops naſcerentur, an propriam hæc quoqꝫ ſemina naturam haberent. Vita functus eſt, natu, ut uidetur, iam grandior, priuſquam omnino annum uiceſimum Galenus attigiſſet: prius tamen magna cura habita, ut filium in primis diſciplinis omnibus exactiſsimè erudiret, ac ſi iam tum mente proſpiceret, quod poſtea oraculo deorum ſignificatum illi manifeſte fuit. Inſtitutio prima ad annum fuit uſqꝫ quintum & decimum, intra quod tempus ſub patre inſtitutus, arithmetica, logica, grammaticaqꝫ eruditus fuit, in his diſciplinis humanioribus uſqꝫ ad eum ætatis annū enutritus, ad dialecticam inde contemplationē, ut ſoli deinceps philoſophiæ uacaret, ab illo perductus eſt. Eo tempore philoſophos audire cœpit, ciues ſuos: è quibus Philopatoris Stoici diſcipulum quendam ſatis diu. Caium aūt qui diſciplinam Platonicam complexus fuerat, cum is ocio à ciuibus ſuis priuaretur & ad negocia ciuitatis traheretur, per aliquod ſolum tempus (unus enim is putabatur in ciuitate & iuſtus, & qui nullis pecunijs uinceretur: omnibus præterea facilis aditu & manſuetus.) Eodem uero tempore alius quidam è ciuibus poſt longam peregrinationem domum redijt, Aſpaſij Peripatetici diſcipulus: & poſt hunc alius ab Athenis, Epicureus. quorū omniū filij cauſa & uitam & diſciplinam explorabat pater, unà cum eo ad illos aſsidue uentitans. Apparet non lucri aut ambitionis gratia, ad ſtudia literarum à parente deſtinatum fuiſſe, ſed ut animo primis diſciplinis inſtructo prius ac præparato, amabili ſtudio ſapientiæ deditus, reliquam ætatem tranquillam du-

Inſtitutio prima *Præceptores, philoſophi*

ceret. Nam in id repertam fuiſſe philoſophiam affirmant, cũ turbulenta ſit actiua uita, ut ad contemplationis ſtudium prudentes homines ſeſe conferrent. Sed aliud uiſum erat diuino conſilio, meditabatur nancꝙ ſummus pater uirum eximium, qui arti hominum generi in primis neceſſariæ naturacꝙ ſua longe ſaluberrimæ, ſed tum à priſca integritate labefactatæ, & hominũ pertinacia ignorantiacꝙ propemodum collapſæ & omnino periculoſiſsimæ, manus adhiberet inſtauratrices.

Patris inſomnium

Annum agebat decimumſeptimũ, quando patris euidenti inſomnio monitus medicinam eſt aggreſſus, cum philoſophia illam cõiungens: in qua utracꝙ ita dein uerſatus eſt, ut facile cuiuis apparere poſſet, non fictitium iſtud parentis inſomniũ fuiſſe, quin opus aliquod ſupra reliquam naturę conditionem, non ita multo poſt ab eo uiro expectandum eſſe. Quid enim ait ille: Fœlicitatem meam, inquit, quam beneficio paterno habueram, quamuis ego maiorem adhuc redderem, quod citius meliuscꝙ reliquis omnibus quæcuncꝙ docebar ediſcerem, niſi tamen per uniuerſam adeo uitam, in illis medicinæ philoſophiæcꝙ theorematibus me diligenter exercuiſſem, nihil præclarum excellenscꝙ conſequuturus eram. quapropter mirum non eſt, in tanta hominum multitudine, qui in medica & philoſophica exercitatione ſtudiocꝙ uerſantur, inueniri tam paucos, qui recte in illis profecerũt: aut enim natura parum ad eas ſunt appoſiti, aut non ut conueniebat inſtituti ſunt, aut ſtudijs fideliter ſedulocꝙ inſtiterunt, ſed ob rempublicam capeſſendam diſceſſere. Promouerunt & auxere hunc feruorem cætera quocꝙ, quibus adminiculis ad res magnas aggrediendas perficiendascꝙ magnopere eſt opus, cum & ſingulari eſſet ob patris liberalitatem eruditione, & ætate ad diſcendum idonea, & impenſas unde diſciplinis uacaret ſuppeditatas haberet, cum cæteros, qui ea nõ habent, ijs quæ norunt qualiacũcꝙ ea ſint; contentos eſſe oporteat, & ut ſapientiſsimus ait Ariſtoteles, fieri nequeat, quibus res eſt anguſta domi, quæ pulchra & magna ſunt, fœliciter aggredi ac perficere poſsint. His itacꝙ rebus omnibus adiutum, minus admirabile eſt, eo uſcꝙ tandem in arte progreſſum fuiſſe, ut ſectæ cuiuſuis, quæ tum per artẽ ipſam uariæ fuerũt, ipſis quocꝙ principibus par eſſe poſset, uelut ipſemet ait: Ego uero, inquiens, re ipſa & publice & priuatim, apud eos uidelicet qui ſectam quamlibet à me diſcere cupiebant, oſtendi, in omnium ſectarum ſcientia, ne maius quicquam dixero, me eſſe poſthabendum nemini. quod ſi uni ſectarum patrocinium ferre uelim, ita in promptu ſunt mihi rationes, ut non uerear ne quis me conuincat. non enim, ut nonnulli faciunt, è libris eas didici, ſed præſtantiſsimis in quacꝙ ſecta pręceptoribus uſus ſum. Et admiratione tamen dignum eſſet, uni homini tot commoda obtigiſſe, niſi dij ſuis conſilijs iſtud ita cœptum & perfectum fuiſſe, euidenter declaraſſent. Mentis eius acrimonia ſtatim innoteſcere, non multo poſt cœptum ſcilicet medicinæ ſtudium, & ſophiſtis artem labefactantibus formidabilis eſſe cœpit.

Diſputatio cũ Athenæi ſectatore habita

Nam dum annum ageret decimum nonum, pręceptori ſeſe tradens, ex Athenæi ſectatoribus cuipiam, illius de elementis ſententiã diſcere cupiens, ubi mox cognouiſſet eius in logica contemplatione imperitiam, ſine qua tamen nullum dogma rectè conſtituere liceret, & intellecta Athenæi cum ſeſe ipſo diſsidentia, eo relicto alios ſequi conſtituit.

Præceptores medici

Præceptores inde habuit, primo Satyrum, ſecundo Pelopem apud Smyrnam. Fuit ille diſcipulus Quinti, cuius ſæpe meminit Galenus: Pelops autem, Numeſiani qui & ipſe Quinti celeberrimus auditor extiterat, uelut in libro De natura humana teſtatur ipſe. Libro uero de atra bile ait, cum ab adoleſcentulo apud Pelopem pręceptorẽ utriuscꝙ bilis atrę naturã didiciſſem, tum eas per totam uitã ad id uſcꝙ tẽporis obſeruaſſem, ſemper exactè bilis atræ humorẽ letaliter excerni, nigrorum autem euacuationẽ non infrequẽter bonis auſpicijs fieri conſpexi. Libro De Anatomicis adminiſtrationibus idem confirmat, eos inter Quinti & Numeſiani diſcipulos præſtantiſsimos extitiſſe affirmans. Poſt hos Numeſiano Corinthi dedit operam. Vſus eſt quocꝙ Feciano præceptore, qui & ipſe Quinti diſcipulus, cum eo diu uixerat, ut & Satyrus: cuius rei meminit in Commentario primo libri De morbis uulgaribus tertij, ad finem eius, quo loco taxat Lycum, cui cum ne unius quidem anni cum Quinto conſuetudo fuiſſet, ſententias tamen de arte quaſdam, falſo aſcribere illi fuit auſus. Sed & Pergami Stratonicũ, Sabini Hippocratici diſcipulum, præceptorem habuit, quod in libello De atra bile teſtatus eſt, Smyrnæ uero Albinum Platonicum

tonicum. Et hos quidem artis habuit pręceptores. Primum autem quũ omnes mortales in quacunq; diſceptatione & ſua ſe demonſtraturos & aliorum dogmata confutaturos, promittere ſolitos animaduertiſſet, nihil prius neq; ſtudioſius diſcendũ ſibi demõſtratiua theoria duxit. Quare mox philoſophos (nã illos docere eam audiebat, & ſi ulla alia logicæ philoſophię pars, hãc demonſtrationũ quarum deſideriũ aliįs ſe implere poſſe profitebantur, eſſe iterum atq; iterum obſeruandã, tradere) rogabat, quę nam eſſet methodus, quam edoctus aliquis, tum alterius diſputationes apodeicticas exactè cognoſcere, utrum ueræ ſint illæ uel in ſpeciem quidem, inſtar adulterinorum nummorum, apparentes, ſed ad ueritatem collatæ, prauæ: tum ipſe uia quadam inſiſtens, circa quodq; eorum quæ inueſtigari ſolent, ad inuentionem eius peruenire poſset. Ob hæc autem cum deinceps ſe & Stoicorum & Peripateticorum iįs temporibus celeberrimis mancipaſſet, diſcebat quidem logicorum theorematum alia multa, ſed quæ poſtea conſiderans, inutilia prorſus ad apodeixeis inueniret. Videbat enim inter illas, paucißimas eſſe quæſtiones, quę utilitatẽ aliquã continerent, & ad potiũdũ propoſito ſcopo cõferre poſſent, quin cõtrouerſa ab illis pleraq;, nonnulla etiam naturali rationi pugnantia reperiebat. Quare ad Pyrrhoniorum ferè per præceptores hæſitantiam & ipſe recidiſſet, niſi Arithmeticæ, Geometriæ, Dialecticęq; cognitione, quibus ab auo etiã proauoq; deſumptis, à parente iam ab initio inſtitutus fuerat, retentus eſſet. Cum uero reputaret ſecum, manifeſtè ueras eſſe Eclipſium prædictiones, Horologiorum clepſydrarumq; inſtrumenta, quæq; alia iuxta Architectonicen inueniuntur, ſatius arbitrabatur typorum Geometricorum demonſtratione uti: maximè cum eos etiam philoſophos qui Dialectices callentiſſimi habebantur, non inter ſe ſolum ſed ſibi quoque ipſis diſcordare uideret: quanquam ex ęquo omnes has Geometricas apodeixeis commendarent. Vnde plenius cognouit ab illorum dictis abſtinendum eſſe, ſequendos uero characteres illos & lineares oſtenſiones, quas deinde ſecutus, illam De demonſtratione operoſiſſimam tractationem inſtituit, qua poſtea ad inuentionem ueritatis in arte quauis probe inſtructus, medicinæ totius methodicam conſtitutionem quandam animo meditari cœpit. Præceptorum ſuorum, quamuis amantiſsimus ſemper foret, noluit tamen addictior cuiquam eſſe, quam ueritatis ſtudioſior. Pelopis rationem, qua uaſorum originem cerebrum eſſe affirmabat, cum adoleſcentulus adhuc audiuiſſet, neq; tum ex tempore admittere, neq; poſt re conſiderata approbare ſuſtinuit. Quemadmodum neq; Quinti uocem tulit, qualitatum primarum appellationes balneatorum nomina uocitantis, urinas noſſe, ad pictores pertinere dictitantis, & alia eiuſdem uiri: quanquam tanti illum faceret ſemper, ut Corinthum, Numeſiani gratia peteret, quod diſcipulus fuiſſet eius, & Alexandriã quoq; adiret aliaq; loca permulta, ubi eſſe aliquem diſcipulum Quinti intellexiſſet. Familiares habuit medicos præſtantiſſ. & philoſophos quoſq;. Alexandriæ quidem, Heraclianum, Romæ permultos, ueluti ex ea narratione mox patebit. Ex Alexandria annos octo & uiginti natus, in patriã rediens, omnia quæ cognouerat pharmaca amicis medicis dedit, ut ea per experientiã confirmaret quæ ab aliįs didicerat, quemadmodũ libro tertio Pharmacorũ, ſecundũ genera teſtatur. Viſumq; erat ciuitatis eius pontifici, gladiatorum curationem ſoli tradere, quamuis iuueni adhuc, uigeſimum nonum enim annum primum attingebat. Cum autem prioribus medicis multi antea periſſent, illi ne unus quidem ſiue è neruorum ſiue uulnere alio mortuus unquam eſt. Alter itaq; Pontifex priori ſuccedens, ſimiliter & ipſe à ſeptem menſium ſpatio gladiatorum curationem fidei credidit ipſius. Nam primus autumnali ſolſtitio, alter uigẽte uere pontificatum geſsit. Poſt quem iterum ab eo ſeruatis omnibus, quartus & quintus pari modo gladiatores curandos illi tradiderunt. Cæterũ non diu in patria commoratus, orta iſthic ſeditione Romam iter contendit, ubi plurimorum amicitiam & pręſtantium uirorum, ſtatim habuit, uelut Eudemi Peripatetici, & Alexandri Damaſceni, qui dein Athenis publica peripateticæ diſciplinę profeſsione dignabatur, Sergiį Pauli conſularis, & non multo poſt prætoris urbani, tum rebus tum diſciplinis philoſophicis per omnia pręcipui uiri: Boethi inſuper hominis ſingularis, cui permultas confectiones oſtendere deinde ſolitus fuit, præſentibus ei ſemper quos nunc memorauit:

Aduerſus præceptores ſtudium

Alexandriã profectio

Familiares

Reditus in patriam

Gladiatorum curationi præficitur ſolus

Romam profectio

Amici, Romæ ſtatim nacti

eodem

Galenus, primum philoſophiæ tãtũ gnarus, medicinã obiter de guſtaſſe exiſtimatus

eodem tempore adminiſtrationum Anatomicarũ libros primũ adornauit. Eudemo, uti cæteris quoq;, philoſophiæ ſolum peritus eſſe initio uidebatur, medicinãq; in tranſcurſu tantum attigiſſe: neq; enim nouerat ille patri per euidens ſomniũ fuiſſe iniunctum, ut medicina quoq; inſtrueretur, non tanquam in tranſcurſu attingenda ſcientia: donec cognouiſſet, ut non uerbis tantum de ægrotis ratiocinaretur, ſed & prædiceret quid ipſis euenturum eſſet, & quid opus eſſet facto ut ſanarentur, libere commonſtraret, in primis uero, ubi laboranti aſſiſtens, cæteris cum medicis deplorantibus ſeruaſſet ſolus. Quæ res illi inter principes Romanos exiſtimationem artis uehementer auxit. nam Eudemum, tantiſper dum morbo decumberet, accedebant Sergius & Paulus, qui non multo poſt urbanus prętor eſt creatus, item Flauius uir conſularis & ipſe, qui Ariſtotelicæ philoſophiæ dederat operam, ut & Paulus, quibus Galeni de morbo factas prædictiones enarrabat Eudemus: ſic alijs quoq; ſe accedentibus, (erant autem omnes ferme quotquot dignitate & eruditione in urbe præſtabant) inter eos & Boethus fuit, qui cum audiſſet in diſſecandis corporibus peritum, agere cum eo cœpit, ut de uoce quæpiam deq; reſpiratione ſibi cõmonſtraret: itidem Paulus deinde à Boetho admonitus, & Barbarus ſimiliter imperatoris Lucij auunculus, qui in Meſopotamiam expeditionem ſuſceperat, affectare cœperunt, poſtremo quoq; Seuerus, qui tum conſul erat & Ariſtotelicæ diſciplinæ operam dederat. Diſſectionem coram illis habitam, mox exponam, ubi Eudemi hiſtoriam prius explicauero.

Operũ artis, quibus Galenus, inter Romanos principes primũ innotuit, deinceps facta narratio Eudemi curatio

Tempus erat initium hyemis, ipſe natu grandis, morbus initio quartana ſimplex, eam cum medici per imperitiam, intempeſtiuo uſu theriacæ, prædicente id ipſum quoq; Galeno, primo duplam inde triplam feciſſent, deſperatum à ſe tandem, in lecto iacentem hyeme iam ferè media deſtituerunt. Eum Galenus eadem theriaca, ſed ſuo tempore exhibita, ita perſanauit, ut ſubinde prædiceret, quo die è tribus febribus una quęq; abitura eſſet, cæteris medicis primum impenſe ridẽtibus, quod ſenem annum ſexageſimum tertium agentem, hyeme media tribus quartanis afflictatũ, liberatum iri promitteret. Ea res paſſim per urbem innoteſcens ſummam illi artis commendationem attulit, Eudemo non iam ut antea conſueuerat, ſummiſſe loquente & uerente quæ à Galeno audiſſet coram medicis exponere, ſed ad eos omnes qui accedebant amicos, alta uoce clamabat, uaticinari Pythium Apollinem ægrotantibus uoluiſſe per os Galeni, & quibus remedijs ad ſanitatem reuocari & qua die perfectè liberari deberent. Hæc ſimulatq; in uulgus exiere quicunq; medicinæ expertes Romæ tum erant, commune bonum ſibi adueniſſe credentes lætabantur omnes.

Aemuli facti Galeno

ἈΛλ᾽ οὐκ ἀτρείδῃ ἀγαμέμνονι ἥνδανε θυμῷ. Martianus, cuius exiſtimatio in diſſectionibus eo tempore maxima erat, & qui unus è Quinti diſcipulis, & cum Marino uerſatus fuerat Antigenes, ac inter medicos primum locum tenere credebatur, quod potẽtiores omnes medicaretur, hi palàm eum odiſſe & inſectari cœperunt, quamuis ille amicum ſe eſſe teſtatus antea fuiſſet. Sic uirtus æmulos habet ſuos ſemper, & ut fulmina ſummos montes nunquam non ferire, ita inuidia ſumma petere ſemper aſſolet. Auxit eam improborum inuidiam quod dum alij potationibus & indoctorum diuitum fauoribus ambiendis ſeſe occuparent, ipſe indefeſſo ſtudio & magnis uigilijs non pauca in arte ſubinde reperiret, prioribus uſq; dum incognita: aut nõ ignorata quidẽ, ſed perperam tamen intellecta uſurpataq;, in dies emendaret ac diſcere cupientibus libere proponeret, uerentibus iſtis ne quam autoritatem impoſturis & per ignorantiam plebeiorum catenus retinuiſſent, palam facta eorum inſcitia, rurſus amitterent. Accedebãt frequẽtes congreſſus, quibus rationem reddere ſigillatim promptus erat eorum quæ in arte immutaſſe non recte aut perperam adieciſſe quibuſdam uideretur. Agebantur ea omnia in publico, in templo Pacis, in quem locum congregari quotidie ſolebant quicunq; artibus logicis dediti erant. Mos autem eius temporis fuit, ut aliquis quotidie palàm ad quæſtiones publicas reſponſa daret. Hic primum de ſanguinis miſſione contra Eraſiſtrateos orta lis eſt. Cum aũt perorarent aliquando in ueterum medicorum libros publice, propoſuiſſetq; ſibi librũ Eraſiſtrati De ſanguinis eductione, graphio tum, ut moris erat, in eam quęſtionem incumbente, citanteq; libri partem qua phlebotomiam reijcit, uehementius in illum dixit. Accendebatur hiſce Martialis, Eraſiſtrateus eſſe uolens, pridem Ga-

leno

lēno iniquus, poſteaquam ſcilicet audiſſet, quæ anatomicam materiam docente, publicè dicta ab eo, & propoſita fuiſſent, ab omnibus qui ea eſſent aſſecuti ſummis extolli laudibus: quod ipſi-us etiam duo libri extabant qui eo tempore magnopere probabantur. Erat autem uir ille ſanè inuidus contentioſusq́ in primis, quanquā annos iam ultra ſeptuaginta natus eſſet. Iuuenis eti-amnum erat cum hæc faceret Galenus annū agens triceſimum quartū. Verum nō multo poſt & docere publicè & mōſtrare deſijt, quod ęgrotorum curatio fœlicius q̃ optaſſet, ſuccederet. Cum enim tot ęmulos uideret, qui, ſi quis medicus laudaretur alius, inuiderent, Logiatron illum eſſe cla-mantes: ut inuidam iſtorum linguam declinaret, deinceps nec apud eos quos curabat, plusquam neceſſe erat, profabatur, nec in congreſſu, uelut antea, docebat aut oſtentabat quicquam, ipſis de cætero factis, qualem in arte facultatem conſequutus eſſet declaraturus. Tribus uero præterea annis Romæ uerſatus, ingruente magna peſte, confeſtim ex urbe in patriam properauit, poſt-quam audiſſet ſeditionem ob quam è patria diſceſſerat, iam deſijſſe. Verum nos q̃uàm in patri-am eum comitemur, alia ipſius opera quædam perſequamur prius. Ad iuuenē accedo cui ſtatim primo die quo febrire cœpit accerſitus prædixit, quartanæ febris inſultum eſſe, & in curationē ſu-ſceptum perſanauit, morbi ſolutionē ſicut in Eudemo fecerat, præfatus. Accitus itidem à Poſthu-mo, familiarē Charilampi cubicularij neruorum uulnere laborantē curauit, quem nemo medico-rum qui imperatoris aulam frequentabant, ad ſanitatem reuocare potuerat. Poſt hunc Dema-dem rhetorem, cuius morbum celebres quiq́ aulæ medici non modo non agnouerant, ſed & a-lijs quàm conuenirent remedijs curare nitebantur, ſanauit prorſus, cum intra paucos dies exacte prænoſſet ægritudinē è diuturnis unam eſſe. Aeſtas deinde ſubſecuta cum aduentaſſet, & in Ro-manis principibus prædictiones & curas magna laude peregiſſet, admirabilis de ipſo apud om-nes opinio fuit, nomenq́ eius in dies celebrius eſt effectum, creuitq́ ſimul gloria, & iſtorum inui-dia qui ſe Romæ aliquid eſſe opinabantur: eiq́ perinde atq́ omni ex parte ſuperati detrahebāt, hucq́ & illuc per urbem uentitantes uaria diuulgabant: alius caſu illum quempiam ſanaſſe, peri-culoſoq́ admodum curationis genere uti, alius diuinatrice peritia non arte medica quid in mor-bis futurum eſſet prædicere. Incidit poſtmodum altercatio illi cum Stoicis & peripateticis, à Boe-tho conuocatis, & id quod in Iuſti uxore contigit, quam nulla corporis offenſa tabeſcentem, non ſolum amare, ſed etiam quem amaret deprehendit. Congreſſus cum philoſophis tale initium habuit. Flauius Boethus uir conſularis, cum & elegans & ſtudioſus uir eſſet, Alexan-dro Damaſceno præceptore utebatur, qui licet Platonis etiam philoſophiam ſciret, in Ariſto-telem tamen erat propenſior. is poſtquam à Galeno obtinuiſſet, ut diſſectione facta doceret qui-bus membris uox & reſpiratio fiat, hædos & porcos ad id negotium quamplurimos habuit, uti à Galeno ſcilicet monitus fuerat, aptiora eſſe animalia quę uocem magnā ędunt hiſce quę paruā emittunt, ad exhibendas demonſtratiuas ſumptiones, è quibus propoſitæ quæſtionis fides a-ſtrueretur. Aderant futuræ per diſſectionē oſtenſioni cum alij plures, tum Adrianus rhetor, qui nondum publicè docere cœperat, ſed adhuc cum Boetho uerſabatur, item Demetrius Alexan-drinus qui Phauorino ſocius fuerat & ſingulis diebus publicè de quacunq́ re propoſita diſcepta-bat, quo modo & Phauorinus conſueuerat. hic antequam diſſecare inciperet Galenus, cum dixiſ-ſet ſolum ſe quæ ex diſſectionibus aſpici poſſent oſtenſurum, quæ uero ex ipſis conficerentur, non ſe tantum ſed alios quoq́ ſperare, doctorem Alexandrum collecturum eſſe: alij quidem o-mnes ea uerba ceu initia exceperunt: qui uero Alexandrum honorabant, abſq́ concertatione quoq́ uniuerſam rei de qua dubitabatur naturam excutere, ipſum hortabantur: agnoſcebant e-nim omnes Alexandrum præ omnibus hoc uitio laborātem, uti tum apertè ſignificauit. promit-tente nāq́ Galeno ſe neruos quoſdam oſtenſurum minutos, & capillorum inſtar ſubtiliſsimos, partim è dextro, partim è ſiniſtro latere muſculis gutturis immiſſos, quibus uel laqueo interceptis uel cultro abſciſsis, uocis impotens animal redderetur, nihil alioqui quin & cætera peragat impe-ditum: Alexander interpellans antequam aggreſſus id oſtenderet. ſi prius inquit tibi conceſſum fuerit, nos ſenſibus noſtris credere oportere. tum ille hæc audiēs, relictis omnibus abijt, hoc unū

ſubijciens

Quartanæ æg nitio primo die & per ſanatio

Charilāpi Cu bicularij, ſami liaris, cu ratio

Demades Rhe tor curatus

Aemulorum calumniæ

Cum Alexan dro habita cō certatio

ſubijciens, quàm ſe ſua fefelliſſet opinio, non enim ad rudes Pyrrhonios uenturum putaſſe. ut autem abijſſet, cæteri omnes Alexandrum damnabant: Adrianus aũt & Demetrius, qui Alexandro ſemper in diſceptationibus infenſi erant, opportunam admodum increpandi eum occaſionem habuerunt. hæc ad aures aliorum quoq; eruditorum peruenere quotquot in urbe Romana tũ erant. uehementerq; eſt ab omnibus Alexander reprehenſus: decreuerũtq; Seuerus, Paulus, & Barbarus, ut ſe præſentibus diſſectionem hanc Galenus faceret, conuocatis omnibus & medicis & philoſophis, qui nomen aliquod haberent. Cum itaq; diebus multis conueniſſent, & ille nec inſpirationem dilatato, nec expirationem cõſtricto pectore fieri monſtraſſet, muſculoſq; oſtendiſſet à quibus pectus extenditur, & prætcrea neruos qui ad muſculos perueniunt, à dorſi medulla naſci: utq; ſine ui foras ſpiritus egrediens abſq; ſtrepitu expirationem committat, uiolenter autem exiens eam expirationem faciat, quæ & cum ſonitu fit & exufflatio nominatur: eodemq; modo cęteris conſequẽter oſtenſis, & omnibus quotquot inter demonſtrandum illi contradicebant redargutis, rogauit eum Boethus ut harum rerum copiam ſibi faceret: quibus poſtmodum uulgatis contradicere auſus eſt nemo, quamuis id multi tum deliberaſſent, quo tantum ut eſt ueriſimile, contradixiſſe illi dicerentur. nemo enim unquã ſcripta ſua eruditorũ hominum

Amantis dignotio

iudicio ſubijcere uoluit: atq; de his ſatis. Reſtat, ut id, quo pacto mulieris amorem deprehẽderit deinde ſubijciamus. Vocatus ut inſpiceret fœminam, noctu uigilantem, & ex una iacendi figura in aliam crebrò ſe transferentem, ut ipſam ſine febre reperit, percunctatus eſt quæcũq; ſigillatim illi contigiſſe poterant, ob quæ uigilias euenire ſciunt. illa uix & interdum nihil reſpondebat, perinde atq; fruſtra ſe interrogari ſignificaret: demum auerſa, ſtragulis adductis ſe totam operuit, & uelo paruo ſupra caput adducto in morem eorum qui dormire uolunt cubare cœpit. id uidens diſceſsit, duorum alterum ſecum colligens, uel atræ bilis uitio mulierem animi deiectionem pati, uel rei quam fateri nollet mœſtitia laborare. quamobrẽ poſtero die cuncta diligentius obſeruare propoſuit. cum itaq; acceſſiſſet, ex ancilla quæ ipſi aſſiſtebat, comperit fieri non poſſe, ut tunc ægram dominam uiſeret. abijt igitur, & deinde rediẽs, ut idem denuo comperit, tertio reuerſus eſt: ſed & tum ancilla renunciante ut recederet (nolle enim tunc heram uexari, nam ſimulatq; ſecundo receſſiſſet abluiſſe ſe illam, & ſolitum cibum ſumpſiſſe) diſceſſit, & ſequenti die rediens, ſolus cum ancilla uarijs de rebus diu collocutus, apertè mœſtitia quapiam dominam laborare cognouit, quam caſu poſtea reperit: quo modo Eraſiſtrato quoq; contigiſſe par eſt, cum ægrotantis iuuenis amorẽ deprehẽderet. cũ enim iã noſſet nulla corporis parte mulierẽ afflictari, uerũ animi moleſtia tantum quapiam perturbari, cõtigit ut quo tempore fœminã inſpiceret, id ipſum quod eſſe ſuſpicabatur ei cõfirmaretur. nam quidam è theatro cum ueniſſet, narraſſetq; ſe Pyladem ſaltantem conſpexiſſe, ſtatim mulieris uultus & faciei color immutatus eſt. quo uiſo Galenus, brachio manum admouens, pulſum ſubitò uarijs modis agitatum inuenit, id quod animi perturbati eſt indicium: nam & qui de re aliqua certant, talem pulſum habere ſolent. quocirca ſequenti die cuipiam ex ijs qui eum ſequebantur præcepit, ut cum ad mulierem ueniſſent, paulopoſt ſubſequeretur, & nunciaret Morphum eo die ſaltaſſe. quo facto, nullam in pulſu mutationem deprehendit. ſequenti die quoq; cum inſsiſſet ut nunciaretur, hiſtrionem qui è tribus reliquus erat, ſaltaſſe, ſimiliter pulſus non ſe mutauit. quarto die cum ad multã noctem de induſtria expectaſſet, poſtquã eſſet renunciatũ Pyladem ſaltaſſe, diligẽter pulſum adnotauit uarijs modis ſubſultaſſe: atq; ita mulierem Pyladis amore captam deprehendit: quod ſecutis etiam diebus attentius obſeruatum, opinionẽ eam adhuc magis confirmauit. Adhunc modum & alterius cuiuſpiam diuitis ſer-

Atrienſis ſerui cuiuſpiã, è mœſticia laborãtis, agnitio

uus atriẽſis cognitus ei eſt ſimili morbo laborate: nam cum mœſtitia afficeretur, quod rationem pecuniarum quas adminiſtrauerat redditurus eſſet, & ſummæ non parum deeſſe ſciret, præ mœrore uigilabat, animumq; deſpondens tabeſcebat. prius itaq; illius domino ſenem ſeruum nullo corporis morbo laborare aſſeruit, deinde ut animaduerteret monuit, atrienſem propterea timere quia rationẽ eorum quæ adminiſtrarat, expoſtulaturus eſſet, triſtitiaq; idcirco angi, ſcientẽ haud parum deeſſe. ut igitur bene illud coniectaſſe dominus reſpondit, notitiæ maioris gratia conſu-

conſuluit, ut atrienſi diceret ſe id tantum argenti quod haberet repetiſſe, ne commiſſa alteri ſeruo, quem nondum expertus eſſet, domeſtica gubernatione, hic inexpectata morte periret, quando rationes amplius ab eo expoſcere nõ liceret. quo facto, credens adminiſtrationis ſuæ rationes nõ redditurum, atq; idcirco triſtitia animo depoſita priſtinum corporis habitum tertio die recepit. Horum operum nullo inferius eſt minorẽ ue induſtriam artis habuit, quod ipſum quoq; in prima profectione Romam, contigit illi, ob quod magnopere admiratus eum eſt Glauco philoſophus: fuit autẽ huiuſmodi quædam dignotio. Per uiam occurrens illi Glauco, opportune, inquit, adueniſti, iungenſq; dextram dextræ, proximi ſumus, inquit, laboranti quẽ nuper uidi, oro itaq; ut unà mecum ad ipſum uenias. eſt autem Siculus medicus, quem non ita pridem mecum ambulantem uidiſti. Hic Galenus, quid, inquit, moleſtat ipſum? tum ille & copioſe admodum, & aperte id declarare eſt aggreſſus: quoniam heri, inquit, & Gorgias & Apellas mihi nunciauerunt, notiones præſagiaq; ædidiſſe te, quæ ad diuinationem potius quàm ad medicinam pertinere uidebantur: cupio periculum facere, non adeo ut tuam experiar doctrinam, quàm ut ſciam num tanta ſit in arte medica tum cognoſcendi tum præſagiendi facultas. interim dum loquuntur, ueniunt ad laborantis hoſtium. itaq; in primo ſtatim aditu obuiam uenit quidam, peluim à cubiculo efferens, continentem tenuem cruoris ſaniem, carnium nuper mactatarum ablutioni haud abſimilem, euidens affecti iecinoris indicium: qua uixdum inſpecta, unà ad medicum ægrotantem ingrediuntur. apprehendit itaq; Galenus manum in carpo, ut intelligeret utrum inflammatio, an imbecillitas ſola eſſet in uiſcere. quia uero (ut diximus) medicus erat, nuper, inquit, à deiectione decubui, itaq; perpende arterias ob id quod ſurrexeram, crebrius pulſare. quæ cum dixiſſet ille, inuenit Galenus inflammationis indicium, proſpiciensq; ad feneſtram, hyſſopum ex aqua mulſa decoctum, in illa conſiderauit: proinde cogitauit, medico pleureſis ſuſpitionem obortam, dolore uidelicet nothas coſtas infeſtãte, qualis iecinoris quoq; inflammationibus accidere quandoq; cõſueuit. hunc itaq; cum ſentiret, eſſetq; ſpiratio & parua & crebra, atq; exigua tuſſi infeſtaretur, pleuriticum ſe eſſe exiſtimabat, quamobrem hyſſopum quoq; ex aqua mulſa præparauerat. intelligens itaq; Galenus, quòd fortuna uiam ei præberet, qua apud Glauconem clarum nomen arti compararet, manum ægroti ad nothas in dextro laborantis latere coſtas detulit, indicatoq; loco, dixit eum ibi dolere. quod cum ipſe fateretur, Glauco è ſolo arteriarum pulſu exiſtimãs Galenum ſedem affectam inueniſſe, plane admirari cœpit eum. ut itaq; uehementius adhuc ſtuperet, hæc quoq; addidit Galenus: quemadmodum hoc in loco dolere te confeſſus es, ita uelim fatearis, etiam tuſſiendi cupiditate uexari te: ſiquidem ex longis interuallis, tuſſis exigua, arida, & qua nihil expuis, moleſtare te ſolet. atq; ita dicente eo, cœpit illi forte fortuna eiuſmodi quædam tuſſis ſpecies qualem dixerat: qua de re tanta admiratione Glauco commotus eſt, ut cõuincere ſeſe non poſſet quin magna uoce exclamando, in laudes Galeni prorumperet. tum ille, non putetis, inquit, ſola hæc ex arte poſſe præſagiri: ſunt enim alia quoq;, quæ nunc dicere aggredior, quibus & laborans ipſe teſtimonium feret. & ad ægrotum cõuerſus, cum magnam, inquit, ſpirationem trahis, dolor ea parte, quam notaui, uehementius te cruciat, ſentiſq; in dextra precordiorum parte grauitatem. His auditis ne infirmus quidem ſeſe potuit continere, quo minus præ uehementi admiratione, una cum Glaucone exclamaret. ſentiens itaq; Galenus arridentẽ fortunam ſibi, de iugulo quoq;, quod uidelicet ad inferiora trahi uideretur, aliquid efferre uolebat: at quia magnas inflammationes, quemadmodum & ſcirrhum, comitari ſolet, dicere non eſt auſus, ueritus ne laudem quam prius de arte excitauerat sauciaret. uerum cum animum induxiſſet ſe tutò aliquid eloqui poſſe, aſpiciens laborantem, haud ita multo poſt, inquit, iugulum ad infernas partes detrahi ſenties, niſi fortaſſe id iam pridem tibi euenerit. at cum hoc quoq; fateretur, conuerſis iterum oculis ad ægrotantem mirificè attonitum, una, inquit, addenda eſt predictis diuinatio, etenim dicam quam de morbo ſuo laborans ipſe habuerit ſuſpicionem. tum Glauco, ne de hac quidem diuinatione deſperare ſe aiebat, laborans autem incredibili hac pollicitatione in ſtuporem adductus, & acriter eum intuens, quid eſſet dicturus, attenta mente expectabat. igitur dicente Galeno, quod-

Hepatici agnitio

infeſtantẽ morbũ pleuritidem eſſe putaſſet,ille ingenti cũ admiratione,huius quoq; rei ſe teſtem
exhibuit,id quod etiam affirmabat ex aſtantibus unus,qui paulo ante latus eius ex oleo ſouerat.
atq; ex eo tempore Glauco,tum de ipſo, tum de arte uniuerſa, quamoptimam concepit opinio/
nem,cum antea nihil magni inde expectaret, utpote qui nunquam cum uiris in arte conſumma/
tis uerſari conſueuiſſet. Inter hæc omnia uero & hoc fuit reuera admirabile factum,ob quod non
Boethi uxo- ſolum mira loquentem,ſicuti antea,plures medici,ſed mira facientem eum appellarunt. Boethi u
ris, fluore la- xor cum in muliebrem fluxum,quem uocant,incidiſſet,celebres medicos uerita,inter quos & Ga
borantis cu- lenus tum habebatur,obſtetricibus conſuetis,optimis ſanè omnium quæcũq; in urbe forent, pri
ratio. mum utebatur. uir eius ut ipſam nihil inde leuari uidit, præcipuos quoſq; medicos conuocat,&
eos quid opus ſit facto conſiderare iubet. poſtquã ab omnibus in eam ſententiam itum eſt,ut re
media adhiberẽtur, quæ ab Hippocrate & alijs poſt ipſum optimis quibuſq; deſcripta fuiſſent,
& ita faciendo cum deterior reddi in dies morbus uideretur, iure dubitari cœptum ab omnibus
eſt. quamuis autem cogitarent ad alium ſanandi modum tranſire, melius tamen quicquam aut
ratione inuentum,aut experientia repertum nõ occurrebat, q̄uam id in quo optimi quiq; medici
tanto antè conſenſerant. dubitantibus itaq; ſingulis, nec ad primum conatũ mulierem ſanari ſa/
tis uidentibus,neq; ad aliud curationis genus tranſire audentibus,noctu ea de re cogitanti Gale/
no conſiliũ quoddam nouum occurrit,atq; ex ijs quæ per priorem curationem in muliere accide
rant,talem ſanandi modum excogitandum eſſe putauit,quo non ſolum humiditatem ſiccarent,
uerumetiam ita calefacerent, ut æſtatis præſertim tempore ægrotantis corpus non liqueſceret,
quod frigidæ & humidæ temperaturæ ſupra modum erat. huius contrarium fecerant illi prius,
in harena maris calida ipſam decũbere præcipiẽtes. aliud inſuper erroris genus quod pleriſq; in
morbis occurrit, ipſos quoq; tum incidiſſe collegit (labuntur enim ſæpe medici dum id quidem
quod redundat euacuant,ne autem ſimile illi gignatur aliud,non prohibent) atq; ideo ſecum de/
creuit,quonam pacto uniuerſa uictus ratio aduerſus ea,quàm optime inſtitui poſſet. quibus à ſe
præſumptis, paucis diebus poſt, Boethum qui eos & ſeparatim ſingulos & ſimul omnes ali/
quem ſanandi modum proſpicere hortatus fuerat, ſeorſim ab amicis & domeſticis in aliam cel
lam abductum ita eſt alloquutus. me,quem probè noſti uſq; in hodiernum diem ne in una qui/
dem re ad medicinam ſpectante deliquiſſe,tecum ipſe conſidera an totos hos decem dies circa u/
xorem tuam,operã quam uelim præſtare ſinas: ac ſi melius interim ſe habere uidebitur,totidem
rurſus diebus aliquid denuo circa eandem agere iubebis,ſin nihil tibi profeciſſe uiſus fuero, tum
deniq; ab ea prorſus & ipſe recedam. hoc tum illi promptè Boethus conceſsit: itaq; medica/
mentis quæ ſecum excogitauerat & reliqua uictus ratione conuenienter exhibitis, cum duobus
primis diebus ſtatim remittere ſęuitia morbi cœpiſſet, priuſq; quindecim dies elaberẽtur, nullũ
prorſus morbi ueſtigium apparuit. quo animaduerſo Boethus, quia plus etiam quàm promi/
ſerat præſtitiſſe eum uidit, ut prorſus uxorem liberaret poſtulauit, præceptaq; exhiberet qui/
bus in poſterum ab eo morbo tuta foret. cum itaque menſe tranſacto & bene colorata mulier
eſſet adeo, ut ad naturalem habitum nihil penitus deſiderari poſſet, nec amplius fluoris iudi/
Boethi donum cium ſupereſſet ullum, aureos quadringentos ad eum Boethus miſit, & nobilium medicorum
ualet aureis inuidiam auxit. nam apud illos ſummis laudibus eum extollebat, affectabatq;,ſicut & Seuerus,
rhenenſibus mentionem de ipſo facere apud imperatorẽ Marcum Aurelium Antoninum, qui Romæ tum
plus 1300. erat: nam Lucius iam ad Parthicum bellum à Vologeſo illatũ,urbe exierat. uerum Galenus eo/
Reditus in pa rum uoluntate perſpecta,ueritus ne ſi hoc priuſquam diſcederet feciſſent, à reditu in patriam pro
triam è Roma hiberetur, hortatus eſt eos ut parumper ab hoc officio deſiſterent, ſe dicens tempus ipſis ſigni/
ficaturum, quo apud imperatorẽ commendari uellet. quamobrem ſtatim ut audiuit ſeditionem
Pergami ſedatam, Roma tanquam in Campaniam iturus, è ſeruis uno domi relicto, qui res ei
cuſtodiret, digrediens præcepit ut cum nauigium aliquod in Aſiam iturum nactus eſſet, ſu/
pellectile omni diuendita,quam primum urbe exiret,& nauim aſcendens ac per Siciliam iter faci
ens Pergamum rediret: atq; hæc haud multo poſt ſunt acta: ipſe uero ut Capuam uenit, Brun/
duſium

duſium inde properauit,quò cum perueniſſet,decreuit primo quoq; nauigio diſcedente, Dyrachium,aut in Græciam traijcere,ueritus ne quis Romanus princeps,aut ipſe quoq; imperator,diſceſſu eius cognito, militem ad eum tanquam ad fugitiuum quempiam reuocandum mitteret. quamobrem ſequente die Caſiopem nauigauit. interea uero amici quos Romæ deſeruerat eum quærentes, à ſeruo quem reliquerat ſciſcitabantur,ubinam eſſet, & audientes in campania diuerſari,primum id quod erat ſuſpicati ſunt: poſtea uero cũ neq; ſeruus Romæ cõpareret, amplius, id feciſſe eum cognouerunt, quod pridem affirmauerat. Annum tum agebat triceſimum ſeptimum,ſic enim in libello De libris proprijs ipſe docet. Poſt eam igitur è Roma profectionẽ,cum in patriam ueniſſet,iſthic cõſidens cum amicis uerſabatur.

Commendatio ab amicis apud imperatores facta

Verum tempore haud ita multo poſt, cũ ab expeditione parthica Lucius rediſſet, bellumq; contra Germanos ſuſcepiſſet,occaſio amicis de Galeno apud imperatores colloquendi affuit. nã cũ ſermo de hiſce incidiſſet,qui nõ uerbis ſed operibus artem medicam & philoſophiam exercerent,non pauci eorum qui cum imperatoribus erant,talem eſſe Galenũ qualem requirerent,aſſeuerarunt:quare cum iam ex urbe in hoſtem mouiſſent,ac,dum Aquileiæ hybernarent,exercitum colligere & inſtruere decreuiſſent, nuncios ad ipſum miſerunt,ut ad ſe ueniret.

Reditus Romam ab imperatoribus accerſito eo

hac neceſſitate compulſus,Romã redijt:ſperans tamẽ interea poſſe excuſationem ſe aliquam nanciſci. nam alterum,qui ſenior imperatorum erat,uirum modeſtum,æquum,facilem & humanum eſſe perceperat:is Verus primum uocabatur,ſed poſtquam Antoninus,qui proximè Adrianum imperauit,ſucceſſorem ſibi in imperio conſtituiſſet, ſocium aſciuit ante Luciũ dictum,& cum quidẽ Verum, ſe autem Antoninũ mutato nomine dixit. Porrò Galenus Aquileiam cum perueniſſet, peſtis quantum antea nunquam graſſari cœpit, unde imperatores ſtatim Romam paucis cum militibus fugere ſunt coacti: ille uero cum multis longo uix tẽpore euaſit,abſumptis pleriſq;,nõ tã ob peſtis uehementiã quàm quòd media hyeme malum ſęuiret. in itinere uero cum è uiuis exceſsiſſet Lucius,Romam deportatus ab Antonino funeratusq; eſt. Poſt hęc autem ſuſceptam aduerſus Germanos militiam urgẽs, modis omnibus ſecum abducere Galenum laborabat,perſuaſus tamen reliquit, cum audiſſet, diuerſa deum patrium Aeſculapium iubere,cuius medicus eſſet,ex quo mortali apoſtemate laborantem ſeruauerat. ueritus itaq; deum,reditum expectare iuſsit, ſperans non multo poſt bellum ſe iſtud confecturum eſſe. Toto igitur eo tempore quo abfuit Antoninus,memor prauitatis & medicorum & philoſophorum qui tum Romæ agebant, interdum ex urbe ſecedebat ad eum locum in quo Antonini filius Commodus alebatur Pitholao commiſſus,cui etiam ab imperatore ſi quando puer ægrotaret,Galenum ut accerſeret iniunctum fuerat. Pręter opinionem igitur cum imperator diutius à Germanico bello detineretur, omne id ocium ad ſcribendum contulit Galenus, multoſq; tum libros compoſuit,ad philoſophiam medicinamq; ſpectantes,quos,reuerſo Romam imperatore,legendos amicis efflagitantibus permiſit.

Sexti morbo acuto laborantis, hiſtoria

Contigit autem ut Sextus in morbum incideret acutum adeo ut ſeptimam diem euadere non poſſet,quin iudicaretur. atq; hoc ita euenturũ quarto die Galenus cognouit:quam ob rem interrogãti Pitholao cubiculario quid'nam fore uaticinaretur(interrogabat autem quoniam experientia nouerat eum prius multa prędixiſſe,quæ ſapientiſsimi medici præſciri non poſſe aſſeuerabant)reſpondit ſubridens,non poſſe morbum ultra ſeptimum diem protendi,uerum ſeptimo uel ſexto die prorſus iudicatum iri: quod ſi ſexto iudicaretur,reuerſurum: ſin ſeptimo,integram tum ſolutionem fore, per ſudorem uero eam neceſſario euenturam eſſe. cum igitur ſexto die,uti prædixerât,morbi iudicatio adueniſſet,Sextus qui ſupra modum erat contentioſus,ut eum,febre non redeunte,redargueret, quotidie quidem lauatũ concedebat, ſed neq; uinum bibebat neq; quicquam aſſumebat aliud præter ptiſſanam uel ſolam, uel cum panis micis,interdum quoq; pane ſolo aqua macerato contentus erat. Hæc uſq; in duodecimum diem faciens, Galeni ſe prædictionem uiciſſe iactitabat, die decimo tertio lymphati nini panxillum bibit,ac cibum paulo copioſioremq;,tenuem tamẽ adhuc,accepit: ſequente,qui à primo decubitu quartus decimus dies erat febrire cœpit,ſed ne quis id Galeno renunciaret magnopere uetuit,exiſtimãs eam febrem neq; uehementem fore neq; ultra diem unum progreſſuram.

procedente uero die cum febris aſsiduè augeretur, Claudius Seuerus de ſuis ædibus quę propin
quæ erant, in Sexti domum ſe contulit, ibiq; poſtquam Sextum non modo febrire, ſed ualde
auctam febrem eſſe deprehendit: primo percũctatus ipſum eſt, quam Galenus ſentẽtiam de fe/
bre primum habuiſſet: & ut ueritatem intellexit, quodq; ob concertationis ſtudium ad uocan/
dum eum non miſiſſet, ſtatim accerſitum miſit, quò & Sextum uiſeret, & ipſum conueniret. ad
uentante autem, interrogauit quid'nam de morbi reditu illi uideretur: cui reſpondit Galenus,
quæ & Sexto prius dixerat, poſt tres dies eam febrem quæ ſatis magna interim eſſet futura, deſi
turam, atq; decimoſeptimo die à primo decubitu iudicationem, facturam. Sextus itaq; libenter
audiens breuem morbum fore, promptè fidem illi præſtitit. quod enim quiſq; cupit maximè, id
ipſum facile credit. Seuerus autem quanquam Galenum de ſalute Sexti non deceptum iri crede/
ret, de die tamen in quo penitus à morbo liberandus eſſet, fidem non adhibebat, exiſtimans eſſe
difficile non expectato ſaltem ſequente die, quid quarto futurum eſſet firmiter pronunciare: ſic
itaq; animatus poſtridie cum uix dum illuxiſſet, ad Sextum miſit quendam qui Galenum operi/
retur, & poſt inſpectum ægrotum ad ſe duceret. quam ob rem ut ad eum uenit Galenus. contra/
dicis, inquit, illis quę heri Galene dixiſti, an in eiſdem permanes? cui ille, nunc etiam magis quàm
heri eadem affirmo. itidem ſequenti die percunctatus eſt, eandem prorſus ſententiã uti prius reti
neret'ne, an aliquid ex his quæ dixiſſet immutare uellet: tum ille, eorum quæ prædixiſſet ſe quip/
piam immutare nolle, ſed quædam potius illis adijcere inſuper uelle reſpondit. ſciſcitatus eſt itaq;
denuo, quid id eſſet. tum Galenus, cũ ſeptimusdecimus dies, inquit, aduenerit, ſudor hora ſecun/
da noctis erũpere incipiet. aduẽtãte igitur prædictæ diei hora ſeptima cũ uehemẽter febrire Sex
tus cœpiſſet, qui per exploratores ſummiſſos id cõpererãt maligni medici, quod aperte deſidera
rent ne uoti compos fieret Galenus, ridentes & planè lęti quibuſcunq; occurrentibus, quo illi de/
traherent inculcabant, admirandum Galeni naticiniũ contrarios exitus ſortitum eſſe. neſciebant
autẽ quæ Seuero & Pytholao prædixerat, imminente crepuſculo, futuræ criſis initiũ conſpectum
iri. quod ut obtigit, ſecus poſtridie loquebantur atq; pridie blaterauerant, nam præ pudore cun/
cti ab omnibus ſeſe auertebant. Verum hæc prædictio nõ tantam admirationem in ſeſe habet,
Antonini imperatoris non febrientis agnitio quantum id quod in ipſo imperatore contigit. Arbitrabatur enim tam ipſe quàm medici omnes
qui cum eo peregrinati fuerant, febris initium extitiſſe. uerum decipiebantur uniuerſi, ſecundo eti
am die, mane, & octaua hora. acceperat enim primo die hora prima ex eo medicamento quod a/
marum & ſacrum appellant. deinde, quemadmodum ipſi mos erat ſingulis diebus, eo quoq; die
theriacam aſſumpſerat hora ferè ſexta, poſtea lotus circa ſolis occaſum cibi parum ceperat. cum
itaq; tota nocte torminibus & uentris profluuio uexaretur ideoq; febriret, à medicis inſpectus,
quieſcere iuſſus eſt, atq; ab ijs nouem horis ſorbitione ſuſtentatus. quibus ita peractis, accerſit
Galenum imperatoris nomine quiſpiam accẽſis funalibus, ut & ipſe in palatio cubaret: quam ob
rem ante ſolis ortum cum tres eſſent qui imperatorem uiſerent, & eius pulſum attingerent, cæte/
ris febrilis cuiuſdam annotationis principium adeſſe uiſum eſt, ipſi uero ſilentium ſeruare tum
placuit. conuerſus itaq; ad eum imperator, quid'nam eſſet poſtulauit, ut cum reliqui pulſum con/
trectaſſent, ſolus ipſe non attingeret. cui ſic reſpondit Galenus, Hoſce cum bis iam tetigerint, ac
forſitan aliàs ſæpe, dum tecum in exercitu eſſent, expertiq; ſint pulſus tui naturalem habitum,
me melius præſentem affectum cognituros ſpero. his dictis iubente illo ut ſe tangeret, acceſſit: &
perpenſo ad ætatis & naturæ menſuram pulſu, plurimum ab eo differre qui febrilem annotatio/
nem ſignificet, reſpondit: febris quidem inſultum eum non uideri, ſed eius ſtomachum atteri ab
abſumpto cibo priuſq; excernatur æſtuante. tum imperator dignotionẽ illam laudans, ter hæc
uerba ſubiunxit: hoc eſt, hoc ipſum eſt quod dicis, ſentio enim me frigido cibo grauari: eaq; cum
dixiſſet quid opus eſſet facto poſtulauit. cui ille ſubiecit ad hunc modum. ſi quiſpiam alius hoc
morbo laboraret, bibendum dediſſem, quemadmodum ſolitus ſum, uinum pipere inſperſum:
uobis autẽ regibus quibus tutiſſima remedia medici adhibere conſueuerunt, lanę manipulũ nar
dino pigmento calido intinctum, oſtio uentriculi imponere ſufficiet. tum ille, aliàs quoq;, ſubiun
xit, ſolitus

xit,ſolitus ſum purpuream lanam & nardinum pigmētum calefactum ſtomacho ſuper immitte
re, quoties moleſtus mihi eſſe cœpiſſet. his dictis Pytholaum facere imperauit quæ præceperat
Galenus,& ſimul medicos dimiſit. poſtquam uero & uentriculo unguētum impoſitum eſt,& pe
des calidis manibus adtrectari incaluerunt, uinum Sabinum popoſcit, & pipere inſperſo bibit,
ſubindeq; ad Pytholaum conuerſus,unum,inquit,medicum habemus, eumq; ſanè liberum,in-
deq; alia de Galeno dixit quę poſtea ſemper in ore habuit,eum principem locum inter medicos
tenere,& ſolum philoſophum eſſe.expertus namq; multos fuerat nō ſolum pecuniæ auidos,ſed
& ambitioni & glorię deditos,& inuidos,& malignos.uix igitur quicquam potuit à medico,ma-
iore dignum admiratione quàm id eſſet animaduerti.nam quæ in Commodo præſenſit,magnā
licet admirationem ipſa quoq; in ſe habeant,antedictis tamē reuera cedunt plurimum.Redierat

Commodi laborantis & à Galeno perſanati hiſtoria

Commodus à lucta,cum ecce prius quàm cenaret,hora octaua febris ſatis uehemens eum ador-
ta eſt,uerum Galeno,ut pulſum attigit,membrum quodpiam inflammari uiſum eſt,quod ſimul
atq; Pytholaus audiuit,mirari ſe dixit quo modo faucium inflammatio pueri pulſum immutare
poſſet:neq; enim alia ulla in parte inflammationem habere.itaq; Commodi os aperiens,inſpice
re Galenum iubebat. cum igitur aſperas & rubras admodum eſſe, parum tamen intumuiſſe ui-
diſſet,quis illi colluiſſet os poſtulauit, medicamēto plus quàm puero cōueniret aſtringēte.reſpon
dente Pytholao ſe feciſſe,id omittere, & aquam mulſam in qua roſæ ferbuiſſent admouere iuſſit.
quod cum factum eſſet nocte illa,& ſubſequēte biduo ſępius,tertio autem die primum mane in-
flammatio protſus ſubſediſſet, & penè ſine febre puer eſſet, Pytholaū monuit,paulo poſt alum-
num in balneas cubiculo uicinas ductum aqua perfunderet alueo contenta,ac reliquum quidem
corpus obrueret,caput autem ſolummodo mergeret.quę cum peregiſſet, & large prādium exhi-
buiſſet,ſub horā tertiā Ania Fauſtina,imperatori matrimonio iuncta,perinde atq; ſe excuſatura
quod pridie Commodum non uidiſſet acceſsit:& heri, inquiens,poſt prandiū noui te fili ægrota
re. iiſq; etiam addidit: notum puto,debuiſſe uos horam octauam excedere qua febris inuadere
ſolebat. ſubriſit Pytholaus, & quomodo non expectaſſemus, inquit, Theſſali diatriten præte-
riiſſe, niſi nos Galenus hic,ut hoc mane puerum inſpexit ſqualidum ac modice febrientem, pro-
hibuiſſet? quin & hoc ueſpere lauet ſe rurſus mandauit, ac cœnet, quemadmodum ſanus facere
conſueuerat. His auditis Fauſtina ibi parumper cōmorata,manu Galenum apprehēdens exiuit,
ita in medicum quempiam ex comitibus ſuis methodicum iocans: Galenum hunc uides non uer
bis, ſed rebus uos methodicos expugnare.multos enim quos febrire credebatis lauit multoties
& uinum exhibuit, & alios primo, alios tertio die ad conſueta negoria dimiſit: uos autem quot-
quot eſtis, ſimulatq; duobus primis diebus ægrotantes ſine cibo perſeuerare imperaſtis,ſuſpe-
ctas poſtmodum horas decumbendo tranſgrediantur iubetis: & nunc quoq;, addidit illa,ſcien-
tiæ ſuæ certitudinē oſtendit in abſentis imperatoris filio,quē duobus iam diebus, uehemētius fe
brientem,tertio die,quemadmodum uos oportere dicitis, octauam horam nō expectare uoluit,
ſed eū antea & lauit & cibo recreauit.& adoleſcentis altor Pytholaus,qui uſq; adeo diligēs eſt,ut
eius diligentiam formidinem exiſtimare poſsis,uiri autem pridem expertus,promptè obtempe-
rauit,ac priuſquam ſuſpecta inuaſionis hora exceſſiſſet, puerum uti uides & lauit & cibauit. hæc
Fauſtina dicens ad currum peruenit,in quem cum aſcenſura foret,Me magis,Galenus abiens di
xit, quàm antea medicis inuiſum reddidiſti. digreſſus autem inde ad Pytholaum,& hoc ipſum
expoſuit illi & quod ob huiuſcemodi medicorum inuidiam nuper libros tres compoſuiſſet De
febrium differentiis, Diebus decretoriis, & De Criſibus: in quibus omnibus Hippocratem o-
ſtendiſſet artem tradidiſſe præcognoſcendi, eos uero hebetes uſq; adeo eſſe, ut neq; expoſitio-
nibus ſuis adiuti, eam ediſcere poſſent.quā imperitiā ſuam in alio quoq; primi nominis Romæ,

Criſis præcognitio

ægrotante,multis præſentibus prodiderant. Quintum morbi diem iuuenis quidam agebat,ac li
cet idoneum tempus ſanguini detrahendo præteriiſſe uideretur, quia tamen nec anni tempus,
nec ægrotātis ætas,nec uirtutis imbecillitas, nec deniq; uictus qui morbū anteceſſerat aduerſaba
tur,ſed uno conſenſu omnia ſanguinis miſſionem ſignificarent, medici uenam incidere decreue-

runt,idcꝗ tempeſtiuum fore cæteri arbitrabantur. ille nero diligenter omnia contemplatus quæcunqꝫ ab Hippocrate tradita ſunt ſigna illorum, quibus fluxurus eſt ſanguis, bene quidem eos in opinionē mittēdi ſanguinis ueniſſe dixit: uerum naturã id quod ſe grauaret expellere feſtinantem, breui admodum, etiamſi nihil ipſi egiſſent, idem ultro facturam. dum medicis hæc admiranda uidentur: æger è lecto ſe ſuſtulit tanquam proſiliturus: interrogatuſcꝫ cur exſilire uoluiſſet, rubri coloris ſerpentē per laquearia repere à ſe uiſum reſpondit, ideocꝫ è lectulo ſe aufugere uelle. teliquis medicis nihil hoc ad futurum ſanguinis fluxnm conferre uiſum eſt: uerum Galeno cum alia ſingula perpendenti, tum ruborem qui prius in dextra naſi partę ad malam uſcꝫ obſcurus fuerat, auctum ualde intuenti, ſanguinis paulo poſt è dextra nare fluxuri, manifeſtum id attulit indicium: atcꝫ ideo cuidam ex ægrotantis familiaribus ſummiſſa uoce præcepit, ut uas aptum ſanguini accipiendo ſub ueſte promptum haberet: inde ad medicos cõuerſus, alta noce dixit, ſanguinem è dextra nare fluentem mox expectandum eſſe. riſerūt illi, quod ante dictis è dextra nate adieciſſet. at, inquit, uel utruncꝫ eueniat oportet, uel alterutrum ſaltem. uix hæc dixerat, cum ecce digitum è naſo ſangninolentum inuenis eduxit: tum familiaris accurrēs, uas ſubiecit, & magno aſtantum clamore oborto, medici omnes dilapſi ſunt. Sed infinitum tandem fuerit ſingula perſequi, quibus ille, non impoſturis ut iſti, non ſophiſmatibus uelut alij, ſed iuſtis operibus artis inter principes Romæ innotuit primum, & apud ipſos deinde imperatores quocꝫ ſingulari in precio fuit, ut Theriacæ (cuius magnnm apud eos ſtudium fuit, & quod non niſi ſummis aulæ medicis conſueuerant) præparandæ curam ſoli, & multi deinceps ordine, mandarent.

Theriace Antonino præparata

Ac primum quidem Antoninus, quo tempore ſuſcepto aduerſus Germanos bello, in prouincijs quæ ſecus Iſtrū ſunt degeret, & Galenus eum ſubſequi ſe poſſe recuſaſſet. nam cū imperator Antidotum laudaret, à Demetrio medicorum primario confectam, eo uita functo, Euphrati medicę materiæ uenditori, à quo ſimplices medicinas omnes ad theriacam cōficiendam emebat, per literas ſignificauit, renunciaret ſibi quiſnam medicus imperatoriam antidotū cōficienti Demetrio affuiſſet. à quo ubi intellexiſſet Galenū ſemper aſtitiſſe, tum quidē per literas eum rurſus antidotū componere iuſſit. cum autē ſingulo quocꝫ die magno ſtudio ſumeret eam imperator, uirtutes eius uitiacꝫ dignoſcebat exactiſsimè. quæ itacꝫ tum à Galeno præparata fuit antidotus, cæteris adeo præſtare uiſa eſt, ut deguſtata, medicinæ concoctionem, quod in alijs fieri ſolet, expectare noluerit, ſed ſtatim ſit uſus, nondū integre duobus menſibus elapſis. quare poſtmodum Romam reuerſus, quod ea delectatus ita fuiſſet, percunctatus eſt Galenum quanam ſimplicium proportione uſus fuiſſet. cui ille rem omnē uti habuerat aperiēs, retulit ſe nihil eorum, quæ à prioribus imperatorum medicis imponi conſueuiſſent necꝫ omiſiſſe necꝫ addidiſſe: dein cauſam expoſuit, cur illi præparatio placuiſſet maximè, de qua libro De antidotis primo longa eorum quę tunc facta fuerunt narratione meminit.

Cõmodus imperator artis negligens

Theriacæ præparatio, Seuero facta

Qui Antoninum ſubſecutus eſt Commodus, nec theriacæ, nec cæterorum curam habuit ullam, quo factum eſt ut imperator poſtea Seuerus, cum theriacam conficere modo eodem, quo Antoninus, Galeno præcepiſſet, quę Traiani & Antonini temporibus repoſita fuerat, ſimplicium materia uti cogeretur, imbecilliorcꝫ plane extitit antidotus, interceſſerāt autē anni nondum triginta. At nos aliquando tandem, attis operibus huius uiri relictis, ad reliquam uitam inuendam oratione diuertamus. Qnod itacꝫ ad modum ſalubritatem ue corporis attinet ipſius, ſic ſeſe cætera deinceps habuere. Sanus in infantia Patris beneficio perſeuerauit. puer factus ob fructunm eſum, ægritudine laborauit acuta: ad priſtinum uictum à patre reſtitutus, anno ætatis decimonono ſanus permanſit, ſequente, uictu ſociorum uſus, ægrotauit iterum. poſterioribus ſimiliter annis uſcꝫ ad uigeſimum octauū, uel ſingulo uel tertio quocꝫ anno, morbo aliquo laborauit: poſt uigeſimum octauum, ſannm ſemetipſum conſeruauit, poſtquam uidelicet ſalubrem methodum inueniſſet, nullnm deinde morbum paſſus præter febrem ephemeram, quam aliquando ob immodicos labores incurrit. Inſtitutionem parētis primam ipſemet exponit in libello De cibis boni & mali ſucci, hoc modo: Pater mihi cum puer adhuc eſſem eam uictus rationem inſtituit, ut nullis per id tempus morbis obnoxius uixerim. ubi uero adoleſcen-

leſcẽtiã ſum ingreſſus, ille in agrum, rei ruſticæ ſtudioſus, cõceſſit: & cũ per totũ id tempus quod oporam uocant, horæis, id eſt temporarijs fructibus unà cũ æqualibus meis uberius uſus eſſem, adueniente autumno, acuto morbo correptus ſum, uenamq́ incidere fuit opus. Cum ergo in urbem reuerteretur pater, ad me obiurgandum ſe conuertit, eiusq́ generis uictus admonuit, quo, ſuadẽte eo, uſus antea fueram, utq́ ab illo in poſterum minimè diſcederem, uitaremq́ ſodalium incontinentiũ conſuetudinẽ præcepit: tum ſequente etiam anno operã curamq́ adhibuit ut ſobriè uiuerem, atq́ horæos fructus cum moderatione guſtarem. Itaq́ in eo anno qui erat ætatis meæ duodeuiceſimus, incolumis uixi. Sed cum altero deinde anno pater exceſſiſſet è uita, ipſeq́ unà cum æqualibus amicis oporæ fructus ad ſatietatem ſumerem, in ægritudinem ſuperiori conſimilem incidi, ut tunc quoq́ ſanguinis miſſione opus eſſet. Deinde uero uel ſingulis annis, uel alternis nonnunquam, ad octauum usq́ & uiceſimum annum laborabam. Cumq́ tum temporis periculum eſſet, ne ea pars mihi, qua iecur ſepto tranſuerſo annexum eſt, abſceſſu corriperetur, ab eſu horæorum omnium penitus abſtinendum eſſe propoſui, exceptis ficubus uuisq́ omnino maturis, quas neq́ intemperãter ut antea, ſed cum moderatione ſumebam. quam ſane uictus rationem, cum quidam ex ſodalibus natu me duobus annis maior comprobaret: curam ambo adhibuimus ut exerceremur, cruditatesq́ omnino uitaremus, ob id ipſum ad hanc usq́ diem multos iam annos ſani degẽtes. Et hæc quidem ad hunc modum iſthic enarrat. Cętera morborum, in alijs locis paſſim ſcribit, uelut in libello De palpitatione, ſic inquiẽs: Ego quartanarij rigoris omnino ſum expers, aliorum duorum experientiſſimus. iuuenis quater tritæa febre laboraui, ut his quæ de rigore traduntur, in eiuſmodi affectibus teſtis ſim. Febrẽ ardentẽ ſic narrat, libro De locis affectis quarto: Cum puer adhuc eſſem, talem affectionem in meipſo ſum expertus. Cum enim per æſtatem ardente febre laborarẽ, feſtucas atro colore, ex cubili eminere, & floccos ſimiliter in ueſtibus eſſe putabam, quos auferre tentans, nihilq́ ſub digitis eductũ inueniens, accuratius uehementiusq́ id efficere ſum conatus. Audiens itaq́ duos ex amicis qui tum aderant, dicentes: Vides'ne hunc iam floccos euellere, & feſtucas colligere? ſtatim intellexi id ipſum quod dicebant me feciſſe: cum uero ſic animo conſtarem, ut rationalis in me facultas nõ uacillaret: recte, inquam, dicitis, proinde ne phrenitis me arripiat, auxilio eſtote. illi autem cum idoneis rigationibus caput fouerent, tota die ſequenteq́ nocte grauibus inſomnijs turbatus ſum, ut interim & exclamare & exilire uiderer: uerum poſtero die mitigata ſunt omnia accidentia. Sed & in libro De ſanitate tuenda quinto, multo prolixius & apertius de ſeſe refert, poſtremum uitæ curſum à malis liberum exponens. Nonnulli (inquit) ex ijs qui de ſanitate tuenda literis prodũt, aut etiam ſine ſcriptis de ea pręcipiunt: ne ſeipſos quidem defendere à morbis perpetuo potuerunt, ita cum à cauillantibus tum alia quædam, tum uero uerſus ille obijcitur:

Alijs medens, at ipſe ulceribus ſcatens,

Alij quidem negocijs id imputant, alij ob intemperantiam ſe ægrotare fatentur, ſed horum magis improba, me iudice, defenſio eſt, quàm ipſum quod obijcitur crimen. qui uero ijs quæ in uita incidunt cauſam tribuunt, ſiquidem diaria febre laborant, ex æſtu, frigoribus, laſſitudine, alijsq́ id genus occaſionibus, uindicare eos à culpa decet: ſin alia qualibet, minimè: quippe nec ipſi omnino ſine febre exegimus, immo ex laſsitudine nonnunquam febricitamus: nullum aliàs morbum multis iam annis experti. quin etiam percuſſus certis corporis partibus, unde alij phlegmone buboneq́ contractis febricitarunt, ipſe nunquam phlegmonem bubonem'ue ſenſi, nec febre laboraui, nõ aliunde certe quàm ex ſeruandæ ſanitatis arte tanta commoda conſecutus: cũ alioqui nec ſalubrem corporis ſtatum ab ortu ipſo ſim nactus, nec uitam planè liberam ſortitus, ſed in qua tum artis officijs ſeruierim, tũ amicis, cognatis, & ciuibus, in pluribus inſeruierim, tum plurimam noctium partem, nonnunquam ægrotantium ipſorum cauſa, ſemper autem dulcedinis ſtudiorum gratia peruigilauerim: nec tamen ullo ſenſi me corporis incommodo tentatũ multis annis, excepta, ut dixi, diaria quandoq́ febre (quæ tamen & rariſsimè nec niſi ex laſſitudine incidit) quamuis in puerili ætate, atq́ etiam tum in ephebia, tum adoleſcentia, morbis nec paucis,

neq; his leuibus premeret. Sed poſt octauum & uigeſimum annum, cum perſuaſiſſem mihi, eſſe
conſeruandæ ſanitatis rationem quandam, præceptis eius per totam deinceps uitam parui, ita ut
nec minimo morbo poſt laborauerim, niſi fortè (quæ tamen rarius incidit) diaria febre. Et hæc
quidem ille. Traditur autem, ſenio confectum tandem requieuiſſe in patria, annos natũ ſeptua-
ginta, ſic enim autor eſt Suidas. Profectio eius Romã prima circiter tempora fuiſſe apparet, qui-
bus Antoninus Pius dictus, qui Adriano in imperio ſucceſſerat, è uita deceſſit: uelut in libello, ad
Obitus eos qui de typis ſcripſerunt ſignificare uidetur. Obitus eius, imperãte etiamnum Seuero, iuxta
Laudatio fune eam ſupputationem contigerit. Cæterum quoniam nunc tractu longo ſpatium illius uitæ tranſe
bris gimus, flectenda eſt iterum ratis, & tanquam in funerum laudationibus factitare ſolent, ad mo-
res eius uiri, & domeſtici uſus quaſi figuram ac diſciplinam, ſtudiorumq; ipſius rationem intuen
dam uertenda breuiter oratio eſt: Itaq; forma quidẽ & corporis habitu cuiuſmodi fuerit, nõ ad-
modum traditur. Par eſt autem, corpus illud, animi tã excellentis domicilium, per naturã quoq;
Mores Galeni concinnam fabricam conformationemq; optimam nactum fuiſſe. Mores uero graues habuit
& ab obſcœnitate ridiculoq; prorſus alienos, cæterum mites minimeq; iracundos: imperterritus
atq; immotus ad ea omnia quæ quotidie in uita accidunt, qualem patrem quoq; fuiſſe ſuum præ
dicat: Si neq; iactura rei cuiuſpiam perturbari ſolitus, nec felicitate efferri, æquã mẽtem rebus in
omnibus ſeruare conſuetus, non tamen rerum ſuarum negligens, aut prodigus, quin frugaliſſi-
mus, humaniſſimus, iuſtiſſimusq;, ut bonis omnibus ſummæ eſſet admirationi. Gloriam & ho-
nores à parente ita contemnere didicerat, ut unam nudamq; ueritatem ſpectaret in primis ma-
Pietas ximiq; ſemper faceret. Extant eius ſiue pietatis ſiue amoris argumenta multa, in deos, in parẽtes,
in patriam, in præceptores, in amicos, in artem ipſam, & in genus deniq; humanum totum. Dei
iuſtitiam & prouidentiam non ſolum agnouit libenter, ſed & magna cum admiratione & reue-
rentia nuſquam non prædicare ſolitus eſt: diceres hominem eccleſiaſten eſſe. Quanquã uero qui
buſdam in locis Chriſti mentionem ita faciat, ut appareat hominem, chriſtianum non fuiſſe: cre
di tamẽ par eſt, quoad eius per religionem noſtram fieri poteſt, ſiue ante ſupremam ipſius diem,
ſiue alio quodam inexplicabili modo diuinam clementiam illi affulſiſſe: neq; prorſus ueriſimile
fit, eas mentes quibus cœleſtis pater tantum amorem ueri ac honeſti primum indidit, ab ipſius
Dilectio in pa conſpectu ad perpetuos cruciatus relegandos eſſe. Parentẽ nuſquam non ſine magno honoris ti
rentes tulo appellare ſolet, & id in locis permultis ac prolixè ſemper facit, ut appareat nunquam ſuauio-
rẽ ſibi uocem ædere uiſum fuiſſe, quàm quæ parentis ſui laudes decantaret: uelut uiciſſim huius in
illum quoq; curæ ac diligentiæ ſingularis cuiuſdam exempla uiſuntur: ut non iucundiſſima eſſe
lectori, humanis affectibus prædito, omnino nequeat locorum autoris inſpectio, quibus in locis
In patriam rerum carum commentatio habetur. Patriam & ciues ſuos tanto amore proſequutus eſt, ut tan-
quam exemplo Vlyſſis quodam, præ horum amore, maximorum imperatorum fauores ac ſtu-
dia negligeret. Neq; enim cæterorũ more ſtulta ambitione illectus, quod ſæpenumero inſectari
& damnare in artis profeſſoribus ſolitus eſt, neglecto ſtudio ueritatis, aſſentationibus & reliquis
In amicos impoſturis principum fauores uenari tentauit. Eodem ſtudio & obſeruatione fuit in amicos, quo
rum gratia tum in obeundis curationibus tum in conſcribendis libris tot labores ac uigilias, nec
ſine periculo uitę nonnunquã, ſuſtinuit: neq; enim ob aliam cauſam ullam, non honoris, non am
bitionis, qui gloriæ adeo fuit negligens ut librijs proprijs nomen ſuum inſcribere non ſuſtineret.
In præce In præceptores autem ea fuit obſeruatione, ita reuerenter habuit, ut nuſquã non magna religio-
ptores ne illorum mentionem faciat, & id frequenter & non ſine magno affectu: ſic libros quoq; eorum
deſiderat nonnunquam, tametſi non par tantum illis omnibus eſſet ſed & longo interuallo in
arte ſuperaret. Hippocratem uero peculiariter ita admiratus eſt, ubi per obſeruationem experien
tiamq; eorum quæ tradidiſſet fidem eius uiri cognouit, ut religioſiſſimè ſemper coleret: omniaq;
eius inuenta ingenuè agnoſceret, & raro, & non niſi ueritate coactus, & honorificè ſemper ab eo
diſſentiret. Viſusq; eſt artem totam in illum autorẽ referre, quamuis non minus ipſi debeat Hip
pocrates, quàm ipſe illi debeat. Sunt hæc omnia ingenui candoris & magnæ pietatis indicia. po

terat

terat enim uti priores medicorum illuſtres fecerant, nouam ſectam inſtituere, in qua ſolus ſcilicet
imperaret. Quid enim illi ad iſta deerat? nihil eorum ſanè, quibus ad id erat opus: non ingenij a-
crimonia, non educatio à puerili ætate, & exercitatio, non præceptorum facultas, non laborum
tolerantia, non methodus ac dialecticæ peritia, aut horum exercitatio, & poſtremum facultates,
quantas habere conuenit eum qui in literarum ſtudijs omnem ætatem terere uellet: & neq; de-
fuere exempla priorum medicorũ illuſtrium, qui idem factitauerãt, uelut Eraſiſtrati, Philini, The-
miſonis, Leonidæ Alexandrini, Archigenis, atq; ipſius deniq; Ariſtotelis, quorum nullus ſanè,
dempto Ariſtotele uno, par illi eſſe uel in una ſecta potuiſſet. Nunquid igitur aliud adhuc deſide-
rabit quiſpiam, ad nouæ ſcholæ inſtitutionem? Poterat hiſce adiutus ille in Gymnaſijs omnibus
imperare ſolus, & nec quenquam ad imperij ſocietatẽ admittere, & Hippoc. inuenta diſſimulare,
præcipue ubi artẽ magnis quibuſdã eius partib. auxiſſet, quę partim nouiter ab ipſo inuenta, par-
tim ita exculta fuere, tãq; ab eo primũ profecta & antea prorſus incognita fuiſſent. Nõ parũ uero Studium in ar-
debet illi ars medicinæ, quã & ſingulari diligentia ita exercuit, ut neq; prædicendo neq; curando te excolenda
unq; calumniã ſuſtinuerit ullam: & ſupra eorũ quæ prius in ea tradebãtur interpretationẽ nouis
inuentis adauxit & multo ampliorẽ illuſtrioréq; reddidit. Diligentię eius in exercenda arte argu-
menta ſunt tum alia multa, tum ſimpliciũ medicamentorũ cognoſcendorũ ſingulare ſtudiũ, & in
ijs conquirendis reponendiſq; ſollicita induſtria: quã ob cauſam longas quoq; peregrinationes
ſuſcipere, & nullas nõ impenſas, ut è ſuis quæq; regionibus præſtantiſsima portarentur, facere
ſuſtinuit. Inuenta eius in arte fuerunt, neruorum curatio, quo tẽpore gladiatoribus curãdis in pa-
tria pręfectus eſt, locorum affectorum agnitio, quã primus in artẽ redegit, medẽdi ratio metho-
dica, & ſanitatis tuendæ præcepta: in ſectionibus itidem non pauca, ueluti thoracis muſculorum
anatome & inſtrumentorum reſpirationis, & pleraq; alia conſimiliter, quæ non exiguæ & mo-
mentaneæ tantum ſed iuſtæ & maximæ totius artis partes ſunt: adeo ut ante ea tempora man-
ca adhuc & nondum integra fuiſſe medicina recte uideatur. Veritatis ita fuit amans, ut ab Hip-
pocrate quoq; diſſentiret quandoq;, tametſi addictus illi ita foret tanquam in uerba iuraſſet ipſi-
us: in ſcribendo ita circumſpectus, ut nihil temere libris mandaret, quod non ipſemet prius com-
periſſet examinaſſetq;, quàm in ſcripta redigeretur. Qua in re medici priores pleriq; peccauerũt,
& Eraſiſtratus uir alioqui non illaudatus reprehenditur, & Dioſcorides Anazarbenſis, notatur:
& noſtro quoq; tempore factitare ſolent homines, quibus in cubiculo deſidentibus quicquid in
mentẽ uenerit, promulgare ſtatim non uerentur. Sic ille dierũ criticorum diligentẽ explorationẽ
fecit prius quàm artem traderet: nõ eum ita mouit ſenis autoritas ut fidem illi abſq; confirmatio-
ne ſenſus de rebus omnibus ſimpliciter haberet. Sic medicamentorum ſimplicium cõmentarios
cũ longe prius cœpiſſet, undecimo demũ anno poſt, in lucem ędidit, quòd pharmacorũ quorun-
dam naturã ipſemet adhuc nõ cõperiſſet: & ſphragidis cognoſcẽdę gratia in Lemnũ nauigauit,
& metallorũ inſpiciendorum cauſa Cyprum adijt, ut & alia loca permulta uiſit. Scripſit aũt pluri- Scripta
ma, non ſolum in medicina ſed & in philoſophia, grammatica & Geometria, ut author Suidas
eſt: ſed & ipſemet librorum ſuorum & numerũ & rationem ac modum exponit, duobus operi-
bus huic rei dicatis, quibus partem eorũ iam tum interijſſe, docet, incendio templi Pacis, in quem
locum reponere labores ſuos conſueuerant eius temporis ſcriptores. Hanc ſublimitatẽ uiri, non
ita multo poſt, agnouerunt doctiſſimorum hominum ſcholæ omnes, quando relictis ſectarum
nugamentis, ueram Hippocratis artem, ita tum ſtabilitam ut nulla ſophiſtarum iniuria ſubuer-
ti poſſet, amplecti ſolam & ſynceriter colere cœperunt: quo tempore demum ex ea ipſa cer-
tam opem & auxilium tutum mortales homines percipere potuere, cum prius non minus pe-
riculi ab arte ſæpe quàm ab ipſo morbo extitiſſet. Agnouerunt quoque minime poſtremi, uiri
Arabes, diſciplinarum impigri cultores, qui monimenta eius uniuerſa in ſuam linguam conuer-
terunt & in manibus magno ſtudio uerſarunt, donec ſublatis iniuria temporum, aut certe ſup-
preſsis, Græcorum exemplaribus, Latinorum quoq; hominum ſcholis interpretationes ſuas
commodarent, non quidem tanta cum fruge, quantam ex ipſo fonte haurire ſtudioſo licebat:

attamen

attamen non ſine ſua quoq; utilitate: præſtitit enim ex illorum monimentis ita philoſophari, quàm ad priſtinam ſectarum incertitudinē relabi rurſus. Sed rediit ille tandem nobis, & in gymnaſiis audiri geſtit iterum: Italicis autem ſcholis uehementer gaudet, quarum ego ſcholarum ſoliditatem integritatemq; in diſciplinis, noſtram iuuentutem ſtudioſius æmulari uehementer deſidero. Et hæc quidem in uniuerſum genus mortalium ipſius ſuperſunt beneficia. Cæterum autem nos ſimplici narratione tantum iter emenſi figamus pedem hic, contenti hactenus ea dixiſſe: quę quidem ſiue ſingula perſequi ſiue etiā uniuerſa, oratione illuſtrare conetur aliquis, infinitū ſanè fecerit.

Dedicatio operis rurſus

Nunc itaq; ad C. T. me conuerto iterum Princeps reuerendiſs. & illuſtriſſime: & cauſam cur huc acceſſerimus deinceps perſequor. Duo ſunt hominum genera, cum quibus eti amnum bellum huic eſt. Alterum quidem in ſpeciem amicum & blandum, re tamē ipſa hoſtile, quādo ſocietatē imperii quandam affectare uidetur. Alterū apertè ſæuum & atrox, ἀσπονδόν τε πόλεμον minitans indies. Sunt enim qui affirmare adhuc auſint, non oportere Galeni & Hippoc. rationem medendi ad amuſſim ſequi ſemper, ſed aliunde quoq; petendas eſſe curandi formulas, ab eorum pręceptis diuerſas quidem, cęterum nihilo minus ſalubres. Vox hęc prima quidem fronte blanda eſt, ſed latens uenenum habet. tollit enim firmamentum artis, & quam ille tot uigiliis ac ſudoribus ei cōparauit certitudinē ſubuertere ac peſſundare aggreditur. Nec intelligere uidentur illi quę ſit artis ratio quātum'ue ipſius natura patere queat: Eſt aūt ratio eius, ut & breuiſsima ſit ars & tutiſsima. Quemadmodum enim cæterarum artifex non rectè dicitur, qui aut prolixius, aut rudius, aut modo utroq; opus abſoluat ſuum: Velut qui picturam uix anno integro perficiat, quod Apelles intra diem unum, & melius & concinnius facturus ſit. ita neq; hic exactam artem eſſe, recipiendum eſt, quæ non utroq; modo ſeſe commendet, breuitate ſcilicet & certitudine maiore: Velut ſi quis melancholiam ita curet ut in quartanam mutet, cum poſſit uia breuiore, aut febrem ſcammonio & helleboro purget, ſi per rationem uictus ſanari queat citius & uerius. Vidētur autē in errorem hūc ueniſſe illi, quod nōnunquam fortaſſe diuerſam rationem ſequentibus, rectè euenit, non aduertentibus, curationem omnino prolixiorem ita, aut magis lubricam extitiſſe, aut omnino in quibuſdam tantum & admodum paucis ſic contingere ſolitum. quę ſi ita habeant, uti certè habent, neminem alium Galenus unà cum Hippocrate, in huius imperii communionem admittat: aut enim in illorum libris inuenitur hæc artis ratio, aut inuenitur nuſquam. Artem itaq; ab his ſolis petere neceſſe eſt, materiam artis à cęteris quoq; licet, quicūq; ſubtiliter eam exercuere. Et illorum quidem ad hunc modum falſa ſententia eſt. Hiſce uero aliud hominū genus conſimile quoddam reperitur, quamuis id fateri minimè, & ſeſe ab ea ſuſpicione uindicare uolet, eſt tamen illi non diſsimile: Et eodem modo error uterq; pernicioſus eſt. Sunt autem qui unam hanc ſcholam Galeni & Hippocratis agnoſcere ſe affirmant, & toto pectore illi addicunt, ſed non eam uiam ingrediuntur per quam ſolam ad hanc artem peruenire conceditur. neq; enim ſeſe diſciplinis iis inſtruere meditantur, ſine quibus eam rectè aſſequi non contingit. Linguarum itaq; mediocri cognitione præditi illi, cæterarum diſciplinarum omnium & qui eas tradunt grauium auctorum, in primis uero demonſtratiuæ methodi rudes & imperiti, ad artis penetralia ruunt, non auſcultantes clamori reuocantis identidem atq; huc uocantis. ὅτι πρὶν ἢ τῶν τῆς τέχνης ἰατρικῆς ἐπιχειρήσασθαι, δεῖ τὴν ἀποδεικτικὴν ἐπιστήμην ἐκμαθεῖν πρότερον. An rectè ſentiunt illi ſe probe inſtructos huc accedere, ubi linguam unam aut alteram mediocriter teneāt, logices ac cæterorū imperiti prorſus ſint? Atqui modo eodem Theſſalus & qui illum ſequebātur lanifices ac textores idonei ad artem fuerint, quorū uix quiſpiam extitit, qui linguam Græcam nō teneret melius, quam noſtro ſeculo profeſſorum maximus quiſquam teneat. notat tamen illos homines paſſim Galenus, & tanquam ad artem ineptos, à medicinæ ſtudio arcet. Sic illi uelut cęca caligine uolutati nondum animaduertūt, non niſi diſciplinarum cultoribus, uti philoſophia eſt naturalis & dialectica, artis ſcientiam contingere poſſe, & experientiam nudam indocta arte tutiorem eſſe. Quid autem hic faciat Galenus? en adeſt ille, reuerendiſsime ac illuſtriſsime princeps, & cauſam hanc ſuam cognoſci inq; ſinū C. T. deponere geſtit. Fuit ille du

dum uo-

dum noſtræ gentis imperitus, nullum adhuc nactus linguæ Romanæ commercium, neq; enim acceſſerat interpres, quem petere primo nondum uiſus eſt. Verum ubi conſpexit regionem ſuam, patriam amabilem, fœda barbarie occupari nulloq; amplius honeſto ſtudio teneri: optauit primum ciuitate donari Romana. Inuenti homines ſunt qui interpretationis huius munus ſubierunt, uiri ſummi & à dijs immortalibus, ad id excitati. Videturq; Diuina clementia, uelut olim curam habuit eius artis per Galenum excitandæ & firmandæ, ita nunc occulto fato & rerum diſpoſitione admirabili cõſtituiſſe, ut ſuos ille nanciſceretur uiros interpretes, qui ſinguli tanquam communicato conſilio, cum tamen neq; locis nec ętate eſſent eadem, inter ſeſe partitum laborem ſuſcepere, & totum auctorem nitidum & elegantẽ reddiderunt: ut qui prius à nemine ferè ob infantiam perciperetur, nunc cum magna facilitate & uoluptate ſingulari diſcentium, nec ſine magno ſolatio mortalium hominum, cognoſci intelligiq; poſſit. Diuini homines, & quibus poſteritas non ob id tantum debebit omnia, quod illorum opera hunc autorem de rebus omnibus pulchrè differentem, audiet, ſed & quòd legitimam artis exercitationem paratam accipiet, quando opera eadem adiuti qui nunc ſunt artis profeſſores, iuſtam eam exercitationẽ inter ſeſe cõparatam ad poſteros deinceps ſunt tranſmiſſuri. Accedit ad hanc beatitudinẽ, quod decantata illa pridẽ & tot magnorũ auctorũ ęditionib. beata Frobeniorũ officina, eundẽ ſuſcepit excudendũ: cuius quidem rei ratio non multo poſt loco proprio reddenda eſt, nunc ab inſtituto nõ diuertam. his itaq; modis ille ciuis factus primum, deinde per artem typographiam pulchre adornatus & perpolitus, ut paruo compendio ad quam plurimos peruenire poſſit, quod pro inſtituto ſuo uetere deſiderare uiſus in primis eſt, ſpargere nanq; ſua inter amicos & artis ueros cultores ſolitus ſemper fuerat. Cæterum id quoq;, ut dixi, nactus, & quantum auctor alius quiſq; tam fœliciter excuſus, ſolum hoc uertere non affectat amplius: neq; enim charior illi nunc eſſe poteſt patria, barbarica gente & lingua prorſus occupata, quàm ſit Europa illi ac Germania, tanta honeſtate excipiens eum & tam hoſpitaliter tractans, quod ille olim ſanè à noſtris hominibus ſperare non potuiſſet. Supereſſe autem illi id ſolum uidebitur, ad cõſummatam fœlicitatem, ut palatium habeat aliquod ac ueluti templum Pacis, in quod diuertat, & uti pridem ſolebat, ſuorum laborum ac ſtudiorum monimenta & tanq; pignora reponat. Vbi uero iſtud templum erit illi inter noſtros principes? ubi aũt potius quã apud C. T. reuerẽdiſs. ac illuſtriſsime princeps? Sic enim ille, qui apud Romanos olim imperatores, aulę aſſuefactus, in deſuetudinem poſtea deuenit eius, priſtinam uitam ſuam agnoſcet rurſus, apud te inter Germanos principes Opt. Max. eiuſdem ſacri imperij Primatem & Electorem, & Legatum natum: Vbi longè feliciore auſpicio & lubentius & tranquillius deget, quàm pridem apud imperatores ſuos fecerat. Non enim tu princeps Opt. Max. ad tumultus & expeditiones bellicas, ut illi olim, è tranquillitate ac ſtudiorum amabili ocio, pertrahere uoles: Qui pacis & tranquillitatis amator fuiſti quidem perpetuus, ſed & in turbulentiſſimis hiſce temporum diſsidijs Germaniæ noſtræ uniuerſæ autor quoq; pacis, & tanquam pater patratus extitiſti, quãdo magni Imperatoris Maieſtas Celſitudinis tuæ ſingularem prudentiã admirata, in rebus rei Chriſtianę quibuſq; maximis, cõſilia, uſurpare, & non ſine magna uoluptate nationis noſtrę ſequi perlibẽter aſſolet. Ita enim compertũ eſt, te præcipuum è multis alijs, in hominũ noſtrorũ controuerſijs inteſtinis & proinde infeſtiſſimis uelut mediatorẽ pridem extitiſſe. Quod ſanè ita præclarũ eſt ut nõ unius ætatis memoria abolendum, ſed multis ſeculis, à poſteritate noſtra celebrandum, factum ſit. Nouit autẽ humanitatem quoq; illam Celſitudinis tuæ & clementiam ſingularem, quibus dotibus cum proceres eccleſiæ cæteris principibus antecellere ferè cõtingat, Celſitudo tua ipſos quoq; eius ordinis uiros principes uincere dicitur. Liberalitatem inſuper in ſuos omnes, cum primis uero in homines ſtudioſos ac diſciplinarum cultores, paſsim prædicant, quòd qui eam ſenſere pridem & benigniter & permulti, non ſe contineant, quin apud omnes, uti par eſt, identidem iſta iactitent. Quod ſi recenſere quis inſtituat eorũ nomina qui ſub tuo auſpicio ad magna faſtigia euaſerũt, cum dies deficiat priuſquã omnes poſsit. Superare hæc uidentur ipſius quoq; Alexandri magni facta, quibus urbes

Laudatio principis

dicitur

dicitur ſeptuaginta exædificaſſe: Celſitudo Tua ingenia, quorũ ſingula multis præſtiterunt Ale/
xandri ædificijs, non ſeptuaginta tantũ ſed longe etiã plura & propè dicere liceat infinita, clemen
tia, fauore, liberalitateq; ad bonam frugem excitauit, & inde ad magna faſtigia euexit. Nomi/
na cæterorum non refero, ſufficiat unus nobis, Philippus Pucheimerus uir in arte experientiſſi/
mus C.T. medicus primarius. Familiæ uero illius ueſtræ, Brandenburgẽſium Marchionum cla
ritatem antiquitatemq;, inter principes cæteros uetuſtiſſimam, & à multis ſeculis deuolutam, no/
ſtra uero ætate conſiliorum & diuitiarum ingenti fœlicitate, ita florentem, ut magnis quoq; regi/
bus par eſſe, quibuſdam uero ſuperior quoq; prædicetur, nemo eſt hominum qui hodie uiuat &
neſciat. His rebus itaq; ille omnibus ad priſtinam fœlicitatem, qua inter priſcos olim impera/
tores in pretio habebatur, deeſſe ſibi nihil prorſus arbitrabitur, quin ſupereſſe plurimũ, & auctã
priſtinam ſuam beatitudinem multis modis exiſtimabit. Iſthic itaq; apud C.T. tanquã ex ædita
& inexpugnabili arce, ſuos hoſtes belligerantes & propria tandem internitione pereuntes pro/
cul aſpiciat. Sperabit autem atrocis quoq; illius, quem alterum eius hoſtem eſſe ἄσπονδόν τε πό/
λεμον gerere dicimus, iniuriã auxilio ueſtro profligandam eſſe, & artis eius, quam ille tot ſudori/
bus ac uigilijs reparauit & ſtabiliuit, & proinde ſollicitus de ea nõ eſſe omnino nequit, ueris ſecta
toribus uiã muniendã eſſe, ut liberè expatiari liceat, & per loca peregrina, hactenus omnibus no/
ſtris imperuia, materiei medicinalis cuiuſq; generis copiam colligere & ad idoneũ uſum repone
re queant. Nam ita demum artem, ad mortalium ſalutem comparatam, cum admiratione homi/
num, uti priores fecerunt medici, adminiſtrare licebit, eaq; facere quæ per naturam hactenus in/
credibilia noſtro ſeculo ſunt uiſa, ſed à priſcis hominibus ſæpenumero præſtita fuere. Id autẽ ſic
ſeſe habet. Barbara gens dudum latè occupans eas terras è quibus medicamentorum ingens co
pia Europeis ſuppetebat olim, non ſolum reliquum bellum hoſtiliter gerit, ſed & ſalubritati no/
ſtrorum magna incõmoda adfert. Meminit autem ille, quod olim docuit, ut medicus omnium
ſtirpiũ quoad eius fieri queat, aut plurimarũ ſaltẽ quibus utimur frequẽter, peritiã habeat: quòd
compoſitorũ medicamentorũ uirtus è ſimpliciũ uigore conſurgit, parua quidem interueniẽte dif/
ferentia ex componendi arte, & non raro unius medicamenti noxa, totam compoſitionem uitiat.
Neq; uero ignorat eam ſcientiam, artem ue nihil, uel exiguum quiddam iuuare poſſe, ſi non po
tiri cognitis & ad ipſam adhibere cõtingat. Nam ſatis non eſt cognouiſſe, quibus modis noxam
nullam adferant, niſi id quoq; teneant, quam uiam ingreſſi adiumẽto ſint mortalium uitę, eiuſq;
uiæ poteſtatem habeant. Hæc enim artis eſt facultas. Medicamenta itaq;, non omnibus in locis
naſcuntur optima, ſed alia, alio genere regio præſtat: Petroſelinum fert optimum Macedonia,
ſcordium pulcherrime Creta, Abſynthium Gallia, Aſphaltum & opobalſamum Iudæa, & in cę
teris modo eodem. Quæ uero quibuſq; in regionibus ſunt optima, aut talia non mittuntur, aut
non niſi mille modis prius uitiata ad nos portantur. quando enim iam olim imperium totius ob/
tinentibus, & libera commercia faciẽtibus: harum rerum ſtudioſis hominibus, tamen nõ paſſim
nec apud omnes reperirentur ſimplices medicinæ, optimæ, nam uix apud paucos & nõ niſi ſum/
mos imperatores: quãto minus hoc tempore, in tanta rerum ac hominum difficultate, late tenen
lib. primo de Antidotis tibus omnia loca barbaris & ferocibus hominibus, & uirorum ad id idoneorum commercia
prohibentibus, & proinde improborum auaritiæ ac libidini nullam non impoſturę occaſionem
Col. 373. D. To. 5. facientibus. Sic diſcere quidem ſingulorum ſimplicium naturas & audire ab auctoribus ſuis licet:
ſed in ſuis quæq; locis cognoſcere & inde petere, uti priores medici, παραδοξοποιοὶ & admirãdi illi
cõſueuerãt, nõ contingit, quoad barbara ſęuities ea loca latè occupãs imperuia reddet. Sperat au
tem & optat Galenus quemadmodum ſibi imperatorum beneficio omnia tuto accedere, & ſin/
To. 5. 367. gula ſuis in locis cognoſcere & inde aſportare contigit (nam latè imperabant tum illi) ita nunc ar/
tis ſuæ ſectatoribus idem contingere poſſit. Per C. uero T. quis id hoc tempore non ſperet, cuius
Imperatoria Maieſtas uocem & libenter audit in rebus maximis, & conſilio frequenter utitur: in
primis uero poſtquam ultro earum rerum conſultationem ſuis principibus deliberandam nunc
proponit. Decet in primis imperatores, maximis etiam in rebus, talium quoq; curam habere, ue

luti pri/

luti priſci illi habuerunt olim, quantumuis magnis negotijs occupati. Tuæ quocꝫ Celſitudini hoc ipſum erit magnificum & præclarum. Nam principem inter Germanos primatem decet, ſalubritati quocꝫ ſuorum conſulere, quemadmodum trãquillitati pridem conſuluit. Antiſtiti uero eccleſiæ in primis erit magnificum, artis eius ſtudium & facultatem promouere, cuius artis t tu-lum, dominus quocꝫ ipſe, & caput eccleſiæ, qui Chriſtus eſt, agnoſcere perlibenter & uſurpare nonnunquam uiſus eſt. Sic itacꝫ apud T. C. hunc autorem Claud. Galenum Pergamenum, ſummum in arte uirum in tuto deponemus: ſupplicantes in primis, uti ſub huius umbra nos quocꝫ Celſitudo tua, ueluti cæteros diſciplinarũ profeſſores al ſolet, clementer agnoſcere ac ſuſcipere dignetur. Baſileæ Calendis Martij An. M. D. XLII

LECTORI S.

Si quis forte quærat Lector, quur hanc Galeni operum æditionem numero duplici notauerimus: is cognoſcat, nullo nos nouandæ rei inepto ſtudio id feciſſe, ſed Tomorum numerum, Claſsium diuiſioni adieciſſe neceſſariò, Bibliopolis inſeruientes, qui huic mori noſtræ officinæ, in magnis authorum æditionibus iamdudum aſſueuerunt. Claſsium ordinem ſequendum non eſſe, minime putauimus, improbum fore arbitrati, id immutare, quod ab hominibus doctis excogitatum recte, & obſeruatum antè fuiſſet. Ambobus itacꝫ conſultum ſic eſſe uoluimus, illo; Bibliopolis, qui ueterem noſtrum morem agnoſcent facile: hoc autem Lectori, & cuius nos ſolliciti ſemper ſumus, ueritati: Te uero noſtram operam laudare, & quæ in gratiam ueſtram ita fiunt, animo beneuolo amplecti, non improbare, decet. Vale.

ELENCHVS LIBRORVM
GALENI OMNIVM QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR.

ISAGOGICI LIBRI

Oratio ſuaſoria ad artes, à Ludouico Belliſario medico Mutinenſi nuper latinitate donata. columna 5
Si quis optimus medicus eſt, eundem eſſe philoſophum, eodem interprete. 17
De ſophiſmatis in uerbo contingentibus, liber ab Horatio Limano pridem tranſlatus. 21
An qualitates incorporeæ ſint, liber, eodẽ interprete nuper factus latinus. 27
De proprijs libris, à Ioanne Fichardo Francofordiano latinitate donatus, pòſt uero ad græci exemplaris fidem caſtigatior redditus. 35
De ordine librorum ſuorũ, ab eodem latinus factus, dehinc aũt emẽdatior etiã æditus. 49
De ſectis, ad eos qui introducuntur, nuper à Lud. Belliſario latinus factus 55
De optima ſecta liber, Iunio Paulo Craſſo Patauino interp. ab eo iterũ recognitus 69
De optimo docendi genere, interprete. 107
De ſubfiguratione emperica, incerto interprete: integritati redditus. 113
De conſtitutione artis medicæ, liber, nuper à Bartholomæo Syluanio tranſlatus. 127
Definitiones medicæ: ab eodem itidem traductæ, atcꝫ ad codicum ueterum collationem emendatæ. 153
Introductio ſeu Medicus: ab Ioanne Andernaco latinus olim factus, poſtea uero per Bartholomæum Syluanium recognitus ad græci exemplaris collationem. 183
Quomodo morbum ſimulantes ſint deprehẽdendi, Io. Fichardo Francofordiano interp. locis plurib. è græco codice reſtitutis. 225
Ars medicinalis, Nicolao Leoniceno interp. ad [redacted]æcorũ fidem recog. 227

TOMUS PRIMUS CLASSEM PRIMAM CONTINET, CUIUS HI SUNT LIBRI

Præfatio Ioannis Montani, digeſtionis librorum Galeni rationem docens. fol. 2
Galeni De elementis libri duo, Nicolao Leoniceno interprete, nuper primum in lucem æditi. colum. 1
De temperaturis libri tres, Thoma Linacro interprete, recogniti. 29
In primum & ſecundum librum Hippocratis De natura humana commentarij, Hermano Cruſerio Campenſi interprete. 89 Animaduertẽdum eſt, librum ſecundũ, ſimul cũ cõm. Gal. in ſeptima Claſſe, poſt librum cui titulus eſt, Documentum de puero epileptico, collocari poſſe.
De atra bile liber, nuper à Bartholomæo Syluanio latinus factus. 141
De optima corporis conſtitutione liber, Ferdinando Balamio Siculo interprete. 155
De bona habitudine liber, eodem interp. 159
De oſsibus liber, eodem interprete. 161
De neruorum diſſectione liber, olim ab Antonio Fortolo uerſus, poſtea ab Andrea Veſalio Bruxellenſi medico aliquot in locis caſtigatus 175
De uenarum arteriarũ'q; diſſectione liber ab eodem itidem dudum trãſlatus, & nuper à Veſalio pleriſq; in locis emendatus. 179
An ſanguis natura in arterijs cõtineatur, liber aduerſus Eraſiſtrati ſectatores editus, à Iul. Martiano Rota nuper interpretatus. 197
De Anatomicis adminiſtrationib. libri nouẽ, ab Ioanne Andernaco olim conuerſi, ac nuper à Veſalio correcti, & penè alij facti. 209
De uuluæ diſſectione liber, Ioanne Bernardo Feliciano interprete. 371
De inſtrumento odoratus: à Ludouico Belliſario haud ita pridem translatus 379
De uſu partium libri xvij, Nicolao Regio Calabro interprete, poſt Iacobi Syluij, & Martini Gregorij recognitionem, denuo exactiſſima cura ad antiquiſsimorum græcorũ exemplarium fidem caſtigati. 389
De uſu reſpiratiõis liber, [redacted] interprete, pleriſq; in locis recognitus. 807
De cauſis reſpirationis liber unus, eodem interprete. 821
De pulſuum uſu liber, Thoma Linacro interprete, recognitus. 823
De ſubſtantia facultatũ naturalium, fragmentum, nuper è græco conuerſum à Bartholomæo Syluanio. 833
De Hipp. & Plat. decretis libri octo, Ioanne Bernardo Feliciano interprete. 835
De facultatibus naturalibus libri tres, Thoma Linacro interprete, recogniti. 1033
De motu muſculorum libri duo, Nicolao Leoniceno interprete, recogniti. 1103
De motu thoracis & pulmonis fragmentum: quod in antiquis tantum traductionibus legitur. græcum enim non habetur. 1133
Quòd animi mores, corporis tẽperaturam ſequantur, liber nuper à Bartholomeo Syluanio traductus. 1135
De fœtuum formatione liber, Ioanne Bernardo Feliciano interprete. 1153
An omnes particulæ animalis quod in utero eſt, ſimul fiant, Nicolao Regio Calabro interprete, græcum exemplar deſideratur. 1169
An animal ſit id quod in utero eſt liber, nuper latinus factus Horatio Limano interp. 1171
De ſemine libri duo, Ioanne Bernardo Feliciano interprete. 1179
De ſeptimeſtri partu liber, qui hucuſq; græcus impreſſus non eſt, eodem interprete. 1225

TOMUS II CLASSIS II

Hippocratis De aere, aquis, & locis libellus, [redacted] interprete. fol. 2
Galeni De alimentorum facultatibus libri tres, Marziano Gregorio interprete. colum. 1
De cibis boni & mali ſucci liber, Ferdinando Balamio interprete. 101
In librum De ſalubri diæta cõmentarius, Hermano Cruſerio Campenſi interprete. 123
De attenuante diæta liber, Martino Gregorio interprete. 137
De ptiſana liber, Ioanne Poliro interp. 149
De paruæ pilæ exercitio liber, Valerio Centanio Vicentino interprete. 155
De cognoſcendis curandiſq; animi morbis, quas perturbatiões latini appellãt, liber, Bernardino

nardino

nardino Donato Veronenſi interprete. 159
De cuiuſq; animi peccatorum notitia atq; medela libellus, nuper à Iun. Paulo Craſſo Patauino conuerſus 181
De aſſuetudinibus liber, Nicolao Regio Calabro interprete, græcus deſideratur. 197
De ſanitate tuenda libri ſex, Thoma Linacro interprete, recogniti. 205
Ars tuendæ ſanitatis tum ad medicinalem artem ſpectet, an ad exercitatoriam, liber, Iun. Paulo Craſſo Patauino interprete, ex ſecunda eius recognitione. 353

TOMVS III CLASSIS III

De differentijs & cauſis morborum, ſymptomatumq;, libri ſex: quorum duo priores à Nicolao Leoniceno, quatuor poſteriores à Thoma Linacro uerſi, nuperq; ad ueterum exemplarium fidem recogniti, in lucem exeunt. colum. 5
De differentijs febrium lib. duo, Nicolao Leoniceno interprete, ad fidem græcorum codicum recogniti. 113
De inæquali intemperie liber, Thoma Linacro interprete, recognitus. 159
De maraſmo liber, Nicolao Lauachio medico Florentino interprete. 167
De comate liber, Nicolao Regio Calabro interprete. 177
De palpitatione, tremore, rigore, & conuulſione liber, Nicolao Lauachio interprete. 185
De difficultate reſpiratiõis libri tres, [redacted] interprete. 203
De plenitudine liber, nuper primũ à Bartholomæo Syluanio conuerſus. 275
De tumoribus præter naturã liber, non ita pridem ab Horatio Limano conuerſus. 299
De morborum temporibus liber, Ioanne Andernaco interprete, recognitus. 307
De totius morbi temporibus liber, eodem interprete, recognitus. 319
De typis liber, eodem interprete 327
Ad eos qui de typis ſcripſerunt uel de circuitib. liber, eodem interprete. 331
De cauſis procatarcticis liber, Nic. Regio Calabro interp. recog. græce deſideratur. 343
In primum Hippocratis De morbis uulgarib. librum commentarij tres, Hermanno Cruſerio Campenſi interprete, pleriſque in locis caſtigati. 363
In tertium Hippocratis librum De morbis uulgaribus commentarij tres, eodem Cruſerio interprete, ad fidem antiquiſſimorũ codicum græcorum recogniti. 504
In ſextum Hippocratis librum De morbis uulgaribus commentarij ſex, nuper primum latine in lucem exeuntes, Iun. Paulo Craſſo Patauino interprete. 549

TOMVS IIII CLASSIS IIII

De locis affectis libri ſex, Gulielmo Copo interprete, ex poſtrema recognitione. colum. 5
De pulſibus ad tyrones liber, Herman. Cruſerio Campenſi interprete. 163
De differentijs pulſuum libri quatuor, eodem interprete. 177
De dignotione pulſuum libri quatuor, eodem interprete. 267
De cauſis pulſuum libri quatuor, eodem interprete. 331
De præcognitione ex pulſibus libri quatuor, eodem interprete. 397
Omnes hi De pulſibus libri ad græcorum codicum fidem caſtigatiores ſunt redditi.
De urinis liber, Ioſepho Struthio Polono interprete, recognitus. 469
De criſibus libri tres, ad fidem græcorum exemplarium recogniti. 477
De diebus decretorijs libri tres, Ioanne Andernaco interprete, recogniti. 551
In primum Prorrhetici librum cõmẽtarij tres, Ioanne Vaſeo Meldenſi interprete. 611
In Prognoſtica Hippocratis commẽtarij tres, Laurentio Laurentiano Florentino interprete, diligentiſsime recogniti. 721
De præſagijs ex inſomnijs ſumendis libellus, Ioanne Fichardo interprete. 815
De præcognitione liber, nuper à Iul. Martiano Rota in latinum ſermonem tranſlatus. colum. 817

TOMVS V CLASSES HABET DVAS, V ET VI

CLASSIS QVINTA

De ſimplicium medicamentorum facultatibus libri undecim, Theodorico Gerardo Gaudano interprete: locis compluribus reſtitutis ex uetuſtiſsimorum exemplarium collatione. colum. 5

De ſubſtitutis medicinis liber, nuper à Iul. Martiano Rota latinus factus 313

De purgantium medicamentorum facultate, eodem Iul. Martiano interprete. 319

Quos purgare conueniat, quibus Medicamentis, & quo tempore, liber, eodem Iul. Martiano interprete. Liber hic, prout ordo Montani poſtulat, in ſeptima claſſe poſt methodū curatiuam ad Glauconē poni debuerat. 325

De theriaca ad Piſonem liber, Ioãnne Andernaco interprete, exactiſsime emendatus. 331

De uſu theriacæ ad Pamphilianum liber, nuper primum à Iul. Martiano Rota translatus. 359

De antidotis libri duo, ab eodem Iul. Martiano latinitate donati 365

De compoſitione medicamentorum localium libri decem, . [redacted] medico olim conuerſi, ac nuper à Nicolao Macchello medico Mutinenſi ad ueterum græcorum codicum fidem caſtigati. 433

De compoſitione medicamentorum per genera libri ſeptem, olim a Ioanne Andernaco latinitate donati, poſtea uero magna diligentia ad uerbum recogniti emēdatiq; per Bartholomæum Syluanium Salonenſem. 791

De ponderibus ac menſuris, Andrea Alciato interprete. 1043

CLASSIS SEXTA

De hirudinibus, reuulſione, cucurbitula, cutis conciſione, ſiue ſcarificatione. Ferdinando Balamio interprete. 1051

De uenę ſectione aduerſus Eraſiſtratum liber, Ioſepho Tectandro Cracouienſi interprete, ad græcorum exemplarium fidem recognitus. 1053

De uenæ ſectione aduerſus Eraſiſtratæos qui Romæ degebāt, liber, eodē Ioſepho Tectandro interprete, etiam ad Græcorum exemplarium fidem recognitus 1069

De curandi ratione per ſanguinis miſsionem liber, Theodorico Gaudano interpr. ad græcorum codicū collationem recognitus. 1093

TOMVS VI CLASSIS VII

De medendi methodo libri 14. Thoma Linacro interprete, denuo magna diligentia Martini Gregorij recogniti. colum. 5

De arte curatiua ad Glauconem libri duo, Nicolao Leoniceno interprete: ad fidem græcorum codicum recogniti. 365 Liber cui titulus eſt Quos & quando &c. huic libro non incommode ſucceſſerit.

In libros Hippocrãtis De uictus ratione in morbis acutis, commentarij quatuor, Ioanne Vaſſeo Meldenſi interprete: pleriſq; in locis caſtigati ex ueterum græcorum codicum collatione. 407

De remedijs paratu facilibus liber, ab Huberto Barlando Philiatrio latino ſermoni traditus, & à Iun. Paulo Craſſo Patauino accuratiſſime caſtigatus 567

De remedijs paratu facilibus ad Solonem, ſpurius, nuper à Iun. Paulo Craſſo in latinam linguam transfuſus 583

Liber tertius De remedijs paratu facilibus, ſpurius, nuper latinus factus eodem interp. 628

[redacted]tū de puero epileptico, Nicolao Leonico Thomęo interprete: cuius tralati[redacted]o ſuperiore primum in lucem prodijt 659

De incantatione, & amuletis, & colli ſuſpenſione &c. incerto interprete, ſpurius. græce non habetur. 667

De oculis therapeuticon, Demetrio Græco interprete, diligentiſſime recognitus: ſpurius. græcum exemplar deſideratur. 671

De renum affectuum dignotione atq; medela, Christophoro Heyl interprete, accuratiſſime ad gręcorum codicum fidem recognitus: ſpurius 707

In librum Hippocratis De ijs quæ in medicatrina fiunt, commentarij tres, nouiter Ioanne Bernardo

Bernardo Feliciano latinitate donati. 727

In librum Hippocratis De fracturis commentarij tres, eodem interprete: non admodum pridem conuerſi. 823

In librum Hippocratis De articulis, cómentarij quatuor, codé Feliciano interprete nuper primum in lucem producti. 927

TOMVS SEPTIMVS EXTRA ORDINEM CLASSIVM

Galeni in Aphoriſmos Hippocratis libri ſeptem, olim à Nicolao Leoniceno translati, ex plurium antiquorum codicum collatione à Iul. Martiano Rota & Antonio Muſa diligentiſſime recogniti. colum. 5

Aduerſus Lycum, quod nihil in eo aphoriſmo Hippocrates peccarit, cuius initium eſt, Qui creſcunt, plurimum habent caloris innati: liber nuper primum latine æditus, Iulio Alexandrino Tridentino interprete. 231

Cótra ea quæ à Iuliano in Hippocratis Aphoriſmos dicta ſunt, liber etiam tunc primum latinus factus, eodem Iulio Alexandrino interprete. 249

Linguarum Hippocratis expoſitio nuper latinitate donata, Mario Nizolio Brixellenſi interprete. 265

TOMVS OCTAVVS LIBROS HABET SPVRIOS, ET QVI

Græce deſiderati, ex antiquis ſolum translationibus ſuperſunt. Hoc loco obſeruandum, in iſdem translationibus antiquis ſupereſſe nihil, quod in hac æditione non reperiatur id quod eo admonemus, ne quem décipiat inſcriptionum uarietas. Sunt enim libri aut ijdem, uerum alijs titulis inſigniti, aut horum partes, aut fragmenta: uelut, Opus quod illic Miamir appellatur, idem eſt cum eo quod De compoſitione medicamentorum ſecundum loca inſcribitur. Libri De iuuamentis partium, compendia ſunt librorum De uſu partium. Libellus De præſagitura, finis eſt libri De conſtitutione medicinæ. Et qui De commoditatibus theriacæ inſcribitur, fragmentum libri eſt De Theriaca ad Piſonem

De hiſtoria Philoſophica lib. nuper à Iul. Martiano Rota latinitate donatus co. 5.

Prognoſtica de infirmorum decubitu ex mathematica ſciẽtia, à Ioſepho Struthio interpretata. 41

De partibus artis medicinæ liber, Nicolao Regio Calabro interprete. 57

De dynamidijs liber ſine principio. 65

Alter liber de dynamidijs. 67

De ſpermate liber. 113

De natura & ordine cuiuslibet corporis. 159

De anatomia parua. 159

De anatomia uiuorum. 161

De anatomia oculorum, Nicolao Regio Calabro interprete. 215

De compagine membrorum, ſiue De natura humana. 219

De uirtutibus noſtrum corpus diſpenſantibus. 225

De uoce & anhelitu. 227

De utilitate reſpirationis. 233

Compendium pulſuum. 245

De motibus manifeſtis & obſcuris liber, quem Ioannitius de græca lingua in arabicam tranſtulit, Marcus autem Toletanus de arabica in latinam. 249

De diſſolutione continui. 267

De bonitate aquæ liber. 285

De uinis liber. 287

Preſagium experientia confirmatum, Georgio Valla interpretete. 291

De urinę ſignificatione ex Hippocrate, eodem Georgio interprete. 295

De ſimplicibus medicamentis ad Paternianum. 299

De uirtute Centaureę, Nicolao Regio Calabro interprete. 345

De catharticis. 351

De gynæceis, id eſt paſſionibus mulierum, Nicolao Regio Calabro interprete. 355

Liber ſecretorum ad Monteum 358

De medicinis expertis liber cui titulus eſt, Medicinalis experimentatio. 387

De malancholia ex Galeno, Rufo, & Poſſidonio, primum nuper latinus factus, Iulio Martiano Rota interprete. 409

De cura icteri liber. 415

De cura lapidis liber. 419

Quæſita in Hippocratem. 425

Rationem ordinis, operis totius cognoſcere licet ex epiſtola doctiſs. uiri Io. Baptiſtæ Montani: initio primi tomi. Numeri, qui in marginibus appoſiti paſsim fuere: in cæteris quidem Capitũ, In libris uero Aphoriſmorũ, Prorrheticõn & Prognoſticõn, ſententiarum diuiſionem atq; ordinem ſignificant. Eos appoſuimus, ſequentes partim ſuorum interpretum rationem: partim, ubi id non factitarũt illi, æditionis antiquæ hactenus receptas diſtinctiones. Ad marginem uero appoſiti ſunt, ut ſi quis uti uolet ijs, queat commode: ſin placeat minus, fingere poſsit non adeſſe. Vſus eorum eſt non exiguus in ſcholis ac diſputationibus, quando loci materierum præciſe citandi ſunt.

ELENCHVS LIBRORVM GALENI IVXTA ORDInem alphabeti.

A

AD eos qui de typis ſcripſerunt to.3.331.
Aduerſus Lycũ, de Aphoriſmo Hipp. Qui creſcunt, plur.hab.caloris innati to.7.231
de Alimentorum facultatibus lib.3 to.2.?1
an animal ſit id quod in utero eſt to.1.1171.
anatomia parua to.8.159
antomia uiuorum to.8.161
antomia oculorum to.8.215
anatomicis adminiſtrationibus lib.9 to.1.209
an ſanguis natura in arterijs contineatur to.1.179
an omnes particulæ animalis quod in utero eſt, ſimul fiant to.1.1169
an qualitates incorporeæ ſint. Iſag. 27
de antidotis lib.2 to.5.365
in Aphoriſmos Hippocratis lib.7 to.7.5
ars medicinalis Iſag.227.
ars tuẽdæ ſanitatis, num ad medicinalẽ artẽ ſpectet an ad exercitatoriam to.2.353
arte curatiua to.6.355.
aſſuetudinibus liber to.2.197
atra bile to.1.141
attenuante diæta to.2.137

B

de Bona habitudine to.1.159
bonitate aquæ to.8.285

C

de Catharticis to.8.351
cauſis procatarcticis to.3.343
cauſis pulſuum lib. 4 to.4.331
cauſis reſpirationis to.1.821
cibis boni & mali ſucci to.2.101
cognoſcendis curandisq; animi morbis to.2.159
comate liber to.3.177
compagine membrorum to.8.219
Compendium pulſuum to.8.245
compoſitione medicamentorũ localium lib.10 to.5 433
compoſit.medicament.per genera li.7 to.5.791
conſtitutione artis medicæ Iſag.127
Cõtra ea quę à Iuliano in Hipp.aphoriſ. dicta ſunt to.7 249
criſibus lib.3 to.4.477
cuiusq; animi peccatorũ notitia & medela to.2.181
curandi ratione per ſanguinis miſsionẽ to.5.1093

D

Definitiones medicæ Iſag.153
de Diebus decretorijs li.3 to.4.551.
differentijs & cauſis morborum ſymptomatumq; lib.6 to.3.5
differentijs febrium lib.2 to.3.113
differentijs pulſuum lib.4 to.4.177
difficultate reſpirationis to.3.203
dignotione pulſuum lib.4 to.4.267
diſſolutione cõtinui to.8.267
dynamidijs to.8.65
dynamidijs alter to.8.67
documentum de puero epileptico to.6.659

E

de Elementis lib.2 to.1.col.1

F

de Facultatibus naturalibus lib.3 to.1.1033
fœtuum formatione to.1.1135

G

de Gynæceis to.8.355

H

Hippocratis de aere, aquis & locis lib. to.2.fol.2
de Hippocratis & Platonis decretis lib.8 to.1.835
in Hipp.1.& 2.lib.de natura humana com. to.1.89
In Hip.librum De ſalubri diæta commentarius to.2 123
in Hipp.1.de morbis uulgaribus com.3 to.3.363
in Hipp. li. 3. De morbis uulgaribus commentarij 3. to.3.504
in Hipp. 6.li.de morbis uulgarib.com.6 to.3.549
in Hipp Prorrhetic.lib.1.com.3 to.4.611
in Hipp.Prognoſtica com.3 to.4.721
in Hipp.lib. De uictus ratione in morbis acutis com.4 to.6.407
in Hip li. De ijs quæ in Medicatrina fiunt t.6.727
in Hipp.lib. De fracturis com.3 to.6.823
in Hip.lib. De articulis com.4 to.6.927
Hirudinibus, reuulſione, cucurbitula, cutis conciſione to.5.1056
hiſtoria Philoſophica to.8.5

I

de Icteri cura to.8.415
Inæquali intemperie to.3.159
Incantatione, & amuletis, & colli ſuſp.cõ. to.6667
inſtrumento odoratus to.1.379
interiorib. uide De locis affectis
ingenio ſanitatis, uide Methodus medendi
introductio, ſeu Medicus Iſag.183

L

Lapidis cura to.8.419
linguarum Hipp.expoſitio to.7.265
de locis affectis, aliàs De interioribus lib.6 to.4.5

M

de Maraſmo lib, to 3.167

De medicinis expertis to.8.387
melancholia to.8.409
methodo medendi,lib.14 to.6.5
miamir. quęre De compoſitione medicamẽtorum localium
morborum temporibus to.3.307
motibus manifeſtis & obſcuris to.8.249
motu muſculorum lib.2 to.1.1103
motu thoracis & pulmonis to.1.1133
N
de Neruorum diſſectione lib. to.1.175
natura &ordine cuiuſlibet corporis to.8.153
O
de Oculis therapeuticon to.9.671
optima corporis conſtitutione to.1.155
optima ſecta Iſag.69
optimo docendi genere Iſag.109
oratio ſuaſoria ad artes Iſag.col.5
ordine librorum ſuorum Iſag.49
oſsibus liber to.1.161
P
de Palpitatione,tremore,rigore & conuulſione to.3. 185
de partibus artis medicinæ to.8.57
paruę pilæ exercitio to.2.155
plenitudine to.3.275
ponderib.ac menſuris to.5.1043
præcognitione liber to.4.817
præcognitione ex pulſib.lib.4. to.4.397
præſagijs ex inſomnijs ſumendis to.4.815
præſagium experientia confirmatum to.8.291
prognoſtica de infirmorum decubitu to.8.41
de proprijs libris Iſag.35
ptiſana to.2.149
pulſuum uſu to.1.823
pulſibus ad tyrones to.4.163
purgantium medicamentorũ facultate to.5.319
Q
Quæſita in Hipp. to.8.425
quod animi mores corporis temperaturam ſequantur to.1.1135
quomodo morbum ſimulantes ſint deprehendendi Iſag.225
quos purgare conueniat,quibus medicamentis,& quo tempore to.5.325
R
de Regimine ſanitatis. uide De tuenda ſanitate
remedijs paratu facilib. to.6.567
remedijs paratu facilib.ad Solonem to.6.593
remed.paratu facilibus lib.3. to.6.628
renum affectuũ dignotione atq; medela to.6.707
S
de Sanitate tuenda lib.6. to.2.205
ſecretorum lib.ad Monteum to.8.358
ſectis ad eos qui introducuntur Iſag.55
ſemine lib.2 to.1.1179
ſeptimeſtri partu to.1.1223
ſimplicibus medicamentis to.8.299
ſimplicium medicamentorum facultatibus lib.11. to.5. 5
ſi quis optimus medicus eſt, eundem eſſe philoſophum Iſag.17
ſophiſmatis in uerbo contingentibus Iſag.21
ſpermate lib. to.8.133
ſubfiguratione empirica Iſag.113
ſubſtantia facultatum naturalium to.1.833
ſubſtitutis medicinis to.5.313
T
de Temperaturis lib.3 to.1.29
theriaca ad Piſonem to.5.331
totius morbi temporibus to.3.319
tumoribus præter naturam to.3.299
typis liber to.3.327
V
de Venarum arteriarumq; diſſectione to.1.179
uenæ ſectione aduerſus Eraſiſtratum to.5.1053
uenæ ſectione aduerſus Eraſiſtratæos qui Romæ degebant to.5.1069
urinis to.8.287
uirtute Centaureæ to.8.345
uirtutibus noſtrũ corpus diſpenſantibus to.8.225
urinis liber to.4.467
uoce & anhelitu to.8.227
urinæ ſignificatione ex Hipp. to.8.295
uſu partium lib.17. to.1.389
uſu reſpirationis to.1.807
uſu theriacæ to.5.359
utilitate reſpirationis to.8.233
uuluæ diſſectione liber to.1.371

FINIS.

Errorum caſtigationes quære cum in fine primi tomi, tum in calce Indicis.

OPERVM GALENI

LIBRI ISAGOGICI

ARTIS MEDICAE PRIMA QVAEQVE ELEMENTA COMPLECTENTES,

nullo Tomorum numero inſigniti, ut quocunq; loco uolet, reponere lector poſsit.

CATALOGVM EORVM PAGINA VERSA EXHIBEBIT.

BASILEAE. M D XLII

ISAGOGICI LIBRI QVI IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Oratio ſuaſoria ad artes, Ludouico Belliſario medico Mutinenſi interp. colũna 5
Si quis optimus medicus eſt, eundem eſſe philoſophum, eodem interprete. 17
De ſophiſmatis in uerbo contingentibus, liber ab Horatio Limano translatus 21
An qualitates incorporeæ ſint, eodem interprete. 27
De libris proprijs liber, Ioanne Fichardo Francofordiano interp. recognitus. 35
De ordine librorum ſuorum, ab eodem latinus olim factus, recog. 49
De ſectis ad eos, qui introducuntur liber, à Ludouico Belliſario in latinum ſermonem conuerſus. 55
De optima ſecta liber, Iunio Paulo Craſſo Patauino interprete, recognitus. 69
De optimo dicendi genere, Des. Eraſmo Roterodamo interprete. 107
De ſubfiguratione empirica, incerto interprete. 113
De conſtitutione artis medicæ liber, à Bartholomæo Syluanio translatus. 127
Definitiones medicæ, qui liber ab eodem eſt itidem traductus, atq; ex collatione ueterum collatione plurimis in locis auctus. 153
Introductio ſeu medicus: hunc librum Ioannes Andernacus latinum olim fecerat, nuper uero Bartholomęus Syluanius recognouit ex gręci exemplaris collatione. 183
Quomodo morbum ſimulantes ſint deprehendendi, Ioanne Fichardo Francofordiano interprete, recognitus. 225
Ars medicinalis, Nicolao Leoniceno interprete, recog. 227

CL. GALENI PARAPHRASTAE MENODOTI FILII SVASORIA AD ARTES ORATIO.

LVDOVICO BELLISARIO MEDICO MVTINENSI INTERPRETE.

A N animātiū generi, quod irrationale appellatur, nulla omnino data ratio ſit, ſanè dubium eſt. nam etſi careret ea, quæ in uoce uerſat̃, quam ſermonē nominãt, quæ tamen animo concipitur, quam ratiocinium dicunt, eius fortaſſe particeps omne genus animalium eſt, quanq̃ alijs parcius, alijs liberalius tributa ſit. ſed profectò quàm cęteris animantibus homo ſit hac ipſa ratione pręſtantior, nemo eſt qui dubitet. Cernimus enim q̃ multæ ſint artes, quas hoc animantiū genus exercet: idq; unum reperiri, quod uel capax ſcientię ſit, uel artē quamlibet percipere poſſit. quandoquidem cęterę animantes omnes, paucis quibuſdam exceptis, artiū expertes cōſpiciunt̃: eęd ēq; paucę, quæ artes aliquas tractare uident̃, has natura potius, q̃ inſtituto cōſecutę ſunt. homo aũt ita ad artes aptus eſt, ut ſi quę in alio animantiū genere ſunt, ne eas quidē immeditatas relinquat. quippe cū araneí texturam imitetur, opera exemplo apum effingat, uim nantis animalis exerceat, quanq̃ ipſe in pedeſtri genere eſt. ſed nec diuinas artes omittit, ſiquidem in arte medendi tum Aeſculapiū, tum etiam Apollinem ęmulatur: quem in cæteris etiā artibus, quibus hic Deus pręditus eſt, imitatur, ſagittandi, canendi, diuinandi: itemq; illarū omniū ſtudia ſequitur, quę ſingulis muſis ſingulę proprię ſunt. neq; enim ſe à geometria, neque ab aſtronomia abducit, ſed, ut inquit Pindarus, quicquid & in ſe terra occultat, & ultra cœlum poſitū eſt, contemplatur. quin etiam quod in diuinis bonis maximum eſt, philoſophiam induſtria & labore conſecutus eſt. Ob eam igitur rem quanquā rationis particeps ſit reliquum animantium genus, homo tamen cum longe cæteris ſit ratione præſtantior, ipſe unus excellentiæ magnitudine animal rationale nūcupat̃. Quid ergo? an nō turpe eſt, quę res una homini cōmunicata eſt cum Dijs, eam, cū neglectam habeas, de cæteris ſolicitū eſſe? ita artium ſtudia contemnas? te ipſum manibus fortunæ cōmittas? cuius indicare nequitiā cum ueteres conſtituiſſent, eam ſiue pingendam ſuſciperēt, ſiue fingendam, in fœmineā ſpeciem exprimere non contenti (quanquam hoc ſatis aptum erat amentię ſignum) gubernaculum etiam manibus habēdum dederunt: baſim pedibus globoſam ſubiecerunt: eam deniq; orbatam oculis effinxerunt: ut ſcilicet per has figurandi rationes fortunæ inconſtantiam expreſſam oſtenderēt. Vt igitur in nauſ adeo tempeſtatibus iactata, ut & fluctibus obruatur, & ſubmergi periclitetur, eius gubernaculū cæco gubernatori male cōmendari putauerim: ſic in uita quoque degenda, ubi naufragia domibus maiora q̃ nauibus in mari contingunt, non recti iudicij eſt, B qui per hæc rerū diſcrimina cęcæ ſe Deę eidemq; mutabili credat: quippe quæ tam ſtupida tamq; amens eſt, ut & dignos negligat, & indignis diuitias tribuat, & eas quidem nō ſtabiles, ſed quas eadem ratione qua dedit, eripiat. Deam hanc inſcia hominum maximo numero turba comitatur. quę Dea nunquā ſtabili ſede quieſcit, ſed baſi innixa uolubili late rapit̃ uaga ferturq;, ut in præcipitia ſæpe, ſæpe etiam in pelagus ruat. ubi ut eius miſeri ſequaces communi morte intereunt, ſic illa ſola ſine noxa euadit, eosq; perdita iam opera lugētes, ipſamq; accuſantes irridet. Sed talia fortunæ opera ſunt. Mercurium uero tanq̃ orationis parētem & artium omnium authorem aſpice rurſus ut alia quàm fortunam effigie tum pictores tum plaſtæ C decorarunt. nam iuuenis eſt formoſus, nec eiuſmodi, ut fucatum quicquam in eo aut comptum deprehendas, ſed in cuius forma animi uirtutes protinus eluceant. eſt enim hilari uultu, acribus oculis, baſi innititur ſic undiq; figuratę, ut quadrantal referat, qua maxime figura res ipſa ſtabilis atq; immobilis redditur. Quin & ipſum Deum eadē hac figura interdum honeſtant. Cuius etiam comites æque ac dux ipſe Deus hilares ſplendidiq; conſpiciuntur, nec unquā de ſuo principe queruli, quales fortunę ſequaces memorauimus, nec ab eo ulla in parte ſeiuncti, neq; diuiſi: ſed eius ſemper aſſeclæ, ſemperq; prouidentia eiuſdem fruentes. Fortunæ uero ſequacem cœtum omnem deſidem cernes, nec ullis artibus eruditū, ſed ſpe uaria ſemper D deductum, currētemq; Deam cōmuni quidē ſed impari curſu ſequentem. nam alij longius diſtare uidentur, alij propius accedere, alij de manu etiam Deæ pendere, in quibus Crœſum illū Lydum conſpicies, Samiumq; Polycratem: eosq; fortaſſe miraberis, dum alteri Pactolum cernes auro fluentem, alteri marinos etiam piſces inſeruientes. eiuſdem ordinis Cyrum, Priamum, Dionyſium reperies, quorum tamen omnium ſtatus adeo mutabilis eſt, ut paulo poſt Polycratē cruci affixum inſpicias, Crœſum Cyri imperio ſubditū, Cyrum in aliorum poteſtate conſtitutum, Priamum, Dionyſiumq;, ambos Corinthi obſtrictos. ſi in cæteros autem te uertas, qui fortunæ curſum ſequuntur quidem, ſed tamen non cōſequunt̃, odio hos

omniño habebis. ſiquidem pleriq; aut populi con A
citatores ſunt, aut meretrices, aut cinędi, aut ami-
citiæ proditores, tum homicidæ, tũ rapaces, tum
etiam ſepulchrorũ prędatores: nec pleriq; deſunt
in id ſcelus inuecti, ut ne Dijs quidẽ ipſis parcant,
ſed nefanda etiã ſacrilegia cõmittant. Mercurij ue-
ro chorus modeſtos om̃es continet, eoſdẽq; artiũ
peritos, nõ currentes, non exclamãtes, non inter
ſe diſſidentes, ſed inter quos mediũ Deus ipſe lo-
cum teneat. hi uero ordine omnes circũdiſpoſiti
ſunt, ſic ut nulli locũ ab eo deſignatum relinquãt,
eo tamen diſcrimine: ut qui primã ſedem Deoq;
proximã in ambitu occupant, ij geometræ, arith-
metici, aſtronomi, philoſophi, medici, grãmatici
ſint. qui uero alterã tenent, ij ſecundũ chorum cõ-
ſtituunt, in quo pictores, plaſtę, ſculptores, fabri, B
architecti, magiſtri prima rudimenta docẽtes con-
ſpiciantur. poſt quos tertius locus ſequitur, quo
cæteri artifices omnes continentur. Sic ſingulis
quidem ſedes aſſignatæ propriæ ſunt, omnes ta-
men pariter intuẽtur in Deum, eiusq; cõmuni pa-
rent imperio. ſed & apud ipſum Mercurium ple-
roſq; conſpicies, quos ille ordine quodam electo
donauit, ſibiq; ſocios nunq̃ à latere diuellendos
adiunxit, & eos quidem eiuſmodi, ut maxime ab
ijs, quorum fautricem fortunã diximus, abhorre-
re conſpiciãtur. neq; enim geſtis in ciuitate hono-
ribus, neq; generis nobilitate, neq; diuitijs ſolet
hic Deus hominum iudicare præſtantiã: ſed quiſ-
quis & bene uiuit, & cæteris eſt ſua arte præſtan-
tior, eamq; legitime exercet, & iuſſis obſequitur C
Dei, hunc ille plurimi facit, hunc cæteris antepo-
nit, hunc à ſe nunquam diſcedere patitur. Viro-
rum igitur nomina, qui hunc ordinem illuſtrant,
ſi ipſe intelligas, eos non ſolum æmulatione di-
gnos, ſed etiam ueneratione putabis. Hic cernes
Socratem, cernes Platonem, Homerum, Hippo-
cratem, & qui hos uiros ſequuntur, quos omnes
Deus & ſibi miniſtros elegit, & apud ſe primos,
& quaſi alteros Mercurios eſſe uoluit, quos nos
æque ac Deos colimus, & ueneramur. Sed tamen
è cęteris etiam omnibus qui Deo curę non ſit, ne-
mo eſt. ille enim non ſolum curat, quos coram ſe
conſpicit, ſed etiam nauigantibus adeſt, quibus ſe
nauigationis quoq; ſocium prębet: ut, ſi forte nau-
fragium fecerint, his opem poſſit afferre. Ariſtip- D
pus enim cum olim ſic miſere nauigaſſet, ut naui
tempeſtatibus perdita, in Syracuſia littora eiectus
eſſet, primum fiduciam cepit, exiſtimãs ſe ad Grę-
cos & ſapientes uiros, non ad barbaros eſſe dela-
tum, argumento quòd geometricam figuram in
arena deſcriptam uidiſſet: deinde Syracuſas acce-
dens, ut in gymnaſium uenit, quo loco illud Grę-
ce exprompſit,

Quis uagum atq; errantem Oedipum
Hodie raris excipiet muneribus?

habuit qui ſibi occurrerent, & ſalutationibus ex-
cipientes agnoſcerent, & præſtantem quidem ui-
rum, ſed tunc egenum neceſſarijs rebus donarent.
cum autem Cyrenem eiuſdem Ariſtippi patriam

A è Syracuſis quidam nauigare conſtituiſſent: ideò-
que ex eo quærerent, nunquid familiæ ſuæ man-
dare uellet: præcipite meis, inquit, ut eas res ſibi
curent parandas, quæ cum poſſeſſore in naufra-
gio enatent. quàm multi igitur miſeri ſunt, qui-
bus contra quàm ille præcepit, euenire uidemus,
ut cum omnia ſua uiuendi conſilia in diuitias re-
ferant, ſi forte in eiuſmodi caſus incurrerint, ne
tum quidem auri & argenti obliti, ſed utroq; cor-
pori undique appenſo, cum his & corpus & ani-
mam etiam perdant. nec id miſeri intelligere poſ-
ſunt, à ſe in primis in genere animalium rationis
experti ea magis diligi, quę ſint artibus ornata: e-
quos enim bello aptos, canes quibus uenandi uis
tributa ſit, cęteris pręferendos arbitrantur. Quin
B & ſeruos artibus curant eruditos, idq; magna ar-
genti impenſa, ſeipſos autẽ neglectos habent, nec
ullius dignitatis eſſe curant. An igitur turpe non
eſt, cum ſeruus decem milibus denariorum æſti-
mandus uideatur, dominũ ne ullo quidem dignũ
exiſtimari? ſed quid inquam ullo? ne ſiquidem gra-
tuitam ſeruitutem polliceatur, qui eum recipiat,
reperiet quenq̃. quid item? an non è rebus omni-
bus ſeipſos tantummodo ignobiles reddunt? nam
cum ſe nullis artibus inſtituendos curent, in gene-
re animantium rationis experti nõnullas ſtudijs,
quibus uis arti ſimilis eſt, erudiendas ſtatuant, ſer-
uum ſi ſegnis ſit, & artis expers, nihili faciendum
arbitrentur, curam nec prædiorum nec rei ullius
rejiciant, ſed operam dent, ut hæc omnia quàm o-
C ptima ſint, quoad eorũ natura patiatᷣ, ipſi uero ne
ſibi quidem ineſſe animam intelligentes, ſeipſos
ex omni parte negligant, haud ſanè dubium relin-
quitur, quin ſeruis, & ijs quidem abiectis ſe ſimi-
les efficiant. Quocirca huic hominum generi iu-
re id obijciendum putarim: ò bone uir domus tua
bene ſe habet, & ſerui omnes, & equi, & canes, &
prædia, deniq; quęq; poſſides, ijs bene eſt, tui uero
ipſius cura nulla habetᷣ. recte igitur uterq; & De-
moſthenes & Diogenes: quorũ alter oues aureo
uellere opertas eos uocat, qui diuites ijdẽq; rudes
ſint: alter eoſdem fico in præcipitio natæ aſſimilã-
dos arbitratᷣ. ut enim eius fructũ non homines ſed
corui gracculiq; depaſcuntur, ſic talium diuitum
opes nihil proſunt bonis ciuibus, ſed ab adulato-
D ribus abſumi cernuntur. qui tamen poſt, ſi forte lo-
cupletis res omnis cõſumpta ſit, huic forte occur-
rentes, cum eius cognitionẽ diſſimulent, ſine ſalu-
tatione prætereunt. Qua de re nec ille inelegans,
qui huic locupletũ generi ſimilitudinẽ cum fonti-
bus eſſe oſtendit. quandoquidẽ hos, cum forte hu-
more omni exhauſti ſunt, q ante ab ijſdem aquari
ſolebãt, mox abducta ueſte permingũt. illud igi-
tur non ab re putandũ, quiſquis nõ alia re, ſed tan-
tum diuitijs efficit ut ſit undiq; cõſpiciendus, hũc
ſimul ac diuitijs priuatus ſit, à cęteris etiam rebus
deſtitui, quę ei partę opũ gratia fuerant. nam quid
eſt, cur his ita nõ eueniat? quando nullum è bonis
proprijs poſſidẽt, ſed alienis ſemper, & à fortuna
tributis gloriãtur? nõ deſunt aũt quibus hoc idem

eueniat

euenίat. nam qui ſe ſplendore generis efferunt, ij quoq; cū bonis careāt, quę propria ſunt, ad ipſum genus oſtentandum confugiunt, cum ne id quidem intelligant ſplendori generis, quo admirabiles uideri uolunt, perinde ac ciuitatū numiſmatis uſu uenire, quę cum apud ipſas ciuitates probata plurimum ualeant, apud alias tamen gentes & adulterina haberi, & nihili fieri cernunť. qua de re nō inepte dictū uidetur, quod ego ſic exprimam.

Neq; te in ſublime generis extulit decus,
Neq; me dum nil habui, aluit genus.

Præclarus igiť, ut inquit Plato, theſaurus ſunt maiorum uirtutes: præclarius, poſſe illud Sthenei obijcere,

Maiores ſuperat uirtutis gloria noſtrę.

Si quam eñ generis decus utilitatē affert, eam eſſe putandum eſt; inde nobis ſtudia moueri ęmulandi uirtutū exempla, quibus maiores illuſtrati ſunt, ne ſi longe ab his egregia illa uirtutis laude ſuperemur, hoc illis dolorē, ſi modo ſenſus eſt uita defunctis, nobis dedecus afferat. quod etiā eo maius habeť, quo nobilitas magis elucet. nā quiſquis inſcius idemq; genere obſcurus eſt, eum ſalrem fructum è ſuo genere capit, ut quicquid in eo uitij eſt, id multorū cognitionem effugiat: quos autem ſplendor ſic illuſtrat generis, ut ne uitia quidem latere permittat, quē fructum ijs decus generis affert? niſi ut cū miſeri ſint, noti etiā eſſe cogantur? cūq; ſuo ſe genere indignos reddant, grauius & accuſenť, & uituperentur? Itaq; qſquis ſplendorem prædicat generis, cum ipſe rudis atq; iners ſit, is quicquid in ſe uitij habet, id minus uenia dignum eſſe declarat. homines eñ quos humile genus obſcuros reddit, non ęque atq; ij, quos ſplendidum illuſtres efficit, inquiſitione explorati iudicantur; ſed illis q̃uis mediocris ſua ſit uirtus, ignoſcimus tamē, eoſdemq; etiā comprobamus, quod iſtorū deeſt uirtuti, ignobilitati aſcribētes. hos uero niſi eā laudē adepti ſint, quę digna ſit maiorum uirtutibus, etiā ſi longe cęteris pręſtare uidentur, nulla tamen admiratione dignos eſſe putamus. ex quibus rebus intelligiť, niſi quis admodū uecors ſit, artes nobis eſſe ſuſcipiēdas, eaſdēq; tractandas. quæ res efficiet, ut ſiue quis nobilis ſit, ſuo dignus genere uideatur, ſiue ignobilis, ipſe ſuum genus illuſtret, antiquū illum imitatus Themiſtoclem, qui cū ei olim genus probro obijceretur, Ego, inquit, poſteris meis lucem excito, & meum ex me genus ortum habet, tuum uero in te deſinit. notus etiam eſt Scytha ille Anacharſis quàm & admirabilis apud omnes ſit, ut ſapiens appelleť, quanq; barbarus erat, qui et ipſe cum olim ſibi barbariem exprobrari audiuiſſet, tum inquit: Patria mihi dedecori eſt, tu uero patriæ. ut his uerbis belle hominem reprehēderet, qui cum nulla laude dignus uideretur, ſe illuſtrem ſplendore patriæ prædicabat. Si igitur rerum euentus paulo diligētius animaduertas, reperies non ciuitatum ſplendorem gloriam attuliſſe ciuibus, ſed cōtra et uirtutes ciuium & eorum in artibus pręſtantiā nomen decuſq; ciuitatibus peperiſſe.

A Quis enim Stagyras celebret, niſi hę lumē ab Ariſtotele accepiſſent? Quis Solos extollat, niſi his pręſtātes uiri Aratus & Chryſippus eluxiſſent? Vnde Athenarum gloria tam longe lateq; propagata eſt? non ſoli fœcunditate, quod tenue ſatis eſſe ſcimus, ſed laudibus uirorū, qui eo loco nati complures ijdemq; pręſtantiſſimi gloriam ſuam patrię impertiti ſunt. Hoc autem dilucide uerum eſſe cognoſces, ſi tibi in mentem ueniat Cleonis & Hyperboli, qui talem fructum ex nobilitate Athenarum ceperunt, qualem uitia, ut famoſa ſint, expoſtulant.

Dicta ſues ſuit olim gens Bœotia uecors.

inquit Pindarus. idem rurſus.

Si Bœotium edamus ſuem.

B Hæc ille, cum uellet rudis gentis infamiam ſuo carmine breuiter abſoluere. is igitur, qui Athenienſibus leges tulit, dignus laude uidetur, quod lege prohibuit, nequis patrem aleret, qui filiū non artibus erudiendum curaſſet. nam cum eo maxime tempore artes petendæ ſint, quo formoſiſſima noſtra corpora cernuntur: pleriſque contingit, ut, cum ſe forma conſpicuos intelligant, omnem animæ ſuæ curam ſpernant, atque reijciant. poſt autem, cum iam eos pœnitet, id fruſtra querüli dicant, utinam forma, quæ me perdidit, male pereat. ijſdemq; tum uenit in mentem Solonis illud, quo præcipit, nihil magis eſſe ſpectandum q̃ uitæ finem. itemq; ſenectutem accuſant, cum ſe ipſos debeant, Euripidis uero præceptum laudāt, C non temperantis eſſe formam ſupra quàm mediocrem petere. ſatius ergo putandum eſt, adoleſcentes ſuam formam uernos flores imitatam cognoſcere, eamq; breuem uoluptatem polliceri. itaque & Lesbiam eſſe laudandam, cum inquit: Formoſus tantus eſt, quantus in cernendi ſenſum cadit: Probus uero idem protinus & formoſus eſt. & parendum Soloni, qui hoc idem ſentire uideť. contra autem ſenecturem, quę aptiori & ueſtitu & domicilio eget, & mille alijs rebus, tanq; aduerſus tempeſtatē imminentē pręparare ſe quenq; debere exemplo boni gubernatoris, qui & procellas pręſentit futuras, & ſeſe multo ante parat, ut earū impetum ſuſtinere poſſit. ſiquidem miſerū eſt Homeri illud, Rem excors intelligit actam. Quis igi D tur fructus ex formoſo eodemq; rudi adoleſcente capi poteſt? an ad bellū utilis eſt? ſed potius eiuſmodi adoleſcentibus Poetę illud modo nominati non ab re obijciendum putarim.

At tibi connubij tractentur mollia facta,
Ito domum, rerumq; tibi ſit cura tuarum.

Item de Nireo idem Poeta.

Ad Troiam uenit forma præſtantior unus,
Verum mollis erat.

qua de re eius ſemel tantum in enumerandis Græcorum nauibus Poeta meminit, quò indicaret, ut mea fert ſententia, formæ nullam utilitatē eſſe, niſi res ad uſum uitæ neceſſaria illi adiuncta ſit. Nec uero audiendi ſunt miſeri quidam, qui diuitias fructum eſſe formæ audēt dicere. quęſtus enim qui & libero dignus, nec

laudis expers, & ſtabilis ſit, ex arte fieri poſtulat.
quem uero formoſus ex ſuo corpore facit, is tur-
pis eſt, & ſemper ignominię habendus. Itaque ò a-
doleſcentes audite, moneo, uetus illud præceptū,
ueſtramq́; in ſpeculo effigiem interdum inſpicite:
ut, ſiue quis ueſtrum ſe forma egregium iudicet,
idem operam det, ne minori animæ laude pręcel-
lat, turpe exiſtimans formoſum corpus rudis ani-
mę domicilium eſſe, ſiue ſe corpore cernat defor-
mi, eo magis elaboret, ut animę pręſtet pulchritu-
dine. quò canere illud Homeri poſſit.

Eſt alius cui parua quidem ſit grana formę,
Sed tenuem formam uerbis Deus ornat, & illum
Cernere dicentem cunctos iuuat, ora pudore
Suffuſum placido: hic reliquos ſupeminet om̃es:
Hic urbe incedit gaudens. ſibi quiſq; uidetur
Inſpexiſſe Deum, dum lumina figit in illum.

Ex quibus omnibus nulli dubium relinquitur,
niſi quis planè amens ſit, quin neque ſuperbia ge-
neris, neque opum gloria, neque fiducia formæ,
contemnenda artiū ſtudia ſint. Hęc diſſeruiſſe ſat
erat: ſed fortaſſe non incōmodum eſt addere Dio-
genis quendam ueluti non reticendum epodum.
hic cum apud quendam epularetur, qui nulli re-
rum ſuarum ſtudio, aut diligentia deerat, nullam
uero ſui ipſius curā habebat, excreans Diogenes
undiq; circumſpexit quò inſpueret, ac tandem be
neagi putauit, ſi cęteris rebus parceret, ipſum ue-
ro dominū conſpueret. qui cum indignatus eſſet,
cauſamq́; facti quęreret, tum inquit Diogenes, ni-
hil tam in tota domo neglectum q̃ tu mihi uiſus
es. ſiquidem parietes omnes egregijs picturis or-
natos inſpiciam, pauimentum ex teſſeris tam pre-
tioſis extructū, ut ſimulacra eorum ex ſeſe expreſ-
ſa repręſentent, uaſa omnia pura ac nitentia, lectū
& eius fulcra miro artificio elaborata: te uero ha-
rum rerum dominū cernam ex omni parte negle-
ctum: ſolent autem homines loca, quę uilia maxi-
me neglectaq; ſint, quò expuant, eligere. Itaq; ò a-
doleſcētes ne patiamini uos eiuſmodi eſſe, ut qui-
ſpiam uos conſpuendos putet, ne ſi quidē cætera
om̃ia in uobis pulcherrima cōſpiciant: quanq̃ ra-
ro euenire uidemus, ut in eodē nobilitas, diuitiæ,
forma reperiantur. quę etiā ſi interdū concurrant,
turpe tamen uos in eo contemptu haberi, ut cęte-
ris rebus exceptis, uos tantūmodo conſpuamini.
Agite igitur ò adoleſcentuli, qui & me diſſerentē
audiuiſtis, & ad artes cōcitati eſtis, cauete ne quiſ-
piam fallax & impoſtor ſic animū ueſtrū pręſtrin-
gat, ut uos ipſos ſinatis in ſtudium uel prauæ, uel
inanis artis deduci. illudq; intelligite, quęcunq; ho-
minum ſtudia ad uſum uitę non pertinent, eorum
nullum, artem eſſe. Sed in cęteris id ipſum uos co-
gnoſcere arbitror: ut in iaciendis teſſeris, ut in ſtu-
dio uel ambulandi ſuper tenues funiculos, uel uol
uendi ſe raptim in gyrū, ſic ut non offundantur ca
ligines. qualia Myrmeciadis Athenienſis & Cal
liſtrati Lacedęmonij ſtudia fuere. Athleticam ue-
ro tantūmodo ſuſpicor ne, & uiribus corporis &
populari gloria propoſita, aliquē ueſtrū decipiat,

A ut artibus ipſam pręferendā putetis. quandoquidē
& apud maiores argenteis donis quoudie celebra
tam, & ęque ac armis optimos honoratā intelligi
mus. Eam igitur ob rem ſatius eſt uos aliquam in
hoc genere ſtudij pręmeditationem habere. fallit̃
enim facile quiſq;, qui rem deliberandam non pre
meditatus ſuſcipit. Hominum igitur genus ò pue
ri partim cum Dijs, quòd rationis particeps eſt,
partim cum belluis, quòd mortale, cōmunicatum
eſt. uos ergo cōmunicationis meliori parte electa,
dare bonis artibus operam debetis. quas ſi conſe-
quemini, quod in bonis maximum eſt, adepti eri-
tis. ſin minus, nō tamē uos inertiſſimis belluis pu
debit eſſe deteriores. Athleticū uero ſtudiū quiſ-
quis ſequitur, id niſi cōſequatur, turpiſſimū eſt: ſi
B uero cō ſequitur, non tamen belluis melior effici-
tur. Quis enim leone aut elephanto fortior? quis
lepore celerior? Quis item eſt q̃ neſciat, & Deos
ipſos nulla de re preterq̃ artibus eſſe laudatos? &
homines præſtantiſſimos diuinis honoribus cele-
bratos, non quia bene uel in ſtadijs cucurrerint,
uel diſcum in ſublime iecerint, uel luctā exercue-
rint, ſed artium beneficia in homines cōtulerint?
Aeſculapium quidem & Bacchum, ſiue prius ho
mines fuerint, ſiue Dij à prima origine ſint, maxi-
mis honoribus proſequimur & celebramus: alte-
rum, quòd medicinę peritus eſt: alterum, q̇ homi-
nes colendę uitis artem edocuit. q̇ ſi mihi nō cre-
dis, dei certe Pythij te mouebit authoritas, qui et
Socratem omniū ſapientiſſimū pronunciauit, &
C Lycurgum ſalutans his uerſibus affatus eſt.

Te mea cōſpicio uenientē ad templa Lycurge,
Quē chorus om̃is amat Diuū, quē Iuppiter ipſe.
Sis'ne Deus dubito, uel ſis mortalis habendus:
Sed potius te ſpero Deum numenq; Lycurge.

Idem Deus Archilochū quāquam uita defun-
ctum non mediocri honore dignatus eſt. cū enim
qui illum occiderat, ingredi in templum uellet, eo
carmine deterruit Deus.

Vatem occidiſti, à templo procul ito profane.

At uero tu mihi uiciſſim narra, quæ Dijs un-
quam cum Athletis alloquia fuerint. quod non fa
cies: ſiquidem quid dicas, non habes. ſed fortaſſe
teſtem quaſi non fide dignum reijcies: id enim in-
dicare uideris, dum in teſtimonia uulgi orationē
D uertis, & gloriam petis ex eodem. quāquam ſcio
te, ſiue ægrotes, non medicorum uulgo, ſed pau-
cis quibuſdam, & ijs quidem arte medendi præ-
ſtantiſſimis curandū traderes. ſiue nauiges, non
cuilibet nauigationis miniſtro, ſed uni gubernato
ri commendares. denique & in paruis eandem ra-
tionem haberes. nam ſi fabrile opus petas, fabro
crederes: ſi calceos, ſutori. ſi igit̃ hæc ita ſunt, cur,
cum de rebus maximis cauſa agitur, te iudicem
ipſum conſtituis, uiros autem te ſapientiores reij-
cis? ſed ut in praeſentia Deos prætereā, audi quid
de Athletis Euripides.

Cum mala innumera per Græciam ſerpant,
Nullum deterius Athletarum ſtudio eſt.
Qui primum ſibi nec parare diuitias

Patiun-

Patiuntur, dum poſſunt. quo enim modo
Quiſquis eſt gulæ deditus, uentriq; indulget,
Diuitias parabit, ut alat familiam?
Deinde nec ſe egenos, parare'ue rebus
Aduerſis. nam in malis diu uerſati
Moribus, res duras pro deſperatis habent.

Rurſus eundem, ſi placet, audi, quàm inutilem omnem Athleticæ partem dixerit.

Quis lucta præſtans, quis pedibus celer,
Quis bene uel diſcum extollens, uel maxillam
Percutiens, patriam ſeruauit coronam?

Quòd ſi minutiora deſideras, audi quę rurſus ille.

An cum hoſte pugnabunt, dum manibus
Diſcos habent? an clypeis cum è patria
Expellent, pedes dum curſu fatigant?
Nullus. hæc fatua ſunt, ſi ferro conferas.

Quòd ſi quis Euripidē, cæteroſq; eius generis authores cōtemnat, philoſophos uero iudices ſtatuendos arbitretur, ex his etiam omnibus quaſi uno ore loquentibus audiet uitio dandam eſſe Athleticam. nec eam uero ab ullis unquam medicis laudatam nouimus. quandoquidem illud primum apud Hippocratē leges: Affectio Athletica non eſt ſecundum naturam: melior eſt ſalubris habitus. deinde & apud cæteros præſtantes medicos qui poſt illum fuere, hoc idem reperies. Sed omnino teſtium fide rem agi nolebam: hoc enim potius oratoris eſt, quàm hominis ueritatem colentis. quia tamen aliqui ad popularem laudem confugiunt, inanemq; gloriam ex uulgo petunt, ſtudiumq; propoſitū externis rebus remotis contemplandum negligunt: idcirco teſtes hoc quoq; loco adhibere cogor. ut hi ne in hac parte quidem ſe nobis potiores intelligant. itaque Phrynę illud commemorandum occurrit. Cum olim in conuiuio quodam talis ludus celebraretur, ut per uices inter conuiuas quicquid libebat, imperare liceret, illa cum cæteras mulieres tum anchuſa, tum ceruſa, tum etiam fuco pictas cerneret, iuſſit aquā afferri, eam'que manibus hauſtam ſibi fœminam quamq; ad faciem admouere, mox linteo protinus eam detergere: quod cum ab illis omnibus, & à Phryna ante alias actum eſſet, cernere erat faciem cæteris quidem fœminis continuo maculis repletam, ut laruas te uidere diceres, Phrynę uero formoſiorem redditā. quippe quæ nō fucata erat, ſed ſuapte natura formoſa, nullaq; arte ad formam egebat. Quemadmodum igitur uera pulchritudo tunc optime exploratur, cum ipſa per ſe ſola eſt, cæteris omnibus remotis, quę foris aſſumuntur: ſic Athletæ ſtudium perpendere ſolum oportet, uidereq; an ullam utilitatem uel publice ciuitatibus, uel priuatim Athletis ipſis afferat. Cū igitur bona, quæ in rerum natura continentur, alia animi ſint, alia corporis, alia exteriora, nec preter hęc ullum aliud bonorū genus excogitari poſſit: nulli dubium eſt, quin ne in ſomnis quidem ullius ex bonis animi participes Athletæ ſint: quandoquidem ne ſi quidem animū habent, intelligunt: non modo non rationis participem eum eſſe ſciunt.

A nam cum & ſanguinis, & carnis mole ſe onerent, animam ſuam quaſi largo cœno ſuffocant, atque obruunt, ut nihil paulo reconditum intelligere queant, ſed amentes perinde ac bellue ſint. At hi fortaſſe inſtabunt, ſeq; alicuius è bonis, quę ad corpus attinent, authores eſſe contendent. ſed quod erit illud? an ſanitatem, in eo genere bonorū pulcherrimam, id eſſe dicent? immo qui in maiori uitæ periculo ſit, ex uitioſo ſcilicet corporis affectu reperies neminem, ſiquidem Hippocrati credas, à quo bonus ad ſummum habitus periculoſus dictus eſt, quem tamen iſti affectantur. quin etiam illud & ab eodem recte ſcriptum eſt, & ab omnibus probatum habetur, ſanitatis ſtudium citra & cibi ſatietatem, & rerum omnium tardita-
B tem poſitum eſſe. Athletæ uero ſic contra præceptum id agunt, ut plus iuſto ſe & in laboribus corporis retineant, & cibis impleant, & omnino quicquid ſenex ille præcepit, bacchantium more inſanientes contemnant. ille enim cum ſalubrem uictus rationem præcipere conſtituiſſet, ſic ſcriptum reliquit: Labores, cibi, potiones, ſomni, uenus, omnia moderata. iſti uero & gymnaſia quotidie ſine modo fatigant, & cibis ſic utuntur, ut eos ui ſæpe ingerant, & ad mediā noctem producant, ut Homeri illud iure in eos dicendum arbitrer.

Noctem Dij reliqui totam, mileſq; trahebat
Defeſſus, placido reſoluti membra ſopore.
Sed nullus miſeros Athletas ſomnus habebat.

C In ſomnis autem eam moderationem adhibēt, quę cæteris uitæ ſuæ partibus proportione reſpōdeat. nam cum alij, qui ſecundum naturam uiuunt, à muneribus ſuis deſiſtunt, cibumq; petūt, tunc Athletæ à ſomno excitati, exurgunt: ut eorum uitam ſues imitatam dicas, niſi ſues neq; immodicis uterētur laborib. neq; ui cibis explerēt: quod utrunq; in Athletis nouimus. adde ꝙ iiſdē terga rododaphnis dirumpuntur. ad hæc autem, quę ab antiquo Hippocrate dicta retulimus, illud item ab eodem ſcriptore præceptum habemus: Multum & ſubito uel implere, uel exinanire, uel calefacere, uel refrigerare, uel modo quouis alio corpus mouere periculoſum, omne enim multum, inquit, naturæ inimicum. Athletę uero
D neque hęc præcepta audiunt, neque alia, quæ ut ille recte ſcripta reliquit, ſic iſti negligunt, atque reijciunt, ut omnia agant, quę à pręceptis ſalubris uictus abhorreant. ex quibus rebus relinquitur, ut non ſanitatis ſtudium, ſed morbi potius hoc genus exercitij dicendū putarim, idemq; ſentire Hippocratem, cum inquit, Affectus Athleticus non eſt ſecūdum naturam, melior eſt ſalubris habitus. quibus uerbis Hippocrates non Athleticā ſolum à modo naturę abhorrere declarauit, ſed etiā Athletici corporis affectui habitus nomen eripuit, ut illos eo nomine priuaret, quod corpori uere ſano ab antiquis tributū eſt. ſiquidem habitus ſtabilis eſt, uixq; mutabilis affectio. bonus uero ad ſummum Athletarum habitus & facile mutabilis eſt,

& periculoſus. nam cū neq; capax incrementi ſit, ſiquidem ad ſummū peruenit, neq; poſſit in eodē conſiſtere, neq; quieſcere, relinquitur ut uiā in deterius capiat. Habes igitur qualis Athletis dum Athleticā tractant corporis affectio ſit. cū uero ab eo ſtudio ceſſant, deterius multo eorū corpora affecta cernūtur. aut enim paulo poſt mortē obeūt, aut ſi ad prouectam ætatem, nō tamen ad ſenectutem perueniunt. quam etiam ſi attigerint, à Litis tamen Homeri nihil differunt. quandoquidem

Claudos, rugoſos, ſtrabones conſpicis illos.

Sicut enim murus urbis machina ante concuſſus, facile quacunque ui diſiicitur, diſsipatur'que, neq; terræmotum ferre, neq; caſum leuiorem poteſt: ſic Athletarum corpora crebris ictibus dum ſuo utuntur ſtudio debilitata, ruptaq;, & languida reddita, lædentibus cauſis quibuſcunq; uel leuiſſimis obnoxia relinquuntur. oculi enim tum ſæpe circumfoſſi, ſpatio temporis cum uires corporis reſiſtere, ac membra tueri deſinunt, fluore, (Græci rheuma uocant) repleri cernuntur: dentes item, quos ſçpe ante concuſſos, uires interiecto tempore deſtituunt, deciduos fieri uidemus. quin & intorti articuli infirmi redduntur, ut ullam uim uel leuem occurſantem ferre nequeant. & quæq; ſiue ruptio, ſiue neruorum diuulſio, quam Grçci ſpaſma uocant, facile incidit. Ex quibus rebus patet, qui in ratione ſanitatis magis ſit ꝗ Athletę miſer, reperiri neminem: ut eos nomine non degeneraſſe iure dixeris, ſiue à miſero, quem Grçci athlium dicunt, athletę nominati ſint, ſiue communi origine ambo à miſeria, quam athliotitem uocant, tanquam ab uno fonte nomē acceperint. Sed cum de maximo ex bonis corporis, quod ſanitatem nuncupamus, à nobis diſputatum ſit, ad reliqua eiuſdem generis bona tranſeundū eſt. quantum igitur pulchritudine preſtent, intelliges, ſi eorū naturalem formā non modo nihil ab Athletica iuuari, ſed etiam eorū plures, quibus ante ſatis apta eſſet membrorū compago, à Gymnaſtis exceptos, ſaginatosq;, & in molē carnis ac ſanguinis auctos, in diuerſam formæ rationē traductos uideas. eorūq; nonnullis, & ijs maxime, qui pācratio, aut cæſtu decertant, faciem ex omni parte deformem, uiſuq; horribilem, cernas: ſed cum membrum aliquod planè abruptum eſt, aut intortum, aut effoſſi oculi, tunc, opinor, tunc inquam maxime pulchritudo, quæ fructus Athletici ſtudij eſt, perſpicua euidensq; efficitur. Hæc igitur, dum ſe in ſuo ſtudio retinent, ſibi ad pulchritudinem parant. Cum uero ab eo dimiſſi ſunt, tum & reliqua corporis ſenſoria pereunt, & membrū quodq;, ut ante dictum eſt, diſtortum uarijs modis corpus informe reddit. Sed in cęteris fortaſſe, de quibus modo diſſeruimus, Athletæ cedent: quod uero reliquum eſt corporis bonum, quod uires appellamus, id ſibi uendicantes inſtabunt, (hoc enim eſt quod mihi uidere uideor) idemq; cæteris omnibus præualete profitebuntur. ſed ô Dij immortales, quænam ſunt eæ uires, quas iſti ſibi uendicant? aut ad quod

A uitæ munus utiles? an ad agros colendos? ſed ó ꝗ bene & fodere, & metere, et quicquid aliud, quod ad agriculturam attinet, agere poſſunt. ſed fortaſſe ad belli munera obeunda? rurſus igitur Euripidem accerſe, ut eos ſuis uerſibus celebret.

An cum hoſte pugnabunt, dum manibus
Diſcos habent? uere enim
Nullus. hæc fatua ſunt, ſi ferro conferas.

Sed forte cōtra frigus æſtumq; ualidi ſunt, Herculis illius æmuli, ut una & per hyemem, & per æſtatem pelle operti uitam traducant? ut ſine calceatu incedant? ut ſub dio dormiant? aut humi cubent? quin potius ad hæc omnia imbecilliores nuper natis infantibus cernuntur. Quid igitur reliquum eſt, in quo hi ſuas uires oſtentent? aut quid B eſt, ex quo ſuperbi incedant? certe non eo, ꝙ uel ſutores, uel ędificatores, uel fabros materiarios in palæſtra ſubſternere, aut in ſtadio poſſunt: ſed eo fortaſſe ꝙ, dum ſe in puluere uerſant, dies abſumitur. at eadē gloria & perdices & coturnices efferri licebit, quandoquidē & ipſæ totum diem cœno ſe proluentes conſumunt. ſed per Iouem Milo ille Crotoniata immolatum taurum humeris ſuſceptum olim per ſtadium geſtauit. ó incredibilem amentiā, quando ne id quidem intelligūt, ꝙ eiuſdem uictimæ corpus paulo ante cum adhuc uiueret anima ſua geſtauit, idq; longe facilius quàm Milo, ut illa currere etiam ſub onere poſſet, quanquam præ Milonis anima nullius erat dignitatis. ſed & genus mortis, quam ille obijt, ꝗ amens C eſſet, declarauit. Nam cum olim in iuuenē quendam ligna interiectis cuneis ſcindentē incidiſſet, eumq; irridēs à munere ſuo abduxiſſet, ipſe ſolis iniectis manib. ligni partes utrinq; apprehendēs, auſus eſt eas in diuerſa diuellere: ſed in primo conatu totis exhauſtis uiribus, ligni quidem partes utrinq; uſque eò diſtraxit, ut dimiſſi cunei deciderent, operi uero perficiendo non ſuffecit, ſed diutius renixus, tandem uictus eſt: nec tamē manibus eripiendis conſuluit, quæ à ligni partibus in ſe recurrentibus ſic attritę ſunt, ut poſt Miloni miſerā mortem inferrent? quàm magnū igitur fructum cœpit ex mortuo geſtato tauro, quominus in mali quicquam incurreret? ꝗ bene res Græcorū publicas dum cum Barbaro bella gererēt, hic Mi- D lonis in tauro labor, non Themiſtoclis ſeruauit ſapientia? qui ut recte primū oraculi ſententiā aſſecutus eſt, ſic talem deinde ſe imperatorem præſtitit, qualem tanti imperij ratio poſtulabat: Sapiētis enim conſiliū unum multorū manus ſuperat, Inſcitia uero cū ſemper per ſe mala ſit, iuncta armis peior eſt. Ex ijs igitur, quę dicta ſunt, iam ſatis patere arbitror, nullā uitæ partē reperiri, quæ ullam ab Athletica utilitatē capiat. Athletas uero nec ipſos ullam ſibi è ſuis actis dignitatē parere inde opinor cognoſcetis, ſi uobis eam nartē fabulā, quam non inelegans quidam Gręcis uerſibus expreſſit, quos dicam ſic ut res poſſit intelligi.

Si Iouis ſententia cunctis animantibus
Communis eſſet uiuendi ratio

Sic, ut olympijs dicatus præco
Non ſolum homines ad certamen uocaret,
Sed & cæteris mandaret animalibus
Vt in ſtadium uenirent idem: nullus
Opinor, homo ferret coronam, ſed in
Dolicho (quaſi longo curriculo dicas)
Superior alijs gaudebit equus:
In ſtadio lepus ſibi primas aſſumet:
In diaula (quaſi in ambitum curriculo
Deflexo dixeris) uictoriam feret
Caprea. ita relinquetur excluſus
Homo ab omni pedum uictoria.
O celeres uos, qui exercetis Athleticam.
Sed nec poſt Herculem quiſquam leone
Aut elephanto fortior uidebitur.
Taurum arbitror cæſtu coronandum.
Aſinus inquit, ſi calcibus contendat,
Ante alios ibit corona ſuperbus.
Quare in hiſtoria, qua multa reconduntur,
Scribetur aſinus pancratio uiciſſe
Homines, cum prima & uigeſima
Olympiade uiſus eſt rudiſſe uictor.

Eleganter admodum fabula hac declarantur
uires corporis Athletici nihil ad humana munera
pertinere: quibus ſi nil cæteris Athletæ præſtant
animalibus, quod aliud reliquũ erit in genere bo-
norum, quod iſti ſibi uendicent: nam nec, ſi quis
bonum corporis uoluptatem ſtatuat, eius Athle-
tis pars ulla tributa eſt, ſiue Athleticã exerceant,
ſiue ab eadem ceſſarint: quandiu enim ſeſe exer-
cent, tandiu in laboribus & miſerijs cernũtur, nec
idcirco tantum quòd crebris fatigationibus rum-
puntur, ſed etiam quòd ui ſe cibis explent. cum
uero exercitatione depoſita ſe in quietem recepe-
runt, tunc pluribus amiſſis membris trunco cor-
pore conſpiciũtur. Sed eò fortaſſe ſe laudib. ex-
tollunt, quòd in congerendis opibus cæteros om
nes ſuperãt; quin potius eos omnes uidere eſt alie
A no ære obſtrictos, non modo dum ſuo utũtur ſtu-
dio, ſed etiam dum ab eo dimiſsi quieſcunt: ut eo-
rum neminem reperiri liceat diuitis familiæ œco-
nomo quamuis ignobili locupletiorem. Sed nec
hoc ipſum omnino ab eo genere ſtudij diteſcere,
quod non artem ſed exercitium appellamus, di-
gnum eſſe putandum eſt: uerum eam artem tene-
re, quæ nuſquam artificem deſerat, ſed ei ſemper
aſsiſtens, etiamſi in naufragium incidat, cum eo
enatet. qua arte carere uidemus, & qui res locuple
tum procurant, & qui publicani nuncupantur,
quiq; mercaturam exercent, quanquam hi maxi-
me diuitias ab exercitijs parãt. at ijdem uero ſi for
te pecuniam amiſerint, exercitationes unà perdãt
neceſſe eſt. quandoquidem hę forte aliqua egent,
qua ſe ſuſtineant, quæ quandiu abeſt, tandiu reno
B uari amiſſum exercitium nequit. nec uero qui eos
fœneret, reperiunt quẽquam, niſi pignorib. aut
hypothecis oppoſitis. Quocirca ſi quis ueſtrũ ſta-
bilem certumq; quæſtum ſibi faciendum optat,
eam artem tractandam ſuſcipiat, quæ niſi artifi-
cis morte finiatur. Cum artium igitur duo prima
genera ſint, alię nobiles, quę in munere animi po-
ſitę ſunt, quas liberales uocãt, aliæ ignobiles, quæ
labore corporis tractanẽ, quas mœchanicas appel
lant: ſatius exiſtimare debetis, ſi uos primo genere
electo, aliquã ex liberalib. diſcatis: alię enim deſe-
rere artificem in ſenectute ſolẽt. in primo genere
ſunt Medicina, Rhetorica, Muſica, Geometria,
Arithmetica, Cõputãdi ſciẽtia, Aſtronomia, Grã
C matica, Legumq; peritia: quib. adde, ſi placet, Pla
ſticen, & Picturã: nã & ſi utraq; opificis manu tra
ctatur, neutra tamẽ uirib. iuuenilis corporis eget.
Itaq; ex hoc artiũ genere aliqua uobis ò adoleſcẽ-
tes eligenda exercẽdaq; eſt (niſi forte cui ingeniũ
planè hebes ſit) in primiſq; Medẽdi ſciẽtia, quæ iu
dicio meo in eo genere præſtantiſsima eſt, quod
deinceps indicabimus.

CL. GALENI SI QVIS OPTIMVS MEDICVS EST, EVNDEM ESSE PHILOSOPHVM:

LVDOVICO BELLISARIO MEDICO MVTINENSI INTERPRETE.

VT Athletæ quamplurimi ſunt, qui uictoriam ferre ex olympijs optant, nullam tamen operam ut id conſequantur impendũt: ſic multis medicis euenire uidemus; qui cum Hippocratem laudent, & in arte medendi cæteris anteponant; ipſi tamen omne aliud potius agunt, quàm ut ei, quem prædicant, ſimiles efficiãtur. Ille enim non minimum eſſe, quod in medicinam aſtronomia conferat, admonet; & geometria ſcilicet, quæ aſtronomiam præcedat neceſſe eſt: medici uero, qui multi ſunt, ab harum utriuſque ſtudio uſq; eò ipſi abhorrent, ut alios etiam id conantes coarguant. Ille idem naturam corporis, quam totius medicinæ ordinis principium ſtatuit, optime cognoſcendam eſſe præcipit: at ijdem iſti in ea re ita ſtudium ponunt, ut non modo nullius ex partibus corporis ſubſtantiam, aut formationem, aut magnitudinem, aut nexum, aut quæ eſt cum propinquis communicatio, ſed ne poſituram quidem nouerint. Idemq; quòd per genera, ſpecieſq; ignota ſit morborum diuiſio, idcirco medicis à curandi ſcopis errare cõtingat, animaduertit Hippocrates

Hippocrates, cum nos ad rationalem contempla-
tionem (Græci logicam uocant) adhortatur: no-
ſtræ uero ætatis medici ita ab eius ſtudio auerſi
ſunt, ut eos etiam, qui in ea re operam conſumãt,
quaſi inutilia tentantes reprehendant. Sic & ille
idem Hippocrates ad præcognitionem morbo-
rum, & qui præteriere, & qui præſentes, & qui fu
turi ægro corpori ſint, multam nobis parari opor-
tere prouidẽtiam admonuit: at ijdem medici huic
etiam artis parti uſque adeo operam nauant, ut ſi
quis curſum ſanguinis è naribus, aut ſudorẽ præ-
dixerit, eum & magum, & admirabilia contraq;
opinionem omnium loquẽtem exclament: ut ij-
dem iſti multo etiã minus, ſi quid aliud prędictum
ſit, ſuſtineant: multo minus formam rationis ui-
ctus ad morbi futurum conſiſtendi uigorem con-
ſtituant: quanquam eiuſmodi rationem ciborum
habendam cenſet Hippocrates. Quid igitur reli-
quum eſt, in quo uirum æmulantur? ſiquidẽ non
in dicendi grauitate, cuius laudem ille aſſecutus
eſt: hi uero ita ſunt ab ea uirtute remoti, ut eorum
multos uidere liceat bis uerbo in uno peccantes,
quod ne intelligi quidem facile poteſt. Quibus de
rebus quærendam cauſam putaui, ob quam iſti,
quanquam omnes uirum admirantur, à lectione
tamen eiuſdem ſcriptoris ſeſe auertant: uel ſi quis
eius ſcripta legit, non tamen ea intelligit, quæ ab
authore dicuntur: uel etiam ſi intelligat, non ta-
men ad eam intelligentiam exercitationem adiun
git, ut diſciplinam confirmet, atque ad habitũ per-
ducat, compertum habens, nos eam laudem, quæ
in quocunque rerum genere ſumma eſt, uolunta-
te ſimul, & potentia conſequi: ut quiſquis earum
altera careat, eum à fine, quem expectat, fruſtrari
neceſſe ſit. etenim ne ab Athletarum exemplo di-
ſcedam, aut quia carent innata corporis habilita-
te, aut quia ſine exercitatiõe id langueſcere ſinũt:
iccirco quod optant, id conſequi non poſſe uide-
mus. at illis ijſdem Athletis ſi corporis habitus di
gnus uictoria ſit, ſi exercitatio reprehenſione ca-
reat, quid eſt, quod eos impedire poſſit, ne coronã
è certamine ferant? num igitur utriuſque rei ino-
pes noſtri temporis medici ſunt, ut neque faculta
tem, neque uoluntatem ſatis dignam in artis ſtu-
dium conferant? an cum alteram habeant, altera
carent? nũc igitur naſci neminem, qui artis capax
tam humanæ ſit, alienum à ratione mihi uidetur,
cum mũdus idem ſit, qui olim fuit, tempora eun-
dem ordinem ſeruent, ſol circuitus ſuos nulla ex
parte mutatos percurrat, denique quæq; ſtella ſi-
ue fixa ſiue errãs eandẽ omnino ſtatus rationẽ re
tineat. Verũ rationabile eſt, tũ propter malã uictus
rationẽ, qua tẽporib. his utunt homines, tũ pro-
pter diuitias uirtuti prępoſitas, uel qualis Phidias
inter plaſtas, uel qualis inter pictores Apelles, uel
qualis inter medicos Hipp. talem hac ætate effici
neminem. quãquam nobis, quibus poſt antiquos
illos naſci contigit, & ab ijſdem artes plurimum
prouectas accipere; non paulo plus commodi ad
artes ipſas datum eſt. Facillimũ ergo erat, nos ea,

A quæ ut inueniret diu elaborauit Hippocrates, bre
ui tempore edoctos, quod uitę ſupererat, id in ijs,
quæ arti deerant, inueniẽdis conſumere. At quiſ-
quis plus diuitijs, quàm uirtuti tribuit, artemq;
non de hominibus benemerendi, ſed quęſtus gra
tia petit, eum non licet artis finem expetere. quem
ſi expetimus, ante diteſcẽt alij, ꝗ̃ nos ad id quod
habemus animo, perueniamus. non enim ſimul
poſſumus & pecuniam congerere, & arti tam ma
gnæ operam dare: ſed qui alteram uehemẽtius ap-
petat, alteram contemnat neceſſe eſt. Quid igitur?
an noſtris ſeculis quenquã memorare poſſumus,
qui tantum habere cupiat, quantum ſatis ſit ad u-
ſum uitæ neceſſarium? an reperiri liceat, qui non
uerbis tantum effingere, ſed etiam proprijs uitæ
B exemplis docere poſſit, diuitias, quę quidem ſunt
ſecundum naturam, non ultra quàm fames, ſitis,
frigus abſit, progredi? ſed ſi quis tamen eiuſmodi
eſt, is & Artaxerſis, & Perdicæ poteſtatem con-
temnet: nec unquam in conſpectum alterius ibit:
alteri uero ſic ægrotanti, ut Hippocratis artẽ deſi
deret, medebitur quidem, non tamẽ ſemper cum
eo eſſe uolet: ſed Cranonem, & Thaſum, aliaq; op
pida multa proficiſcetur, ut pauperibus his locis
ægrotantibus curationes adhibeat: Cois homini-
bus ciuibusq; ſuis Polybum alioſq; diſcipulos re
linquet: ipſe Græciam peragrans omnem perqui
ret. nam cum ſcribere aliquid de natura locorum
oporteat, eam ut quemadmodum ratione didi-
cit, ſic experimentis comprobet, eum urbes intue
C ri proprijs oculis neceſſe eſt: nunc eam, quę uerſa
ad meridiem eſt, nunc quæ ad ſeptentrionem, nũc
quæ ad ſolis ortum, nunc quæ ad occaſum: cerne-
re etiam quæ humili loco, quæ'ue excelſo poſita
ſit: eam contemplari, quæ aquis obnoxia, ſiue lit-
toribus maris ſuperfluant, ſiue de fontibus ſcatu-
riant, ſiue de cœlo decidant, ſiue ex ſtagnis, flu-
uijs'ue redundent, alluatur: uiſere eam etiam, quæ
ad magnum flumen, quę'ue ad ſtagnum, quæ ad
mare, aut ad montes ſita eſt: quęrere ſi qua gens
aquis uehementer frigidis, ſi qua calidis utatur, &
ſi qua nitroſis, aluminoſis'ue, aut ſi quæ aliæ eius
generis ſunt: ad ſummã, ne agam de ſingulis, cę-
tera omnia conſiderare oportet, quę nos & ipſe
Hippocrates edocuit. Quas ob cauſas ſi quis ta-
D lis futurus eſt, eum non modo aſpernari diuitias,
ſed etiam ſummo labore, atq; induſtria uti neceſ-
ſe eſt. at non licet induſtrium eſſe quenquam, qui
ſe aut uino obruat, aut cibis expleat, aut ueneri
dedat: deniq; qui pudẽdis, uentriq; indulgeat. Ex
quo efficitur, ut ſi quis uerus medicus eſt, idem
ſit, ut ueritatis, ſic etiam moderationis amicus. il-
ludq; intelligitur, eundem eſſe methodi rationalis
ſtudioſum, ut morborũ quot genera ſint, ſpeciesq;
cognoſcat, utq; in ſingulis illis quo pacto ſumẽda
ſit indicatio remediorũ intelligat. atq; hac eadem
methodo ipſam corporis naturã docemur: & quę
ex primis conſtat elementis, quę tota inter ſe tem-
perata ſunt: & quæ ex ſecundis compoſita eſt, quę
& ſenſibilia ſunt, & (ut eo nomine utar) ſimilaria
appellantur

appellantur: & quæ tandem ex partibus organicis A expletur. quinetiam & quæ utilitas ex omni harũ partium genere, & quæ actio animalibus eſt ex illa eadẽ methodo cognoſcimus: quandoquidẽ & eas oportet non inexploratas negligere, ſed demõſtratiõe perceptas habere. Quid igitur? an aliquid iam reſtat, cur medicus non philoſophus ſit? is inquam medicus, qui arti operam Hippocrate dignam impendat. ſi enim ut corporis naturam cognoſcat, & morborũ differentias, & præſidiorũ indicationes, eũ rationalem contemplationẽ exercere oportet. ut autẽ in harum rerum ſtudio, induſtriam ponat, retineatq́; diuitias contemnere & temperantia uti neceſſe eſt: hic iam omnes philoſophiæ partes habebit, & quæ ad differendi rationem, quam logicam: & quæ ad rerum naturam, quam phyſicã: & B quæ ad mores, quam ethicam Græci dicũt, attinet. Nec uero timendũ eſt, ne, qui pecuniã cõtemnat, & modeſtiã ſeruet, is turpe quicquã, aut uitioſum cõmittat: quicquid enim homines iniuſte audent, id aut auaritia impellente, aut uolupeate præſtringente cõmittunt. ſic & reliquas uirtutes eundẽ habere neceſſe eſt: quandoquidem omnes inter ſe cõnexæ ſunt: nec poteſt qui unam habet, nõ cæteras omnes ſtatim habere, tanquam ex uno fune reuinctas. Si igitur ſi ut & artẽ primũ intelligãt, & eandem deinde exerceãt, philoſophia medicis neceſſaria eſt, haud in dubiũ relinquit, quin ſi quis medicus eſt, idem omnino ſit & philoſophus. nõ enim illud demonſtrationẽ deſiderare arbitror, ut ſi quis arte probe utatur, ei opus philoſophia ſit, cur non deſint, quos tam cupidos ſæpe uideamus, ut uenefici, non medici ſint: artemq; in contrariũ ſcopo eiuſdem abuſum detorqueãt. Num igitur iam de nominibus certabis? nugisq; cõtendes? ut temperatum, continentẽ, diuitias infra ſe ducẽtem, iuſtũ debere eſſe medicũ dicas, non tamẽ philoſophum? eundemq; corporũ naturas cognoſcere, inſtrumẽtorum actiones, partiũ utilitates, morborum differentias, nõ tamen operam diſciplinæ rationali dediſſe? an rebus conceſsis, te contendere de ſolis nominibus pudebit? at ſerò quidem, ſatius tamen ut iam reſipiſcas: nee ut graculus, aut coruus de uocibus contẽdas: ſed in inquirenda rerũ ueritate operam cõſumas. nõ enim habes, cur ſutorẽ bonũ aut textorẽ ſine diſciplina, & exercitatione, quenquã effici poſſe neges: iuſtum uero aliquem, aut temperantem, aut demonſtrationis peritum, aut rerum natura ſcientem repente apparere dicas: quanquã neq; doctoris eruditione, neq; ſui ipſius exercitatione ſit uſus. Itaq; ſi hoc impudentiæ eſt, illud hominis non de rebus, ſed de nominibus altercantis, certe nos primum ſtudium debemus in philoſophia conſumere, ſi ueri Hippocratis æmuli eſſe uolumus. quod ſi fecerimus, nihil impediet quominus eo meliores efficiamur, nedũ ſimiles: ſi cognitis ijs, quæ ab illo bene dicta ſunt, cætera, quæ arti deſunt, ipſi inueniamus.

CL. GALENI DE SOPHISMATIS IN VERBO CONTINGENTIBVS.

HORATIO LIMANO INTERPRETE.

A RISTOTELES philoſophus cum librum De ſophiſticis elenchis, quaſi redargutionibus dixeris, cõſcriberet, nobis ſophiſmata quot modis in dictiõe cõtingant aperit: modosq; ipſos ſex eſſe ad hunc modũ ponit. primum in æquiuocatione, in ambiguitate alterũ, tertium in accẽtu, quartum in compoſitiõe, quintum in diuiſione, in dictionis figura ſextum. Sophiſma in æquiuocatione uocat, ubi ancipitem oratio ſenſum ratione nominis cõtinet, ut uenatus ſum canem. plura enim hęc oratio ſignificat uitio uocis eius canẽ: Sophiſma uero in ambiguitate appellat, cũ oratio ipſa ex ſe tota duplicem ſenſum ſignificat, ut, nunc liceret capere me, in qua oratione nihil anceps eſt ratione nominum, ſed oratio ipſa ut oratio eſt, ſenſum in agendo & patiendo confundit. Vitiũ uero ex accentu dicit, cum culpa accentus qui nomẽ in diuerſas ſignificationes trahat, dubia oratio efficit, ut orus, hoc eſt mons, aut terminus ſtabat. ipſum enim duplex propter duplicẽ accẽtum eſt, in principio propoſitũ aut ſublatũ. Sophiſma uero in cõpoſitione & diuiſione, cũ ipſæ ſignificationis differentiam faciũt, ut, Quinquaginta uirûm centũ ipſe reliquit Achilles. differentia enim eſt, uerbo uirûm aut cõpoſito cũ quinquaginta, aut à quinquaginta D diuiſo. Secũdum uero dictionis figurã, cum aliud dictio uere ſignificat, aliud uero propter ſpeciem et figuram ſignificare uidetur. ut uerbum audio: nam paſsionis eſt, cũ actionis eſſe uideaĩ, propter prolationem, id eſt figurã ſimilem ijs, quæ uerborũ actionis ſunt, ut curro, intelligo. trahet enim ad utrãq; partem ſophiſticus homo: ad paſsionem, quoniam ita eſt: ad actionem, quia ita uidetur. His uero ſex enumeratis modis, deinceps oſtẽdit nullum eſſe ab eo prætermiſſum. neque poſſe aliquod in uerbo ſophiſma, extra modos propoſitos cadere. Verba uero quibus id oſtendit, hæc ſunt: Huius rei fides eſt, & ea, quæ per inductionem fit, & ſyllogiſmus, ſi alius aliquis ſumatur, & quòd tot modis, nominibus ijſdem, & orationibus non

eandem

eandem rem ſignificamus. ſi enim ſingula in uer-
bo ſophiſmata percurras, ſumaſq;, nec ullum horū
appareat extra prædictos modos cadere, perſpicuū
iam ita eſt, nullum prætermiſſum eſſe modū. quod
uero ſequitur omnino obſcurum eſt, quid uelit: cū
dicit, & ſyllogiſmus, ſi alius aliquis ſumať, & quod
tot modis, nominibus ijſdem, & orationibus non
eandem rem ſignificamus. ſiquidem nec quonam
modo alium aliquē ſumamus ſyllogiſmum, dictum
eſt. id uero, & quòd tot modis, nominibus ijſdem,
& orationibus non eandem rem ſignificamus, ſyl
logiſmi concluſioni magis ſimile eſt, q̃ ſyllogiſmo.
conſueta uero eſt hæc huic philoſopho dicēdi bre-
uitas, et ueluti per ſigna expromere multa: quia ad
hos, qui iam audiuerant, ſcriberētur. Qui igitur eū
expoſuerunt, alij hæc in diligentiam ferre, quod de
cebat, ne tentarūt quidem: alij non cõſecuti ſunt.
nos uero tentemus nō Ariſtotelis cauſa, neque ut
orationi eius opem feramus, ſed cauſa noſtra. Phi-
ſophi enim eſt, non ſolum ſumptis propoſitionib.
ratiocinari, ut multorum mos eſt: ſed etiam conclu
ſione poſita propoſitiones ipſas conſtruere. Quo-
niam uero monſtrare propoſitum eſt, tot modis in
uerbo ſophiſmata fieri, quæ penes ipſum duplex
ſunt, quot modis Ariſtoteles dixit, patet duo hæc
à nobis demonſtranda eſſe: alterum omnia in uer-
bo ſophiſmata penes ipſum duplex eſſe, alterū tot
eſſe numero penes ipſum duplex, perſpicuumq; il
lud omnibus eſt, omnia in uerbo ſophiſmata, ex ui
tio huius cõtingere neceſſe eſſe. hoc enim tanquā
principium ſequentes ſophiſtæ capiunt imperitio-
res in ea re homines, neq; uitii conſcios. Si uero re
cte uolumus quot in uerbo ſophiſmata contingūt,
accipere, quot uitia ſunt ſumendum eſt: quod co-
gnoueris, ſi uirtutem ſumas unicam eſſe, aut plu-
res. error enim à uirtute eſſe uitiū uidetur. qua re-
cte cognita, ſtatim hoc quoq; cognoſcitur. quoniā
uero, ut alibi demonſtratum eſt, ipſum bonum uir
tusq; in eo eſt, ad quod nata aut facta res eſt, ut ho-
minis in uiuendo, gladii in ſcindendo: idcirco ad
quod nata aut facta eſt dictio, ſumendum eſt: mani
feſtum uero eſt, ad unum hoc, ut ſignificet. patet i-
gitur in hoc & bonum & uitium eſſe. patet quoq;
ſolam è uirtutibus hanc in dictione eſſe per ſe: reli-
quas uero per accidens, extrinſecuſq; eſſe, nec rei
ipſius, ut congruitas & apta literatio. hę enim & ſi
quibuſdā ſe bona oſtēdant, non tamen ſe ſecundū
rem habent, ſed perinde ac ſi enſis manubrio ebur
neo ſit, aut fucatus oculus: hęc etenim his extrin-
ſeca ſunt, quę uero ſunt per ſe, ea in ſcindēdo, & in
cernendo ſunt. Si igitur uniuſcuiuſq; rei uirtus in
eo eſt, ad quod nata res, aut facta eſt: hinc uirtutum
numeri inuentio patet, quod ipſæ ſint. ſi enim ad
multa res genita ſit, plures illæ ſunt: ſi ad unum, u-
na uirtus eſt. apparet ſanè dictio ad unū nata, hoc
eſt ad ſignificādum. Si igitur bonum ipſum in hoc
poſitum eſt: hoc ipſum non ſignificare, aut nō re-
cte ſignificare, uitium erit. nam conſiderandum ui
detur, an quæ nō ſignificat, ea dictio ſtatuenda ſit:
non enim tibicen is eſt, qui tibia non aptus eſt ullo

A modo canere, nec malus igitur tibicen eſt. ſic nec
dictio eſt, quæ non eſt ad ſignificandum apta: qua-
re nec uitium dictionis erit nō ſignificatio. hoc ue-
ro protinus ſignū eſt, ſolam eam, quę nunc à nobis
dicta eſt, uirtutē eſſe dictiõis per ſe. in quo enim u-
naquęq; res eſſe habet, in hoc ipſa uirtus eſt. Dictio
habet in ſignificando eſſe, eoq; corrupto, neq; di-
ctio eſt. igitur in hoc ipſo uirtus eſt. quare hæc unà
cum ſignificatione deperditur: reliquæ uero, pro-
pterea quòd non ſecundum rem ipſam ſunt, non
impediuntur circa hanc eſſe, quæ non ſignificat,
ut congruitas, & apta literatio. Has ob res quæ lin-
guæ barbaræ ſunt, earum alteram meliorem altera
dicimus, ut perſicam æthiopica, quanquam nihil
nobis ſignificātem. cauſa uero eſt, quia potius uox
B eſt quàm dictio. ſed & ſi uitium uideatur non ſi-
gnificatio, cum propter ſimilitudinem nominis de
cipiamur, patet non propter hoc uitium ſophiſma
contingere. Quis enim eſt, qui cõſentiat, aut quis
eſt, qui proponat dictionem ſignificatione priua-
tam, & ignotam? Reſtat igitur ut propterea cōtin
gat ſophiſma, quia nō recta ſignificatio ſit: hæc ue
ro talis eſt, quia duplex. in hoc enim ſolo dictio ha-
bet quidem, quod ſignificet, uerum non recte. Ca
nis enim nomen aliquid ſignificat, non tamen hoc
aliquid, neq; diffinitum quidquam, quod erat re-
cte ſignificare. Illud uero recte à Platone dicitur,
quęcunq; proprio uitio corrupta ſunt, horum om-
nium dictionem corrumpi: ducit enim in ignora-
tionem quodammodo, ſed non ſimpliciter, ut ea fa
C ciunt, quæ nihil ſignificāt: ignoratio uero prius di-
cta eſt perfecta eſſe dictionis corruptio. quaprop-
ter ſolum uitiū eſt ipſum duplex, niſi quis ea quo-
que uitia putet, defectum, longitudinem, ſuperflui
tatem dicendi. Latere autem hunc arbitror dece-
ptum, & ignarum, nullum horum eſſe ſimpliciter
dictionis malum, niſi ignorationem, aut duplicita-
tem efficiat. ſi uero ſolum hoc dictionis uitium eſt,
& recte ſupra dictum eſt, omnia quæ in uerbo ſo-
phiſmata ſunt, ex eius uitio fieri: propter ipſum du
plex erunt omnia, quæ in uerbo ſophiſmata con-
tingunt. Poſt uero demonſtrandum eſt, propter
quid tot modis ipſum duplex accidat, quod Ariſto
teles ſcribit: id uero ſi uere inueniri debet, ſumen-
dum prius eſt, ex orationib. orationē eſſe. etenim
D & ipſæ propoſitiones orationes ſunt: harum alicui,
aut aliquibus quęrimus ipſum duplex. Oratio ſanè
erit, quod in præſenti dicere ſat eſt, nominum cõ-
poſitio (uoco uero nomina, & ſi uerba ſint, ſignifi-
centq; utcunq; aliquid, propterea quòd ſic notius
uocabulum eſt) neceſſe eſt ipſum duplex aut in ali
quo horum nominum eſſe, aut in oratione ipſa: nō
enim habemus quomodo tertium aliquid conſti-
tuatur: neque ſi utraque in re nomine orationeq;
duplicitas ipſa coniungatur, idq; aut actu, aut po-
tentia, aut apparentia: præter hæc enim nihil eſt
quod eſſe aut dici quiſpiam inueniat, ut alibi de-
monſtratum eſt. Omnia uero hæc comprehenden
tes modi prædicti habent. Ipſum enim actu duplex
modus habet, & qui ſecundum æquiuocationem

eſt, & qui ſecundum ambiguitatem: ſed in nomi-
ne duplicitatem is habet, qui ſecundum æquiuo-
cationem eſt: in oratione, qui ſecundum ambigui-
tatem. actu uero eſſe dicuntur, quoniã re uera res
duas ſignificant, Potentia uero cum accentu du-
plices fiunt, compoſitioneq́; & diuiſione. hi enim
non plura ſignificant, ſed prorſus unum. propter-
ea uero quòd ad utrunq; uerti licet, duplices dicũ-
tur. quare hos potentia dicimus. tale enim eſt hoc
ipſum potentia eſſe. id ipſum uero rurſus (ut ſu-
pra quoque diuiſum eſt) uel in nominibus, uel in
oratione eſt: in nominibus accentus duplicita-
tem efficit: trahit enim ad utramq; partem nomen
accentus, ut in oratione hac-oros, hoc eſt mõs uel
terminus ſtabat-accentus aſpiratus facit, in princi
pio cum aut ponitur, aut abeſt. in oratione uero
B compoſitio & diuiſio duplicitatẽ facit: in cõpoſi-
tis quoq; nominibus eandẽ facere poteſt, quia ora
tioni ſimilia ſunt. ut in nomine Neapolis & calo-
cagathos, id eſt probus, mutaret ea quis diſſoluẽs:
non in nomen (hoc enim ſolus accentus facit) ſed
in orationem: ſicut rurſus & ipſam orationem in
nomen componeret: ut in propoſito nomine eſt.
uidebitur autem nihilo minus abſurdum fortaſſis
id, quòd propter accentum compoſitionemq́; &
diuiſionem ſophiſmata contingere dicamus: ſiqui
dem hæc propter ipſum duplex (ut ſupra dictum
eſt) contingunt. accentus uero & quę eius generis
ſunt, ipſum duplex ijs quæ duplicia ſunt, eripiũt:
etenim ut hęc alterum ſignificent, efficiunt. ſed ta
C men nihilo minus uere dicuntur propter hæc ſo-
phiſmata contingere. quia enim oratio per eadem
hæc ipſum duplex accipit: alterum in principio
ſophiſtæ ſumunt: alterum concludunt, orationem
per ea ipſa mutantes; (prorſus enim non aliter ſo-
phiſma cõtingeret): ratiocinantes uero tanquam
idem accipientes. quale eſt, unum quid rationale
nomen eſt: proprium hominis eſt ipſum rationa-
le: igitur unum proprium hominis eſt. præterea ſi
oros, hoc eſt terminus, hic ſtabat is, qui agros ſe-
parat; oros autem, hoc eſt mons, hic nõ ſtabat. ſed
neminem lateret id, ꝙ ſic adulterinum eſt. uerum
ubiq; etiam ad minimum ut apta oratio ſit, ſophi-
ſtæ ſtudent. nam & in ijs quæ actu duplicia ſunt,
hi illud idem faciunt, ut aliud ſumentes, aliud con
D cludentes ratiocinentur. ſed ibi obſcurius, quoniã
quicquid ſignificet ſermo, ipſi ſibi conſentiat: hic
uero manifeſte. quare ijſdem nominibus & oratio
nibus Ariſtoteles dixit. etenim ij ſophiſtę ſunt, qui
ſpeciem uiolant. cũ iam habeamus id ipſum quod
actu dicitur, item'que quod potentia: quod reli-
quum eſt, ad apparentiam attinet, quæ ſecundum
figurã dictionis eſt, ut eſt ſupra dictum. oſtenditur
enim ipſum nomen, ſimiliterq́; oratio, non aliud
duplex adeo habere, nec in ſingulis quę prædicta
ſunt, adeo quis exempla ex Eudemo, ex alijs'ue
caperet. cum igitur iam collectos modos omnes
habeamus, quibus duplex ipſum fieri poſsit: ha-
bemus omnia in dictione contingentia ſophiſma-
ta. hæc enim penes ipſum duplex ſunt. ſequitur

A uero id, quòd tot modis nominibus ipſis & ora-
tionibus, non eandem rem ſignificamus: nam aut
actu, aut potentia, aut apparentia id facimus. ma-
nifeſtum uero eſt & ſyllogiſmi modum, modo ha
bita diuiſio ſit, fieri poſſe: utrũuis quis eligat: aut
è directo, aut ad impoſſibile ducẽtem. ſi enim poſ-
ſibile eſt alium haberi modum: is erit neq; in nomi
ne, neq; in oratione, neque actu, neque potentia,
neq; apparentia. præter hæc autem nihil ſermo o-
ſtendit. ſecundum igitur ipſum diffinitum ſit in
hunc modum. ꝙ uero non ex eius diuiſione inue
nimus (non enim ad Ariſtotelis gratiam nunc
ſcribimus, ſed omnia hæc methodo ſcripta ſunt)
perſpicuum eſt. nam aut in nomine aut in oratio-
ne ipſum duplex eſſe oportere aperte ipſe dixit, cũ
B ſcribit, quòd ipſis nominibus & orationibus. ip-
ſum uero actu eſſe, aut potentia, aut apparentia
notum ex ipſo ordine eſt. ſcripta igitur ſeparatim
ſunt in ſingulis generibus quæ eiuſdem ſunt ge-
neris. primaq́;, quæ ad actum attinẽt: ſecunda, quę
ad potentiam. tertio loco, quæ ad apparentiam,
ut decuit. aut cur hæc non fuere confuſa? ſed for-
taſſe ridiculum eſt his fidem aliam afferre conari
quàm eam, quæ à re deducitur. etenim ſi ſic ſe ha-
bent, ut ars, qualis Medicina eſt, artiſq; ſunt: di-
uiſionem ullam fortuitò aut caſu factam non re-
ciperent. ſed de his ſatis hæc in præſenti ſint. Di-
ctum quoq; à Stoicis aliquid eſt de partitionis di-
gnitate, noſſe ſi quis modus extra propoſitos ca-
dat, tentantibus. erit enim inductio fides hæc. Et
C aliam æquum eſt nullam probatorum uirorũ opi-
nionem obiter ponere. ambiguitatis igitur defini-
tio quanquam cum multis noſtris pugnare uide-
tur, in præſentia tamen præteriemus: de his enim
cõſiderare alterius negocij eſt. quæ uero ambigui
tates dicuntur, harum differentiæ ſumendæ ſunt.
Sunt quidem apud grauiores uiros numero octo.
Vna eſt, quam communem ei, quod dictum eſt,
cum diuiſibili nominant. qualis eſt, quæ aulitris,
id eſt tibicina, nominis eſt: atque eius, quod di-
ctum eſt. Altera, quæ in ſimplicibus eſt, ut uirilis:
aut enim tunica, aut homo. Tertia uero ad ipſam
in compoſitis æquiuocationem attinet, ut homo
eſt. ambiguus enim ſermo eſt, utrum ſubſtãtiam,
an caſum eſſe ſignificat. Quarta ex defectu eſt, ut
D tui eſt. deeſt enim quod ad mediũ locum attinet,
ut domini, aut patris. Quinta ex ſuperabundan-
tia, quale eſt ei ut non nauigaret, denegauit. adie-
cta enim ea negatio-non-ambiguam orationem
facit, utrum nauigare negauit, an non nauigare.
Sextam eſſe dicunt eam, quæ haud notum facit
quæ cum qua ſignificatione carens pars ordina-
ta ſit. ut illud eſt, & nunc & non appulit, pars e-
nim ea-non-diſiunctiua eſſe poteſt. Septima eſt,
quæ ignotum reliquit quæ cum qua ſignificatiua
pars conſtructa ſit, quale eſt: Quinquaginta ui-
rum centum ipſe reliquit Achilles. Octaua eſt,
quæ non declarat quid ad quid referatur: quale
eſt, Dio Theo eſt. incertum enim eſt, utrum ad
utriuſque exiſtẽtiam uerbum-eſt-referatur, an ad

id, ut Dio ſit Theo: aut contra. Hi ſunt à grauiori- A
bus uiris numerati modi. quicunq; uero non obi-
ter quæ ſupra dicta ſunt audiuit, manifeſtum eſt
ei, eos omnes in hos cadere modos, qui à nobis nu-
merati ſunt: careréq; methodo & arte perſpicuũ
eſt. neque enim ex ijs quæ dicta ſunt, demonſtra-
tionem quis caperet: ut nullus alius modus ambi-
guus conſtitui poſſit. in connexiſq; æquiuocatio
nem contingere dicere hominis eſt nomen non
audientis. non ineptum uero eſt generalibus dif-
ferentijs ſpeciales enumerare, ut ea quæ ad diui-
ſionem attinet, per partem ſignificatione carentẽ,
& per ſignificantem diuidatur. ſic enim quis ſpe-
ciales differentias plures acciperet. quin etiam ad
hunc modum quis differẽtias ſpeciales dictas plu
res faceret: quia illæ ſecundum id, quod à fortu-
na: hæ uero ſecundum analogiam, aut ſimilitu- B
dinem, aut alium aliquem modum conſtituan-
tur. quin & æquiuocationis eius, quam ipſi in o-
ratione dicunt, plures modi caſibus ſimilibus ap-
poſitis fiunt: quale illud eſt, futurum eſt Socra-
tem uincere. cæteri uero modi minores ſunt. Id ue-
ro dubitatione dignum eſt, quo modo quę ad ap-
parentiam attinent, duplicia ſunt: magis'que quo
modo quæ ad accentum. qui enim ſecũdum com
poſitionem duplex ponunt, quo modo non ſe-
cundum accentum? ut illa per continuationem to-
tius & per ſilentium ad ipſum duplex trahi po-
teſt, ſic ipſum nomen per accetum. quemadmo-
dum orationis extrinſecũ inane tempus cum ſit,
nec eius pars: eam tamen facere duplicem poteſt,
ſic accentus quoq;: itemq; Sophiſtæ ut eo, ſic hoc
ad contentiones utuntur. & quis ſecum cogitans
quemadmodum ſecundum compoſitionem & di
uiſionem contendunt: ſic ſecundum etiam accen-
tum idem fieri poſſe cognoſcet. Manifeſtum ue-
ro in ſcriptis orationibus eſt, cum nõ adiecta ſunt B
diuidentia puncta. ut enim his egent ad diuiſio-
nem, ſic accentu quoq; non ſemper propter hunc
duplex oratio fieret.

CL. GALENO ASCRIPTVS

LIBER QVOD QVALITATES INCORPOREÆ SINT.

HORATIO LIMANO INTERPRETE.

CVM nihil è rebus meis i-
gnotum tibi uelim, ne ſi
id quidem minimum eſſe
uideatur (hoc ipſum enim
abſcondere aliquid ami-
co, non minimum eſt) ex-
ponere tibi uolo diſputa-
tionem mihi cũ quodam
ea, qua licuit, diligentia ha
bitam. ſermo enim, qui ex improuiſo habetur, di-
ligentia caret: præſertim ſi, cum quibus is habe-
tur, ij ambitioſi contẽtioſiq; ſint. Erat uero de qua-
litatibus ſermo, déque accidentibus omnibus,
quæ Stoicorũ iuniores eſſe corpora dicunt. Ad-
uerſus quos dicere hæc oportet: an non cum quiſ-
piam corpus dicit, ſtatim intelligere nos euenit,
triplici contentam ſpatio ſubſtãtiam renitentem?
ſi ſolum hoc dicat, triplici contentam ſpatio: non D
erit, ut corpus magis intelligamus id quod dici-
tur, quàm uacuum & locum. oportet uero diffi-
nitiones ipſas & deſcriptiones logicaſq; declara-
tiones quorũdam eſſe & earum ſolum rerum de-
claratiuas, quas declarare uolumus, nõ cum alijs
rebus communes: quandoquidem de communi-
bus rationem reddimus. patet uero hoc eſſe com-
mune, quod triplici ſpatio contentum dico, cor-
poris, uacuiq; & loci. id Stoicos fateri neceſſe eſt:
utpote qui uacuum ipſum in tractatu rerum natu-
rę reliquerunt: quamuis id in mundo eſſe negent.
cæteros uero philoſophos intelligere id omnino
neceſſe eſt. quomodo enim uacui naturam nega-
rent, niſi ipſum uniuerſum unum intelligerent? ſi
uero intelligunt, non aliud quicquam intelligere
C dicent (ſi uerum fateri uolunt omnes) corpus.
quemadmodum non ſine tempore patet, neq; id
ſine loco, & hoc ipſo quoq; triplici contento ſpa-
tio, ut in ſeipſum rem triplici contentam ſpatio ſu
ſcipiat. eius rei teſtis eſt ſenſibilium unũquodque
corporum. quod enim uerbi gratia cubitali longi-
tudine corpus eſt, palmumq; latitudine æquat,
altitudine uero digitos quatuor: loco eget qui ip-
ſum capiat, ſibi proportione reſpondente. hoc no
bis ſtatutum ſit, & de ratione corporis omnis ſpe-
culandum. cum talis uero de corpore intelligen-
tia ſit, & ſecundum hanc oratio diffinitiua, patet
quemq; eſſe fateri paratum, niſi litigioſus ſit, non
eandem rationem accipere, neq; intelligentiã, nec
horum ſingula, id eſt ſpaciorum trium æqualem
naturam habere, neque eandem definitionem ac-
cipere, neque totum corpus dicere licet ipſam
corporis longitudinem niſi per cõnexionem, ſed
corporis accidens. ſimilis uero ita latitudine, alti-
tudineq;, & grauitate, & figura, ratio eſt, & in re-
liquis, ut ſummatim dicam, qualitatibus acciden
tibusq;. Sed ſecundum aliquos non ſine corpo-
re hæc eſſe neque intelligi. quòd ſi conſideraue-
rimus horam unam omnia facere, prolongare, &
nihil aliud eſſe dicere, quàm unũ ſolum corpus.
innumeræ enim ſunt ſubſtantiarum naturę ſecun
dum proprietatem, & qualitatum, accidẽtiumq;,
quæ inter ſe differunt, uariaq; ſunt, & contraria. in
his igitur nullum alteri idem dicamus, ubi nobis
ſermo

ſermo de differentia habetur, itemq; accidens cor-
poris figuram dicemus, patet nos corpus corpori
accidere dicturos, quod abſurdum eſt. quod enim
eorũ ſubſtantiam magis, quod ue accidens dice-
mus? ſi unicum habemus intellectum corporis, ut
corporis. qui figuram corpus dicit, aut uacuũ in-
tellectu, nomen de accidente profert. aut æquiuo
ce cum corpore nominat. utrunq; uero abſurdum
eſt. etenim ſignificat aliquid. quamobrem nomen
eſt, & intellectum aliquem indicat à corpore diuer
ſum. & ſi non eſt à figura ſeparabile corpus. ſimi-
lis in reliquis accidentibus ratio eſt, coloribus, ſa-
poribusq;, & quæ ad olfactum attinent, & quæ ad
auditum, hæ uoces ſunt, uerba, ſibili, ſtridores, po
pyſmi, gemitus, crepitus, rhocaſmi, bombi, ſoni,
ſtrepitus. ſi uero quiſpiam dicat, ipſa hæc & quæ
talia ſunt, omnia eſſe quodãmodo percuſſum ae-
rem, huic illud Menandri obijcere fas eſt. Hæc ó
nequã perdidit id, q non ſine corpore tale aliquid
intelligitur. quod ego quoq; cõfiteor, nego tamen
rem habentem unam & eandem habitæ rei exiſti
mandum eſſe. neq; enim Cleanthes tuberculum
erat, cum hoc ei contigiſſet in morbo. neq; Chry-
ſippus itemq; Epicurus urinæ ſubſtillum, poſtq;
contigit his ex hoc morbo uitam lędere. neque igi
tur aeris percuſſio, aer eſt: ſed & natura differt, &
intellectu, & diffinitione quid ſit horum utrunq;
declarante. Quòd uero diuerſæ ſint inter ſe, & à
corpore figuræ, petam in præſenti teſtes ad hunc
ſermonem. Aliam geometræ circulo cæteriſq; fi-
guris definitionem reddunt, aliã corpori, quarum
rerum diuerſæ rationes ſunt, ſignificationesq;, lon
geq; magis animi conceptus. hæc omnia quomo-
do unum eſſe quis ſapienter dicet? uel ſi quæ cor-
pori accidunt, corpora dicemus, quorum alicui
accidere dicemus, utrum hæc ex ijs ſunt, quæ ab
omnibus corpora nominari ſolent, cum omnibus
his cõmunicatione, aut ſingillatim cum ſingulis
corporibus. utrunq; enim abſurdum eſt, ſiue hæc
corpoream ſubſtantiam habeant, ſiue dicãtur cor
pori accidere. ſi igitur corpora accidentia ſunt, o-
mnia entia corpora nominaremus: nõ autem alia
accidentia, alia corpora. ſi uero non corpora, ſed
aliqua alia, non igitur ipſum accidens corpus eſt.
uel ſi cum omnia hæc corpora ſint, his ipſis quod
uere ab omnibus corpus uocari conſueuit, accide
ret. id uero ſimiliter dixeris, & audiueris, ſi indiui-
ſibile manere omnibus his accidere dicatur, non
in æquales numeros diuiſis. hoc enim nec aliquid
temporis ſine dubitatione mãſit, ne minimũ qui-
dem. contra quidam exiſtentibus rebus accidere
dicunt. q ſi quis hoc ut abſurdum fugiens, æqua-
li numero dicat uocatis accidentibus (quæ & ipſa
corpora uocat) ſubſtantiam accidere, neſcit ſe re-
rum naturam conceptumq; immutare, ſi corpora
accidentia dicat, corpusq; accidentibus accidere,
accidensq; corporibus corpus faciat. quare & iu-
re dubitare quempiam dico, & dicere oportere,
ſiue æquali numero accidentibus diuiſum ſit id,
quod dici corpus ſolet, ſingulis horum proprium

A quoddam accidit, alia corporis pars, alij acciden-
tis parti accidet. aut ſi accidentia corpora ſunt: om
ne uero corpus in infinitum diuiditur, ſingula hõ
rum infinitorum corporum omnibus alijs acci-
dentibus, cum hæc quoq; corporata ſint, accidẽt.
Conſidera quàm multa abſurda eueniunt, corpus
corpori accidet, idemq; cum unum putetur, infini
tis; ſimulq; & totum & non totum. totũ quidem,
ſi uniuerſa figura, rotunditasq; mali quãta eſt, om
nibus alijs, quæ malo accidunt, accidat. non to-
tum uero, ſi ex infinitis membris ſingula non ea-
dem ei ſunt, ex quo diſſecta ſunt. uel ſi corpus ma-
li corpus eſt, & figura, colorq;, & odor, & guſta-
tum ſpectãs ſapor, & unumquodq; horum in infi
nitum ſcinditur per ſe, an nõ ex infinitis malis cõ-
B poſitum erit? quorum unumquodq; & rotũdum
erit non aliter quàm totum malum, ſiquidem eiuſ-
dem particeps eſt figuræ, luteumq;, dulceq; uerbi
cauſa aut auſterum, taleq; ad olfactum eſt, & rur-
ſus ſingulæ infinitæ partes malum erunt, ſi omnia
hæc habẽt. ex infinitis igitur corporibus magisq;
malis compoſitum erit quod oculis malum elu-
cet. quæ res multis modis ridicula eſt. uerum ſanè
& partium unaquæq; rotunditatem non habens,
non erit amplius malum, ſed pars mali, cum figu-
ra enim rotũda erat malum. ſi uero unum malum
ſolum eſt; ex unica corporea ſubſtantia, multis ue
ro diuerſis accidentibus conſtabit. an non mani-
feſtum eſt, nullum corpus eſſe? utrum horum ſin-
gulum proprium locum obtinet: an omnia eun-
C dem? ſi proprium, patet neq; proprietatem quali-
tatemq; inter ſe habere mutuo communicatã, ne-
que malum eſſe in rotundum formatum, neq; pal
lore coloratum, neque ad guſtum ſe certo modo,
aut ad olfactum habere. ſi uero ſimul omnia ſunt,
& unum locum occupant, proprietatum confu-
ſio eſt, ut in compoſitis miſtisq; è pluribus & di-
uerſis generibus medicamẽtis, in quibus proprie-
tas qualitasq; uniuſcuiuſq; miſtæ materię ſyncera
non ſeruatur, ſed unum quoddam undiq; fit. non
igitur ſyncera eſt ſingulorum cognitio generum,
huius rotundæ mali figuræ, coloris huius, & ſin-
gulorum accidentium cæterorum: itemq; magis
niſi appoſitæ inter ſe tangant hæ partes, ſed per to
tas totæ miſtæ ſint, propria uniuſcuiuſque quali-
D tas perit. ſed neque miſtionem licet hanc proprie
dicere. quomodo enim per ſe proprietates aliquę
unitæ non ſunt, atque detentæ? hæc miſta dicen-
da ſunt. Ipſum uero infinitum intenditur oratio-
nis, ſi & longitudo corporis corpus eſt, ſi latitu-
do, & profunditas. ſimul enim infinitæ inquam
erunt corporum infinitudines in breui loco ad
ſenſum circumſcripto. itemq; multorum horum
magisq; infinitorum corporum multitudo. an igi
tur ſempiternam, quomodoq; ſubſtantiã primam
qualitate carentem amplius dicẽt? ex qua & mun
dum ipſum, & unamquanq; ſpeciem particula-
rem factam eſſe dicunt. aut è tempore quodam fa
cta ſunt: & omnia in idem conuenerunt, ut ex
cooperatione ſyncrimata, hoc eſt res compoſitæ

fiant. uerum hoc quoque maxime abſurdum eſſe A dicimus, idemq; multis modis. primum, quòd nõ unius eſſe materiæ corpora uidentur. multæ autem infinitæq; differentiæ communis ſubſtantiæ ſunt, alia quidem figurarum ſpecie infinitarũ: alia uero coloris, huiusq; numeri ſecundum ſpeciem: alia ſaporis guſtatum ſpectantis, cuius rurſus interminata differentia eſt. alia uero eius eſt, qui ad olfactum attinet, cum hic quoq; uarietatem pluri mam habeat. infinitæ igitur erunt in ipſis infinitudines & differentiæ qualitatum corporatarũ. una autem erat, quæ facta eſt, quam ſuper incertas ſcilicet partiri oportet. quanquam opem hanc quandam habeant, ut corporeæ fiant. anteuertunt ſanè corpus ſubſtantiæq; quædam eſſe factæ. ſingulaq; corporum, horum infinitorum in infinitum ſi B ſecentur: quomodo infinitudines infinitæ concurrent, & quando? ipſum enim infinitum pertranſiri nõ poteſt, & lumen corpus eſt & albedo, colorq;. omne uero corpus quotum eſt & quantum, & coaugeſcentem naturam in ſe habere uidemus, incaleſcensq; à ſole aqua cumulatior maiorq; fit, ut maiori loco egeat. quomodo uero in anguſtum locũ nec milij uerbi gratia corpus excedentem figuratio reliquorum que accidentium ſingula conueniunt? ſimulq; ſpirare & ab æterno, neque mutari deberent in uniuerſum neque corrumpi. ipſum enim æternum immutabile eſt, quales ſunt Deorum naturæ. ſi uero hoc uerum eſt, quomodo aliquam transformabimus uerbigratia C ceram? quidq; fiet, ſi cum in quadrangulo ſit, rotundam eam efficiamus? an ſubſtãtiæ figura quadrangularis erat? ſi enim ſubſtãtiæ ceræ ante erat, nunc rotunditas eſt, unde hæc uenit? & qua cauſa inducta tum eſt? ſi per corpus, abſurdum id eſt. corpus enim per corpus ire, cogitationem fugit. ſi quis renitentiam inſtituat, id propriũ corporis eſt, ut de hoc præcedens ſermo docet. ſi per uacuum, abſurdum nihilominus eſt. quoniam nihil eſſe in mundo Stoici uacuum dicunt, corpusq; rotunditatem eſſe, reliquaq; accidentia, & figuram. quę & ipſa rurſus ex altera corporata figura fore ut ſit patet, & illa ex altera, & hoc in infinitum. & ſi ex rotundis, quæ in infinitum ſecantur, figuris aggregatum hoc uiſui noſtro rotundum factum conſtat, fabulam conſidera, quantaq; figmentum hoc D infinita ſequuntur. ſi non ex rotundis, quomodo ex his aliquid rotundum fit? ridiculum quoque eſt, ſi dicas in figuras rotundas figuram rotũdam diuidi: eo contra id teſte adhibito, quòd quadrangulum in quadrangula non diuiditur. quid uero in transfiguratione ceræ dicent? utrum inter ſe cedunt unà cum intellectu diuerſorum corporum figurationes? & quomodo non ridiculum, tanquam animatas & rationales ſubſtantias exire cedereq; inter ſe ceu è conſtituto: magisq; infinitum etiam fit quod dicitur, ſi porrigimus unà cum cogitatione digitos & contrahimus. ſi enim non accidens eſt pugnus neque porrectio, ſed incorporea, infinitas ſimul figuratas figurationes abſcedere accedereq; dicere oportet. quòd ſi duas ſolas eſſe dicas, nec numero æquales ſecundum porrectiones & contractiones, adhuc uarie infinitum eſt, quod dicitur, adhucq; magis infinitum, niſi contractionis porrectionisq; figurationes accedant, ſed altera in manu, altera defluit. Oportebat enim momento temporis ordinem diſſolui, inter ſe latenter ab hoc cedentibus corporibus. ad hoc uero dicent, ſi quidem communitatis cauſa ſunt effectitia corpora, quonam pacto acetum fiat? quomodo uero incoctionem parat? quomodo abit? unde ueniunt effectitia qualitatis aceti corpora? ſi uero una res cum uino erat, quomodo tunc uinum erat, & non acetum? ſignum quædam ex utroque tertia qualitas eſt: quæ neque uinum neque acetum eſt, ſiue per miſtionem temperatura eſt, ſiue per appoſitionem. ad ea, quę abſurda dixi, nihilominus etiam dicere oportet ſubſtantiam eſſe è multis uarijsq; & differentibus atque contrarijs infinitisq;, aut ſolis non infinitis numero collationibus compoſitam, itemq; in infinitas rurſus collationes diuiſam, unam hanc quandam quæ cernitur, uerbi gratia, mali naturam: quam Stoici primã materiã primamq; ſubſtantiã uocãt, è qua aiunt & mundũ, & eorũ quę ipſo continentur unũquodq; factum, ſemper uti qualitates corpus erant, quomodo non erat hæc quoque qualitas? ſiquidem qualitatem habebat, ſi alias qualitates non habebat ſcilicet, omnino ineſſet pondus, quæ corporis eſſe dicunt. quomodo ſimplicem etiam primam ſubſtantiam dicunt, nõ autem compoſitam? Si uero terminatam eſſe dicunt, terminisq; utentem, patet huic figuram eſſe. abſurdum enim eſt proprijs circumſcriptum terminis corpus nõ ſecundum figuram omnino eſſe. & ſi non mente conciperetur hoc ipſum ſecundum ſuppoſitionem. quare ſi nouerunt hic omnia, hæc uero ſunt (ut dicũt hi) corpora, neque qualitate expers ſcilicet, neque ſimplex erat. multorum uero & diuerſorum corporum conuentus erat atque collectio. ſic uero nihil non miſtum erat ſecundum ipſos. ſin autem nihil horum habebat, primum quidem animo incomprehenſibile, & præter nomen nihil eſt. ſi enim tale eſſe non oportet, nihil eſt. ſi quale, non autem dimenſiones tres habere & figuras, omnino huic accidens proprium cogitationemq; fugiens, neque graue hoc eſſe, neque leue. non minus abſurdum ſi quiſpiam dicat hoc habere ſimul utrunque, & ſecundum eadem, non ad diuerſa comparatum. neque illa ſubſtantiã habente eorum. quę ab ipſa (ut inquiunt) facta ſunt, cum ſingula quatuor qualitatem prima habeant. rationabilius enim eſt, ſi qualitate expers erat, quę ex ea fiunt finguntq;, illam habere. ſi uero nec illa hanc haberent, neq; unum ſecundum ſuppoſitionem ſunt, ætherius uero ignis ille eſſet, à quo & elementa & mundum facta eſſe dicunt, quomodo hæc ſeſe habent genita effectaq; & ficta, non magis auri qualitatem figulus ijs, quæ è luto fingit, circumponet. medicus igitur author unus de mul

tis

tis medicamentis æquam qualitatem omnib. ha-
bentibus diuerſum qualitate medicamentū per
miſtionem efficit. Iouem autem negāt miſcere pri
mæ ſubſtantiæ figurationem, lōgitudinem'ue, aut
aliud aliquod accidens. ſi uero miſcet, cum entia
quoque ipſa ſint, hęc propria eſſe patet. quomodo
etiam dicūt ſolam primam materiā æternam eſſe
qualitate expertem, nō uero reliquas qualitates,
omniaq; accidētia? neq; enim effectorē eſſe ueluti
manualem artificē Iouem dicunt, ſed totum per
materiam totam illabentem rerum omniū creato-
rem factum. diuiniq; ignis quātitatem & ſingula
quę quātitati accidūt, longitudinē latitudinemq;
& profunditatē, itemq; eius rationabilitatē, & bea
titudinem, ſi ſubſtātias eſſe dicēt, & corporeas eas
ſatebuntur, è corporibus Iouem cōſtare patet, nec
ſimplex eſſe ſed compoſitū. ſi uero ſine ſubſtantia
naturas ipſas in accidētibus dicent, ſuperat quod
à nobis dicitur, non corporatam ſubſtantiam acci
dentibus eſſe, neq; qualitatibus. ſi uero transfor-
mans ſe ipſe Iuppiter æquali cum ijs numero quę
dixi accidentibus, mutationes infinitarum quali-
tatum habet, peior fabulis agitato Proteo eſt. hic
enim in paucas naturas tranſponebat transforma
batq;, eaſq; non indecoras.

Barbati in primis formam capit ille leonis.
Poſtq; draco pardusq; fuit, ſus deinde fit ingens.
Humida factus aqua eſt, atq; arbor frondib. alta.

Ille autem quin turpe fiat nō eſt. per uirum qui-
dem imprudentem, imprudens ſcilicet eſt. per ſen
tentiā autem de turpi, turpia efficiens. per anima-
lia irrationabilia, in ferinam naturā uerſus. per la-
pides & ligna, expers animę factus. per fœda tra-
ctantē, abominabilis natura, itemq; inutilis. ſi ipſe
uero utpote materiā transformare figurareq; & fa
cere quærit, quomodo poteſt hęc ipſa facere non
magis quàm fictor ſtatuam auream è plumbo fa-
cere poteſt? illaq; amare contentioſis uiris nō ab-
ſurdum eſt. etenim ſi motus accedūt corporibus,
rurſusq; recedunt, corpora eſſe dicunt. Iam ut di-
camus hora eſt, moueri nos pręcedentibus corpo
ribus, rurſusq; ab ipſis quieſcere. deinde affectus
accedunt, rurſusq; recedunt. dicuntq; hæc corpo-
ra eſſe. quomodo non ridiculum eſt, pruritum di-
cere corpus, nec ſolum quod ſcabit, ſed etiā quod
ſcabitur? ſed quoniam ſine corpore & agente &
patiēte nullus affectus fit, eo capti ſunt, ut & affe
ctus ipſos corpora uocent. uerum ſi per modum
nominandi per relationem ſic nominarent, neque
ego in illos inueherer. noui enim ſic quoque ui-
tem dici albam per relationem ad albos ab ipſa fa
ctos racemos, & mala tempora propter calamita-
tes quę in his accidunt. & noctem auxilij exper-
tem, in qua auxilium non aſſequimur. ſi uero pri-
mum principaliterq; uocent, errant. rem enim fi-
guratam corpus dicimus, affectamq;, & motam,
non autem figuram affectumq;, & motum. neque
pugnum eſſe corpus, ſed manus quodammodo
figuratas. itemq; facient aduerſus eos, qui dicunt
neque fieri corpora, ſed ſola incorporea. quid ad

A Ariſtotelem? qui & ipſe generalem rerum diuiſiō
nem faciens, alias eſſe ſubſtantias dicit, alias acci-
dentia. quid ipſi quoq; ſibi uolentes dicūt ſubſtan
tias & accidentia? ſi & hęc corpora dicunt, quæ
neq; ut partes corporis corpora nominantur, ue-
luti manus digitusq;, neq; ueluti in trutina mina,
ſi quidē figuram hominis corpus dicunt, iam tem
pus eſt ut animalitas corpus dicatur, generabileq;
& corruptibile, rationabilitasq; atque prudentia,
Athenienſemq; eſſe. atque in philoſophia uerſari,
& Sophroniſci filium eſſe, ſimumq; & caluum,
& prominens habere abdomen, cęterisq; acciden
tibus paria numero ſi corpora dicas, ultra Bria-
reum Typhonemq; ipſum, multiplicē magis ma-
giſq; corporatum eſſe animal dices. ſiq; animali-
B tas corpus eſt, quomodo cunctis animalibus acci
dit? quomodo ipſum eſſe? quomodo in loco eſſe?
ac ſi quemadmodum proprium locum occupat
tranſparens corpus omnis oculus, ſic & acciden-
tia ſingula, id abſurdum eſt. ſic enim horum ādmi
ſtio nulla aliqua ipſorum natura efficietur, diffici-
leq; eſt, ut dixi, ſi omnia locum unum occupare di
cas. cōfuſa enim dum miſcentur in uaſe, alteritatē
non ſeruaret, neque ſuam unumquodq; naturam,
ut in miſtis medicamentis fieri dixi. utrū inquam
totum animalitatis corpus tam multorum acci-
dentium ſingulis accidit, an prout numero pari di
uiditur? utrūq; enim abſurdū eſſe pręcedentia uer
ba demōſtrarunt. quid autem inquā egent corpo-
re ſingula eorū, ſi ipſa eſſe corpora dicūt? inde ue-
C ro accidens nullum eſſe corpus diſceres. oculis e-
nim occluſis corpus quidem tactu ſpatio tēporis
deprehendimus, colorem uero aut ſaporē nō unà
deprehendimus, neq; figuram, corpus tangētes.
oportebat autem ſingula hæc à materia nō tactus
comprehenſione deprehendi, neq; enim ratione
mali (uerbi gratia) rotunditas ſpeculāda eſt. ſimi-
lis de ſapore ratio eſt. ac ſi unūquodq; accidēs cor-
pus eſt, quid ſibi uolentes inquiūt, ſolum corpus
in infinitū diuidi: nō autem figurā, dulcedinemq;
(uerbi gratia) & quę reliqua ſunt? nō cōnexionis
modo dico, neq; relationis ad id, quod corpus uo
cari ſolet, ſed recti modo. cur uero ſolius, ut dixi,
corporis hāc eſſe definitionem dicūt: triplici cum
renitentia ſpatio contentum, nō autem colorem,
D ſuccumq;, & ſaporem, cæteraq; accidentia ſingu-
la ſic definiunt? ſi corpus omnia hæc eſſe dicunt.
& ſi enim ſpecie differunt, communiter tamē om
nia eſſe corpora dicunt. quemadmodum igitur
cum hominem definio, cum equum, & bouem,
generabile animal & mortale dicam, quę commu
nia ſunt, proprietatem uero ſingulorum addam:
ſic quoque accidētia ſingula definientes, ſubſtan
tiam corporatam dicant triplici contentam ſpa-
tio cum renitentia. Hæc à Stoicis chare Pindare
ſolui dignum puta, non alios ſecum unà trahere,
ut ijſdem erroribus implicitos, ſed accuſationes
demolientes. non enim eſt falſarum opinionum
contradictio aut communicatio ad
amicos, ſed ſolutio.

CL. GALENI DE LIBRIS PROPRIIS LIBER.

A IOANNE FICHARDO FRANCOFORDIANO LATINITATE DONATVS.

Q VOD mihi de cõſcribendo librorum à me editorũ cõmentariolo conſiliũ optime Baſſe dederas, re ipſa nuper ꝙ commodũ eſſet comperi. Nam cũ forte in Sãdalario (ubi multa ſunt Romana bibliopolia) eſſemus, diſceptãtes aliquos de libello quodã tum uẽdito, meus'ne eſſet ille, an B alterius cuiuſdam, ipſi uidimus: erat enim inſcriptus, Galenus medicus. Emẽte igitur, tanꝗ meũ, aliquo, cõmotus noua eius inſcriptione uir quidã literatus, cupiebat libelli argumentũ cognoſcere. Priores autẽ duos uerſus cum percurriſſet, abiecit ſtatim: hoc ſolũ addens, hãc dictionem nõ eſſe Galeni. Et falsò librũ illũ inſcriptũ fuiſſe. Is uero qui tũ hæc dicebat, primas illas diſciplinas, quib. Græcorũ pueri ab initio apud grãmaticos & rhetoras inſtituebãtur, probe doctus erat. Verũ plerique noſtro hoc ſeculo, qui medicinã aut philoſophiam ambiũt, antequã recte legere etiã poſſunt, eos doctores frequentãt, qui maxima illa pulcherrimaq; C rerum humanarũ theoremata, quæ docet philoſophia & medicina, profitentur. Et hæc quidem negligentia iam multis retro annis, me dum adoleſcẽte, inceperat; uerum eò nondum euaſerat tum temporis, neq; tantum, quantũ nunc, inualuerat. Hanc igitur ob rẽ, & quoniã libros meos multi multifariã læſerunt, tanquã ipſorum proprios alij in alijs gentib. legentes, quædã tum demẽdo, tum addẽdo, tum immutãdo, cõſultũ mihi uiſum eſt, eã prius cauſam, quã propter illi hactenus corrupti ſunt: & deinceps qui mei reuera ſint libri, & quę cuiuſq; materia, exponere. Primũ igitur quæ cauſa ſit, ꝙ mea pro ſuis nõnulli agnoſcãt, ipſe iã ante optime Baſſe noſti. Illa etenim cũ non edẽdi gratia, uerũ propter amicos aut diſcipulos, eorũ D quę à me audierãt aliquod cõmentariolum efflagitãtes, ſcripta eſſent, abſq; titulis data ſunt. Qui uero poſt illorũ obitũ ea habuerũt, cũ ipſis placerẽt, ut ſua legerũt. Alij, quib. noſtra ab ijs q habebãt, cõmunicata eſſent, in patriã profecti moratiq;, titulos alius aliter fecerũt. poſtea omnibus tẽporis ſpatio deprehẽſis multi eorũ qui ea iterũ habuere, meũ illis nomẽ inſcripſerũt: & quoniã inueniebãt eũ ijs quæ etiã apud alios extabãt, exemplarib. diſcordare, ad me, quò ipſe emendarem, miſerunt. Cum igitur ea nõ ad editionem publicam, uerum eorum, à quibus rogabar, & captũ, & uſum à me ſcripta eſſent, par eſt in alijs productam, in alijs uero contractam interpretationem fuiſſe, ipſam præceptorum doctrinam aut perfectam eſſe aut mutilatam.

Quapropter manifeſtũ eſt, in his quæ prædictis ſcripta ſunt, neque abſolutam, neque exactam doctrinam contineri: quandoquidẽ illi quibus ea deſtinabantur, neque rogabant, neque poterant exacte omnia percipere, antequã habitum in neceſſarijs eſſent adepti. Eorum igitur qui ante me fuerunt quidam huiuſmodi libros ſubfigurationes inſcripſerunt: quemadmodum alij Subformulas, alij Introductoria, alij Compendia, alij deniq; Enarrationes inſcripſerunt. Ego uero cum eos diſcipulis tantum darem, nihil iſtorum inſcripſeram. Quãobrem cum ad plures deinceps compluresq; perueniſſent, alius alium his titulum indidit. Eos igitur libros qui corrigẽdi gratia mihi tranſmiſſi à quibuſdam fuerant, uiſum eſt Introducendis inſcribere. Quare de ijs prius dicere inſtituam.

De ijs commentarijs qui Romæ mihi prima profectione ſcripti ſunt.

Ego igitur omnium eorum commentariorum, quos quidẽ uel iuuenibus hæc primũ ſtudia ingredientibus dicaueram, uel amicis quibuſdam eos exigentibus, dederã, nullũ prorſus apud me exemplar retinuerã. Poſtea uero cum ſecũdo Romã ueniſſem, iſtis ad me, ut dixi, emẽdandi cauſa miſſis, eos forte recuperaui: titulumq; his, Introducẽdis, impoſui. Inſcripſi igitur librũ, De ſectis ad eos qui introducũtur: qui quidẽ ijs, quotquot ad huius artis medicæ cognitionem contendunt, primus eſt omnium perlegendus. Illo etenim, eę, quæ ſecundum genera ſunt ſectarum inter ſe differentiæ traduntur. Secundum genera dixi, ꝙ ſunt priuatæ etiam ſuæ ipſis differẽtiæ, in quibus deinceps iam introducti plenius inſtituuntur. Trium uero Sectarum nomina nemo nũc ferè ignorat: unã uidelicet Dogmaticã, ſiue Logicam: alteram autẽ Empiricam: tertiam Methodicã nominari. Quæ igitur propria cuiuſq; ſint, quæq; earum inter ſe differentia, libro à me iſto tractatum eſt. Similiter autem & liber De oſsibus, liberq; De pulſibus, Introducendis à me eſt dicatus. Amico præterea cuidam Platonico, ſub hanc profectionem libellos Iſagogicos duos: alterum De arteriarum & uenarum, alterũ De neruorum diſſectione dedimus. Et alij cuidam Inſtitutionis Empiricæ ſubfigurationẽ. Quorum ego quidem nullum apud me ſeruaueram: ſed poſteaquam Romam redijſſem, ab ijs qui forte habebant, accepi. Ex alijs tamen quibuſdam, quæ amicis tunc ſcripſeram, nonnulla apud me exemplaria remãſerunt, quòd diligẽter aliquãdo illa abſoluere ſtatuiſſem. Quo ex numero ſunt, De cauſis reſpirationis, libri duo. Et libri De uoce, quatuor: dedicati conſulari cuidam uiro

uiro Boetho nomine, Ariſtotelicã philoſophiam ſectanti. Eidem quoq; libros De Anatomia Hippocratis: & deinde etiam illos De Anatomia Eraſiſtrati nuncupauimus: quos propter Martialem (cuius in Anatomicis duo libri etiam nunc apud pleroſq; extant, qui eo tẽpore magnopere probati erant) ambitioſius aliquãto ſcripſeramus. Erat autem uir ille ſanè inuidus, contentioſusq; in primis: quanquã annos iam ultra ſeptuaginta natus eſſet. Quare cum audiuiſſet ea quæ anatomica propoſita materia dixerã docueramq; publice, ab ijs omnibus qui ea aſſecuti eſſent, ſummis laudibus extolli: coepit homo meorum amicorum quendam interrogare, cuiuſnam ipſe ſectæ eſſem. Audiens uero ſeruos me iſtos, quicũq; uel Hippocraticos, uel Praxagoreos, uel ex alio quocunq; tandem uiro ſe nominarẽt, appellare ſolitum: eligere autem ex ſingulis quę pręſtantiſsima eſſent conſueuiſſe, quærebat deinceps, quem igitur ueterum potiſsimum commendarem.

Hic deſunt quædam.

Eraſiſtratum uero & in his, & in alijs artis Medicæ locis, uirum admirãdum iudicabat. Propter eum igitur ardentius aliquanto ſex illos De Hippocratis, & alios De Eraſiſtrati Anatomia tres libros, conſcripſi. Cum porrò etiam perorarem aliquando in ueterum Medicorum libros publice: propoſuiſſemq; mihi librum Eraſiſtrati De eductiõe ſanguinis: graphio tum, ut moris eſt, in eam quæſtionem incumbente, citanteq; eam eius libri partem, qua phlebotomiam reijcit, uehementius adhuc in illum dixi: quo magis ureretur Martialis, Eraſiſtrateus eſſe uolẽs. Ea autem oratio mea cum ſatis tum placuiſſet, rogauit amicus me quidam (& is Martiali infenſus) ut quæ dicta erant, ei quem ipſe miſſurus ad me eſſet, notulis ad celeritatem ſcribere exercitatum, recitarem: ut ſi quãdo ex Vrbe domũ proficiſcereť, obijcere ea Martiali in morborũ inſpectionibus poſſet. Poſt hæc uero, cum ipſe Romam ab Imperatoribus aduocatus, ſecũdo ueniſſem, ille neſcio quo pacto mortuus erat. Libellus autem, iuxta ambitionem temporis illis, quo publice dicebam ſcriptus, (etenim iuuenis eram cum hæc facerem, annum agens trigeſimumquartum) apud quamplures erat. Ex eo tamen tẽpore & docere publice, & monſtrare deſij: cum ægrorum curatio felicius quàm optaſſem ſuccederet. Cum enim tot ęmulos uiderem, qui, ſi quis medicus alius laudaretur, inuiderent, moxq; illum Logiatron exclamarẽt: ut inuidam iſtorum linguam declinarẽ, deinceps nec apud eos quos curabam, plus quàm erat neceſſe profabar: nec in congreſſu, uelut antea, docebam, aut quicq; oſtentabam: ipſis de cætero factis, qualem in hac diſciplina facultatem conſecutus eſſem, declaraturus. Tribus uero pręterea annis Romę cum eſſem uerſatus, ingruente magna peſte, confeſtim urbe excedens in patriam properaui.

Deſunt hic pauca.

In eo autem tempore libros, De Hippocratis

A Platoniſq; placitis ſex, adhortãte Boetho, ſcripſi. Et de uſu præterea partium, unum, qui prior eſt. Quibus Boethus acceptis, & ipſe ex urbe profectus eſt: uerum prior me, Syriam Paleſtinã tum prouinciam obiturus, in qua poſtea & mortuus eſt. Verum longo poſt tempore opus utrunq; multis ſubinde negocijs intercurrentibus, poſt reditum meum in patriam quæ mox commemorabo, abſolui.

Libri quidam à me conſcripti, poſteaq; mihi ad patriam è Roma proficiſcenti, ab amicis traditi.

Profectus itaq; ſum è Roma in patriam, cõpleto iã mihi ſeptimo & triceſimo ętatis anno. Tres aũt libelli à me ſcripti, anteq; Smyrnam ex Pergamo, Pelopis medici, & Albini Platonici gratia B proficiſcerer, à quibuſdam mihi redditi ſunt. Erat uero unus, De matricis diſſectiõe: perparuus quidem ille. Alter De cognoſcendis oculorum morbis; & is paruus. Tertius autem iuſtæ magnitudinis, De experientia medica. Quorum primus deſtinatus erat obſtetrici cuidam. Secundus adoleſcenti oculos curanti. Poſtremus aũt ex ea diſputatiõe, quam Pelops cum Philippo Empirico habuerat: illo quidem aſſerente, medicinam per ſolam experientiã conſiſtere non poſſe: hoc autem contendente poſſe, deſumptus erat. Eorum igitur ultro citroq; habitas oratiões cum in ordinẽ redegiſſem, mei tantũ exercitandi gratia conſcripſerã: uerum neſcio quomodo & ille, ignorante plane C me, ad alios deuenerit. Pręterea tres etiam alios libellos, interim dum Smyrnæ agerẽ, cõpoſui: De pulmonis uidelicet & thoracis motu: condiſcipulo his, qui ſecundũ illos anatomicam facere quandã demõſtrationẽ, paulo poſt in patriã abiturus, cupiebat, gratificaturus. Demortuo itaq; interim adoleſcẽte, libelli apud quoſdam, ſed qui meos tamen ſuſpicarentur eos eſſe, fuerunt: & deprehenſus quidam eſt qui procemium his quoddã præfixerit, deinde tanquã proprios legeret. In prędictorum aũt libellorum Tertio, mea quoq; nonnulla quæ ipſe adinuenerã, ad finem adſcripſi: nam quę tribus iſtis tractauerã, pręceptoris mei Pelopis (apud quem Smyrnæ uerſans, eos conſcribebam) dogmata erant.

D Deſunt paucula.

Poſt eam igitur è Roma profectionem cum tandem in patiiam perueniſſem, iſtic conſidens, cum amicis uerſabar. Verum breui poſt tempore, ex Aquileia mihi literæ ab Imperaroribus miſſæ perferuntur: quibus illi me reuocabant, ſtatuerant enim ex hybernis expeditionem contra Germanos facere. Hac igitur ego neceſſitate compulſus, redibam: ſperans tamen interea poſſe excuſationem me aliquam nanciſci. Alterum nanq; qui ſenior erat, uirum modeſtũ, æquum, facilem, & humanum eſſe perceperã. Is aũt primo quidem Verus uocabatur: ſed poſtquam Antoninus (ille qui proxime poſt Adrianum imperauit) ſucceſſorem ſibi eum in principatu cõſtituiſſet, ſocium

hic ſibi, antea Lucium dictum, aſciuit, & eum quidem Verum, ſe autem Antoninũ transnominauit. Cęterum ipſe Aquileiã cum perueniſſem, peſtis, quantum antea nunquam, graſſari cœpit. Vnde Imperatores ſtatim Romam, cum paucis militibus fugere coacti: nos uero cum multis longo uix tempore euaſimus: abſumptis pleriſque, non tam ob peſtis uehementiam, quàm quòd media hyeme malum id ſæuiret. In itinere autem è uiuis cum exceſſiſſet Lucius, Romam deportatus ab Antonino, funeratusq; eſt. Et poſt hęc ſuſceptam aduerſus Germanos militiam urgens, omnibus modis me ſecum abducere laborabat. Perſuaſus autem ille ut dimitterer, cum ex me audiuiſſet, diuerſa deum patrium Aeſculapium (cuius me eſſe medicum nouiſſem, ex quo is mortali me apoſtemate laborantem ſeruauerat) iubere: reueritus deum, expectare mè reditum ſuum iuſſit: ſperans breui poſt tempore bellum ſe iſtud confecturum. Et ſic ipſe profectus eſt, relicto filio Commodo, ætate tum admodum puero: omni cura illius ſalutem nutritoribus tuendam mandans: ſicq; forte in aduerſam ualetudinem incideret, ut me ad eius curationem accerſerent. Interea autem temporis, quæ uel à præceptoribus meis didiceram, uel ipſe inueneram, collegi, & in habitum conſtantiorem redegi. ac ſiquid nonnullis quærendis circa eorum inuentionem habebam, conſcripſi: ſtudioſe me ipſum in uarijs tum medicinæ, tum philoſophiæ quęſtionibus exercens: quæ pleraque in magno illo Templi Pacis incendio, cum alijs multis perierunt & conflagrarunt. Cum uero præter omnem ſpem iſti expeditioni diutius immoraretur Antoninus, omne illud tempus ad pulcherrimam mihi exercitationem ceſſit. Vnde & tractatum De uſu partium, ſeptemdecim libris compleui. Et reliqua libris De Hippocratis & Platonis dogmatibus adiunxi. Quædam etiam Anatomicorũ theorematum, quæ olim Boetho dederam, De uſu uidelicet partium librum primum: amplius inquirens, in ſecundo inſuper muſculos, cuiuſque digiti articulos mouentes, à me inuentos expoſui: qui omnes ignorati diu fuerunt, uelut uniuerſis qui ante me extiterunt. Diſtuli autẽ in opere illo, de motibus ſuperciliorũ dicere, ſolum hoc in eo rurſus demonſtrato, falſò eos motus à quibuſdã hactenus eſſe traditos. Quare cũ mihi ipſi primũ, & deinde alijs, qbus hęc cõmonſtrabã, & hos motus, & alia quęcunq; in Anatomijs aut perperam à prioribus aſſerta, aut omnino fuerant omiſſa, inueniſſe me perſuaſiſſem, tunc iam & anatomicas adminiſtratiões perſcripſi. Cum uero libri De uſu partium, priuſquam hi ederẽtur, ad plurimos iam perueniſſent: diligenterq; medicis ferè omnibus, quotquot ueteri medicinæ ſtudebant, tum philoſophis Ariſtotelicis legerentur: poſteaquam & illius talis quidã tractatus extabat: cœperunt mox maleuoli quidam, inuidia ſtimulãte, flagitioſis impleте urbem rumoribus: me eſſe qui, cũ ſtudeam uideri quamplurimum ueteres exuperaſſe, multa

A quæ omnino non appareant, inuexerim, in que Anatomicis meis ſcripſerim. neque enim latere ea omnes poſſe. Ego uero ridebam quidem illos, contemnebámque: cæterum amici rei indignitate commoti, me adhortari, ut in aliquo magno auditório ueritatem meorum in Anatomicis theorematibus ſcriptorum, publice aſſererem. Poſtquam autem perſuaderi me non poſſe æmuli ſenſiſſent, (iam enim eius gloriæ contemptum præ me ferebam) ſpem illi concipiebant ueluti timidum me reprehendendi: qui quanquam eorum nugas non parui facerem, magnanimitatem tamen quandam ſimularem. nec ſcommatum finis erat. Iam uero & quotidie in templũ Pacis, quemadmodum et ante incendium congregari ſolebãt,
B quicunque artibus logicis erant dediti, conueniebant. Tandem igitur ab amicis compulſus, publice multis diebus demonſtrare cœpi, me quidem nuſquam falſa tradidiſſe: prioribus uero multa nõ ſatis comperta fuiſſe. Eorundem porrò hortatu commentarios tum ſcripſi demonſtratorum & dictorum: titulum habentes, De ignoratis Lyco in Anatomijs. Hanc igitur ob cauſam, cum demonſtraturus nihil tradidiſſe me in commentarijs meis Anatomicis falſi, proceſſiſſem: in medium omnium Anatomicorum libros propoſui, liberum unicuiq; pręſentium faciens, quam uellet partem diſſecandam proponere, meq; mox oſtenſurum, quãtum reuera cum priorum ſcriptis mea pugnarent. Propoſito igitur thorace, cum ipſe à
C uetuſtiſſimis facerẽ exordiũ, eorũq; libros in manus ſumerem, rogauerunt me inſignium medicorum quidam, in iſto conſeſſu ſedentes, ne inaniter tempus cõſumerem. Cęterum quoniam quidem Lycus Macedo, Quinti in Anatomicis omnium expertiſſimi, quondam diſcipulus, ea quę ad ſuam uſq; ętatem inuenta fuiſſent, omnia conſcripſiſſet: uolebant ut alijs dimiſſis, illius tantũ ſcripta meis conferrem. Eorum igitur petitioni morem gerẽs, ita in ſingulis, quoquo die propoſitis, feci. Hæc autem omnia propterea neceſſe habui cõmemorare, ut cognoſcant illi, q ſunt aliquãdo libros meos lecturi, qua ętate quoq; ſcripſerim, et quã ob cauſam. Inde enim intelligere poterunt, quę ſint tanq̃ imperfecta ab ijs quæ elaborate abſoluta ſunt, di-
D ſcernenda: & quę in arrogantium confutationem, quæq; rurſus ad inſtitutionem ſunt ſcripta, dignoſcere. Quod porrò in ſequẽtibus etiam, ſicubi res poſtulabit, indicabo. Nunc uero ad libros à me editos qui extant recẽſendos pergam, initio ab Anatomicis ſumpto.

De Anatomicis libris.

Ex hoc primum numero iſte libellus eſt, quem de oſſibus Introducendis ſcripſimus. Poſt eum uero alij libelli, itidem Introducendis inſcripti: ut eſt ille De uenarum & arteriarum ſectione: & alter De neruorum anatomia. Eſt præterea liber alius De muſculorum ſectione, qui quidem exacte compendio tradit omnia quę in Anatomicis adminiſtrationibus De muſculis ſcripta ſunt.

Quòd

Quòd ſiquis perlecto De oſſibus libro, protinus Anatomicas aggredi adminiſtratiões cupiat, poterit quidem illos De uaſorum neruorumq́; diſſectione libros præterire: quemadmodum & eum, qui De muſculis eſt ſcriptus. Sunt enim uniuerſa in adminiſtrationibus ſcripta. In horum autem librorum Primo, De manuum muſculis & ligamentis: Altero, De pedum muſculis & ligamentis: Tertio, De artuum neruis & uaſis: Quarto De muſculis genas & labra mouentibus, & ijs qui ſunt circa inferiorem maxillam: Præterea etiam de his qui caput, collum & ſcapulas mouẽt: Quinto, De muſculis thoracis, epigaſtrij, lumborum, & ſpinalibus: Sexto, De organis nutritiuis, qualia ſunt inteſtina, uenter, hepar, lien, renes, ueſica, & quæ ſunt huiuſmodi alia: Septimo & octauo, De partium ſpiritualium anatomia: illo quidem de ijs partibus quæ cordi, pulmoni, & arterijs, tam mortuorum quàm uiuorum adiacẽt: hoc autem quæ circa uniuerſum pectus ſunt, tractatur. Nono porrò libro, cerebri & ſpinalis medullæ cõtinetur anatome. Decimo oculorum, linguę, ſtomachi, et confinium partium: Vndecimo, eorum quæ ad laryngem ſpectant, & os hyoedes uocatum & quæ ijs continuantur. præterea neruis ad ea peruenientibus: Duodecimo, arteriarũ & uenarum: Tredecimo, neruorum ex cerebro deſcendentium: Quartodecimo, neruorum à medulla ſpinæ deuenientium: Quintodecimo, tandem genitalium partium, anatomia continetur.

Et hæc quidem ſunt, quæ ad Anatomicam theoriam ſunt neceſſaria. Præter autem hæc, alia quoque ſunt utilia quidem & hæc quæ Marinus uiginti Anatomicorũ libris, nos aũt poſtea Epitomate quatuor librorum (quemadmodum & Lyci duobus) complexi ſumus. Subijciam uero hic utriuſque tractationis, ex primo noſtrorum Epitomatum libro ſummam: & prius librorum Marini, quos uir ille in Anatomia reliquit. Eorum igitur ſex priorũ Primo, totius theoriæ præfatio: inde De cute, De pilis: poſtea De unguibus & carnibus, De adipe & pinguedine, continetur. In Secundo, De glandulis pelliculis, ex membrana tunicis, nempe peritonæo, & ſuccingente, & diaphragmate commentatur. In Tertio porrò, De monſtrabilibus ſermone uaſis, uenis, arterijs, earúmque anatomia: & Num naturaliter in arterijs ſanguis contineatur. In Quarto, quæ ſit arteriarum operatio, quis uſus, unde proueniant: & quę alia circa eas quæri ſolent, exequitur. Deinceps autem tractat De ureteribus, & urinarijs meatibus, & uracho [hoc eſt eo, ex quo hæret pendétque fœtus ad umbilicum] & uaſis ſeminarijs. De humorum bilioſorũ uaſis, & meatibus. De glandulis. De eo quod à glandulis eſt uaſe. De gutture. De uaſis mammarum, quibus lac continetur. De ijs quæ fuſa ſunt per corpus uaſiſq́; contenta, & qui humorũ atq; chymorum quibus uaſis contineanẽ. De alimentis. In Quinto, De capitis aliarumq́; partiũ ſuturis. De faciei ſuturis &

A iuncturis, ac omnibus capitis oſſibus. De capitis & faciei cauernulis. De inferiori mandibula, & eius foraminibus, & num habeat iuncturam. De dentibus. De capiti adiacẽte gutturis oſſe, quęq; iuxta ſunt, & locum circa tonſillas occupant. In Sexto ſcribit, De teſticulis, De oſſe ſacro, De uertebro coxarum. De latere. De pectore. De humeris. De ſcapulis, iugulis, brachijs, cubitis, radijs. De oſſibus palmæ, & digitorum. De femore. De chartilaginoſis oſſibus ab utraque genu parte. In ſecundo autem noſtrorum commentariorum quod Anatomicæ Marinæ contemplationis compendium eſt, Septimum, Octauum, Nonum, & Decimum Marini librorum ſumus complexi. Capita uero libri Septimi ſunt. De
B caluæ cum pelliculis alijſque membranis cerebri coniunctione. De totius faciei neruis. De temporum & mandibularum muſculis. Item de ijs quæ ſupra maxillas & labia exiſtunt. Item De cauernarum in quibus dentes infixi ſunt, malarũq; muſculis. Item de interioribus inferioris malæ muſculis. Item De malæ inferioris muſculis ſeorſim. De muſculis naſi * De muſculis iuxta linguam. De lingua eiuſque muſculis. De oculorum muſculis. In Octauo autem Marini libro, hæc capita cõtinentur. De ore. De labris & dentibus. De gingiuis. De columella. De gula. De lingula. De tonſillis. De glandulis. De naſo, naribus, auribus, collo, eiuſq; muſculis. De muſculo ſub latere, qui * De colli natura. In nono
C libro, De muſculis, qui circa ſeptum pectorale, ſpinam, meſopleuria, & partem quæ eſt ſupra umbilicum, ſunt. Pręterea De muſculis brachiorũ, ſcapularum, cubitorum, extremarumq́; manuum tractat. In Decimo uero, De cubitis, pedibuſq́;, & eorum muſculis. De articulis genicularibus. In tertio porrò Epitomatum meorum libro, Vndecimus, Duodecimus, Tredecimus Marini liber includitur. Quæ igitur in Vndecimo ſcribit hæc ſunt: Num feratur ex dorſo humiditas aliqua ad pulmonem. An uentus per aſpirationem & eſum in uentrẽ attrahatur. Deinde De ſtomacho. De gutture. De pulmone & corde. De thymo circa cor. In Duodecimo aũt operis ſui libro, Marinus tractat, De hepate et eius bile. De ſplene, & uen-
D tre, & meſenterio. In Decimo tertio, De primis inteſtinis. De renibus, uretere, ueſica, uracho, itinere urinali. Inde De uirga uirili, pudẽdoq́; maris & fœminæ. De matrice, & ijs quæ in ea geſtantur. De teſticulis, quos didymos appellat: Deniq; de glãduloſis tractat. In Decimoquarto anatomiam omnium quæ ſupra hepar ſunt uenarum aperit. In Quintodecimo uenam quæ à corde ad reliqua defertur: & eas omnes quæ ſubter diaphragma: & quæ in uniuerſum per totum corpus ſunt, arterias indicat. Quarta denique & poſtrema Epitomatum pars reliquos Marini quinque libros, à quindecim uidelicet ad uiginti continet. In Decimoſexto igitur De cerebro quæſtiones, & apparentia, ut an pulſatilis in ipſo motus:

& Num

& Num ſpiritus quē trahimus ad id perueniat, ex A
equitur. Et deinceps De ſpinali medulla, & pelli-
culis cerebri. In decimoſeptimo, De dominatri-
ce cerebri ui diſſerit. In Decimo octauo, De mo-
tu animali: Tum ſingulorū neruorū differētijs: &
unde quidã eorũ emanent, docet. In Decimono-
no libro, De neruis, diſtillationibusq́; ex cerebro
prouenientibus: & unde incipiat ſenſibilitas eius:
& De oculorum neruis, quos Herophilus & Eu-
demus poros uocant, ſcribit.

Hic in Grȩco exemplari multa deſiderantur.

Prȩterea libri De morborū & ſymptomatum
differentia ſunt. Sequitur aũt librum De morbo-
rum differentia, liber alter, De cauſis morborum:
quemadmodum & alterum De Symptomatum
differentia, Tres de Symptomatum cauſis libri ſe B
quuntur. Poſt hos libri ſunt De locis affectis. Et
liber De temporibus morborum: qui ex illis eſt,
qui Therapeuticam materiam prȩcedũt. Et liber
De febrium differentia. Liber item De plenitudi-
ne. Et ille De præter naturã tumoribus. Prȩterea
liber De cauſis morbum antegreſſis: & liber De
cauſis morbum continentibus. Et liber De tremo
re, rigore, palpitatione, & conuulſione: Et tandem
ille qui inſcribitur Ars medica.

Libri Therapeutici.

Quatuordecim porrò libri De methodo curãdi
mihi ſcripti ſũt. Duos prȩterea eiuſdē generis ad
Glauconē, & tres De phlebotomia cõpoſui. Pri-
mum quidem contra Eraſiſtratum. Alterum con-
tra eos qui Romæ ſunt Eraſiſtrateos. Tertium ue C
ro quo meam de curandi ratione ſententiam ſu-
per intuli. Extat enim libellus quidam meus The
rapeuticus & ipſe, De tabe inſcriptus. Conſcripſi
quoq; amico cuidam meo libellum, cuius nuper
poſtquam ad multorum manus perueniſſet, anti-
graphum recepi. titulum autem habet, Cõſilium
puero comitiali morbo laboranti datum: quare
Therapeuticis adſcribo. In quorum quidem nu-
merum & tres illos De alimentorum facultati-
bus libros: & librum De extenuante diæta: &
alium De boni maliq́; ſucci cibis, non inepte quis
referet. In hoc autem Therapeutico negocio ni-
hil recēſitis inferiores etiam iſti ſunt: quos De cu-
randi ratione ſecundum Eraſiſtratum ſcripſimus.
Et duo illi quos Glauconi philoſopho dicaui- D
mus. In hunc ordinem ponere quis & eum libel-
lum poteſt, quem de Hippocratis in morbis acu-
tis diæta, edidi. poterit ſanè idem & cum ijs com-
mentarijs quos in Hippocratem ſcripſimus: his e-
nim quamplurima curationum theoremata con-
tinentur. Qualia ſunt etiã diaprognoſtica & pro-
gnoſtica.

Libri Prognoſtici.

Primum quidem in hoc genere tres libri De iu
dicialibus diebus extant. Et rurſus tres De criſi-
bus. Deinde tractatus De pulſibus: in quo primũ
quidem De eorum differentijs libri quatuor ſunt:
quos ſecundo ſequuntur, De pulſuum dignotio-
ne libri totidem: & Tertio libri De cauſis eorum,
numero ſuo pares: & quarto De præſagijs ex his
ſumendis. Qui ſunt in uniuerſum ſedecim. Prȩter
uero hos ſeorſim introducendis ſcriptus, De uſu
pulſuum libellus habetur. In quo cum nonnulli
quæſiuiſſent, quȩ nam eſſet cauſa, quòd febricitan
tium pulſus, non proprio notaretur nomine: re-
ſpondeamus ijs, maiorem eſſe hanc, altiorisq́; in-
ueſtigationis quæſtionem, quàm quæ iſtuc ad in-
troducendos faceret. Et hæc quidem in libelli hu-
ius initio nobis dicta ſunt. Duas uero medicis eſſe
opiniones ibidem oſtendimus. Alteram nempe
quorundam talem, ut arbitrentur, etiam arteriarũ
ſyſtolen ſentiri poſſe: Alteram uero eorum qui in-
ſenſibilem illam aſſerant. Nobis autem cõſultius
uiſum eſt, eos qui introducuntur, facilioribus pri-
mum exerceri. quare ad priorem tum partem nos
acceſſimus, & inſenſibilem eſſe huiuſmodi ſyſto-
len aſſeruimus, febrisq́; nullũ eſſe in pulſibus pro
prium indicium. Iuxta alteram uero ſectam, in ma
gno illo ſedecim librorum opere, oſtenſum nobis
eſt indicium febris proprium. Sed has quȩſtiones
illi mouent, qui abſq; præceptoribus diſcunt, ſimi
les, iuxta parœmiã, ex libro gubernatoribus. Mi-
hi uero alibi ſatis eſt expoſitum, aliam eſſe eorum
qui introducuntur primum: & aliam rurſus omni
no diuerſam, eorum qui omnia perfecte edocen-
tur, inſtitutionem. Porrò quoq; libellũ quendam
unum ſedecim ſupradictorum librorum compen
dium, ſcripſi. Et præter hos omnes, octo libros,
De pulſuum tractatione Archigenis: unumq́; eo-
rum uſus complectentem, edidi. In hũc ordinem,
& tres illos De difficili reſpiratione, non abſurde
quis retulerit.

De libris cõmentariorum in Hippocratem.

Quēadmodum nec aliorum meorum, quos a-
micis dederam librorum, quenquam facile ad plu
res peruenturum opinabar: ita enarrationes quo-
que has meas in Hippocratem, mihi tantum ſcri-
ptas ſperaueram. Nam à principio quidem nihil,
ipſum me exercens, in iſta quondam commenta-
ria cõſcripſeram. Quod idem & in uniuerſa adeo
medicinæ cōtemplatione, circa unamquanque e-
ius partem feci: mihi tantum libellos quoſdam pa
rans, qui omnia Hippocratis in arte Medica, do-
gmata complecterentur: dilucidámque & unde-
quaq; abſolutam inſtitutionem continerent. Sic
enim priuata mihi commentariola, De Criſimis
diebus ſecundum Hippocratis ſententiam, & ſi-
militer De Criſibus, De difficili reſpiratiõe, & ſic
in alijs ſingulis, compoſui. Item & curationũ Me-
thodum uniuerſam eodem conſilio, libris quatu-
ordecim (quantum ad omnia therapeutica perti-
nebat) complexus ſum: atq; id quidem iuxta uiri
illius ſententiam. Extabant autem aliorum ante
me complurium in ſingula Hippocratis dicta, nõ
ſpernenda commentaria. In quibus quæ perpe-
ram ſcripta mihi uidebantur, ocioſum arbitrabar
arguere. Oſtendi uero hoc in ijs quæ nuper ad-
hortantibus dedi, raro quicquã dicens contra eo-
rum intrerpretes. Ego etenim à principio nullos
eorum

eorum cõmentarios Romæ habebã, cũ libri mei A
in Aſia eſſent omnes. Sicubi igitur meminiſſem
quod ab eorum aliquo dictum praue admodum
eſſet, ut magnopere circa hanc artem exercẽdam
lædatur qui ei cõfiderit, id indicaui. Cętera autem
omnia nullam aliter exponentium mentionem fa
ciens mei ipſius iudicio dixi. Et hoc modo cõmen
taria à me in Aphoriſmos: in librum De fracturis:
& librum De articulis: & in Prognoſtica: & librũ
De ratione uictus in morbis acutis: & librum De
ulceribus: & libros De capitis uulneribus: prio-
remq; librum Epidemiarum, hoc eſt, morborum
paſſim graſſantium ſcripta ſunt. Poſtea uero cum
forte commendantem quẽdam reprobam Apho
riſmi interpretationem audiuiſſem, cepi cõſilium
reliqua etiam mea omnia quibuſdam communi- B
care: quæ tamen ita conſcripſeram, ut publicam
magis editionem, quàm eorum tantum qui ea ac-
cipiebant, captum reſpicerent. Sunt autem hæc.
Commentaria in Secundum, Tertiũ, & Sextum
Epidemiarum librum ſcripta. Præterea in librum
De chymis, De nutritione, De prędictiõe, De na
tura hominis, De medico uulnerario: & in librũ
de locis, aere, aquis; quem ego De habitationibus
& aquis, & temporibus, & regionibus aſſero in-
ſcribendum eſſe. Feci igitur in Aphoriſmos com-
mentariorum libros ſeptem. In libros De fractu-
ris, tres. In libros De articulis, quatuor. In Pro-
gnoſtica, tres. In librum De ui. in morbis acutis dię
ta, tres quidem in eam partem quæ citra contro-
uerſiam huius eſt: duos uero, in eam quæ illi attri- C
buitur. In librum De ulceribus, & illum De uul-
neribus cerebri: in utrunq; libros ſingulos. Inter-
pretationum porrò in Primum Epidemiarum li-
bros tres ſcripſi: & totidem in Tertium. In ſecun
dum autem ſex. In ſextum octo. In librum uero
De chymis, commentarios tres, quemadmodum
in Prognoſtica: & medicum uulnerarium: & li-
brum De locis, aere, aquis: quem ego de habita-
tionibus & aquis, & temporibus et regionibus in
ſcribendum dixi. In librum autem De nutritiõe,
libros quatuor compoſui. Tum in libros De na-
tura hominis, duos. Quibus iam abſolutis, cum
audiuiſſem calumniari quoſdam hũc librum, tan-
quam adulterinum, commotus ſum alios adhuc
tres libros conſcribere: qui huiuſmodi habent in- D
ſcriptionẽ. Quòd Hippocratem in alijs ſuis ſcri-
ptis concordem habere ſententiam, cum eo De
hominis natura libro, appareat. Denique ad Hip
pocratem & illi pertinent, De uiuendi ratione in
morbis acutis, ſecundum Hippocratem. Simili-
ter & Expoſitio antiquarum apud eum dictionũ.
Et liber contra Lycum, ſuper Aphoriſmo, cuius
initium eſt: Creſcentia plurimum habent natiui
caloris. Item liber cõtra Iulianum Methodicum,
de ijs in quibus Hippocraticos Aphoriſmos re-
prehenderat. Ad Hippocratem & ille libellus fa-
ciet, in quo diſſero, Optimum Medicum eundem
eſſe & philoſophum: qui libellus ob breuiorem ti-
tulum ijſdem uerbis inſcriptus eſt.

A De libris contra Eraſiſtratum ſcriptis.

In primum quidem Eraſiſtrati De febribus, cõ
mentarios tres ſcripſi. Quorum tertio De febri-
bus præcipue cõmentationum therapeuticarum
Eraſiſtrati cõtinet. Ipſe uero therapeuticus tracta-
tus, De Eraſiſtrati medẽdi ratiocinatiõibus inſcri
bitur. Quinq; aũt cõmentarijs ille conſtat. Sunt
præterea & De anatomia Eraſiſtrati, libri tres.
Et De phlebotomia duo. Ad hos unus contra
ipſum Eraſiſtratum, & eos qui Romæ ſunt Eraſi-
ſtrateos ſcriptus. Ad Eraſiſtratum & ille libellus
pertinet, in quo quærimus, Num ſecundum natu
ram in arterijs ſanguis cõtineatur. Similiter & il-
le De uſu reſpirationis. Et tres De naturalibus po
tentijs: qui iudicium omnium eorum, quę ab Era
B ſiſtrato in uniuerſum de naturalibus operationi-
bus ſcripta ſunt, continent.

De libris qui ad Aſclepiadem ſpectant.

De Aſclepiadis quoq; dogmatibus libros octo
ſcripſimus. Et alium adhuc libellum De eſſentia
animæ ſecundum Aſclepiadem, inſcriptum.

De libris contra Empiricos ſcriptis.

De Iſagoga Theodæ cõmentarij quinq;. De li
bris Menodoti Seuero, undecim. De libris Se-
rapionis contra ſectas, duo. Informationes Em-
piricæ. De Medicinali experientia. De Empiri-
corum controuerſijs, tres. Contra obiecta ad con
trouerſias Empiricorũ: & Theodę * Contra Me
nodoti Seuero adhortationem ad Medicinale cõ-
pendium Heraclidarũ, tres. De Empirica ſecta,
C libri ſeptem. De differentijs illorum à Methodi-
cis. Methodicæ ſectæ, ſex. Contra obiectiones Iu-
liani in Hippocratis Aphoriſmos.

De libris qui ad Apodixes conducunt.

Poſteaquã omnes mortales in quacunq; diſce-
ptatione, & ſua ſe demonſtraturos, & alios confu
taturos, promittere ſolere, animaduertiſſem: nihil
prius, neq; ſtudioſius diſcendum mihi Demon-
ſtratiua theoria duxi. Quare mox philoſophos
(nam illos docere eam audiebam: & ſi ulla alia Lo
gicæ philoſophiæ pars, hanc Demonſtrationum,
quarum deſiderium alijs ſe implere poſſe profite-
bantur, eſſe iterum atq; iterum obſeruandam, tra-
dere) rogabam, quænam eſſet Methodus, quam
doctus aliquis, tum alterius diſputationes Apodi
D cticas exacte dignoſcere, utrum ueræ ſunt illę uel
in ſpeciem quidem, inſtar adulterinorum numo-
rum apparentes, ſed ad ueritatem collatæ prauæ:
tum ipſe uia quadam inſiſtens, circa quodq; eo-
rum quæ inueſtigari ſolent, ad inuentionem eius
peruenire poſſit. Ob hæc autẽ cum deinceps me
& Stoicorum & Peripateticorum, illis tempori-
bus celeberrimis mancipaſſem, diſcebam quidem
Logicorum theorematum alia multa, ſed quæ po
ſtea conſiderans inutilia prorſus ad Apodixes in-
ueni. Videbam enim inter illas, pauciſſimas eas
eſſe quæſtiones, quæ utilitatem aliquam conti-
nerent, & ad potiundum propoſito ſcopo con-
ferre poſſent. Quinimmo & controuerſa ab
illis pleraque, nonnulla etiam naturali rationi

pugnantia reperiebam. Quare profecto ad Pyrrhoniorum ferè per præceptores hæſitantiam & ipſe recidiſſem, niſi Arithmeticæ, Geometriæ, Dialecticęque cognitione, quibus ab auo etiam proauoq́ꝫ deſumptis, à patre iam ab initio inſtitutus fueram, retentus eſſem. Cum uero mecum reputarem manifeſte ueras eſſe Eclipſium prędictiones, Horologiorum, Clepſydrarumq́ꝫ inſtrumenta, quęq́ꝫ alia iuxta Architectonicen inueniuntur, ſatius arbitrabar typorum Geometricorum demonſtratione uti: maxime cum eos etiam philoſophos qui Dialectices callentiſſimi habebantur, non inter ſe ſolum, uerumetiam ſibijpſis diſcordare uiderem: quanquam ex æquo omnes Geometricas has apodixes commendarent. Vnde plenius etiam cognoui abſtinendum eſſe ab illorum dictis, ſequendos uero characteres illos & lineares demonſtrationes. Diſcrepare quidem inter ſe dico in logica theoria philoſophos, Peripateticos, & Stoicos, & Platonicos manifeſtum eſt: à ſeipſis uero rurſus quoſque priuatim in ſua. Et parua quidem inter Peripateticos diſcordia eſt, magna uero apud Stoicos & Platonicos. Qui igitur uolent in linearibus iſtis demonſtrationibus exerceri, conſulo ut in ijs ipſi primum ſe inſtituant, poſtea uero noſtrum legant De demonſtrationibus opus, quindecim libris expeditum. Scripſi autem & alia multa meipſum exercitandi gratia: quorum alia quidem in incendio illo, quo & templum Pacis conflagrauit, perierunt: alia autem amicis data, apud multos adhuc integra, quē admodū & reliqua noſtra, extant. Eorū autē quę ſcripſi commentariorum quædam ipſe amicis dederam: quędam uero à domeſticis furtim ſurrepta, & euulgata ſunt, quæ deinceps ab alijs qui habebant, accepi. Quo quidem in numero ſunt, Tres illi, in Ariſtotelis De Enunciatione librum, commentariorum libri: & quatuor item in Priorem De ſyllogiſmis: ſimiliter & in Poſteriorem, pari numero. Inſcribunt autem hos omnes ferè hodie Reſolutoriorum priorum: quēadmodum illos de demonſtrationibus, Reſolutoriorum poſteriorum. Ipſe ſanè Ariſtoteles illorum tanquam de Syllogiſmo, horum autem tanquam de Demonſtratione ſibi ſcriptorū meminit. In quos quidem utroſque & noſtra extant commentaria: ſex in priores, quinque in poſteriores. Horum igitur commentariorum nullum ad editionem ſcripſeram: quemadmodum neq; ſex illos in Theophraſti librum quem De affirmatione & negatione inſcripſit. Commentaria quoque in primum Eudemi De dictionibus, antea alijs me rogitantibus, ſcripſeram. In decem uero cathegorias ipſe quidem commētationes nullas feci: neque mihi, neque alijs unquam tale aliquod commentariolum paraui. Vnde cum poſt aliquando rogaret à me amicus quiſpiam in eum librum ad earum diſputationum ſolutionem, Commentationes, uti tantum ijs iuſsi quæ à præceptore fuerant iſtum in librum prælecta: aut omnino ſimilibus, ex aliorum

A commentarijs, ſicuti Adraſti & Aſpaſij erant. Cæterum & puer adhuc cum ſub patre inſtituerer, iſq; mihi poſt Logicam theoriam Chryſippi & celebrium Stoicorum libros propoſuiſſet, in illius tum ſyllogiſticos libros commentaria conſcripſi. Quæ ipſa quoque poſtmodum apud multos fuere, in Pergamo cum alijs quibuſdam lucubrationibus, quæ iuuenis ſcripſeram, relicta: atque per familiarem poſtea rogantibus quibuſdam communicata. Quæ uero ipſe poſt tractationem De demonſtratione elaborata latius ſcripſi cum in illis breuiter eſſent dicta, nominatim hæc ſunt. De requiſitis ad demonſtrationes, liber unus. De ijs ꝓpoſitionibus quæ in dictione demōſtrationū omittunt̃. De ęquipollētib. ꝓpoſitiōibus, liber
B unus. De demonſtratiōibus propter quid, unus.

De numero ſyllogiſmorum, unus. De exemplis libri duo. De inductione, liber unus. De Imagine, unus. De ſimilitudine, libri tres. De ex hypotheſi principijs. De generis, ſpeciei, eorúmque cōiugatorum ſignificatione propria, liber unus. De poſſibili. De eo quod multipliciter dicitur, libri tres. De communibus & proprijs artium, unus. De implicātibus ſe ipſas orationibus, unus. De contingentibus propoſitionibus, unus. De miſtis propoſitionibus & ſyllogiſmis, unus. Quomodo diſcernenda ſit negocialis quæſtio à nominis & ſignificati quæſtione, liber unus. De Clitomacho, eiuſq; demonſtrationum ſolutionibus. De communi oratione, li-
C bri duo. De optimo docendi genere, cōtra Phauorinum. Super Epictetum contra Phauorinum unus. De uſu ſyllogiſmorū. De uſu in ſyllogiſmos, theoremata, duodecim. De optima ſecta, liber unus. De nominum rectitudine, libri tres.

De eo quod eſt, unumquodque & unum eſſe & multa. Quòd ad oppoſita unum & idem ex neceſſitate conſequi impoſſibile ſit, unus. De demonſtratiua ſecta, unus. De ui & contemplatione Logicæ, unus. Dialogi ad philoſophum, liberalius ab eo qui eſt de cōmunibus notitijs. Contra eos qui omnem calumniandi occaſionem ex uerbis aucupantur, liber unus. De communibus, & proprijs artium principijs. De artiū conſtitutione, libri tres. De ſignificatis generis, ſpe-
D ciei, & his adiacentium. Compendium Demonſtratiuæ theoriæ, unus De diſcernendis dogmatum controuerſijs. Quòd ſeparari à prima ſubſtantia quantitas non poſſit, liber unus. De priore demonſtratione per impoſſibile, unus. De ijs quę ſui cauſa fiunt, unus. De multipliciter dictis duo. De nominis & ſignficatorum quæſtione. Quæſtiones autem Moralis philoſophiæ, quantum mihi uidebatur, infra ſcriptis libris expoſui.

De ſuis cuique paſſionibus & uitijs dignoſcendis, libri duo. De moribus, quatuor. Cōtra Phauorinum pro Socrate. De indolentia, unus. De fine philoſophiæ, unus De congreſſu auditores oſtentantium, unus. De ſubmiſſe legentibus, unus De pœnis & peccatis exæquandis, unus.

De con-

De conſolatione, unus. De Diatriba in aula Me A narci, contra Bachidem & Cyrum, unus. Quale genus congreſſionis obſeruari debeat in Dialogis, unus. Contra forenſes rhetoras, unus. De uoluptate & labore unus. De ijs quæ unũquodque uitę propoſitum conſequuntur, unus. Concionum contra ſectas, unus. De cõcordia, unus. De pudore, duo libri. Concionum contra adulatores, duo. De calumnia: in quo & de priuata uita tractatur. Croniſci ſeptem, in uno uolumine. Concionum contra ſectas habitarum ſub Pertinace, unus. Quatenus ſit honor & gloria perſequẽda. De teſtamentis cõdendis. De pertinentibus ad Platonicam philoſophiam. De ſecta Platonica, liber unus. De medice dictis in Platonis Timæo, libri quatuor. Ad amicos, ſiue Plato. De B ijs qui ſuis tribuunt, libri tres. De Logica theoria ſecundũ Platonem. Compendij dialogorum Platonis, libri octo. De egreſſionibus quibus in Philebo Plato uſus eſt, unus. De animæ partibus & potentijs, libri tres. Quòd animi mores tẽperaturas corporis ſequantur. libri duo. Et alius quidam, qui aliter editus eſt. De Hippocratis & Platonis dogmatibus. De ſpectantibus ad Ariſtotelicam philoſophiam. Commentariorum in librum De enunciatione, libri quatuor. In priora Analytica, libri ſex: in poſteriora quinque. In decem prædicamenta, commentaria quatuor. In librũ Theophraſti, De affirmatiõe & negatione commentaria ſex. In librum quot quidque modis dicatur, commentaria tria. In primum mo C uens immobile. In librum De dictione Eudemi, libri tres. De demonſtrationibus propter quid, unus. De cõtingentibus propoſitionibus, & ſyllogiſmis, unus. De ſyllogiſmis ex miſtis propoſitionibus, unus. De fallacijs quæ in dictione conſiſtunt. De differentijs Stoicorum philoſophorũ. De Logica theoria ſecundum Chryſippum, libri tres. Chryſippi Syllogiſticæ primæ, libri tres. Secundę, unus. De Logica facultate & theoria, ſeptem. Quòd Geometricæ reſolutiones præſtantiores quàm Stoicorum, liber unus. De uſu theorematum in ſyllogiſmos, unus. De ſpectantibus ad Epicuream philoſophiam. De felici & beata uita ſecundum Epicurum, libri duo. De uoluptatis * ſecundũ Epicurũ, duo. Quòd effectiua uoluptatis imperfecte ab Epicuro ſint expreſſa unus. De uoluptuaria ſecta. Num Philologia morum ſtudio conferat, unus. De illis qui ſophiſtis conuerſantur, unus. Metrodori epiſtola ad Celſum Epicureum. Epiſtola Pudentiani Epicurei. Quæ communia Grammaticis & Rhetoribus. De uocabulis Atticorum ſcriprorum, libri xlviii. Forenſium apud Eupolidem uocabulorum, libri tres. De forenſibus uocabulis apud Ariſtophanem, libri quinque. Forenſium uocabulorum apud Cratinum, libri duo. De exemplis uocabulorum Comicis propriorũ, unus. Num utilis ijs qui erudiuntur lectio ueteris Comœdiæ. Cõtra illos qui inceſſunt ſolœciſſantes uoce libri ſex. In alijs ſeptem. Electus Atticorum, in uno. De perſpicuitate & obſcuritate. Num idem poſſit eſſe Criticus & Grammaticus, liber unus.

CL. GALENI DE ORDINE

LIBRORVM SVORVM LIBER AD EVGENIANVM, A IOANNE FICHARDO FRANCOFORDIANO OLIM LATINITATE DONATVS.

R

ECTE tu q̃dem mi Eugeniane facis, q libellũ à me, ordinẽ cęterorum qui ſcripti ſunt mihi librorũ exponẽtẽ efflagitas, illorũ nanque omnium neq; ſcopus idẽ, neq; uis, neq; tractatio eadẽ eſt. Etẽm quoſdã ut noſti, amicis me id rogitantibus ſcripſerã, eorum modo captũ conijciẽs: quoſdam uero tantum introducendis adoleſcentibus deſtinaueram. Mihi autem neutrobi fuit interim propoſitum, uelle iſtos noſtri ſeculi hominibus edere: quòd uidebam nec eos admodũ, quos iam ante emiſeram, curæ multis eſſe. Admirantur enim nunc alij alios & medicorum, & philoſophorum: licet illi nec ſuam ipſorum profeſſionem D ullam'ue demonſtrandi ſcientiam ſatis teneant, aut falſos à ueris diſcernere ſermõibus nouerint: admirantur tamen, uel quòd patres ipſis fuerint empirici, aut dogmatici, aut methodici: uel quòd præceptores, uel quòd amicos habeant: uel denique, quòd maioris eos in urbe gloriæ & exiſtimatiõis ſectę ſuę nomine eſſe uideãt. Sicuti in philoſophia quoq;, alius aliã ob cauſam ſibi aliquã ſectã eligit: Platõicis, aut Peripateticis, aut Stoicis, aut Epicureis ſeſe adiungens. Et hoc tẽpore, ex quo hęreditariæ etiã eſſe cœperũt ſectæ, eam plerique profitentur, in qua fuerunt à pueris enutriti: maxime cum iam uitę formam, quam ſequantur, habeant nullam. Quare cum ipſe ſic mihi perſuaſiſſem, ne ſi ipſas quidem nunc muſas librum ſcribere contingeret, acceptiorem multo futurum illum, uel indoctiſſimi alicuius hominis ſcriptis: cu-

piebam ſanè mearum lucubrationum nihil in uul A
gus editum. Quando uero apud multos iam illæ
extabant, me inuito adeo, (quod quidem ſcis) ſi
quid erat reliquum commentationum mearum,
grauatim profecto amicis impertiebam. Com-
pulſus itaque ſum ab his, ut librum De optima Se-
cta conſcriberem. Non quidem qualem iam an-
tea ſuperiorum medicorum philoſophorúmque
multi ſcripſerant, ſuam nominatim Sectam extol
lentes, laudibusq́; uehentes: ſed quo eam ſolam de
monſtrarem uiam, qua quis inſiſtens, optimam ſe
ctam uel ad medicinam, uel ad philoſophiam, aut
aliam quamcunque artem conſtitueret. In eo ue-
ro libro dictum demonſtratumq́; eſt mihi id cuius
paulo ante mentionem feci, Demonſtrationum
primum eſſe peritum illum debere, quicunque ſe B
ctarum rectus eſſe iudex cupiat. Neque tamē hoc
unum ſufficit, ſed & affectiones præterea quate-
nus amant aut oderunt ſectas eum exuere conue-
nit: ne ueluti multi, circa illas excæcetur. Qui e-
nim ſepoſitis his, uel iuxta demonſtratiuam Me-
thodum inueſtigabit ueritatem, uel de aliorum di
ctis iudicabit: is demum ſolus eam, quæ eſt opti-
ma, Sectam inueniet. Noſti uero & tu, quàm ex
medicis philoſophisq́; multi, cum demonſtratiuā
Methodum nihil exercuiſſe coarguantur, in con-
trarias uias deflexerint: quibuſdam ex his Apo-
dixim omnino negantibus, quibuſdam uero adeo
concedentibus, quòd etiam natura eam omnibus
uſque eò notam dicerent, ut neque diſciplina ad
hanc, neque exercitatione opus habeamus. Qui- C
bus quis tandem reſpondere dignetur, eò ſtupo-
ris deuenientibus? Sed hic aliquis forte illorum
(ut ſunt plerique audaciſſimi, præſertim in ijs quę
maxime ignorant) mecum pugnabit, méque ma-
ioris arguet audaciæ: quòd ne audiam, apudq́; a-
lios defendere me neceſſe habeam, cogito iandu-
dum nihil uelle librorum edere. Verum cum illi,
quos amicis deſtinaueram, ad plures iam perue-
niſſent, cogebat ſanè neceſſitas, propter eoſdem
de óptima quoque Secta commentari. Eius au-
tem tractationis cauſa in eo tum mihi libro ſatis
dicta eſt. Hos igitur ſi quis omnium primos le-
gere uoluerit, recte prudentérque fecerit. Quòd
ſi perſuaſus his ille, antequam diſciplinam iudi-
ciúmque Sectarum omnium conſecutus ſit, De- D
monſtrationum etiam peritus eſſe cupiat, habet
De demonſtratione tractationē, à nobis deſcri-
ptam. Ex qua ille ſi non methodos ſolas percipi-
at, ſed ſecundum eas etiam ſe in omni rerum ſyl-
ua exerceat, ueritatem inueniet. Quod fiet, ſi & e-
ius rei ſtudioſus accedat, neque temeraria affe-
ctione ſibi aliquam deligat: eorum inſtar qui in E-
queſtribus ludis diuerſorum colorum ſtudio, ci-
tra rationem ducuntur. Idem uero hic, ubi quos
ſupra commemoraui, aggreſſus fuerit, abſque ne-
gocio, quæ uel uere illis cognita, uel falſo fuerint
recepta, diſcernet. Quare noſtrorū quidem libro-
rum, unum hoc initium eſſe lectionis debet illis
hominibus, qui & natura dociles, & alioqui ue-

ritatis ſunt ſtudioſi. Porrò autē citra hanc ſi quis
& noſtrarum ipſorum uitam & clara artis huius
facta, quæ forte apud ægrotos deſignarim, fuerit
expertus, ut ſit perſuaſus uel ex animi mei mo-
ribus, neque inuidia, neque contentione, neque
temerario quodam amore quo erga Sectam ali-
quam ſim affectus, agi omnia: aut ex operibus de-
nique meis circa hanc artem mihi elaboratis, ut
dogmatum ueritati reſpondent, & præter Apodi
cticam illam contemplationem poterit ſanè is li-
bris noſtris iuuari. Et quanquam id non per exa-
ctam rerum cognitionem, (iſta eñ ſolis illis de-
monſtrationibus paratur) per opinionem tamen
rectam conſequetur: qua de ueteribus merito di-
ctum eſt, nihil illam ad operationem eſſe ipſa ſci-
entia inferiorem, licet ei legitimum illud, ſolidūq́;
abſit. Leget igitur is illa primum omnium, quæ
ſunt Introducendis ſcripta. Librum uidelicet De
Sectis, qui eo etiam titulo eſt inſcriptus, De ſe-
ctis pro Introducendis. Et illum, De pulſibus pro
Introducendis. Tertio, De oſſibus librum, & ip-
ſum Introducendis inſcriptum: qui inter Anato-
micos primus eſt. Eum igitur ante alios aggredia
tur, qui ad Anatomiæ cognitionem ſtudet perue-
nire. Tradit enim is omnes in Anatomia apparen
tes particulas: cuiusq́; magnitudinis, ſitus, formę,
cohærentiæ, coloris, & ſocietatis ad inuicem ſint,
oſtendit. Qui autem in Anatomiarum inſpectio-
nibus exercitatus fuerit, earum deinceps Opera-
tiones diſcet, alias quidem Naturales, tribus à me
libris expoſitas, & De potentijs naturalibus inſcri
ptas: alias uero Animales dictas, in alijs pluribus
à me tractatas. Quas pręcedit liber De Anatomia
mortuorum. Hunc autem duo ſequuntur, De ſe-
ctione uiuorum. Et eos rurſus alij duo, De ſectio
nis controuerſia. Poſt hos ſunt tres illi, De thora-
ce & pulmone. Duo item De cauſis reſpiratio-
nis. Vnus etiam De uoce. Ex hoc genere ſunt li-
bri quoq́; De motu muſculorum. Et quę De uo-
cabulis tradidi. Et uero quę De demonſtratione
elementorum traduntur, non omnia ſum in libro
executus, ſed quatenus ipſe Hippocrates uſus fue
rat. Quòd ſi quis abſolutiſſimam elementorū cor
poris noſtri cognitionē requirat, legenda ſunt illi
quę in decimotertio Demonſtrationum libro, &
in quinto & ſexto De Aſclepiadis dogmatibus, à
nobis expoſita ſunt. Præterea quæ De purgan-
tium medicaminū potentijs ſcripſimus. Diſſerui-
mus etiam quædam in eo quem De elementis ſe-
cundum Hippocratem inſcripſimus, commenta-
rio. Seorſim deniq́; in alio quodam libello ea de
re tractauimus. Poſt librum uero De elementis ſe
cundum Hippocratem, ſequūtur De temperatu-
ris, libri tres. Et eos rurſus tractatus De ſimplicium
medicaminum facultatibus. Hunc autem alter il-
le De compoſitione medicamētorum tractatus.
In prioribus igitur, de proprio cuiuslibet iudicio,
in poſterioribus autem de pharmacorum compo
ſitiōe diſſeritur. Si porrò quis poſt duos illos, aut
tres, uoluerit uel cum De optima conſtitutione
corporis

corporis, uel De bonæ habitudine, uel De inæqualiti temperatura libellum legere, conuenienter, nec ſine ordine id fecerit. Parui quidem ſunt illi, & amicis tantum ſic exigentibus conſcripti, ab illis uero in plures deinceps euulgati. Nam & eorum facultatem in tractatu ſanitatis expediꝰram, quæ differentiam conſtitutionis corporis noſtri complectitur. A

Hic deſiderantur multa.

Habebis preterea & noſtros in quędã Hippocratis Cõmentarios. qui quando iam partim ſcripti ſunt, etiã reliquos adijcere tentabo. quod omnino quidẽ ſi uixerimus, fiet. Sin autẽ morte præuentus, antequam utiliſſima uiri illius ſcripta expoſuerim, uita excedam, habebunt tamen ſtudioſi eius ſententiam, meaq; ut dictum eſt, opera: B unà cum ijs quę nunc extant, commentarijs. Atque utinam Pelopis mei pręceptoris, & Numiſiani (pauca enim illorum ab interitu adſeruata ſunt) & præterea Sabini, Rufiq; Epheſij, in Hippocratem interpretationes omnes haberẽtur. Quintus autem, eiusq; diſcipuli, uiri illius ſententiam non planè ſunt aſſecuti: unde factum, ut in ſuis expoſitionibus multoties aberrarint. Lycus autẽ reprehendit quoq; nonnunquam Hippocratem, mendacijq; illum (cuius tamen non intelligit dogmata) arguit: nota enim paſſim eius Commentaria ſunt. Noſter uero præceptor Satyrus, (nam huic primo conuerſati ſumus, poſtea uero Pelopem audiuimus) non eaſdem Lyco Hippocraticorum librorum expoſitiões faciebat. Confitetur uero Satyrus C diligentiſſime ſe Quinti dogmata obſeruare, adeo ut nec addere q́d illis, nec demere uellet. nã Ephicianus aliquanto etiã magis ad Stoicorũ ritũ conceſſit. Nos aũt cum poſtea audiuiſſemus, primo Satyrum Quinti interpretationes recitantem: deinde quædã etiam Lyci legiſſemus, utrunque reprobauimus, ut qui Hippocratis ſententiã non exacte perceperit: melius enim ab ijs intellectus eſt qui Sabinum, Ruffumq; ſequebantur. Quod facile quidem iudicare poterit qui in noſtris fuerit cõmentarijs præexercitatus: ex quibus & quæ bene recteq; dixerint, & ubi lapſi fuerint cognoſcet. Sed de exegeſibus in Hippocratẽ iam D ſatis dictum: quare ad reliqua noſtra uolumina, quæ ad rem logicam pertinent, pergamus. Ex illis autem, tibi quidem, mi Eugeniane, & quotquot uni medicinæ ſtudent, ea quæ De demonſtrationibus ſcripſimus, ſufficere poſſunt: alijs autem quicunque philoſophiæ ſe addixerunt, cætera quoq; legenda ſunt. Niſi ſi quis fortaſſe utraſque, & medicinæ & Philoſophiæ theorias, commode beneq; poſſit perdiſcere, eum uero & ingenioſum, & memorẽ, & laborioſum eſſe oportet: præterea eam ſortitum felicitatem, quę nobis contigit, q́ ſub patre docti, arithmetica, logica, grammaticaq; ſumus inſtituti: in hisq; humanioribus diſciplinis, uſque ad ætatis annum decimumquintum enutriti, ad dialecticamq; ab illo contemplationem, ut ſoli deinceps philoſophię uacaremus, perducti ſumus. Annum poſtea decimumſeptimum agens, claris inſomnijs monitus medicinã ſum aggreſſus, cum philoſophia illam cõiungens. Talem uero ego meam felicitatem, quanquã maiorem etiam redderem, quòd citius meliúsque reliquis omnibus, quæcunque docebar, diſcerem: niſi tamẽ per uniuerſam adeo uitã, in illis medicinæ philoſophiæq; theorematibus me diligenter exercuiſſem, nihil præclarum, excellensq; eram conſecuturus. Quapropter mirum non eſt, in tanta hominum multitudine, qui in medica & philoſophica exercitatione, ſtudióque uerſantur, inueniri tam paucos, qui recte in illis profecerunt. Aut enim natura parum ad eas ſunt appoſiti: aut non, ut conueniebat, ſunt inſtituti, aut ſtudijs non fideliter ſeduloq; inſtiterunt: ſed ob rempublicam capeſſendam, ab his diſceſſerunt. Et hæc quidem obiter nobis dicta ſint: quanquam non omninò parerga. Poſt eos igitur De demonſtratione libros, noſtras philoſophicas theorias legere oportet. Quæ uero illarum ſubiecta, & quot ſint, circa quaſque earum ſcripſimus. Sed hæc latius in eo libello, quem De omnium librorum meorum conſcriptione conficiam, exequar. Quod autem me de tractatu in quo uſurpata apud ſcriptores Atticos nomina ſecundum ordinẽ primarum in ipſis literarum ex eorum ſcriptoribus collecta ſunt, rogaſti: quæ iam antea tibi reſpondi, operæprecium arbitror hic etiam tibi commemorare. Nam compertum habeo, alios quoque multos, quodnam eius libri ſit argumentum quærere. Et quidem in eo tractatu nõ hoc agimus, quod hoc noſtro ſeculo multi: qui omnibus Attice loquendi ſynceritatem imponunt: ſiue illi medici, ſiue philoſophi, ſiue geometrici, ſiue muſici, ſiue Iuriſconſulti, aut nihil etiam horum, ſed alioqui uel opulenti, uel diuites ſint: uerum contrarium intendo, neminem prorſus, ob orationis ſolœciſmos, eſſe reprehendendum inceſſendúmue. Præſtat etenim lingua, quàm uita, ſolœciſmos, barbariſmósque committere. Quin & libellus aliquando mihi ſcriptus eſt contra eos, qui in ſolœciſſantes uoce, inuehũtur: tantum abeſt ut eruditionis eſſe partem aliquam Atticiſmos aſſeram. Præterea quoque propter multos & medicorum, & philoſophorum, quorum alij noua nobis Gręcorum uocabulorum ſignificata præſcribunt, alij aliud, Commentaria uocabulorum, octo ac quadraginta libris conſcripſi: ex Atticis illa ſcriptoribus partim et Comicis congerens. Quod opus mihi, ſicut recenſui, ſcriptum eſt propter ſignificationes. Illud autem qui legent, ſimul & Atticorum nominum notitiam adipiſcentur: quæ ipſa per ſe quidem nihil magno ſtudio dignum habet. Sed & alius à me tractatus De uocabulorum rectitudine editus eſt: propter illis perperam utentes: quem ſanè uel primum omnium diligentius euoluere fuerit conſultum.

CL. GALENI DE SECTIS
AD EOS QVI INTRODVCVNTVR.

LVDOVICO BELLISARIO MVTINENSI INTERPRETE.

D ſanè quò medicina intendit, ſanitas eſt: hanc ipſam uero parare artis eiuſdem finis eſt. quibus autem rebus aut abſens comparetur ſanitas, aut eadē conſeruetur præſens, cognoſcant medici neceſſe eſt: uocãturq; ea, qbus abſens illa creatur, remedia auxiliaq;. quæ uero præſentem eandem cuſtodiunt, ſalubris ratio uictus. quapropter ars ipſa medendi ſalubrium, inſalubriumq; ſciētia ab antiquis ſcriptoribus dicta eſt. qui ſalubria dixèrunt, & quæ præſentem ſanitatem conſeruant, & quæ eandem corruptam reſartiunt. inſalubria uero quæ illis contraria ſunt. utraque enim cognoſcant medici neceſſe eſt, ut illa eligant, hæc autem effugiant. unde uero harum rerum parata ſcientia ſit: nō itidem inter omnes conuenit. ſed alij ſolam experimentorum notitiam arti ſatis eſſe dicunt. alijs autem non parum ratio in artem eandem conferre uidetur. nominanturq; C qui à ſola experimentorum notitia procedunt, nomine ab empiria, hoc eſt, experientia deducto, empirici. eodemq; modo qui à ratione ducuntur, rationales. duæq; ſunt hæ primæ in arte medendi hæreſes, altera quæ per experimenta ad inueniendα medicamina procedit, altera, quæ per indicationem. illis que impoſuere nomina, empiricam rationalemq;. empiricam autem nominare, Græci ſolent tiriticin, & mnimoneuticin, hoc eſt obſeruatricem memorémque: rationalem uero dogmaticin & analogiſticin, hoc eſt dogmaticam & ratiocinatricem: ac uiris quoque perinde atque hæreſibus dedere nomina, empiricus tiriticúsque & mnimoneuticus, hoc eſt empiricos obſeruatorésque ac memores eorum quę euidēnia ſunt uocan- D tes eos, qui ſibi experientiam elegerunt. logicus autem dogmaticúsque et analogiſticus, hoc eſt rationales dogmaticosq; & ratiocinatores eos, quibus admiſſa ratio eſt. artem uero empirici ſic conſtitutam dicunt. cum multi uiſi ſint affectus incidere, alij quidem ſponte ægris hominibus ſanisq;, ut ſanguinis fluxus è naribus aut ſudores, alui ue profluuia, aut quæ ſimilia ſunt iuuantia lædentiáue, non quæ tamen efficientem cauſam ſenſu deprehenſam haberent: alij autem quorum cauſa euidēs eſſet, euenire uiſi ſint, non ea tamen è noſtro inſtituto, ſed quæ fortuitò incideret. ut cuipiam lapſo percuſſóue aut aliquo aliter modo uulnerato ſanguinē contigit effluere, frigidamq; ut cupiditati obſequeretur in morbo ſumere, uinúmue

aut aliquid generis eiuſdem, quę ſingula in utilitatem noxámue deſiuerunt. quę aūt è primo genere iuuantia lędentiáue ſunt, naturalia uocarūt. quę uero è ſecundo, fortuita: primamq; amborum faciem caſum appellarunt, ut ex eo nomen imponerent: quod homines in ea incōſulto caderēt. quod igitur experientiæ genus caſu uenit, huiuſmodi B eſt. quod autem conſulto fit, cum aut inſomnijs hortantibus, aut aliunde ducto arbitrio ad experimentum uolentes uenerint. at uero tertium experientiæ genus, imitatorium eſt, cum rurſus in ijſdem affectibus ad ea experienda ducuntur, quę aut natura, aut fortuna, conſultóue profuerint, obfuerint ue. atque hoc ipſum quidem eſt, quod maxime artem eorum conſtituit. non enim bis tantum aut ter, ſed ſępius id quod ante profuit imitati, idemq; in ijſdem affectibus ut plurimum proficere inuenientes, ac eiuſmodi memoriam præceptum uocantes, iam fidele id artisq; partem ſtatuunt. ut autem multa fuere ab ipſis congeſta pręcepta, id omne congeſtum medicina fuit: qui uero congeſſit, medicus: uocatúmque ab ijſdem eſt C huiuſmodi congeſtum autopſia, hoc eſt intuitus proprius, qui memoria quædam eſt eorum, quæ ſæpe eiuſdemq; modi uiſa ſunt. hoc idem etiam experientiam nominarunt. eiuſdem uero nominationem hiſtoriam. hæc enim eadem res ei, à quo obſeruata eſt, proprius eſt intuitus. ei aūt qui quod obſeruatum eſt didicit, hiſtoria. quoniam autem morbis quibuſdam interdum occurrebant, quos ante non uiderant, aut quos nouerant quidem, ſed in eos his locis ortos incidebant, ubi non erat quæ experimento obſeruata eſſent medicamentorum facultas, certum inueniendi auxilia inſtrumentum finxerunt, ad ſimile tranſitum, quo utentes idem ſæpe auxilium ab affectu ad affectum ſi- D milem transferunt, & à loco ad locum. itemq; ab auxilio ante cognito ad aliud ſimile tranſeunt. uerbi gratia ab affectu ad affectum, ſi ab eryſipelate ad herpetem ſe transferāt, à loco uero ad locum, ſi à brachio ad femur. ab auxilio autem ad auxilium, ſi in alui profluuijs à cotoneo malo ad meſpilum tranſeant. omnis autem huiuſmodi tranſitus uia ad inuentionem eſt, nondum autem ante experimentum inuentio, ſed quando iam quod in ſpem uenit experimento traditum eſt, id fidele iam tum teſte eodem experimento eſt, idq; nihilominus quàm ſi ſæpe eodem modo obſeruatum eſſet. id autem experimentum quod tranſitum à ſimili ſequitur, exercitatorium uocant, quod exercitatum in arte eſſe oportet eum, à quo quidpiam hoc pacto inueniendū ſit. Superiora autem

omnia

omnia experimenta ante notitiam experimento-
rum habita, quibus opus erat ad artē conſtituen-
dam, hominis uel cuiuſcunque eſſe poſſunt. hæc
eſt quæ per experimenta ad artis finem uia eſt, ea
uero qua per rationem procedimus, naturam cor
poris quod curandum tentatur, diſci iubet, cumq;
omnium cauſarum, in quas quotidie corpus in-
currēs, ipſum ſe aut ſalubrius aut inſalubrius red-
ditur. iamq; poſt hæc aeris naturā aquarumq; atq;
locorum eamq; quæ uitę ſtudijs ineſt, quę cibis ac
potionibus, necnon aſſuetudinibus, ſcire medi-
cum aiunt oportere: quo & morborum omnium
cauſas, & facultates remediorum inueniat, iſq;
ſit, qui conferre ratiocinariq; poſsit huic generi
cauſæ hanc uim habens adhibitum medicamen-
tum ut certum aliquid efficiat natura eſſe aptum.
negat enim illum inuenire poſſe remedia priuſq;
in omnibus his multiſariam ſit exercitatus. ut au-
tem ex breui exemplo rem totam cognoſcas, po-
ne partem corporis aliquam dolentem, duram re-
nitentémque, quæq; in tumorem ſublata ſit. hic
cauſam medicus inueniat oportet, primumq; no-
ſcat humido aliquo naturæ modum ſuperante in
partem prolapſo, eam intumuiſſe, eodemq; inten-
dente in dolorem inuectam. deinde uero id ſi in-
fluat adhuc, fluxus ab eodem ſit cohibendus: ſi ni-
hil ſupereſt, educat id quod ſit in parte cōtentum.
quo igitur modo quod influit adhuc inhibebis, e-
duces quod in parte contentum eſt? ſi refrigeres
adſtringasq; partem, inhibebis quod influit. ſin e-
andem humectes laxesq; educes quod cōgeſtum
eſt. ſic illis ab ipſo morbo eius quod utile eſt, ori-
tur indicatio, quam ſolam tamen ſatis eſſe negant,
ſed aliam eſſe quæ à potentia laborantis ſit, ab æ-
tate aliam. quibus etiā accedit ea, quæ à propria
ægroti natura ducitur, eodemq; modo à tempore
anni, lociq; natura, uitæq; ſtudijs, & aſſuetudini-
bus è ſingulis propriam eius quod conducat indi-
cationem oriri. uerbi gratia ut hoc etiam exem-
plo res magis innoteſcat: eſto quem ſebris acuta
occupet, cui tardi motus, grauisq; ſenſus corpo-
ris ſit, qui corpore tumidiori quàm ante, ac plenio
ri rubore ſuffuſus, idemq; uenas habeat magis in-
tumentes, cuiq; perſpicuum eſt copiam ſanguinis
homini ſic affecto calidioris exuperare, quænam
igitur curatio eſt? nónne liquet euacuationē eſſe?
contraria enim hęc multitudini eſt, cōtrariaq; con
trariorum remedia ſunt. quo autē pacto, aut quo-
ad illa dematur, non poteſt etiam ex ſola cauſa co-
gnoſci, cum inſuper uirtutem oporteat ætatemq;,
& anni tempus, ac regionem, cæteraq; paulo ante
propoſita conſiderate. nam ſi ualidior potentia ſit,
ætasq; in conſiſtendi uigore, uer tempus anni, lo-
ciq; natura temperata, non tibi errare continget, ſi
uena inciſa tantum ſanguinis mittas, quantū cau-
ſa iubet emitti. ſin imbecilla uirtus eſt, ætásq; aut
pueri natu admodum parui, aut ſenis in ſeniū lon-
ge prouecti, regioq; aut frigore algeat, qualis Scy
thia eſt, aut calore exuſta ſit, qualis eſt quam Ae-
thiopes incolunt, anniq; tempus uehementer uel

A frigidum ſit, uel incaleſcat, nemo eſt qui uenam di
ſcindere audeat. ita iubet quoq; & aſſuetudines et
uitæ ſtudia naturasq; corporum cōſiderari. ex his
enim omnibus propriam eius quod conſerat ipſis
indicationem oriri. Ex quibus autem rebus indi-
catio naſcitur ijs, qui rationalem medicinam profi
tentur, ab ijſdē obſeruatio eius quod utile ſit, em-
piricis eſt. eorū enim accidentium quę ſuperius in
febricitāte retuli, congeries, quę cōcurſus ab illis
nominatur, exinanitionis admonet rationalē me-
dicum, obſeruationem memorię ſuggerit empiri
co: nam cum ſępius ijs, qui ſic affecti eſſent, exina-
nitionem uiderit utilem eſſe, eandē ſi utatur ſpe-
rat hoc tēpore quoq; prodeſſe. idemq; ab ijs, quo-
rum eſt ętas in conſiſtendi uigore, per ea quæ ſæ-
B pius ab ipſo uiſa ſunt, ſat exinanitionis nouit ſine
moleſtia ferri. ita uere magis q̄ ęſtate: & ſi tempe-
rata regio eſt. ſi uero ęger euacuādo corpori aſſue
tus ſit, qualis eſt quæ per hæmorrhoidas aut quæ
per nares euacuatio euenit, iccirco euā plus ſan-
guinis detrahat ab ipſa rei natura prouectus ratio
nalis medicus: hoc idē uero empiricus faciat, quo-
niam ſic ab ipſo obſeruatum ſit. &, ut ſummatim
dicam, eędem in ijſdē affectibus medelę & ab ijs,
qui rationem profitentur, & ab empiricis medicis
trahuntur. de ratione inueniēdi eas inter eoſdem
diſſenſio eſt. ab ijſdem eñ accidentibus quę circa
corpus apparēt, oritur ijs, qui rationales ſunt, cau
ſę indicatio, ex qua curationem inueniunt: empiri
cis autem memoria repetuntur ea, quę ſępe ſimili
C modo obſeruata ſunt. cum aūt nullum ex ijs, quæ
apparēt accidentia, rationales habent, ex quo cau
ſa pateat, tūc ſciſcitari cauſam euidentē uocatam
non dubitant, quale eſt, ſi canis rabioſus momor-
derit, uiperáue, aut eius generis aliud: nam ulcus
ipſum nulla re ab alijs ulceribus diuerſum per o-
mne tempus aut certe per initia apparet. ſi eñ à ra
bioſo cane eſt, alijs morſu alterius illatis ſimile per
omne tempus oſtendit: ſi aūt id ab ictu uiperę eſt,
primis quidē diebus ſe cęteris ſimile reprę́ſentat,
poſt aūt ubi iam laborās ipſe grauiter habet, ei cir
ca corpus affectus quidā ſuperueniūt pernicioſi.
quippe caſus eius generis omēs, q̄ à peſtiferis uo-
catis animalibus eueniunt, niſi per initia protinus
recte curent, eò deueniūt ut ſumme pnicioſi ſint.
D quę igitur recta curatio eſt? an ſcilicet uenenū ex-
trahere, quod unà cum ictu corpori percuſſo inhę
ſit? ideoq; ad cicatricē perducere claudere'ue quæ
huiuſmodi ſunt non accelerant. ſed contra agunt:
eaq; inſuper minutim admodum ſæpe concidūt:
iam ijſdē quoq; quę calida acriaq; ſunt, quibusq;
attrahi uenenum ſiccariq; poſſit medicamentis
ob eandem cauſam utuntur. adhibentur quoque
hæc eadem ab empiricis medicamenta, qui nō du
ce natura rei ad ea inuenienda procedunt, ſed ea-
dem, quæ uſu oſtenderit, memoria repetunt. ut e-
nim ipſis ex ętate & anni tēpore lociq; natura cęte
risq; quę memorata ſunt, per experimentorū noti
tiam curationis habebatur cognitio: ſic ex cauſis
quoq; quas euidētes uocant, ijſdē cognita curatio

eſt. Quòd ſi utraque inueniendi uia mutuum in- A
ter eos conſenſum habuiſſet, nil opus illis longio-
ri oratione fuiſſet. quoniam autem experientiã ac
cuſant ij qui rationalem artem profitentur, eamq;
alij cõſtitui poſſe negant, alij mancã eſſe dicunt, a-
lij artis expertẽ: contrà aũt empirici rationem qui-
dem probabilem, ut quę tamen non uera ſit, accu-
ſant: iccirco duplex utriſq; longaq; admodum de-
currit oratio, cum alternas accuſationes defenſio-
nesq; adhibent. Quæ enim aduerſus experiẽtiam
ab Aſclepiade diſputata ſunt, qui fieri non poſſe
monſtrauit, ut ad eundem modum poſſet quic-
quam ſæpe uideri: neq; poſſe ulla ex parte conſti
tui eam, neq; aptam quidem ad minimũ quidpiam
inueniendũ eſſe: Quę aũt ab Eraſiſtrato dicta ſũt,
qui ſimplicia quidẽ atq; in ſimplicibus per expe- B
rientiam confeſſus eſt inueniri remedia (quale eſt
ſtupori dentium portulacã mederi) hoc idem ue-
ro compoſitis eſſe atq; in compoſitis negauit: ean
dem inueniendi quidem facultate nõ ex omni par
te carere, ad omnia tamẽ inuenienda nõ idoneam
eſſe: tum uero quę explicata ſunt ab ijs, qui per ex
perientiam quidem ea inueniri concedunt: hanc
ipſam aũt ꝙ infinita longaq; ſit, &, ut eorũ uerbo
utar, amethodos, hoc eſt methodo careat, accu-
ſant: itaq; rationẽ inducũt: ipſam nõ qualis conſti-
tui aut ſubſiſtere nequeat, ſed quale aliqd eſt quod
ſine arte ſit experientiã eſſe, uolũt. His igit̃ qui a-
deo uerbis inſultãt, reſpõdent empirici, conãturq;
experientiã eiuſmodi eſſe monſtrare, ut cõſtitutio
nem recipiat, ut quod ſatis ſit habeat, ut in ſe artẽ C
cõtineat. ijdemq; rurſus multis modis ipſam ratio
nem reprehẽdunt: ut rurſus quoq; neceſſe ſit ijs, ꝗ
rationalẽ diſciplinam profitent̃, ad ſingula repre-
henſionis genera reſpõdere. his enim cũ ſe naturã
corporis, morborumq; omniũ ortus, uireſq; reme
diorũ noſſe proponunt: tunc inſtant empirici, qui
hęc omĩa iccirco crimini dant, ꝙ eatenus quidem
procedunt, ut probabilia ueriſimiliaq; ſint, nulla
tamen eorum certa cognitio ſit: interdum ijdem
cum earum rerum cognitionem concedant, ean-
dem tamen conãtur ſine uſu eſſe monſtrare: inter-
dum cum illis hoc ipſum dent, eam ſuperuacuam
eſſe coarguunt. Hæc ſunt quibus inter ſe genera D
tim empirici rationaleſq; certãt. In quibus etiam
omnibus multa particulatim contendunt: quale
eſt quod in quæſtionibus, quas de rebus inuenien
dis abditis tractant: alij corporum diſſectionem in
dicationemq; ac dialecticam ſpeculationem lau-
dant: hęc ſiquidem ipſis inſtrumenta eſſe, quibus
ea uenentur, quæ in obſcuro poſita ſunt. empirici
autem neq; inueniri quicquam membrorum diſſe
ctione concedunt, neque ſi fieret, id arti neceſſa-
rium eſſe: ac ne omnino quidem indicationẽ eſſe,
neq; aliud ex alio poſſe cognoſci, quia omnia po-
ſtulẽt ex ſemetipſis agnitionem: neq; id quod ſua
pte natura abditum ſit, ullo ſigno indicari, ac nec
ulli quidem arti opus dialectica eſſe. dein aliquid
contra dialecticas ſuppoſitiones dicunt, contraq;
diffinitiones, ac ne eſſe quidem demõſtrationem

A pronunciãt rei ullius quę incerta natura ſit, itẽm-
que de uitioſis demonſtrandi modis, quibus uti
ſolent ij, qui rationalem medicinam ſequuntur,
deq; omni ratiocinatione loquuntur. eamq; quod
profitetur inuenire non poſſe, eademq; nec artem
iam ullam conſtitui, neque hominum uitam pro-
ficere. quem autem epilogiſmum Gręce uocant,
quem ijdem euidentem rationem eſſe dicunt, uti-
lem ad ea inuenienda eſſe, quæ opportuna laten-
tia ſunt (ſic enim iſti nominant quæ ſenſibilia qui
dem non tamen adhue euidentia ſunt) eundemq;
ad eos arguendos utilem, qui contra euidentiam
audent dicere: utilem quoq; ad oſtendendum id,
quod inter euidẽtia præteritur: utilemq; ad occur
rendum ſophiſmatis, quiq; nunquam ab euidẽtia
B abſit, ſed cum ea ſemper uerſetur: quod tamen ra-
tiocinationi eſſe negant, ſed eam ab euidentibus
rebus initium trahere, deſinere in ea, quæ perpe-
tuo abdita ſint. ideoq; uarios eius eſſe modos, cũ
ab euidentibus ijſdem rebus alius ad aliud quod
abditum ſit accedat, indeq; diſcordiam, quę diiudi
cari nequeat, eſſe paratam. quam indicium eſſe in-
comprehenſibilitatis dicunt. nam ijdem iſti quæ
uera firmaq; cognitio eſt, comprehenſionem uo-
cant: incomprehenſibilitatem uero, quod ei con-
trarium eſt. itemq; incõprehenſibilitas ab ijſdem
cauſa dicitur diſſenſionis, quæ iudicari nõ poſſit.
rurſus autem diſſenſio incomprehenſibilitatis in-
dicium. quæ autẽ de rebus obſcuris cõtentio eſt,
eam poſſe iudicari negant, poſſe autem eam, quæ
C de perſpicuis eſt. in his eñ cum ſingula qualia ſint
appareant, ſi uera loquimur, ſic eſſe teſtificãtur: ſi
mẽtimur, coarguũt. Hęc ſimiliaq; innumera ſunt,
quibus empirici rationaleſq; medici certant, à qui
bus eadem tamen in ijſdem affectibus adhibetur
curatio, ijs quidem qui in hæreſi ſint ſua legitime
exercitati. Qui autem methodici uocantur, ſic e-
nim ipſi ſe nominat unt, quaſi rationales ij, de qui
bus ante retuli, nõ ſe methodo dicãt artem tracta-
re, ij mihi non uerbis tenus uidentur ab antiquis
ſectis diſſidere, ſed ipſa etiam artis opera multa in-
uertere, cum neq; locum affectũ utile quidpiam
ad curationem indicandam dicant habere, neque
D cauſam ipſam, neq; ętatem, nec tempus anni, neq;
regionem, deniq; nec uirtutem ęgroti conſideran
dam, aut eiuſdem naturam habitumue: ijdemq; ui
tæ ſtudia aſſuetudineſq; reijciunt, cum ſe dicant e-
ius quod cõferat indicatiõe contentos, quæ ab af-
fectibus ſolis trahatur: ac ne ab his quidem per ſpe
cies, ſed cõmuniter et generatim: ponãtq; ac nomi
nent morborum cõmunia ipſa hæc, quæ ubiq; in
ſingulis affectibus ſunt. Iidemq; conãtur, alij mor
borum omnium qui uictu curantur, alij omnium
abſolute, communia in morbis oſtendere duo,
itemq; tertium aliud miſtum. illiſq; impoſuere no
mina adſtrictionem profluuiumq;. ſic morbum
omnem aut diſtrictum dicunt aut fluentem, aut
ex utroque miſtum. ſi enim naturales ſuppreſſæ
ſint corporum excretiones, adſtrictum uocant: ſin
magis ferantur, fluentem: ſin autem, & ſuppreſſæ
illæ

illę ſint, & ferantur, ea de re cmiſtionem oriri. qua/
le eſt, ſi oculum inflammatio ſimul fluorq; occu/
pet: nã ab inflãmatione, quæ adſtricta affectio eſt,
cum nõ ſola nũc, ſed cum fluore in uno eodemq;
loco orta ſit, totum ipſum affectum miſtum effi/
ci. At uero indicationem eius quod conferat, la/
xitatem in adſtrictis eſſe: in fluentibus uero, com/
preſsionẽ. nam ſi genu uerbi gratia inflãmatione
laboret, relaxare aiunt oportere, ſi fluat aluus, co-
hibere atq; comprimere. in miſtis autem contra id
inſtarc quod maxime urgeat: etenim quod magis
turbet periculumq; inferat, hoc idem eſt quod illi
magis occurrere uehementiori malo oportere q̃
alteri dicunt. Cur igitur non ipſi ſe rationales uo/
carunt, cum præſidia per indicationem compa/
rent? quoniam inquiunt, rationales obſcura ſcru/
tantur, nos autem in rebus uerſamur euidẽtibus.
totamq; deniq; ſectam ſuam ita definiũt, ut eorum
cognitio ſit, quæ communia euidẽtia ſunt. quę ne
cæteris omnibus artibus uideatur cõmunis defi/
nitio (nam illas quoq; eorum, quæ cõmunia eui/
dẽtia ſunt, notitias eſſe putãt) addũt ut ea ſint, quę
finem medicinę ſequãtur: eorumq; aliqui nõ quæ
ſequantur, ſed quę eiuſdem fini conſentanea ſint,
adiunxerũt: pars autem maxima, hæc ambo com
ponens, methodum, inquit, notitiam eorum eſſe
quæ communia euidentia ſunt, eaq; medicinæ fi/
ni conſentanea conſequentiaq;: quidam autem, ut
Theſſalus eſt, ſic ut eadem proxima ac neceſſa/
ria ſint ad ſanitatem. Ita neque rationales ſe nomi/
nari, non enim ſe rebus obſcuris egere, ut illi, ne/
que empiricos uolunt, & ſi maxime in euidentia
uerſantur: ab illis enim per indicationem eſſe re/
motos. ac ne modũ quidem ipſum quo in euiden/
tibus rebus uerſantur, communem eſſe ſibi cum
empiricis dicunt. illos enim recedere à rebus ob/
ſcuris, quia cognoſci nõ poſſint. ipſos autem quã/
quam hoc idem, ſed tamẽ faciãt quia inutiles ſint.
itemq; è rebus euidẽtibus empiricos obſeruatio/
nem, ipſos indicationem habere. his rebus igitur
ab utriſque dicũt ſe differre. maximeq; q̃ anni tem
pora ætateſq; ac regiones quæ que omnia ſimilia
ſunt abſcindunt, quæ manifeſte quidem inutilia
ſunt, ut illi putãt, ſed gloriæ gratia apud priores
medicos celebrata: eamq; maximã eſſe dicũt me/
thodicæ ſectæ uirtutem, glorianturq; ea de re, ſeq;
admirabiles putãt, atque eum qui uitã breuem di/
xit artem longam reprehendũt. rem enim ipſam
contrà ex omni parte ſe habere, ut breuis illa ſit,
uita lõga. demptis enim omnibus ijs, quibus ars
iuuari falsò putatur, nobiſq; ea, quæ morborum
communia ſunt ſola intuẽtibus, neq; longã medi/
cinam eſſe, neq; difficilem, ſed facillimã atq; aper/
tam, quæq; ſex menſibus diſci omnis celerrimeq;
poſſit. ita enim in morbis ijs, qui uictu curantur,
rem omnẽ in anguſtũ ualde eſſe deductã, eademq;
ratione in ijs, qui manu, quiq; medicamẽtis curã/
tur, in quibus etiã generatim communia quędam
inuenire conãtur, ſcopoſq; remediorum paucos
ſubijciũt. quare, ut mihi uidetur, non uulgato illo

A ſemeſtri ſpatio diſcere, ſed longe celerius totã eo/
rum artem liceret. his itaq;, ni mentiuntur, gratiæ
doctrinæ breuioris agẽdæ ſunt. ſin autem mẽtiun
tur, negligentię ſunt accuſandi. quo autem potiſſi
mum modo hi mihi uideãtur iure iudicandi, cęcu
tiant ne in re utili, an quod ſuperuacuum eſt recte
ipſi ſoli effugiant, nũc dicam. nõ enim exigua mi/
hi uidetur huius rei conſideratio, neq; huiuſmodi,
ut uerbotenus tantummodo inter ſe procedat, ut
quæ de empiricis rationalibuſq; eſt, qui quicquid
de inueniẽdis auxilijs primũ cõtendũt, deinde de
uſu eorundem conſentiunt: ſed aut magnopere lę
dantur à methodica ſecta artis opera, aut eadem
magnopere iuuentur neceſſe eſt. cum autem in re
bus duo ſint genera iudicij, alterum quod à ſola
B ratione procedit, alterum à rebus ijs, quæ euiden/
ter apparent: quod à ſola ratione procedit, maius
eſt quàm pro modo eorum, qui introducũtur. id/
eoq; nũc importunum. quod autem ab euidentia
ſola deducitur, id cõmune omnibus eſt. quid igi/
tur prohibet hoc eſſe, quo primo utamur, cũ ſit &
ijs, qui introducũtur apertum, & apud ipſos me/
thodicos honoratum? à quibus nil aliud quàm eui
dentia celebratur aſſidue, eaq; rebus omnib. ante/
ponitur: quæ autẽ abdita ſunt, omnia inutilia eſſe
dicũtur. age igitur primum de cauſis, quę dicũtur
euidẽtes, cõſideremus, ſic euidentia poſita, ut iu/
dicij regula ſit: primuſq; accedat ipſe methodicus,
fereq; in hũc modũ dicat: Cur de frigorib. æſtuq;,
cur de ebrietatibus, de cruditatibus, de ſatietate,
C fameq;, cur de laſſitudine, déque actionibus, cibi
generibus mutatiſq; aſſuetudinibus ó rationales
empiriciq; curioſi eſtis? an amiſſis ijs affectibus,
qui in corpore ſunt, hæc illa ſint, quibus uos me/
deri debetis? quorum ne ullum quidem eſt, quod
adhuc adſit, ſed ipſa quidem recedũt. quod autem
ab ijſdem genitum eſt, in corpore manet, eiq; me/
deri oportet. id enim affectio eſt. hoc ipſum igitur
conſiderãdum eſt, quale nã ſit. ſi enim adſtrictum
eſt, relaxandum: ſi fluens, continendum, quæ/
cunque ea cauſa ſit, à qua genitum alterutrum eſt.
quid igitur eſt, ad quod cauſa conferat, cum neq;
fluens unquam laxari poſtulet, neque adſtrictum
contineri? an ſit omnino nihil, ut profecto res ipſa
oſtendit? ſimiliq; ratione ijdem methodici de ob/
D ſcuris cauſis & morbos continentibus loquun/
tur. nam eas quoque ſuperuacuas eſſe dicũt, cum
ab affectu propria indicetur curatio, eius etiam
cauſæ, à qua is ortus ſit, cognitione remota. eun/
dem ſermonis modum habẽtes ad tempora anni,
ad ætates locaq; tranſeunt: in quibus etiã admiran
tur cur ab antiquis medicis res tam euidẽs intel/
lecta non ſit. nõ enim inflammatio quæ adſtricta
affectio eſt, ut aiunt, æſtate quidem laxãtia præſi/
dia, hyeme autẽ ab his diuerſa poſtulat, ſed eadem
in utroque tempore, neque in puerili ætate quę la
xant, in ſenili uero quæ continent. neq; in Aegy-
pto laxantibus, Athenis autem cohibẽtibus eget.
itemq; ſi inflãmationi contraria fluenſq; affectio
ſit, nunq; laxãtibus, ſed ſemper cõtinẽtibus opus

eſt, ſiue ſit hyems, ſiue æſtas, ſiue uer, ſiue autum-
nus, necnõ ſi puer ægrotat, ſi cui cõſiſtẽs eſt ętas,
ſi ſenex, aut ſi quempiã in Thracia accidat, aut in
Scythia, aut in Aethiopia ægrotare. nullã igit̃ ali-
cuius ex his utilitatem eſſe dicunt, ſed omnia ua-
na curioſitate tractari. quid partiũ corporis conſi
deratio? an non inanes hæ ſunt ad indicandã cura
tionem? an quiſpiam ſit, qui dicere audeat, inflam
mationẽ in parte neruoſa, relaxandã eſſe? eandem
uero in arterioſa uenoſa'ue aut carnoſa cõprimen
dam? aut omnino ſi quid adſtrictum in aliqua par
te corporis eueniat, ſi qui audeat dicere non id
eſſe laxandum, aut quod fluens ſit non continen-
dum? igitur ſi partis natura nihil rationem cura-
tionis euariat, ſed pro genere affectus remedij in-
uẽtio eſt, manifeſte inutilis eſt adhibita partis con
ſideratio. talis ſub figurata oratione methodicus
eſt. poſt quem ſecundo loco prodeat empiricus,
eaq; ferè proponat: nihil eſt quod ego ultra euidẽ-
tiam intuear, neque ſapientius quicquam profi-
teor, quàm ea quę mihi ſæpe conſpecta ſunt. tu ſi
euidentiam uituperas, ut ex ſophiſta quodam ſu-
perioribus diebus audiuiſſe mihi uideor, oportu-
num mihi eſt ad eos me diuertere, à quibus honos
euidentię habetur. tu autem ulceris iam uictoriam
cadmiam. ſi autem, ut inter initia ex te audiui, id
omne quod abditum ſit, inutile dicis, te ſequi ue-
ro quod euidens ſit, confiteris, fortaſſe erit ut tibi
quod prætermittitur oſtendam, ſi quod uiſum eſt
id ego cõmemorem. duo fuere qui à cane rabio-
ſo morſi ad eos medicos, quibus cum conſuetudo
intercederet, confugere medicinã petentes, eratq;
ulcus utrique exiguum, ut ne tota quidem eſſet
diſciſſa cutis. è medicis autem unus ulceri tantũ-
modo curationem adhibuit nulla alia ſolicitus de
re, paucisq; diebus ſanam partem oſtendit. alter ue
ro qui canem rabioſum eſſe nouiſſet, tantum non
feſtinauit ut ulcus ad cicatricẽ perduceret, ut con
tra etiam id magis amplum magisq; ſemper effice
ret, ualidis utẽs acribusq; ad multum tempus me-
dicamentis. itemq; ægrotum interea cogeret me-
dicamenta bibere, quæ ut ille dicebat, rabiei reme
dia eſſent. ac ita quidem res ceſſit utriq;, ut qui me-
dicamenta bibiſſet is ſeruaretur in ſanitatem teſti-
tutus: alter qui nil ſibi mali ineſſe putaret, repente
& aquam formidauit, & conuulſus interijt. an hic
tibi fruſtra euidens cauſa quęri uidetur? an alia de
cauſa mortuus homo eſt quàm medici negligen-
tia, qui neq; in cauſa quidpiam ſciſcitaretur, neq;
curationem poſt hãc obſeruatam aſſumeret? mihi
quidem nullam præter hanc ob rem interijſſe ui-
detur: qui quoniam euidentiam ſequor, nullã hu-
iuſmodi cauſam poſſum prætermittere. ita nec æ-
tatem poſſum præterire ſpernere'ue. etenim huic
quoque credere ab euidẽtia cogor. cum ijdem ex
omni parte affectus non omnino tamen eandem
curationem habeant. ſed adeo quãdoq; diuerſam
in diuerſis ætatibus, ut non ſola medicinæ men-
ſura modoúe, ſed etiã genere toto euarient. nam
pleriſque pleuriticis in conſiſtenti ætate conſtitu-
A tis ualentibusq; uidi ego ſæpe à uobis etiam ipſis
ſanguinem mitti. ſed neque uos aut in ultima ſe-
nectute cuiq;, aut puero natu admodum paruo;
neq; quiſpiã alter unquam mittere eſt auſus. quid
Hippocrates cum ſcribit ſub cane & ante canem
purgatiões eſſe difficiles? quid rurſus cum inquit,
æſtate uentrem ſuperiorem purgare, hyeme infe-
riorem? utrum uera dicere, an mentiri nobis uide
tur? difficilem uobis in utroq; reſponſionem eſſe
arbitror. ſi enim mentiri dicatis, ipſam euidẽtiam
ſpernitis, quàm à uobis plurimi fieri ſimulabatis.
ita enim uerum eſſe euidens eſt quod ab Hippoc.
ſcribitur: ſin eundẽ uera dicere reſpondeatis, fit ut
anni tẽpora admittatis, quæ à uobis inutilia pro-
nunciata ſunt. Quin etiam exiſtimo uos neq; pere
B gre uſquam procul à patria ueſtra fuiſſe, neque lo-
corum differentias experimẽtis percepiſſe. omni-
no enim neſcij non eſſetis ſeptẽtrionis incolas ſan
guinis effuſiones non pati eas quibus omne ſimul
educitur. ſic nec eos, qui Aegyptum aut omnino
meridiem incolunt. qui autẽ inter hos medij ſunt,
ab ijs ſæpe euidens ex ſanguine miſſo commo-
dum accipi. Illud uero quòd partes non ſpecten-
tur corporis, eſt, in quo uos ego ualde demiror, &
quod mihi turpe grauiter uideatur, quod non ue-
ritati ſolum, ſed ijs etiam quæ ueſtræ operæ ſunt
contrariũ eſt, ò per Deos immortales quacũq; in
in parte orta ſit inflammatio eandem curationem
poſtulat, ſiue id in crure accidat, ſiue in aure, ſiue
in ore, ſiue in oculo? cur igitur ego ſæpe à uobis
C crurum inflammationes & ſcalpello conciſas, &
oleo irrigatas inſpexi? oculos autem nec unquam
quidem? cur his ipſis oculis, cũ inflammati ſunt,
medelam per adſtringentia medicamenta adhibe
tis, crura autem non etiam ijſdem inungitis? cur
non aures quoq;, cum inflammatæ ſunt, ijſdem
quibus oculos remedijs medemini? cur non ocu
los ijſdem, quibus aures? ſed inflãmatis aliud au-
ribus aliud oculis medicamẽtum eſt? etenim cum
roſaceo acetum bonum eſt inflammatis auribus
medicamentum. ſed neminem exiſtimo tam auda
cem eſſe, ut idẽ inflammatis oculis infundat. quod
ſi quis tantum audeat, hunc futurum ſatis intelli-
go, ut audaciam non exiguo cum detrimento ex-
periatur. iam cum inflammatio uuam occupat, et
D ſpinæ Aegyptię fructus utile medicamentum eſt.
utile quoq; ſciſſile alumen. utrum autem eadem
hæc inflammatis oculis auribusq; conueniant,
an contra omnino ſe res habet ut ad ſummum læ-
dant? quæ omnia dico, eo uobis conceſſo quod
primum poſitum eſt, inflammationem ſi in cruri-
bus ſit, et in manibus laxari oportere, nõ autem
quæ in oculis aut in uua, aut in auribus eſt. quod
ſi eam quoq; quæ in crure aut manibus infeſtat
non cuiuſcunq; modi ſit laxandã eſſe commemo-
rem, fortaſſe erit uos noſſe ſi reſipiſcitis, in quanto
errore uerſamini. eritq; quod ego nunc etiam dicã
commemoratio eius quod euidentia patet. qbus
enim in aliqua parte corporis inflammatio non
ex ictu, ſed ſpõte ſuborta ſit ex affectu plethorico
à Græcis

à Græcis uocato, nulli laxitate partis ante egent, quàm de toto corpore detracta materia ſit. id enim ſi feceris non modo nihil imminues, ſed etiam augebis quę orta inflammatio eſt. quapropter per id temporis adſtringentia refrigerãtiaq; parti admouemus: mox aũt ex toto corpore detractione iam facta, tum pars, quæ inflammatione laborat, laxãtia patitur. quod ſi dum hæc ipſa propono non uobis perſuadeo, tamẽ tempus eſt, id quod etiam inter initia ſermonis retuli, ad eos me diuertere, à quibus habetur euidentiæ honor. His ab empirico propoſitis, prodeat rationalis: eaq; ferè expromat. fortaſſe tibi, ſi ſapis, ſatis hæc erant, quo minus ætatem, tempus anni, regionem, itemq; cauſam euidentem, aut aliquam corporis inutilem partem putares. at uero ſi tibi non adhuc perſuaſum ab empirico eſt, à quo cõmemoratæ res euidentes ſunt, ſed inſuper ratione aliqua eſt opus, eã adijcere uideor mihi debere. tuamq; ſectam in caduco poſitam eſſe oſtendam. audio enim uos cũ dicitis cognitionem eorum, quæ communia in morbis euidentia ſunt, paſſimq; interrogans qua maxime re communia hæc contineantur, & quo dignoſcantur modo, id ne adhuc quidem cognoſcere mihi uideor poſſe. eaq; cauſa eſt, quoniã inter uos nominibus tenus conuenit, de rebus diſſidetis, cum è uobis alij per ea, quæ natura excernuntur, quod aſtrictum, quod fluens eſt metiantur. qui ſi ea ſuppreſſa ſint, adſtrictionem uitium nominant: ſi ſine modo excernãtur: profluuium. alij in ijs affectibus, qui in corporib. reliqui ſunt, uitia poſita dicunt, grauiterq; eos accuſant, qui quod educitur reſpiciunt. Ego autem quo in errore uerſari utrique mihi uidentur fortaſſe iam exponam. primumq; in eos à me uerba fiant, qui per ea quæ ſecundum naturam excernantur morbos iudicant. miror enim cur iſti nec ſudoris unquã, neque urinę, neque uomitus, neq; deiectionum plus quàm pro modo naturę uiderunt bene in morbis educi, itemq; id quod omnium maxime abſurdũ eſt, cur ne ſanguinis quidem è naribus curſum in quo criſis eſſet, unquam inſpexere. at huius uero non menſura ſolum, ſed totum etiam genus præter naturam eſt. ſudoris autẽ, urinæ, quicquid per aluum, aut per uomitum ruit, genus quidem non pręter naturam, multitudo tamen nonnunquam tam immodica eſt, ut ego quoſdam uiderim quibus tantum ſudoris effluxerit, ut plumas etiã madefacerent, alios quibus deiecta aluus triginta heminas ſuperaret: ſed tamen inter hæc nihil mihi uiſum eſt eſſe ſedandũ, quoniã educebantur ea quæ moleſta erant: quanquam ſi quis ijs, quæ excernuntur ſecundum naturam, regula uſus in omni genere eſſet, huic inhibenda huiuſmodi accidentia erant. quapropter probabilia magis quodammodo ſentire uidentur ij, qui eos affectus, qui in corpore ſunt, morborũ cõmunia ſtatuũt. at in his uero eſt in quo admirer, cur illa ipſa auſi ſunt euidentia dicere. ſi enim non quod fluit è uentre, ſed quę in corpore affectio eſt, ex qua ducit idipſum

A quod fluit, profluuium eſt, eamq; nulli è ſenſibus patere licet, quomodo profluuij erit, ut illa morborum communia etiam poſsint euidẽtia dici? cum in laxiori inteſtino affectio eſſe in tenuibus poſſit, in ieiuno uentriculoq; atque meſaræo, & pluribus alijs partium interiorum, quarum ulla neque ipſa poteſt percipi ſenſu, neque eius affectus. quomodo igitur illa morborum communia poſſunt etiam euidentia dici, niſi quod per ſigna dignoſcitur, id euidens quiſpiam uelit uocare? quod ſi ita eſt, non uideo quid iam ab antiquis medicis differant. ſed quomodo breui ſemeſtriq; temporis ſpatio artem edocere profitentur? cum non exigua opinor opus ſit methodo ad aliquid quod ſenſum effugiat, percipiendũ. ſed qui recte hoc ipſum præ-
B ſtet, huic opus ſit & corporum diſſectione, ex qua partes interiores quomodo ſingulę natura ſe habeant, ediſcat, & phyſica ſpeculatione nõ exigua, ut operationẽ cuiuſq; utilitatemq; conſideret. priuſquam enim hæc inuenta ſint, non poteſt ullius in imo corpore partis affectus dignoſci. quid illud monuiſſe oportet, huc etiam magnam à dialectica opem afferri? ut ex quibus quid concludatur aperte percipias, neque ſophiſma uel ex te uel ex altero offendas. nam ipſi à nobis interdum ſophiſmate imprudentes capimur. at uero libenter ex iſtis requirerem quid profluuium ſit, ſi modo loqui didicerũt. non enim id tantummodo ſatis eſſe arbitror, quòd eorum aliqui dicunt, quendã præter naturam affectum profluuiũ eſſe. niſi enim qui
C ſit hic affectus didicerimus, nihil erit quod plus à nobis noſcatur, laxitas ne quędã an mollities an raritas ſit? nihil enim ab illis audire eſt quod dilucide dictum ſit, ſed quicquid occurrit, modo hoc modo illud, ſæpe uero ut omnia ſimul, tanquã inter ſe nihil differentia. ſi quis autẽ eos tentet, quid inter illa interſit, docere, ſingulaq; propriã ſpeculationem poſtulare, cum audire ne ſuſtinent quidẽ, ſed etiam antiquos reprehendunt ꝙ hęc ſimiliaq; fruſtra diſtinxerint. adeo illis ueri quęſtio intolerabilis eſt. ac ne illud quidem laxo quod intentum eſt, eſſe cõtrarium, molli quod durum, raro quod denſum audire patiũtur, itemq; præter hęc omnia aliud eſſe naturalia excrementa ſupprimi fluereq;. atq; omnia hæc ab Hipp. eſſe diſtincta. ijdemq; &
D de his temere rebus pronũciãt, inflãmationemq;, ſic durum renitentem, afficientem dolore, calidũ tumorem nominant, facile admodum inconſideratoq; adſtrictum malum eſſe proponunt. alias uero rurſus inflammationes miſtas appellant, quales quæ in oculis accidunt, ubi fluxioni admiſtæ ſunt, quæq; in tonſillis, in uua, in palato, in gingiuis. deinde foramina ponunt alia rara eſſe facta, alia clauſa, eamq; ob rem utroq; uitio affici. ſunt autẽ qui dicere nõ dubitent in uno eodemq; foramine profluuiũ ſimul & adſtrictionẽ conſiſtere. quod ne animo quidẽ comprehẽdi facile eſt. adeo in omnẽ temeritatem feruntur. quidam autem eorum, ijdemq; pauci, qui pati poſſunt ut aliquanto plus de his rebus omnibus audiãt conſiderentq;,

ut ipſos

ut ipſos pœniteat, uix tandem adducti ad uerita-
tem ſe uertunt. His igitur cæteriſq; qui paulo dili
genter diſcere de primis aliquid communibuſq;
morbis uolunt, liber eſt ſeparatim cōſcriptus. nūc
autem ut ijs, qui introducūtur, res utilis ſit, aduer-
ſus eoſdem methodicos æquum eſt pauca dicere,
quæ tamen optarim aliquid illis quoq; prodeſſe.
quod fieret, ſi contentione remota idipſum quod
dicitur ſecum ipſi exquirerent. id autem quod di-
citur eſt, ut quæ ab illis etiam ipſis uocata inflāma
tio eſt, præter naturā ſit tumor dolore afficiēs, pre
mentib. digitis renitens, durus, calidusq;, eademq;
nihilo magis aut raram, aut duram, aut denſam
quàm antea eſſet propria ratione partem efficiat:
ſed fluente materia, & ea quidem ſuperuacua im-
pleat: ideoq; intenta pars eadem ſit. non tamen ſi
quid intentum eſt, id omnino denſius quàm ante
aut durius eſt. illudq; in corijs diſcas loriſq; & ne-
xu aptatis rebus licet, ſi undiq; ea diſtendere ten-
tes. ita partium quæ per inflammationem repletæ
ſunt, medela eſt materiæ detractio. hęc enim reple
tioni contraria eſt. cum autem partes ipſæ exhau-
riuntur, protinus conſequitur, ut eædem remiſſio
res efficiantur. quæ repleta ſunt, eadem ut intenta
ſint neceſſario ſequitur. ueluti quæ exhauſta ſunt,
ut remiſſa ſint, quorum neutrum uel denſitas uel
raritas neceſſario ſequitur. ac ne profluuium qui-
dem ſuppreſſio'ue. neq; enim ſi quid rarum eſt, ex
hoc aliquid fluat omnino neceſſe eſt. quid enim ſi
craſſum exiguumq; ſit id quod intus eſt? neque ſi
ſpiſſum, in eo ſupprimi neceſſe eſt: nam quod mul
tum & tenue eſt, id etiam per denſa foramina ef-
fluit. ſatius igitur fuit illos antiquorum uolumina
legere, diſcereq; quot modis quicquid prius in par
te contentum eſt, idem rurſus excernatur. ſi rare-
fiat quod continet, ſi quod contentum eſt attenue
tur, idemq; ſi incrementum aſſumat, ſi uehemen-
tius moueatur, ſi à re aut exteriore trahat̄, aut in-
teriore pellatur, ac ueluti ab exterioribus quibuſ-
dam abſorbeatur. quibus omnibus prætermiſſis,
ſi quiſpiam raritatem foraminum unicam educen
dæ materiæ cauſam exiſtimat: is uidebitur ne eui
dentia quidem cognoſcere. ſiquidem lanā ſpon-
giam'ue aut in quibus ſimilis raritas eſt, ſi quod
intus habeant, exiguum ſit, id non deponere, ſed
continere manifeſte uidemus: ſi multū, effundere.
cur igitur illi non in oculis naribuſq; et ore, & quę
ſimili raritate ſunt, hoc idem animaduerterunt? li-
cere aliquādo non ꝙ rara foramina ſint, ſed ꝙ hu
mor multùs in his partibus ſit, idcirco aliquid ef-
fluere. ac fictilia quoq; ſæpe uidemus, quæ tam ra
ro corpore ſint, ut etiam aquam transfundāt, quę
tamen eadem, ſi mel infuderis, nihil tranſmittant.
nam craſſior mellis ſubſtantia eſt quàm pro ratio-
ne foramina quæ in fictili ſunt. ita nec illud alie-
num erat intelligi, ſæpe aliquid ob tenuitatē mit-
ti, quanquam corpus ipſum quod continet, non
ſit à natura perforatum. itemq; nec illud, plerunq;
naturam, à qua gubernatur animal, quicquid ſu-
peruacuum erat, id per corpus ipſum continens

A euacuaſſe, tanq; exprimentē expellentemq; diffi-
cile erat intelligere eū, qui diligentius in artis ope
ribus uerſatus eſſet. plerunq; enim ſic morborum
criſes eueniunt. reliquas educendæ materiæ cau-
ſas prætereo. itemq; eas, quæ eiuſdem continēdæ
totidem ſunt, illiſq; contrariæ: ſiquidem audire ta-
lia non ad aures eorum ſpectat. quod autem mihi
fortaſſe aſſequi poſſe uidentur, ad id rurſus reuer-
tor. oculum humore fluere interdum poſſe, nō ꝙ
nulla ſit in parte ipſa à modo naturæ facta muta-
tio, ſed ꝙ fluens materia uel multa ſit uel tenuis,
uel à natura per hanc partem expulſa. ſcilicetq; o-
portere fluentem materiam, ſi tenuis eſt, craſſam
reddere: ſi multa, educere: conatum uero naturę ſi
opportunus ſit, admittere, nihilq; in ipſum oculi
B corpus agere, quippe quod nullam fluxionis cau
ſam continet. id autem opinari, inflammationum
aliam adſtrictum eſſe uitium, aliam miſtum, non
uideo quo modo non deſipientiæ ſit. primū enim
quod ab ipſis dictum eſt, eius obliti ſunt, non uel
fluentem morbum effluxu iudicari debere, uel ad-
ſtrictum ſuppreſſione, ſed ipſos oportere corpo-
rum affectus ſpectare. cum igitur ex parte omni hi
ſimiles ſunt, nullaq; in re quę nunc inflāmatio eſt
ab ea quę antea fuit, differre uidetur, niſi quòd ali-
quid ab altera defluit, nihil ab altera, quomō non
uehemēter abſurdum eſt, hanc miſtam, illā adſtri-
ctam putare? deinde uero quomō nec illud, quod
facillimum erat, ipſis in cōſiderationem uenit, ne-
que in manu, neque in cubito, neque in brachio,
C neq; in crure, neq; in femore, neq; in ulla corporis
parte alia uiſum unquam fuiſſe huiuſmodi genus
inflammationis, ut aliquid foras efflueret? ſed ijs
tantummodo id euenire, quæ os oculos'ue aut na
res occupant. an illis morborum cōmunibus om-
nibus quę miſta ſunt Iuppiter interdixit, ne ullum
unquam eorum ullam aliam corporis partē attin
geret, ſed in oculos tantummodo nareſq; & os
ſæuiret? nam inflammatio poteſt partes corporis
occupare omnes, quæ natura ſunt aptæ ut cauſas
illius gignendæ ſuſcipiant. quòd uero alię ſunt ra
ræ natura, aliæ denſæ, eo fit, ut ab illis quicquam
effluat lapſæ materię, in his autem contineatur. ſi
enim utrem impleas humida re, alia'ue quibus ita
corpus continēs ſit, nihil effunditur. idē ſi in ſpon
D giam agas, quæq; ita raro corpore ſunt, protinus
id omne, quod ſuperuacuum eſt, effunditur. quid
igitur difficultatis erat eos animaduertētes quàm
maior omni reliquæ cuti denſitas ſit, ꝙ quæ ocu-
lis naribuſq; atq; ori ineſt, partium naturę cauſam
aſcribere, miſtione longiſq; nugis dimiſsis? hoc
enim ita eſſe declarāt inflammationes eæ, quibus
in partibus alijs admiſta exulceratio eſt. ſiquidem
ab his id effluit, quod tenue eſt, perinde ac ſi in ocu
lis naribuſq; atq; ore eſſent. dum autem illæſa cu-
tis denſaq; ex omni parte eſt, cur nihil effunditur,
hoc ipſum cauſa eſt nō inflammationis genus. rur
ſus ut ſine melle, pice'ue liquida nec id quidē ſine
modo, ſpongiam lanamq; madefacias, nihil effun
ditur, propter humoris craſsitudinem: ſiue idem

ex aqua agas aut quibus ſimilis tenuitas eſt, ſed
exiguo adhibito modo; ſic arbitror, nõ ſemper ab
oculis aliquid effluit, idq; aut ob craſſitudinẽ hu-
moris, aut quia nõ is ſuperuacuus eſt: ut in ijs, qui
ſe habent in ſtatu naturę. itaq; licet idem inflãma-
tionis genus nulla alia differẽs re, q̃ craſsitudine
influentis materiæ lippitudinem ſine fluore face-
re, quã ſapientiſsimi methodici adſtrictam nomi-
nãt, eamq; differre putant à miſta, uerborũ ſuorũ
obliti, in quę maxima neceſſitate adſtricti pręcipi-
tant, qui morborũ effectus in corporibus cõſiſte-
re nõ in humidis uolunt. quomodo igitur cũ eadẽ

A in corporib. affectio eſt, nulla re diſsimilis, ſolam
autem humidorum naturam quæ tenuia rara'ue
ſint, ſequatur, modo effluere aliquid, modo conti-
neri, diſsimilia morborum cõmunia eſſe putatis?
ita ſit ut iſta ueſtra miſtio ne animo quidem conci-
pi poſsit. cætera autem quæ non ſolum in ijs qui
uictu, ſed etiam qui manu, quiq; medicamentis
morbi curantur, particulatim peccatis, aliàs for-
taſſe diſcetis, niſi per hæc uobis adhuc perſuaſum
eſt. nunc uero cum ſatis hæc ſint ijs, qui in-
troducuntur, præſentibus finem
imponam.

CL. GALENI DE OPTIMA SECTA LIBER AD THRASYBVLVM.

IVNIO PAVLO CRASSO PATAVINO INTERPRETE.

SINGVLA medica pręce
pta, atq; uniuerſim omnia
præcepta in primis uera
eſſe debent, ſecũdo utilia,
B tertio iactis principijs cõ-
ſentientia: ex his tribus e-
nim legitimũ præceptum
diiudices. nam ſi unum ex
dictis præcepto deſit, ſta-
tim neque præceptum id dici merebitur. cum ar-
tes namque ex præceptis, & his non quibuslibet
conſtent: ſed primum multitudinem quandã com
prehenſionum eſſe oporteat: deinde & ad aliquod
conducibile pertinere: propterea omne præce-
ptum uerum eſſe & utile & conſecutionem quan-
dam non ſolum ad præmiſſa principia, ſed etiam
ad reliqua præcepta habere neceſſe eſt. Quatenus
enim ſub comprehenſionem quodlibet pręceptũ
cadit, ea ratione uerum eſſe opus eſt: falſi namque
comprehenſio nulla eſt. quatenus autem ad finem
aliquem uitæ commodum pertinet, eò ſingulum
præceptum utile eſſe affirmandum eſt. cõprehen-
ſionum autem collectionem ad præceptorum in-
ter ſe, & cum ſubiecto principio conſenſum quæ-
rere opus eſt. at quoniam quẽadmodum ſub uno
principe ſubditorum multitudo mente cõcipitur,
ſic & præceptum ad ante iactum principiũ refer-
tur, ob id omne præceptum uerum utile conſen-
tiensq; eſſe neceſſario dicendum. Quare ſi tribus
ijs omne artificioſum præceptum cenſetur, liqui-
dum eſt & medica præcepta ijſdem eſſe diiudican
da. Igitur quandoquidem uerum quale nam ſit, &
quomodo æſtimetur, nõ ſemper in conſpicuo eſt,
neque utile neque conſequens facile deprehendi
poſſunt, notas horum aliquas iudicandiq; inſtru-
menta in primis tradere neceſſe fuerit. Verum
ſanè ex orationis cũ rebus cõcordia æſtimabitur,
at rerum aliquæ ſenſui euidentes ſunt, aliquę ſen-
ſum latentes: euidentium aliquæ per ſe innote-
ſcunt, ut albus aterq; color, aliæ non per ſe, ſed ab
alijs claritatem adipiſcuntur, ut quæ ſignis depre-
hendũtur: rurſum rerum ſenſui abditarum aliquæ
intellectui perſpicuæ & ſunt, & dicuntur, ut bis
duo quatuor conſtituunt, aliæ per oſtenſionẽ co-
gnoſcũtur, ut id, quo bene uti licet, eodem & abu
ti, & quæ ſequuntur. Oportet autem ſemper ſer-
monem ac præceptum ad ſpeciem propoſitę rei,
de qua ſermo eſt atq; præceptum, referre, ac ſi de
re aliqua ſenſui euidenti ſit, ad illam accommoda-
re; ſin uero de re ſenſui occulta, conſiderandum,
C num alicui occultarum rerum ſit conſentiens. Iu-
dicia autem de rebus ſenſui euidentibus atque oc-
cultis differunt. Quæcunq; enim ſenſui euiden-
tium rerum per ſe de ſeipſis notitiam pariunt, ſen-
ſu diiudicantur, ut album & atrum. quare medici
illi iure ſunt deridendi, qui de rebus ſenſui euiden
tibus ſententiam non ſenſorijs, ſed demonſtratio-
ne aliqua ferre conantur: quemadmodũ & Aſcle-
piades de mẽbranulis in corde inſitis diſputãs Era
ſiſtratũ deceptũ eſſe cõtendit, Herophilũ enim q̃
multa corpora inciderit, eas nõ uidiſſe: cũ ipſi lice
ret ad ſenſui euidentis rei ſcrutationẽ, ut decebat,
accedẽti, de re poſtea ferre ſententiã, & non fatuis
opinionib. credere. Itaq; rerum ſenſui euidentiũ,
quæcunq; per ſe deprehendi ualent, iudices ſunt,
D ut ſupra retuli, ipſa ſenſoria. Sed euidentium qui-
dem ſenſui, non per ſe autem cognitorum iudex
eſt obſeruatio, eorum dico, quæ per ſigna percipi
untur. Iterum ſenſui abſtruſarum rerum ſicut plu
res ſunt differentiæ, ita & diuerſa iudicandi inſtru
mẽta: ex abſtruſis autem ſenſui, aliqua intellectui
perſpicua ſunt, ut hoc, fieri nõ poſſe, ut idẽ homo
Athenis ſimul atq; in Aegypto ſit: aliqua per oſtẽ
ſionem cognoſcuntur. de perſpicuis intellectui iu
dicium ex communi omnium hominum conce-
ptione habetur: at quæ oſtenſione percipiuntur,
per conſenſum cum his, quæ ab omnibus conce-
duntur, diiudicantur. rurſus conceſsi diiudicatio
in plura diuiditur. aut enim ex conſenſu cum ſen-
ſui apparentibus, aut cum perſpicuis intellectui,
aut

aut cum demonſtratis conceſſum diſcernitur. Igi- A
tur quomodo uerum & ad iudicium ueri ducen-
tia iudicari oporteat, explicauimus. Deinceps
de utili pręcepto diſſeremus. Vtile præceptū cum
ad artis finem refertur, dignoſcitur. Oportet au-
tem ipſum primum quidem comprehendi poſſe:
ſi hæc enim deſit conditio, ut hippocētauri ſel at-
tonitis medetur, quoniam comprehendi nequit,
propterea inutile præceptum redditur. Deinde ip
ſius apprehenſionem non conuenit cum uulgari-
bus eſſe communem, ſed artificum propriam: id-
circo namq; eos falſos eſſe nos dicimus, qui ſen-
ſui euidentia artis initium eſſe opinantur. neque
enim ex ſenſui euidentibus ars conſtituitur, neq;
per ſenſui euidentia fit eius traditio: quandoqui-
dem nemo ſenſui nota tradit, ſed ea quæ ex ſenſui B
notis præcepta oriuntur, quæ planè ſenſui ſubie-
cta non ſunt. Hęc igitur artis principium eſſe non
ab re quiſpiam dixerit. præcepta dico ex euiden-
tibus ſenſui nata principium tradendæ ab ſenſui
euidentibus artis euadunt. Quòd ſi quis nota ſen-
ſui principiū eſſe artis affirmet, ſe inter artem iner
tiamq; nullum ponere diſcrimen ignorat. etenim
ſi ſenſui patentium deprehenſio eadem in artifice
atque imperito fuerit, clarum eſt huiuſce rei cau-
ſa nihil artificem imperito præſtare: quin neque
iam artifex erit, ſiquidem artifici atque inſcio eo-
rundem eadem ineſt cognitio. Quamobrem ſen-
ſui nota pręceptorum inuentionis principiū eſſe
iure dicentur, artis uero principium minime. nam
quemadmodū leporis ueſtigia inueniendi leporis C
principiū non iniuria quiſpiam dixerit, leporis au-
tem eſſe principiū nullus mente conſtans affirma
uerit: neq; enim lepus ex ueſtigijs cõponitur: ita
nota ſenſui pręceptorum inuentionis principium
rectè dixeris, quòd ab his profecti artis inuentores
ipſam conſtituūt, artis uero principium nõ item.
principia namque in eius qualitatem, cuius ſunt
principia referre conuenit. Itaque & artis princi-
pia uulgo ignota eſſe debent. neque enim ars ul-
la ipſi nota eſt. præterea artium principia tradun-
tur, euidentia uero ſenſui non traduntur. quo fit,
ut nemo ratiõabiliter ſenſui ſubiecta artis eſſe prin
cipia contendat. Præcepta namq; aut in ſenſui
notis, aut in his quæ ex alijs percipiuntur, aut in
his quæ præoſtenſa fuere, aut in manifeſtis intelle D
ctui conſiſtunt. in hunc ſanè modum in euidenti-
bus quidem ſenſui ſic: Quidā plures intuitus ſau
ciato corde morientes, mortis cauſam ſcrutatus
eſt: conſiderans igitur inuenit neque ob faculta-
tis deliquium, neque propter materiæ medicina-
lis penuriam, ſed propter neceſſarium membri il-
lius uſum iſtos interire. quare cognoſcens abſque
membri huius actione, utilitateq; ab ipſo corpori
ſubminiſtrata animal ſupereſſe non poſſe, ratio-
neq; ea quæ in ſenſui manifeſtis inuenit, colligēs,
hoc præceptum conſtituit, quicunq; in corde ſau-
ciatur, morietur. Quod igitur ex manifeſtorū ſen-
ſui conſenſu ratione inuentum eſt, & uniuerſum
prolatum, præceptum dicitur. quin potius in ma-
A nifeſtis ſenſui præceptum conſiſtit, ut à ſenſui eui-
dentibus in phlegmone: ſi quis phlegmone affici-
tur, ille tumorem habet durum, renitentem, pulſa
tiuum dolorem inferentem. ſunt itaq; nota ſenſui
præceptorum inuentionis primordia: at pręcepta
ex ſenſui euidentium conſenſu reperta cõſtituen-
dæ artis ſunt principia. & à ſenſui euidentibus ad
hunc ſanè modum præceptum conflatur. Ab his
autem quæ ex alijs percipiuntur, hoc modo præ-
ceptum colligitur: ſiquidem hi caſus infeſtant, hic
ſanguinis copia laborat: cui hęc eueniunt, illi ie-
cur, aut renes, aut id genus aliquod afficitur. Ab
his autem quæ præoſtenſa ſunt, hoc modo confi-
citur: ſi ante probatum fuerit, quid ſit cõcoctio,
& quæ concoquuntur, fundi & eliquare, atq; ita
B mox diſtribui, & ægrotantes non multo in confi-
ciendis cibis labore indigere, ab his huiuſmodi
pręceptum naſcitur: liquidi cibi omnes febricitan
tibus bene faciunt. Sed ex manifeſtis ita præce-
ptum oritur: quicquid eſt multū, naturę aduerſa-
tur. & illud, non ſaturitas, nõ fames, neque aliud
quicquam bonum eſt, quod naturæ fines egredi-
tur: & illud, ſaturitas morbos creat, euacuatio me-
detur. nam cum per ſe conſtet, in illis quidē, ſi fa-
cultatem uincentia, in hoc uero, ſi efficiens cauſa
repellatur, quod fiebat, nõ futurum eſſe, dicta prę
cepta fuere compoſita. omne autem præceptum
cõmune eſt, & firmum. Quamobrem errant illi,
qui eò artem coniectricem aiunt, quòd coniecto-
rijs præceptis cõtinetur. nõ enim à præceptis con
C iectrix denominatur, hęc nāq; perpetua ſunt: ſed
ab actione & medentium opera, hæc enim incer-
tum euentum habēs coniectricem artem reddit.
nam omniū artium pręcepta æque perpetua ſunt
& æterna: uerum quoniam non omnium artium
finis ſemper attingi poteſt: eo fit, ut ipſarū nõnul-
læ coniectrices appellentur, quę incertum ancipi
temq;, ut dixi, euētum habent. cęterum quoniam
utile diiudicandum eſſe dicebamus, ſi ad finem re
ferretur, artis finē proponere neceſſe fuerit, ut eo
patefacto perſpicuum fiat, ad quid referentem uti
le æſtimare oporteat. Artium igitur aliquæ ea
quę non ſunt, efficiunt, ut nauium ſtructoria: nõ-
nullæ quę facta ſunt, conſeruant, ut nauiū guber-
natoria: nonnullę utrunque præſtant, ut ędifica-
D toria. in faciētibus artibus, aut ſeruantibus unus
eſt conſequendi finis modus: propterea in his ſim
plex eſt utilis æſtimatio. ſed in his, quę iuxta fa-
ciunt & conſeruant, nõ facile eſt diiudicare: non
enim tanquā inutile refutandum eſt, quod ad cõ-
ſeruationem conducit: ſed diligenter perquiren-
dum, num quippiam ad eius, quod nõ eſt, produ-
ctionem conferat. Ars itaque medica inter eas eſt,
quę faciunt & conſeruant: non idcirco tamē gemi
num eſſe artis finem credere oportet, & quod nõ
eſt, facere, utpote, ſanitatem: & eam, quę eſt, cõ ſer
uare: per eadem enim pręcepta, ut aiunt, ſanitatē
creans, eandemq; conſeruās geminum habere fi-
nem uideatur. profecto niſi euidenter eadē eſſent
pręcepta ad utrunque finem ducētia, differētibus
etiam

etiam finibus diuerſę utiq; eſſent artes, & duę me-
dicatiuæ: at quoniam eadem cum ſint præcepta,
propoſita euariãt, una ars differentia habebit pro-
poſita. ſed me hercule ignorant artis unum eſſe
propoſitum ſanitatem ſcilicet, finemq́; unum, qui
eſt eius conſecutio, modos autem conſecutionis
multiplices. non uariat igitur propoſitum, neq; fi-
nis ſecundũ uarium habendę ſanitatis modum: ſi-
quidem nobis apta officere cognoſcentes, modo
ipſa nocentia ſummouentes ſanitatē acquirimus,
modo ea deuitãtes ipſam præſentē conſeruamus.
quare utile in medicina recte æſtimabimus non-
nunquam, ſi ad ſanitatem accerſendam, nonnun-
quam, ſi ad eam retinendam confert, nobiſcũ re-
putantes. Conſenſum autem præceptorũ non-
nulli ex eo, quòd unà ſint, quærendum cenſent,
multa ſimul eſſe ignorantes, inter quæ nullus con
ſenſus eſſe dignoſcitur, quēadmodũ & diem eſſe,
& ſimul eam ſpirationem fieri dicimus, inter quę
tamen nulla intercedit ſocietas. non igitur conſen
ſum ex eo, quòd ſimul ſint, diiudicare oportet:
ſed quo ſublato neceſſario quippiam auſertur, &
poſito ponitur, id ei conſentiens conſociatumq́;
iure putãdum eſt, atq; in uniuerſum quæ mutuo
inter ſe dependentia colligãtur per appellatã epi-
criſim à Græcis, à noſtris adiudicatio dici poteſt,
iudicãda ſunt: in quibus ſanè conſequentem epi-
criſim facere opus fuerit, ad quarundam uero ora
tionum epicriſim, neceſſario quærendus eſt con-
ſenſus & conſecutio. an uero & ad medicinalium
pręceptorum iudicationē ea conducat, forſan diſ-
quiret aliquis: neq; enim ꝙ medicinale præceptũ
utile uerumq́; ſit, cognoſcere ſatis fuerit: ſed nihi-
lo ſecius ipſum cum alijs cohærere conſentireq́;
opus eſt. Quãdoquidē igitur omnis oratio om-
neq; præceptum tribus hiſce perpenditur, tres ue-
ro in medicina ſectæ celebres ſunt, rationalis, em-
pirica, & methodica, ut Gręcis utar nominibus:
age & hiſce iudicãdi rationibus uſi iſtas ſingulas
diligentius contemplemur: ut ſyncerę ac ſalutari
cęteris poſthabitis adhæreamus. In primis autem
quid inter eas conueniat, quid cuiuſq; propriũ ſit,
exponere neceſſe eſt: deinde his peractis ſingulas
ad examen redigemus. Trium itaq; ſectarum pro-
feſſores in hiſce conſentiunt: quòd euidentia prę-
cepta utilia ſunt, analogiſmus, obſeruatio, hiſto-
ria, ad ſimile tranſitus, quòd hiſtoria ſine iudicio
non admittenda, inſtrumenta, applicandorum re-
mediorum modus; ꝙ ex alijs alia deprehendun-
tur: quòd iiſdem præſentibus malis eadem ſunt fa
cienda: quòd adiectionibus, & ſubtractionibus ſa
nitas ſeruatur, & morbi fugãtur, quòd ad ſanitatē
retinendã & morbos tollendos nocentium uſus
fugiendus eſt, quòd ad materiæ adhibendæ noti-
tiam experientia potens atq; utilis eſt: quę nutriũt
enim & quæ nõ nutriunt, purgãtia, & mortifera,
experientia omnia comperta ſunt. Sub hoc cõ-
muni empirici ſubſiſtunt, nõ ſolum facultates, ſed
etiã conferentia obſeruatione fuiſſe inuenta teſtã-
tes. At uocati methodici ultra id cõmune dictum

A quiddam ab empiricis diuerſum adijciunt: aiunt
enim antequã adhibendorum remediorum uires
quis didicerit, nihil aliud utile ab experientia pro-
uenire: nullum enim conferens ex obſeruatione
accipi poſſe, cum ſimpliciter conferentia ex qui-
buſdam ſenſui apparentibus colligãtur. Rationa-
les uero medici inter hos medij ingrediuntur. ſic
enim omnia utilia ex obſeruatione aiũt depreheni
di, quemadmodum declarãt empirici: neq; enim
ob id etiã ex indicatione inueniri negant, ut uole-
bant methodici: ſed nonnulla ex obſeruatione de-
prehēdi, ut mortifera, & uenenum morſu funden
tia: nonnulla ex indicatione, ea uidelicet, quorum
cauſæ reperiuntur. Inter methodicos igitur atque
rationales eatenus conuenit, quatenus utrique ex
B indicatione utile percipi arbitrãtur: quatenus ue-
ro à diuerſis accipiunt, eatenus diſſentiunt: ſiqui-
dem methodici ex ſenſui euidentibus quibuſdam
utilia putãt indicari: at rationales ab huiuſmodi
quidem minime, ſed ab occultis. nam cum à cau-
ſis indicationes creari cenſeant, cauſę uero ut cau
ſæ ſenſui euidentes non ſint: iam conſtat, apud eos
ab ſenſui notis indicationes non fieri, ſed iſta eſſe
præuia & ueluti manuducere ad eorum, quę indi
care poſſunt, notitiã aſſerunt. hoc itaq; rurſum em
pirici rationalibus aſſentiunt, à nullo ſenſui appa-
rente utilis indicationē proficiſci. Hoc uero aliud
commune eſt & ab omnibus medicis conceſſum,
ſenſui nota uidelicet uſui eſſe: ut aiunt empirici,
ad obſeruãda ea, quæ ex ipſis colliguntur, cum
C obſeruatio in eorũ aliquibus ſit: ut rationales ue-
ro, quòd ex ipſis indicare potentia deprehendan-
tur: ut methodici, ad ipſa utilia percipienda huiuſ-
modi euidentia ex uſu ſunt. rurſum hoc loco inter
empiricos methodicoſq; conuenit, occultum ex
euidentibus non agnoſci, ex quo conferētium in-
dicatio oriatur: empiricis autem atq; rationalibus
commune eſt, in claris ſenſui utilia obſeruare. in-
ter methodicos autē & rationales, conſenſus eſt,
ex ſenſu cognitis utilia deprehēdi. methodici nãq;
ipſum utile aiunt ex talibus elici: rationales uero
ipſa utile indicare potentia ex euidentibus, utile
autem nullum erui decernunt. Sed ad eos, qui ex
patentibus cauſis utile quodpiam inueniri putãt,
ut in palo exempli cauſa, dicendum eſt, non ut ex
D perſpicuis, ſed ut ex cauſis in huiuſmodi utile repe
riri: cauſa uero, ut cauſa eſt, non eſt ſenſui euidēs,
ſed ex caſibus deprehenditur. igitur ſi extremę cu
ti arenula paxillus ue inhærens dolorem non mo
ueat, neq; ſui ſenſum excitet, nõ percipimus. cau
ſa enim alicuius non eſt, quodlibet faciens. quic-
quid enim cauſa eſt, ſenſui non apparet, ut cauſa.
nam quæ ad aliquid ſe habēt, ut huiuſmodi ſunt,
non ſunt nota ſenſui: ipſa uero, quę ad aliquid ſe
habent, conſpicua ſenſibus ſunt, ut pater, ſeruus,
frater, & id genus alia: ipſa quidem ſingula cernũ-
tur, ſed ipſorum ad alia relationes non ſentiũtur.
Poſtquam igitur diiudicandarum rationum in-
ſtrumenta docuimus, communiaq́; & propria ſe-
ctarum perſtrinximus, deinceps neceſſarium fue-

rit unamquamq; ſectam diligenter excutere ac di-
iudicare, atq; ita meliorem, quæ uiſa fuerit, ample
cti. empirici ſanè ac methodici rationalibus con-
tradicẽtes inutilem eſſe aiũt rerum abditarum no-
titiam; nihil enim abditum utile reperiri. Ad hoc
rationales reſpondẽt ſeparatim utriq; ſectę. Ac pri
mum empiricis dicũt, ſenſu cognita nõ ſatis eſſe,
ut in ipſis utilia obſeruatione deprehẽdãtur: nam
& occultis opus eſt, ſiquidem ab his cõferentium
indicationes enaſcuntur: cuius rei teſtimoniũ eſt,
quòd uos ipſi nõ in omnibus ſenſu perceptis ob-
ſeruatione utimini, ſed in quibuſdam, quæ quid-
dam plus, quàm cętera euidẽtia ſenſui, contineãt,
in quibus obſeruandum eſt, quod non patet ſen-
ſui: quod ſi eſt, abdita nõ inutilia fuerint. nota igi
tur ſenſui ſi ut talia ad utilium inuentionem capi-
antur, omnia ad id conducent, aut nõ: at omnia ad
id conducere ſi dicamus, incredibile fuerit: quòd
ſi nõ omnia conducibilia, neceſſe fuerit plus ali-
quid, quàm euidentiam cõtinere, quod percipere
non ad ſenſum, ſed ad rationabilem potẽtiam per-
tinet, ea uero abdita dignoſcit. quare & rationabi-
lis facultas & res abditæ non incommodæ ſunt:
nam ſi nota ſenſui ut nota ſenſui ſunt, inter ſe non
differunt: patet omnia, quantum in ipſis eſt, æque
ad obſeruationem eſſe idonea. quare & minima
quæq; tam præterita quàm præſentia commoda
fuerint: id autem fieri non poteſt. quomodo enim
in ſtragulis ueſtibus & cubili, ubi æger cubaue-
rit, atque id genus alijs quippiam aliquis obſerua
uerit? manifeſtum igitur eſt non in notis ſenſui,
quatenus talia ſunt, obſeruationem uerſari, ęque
enim in omnibus uerſaretur, ſed in quodam alte-
ro, quod non apparet. ſi hoc uerum eſt, iam id effi-
citur, occulta uſui eſſe. Verumtamen unde, inqui-
unt, dignoſcimus in hiſce euidentibus obſeruatio
nem poſſe fieri, in illis uero non item? haud enim
facile eſt ab iſtis euidentibus, quatenus ita euiden
tia ſunt, iſtud accipere. ita enim omnes uel triuia-
les dignoſcerent, in quibuſnam euidentibus ob-
ſeruandum eſſet, atque ita nihil noſtra experiẽtia
à uulgi imperitia diſtaret: quòd ſi nõ omnibus cõ-
ſtat, quibus euidentibus obſeruatio ſit adhibẽda,
ſolis autem id artificib. notum eſt: ſequitur in ſen-
ſui euidentibus, non, ut euidentia ſunt, conferen-
tia obſeruatione deprehẽdi. quoniã enim hoc eſt
euidens, in quo obſeruãdum eſt, id utique non eſt
euidens, ſed occultum, admodum autem iſtud no
uiſſe expedit, propterea & occulta ex uſu ſunt. ul-
tra dicta etiam, quandoquidem dicant empirici
& in pręteritis & in pręſentibus obſeruandũ eſſe,
idcirco & tranſacta curioſe diſquirunt, infinita ue
ro ſunt etiam præſentia, & in infinitis obſeruatio
fieri non poteſt: clare ſequitur eorum obſeruatio-
nem ex his eſſe, quæ fieri non poſſunt. In Metho-
dicos autem ſenſui perſpicua conferẽtium demon
ſtratiua eſſe putantes. hæc adducũt rationales ſen
ſui nota ex ſeipſis percipi poſſunt, & uulgo igitur
nota erunt. quoniam uero & communitates indi-
cant, ſimulq; cum indicantibus indicata ſeſe offe-

A runt, uulgaribus utiq; communitates indicabunt,
atque ita nihil à uulgaribus ò methodici differe-
tis. quòd ab affectibus uero conferentium indica-
tio non proueniat, per hæc demonſtrare licet. eo-
dem affectu, exempli gratia, phlegmone differen
tes corporis ſedes occupante ut oculos, aut iecur,
aut gulam, non eadem curatione, ſed diuerſa uten
dum: oculo namq; inflammato ſuccus fœniculi
& lac muliebre conueniunt: gulæ autem, uel ori
uentriculi & iecori aliud quippiam: at oleum ocu
lo nocet, in alijs uero inflammatis partibus dolo-
rem mitigat: ex his manifeſte cõcluditur, ab affe-
ctibus conferẽtia non indicari. idem enim in om-
nibus eidem affectui remedium admoueretur: ſi-
quidem affectus conferentium eſſet indicatiuus:
B hoc pacto etiam methodicorum placitum demo-
liri poſſumus, eodem affectu eundem locũ uexan
te pro cauſarum differẽtia differẽte curatione ho-
mines indigent, ut in urinæ ſuppreſsione, ſi ſit cal
culus exciſorem adhibebimus, ſi urinæ copia, fi-
ſtulam demittimus, ſi phlegmone, cataplaſma ſu-
per damus, quòd ſi ab affectibus conferẽtium indi
cationes orirentur, uno affectu propoſito, una &
eadem etiam curatio aſſumeretur. ſed una nõ ſu-
mitur eiuſdem affectus curatio, nõ igitur ab affe-
ctibus conferẽtium indicationes accipiuntur.
His itaque ſummatim expoſitis nõ inutile fuerit,
indicationem, quid ſit, circumſcribere, & quomo
do ab indicatione utile capiatur: quid ſit obſerua-
tio, quomodoq; ex obſeruatione utilia deprehen-
C dãtur: quid ſit analogiſmus, & qua ratione ab eo
utile ſumatur. Quemadmodũ igitur ſenſui euiden
tium aliqua per ſeipſa percipiũtur, ut albũ & atrũ:
nõnulla adhibita obſeruatione, ut ea, quæ per no-
tas dignoſcuntur: ita & iuuãtia quidem per indi-
cationem patefiunt. ſimul enim cum indicãtibus
obuia ſunt, nulliusq; cogitationis ope indigent.
Hanc enim ob cauſam & animantia ratione ca-
rentia æſtum, algorem, ſemelq; omnia nocere ua-
lentia, quoad eius fieri poteſt, uitare conantur. Si-
mul uidelicet eo, quod iuuat, ſeſe offerente. Paxil
lo enim aut aliquo alio in membrum defixo nul-
lus cogitatione præmiſſa reuellit. Quare quod in
apertiſsimis & ſine cõtrouerſia conceſsis reperi-
tur, (omnibus enim demõſtrationem tranſcẽden-
D tibus mens noſtra propter euidẽtiam aſſentitur)
id nimirum & in perceptis ex indicatione cõtige
rit. quædam igitur proportio indicationi cum ſen
ſui intellectuiq; manifeſtis intercedit. quãdo enim
cum nocentibus iuuãtia pariter occurrunt, tunc
neque obſeruatione, neq; analogiſmo utendum,
quãdoquidem ipſa nocentia, quid expediat, mani
feſtẽt. At obſeruatio proportione ad ea reſpõdet,
quę per notas comprehẽduntur. ſicut enim ea per
uocatam coobſeruationem comprehẽdi affirma-
mus, ita & hic iuuãtis obſeruatio fieri dicitur. In
quibuſdam enim plerũque eodem modo occurrẽ-
tibus abſque agentium cauſarum cognitione iu-
uantis obſeruatio efficitur: ut eſt in dentium ſtupo
re portulaca, neque enim contentiua cauſa hic
quicquam

quicquam demōſtrat, neq; aliqua cogitatione auxilium reperitur. In his, qui hyoſcyamum epoti ſunt, aut quippiam id genus mortiferũ aſſumpſerunt, inter initia ſanè curatio à cauſa & loco accipitur, ſed cauſa ignorata iam deinde obſeruatiōe perceptis utimur. uomitum enim ab initio admittimus, cauſa huius electionē indicāte, & loco modum electiōis ſuſcipiēte: poſtea uero cauſam ignorantes, obſeruatis uino, ſcilicet & lacte utimur. Verum ex analogiſmo iuuãs percipitur, quando cauſa quidem deliteſcit, nullaq; obſeruatio habetur, ſed affectus quàm ſimillimus ex caſibus eſt. in huiuſmodi enim ab indicatione profuturum colligi nequit: cauſa namq; ignoratur. nullaq; prętera facta obſeruatione, caſuum ſimilitudinem intuentes cogimur ad ſimile trãſgredi. aliquis namque à ſerpente hæmorrbo uocato demorſus fuerit, inde ſanguis largius effluat: nos cauſam, quare id patiatur, neſciētes, neque obſeruatione inſtructi, auxilijs ad ſanguinis ob inciſionem profluuia facientibus opitulabimur. Atq; hac ratione Cnidij medici pulmones purulentos habētibus ſuccurrere tētabant tranſitu ad ſimile utentes. quoniam enim quicquid in pulmonib. eſt, per tuſſim extruditur, linguam amouētes aliquid humoris in arteriã inſtillabãt, quod tuſſim uehementem cōcitare poſſet, ut ex caſus ſimilitudine pus eijceretur: analogiſmis itaq; per trãſitum ad ſimile fit, analogiſmo namq; utētes à ſimilibus ad ſimilia trãſimus. Empirici uero ſecus atque nos huiuſmodi tranſitum uſurpãt. nam à ſimili trãſitum ab auxilijs ad auxilia, aut ab affectibus, ad affectus fieri affirmãt: ab auxilijs ad auxilia hoc modo, cum ijdem adſint caſus, qui & in aliàs uiſis ægritudinibus aderãt, tum à ſimili tranſitum facimus, ut à cotoneo ad meſpilum. Verũ aduerſus ipſos dicēdum eſt, fieri à uobis non poteſt huiuſmodi à ſimili trãſitus. utrum enim ratiocinatione utentes à ſimili ad ſimile trãſitis, an obſeruatione? ſi obſeruatiōe, obſeruatio eſt eius, quod fit, & quod cognoſcitur, & nō ad ſimile trãſitus. ſin ratiocinatiōe, ab ipſis ſciſcitabimur, num omnium caſuum ſimilitudinem ſpectantes, tranſitum à ſimili ad ſimile faciũt, an aliquorum. Si omnium reſponderint, nihil unquam alicuius ſecundum omnia ſimile reperietur. quæ enim inter ſe aliqua ex parte nō differunt, hæc nō ſimilia, ſed eadem planè ſunt. Sin aliquorũ caſuum ſimilitudine ſe contentos affirmēt: iterum ſciſcitabor, num ſimilitudinē in figura, aut in colore petitis? an in duritia & mollitudine? an potius ſecundum guſtatum olfactumq; ſimilitudinem æſtimatis? q ſi ſecũdum guſtatum dixerint, aut aliud quippiã, clariſſime fatebuntur iuuantia, quatenus iuuant, ſe deprehendere: ex quo efficitur, ut ipſos etiã confiteri neceſſe ſit, ſe nocentia, ut nocent dignoſcere. quo enim iuuãtia nocentibus aduerſantur, eo iuuare dicuntur. Si meſpilum igitur, quoniam guſtatilem qualitatem cotonei ſaporis ſimilem habeat, torminoſis adhibetur: ſcire oportet ipſum guſtatili qualitate prodeſſe, cumq; ipſam adſtrin-

A gere in confeſſo ſit, ſimul etiam contrariæ qualitatis facultatis'ue eſſe nocētia cum huius perceptione ſuccurrit. quòd ſi comprehenſibili cauſę remedia contraria ſunt, manifeſte concluditur, occulta poſſe deprehendi, & ad uſum idonea cognoſci. Quomodo itaque ex indicatione utile percipitur, ſupra poſitum eſt. In præſentia uero dictorum cuiuſque deſcriptionē explicabimus. Eſt igitur Indicatio iuuantis comprehenſio ſimul cum compreſione nocentis adueniens, ſine obſeruatione aut ratiocinio: Experiētia uero eſt eius, quòd frequēter & eodem modo uiſum eſt, comprehenſio atque memoria. aut ſic etiam deſcribere potes, Indicatio eſt, quãdo rebus percipiendis ſimul & quod confert, percipitur, abſque oſtenſione & obſeruatione: B at Experientia eſt eius, quod ſæpius & eodem modo uiſum eſt, obſeruatio atque memoria. idem eſt uero obſeruatio & experiētia. Analogiſmus autem eſt comparatio & perceptio cauſarum iuuãtium per ſimilitudines. At deinceps propria cuiuſque ſectæ cum expoſuerimus, aduerſus ſingulas empiricã dico, & methodicã rationes inducemus. ſunt uero hæc empiricorum propria: iuuantium in concurſibus obſeruatio, hiſtoria, à ſimili tranſitus, quemadmodum ipſi faciēdum pręcipiunt. alio enim modo rationales medici à ſimili tranſitum uſui accommodant, ut poſterius differentiam oſtendemus. Verum empiricis cōtradicentem duobus modis in concurſibus obſeruationem accipere opus eſt: nam facultatum obſer- C uatio communis eſt, accidentium uero illorũ propria. aut enim ipſam prorſus tollere, tanquam eſſe non poſſit, opus eſt: aut eſſe quidem poſſe cōcedere, ſed abſque ratione explicari non poſſe. Primũ igitur quod & abſque ratione obſeruatio explicari nequeat per hæc quiſpiam oſtenderit. confitentur empirici ſe non omnes euidentes caſus obſeruare, neque enim ſe flauitiem exempli cauſa aut albedinem, aut ſimitatem aduncitatem'ue obſeruare affirmãt, quamuis & in coloribus diſcrimen aliquod animaduertant, ut in auriginoſis, & in figura, ut in fracturis luxationibuſq;, ſed in antedictis minimè: quemadmodum enim inquiunt, ab indicatione conferentia ſumi profitentes non omnia tamen indicare teſtantur, methodici namque D euidentium aliqua indicare affirmãt, non omnia: rationales uero abditorum aliqua, & non omnia: ita & empirici in quibuſdam caſibus, non in omnibus obſeruationem ponunt: neque enim præterita omnia, neque præſentia utilia ad obſeruationem eſſe arbitrantur. ut, exempli cauſa, quiſpiam à rabiente cane demorſus eſt: accedens empiricus id tantum ſatagit, à rabiente'ne demorſus fuerit, aliorum antegreſſorum nihil explorat, pariter & circa præſentia nihil laborat: neque enim ut antediximus, capillos rectos criſpos'ue conſiderat. Quocirca ab ipſis cauſa iure petenda eſt, quamobrem nō in omnibus caſibus, ſed certis quibuſdam conferentia obſeruent: quãdoquidem caſus, quatenus ſenſui euidentes ſunt, tam illi, in quibus

fit obſeruatio, quàm cæteri inutiles nulla ex parte A
diſsideant. Dicunto igitur quidnam utiles caſus
monſtrat, apparens'ne, aut occultum? ſi apparens
eſſe dixerint, quo utiles caſus produntur, & in
quibus obſeruandum eſt. Inferemus iterum, hoc
apparens, quatenus apparet, nihil ab inutilibus ca
ſibus diſtare, quòd ſi occultum eſſe utile caſus in-
dicans affirment, occulta ad caſuum obſeruatio-
nem conducere fateantur neceſſe eſt. At occulta
nulla ui alia quàm ratione comprehendi queunt:
quare ſi occulta utilia ſunt, in concurſibus occul
torum eſt obſeruatio: & ſi nihil aliud ea, quàm ra-
tio comprehendit, apertum iam eſt, abſque ratio-
ne obſeruationem fieri non poſſe. hæc ſanè argu-
mentatio eos fateri cogit rationem in obſeruando
eſſe percommodam. Verum empirici nobis refra- B
gantes inquiunt, & utiles caſus experientia poſſe
deprehendi, & in aliquibus caſibus obſeruandum
eſſe, in aliquibus uero non, idq; ſe obſeruatione
cognouiſſe. Ad hoc præſtò reſponſio eſt, cum infi
nita ſit caſuum multitudo, in quibus non ſit ob-
ſeruandum, in omnibus id ipſum obſeruari non
poteſt. in ipſis ſcilicet obſeruationem non eſſe fa-
ciendam. infinitũ enim obſeruari cuſtodiriq; non
poteſt. Vltimum itaque ipſis undique oppreſsis
confugium relinquitur, ut forte eueniſſe dicant in
hiſce caſibus obſeruationẽ factam eſſe, in illis ue-
ro minime. quo quid magis ridiculum fuerit? hic
quidem ſermo iſte finiatur. Quod autẽ in con-
curſibus obſeruatio colligi nequeat per hęc argu
menta declarabo. Sic enim aiunt empirici, obſer- C
uatio non in uno duobus'ue, ſed in plurimis fre-
quenter conſpectis & eodem ſe modo habẽtibus
fit. interrogati igitur num in iiſdem caſuum gene
ribus utilia obſenient: neceſſario in iiſdem ſe gene
ribus obſeruare affirmabunt: nam ſi in hoc, exem
pli cauſa, febris ſit, aut phlegmone, in hoc biliosa
per uomitum aut ſedem fiat excretio, nequit eadẽ
eſſe obſeruatio. Eoſdem autem genere caſus ſatis
fore neutiquam dixerint, ſed etiam numero æqua
les eſſe oportet: nam ſi iidem genere caſus fuerint,
non omnes autẽ, aut plures adſint, concurſus eua
riat, atque aliam obſeruationem exigit: opus eſt
enim mihi iiſdem generibus & æquis numeris ob
ſeruationem fieri. Quomodo autem omnis cura-
tio ob exceſſum defectumq; caſuum commutabi- D
tur, hinc iam conſiderandum eſt. Eſt igitur quæ-
dam in phlegmone obſeruata curatio, ꝙ ſi aliquis
phlegmone caſus abfuerit, utpote ſenſus, & cura-
tio mutãda eſt: nam phlegmone iam in ſcirrhum
euaſit, neque eadem curandi ratio conuenit: atq;
ita penes caſus abſentiam curatio diuerſa eſt. pe-
nes uero abundantiam ad hũc modum. Si phleg-
mone febris aut ſyncopa adiungitur, ob caſuum
abundantiã concurſus differẽs factus eſt: quare et
differens adhibetur curatio. Neq; ſolum genere
iidem & numero æquales caſus eſſe debent, ue-
rum etiam & magnitudine neque excellere neq;
deficere conuenit: quandoquidem & penes ca-
ſuum magnitudinem permutatur curatio. neque

enim ſuperficie tenus factas diuiſuras ſuimus: ne-
que etiam ieiunio quiſpiã utetur: at ſi profundior
ſit inciſio, ieiuniũ imperamus, uenam ſoluimus,
fibulas adhibemus, & huiuſmodi. Neque ſatis eſt
caſus genere conuenire, numero æquales eſſe, &
magnitudine ſimiles, uerum etiam tempus opor-
tet obſeruatione complecti: alia namque incipien
tibus morbis auxilia adhibentur, alia uigentibus:
incipientibus enim ſi quid uidetur mouendum,
moue, uigentibus quietem agas, præcepit Hippo
crates: & phlegmone incipienti quidem reprimẽ-
tia adhibemus, poſt id autem cataplaſmata, & ir-
ruentem materiam diſsipare ualentia. Præterea &
ordinem dictis omnibus in obſeruatione adiun-
gere opus eſt: uariante enim ordine & concurſus
euariat, iccirco & medendi rationem uariare ne-
ceſſe. aliter enim prius furentes, deinde febricitan
tes curamus: & aliter febricitantes prius, deinde
furentes: ſiquidẽ mortiferi, & nõ mortiferi, prout
habet caſuum ordo, affectus euadunt: quemadmo
dum euentus oſtendunt à neruorum quidem con
uulſione febris non ſolum periculo uacat, uerum
& morbum propulſat: ſed à febre conuulſio mor-
talis eſt: permutato uero penes caſuum ordinem
concurſu, neceſſario conceditur (ut ex euentibus
patet) & medicationem permutari. Quamobrem
cum prorſus oporteat caſus nõ modo genere eoſ-
dem, numero æquales, magnitudine ſimiles adeſ-
ſe, ſed etiã idem tempus, eundemq; ordinem ſer-
uari neceſſe eſt, ſi debeat integra abſolutaq; obſer
uatio fieri: cumq; in omni uita ne duobus quidem
ægrotis, nedum pluribus omnes ſupra enumerati
caſus accidere ſimiliter queant: clarum eſt huiuſ-
modi obſeruationem in iſtis concurſibus fieri nõ
poſſe. Non poſſe autem prædicta omnia in omni-
bus aut pluribus reperiri, ita quiſpiam demonſtra
uerit. Quoniã cauſis, paſſis locis, ætate, conſuetu-
dine, ſymptomatum acerbitate, laborãtis natura,
anni temporibus, regionibusq; diſſidẽtia uitia gi
gnuntur: duobus hominibus prorſum cõtingere
nõ poteſt, ut ſimiliter in omnibus ſeſe habeãt: hãc
ob cauſam in concurſibus obſeruatio fieri nequa-
quam poteſt. quòd ſi duo etiã nulla in re differen-
tes inuẽti fuerint, neq; tamen propterea obſerua-
tio concedenda eſt, quãdoquidem ipſam in pluri-
bus fieri opus ſit. Cæterum quomodo uos (illi in-
quiunt) noſtrum ipſorũ placitũ confirmatis, nos
uero ſymptomata & facultates obſeruare poſſe
non uultis? ueratrũ enim purgare, aliqua animalia
uenenum ictu infundere, obſeruatione cõpertum
eſt: & in dentium ſtupore cauſa quidem compre-
henſa non eſt, ſed portulaca ipſum diſſolui obſer-
uatum fuit. Sic uero ipſis reſpõdendum eſt, nos
quidem utilia ſymptomata circumſcribentes, eo
ꝙ ad ꝓpoſita referamus, ex uſu utile iudicamus.
cum igitur & à cauſis illata omnia ſymptomata
comprehẽderimus ut grauitatẽ: & à locis, ut ægre
ſpirare: & à facultate, ut animam deficere: inueni-
mus hęc eſſe utilia, rẽliqua uero ſuperuacua. quo-
niã igitur utilia ſymptomata per relationẽ ad pro-
poſita

poſita circumſcripſimus, quæcunque cauſæ, loci, facultatiſúe ſunt ſymptomata, ea utilia reputamus, quæ nõ huiuſmodi ſunt, inutilia. igitur tametſi neq; morbiſeras cauſas, neq; perpeſſos locos cognouimus, cum facultatem, ut dixi, habeamus utilia ſymptomata ab inutilibus diſtinguentem, neque agentes cauſas affectas'ue ſedes obſeruare poſſimus, ut ſanguine infeſtante, non dignoſcentes ſanguinem eſſe morbi cauſam, à grauitate, quę ſymptoma eſt ſubſequẽs, cauſam eſſe rimati, à grauitate ueluti manuducti in ipſa obſeruationẽ facere poſſimus. ſic & in ſpiritus difficultate; id uẽtriculi, aut pulmonis, aut iecoris, aut trãſuerſi ſepti, aut alius cuiuſpiã affecti loci ſymptoma eſſe ignorantes, ſolum id locum affectũ eſſe ſcientes, perinde in ea, atq; in ipſo affecto loco obſeruare poterimus. quę autem neq; loci, neque cauſæ, neq; facultatis ſymptomata ſunt, ea tanquã abũdantia reijcimus. Vtile igitur atque inutile in quibus propoſitis obſeruemus empiricis dicẽdum, nos ſcilicet in ſolis ſymptomatum generibus obſeruare, in quibus neq; potentia, neq; tempore, neq; magnitudine, neq; ordine, neq; alio quopiam opus eſt, ut in dentium ſtupore portulacã. quid igitur prohibet, fortaſſe dicent, & nos ad hũc modum obſeruare? ſi in iſtis reſpondebimus ſymptomatũ generibus obſeruatis, quemadmodũ & nos modo diximus, nulla eſt cõtrouerſia, at ſi in reliquis etiã, ubi tempus magnitudo & potentia requiritur iam inter nos non cõuenit. cæterum ſi dicant morſum hæmorrhoi plura ſymptomata comitãtur, & uos nihil in his obſeruatis: non cõtra reſpõdebimus, nõ in illis ſymptomatis, ſed in antegreſſa cauſa nos obſeruationem facere: ſymptomata uero ad antegreſſarum cauſarum cognitionem, in quibus obſeruationem ſtatuimus, exploramus: cauſa namq; ignorata, & facultate curãdi ex indicatione carentes, obſeruationem in antecedentibus cauſis præſtamus, obſeruamus autẽ non ſolum in cauſis, ſed etiã in loco uno: in iecoris itaq; atque in lienis affectu quædã obſeruauimus. ſi uero dixerint iſta ſingula unum ſymptoma comitari, dicemus nos, interdum non unum, ſed plura: multa uero curioſe perſequimur, non ut in ipſis obſeruationem conficiamus, ſed ut id, in quo fit obſeruatio, conſequamur. in iocinoroſis affectum eſſe iecur, in quo obſeruatio ſtatuitur, & in alijs ad hũc modum. cæterum plerumque in prægreſſa cauſa fit obſeruatio: non enim cum dentes ſtupent, portulaca obſeruatur, ſed affectus ab acidis acerbis'ue creatus. igitur cum ex fluctione aut uomitu aut ſecãtis ferrę ſtridore dentes obtorpuerunt, nihil in portulaca præſidij eſt. prius itaq; cauſam rimati, ob quã dentes ſtupor obſedit, deinde ſic ea utamur. quę in his uero accipiuntur, antegreſſis cauſis minime aduerſantur. neque enim alia continẽtibus cauſis adhibentur. Hæc ſanè aduerſus obſeruationem in cõcurſibus facientes afferri poſſunt. Interrogãdi præterea ſunt empirici, quomodo adminiſtrãdorum auxiliorum modus aut tempora ſint obſeruanda, aut quomodo ciborum tempora & menſura.

A Verum enimuero ipſorum hiſtoria inanem eſſe, neq; confici poſſe in præſentia patefaciã. Vtuntur ſanè empirici hiſtoria eam ob cauſam: frequenter morbi quidã exoriuntur, ad quos nullum auxiliũ ab ipſis obſeruatũ eſt. ut igitur & hac in difficultate aliquibus remedijs abundare poſſint, neq; fortuitum euentum expectent, hiſtoria uſi ſunt: neq; hac tantum de cauſa, uerum etiam ut breuior eſſet traditio: non poteſt enim nouus medicinę diſcipulus omnibus ſymptomatis obuiã fieri, atq; in omnibus obſeruationem facere. ne quis igitur omne uitæ curriculum diſcendo conſumat, ſed aliquando & arte utatur, idcirco ad medicandum utilem hiſtoriam eſſe aſſeruerunt. conficitur autem aut

B præſentium hiſtoria, ut illud carmen,

Ferro homines cædũt, ignis late omnia uaſtat,

aut præteritorum, ut illud,

Curetes pugnam ſimul, Aetoliq; ciebant:

ſed futurorum neutiquam: illud enim,

Ille dies aderit, quo procidet Ilios alta.

non hiſtoria, ſed potius diuinatio dicenda eſt. Empirici præteritorum hiſtoria frequentius uſi ſunt, ſic enim eam diffiniunt. Hiſtoria eſt rerum ſæpius circa eadem probatarum narratio. Sed contra ipſos ita dicendum: ſi omnia in hiſtoria narrata uera eſſe affirmant, aliquem profecto iudicem habere debuerunt, qui recte hiſtoriã inſtitutam eſſe iudicaret: uerum cum non ita res habeat, aliquod diiudicandæ hiſtoriæ inſtrumentum reperiendũ eſt.

C quo uera à falſis diſcreturi ſimus. etenim circa idẽ non ſolũ medici diſsident, immo & contraria opinantur. ſebricitãtes enim adeo nonnulli inedia macerabant, ut ne aquam quidem concederent: nonnulli ab initio cremorem hordei propinabãt, nõnulli ſummopere cauebant, ne unquam hordeaceo uictu laborãs uteretur. Petronãs autẽ & ſuillas carnes aſſatas exhibens & uinum nigrum meracius, ad uomitum compellebat, & frigidã ad laborantis arbitrium potui dabat. Apollonius uero atque Dexippus Hippocratis auditores neque aquã propinabãt, nedum uinum: præparauerat enim ſcyphos quoſdã cereos numero duodecim, ut eſſent ſinguli heminæ ſexta pars, ex his duos tres'ue alternatim ægrotantibus dabant. tãta igi-

D tur cum ſit inter medicos controuerſia, cur diiudicandæ hiſtoriæ inſtrumentum aliquod comparari nõ debuit, quare cum ipſos fateri coegerimus neque inutile eſſe hiſtoriã admittere (ſic enim ſuperuacuam eſſe hiſtoriam declarabimus) percunctabimur experientia'ne an ratione hiſtoriam iudicent. ratione quidem, nequeunt, cum ipſam exterminent, & alioqui eo iudicare debent, quo iſtorum ſingulum percipitur: at experientia, quæ iuuant, deprehenſa fuiſſe prædicant. experientia igitur etiam iudicari neceſſe eſt: quemadmodũ enim in alijs, ita & hoc loco res ſeſe habet. Quidam in hiſtoria, niuem refrigerare, tradidit, ſi de hiſtoria ſententia ferenda eſt, eodem inſtrumento utendum eſt, quo ſcriptor ille rem hanc deprehendit.

Rationalis ſanè medicus per cauſam diiudicare A
hiſtoriam poterit. quodã enim in hiſtoria ſcriben-
te, hominem diſtenta uaſcula & oppreſſa grauita
te habentem ſanguinis profluuium ſuperueniẽs
ab inſtante noxa liberat, & grauitatẽ hanc exami-
nat, num uera ſit, in cauſam ſymptomata inferen-
tem reſpiciens, cõſideransq́; num ſanguinis pro-
fuſio potens ſit cauſæ reſiſtere: inueniẽs ergo gra-
uitatem diſtentionemq́; à plenitudine prouenire,
& ſanguinis effuſione plenitudinem inaniri, hiſto
riam ueram eſſe cognouit, nullaq́; re alia ad hanc
diiudicationem indiguit: ubi uero cauſam nanci-
ſci non poſſumus, hiſtoriæ iudicium experientiæ
committimus. ſi quis enim hiſtoriæ tradidiſſe ui-
ſus fuerit, portulacam dentium ſtuporem diſcute
re, huic rei iudicandæ experientiam adhibebit. ad B
hunc itaq; modum empiricum neceſſe fuerit de hi
ſtoria per experientiam iudicium facere. quòd ſi
experientia hiſtoriam iudicat, efficitur, ſuperua-
cuam atque inutilem eſſe hiſtoriam. Cæterũ non-
nulli empiricorum dicunt, nos autoritati ſcriben-
tium fidem habentes, hiſtoriam iudicamus, nobis
uero interrogantibus quomodo ipſorum autorita
tem æſtimatis, cum ipſorum alij in alijs fallantur,
& rectè ſentiant: reſpondent, cum ſcriptor aliquis
non ob inanem gloriam, neque decretorum amo-
re compulſus, neque altercandi ſtudio irritatus
quicquam ſcribit, tunc uera ipſum ſcriptis manda
re cenſemus. hoc eorum dictum in primis facile
refelli poteſt. contingit enim ob nullam ex antedi-
ctis cauſis, ſed proprio errore ductum ſcriptorem C
quempiam hiſtoriam condere: num igitur, quia
neque gloriæ cupiditate, neque ſectæ ſuæ placitis
fauens, neque contradicendi gratia ſcripſit, pro-
pterea quicquid eius ſcriptis continetur, uerũ eſſe
dicendum eſt? ſecundo cum hiſtoriæ autorem ſa-
pientem medicum eſſe autumant, à iudicanda hi-
ſtoria diſcedentes uirum ſapientem iudicant: ſed
huiuſmodi iudicium ad philoſophos non ad me-
dicos pertinet. præterea unde iudicium illud ac-
cipi poteſt, cum neque gloriæ comparandæ, ne-
que ſectæ ſuæ tuendæ, neque rixandi cauſa ſcri-
bendi prouinciam ſuſcepiſſe? ulterius dum co-
nantur, quò agnoſcenda ſit ſcriptoris autoritas,
declarare, inſtrumẽto ab ipſiſmet repudiato utun
tur, dicentes enim eum non gloria, non concer- D
tandi cauſa ſcribere, cauſas exponunt, ob quas
ſcriptori fides adhibenda ſit. quare ſi non ob aliud
quicquam, ob id ſaltem cauſarum ueſtigatio peru
tilis fuerit, nosq́; etiam nihil plus quærimus, ſed
quæque res propter quid facta ſit, curioſe explo-
randum eſſe contendimus. quod ſanè & ipſi in hi-
ſtoria diiudicanda facere uidentur. nos uero pro-
pter quid quodque ſit, ueſtigare conſueuimus, at-
que in totum cauſa ad rei naturam diiudicandam
utimur, empirici autem ad mores ſcribẽtis digno-
ſcendos: mores autem æſtimare non medicorum,
ſed philoſophorum officium eſt. amplius & hoc
aiunt empirici, non opus eſſe hiſtoriam experien-
tia iudicare, idq́; ita probant, quemadmodum uos

Cretam inſulam eſſe quibuſdam ſcribẽtibus, Cre-
tam eſſe inſulam cognouiſtis, quãuis proprijs ocu
lis ipſam nunquam aſpexiſtis: ita & nos multis de
ijſdem eadem ſentientibus experientia ad hiſtoriã
iudicãdam non egemus, ſed multorum opinioni
accedimus. Nos iſtorũ rationi occurrimus iam di
centes, Cretã eſſe his ueriſimilibus argumẽtis mo
ti credidimus: quoniã inde huc aliquis, iterumq́;
hinc iſtuc nauigat, quoniamq́; nonnulli Cretẽſes
iſtic noſtri amici ſunt, ad quos etiã literas damus,
& à quibus accipimus. præterea quoniam omnes
homines de ipſa licet inimiciſsimi idem referunt.
de medicinalibus autẽ rebus nihil ferè inter medi
cos conuenit: cum præſertim inter omnes homi-
nes exiguus ſit medicorum numerus, neq; ſolum
diſſentiunt, ſed & pugnantiſsima, ut paulo ante
monſtrauimus, opinantur. quocirca aliquo inſtru
mento opus eſt ad diiudicãdam medicinalem hi-
ſtoriam. Cæterum cum dicant empirici, quę com
prehenduntur, aliqua ſenſu comprehendi, ut ru-
borem, alia per reminiſcentiã, ut ea quę notis qui-
buſdam ac ſignis in memoriã reuocantur, per in-
dicationem autem nihil dignoſci, ac neutro ab ip-
ſis probato modo Cretam eſſe inſulã comprehen
dunt: nihil dubium eſt, aut ipſos, Cretam eſſe inſu
lam, non comprehendiſſe, aut ſi comprehende-
runt, tertium quendam alium comprehenſionis
modum reperiri. hæc dixiſſe ad oſtendẽdum adeo
ab ipſis concelebratam hiſtoriam ſuperuacuam
eſſe, abunde ſit. Cæterum nullius iuuantis no-
titiam ex hiſtoria haberi poſſe nõ magno quis ne-
gocio probauerit, quandoquidem obſeruatio, ut
ſuperius tradidi, non ſolum in ſymptomatum ge-
nere & numero faciẽda eſt, ſed etiã in magnitudi-
ne & tempore & ordine: hæc autem deſcribi ſine
propoſitis nequeunt: manifeſte ſequitur hiſtoriã
dari non poſſe: penes magnitudines autẽ & tem-
pora, & ordines medendi conditionẽ differre pro-
batum eſt. Verũ per quę concluſimus in cõcurſi-
bus obſeruationem fieri nõ poſſe, per eadẽ effici-
tur, neq; hiſtoriam poſſe cõdi. neq; enim obſerua-
tionẽ fieri nõ poſſe, poſſe uero nõ obſeruata de-
ſcribi, quiſpiã dixerit. Deinceps de tranſitu ad
ſimile diſputandũ eſt. indiguerunt autẽ trãſitu ad
ſimile empirici hac de cauſa: cũ plurima & penè
infinita eſſent, in quibus obſeruationes erãt faciẽ-
dæ, & opẽ ferentia eſſent quoq; infinita, ac nemo
poſſet, in omnibus aut plurimis aliqua notare: id
fuit in cauſa ut hiſtoria trãſituq́; ad ſimile egerent
empirici: adhuc quoniã rationales medici ipſis obij
ciẽtes aiunt, nihil æque artifices, ac facilitatẽ in ar
tibus copiamq́; præſtare diſcupiunt. at uos unũ in
uno obſeruãtes infiniti in curationib. eritis, aut plu
ra in eodẽ obſeruare coacti, nunquam arte utemi-
ni, ſed aliqua ſemper notabitis. Hanc ipſi obiectio
nem ita diluunt, nos trãſitu ad ſimile utemur, ex
quo nobis facultas copiaq́; ſuppetit. uertiginoſo
enĩ in humũ procidẽte, ſanguineq́; ob caſum effu-
ſo, atq; ita morbo eo liberato: nos id notantes in
altero uenã ſecabimus. Sed primũ eos quiſpiam
ſciſcitabi

ſciſcitabitur, unde ipſi certiores facti ſunt, ex ſanguinis profuſione & non ex ipſo caſu uertiginoſum fuiſſe ſanatũ. Sed nondũ aduerſus eos quippiam afferre tempus eſt, priusq́, quot modis tranſitu ad ſimile utãtur, oſtendero. Dicũt itaq; ſe tranſitu ad ſimile uti, nõnunquam ab auxilijs ad auxilia, nonnunq; à locis ad locos, nõnunq; à uitijs ad uitia: ab auxilijs quidem ad auxilia, ut quãdo meſpilum uice cotonei torminoſis adhibent: à locis aũt ad locos, ut quando ea, quę in muſculoſis aut neruoſis mẽbris obſeruarũt, talibus etiã applicuerunt, quemadmodũ exempli cauſa à femore ad humerum trãsferimus: à uitijs uero ad uitia ita trãſeunt, ueluti cũ remedia ad ſanguinis effluuiũ probata ad hæmorrhoi morſum accipimus. tot ſanè modis tranſitu ad ſimile utũtur empirici. Verum ipſos libenter interrogẽ primum de auxilijs, quomodo ipſis utãtur, num facultatis aut qualitatum inhęrentiũ ſimilitudinem attendẽtes? ueluti cum meſpilum pro cotoneo aſſumunt, num aſtrictiõe ſimilia eſſe putantes accipiunt, an quia rotũda ambo, colore, tactuq́ ſimilia cõſpiciunt? ſi facultatem (adſtrictionem dico) attẽdentes ſe tranſitum facere aſſerent, ſe cauſas adſtrictionis, per quas iuuãtia proſunt, explorare fatebũtur, ſimul autem cum iuuantium facultate & nocentium facultas addiſcitur. quinetiã & plus quiddã eos perſcrutari oportet, non ſolum ꝙ meſpilum adſtringat: complura enim eadem ui prædita ſunt, quæ propterea non idem præſtant, ut æris ſquamma adſtringens & membra repurgat: nam ſi piper calefaciendo iuuare cognitũ ſit, iam pro certo habetur, quod in præſentia nocet, frigiditate officere. ſin autem qualitatum ſimilitudinẽ ſpectãtes ſimilia ſe diligere profiteantur: utrum dicemus, ſi omnes qualitates ſimiles ſint: ita ſimilitudo attenditur? at id prorſus eſſe nõ poteſt, ut aliquorum omnes qualitates ſimiles ſint: ſic eñ eadem eſſent, nõ ſimilia. certum igitur eſt eos aliquarum qualitatũ ſimilitudine inſpecta tranſitum ſe facere dicturos. aut igitur plures (dicemus nos) aut totidem, aut pauciores qualitates ſpectantes tranſibitis: ſi pauciores, fermè omnia ſimilia fuerint, in aliquo enim omnia concordãt: ꝙ ſi totidem aut plures, cur in ſanguinis effluuio (dicemus) quemadmodum porri coma uſi eſtis, non item & allij & cœpę comã adhibuiſtis? hæc enim in plurimis ſimilia ſunt. & in pernionibus pariter, quare quemadmodum rapa, non item & raphano ei malo ſuccurritis? pręterea & ſtomacho imbecillis quare abſinthio carentes, non & marrubij ſucco medemini? ferè enim hæ duæ herbæ non differunt. item aqua ſuffuſis quam ob cauſam plerũq; uice raphani rapam nõ exhibent? atque in uniuerſum conſiderandum eſt aliquod obſeruatis ſimile contrarias tamen uires habere: ipſosq́ percõtari opus eſt, propter ſimilitudinem ne ijſdem morbis hęc remedia cõducãt? ſimilitudo uero ſit ſenſibus (ut ipſi reputant) iudicanda? hoc idem argumentum aliquis in reliqua ipſorũ decreta cõtorquere poterit; nam protinus ipſis oſtendendum eſt, neq;

A à ſymptomatis ad ſymptomata, neq; ab affectibus ad affectus eos tranſire poſſe. nunquid enim ſymptomatum ſimilitudinem in facultate attenditis? hoc uero negabunt. non enim facultatem ſymptomatum, ſed ſenſui manifeſtam ſimilitudinem explorant. utrum igitur plurium ſymptomatum an totidem ſimilitudinem? at phlegmone & ſcirrhus in plurimis ſunt perſimiles, ſed nihilominus fermè contrariã nihilq; conſentiẽtem curationem poſtulant. ſic etiã œdema & ramex, ſtrumma, & meliceris magna ſimilitudine inter ſe cõueniunt, ſed medendi ratio maxime diſtat. pręterea ex uenę fractura ſanguinẽ reijciẽtes omnia fermè ſymptomata illis quamſimillima habent, quę ſanguinem ob eroſionem aut apertionem ſpuẽtibus inſunt: non B tamen iccirco eadem meditatio omnibus idonea eſt. Atq; ea ferè, quibus empiricorũ ad ſimile tranſitus confutatur, perſecuti ſumus. Nunc uero declarandum ſupereſt, quomodo rationales tranſitũ ad ſimile uſurpare ualeant. quod alij nõ ad ſimile tranſitũ, ſed analogiſmũ nominare cõſueuerũt: nã ad ſimile tranſitũ pertinere ad empiricos aſſerunt: modũ aũt illi proximũ analogiſmum uocãt, quem rationalibus familiarem eſſe reſtãtur. Verum nos aduerſus nomina mutantes minime pugnamus, ſed rẽ ipſam proponemus, cui quiſq; ſuo iure nomen imponat. itaq; ſymptomatum aliqua cauſas aliqua paſſos locos, aliqua facultates, aliqua ægrotantes ipſos ſubſequi ſtatuimus. hæc rationalis omnia diſtinguit, noſcitq́, ubi obſeruãdum ſit C necne. quòd alia uero adſint, aut abſint, non laborat: cum nihil ad medelam cõferant. cumq́ cõcurſus in aliquo inutili ſymptomate uariare uideatur; haud ſecius ijſdem utetur, ac ſi penitus aſſimilis cõcurſus eſſet. At empiricus quia cõfuſum ex omnibusq́ aceruatum concurſum obſeruat, facultate diſcernendi ſymptomata carens, quocunque ex illis deficiẽte, abundante'ue, perinde atque concurſu euariãte diuerſa quoque curandi ratione uti debet, ignorans in nonnullis ſymptomatum defectu affluxu'ue concurſum reuera permutari, ut in phlegmone, ſcirrho, œdemate, atque ramice: in nõnullis autem minime. nã in ijs, qui à priore parte cõuellũtur, & in ijs, qui à poſteriore, quos Græci emproſthotonicos, & opiſthotonicos uocant, D differre quidem cõcurſus uidetur: ſed quoniã patientis ſymptoma eſt, non cauſæ, non loci, non facultatis, ideo nõ fit diuerſa curatio. id quoq; ignorat empiricus, nõnunquam ſimilem eſſe concurſum, nõ tamen iccirco eadem curatione eſſe utendum. Ecce enim totidem ſimiliaq; ſymptomata in ſanguinem reiectante ex fractura, ex apertiõe, & ex eroſione reperiũtur, eſto etiam tuſſis in ſingulo iſtorũ eadem, & proiecti ſanguinis copia ſit ęqualis, aliaq; etiam ſint cõſimilia, nihilominus tamen differẽs curatio adhibebitur. Quamobrẽ rationalis medicus utilia ſymptomata ab inutilib. diſtinguẽs, ſępius diſſimili apud multos apparẽte concurſu eadem medicamenta ſectaẽ, ueluti quidam emproſthotoniei, id eſt in priorẽ partem diſtẽti,

A & opiſthotonici, id in eſt dorſum diſtēti, & tetani-
ci, id eſt æqualiter in utranq; partem conuulſi, iſti
diuerſum cōcurſum habere uidentur. At rationa-
lis intelligens ſanguinis (ſi ita ſorte euenerit) co-
piam in cauſa eſſe, muſculorūq; eſſe uitiū, & eun-
dem eſſe morbum (phlegmonem enim) eadē me-
dendi uia incedet. ſola eñi prædicta ſymptomata
notat: ſed patientis ſymptoma tanquā inutile re-
pudiat. nam in priorem, aut in poſteriorem, aut
ęquabiliter in utranq; partē cōuelli patientis ſym-
ptoma eſt, quod obſeruatum nihil in curando uti-
litatis affert, quemadmodū neq; lachrymari: con-
tra nonnunquam ſimili apparente cōcurſu, iſte ue
ro penes diuerſam cauſam differenti curatione u-
titur, ut in illis, q ob eroſionē, aut fracturā cruen-
B ta ore mittebāt: partiens enim ſymptomata ratio-
nalis, ad utile indicantia reſpiciens, atq; utilia tan-
tum ſymptomata deligens, auxilijsq; aduerſus ea
pugnare ualentibus utens, plerunq; diuerſo appa
rente cōcurſu, eodem ipſemodo curabit: aut con
tra, ſimili apparente, diuerſam curationē adhibe-
bit. curatio nanq; remedia cauſis ſymptomata ge
nerantibus aduerſari ualentia admouet Rationa-
lis itaq; unumquodq; auxiliū morbiferis cauſis ad
uerſarium comprehendit, & cui ſymptomati reſi-
ſtere ualeat, non ignorat: eo ꝙ concurſum, ut iam
diximus, partitus eſt. At empiricus in cōfuſo acer
uatoq; concurſu iuuantia obſeruans, quid cui reſi
ſtere aptū ſit, diſcernere nequit: id ignorans uero
tranſitu ad ſimile uti nō poteſt: ſecundum quid e-
C nim iuuans proſit & ipſe ſe ignorare ſatetur. Cæ-
terum quomodo (dicet aliquis) utilia ſymptoma-
ta à uanis diſtinguit rationalis? ad indicātia propo
ſita referendo, reſpondeas. cū enim quędam ſym-
ptomata propoſitum utile indicās manifeſtantia,
quędam uero id nō præſtantia cognouerit, utilia
ſanè adnotat, inania & ſuperuacua dimittit: ex hu
iuſmodi uero utiliū ſymptomatū perceptiōe tran
ſitus ad ſimile facultas exoritur: quandoq; autem
non integram curationem, ſed aliquā eius parti-
culam tranſponit. quēadmodū enim cōcurſus, ita
& curandi rationē diſtinguit: atq; in primis perſpi
cuum habet, quęnam curationis auxilia ſympto-
matis à cauſis illatis aduerſanē, quæ ſymptomatis
à loco, facultateue productis. ſciens nanque hoc
D à cauſis ſymptoma enaſci, iſtud à locis, id uero à fa
cultate, à cauſa pręterea auxilij genus indicari, à lo
co utendi modū, à facultate (ut ita nunc ſtatuam)
menſuram, ſiquidē eadem cauſa ſit, & cauſam pro
dētia ſigna appareant, ſed neq; locus idem ſit, neq;
facultas; idem utiq; remedij genus accipietur, ſed
utendi ratio & menſura mutabitur: contra, ſi cau-
ſa planè diuerſa fuerit, ſed locus & facultas ſint ij-
dem, non idem auxilij genus, ſed utendi ratio &
menſura eadem ſeruabitur. poſtquam igitur ratio
nalis medicus & concurſus & curationes metiri
eſt idoneus, poteſt ſecūdum concurſuum ſimilitu
dines, aliquas curationis partes, prout ipſi uide-
bitur, commutare. At empiricus neque cauſam,
neque cauſarum, aut loci, aut facultatis prodito-
A ria ſymptomata rimatus id neutiquam facere po
terit. quocirca neque tranſitum ad ſimile in curan
do rite uſurpauerit, quādoquidē quomodo inter
ſe concurſus ſint ſimiles, turpiſſime ignorat. ideo
neque medicationem partiri ualet, neque reme-
dium præſenti ſymptomati occurrere potens ad-
hibere. quòd ſi id ſe poſſe facere affirmat, ut ſcili-
cet & concurſuum ſymptomata, & curationem
partiatur, quid unumquodque prodeſt atque offi-
cit dignoſcens, ſe abditarum cauſarum cōtempla-
torem eſſe fatebitur. quòd ſi hoc, & ab indicatio-
ne ſe remedia poſſe capere confirmabit.

Quamobrem cum ea, quibus Empiricorum
ſecta inſignitur, atque informatur, fruſtratoria
ſint, atque eſſe non poſſint, obſeruatio ſcilicet, hi-
B ſtoria, & ad ſimile tranſitus, obſeruationem qui-
dem ratione carentem inutilem prorſus ac per ſe
ſubſiſtere nequeuntē oſtendimus. inutilem, quia
rationis uſus exigitur, quibus ſymptomatis cura-
tio ſit adhibenda declarantis. neque enim in omni
bus aut iam præteritis, aut ægrum in præſentia ue
xantibus obſeruationem faciendam autumant. id
uero effici non poteſt, ut plura cū ſint, omnia pror
ſus adeſſe, quo idem concurſus emergat, reperian
tur, genus inquam ſymptomatum, et numerū eun
dem, & magnitudinem, & ordinem, & temporis
opportunitatem, & id genus alia. hiſtoriam uero
per hęc abundare probauimus, quòd experientia
quæ ſcribit, dijudicat, idq; recte facere non ualet.
magnitudines enim ſymptomatum atq; tempora
C aſcribi nequeunt, ſine quibus proſperi medica-
menti nulla eſt comprehenſio, ad ſimile autē tran
ſitum eo argumento ſuſtulimus, quòd ipſum ne-
ceſſario in ſalutarium, pernicioſarumq; faculta-
tum inquiſitionem dirigere oporteat. Cæterum
poſtquam hactenus Empiricorum decreta uelu-
ti per ſummam refutauimus, modo ſupereſt ulti-
ma acies cum methodicis depugnāda. uerum ad-
uerſus eos pugnaturus omnium ſectarum com-
munes ſententias concedat neceſſe eſt, quod au-
tem illis cum cęteris controuerſum eſt, oppugnet
atque conuellat. Empirici igitur ab indicatione re
media ſumi nō poſſe aduerſus methodicos aſtrue-
re conabuntur: Nos uero ab indicatione remedia
ſumi poſſe concedimus, ſed ab euidentibus indi-
D cationem enaſci non itidem ipſis condonabimus:
adhuc illud methodicis aſſentimus, neq; ab uno
ſymptomate, neque à pluribus indicationem pro
duci: rurſus uero illud negabimus, inutilia in to-
tum eſſe ſymptomata. nobis eñi ſymptomata ple-
runq; ea ſignificare uidentur, quę ſalutare auxiliū
patefacere ualeant, ſed ad docendam indicationē
penitus ignaua & ſuperuacua ſymptomata arbi-
tramur. Huiuſmodi uero ſunt methodicorum in-
ſtituta, cum eadē ſymptomata ſunt, affectus autē
quibus hæc inhęreant, differunt, non eadē meden
di ratione utendū eſt, exemplū de phrenitide affe-
runt, & ea quę ſub aſtricto, & ea, quæ ſub fluxo ge
nere collocatur. item ſi ijdem ſint affectus, ſympto
mata differant, eadē, inquiunt, curatione utemur,
ut in

ut in coſtarum cerebriq́ phlegmone, ſi utraq; ſub
aſtrictionis genere uitia ſunt. quandoquidē igitur
eadē ſymptomata cū ſint, diſſidente tamē ratione
in medēdo utimur, cumq; illa differunt, eodē non
nunq; modo curamus, ideo prorſus inutilia ad cu
randū ſymptomata eſſe aiebāt, ſublatis enī affecti-
bus ſimul & ſymptomata pereunt, poſitis & ipſa
perdurāt. bac de cauſa utiles eſſe affectus aiūt, qui
hæc exorientes producūt, euanaſcētes interimūt,
at ſymptomata inepta & uana, quæ erga affectus
nulla ui prędita ſunt. q̧ ſi quicq; ſymptomata indi
care dicāt, utile nihil, ſed potius noxium pernicio-
ſumq́, quemadmodū febris refrigerarionem indi-
cat, aut medius fidius potionem dandam, uel uini
cupiditas aut balnei, uinum exhibēdum, & in bal-
neum ducendum eſſe declarāt, quapropter cum
ſymptomata nihil, aut ſaltē nihil utile, ſed potius
lędens detrimētoſumq; oſtendāt, iccirco ſympto
mata reijcimus, inquiunt, morbos aūt utpote utile
indicare ualētes admittimus. Interrogāt præterea
huiuſmodi quaſdā ranūculas, ut à iuuantiū nume
ro ſymptomata excludēda eſſe cōfirment, ſi idem
contraria non indicat. qui uero aſtrictione fluxuq;
afflictantur, contraria ope indigent, profecto af-
flictatio cōferentium indicationem non generat,
ſed in ipſos hæc ratio facile reflectitur, per quam
neque morbus quicquam iudicare probabitur in
hunc ſanè modū, ſi corpus frigore corruptioneq;
aſtrictum diuerſa medicamenta requirit, idem ue
ro diuerſorum eſſe indicatiuum nequit, igitur a-
ſtrictio conferens non oſtendit. alia etiam uia me-
thodici interrogant, ſi differentia idem non indi-
cant, febricitantes uero ac tuſſientes idem indi-
cant; à febri igitur ac tuſſi conferentis non fit iudi
catio, at nos hāc etiam ipſorum rationem in ipſos
ita retorquemus, ſi bile aſtricti & laxati eadem re-
media poſtulant, ac diuerſa idem non indicant,
efficitur, aſtrictionem ac fluxum cōducibile non
indicare. hæc ferè ſunt, quæ à methodicis afferan-
tur, ut inutilia ſymptomata demonſtrent. Verum
enimuero à nobis primū declarādum eſt metho-
dicos per ea, quę faciūt, utilia eſſe ſymptomata fa-
teri. uſum uero, quem ſymptomata pręſtant, cum
rationalem ſectam exponemus, exquiſite declara
bimus. Methodicos itaque ſymptomata in cura-
tione conducibilia putare hinc maxime patebit,
homines enim utcunque inſanientes tenebrico-
ſo loco continendos eſſe autumant, ſiue ob efflu-
xum, ſiue ob aſtrictionem inſaniant. lucem nanq;
in inſaniam addere arbitrantur, at ueternoſos lo-
co ſplendido detinendos, ſiue aſtrictione, ſiue flu-
xi laborent, tenebris enim ueternū augeſcere pu-
tant. quomodo igitur, ſi nihil ſymptomata indi-
cant, aſtrictione delirantes in tenebris uerſabunt,
tenebris aſtrictionem augentibus, aut contra flu-
xu ueternoſi in luce fluxum concitante remane-
bunt? in his enim mihi affectus negligere uiden-
tur, ſolaq; ſymptomata intueri. igitur qui inutilia
fuerint ea, quę tantā uim habent, ut propoſita iſta
poſthabere, neq; tantū poſthabere, ſed etiam con-

A trarium, ac ipſa indicent, facere cogant? aſtrictio
nanq;, ut laxetur, nunciat, iſti uero in tenebris deli
ros cōcludentes nō laxant, quin è contrario aſtrin
gunt. fluxu etiā cohibitionē indicāte iſti ex fluxu
ueternoſos in lucem producunt. atq; ita fluxui in-
crementum adijciunt. ad hæc ſanè reſpondēt me-
thodici, non quia ſymptomata indicēt, ideo ſe illa
accipere, ſed quia contra indicent, illudq; efficere,
quod propoſitum imperet, prohibeant: id enim
cōtra indicās appellant. quod, cū utile ab affectu
indicatū, id fieri, quod affectus poſtulat, nō permit
tit. at hęc nos ita refellimus, ſi cōtra indicātia inu-
tilia cenſent. facultas etiā à propoſito indicatū ple
runq; accipi nō permittens inutilis putanda erit:
ſed facultatē nobis aliquid ad medelam cōducibi
B le ſuggerentē, tametſi & ipſa cōtra indicet, cōtem
plari oportet. quemadmodum itaq; facultatē con-
tra indicantē ex uſu eſſe ſtatuitis, uobis pariter &
ſymptomata utilia cōfiteri neceſſe eſt. præterea ri
dicule admodū phreniticis tenebras cōferre aiūt.
nam ſi tenebrę aſtrictionē augent, aucta uero aſtri
ctio deliriū maius facit. creſcunt enim ſymptoma-
ta minuunturq; cum affectibus cōtra, q̄ oporteat,
ſe habentibus, quę affectū enim eadem & ſympto
mata exacerbant: & de ſymptomatis ſermonē ſa-
tis abunde fecimus. Modo neq; affectus confe-
rens indicare (ut opinātur methodici) iiſdem illis
rationibus, quibus ipſi inutilia eſſe ſymptomata
probare nitebant, commonſtrare decreuimus. ita
nanq; aſſerimus, ſi iidem affectus ſint, cauſæ uero
C differant, nō eandē curationē admittimus, Vrinæ
nāq; ſuppreſſio unus quidā affectus eſt, uerū ſi cal
culus ſit in cauſa, excindimus, ſi phlegmōe, cata-
plaſma illinimus, ſi ueſicę ſupra modū diſtētio, o-
riculariū ſpecillū, aut fiſtulā, quē cathetera nomi-
nant, imponimus, ſiue, ut inq̄t Eraſiſtratus, ægrū
in genua ſtatuētes, atq; aphronitro extremū urina
rię fiſtulæ illinentes, & alia, quę deinceps ſequun
tur. Sin aūt ab affectibus cōducibilium indicatio-
nes fierent, unus cum eſt affectus, eiuſdem quoq;
cōducibilis eędem forēt indicationes. nō ſunt au-
tem, neq; etiā diuerſi affectus idem indicauerint.
At una cum eſt cauſa, licet affectus diſſideāt, idem
curādi genus admittimus, cholera nanq; & arqua
tus morbi diſſimiles eadē fermè & ipſi ratione cu-
D rantur. etenim aſtrictus hic, ille uero fluxilis mor
bus eſt, in utroq; tamen fit inanitio. Quapropter
quoniam ſublatæ cauſæ affectus auferunt, poſitæ
conſtituunt, idem diuerſæ cauſæ, quamuis iidem
ſint effectus, diuerſam eædē, licet affectus euariēt,
eandem tamē curationem poſtulant, non iniuria
nos & cauſas & affectus & paſſos locos explora-
mus. Poſſumus uero & hiſce rationibus idē com
probare, à diſcordibus ſcilicet cauſis eundem affe
ctum procreari, exempli cauſa, aſtrictū. ignis nan-
que in corpus incidens ſuperficiem denſat, id pari
ter frigus efficit, nihilominus hunc, qui idem affe-
ctus eſt, differēter curamus ꝓpter cauſarū differen
tiam. illum enī qui ab igne eſt, calidę fomentis &
cataplaſmatis cruſtas ſeparare ualentibus ſanitati
reſtituimus

reſtituimus. cum uero, qui à frigore, calefactorijs, A attrectatiõibus, frictionibus, & id genus alijs ſanare ſtudemus quòd ſi laxatorio utrũq; curandi genere ſanari cõtendant, ita occurremus. ſi idem eſt curãdi genus, id ſi permutemus, nihil errabimus, ut ſi ab igne ægrotantem ijſdem calefaciemus, & frigore affecto eadẽ cataplaſmata ſuperdabimus, & medicamina ad cruſtas faciẽtia adhibebimus. ſed nequaquam iſta faeimus. grauiter enim læderentur. haud igitur eandem eſſe curationẽ dicendum eſt. Amplius eadem cauſa diuerſos morbos generat. plenitudo enim aliàs phlegmonem excitat, hæc uero aſtrictio eſt. interdum ſanguinẽ profundit, at ſanguinis profuſio fluxus uocatur, neq; tamẽ ob id, licet morbi differant, eſt diuerſa curatio. ſiquidẽ in utroq; euacuatio ſanat morbo cõtraria. B quandoquidem nõ ab effectis, ſed ab efficientibus, quẽadmodum & ipſi profitẽtur, indicatiões accipiendæ ſunt. affectus uero cauſarum loco methodici habent, ꝙ ſymptomatũ effectiui ſunt. ſed nõ qua cauſæ ſunt, inquiũt, ſed qua cõmunitates, quas cœnotetas uocant, uim habent indicandi, nihilq; uetare, idem & pro cauſa & pro cõmunitate & pro alio quopiã accipi, ut malum guſtatile, olfactile tactileq; eſt. cumq; ipſum dulce eſſe dicimus, nõ quatenus ſub tactũ uenit, dulce dicimus. haud ſecius affectus ab alijs enatos alia quædam producere quid impedit? quando uero ipſos indicare, inquiunt, aſſerimus, non quatenus effectus, aut aliorũ effectiui, ſed quatenus cõmunitates ſunt, ipſos indicare cenſemus. quemadmodũ igitur ſymptomata C methodici, quoniã à diuerſis eadẽ, et ab ijſdẽ diuerſa proueniunt, nihil indicare cõmodi teſtantur, itidem & nos à diuerſis cauſis eoſdem & ab ijſdem diuerſos gigni affectus intuẽtes, eos ad utilium indicationem incommodos eſſe dicimus. neque enim unum idem ſemper indicat, alioqui urinæ ſuppreſſionem eadem ſemper uia tolleremus. ut igitur illi ruborem nõ indicare aiunt, ꝙ effecti ſpeciem ipſum reputent, ſic & nos affectus ad indicationem nonnunq; cauſarum, nõnunqam effectorum inutiles eſſe ſtatuimus. Quiſpiã uero ita illis obijciat, quid roborẽ ipſius alterationẽ indicare negatis, quãdoquidẽ & cõmunitatẽ in ipſo ſpectatis, in pluribus enim differẽtibus cernitis: quid aliud uero eſt cõmunitas, ꝗ̃ res in pluribus eadẽ? D igitur ſi indicat, & pluribus cõmunis eſt, cur non ab ipſo alijſq; id genus ſymptomatis euidẽter apparẽtibus indicatiões accipitis, ſed potius ab affectibus, aſtrictiõe ſcilicet & fluxu nequaq; euidentibus? ꝙ ſi affectus, qua affectus eſt, indicat, maxime ridiculum fuerit, affectum ſenſu comprehenſilem inficiari. ſi fluxus itaque & aſtrictio ſolæ communitates forent, uero proximũ quis diceret eas ſolas indicare dicens. uerum cum & ſymptomata pluribus cõmunia reperiantur, quare & ab ipſis iuuantium indicatio nõ oritur? Sin autem reſpondeant, iccirco ſymptomata repudiamus: quia proximę & neceſſarię medentibus cõmunitates non ſunt. nam eoſdẽ affectus diuerſis ſymptomatis eodem modo curamus, & diuerſos affectus, etiamſi eadem ſymptomata fuerint, diuerſa tamen, ut ſupra declarauimus, ratione diſcutimus. His de cauſis & nos (dicemus) idem in affectibus euenire cernentes, quod uos in ſymptomatis obſeruaſtis, ueluti incõmodos et ſuperuacaneos ipſos reijcimus. iſtud enim probare, affectuũ uidelicet cõprehenſionem eſſe inutilem, abundãs eſt & fruſtratoriũ: ad curationem enim ſatis eſt cauſæ perceptio, loci uexati dignotio, & facultatis mẽſura. ſit ne fluxus an aſtrictio ſuperuacuũ puto cognoſcere, ſed huiuſmodi ratio poſterius agitabitur, cũ de uſu affectuum pereeptionis diſſeretur. Illud aũt aduerſus methodicos dicendum eſt, affectus nõ quid agendum ſit, ſed ſuam ipſorũ ſublationem deſtructionemq; indicare. quod ſanè & quis uotis expetere poſſit. id uero nec uulgus, neq; brutę animantes ignorant, morbos ſublationẽ, ſanitatem cõſeruationem indicare. Artifices ſanè huiuſmodi indicatione nõ egent, ſed illa ſcire exoptant, per quæ languores pelluntur, et ſanitas cõſeruatur. propterea illis opus habent, quę particulatim remedia indicãt, quibus accerſitur ſanitas ac retinetur. atqui per id artifices uulgo præcellũt, ꝙ ea percipiunt, quibus particulatim remedia pateſiũt: quandoquidem ſi morbi ſui ipſorũ remedia edocerent, laborantes ipſi per quę ad ſanitatẽ redirent, intelligrẽt. at iſtud ignorant, quid uero morbus indicet, certum habẽt, ſublationẽ ſcilicet quare pellẽdi morbi cauſa medicos acciri iubẽt. Quin & ex adhibitis auxilijs nõ morbos, ſed cauſas medelã indicare agnoſcendi facultas dabitur. auxilia nanq; nõ effectis, ſed facientibus aduerſanť, ut euacuatio multitudini contraria eſt, morbo uero nulli, ut phlegmonę aut ſebri. multitudini igiť euacuatiõe ſubtracta, ſimul & genitus per eã morbus tolliť. Sed nõ propterea ꝙ ſimul cũ efficiente cauſa morbus recedit, auxiliũ morbo aduerſari dicendũ eſt: poſſumus uero & ex ſympromatũ à multitudine atq; euacuatiõe orientiũ collatione, cui opponať auxilium dignoſcere. ſiquidem multitudo redũdantia grauat, euacuatio redũdantiã ſubducẽs grauitatẽ tollit. deinde multitudo cõceptacula diſtendit, euacuatio ut ſubſidãt, efficit, & collabanť. alia quoque remedia cauſis ſemper reſiſtere inuenies, morbo uero minime. Amplius ex hoc quiſpiã didicerit, ſi neq; aſtrictio neq; fluxus auxiliũ aliquod, ſed potius affectum quendam indicent, & aſtrictioni cõtrarius fluxus eſt, nõ inanitionẽ, ſed fluxum indicabit aſtrictio, & fluxus aſtrictionẽ. quod igitur admittimus nõ idem morbo indicatur. at lędẽtes cauſę ſibi contraria demonſtrant, quodq; ab ipſis indicať, admittimus. quocirca nõ morbi, ſed cauſæ, quod conducit, aperiunt. itaq; non prorſus incõmoda eſſe ſympromata, neq; à morbis conducibile, ſed à cauſis indicari ſatis ample dilucideq; oſtenſum eſt. Deinceps cõſiderandũ ſupereſt, communitates, quas ſupponunt methodici, euidẽtes ſint necne, atq; utrũ à cõmunitatibus indicatiões accipi poſſint. Medicã igiť facultatẽ iuxta ipſorũ

ſententiam

ſententiã definiemus, euidẽtiũ cõmunitatũ cognitionẽ eſſe. euidens aũt nõ, quod ſenſu percipit, appellant, ſiquidem nulla diſpoſitio ſenſu cõprehenditur, ſed euidẽs illi nominãt, quod per ſe ipſum, licet ſenſui non ſubiaceat, comprehendi poſſit. nam ferè manifeſtum illi euidẽs uocant. Quapropter cõtradicens illud quoque oſtẽdat oportet, eos neque Græcis nominibus ſcire uti. cęterum ne dictiones uitio dare uideamur, ipſis concedentes euidens, ut lubet accipere, communitates non ex ſe comprehenſibiles eſſe declaremus, in primiſq; eorum ſectæ principem Theſſalum communitatum, ut nõ ex ſe perceptiliũ, ſigna tradẽtem adducamus. in laborãte enim aſtrictio inquit ex corpore ęgre diſſlabili agnoſcitur, pariter & fluxus non nullas notas exponit. ſed forte reſpõderint, aduerſus hominem, nõ aduerſus ſectã noſtram obijcitis. Theſſalum itaq; dimittẽtes ad propoſitum reuertemur. primum igitur cõmune quoddã argumentum in utraq; affectione ſumemus, ipſas neq; euidentes, neq; ex ſe perceptiles eſſe declarãs. deinde ſeparatim ipſarum ſingulã neutiquã ex ſe comprehendi poſſe cõfirmabo. Fatentur itaq; & ipſi non omnem corporis denſitatem, aut excretiõis ſuppreſſionem aſtrictionem eſſe. nam ruſtici cõcretione laborãt, non tamẽ aſtrictione. neq; omnis ſolidi excrementi cohibitio aſtrictio eſt. nã & muliebre purgamẽtum cum ab pręgnatiõe ſupprimitur, ſolidi ſanè excremẽti retentio eſt, neq; tamẽ ob id aſtrictio uocanda. item nõ omnis corporis laxitas & excretio fluxus eſt. pueri nãq; & mulierculę uiriq; nõnulli ſub umbra uictu molliore uſi natura ſunt rariores, & quędã inutilis materiæ expulſio eſt. pręterea quorũ per alui deiectionẽ, aut lotium, aut ſudorem, aut ſanguinis profluuium iudicatio fit, neq; ipſos fluxu laborare dixerint, alioqui ſupprimenda eſſet excretio. quoniã ergo non omnis denſitas & retẽtio aſtrictio eſt, neq; omnis raritas aut excretio fluxus, clariſſime cõſtat, ſola ipſa ſymptomata reſpiciẽtem fluxum aut aſtrictionem deprehendere nõ poſſe, ſed ex alijs quoq; dijudicãdi ſunt. quemadmodum enĩ & alia ſymptomata naturaliane ſint an præter naturam, nõ ex ſeipſis, ſed ex alijs percipiũtur, ad eum ſanè modum & aſtrictio & fluxus dignoſcẽdi ſunt. per hæc autem huiuſmodi ſententia firmabitur. naturalia ſymptomata & præter naturam magna ſimilitudine inter ſe cõueniunt: eadem nanq; his naturalia, illis præter naturam ſunt: ut ater color præter naturam ſimilis eſt atro colori, qui naturlis ſit, nobis quidem præter naturam, ſed Indorum genti naturalis. figuræ quoque non naturales naturalibus ſunt perſimiles. nonnulli nanque magis quàm alij extortos habent artus: acuminatæ nares & oculi caui, quibuſdã mortifera ſigna ſunt, alijs uero hæc eadem congenita: motus ac eius carentia ſi uoluntatis imperium ſequentur, naturales dicito, quòd ſi inuolũtarie in corpore fiant, præter naturã omnino ſunt. per hęc manifeſte affirmamus, eadem tantum ſymptomata attẽdentes nõ poſſe ingenitum

A ab extraneo dignoſcere, ſed in nõnullis agentem cauſam explorare opus eſt. quẽadmodum de motu utrum uolũtarie an inuolũtarie prodeat: ſic etiam de colore. cum enim color ab humoribus oriatur, & ex colore ſanguis appareat, conſiderandum eſt num ſanguis naturaliter affectus ſit, id uero ex uſu cognoueris. cum reliquum enim uſum ſanguis minime impeditũ præbet, neq; grauat, neque diſtendit, natiuum eſſe colorẽ dixeris. uerum figuram num ſalubriter & ſecundum naturam ſeſe habeat ex mẽbri ipſius utilitate percipies, ut in extortos artus habentibus. nonnulla ſanè & ex loco, in quo fiũt, an naturaliter habeãt, dignoſcitur: denſitas & raritas iſtius generis ſunt, ut nõnullis ingenitę, alijs aduentitiæ & pręter eorum naturã B ſint. nam ſenum denſitas ipſis quidẽ ingenita eſt, ſed pueris extranea. contrà pueris raritas naturalis eſt, ſenibus autem uiolẽta. nõnullis præterea ex uitæ ratiõe ſpiſſeſcit cutis, ut ruſticis, ob cœli ſtatum, aut curas urgentes, alijs qui nihilominus naturaliter habent, quocirca fieri neqt. ut ſolã corporum denſitatem, fluxumq; ſpectãtes eorum affectiones cõprehẽdere poſſimus. oportet igitur in aliud quippiam hæc referẽtes ita ſecundum naturámne ſint an uitioſa dijudicare. Adhęc ipſi ita dicere ſolẽt, moderatione exceſſuq; naturalia euenta ab extraneis diſtinguimus. quãdo enim corpus moderate dẽſum rarũq; fuerit, recte ualet animal: cum uero iſtorũ alterutrum increſcẽs modum ſu- C perat, morbo uexari neceſſe eſt. Aduerſus quę ita reſpõdendum eſt, moderatum modoq; carẽs pro uarijs affectionibus uariare. quòd ſi ab exceſſu uitia iudicẽtur, non ex ſe comprehẽſibilia eſſe cõſtabit. deinde ſic etiã eorum ratio cõfutatur: Moderatum atque immodicum nõ eſt euidens, ſed ab effectis agnoſcitur: ſi iuuat, moderatũ eſt: ſi nocet, immodicum. qui fiat aũt, ut moderatũ atq; immodicum, non euidẽs ſit, ab ipſo uero cõprehenſa ſint euidentia? Verum ſi & ex facultate moderatũ immodicumq; cenſetur, neq; ſic tamen immodicum perſpicuum fuerit. facultas enim cõſpicua nõ eſt. immodico aũt non euidẽte, iam proculdubio neque communitates apparebũt, quãdoquidem & ipſę immodica quædam ſint. Amplius in iſtos di- D cendum eſt, nihil ſecũdum naturam aut pręter naturam, ut ſecũdum naturã, aut pręter naturam eſt. euidens. dolor nanq; & id genus alia pręter naturam euidẽtia quidem ſunt, at medici nõ quòd ſint ſed quòd præter naturã ſint, cognoſcere uolũt. ſiquidẽ acutus naſus & caui oculi cunctis hominibus perſpicue apparẽt: ſecundum naturã uero an pręter naturã ſint, ſolis id medicis patet. hoc enim uulgo medici pręſtãt, quod ex euidẽtibus occultũ quiddã eliciunt, quod uulgo negatũ eſt. Amplius quod pręter naturã eſt, euidens nõ eſt. quare communitates, cum pręter naturam ſint, euidẽtes nõ erunt. Illud etiam conſiderandum eſt, num quiſpiam unquã medicũ acceſſierit, quia ſpiſſitate raritateue immodica uexatus ſit. quòd ſi nemo unquã cõmunitates ſenſu percepit, quomodo ratiõi

fuerit

fuerit conſentaneum eas eſſe euidentes aſſerere? A
communitatibus itaque non apparentibus, qua-
re ipſi artem euidentium cõmunitatum notitiam
eſſe definiunt? At uero in præſentia ſeparatim
contra ambas affectiones diſputabimus, atque in
primis de aſtrictione loquemur. Hanc igitur den
ſitatem, & neceſſariorum excrementorum ſup-
preſſionem eſſe decernunt. cæterum quæ ſuppri-
muntur aut noxia ſunt, aut utilia, aut neutra. ſi ſint
utilia, ea excernere abſurdum eſt; ſi neutra, cõſtat
iam neq; morbum eſſe. dicendum igitur ſupereſt,
cum retenta nocent, adſtrictionem eſſe. quę lędũt
uero, cauſę ſunt. inde fit, ut ex cauſarum anticipa-
ta notitia aſtrictio comprehendatur. nam ut aſtri-
ctionem adeſſe cognoſcamus, ſuppreſſa nocere
preſciendum eſt: ſed cum nocẽtium notitia ſimul B
& cauſarum concurrit agnitio. quin immo nocen
tium cognitio cauſarum eſt comprehenſio, itemq;
ipſa nocentia, quę utiq; cauſæ ſunt, non ex ſeipſis
in notitiam ueniunt. quare non ſolum aſtrictio ip-
ſa non eſt euidens, ſed neq; illa etiam, ex quibus
aſtrictio dignoſcitur. Fluxum autem definien-
tes, corporis immodicã rareſactionem, & eorum,
quæ manere debuerant, excretionem eſſe teſtan-
tur. at immodicam rareſactionem non ex ſe poſſe
comprehendi, declaratum eſt. quæ excernuntur
autem, retineri debeant nec'ne, unde percipiunt?
non enim proprio ingenio perceptilia ſunt, at-
que ſic efficitur, neque fluxum, quantum in ſe eſt,
comprehendi poſſe, ſiquidem ut fluxũ dignoſca-
mus, ante familiare conueniensq; ſciamus opor- C
tet: familiare aũt ex uſu percipitur, uſus ex multis
ſucceſſibus, hi tandem ex ſe ipſis. quamobrẽ non
ex ſe cõprehenſus fluxus quomodo recte euidens
dici poſſit? quodq; rationales cognitu obſcuriſſi-
mum eſſe affirmant, id ſere methodici (ſi dijs pla-
cet) clarum patensq; eſſe contendunt. quãdoqui-
dem ab his uocatus fluxus ab appellata apud pri-
ſcos colliquatione niſi nomine non differat. colli-
quationẽ uero atq; excretionẽ difficulter adeo pri
ſci illi diſtingui poſſe cenſebãt, ut Eraſiſtratus pa-
làm difficillimũ id eſſe iudicium fateatur, atq; hęc
uerba pronunciat: ſanè perdifficile eſt excretio-
nem colliquationemq; diſcernere. ſed Hippocra-
tes laboranti ęgre, aut leuiter ferenti iudiciũ com
mittit, hęc inquiens: ſi qualia purganda ſunt, pur- D
gentur iuuat, & leuiter ferũt. Quapropter cũ duo
ueteres medici inter ſe de principatu certãtes hac
in opinione cõſentiant, excretionem uidelicet ab
eliquatiõe uix poſſe diſtingui, ex ipſisq; unus neq;
ſignum ullum excretiõis poſuerit, ſed ſolam rei
difficultatem oſtẽderit, alter ad regulam fermè im
perceptilem iudiciũ tranſtulerit: quomodo id me
thodici, quod utiq; inter ea, de quibus propter ob
ſcuritatem ambigitur, repoſitum eſt, perſpicuum
euidensq; putabunt? uerum qua ſe ratiõe fluxum
percipere dicent? non enim ex corporis macie id
aſſequi ualent, ſiquidem nõ ſolum profluuio ina-
nita corpora, uerũ etiam ſuppreſſis menſibus aſtri
cta tabeſcant. tumefactio uero non aſtrictione ſo-

A lum illis retentis, quę excerni debuerãt, ſed etiam
fluxu fuſis humoribus, & corpora diſtendentibus
efficitur: non idem aũt eſſe corporis maciem ſenſi-
lem, & fluxum, hoc ſanè modo patere poterit. ſi
macies ſenſilis eſt, maciei uero contraria eſt tume
factio, atq; unũ uni tantũ aduerſatur, fluxui nõ tu-
mefactio, ſed aſtrictio contraria fuerit. at ſi adſtri-
ctionẽ tumefactionẽq; idẽ eſſe affirmẽt, ipſos defi
nitionum contrarietatem indicare opus eſt. aiunt
enim adſtrictionem, inculcationẽ, arctationemq;
corporum eſſe. eſt igitur arctatio cõculcatioq; cor
porum, aſtrictio: at tumefactio, eorundem fuſio
atque diſtentio. diſtenduntur autem multitudine
aut fuſione corpora. conſtat igitur quàm diuerſæ
ſunt tumefactio atq; aſtrictio. ſi fatentur autem ma
B ciem à fluxu diſtare, & tumefactionem ab adſtri-
ctione, morborum cõmunia nõ ex his deprehen-
di fatẽtur, affectionumq; notitiam ab alijs non ex
ſe ipſis emergere: cum ex macie tumoreq;, quæ ab
affectionibus differunt, oriatur. Nonnulli dicũt,
ubi ex obſcuritate ambigitur, fluxum ea coniectu
ra dignoſci, quòd mollia ſint corpora fragilia atq;
effœminata: quorum opinio ita refutãda eſt. ſi cor
pora durata fuerint, & circumtenta, fluxum adeſſe
negabunt, quem tamẽ ipſos fateri neceſſe eſt. nam
ſi tales forte ægroti fuerint, quales narrauit Hip-
pocrates, per ſummam indigentiam ad hoc dedu-
cti, ut dura ſit cutis & circumtenta; aliaq; adſint,
qualia his, qui diſcuiuntur, diſſipanturq;, euenire
ſolent, utemúrne uictus ratiõe diſſipatis corpori-
C bus cõuenientes? id utiq; cõcedãt neceſſe eſt. quo-
modo igitur ex raritate fluxus percipitur? nã ten-
tione duritiaq; præſente nihilo ſecius effluuiũ ade
rit. Deinceps uero demonſtrare quiſpiam pote-
rit, communitates, etiamſi euidentes ſint, nihil ta-
men utile demõſtrare. idq; ita ſanè probauerit, di-
uerſa eſſe dicens, ipſa communia indicare, aut indi
care ualẽtia ex communibus deprehendi. Metho
dici ſanè ipſa cõmunia indicare affirmãt: nos uero
cõmunium notitiã ad ea percipiẽda, quę particu-
latim indicare ualent, cõducere aſſerimus. atque
præcepta quodammodo cõmunia cum ſint, par-
ticularũ cognitionem oſtendũt. in eo nanq; prę-
cepto, ſpontinæ laſſitudines morbos nunciant,
habitum inter particularem ſpontinam laſſitudi-
D nem, ac multitudinẽ dependentem comprehẽdi-
mus. illã enim dictionem Morbos, prout pręſens
ſenſus exigit, in hãc, Multitudinẽ ſcilicet, cõuerte
re opus eſt: Vniuerſi igiř cognitio particularis uti
le indicare ualentis notitiã ſubminiſtrat. Ne pu
tet autem quiſpiã nos eius eſſe ſententiæ, ut ex prę
ceptis palàm utilium demonſtrati ita percipiãtur.
neq; enim ex præceptis occulta produntur, quo-
rum uſu ad curationem tanquam indicãtium in-
digemus, ſed inter occulta atq; euidẽtia cohæren-
tiam manifeſtant: ita uero diligentius præcepto-
rum uſum ex hoc ipſo diſcemus. laſſitudines te-
mere orientes nunciãt morbos. laſſitudinẽ enim
temere euenientẽ manifeſtam eſſe uel rudes etiam
homines ſciunt: per huiuſmodi autẽ laſſitudinem
humoris

humoris copiam ſignificari imperitos quidem la-
tet: abditum enim eſt, ſed nouerunt artem callen-
tes, ſpontinæ, laſſitudinis cum plenitudine cohæ-
rentiam intelligẽtes: ab ipſius nanq; ſpontinę laſſi
tudinis cum plenitudine cognatiõe permotus pręcepti illius conditor, plenitudiniſq; effectum eſſe
ſpontinam laſſitudinem cognoſcẽs, ipſum literis
cõmendauit. cauſarum enim duplicem cõmuniſ-
ſimam differẽtiam cum ſciret, ipſarum aliquas ui-
delicet in noſtro corpore contineri, aliquas exte-
rius accedere, neceſſarium putauit cum ab aliqua
externa cauſa pulſamur, nos lædi minime poſſe,
niſi & inteſtina aliqua cauſa deliteſcat: quoniã ue-
ro quę in corpore ſunt grauãtia, materię copia gra
uant, mediocris eñi materia neq; grauat, neq; ullo
pacto diuexat, in unam ratiocinationẽ hęc omnia B
redigens huiuſmodi pręceptum conſtituit, laſſitu
dines ſpontinę nunciant morbos. quibus enim ra
tionibus impulſus præcepti huius author ipſum
tradidit, iiſdem etiam motum præcepti utilitatem
indicare opus eſt. hoc igitur cõmune præceptum
illud ſignificat, quod ubi ſpõtina laſſitudo eſt, ibi
prorſus eſt multitudo: non tamen iccirco ex præ-
cepto quiſpiam multitudinẽ, ſed laſſitudinis mul
titudiniſq; cohęrentiã, & ex cohęrentia multitudi
dinẽ cognouit: quodãmodo igitur etiam ex laſſitu
dine multudinem percepit, quòd autem ita perce
perit, pręceptum fuit in cauſa, & aliorum ſanè pręceptorum eundem uſum conſiderantes inuenie-
mus. ad hunc itaq; modum in uniuerſum & uelu
ti communem comprehenſionem ex uſu eſſe arbi
tramur. Cęterum methodici ab ipſis cõmunibus
utilia indicari autumant: ſtrictam nanq; affectio-
nem laxamenti neceſſitatem indicare aiunt, fluen
tem uero ſuppreſſoriam curationem requirere, at-
que alia cõmunia euidenter diuerſa indicare con-
tendunt, de quibus dicetur poſterius: Verũ com-
munia non indicare per hęc nos confirmabimus:
quibus ſublatis ægri ſaneſcunt, ab auxilijs iſta de
lentur, ab his uero utilium indicatio ſumitur, quæ
ab auxilijs præcipue deſtruuntur, at particulares
cauſas, aut morbos ſaltem remedia principaliter
deſtruũt. particulares igitur cauſæ, aut morbi ſal-
tem & non communia, utile indicabunt. quòd ſi
communia utile indicent, adhibitaq; auxilia indi-
cantia deſtruunt, à particularibus auxilijs commu
nia deſtruentur. communi autẽ deleto omnes eo
tempore ſub eo cõmuni ęgrotantes ſaneſcẽt, nul-
la penitus re in ipſis ſublata. quamobrẽ ſi quod in-
dicat, id deſtruitur, cõmunia uero indicant, iam ſa
tis conſtat, deſtructum iri cõmunia. Hanc rationẽ
ita methodici diluunt. nos, inquiunt communita-
tem eandem & unã aſſerimus, non q unum quod
dam ſit corpus ipſum ſibijpſi continuum, ſiquis in
pluribus contemplatur, ſed quatenus eadem ſpe-
cies eſt. nam quemadmodum & humanitas com-
munitas quædam eſſe dicitur, non autem corpus
quoddam unum, ſiquis in omnes homines reſpi-
ciat, ſed quędam in pluribus ſimilitudo. itidem &
de cõmunitate ſentiendum eſſe dicunt, quẽadmo

A dum igitur ſublato aliquo homine non ſimul au-
fertur, quã in omnibus cernimus, humanitas, ſed
unius cuiuſdam planè humanitas, ita & ſingulari
communitate ſublata, non ea, quæ in omnibus re
peritur, ſed ſingularis tantum cõmunitas deletur.
iſtis autem ita reſpondendum fuerit. ſi cõmunita-
tes, quatenus cõmunitates ſunt utile indicanr: &
humanitas, communitas cum ſit, utile indicabit.
at nihil humanitas indicat: quare neq; alia quępiã
communitas utilitatis indicatiua fuerit. præterea
ſiquidem cõmunitas in pluribus identitas (ut ita
dicam) eſt, & communitates, quatenus communi
tates ſunt, indicãt: anxietas & robur in pluribus
affectibus cõſiderati aliquid utiq; cõmodi indica-
rent: ſed nihil indicant. neq; reliquę igitur commu
nitates indicatiuo ingenio prędite ſunt. ab illis e-
tiã id ſciſcitari cõuenit, cõmunitates affectus ſint
nec'ne? ſi ſint affectus, quomodo nullus adhuc ea
rum ſenſum habuit? ſed febrem, phlegmonẽ, gra-
uitatem, diſtentionemq; homines percipiunt, me-
dicosq; harum cauſa accerſunt, aſtrictionẽ autem
fluorẽq; nullus unq; percepit. neq; me hercle qui-
ſpiam unquam medicum accerſiuit, quòd immo-
dica aſtrictione aut raritate uexaretur. quod ſi af-
fectus nõ ſunt, quomodo ab affectibus indicatio-
nes fieri teſtantur, quãdoquidem aſtrictio fluorq;
affectus non ſunt. illud amplius adijciendum eſt,
ſi communitates profecto indicatiuę forent, om-
nium maxime cõmunitatum communitas indica
C ret: aſtrictionis enim fluxusq; ſimilitudo quędam
eſt, quatenus utraq; communitas eſt: hæc autem
nihil prorſus indicat, igitur neq; etiã reliquę. non
ſolum aũt duas cõmunitates, ſed plures etiam ſta-
tuunt, aliasq; in uictus ratione, alias in manuum
effectione collocant: in uictus quidẽ ratione aſtri-
ctum & fluens, adiunctamq; magnitudinem, mor
bi tempora quatuor initium, crementũ, ſummum
impetum, & decrementum, celeritatem & longin
quitatem, accretionẽ & intermiſſionẽ: in manuũ
uero affectione, quod à natura alienum eſt, pone-
bant loco, tempore, & pluribus alijs. neq; enim in
præſentia omnia propoſita ad manuum actiones
pertinentia diligẽtius exequi mens eſt. ſatis enim
modo fuerit propoſita in ratiõe uictus ab ipſis po
D ſita explicare. Prędictas nãq; cõmunitates, quid
in ſingulis rebus ſequerẽtur, non habentes, intro-
duxerunt. quoniã enim ex eorum dictis efficieba
tur ut in omni fluore, quolibet ſuppreſſorio reme
dio utendũ eſſet, contra quolibet in omni aſtrictio
ne, laxante: cum nihil quod auxiliorũ differentias
indicaret, reperirẽt, antedictas cõmunitates inno-
uarunt, ut iuxta ipſarum diuerſitatem diuerſa cu-
ratio reperiretur. itaq; remediorũ differentiam ab
cõmunitatibus demõſtrari cõtendunt, ſiquidẽ per-
nes aliquarũ ex his collectionẽ uarians curatio re
peritur. Verum enimuero nihil eorũ, quæ dicta
ſunt, remedia poſſe indicare monſtrauimus, & pri
mum q cõmunitatum magnitudo remediorum
magnitudinẽ nõ indicet, ex his aliquis diſcere po-
terit, in curãdis morbis nõ ſimpliciter auxiliorum

magnitudine egemus, (omnia enim auxilia cum A
magnitudine quadam ſunt) ſed huiuſmodi certa
magnitudine. at communitatum magnitudo non
hanc huiuſce auxilij magnitudinem, ſed ſimplici-
ter magnitudinem indicabit. opus eſt autem, ut di-
ximus, non ſimpliciter auxiliorũ magnitudinem,
ſed quantam quandam magnitudinem accipere.
nam ſi abſolute magnitudinem accipiamus, cum
remedia omnia cum magnitudine intelligantur,
omnia utiq; remedia abſq; ullo diſcrimine accipi-
entur, quod à ratione alieniſſimum eſt. at ſi cõmu
nitatum magnitudine auxilij magnitudinem ſim-
pliciter indicãte ipſi hanc quampiã magnitudinẽ
accipiant, nõ id, quod propoſitũ indicat, aſſumẽt.
propoſitũ nanq; magnitudinẽ in uniuerſum indi-
cat: ipſi uero hãc certam magnitudinem accipiũt. B
reſpondebunt forte, quòd non quatenus particu-
laris eſt magnitudo, ſed quatenus cõmunitas eſt,
adhibetur: idem autem & cõmune eſſe & particu
lare contingit. id uero nos ita refellimus, ſi cõmu-
nitas indicat, & quod indicat, non particulare eſt,
diſcrimine carere debet, quoniam magnitudo o-
mni auxilio ineſt: hãc eandem autem rationem &
ad alias communitates transferre oportet. Dein
ceps neq; morbi tempora utile indicare declarabi-
mus, ſed antequam hunc ſermonẽ aggrediamur,
aliqua de temporũ differentia tractanda ſunt. duæ
igitur temporum differentiæ apud medicos cele-
brantur. aliqua enim morborum, aliqua auxilio-
rum tempora dicũtur, atq; hinc iam manifeſta cu-
ratio fiet, cauſarum aũt motiones morbi tempora C
eſſe dicunt, motionis autem differentiæ quatuor
ſunt, initium, cremẽtum, ſummum, & declinatio,
hæc eadem ſunt & temporũ nomina, auxiliorum
planè tempora ea, quæ ad ipſorũ adhibitionẽ ido-
nea ſunt, prędicant. ea ſunt autem idonea, quando
remedium poſtulantia adſunt, prohibẽs uero nul-
lum. Pleriq; autem auxiliorũ morborumq; tem
pora non re ipſa ſed cogitatione tantũ differre cre-
diderunt. aiũt enim auxilij morbiq; tempus ſimul
incidere, nam in quodam tempore cum ſit mor-
bus, auxilio tempus idoneum reperitur. ſed idem
inquiunt ad diuerſa relatum differenter nuncupa-
ri contingit. quemadmodum enim aſcenſus atq;
deſcenſus, una eademq; uia cum ſit, ſecundũ aſcen
dentium deſcendentiumq; rationẽ nonnunquam D
aſcẽſus, aliàs deſcenſus appellať: ad hunc ſane mo
dum & in temporibus habet. unũ enim atq; idem
eſt morbi auxilijq; tempus. alias eñ ad cauſæ mo-
tionem referens, morbi, aliàs ad applicãdi auxilij
occaſionem reſpiciẽs, auxilij tempus nominabit,
euenireq; affirmãt, ut utraq; tẽpora ſimul ſint, ne-
que auxilij tempus abſq; morbi tempore poſſe de
prehendi. Contra quas rationes ita pugnandũ eſt:
ſi eadem auxiliorũ morborumq; tempora forent,
neq; re ipſa diſtarẽt, quocunq; morbi tempore &
auxilij adeſſe tempus oporteret, at nõ quocunq;
morbi tempore auxilia adhibemus. Incipientibus
eñ inquit Hippocrates morbis, ſiquid uideť mo-
uendum, moue, in morborũ impetu quietẽ agere

melius eſt, nõ igitur eadẽ morborũ auxiliorumq;
tempora ſunt, plerunq; etiã remedia ut purgatio-
nem & ſanguinis miſſionẽ adhibemus, cum mor
bus quidem non adeſt, ſed futurus timeatur. ut ex
empli cauſa chirurgi in his, quibus ramex execlus
eſt, facere cõſueuerunt, cum eos ualde humorum
plenos uident, uenam ſoluũt, hortatur etiam Hip-
pocrates ut exquiſite bonus habitus nõ tarde ſol-
uatur, ſolutio autẽ per remedia fit. ꝙ ſi in morbo-
rum impetu auxiliorũ tempora non adſunt, & ad
huc nõ præſentibus morbis auxiliorum tempora
ſunt, iam patet non ſola cogitatione, ſed re ipſa e-
tiã huiuſmodi tẽpora differre. Vno præterea mor-
bi tẽpore plura quis auxiliorũ tempora accipit. a-
ge enim in morbi decremẽto clyſteriũ, inũctio, ca-
taplaſma, cibuſq; adhibetur, & iſtorũ cuiuſq; pro-
prium tẽpus eſt, in pluribus aũt morbi tẽporibus
idem nõnunq; auxilium fertur. initio nanq; mor-
bi atq; incremento ſanguis mittitur: ex his iam effi
citur, re ipſa quandam eſſe iſtorũ temporum diffe
rentiam. ultra dicta etiã illud ſciendum eſt, morbo
rum quatuor tempora eſſe, initium, crementum,
ſummum impetum, & declinationem, ſed auxilio
rum iſta tempora non ſunt. neque enim initium,
aut crementum, aut ſummus impetus, aut remiſ-
ſio, ſunt auxilij tempora: pręterea morborum tem
pora aliqua generalia, aliqua particularia deſcri-
buntur. at remediorũ tempora generalia quidem
ſcribi poſſunt, particularia uero nequaq; : huiuſce
rei id in cauſa eſt, ꝙ morborũ tam generalia ꝙ par
ticularia tẽpora uno eodemq; inſtrumẽto iudican
tur, inſtrumentum aũt illud ſcribi poteſt. ſed auxi-
liorum tempora neq; eodem inſtrumẽto iudican-
tur, neq; particularium temporum iudicatoria in-
ſtrumenta ſcribi queunt: quo aũt id modo ſit, iam
oſtendemus: morbi tempora ex quali quadã cau-
ſæ motione cenſentur, eſtq; initium, aſcenſus, ſum
ma uehementia, atq; remiſſio, quę morborum tem
pora uocamus, cum ſint certę cuiuſdam motiõis
nomina: ꝙ ſi motio, quę prius non erat, nobis in-
eſſe incipit, atq; ita diuexat, huiuſmodi motũ ini-
tium morbi appellamus, ſi ulterius motus proce-
dat, crementum, ſi crementum conſiſtat, ſummus
morbi impetus dicitur, cũ motus imbecillior red-
ditur atq; decreſcit, remiſſio nominať. ergo cũ ge-
neralium morbi, particulariumq; exacerbationis
temporũ eadem nomina ſint, eadẽ quoq; iudican-
di inſtrumenta erunt. ex certa enim quadã cauſæ
motione proueniũt. Quocirca iam in confeſſo eſt,
poſſe utraq; tẽpora deſcribi. ſic enim deſcribi ſin-
gula dicimus, ut cauſas, locos paſſos, id genuſq;
alia, quãdo propoſita, ex quibus ſingula percipiũ-
tur, ſcriptis mandari queunt. At morborũ ſpatia
tempora nõ ſunt, neq; ex ſpatijs tẽpora ſumũtur,
neq; in morbis uniuerſis, neq; in particularibus
exacerbationibus, eo quod non in omnibus tem-
poribus eadẽ ſpatia ſunt. eandẽ aũt rem tempora
uocari, nemo eſt, qui neſciat. præterea ꝙ uniuerſi
morbi tẽpora à particularis acceſſionis tẽporibus
differãt ex eo facile patebit, ꝙ unũ morbi uniuerſi
tempus

tempus plura ſingularum acceſſionũ tempora cõ- A
cludat, initio nanq; inuadentis morbi particularis
acceſſio & incipit & creſcit, in ſummo impetu cõ-
ſiſtit, atq; declinat, cũq; uniuerſus in ſua uehemen
tia morbus eſt, particularis aliqua acceſſio incipi-
et, atq; ita quomodo utraq; morborũ tẽpora con-
ſcribi poſſunt, expoſuimus. Sed remediorũ utra-
que tempora calamo ſcribi nõ poſſe modo ſubijci
emus. Remediorũ applicandorum tempora non
ex cauſæ motione atq; eſſentia capiunt. idẽ enim
ſemper remediũ acciperet, ut quocũq; morbi ini-
tio ſanguinis detractio, cumq; dixerit Hippocra-
tes. Inchoãtibus morbis ſiquid uidet, mouendũ,
moue, in ſumma eñ uehementia quietẽ agere prę
ſtat, non à morbi tempore impulſus auxilia inter-
dicit. nouerat enim morborũ initijs facultatem ua- B
lentem eſſe, proptereaq; remediorũ applicationi
non obſtare, ſed in morborum uehemẽtia iam flac
ceſcens remediorũ agitationem non ſuſtinet: itaq;
nõ ratione temporis Hippocrates, ſed uirium, au
xiliorum adhibitionem denegat: neq; etiã ex mor
bi temporũ ſpatio, ut nõnullis placuit, auxilij oc-
caſio reperitur. longe enim inter ſe diſtãtibus ſpa-
tijs qualesnam res ſpatio nunciari quis aſſerat, ex-
plicari non poteſt, quamobrem auxilijs in uniuer-
ſum opportuna tempora & ex remedia poſtulan-
tium pręſentia deprehendunt, hęc aũt cauſę ſunt,
& ex potentijs impedire abſentia, id uero eſt uiriũ
imbecillitas, aut particulariũ auxiliorum occaſio-
nes non ex his modo, uerumetiã ex alijs, quę mini
me ſcribi poſſunt, reperiuntur. quandoquidem in C
remiſſionibus potiſſimũ remedia adhibẽtur, tunc
enim & poſtulans adeſt, & uires ferunt, non idem
autem remiſſionis ſpatiũ in omnibus eſt: ſed eſto
exempli cauſa, ſex horarum remiſſionis ſpatium,
quam igitur iſtarum idoneum particulari auxilio
tempus ſtatuemus, cum nõ ad eundẽ omnes mo-
dum habeant: requirat enim tunc cõditio uenę ſe
ctionem, neq; facultas refragetur: quantũ ad id per-
tinet, uenam ſecare opus eſt, atq; illico poſt cibus
dandus, ꝙ inediam nõ ferat ęgrotãs, alteri autem
inedia conducet; alij ſomno ante miſſionẽ ſangui-
nis egent; alij alio ſeſe habẽt modo, quę omnia lite
ris mandari nõ poſſunt. in tanta igitur uarietate,
quam quis horę partẽ idoneum cuiq; auxilio tem
pus conſtituat: aut quot quis propoſitũ deſcribat, D
ex quo particulare tempus accipiat, tradi non po-
teſt. alia eñ alijs eueniũt: quocirca cũ & remiſſio-
num ſpatia, quibus adhibentur remedia, nõ ęqua
lia omnium ſunt, & cõditiones abſimiles, & ſym-
ptomata diſſidentia, atq; hęc ſingula particularis
auxilij tempus cõuariant, non poſſe propoſitum
quodpiam, ex quo percipiat, deſcribi, euidenter
cõſtat, pręſens aũt medicus ex pręſentibus & au-
xilia requirentibus permotus, & ex potẽtium im-
pedire præſentia, & ex remediorũ poſtea ſumi de-
bentiũ conſideratione ſingulariũ opitulandi tem-
porum cõiecturam capiet. Verũ propoſita utrum
re ipſa inter ſe differãt, conſiderandũ eſt. quando-
quidem igitur propoſita, ex quibus uniuerſalia re-
mediorũ tempora colligunt, ſcribi poſſunt, ex qui-
bus aũt particularia, neutiquam, propterea haud
iniuria uniuerſalium remediorũ tempora deſcri-
bi, particularium uero minime, teſtantur, atq; hoc
iam conſtante, morborum auxiliorumq; tempora
quo differant patefactum eſt, niſi enim re uera dif-
ferrent, perinde auxiliorũ utraq; tẽpora atq; mor-
borum monumentis literarũ tradi ualerent: diffe-
rentibus autem propoſitis unde tempora digno-
ſcuntur, longe etiã tempora differre conſentaneũ
eſt. ut enim in morbis temporum propoſita à tem
porum, quæ ad auxilia ſpectant, propoſitis eſſen-
tia aliena ſunt: ita & ipſamet tẽpora ingenio dif-
ferre ueriſimile eſt, atq; hæc ſatis de temporibus
præſcienda narrauimus. Tempora ſanè indicare
Methodici hac ratione impulſi crediderunt, quòd
tempora non omnia ad cibi medicinæ'ue aſſum-
ptionem apta cernebant, cumq; temporibus non-
nullis hęc utiliter exhiberi, nonnullis uero noxie;
ſpectarent, id ob temporum diſcrimina incidere
arbitrabantur, quare ex eodem fonte & cibi pro-
poſita & remediorum tempora manare putaue-
runt, Theſſalúmque feſellit Hippocrates inqui-
ens, cum morbus in ſummo eſt, tũc & tenuiſſimo
uictu neceſſario utendum eſt. ſuſpicatus eſt enim
ipſum natura temporis ductum alimenti qualita-
tem præſcripſiſſe, modum ſcribendi huiuſce uiri
non intelligens. non enim tempus propoſitum fa
ciens Hippocrates hãc uictus rationem inſtituit,
uerum à tempore facultatem menſus eſt, à faculta
tis menſura cibi qualitatem accepit: id uero ex ijs,
quæ ſubiunxit, declarauit. cõiectandum enim in-
quit, an ęger duraturus ſit. plerunq; enim tempo-
ra, quod à facultate requiritur, interuertunt, & ne
accipiatur, impediunt, nunquam autem, quid faci
endum ſit, edocent. Quamobrẽ id, quod aliquid
poſtulat, quoniam eius, quod poſtulatur, propoſi- *
tum eſt, quod nos poſtulatum ſumere impedit,
propoſitum non erit, iccirco & morbi tẽpora nos
interdum poſtulatum accipere impedientia pro-
poſita non fuerint. nam ſiquis omnia prohibentia
propoſita faciat, uires quoq; ægrotantis euacua-
tionis propoſitum dicere cogetur, eiuſdem etiam
timiditatem, & patrem, & dominum. hæc enim
plerunq; multitudine in côrpore exuberante eua-
cuationem facere prohibent, & uires ſubtractio-
nem non ferentes, & præ timore ęgrotans nõ per
mittens, & pater, & frater, aut dominus prohibẽs.
quemadmodum igitur iſtorum nullum quiſpiam
rectè ſentiens propoſitum uocauerit, ita neq; tem-
pora, eo quòd nos auxilijs aut cibis uti plerunque
impediant, propoſita eſſe affirmabimus. male igi-
tur, (quiſpiã ſubijciet) inquit Hippocrates, Inter
morborum initia ſiquid uidetur mouendum, mo-
ueto, uigentibus autem quieſcere melius eſt: nos
uero ipſum non male dixiſſe contendimus. non e-
nim morbi initium propoſitum ſibi faciens tunc
ad mouẽda remedia pręcepit, ſed ab initio nõdũ
uires infirmas eſſe ſignificatur, poſſeq; eas inani-
tionem ferre, cõijcitur, at morbi ſummus impetus

facultatis imbecillitatẽ manifeſtat, tunc enim cau-
ſæ ualentes ſunt, facultas uero languida, atq; ideo
quieſcere iubet: maxime nanq; rationabile eſſe ui-
detur in morbi uehementia, cum multo ualentiſſi-
mæ cauſæ ſunt, illas conuellere atq; proſternere:
uerũ ſi innoxie omnino adhiberi poſſet remediũ,
id planè fieret, ſed non ita habet. ſiquidẽ remedia
cum in primis omnia pręter naturã ſint, neceſſario
& facultatẽ adhibita uexant, ſecundo, cum natura-
lia morboſis cauſis permiſta ſint, in recidẽdis cau-
ſis nihilominus bonorum quàm uitioſorum detra-
ctio fit. At primum auxiliorum naturam, quám
quę ex uſu ſint, non ignorare opus eſt, ipſa nan-
que per ſe auxilia cauſas extirpare nequeunt, ſed
naturæ adminiculum requirunt, & fermè ſolum
B impetum, motuſq; initiũ naturæ adijciunt, reliqua
per ſe natura adminiſtrat ac perficit. igitur ualida
cum eſt, remediorũ uiolentiam perfert, & bonę in-
genitæq; ſubſtantiæ detractionẽ facile ſuſtinet, at-
que ipſam diuexantia excutere poteſt, ſed in mor-
bi uehementia, quod uſu euenire ſolet, ualde labo-
rans adhuc remedijs adhibitis magis opprimitur,
& proprijs opibus direptis infirmior redditur, &
lędentibus cauſis magis ſuccumbit, morbiq; auto-
res nullatenus poteſt expellere. cum uero natura
conata ſibi infeſta diſcutere non ualuit, magnope-
re ex ipſo conatu imbecilla efficitur. hę itaq; cauſę
ſunt, cur morbi initio, ſiquid uidetur mouẽdum,
moueri iuſſit Hippocrates, cum ad ſummum in-
creuit, quieſcendum. Cęterũ ob id fortaſſis quiſ-
C piam facultatẽ conferens nunciare crediderit, ſed
ex his nullum remediũ à facultate indicari, cogno-
ſcat. nam ſi conſtans uis remediũ indicat, in ſanis
quoq;, quoniã conſtat, remedium indicabit: ſed in
ſanis remedium non indicat, ergo neq; etiam in æ-
gris modum ſeruãs facultas indicabit remedium.
Quamobrem ſi ubi facultas indicare deberet, au-
xilium non admittimus, ideo iam in confeſſo eſt,
nihil opem ferens à facultate demõſtrari. opus eſt
enim propoſitũ demonſtrare pręſentia. ſed quod
requiritur, prohibere ne accipiat, ut ſupra poſui,
facultas ualet, remedij uero propoſitũ nequaq; eſt.
Quam uicem autem in exhibendis remedijs facul-
tas gerit, eandem in dandis cibis morbi tempora:
Item ut ad remedia ſe habent eorũ appetentes cau-
D ſę, ita & ad alimenta facultas: facultatem uero exi-
guam eſcam poſtulare, non initiũ aut incremen-
tum inde declaratur, q́ ex ęgritudine cõualeſcen-
tibus modicum cibum præbemus, quem facultas
requirit nam ſi modicũ cibũ incrementũ oſtẽdit,
iſtos ad ſaturitatem impleri permittere oporteret,
abſente enim paucum cibum indicãte propoſito,
deridendus ſit ille, qui id, quod non poſtulatur, ac-
cipiat: at principium, aiunt, ſubtractionẽ eſſe faci-
endam indicat: in omnibus igitur morbis inter in-
itia ſubtrahendum erit, et in uitiligine aut aluo la-
borantibus uſq; ad incrementum; diutius aũt du-
rante principio ſatis cõſtat, q́ huiuſmodi uictus ra-
tione utens cõtabeſcet: fortaſſis aũt ita nobis obij-
cient, quare uos in pulmonũ phlegmone atq; id

A genus alijs acutis morbis ab initio cibum interdi-
citis, cũ tamen ab initio ſint robuſtę uires? reſpon-
debimus, quoniã tempus nos exhibere prohibet
facultate id requirente. nõ igitur ſubtrahere indi-
cat, ſed quod appetit facultas, ſi ab aliquo ſumi im-
pediatur, illud cõtrarij indicatiuũ haud iure quis
appellet, perinde & alia tempora requiſitis uti aut
impediunt, aut permittũt, prout magis aut minus
in ipſis facultas mutata eſt, ipſa uero nihil unquã
conferens demonſtrat. Cum dicunt autem, mor-
bi ſummum paucas eſcas requirere, declinationẽ
uero uarias, illos percunctari oportet, quonã mo-
do propoſitis utentur, ſi duo laborãtes fuerint, u-
nus pulmonũ phlegmõe, & iam ſe morbus remit-
tat, alter lippitudine, quę adhuc in ſummo ſit. nun-
B quid primo plura magisq; uaria nutrimenta dare
audebunt, q̃ lippitudine laboranti? at non auſint
credo largiores eſcas concedere: quare ſi hoc uerũ
eſt, iam euidẽter cõſtat, non à morbi temporibus,
ſed ex facultatis menſura multitudinem paucita-
temq; alimentorũ deprehendi. Alicui uero fortaſ-
ſis orietur dubitatio, quonã pacto morbi tempus
nonnunquam cibi quantitatem, aliàs qualitatem
indicare arbitrantur, quatenus uidelicet methodi-
ci cenſent, interdum morbi tempora auxiliorum
diuerſitatem indicare, interdum ciborum diuerſi-
tatem appetere. quando enim aſſerunt morbi in-
crementum exiguũ cibum requirere, principium
ampliorẽ, remiſſionem uero magis uariũ, qualita-
tem alimenti & quantitatem à morbi temporibus
C indicari affirmant, at cũ dicunt, morbi principium
prohibitionem incremẽti oſtendit, eiuſdem adau-
ctio haud ita curioſe ſubtrahere & remittere, ſum-
mus impetus ad mitius inclinare, decrementum
morbi ſolutioni ſuffragari admonet, remediorum
differentiam à morbi temporibus poſtulari faten-
tur. Qui igitur non abſurdum dictu ſit, idem nul-
lum diſcrimen accipiens diuerſa indicare? ad hãc
ſanè interrogationem ipſi fortaſſe reſpondeant, &
apud rationales etiam medicos idem indicare dif-
ferentia. bilis nanq; redundans in corpore ſui no-
cens ablationem ac temperationem indicat: ſed il-
los ita refellimus, ſui quidem ſublationem tantum
bilẽ indicare, plures aũt ſublationis eſſe modos,
aut enim detrahimus, aut cõtemperamus. præte-
D rea bilis quidẽ, dicemus nos, ſecundũ aliud diuer-
ſorũ uidet̃ eſſe indicatiua: quatenus enim grauat,
expulſionẽ, quatenus uero mordet, ut tẽperetur,
oſtendit. at tempora ipſa nullã huiuſmodi differen-
tiam habentia quomodo res diuerſas poſtulent,
dici nequit. Non indicari aũt alimenti qualitatẽ
quantitatem'ue à tempore hinc maxime pateſcit.
qđ genus indicat, id & qualitatẽ indicare neceſſe
eſt, nam ſine differentia unumquodq; indicans rei
poſtulatæ genus indicat, ſed differentiã accipiens
ipſo genere differẽs indicat: quandoquidẽ igitur
alimenti genus facultas indicat, illius etiã qualita-
tem & quantitatẽ indicabit. nã ſine differentia ali-
menti genus indicat, differentiã uero accipiẽs &
diſcrimen in genere demonſtrabit. Hippocrates

ſanè & ipſe ciborũ quãtitatis propoſitũ facultatẽ ſtatuiſſe uidetur, augeſcentia, inquiẽs, plurimũ habent inſitũ calidũ, plurimo igitur alimento egent, ſin minus, corpus extabeſcit. item qualitatem pro facultatis differentia manifeſte accipit; ubi inquit, cibus iuuenibus quidẽ in ſummo ętatis flore non mutatus, ſenibus autem exquiſite permutatus. ex his nanq; uerbis clariſſimũ eſt, facultatem ſine differentia eſcarum genus appetere, differentia uero addita qualitatem. at tempus neq; ciborum qualitatem, neq; quantitatem demonſtrat. Præterea ſiquidem morborum tempora ciborũ qualitatem & quantitatem edocẽt, aut in ſui conſeruationem aut in ſui abolitionem edocebũt: quodlibet enim indicans aut ſui cuſtodiam aut ſublationem indicat: igitur ſi quanti & qualis cibi indicationem, ut ipſa permaneãt, tempora faciunt, nihil me hercle magis ridiculum, quàm propterea tantũ talemq; cibum aſſumere, ut morborum tempora conſeruentur. quòd ſi in ſui interitum tempora indicant, talem tantumq; cibum aliqua aduerſus tempora contrarietate præditum eſſe uideri oportet. à ſolis nanque contrarijs contraria tolluntur. at temporibus neque tale, neque tantum alimentum aduerſatur, neq; initio, neque incremento, neq; conſiſtentiæ, neq; remiſſioni. pluribus enim eadem cauſa non aduerſatur. nam unum uni tantum aduerſari natura inſtitutum eſt. Hac eadem ratione efficitur, ut ne remediorum differentiam morborũ tempora indicent. nam ſi neque in ſui durationem, neque ut aboleantur, tempora indicãt, quoniam pluribus unum eſſe contrarium nequit, aliusq; indicandi modus non relinquitur, iam abſque controuerſia ſequitur, nihil quod expediat, à tẽporibus indicari. quin etiam ſi contrariorum naturam quis rite conſideret, neq; contrarium à morbi temporibus indicari cognouerit. nam quę in eodem genere plurimum inter ſe diſtant, cõtraria ſunt. cibi autem qualitatis aut quantitatis tempus non ſub eodem genere collocatur. igitur neq; remediorum qualitatem, neq; quantitatem neq; differentias à temporibus demonſtrari abunde à nobis diſputatum eſt. At in præſentia principium non indicare augeri prohibens declarabimus, quod ab ipſo indicari Methodici cenſuerũt. multis enim morbis ſimul atq; incipiunt, in ſummo conſiſtentibus, ut apoplexia & acutis ægritudinibus, quid in hiſce, quiſpiã principiũ indicare dixerit? neq; enĩ ipſum incrementum prohibiturũ indicare. ſtatim nanq; ab initio ſummam magnitudinem accepiſſe morbum dicit. aut nihil igitur in hiſe morbis indicare principium dicet, aut quippiam aliud quàm incrementum prohibere. at agnitũ propoſitum nihil indicare, dictu perridiculum eſt. quòd ſi quippiã aliud, quàm ipſi putent, indicabit, inepte ab initio dixerant, principium incrementi prohibitionẽ requirere. Huiuſce autem erroris origo ipſis ex altera falſa opinione manauit. credẽtes enim quemlibet morbum per quatuor tempora tranſire, idq; tanq; uerum ſibijpſis perſuadentes, ei conſonum

A eſſe oportere arbitrati ſunt, ut morborum initia incrementi ſuppreſſionem poſtularent. id igitur cos latuit, non omnem morbum incipere, augeri, in ſummo conſiſtere, atq; remitti. acuti nanque morbi, qualis apoplexia eſt, ſimulatq; inuaſerunt, ad extremam aſcendant magnitudinem, & qui iudicantur morbi, uno tempore, remiſſiõe ſcilicet mutilantur; ſiquidem iudicationes in ſua uehementia morbos adhuc etiam augeſcentes diſcutiunt. poteſt præterea inter initia remedijs adhibitis morbus deleri, atq; ita cętera morbi tempora præuerti atq; ſuccidi continget. Itaq; ſi ab initio euacuatio per auxilia fieri poteſt, morbusq; diſſolui, quid nã iſti potius initium crementi prohibitionem indicare, quàm minutionem aut ſublationem ſtatuerunt? B ſi dixerint autem remiſſionẽ ſublationemq; morborum non à principio, ſed ab affectu demonſtrari, propter quid igitur, ipſis reſpondebimus, non quod ab affectu, ſed quod à principio demonſtratur, accipitis? nam propter id, quod ab affectu requirit, illud quoq;, quod à principio indicatur, exoritur: morbum enim retundens aut deſtruens, crementum quoq; ne fiat, præoccupat. ſed fortaſſis ipſi ſe tuentes dixerint, propinquiorem principij cõmunitatem nos ad accipiendũ, quod ipſa indicat, cogere, cum proxime, quid faciendũ ſit, nobis ſuggerat. affectus uero oportere quidem morbos tolli poſtulans, quibus id fieri debeat, non manifeſtat. cõtra nos dicimus, per quæ particulatim remedia crementum impediẽdum ſit principium C nõ declarat, ſed tantũ eſſe prohibendũ. quibus uero id auxilijs pręſtari debeat, ab alijs petẽdum. hac eadẽ quoq; ratiõe & affectus ſolam morborũ expulſionẽ nũciat, quibus expellẽdi ſint, ab alio, ut par eſt, petere cõuenit. atq; iccirco ſatius fuerit nõ principiũ, ſed affectũ in propoſitũ aſciſcere. Deinde illud etiam in ipſos dicendũ eſt, quòd ex noſtra ſententia omne principiũ nexus quidam eſſe uidetur: duæ nanq; cõmunitates principium uidelicet atq; affectus in idem coiuerũt: quarũ utraq; diuerſum quiddã indicat; propinquior aũt, magisq; neceſſaria cõmunitas, quoniam hanc conſideratis, principiũ uobis eſſe uidetur. ex dictis itaq; palàm eſt affectus omnes cõmunitatũ plexus quoſdam eſſe, quandoquidẽ affectus quilibet in aliquo tem- D pore gignitur, quare non tempus modo, uerumetiam affectus communitas eſt. male igitur facitis unum eſſe affectuum connexum arbitrantes, & non omnes affectus connexus eſſe aſſerentes. Id præterea methodicorũ decretum ſatuũ eſt, quòd inter morborũ initia aſtringentibus ſemper utendum ſit. cauſam uero inde placitum illud accepit, quod multæ phlegmonæ per aſtringentia reprimentiaq; inter initia deſinunt; & quælibet ſecundum ipſos phlegmonæ aſtrictio eſt. abſurdum igitur uidebatur aſtrictos affectus per condenſantia tolli, nobisq; dicentibus propter uexantium repulſam apparentiũ ſublationem fieri. id reſpicere nequeuntes principio in totum aſtringẽtia adhibenda eſſe cõtendunt, non ut cauſæ reprimantur, ſed

ut corpora firmiora, minuſq; patibilia reddantur. A compreſſio nanque corporum atque conſtrictio, aiunt, corpora ſolidiora efficiens, ipſa à morbis tentari prohibet. neque enim per morborum imminutionem tantum incremento, dicunt reſiſtitur, ſed etiam per corporum id firmitatem ſoliditatémque præſtatur: quibus ita reſponſum uelim, minime fieri poſſe, ut nocentibus cauſſis ſimul auctis corpora ægre patibilia reddantur, cum alioqui corporibus, antequam langueant, firmitas ac uires comparandæ ſint. nam ut morbus ne inuadat, ui ac reſiſtẽtia indigemus, affectis autem corporibus propellenda ſunt efficientia. Verum quoniam aſtrictus affectus dẽſitas eſt, & difficilis corporum exhalatio, ſtringentia uero ſuperficiẽ denſant, ægreq; difflabilem reddũt, plane liquet ſtringentia denſatis corporibus offutura magis quàm profutura, & quam magnitudinem affectus proprijs temporibus accepturus erat, ad eam ſtatim ab initio remedijs accelerantibus perueniet. B Videtur præterea contrarium, ac principium poſtulet, adhibere. principium enim incrementi prohibitionem ſignificat, ſed applicatorum qualitas incremento fauere uidetur. Quare duorum alterum, aut principium, ut perperam indicans accuſandum eſt: aut remediorum qualitas non rite adhibetur. Cæterum quòd inchoantibus phlegmonis utiliter ſtringentia admoueantur, nemo non fateatur, ſed ab ipſis huius facti cauſam quærere dignum eſt: nam firmitatem corpori ab aſtringentibus comparari, ridiculum, ut modo expoſuimus, C dictu eſt. at à nobis diſcunto, noxiorum repercuſſu & in alios ſalubres locos traductione aſtringentia remedia minuere morbos atque diſcutere. illud etiam addidero, ut principium uetandia incrementum remedia non indicare euidentius pateat, hæc autem ſecundum ipſos erant aſtringentia. morborum principia aut qualitate aliqua, aut nulla prorſus prædita ſunt: ipſa quidem omni qualitate carere, riſum, qui dixerit, mereat̃: neq; enĩ ſub ſenſum uenirent omni qualitate carentia. aut igit̃ principiorũ qualitas à ſingulis affectibus diuerſa eſt, aut ſingulorum principiorũ qualitas ab eo cuius ſunt, affectu, non eſt differens. ſi diuerſa itaque eſt principiorum qualitas, emerget hæc quædam ab affectu diuerſa cõmunitas, quam illi prætermiſerant. ſin autem eadem ſit utraque principij uidelicet & ſecundum id, affectus qualitas, cur non in morborum principijs ad conſtrictionem laxantem uictum, ad fluxum uero aſtringentem adhibebimus? haud enim rationabile eſt principio nos aliter obſiſtere tanquam non eadem qualitate prædito, qua & ipſe affectus, cuius eſt principium. Quod præterea illa ſit deridenda ſententia, quæ ex aſtrictoria ratione firmitatem corporibus conciliari autumat, per quam denſantur aſtringũtúrque corpora, hinc uel maxime intelligi poterit: ſi denſitas, contractio, duritiáque corporum firmitatis roborisq; cauſæ forent, phlegmone ſcirrhoq; affecti & cutem rigidam ac diſtentam præ egeſtate habentes ualentiores bene ſanis exiſterẽt. nam qui ſecunda ualetudine utuntur, molliora corpora rarioráque poſſident, tantóque id magis, quanto melius ualent. item ſi duritia firmitas æſtimetur, ſenum corpora, puerilibus cum ſint duriora, firmiora etiam ſalubrioraq; dicentur. etenim cum eam, quam methodici arte creari prædicant, firmitatem beneficio naturæ poſſideant, cur non iure etiam adoleſcẽtibus robuſtiores cenſeantur? At ignorant methodici, quonam pacto hominis firmitatem ac robur dijudicare oporteat, quocirca neque etiam eam præſtare potuerunt. neque enim ut in lapide, ferro, ac ligno, id genusq; alijs duritie ac mollitudine hominum firmitas æſtimanda eſt, ſed eo quòd corpora ſua ipſorum munia expedite obire ualeãt. Itaque qui ipſis firmitatem comparare uoluerit, minime, qui durum corpus reddatur, cogitet, opus eſt, ſed qua ratione membrorum uires augeſcant, quibus libere atque explicate proprios uſus exhibeant.

CL. GALENI DE OPTIMO DOCENDI GENERE LIBER

› INTERPRETE.

AVORINVS cenſet optimum doctrinæ genus, per quod utranq; in partem præparamur. ſic enim appellabant Academici, propter aduerſam partem quam aſſeuerabant. Itaq; uetuſtiores exiſtimabant hanc doctrinam deſinere in Epochen. Epochen autem appellabãt, quaſi dicas ſuſpenſam ſententiam, nihilq; definientem, D quod eſt, nulla de re pronũciare, nec aſſeuerare certo. Recentiores autem (non enim ſolus fecit hoc Fauorinus) nõnunquam eò proferunt Epochen, ut negent uel illud intellectu poſſe comprehendi, ſolem eſſe. Rurſus alias eò proferunt cognitionem, ut diſcipulis ſuis permittant, antequam didicerint, de ſcientijs iudicare. Nec enim aliud eſt quod dixit Fauorinus libro De affectione Academica, cui titulus inditus eſt Plutarchus. Dicit autem idem in libro ad Epictetum, in quo inducitur Oneſimus Plutarchi ſeruus, cũ Epicteto diſputans

diſputās. Quin & in libro quem poſtea ſcripſit ad
Alcibiadem, laudat alios etiam Academicos, qui
in partes ambas ſibi pugnantes & cōtrarias diſſe-
rebant, cæterum diſcipulis permittebāt, ut quod
uerius uideretur eligerēt. In hoc ſanè ait libro ſi-
bi uideri probabile, nihil certo ſciri poſſe. Contra
in Plutarcho concedere uidetur, eſſe certam alicu
ius rei cognitionem. Præſtat autem ſic appellari
γνωστόν, id eſt cognoſcibile, quod alijs dicitur κα-
ταληπτόν, id eſt comprehenſibile, relicto uocabu-
lo Stoico. Ego ſanè mirabar, ita me dij bene amēt,
quod Fauorinus, qui conſueuit omnia nomina
ad Atticam linguam uſurpare, non deſinat uti his
uocibus, Comprehenſibile, comprehenſio, com-
prehēſiua imaginatio: uel his cōtrarijs, ueluti quæ
per priuationem dicuntur, ut incomprehenſiua
imaginatio, aut ipſa incomprehēſibilitas: adeo ut
cum libros tres ſcripſerit, primum ad Adrianum,
alterum ad Dyſonem, tertium ad Ariſtarchū, om
nibus titulum indiderit, De comprehenſiua ima-
ginatione: ac per omnes hos libros ſtrenue cōten
dit, dum conatur demonſtrare nullam eſſe poſſe
comprehēſiuam imaginationem. Ego uero nihil
aliud arbitror ſonare comprehenſibile, quàm co-
gnoſcibile: nec aliud comprehēdere, quàm certo
cognoſcere: cæterum inter ſe reſpondere compre
henſionem, & comprehenſiuam imaginationem.
Quoniam enim nonnulla uidemur nobis uidere,
audire, aut alioqui ſenſu percipere, quod accidit
in ſomnis, aut per inſaniā: nonnulla uero non tan-
tum putamus nos uidere, ſed re uera uidemus, aut
alioqui ſenſu percipimus. Hęc quidem poſteriora
omnes homines, exceptis Academicis, & Pyrrho
nijs, ad certam cognitionem pertingere credunt.
cæterum quę per ſomnium aut mentis errorē ap-
parent animo, ea falſa eſſe. Quòd ſi porrò conce-
dunt hoc ita ſe habere, deleant è libris ſuis quòd
inibi ſcriptum eſt, in rerum iudicio nec ſano ma-
gis eſſe fidē habēdam quàm inſano, neq; recte ua-
lenti magis quàm ęgroto, neq; uigilanti magis quàm dor-
miēti. Sin iſtis nihil eſt cognoſcibilius quàm ijs q ſunt
diuerſo modo affecti, nimirū cōfuſa ſunt ueritatis
iudicia: nec ipſe pręceptor Academicus, nec diſci
pulus poterit iudicare rationes, quæ in ambas par
tes inter ſe pugnantes diſſeruntur. Immo ne opus
quidem omnino fuerit talibus doctoribus, cum
poſsimus ipſi, quę à ſectarum autoribus hinc atq;
hinc diſſerta ſunt legere, nihiloq; minus quàm
Academici ſcire: & ſi quid apud hos fuerit obſcu
rum, quod erit apud Chryſippum, Stoici magi-
ſtri poſſunt appellare certius: quod apud Theo-
phraſtum & Ariſtotelem, Peripatetici: itemq; de
cæteris, ut iam nihil omnino reliquū ſit, quod do-
ceant Academici, iuxta Fauorini quidem diſpu-
tationem. Siquidem hoc ſanè docuerunt illi uete-
res, nullum eſſe datum homini iudicium à natura;
quo collatis inter ſe rebus omnibus, exacte poſsit
dignoſcere. Eoq; nulla de re pronunciandum eſſe
cenſebant, ſed ſemper de omnibus ſuſpendēdam
eſſe ſententiā. Verum ſi nobis phyſicis concedār,

A ut oportet, ſenſum, iam nihil opus habebimus in
utranq; partem exerceri: ſed alia quadam re fuerit
opus, uidelicet repetitione. ut artifices, nō ſtatim
artē prębent diſcipulis, ſed aliud exigūt, nimirum
cōſiderationē eorum quę tradita ſunt, quod à ple
riſq; dicitur ad calculū uocare: hoc autem eſt inſta
re ei qui exercetur, & in hoc animaduertere, ubi
labatur, eaq; ſola corrigere. Conſimili modo, qui
pueros exercent ad palæſtrā, corrigunt luctantiū
errata, Sic & grammaticus, & rhetor, & geome-
tres, & muſicus docent, non labefactantes neque
conuellentes in diſcipulis fidem, quam habēt na-
turæ iudicio, ſed inſtantes ijs, quos exercēt, donec
in ſingulis actionibus eò prouexerint, ut iam non
errent, tantū abeſt ut inducant ſententiæ ſuſpēſio-
B nem. Perinde enim faciunt, qui ſuſpendūt ſenten-
tiam ne credant euidentiæ rerū unà cum ſenſibus,
atq; qui contēnunt ea quæ certò ab aliquo cogno
ſcūtur. Itaq; Carneades ne illud quidē quod eſt o-
mniū euidentiſsimū cōcedit eſſe credendū, quod
magnitudines, uni cuipiā ęquales, ſint etiam inter
ſeſe æquales. Rationes igitur quibus conatur de-
ſtruere & hæc & alia permulta, quę tibi euidenter
apparent creduntur q; eſſe uera, adhuc in hūc uſq;
diem ſeruatas habemus, proditas ſcriptis, ab illius
diſcipulis collectas. Solutiones autem nec ab illis,
nec ab alio quopiā Academicorū, qui poſt Car-
neadem fuerunt, datæ ſunt. Ea res ſola declarat,
iſtius rationes omnes eſſe ſophiſmata: Nobiſq;
querendę ſunt ò diſcipuli iſtarum ſolutiones. Im-
C probum eſt enim hoc, attamen nihilominus im-
probum fecerunt illi, qui ſcripſerūt quidē has, cæ-
terum uobis nō indicarunt, quales eſſent. Lubens
aūt percōter, ſi uel Fauorinus adeſſet, utrum me
iubeat credere omnibus iſtis rationibus, an conſi-
derare, ueræ ne ſint an falſę, Vnū hoc ſanè conceſ-
ſit, conſiderare. Rogarem aūt poſt hęc in uniuer-
ſum, num homini natura uis inſit iudicandi, quæ
ſermones ueros diſcernat à falſis, an potius ars
quędam & ratio ſit utriūq; cognoſcēdi. Si natura,
qui fit ut nō omnes inter nos cōſentiamus, neque
ſimiliter ijſdē de rebus pronunciemus? Sin ars eſt
ac ratio, hęc omniū primum erat diſcenda: deinde
cōueniebat doctores ludo præfectos uarijs modis
exercere diſcipulos, multis propoſitis exemplis:
D quemadmodū inſtituūtur, qui diſcūt artē luctan-
di, aut coriariā, aut fabricādi domos, naues ue, aut
rhetoricè dicendi, aut legendi, aut ſcribēdi, aut ut
ſummatim dicam, quidlibet aliud operari iuxta
artem. Proinde ſi quis Academicorū ſcripſit, quę
tandem res ſit demonſtratio, quod ſophiſma, &
quomodo oporteat alterum horū ab altero diſcer
nere, & quemadmodum Fauorinus admittit iudi
cium diſcipulorū, in utranq; partē exercitatorū,
niſi quod ſuperuacaneū eſt, nimirum docuit Aca-
demicus, omnia quę dicta ſunt, haberemusq; nos
pręceptores, qui propria decreta doceāt. Quòd ſi
nullus iſtorum ſcripſit, quomodo iſta differūt, nec
exercuit quenquā, perinde facere uidentur, ac ſi
faber pręcipiat diſcipulo, ut & metiatur, ut ęquet,

ut dirigat, & circulum deſcribat, nec interim det
illi cubitum quo metiatur, nec xyſton quo poliat,
neq; regulã ad quã dirigat, neq; circinum quẽ cir-
cũducat. Atqui forſitan dicet tale nihil eſſe in phi-
loſophia ac dogmatibus. Ne igitur poſthac aſſimu
les te aliqd ſcire. neq; pronũcia, neq; deſciſce à ue-
terum Academicorũ decreto, qui prodiderũt ſu-
ſpendendã eſſe ſententiã: neq; te iacta, dum facis,
quod ſolet grãmaticus, qui ſemet in his exercuit,
quæ dicta ſunt à prioribus. Proinde nihil apud il-
los eſſe præclari, perſpicuũ eſt conſideranti. Neq;
enim hoc eſt eius qui docẽdi munus profitetur, ſed
nugacitas potius quędã eſt & ineptia. Vnde igitur
cognoſcẽdi ueri ſpes reliqua eſt? Etenim cui non
adeſt iudiciũ ueri ac falſi, huic nulla ſpes eſt cogni
tionis. Tantũ hoc ſtude, ut Sophiſtas doceas, nul-
lam nobis à natura inſitã uim iudicandi. Deinde
fortaſsis impudẽter nobis, inquit, & ſenſum & in-
tellectũ, quibus euidẽter iudicamus de uero cõce
det aliquis, cupiẽs nos in logicis fruſtranea ſpe uo
lutari. Quicunq; uero ſuſtulerũt totã ſpem, quod
fecit ille, fruſtra nugantur. Perſpicuum igitur eſt,
quod Fauorinus pudore ſubuertit om̃ia. & quod
inde fateatur nihil ſciri, unde ueteres Academici
Pyrrhoniijq; dicebant: cæterũ ficte diſcipulis per-
mittere iudiciũ, quod priores ne ſibi quidẽ ipſis
permittebãt. Ergo quod eiuſmodi doctrina & in-
ſtitutio diſcipulorũ artẽ quãcunq; diſcentiũ, qua-
lem ſentit Fauorinus, non ſolũ cæteris pręſtãtior
nõ ſit, uerũ ne doctrina quidẽ omnino dicẽda ſit,
opinor à nobis dilucide demõſtratum. Iam de reli
quis, quę doctrinæ quidẽ ſunt omnes, an optimæ
ſint conſideremus, rurſus ab iiſdem ordiẽtes. Ap-
paret enim hoc nobis euidẽter, quod Sophiſtę ma
xime ſtudent ſibi reddere incredibile, nullum eſſe
iudicium naturæ. Etenim circinus pingit circulũ,
cubitus autem diſcernit longitudinẽ, quemadmo
dum lances grauitatem. Hæc autem ipſe fabrica-
tus eſt homo, ex naturæ inſtrumẽtis ac iudicio im
pulſus, quibus nullum ultra iudiciũ nec antiquius
habemus, neq; pręclarius. Hinc igitur incipiendũ
eſt. Dicit enim rurſus ipſa mens, quod poſsibile no-
bis eſt naturali iudicio credere ſiue nõ credere, ip
ſum autem iudiciũ per aliud aliquid iudicare, poſ-
ſibile non eſt. Qui fiet enim ut id quo iudicãtur re
liqua omnia, ab alio quopiam iudicetur? Credere
uis oculis clare cernentibus, & linguæ guſtanti,
hoc quidẽ eſſe malum, hoc uero ficum, an nõ cre-
dere? Concedã quod uoles facere in nobis, ſi qui-
dem ſtudes mecum diſputare. Quod ſi nõ credis,
diſcedam abs te, uelut ab eo, qui pręter naturã affe
ctus eſt. Ponamus primũ te non credere, neq; ſpe-
rare futurũ ut quicquã ex me diſcas. Hoc enim mo-
do cœperã dicere. Ponamus rurſus te credere ac
ſpem eſſe futurũ, ut ex me diſcas iudicare. Cæterũ
ego ſentio, iudicare, ſenſibilia quidẽ ex iis quę eui
denter apparẽt ſenſibus: intelligibilia uero, ex iis
quæ dilucide intelligũtur. Quoniã autẽ ex naturę
iudicio artes omnes parãt & inſtrumẽta & iudicã-
di ſecundũ artem organa, per quę alia quidem ipſi

A ſibi cõponunt, alia rurſus ab aliis compoſita iudi-
cant: & ego docebo in uniuerſum, & inſtrumenta
& iudicia, tum ea per quæ tibi parabis ueros ſer-
mones, tum ea per quæ iudicabis ab aliis dictos.
Sic enim habes totum. Etenim ſi quid ex ſeſe eui
denter apparet ſenſibus aut intellectui, ad id nihil
opus eſt inquiſitiõe. Quod ſi nihil eſt tale, neceſſe
eſt ut accedat cognitio, quę aliunde paratur. At ego
polliceor me traditurũ tibi quędã, quę reſpõdeãt
inſtrumẽtis, quæ fiunt ab arte, ex quib. inuenies,
quod quęris: alia uero reſpõdẽtia iudiciis, ex qui-
bus iudicabis, an uere tibi uidearis inueniſſe. Hęc
aũt ubi didiceris, multis exẽplis exercebo te, ut &
celeriter & exacte inuenias iudicesq; quod quæ-
ris, ut poſthàc nec ullo libro futurũ ſit opus ad in-
B uentionẽ ueri, nec alia doctrina. Mox & aliis dicẽ-
tibus aliquid eorũ, quę cupis inuenire, facile pote
ris cognoſcere. Etenim qui cognouit rectam uiã
rectam eſſe, non eget alia doctrina ad redarguen-
dum eos qui aberrãt. Ita qui rectam demõſtratio-
nis uiam perdidicerit, protinus cũ hac nouit uias
erroneas. Fauorinus autẽ mihi uidetur ſimile quid-
dam facere, quaſi ſi quis dicat te cæcũ eſſe. nihilo-
minus tamẽ iudicare poſſe, uter noſtrum ſit ſordi-
dior aut cãdidior: haud reputãs ſecũ, quod ei qui talia
ſit iudicaturus, opus eſt adeſſe uiſum. Atqui nihil
refert, quod ad iudicandũ attinet, utrũ omnino ui-
ſu careas, an cum habeas, illi nõ credas. Ad eundẽ
autẽ modũ, quod id quo iudicamus eſt tale quid-
dam, quodq; quę huic paria ſunt, ſunt & inter ſe
C paria: quemadmodũ aſinis nemo permitteret iudi
care, quoniã omnino mente carẽt: ita nec homini-
bus, ſi ne hi quidẽ mentẽ habeãt, cui credi poſſit.
Nihil enim intereſt, quod attinet ad incertitudinẽ
eorũ quę iudicãda ſunt, an omnino nullũ habeas
iudiciũ, an non credas illi. Ridiculus eſt igitur Fa
uorinus, permittens iudiciũ diſcipulis, cum orga-
nis iudicãdi detrahat fidem. Etenim ſi nihil eſt eui
dens intellectui, aut certum ex ſeſe, periit omne re
rum iudiciũ. Contra ſi eſt quidem, uelut oculus in
corpore, ſic intellectus in animo, non tamen om-
nibus pariter acutus, conſentaneum eſt, ut quẽad
modum qui cernit acutius, adducat ad id quod ui
detur, eum, cui uiſus eſt hebetior: ita quibus con-
tigit in rebus intelligibilib. perſpicere clare quod
D offertur intellectui, adducant ad contemplatio-
nem eandem, maxime cæcutientem. Atq; hoc eſt
præceptoris officiũ, ut inquit Plato, & ego aſſen-
tior. Et his de rebus ſcripſimus copioſius in tra-
ctatione demõſtrationis, quod doctrina talis quę-
dam ſit euidens ad intelligẽtiam. Scripſimus aũt
& illud, quomodo quis exorſus in unoquoq; ab
elementis ac principiis maxime demonſtrare poſ-
ſit, quicquid eſt demonſtrabile: non quemadmo-
dum admirandus ille Fauorinus facit per totum
librum, in quo demonſtrat, ne id quidem compre
hendi poſſe, ſolẽ eſſe: ac nobis obliuioſis in utrãq;
diſputat partem, conceditq́ue eſſe aliquid quod
certo cognoſci poſsit, cuius iudicium & electio-
nem permittit diſcipulis.

Finis.

CL. GALENI DE SVBFIGVRATIONE EMPIRICA

INCERTO INTERPRETE.

ó MNES empiricæ ſectæ cultores, cognomen ab Hippocrate ductũ renuentes, ſe ab animi affectu denominari maluerunt, quemadmodũ & philoſophi, quos q in ſingulis hæreant, ſcepticos græco nomine appellant. Ergo nõ ſicut cæteri medici Hippocratici, aut etiam Aſclepiadei B Praxagorei, Eraſiſtratei, ita & ipſi Acronei ab Acrone primo empiricę diſciplinæ ſcriptore, uel à Critone Philiſtione, Serapione cognomenta traxere, qui Acrone quidem iuniores, reliquis autem Empiricis uetuſtiores habentur. Atq; hæc quidem quãtũ cognomini attinet, dicta ſint. in Empiricorũ uero doctrina ſumma cautio eſt, ne quis ullo pacto ab indicatione quidpiã inueniri opinetur. neq; enim ueluti Rationales medicã artem indicatione ſimul & experimento conſtare putant, ſed experientiæ totam inniti, quam ex eorum obſeruatione quæ ſæpe ſimili modo obtigere, conflari affirmant. Hanc ego tibi empiricæ ſectæ diſciplinam quæ qualis'ue ſit, ſi modo mẽtem adhibueris, ſub compendio clariſsime colligam. C Tu uero quę deinceps dicturus ſum, tanquam ab Empirico dicta ſuſcipies. Medicam artem non ab indicatione, ſed ab experiẽtia tantum conſtitutam aſſerimus. Experientiam uero appellamus, quam à ſe quiſpiam intuitu ipſo deprehenderit, ſicut indicationẽ, quam rationis diſcurſu aſſecutus fuerit. ut enim nos ſenſus ad experientiã, ita ratio ad indicationem dogmaticos ducit. At cognitio, quæ ex intuitu habetur, uel fortuita eſt uel cõſulta. Fortuita appello, quæ ſine humano cõſilio uel caſu, uel natura eueniũt. caſu, ut ſi quis, cui occipitiũ dolore afficiatur deciderit, atq; inde uena recta frontis inciſa, ſanguineq; effuſo iuuetur. Natura, ut ſi febricitanti ſanguis per nares effluxerit, ſtatimq; deſinat febris. Conſulta ab intuitu cognitio D eſt, ut ſi quis in febre perdite ſitiens, ad bibendam aquam, uel mala granata edenda coactus, febrem euaſerit, uel in monte aliquis à ſerpente ictus, herbam quæcunque ſibi fuerit oblata, uulneri adhibere placuerit, ſanitatemq; inde recuperauerit. Sed imitatione experientia comparatur, ubi quiſpiam imitatur quod ſemel, aut bis, aut etiam frequenter effectum conſpexerit, non ita tamen frequenter ut iam ſemper ex alio conſequatur. ſufficit enim uel plerumq; uel utrouis modo, uel rarò contingere. Eſt alia quoq; τριβικὴ, quaſi iam trita experientia, quam ab experimentali diſciplina ductam ſoli artifices uſu exercent. Experimentalem uero diſciplinam uocamus eorum habitum, quæ

ita frequenter apparuerunt, ut iam inde theoremata ſint cõparata, perceperimusq; nunquid illa ſemper, aut plerũq;, aut utrouis modo, aut raro euenire ſoleãt, tot enim id eſt quatuor ſunt theorematũ differẽtiæ, propterea & theorema uocamus habitum rei, quam ſæpe uiderimus, cum euentus oppoſiti diſtinctione, ut ſi ſit aliquid, quod ſemper cõtingit, ſciamus eius oppoſitũ nunquam euenire, quod uero plerũq; accidit, illius oppoſitum, aliquando quidẽ, ſed raro contingere. At eius quod utrouis modo eſt, ęqualẽ eſſe oppoſiti euentũ, ſicut illius, quod raro accidit, contrariũ plerũq; apparere. Quę uero huiuſmodi diſtinctionib. perſpecta nõ habuerimus, eorũ notitiam cõfuſam imperfectamq; haberi, quę nullo pacto experimẽtalis diſciplinæ pars appellãda ſit. Atq; hãc Menodotus experientiã particularẽ uocauit, tanq; ex alijs experiẽtijs ſingularibus nõ conflatam, propterea primam & ſimpliciſsimã eſſe. Nam ſicut ex plurimis experimentis tota conflatur ars, ita ſingula experimenta ex multis experientijs cõficiuntur, quas; quot eſſe oporteat uelle determinare, incidere eſt in ambiguam rationẽ, quam quidã Soriticam uocant, de qua in libro De medicinali experiẽtia copioſe tractauimus, cum ſuperius experientiam ex αὐτοψία, id eſt proprio intuitu fieri dixerimus. Quantũ nomini attinet, apud antiquos αὐτόπτην quidẽ ſępe legimus, αὐτοψίαν uero nequaq;. Sed & hic ſicut in alijs multis nomẽ uſurpantes dicimus intuitorem proprio intuitu magis operari, q̃ cognitionẽ acquirere: quia tamẽ ex hac intuitionis operatione cognitio quoq; cõſequitur, placuit Empiricis proprium intuitũ cognitionẽ appellare, immo nõ cognitionem tãtum, ſed experientiã quoq; nuncupauere, quos ego nunc imitatus ſimili modo proprium rei euidentis intuitũ, & cognitionem, & experientiam ex multis intuitionibus comparatam uocabo. Cur uero Empirici obſeruationis nomen cum cognitione, & memoria cõfuderint, nõ ſatis compertum habeo. Nam Theutas cũ prius dixiſſet partes medicæ artis, ob quas plerumq; finẽ adipiſcimur, per experientiam comparari, quę ex ꝓprio intuitu ex hiſtoria & cõgruo dere ſimili ad ſimilem tranſitu generatur, poſtea experientiam diffiniens, quæ à propria intuitione nihil differt, ita ſubiungit: Experientia igitur tota rei euidentis obſeruatio appellatur, pro memoria ſcilicet, & cognitione obſeruationis nomine abuſus, quam & conſeruationem uocamus, quæ eſt actus cõſeruatoris. neutra uero appellatio ſecũdũ rectam loquendi cõſuetudinem ad memoriam & cognitionem accommodari poteſt. At τριβὴν, id eſt exercitationem non male actionem ab ipſa experientia ductam nominarunt, & τρίβωνα, id eſt

exercitatum

exercitatum, qui huiuſmodi actionem frequẽtat, ſicut & ἔμπειρον, id eſt expertũ, qui ἐμπειρίας, id eſt experientię particeps eſt. Empirici uero nomẽ ad artis ſectæq; ſuæ inuẽtores transferre maluerunt. nam & Empirian non ſolũ unius theorematis cognitionem, ſed totam quoq; medicã artem nuncupauerunt, quam ex αὐτοψία, id eſt propria intuitione ex hiſtoria & cõgruo de re ſimili ad ſimilem tranſitu cõſtare aſſeruimus, hiſtoriam quidem propriæ intuitionis enarrationem uocantes, tranſitũ uero de re ſimili ad ſimilem iter ad exercitationem ſumpta, ſcilicet ſimilitudine ab ijs, quæ iam per experientiã comperta ſunt. Quæritur autẽ nunquid, quemadmodum exiſtimauit Serapion tertia pars medicæ artis ſit de re ſimili ad ſimilem trãſitus, quod aperte negauit Menodotus, ſed uſui tantum accõmodari uoluit. conſtat autem non idem eſſe uti, & ut parte uti. Caſſius Pyrrhonius illum ab uſu quoq; abdicauit, integrumq; de hac ipſa re uolumen conſcripſit. optime uero omnium Theutas de re ſimili ad ſimilem tranſitũ iter ad exercitationẽ eſſe iudicauit. Sicut alij inſtrumẽti potius rationẽ habere uoluerunt. Nec peius fortaſſe hiſtoriam & obſeruationẽ inſtrumẽta magis q̃ medicinæ partes uocabimus, ideo recte, ut mihi uidetur Theutas ita de illis prodidit. Partes medicinæ ob quas finem adipiſcimur, per experientiam nobis accedunt. fit autẽ experientia ex propria intuitione, hiſtoria, & cõgruo de re ſimili ad ſimilem tranſitu. ab experiẽtia enim medicinę partes deriuari affirmat: quæ cũ omnes inter ſe differunt, in hoc uno tamen cõueniunt, q̃ omnes communi nomine memoriæ appellantur, propterea rectius aliquis experientiã dicet eſſe memoriam eorum, quæ ſæpe & eodem modo perſpecta ſunt. Quod ſi quis pro memoria obſeruationem poſuerit, erit experientia obſeruatio eorum, quę ſępe eodem modo perſpecta ſunt. At ſi obſeruatio operationem ſignificet, ut loquendi uſus obtinuiſſe uidetur, memoria uero ſit impreſſio in anima quieſcens, poſſumus ambas cõprehendẽdo dicere, experientiã eſſe obſeruationem & memoriã eorum, quæ ſæpe eodẽ modo perſpecta ſunt: ſorteq; præſtiterit ſolam ponere memoriam, cum ſub illa obſeruatio contineatur. neq; enim memorari poſſumus ea, quæ ſæpe eodem modo perſpecta ſunt, niſi prius obſeruauerimus. Hactenus quãtum compendio licet de experientiæ diffinitione tractauimus. Theutas autem totam medicinam in tres partes diuiſit, indicatoriam, curatoriã, & ſalubrem, has uero uniuerſas acquiri per propriã intuitionem, hiſtoriam, & congruum de re ſimili ad ſimilem tranſitũ. propterea qui hæc tria proxima medicinæ partes eſſe uoluerunt, non abſolute partes, ſed cum additione partes conſtitutiuas appellauere, ut priora illa partes finales, partium ſcilicet genus in duas primas differentias diſſecando finales, & conſtitutiuas: ſi quis tamen nominibus abuti noluerit, non has conſtitutiuas appellabit partes, ſed quaſdam medicorum operationes: illę uero animi habitus, quo medicus uel indicare, uel curare, uel ſanitatem cuſtodire poteſt, merito pars medicinæ uocabitur. abutantur igitur nominibus qui uoluerint, nos in partes tres medicinam ſecabimus, indicatiuã, curatiuam, ſalubrem. Porrò indicatiuã in dignotionẽ præſentiũ, & futurorum prænotionẽ, ſicut curatiuam in chirurgiã, uictus rationẽ, & pharmaciam. Salubrẽ uero quidã indiuiſam ſeruarunt, quidam in ſpeciẽ generi cognominem. ſalubrẽ inquam, & in Euecticam, id eſt boni habitus effectricem. alij addiderunt præſeruatiuam, reſumptiuam, & gerocomicam, id eſt ſenum cuſtoditricem. Sunt qui ex rationis diuiſione partes medicinæ uenati ſint. cũ enim ſicut Herophilus uoluit, medicina ſit ſcientia ſanorum, ægrorum, & neutrorum, tria excogitauerũt, quibus ſingula iſtorum cõueniũt, corpora ſcilicet, ſigna, & cauſas. nam ſicuti corpora, ita ſigna, & cauſas congrue ſana, ægra, & neutra nuncupamus. licebit igitur ſecundum hanc rationis ſectionem empiricam quoq; diſciplinam in ſuas partes diuidere: non prohibebo tamen ſi quis & aliter diuidendam putarit, dummodo nullum artis membrum omittatur. propterea & Theutas in principio libri De partibus, nihil obſtat, inquit, ſi medicinæ partes in indicatiuam, curatiuam, & ſalubrem ſectæ, in alia quoq; membra ſecentur. quo fit, ut minime mirum ſit, ſi empiricę artis alij duas partes, alij tres, quidam quatuor, nonnulli quinq; poſuerint, fortaſſe enim eandem omnes rei rationem intuentur, ſed ut diuerſa concipiunt, ita & diuerſa explicare neceſſe eſt. quæ uero ſit rationis diuiſio paulo inferius declarabitur. Conſtitutiuæ igitur medicinæ partes, quæ omnium utiliſsimæ ſunt, clarius ita pernoſcentur. Medicus qui ab obſeruatione artem effecit, ſeipſum Empiricum, ſuam facultatem Empiricam nuncupauit: primiſq; temporibus, ut credi par eſt, noxia pariter & innoxia, ſimiliq; modo utilia & ſuperuacua obſeruari cœperunt, poſt longo rerum uſu multis multa obſeruantibus compertum eſt, plurima inutiliter fuiſſe obſeruata. propterea ſicut in principio propria rerum intuitio, ita nunc hiſtorica cõmodiſsima eſt. Nos enim hiſtoria docet iam deprehẽſum eſſe colores in multis quidem morbis ſuperuacaneos, in quibuſdam uero nõ parum intereſſe, nam lippientibus cœruleus, uiridis, nigerq; color cõfert, albus & ſplendidus ſumme aduerſatur, reliqui inter utrumq; ambigũt. Eodem modo rubeus color ſanguinẽ expuentibus nocet, & ad cæteros morbos ſuperfluus omnino compertus eſt. Sicut & menſa eburnea'ne ſit, an lignea, ſeu phiala aurea'ne, uel argentea, uel uitrea. nihil enim horum ſalubre magis, quàm inſalubre appellatur, ſed penitus ſuperuacuum, non ita tamẽ odorem neutro modo ſe habere ad ſanitatẽ uel ægritudinẽ dixeris. neq; enim parũ refert appetitiuę digeſtiuæq; facultati, fœtida'ne, an bene olẽtia offerant, omninoq; capiti nocẽt, quęcũq; odoratiora ſũt: ueluti cupreſſus, populus, buxus, nux, præcipue quæ adhuc uirẽt:

ideo

ideo nec lectos, aut fores, aut uaſa ex his fieri pro/
bamus. fugiendi enim omnes odores ſunt, qui uel
caput repleãt, uel appetitum euertãt, cum natura
nos doceat utilia eligenda eſſe, noxia uero euitan/
da. Ergo his ita ſe habentibus, neceſſe eſt, ut me/
dicus ſalubria, inſalubria, neutraq; pernoſcat, nec
cauſas tantum tales eſſe, ſed & corpora & ſigna.
nihil autẽ refert ſeu pernoſcere, ſeu ſcire dicamus,
ſicut neq; artificem, aut doctorem artem, uel do/
ctrinam addiſcere. parum etiã intereſt, ſi inflãma/
tionem, exempli gratia, ęgritudinem uel affectum
appellaueris. Symptoma tamẽ ab ægritudine di/
ſtinguendum eſt. nã ſymptoma ſimplex affectus
eſt, & non ex alijs conflata cõgeries. ſic enim late/
ris dolor ſymptoma uocatur, tuſſisq; eodem mo/
do, & ſputũ ſeu flauum, ſeu liuidũ, ſiue cruentum
fuerit, item difficultas anhelitus, & calor pręter na
turam. quod uero ex omnibus his cõficitur ægri/
tudo appellatur, quæ affectus quoq; & ualetudo
& morbus, ſi libet, uocari poteſt, nominibus ta/
mẽ utemur, quoad eius fieri poterit apud Latinos
quàm maxime conſuetis, ſin minus, his ſaltem de
quibus inter nos inuicem conueniat. Quãtum
igitur præſenti inſtitutioni attinet, ſymptoma ſa/
tis idonee nuncupabimus ſimplex aliquod incõ/
modum, quod humano corpori præter naturam
acceſſerit, ſicut calorem, tumorẽ, inflammationẽ,
difficultatem anhelitus, pulſus aſperitatem, dolo/
rem, tuſsim: affectum uero, uel ęgritudinẽ concur
ſum qui ex his ſimul conficitur. Periti enim Em/
pirici non quẽcunq; ſymptomatum aceruũ mor/
bum nominauere, ſed concurſum tantum eorum,
quæ ex longa obſeruatione ita ſimul conuenire
comperta ſunt, ut pariter incipiant, augeantur,
uigeant, declinent, & recedant, quem cõcurſum
compendij, & luciditatis gratia uno tantum nõ/
mine explicuere, quandoq; ab affecto loco nuncu
pationem ducentes, ut pleuritim, peripneumo/
niam, quandoq; ab aliquo ſymptomate, ut inflam
mationem, furorem, nonunquam à ſimilitudine,
ut elephantem, cancrũ, quandoq; ab ipſomet con
curſu, ut œdema, ſcyrrhum. Symptomatũ igitur
quæ ſimul incipiunt, augentur, uigent, & deſinũt,
cognata uocari poſſunt. quæ uero plerumq; con/
ſequuntur, affinia. Quòd ſi eadem in cõcurſu, tan
quam ſigna conſiderentur, quædam eorũ diagno
ſtica, quaſi pręſentium declaratoria uocãtur, quę/
dam quòd futura prænuncient, Prognoſtica nun/
cupãtur. quædam quòd curationem indicent non
male indicatoria dicentur. Omnes autem concur/
ſus ab obſeruatione prodidere. obſeruatio enim
memoriam, memoria experientiam peperit, à qua
proxime ars emanat, dum meminimus quid cum
quo, quid ante quod, quid poſt quod obſeruaui/
mus, atq; id quidem uel ſemper, uel plerumq; uel
utrouis modo, uel raro. ſemper, ut uulnerato cor/
de mortem ſequi. plerumq;, ut ſcãmonia uentrem
purgari. utrouis modo, ut percuſſa ſuperiori cere
bri membrana, interire hominẽ. raro, ut uulnera/
ta cerebri ſubſtantia ſalutem cõparari. Atq; ita ex

A obſeruatione & memoria conſtituta arte neceſſa/
rium eſt propriũ à communi diſtinguere, quam ni/
mis ambitioſe quidã Empiricorũ diſtinctionem,
quidã determinationem appellandã eſſe conten/
dunt. ego enim ſiue hoc ſiue illo modo dixeris, pa
rum intereſſe arbitror, dũmodo per euidentes no/
tiones proprium à communi ſeparetur. quidã ta/
men ita rem præſcribunt, ut diſtinctionis uocabu/
lum ad nominum differentias, determinationẽ au
tem ad res ipſas magis cõuenire opinentur, ſed nõ
mina, ut recte Plato cõſulebat, ſpernenda ſunt, ra
tiotum uero ſoliditas inquirenda. Proprium igi/
tur à communi ita diſtinguetur, in affectuum qui/
dem dignotione, ut ſi cum febri acuta difficultas
anhelitus, tuſſis, & coloratum ſputum appareat, &
B percunctetur à nobis aliquis cuius nam morbi ſit
iſte concurſus, reſpõdebimus, pleuritidis quidem
& peripneumoniæ cõmunem eſſe, neutrius tamẽ
propriũ. Quòd ſi addaĩ dolor lateris pungitiuus,
pulſusq; aſperitas cum tenſione, hũc morbũ planè
pleuritidẽ eſſe affirmabimus, at ſi nõ dolẽre late/
re, nec pulſu duro exiſtẽte, impotẽtia ſpirãdi adſit,
niſi ceruix erigatur, ſitq; omnino tanta anhelandi
anguſtia, ut propè ſuffocationẽ accedat, talis con
curſus peripneumonia uocabitur. ita ergo in affe/
ctuum dignotione cõmune à proprio diſtingueĩ.
In prænotione uero hoc modo, ſint nares acutæ,
caui oculi, collapſa tẽpora, atq; interroget aliquis.
quidnam cõcurſus portendat, dicemus in proceſ/
ſu quidem ægritudinis mediocre malum porten/
C dere, in principio uero letum minari. Atq; iſta qui
dem à tempore ægritudinum prima diſtinctio eſt,
ab ijs autem quæ præceſſere cõſideratur, an æger
uentris fluxu laborauerit, uel medicamẽto purga/
tus fuerit, ſiue uigilijs, fame, aut alio euacuationis
genere attritus. In ſignis uero ad curationẽ attinẽ/
tibus cõmune à proprio ſeparatur. ſi quæratur, an
plethorico uena ſecãda ſit, reſpõdetur enim non
cuicũq; ſecandã eſſe, ſed illi cui pleuriticus cõcur
ſus acciderit, uel qui ſine hoc cõcurſu robuſtus ſit
adoleſcẽs, atq; ne hos quidẽ omnes. neq; enim ſi
pleuriticus cõcurſus in ſene aut infante fuerit, ue/
na ſecãda eſt, aut in Scythia degat æger inſtante
hyeme frigidiſsima, uel ſub ardẽtiſsimo cœlo in
ſummo æſtatis feruore, aut certe ſyncopã pati aſ/
D ſueuerit, nam nemini iſtorũ uenã ſecandam duci/
mus: nõ hæc tamẽ ſufficiũt. Sunt enim aliæ quoq;
determinatiões, ut ſi ad clauim dolor incubuerit,
potius uenã ſecamus, ſi ad hypochõdrium decli/
nauerit, uentrẽ purgãdũ eligimus. Talis igiĩ rei
determinatio eſt, quã deſcribẽtes dicũt eſſe oratio
nẽ propria à cõmunib. diſtinguentẽ. Quidã tamẽ,
ut pręDiximus, nõ determinationẽ, ſed diſtinctio/
nẽ appellare maluerũt. nos aũt ſiue determinatio,
ſiue diſtinctio uoceĩ, nihil intereſſe dicemus, dũ/
modo cõcurſuum dogmaticorũ & empiricorum
differẽtia ſerueĩ. Empirici enim euidẽtibus, dog/
matici uero ratiõe magis nitunĩ. Pari modo dog/
matica ratio hoc ab empirica differt, ꝙ hęc euiden
tium terũ, illa occultarũ eſt; quæ ut nomine quoq;
diſtin

diſtinguerentur, rationē quidem empiricā epilogiſmum, dogmaticā uero analogiſmū uocitauere. Quin & breuiſſimas rerum declarationes, nō diffinitiones, ſed deſcriptiōes empirici appellauerūt: cum tamen nihil prohiberet rei rationem, quę ex euidentibus conſiſtit ita diffinitionē uocari, ſicut & dogmatici uocāt eam, quę ex occultis colligit. Atq; hæc quidem eſt inter utroſq; de nominibus diſcrepātia, quam & modeſte, & arroganter tractari licet, arrogātia tamen plerunq; utuntur empirici. In rebus autē dogmatici & empirici differunt, quemadmodū in principio quoq; declarauimus, ꝙ empirici ijs tantum credant, quę uel ſenſui pateāt, uel memoriæ per ſenſum mandata ſint. Dogmatici uero pręter hæc, illis quoq;, quę ex naturali rerū conſecutione per rationē acquiri ſolēt.

Sed & empiricus præter deſcriptiones, & determinationes, quę a ſenſibus ſumuntur, cauſas etiā reddit, & demonſtrationibus nititur, quas à ſenſibus mutuauit. Si enim exempli gratia interroget, quare crus cum uulnere luxatum non reparatur: quoniā, inquit, conuulſionem inde ſequi obſeruatum eſt. hoc enim maxime cauent, ne aliquid unquam ex rationali conſecutione, ſed ex memoria, & euidenti obſeruatione ſemper affirment. Atq; hoc pacto Empiricus artem ſuā tum cōficit, tum docet. in quo maxime à dogmatico differt, tum quia plurima indeterminate agit, tum quia plus ęquo confidit hiſtoriæ, quā ego nō uitupero. cum enim unius hominis uita ad omniū inuentionem ſufficere nequeat, lōgi temporis obſeruationes hiſtoria colligit, ut eius beneficio tanquā ex multis tot ſeculorum hominibus unus efficiatur eruditiſſimus. Si igitur ita ſingula quæq; memoriæ mādata forent, ut cum ſuis diſtinctionibus clare ab Empirico percipi poſſent, nihil ultra quærendū eſſet, quod ad ueritatem artis referret. Sed quoniā qui ſcripſerūt, partim confuſo experimēto nimis propenſe crediderūt, partim etiā non perſpexere quæ docuerunt, partim dum in rationales demonſtrationes incidere uererentur, rudes & procul à ueritate aberrantes deprehenſi ſunt: ideo cogimur nō ita facile cuilibet hiſtoriæ fidē adhibere, niſi prius experimento probetur, poſtea ad uſum accōmodetur. quod quidem dogmaticis non contingit, quos Menodotus per contemptum Tribonicos uocat. Antiqui enim Tribonē appellauere, qui in aliqua facultate longo ſe uſu exercuerit, ut in ea iam perfectus uideri poſſit. Menodotus igitur deridens, Tribonicos appellat Dogmaticos, quaſi qui tribones appellari non mereātur, cū experientiæ non credāt, ſed rebus occultis ignotiſq; ſtudeant, & hiſtoriā cōtemnant, quam ne legerint quidem. Quoniā uero & hic de hiſtoria longæ ambages perferuntur, nos de illa quoq; ſummatim tractabimus. Hiſtoriam igitur quidam eſſe uoluerunt enūciationē eorum quæ uiſu percepta ſunt, alij enunciationē eorum quę euidenter appareāt, alij enunciationem propriæ intuitionis. cæterum omnes iſtæ orationes uerbotenus inter ſe diſcre-

A pant, re prorſus nihil differentes, quas dialectici æquipollentes appellāt, ubi ſub diuerſis dictionibus idem uidelicet profertur. Illas uero orationes ab his differre dicemus in quibus aliquid adijcit, quod ſenſum immutet, qualis exempli gratia huiuſmodi eſt. Hiſtoria eſt oratio eorū, quę uiſu perſpecta ſunt, aut ſicut perſpecta. Ex additione efficitur, ut quædā hiſtoria poſſit eſſe falſa, cum ex nulla priorum deſcriptionum quicquā tale ſequatur, atq; ex eadē additione illud quoq; cōtinget, ut hiſtoriæ duplex iudicium futurum ſit. alterum, quo perpenditur an quædā uere appellanda ſit hiſtoria, alterum (ſi uere ita eſſe conceſſerimus) an etiā uera debeat appellari. Hoc tamē nomen accipiat unuſquiſq; quemadmodū ſibi libuerit, nos potius
B doceamus quomō hiſtoria ſit iudicāda, ut poſtea recte ad uſum deduci poſsit. quod idē eſt, ac ſi dixerimus, quomodo ueritatē & falſitatem eorūm quæ ſcripta ſunt diſtinguere oporteat, & quomodo diſcernendum fieri ne an nō fieri potuerint. eſt enim hæc quoq; nō inutilis differētia, ſicut Menodotus aſſerit. Huic igitur rei toto animo aduertas obſecro, ſinens quicquid libris mādatum eſt hiſtoriam appellari. id enim ab omnibus ferè medicis uſurpatur. Primū ueræ hiſtoriæ iudicatoriū ſecundum pleroſq; Empiricos eſt propria intuitio iudicantis. nā cum in aliquo libro ſcriptū quidpiā inuenerimus, quod nos aliàs ita eſſe proprio intuitu perſpexerimus, uerā eſſe fatemur hiſtoriam. Hoc tamen iudicatoriū diſciplinæ inutile eſt. neq; enim
C ea nos ex libro diſcere oportet, quę antea proprio intuitu cognouerimus. Sed concordantia optimū eſt hiſtoriæ iudicatoriū. finge enim à me macerem nunquam expertum eſſe, qui quidem arboris cortex eſt ab Arabia delatus. hunc omnes quicunq; de medica materia ſcripſerunt aluum conſtipare affirmāt, nunquid illis credendū erit, uel non credendum? ego quidem credendum aſſero, cū omnes ita eſſe conueniāt. talis enim conuenientia in ſenſibilibus omnino admittenda eſt. nam conuenientiæ, quæ de occultis ſunt raro tantam habent certitudinem, ut de illis idem omnes prorſus conſentiant. Quod ſi etiam conceſſerimus id nonnunquam fieri poſſe, talem tamen conuenientiam nō admittet Empiricus. Concordiæ igitur de rebus
D ſenſibilibus certę & fideles in uita ſunt. Nos enim licet nunquā in Cretam, Siciliā, aut Sardiniā nauigauerimus, eas tamē eſſe inſulas credimus: quoniam omnes, qui eas proprio intuitu conſpexere ita eſſe inter ſe conueniunt. Ergo cum pro comperto habeamus de ijs, quę ſenſu deprehendi poſſunt, ubi uera ſint conuenire omnes quicunq; res hiſtoriæ commēdarunt, propterea credimus à macere uētrem ſiſti. Eodem pacto licet nos rha ponticí uires proprio intuitu nunq; experti ſimus, hiſtoriæ tamen de eo traditæ ꝙ eiectionibus ſanguinis cōferat fidē adhibemus. Eſt alia quoq; propoſitio huic ualde cognata, nō quidem epilogiſtica, ſed analogiſtica potius & dogmatica, an credendū ſcribentiū concordiæ ſit, ubi omnes conueniunt,

non

non ꝗ ipſi proprio intuitu rem conſpexerint, ſed A
ꝗ ſingulis eorum probabilis admodum uiſa fue-
rit. Sunt enim aliqui non dogmatici tantū, ſed em
pirici quoq; qui credendū eſſe affirmauerint. nam
ſine ambiguitate concordia manifeſtū ſignum eſt
ueritatis. cæterum id à ſequacibus epilogiſmi, qui
eſt ratio eorū quæ ſenſui patent, non ita facile ad-
mittitur. Conuenientiā enim hiſtoriæ de his tan-
tum eſſe uolunt, quę euidēter apparēt. Ergo Em-
piricum ueræ hiſtorię iudicatorium eſt conueni-
entia inter eos qui ſingula quæque proprio intui
tu obſeruauere. At cōcordia, quę à rei natura pro-
ducitur, dogmatica eſt. Sed præter hæc habetur
aliud quoq; uerę hiſtorię iudicatorium: mores in-
quam & eruditio autoris, quæ ab alijs eius monu
mentis colligi poteſt. Nam ſi exēpli gratia Hippo B
cratem, Andreamq; recenſeas, illum peritiſſimum
ſtudioſiſſimumq; ueritatis inuenies, hunc rudem,
temerariū, prorſusq; ab Hippocratis grauitate alie
num. Deniq; alio quoq; inſtrumento hiſtoria iudi
catur, ubi quæ traduntur his fuerint ſimilia, quæ
prius proprio intuitu cognouerimus. namq; ubi
exempli gratia, ſciuerimus macerem, & rha ponti
cum adſtringendi uires habere, ſi alia ſimili modo
tradantur adſtringentia, facile credemus uentrem
compeſcere, & ſanguinis fluxum ſiſtere. Me-
nodotus tamen negauit tranſitum de re ſimili ad
ſimilem eſſe hiſtoriæ iudicatorium, ſed eius quod
fieri poteſt: ſi uero ſecum τριϐὴν, id eſt uſum, &
exercitationem aſſumpſerit, tum demū hiſtoriam
quoq; iudicare. Sed de his paulo inferius agetur. C
Tranſitus igitur de re ſimili ad ſimilem ſi in ſeipſo
conſideretur, eſt iter ad experimentum. Iudicato-
rium uero poſſibilitatis ad hiſtoriam attinentis, ſi-
cut & hiſtoria duplex eſt. Porrò rationalis tranſi-
tus ab Empirico differt, quòd rationalis ab indi-
cātis rei natura innoteſcat, Empiricus uero ea po
tius imitatur, quæ ſenſu præcognita fuerint, non
quidē quòd probabile uideatur ſimile à ſimili ge-
nerari, aut agere, aut pati. neque enim cuiuſpiam
iſtorum gratia tranſitum faciunt. Sed quòd expe-
rimento cognouerint ita ſe inuicem habere, quæ
ſunt ſimilia. De ſimili autem ad ſimile tranſitur,
uel in membris, ut de lacerto ad femur, de ulna ad
tibiam, de manu ad pedem: uel in morbis, ut de
fluore alui ad inteſtinorum difficultatem: uel in re D
medijs, ut de citonio ad meſpilum, quæ omnia
prius experimento firmanda ſunt, quàm doctrinę
certitudinem faciant. Eſt quoque empiricæ ar-
tis quandoque non incongrue de oppoſito tran-
ſire ad oppoſitum, ubi ſcilicet ſimilia uniuerſa in
uanum tentata fuerint. quod quidem à dogmati-
co omnino alienum eſt. Tranſitus ergo de ſimili
ad ſimile, ſiue trahatur ſiue non trahatur ab hiſto
ria, τριϐικὴν, id eſt exercitatam experientiā per-
ficit, neque propterea pollicetur, quod exquiſitiſ-
ſime uerum eſt, ſed quatenus fieri poteſt inuenire
profitetur, quod probatorum hominum hiſtoriæ
maxime congruat. cui quidem etiam ante expe-
rientiam credimus, non tamē tranſitioni de ſimili
ad ſimile, niſi prius experimento, & uſu comper-
ta fuerit. nō parum autem intereſt, quomodo ma-
gis, aut minus aliquid futurum ſperemus. ſingula
enim ex ipſa ſimilitudine perpendimus, quę in re-
bus longe diuerſa obſeruatur. nam quod figura,
colore, mollitie, duritie ſimile eſt, nō propterea ſi-
miles exercet actiones: at quæ odore guſtuúe aſſi
milantur, in his iam non nihil habemus à quo ſi-
miles functiones non deſperemus, præſertim ubi
ſimul odor, & guſtus cōuenerint. Quòd ſi poſtea
ſubſtātia quoq; figura & color acceſſerit, ſpes pro-
ſperi euentus adhuc magis augebitur. Porrò quæ
guſtu ſimilia iudicamus, non ſtatim ab uno tantū
ſapore ſimilitudo eſtimāda eſt. Sicut ab acore, ad-
ſtrictiōe, amaritudine, dulcedine, auſteritate, acer
bitate, ſalſedine, ſed omnem ſingulorum uim exa
cte ſpectare oportet. Aloe enim & æris ſquamma
utraq; adſtringit quidem, ſed abſonū medicamen
toſumq; reddit ſaporem, ideo neutra malo cito-
nio ſimilis: propterea neque edendo eſt. nō eſt igi-
tur à malo citonio, uel meſpilo ad illa tranſeundū,
neque in urinæ inteſtinorumq; difficultatibus ta-
lia exhibere oportet. ubi uero ulcus ad cicatricem
ducendum ſit, tunc ad omnia, quæ adſtringendi
uim habent, etiāſi uiroſa fuerint, tutò tranſire poſ-
ſumus. Experimento enim compertum eſt multa
huiuſcemodi uniendis ulceribus recte accōmoda
ri. In difficultatibus autē inteſtinorum melius ab
edulijs ad edulia tranſimus. deinde ſi ad ea, quæ
edēdo non ſunt, tranſituri ſimus, eligere oportet
quę cū adſtrictione nullam aliā ualidiorē qualita-
tem annexam habeant, pręſertim amaritudinem,
uel acorē. Huiuſmodi enim qualitates omnia ulce
ra irritare obſeruata ſunt, etiamſi cum adſtringen
di facultate iungantur. At quoniā adſtrictiōis ue-
luti differētiæ quædā ſunt auſteritas & acerbitas,
adſtrictoria enim qualitas in acerbis intēditur, ſi-
cut in auſteris remittitur, ideo ſi de hac qualitate
ad illam tranſitum facies, maiorē inde futuri euen
tus ſpem recte concipies. nā ſi idem exquiſite fue-
rit affectus, in quo obſeruatum ſit citoniū, uel ali-
quid ita adſtringentium profuiſſe, ad id quod mo
derate adſtringit, quale auſterum eſt, tutò tranſi-
tur. Si uero acerba felicius expertus fueris, rectius
ad acerba permutaberis. Patet igitur quomō euē-
tus rei, quę fieri poteſt in ſimiliū trāſitu ſpes æqua
lis nō ſit. ſed ea regula ſpes menſurāda eſt, qua ſi-
militudo maior, uel minor cognoſcitur. Quod ue
ro à probatiſſimo uiro ad alui fluorē exempli gra
tia laudabitur, id eis perquā ſimile uideri poterit,
quę experimēto deprehēſa ſunt, ut & ante exerci
tatā experiētiā aliquis illi fortaſſe tutò cōfidat. At
quod neq; hiſtoria, neq; ſimilitudo probauerit, illi
merito diffidendū eſt. Quod aūt de medicamentis
diximus, idē omnino & de affectib. & de mēbris
iudicare oportebit. In trāſitu eīn de affectu ad affe
ctum, uel de mēbro ad membrū eodē modo ſpes
augēda uel minuēda eſt, prout ſimilitudo alterius
ad alterū maior, uel minor erit. Quantū uero ad
hiſtoriæ iudiciū attinet, maioris & minoris ratio

tanti refert, ut huic quidē planè iam fides adhibē-
da ſit, illud uix tanq; probabile admittēdū. Quod
enim à quāplurimis probatiſsimis uiris conſone
proditū fuerit, poſtea non raro à nobis ita eſſe cō-
pertū, ac prӕterea ueriſimile ſit, neq; diſcrepās ab
ijs, quӕ experimento cognouerimus, id profecto
eſt, cui proculdubio credere nō minus ac experi-
mēto debeamus. At illud minus fore ſperabimus
quod probatiſsimi quidē uiri quāplurimi affirma
uerunt, nunq; tamē à nobis uiſum, neq; adeo ueri
ſimile fuerit. Multo uero adhuc minus illi creden
dū, quod pauci admodū aſſeruerint, quodq; uix
ſemel aut iterū fuerit. Sanè illud commodiſsimū
exemplum eſt, quod nunc mihi dicendum ſuccur
rit. Erat apud nos in Aſia in pago quodā elephan
tiaſi uir laborans, qui primo quidem reliquis con
uiuebat, ac cum familiaribus uerſabatur; ubi uero
nonnulli ex cōſuetudine contagio maculari cœ-
perunt, ipſeq; iam fœtore, & horribili ſpecie dete
ſtandus eſſet, in edito loco propè pagū iuxta aquӕ
riuulum Pagani tabernaculum ӕgro habitādum
ſtruxere, cui deinceps diarium alimentum ſubmi-
niſtrarent. proxima ӕſtate circa Canis ortum co-
lonis uicinam metentibus ſegetem miniſter odo-
rati uini lagenam, quam attulerat propè agri mar-
ginem dimittēs, abijt. Coloni labore functi cū ad
pocula acceſsiſſent, ac quidam eorum adoleſcens
uinum in craterem funderet, ecce exanimata uipe
ra ſimul collapſa bibituros nō minus abominatio
ne quàm metu cōſternauit, ac ipſi quidem aquam
potantes, uinum ӕgrotanti attulerunt, humane ſe
acturos exiſtimantes, ſi tantam uiri calamitatem
morte redimerent, quam ex eo ueneni hauſtu pla-
nè futuram arbitrabantur. at ille nouo quodam
prorſusq; admirando euentu, ab hoc ipſo potu ſa-
natus eſt. excidit enim tota cutis dura & ueluti la-
pidoſa, non ſecus ac ſi cancris locuſtis ue, aut cӕ-
teris huiuſmodi cruſtaceis animalib. teſtam, qua
conteguntur, abſcideris. Nec diſsimile in Myſia
Aſiӕ non procul à noſtro municipio cōtigit. Vir
erat prӕdiues elephātiacus, hic ancillam ſuam for
moſam deperibat. cōtra illa fœdum hominē odio
habebat, alijsq; amantibus clandeſtine miſceba-
tur. cuius doli conſcijs duabus ancillis contuber-
nalibus utebatur, altera penui prӕerat, altera cӕl
lӕ uinariӕ. Acceſſerat ӕger inde ſibi promiſſa ſa-
lutis ſpe ad quoſdam calidarum aquarum fon-
tes, ubi multa uiperarum uis ob ſqualorem ari-
ditatemq; loci ſcatebat. In uini igitur lagenam pa
rum diligenter ſeruatam uipera irrepſit, quā cum
ſuffocatam deprehendiſſet ancilla, rata fore, ut
odioſus dominus eo ueneno facile interiret, cœ-
nanti alacriter obtulit, eueneretq; omnino eadem,
quӕ paulo ſupra de pagano retulimus. Atq; hӕc
quidem duo ſunt experientiӕ monumenta, quӕ
caſus attulit. nunc uero tertium adiungam, quod
imitatio effecit. Philoſopho cuidam multos an-
tea annos hac ipſa ӕgritudine efflictim laboran-
ti, ut iam illi mors uitӕ prӕferenda uideretur, ge-
minos hoſce euētus cum forte recitauiſſem, idem

A ipſe etiam experiri cogitauit, ad quod obeundum
augurio quoq; confirmatus. (erat enim auguran-
di peritus) protinus uinum ita medicatum, quod
parari iuſſerat, intrepide hauſit: nec multo inde
poſtea ex elephantiaſi ad lepram deuenit. Quar-
tus etiam prӕter hos omnes uiperarum uenator,
dum primis adhuc huius morbi incommodis te-
neretur, me pro ſalute conſuluit, quem ego admo
nui, uiperas, quas uenaretur fruſtatim inciſas, &
anguillarum more decoctas eſitaret. atque ita per
halitum ӕgritudo diſcuſſa eſt. Alium prӕterea di
uitem uirum non noſtratem, ſed è media Thracia
Pergamum ſomnio ita iubente profectum Aeſcu
lapius admonuit, ut medicamētum è uiperis quo-
tidie potaret, atque exterius corpus illineret ac
B non multo poſtea tranſiuit in lepram, deinde hac
medicina, quam deus docuerat, exquiſite ſanatus
eſt. Tot igitur experimētis commoti, tandem dei
quoque admonitu confirmati, certam ſpem con-
cepimus ſanandi elephantiaſim medicina è uipe-
ris confecta, quam theriacā appellant, nec minus
ſale theriaco, quod iam uulgo confici cœpit, ui-
uis uiperis cum quibuſdam alijs medicamentis in
fictili nouo combuſtis, Sed & uiperas edendas
prӕcipimus, capitibus, caudisq; earum primo ab-
ſciſſis, deinde in paſtillos confectas. nō tamen con
feſtim ad hӕc remedia proficiſcimur, ſed prius
corpus exquiſite purgamus. nec raro uenam ſe-
camus, ſi robur & ӕtas tulerint. uere autem id po
tiſsime fieri ad pleroſq; diuturnos affectus com-
C mune eſt. Tot igitur à nobis enarrata ſunt, ut oſtē
deremus multa caſu inueniri, & imitatione con-
firmari. obtulit enim fortuna, ut non incommoda
tantum, ſed commoda quoq; ex quibus ars confi-
ci poſſet, conſpicaremur. Nec longiori ſermone
opus habemus ad empiricӕ diſciplinӕ formulam
exprimendam, licet longe plura addiderint ij qui
huiuſce ſectӕ principatum uſurpauere, atq; ita ſe
habere maniſeſtiſsime declarabo. Proponatur, ut
paſsim proponi ſolet, quiſnam medicinӕ ſit finis,
aio empiricum, qui propriӕ diſciplinӕ modum
exquiſite ſeruauerit, ita reſponſurū intelligo, quӕ-
cunque prӕter naturam corpori humano accide-
rint, uelle curare, quodq; intelligo non uerbis, ſed
actionibus comprobate. an uero quod acquirere
D ſtudeo integritas uel ſanitas appellari debeat, uel
acquiſitio ſanitatis, uel integritatis, uel ſanari, uel
integritatem adipiſci, ſiue quod ſecundum natu-
ram eſt regere & cuſtodire, nihil apud me refert,
dummodo quod polliceor opere ipſo cōfirmem,
cӕtera ſophiſtis facile permitto. neque enim mihi
in muneribus artis occupatiſsimo tantum ocij ſu
pereſt, ut nugis ſuperuacuis, fabulisq; diſſerendis
bonas horas amittam. Talem ego reſponſionem à
uero empirico fore ſperauerim. nam ſi de fine me-
dicinӕ diſſenſiones conciliare tentauerit, dialecti-
cis ſpeculationib. impingetur, quas euitari opor-
tere affirmat. id autem in eo libello diffuſius expli
cauimus, qui de fine medicinӕ inſcribitur. Sed
nec idem cauſas ullas indagabit, quod Serapio &

Menodotus

Menodotus fecere. artem enim ſuam non rationi A
bus, ſed operibus comprobabit, omninoq́ʒ diale/
cticam euitabit, ſine qua neqʒ cauſę concluſionũ,
neqʒ ſyllogiſticę orationes intelligi poſſunt. immo
& ſcire diſsimulabit, an aliquę ſint diſſenſiones,
ſpernet etiã rationes diluere, quę euidentia impu/
gnare uidentur, haud ignarus ſophiſticas apparẽ/
tias ab ipſis quoqʒ dialecticis nõ tam facile ſolui.
prętereа ſermonis multitudinem longitudinemq́ʒ
aſpernabit, ſed pauca & raro loquetur: quẽadmo/
dum Pyrrhon Scepticus facere ſolebat. hic enim
deſperata ueritatis inuẽtione, quã diu fruſtra quę/
ſierat, in ſingulis hęſitabat, nec amplius agendorũ
rationẽ quęrebat, ſed euidẽtia ſectabatur, ut qua-
lis in omnib. uitæ munerib. ſcepticus, talis in me/
B dicina empiricus ſit, minime ſuperbus, aut ambi/
tioſus, neqʒ glorię inhians, nõ cõpoſite ambulãs,
neqʒ fucatis geſtibus, ſed interius exteriusq́ʒ totus
integer, qualem Timon ait fuiſſe Pyrrhonẽ. Non
minus autẽ hunc admirabuntur homines, q̃ Hip
pocratem, ſi operibus magnũ ſe in arte præſtabit,
melius quàm reliqui faciãt, luxata emendans, &
quę luxationi parata ſunt, in ualidiorẽ ſtatum per/
mutãs, uulnera & fracturas & hulcera, & quę alij
curare non poterãt, ipſe facile ſanans, nec minus
quę ęgro euentura ſunt, ante euẽtum profatus, &
quæ iam euenerint, adſint'ue, ita eueniſſe uel ad/
eſſe ſine percõctatione, aut relatione coràm aſtan
tibus explicet. His enim officijs Hippocrates om
nium poſteriorum iudicio Aeſculapij gloriã ado/
C ptus eſt, nõ quidẽ triplicis ſermonis ambages ex/
plicans, ſicut Serapion, neqʒ tripodem iactans, ue
luti Glaucias, aut decem mille uerſuum libros a/
ſtruens, qui deinde in alios libros diſſecarẽtur, nõ
ille canina iracũdia medicos improbe inceſſit, mo
do δριμυλέοντες quaſi leones acres, modo δριμυ
μώρους quaſi acres fatuos appellando, tum medi/
cos, tum philoſophos omnes, qui ratione niteren
tur, quod impudentiſsime fecit Menodotus. ue/
rum quod in empirica diſciplina Menodotus re/
prehenſione non caruerit, quodq́ʒ in his, quæ ad/
uerſus dogmaticos oblatrauit furioſæ temeritatis
ſit accuſandus, licet tibi ex commẽtario intellige/
re, quod contra eius deliramenta in Seuerũ con/
ſcripſi, nec minus eiuſdẽ furor apparet, ubi Aſcle-
D piadi contradicit, aſſerens ſe exquiſitiſsime ſcire
omnia Aſclepiadis documenta eſſe falſa, quamuis
in eiſdem ſuis commentarijs ſexcenties affirmaue
tit ſe obſcura minime reprehenſurum, ueluti quæ
tam uera, quàm falſa eſſe poſſint, putat ſe tamen
Aſclepiadem prorſus confeciſſe, neceſsitatemq́ʒ
ſuis aſſertionibus inculcat, ubi plurima ſunt con/
tingentia. At Pyrrhon, quem ipſe probat, nõ erat
huiuſmodi, ſed humanus admodũ pacatiſſimoq́ʒ
animo ſibi conſtans, nihil interim loquens, niſi
ubi occaſio poſtularet, quod olim modeſtũ quen
dam empiricum feciſſe noui, qui operibus, & nõ
uano uerborum ambitu gloriam ſibi compara/
bat. Erat hic quandoque pollicitus ſe magnam
quandam ægritudinem tum chirurgia, tum medi/

camentis curaturum: cumq́ʒ iam ad ſecãndum pa
raretur, interuenit alius furens medicus, qui mul/
ta rationum mole oſtendere nitebatur hominem
ſecari non oportere. tum ille ſe unico uerbo à ſo/
phiſtæ moleſtijs explicaturus, Ego interim, inqt,
recedo, dum uos deliberatis, utri magis credere o/
porteat, mihi'ne, quem dudum in artis operibus
experiẽdo cognouiſtis, an huic qui uos nuper tot
uerbis aggreſſus eſt. erit enim uobis libera optio
eligendi qui magis placuerit, ac cum dicto faceſ/
ſit, nec multo poſtea ſophiſta ſubſecutus eſt. illius
enim neglectis deliramentis neceſſarij priorem re
uocauerũt, qui operibus artem oſtendebat. nedũ
enim ſophiſta ille, ſed nec Demoſthenes quidem
omnium facundiſſimus perſuadere poſſet unquã
B hominibus, ut corporis ſui curam non illis potius
committerent, quorum peritiam ex operibus co/
gnouiſſent. Attamẽ aduerſus maximum huius ar/
tis exornatorem Hippocratem temerarius Sera/
pion tanquam nouus Aeſculapius oblatrare au/
ſus eſt tãta impudentia, ut ſuos cõmentarios paſ/
ſim uideas proprijs laudibus refertiſsimos. Anti/
quos autem uiros probatiſsimos, quorum monu/
menta totã artem illuſtrauere pręterit omnes, nec
dignos putat qui uel minima quidem laude exor/
nandi ſint. Ego uero tantum abſum, ut credã con
tradictiones, & rationes iſtas, quibus ambiguitates
ſoluunt, empiricę ſectæ cõuenire, ut arbitrer ſum/
ma reprehẽſione dignos eſſe qui talia conſectati
ſunt. neqʒ enim ſi ſibi in ea ſecta cõſtare uoluerint
C ad artium conſtitutionẽ, putabũt aliud eſſe neceſ/
ſarium, quã ſenſum rerum euidentiũ, & memoriã,
nihilominus recte admittunt uim quandã in no/
bis eſſe, qua eorũ, quę apprehẽdimus conſonantiã
& repugnantiã diſcernamus. Sed non propterea
Heraclides Tarentinus recte putauit hanc prius
exercẽdam, atqʒ arte acuendam. ſufficiũt enim pri
mordia illa, & ueluti lumina, quibus humanũ in/
genium à primo ſtatim ortu natura illuſtrauit. Vi
detur enim Heraclides in ea dudũ exercitatus, in
operibus tamen artis Hippocrate fuiſſe lõge dete
rior, ſicut etiam Menodotus fuit, qui pręter ſen/
ſum & memoriã aliud tertium introducit, quod
epilogiſmũ uocauit, atqʒ interdum omiſſo ſenſu
memoriã tantum poſuit & epilogiſmũ, quemad/
D modum ego in examinatione eorum quæ contra
Seuerũ ſcripſit diffuſius explicaui. Quę uero pro/
fitetur ipſe argumẽta ad alios redarguẽdos empiri
cos nõ inepti tãtũ hominis eſt, ſed etiã rudis. neqʒ
enim empiricis attinet ſophiſmata ſoluere, ſed Ari
ſtoteli, & Chryſippo, reliquisq́ʒ qui in diſſerendi
arte uerſati fuerint. At quod principio illi nobis
inſito conſonantiã rerum & diſcrepantiã, iudican
di experientiã cõuenire oporteat, Theutas ita mi
nutim oſtẽdit, ut in quibuſdam ſit etiam ſuperua/
cuus, quẽadmodũ ego in commẽtarijs ſuper eius
introductorio exqſite declaraui. Hic igitur à me
libellus nunc propterea ſcriptus eſt, ut oſtẽderem
poſſe aliquẽ empirice medendi artẽ cõſtituere di/
miſſa omnino inquiſitiõe de rei ſubſtantia, Aſcle/

pſadi, uero, qui falsò probare nititur Empiricã ſectam nullo ſtatu firmari poſſe, aliàs longa oratione occurri. Quantum autem unicuique arti cõſtituendæ conferat, ſi experientia rationi adiungatur, oſtenſum eſt à me in libris therapeuticæ methodi. in libro etiam, quem De ratione communi inſcripſi, declaraui unam eſſe rationem, quæ uniuerſis hominibus inſita ſit. ubi oſtẽdi omnia, quæ cognoſcimus, uel ſenſu deprehenſa eſſe, uel ratione quadam quæ nobis ingenita eſt iudicandi conuenientiam rerum & repugnantiam, talemq; eſſe conuenientiæ notionem, ut quædam ſit neceſſaria, quam omnes euidentiſsime intelligunt, qui A natura ingenioſi ſint, & prudentes, quædam contingens tantum & nulli neceſsitati obnoxia, errareq; hoc loco plurimos homines, qui diſtinguere neſciant contingẽs à neceſſario, unde etiam dogmaticorum diſcrepantia emerſit. Hunc errorem, ſi nos legitime cauerimus, plura quidẽ erunt, quę ignorabimus propter immenſam difficultatem, in multis tamẽ quæ modeſte profitebimur, ita ſimul conueniemus, ſicut geometræ, & arithmetici faciunt. Neque enim ob alium quàm hunc ipſum errorem etiam Empirici medici maxime inter ſe diſcrepant, ut in commentarijs oſtendi, quę de illorum edidi diſcrepantia.

CL. GALENI DE MEDICAE ARTIS CONSTITVTIONE

BARTHOLOMÆO SYLVANIO SALONENSI INTERPRETE.

VONIAM diuino quodã præditus inſtinctu mihi uideris Patrophile, cũ perdiſcere omnia non ſine demõſtratione ac methodo expetas, propenſioni animi tui inſeruire decreui: tibiq; de ijs quæ audiuiſti, aut de quibus addubitabas, commentaria cõſcribere. At quonam pacto hanc prouinciam non ſuſceperim, cum te initium quoddam ducentis ad ueritatem uię com C periſſe uideam, cæterum eam, duntaxat ob altitudinem ac longitudinem aſperitatemq;, ingredi nequaquam poſſe? Nam multos ipſam ne adire quidem adhortatos, uerum pigreſcere auocariq; conſpicio: te uero contra atque illi animatum: nempe auerſantibus ad id uſq; temporis uniuerſis atq; ad alias uias deflectentibus, ueritatem ipſam, ueluti in editiore quodã loco ſitam, cõtueri: factumq; eius acerrimũ pulchritudinis amatorẽ neq; pigere te uiæ, neq; ſoli ipſi tibi iter cõmittere. Cum itaq; in præſentia uerã medicæ artis conſtitutionẽ inuenire cõcupiſcas, toto animo concepiſti dolorẽ. paulopoſt uero, ut ego ſuſpicor, maiore appetitu impleberis, ſi ueritatis prſulgens fueris lumẽ con D ſpicatus: cum non aliam ea quã nunc quęris honeſtiorem uiã repereris. Nã te circa ueri inuentionẽ quacunq; in materia cõminiſcaris, recte comparatum uideo. Tu ergo cũ aures innumeris medicæ artis diſcendę gratia ſubieciſſe diceres, neq; unde nã auſpicari cõueniat, cũ demõſtratiõe ac methodo à quoquã audiuiſſe, ac multo magis ſanè cum nullo cõgreſſum, qui uiã tibi à principio ad finem indicaret, id me quod cupis cõmonſtraturum recepi: ſi prius in alijs quoq; artibus rationem experiri meditariq; ſuſtinuiſſes. Cum uero tu non ſolũ non abſceſſeris, nec aduocationẽ detrectaueris, ſed iucũdius eſſe hoc ꝙ illo modo affirmaueris ad propoſitam diſputationẽ uenire, modo eãndem tibi rationem ac uiam in cunctis artibus oſtenſurũ pollicerer: deinde ego uel hoc promiſſo de prima in medium prolata cõtemplatione diſſererem demonſtrando, cernebam te ex ſpeculationis ueritate gannientem. Itaq; cum multis ſimiliter ordine diſpexiſſem, atq; ex ijs factrices potiſsimum, ſiquidem huius generis & ea eſt quæ ad ſanitatem pertinet, tunc ad ipſam trãſiuiſti, ad quam initio fueras concitatus. cumq; uel hic unã eſſe eandemq; perſpexiſſes methodum, operæprecium eſſe cenſuiſti, ne dicta quandoq; è memoria dilaberentur, quædam de ijs cõmentaria ſcriptis mandari. atq; ego tuo quo ueritatẽ proſequeris ſtudio gratulãs, libros hoſce duos compoſui: alterum, in quo exerceri eũ prius oportet, qui fieri artifex uelit, id oſtẽdentem quod ueteres aiunt philoſophi, nẽpe omni arti conſtitutionem à finis notione effici. eſt autem in duo uolumina ob magnitudinem diuiſus. alterum ac ſecundum, quẽ nunc inchoamus, aperientem quonam pacto eadẽ atq; una ratio ac uia ut artes alias uniuerſas ſic medicinã quoq; conſtituerit. & uero iam mihi ſumendum ſermonis exordium eſt. Quandoquidem finem obtinent artiũ nonnullæ in ſola natura earum rerum quas conſiderant ſpectãda, ut Arithmetica, & Aſtronomia, & Phyſiologia: aliæ certis quidem perfunguntur actionibus, ut ſaltatorum ars ac præconũ; uerum oſtendere nullum ex ſeſe habent opus ubi agere deſierint: quædam contra, opera quæ cõdiderint oſtentãt, ut ædificiaria, materiariaq;: aliquæ uero nihil procreãt ipſę, cęterum munus ijs ac ſtudium eſt aliquid rerum emoliri ac cõſequi, quemadmodum piſcatoria, ac quæ canibus uenatur, atque ut uno dicam uerbo omnis ferarum ſectatrix; tibi uero ſtat medicam artem cõſtituere methodo: primum inſpice ex quonã artium genere ſit, num contemplatiuarum una, an actiuarum, an factiua quædam, an poſſeſsiua. enimuero id neque difficilem

cilem inquiſitionem habet neq; inuẽtionẽ. quam A
enim ob cauſam prorſus iſtiuſmodi artem adipi-
ſci concupiueris, ad memoriam reuoces oportet.
Te igitur primum omnium idipſum rogabam,
cum talis nobis exercitamẽti initium fieret: mihi
uero uelle reſpondiſti, homines qui corpore præ-
ter naturam eſſent affecto, maxime quidem ſi fieri
poſſit prorſus naturę recõciliare: quod ſi negetur,
certe utriuſq; dignoſcendi, qui ſanabiles ſint qui
non ſint, cognitionem aliquam comparare. Quo-
niam autem hoc dediſti initium ſermoni, factiua-
rum te artium pronunciare eam dixi quam conſti
tuere exoptas, utique ſi artis demõſtrare opus ua
les iam actione defunctus. Sunt porrò & artes cõ
plures aliæ factrices, fabrica æraria, ſectrix corij,
nauium cõpactrix, materiaria fabrica, figulina, pi B
ctura, ac quantus ferè non alius alterius generis
apud homines numerus, artes habẽtur factrices.
Quam igitur in eiuſmodi artibus ſuperiore libro
didiciſti methodum, hanc iam ad eam quam con-
ſtituere ſtudes opportunum eſt transferas, princi-
pium & hic ſermoni idem ſtatuens quod in om-
nibus illis poſuiſti, finis notionem: quam unde ſi-
mus aſſecuti iam tempus eſt dicere. Prima quidẽ
nobis genita eſt tum noſtri ipſorũ ſanitate fruen-
tium, tum cæterorũ hominũ notitia: ſecunda uero
ab hac morbo affectorũ: unde nobis ſane & ualen
di cupiditas inceſſit: & cuiuſpiam artis cõſtituen-
dæ quę ſanitatẽ uendicet. Verũ quando ceu opus
facere ſanitatem uolumus, una quædam de factri
cium genere artium fuerit ea cuius conſtituendæ C
deſiderio tenemur. At cũ duplex, ut oſtenſum eſt,
factricium natura exiſtat, hæc quam quęrimus, id
quod iam fuit reſtituentibus adſcribetur, nõ quod
antea nondum fuit condentibus. Nam artes qui-
dem nonnullæ res ipſas creant, ut textoria, calceo
lariaq;: aliæ reparant quę defecere, ut quæ ueſtes
pertuſas, aut diuulſos calceos conſuunt. Ita uero
rẽ ſeſe & in edificiaria habere demonſtratũ eſt. eſt
ergo & huic opus duplex, tum generatio quæ nõ
eſt domus, tũ perpeſſæ inſtauratio. Neceſſe quoq;
eſſe ad actionẽ utranq; obeundã monſtratum eſt
partes domus uniuerſas opifex cognoſcat, quæ
ſint ſubſtantia, qualia formatione, quãta magnitu
dine, quot numero, ac quomodo inter ſeſe cohæ-
reant. Ergo & artem corpori dicatam conſtituen- D
ti, quam in præſenti qui de nominibus litigãt me-
dicinam nobis appellare concedant, partẽ quam-
libet ſimplicem quali ſubſtantia ac figura cõſtet,
quanta magnitudine, præterea numerum earum
uniuerſum, mutuamq; compoſitionem tenere erit
neceſſe. Vt ergo qui iam factam domum qualis
nam ſit noſſe accuratius uult, ex reſolutione diſſo
lutioneque ad eam ſucceſsit pernoſcendam, eo-
dem nobis modo hominis corpus ex diſſectione
innoteſcet. Nam deus quidem ac natura, uti is qui
primum ædes condidit, ſic partes pręnoſcunt, uſu
nimirum ipſis exemplum pariente: nos uero per-
inde ac qui iam inſpicit extructas atque incogno
ſcit. Tametſi ne nobis quidẽ, niſi quoad eius fieri
poteſt, cognitionẽ deo proximam confecerimus,
licebit dignoſcere utrum genitæ omnes uſus cu-
iuſpiam gratia ſint, an fruſtra nonnullę. nam & in
ſpicari utrunque id licet, & ad hæc prętera quaſ-
dam uitioſe procreatas, & ſanè etiam hinc optime
conſtitutorũ corporum notitia proficiſcitur. Sed
de his aliàs. Ex diſſectione uero, corpora quę ſimi
laria nuncupantur edocti, quali formatione ſingu
la eorum, quanta magnitudine, quot'ue uniuerſa
numero ſint, ac qua ratione conſtent, compoſita-
rum partium ſcientiam obtinuimus: quas ſanè &
inſtrumentarias appellamus. tale crus eſt, talis ma
nus, talis digitus, oculus, lingua, pulmo, iecur, at-
que eiuſmodi alia. Proinde eſt & actiones inueni
re partium duplices: alteras ſimplicium ac ſimila-
rium, alteras compoſitarum inſtrumentaliumq;.
Cernere igitur licet & crus totum moueri: licet &
quemlibet eius muſculum: ac pro trãſuerſo quo-
uis muſculo in totum pręciſo motum cruris quẽ-
dam interire. Sed & quæ in corpore ſunt rimanti
licet uidere uulnerato qui in muſculum deuenit
neruo primum ipſum quidem muſculum ſenſu
ac motu fruſtrari, cum ipſo uero & qui mouetur
articulus. Quamobrem & neceſſarium eſt, opi-
nor, nobis artem conſtituentibus, non partes ac
compoſitionem duntaxat, ſed earum quoq; actio
nes teneamus. atque hac re differemus ab ijs qui
domum ædificarunt. nam illi quidem ſolas partes
ac compoſitionem norunt; agit enim ex ijs nulla,
quoniam nec domus animal eſt: nobis uero ſunt
uel actiones quærendę. Porrò hic quoque duplex
inquiſitionis principiũ eſt: nempe actionis ac par-
tis cognitio: actionis, ut ratiocinãdi, memoria cõ-
plectendi, eligendi: partis, ut cerebri, dorſi medul
læ, ac cordis. Omnium igitur quas nouimus actio
num partes, ac partium omnium actiones indaga
bimus. at erit nobis omnino uel hoc loco indaga-
tio per rationem quandam ac uiam, de qua poſt
conſiderabimus. Nunc uero duplicẽ partium eſſe
ac duplicem actionum naturã dictum iam eſt, ac
rurſus accuratius dicatur. Actio cruris uniuerſi
ambulatio eſt. fit autẽ ipſius articulaturis alterna-
tim ſe inuicem extendentibus incuruãtibusq;: ut
uerbi gratia in genu, anterioribus quidẽ molam
ſupergredientibus muſculis, ac ſeſe per tendones
in os tibię defigẽtibus, cum tibiã illic attraxerint,
fit cruris extenſio: quòd ſi interiores ſimiliter ege-
rint, curuatio. Sic in coxa quoq; & pede motiões
fiunt curuãte ſeſe articulatura uel extendẽte. Eui-
denter itaq; contrahi apparet muſculus, ubi cute
nudatus circũueſtiente fuerit, ac uelut ad ſui ip-
ſius caput retrahi: non tamen deſcendẽs in ipſum
neruus ſenſili aliquo motu agitari cernitur: ſed is
uia eſſe uidetur facultatis quę è cerebro demanat.
Enimuero cerebrũ ipſum quod neruis cũctis prin
cipium eiuſmodi ſit facultatis, ex præciſo quouis
neruo aperte didicimus: cũ in partib. ſupernis qui
cõtinuus cerebro eſt functiones ſeruet, in infernis
deperdat. Vtrum uero quemadmodum neruis ip
ſum, ſic illi rurſus pars alia quępiã uires immittat,

an quidam ſons ipſum earum ſit, haud ſatis adhuc
conſtat. nam talis de anima perpenſio eſt principa-
tum obtinẽte. Sed redeamus unde deflexit oratio.
Ambulatio quidem uniuerſi cruris actio eſt. hac
uero adminiſtranda muſculoſum genus inter cru-
ris partes principatum ſibi uendicat. ex muſculis
autem oſſa, & cartilagines, & adeps, & glandia, &
arteria, & cutis, & uenæ, & membranæ, & colli-
gamenta motus principium obtinent. nam oſſa
quidem ab ipſis cientur prima: cæteræ omnes, quę
oſſibus circumquaq; adiaceant, cum illis mouen-
tur. Eſt igitur pedis motus actio muſculi. at cruris
agitatio totius, actio cunctarum eius partium nõ
eſt. Proinde duplex actionum eſſe genus diceba-
mus: unum primum ac maxime proprie cuiusli-
bet ſimplicium partium agentis: alterum per acci-
dens, uel ſecundo, uel non primo, uel quo modo
totorum actionum inſtrumẽtorum appellare cui-
quam libeat. Hoc quando diffiniuimus, quæren-
dum poſtea eſt, ex quibus inſtrumentalium par-
tium, ex quibus ſimplicium actio compleatur. ac
primum, quandoquidem cruris meminimus, ab
inſtrumentalibus ordiendum. Igitur oſſa niſi tot,
ac tanta, eaq; formata ratione eſſent, atque eo cõ-
ſtruerentur modo, utique muſculorum nihil mo-
tus efficeret. Nam oſſium in articulationibus alte-
rum recipiat, alterum ineat oportet: extrinſecus
autem circuniecta in orbem uincula ſint, quæ eo-
rum conſtructionem, ne ſubſultent, conſtringãt:
nõ tamen adeo contenta ac dura, ut motionibus
officiant: ſed nec adeo laxa, ut quę articulãtur ex-
orbitare permittant. Itaque & uincula, magnitudi-
nis cuiuſdam, & formationis, & numeri, & com-
poſitionis egere uidentur. ſiue enim maiora uel
minora, ſiue plura pauciora'ue ſint quàm opor-
teat genita, ſiue in alia figura, ſiue alij loco inhæ-
reant, non articulaturę motus etiamnũ fiet qui cri-
mine careat. Quo igitur modo in ligamentis, oſſi-
bus, ac muſculis nunc uerba fecimus, ſic in omni-
bus de actione atq; uſu diſpicere cõuenit. Nam ſi
pars quidem nulla quę actione, aut uſu uacet, ſed
pro ſui ipſius ſubſtantia, & magnitudine, præter-
ea & figura, & coordinatione optime conſtituta
inueniatur, eam qualis eſt ſeruare oportet. at ſi er-
rato aliquo teneatur, ad meliorem ſtatum ducen-
da. quod facere non prius licet, quàm functionẽ,
& uſum, & conſtitutionẽ ſingularum partium no-
ris. Eæ igitur quęrẽdæ ſunt: neque pigere nos de-
cet ſi ſalubris, ac ualetudinarij corporis ſcientiam
obtinere debeamus. Quoniam autem huc ſermo
proceſſit, eſt methodi uis memoria repetẽda. Ne-
que enim domus, neq; nauis, neq; lectuli, neq; al-
terius ullius omnium, aliter quis conſtitutionem,
num accuſatione careat, an crimini obnoxia ſit,
exquiſierit, niſi compoſitiuas partes, quot nume-
ro, quantęq; ſingulæ ſint, & quo pacto formã ade-
ptæ, ac qua ratione conſtẽt, perſpexerit: ſed in his
cõpoſitorũ corporũ uirtus ac uitium omnium eſt.
Porrò in his ipſis & domus & nauis affectus eſſe,
nẽpe in magnitudine, & formatione, & numero,

A & ſitu partiũ, ſi uirtus quoq; ac uitium inſit, oſten-
debat. at lecti nõ in ijs erit:† ueſtis ergo in quibuſ-
dam alijs: calcei uero non in iiſdem: In omnib. igi-
tur inſtrumẽtarijs corporibus, quibus eſſentia ad
compoſitionem ſpectat, in quatuor generib. uir-
tus & uitium & affectus conſiſtunt. At uero par-
tes, ſi unionem quoque ſecundum naturam acce-
perint, hoc quintum quoddam genus ſic talibus
erit corporibus, ut optimum quidem optimas ha-
beat† functiones, uitioſiſsimum uero deterrimas. †melius lege-
Quòd ſi uel aliqua ſoluta naturalis cõpactio fue- re uniones
rit, nõ culpabilis eiuſmodi ſolum diſpoſitio, ſed
morbus quoque iam eſt. uocetur autem genus ta-
le perſpicuę gratia doctrinę uniõis ſolutio. nihilq;
refert ſi quiſquam & continuitatis ſolutionem di-
B xerit. Sed fieri in ſimilaribus quoq; hunc affectum
operępretium eſt intelligi. etenim & oſſis, & ner-
ui, & uenę, & arteriæ, & carnis, cum pungitur,
perroditur, ſecatur, diuellitur, rumpitur, continuũ
labefactatur. ſed nominatur affectus in oſſe qui-
dem, fractura: ruptum autẽ, quod in carnoſis mu-
ſculorũ partibus ex diſtentione fit. Fibræ quoque
cum ſimiliter tenſæ ſe ruperint, conuulſum uoca-
tur affectus: eadem ratione cum rupto uulnus ſo-
lutio in carne eſt continuitatis, non ex diſtẽtione,
ſed inciſione. at ſi quod uulnus infert, acutum ac
tenue ſit, punctura, & punctio nũcupatur: ſi gra-
ue, contuſum, atq; cõtuſio. Quę ex eroſione pro-
ueniunt, ſi fiant in oſſe, teredo: ſi in alijs, ulcus. ſed
liceat & aliter nomines. Vniuerſæ porrò quin-
C ti morborum generis differentię tot talesq; ſunt,
ubi in primis partibus conſiſtant. in inſtrumenta-
libus uero, uti diximus, pro genere differentium
coagmentationibus fiant, uocanturq; auulſa om-
nia: Gręce ἀποσπάσματα. Pars tamen ſimilaris ali-
qua ſi tota pręciſa ſit, erit tum ipſius diuiſæ, tum
uniuerſi inſtrumenti affectus, aliàs per accidẽs, ut
cũ uel muſculus, uel pars eiuſmodi perpeſſa alia
fuerit: interdum uero & primum, ut quando id li-
gamẽto acciderit. Quemadmodum igitur in uno
morbi genere, in quo partium cõtinuum læditur,
tunc ſum ego diſcrimina perſecutus, ſic tu quoq;
eodem pacto tranſigere aliorũ quatuor generum
differentias experire: nam commemorare eas hoc
uolumine, prolixum mihi uidebatur: cum exa-
D cte deſcriptę omnes in libro De morborum ſint
differentia. Itaque nobis iterum ipſis ad memo-
riam reuocemus, uel in cęteris omnibus, quorum
eſſentiæ ſpecies in compoſitione eſt, demonſtrata
eſſe genera quatuor uniuerſa, totius eorum ſub-
ſtantiæ, correctæq; inſuper ac deprauatæ in ipſis
figuræ, cauſas exiſtęre. poſtea uero ſcire etiam ne-
ceſſarium eſſe ſimplicium ipſarum cuiuslibet par-
tium naturam, ſi quis idoneus eſt harum uirtu-
tem ac uitium agnoſcere, affectusq; emendare.
Labefactata igitur in domo tegula, uel latere ali-
quo crudo aut cocto, ſciat artifex quomõ eiuſmo-
di aliã finxerit oportet: ac qua ratione eximet læ-
ſam, in cuius locũ integrã aliã reponat. Verũ illi q
artẽ humano corpori proſpiciẽtẽ cõſtituit, præter
cætera

cætera id quoq; neceſſe erit cognoſcat, nū ualeat pars quępiā in alterius uicē reſtitui, an poni pro alia nequeat. Carnē quidē ſi affectā reſecueris, efficere aliam potes. reciſo aūt neruo aut ligamento, moliri aliud tale non poteris, nam carni ex ſanguine, his ex ſemine generatio cōſtat. Eſt uero & os ex ijs unū quę in prima formatiōe cōſiſtūt: poſſumus tamē quicq; ſimile oſſi in eius locū reponere. Atq; hæc ego nūc quidē ex deprōptu accepta exempli gratia dixi; eum aūt ratio ſcrutari iubet, qui artē conſtituit. ac iam inuētionis principia deſcripſi, cum ad primā animalis generationem relegarim, ac quęrere cōſuluerim quęnā genitæ ex ſemine ſint, quæ ex alimento aſſidue fiant. Magis uero etiā nos indagare cogit ac iubet methodos utrum quęuis partiū, quæ ſimilaris ac ſimplex uidet̄, una B ſit, an ex pluribus conflata: & quinā ſit ijs cōpoſitionis modus. nam plane & eas cōſtat, ijs quæ inſtrumentarię nominātur, analogas in numero, & figura, & magnitudine, & poſitu ipſas conſtituentium, uirtutē ac uitium habituras, ſi generationis earū modus proportione conueniat. Quòd ſi non ita, ſed, uelut quæ tetrapharmacus dicit̄, omnibus per totas miſtis genitæ ſunt, alio modo ipſarū uirtutem ac uitiū, morbumq; cōperies. quēadmodū, opinor, ſi nō miſtis & temperatis unio earū conſtet, ſed ex ſubtili appoſitiōe, perinde atq; in ſicco illo medicamine quod cephalicū uocāt, ſic etiam cōſentire uirtutē & uitium, & morbos rei generationi repereris. At uero ſi neq; ex multis quæ ſpecie differāt, C ſed cunctis eiuſdem ſpeciei cōpoſitæ ſint, ueluti ſi forte ita contingat, domus aliqua ex ſolo cocto latere, uel lapidibus, in ſola uidelicet ſimilarium partium cōpoſitione uirtutem, uitium, & morbos inuenies rei generationi peculiares.

Quòd igitur unum prædictorum quodpiam corporibus competat ſimilaribus, nobis ratio dictat, at ex ijs quodnā uerum ſit, exactam cōſideratione roquirit. Sanè quidē ad eiuſmodi inquiſitionem deueniſſe uti medicos nonnullos, ſic & philoſophos amplius inter ſe medicis altercatos cernimus. Proinde uidentur mihi medicorū plerią; ea quæſtiōe abſtinuiſſe, cū ſe id quod quæreretur inuenturos nequaquam ſperarēt. Quidam ſeſe non perinde ac negata inuētione dūtaxat, ſed quaſi etiam inutili auocarunt. D Quòd quidem nullo uſui non ſit, ſiquis non experiētia quadam, ſed methodo conſtituere artem debeat, iam mihi planè uidetur conſtare. Quòd uero nec eam aſſequi non liceat, deinceps contemplemur: ſi prius pauca quędam nobiſcum diſſeruerimus. Si enim quidquam mihi fidei habes, uti certe habes, cū nihil me ad hominum opinionem, ſed ad ueritatem uniuerſa gerere uideas, ne te diſcrepantium tum medicorum tum philoſophorum multitudo deterreat. Nam ſi ea, ex quibus noſſe uerum oportet, cunctis adfuiſſent, deinde nō inueniſſent, diffidere inuētioni par erat. quòd ſi nōnulla quidē haud prorſus habuere, uti ſanè uel ipſi confitentur, quædam an habuerint incertū eſt, nos uero nobiſipſis conſcij ſumus

A uniuerſa obtinentibus, āudacter eſt quæſtio adeunda. Quęnam igitur cōgredi neceſſe eſt, ut quiſquam re quauis exploranda aut uerum intelligat, aut, niſi intellexerit, inuentionē deſperet? An uidelicet primum quidem, acre ingenium: ut quodcunq; rationale edoceatur præceptū, impigre aſſequatur. Secundū, educatio à puerili ætate, atq; exercitatio: ut in primis uerſatus ſit diſciplinis. eū uero maxime eſſe in geometria exercitatū & arithmetica oportet, ſicut & Plato ſuadet. Tertium ad hæc, aures omnibus, qui optimi ſua tēpeſtate eſſe uiderentur, accommodaſſe. Tum quartum, nullis ipſum laboribus parcere: ut præter diſciplinas aliud nihil die noctuq; meditetur. Deinde quintum, quod pauciſſimis uſu uenit, nempe ueritatis amo B re captū eſſe: eiq; uni in tota uita, ſpretis cæteris omnibus quæ uulgo ſtudioſe expetata ſunt, ſedulā operam nauare. Sextum ab ijs, methodum quandam perdiſcere, qua uerum & falſum diſcernitur. haud enim ad earū rerum quas quærimus inuētionem ſatis erit duntaxat ueritatis deſiderio teneri, ſed & facultatē quandam inueniendi paratā habere eſt opus. Septimū præter hæc omnia, exercere methodum: quo nō ipſam ſolum cognoſcere, ſed uti quoq; ea liceat. Nam ſi nō ſatis eſſe oratoribus uideri inferiorē artem profitētibus methodū noſſe oportet, ſed in uita uniuerſa ſtudium eius pertractant, ijs qui tam magna ambiunt methodum ſolummodo didiciſſe ſufficiet? Si igitur ad ueritatē uiam affectanti unum dictorum aliquod deſit, æ C quum eſt quicq; eorum quæ cupit aſſequi haud admodum ſperet. quòd ſi ſuppetent omnia, quid uerum ſcrutari, eum bona ſubſit ſpes, uetat? Enim uero quemadmodum corporis uniuerſi partes omnes, uſq; ad eas quæ, ut ad ſenſum, ſimpliciſſimę ſunt, ex cōſectione didicimus: ita hoc ipſum quoque inuenire propoſitū eſt, quales primæ ac ſimpliciſſimæ partes ſint quæ ad naturam referūtur. Nè igitur in omnibus, uerum in uno, uelut in exemplo, nobis uerba fiant, carne nimirum conſideranda, primum quidem an unum ſpecie elementum ſit quod ipſam genuerit. (nihilo eñ deterius fuerit primam ac ſimpliciſſimā in ea partem ſic nominare) tū deinde, niſi huiuſmodi uideat̄, an multa. ac poſtea quot & quę et quiſnā modus ijs ſit cō D poſitionis. Quādoquidem igitur dolet caro cum ſecatur, & cū uehemēter caleſcit, nō poteſt unum eſſe ſpecie elementum, qualem ſuppoſuit Epicurus atomum. Quod enim tale non unum ſpecie elemētum ſit, hinc dilucet. Atomus nulla ipſa per ſe aut calida ſuapte natura eſt aut frigida: uerū nec alba nigráue eſt ex ijs aliqua. Ac qd immoror, fruſtillatimq; cōminuendo ſermonē protraho? nulla enim ipſi atomo prorſus eſt qualitas, ut earum patres aſſertoresq; uolūt. nam qualitates huiuſmodi omnes per corpora tota peruenire uidentur, ut omibus ijs qualitas ineſt figuræ: ineſt uero & renixus, & grauitas. Sed ſiue qualitatē talia uocare, ſiue aliud quicq; oporteat, nihil ſanè ad præſens negociū habet momēti. nā ijs adſunt omibus ea quę

A diximus: nec inter ſe differunt ſpecie: ut homœo-
meræ, id eſt ſimilares partes ijs qui illas ſuppo-
nunt: aut elementa quatuor ea ponẽtibus. Inquit
ergo Hippocrates. At ego aio, ſi homo unũ eſſet,
nunꝙ doleret, rectiſſime decernẽs. nam unum im
mutabile in aliud eſt, cum in quod tranſmutetur
nõ habeat. at immutabile, inalterabile eſt, atꝙ im-
patibile: quod uero eſt impatibile, id uacat dolo-
re. Fit ergo ex dictis propoſitionibus concluſio,
quod unũ eſt, id eſſe impatibile: cui alia rurſus hu-
iuſmodi interrogãda oratio ſuccedit, Si unum ſpe
cie eſt elementũ, nihil in omnibus unꝙ dolebit. at
uero dolet. nõ eſt igitur elementũ unum. Quoniã
uero de carne uerba facere inſtitutũ erat, in illa ex
aminent, Si unum ſpecie eſt elementũ carnis, ca-
B ro nunꝙ dolebit. atqui dolet. unum ergo ſpecie
non eſt carnis elementũ. Eadem quoꝙ alio pacto
interogabitur oratio. Si eſt impatibile elemẽtum
carnis, non dolebit. ſed dolet. non ergo eſt impa-
tibile. Quod ſi uel plura eſſe elementa quis dicat,
quæ tamen nõ alterentur, eadem quoꝙ in illis ora
tio eodem modo interrogabitur. Niſi patiantur e-
lementa carnis, non dolebit. uerum dolet. non er-
ſunt elemẽta carnis impatibilia. Prior itaꝙ ratioci
natio, aromorũ & incõpactilium, & minimorum
ſuppoſitionem euertit. ſecunda & homœomeræa
rum & Empedoclis opinio tollitur. uult etenim is
ex quatuor elementis conſtare corpora non in ſe
mutuo tranſeuntibus. Iam igitur ſermonem atten
de, ut ocyus ꝙ ſpes erat partem eorum quæ per-
C quirebas comperijt maximam. eſſe enim nõ impa
tibilia carnis elemẽta oportere demõſtrauit. Non
igitur propoſitum item in ſermone obtinebunt ij,
qui in impatibilium corporum illorum cõpoſitio
ne, quæ quidem rerum naturę omnium elementa
ſupponunt, gigni dolores affirmant. nam dolere
impatibile, neꝙ cogitatio admittit, ac multo ſanè
magis nullum atteſtatur ſenſibile. Digitos ergo ſi
inuicem cõplicueris, dein rurſus abiungas, neque
coitus, neꝙ ſeparatio dolorem affert. nam dolere
cum patiendo eſt. at patitur nihil quod tangit: ſi-
quidem eſt in duobus his pati, alteratiõe per totũ,
& cõtinuitatis ſolutione. Quãdo igitur ne in paſſi
uis quidem euidẽter corporibus cõgreſſus aut di-
D greſſus dolorem mouet, multo minus ſanè in im-
patibilibus mouebit. Verum tamen nec Aeſcle-
piadis incõpactile, cum fragile ſit, dolebit dũ fran
gitur. neꝙ enim ſenſu eſt pręditũ. quare neꝙ plus
huic quicquam accedit ex quibus patitur abſen-
te ſenſu: quemadmodum oſſi, & cartilagini, & adi
pi, & ligamento, & pilis. etenim afficiuntur qui-
dem hęc omnia, non aũt dolent, quoniam nec ſen
tiunt. Quod ergo dolorem percepturũ eſt, id eſſe
patibile oportet, ac ſentiens: non tamen quod ſen-
ſus particeps eſt, id ex primis ſit ſentiẽtibus eſt ne-
ceſſe: ſed ſufficit paſſiuum duntaxat. ſenſum enim
adipiſci aliquãdo poteſt cum mutatur alteraſcitꝙ.
Quoniam uero infinitas numero fieri elemento-
rum alterationes licet ac temperaturas, innumeræ
particularium corporum proprietates conſtabũt;

ſecundum quas abſurdũ nihil eſt genita plura eſſe
quæ ſenſu careant: atꝙ ex his quæ ſentiũt, hoc ma
gis ſentire, illud minus. Quòd igiẽ plura uno eſſe
elementa, naturamꝙ habere alteraſcendi ſit neceſ-
ſe, declaratum aperte ijs eſt, qui, ut antea cõmemo
rauimus, tota ea ſunt ſupellectile inſtructi, ex qua
quis cõparare ſcientiã poſſit. At qui eò perueniũt
ſtuporis, ut neꝙ an aliqua ſit demonſtrandi ratio
ac uia quærere prius uelint, aut ab alio diſcere, uel
exerceri, cum ijs ne ſermo quidem habẽdus. non
enim ut cum alijs litigaremus, aut de uictoria con
tenderemus, ſed ueritatis inueniẽdæ ſtudio in hãc
diſputationẽ deſcendimus. nam & ineruditas cõ-
futate ipſorũ opiniones uolenti ſcriptus eſt pecu-
liaris liber, in quo de elementis, ut Hippocratis o-
pinio fert, cõtemplamur. Rurſus ergo ad propoſi
tum reuerſi finẽ ipſi imponamus. Quandoquidẽ
alterabile per totum eſt elementum, quot elemen-
ta omnia ſint deinceps percenſeamus, quicꝙ uel
hic eorum quę liquido apparent uerborũ initium
ſtatuentes. Neceſſe eſt quoduis alterãtibus, ut tan
gentia quoꝙ eorum quę primũ alterant mutatio-
nem faciant; ueluti docet ſenſus: ipſaꝙ rerum indi
cat natura. nã à flamma quę hic eſt, quicꝙ in Ae-
gypto alterari, à mentis abhorret conceptu. Et ue
ro, ſi quod mutat, id tangendo alterat, quibuſdam
tactilibus neceſſe eſt agat qualitatibus. Quid igiẽ
eſt quod prohibeat quo minus eas omnes cõtem-
plemur? Secat quidem acutum quam contingit
rem, non eius tamen ſubſtantiam alterat: uti nec
grauitas; ſed cõterit quidem & hæc, mutationem
autem per totum non efficit patientis ſubſtantiæ.
Verũ neꝙ duricies ita alterare propinquũ ualet,
ut in aliam ſpeciem ableget. At caliditas & frigidi
tas totam alterare admotã ſubſtantiã poſſunt. eo-
dem modo humiditas & ſiccitas: tametſi non pari
cum ſupradictis celeritate: ſed hæ quoꝙ ſubiecta
ſpacio temporis tranſmutant. Verũ ergo & aliam
quampiam habemus quę alterare ualeat? an uni-
uerſa in his eſt multitudo: ſoláſque eas quas dixi-
mus, effectiuas nominari qualitates conuenit atꝙ
cenſeri: ac potiſſimũ oppoſitionẽ in ijs primam: et
in ipſa, caliditatẽ magis. efficaciſſima enim eſt hęc
qualitatũ. ab hac ſecunda frigiditas: deinde humi-
ditas & ſiccitas. alia uero qualitas nulla per ipſa
tota quæ proxima ſunt alterat. nã ſiquid diuellit,
& frangit, & ſecat, & pungit, agit quidẽ & hoc, cę
terum alterationẽ non per totũ id quod afficit ex-
tendit. quocirca nec in aliam ſpeciẽ ipſum mutat
ſubſtantiæ: ſed diducit in plurimas. Ergo ſi niuẽ in
minimas portiões diuidas, niuẽ ſeruabis: ſin ei ca-
lorem admoueris, facies ut eſſe nix deſinat. etenĩ
& ex aqua ipſa refrigerata generatio cõſtat, nõ in
unũ collecta. eſt enĩ hoc auctio ſubſtantię, illud ge
neratio. Iam uero & omniũ diuiſio in parua, ſub-
ſtantię diminutio eſt: calefactio alterius generatio
ſubſtantię, cum priorẽ formã alterauerit. Corpora
igitur quę qualitates primũ eiuſmodi obtinẽt, illa
tum cæterorũ omnium ſunt tũ carnis elementa.
ſunt porrò hæc, terra, & aqua, & aer, & ignis:

quæ

quæ philoſophi omnes, qui demõſtrationem non
refugere, ortorũ occidentiumq; elementa eſſe di-
xerunt: atq; ea uiciſſim mutari in ſe aiunt: ac ſubie
ctum quoddam eſſe uniuerſis cõmune. Sed nõ eſt
ſermo de ijs: uerum eorum multitudinẽ, qui à ueri
tate errãt, demiſſo uultu uereri minime oportere:
ſed credere demõſtrationi ſiquis illam teneat. ꝙ ſi
demonſtrationis eſſentiã planè non norit, ut corũ
nonnulli, qui philoſophari ſe dicunt, confitentur,
pronunciare omnino non audere. hoc enim perin
de eſt, ac ſi diſcere uelis quo pacto ſolis deliquium
præcognoſcere conueniat, priuſquam fueris nu-
meros & lineas meditatus. Tibi ergo fugiendi tan
quam barathra id genus homines ſunt. ſecum e-
nim quandoq; ſibi adiunctos trahunt demerſum:
aut prorſus contaminant: niſi ſatis fuerit quis in lo
gica contemplatione exercitatus. eam ob rem &
cõmentatio illa ſic nobis eſt ut aliud nihil colẽda.
Sed eſſe hoc præter inſtitutum intelligo. ad id ue-
ro redeamus. Fit corpus unũ ſimilare, quod pro
temperaturę qualitate aut ſenſu polleat aut uacet,
ex quatuor elementis inter ſe cõmiſcẽdis. Eodem
modo & in utroq; particulatim genere differentię
omnes temperationis differentiam ſequũtur. Pro
huius igitur proprietate, aliud fit os, aliud caro, a-
liud arteria, aliud neruus. ſed & horum cuiuslibet
proprietas in proprietate eſt temperamẽti. ſiccior
enim calidiorq; eſt leonis caro: humidior & frigi-
dior pecudis: utriuſq; media humana. & uero ho-
minum ipſorum calidior caro, ſi ita forte accidat,
Dionis: Philonis uero frigidior. Quamobrẽ quot
numero elementa, tot ſimplices ſimilarium diffe-
rentiæ corporum fiunt, calidiores, & frigidiores,
& humidiores, & ſicciores. aliæ uero compoſitæ
quatuor, humidiores ſimul & frigidiores, calidio-
resq; & humidiores: & tertia quædã alia ſiccior ſi-
mul atq; calidior: cui ſuccedit quarta frigidior ſi-
mul & ſiccior. ſuper ijs eſt optime temperata om-
nium prima. Verum ſermonẽ de his abunde ela-
borauimus uniuerſum in libris De temperamen-
tis. at qui nunc inſtat, quoniã in elementorũ com-
moderatione & immoderatione, ſimilarium par-
tium uirtutẽ ac uitiũ inuenit, operã deinceps da-
bit, ut morbum ab earũ uitio diſtinguat. porrò di-
ſtinctio ab utrarũq; rerum notione, ut in libro De
Demonſtratione apertũ eſt, primum initiũ nanci-
ſcetur. Quænã igitur conſtitutionis corporis no-
tio eſt ſanitate fruentis? & quæ iam morbo labo-
rantis? Actiones ergo naturales habet ſtructura
bene ualẽs corporis integras, ęgrotãs oblęſas, qua
re ubi ſanus quis infirmiores alio ſano functiones
obtinet, nondũ uero iam offenſas, deterioris q̃dem
eſt temperaturæ, ſed nõdum ægrotat. Itaq; ex ſalu
bribus habitibus unus eſt qui tẽperie optima con-
ſtet. deterioris octo. morbus aũt bene temperatus
nullus: ſed male omnes temperati: tot ſanè nume-
ro, quot uitioſæ ſanitatis tẽperaturæ. Quòd ſicut
minime placeat, ſanos alios bene, alios male tem-
peratos poni, is duorum dogmatum eligere alte-
rum cogetur, aut perpetuo ægrotare uniuerſos,

A aut unam eſſe omnium temperaturam, uirorum,
mulierũ, ætate uigentium, ſenum, puerorũ, athle-
tarum, priuatorum, operariorũ, inertium, robuſto
rum, imbecilliũ, ſed abſurdum utrũq; eſt. Tertiam
igitur quãdam eſſe ſanitatis latitudinẽ eſt neceſſe,
ut in ea ꝙ plurimæ ſanorum corporũ differentiæ
in aduerbiorum magis & minus ratione compre-
hendantur. Ita uero ſe res & in cæteris habet uni-
uerſis. etenim domus, & nauis, & lectus, & arca,
& pallium, & calceus, & ſella, molitione uel præ-
ſtantiore uel deteriore conſtat priuſquã ægrotet.
Tres quoq; hæ nobis cõſtitutiões corporis rebus
uniuerſis ſubijciẽdæ, optima, uitioſa, ægrotãs. ſed
optima quidẽ una. nam deterius in perfectiſſimo
non prouenit. aliarum ambarum multitudo facile
B numero comprehendi non poteſt: differentiæ ue-
ro in aduerbiorum magis & minus mordificatio-
ne cõtinentur. Quando igitur id in ſermonis deue
nimus, ipſum ſiſtentes, quæ dicta ſunt per capita
colligamus. ſic eñ & quantũ iam rei quam quęri-
mus inuentũ, & quantum adhuc reliqui ſit intelli-
gemus. Propoſitũ nobis erat artẽ ſanitatis effectri
cem cõſtituere. nõ eo tamen pacto, quo opifex eſt
ædificiaria domus: ſed quo dirutæ eius partis con
ſartrix exiſtit. ac ne hic quidẽ eodem prorſus mo-
do: ſed erat ipſum id quod quæritur inuenire, qua
tenus ſimiliter ædificatori corporis errata corrige
re potis ſit is qui artẽ adminiſtrat ſanitatis aſſertri-
cem. Quoniã uero ad id genus uniuerſa prius cor
poris naturam exploratam habere eſt neceſſe, cu-
C ius labes curare ars debet, id ea de cauſa quæſiui-
mus. at cum partium eſſe actiones & cõſtitutiões
ſecundum naturã inuenerimus, quas omni cuſto
diæ, ac cum affectæ fuerint, reparationis modo re-
tinere eſt opus, ex quot cõpleatur rebus id quod
ſecundum naturam eſt indagauimus. Cum aũt in
ſtrumẽtarijs partibus ſubſtantiã ex ſimpliciũ quæ
in ijs ſunt compoſitione conſtare, ſimplicibus ue-
ro ex quatuor elementis cõperierimus, deinceps
& de morbis utrarunq; cõtemplabimur. fereq; ſer
mo iam nobis ſalubrium ualetudinariorũq; corpo
rum notitiã inuenit. neq; hanc uniuerſam, ſed ſpe
ciem quandã eius dũtaxat, ac ueluti exẽplũ. Por-
rò eſſentiam omnẽ ſalubrium corporũ ac ualetu-
dinariorum ſcientię habebimus, ubi materijs for-
D mas induxerimus. nõ modo enim partẽ calido &
frigido & ſicco & humido miſtis cõflari unãquan
que, uerum ſpeciatim quoque perluſtrando, quæ
oſſium temperatio ſit, qualis uero & carnium, &
neruorum, et uenarũ, & aliarũ cuiuſq; ſimplicium
medicus norit oportet. perinde uero & quę partis
cuiuslibet inſtrumẽtariæ cõpoſitio, ut manus, cru
ris, iecoris, thoracis, pulmõis, cordis, cerebri. Eo-
dem pacto abſolute genera morborũ ac differen-
tias ſatis nõ eſt, ſed & quomodo in partibus ij, ſin-
gulis fiant cognoſcere. hoc enim facto, ſalubris, &
morboſi corporis ſcientiam nõ ſecundum formã
duntaxat, uerum & totam ſubſtantiam, quę ex u-
traq; ſimul iunctis conſiſtere oſtenſa eſt, forma in-
quã, & materia ipſam excipiente obtinuerimus.
Reliquum

Reliquum uero eſt explicemus qua ratione quis
tum morbis mederi, tum tueri ſanitatẽ poſſit, quæ
latiſſime in duobus operibus perſequimur, nem-
pe curãdi methodo, ac de ſanitate tuẽda: hic uero
quod ſubindicandę eorũ ſufficiat methodo cõme
morandum. Igitur curãdi ratio ac uia ad ſanorũ at
que ęgrotantiũ corporũ diſpoſitione auſpicatur.
Quoniam enim quod per excellentiã ſanum eſt,
ſiue ſimilare ſit, ſiue inſtrumentariũ, cõmoderatũ
omnino eſt: quod autem ægrotat, immoderatum,
eius quænã ſit immoderatio inſpicienda. eſſe enim
contrariam ipſi commoderationem alteram eſt
neceſſe: in ſimilarium quidem ac ſimplicium cor-
porum diſpoſitionibus, qualitatem: in inſtrumen-
talium uero, ſi ad magnitudinẽ immoderatio mor
bi pertineat, contrariam magnitudinem alteram:
ſi ad formationem, contrariam alteram figuram.
perinde quoq; ſi ad poſituram, aut numerum re-
feratur. In omnibus itaq; regreſſionem ab immo-
deratione ad commoderatum contraria immode
ratio molietur. nam ueluti uiam quãdam ire quod
præter naturam ſe habet, dum ad naturam redit, o-
portet eandem quidem, ſed contrario itinere. at ſi
gradum reuocare debeat, per præſenti diſpoſitio-
ni contraria remeabit. fueritq; id cõmuniſſimum
& generaliſſimum, quo medela uniuerſa ſpectat
morborum, nempe contrariũ: uti ſanè uel ab Hip
pocrate dictum eſt. Contraria contrariorum reme
dia. particulatim uero, contraria particularia, cali-
do morbo frigidum, frigido calidum: eodem mo-
do & ſicco humectans, & humido ſiccans. ita qui
dem in ſimilaribus: in inſtrumentarijs uero pro di
ctorum quouis quatuor generum morboſæ ipſis
immoderationis cõtrariam inducere oportet, uſ-
que dum ad cõmoderatum ac natiuũ uenerimus:
ut ſi cuipiam ulceri carnis plus quàm natura exi-
gat ſuperalitum ſit, non quod carnem generet, aut
reſtituat, ſed quod demoliatur, & detrahat, & per-
edat, & corrumpat, adhibere cõuenit: quemadmo
dum & cauo ulceri aliqua in parte genito quod
carne impleat admouere. Eatenus uero utroq; u-
tendum, ut tum primum deſinas, ubi ad cõmode-
ratum peruenerit, priuſq; ad contrarium tranſcen
dat. Nam & carne ſupercreſcente deminuenda ni-
ſi in ſymmetro ſubſtiteris, cauam partẽ repręſenta
bis: & caua recreanda niſi ſteteris, ibiq; in ſymme
tro ceſſaueris, immodice carnoſam efficies. Atq;
in hoc quidem genere morborum, in quo ad ma-
ius minuſq; diuertũt particulę, per cõtraria, uti di
ctum eſt, correctio obeunda. At in alio genere, in
quo à naturali excedũt figura, quoniã plures ſunt
particulares differẽtię, contrariũ in ſingulis ijs o-
perępreciũ eſt inuenias. uerbi cauſa, ſi qua gibbo-
ſior ſit particula q̃ alias reddita, ea, premendo, pel
lendoq;, ad cõtrarium abducenda. quę cõpreſſę in
tro ſunt ac ceu reſimatę, foras reuocãdę, ut naſus.
Quæ uero ex aſperis leues euaſere exaſperandæ,
quomodo & aſperæ omẽs leuigandę. Sic porrò et
quæ cauitates, uel meatus, uel omnino foramina
maiora minoráue, aut iuſto inaniora, aut pleniora

A aut à craſſis lentiſq; humoribus conferta habere,
hę quoq; deduci ad contrarium debent, donec per
uentum ad commodum fuerit. Et quidem quæ-
cunq; etiam à naturali ſitu euaſere, ex auocatiõe
in contrarium ad priſtinã naturam reducendæ, re
tro nimirum acta ea quæ prorſum erupit: quæ ue-
ro in poſteriorem locum diſceſſit in anteriorẽ re-
tracta. eodem modo & in oppoſitiõibus alijs dua-
bus, ſurſum & deorſum, hinc atque inde. At ſi in-
ſtrumentũ uniuerſum corrupto naturali partium
numero in morbum incidat, utiq; uel hoc loco in
telligendũ eſt, alterum quãti exceſſum eſſe, alterũ
defectum, ut in demutatione quoq; antedictũ eſt
magnitudinis: medelam aũt, perinde atq; in illa, in
B ademptione atq; appoſitione fieri. cæterũ uſq; eo
differunt, q̃ integras in hoc genere particulas, in
illo particularum portiones auferre atque adijce-
re conuenit. Neq; uero in hoc ſolum genere con-
ſiderandum eſt, ſed in alijs etiam omnibus, quorũ
emoliri indicationem facultas nobis eſt. nam mor
bi ſpecies correctionis duntaxat indicat modum.
ſuccurri uero poſſit nec'ne haud etiã indicat. In ef-
fectiuis enim cunctis artibus, nõ ex rerum facien-
darum notione, ſed ex efficientis cauſæ potentia
uel impotentia: præterea & materiæ copia uel ino
pia id genus ſumitur. Earundẽ igitur rerũ alij im-
potentes exiſtũt, alij potẽtes. eaq; fieri alio neque-
unt tẽpore, alio queũt. Cauſa itaq; eorũ eſt quę cir-
ca corpus boni gratia fiunt natura & medicus. ſed
C ſunt quædã naturæ, quædã medicis negata. os a-
deo fractum ut diuaricent eius particulæ, peruer-
ſumq; membrũ ſit, corrigere ac cõformare naturę
nõ licet, at medico licet. ſic luxati reponendi me-
dico adeſt facultas, naturæ non adeſt. contra uero
cauum ulcus carne implere naturæ datum eſt, me
dico minime. quemadmodum & ſemicoctorũ &
incoctorũ quidq; cõcoquere. Verũ in hæc quoq;
adminiculatur opitulaturq; naturæ medicus, tum
purgantis medicaminis impoſitione ulcus repu-
rando, tum quæ cõmode calefaciãt, ijs quæ cõco-
qui poſſunt inferendo. Sunt item multa, quæ na-
tura ipſa, cum ante ab ea effecta ſint, facere denuo
nõ poſſit: ut uenam, & arteriã, & colligamentum,
& neruũ, & quęcũq; eius generis alia. Primũ itaq;
D eſt curatricis rationis ac uiæ, cõmunem ſcopum
omniũ uti dictum eſt, reperire, nempe contrarias
eſſe cõtrariorum medelas. Secundum, ſubſtituere
in unoquoq; genere cõtraria. Tertiũ ad hæc, æſti-
mare quãdo à nobis aut natura ſcopo, quem præ-
fert indicatio, ſuppeditari opera ualeat, quãdo ue
ro aut omnino, aut pro tempore, aut ex parte non
poſſit. fueritq; nõ minima phyſicæ pars cõtempla
tiõis: in qua exercitatus is oportet ſit qui quid præ
ſtari in re qualibet futura queat aũt nequeat com-
perit. Sunt porrò tractatus q id doceãt duo: alter
qui de Zoogonia, id eſt animãtis generatione no-
minaẽ: in quo quo modo ex ſemine & mẽſtruo ge
nerationẽ habeat id qđ in utero gerĩ intuemur:
& alter De naturalib. facultatibus. Dum eñ de ſe
minis natura inſpectaueris, hæc tibi prorſus quæ
nobis

nobis demonſtrata ſunt, ſi inſpectionē demonſtra A
tiua expenderis methodo, ex eo apparebūt, quòd
particulæ in fœtu gignantur plurimę, formāte eas
facultate, ipſa ſeminis ſubſtātia materię uice uten-
te. atq; ſi id repereris, haud pręterea miraberis, ſi
nihil poſt eiuſmodi procreare unq; poſſit natura.
at in eo qui de naturę agit uiribus, factarū admini
ſtrationē contemplaberis: ut uel inde copia tibi in
uentiōis ſuppetat, quarum rerum faciendarū tum
ipſa per ſe, tum medicorum adiuta miniſterio,
compos natura aut impos exiſtat. Nam loco illo,
in quo de opificum poteſtate cauſarum, & eorum
quæ efficiuntur ſubſtantia contemplamur, quę ſa
ctu idonea ſint, quę non ſint comperies uniuerſa,
uerbi cauſa ſi chartilago deperierit, num gigni alia
deintegro, aut ſimile pro ea quidpiā poſſit. ſic por B
rò & an facere os aliud, uel ei quid ſimile liceat, ſi
id à partu interierit. & utrū neruoſa ſepti tranſuer-
ſi ſubſtantia coaleſcere, aut cor, aut iecur, aut alia
deniq; pars quæuis ualeat. At mihi tēpus hoc lo-
co nō ſuppetit uniuerſa explicādi. Non eñ in hūc
unum librū medicina poteſt tota cōferri: neq; hoc
ſermo ab initio cōtendebat: ſed methodos dicere,
atq; de artis conſtitutione indicare, ex quibus &
quot principijs, ac quibus cōficiatur uijs. Hic er-
go præſentem ſedatum ſermonē, atq; in unum ca-
put redactum cōſtitutæ iam antea parti artis adij-
ciam. ut enim illic ſalubrium ualetudinariorumq;
corporum ſpecie reperta, in particularibus ipſam
materijs omnibus ſpectare operępretiū eſſe duce-
bamus: ita nunc quoq; inuētis à methodo curādi C
intentionibus, deferri. eas in particulares materias
poſtulabimus: quo notū ſit quæ fieri in ea poſſint
uel ex parte, uel tēpore aliquo, quęq; omnino non
poſſint. Cæterū & hic proportionē ad alias artes
inſpectare eſt opus. Vt enim ſiquis fabricata ex co
ctis lateribus domo, deinde aliqua in parte dirura,
reparare eam iuſſerit, eximēdo quotquot perpeſ-
ſi lateres ſunt, in illorū uero locum alios qui uitio
careant inſerendo, neceſſe erit conditori, prius a-
lios paret ſimiles perpeſſis. & ad hoc pręterea niſi
præbere ędium dominus aptā materiā habeat, re-
parationem obiri nō poſſe dicendū eſt, ita ſe res ha
bet & in propoſito nūc ſpeculamine. nam materię
egeſtate nihil facere eorū eſt potis natura, quę for-
mando animali cōfecit ex ſemine. Verū quoniam D
ſatis & de his uerba fecimus, addamus quę deſunt
ſermoni, de quibus paulo ante cum auxilia inue-
niremus loquebamur. nam uelut generales ipſo-
rum ſpecies percurrimus, nempe alia refrigerare,
alia calefacere, quædam humectare, nōnulla ſicca
re oportere. hi eñ ſunt in partibus ſimilaribus ſco
pi: quemadmodū in his, quę ad magnitudinē ſpe
ctant, uel detrahere, uel denuo alere. Sic & in ijs.
quæ ad numerū, uel totam partem eximere, uel gi
gnere. In ijs uero quę formationis ſunt, ad natura
les figuras reducere, & repleta euacuare, et uacua
ta replere, & obſtructiones exobſtruere, & oſculo
rum reſeratiōes cogere, & cluſa ac denſata ad con
trarium cōuertere, illa recludendo, hęc rareſacien

do. Sic uero & in cōpoſitionis morbo ſcopus eſt
ad naturalem ſtatum reuocare. In ſoluta quoq; u-
nione glutinationē diſcretarum partium moliri.
Sed in his uniuerſis adiumentorū comperire ma-
terias pars haud exigua eſt artis: ut in luxatis ex-
empli cauſa articulis, quoniā non ſolū in partem
priorem poſterioremq; contingit, & dextram ac ſi
niſtram emotum membrū tranſire, ſed & ad ſuper
num locum à muſculorum contentione retrahi,
uſus duplex inſerētibus motiōis exigitur, primæ,
deorſum: ſecundę, in ſuum locum repoſitionis. e-
amq; ob rem ſine contraria tentione fieri iniectio
nequit. Porrò apprehēſionibus tenſionibusq; ad
tentionē in diuerſum ualentionibus opus eſſe per-
ſpicuum omnibus eſt. Verū cum facere ea noſtris
quādoq; manibus nequeamus, inſtrumēta ad hoc
reperimus idonea. Faciūt uero ex ijs plura & ad
luxata reponēda. ſuntq; inſtrumēta hęc omnia ma
terię quædā remediorū: quemadmodū & quæ ac-
cōmodantur omnia, medicamenta, cibaria, potio-
nes, ac demū quęcunq; corpori admota dictas di-
ſpoſitiones ad naturæ ſtatū reducunt. Cōuenit igi
tur medicum & de horū materia negocium ſuſce-
piſſe, ſcopos quos ante expoſuimus cum materia-
rum uſu conferentē, ne ſimili quopiam aliquando
ſit cum ijs detentus errore, qui quæcunq; refrige-
rari poſtulant, omnibus ijs frigidā aquam, quę ca-
leſieri, calidam cōpetere arbitrantur: haud intelli-
gentibus per accidens quandoque & frigidam ca
leſacere, & calidam refrigerare. Plurima de ho-
rum omnium methodo dicuntur in commenta-
rio De medicaminibus. Cæterum hoc in præſen-
ti ſermone addamus, auxiliorum materiæ genus
eiuſmodi uniuerſum, in ijs quæ per os ſumuntur
quę fiunt, quę uacuant, quæ deforis incidūt, poſi-
tum eſſe: per quæ omnia ubi decurrerit, qui artem
cōſtituit, ac particularis materię uniuerſę ſcientiā
non ſolum facultatis, ſed uſus etiā obtinet, ſic uti-
que ſalubres cauſas cōpleuerit uniuerſas, ut nihil
ad curatricis artis conſtitutionem deſideret: omni
bus nimirum ijs in duo ſeſe capita redigētibus, in
corporum quibus remedia adhibentur notitiam,
& ipſam remediorū naturam. Reliquū uero eſt ei
res artis adminiſtraturo, ſpeculationē quādam in-
ueniat, qua diſpoſitiones dignoſcat uniuerſas, e-
asq; pręſertim quę circa partes intimas cōſiſtunt.
neq; enim hic cuiuſuis eſt morboſam ſingularum
tum ſimpliciū tum inſtrumentaliū partium diſpo-
ſitionē reperire cū in profundo cōditę fuerint: ſed
hic quoq; ratione quadā ac uia partem affectā unà
cum diſpoſitiōe ipſam obſidente inuenire tentan-
dū eſt: de qua & nos latius alibi diſſeruimus. Sed
quemadmodum aliarum hoc in libro methodo-
rum omnium percurrimus capita, ita de his quo-
que neceſſarium eſt dicere. ac primum ſanè, quo-
nam eorum quę pręter naturā ſunt genere compa
rari dignoſcendarū ipſarum iudiciū poſſe ſperan-
dum ſit. ſunt enim rerū pręter naturā genera tria
uniuerſa, unum diſpoſitiones quę functionem læ-
dunt, alterū harum cauſæ, & tertiū ſymptomata.

Cauſæ

Cauſæ igitur potiſſimum quidem cum agunt appellatione dignãtur. ſæpenumero tamen etſi nondum quicꝙ agant, ex eo ſolum quod poſſint dicuntur: ueluti & incoctio morborum auctor perhibetur, quamuis morbum nondũ afferat. Incoctionem aũt uoco, non coctionis tantum in uentriculo fruſtrationẽ, ſed in uaſis quoqꝫ, & iecore, & mole uniuerſa. Symptomatum porrò genus in tres differentias dirimitur, offenſam actionum, accidentia corporibus, excernẽdorum immoderationes. Horum omnium cauſa eſt diſpoſitio corporis: quã ſiue morbũ quis nominet, ſiue affectum, nil referet. ex ſymptomatis autẽ iure agnoſcitur: quippe cum cauſæ ad ea rationem habeat. Itaque eorum nonnulla diſpoſitiones ex neceſſitate conſequitur, quædam non ex neceſſitate, ſed uel ſæpiſſime, uel raro, uel ancipiti opinione: ſicuti rurſus alia ſymptomata neceſſario diſpoſitionis differentiam ſequuntur, alia magna ex parte, aliqua ſic ut opinari utrũlibet poſſis, alia uero parcius. Quę ergo ex neceſſitate ſequuntur morbũ ſymptomata, pathognomonica, id eſt paſſionis ſignificatiua appellantur. atqꝫ certa eſſe hęc morborum indicia ducendum eſt. quę uero non neceſſario, ea morbi aut differentiam, aut morem, aut magnitudinem indicant. Oſtẽdam uno in exemplo dictorum cuiuslibet poteſtatẽ, ut inde ꝓmouearis, teqꝫ ipſum eadẽ methodo exercere ſimiliter in omĩbus poſſis. Suppoſitum ſit phlegmone membranam quæ coſtas ſuccingit laborare. Eſt hic nimirũ affectus phlegmone: quæ quidẽ ex neceſſitate habet ſymptomata, tumorem præter naturam: ruborem, dolorem: quorũ duo nunc ſub ſermonẽ non cadunt, dolor aũt ſolus relinquitur, qui ad coſtas firmatur pungensqꝫ fit. Dolet igitur homo, quoniã affectus phlegmone eſt. ſpecies aũt doloris, pungẽs: quòd membranoſa ſit & partis affectæ ſubſtantia. firmatur ad coſtam: quoniam in hac ſitus eſt perpeſſus locus. & quidem latiſſime quoqꝫ diffunditur: quoniam et ſuccingens ipſa membrana ad plurimum ſpacij extenta eſt. comitatur febris neceſſario: tum ob affectum, tum ob ſitum offenſę particulę: quorum ſi abſit alterum, non ex neceſſitate conſequetur febris. neqꝫ enim ſi phlegmone digitus doleat, omnino febricitant: quoniã à corde longe abeſt. nec cum ſuccingentẽ membranã occupauerit affectus, is aũt uel ſcirrhus uel œdema fuerit. Quin & ægra ſpiratio inter ea cenſebitur quæ affectum locũ neceſſario ſecuta ſunt: quoniã reſpiratorij pars cuiuſdam eſt inſtrumenti: ægrę tamen ſpirationis non ob partẽ ſpecies erit, ſed ob affectũ. prohibet enim dolor, quo minus reſpiratiõis inſtrumenta plurimum attollãtur. itaqꝫ reſpirationis actionem uſu nondum completo: unde ad ſecundam actionem pergere cito coguntur, non tantum quietis adhuc quantum cum in naturali ſtatu erant nanciſcentia. itaqꝫ fit ſpiritus paruus ac creber. Sed pulſuum quoque alteratio ſuccingentis membranæ phlegmonem neceſſario aſſectatur, tum quæ à febribus inſeparabilis eſt, tũ quæ pro loci affecti ſpe

A cie conſiſtit. pulſant enim ipſis arteriæ maius, celerius crebriuſqꝫ: quoniam febricitant. quia uero neruoſa eſt pars quæ phlegmõe laborat, unàcum tentione ac duricia. Hæc itaqꝫ ex neceſſitate ſuccingentis membranæ phlegmonen ſequũtur ſymptomata: ex neceſſitate aũt & quodpiã unum ex cõſequentibus, nempe decubitũ aut minus in affectum latus, aut in oppoſitum, aut in utrunqꝫ ſimiliter dolorem excitare. nam cum duplex membrana ea ſit, ſi pars eius exterior circa oſſa phlegmõe infeſtatur ualentius, facilius in oppoſitum declinantur. opprimuntur enim ſi ſuper affecta cubent parte. quod ſi pars altera quę intus eſt, id quod magna ex parte accidere cõſueuit, in propoſitum magis decumbentes dolent. ſuſpenſa enim ipſis pars
B eſt phlegmone uitiata. ſin in latus perpeſſum, minus. nõ enim ad oſſa cõprimiť, nec pendet: ſed ab horum utroqꝫ libera euaſit, ac ſuper inoffenſa parte altera firmata eſt. at affectis ambabus ſuccingentis partibus, ſuper latere ſimiliter utroque decumbunt. Et quidem ut dolor quoqꝫ alijs ad hypochondriũ pertineat, nõnullis ad clauiculam, facit tum læſæ natura particulæ, tum phlegmones ſymptoma, quod eſt doloris extenſio. Quoniam enim ad clauiculas uſqꝫ ſuccingens peruenit, ac per ſeptum trãſuerſum omne, ſi partes eius supernę phlegmone cõflictentur, trahi deorſum clauicula uidetur: ſi infernæ, dolor in hypochondrium erumpit. Phlegmonẽ igitur ad medium coſtarum paruam admodũ fieri opus eſt, ut neutrã ad partẽ efferať:
C quandoquidẽ magna ad utranqꝫ peruenit. Quinetiam ut ex parte phlegmone obſeſſa tenuis quædam ſanies reſudet atqꝫ emanet, fiet tũ morbi nomine, tum particulę: quemadmodum & omnibus ijs uſu uenit qui phlegmonen in ore atqꝫ oculis cõtraxere. nam & phlegmone ex humorũ influentia oritur, & pars rara eſt: nõ quemadmodũ cutis, conſtipata ac denſa. Cũ igitur in parte quæ phlegmonen patitur multa ſimul ac tenuis fuerit humiditas, & ipſa pars rara, plurimũ foras effluit: cum uero contrà, fluxus paucus craſſuſqꝫ, & ſpiſſum corpus fuerit, minimũ ad tuſſim irritat, & nihil ſpuũt: ueluti & cum prouenit copioſiſſimus, tuſſiunt plurimum, nec pauca expuunt. Ac ſeiungi quidẽ tuſſis ab affectu non poteſt: ſcreatio aũt poſt tuſſim
D inſeparabilis quidẽ minime eſt, ſed magna ex parte fit. At uero ſi excreent, colorabitur ſputũ neceſſario: eodem tamen nõ ſemper colore inficietur: ſiquidem nec in parte quæ phlegmone æſtuat eiuſdem ſemper naturę eſt excrementũ. Fluxus ergo qui phlegmonen efficit, cum ſanguinolẽtus biliosuſqꝫ fuerit, (talis aũt in pleuritibus ex toto eſt) coloratur ab humore ſputum qui in parte inflammata continetur. rubrum quidẽ fit, ubi cruentum id fuerit quod in ſuccingentẽ fluxit: flauum autẽ, cum bilioſum. Si uero pituitoſus primum humor incuneatus putrefactuſqꝫ auctor fluxus eius extſtat qui phlegmonen commiſit, tunc ſpumoſa expuunt. quandoqꝫ uero ſpuunt et nigra, aſſato nimirum fluxu, ſiue ſanguineus, ſiue bilioſus is fuerit.

Fluxus

A Fluxus ergo differentiã id genus omnia cum par-
tis perpeſſæ atq; affectus dignotione indicabunt.
Quocirca ad morborum atq; ęgrotantiũ locorum
inuentionẽ planè ex ijs quæ diximus liquet, tum
affectę cuiuſq; particulæ ſubſtantiã, tum ſocietatẽ
cum proximis neceſſario ſciendam. Quòd aũt ni-
hil interſit, poſitum, an cõpoſitionẽ, an cum pro-
ximis ſocietatem dicas, uel me tacente ſatis arbi-
tror cõſtare. Porrò illud quoq; ex dictis aperte di-
lucet, neceſſariam ſcitu partium ſingulariũ actio-
nem utilitatemq; eſſe: & ad hęc prętcrea generatio
nes morborum atq; ſymptomatum. at ſi hoc, cau-
ſas quoq; quę morbos pariunt. hęc enim & ad affe
ctam partem quamlibet unà cum diſpoſitionibus
dignoſcendam, & ad morbi ipſius differentias ne
B ceſſaria uidentur. Et uero morbi cuiuſq; magnitu
do ac mos ex ijſdem his deſumuntur: magnitudo,
ex ipſorum diſpoſitionis magnitudine, & ſequen-
tibus ipſam ſymptomatibus: mos autẽ, ex morbi
differentia, & ſymptomatibus quæ ipſam conſe-
quuntur. Principio igitur, in propoſito exemplo
pernicioſiſſimus eſt melancholicus humor præ-
pollens: tum ꝙ & præditus ipſe ſit moribus peſſi-
mis, & maxime erodat, cõcoquaturq; ęgre, nec fa
cile expurgeť, tum ꝙ plurimę ſit caliditatis index,
à quã aſſatus genitus eſt. æquiſſimus omnium ſan
guineus, ut qui dulciſſimus exiſtat, & cõcoctu fa-
cillimus. reliq duo humores, inter hos medij ſunt
quod ad ſimplicitatẽ malignitatemq; attinet. Ex
ſymptomatis uero, nihil expuere exitiale eſt: par-
C tim ꝙ fluxum declaret à phlegmõe deuinctũ, par-
tim ꝙ totus, propterea quoniã intus maneat, cor-
rumpetur. expuere aũt ſine dolore ac facile, mitiſſi
mũ eſt. at ſi & quod expuitur cõcoctum fuerit, ad
huc & magis mitiſſimũ. Sed morem quoq; mani-
feſtant morbi, ſymptomata pulſuum. Iam uero &
quęcũq; alia per conſenſum ſupueniũt, deſipiẽtię,
comata, cibi faſtidia, urinę, deiectiones, quæ hu-
ius aut huiuſmodi fiũt. Nobis itaq; eſt in prędictis
uniuerſis meditandum, ſi morbum, partem affe-
ctam, morem, magnitudinem, eorumq; differen-
tiam dignoſcendi facultatem aſſequi uelimus. ex
ijſdem uero his & quonã terminaturus morbus
ſit præcognoſcere, & uſus dexter ſuppetet nobis
adiumẽtorũ. nam præſenſio medicũ mortis culpa
D uacare oſtendit: obtemperantesq; ęgrotos reddit:
atq; antea multo remediorum tempus edocet op-
portunum. Quòd uero auxiliorũ dexter uſus pars
ipſa artis pręcipua exiſtat, cuius gratia ſermo inſti-
tutus eſt uniuerſus, omnibus liquet. cæterũ quo-
modo ex ante dictis conſtet, paulopoſt explicabi-
tur. nunc eñ prius ijs quę percenſebã finem impo
nere uolo. nam morborũ ſimul cum particulis ijs
quę eos contraxere, in uno iam mihi exemplo ex-
poſita dignotio eſt. Nihil aũt ab re fuerit, aliud ſi-
mile quodpiã addidiſſe. docet enim plura ſpecies
eorum quæ excernuntur. ei uero coniunctum eſt
corpus ex quo fieri excretionẽ cernimus: adeo ut
ex ambobus coeuntibus firma ac conſtans indica
tio una fiat. nam membranoſo, ſi ita forte contin-

A gat, corpore excreto, indicatio ex eo ipſo quod ap
paruit partem aliquã eiuſmodi, ut membranoſam
ſuperficiei habeat naturam, ulcere eſſe affectã de-
monſtrat; definitam uero ipſam ac certam notifica
re non poteſt: deducit tamen ad partẽ ipſam affe-
ctam excretiõis locus. nam quod inferne deiectũ
eſt, inteſtini ulcerationem declarat: quod ſuperne
euomitum, uentriculi: extuſſitum, ſublinentium
aſperas arterias membranarũ: mictum, uel ueſicę
uel genitalium meatus. Hæc igitur ipſa, & ad hęc
inſuper ea quę per cõſenſum, primariũq; affectũ la
borant corpora diſcernere à ſe mutuo cõuenit an
tecedentia & cõſequentia & magnitudine & par-
uitate, & pręterea male utrunq; habentium acceſ-
ſione cauſarum. Itaq; complures uel acto in con-
B ſenſum cerebro, ex ſtomachicis diſpoſitiõibus in
melancholica, uel ſimul affectis oculis, in ſuffuſo-
rum ſymptomata incidere. Verũ in talibus, ſiquis
diligenter animum attendat, ex incoctionibus di-
ctos cõperiet ſequi affectus, ac collectis in uentri-
culi ore excremẽtis, ſimulq; cum uentriculi os læ-
dentibus concitari, uel iuuantibus conquieſcere.
Sed rationẽ nunc de partibus affectis uniuerſam
inſtituti noſtri nõ eſt, quẽadmodũ nec aliud quid-
quam in arte perfectũ integrumq; explicare: uerũ
ipſius duntaxat inuẽtionis methodum, & quo pa
cto fini artis cohęreat indicaſſe. neceſſeq; eſt ipſum
per ſe quemque in notionibus omnibus quæ de
ipſis à nobis cõſcriptę ſunt uarie exerceri tractati *
bus perlegẽdis. Igitur addito eo quod in rẽ pręſen
C tem neceſſariũ eſt, ad methodos quas diximus de
ſcendemus. atq; hic rei formã eſſe arbitrare: poſtea
uero ꝙ materijs eam induxero, totam ſubſtãtiam,
ubi particularia uniuerſa explicauero, uti in pau-
cis nunc feci exemplis; eritq; tibi hæc artis integrę
pars conſtituta. Reliquũ uero eſt, & ad uſum de-
xtrũ adiumentorũ neceſſariũ eſſe oſtẽdamus ſcire
exacte partis curandę ſubſtantiã, formationemq;,
ac ſitum. Docet ergo ſubſtantia primos morbos,
qui per intemperiem fiunt, quatenus à naturali ha
bitu exceſſerint: quatenusq; eorum quemlibet ca
lefaciendum, refrigerandum, ſiccandum, hume-
ctandumq; ſit. Formatio aũt tum ipſos per ſe edo-
cet morbos, de quibus dictũ antea eſt, tum ſimul
eorum magnitudinem indicat. quoad enim quiſq;
D à naturali ſtatu deflexit, eò magnitudinis puenit:
ſimul uero cũ magnitudine & quonamuſq; ad na
turę moderationẽ per cõtraria reuocare eos opor
teat, ex ipſa percipitur. Hęc igitur proportione re
ſpondent ijs quæ ad intemperiem pertinent. exi-
mium uero proprium, uacuationis modum indi-
cat ex oſcillis, ac per eas figuras quas inſtrumẽtũ
quod curatur adeptum eſt. at hoc rurſus cõmune
eſt cum ijs quæ à ſitu indicantur: de quibus iam a-
gamus. Quęcũq; ergo in ipſis ſunt tum ad magni-
tudinem dignoſcendã, tum ad remediorum uſus
quantitatẽ proportione cõmunia, nihil præterea
opus eſt referamus: quæ aũt peculiaria ſunt dein-
ceps dicenda. Cęterum quoniam & uſus ad cura-
tiones maximus ipſorum eſt miſtorum indicatio-

nibus quæ à formatione ducuntur, hic ſermo quo A
que methodi gratia cognoſcēdæ in paucis erit ex/
emplis. Obſtructio, unus quidem eſt inſtrumenta
lium affectuū, naſcitur potiſſimū in iocinore, ob e/
ius conſtitutionem, actionemq́;: nam uenæ, quæ à
portis in ſima uiſceris uniuerſa ſinduntur, oſcillis,
quæ in gibbo ſunt, cōmittuntur ſenſu obſcuro. ali
mentum uero omne ſurſum ex uentriculo ad lo/
cum unum effertur iecoris, quē ab hoc ipſo quod
nunc dictum eſt, portas nominant. neq; enim ur/
bes introire quis poteſt ante, ꝙ portas peruaſerit,
neq; priùs penetrare in iecur alimentum, ꝙ ad id
loci peruenerit. inde autem in ſima uniuerſa diſtri
buitur iecoris: poſtea per quos diximus fines in
gibbum trāſſumitu:r. Nihil igitur mirū crebris ob/ B
ſtructionibus, tum ob uaſorum anguſtiā, tum ob
permeātis copiā ſubſtantiæ corripi uiſcus. Quam
obrem erit ipſi medela, priuſq; fiat obſtructio mul
tiplex, & homo febricitet, ingeſtio tenuantium ci
borum ac medicaminum: quòd ſi fuerint multæ,
non ipſa ſolum, ſed etiam euacuatio eſt: quam per
quę loca facere oporteat, formatio uiſceris ſituſq́;
indicabit. Ex his igitur auſpicātes, dirigemus quę
in ſimis iecoris ſunt excrementa ad inteſtinū: quæ
in gibbis, per urinas euacuabimus. ſic & quæcūq;
in thorace & pulmone continentur uacuationis
egentia, per tuſſes ab ipſa edocti ſumus formatio/
ne ac poſitione expurgare. eodem modo & cere/
brum obſidētia in nares trahere. Maxime uero &
partiū ſanatio quæ phlegmone laborāt, ex poſitu C
ac formatione deſumit̃. nam & horū quidem ſco-
pus primus eſt, euacuatio humoris qui in partem
phlegmone cōflictantē ruit. Quonā aūt pacto ip/
ſum educere cōueniat, indicat cōtinentium inſtru
mentaliū partiū natura. His ergo docētibus, qui
in coxēdicē fluxus decubuere, per poplitū ac mal
leolorū euacuabimus uenas: uti ſanè & quę in ute
ris hæreſcūt: quę in thorace ac pulmone habent̃,
per uenā cubiti internā: quæ in capite & collo, ex
humeraria. ꝓximarū eñ cōmuniūq́; affectę pticu/
lę uenarū euacuatio optima eſt, atq; facillima. Por
rò & particulā phlegmōe affectā per halitū digere
re, habet quidē & id certe indicationē ex morbo:
cęterū euariat in remediorū particulari uſu, atq; à
ſitu perpeſſę particulę indicationē aſſumit. nā quę D
per ſumma corporis extāt particulę, in ijs diſcuſſu
rum tale eſſe medicamentū cōuenit, quale ſpecies
phlegmones indicat. quę latēt in profundo, tāto a/
criora requirūt medicamina, quantū ab exteriori/
bus receſſerunt. ꝓinde cucurbitula in ipſis quan/
doq; egemus, ſi aliæ deſitæ admodū ſint: id qđ ſu/
perficialib. phlegmōis eſt pugnantiſſimū. Ita uero
& ſicubi aſtringēte opus fuerit medicamine, ſitus
egēris loci ſpectādus. nā ſi quod adſtringit ꝑtinge
re ad ipſum ſufficiat, nihil prohibet quo minus eo
utaris. ſin idoneū non ſit, cōſiderandū num humi/
ditatē ſimus ex antepoſitis partibus acturi in affe/
ctam. quamobrē aut adſtringēti medicamēto ad/
miſcenda uis eſt quę dux ueluti uię ſit, aut eo non
utendū. Maxime igit̃ lędere eos noui, qui ſangui/

nem ex pulmōe extuſſientibus adſtringētia per to
tum thoracē medicamēta in orbē circūponūt. nā
pręter id quod eorū facultas in pulmonē nō pene
trat, ſanguinē etiam q in thorace eſt ad uiſcus com
pellunt. Quę de his dicta ſunt, in rē pręſentē ſuffi/
cere arbitror. Tantū igitur de ijs inſuper locutus
digrediar, nempe hanc methodū tractiōis eſſe dun
taxat formā: ſcientiā aūt enarrationēq; per partes
corporis ſingulas, ipſam uelut uniuerſam ſubſtan
tiam: quā in alijs cōmentationibus late explicui/
mus. Deinceps itaq; de diuinatiōe dicamus: quan
doquidē nobis utilis cū ad alia quędā, tū uel maxi
me ad curationē uiſa eſt. Primū igitur diuinatricē
cōſtituere artē uolenti cōſiderare ante eſt neceſſe,
utrum quemadmodū tempus uitæ cuiuſq; natura
animalis propriū obtinet, ita & quilibet morbus,
adeo ut quatuor dierū ſpacio ſolui nequeat is, cui
duorū menſium terminū natura pręſcripſit, an cō
tra & lōgo tēpore affligere, & ſolui celerrime poſ
ſit. Nunc ſanè cū medici iam plures futurorū ſint
pręſagiendorū facultatē adepti, nō amplius quæ/
runt idiotæ utrū præſenſio futuri euentus aliqua
cōſtare queat an nequeat: ſed deinceps omnes ue/
luti de re cōparabili habēt; rogātq; medicū quod/
nam præfiniatur tempus morbo ſoluendo. Nihilo
uero deterius ad pręſens negociū fuerit, nunc pri/
mum ſubieciſſe nos, prænoſcendi artē conſtitui.
nam & alia om̄ia in ſermone ita trāſegimus. Vnū
itaq; ac primū neceſſe eſt, ſi aliqua ſit pręcognitio,
nōnulla eſſe in futuro tēpore dubio procul euen/
tura; deinde quonā poſſint modo inueniri, ac quot
& quæ ea ſint ſpectandū. non eñ quæcunq; ſunt
circa ęgrotantē oritura neceſſariā generationē ob
tinēt. Tumultus ergo ex uicinis per noctē, & ca/
nes latrantes, & iniucundi quidā nuncij inſomnes
ægrotos reddunt: quorū nullū neq; generationē
habet neceſſariā, neq; firmam diuinationē. Num
igitur quæcunq; morbi ratione efficiunt̃, definitā
generationē certamq; pręcognitionē habent? An
neque hæc uniuerſa. poteſt enim ſuperfluus intra
corpus humor aliquis in particulam neceſſariam
uitæ quampiam repēte influere: quemadmodum
alius rurſum ex parte principe in uiliorem tranſi/
re. enimuero eum qui in præcipuā illatus eſt, ſum
mum periculū: qui in nō primariā partem tranſmi
grauit, ſubita atq; inexpectata ſalus laborantis ne
ceſſario cōſequetur. Huiuſmodi igit̃ ſtatuū ipſum
hoc tantum pręnoſcas licet, nempe incōſtantiam
lubricitatemq́;: nō tamen quò terminaturus mor/
bus ſit exacte cōperias. At in quibus non amplius
diffluunt excremēta, ſed in locum unū quendam
graſſata illum occuparūt, præſagiri futurum in ijs
poteſt: intelligentibus nobis nō paucas quibus a/
nimal regitur facultates eſſe naturæ, ac qualis ea/
rum ſit differentia. Et quidē ſanè etiam quæcunq;
per totum animal in ſanguine excremēta ſine im/
modica deferūtur multitudine, ea quoque ſingula
ſtatum tēpus coctionis propriū obtinebūt: ſi mo/
do excrementi cuiuſlibet naturā inuenerimus. ita
nanq; & de eius cōcoctione artificioſe coniectare
nonnihil

nõnihil licebit: ſi recte omnia uidelicet circa ęgro A
tum gerantur. nam quæ perperã à quoq; aguntur,
eæ cauſæ exiſtunt, ut aut morbi ſolutio proroget,
aut mors anteuertat. idq; per totum ſermonem o/
pus eſt, ſi & aliud quidpiã, meminiſſe. ſola enim
optimi medici pręſagia, curãte quidẽ ipſo eueniẽt,
ægroto aũt nihil delinquente. Cęterũ medicis pu/
tare id genus, quale uates pollicenť, conſtare diui/
nationem, ridiculum eſt. illi enim nono, ſi ita forte
contingat, die ſeruatum iri aiunt hominem, non
etiã ſi cuncta recte adminiſtrẽtur addentes. huius
etenim ipſius pręcognitionẽ, nempe ꝙ omnia pro
ſpere uel infeliciter ceſſura ſint circa ægrotos pro/
fitentur. at medicus nõ ita prędicit futurũ: uerũ ſe/
primo uerbi gratia die: ſi omnia ut oportet aganť,
ſolutum iri morbũ: ubi uero quicq; admiſſum eſt, B
ſi paruus quidem error hic ſit, relabi ſolutionẽ ex
ſeptimo in nonũ poſſe: ſi maior, in undecimum: ſi
multo maior, in quartũdecimũ: ſi perquãmagnus,
periculum pro certa ſalute ſecuturum. Attentus
enim ſemper duobus his medicus eſt uelut oblu/
ctatoribus, nempe morbo, & naturę. ac primum
quidem euadendũ uel pereũdum homini eſſe, ex
robuſtiore dignoſcendo diuinationẽ facit: deinde
uero & præfiniti tẽporis ex eo, ꝙ quanto alter ua/
lentior ſit intelligat. Neq; eſt quod mireris, ſi utri/
uſq; robur cõtemplatus, uictorem cõperieris fu/
turum. uidemus enim nõ paucos gymnaſticos, ex
primis motionibus quibus inter ſe luctatores agi/
rantur, qui uictoriã adepturus ſit antefari: ſępe &
cum uictoria, ſuccubiturũ breui aduerſariũ, illiq; C
mancipium futurum. id porrò agũt, cum alterum
altero magno quodam diſcrimine robuſtiorẽ cer
nunt: Itaq; ſanitatẽ ac mortem non ex alijs medita
tionibus præſentiet medicus, ꝙ ex morbi, ac natu
ræ robore exacte agnoſcendo. Ex ijſdẽ uero & ter
minum utriuſq; inueniet. in propinquo eñ morbi
ſolutio erit, cũ bene ualuerit facultas. ſin fuerit im
becilla, morbus aũt ualidior, mors maturabit. præ
ſcriptiõis uero tempus indicat magnitudo exceſ/
ſus. Ab ijs quidem ſcopis medicus prædiuinandi
facultatem conſequitur. cęterum ex qualiũ rerum
perſpectione ſcopos dignoſcere ei ſuppetat, latius
in libris De iudicationibus dictũ eſt. dicetur uero
& nunc, ut aliorum omniũ, ita huius quoque uni D
uerſalis ratio ac uia. Ergo robur naturæ, ex pro/
prijs, præſertimq; ex pulſuũ actionibus agnoſces:
quandoquidẽ uitalis opus ij ſunt facultatis. Mor/
bi magnitudinem, ex ſuis accidentibus. Quãtum
uero alter alterum ſuperet, coctionibus, incoctio/
nibusq;. Has ipſas, ex proprijs excrementis: quæ
quidẽ in aluo ſunt, per inferne ſublabentia: quę in
uaſis, per urinas: per ſudores uero, quæ toto cor/
pore cõtinenť. ſic & alias quęcunq; in parte qua/
piã una pluribus ue cõſiſtunť: quę in thorace qui/
dẽ ac pulmõe, per ea quæ extuſſiunť: quę in ueſi/
ca uel renibus, per ea quæ in urinis deſerunť. ieco
ris autem ſima, & meſenterũ quomodo prædita
uiribus ſint, ex ijs quæ per ima deſcendunt noue/
ris. & per ea quæ uomũtur, ſuperior uenter ac ſto

machus. quæ per palatum uel per nares & aures
excernuntur, quomodo affectũ robore cerebrum
ſit declarabunt. Enimuero commune in omnibus
eſt, non prius diſſolui morbum poſſe, ꝙ aliquod
in decedentibus excrementis coctionis indicium
apparuerit. ita ſiue aures, ſiue oculi, ſiue fauces ma
le habeant: uel (ut ſemel dicam) coctiones omnes
celeritatem iudicationis, ſecuritatem ſalubrem ſi/
gnificãt: cruda aũt & incocta, & quę in malos con
uertuntur abſceſſus, infectas iudicationes, uel la/
bores, uel tempora, uel eorundẽ recidiuas porten
dunt. Hæc de diuinatiõe in præſens ſufficiunt. eſt
enim ſermo de ijs omnis ſuis particulatim tractati/
bus habitus, ijſq; maximis, ac præcepta ferè uni/
uerſa cõplexis, qui de pulſibus, de diebus iudicia
libus, de iudicationibus inſcribunť: nam ex qui/
bus quis maxime pręſentiat, per hos tres palàm fa
ctum eſt. Finẽ obtinere arbitror uniuerſam curan
di rationem ac uiam. Quoniã uero & morbis libe
ratos ad ſalubrẽ ualetudinẽ perduci, & qui in mor
bos declinant rapiunturq;, eis præcauere, & pręte
rea ſanitate integra fruẽtes, in hoc cõſeruare cõue
nit, artiſq; partes hę tres reliquæ ſunt, tentãdum
quoad licet breuiſſime, & de harum conſtitutione
nonnihil dicere. Cum ergo proditũ quoque antea
ſit, genera præter naturã tria eſſe rerum uniuerſa,
cauſas, diſpoſitiões, atq; ſymptomata, erit pars ar/
tis præcauens, quã ſane & proprie Gręci prophy
lacticen uocant, in primo genere cõſiſtens. Cum
enim uel multitudo aliqua humorum, uel uitioſi/
tas, uel obſtructio, uel corruptrix uis in corpore
prouenit, periculum eſt, quantum nondum ægro
tarit, morbo corripi hominẽ: quãdoq; uero in ſum
mũ diſcriminis adduci. Nec facile porrò cauſę co/
gnoſci huiuſmodi poſsũt: ut quę hominẽ nõ infe/
ſtent: quemadmodũ uidelicet & canis uirus rabi/
entis: cuius ſignũ in corpore non continetur ullũ,
antequam propè ad rabiem qui cõmorſus eſt ue/
nerit. Proinde & huiuſmodi gratia cauſarũ, labo/
rantes ipſos de ſingulis quę ipſis contigere inter
roget neceſſe eſt medicus. cum tamẽ copia humo/
rum, aut prauitas ſuccreſcit in corporis mole, aut
uiſcus quodpiam obſtruitur, ea per quædam ſym
ptomata licet agnoſcas, media eorũ quodãmodo
quæ in ſanis ſunt, & quę contingũt laborantibus.
Nam quæ in ſanis exiſtunt, ſecũdum naturã cun/
cta atq; inculpabilia ſunt: quę ægrotantibus acci/
dunt, præter naturã, nec crimine uacãt. at quę his
interiacent media, ſunt quidem ex eorum gene/
re quæ morbis eueniunt, cæterũ exigua adeo ma/
gnitudinibus, ac uiribus imbecilla, ut ab ipſis non
dum ſolitæ cuiq; actiones prohibeanť. Siue enim
ſit capitis dolor, aut partis cuiuſq; alterius, paruus
adeo eſt, ut nondũ lecto continere ſe hominem co
gat: ſed & ſiue grauitas uel in hypochondrio, uel
capite, uel alia parte aliqua, aut uiſcere, neq; hæc à
conſuetis negocijs auocare idonea eſt. magis ue/
ro etiã corporis tumor, aut macies, aut pallor, pi-
gritiaq; ad motus, uel ſomnolẽta diſpoſitio, uel in
ſomnia, à functionibus uitæ adminiſtrãdis abdu/

cere haud ſufficiunt. ac multò ſanè magis appeti-
tus deiectus uel incentus ciborum. ambo nanque
non exacte ſano proueniunt corpore: quemadmo
dum & ſeipſos præter rationem ſitis expertes uel
ſiticuloſos, uel ſtomachi aut uentriculi motſu cō-
flictantes, uel laſſitudinarios ſentire. Talis imago
ac formula eſt eorū quę in morbum delabentibus
contingunt. Correctio aūt efficientiū ea diſpoſitio
num, ſummatim perſtrigenti, per contraria, ut ſu-
pra oſtenſum eſt, obitur: particulatim uero perſe-
quenti, ſuperfluū uniuerſum euacuare conuenit,
diſtinctione, quomodo ſuperfluū ſit, utrū ut quan
tum, an ut quale, an ut utrunq;, adhibita. quod au-
tem redire in naturalem ſtatum ualet, alterare per
contraria, craſſum lentumq; tenuādo, tenue craſ-
ſando, utraq; cōmuniter cōcoquendo, obſtructio
nes autem abſtergendo. quæ uero præter naturā
toto ſunt genere, ut uenena, ac ſpicula defigentiū
animalium uirus, alterando, uacuandoq;. Altera-
tiones quidem per ea moliemur, quæ uel tota ſub
ſtantia, uel qualitate una, duabus ue cōtraria ſunt,
euacuabimus aūt trahentibus facultatibus. Cæte-
rum quibus hęc quiſq; facere poſſit auxilijs, ex di
ſpoſitionibus ipſis ſumendum. nam ſi omnes per
inde aucti humores fuerint, potiſſima ac maxima
per uenæ ſectionem uacuatio eſt, dein per frictio-
nes, exercitationes, balneas, atq; inediam. ita quo
que uacuandum ſi ſanguis ſolus copia exuperaue
rit. ſin flauæ aut atræ bilis humor, aquoſum ue ali-
quod humoris ſerum, uacuatiōe quidem, ſed non
ſimiliter agendum. Nam quę in primis uenis ſunt
excremēta, deiectorijs: quę in alijs, per urinas qui
dem aquoſa ac tenuia: per purgationem aūt, bilio
ſa expurganda. tenuia quoq; deiectorijs euacues li
cet. quæ aūt in toto habitu tenuia ſunt, per ſudo-
res, eaq; medicamenta, quæcunq; cuti admota ſic-
candi natiuā uim habent. Bilioſa, purgatione pri-
mum, deinde cutis euacuatiōe. Sin pituitę humor
redūdet, ſalſam purgare, acidam redditam altera
re, opem naturæ ad eius concoctionem ferentes,
tentandum eſt. dulcis aūt multo etiā facilius con-
coquitur. Perducunt ad cōcoctionem, quies & ca
leſactio moderata, boniq; ſucci modicorum eſus
ciborum, & modice caleſacientis uini potus. Cali
ditatem modicam efficere poſſunt, frictio medio-
cris, & commodi aquarū calidarū uſus, cibariaq;
& medicamenta, quæ haud magnopere calfaciāt.
Obſtructiones detergent cibaria, & potiones, &
medicamēta, quę tenuare ſunt natura idonea. Ho
rum aūt materias quomodo inuenire ac iudicare
conueniat, uno expoſuimus opere, quod De ſim
plicium facultate medicamētorum inſcripſimus.
dictum eſt & in libro De uictus ratione attenuan-
te. Itaq; tempus iam eſt ſermōe ad eos qui ex mor-
bis conualeſcunt tranſeamus: in quibus nec cauſa

A præter naturam ulla, nec diſpoſitio, ſed ſola cum
infirmis uiribus gracilitas ineſt. Quamobrem ſic
quoq; affectorum deductio ad naturę ſtatum, edu
catio eſt, ac corroboratio, quæ ex cōmodis motio
nibus, atq; alimentis exultat. Materias porrò uel
hic, per quas motus ac nutritiones erunt, per ſalu
brem tractatū aperui. Verum ne præſenti quidq;
ſermoni deſit, nunc methodus quoq; ſalubris dice
tur cōmentatiōis uniuerſę, nedum eius quaa da-
naleptice, hoc eſt reſectrix appellatur. ac primum
quodnam genus eius ſit, num id quod præſentem
ſtatum tuetur, an hoc ſolo à curatorio differat, q
correctionem in paruis moliatur. haud enim ſane
priorem ſeruanti habitum corpori, pręſide arte o-
pus fuit; ſed ipſum hoc cauſa eſt, ut ſcientiam, quę
B prouideat, requirat: nempe q labefactet, nec qua-
le ante erat permaneat. Si igitur ſolum hoc ipſum
quod eſt uacuari diſſlariq; contingit, cibus & po-
tus quod deeſt ſupplebunt. ſin aūt uel copia ſub-
eſt humorū, uel praua excrementa, exercitationū
ipſarum uſus exigetur, quæ eò ſpectent, ut euacu-
ent, purgentq; humorem, & concoquāt excremen
ta. præterea & cauſas uitent uniuerſas, quæ ipſam
corrūpere ſanitatē poterūt, algorē, ęſtum, laſſitudi
nem, incoctionē, ebrietatē, inſomniā, triſtitias, iras
animos, & alia quęcūq; id genus. haud enī ſermo-
ne etiamnū ſingillatim euagari oportet, iam cōple
ta quam propoſuimus hypotheſi. Inſtitutū enim
eſt, non fuſa explicatione De partibus medicinæ
omnibus diſſertare, uerum quo pacto à finis no-
C tione, ut aliarum quæuis artiū, ſic & huius conſti-
tutio fiat oſtēdere. Et uero quoniā id executi iam
ſumus, medicinæ ſermonē per capita uniuerſum
repetamus, cōtinuo & quam ad alias quaſcūq; ef-
fectiuas proportionem habeat oſtendentes. Eſt er
go medicina una effectiuarū, non ſimpliciter ta-
mē, perinde atq; ędificiaria, lignaria fabrica, arsq;
textoria, ſed ut reparatrix collapſę domus, ac lace
rarum ueſtiū ſartrix. Verum quoniam & harū ipſa
rum duplex oſtenſa eſt conſtitutio, ipſo per ſe in-
terim artifice exemplum generante, quandoq; ex-
trinſecus exiſtens cōtuente, ex ſecūdo genere me-
dicam artem demonſtrauimus. nō enim ſuū ipſa
exemplum format: totū uero ipſum per diſſectio-
nem diligenter cōtemplata, quod labefactatur e-
D mendare nititur. Cæterū à prædictis partibus eo
diſtat, q maxima ex parte naturæ operanti ſubmi
niſtret: ſpeculationem tamen omnem ex qua pro-
grediens medicus corrector miniſterq; eſt, effecti-
uis alijs artibus adepta eſt pro portione conſenta-
neam. nam & partiū ſimilarium ſubſtantiam no-
uit, & inſtrumentaliū generationis modum. pręte
tea & affectuum inuentionem ſimiliter, &
pro quoq; eorum ſcopos con
fecit curationis.

FINIS

Claud.

CL. GALENO ADSCRIPTAE FINITIONES MEDICAE.

BARTOLOMAEO SYLVANIO SALONENSI INTERPRETE.

INITIONVM tractationem cum medicis omnibus, tum uel maxime introductitijs iuuenibus lõge utiliſſimam decreui, ut medicorum optime Teuthra cenſuiſti, colligere ac ſcriptis mandare. Cum enim medica ad uſum uitæ ars conferat, ſitq; ad hominum ſalutem inuenta, ac pulchra nec pauca præcepta contineat, neque eam aſſequi facile eſſe uideatur, utiliſſimæ erunt finitiones: ut quæ multa docere paucioribus poſſunt. Optimum enim in artibus ſcientijsq; omnibus genus docendi id eſt, quod non uerboſa oratione, atque in infinitum excurrente, ſed paucis contenta perbelle dignoſcitur. Veteres quidem, quiq; ante Hippocratem fuere, in quorum nos uolumina incidimus, nec aliqua finiuerunt, quæ ad artem pertineãt, nec libros cõplures, ſed paucos admodum reliquere. His igitur iure laus debetur, quòd animum applicuerint primi: ac uitæ emolumentum aliquod inuenire ſtuduerint. Poſt hos uero exortus Hippocrates medicinam literis prodidit, finiuitq; eã in libello De arte: ille nimirum, qui ſemper bonorũ auctor ac princeps fuit: cuius apud Græcos omnes memoria in æuum durabit: quandoquidem publice eſt de omnibus bene meritus. Cæterum qui ab ijs temporibus extitere, finitiones perſcripſerunt: tametſi ne ij quidem omnes. Sedulam autem in ea commentatione operam nauaſſe uidentur ſectatores Herophili, & Apollonius Memphites: & præterea Athenæus Attalenſis. uerũ hi quoq; nec decenti uſi ſunt ordine, nec tractatum compoſuerunt: ſed in libris conſcripſere paſſim. nec ea præterea plene deſcripta ſunt. non enim omnia quæ ad medicinam ſpectant finiuere. Porrò quòd uera cõmemoremus, licet dictorum uirorum libros euoluentibus diſcere. Nos uero longũ ſermonem ingreſſi, finitionesq; à maioribus proditas ad uerbũ deſcribentes, iuſtum ipſis imponemus ordinẽ: & ſi quæ ab antiquioribus dictæ non ſunt, cõficientes ipſi, conſtruentesq; (ut tu quoq; operępręciũ eſſe cenſuiſti) abſoluta collectanea concinnabimus. His ego bone Teuthra mihi perſuadeo nec fuiſſe iuuenibus inſtituendis, nec fore utiliores. atq; hæc hactenus. Primum autem neceſſe eſt dicamus quid ſit utiliſſimum, ac doctrinæ ordini maxime conueniat: & quid ipſa finitio ſit aperiamus: tum finitiones dehinc ſubnotandæ.

Finitio igitur, ſeu Grece ὅρος, ex nonnullorum

ſententia, eſt oratio, quę quale ſit illud de quo ſermo eſt declarat. finiri aũt & hoc modo poteſt, Finitio eſt oratio mentis cõceptionis. quidã ſic quoque finiuerũt, Finitio eſt oratio, quæ perfectionẽ per reſolutionẽ adipiſcitũ. Finitio, eſt, quę nos breui ſubmonitione in rerum uocibus ſubiectarũ notionem ducit. uel, Finitio eſt oratio, quæ ipſum eſſe declarat. uel oratio quæ nobis intelligentiã rei indicat ac palam facit. Diffinitio uero, quam ſcilicet Græci διορισμὸν uocant, eſt rei, quę uelut uniuerſaliter dicitur, ſed uniuerſalis non eſt, per appoſitionẽ ad uniuerſale deductio. Deſcriptio, eſt oratio, quæ rudius ac quadam ueluti formula ad declarandæ rei notitiã introducit. alij ſic, Deſcriptio, eſt oratio, quæ res per rudem imaginem repręſentat. Scientia, eſt comprehenſio certa & firma, neq; à ratione decidua. licet & hoc modo finias, Scientia eſt habitus, qui opinionem præbet ex uiſionibus haud ratione deerrãtem. Ars, eſt comprehenſionum globus cõmeditatarũ ad finem aliquem rerum quæ ſunt in uita, perutilem. uel ſic: Ars eſt commeditatarum globus comprehenſionum ad unum finem relationem habentium. Hippocrates in libello De arte, medicinam ita finiuit: quam primua quoq; medicinam nominat. eſſe enim inquit à morbis prorſus uindicare laborãtes: & morborum obtundere uehementias: & morbo profligatis manum nõ admouere: intelligentes compotem [non] eſſe omniũ medicinã. plures hoc pacto finiuere: Medicina, eſt ars quę præeſt ſanis uictus ratione regendis, atq; ęgrotis curãdis. Secta, eſt decretorum multitudinis aſſenſio artificioſe cõſtructorum, atq; ad unum finem relationẽ habentiũ. aut ſic: Secta, eſt decretorum multitudo, quæ tum ſe mutuo conſequũtur, tum cõſequi apparẽt, aut putantur. poſſit & ita quiſpiã dicere: Secta, eſt dogmatum multitudinis conſenſus, quæ ſe inuicem & apparentia cõſequũtur, aut cõſequi exiſtimantur. inuenitur & finitio huiuſmodi quædam: Secta, eſt aſſenſio dogmatum multitudinis, quę tum ad ſeipſa, tũ ad apparentia cõſequentiã habent. uel ita: Secta, eſt aſſenſio ex dogmatum multitudine, ſequelam inter ſe ad unum finem habentium. Decretum ſeu dogma, partim proprie, partim cõmuniter dicitur: cõmuniter, rei conſenſio in actu: proprie autẽ magis, rationalis ſecta dogmatica uocata eſt. Medicinæ ſectę duæ ſunt primæ, Empirica, & Rationalis. & tertia Methodica. Quartam aũt ſectam inueniſſe uidetur Agathinus Lacedæmonius: quam Græce ἐπισυνθετικὴν, quaſi ſupercompoſitiuam dixeris, nominauit: nõnulli uero hecticen, id eſt, habitricem appellarunt. Eſt Empirica

ſecta earum rerũ, quæ ſæpiſſime numero, ac ſecundum idem atq; eodem pacto quodammodo uiſæ ſunt. Rationalis aũt ſecta ſcientia atque operibus conſtat, quæ hanc in medendo cõſequuntur. Methodica, eſt ratio quæ ab apparente progreditur, & incõperti comprehenſionem facit: ut ſi ſunt ſudores, ſunt exigui cutis meatus. apparẽs enim res ſunt ſudores: eſſe aũt meatus incompertũ eſt. Syllogiſmus eſt ratio, in qua poſitis quibuſdam aliud quidpiam ab ijs quæ poſita ſunt, quod antè ignorabatur, per neceſſitatem colligitur. Epilogiſmus eſt ratio quę id quod ab intelligentia diuertit in firmam certamq; notitiam adducit. Speculamẽ, ſeu potius Græce Theorema, res eſt uniuerſalis, quæ medicinæ fini conſequens ponitur. uel proloquiũ uniuerſale medicinę cõpletiuum, uel Theorema eſt id, cuius cõtrarium raro euenit. Opinabile anceps, quod Gręci ἀμφίδοξον uocãt, eſt id cuius perinde euenire cõtrariũ poteſt. Finis, eſt cuius gratia res medica adminiſtratˀ. aut hoc modo: Finis, eſt id, ad quod quæcunq; medicæ artis ſunt referuntur. ſic quoq; finias licet: Finis in medicina, eſt id, qđ ſi aſſequuti fuerimus, nihilo pręterea egemus. Cõſummatus medicus eſt is, qui in ſpeculatione & actione numeros omnes expleuit. Optimus eſt, qui omnia in medicina recta agit ratione. Homo eſt animal rationale mortale mentis capax & ſcientię. Anima eſt ſubſtãtia animata ſenſu prædita, quę impetu mouetˀ ac uoluntate. Anima eſt ſubſtantia incorporea, quæ per ſe ex Platonis ſententia mouetur. Stoicis uero, corpus tenuium partium, quod ex ſeipſo pro ſeminis mouetur rationibus. ut autẽ opinio fert Ariſtotelis, entelechia ſeu perfectio inſtrumẽtarij corporis uitã facultate obtinẽtis. Corpus, eſt magnitudo triplici dimenſiõe cõſtans: quippe cum longitudinẽ in ſeipſo, & profunditatẽ, & latitudinẽ habeat. uel magnitudo ex ſpatijs tribus cõſiſtens. Elementũ, eſt ex quo primo & ſimpliciſſimo progenita omnia ſunt, & in quod ſimpliciſſimũ reſoluuntur. Athenæus uero Attalenſis in tertio uolumine ita inquit: Elementa medicinæ, uti nõnulli arbitrari ueterũ ſunt, calidum, & frigidũ, & humidum, & ſiccũ: ex quibus homo primis apparentibus & ſimpliciſſimus minimiſq; eſt conſtitutus, & in quæ ultima apparentia & ſimpliciſſima ac minima reſolutionẽ capit. Elemẽtatio eſt, eorundẽ doctrina ſecundũ idẽ, eodemq; modo. alij ſic: Elemẽtatio eſt, forma † ab elementis ad finem. Cõſtant corpora noſtra ex ſolidis & humidis & ſpiritibus. Solida ſunt oſſa, chartilagines, nerui, muſculi, uenæ, arteriæ, & quæ in cõtectu ſunt uiſcera. Humida, humores, & excrementa. Spiritus uero, natiuus calor eſt in corde deſitus. Anatome, hoc eſt diſſectio cõſectiõue, abditarum partiũ ſpeculatio eſt. Cõſectionis ſpecies duę ſunt, altera quam de induſtria aggredimur, altera quæ caſu euenit. per induſtriam conſtat ea quã tradũt dogmatici partiũ occultarũ gratia uel in uiuentibus, uel in mortuis: & uel in totis, uel in partibus. caſu euenit, ex ijs quę cõtingũt: ut ex uulnere magno accepto. ſoli aũt hac utuntur empirici.

Forte pro εἶδος, id eſt, forma legendum ὁδὸς id eſt, uia.

A Chirurgia, eſt intrepidarũ manuum celer motus cum experientia. uel actio in medicina, per manus artificioſa, cõuenientis finis cõpos. Pericrania, membrana eſt neruoſa totam caluariam complexa.. Meninges, ſunt quæ cerebrũ ambiunt corpora neruoſa arterioſaq;. Cerebrũ eſt album, molle, uelut è ſpuma quadam concretũ, humidum & calidum. Cerebellũ, ſecundum locũ à cerebro obtinet, ſimilis cum eo naturæ, ac caloris. Dorſi medulla cognata cerebro eſt, cæterum pinguior, candidiorq;. Oculi, ſunt qui ex quatuor conſtant tunicis, neruoſi, ſenſum obtinentes ſubiectorũ colorum, magnitudinũ, ac figurarum. Aures, neruoſę & chartilaginoſę, quæ uoces earumq; differentias

B ſenſu dijudicãt. Nares, neruoſę, chartilaginoſæq; ſunt, odorum perceptrices. Lingua, uenoſa eſt, & carnoſa, ſuppinguis ſaporũ guſtatrix, adiutrix deglutiendo alimento. Larynx, chartilaginoſus eſt, per quẽ ſpiritũ attrahimus, uoci cõcinnandę alioqui deſeruiẽs. Pulmo, eſt arterioſus, ex leuigatis, aſperiſq; cõſtans arterijs, fungoſior, reſpirandi inſtrumentũ. Thorax, eſt ex uenis, & arterijs, & neruis ad reſpirationẽ incitandã à natura conſtitutus. Cor, neruoſum, muſculoſum, uenoſumq; eſt, habetq; arterias coni figura, ſuppingue, ex quo arterię exoriunˀ, ac uenę, per quas ſanguis, ac ſpiritus immittunˀ. Septum tranſuerſum eſt neruoſum, uiſcera quę in thorace ab ijs quę ſub thorace ſunt diſpeſcens ac ſeparãs. Iecur ſubſtantia uenoſum eſt,

C & calidum, ac ſanguine affluẽs, primamq; generationẽ ſanguinis plurimã molitur. uentriculo quoque ad concoctionem obeundam præſtò eſt, ſua ipſum propinquitate concaleſaciens. Lien, uenoſus eſt, arterioſuſq;, qui cũ tenuia uaſa, atque inter ea cauitates multas obtineat, ob id rarus laxuſq; eſt. Stomachus, neruoſus eſt, & arterioſus, inſtrumentũ appetitus, ac deuorationis. uel etiã meatus humidi ſicciq; alimẽti. Ventriculus, neruoſus, alimenti humidi & ſicci receptaculũ eſt, ad id concoquendum pręparatus. Inteſtina, neruoſa ſunt, alia ad excipiendũ, alia ad excernendũ recremẽtũ progenita. Renes, carnoſi ſunt, carne cõſtãt friabiliore, iſthmi humidi excremẽti, ac uelut lacunæ à na

D tura cõditi. Veſica, eſt neruoſa, humidi recremẽti conceptaculũ, eiuſdemq; excernẽdi inſtrumentũ. Teſtes, carnoſi, perfragileſq; ſunt, humidi & calidi, meatibus contenti ſeminis, qui paraſtatę à Gręcis dicuntur, concoctioni opitulantes. Paraſtatæ, ſunt (quaſi latine aſtites nominentur) qui ex uena & arteria conſtant in unã naturã conſertis, ſemen confouentes. Matrix, id eſt uulua, foris neruoſa eſt, intus carnoſior, uas uetus geſtãdi. [hęc à Græcis ὑστέρα quoq; appellatur, quòd ὕστατον, id eſt poſtrema ſit partiũ omniũ.] Excretio, eſt delatio excrementorum corporibus adhęrentium. Stercus, eſt expurgamentũ alimẽti in cõcoctionis, digeſtioniſq; conſummatione diſcretum. Vrina, eſt ſuperfluitas excolata ſanguinis in magna uena, quę per renes, & ureteras in ueſicam delabitur. [aliter.

Vrina

Vrina, eſt excremētum, quod in iecore gignitur, diſcernitur in renibus, per ureteras in urinariam ueſicam deriuatur, excerniturq; inde per eius collum, οὐρήθρας nomine Græcis appellatū ex eo, ꝙ per eam urina deferatur. Efficiens cauſa eſt urinę, ſanguinis generatio in iecore * ſupprimitur, uel per ſanguinis in grumulos concretionem, uel ꝙ genitalium meatus concidat ac cohæreſcat, uel ob renum conſenſoriū affectū; uel propter ulcerationem. Vrinæ ſuppreſſionis appellatio prima, eſt iſchuriaſis * urina retinet. ſecunda, dyſuria, quę urinā quidem * tertia, ſtranguria, ex eo dicta, ꝙ urina στραγγωνδῶς, id eſt guttatim deſtillet] Humores quatuor ſunt, ex quibus animal cōſiſtit, ſanguis, pituita, biles duæ, flaua, atraq;. hęc enim medicorum filij uocāt elementa: quādoquidem ſanguis, calidus, humidus, dulciſq; eſt. pituita, frigida, humida, ſalſa, glutinoſaq;. flaua bilis, calida, & ſicca, acriſq;, ac mordax. atra uero, ſicca, frigida, acida, atq; grauiſſima. Sanguis calidus eſt & humidus, in uenis copioſus, in arterijs paucior, ex quo alitur animal. Pituita, frigida eſt & humida, ad ciborum deuorationem, et articulorum motum à natura ſubiecta. Bilis flaua, calida eſt & ſicca, ad ſtomachi robur, ac uētris excretiones comparata. Bilis atra, frigida eſt & ſicca, uti diximus, & acida, & grauiſſima. ſedem habet in liene; miſta autem in ſanguine eſt. itaque ab eo ſecernitur, ne craſſus, ignauus, ac digeſtu difficilis reddatur. [Quatuor prę terea melancholici humoris differentiæ ſunt: primus eſt elementarius: dein qui ex ſuperaſſata flaua gignitur bile, quem bituminoſum quoq; nominamus, quòd bituminis inſtar ſplendeat: & qui ex terrificata, ſeu putrefacta pituita oritur: & qui ex fœculento ſanguine conſiſtit. Bilis flauæ ſex diſcrimina habentur: bilis elementaria, uitellina, glaſtea, porracea, æruginoſa, & pallida. Pituitæ differētiæ, dulcis, ſalſa, & qualitate carens. Humores item tribus modis in uentriculo degunt: nam aut innatant, aut imbibūtur, aut inducuntur.] Mucus, eſt expurgamentum cerebri, quo pars animæ princeps leuetur. Sudor, eſt tenuis ac ſeroſæ colatura humiditatis ſanguini immiſtæ. Vena, eſt uas ſanguinis, & ſanguini contemperati ſpiritus natiui, neruoſa, humida & calida, ſenſum obtinens. [habet tamen ſanguinis plus, natiui ſpiritus minus] Arteria, eſt uas ſanguinis paucioris, purioriſq;, & contemperati ſpiritus genuini copioſioris, ac tenuioris, calidior & ſiccior, ac ſentientior quàm uena, pulſatili motu prædita. [aliter, Arteria, eſt corpus cauum, duplici conſtans tunica, * ſpiritum uitalem ſuppeditās. excipit & purum aerem, dum contrabitur: cum attollitur, fumoſa excernit ac fuliginoſa: & cor ac naturæ calorem refrigerat. Vſus igitur pulſus is eſt, ut per aerem refrigeret aeris quoque ipſa ſubſtantia, quòd ſpiritui noſtro addatur, generatio, additioq; eſt ſpiritus animalis.] Neruorum tres differentiæ ſunt: qui enim ex cerebro, & dorſi oriuntur medullarij proprie nerui; qui ex

A muſculis, tendones: qui uero ex oſſibus, ligamenta appellantur. Nerui, qui à cerebro eiusq; membranis communes expullulant, ſicciores uenis, ac minus calidi, & arterijs ſentientiores ſunt, ac uoluntarios motus abſoluunt: qui autem ex oſſibus prodeunt, articulos, & corporis membra colligāt, ac continent. Muſculi, ſunt neruoſa corpora, permiſta ijs etiam carne, ad partium corporis motum procreati. Perioſteæ membranæ, ſunt inuolucra tenuia, fibroſa, uelut indumenta oſſium à natura conditæ. Pinguedo, eſt affuſio alimenti, circa mēbranas maxime concreſcens, ſenſu carens. Caro, concreta, ex ſanguine eſt, humida & calida, mollitudinemq; corpori adhibens. Medulla, in oſſibus eſt, eorum cauitatibus contenta, pinguis, ac ſenſu

B uacans. Chartilagines, corpora ſunt terroſiora, ac ſenſus expertia. Oſſa, ſunt corpora ſicca, & terreſtria, & frigidā, nec ſenſum obtinētia. Dentes, ſunt qui cibum diuidunt, atque conficiunt, nōnihil & ad uocis articulationem conferentes. [Vraniſcus, id eſt, paruum cœlum, quod latine palatum dicitur, pars eſt oris ſuperior, à cœli ſimilitudine nomen accipiens. Gargareo, ſeu columella, carūcula eſt à faucibus dependens, uocis inſtrumentum. Præſepiola, ſiue alucoli, ſunt cauitates oſſium in quibus dentes firmantur.] Vngues, ſunt neruorū terminatio, decoris gratia progeniti, ac quo facilius quidquā ſit apprehendere digitis. alij ſic, Vngues, ſunt cutis concretio ſicca & frigida, ac ſenſus impos. Pilus, eſt corpus frigidum & ſiccum,

C ſine ſenſu, ad tutelam, ornatumq; genitus: [ornamenti quidem gratia, in capite & mento: in genis autem, & ſupercilijs, ad uſum. oriuntur in capite plurimi, ob cutis ſiccitatem: ac ſuliginoſorum copiam excremētorum: quæ ſurſum ab infernis partibus ad ea loca mittuntur. Denſantur porrò his de cauſis in ætate uigentibus. tum ꝙ excrementorum copia præditi ſint, tum ꝙ cutis meatibus conſtent amplioribus: nec ſit in ijs cutis arida nimis uel mollis. contrà uero in pueris, quoniam nec ſuliginoſorum excrementorum ſubeſt multitudo, neque facti ſunt in ijs meatus: magiſq; ob anguſtiam id genus meatuum. Cæterum calueſcunt homines duabus de cauſis, ob ſiccitatem exuperantē, ac pilis conuenientis alimenti defectum.]

D Cutis, eſt corpus neruoſum, ambitum corporis honeſtamenti gratia totum operiēs, ac noxijs cauſis arcēdis procreatum. Semen, eſt uis in humido conſperſa, rationem huius continens: quæ uis, ſi congruas nanciſcatur rationes atque materias, in hominis generationē explicat. uel aliter hoc modo, Semē, eſt humor in uaſis, quę à teſtib. exoriuntur, contētus, calido ſpiritu cōſtans, ex quo naſci hominē licet. uel, Semen, eſt ſpiritus calidus in humido, q ex ſeipſo mouetur, ac gignere tale poteſt, quale id à quo emiſſum eſt. [uel auulſum materialis animæ partis cum ſpiritu humido.] Zeno autem Citieus ita finiuit, Semen eſt hominis abſtractum ac maiorū generis miſtura, quod homo cū animæ parte humida tranſmittit, utique tale exi-

ſtens, quale id à quo excretũ eſt. Natura, eſt ignis
artificialis, qui uia in generationem tendit. [moue
turq́; ex ſeipſo efficaciter] ſiue, ut Plato inquit, ars
diuina. uel Natura, eſt uis, quę ex ſeipſa mouetur,
auctor formationis, generationis, perfectionisq́;.
Dicitur natura & uniuſcuiuſq́; rei temperamen-
tum atque habitus. motus quoq; per impetũ exci
tus, & quæ animal moderat natura facultas nun-
cupatur à phyſicis uiris, Hippocrate inquã & Ga
leno, utique naturæ, ac medicinæ peritiſſimis. Na
tura item, eſt ſpiritus calidus, qui ex ſeſe pro ſemi-
narijs rationibus mouetur, quiq́; in prefinitis cer-
tisq́; temporibus, ac magnitudinibus homines ge
nerat, perficit, atq; conſeruat. Habitus, eſt ſpiritus
continens partes ac cohibens. Appetitus, eſt [ci-
bi & potus] deſiderium, inquiſitioq́;. Deuoratio,
eſt ſolidi, & humidi in uentriculum attractio, quę
à ſtomacho fit. uel hoc pacto, Deuoratio, eſt inge-
ſtio humidi, ſolidiq́; alimẽti, quæ ex ore per ſtoma
chum in uentriculum fit. Concoctio, eſt miſtio, &
ſuccatio, uelut elixatio alimenti in uentriculo, at-
que inteſtinis, in digeſtionem per mutationẽ ab-
ſoluta. aliter, Concoctio, eſt confectio alimẽti per
mutationem in uentriculo, & inteſtinis. uel ſic,
alteratio prompta ad ſanguinis generationẽ, quæ
à natura fit per caliditatem, elixationi ſimilis. Con
coctiones alimenti fieri putat Hippocrates à cali-
do innato: Eraſiſtratus contritione, & molitura,
& amplexu uentriculi, & adſcititij ſpiritus pro-
prietate: Empedocles autem putrefactione. alij,
quemadmodum & Aſclepiades Bithynus, ex cru
dis fieri digeſtiones affirmarunt. idem quoque
animam eſſe quinq; ſenſuum exercitationem di-
xit. Sanguificatio, eſt mutatio alimenti in ſangui-
nem. Digeſtio, eſt concocti, & confecti, & in ſan-
guinem conuerſi alimenti in corporis particulas
omnes & partes attractio, quã natiuus calor mo-
litur. quidam hoc modo, Digeſtio, eſt concocti ali
menti in totum corpus attractio, quam naturalis
obit calor, cum propria mutatione confectioneq́;.
Auctio, eſt profectus corporum in lõgitudinem,
latitudinem, & profunditatem. Nutricatio, eſt ad-
ditio, quę corporibus in circuitum, ac latitudinẽ
fit. Aetates quatuor ſunt, prima iuuenum, ſecun-
da uigentium, tertia mediorum ſeu cõſiſtentium,
quarta ſenum. Iuuenes, temperatura calidi & hu-
midi ſunt, ac ſimiles ueri. Vigentes, calidi & ſic-
ci, eandem cum æſtate temperaturam adepti. Me-
dij, frigidi & ſicci, autumno conſimiles. Senes, fri
gidi & humidi, ac ſimiles hyemi. Redundat ſan-
guis iuuenibus: flaua bilis uigẽtibus: medijs atra;
pituita ſenibus: quoniam innatus calor eſt iuue-
nibus multus: uigens uigentibus: medius medijs:
ſenibus pauciſſimus. Iuuenta, eſt in qua augeſcit
animal, calore atque humore in ipſo incrementũ
capiente: quo tempore & æqualia alimentis de-
libamenta ſunt: aut eo quod deſit, plus eſt quod
adgignitur. Vigor, eſt ætas, in qua auctum perfe-
ctumq́; animal eſt, abſolutis in eo calore atq; hu-
more; paremq́; ijs quæ dimanant cum ijs quę in-

A gerũtur modum obtinẽtibus. Senectus autem,
eſt ætas, in qua deminuitur animal ac deficit, de-
creſcentibus in eo calido & ſicco, frigido autem et
humido augeſcentibus. Reſpiratio, eſt motus tho
racis & pulmonis. eius partes ſunt expiratio & in-
ſpiratio. uel hoc modo, Reſpiratio, eſt attractus
aeris per os & nares in cerebrum, & in cor per fau
ces atque pulmones. eius uero aeris nonnihil & in
uentriculũ aduenit; atque ex accepto portio quæ-
dam exigua in aerem ambientem retribuitur. Per-
ſpiratio, ſeu difflatio, eſt attractio aeris præter uo-
luntatem, à naturali calore per cutem ſimul cum
demeantibus facta. aliter, Perſpiratio, eſt aeris ex
corpore attractus cum naturali appetitu per to-
tum corpus, & rurſus per uias ac meatus excre-
B tio. Pulſus, eſt cordis, & arteriarum naturalis dila
tatio, atque cõtractio. ſunt autem partes pulſus di
latatio, & contractio. uel ſic, Pulſus, eſt cordis, &
arteriarum, & cerebri, eiusq́; membranarum na-
turalis, ac pręter uoluntatem motus, per amplifi-
cationem, cõtractionemq́;. potes & ita finire, Pul
ſus, eſt caloris, qui in corde, & arterijs continetur,
naturalis motus, nec à uoluntate proficiſcẽs. [alij
ſic, Pulſus, eſt cordis, atq; arteriarũ naturalis per
dilatationem ac contractionem motus, ad innati
caloris refrigerationem, & uitalis incrementũ ro-
boris, & animalis ſpiritus generationem, uel Pul-
ſus, eſt uerax eorũ nuncius quæ in profundo deli-
teſcunt, & uates obſcurorum, & incertorũ index,
motu cõcinno, ac muſica percuſſiõe diſpoſitionẽ
C prænũciãs inuiſibilẽ. Pulſus aũt genus, eſt motio,
quę nec ſedari poteſt, nec à uolũtate progreditur,
in ſempiterni motus diſtentione ac contractione
cõſiſtens, atq; in corde, & arterijs principiũ obti-
nẽs. Arteria uel circulariter mouetur, uel in rectũ.
conſtat in orbem non moueri. ꝙ autem neq; in re-
ctum agatur, hinc plane noueris. à loco in locum
demigrant quæcunque in rectum mouentur: fi-
nemq́; obtinent motionis. non ergo in rectum mo
uetur. quòd ſi, cum duo ſint motus, neutro cieа-
tur, non igitur mouetur. at enim mouetur: atq; mi
ſto dicimus motu agitari, circulari, & recto. Porrò
an miſta huius motio ſit, rationabilis demonſtra-
tio eſt centrum. centrum appello mediũ punctum,
à quo ſeſe dilatans arteria foras erumpit, & ad
D quem rurſum ſe contrahens redit. hac igitur ratio
ne moueri in rectum uidetur. ex eo autẽ, ꝙ in or-
bem perpetuò agatur, ſpeciem nobis inuehit cir-
cularis motionis. Motio ſex modis conficitur, per
generationem, corruptionẽ, augmentũ, decremẽ-
tum, alterationem, atq; à loco in locum translatio
nem. Pars princeps animæ, eſt ea, quæ toti præeſt
animantis gubernationi, in cerebri penetralibus,
ac baſi conſtituta. quidam hoc modo] Pars ani-
mæ princeps, ea habetur, quæ partibus animæ
pręeſt, ac ueluti regina dominatur atq; imperat, et
in cerebri baſi ſedem obtinet. Pars autem famula
trix, principi ſubdita eſt atque ancillatur, in reli-
quo corpore collocata. Senſus, eſt affectus animę
per corpus, nuncius rei quę mouere idonea eſt. eſt
enim

enim ſenſus agens facultas. Senſorium, eſt inſtru-
mentum, quod ſenſum aliquem creditum habet.
Senſibile, quod ſub ſenſum cadit. Senſu uero præ
ditũ, eſt ipſum id quod ſentit: uerbi gratia, Senſus,
eſt uiſus, guſtus, olfactus, ac ſenſus reliqui. ſenſo-
rium, uel oculus, uel naſus, uel lingua: quæ & ſen
tiendi inſtrumenta nuncupantur. ſenſile, lignum,
uel lapis, uel paries, uel columna, & quęcunq; ſen
ſibus ſuccumbũt. ſenſus autem compos, Theon,
& Dion, & quęcunq; ſentiunt animalia. Senſus
quinq; ſunt, uiſus, auditus, guſtus, odoratus, ta-
ctus. Miniſtrãt porrò hi famulanturq; animæ, ut
Aſclepiades Bithynus affirmat: quã proinde eſſe
quinque ſenſuum exercitationem dixit. Viſus, eſt
qui fit per oculos, contemperato in ipſis tenui ſpi-
ritu, pupillæ locum potiſſimum obtinẽte, per quẽ
uiſoriæ apprehenſiones fiunt. [uel Viſus, eſt facul
tas aeriæ ſubſtantiæ, ſplendoris ſpeciem referens.
Contuitus autem, actiuus eſt.] Auditus obitur
per ſpiritum auribus temperanter inſertũ, ſiccio-
rem magis quàm tenuiorem, quo auditorię appre
henſiones efficiuntur. Olfactus abſoluitur ſpiritu
in naribus contento uliginoſo halituoſioreq;, per
quem olfactilium fiunt apprehenſiones. Guſtus,
eſt qui fit ſpiritu linguæ inſito magis humidiore.
Tactus, eſt qui per ſpiritum corpus permeantem
perficitur, quo apprehenſiones fiunt corporeæ.
Tranſitiuus motus, eſt animaliũ, qui per appeti-
tionem fit, parte nimirum animæ principe aucto-
re, ſpiritu uero, qui cum neruis extenditur, trans-
ferendis membris ſubminiſtrante. Vox, eſt quę fit
per principis animæ motum, ſeſe ac ſpiritũ ſimul
per fauces uſq; in pulmones & linguam extẽden-
tis, nempe ijs uicinũ aerem diuerberantibus. Me-
moria, detentio conſeruatioq; in anima eſt earum
rerum quas antea obſeruauimus. nõnulli hoc mo-
do, Memoria, eſt præteriti comprehenſio, cuius
pręſens fuit ex ſenſu perceptũ. Recordatio, eſt cũ
præter cætera ſpacio multo temporis interueniẽ-
te rurſus cogitatio oritur adeo, ut quę prius animũ
mouere ad memoriam reuocẽtur. Somnus, eſt re-
miſſio animæ ſecũdum naturam à finibus ad prin-
cipatum. uel Somnus, eſt animæ delatio ſecũdum
naturam à finibus ad principium. [alij ſic, Som-
nus, eſt quies, uacatioq; ab animarijs actionibus.
conciliat hunc utilis materia quę ex ſtomacho in
cerebrum colligitur, quæq; magis humidior ac
mediocriter calidior eſt.] Vigilia, eſt extenſio ani-
mæ à principio ad corporis partes omnes, atque
particulas. Sanitas, eſt humorũ primorum, qui ſe-
cundũ naturã in nobis ſunt, proba temperies. aut
naturaliũ uirium actio minime impedita. uel Sani
tas, eſt cõmoda quatuor elemẽtorũ temperatura.
conſtat namq; animal ex calido, frigido, humido,
ſicco. quidam hoc pacto, harmonia, ſeu concinni-
tas conſtituentiũ hominem calidorum, frigidorũ,
humidorum, ac ſiccorum. Accidunt porrò ſanita-
ti pulchritudo, bonus habitus, integritas. Pulchri
tudo quidem, non qualis comptricis artis per fa-
ciei illinimenta, capillorumq; infecturam, ac ſimi

A lia uendicatur. Bonus habitus, non qui à gymna-
ſtica, ſed qui per ſanitatis conſequetiam conſtitui-
tur. Integritas uero, eſt cunctarum partium nume
ris omnibus abſolutarum roboratio commenſura
tioq;. Quibus itaque adeſt pulchritudo, ijs bonus
color, proportio membrorum, ac cõcinnitas ſup-
petunt. eſt enim pulchritudo, proportio membro
rum cum coloris probitate. Sanitas à bono habi-
tu eo differt, quòd ſanitas bonus habitus eſt com-
moderatus. habitus autem bonus ſanitas intenſa.
bonus uero exercitatorũ habitus ne ſanitas qui-
dem eſſe poteſt. Corporis uirtutes, ſunt ſanitas, ro
bur, pulchritudo, integritas. Animi uero, pruden-
tia, modeſtia, fortitudo, iuſtitia. Sanitas porrò mo
deſtiæ proportione reſpõdet. eſt enim ſanitas, me-
B dia primorũ temperatura, cõſtitutioq;. Modeſtia
autem, eſt purum ab omni affectu animum redde
re: nempe uoluptate: metu: triſtitia: libidine. quam
ob cauſam animi motus imperturbatos tranquil-
losq; exhibet: eſtq; hęc animæ conſtitutio, ac ſani-
tas. Rurſus proportiõe robur corporis, animi for-
titudini conſentit: eſt enim Robur, firmitas, ac uis
inexpugnabilis corporis ab ijs rebus, quę corrum
pere corpus cenſentur. Fortitudo, animi robur, et
ſtrenuitas ad ea perferenda, quæ mortis: laboris:
ærumnę: ac denique omnium, quę grauia: & ter-
ribilia eſſe uidentur, ſpeciem impenſius prę ſe fe-
runt. Similis autem iuſtitia rurſus pulchritudini
uidetur. pulchritudo namq; in membrorum ſym-
metria cum coloris bonitate intelligitur: iuſtitia
C autem, in eius commenſuratione, quod in re qua-
que exuperat. cuique enim pro dignitate tribuit:
ut dijs: parentibus: cognatis: amicis: familiaribus:
ciuibus. Prudentiæ uero integritas cõfertur. hęc
enim corporis membrorum: prudentia autem, re-
ctarum animi comprehenſionum conſummatio
eſt. Secundum naturam ſanitas eſt. Præter natu-
ram morbus. [Quod autem eſt natura, id nec ſe-
cundum naturam, nec præter naturam iam eſt: ut
gracilis admodum, ac ſiccus: uel craſſus iam, &
prępinguis: uel qui naſo eſt adunco, aut ſimo: uel
cæſiis oculis: uel qui uarus, aut uatia eſt. nam qui
ita ſe habent] nõ ſunt ſecundum naturã affecti. nã
ſymmetriã euaſere. uerum nec pręter naturam rur
D ſus. non enim impediuntur functionibus admini
ſtrandis. Eſſe autem non natura eiuſmodi eſt, ut
neq; ſecundum naturam, neq; pręter naturã, neq;
natura exiſtat. tales ſunt uitiliginoſi: aut acrochor
donibus, myrmecijs'ue, ac ſimilibus præditi. hęc
enim neq; ſecũdum naturam ſunt mala: ſiquidem
à naturali ſtatu exceſſere: neq; uero pręter naturã,
cum naturales minime impediant actiones. ue-
rum neque natura ſunt. non enim ea fuere à prin-
cipio genita: neq; à prima generatione conſtitere.
non natura ergo ut ſint relinquitur. Enimuero
quod conſtat natura, ei quod ſecũdum naturam,
& quod non natura, ei quod præter naturam ha-
bet, ratione proximum eſt. Partes itaque ad uiuẽ-
dum progenitę proprię ſunt cerebrũ, cor, pulmo,
iecur, uẽtriculus. offenſis ẽm ijs animal protinus,
aut

aut poſtmodum interit. ad commode autẽ uiuendum, ac citra moleſtiã, doloremq́; oculi, manus, pedes, & partes corporis reliquæ. hę namq; ſi afficiantur, uiuit animans quidem, at minus feliciter uiuit. Aegrotatio, quę Græcis νόσος uocatur, eſt primorũ intemperies, quę ſecundum naturã conſiſtunt. uel intemperies inſitorũ nobis humorũ. uel naturaliũ facultatum prępeditio. uel uerſura corporis ex eo quod ſecundum naturã eſt in id quod pręter naturã ſe habet. uel Aegrotatio, eſt primorum intemperies, in qua ſiccum, aut frigidum, aut calidum, aut humidũ præualet. Aegrotationi opportuniſſimæ conſtitutiones corporũ ex partibus conſtant temperatura cõtrarijs: quemadmodũ optimæ corporum ſtructurę ſunt quidem ex inſtrumentalium ſymmetria, ſimilarium autem proba temperie conſtitutæ. Affectus, eſt impeditio functionis alicuius naturalis, aliquarumue. Herophilei hoc modo, Affectus, eſt qui nõ ſemper eodem tempore ſoluitur: ſed in breuiore quandoq;, interim & longiore. Morbus, quod Gręci νόσημα appellant, eſt habitus ægritudinarius totius corporis, aut partis. Morborum alij acuti ſunt: alij peracuti: alij diuturni: quidam continui: quidam intermittentes. Acuti ſunt phrenitis: lethargus: pleuritis: peripneumonia: [febres ardẽtes: continentes: tertianę.] Peracuti, ſynãche: cynãche: apoplexia: cholera: tetanus. Diuturni, tabes: renũ morbus: articulorũ: aqua inter cutẽ: marcor: comitialis morbus: & ſimiles. Cõtinui, hemitritęa: typhodes, id eſt ſuccẽſa, quę ſic uocat febris: & ardẽs. Intermittẽtes uero, ſunt tertiana: quotidiana: quartana: quintana: & quę his ſimiles ſunt. Morborum pręterea quidã acuti ſunt & cõtinui: ut ardẽtes febres: phrenitides: pleuritides. hi enim acuti cõtinuiq; ſunt. Nõnulli neq; acuti, neq; cõtinui: quales diuturni. Febriũ occaſiões quatuor ſunt: quas etiã tempora nominamus, irruptio, auctio, uigor, declinatio. Hippocrates nouem morborũ differẽtias nouit, acutũ, peracutum, malignũ, diuturnũ, mediũ, exitialem, euaſoriũ, periculoſum, periculo uacãtem. Peracutus affectus, eſt facultate, & ſpecie maior, difficiliorq́; acuto, qui in nouẽ diebus fermè iudicatur. hunc etiã acutiſſimũ appellare conſueuit. Malignus morbus, magnus, grauisq́; eſt poteſtate, ſpecie uero imbecillis, nec tẽpora certa habet iudicatiõis. Diuturnus morbus, eſt q in peius mutat ac melius, in mẽſibus, annisq; iudicat, aut etiã cũ homine interit. Medius morbus, q inter diuturnum acutumq; eſt, is quoq; in melius ac deterius cõmeat: atq; in ſexaginta ferè, aut octoginta diebus iudicat. Exitialis eſt morbus, qui prorſus exitiũ affert, uel breui, uel in plurimo tẽpore. Euaſorius eſt morbus is, qui nunq; fit perẽptorius. Periculoſus, qui ad perniciẽ & ſalutem æquale habet momentũ. is anceps quoq; dici, aut ambiguus poteſt. Periculo caret morbus, qui ſemper ad ſalutẽ, quantũ in ipſo eſt, uergit, idemq; poteſtate cũ euaſorio eſt. Morbus imagine uel ſpecie magnus, eſt ut uulnus in carnoſis locis multũ ſpatij occupans, magnus autem re uel effectu, ut punctura in neruo, uel muſculo, quę parua uiſui appareret, ui autẽ eſt magna. Infirmitas qđ Græci uocãt ἀῤῥώστημα, eſt morbus inueteratus cũ multa imbecillitate. uel infirmitas, eſt morbus imbecillis uires diminuẽs. Morbus, id eſt νόσημα, permanẽs ſtabilisq; circa corpora cõſtitutio eſt quę uita participant. Herophilei affectum eũ eſſe aiũt, qui facile ſoluitur, ac dimouetur: eiusq; eſſe in humidis cauſam. Acutus affectus, eſt is qui facilem ſolutionem uel internitionem, quantum in ipſo eſt, habet. Fuſanei morbi, ſunt qui omni tempore, & loco fiunt. Vernaculi, qui in quibuſdã locis abundant. Vulgares, qui temporibus quibuſdam plures eodem in loco corripiunt. Peſtilentia, eſt morbus, qui in omnes, aut plurimos graſſatur, ab aeris corruptione proueniens, quo fit ut quamplurimi intereant. fertur & quædam huiuſmodi finito, Peſtilentia, eſt communis affectus plurimorum, qui ſub idem tempus per urbes, natiõesq; acuta pericula, morteſq; infert acutas. Finire & hoc modo poſſumus, Peſtilentia, eſt uerſura aeris, qua de re nec ordinem proprium ſeruent anni tempora, ſimulq; plures ab eodem morbo intereant. Cauſa, eſt quæ in corpore quidquam facit, experſq; ipſa eſt corporis. Eſt autem alia procatarctica, hoc eſt antegreſſa, uel externa, alia contentiua, ſeu coniuncta, quædam antecedens. Antegreſſa, eſt quę cõfecto opere diſceſſit: uelut canis cum momordit: & ſcorpius cum ictum inflixit, & inuſtio à ſole, quæ febrem parit. Contentiua, eſt quę cum adeſt pręſentem ſeruat morbum, ſublata tollit: ut calculus in ueſica: in oculo aquula: pterygium, encanthis: aliaq; id genus, quæ ponunt medici non in cauſarum duntaxat, ſed in affectuum quoq; ratione. Athenęus autem Attaleus ſic inquit, Cauſa, eſt ea quę facit. hæc autem eſt procatarctica. aliter, Cauſæ ſunt procatarcticæ, quę ante totam operis conſummationem exiſtunt, quaſq; nulla antecedit. Antecedens cauſa, eſt quę ab antegreſſa prorſus aut partim conſtituitur. nonnulli ſic, Antecedens cauſa, ea eſt qua pręſente adeſt effectus, & aucta augetur, & minuta minuitur, & ſublata tollitur. Per ſe finiens eſt cauſa, quæ ipſa per ſe finẽ facit. Concauſa, quę cum alia pares obtinẽs uires, opus molitur quod facere ſola per ſe ipſa nõ poterat. Adiutrix cauſa, eſt quę opus quidem conficit, ſed ęgre, quapropter alij conſociatur, quò rem aſſequatur facilius, quã prompte obire ſeorſum nequit. Cauſæ ſunt manifeſtę, quæcunque ex ſeipſis facientes agenteſq; ſenſu deprehendũtur. aliqui hoc modo, Manifeſtę ſunt cauſę, quæ & apparent ipſę, & opus conſentanee ſibi fieri oſtendunt. Non manifeſtæ, ſunt quę non ex ſeipſis, ſed per ſigna deprehenduntur. quemadmodũ Obſcuræ, quę neq; ex ſeipſis noſcũtur, neque ex alijs. Pro tempore obſcurę, ſunt eæ quę abſunt aliquãdiu, ac rurſus uenire ſub ſenſum ualent. Notatio, eſt per notã, uel per notas, ſeu ſigna perceptio, uel Notatio, eſt ſignũ quod rem minus patentẽ quampiã declarat.

Signum

Signum, eſt rei quæ contingere debet dignotio.
nonnulli hoc pacto, Signum, eſt id, quo cognito
aliud quod ignotū nobis erat deprehenditur. Paſ-
ſionum ſignificatio, notatio interiorum, exterio-
rumq;. Diuinatio, eorum quæ euenire debēt ſcien
tia eſt. aut Diuinatio, eſt præſcire quæ ſint corpo-
ri euentura. Prognoſticum, ſeu diuinatorium ſi-
gnum, eſt ex quo noſcitur futurum. Prędictio, eſt
futuri pręcognitio pręnūciatioq;. Pathognomoni
cum ſignum, eſt id ex quo affectus dignoſcitur.
Concurſus, quam Græci uocant ſyndromen, eſt
congreſſus ſymptomatum. Symptoma, eſt acceſ-
ſorium affectus. Auxiliaria ſigna, ſunt ea ex qui-
bus curationis, quæ in ipſis obſeruata eſt, cōmo-
nemur. Auxilium, ſeu remediū, eſt quod homini-
bus utilitatis gratia admouemus, ex quantitate,
qualitate, ordine, atq; occaſione compoſitū. Cura
tio, eſt ordo auxiliorū conſequentiam habētium.
uel opportunitas, & tēpus muneris præclare ob-
eundi: uel temporis cōmoditas in qua opem feri-
mus laborantibus. Indicatiuum ſignum, eſt quod
primas ſibi uendicat in minus manifeſti alicuius
deprehenſione idem bonum conſequētis. Sugge-
rens memoriæ ſignum, eſt, ut aiunt empirici; res
quę apparet, atq; ex antegreſſa obſeruatione inno
teſcit, utilis rei quæ cognoſcitur ad memoriam re-
uocandæ. Præſentium pręſentia ſigna ſunt patho-
gnomonica om̄ia, id eſt affectuum indicatiua. hęc
enim cum fiunt atq; adſunt, adſunt perinde & affe
ctus: cum ceſſant, morbi quoq; ſoluuntur. Præſen
tia præteritorum ſunt ſigna, ut facti prius ulceris
cicatrix. Præſentia futurorum, ut cadauerosa fa-
cies mortis. Pręterita autē ſunt præteritorū ſigna,
ut cum remiſſio à declinatione, deferbuiſſe mor-
bum ſignificat. Pręterita præſentiū, ut eſſe ab aſpi
de demorſum inter exitialia cenſeri. ſunt qui hoc
modo dicant. Præterita pręſentium, ut tenue inte-
ſtinum uulneratum eſſe, ideo pernicioſis adnume
rari. Præterita futurorum, ut confracto contritoq;
oſſe toſum contrahendum. ei namq; oportet to-
ſum obduci dum ad priſtinum ſtatum redit. non-
nulli uero ſic, Pręterita futurorū, ut de capite dem
* pto oſſe cicatricem ſequuturam. Superuenientia
pręſentium, ut in ſenibus ſauciatum periclitari ex
uulnere. Superuenientia uero ſuccedentiū, ut ex
uulnere conuulſio. non enim uiuit pręterea is quē
conuulſio excepit. [Febris, eſt innati caloris decli
natio ad ſtatum qui præter naturam ſit, pulſibus
quoque uehementioribus, ac crebrioribus reddi-
tis. uel Febris, eſt cordis arteriarūq; caliditas præ-
ter naturam, uitalem firmitatem lædens. aliqui &
hoc modo.] Febris, eſt redundātia caliditatis mor
boſæ ſeſe efferentis cum pulſuum id genus mu-
tatione, ut frequentiores, uehementioresq; eua-
dant. quidam autem ſic, Febris, eſt naturalis ſpiri
tus intemperies ad calidiorem ac ſicciorem ſta-
tum degenerans. Febris continens, eſt ea quę nec
noctu nec interdiu intermittit, [neque] remiſſio-
nes inferēs, neq; acceſſiones. Cauſus id eſt ardor,
eſt febris quæ cum inflammatione multa fit, nul-

A lamq; requiem corpori prębet, linguam aſſiccat,
denigrat, frigidæ deſiderium affert. Pemphingo-
des febris, eſt quę per caloris intenſionem puſtu-
las in ore, quę Gręcis phlyctides dicuntur, gene-
rat. Lipyria febris, eſt ea in qua extrema, & ſuperfi
cies refrigerantur, uritur profundum, excretiones
detinētur, aſpera ſitientibus lingua eſt, pulſus par
uus atque obſcurus: quaſi calor ſe intro receperit.
Fluxuoſa, ſeu fluens eſt febris, quę cum alui fluo-
re, ſępe uero & uomitibus refrigerationem infert:
ſubitamq; uirium deiectionem, cum ſiti, & inſom-
nia, & pulſuum paruitate. Adſtricta febris, contra
ria eſt fluxuoſæ, excretiones non importat, pulſus
magnos ſeruat, longiore ſpatio temporis corpus
emaciat. Icteriodes, hoc eſt auruginoſa febris, ea
B eſt quæ ſimilē galgulo aui, quā Gręci icteron uo-
cant, colorem molitur, iecur in ſublime attollit, lin
guam aſſiccat, cutem † foedam atq; horribilem red- † al. ſqualidā
dit. Peſtilens, eſt quę cū multa caliditate ſitim in- ac luteam
extinguibilem inuehit [bilis omnis generis uomi
tus] foetidas alui excretiones ac uirulentas, ut pa-
ludium graueolentiæ ſint quę excernuntur ſimi-
lia, urinas multas, ac tetri odoris, pulſus paruos,
obſcurosq; inducit. Ignaua eſt febris. quę cum ca-
pitis grauitate prouenit, uel ſanguinis per nares
eruptiones, uel excretionis ſuppreſſionem affert,
aut corpus euenientibus neceſſario ſymptomatis
ægre afficiendum comparat. Horrida, eſt quæ ha-
bet admiſtam rigori caliditatem, pulſus adeo infir
mos, ut ne ad tactum quidem uſque perueniant,
C ſed intro receſſerint. hac detentis uenter tumefa-
ctus murmurat: lingua humida admodū eſt, quæ
quiddam aceſcenti ſimile habet, quo ueluti ſaliua
circūluitur. Typus, eſt intenſionū remiſſionumq;
ordine ſuccedens redditio. uel hoc pacto, Typus,
eſt paſſionis tempus, cui & acceſſio & remiſſio or
dinata contingit. Periodus, ſiue circuitus, eſt tem
pus in morbis, ex intenſione & remiſſione conſi-
ſtens. Quotidiana febris, eſt quæ ſingulis diebus
noctibusq; parte plurima eiuſdem temporis in-
noteſcit. Tertiana, eſt quę uno die, uel nocte una
affligit, ſequente intermittit, tertio repetit. Quar-
tana, eſt quæ uno die, uel una nocte inclareſcit, de-
inde biduum intermittit, aut noctes duas, quarto
recrudeſcit. Hemitritæa, uel latine, ſi uerbum de
D uerbo exprimas, ſemitertiana, eſt ea quam nos ex
ueteris magiſtri ſententia qui in primo Epidemia
rum acutam febrem eam dixit, haud prorſus qui-
dem intermittere, cæterum diem unum aut no-
ctem leuiorem inferre, alterū grauiorem affirma-
mus. qui autem à methodo ſibi denominationem
uendicant, paruam hemitritæam duabus conſta-
re intermiſſionibus putauerunt. Errabundę fe-
bres, uocantur quę non pręfinite, nec recto ordi-
ne, ſed incerto ſtatu proueniunt. Diaſtole, eſt ela-
tio, ac uelut cōſurrectio cordis, & arteriarū, & ce-
rebri, eiuſq; membranarū, in longitudinē, latitudi
nem, profunditatemq;, ſenſibilis tractui. Syſtole,
eſt cōtractio, atq; collapſus, qui ſenſum quidē nū
mouet, cęterum conſentanea ratione, ac conſe-
quentia

quentia deprehēditur. Palpitatio, eſt elatio & ſub-
miſſio cedentis corporis nec renitentis, quæ fit à
ſpiritu, nec perpetuò durat, ſed certis cietur tem-
poribus. alij ſic, Palpitatio, eſt elatio & ſubmiſſio
muſculoſorum corporum, quæ à ſpiritu efficitur,
nec ſemper fit, ſed ſtatis temporibus. Pulſus ma-
gnus, eſt qui fit arteria multū ſeſe in longitudinem
& profunditatē ac latitudinē diducente. Paruus,
eſt qui cōtra in minimū ſpaciū longitudinis, pro-
funditatis latitudinisq́ aſſurgente arteria celebra-
tur. Medius, eſt qui his ambobus interiacet ſecun
dum longitudinem ac circularem dimenſum, ni-
mirum circumferētia quoque digitis ſeſe ad pro-
portionem offerente. Plenus pulſus, eſt is qui ſub
tactum cadit diſtentus adeo, ut ipſa quidem craſ-
ſior facta uideatur arteriæ tunica, maxime uero
quod intra eam clauditur, humidius uniuerſum,
ac corpulentius deprehēdatur. Inanis eſt pulſus,
in quo tum ipſius amplexus arteriæ gracilis om-
nino, ampulloſusq́ eſt, infuſa quoq́ materia uix
perceptibilis, atque exilis adeo, ut ſi quis etiam di
gitos imprimat, inanis occurrat apprehenſio. Du
rus, eſt in quo neruoſa, ut quiſpiam dixerit, arte-
ria uidetur, ac rigida, & tenſus qui ſubeſt ſpiritus,
quo fit ut ictus uim quandam repercutiendi ha-
beat. Mollis, duro cōtrarius, nempe qui arteriam
remiſſam, mollemq́ obtinet, ac ſpiritum qui ineſt
exolutum, ictumq́ leniorem. Humidus, eſt qui
mollis, ut & contenta in eo ſubſtantia mitis ſit, &
humiditate quadam tactui occurrat. Siccus pul-
ſus, ita eſt ut abſumpta ſit humiditas, & ſiccæ atq́
aeriæ exhalationi permiſta. Vehemens, eſt qui &
motum ſtrenuum ciet, & ictum ingerit uiolētum.
Obſcurus, qui & uiribus eſt exoletis, & plagam
infirmiorē adigit. Medius, eſt qui proportionem
quādam inter utrumque horum ſeruat. Celer, qui
breuem concisamq́ diaſtolen habet ac ſyſtolen.
Pulſus ordo, eſt reſpectus quidam in magnitudi
ne, uel uehemētia, uel rhythmo, uel alio quopiam
diſcrimine. Ordinis priuatio, eſt ſtatus inſtabili-
tas in pulſibus diuerſa. alij hoc modo. Ordine ca-
rens eſt pulſus, qui in percuſſionibus quibuſdam
modo crebrior eſt, modo rarior. Aequalitas, eſt
parilitas in pulſuum differentijs quibuſdam. Inæ
qualitas, eſt imparilitas pulſuum in quibuſdam
differentijs, quæ ipſis pulſibus accidunt. aliqui ue
ro ita, Inæqualis pulſus, eſt in quo nunc uehemen
tiores fiunt ictus, nunc uix ſentiuntur. rurſus alij
ſic, Inęqualis eſt pulſus, qui arteriæ parte quadam
altior ſub tactum cadit, idq́ perflata ea atque am-
pliata: parte uero alia, quaſi anguſtior eadem fiat,
pro capedinis quantitate, uehementia inæqualis
exiſtit: tanquam parte quadam arteriæ uiolentio-
rem elationem faciat, quadā uero ſubmiſſam, at-
que infirmiorem. Herophilus Bacchius, Rhyth-
mus, inquit, eſt motus, in temporibus certum ob-
tinens ordinem. Zeno autem Herophileus dixit,
Rhythmus, eſt ordo eorum temporum, in quibus
amplificantur arteriæ, collatus ad ea in quib. con
trahuntur. rectius hoc modo finias, Rhythmus,

A partium temporis proportio eſt, quę quendam ad
pulſus inter ipſos habent reſpectū. Heterrorhyth-
mum pulſum uocamus, qui alterius ætatis habet
rhythmum. Pararrhythmum uero, eum qui qua-
dantenus ad ætatem in qua conſideratur prope
accedit, habetq́ rhythmum, ſed non eum qui illi,
id eſt ætatis illius peculiari conueniat. Tremulus
pulſus, eſt qui ictum refert nō æquabilem, nec mi
nime uacillantē, ſed perinde quaſi uibretur. Obli
quatus, eſt qui non conſtituta in rectum arteria
præter ſitū editur. Myurus, eſt à ſitu: nempe quia,
cum partes arteriæ ſuperiores in arctum coguntur,
tur, inferiores contra, ibi quidem dilateſcunt am-
plius, ſuperius autem contrahuntur. Græci com-
plures μυούζοντα appellant, cum ab ictu maiore
B adacto ſequentes per ſubtractionem iugi decre-
mento minores peraguntur. nominantur & hac
ratione myuri, cum efficiuntur pulſus ex frequen
tibus rariores. uocatur & myurus, ubi à celeri in
tardiorem demutatur. Dicrotus, ſeu bis feriens,
eſt cum receſſio, quæ creditur, arterię non perfe-
cta obitur, ſed cunctatur. idq́ pro ſubductionis,
aut inhibiti ſpiritus quantitate, dein repetitio per-
fecta debitę fit contractionis. Arachnoides, id eſt
araneæ ſpeciem referens, ſiue aranealis, paruus
eſt, ac breuis auræ agitatu mouetur. Intermittens,
eſt cum celebrandis contractionibus diſtentioni-
busq́ pulſus unius arteria tempus omittit. qui-
dam ita. Intermittens eſt pulſus, in quo diſtentio-
nem non ad ictum unum duntaxat, ſed ad duos,
C uel tres quoque arteria facit dimiſſam. Intercidēs,
eſt cum inter duos ictus qui ordine proprio inſe-
runtur, ictus medius intercurrit. Deficiens pulſus
uocatur, in quo non ad duos tantum arteria, ſed
ad tres etiam, & ad plures ictus immobilis perſe-
uerat. alij hunc in modum, Deficiens, eſt qui à ma
gnitudine incipiens ac uehementia, magis ac ma-
gis ſubinde minuitur. talisq́ quoad ullam habet
magnitudinem, Gręcis myurizō nominatur. ubi
autem ſeſe ſubmiſerit, ac minor factus ad minus
declinauerit, deficiens nuncupatur. Caprizans eſt
pulſus, ubi arteria, cum ſe diſtendiſſe apparuerit,
nec fuerit omnino diſtenta, ad alium percuſſum,
priusquàm contractionis uiſionem præbeat, præ-
cipitantius tranſilijt, ſecunda autem fuit percuſſio
D facta uehementior. Recurrens, eſt qui ad quātum
excurrit magnitudinis aut uehemētię, in alijs rur-
ſus ad tantūdem recurrit. Formicans, eſt paruus,
inanis, frequēs, obſcurus, omnium ad extremum
deductus. aut hoc modo, Formicans, eſt in quo
circa digitos arteriæ incumbētes imago ueluti for
micæ fit ambulātis: quamobrem & paruus is eſt,
& obſcurus. Phrenitis, eſt mentis delirium cum
febre acuta, ac floccorum collectu. & mentis emo
tio. & huius impeditio pulſuum. & ſapiendi obli-
uio. uel offenſa præcordiorum breuis cum tremo
re, & uocis obſcuritate, & à maligna febre maxi-
ma ex parte facta palpitatione. Lethargus, eſt de-
latio in ſomnum non facile excitabilis, quæ cum
coloris uitio, & flatuoſo œdemate, nec ſine ipſa-
rum

rum quoq; ſolidarum partium, ac pulſifici ſpiritus A languore prouenit, ferè in debili febre, ac maligna. fiunt uero lethargi partim affecto principio, partim abſceſſu. Angina ea quę ſynanche à Gręcis dicitur, eſt affectus colli acutus, difficilis, qui ægrotum angit pręfocatiõe. aut ita, Synãche, eſt phlegmone, alijs extra collum, ut partes tumeſcãt, alijs intra tonſillas, ut ſimul partes quoque afficiantur reſpirationis, & ægra ſpiratio conſequatur. Conuulſio, eſt affectus, qui neruis, ac muſculis accidit, cum modo corpus totum, modo pars eius uoluntatis iniuſſu trahitur. Tetanus, eſt extẽtio, fixioq; in corpore neruorum omnium, & muſculorum. uel hunc in modum, Tetanus, eſt conuulſio in rectum, cum collum, ac maxillæ trahuntur, dentes cohærent, neq; annuere collum poteſt, neque re- B nuere. Emproſthotonus, eſt cum trahitur collum, ac retro flecti non ualet. Opiſthotonus, eſt cum retro trahitur, neque deflecti in partem anteriorem poteſt. Comitialis morbus, eſt oppreſſio mẽtis ſenſoriorumq;. is qui affligitur concidit repente, eiq; inſuper accidit, ut ſpuma per os efferatur. Catochus, eſt cum ſenſu priuatur anima, corpusq; omne uelut gelu obrigeſcit. Catochi tria genera ſũt, ſomniculoſum, lethargo proximum: alterum uigilans: cui affinis Tetanus eſt: & quæ præfocatio uuluæ appellatur. tertiũ genus eſt cathochi, quod phreniticum nõ inerudite quis nominauerit. fit enim ex miſtis inter ſe morbis catocho & phrenitide: quemadmodum & Typhonia, quę uel delirus lethargus, uel lethargicum delirium eſt. Apople- C xia, eſt detentio mentis cum ereptione ſenſuum, & corporis reſolutione [item Apoplexia, abolitio eſt in neruis omnibus ſenſus & motus. uel Apoplexia ſenſus motusq; priuatio in toto corpore eſt cum principaliũ offenſione actionum. conflatur autẽ à frigido humore præcipuos cerebri uentriculos confertim opplente.] Apoplexia porrò à Paraplexia, ut à toto pars, differt. apoplectici nãq; prorſus & paraplectici ſunt: paraplectici uero nõ omnino & apoplectici. differunt quoque eo quod ſani mente paraplectici, reſoluti parte una corporis ſunt, aut pluribus; apoplectici, & his, & mente, & toto. paraplectici demum dicuntur, quib. dextræ tantum partes, aut ſiniſtrę reſolutione elãgue- D ſcunt. Peripneumonia, eſt phlegmone pulmonis cum febre acuta, & ſpirandi difficultate: rubẽt autem & in ipſis ægrotantibus malæ. Pleuritis, eſt dolor lateris, ac ſuccingẽtis membranæ, uſque ad clauiculam, & ſummum humerum, & ſcapulam pertinens, cum febre acuta, minimeq; intermittente, non ſine dolore confodiẽte, ſimul & horrore, & ſpirationis ægritudine, & tuſſi. Cardiaca diſpoſitio, eſt innati roboris labefactatio, & languor. fit plerunq; confligante ore uentriculi & ſtomacho, cum ſudorum immodica ui. ſunt qui cardia, id eſt corde phlegmone laborante fieri affectum putauerint: atque ob hanc uirium exolutionem quod euenit malum, cardiacam uel diſpoſitionem, uel ſyncopen nominarint. Inflatio, eſt cum ſpiritus copioſior genitus in ſtomacho detinetur, ipſumq; & cum eo uentriculum diſtẽdit: quo fit, ut diſpenſatio præpediatur alimenti. Cholera, eſt affectus peracutus, ac grauis, quæ per uomitus in catarrhum, id eſt defluxum protinus hominem deturbat, aut ex alui profluuio & multa excretione in uermina, atque non multo poſt in id genus febres, quales in inteſtinorum difficultatibus fiunt, atq; in malignas ablegauit. aut ſic, Cholera, eſt acutus affectus cum uomitibus bilioſis multis, aluiq; deiectionibus, ſuris quoque ſe contrahentibus, ac frigeſcentibus extremitatibus. fiunt in his ægris & pulſus minores, obſcurioresq;. Ileus, ſeu latina figura uoluulus, eſt phlegmone inteſtinorũ, quo malo nec flatus infrà, nec deiectiones transmittuntur, uermina ſequuntur ualentia, cruciatusq; intolerabiles. Aurigo, ſeu morbus regius, arquatúsue, eſt bilis refuſio in cutem, quo fit ut ſuperficies tingatur, luteaq; fiat, & uitietur cutis. albæ quoq; in uentre deiectiones fiunt eo morbo affectis. Inſania, eſt alienatio mentis, euariatioq; à cõmuni hominum ritu, ac ſanorum moribus, ſine febre. Melancholia, eſt affectus qui mentem lædit, non ſine graui animi moleſtia, atq; auerſione à rebus chariſſimis. fit ſine febre. nõnullis uero eorum, ſi atra bilis acceſſerit multa, ſtomachum uſque adeo infeſtat, ut & euomatur, ſimulq; mens hoc modo uitietur. Cephalæa, eſt paſſio, quæ per quoſdam circuitus intolerabilem capitis dolorem affert: quocirca & aures ſonãt, & rubent oculi, ac prominẽt: ſimul uero diſtenduntur & ipſis ægrotis uenę frõtis, & rubor in facie eſt. Heterocrania, eſt ubi modo in parte ſiniſtra capitis, modo in dextra dolor accidit, ac quandoque intenſiones, interdum remiſſiões infert. Scotomatici, id eſt uertiginoſi appellantur, quibus obtenebrationes contingunt, uideturq; ijs circumferri caput, & lucis incerti ac uagi in tenebris ſplendores oculis obuerſari. Catharrus, id eſt defluxus, eſt multorum delatio humorum per palati foramina, qui deſcendẽtes ſubiecta loca male habent. Hydrophobos, id eſt aquę reformidatio, eſt affectus ex canis morſu rabie furentis. fit cum potus auerſione, cõuulſione, & ſingultu. bis uero & delirium ſuperuenit. Bulimos, id eſt ingẽs fames, diſpoſitio eſt, in qua fit cibi inquiſitio ex paruis interuallis. qui hac detinentur, reſoluuntur, & concidunt, decoloresq; fiunt. perfrigeſcunt ijs extrema corporis. torquetur ſtomachus. uixq; pulſus percipitur. Phagedæna, eſt conſtitutio, in qua multum appetentes cibum, ſumẽtesq; immodicum, non ipſum retinent, ſed ubi ciecerint, rurſus appetũt. Tabes, eſt ulceratio pulmonis, uel thoracis, uel fauciũ, ut & tuſſicula, & debiles comitentur febres, & corpus conficiatur. eſt enim tabes, phthiſis à Græcis communiter dicta, omnis diminutio corporis, ac colliquatio. ea uero, quam phthoen proprio uocabulo appellant, corporis conſumptio ex ulcere ac demolitio eſt: dicta Græcis eſt phthiſis à uerbo φθίνειν, quod eſt diminui. Diſpnoici, ſunt in quibus ſpiritus, uelut

per anguſtas uias actus, elidiť expiraturq́. Aſthma, eſt affectus, qui ualentem conatum in reſpirando, difficultatemq́ importat, ſimulq́ ſedere aliquos cogit ac reſurgere. Iocinoroſi, ſunt quos iecoris dolor comitatur diuturnus cum tumore, & duritia, & corporis colore malo. ſuperuenit ijs febris ardens, & lingua exareſcit. Scirrho affectum iecur eſt, cum circa ipſum tumor adeſt durus, & tactui renitens, nec dolorificus. Lienoſi, ſunt quibus cõtracta phlegmone lienes ad naturæ ſtatum non redeunt, nec phlegmone liberantur, ſed permanet ipſis duritia, quapropter & fluctionib. per morbos infeſtantur, & color ipſis corporis permutatur natiuus. Scirrhus eſt lienis, cum maior lien, & durus admodum, & tumore diſtentus ſentitur. Diarrhœa, id eſt profluuium, copioſior fluxio eſt B alui diuturna ſine phlegmone & ulceratione. Cœliaca diſpoſitio, eſt alui fluxio non recens, ſed diuturna, cum uerminibus, multiſq́ excretionibus, corpore ſimul marceſcente. Dyſenteria, id eſt inteſtinorum difficultas, eſt inteſtinorum exulceratio cum phlegmone, & cruentorum, fæciq́ ſimilium ſtrigmentorum ſecretione, non ſine alui, inteſtinorumq́ morſu, ac cruciatu. Teneſmus, eſt diſpoſitio, ad partes inferiores rectumq́ ipſum inteſtinũ pertinens, in qua impetus, cupiditateſq́ deſidẽdi plures, paucæ uero excretiones fiant [uel ut alij, Teneſmus, eſt recti inteſtini mordicatio, quam bilioſi, acreſq́ humores faciunt, cum exurrectione crebra, cupiditateq́ egerendi, tametſi exigua excernantur.] Læenteria, id eſt leuor inteſtinorum, C eſt dyſenteriæ magna ex parte comes affectus, quando, ob factas ex ulceribus cicatrices, ſpiſſioribus, leuigatioribus, indolẽtioribuſq́ redditis inteſtinis, neceſſe eſt ut cibi, priuſquã aſſumpti concoquantur, ocyus ad excretiones decurrant, utiq́ impromiſcui, incocti, quales ingeſti fuere. [alij uero ſic, Læenteria, eſt tota ſimul, celerrimaq́ tranſmiſſio ciborum, cum tales excreti ſunt, quales deuorati] Colica diſpoſitio, eſt conſtitutio plenioris inteſtini diuturna, in qua ſpacijs temporis interiectis cruciatus intolerabiles, difficultates reſpirandi, ſudores, perfrictioneſq́ adoriũtur. Hydropis, id eſt aquæ intercutẽ ſpecies ea, quæ anaſarca, id eſt per carnem dicitur, eſt cum corpus totum intumuit œdemate, atque humore circumluitur, per- D uertũtur & ęgrotis pudenda, ciborũ appetitus tollitur, & febris comitatur. Hydrops aſcites, id eſt utricularius, eſt in quo uenter, & ſcrotum, cruraq́ intumeſcunt, ſuperiores autẽ partes extenuantur & graciles fiunt. Hydrops tympanias, eſt cum in uentre ſpiritus plus inuenitur, humoris minus, ac ſi quis pulſauerit, ſonus exauditur. Nephritis, eſt renum phlegmone cũ dolore uehemẽti, quãdoq́ uero & urinę difficili trãſitu, in qua fibroſa quędã, uel arenoſa cum modico ſanguine excernuntur. Lithiaſis, id eſt calcularis morbus, eſt calculi generatio in ueſica, per quem urinæ excretio prohibetur. alio modo. Lithiaſis, eſt affectus qui diſtentiones affert ueſicæ ſimul uero & imus uenter di-

A ſtenditur, nec raro ad prępuțium ea diſtentio peruenit. ſuperaccedũt ijs & urinæ ſuppreſſiones: utique cum prouectus lapis uias excrementi interceluſerit. Strãguria, id eſt urinæ ſtillicidium, eſt excretio urinæ guttatim deſtillantis. Iſchuria, abſoluta prorſus urinę ſuppreſſio eſt, quæ periculum affert. Octo porrò modis inhibetur urina, phlegmone, ſcirrho, ſanguinis conglobatione, reſolutione calculi procidentia, renũ cõſenſorio affectu, ulceratione, calculari morbo. Fiunt in renibus calculi, quando in corporibus illis humorũ craſſorum copia cum febrili caliditate coiuerit. [uel aliter, Generantur calculi in renibus, ubi collecta in ijs cum proportionali febre craſſorum humorum copia fuerit, à qua ſuperaſſati ad calculi tranſeunt generationem.] Gonorrhœa, id eſt genituræ profluuium, eſt excretio ſeminis morbum importans, cum quo tabeſcit corpus, decoloraturq́. fit malũ hoc uaſorum ſeminalium robore ſoluto adeo, ut quodammodo languentes ij ſemen haudquaquã retineãt. Satyriaſis, eſt affectus cum genitalis mẽbri tentigine, ſimul ſe tendentibus eius particulis. ſunt quibus & ſeminis eiaculatio cum uoluptate fiat. hi uero mente exturbantur. Iſchias, eſt coxendicis dolor diuturnus, nec ſolutu facilis. aut ſic. Iſchias, eſt morbus ualidum dolorem coxę per circuitum inferẽs, qui dolor uel uſque ad poplitem, & ſuram deſcẽdat. Arthritis, id eſt articularis morbus, eſt phlegmone ſtabilis, circa articulos conſiſtens, doloremq́ ingerens uehementem: neruis nimirum patiẽtibus. Podagra, eſt affectus qui circa pedes oritur, & dolorem mouet, patientibus neruis, idq́ alijs cum ardore, alijs cum algore. Paralyſis, hoc eſt reſolutio, affectus eſt quo uoluntarius motus offenditur, is circa partes, aut partem aliquam fit. perficitur autem neruis muſculiſq́ perpeſſis. Scelotyrbe, quaſi cruris turbam uel perturbationem dicas, ſpecies eſt reſolutionis, qua erectus ambulare homo non poteſt, & latus aliàs in rectum, quandoq́ ſiniſtrum in dextrum, nonnunquam dextrum in ſiniſtrum circunfert, interdum quoq́ pedem non attollit, ſed attrahit, uelut ij qui magnos cliuos aſcendunt. Peroſis, id eſt oblæſio, priuatio, impedimentum'ue naturalis functionis, aut alicuius mutilatio particulæ. Lepra, eſt cutis mutatio in habitum qui preter naturã fit: cũ aſperitate, & pruritibus, doloribuſq́, nõnunquam & ſquamis decidentibus, interim ſecus, plures hæc etiam corporis partes depaſcitur. Elephas, eſt affectus qui cutẽ craſſam, atq́ inęquabilem reddit, liuor adeſt tum cuti, tũ oculorũ albis, exedũtur partes manuũ, ac pedũ ſummę, ex quib. ſanies liuida, ac fœtida emanat. Impetigo, eſt ſummæ cutis aſperitas cũ multa prurigine. Medicinę duæ ſunt partes ſummę: contemplatio, & actio. antecedit actionem contẽplatio: ſiquidẽ cõſiderare prius aliquid cõuenit, itaq́ deinde agere. nã præceptio ratione conſtãs, exercendorũ operum principiũ eſt. Partes medicinę quinq́ ſunt, quas & ſpecies quidam nũcuparũt: naturę indagatrix, cognitrix affectuũ,

uictus

uictus inſtitutrix, materialis, curatrix. Indagatrix
naturæ, eſt quę circa contemplationem uerſatur
regentis nos ac moderantis naturæ. Affectuū co-
gnitrix, quæ id quod pręter naturā eſt dignoſcen
dum ſuſcipit. Victus inſtitutrix, quæ in ſanis atq;
ægrotantibus uictu inducendo meditatur. Mate-
rialis, quę circa materiam ſe habet corpori noſtro
medētem. Curatrix autem, quæ circa ſanitatis de-
perditæ reuocationem, eiusq; reſtitutionem ope-
ram nauat. Fit phlegmone in utero cum uentris,
atq; inguinum cruciatu, ac febribus, qua & ſinci-
put laborat, & tendonum contractio adeſt, & ocu
lorum dolor. Abſceſſus tunc eſt in utero, cum in-
tenſus eſt dolor, pulſatq;, & uſq; ad imum uentrē,
& inguina, ac lumbos pertingit, & febres adoriū-
tur. Vterina ſuffocatio, eſt affectus per recurſum
uteri, correptæ ea corruunt, uocisq; impotes red-
dūtur, quare nec manifeſta ijs amplius reſpiratio
fit, & ſuſpenduntur hypochondria, pulſus quoq;
obſcurus habetur, ac tardus. Muliebris fluxus, eſt
humorum delatio per uterum ad multum tempus
perdurans, quā eius facit excretio. Albus fluxus,
eſt cum alba ſunt quę excernuntur, apparent tu-
mores in facie, partes quoque ſub oculis intume-
ſcunt, nonnullis uero & uenter, & crura. Rufus
eſt fluxus, cū ſubrufa excretio demanat, doloresq;
in lumbis naſcuntur, atque inguinibus. Fluxus ru
ber eſt, quando tale id manet quod excernitur,
qualis ſanguis iugulatæ recens uictimę apparet,
excidunt ſanguinis globuli, dolor habet, & ardor,
ac ſtridor, laborant quoque ipſa pudenda, & imus
uenter. Niger fluxus, eſt cum nigrę excretiones
prodeunt, corpus ægre ſpirat exhalatq;, & in pu-
denda dolor incumbit, & extenuantur mulieres.
Eryſipelas, id eſt ignis ſacer in utero eſt, ubi is pe-
rinde afficitur dolore, atq; ij qui indeclinabiliter
ab igne urūtur, ardorq; ille in quibuſdam alias ad
alios uteri locos tranſmigrat. Scleroma, id eſt du-
ricies, tumor eſt duriuſculus, qui in parte uuluæ
aliqua naſcitur, fitq; plerunq; ex phlegmonis quę
diu permanſere. Scirrhus in utero, diſpoſitio eſt
in eius aliqua parte, ut ſit duricies renitēs, tumēs,
inæqualis, magnaq; ex parte uacans dolore. Car-
cinoma in utero, eſt tumor ſine ulceratiōe, inęqua
lis, uerrucoſus. Pilorum nouem ſunt affectus, rho
paloſis, id eſt uelut in bacculos coagmentatio, di-
chophyia, quaſi biſurcatio, quaſſatio, atrophia, id
eſt alimenti ſenſus priuatio, ariditas, canicies, flu-
xio, alopecia, ophiaſis. Rhopaloſis, concretio eſt
ſummorum pilorum indiuiſibilis, qui etiam non
amplius creſcant. Quaſſatio, eſt caſus inęquabilis
pilorum non diſſimilis ijs quę abſcidit bipennis.
Atrophia, eſt gracilitas eorum nimia, qui nec am
plius augeſcant. Ariditas, lanuginoſa eorundē ſu
perficies eſt, puluere conſperſis adſimilis. Cani-
cies, eſt pilorum ante legitimā ætatem cōmutatio
in album. Fluxio, eſt pilorū defluuium, quæ tabe-
ſcentib. magna ex parte, atq; ex diuturno morbo
conualeſcētibus euenit. Alopecia, eſt cum color
albidior redditur, qua mutatione a uri colorem re-

A ferentes pili radicitus decidūt. Ophiaſis, mutatio
eſt coloris antedictæ proxima, cęterum ad maio-
rem quàm in illa pilorum denſitatem, cum tortuo
ſa nudatione. Fracturarum octo in capite ſunt dif-
ferentiæ: rhogme, id eſt fiſſura uel rima, eccope, id
eſt effractio, engiſoma, id eſt propinquatio, ecpieſ-
ma, id eſt expreſſio, camaroſis, quaſi cameratio,
apoſceparniſmus quaſi dedolatio, thlaſma, id eſt
contuſio, apechema, ac ſi reſonitum dicas. Rhog-
me, eſt oſſis interruptio per ſuperficiem recta, &
uel anguſta, uel lata. Eccope, diuiſio eſt caluę, qua
os offenſum refractū eſt. Engiſoma, pertuſio eſt
oſſis, cum pars affecta in profundum deſcendit, ac
ſuper illæſum os corruit. Ecpieſma, caluę in mul-
tas partes diffractio eſt, ſimul ubi intruſę oſſis par
B tes in imum decubuerint, ac membranam innixu
ſuo premāt. Apoſceparniſmus, abſciſſio eſt oſſis,
cum eius pars decuſſa uulnerando fuerit. Camaro
ſis, eſt oſſis perruptio, cum ex alterutra refractum
parte ſimilem camerę figuram acceperit. Apeche
ma, diremptio eſt oſſis ſuperficiaria, uel etiā pro-
funda in partibus ictui oppoſitis. Contuſio, eſt re-
ceſſio caluæ in profundum ſine fractura. fit in pue
rili potiſſimum ætate. planius uero quod dicimus
intelliges, ſi quod in ſtanneis accidit uaſis cōtem-
plaberis. Tres circa oculos fiunt affectus: phleg-
monę, fluxus, ulcerationes. Vlcerationum in ocu
lis differētię ſunt, argemon, id eſt albor. nepheliō,
hoc eſt nubecula. epicauma, hoc eſt inuſtum. bo-
thrion, id eſt foueola. phlyctis, id eſt puſtula, albu
C go, carbunculus, myocephalum, id eſt muſcæ ca-
put. ſuppuratio, ſeu unguis. ſtaphyloma, id eſt
uua. hęc cū percuſſu eueniūt, ſine eo ulcerationis
affectus hi ſunt. mydriaſis, id eſt occęcatio quaſi
ferramēto candēte adminiſtrata. tabes. atrophia.
nyctalops quaſi luſcioſitas. ſuffuſio. glaucoma. re
ſolutio. myopiaſis quaſi conniuentia. ſtrabiſmus.
pterygiū, id eſt pinnula. encāthis, id eſt tuberculū
inangulare. procidentia chemoſis. cōfuſio. Eſt er-
go phlegmone, tumor circa oculos, qui cū rubo-
re, & caliditate multa, & motu difficili, ac punctio
nibus gignitur. Fluxus, eſt tenuiū delatio humo-
rum quam cohibere nequeas, nō ex noſtra uolun
tate proueniens. Vlceratio, eſt ruptio circa corneā
tunicam, quæ uel ex ictu, uel ex ſtrenua phlegmo
D ne oritur. Argemō, eſt ulceratio, quę in nigro ocu
li alba apparet, in albo autē ſubrubra. Nubecula,
eſt caligo, uel ſuperficiaria ulceratio in nigro. Epi
cauma, eſt uelut ex igne cruſtuloſa ulceratio, quæ
nigro aduenit, nec permanet. Foueola, eſt cauum
ulcus, ac purum in nigro. Puſtula, eſt abſceſſus in
nigro, humorem continens cum phlegmone, &
fluxu. Albugo, cicatrix eſt craſſa, & profunda, ul-
ceri inducta. Myocephalum, eſt exigua uueæ tu-
nicæ porrectio in nigro, muſcæ capiti ſimilis, per
ulcerationem facta. Carbunculus, eſt cruſtuloſa
ceu ex igne ulceratio cum paſtione, & fluxu, in-
terdū quoq; & bubonibus, & febre. Suppuratio,
uel unguis, eſt collectio puris in nigro cum phleg
mone ſecundum iridem, ungui conſimilis. Con-

fuſio, ruptio eſt tunicarum quæ in profundo ſunt, aliquando ex percuſſu, interdũ ſpontina, cũ profuſione humorũ, & pupillæ alteratione. Mydriaſis, facultatis alteratio uiſoriæ eſt, turbatis humoribus. Tabes, eſt pupillæ diminutio cum obſcuratione. Atrophia, eſt paruitas totius oculi, & pupillæ cum offuſcatiõe. Nyctalops, eſt affectus diſpoſitioq́ oculorum ſine conſpicua cauſa. uſu autem ſic habentibus euenit, ut interdiu non cernãt, noctu uero conſpiciant. Glaucoma, eſt naturaliũ humorum in glaucum colorem mutatio. Staphyloma, eſt quod in pupillæ loco conſurgit acino uuæ ſimile. Procidentia, eſt cum ab ictu aliquo uiolento, aut ſtrangulatione, cũ continua febre, uel capitis dolore prolapſus oculus fuerit. Myopiaſis, eſt diſpoſitio ab ortu contracta, qua propinqua cer- B nimus, remota uel parum, uel nihil omnino. Strabiſmus, oculi muſculorum non omnium, ſed aliquorũ reſolutio eſt, ob quam cauſam uel ſurſum, uel deorſum, uel in latera nuunt oculi. Hippus, id eſt equus, diſpoſitio eſt à generatione prodiens, qua inſtabiles fiũt oculi ac ſemper mouẽtur, utiq; motũ ſuſtinentes in concuſſu, & tremore aſſiduo conſiſtentem. hanc diſpoſitionem ἵππον, id eſt equum uocauit Hippocrates. affectus autem eſt oculum firmantis muſculi, qui uiſorij baſim inſtrumenti complexus eſt. Chemoſis, elatio eſt ambientis oculum membranæ, quòd album quoq; appellatur, affectus †albæ carnis perſimilis. Circa genas anguloſq́ oculorum hi contrahuntur affectus, ſcabies. phthiriaſis, id eſt pedicularis mor- C bus. crithe, id eſt hordeolũ. chalaza, lithiaſis, id eſt morbus calcularis. trichiaſis, id eſt pilaris affectus. aſpredo. lagophthalmõ, id eſt leporinus oculus. ectropiõ ceu inuerſio. rhyas, quaſi riuulus. anchilops. ſtaphyloma. Scabies, eſt ſummarũ genarum, angulorumq́ eroſio cum pruritu, quã acerrima fluctio progignit. Phthiriaſis, eſt ſcabies circa palpebrarum radices, quæ ſquamas furfuri ſimiles dimittit. Chalaza, globulus eſt in gena, milij magnitudine, à ſimilitudine grandinis ſic uocata. eadem quoq; eſt lithiaſis. Hordeolũ, eſt humoris concretus circa genam, oblongior, hordeum referens. Aſpredo, eſt duritia, & aſperitas inæqualis, quæ intra genas oritur. Rhyas, eſt angulorũ carnis abſumptio, ob quam cauſam effluit lachryma. D Trichiaſis, caſus eſt genarum, inſitorumq́ ijs pilorum generatio præter naturam. Tres trichiaſeos differẽtię habent: phalãgoſis, caſus, ſubortus. nõnulli & diſtichian, id eſt duplicẽ ordinẽ ſuperinuehũt. Eſt aũt diſtichia, alterius pilorũ ordinis in genæ margine exortus pręter naturam. Enchantbis, eſt exuperantia carnis in magno angulo. Anchilops, tumor in angulo magno conſurgens atque humoris collectionem habens, nõ perforatus, aut cõuio foramine. dictus eſt anchilops, quòd propè oculum ſit. lops enim oculus eſt, anchi uero propè. Suffuſio, eſt concretio aquoſi humoris, quę uiſum magis minus'ue impedit. differt ſuffuſio à glaucomate, tum ꝙ concretio ſit hęc diluti humo-

A ris: glaucoma uero, naturaliũ mutatio humorum in cæſium colorem, tum ꝙ in glaucomate haud prorſus, in ſuffuſione aliquantulum cernant. Hydatis, id eſt aquula, ſubſtratę ſuperiori genæ pinguedinis augmentũ eſt, qua fluunt pręter naturã oculi. Lagophthalmon, eſt cũ ſuperior adeo retrahitur gena, ut oculum, dum clauditur, totum non contegat. Pinnula, corporis excreſcentia eſt, quę corneę tunicæ inhęreſcit. Ectropion, eſt ſuppullatio carnis in gena, quę genam ipſam ſua grauitate foras conuertit. cauſa eſt genæ euertendæ uel caro adnaſcens, uel reſolutio, uel cum cicatrix inducitur. †Puloſis, eſt defluuiũ palpebrarum acerrimo fluxu eius rei auctore. Staphyloma, eſt nigri tunicę extenſio cum inflammatione, acino uuæ B ſimilis. Sarcoma, eſt carnis in naribus pręter naturam auctio. Eſt uero & Polypus quoddã ſarcoma porrò dictus polypus eſt à polypis piſcibus. nam ut illi multas habent propagines, molleſq́ ſunt, atq; augẽtur, ita is quoq; affectus. Differt ſarcoma à polypo magnitudine, & opificio. Ozęna, eſt ulceratio in naribus profunda, tetri odoris, atq; halitum emittens. Parotides, abſceſſus ſecundum aures ſunt, hos nonnulli Dioſcurus appellarũt. ſuccedunt magna ex parte febribus, atq; ab ijs liberant. Leuce, corporis in album colorem mutatio eſt pręter naturam. Herpeta, eſt ulcus quod ex bilis redundantia fit, & depaſtionem facit. Atheroma, eſt tunica neruoſa quę humorẽ pulti ſimilem continet. Steatoma, eſt auctio pinguedinis aliqua C in parte pręter naturam cõgeſta. Proſarteſis, id eſt appenſio, lõgiorum eſt membranarum ad uicina loca applicatio. Aneuriſma, id eſt dilatatio, uenoſi uaſculi relaxatiõ eſt, aũt diſperſiõ ſpiritualis mãteriæ ſub carne, per diſſultationem ſeſe diffundentis, diſtribuentiſq́. Hypoſphagma, extra ſuperficiem eſt, perſimile uibici. Ganglium, conglobatio eſt nerui pręter naturam, quę in unum corpus coaluit. Aphtha, ſuperficiaria eſt ulceratio quę in ore gignitur. uiſitur autem hæc in puerulis potiſſimum ulceratio. Phlegmone, eſt tumor cum rubore & duritia, pulſatiles afferens dolores: dicta quod affectus ea locus φλέγεται, hoc eſt uratur. aut tumor dolens, ac renitens, cum rubore, citra febrem. Eryſipelas, id eſt ignis ſacer, eſt rubedo D cum ignita inflammatione, febres interdum, doloreſq́ inſerens. [uel ignis ſacer, eſt tumor rubens, dolorificus, qui à bilioſo ſanguine generationem obtinet. Carbunculus, eſt ex magis melãcholico putrefacto ſanguine tumor ulceroſus.] Vacuamus uel uenæ ſectione, uel cucurbitula, uel hirudine, ac ſimilibus. Sanguinẽ detrahimus ob multam plenitudinem: pręſertimq́ ubi ipſum affectus auctorem eſſe ſuſpicabimur. Detractionis cuiuslibet tutior pręferenda; grauis, medicinæ oblatione declinanda eſt. Cucurbitula utimur ad locorum contuſionem. Hirudinem admouemus, ubi affectum locum tenuiter aperire eſt opus. Scirrhus, eſt tumor corporum cum duritia, & pondere, & motus, ac ſenſus difficultate. Abſceſſus, eſt corporum

† al. biatule

† al. Milphoſis

rum ex phlegmone in pus tranſmutatio. Colobo A
ma, id eſt mutilatio, defectus particulæ eſt in par-
te aliqua corporis. Toſus, eſt ſubſtantia calloſa, &
renitens. Hidrocephalon, eſt humoris aquoſi, aut
fæculenti ſanguinis collectus in parte corporum
aliqua eorum quę caput concinnant. Syrinx, id
eſt fiſtula, tubulus eſt calloſus, anguſtus, oblõgus,
interdum etiam obliquus, os babens cui cicatrix
obduci nequit, per quod bumor certis temporib.
tenuis excernitur. Duæ fiſtularum differẽtię ſunt:
cæcę, quæ oſculum in profundo, ſinum ad ſuperfi
ciem habent: occultę, quę & os, & ſinum obtinẽt
in profundo. Cerion, id eſt fauus, ulcus eſt aſſidua
habens foramina, ex quibus humor melli ſimilis
excernitur. Phagedæna, eſt ulcus quod propin-
qua & adiacẽtia erodit. Carcinoma, eſt tumor ma B
lignus, prædurus, ſine ulcere, uel ulceratus: à can-
cro animali dictus, quem Græci καρκίνον uocant.
Dionyſiſci, ſunt oſſeæ eminentię, quæ prope tem-
pora naſcuntur. dicuntur autem cornua, detorto à
cornigeris animalibus nomine. Teredo, pertuſio
eſt oſſis ex corruptione. affectui nomẽ ab accidẽti
bus foraminib. datum eſt, quę à Gręcis τρήματα
appellantur: quaſi τρηθὸν quidã exiſtat. Aden, id
eſt glandula, cõuolutio ſicca quędã & carnoſa eſt,
uel carnoſa cõglomeratio. Struma, caro eſt ſicca,
quę nec facile ſoluitur. Bronchocele, quaſi dicas
gutturis ramex, tumor eſt gutturi adnaſcens, diſ-
fertq; ab eo q in ſeroto progignit. Anchyle, paſ-
ſio eſt tendonũ circa collũ, uel articulos, qua fun-
ctio impedit. Exomphalos, id eſt procidẽs umbi- C
licus, prominentia eſt umbilici diuerſis de cauſis
proueniẽs. Gynęcomaſthon, id eſt muliebris mã-
ma, ſubiectę mãmis pinguedinis auctio eſt præter
naturam. In cõtectu eſt abſceſſus, cum corporum
quę ſunt in profundo, aut uiſcerum in pus fit mu-
tatio. Acrochordõ (genus quoddã eſt id uerruca-
rum dolens) exortus eſt orbicularis, anguſtamq;
obtinẽs baſim. Phygetlon, id eſt panus, abſceſſus
eſt naſcẽs in inguine. Epiploomphalon, omẽti eſt
in umbilicum decurſus. Hydromphalõ, coitio in
umbilico eſt inconfecti humoris, qui ſub tunica
quoq; interdũ cõtinetur. Poromphalon, eſt cõcre
tio toſi in umbilico. Sarcomphalon, incremẽtum
carnis pręter naturã eſt in umbilico, uel mitis, uel
malignæ. Pneumomphalõ, dilatatio eſt umbilici. D
Hypoſpadias, eſt affectus in quo glans colis attra
cta eſt. Thymus, aſperæ carnis extuberatio eſt,
quę ſimilis circa genitale, ac ſedẽ oritur. Lipoder-
mus, id eſt (trãslato ad morbũ nomine) apella, affe
ctus eſt tegentis glandẽ pelliculę, adeo ut diſtrahi
nõ amplius poſſit. Phymi duo diſcrimina ſunt. uel
enim ex natura fit, uel poſtea gignitur, ulceratio-
ne antegreſſa. Periepiphimoſis, eſt cum retracto
glãdis neruo præputium deduci pręterea nequit.
Rhagas, id eſt ſciſſura, fiſſum'ue, diuiſio eſt labia
obtinens callo indurata. Circuncïſio uel circunſe-
ctio, ablatio eſt cutis glandem obtegentis. Hęmor
rhois, relaxatio eſt uaſorum quę ſedem cõtexunt.
dicta ἀπὸ τοῦ τὸ αἷμα δι' αὐτῆς ῥεῖν, id eſt quòd ſan

Galen.

A guis per eam fluat. Differentiæ quinque hæmor-
rhoidum ſunt: à magnitudine, multitudine, figu-
ra, loco, conſtitutione. à magnitudine, cũ aliæ par-
uæ ſint, alię magnæ, aliæ medię. à multitudine, cũ
plures in aliis, in quibuſdam pauciores conſiſtãt.
à figura, quòd nõnullę anguſta, quędam lata ſint
baſi. à loco, quãdo aliquę in anno, quędã in ſphin
ctere, id eſt ſtrictiore, alię in recto ſunt inteſtino. à
conſtitutione, quoniam alię mites ſunt, aliæ mali-
gnę. Condyloma quaſi dicas nodus, eſt extubera
tio, quę cũ phlegmone in rugoſa contrahenteq; ſe
anni parte cõſurgit. Tres circa ſcrotũ ſiũt affectus,
ramex, ſcabies, detritio. Tumores in ſeroto conſi-
ſtũt, hydrocele, enterocele, hydrenterocele, cyrſo
cele, porocele, epiplocele, enteroepiplocele, id eſt
B hernia ſeu ramex aquæ, inteſtini, aquę & inteſti-
ni, uaricis, toſi, omenti, inteſtini atq; omenti. Hy-
drocele, incocti humoris in parte ſcroti collectio
eſt. Enterocele fit, inteſtino in alterum locum pau
latim, uel ſemel delapſo. Enteroceles cauſæ ſunt,
antegreſſa quidem, intenſio, uel ictus. continẽs au
tem, iterata huius extenſio, aut ruptio. Hydrente
rocele, eſt delapſus inteſtini minuſq; elaborati hu
moris collectus in ſcroto. Cirſocele. eſt dilatatio
amplificatioq; quorundam, aut omnium quę te-
ſtem alunt uaſorum. Hygrocirſocele, id eſt aquo-
ſus ſimul & uaricoſus ramex, eſt dilatatio teſtem
nutricantium uaſorum & crudi humoris in ſcroti
aliqua parte collectio. Epiplocele, lapſus omenti
eſt in partem ſcroti. Enteroepiplocele, in ſcroti
C partem caſus inteſtini eſt atque omẽti. Cele, id eſt
ramex tumor eſt qui dictorum aliquod continet.
omnis enim in ſcroto tumor cele Gręcis, Latinis
ramex nuncupatur. Crypſorchis, id eſt teſticuli
occultatio, teſticuli, uel teſticulorum receſſio eſt.
Rhacoſis, id eſt detritio, multa ſcroti extenſio eſt.
Pſoriaſis, id eſt ſcabies, duritia ſeroti eſt cum in-
tenſa prurigine, quandoque uero & ulceratione.
Gangręna, eſt corporis mutatio à naturali cuiuſ-
que babitu in alienum, atque extinctio cum ulce-
ratione, uel citra hanc. gignitur autem uel pletho
ra antegreſſa, uel dum extinctio fit: aut phlegmo
ne ex chirurgi imperitia. Os eſt, ut Plato arbi-
tratur, medulla quę à calido ſpiſſatur, ex quorun-
dam autem medicorum ſententia, terrena concre
D tio, & ſolida, & ſenſus expers, ac ſanguinis. Com-
mune chartilaginis & unguis eſt ſenſu carere, atq;
inęquale eſſe. cęterũ chartilago imago eſt oſſis. ſę-
piſſime enim numero in articulis adiacet. Vnguis
uero, ſuperficies oſſis fuerit, aut cutis cõcretio du-
ra & ſicca. Hermaphroditus, complexus eſt ma-
ſculini ſexus ac fœminei, ſimul etiam utroque gę
nitale proprium obtinẽte. Dracunculus, eſt ulcus
quod à parte propinqua ad ipſum nerui delationẽ
habet: dictus quòd neruus mouendo corpore in
ulcus recedat, in eóque occultetur. Clauus, eſt ul-
cus in pedis planta orbiculatum, quod callũ con
traxit. Semen, ut Plato, ac Diocles autumant, ex
cerebro, & dorſi medulla excernitur. ut autẽ Pra-
xagoras, atque Democritus, pręterea & Hippo-

crates cenſent, ex toto corpore. Democritus quidem ait, Homines unus erit, et homo omnes. Hippocrates uero, genitura, inquit, undique à corpore demanat. à ſanis ſana, à morboſis morboſa. Semen, eſt ſecundum Stoicos, quod cum ſpiritu, & anima, ſed ueluti non pars ab animali dimittitur. ut autem opinio fert Aſclepiadis, genituus humor, qui in venereis congreſſibus excernitur. Illud quęſtione exagitatum eſt, utrum fœmina perinde ac mas ſemẽ depromat. etenim eadẽ Veneris libidine uexaſ fœmina: ijſdemq́; obnoxia eſt morbis: ac planè ex cõſectiõe ſeminarijs meatib. prędita eſſe oſtenditur. Maximum quoq; id conferendi ſeminis teſtimonium eſt, quòd ſimiles matribus procreentur liberi. Porrò conferri ipſum teſtis eſt Hippocrates, qui in libro De infantis natura, Si profecta, inquit, ab ambobus genitura in mulieris locis manet, primum quidem una miſcetur: utpote nõ quieſcente muliere: concaleſcendoq; colligitur, ac craſſeſcit, dein ſpiritum concipit. Differt à genitura ſemen, quòd hoc in ſeminarijs meatibus ſit. quidam uero quod iam eſt excretum id eſſe ſemen uolunt: genituram autem, ſemen nondum concoctum. at nos. ut Aſclepiades dicit, ſemen quoque in ijs eſſe, qui generare non adhuc poſſunt definiuimus. Infœcunditatis duplex cauſa eſt: quarum altera uiro, mulieri altera debetur: & utraque multiplex. nam fœmina in cauſa eſt, ſi per frigidum uterum, uel præpinguẽ habeat. mas uero, cum ſpado fuerit teſticulis orbatus, aut alio quouis morbo laborauerit. Non eſt pars uterum gerentis quod geſtatur in utero: aut certe ipſo intereunte, grauidam quoq; interire neceſſario conuenit, uel partu edito lædi integris functionibus obeundis: quaſi pars ei qua ipſius corpus priuatum eſt deſit. Alimento perfruitur embryum, per ſecundas id excipiens attrahensq;: cæterum non per os, ſed per umbilicum alitur. Embryum quidã animal eſſe, quidam non eſſe prodiderunt. animal eſſe in illi coniectauere ex motu: quandoquidem mouetur & embryum: atque ut ſentiens animal in matris uoluptatibus oblectatur, lætaturq;: in angoribus autem contrahitur atque cogitur. nulli enim ſenſus præterquam animali à natura datus eſt, qui autem non eſſe animal aſſerunt, nutriri ipſum quidem, & augeri, ut arbores quoque, non tamen, ut animantes, appetitionem, motumq́; ex ea habere confitentur. haud enim ſolum nõ citra electionem, ſed neque ex propoſito mouentur: uerum ut arbores & plantæ. nam uentus ijs cauſam affert motionis. embryis uero, circunfuſa humiditas: & lubricitas: atq; uteri figura: qui cum impletur, tumeſcit in globum. eſt autẽ globus, ſeu ſphęra, figura in omnẽ motum, utpote omnis expers baſis, natura procliuis. At Aſclepiades embryum neque animal, neque non animal eſſe pronunciauit: ſed ſimile id eſſe dormientibus dixit. nam quo illi modo ſenſus obtinent, neque ijs tamen utuntur, ſic & quod in utero geſtatur. Gignitur mas, ut nonnulli opinantur, poſtquam ex dextra parte

A ſemen in uterum coniectum eſt. fœmina, cum ex ſiniſtra. ſunt alij, qui pro ſeminis peculiari temperatura, à caliditate uel frigiditate fieri dixerint. nã ſemen calidius marem generat: frigidius fœminã. Fiunt gemini, atq; tergemini, ut quidam arbitrãtur, quoniã ſemen in calidum uterum detractum ac deriuatũ frangitur. alij ad ſuperfœtationẽ cauſam referunt. nos uero, ſi in hęc ambo conferri ſemen fuerit inuẽtum, gemellos aſſerimus procreari. Generantur monſtra, ut quidam aiunt, per declinationem obliquitatemq́; uteri. nam quod inæqualiter ſemẽ infunditur monſtra progignit: quo modo & liquatum plumbum ſi inæqualiter deſuſum ſit, inæquale opus conflatur. Monſtra uel per defectum, uel per exceſſum fiunt. gignuntur per
B magnitudinem quæ amplo, per paruitatem quæ paſſerino ſunt capite, per numeroſitatem uero quę ſex conſtant digitis, quandoque etiam pluribus. Quam ob cauſam ſeptimeſtres partus uiuũt, octimeſtres minimè: ita fertur, quoniã numerus octo, par, & coniunctus, nec decretorius eſt: ſeptem autem, par eſt numerus, neque uero coniunctus: atque ob id decretorius. Cõceptionis cauſa, eſt cõmoda uteri caliditas, recensq; menſium purgatio, ac coeundi appetitus. hæc enim ſimul congreſſa ſemen detinuere. Conformantur primum embryi ſecundæ, deinde reliqua. Conſtant ſecundæ ex duabus uenis, duabusq; arterijs, & quinto uocato uracho: ſeu quòd embryi conceptaculum ſit uelut ſecundæ, ſeu quòd ipſi alimentum ſup-
C peditet. Partus dolores, ſunt ſpiritus conferti impetus ad embryi excurſum. Tribuuntur mulieri menſtrua, quæ ſanitatis gratia euacuentur: embryo autem alimentum præbeant per conceptum ſuppreſſa. ſunt enim tum ad conceptionem, tum ad lactis generationem comparata. Fit prægnantibus pica duobus circiter, aut tribus à conceptu menſibus: affecto nimirum ſtomacho, nondum enim uis embryo ſuppetit conſumendi alimenti. Picæ cauſa inde prodit, quòd abundet materia, & ſtomachus perturbatione uexetur. huiuſce rei argumentum eſt, quod cum incrementum acceperit embryum, tunc recipiente ſe deorſum ſanguine, ad ſe ſtomachus redit. Prodeũt in lucem quatuor figuris, ſiue habitibus embrya: una in caput,
D quæ ſecundum naturam eſt: tres reliquæ præter naturam, eæ ſunt, in pedes. in latus, in duplum. Aegri partibus tribus modis fiunt, pro gerente in utero, pro eo quod geritur, pro exterioribus pro gerente, duplici uia: ex animi motibus, cum zelotypijs, uel mœroribus uel alio quouis affectu detenta fuerit. ex ijs uero quę ad corpus attinẽt, cum anguſtis fuerit meatibus, aut præpinguis, aut primum fœta, aut prædita utero ſit qui alimentum non admittat. pro eo quod geritur, cum moritur in utero partus: uel geminus, aut monſtroſus eliditur. pro exterioribus, per intenſam hyemem, aut æſtum uehementem. Cauſam ulcerum in utero habent interdum abſceſſus: nõnunquam peſſus corruptorius; quandoque uero ſcirrhus. eſtq; hic

hic cum aliis diuturnus. Sarcoſis in utero, eſt carnis collectę expullulatio: quam, ſi magna ſit, particulatim recidere conuenit uellicatam ſcalptis: quo celerius emoriatur: ſin parua, protinus tollere. Hemorrhagia, id eſt ſanguinis eruptio, effuſio abundans eſt ſanguinis, quæ ſi magnum uulnus ſit, per largum obitur fluxum; ſin anguſtum, per ſaculationē: ut in uenis ſecandis. Differt hæmorrhagia ab hęmorrhoide, quod hęmorrhagia, abundās effuſio, uti diximus, ſanguinis: hęmorrhois autem delatio ſanguinis eſt per diſſultationem, ac paulatim facta. Duobus modis ſanguis erumpit: diſſultatione, uel ruptione. quę diſſultatione, ac corporis noſtri uaſorum eroſione conſtat, non facile ſanatur. curantur ęgrius arteriæ quàm uenę: partes in profundo ſitę iis quę ſuperficiem occupant: & quę his, aut illis uicinæ magis ſunt, faciliorem, difficilioremue curationem recipiunt. Sanguinem quem non paruo negocio compeſcas, facile hæc loca profundunt, tēporales muſculi, cerebri membranę, palatum, columella, collum, alę, inguina, et id genus alia. inter homines uero, ſi ętatē ſpectes, iuuenes: ſi habitum, prauis affecti humoribus: ſi anni tēpus, in ęſtate. Chymi appellatio apud Hippocratem ſemper humoribus corporis deſtinata eſt, ex quibus nos cōſtituimur: ſanguine inquam, pituita, & duplici bile; flaua & nigra. apud Platonem uero, & Ariſtotelem, guſtabilis qualitas quę uis nobis inſita chymus, id eſt ſapor nominaē. ſunt porrò qualitates, acor, auſteritas, acerbitas, acrimonia, ſalſedo, dulcedo. ſic & Mneſitheo placet. Continet pars ea medicinæ, quæ de affectibus agit, quid & qualis ſit uniuerſalis, & quid particularis affectus, ac morbus, quid item cauſa, quid ſignum, & quę huius differentiæ habeantur: (ſunt autem hæ ſpecie complures) non qualis affectus cauſarum quæ morbos committunt. loca item explorat, quę ipſi male habent affectus. quærimus enim quis affectus phrenitis, comitialis morbus, lethargus, dolor lateris, peripneumonia, reſolutio neruorum, & ſimilia. Sunt uero cauſæ horū manifeſtę, et nō manifeſtę, et antegreſſę, et antecedentes, & continentes, atque in uniuerſum quę ſit affectus conſtitutio, & de quibus ii corporis partibus dicti ſint perſcrutatur. Criſis, id eſt iudicatio, idonea morbi ac celer in tempore diſſolutio eſt. Periodus, id eſt circuitus, ſucceſſiua redditio eſt ordine diſpoſiti temporis. Cerebrum animalem facultatem obtinet, atque huius partem principem; quæ ratiocinatrix eſt, atque mens. Cor uero iracūdam. Adminiſtratur pariter corpus à corde & iecore.

A Facultas naturalis, altrix, et auctrix eſt. Sumit corpori alendo, augendoque corpore, à iecore ſanguinem: ſpiritum à pulmone, quas confectas, elaboratasque materias ſic in uniuerſum corpus tranſmittit. Inſtrumentaria, pars eſt chirurgię, quę per reſtitutionem, ac conſentaneam curationem diſpoſitis præter naturam humanis oſſibus ſanitatem uendicat. Sunt oſſa in nobis duobus modis coniuncta, per articulum, & coagmentationem. Articulus, commiſſura oſſium eſt, quę moueri natura uoluit. Coagmentatio, commiſſura eſt oſſium, quę lege naturę nequaquam mouentur. Lapſus ſeu luxatio, eſt oſſium, quę per articulum, uel coagmentationem mouentur, extra naturam delatio. Exarticulatio, ſiue eluxatio, eſt oſſis ſecundum naturam ſe
B habentis in alienum naturę locum ex profunda cauitate egreſſio. Dearticulatio, ſeu deluxatio, eſt oſſis euariatio, delatióue à naturali loco ad eum qui pręter naturam eſt. Motio, eſt oſſium per fixuram, harmoniamue compactorum ex propria ſede in naturę oppoſitam exturbatio: quemadmodum ex tarſo diruptis oſſiculis aut uertebris fieri conſueuit. Diductio, eſt mutua oſſium per ſuturam, & coalitum coniunctorum ſeparatio, atque diremptio. Reſtitutio, eſt oſſis, uel oſſium à loco naturę contrario ad naturalem traductio. Tentio, eſt tractus corporum. Mochlia, traductio eſt oſſis, aut oſſium ad naturalem locum ab eo qui præter naturam ſit. Catataſis, eſt ad inferna loca cor-
C porum tractus, obitur hęc partim principiis, quæ tentionis cauſæ ſunt è regione oppoſitis, partim tranſumptione in contrarium; nempe tranſmiſſis per rotulas principiis quę tentionem moliuntur, ac ſuperius adnexis. Anataſis uero, id eſt tentio ad ſuperna loca, per traductionem, intelligi ex iis poteſt quæ de catataſi prodidimus. Diſtentio, eſt *
ad ſuperna, atque inferna loca corporū tractus. Exel *
cyſmus, ſeu rectius forte. Eiſelcyſmus, eſt deductio oſſis, uel oſſiū à ſuperficie in profundū. Rhegma, id eſt ruptum eſt oſſis, aut oſſium traductio à profundo ad ſuperficiem. Traductio, eſt diductī oſſis in naturalem locum reuocatio. Extaſis, id eſt mentis emotio, eſt inſania quæ breui finitur. Ecplexis, id eſt, conſternatio, eſt emotio mentis,
D quæ ex repentina aliqua perturbatione extrinſecus aduenit. Enthuſiaſmus, id eſt fanatica percuſſio, ſeu afflatio nùminis, eſt uelut cum quidā mente in ſacris faciendis capiuntur, ſi qua uiderint: aut ſi tympana, uel tibias, uel ſigna audierint.

CL. GALENO ASCRIPT. INTRODVCTIO SEV MEDICVS.

Quem librum olim Ioannes Andernacus Latinum fecit: nuper uero Bartholomæus Syluanius recognouit ex Græci exemplaris collatione.

Quomodo inuenta ſit medicina.

A RTIVM inuentiones uel deorum filijs, uel quibuſdam eorum propinquis, quibus dij primi artem omnem communicarunt, Græci ferunt acceptas. Hac igitur ratione & Aeſculapius medicinæ, quam primus ab Apolline patre inſtitutus, hominibus tradidiſſe B dicitur, inuentor extitiſſe apparet. Porrò ante illum ars medica nondum hominibus fuit cognita, niſi quòd ueteres medicamentorum & herbarum, qualia apud Græcos Chiron Centaurus, & ab eo eruditi heroes nouerant: ad hæc quæcunque Ariſteo, Melampodi, & Polyido adſcribuntur, experientiam quandam habuere. Apud Aegyptios ſanè præter herbas, aliam quoque medicamentorũ rationem in uſu fuiſſe, Homerus hũc in modum teſtatur: Fertilis Aegyptus rerum medicamina miſta Optima multa, ſimul deterrima plurima gignit. Porrò ex cadauerum confectione, quam in condiendis ijs ſeruandisque habere moris erat, multa etiam quæ manu adminiſtrantur, apud primos medicos inuenta eſſe uidentur. C Quædam dicũtur ex caſu obſeruata fuiſſe, ut ſuffuſos appungere, inde quòd capra quępiã ex ſuffuſione male habens, iunco aculeato in oculũ impreſſo, uiſum receperit. Quin et clyſteris uſum ab Ibi profectum eſſe ſcribunt. Hæc enim colli cute tanquam clyſteris utre, marina Niliq; aqua impleta, roſtro etiã ſibijpſi per anum indit. Scribit etiã Herodotus hiſtoriographus, quondam ęgris per cõpita expoſitis, illos qui ijſdem aliquando morbis laborarant, referre ſolitos quibus unuſquiſq; uſus, ſanitatem recuperauerit: atq; hoc modo ex multorum uſu ac experimentis rem medicã conflatam eſſe. Sed hæc quidem experientia ratione uacua, nondumq; rationalis fuit. Cæterum perfectam medicinã, & omnibus numeris abſolutam, D nimirum diuinam aio, Aeſculapius ſolus inuenit. Illam uero quæ inter homines uerſatur, huius ſucceſſores Aſclepiadæ poſteris ueluti hæreditario acceptam tradiderunt, maxime Hippocrates, qui omnibus facile præcelluit, primusq; conſummatam apud Græcos medicinam in lucem protulit.

Quæ medicinæ principia.

Principia medicinæ tria ſunt, unum inuentionis, alterum conſtitutionis, tertium interpretationis. Inuentionis igitur medicinę (ut ſimpliciter dicam) uetuſtiſſimum planè, citraq; rationem principium, experientia eſt: quemadmodum apud Aegyptios, & reliquos omnes barbaros. In artis uero conſtitutionẽ redigendę, ſicut Aſclepiadarum medicina, ratio & experiẽtia. Interpretationis, ut ſcribit Athenęus, uel traditionis, quemadmodum quidam dicunt, initium, naturalis eſt ſpeculatio. Enimuero ſimpliciter & Hippocrates dixit: Medicę orationis initium primum natura eſt: nam à naturę inſpectione Dogmatici auſpicanť, quoniã ex ijs quę ſecundum naturã ſunt, & illa quę cõtrã habẽt, poſſunt cognoſcere: at ſine naturaliũ cognitione illa quę à naturali habitu recedũt, nemo poteſt. Quinetiã in curando naturæ ſpeculationem ſimiliter requirunt: quandoquidẽ ex naturali admouendorum auxiliorum potentia, quę cuilibet morbo idonea ſint, accipiunt. Qui uero ex alijs ſectis naturę cõtemplationẽ aſpernantur, utriq; à quibus pręſidia adferendi habitum finxere, incipiunt, Methodici ex cõmunitatũ indicatione, Empirici ex obſeruatione experimentorũ: Qua enim ratione Dogmaticis medicæ ratiõis natura, eadẽ empiricis experientia crebro & ferè ſemper in ijſdem, & pari modo cõtingẽs, principiũ exiſtit. Ab hac ſiquidẽ hiſtoriam quoq; ſuã exordiunť, & ſecundũ hęc ab alio ad aliud ſimile trãſeunt. Sed methodicis euidentiũ ſimilitudinis inſpectio, uel cõmunitatũ apparentiũ cognitio principiũ dicitur.

Quot ſectę medicorũ quęq; earũ notæ.

Sectę medicorum tres ſunt, Rationalis, empirica, & methodica. Rationalis naturæ rationẽ præbet, morborũ cauſas inquirit, & ſignis ad illarũ inuentionẽ utitur, curationẽ capit à contrario, prout cauſę exigũt. Nam contrariorũ contraria ſunt remedia. Quatuor ergo ſunt quę rationalẽ ſectam obſignant: naturę inſpectio, cauſarũ ac ſignorum ęſtimatio, & quartum, nempe quod cauſę ipſis curationem dictant. Empirica ad aſſidentiũ accidentium cõcurſus, quę ægris adſunt, reſpicit, & conuenientem accidentibus curationẽ obſeruat, idq; nec morbo cognito, nec cauſa inquiſita. Cõenta eſt autem obſeruatione in accidẽtibus per eorum quæ admouentur experientiam facta, & hiſtoria prius expertorũ utitur: tum à cõpertis ad incomperta, ſimilia autem ſecundum apparentẽ ſpeciem tranſit. Quę enim ipſimet uſu ac experiẽtia in multis, & ſępiſſime ac ſemper in ijſdem, & pari modo experti ſunt, aut quæ caſu quopiam obſeruarunt, eaq; ſemper atq; eodem modo habentia, hæc confidenter uſurpant, non adeo curioſe facultates ex eorum qualitatibus diſquirẽtes. Credunt & uetuſtiſſimis qui rerum per experimenta ſibi obſeruatarum hiſtoriã, uti uocant, memorię prodiderunt. Vtuntur etiam à ſimili tranſgreſſu ad ea quę nondum explorarũt, cum ſimilia ſpeciei quę ad manũ eſt apparent, ut malua, blitũ, beta, & lapathũ. Itidẽ in cõtrarijs, ut alica & oriza. Rurſus in omib. arborũ fructibus, quos Gręci acrodrya nominãt, ut pi-

ut pirum, malum cotoneum. Notant igitur empiricam hereſim, ad concurſus ſymptomatum, non ad morbum, neq; ad cauſas reſpectus, dein ex cõcurſibus medicaminum cõgruentium per uſum obſeruatio. Tertio expertorum antea hiſtoria. Nouiſſime, à ſimili tranſgreſſus. Methodica communitatib. & ſimilis ſpeculationi adhęret. Omnes enim particulares affectus ad generales duos reducunt, adſtrictum & fluentem, quas cõmunitates uocant. Cognoſcunt eas ex obortis circa corpus affectionibus, in utroq; euidenter cõſpicuis. Quare notas nõ deſiderant, exempli gratia adſtrictum inde oriri, quòd corpus denſatum ſit, profluuium ipſius ſiſtatur, omnisq; euidens excretio impediatur: fluentem uero inde, q summa corporis cutis rara euaſerit, & ſenſibiles cuiuſq; particulæ excretiones intenſæ ſint. Duplicẽ igitur curationis ſpeciem generales duo corporis morbi ipſis indicãt, nempe ſi corpus adſtrictum eſt, laxandum eſſe: ſi profluuio laborat, cõprimendum: ſi uitiũ miſtum habet, occurrendũ uehementiori malo. Cæterum cõmunitates omnes nominant euidentes: harum autem alias paſſiuas, ut adſtrictum & fluens. alias curatiuas, ut reſoluere & tenere. quaſdã temporales, initium, incrementũ, uigorem ſeu ſtatum, & inclinationẽ. Porrò medicinæ quę manu medetur cõmunitates, in eius ablatione, quod alienum eſt, conſiſtunt. Duplex enim alienum eſt, uel extrinſecus, uel in corpore. Extrinſecus ſimplex: illius quod in corpore eſt, tres numerantur ſpecies. At qui extrinſecus, ut ſpiculum, telum, & quodcunq; aliud id genus exiſtit, ſummã eductionem oſtendit. Eorum quę in corpore ſunt, aliud loco alienũ, ut ſuffuſio, eluxatio, & fractura, quę tranſpoſitionem uel reſtitutionem in proprium locum indicant. Aliud magnitudine, ut abſceſſus omnes, ſcroti tumores, uerrucarum quædam genera dolentia quę ἀκροχορδόνας Græci uocant, phymata, & condylomata, quorum nonnulla diuiſionem ſolam requirunt, nonnulla ſummã ſuperfluorum pręciſionem demõſtrant. Aliud defectu alienum non ut superuacaneum, ſed ueluti deficiẽs dicitur, cuiuſmodi mutila & curta omnia, ſicut in labris oculiſq; cernitur. Vnde quidam λαγόφθαλμοι, & λαγώχειλοι nominantur. Pari modo etiam ſe habent fiſtulæ & uitia profunda, quę Græci uocant hipophora, ſinus, ulcera, aliaq; huiuſmodi omnia, quæ ex defectu repletionem deſiderant. Iam uero præter quatuor chirurgorum communitates, eſt & ſpecies quam προφυλακτικὴν, id eſt præſeruatricem appellant. Apponitur autem & ipſa communitati in deleterijs & toxicis, beſtijſq; omnibus quæ uirus inſpuunt, tum uenenoſis uolatilibus, et terreſtribus, aquatilibuſq;. Nam cõmune omniũ genus, ut ſint exitialia, non tamen ad adſtrictum & fluens referuntur, ſed aliud eſt præter hæc genus. Quare & curatoria ipſorum communitas alia præter illam habetur, dicta prophylactice. Methodicam quoque ſectam primum exculpit ſimilis in euidentibus conſideratio, ſed non in latenti-

A bus ſeu abditis, quemadmodum in rationali ſecta. Hoc unũ intercedit diſcriminis, quòd in illa quoque ſimilium inſpectio, ſed in obſcuris conſiſtit: ſecundum, quòd ex ſimili in euidẽtibus, affectus, auxilia, tempora, particularia omnia ad generalia reducit. Attamen non euidentia tantum empiricorum more animaduertunt, ſed particularibus, nullo generali cognito, inſiſtunt. Tertium eſt ex communitatum indicatione curationem accipere. nec cauſas, ut rationalibus in uſu eſt, exponere: neque facta in concurſibus obſeruatione eorum quæ per experientiam conueniunt, ut empirici faciunt, contentos eſſe.

Qui trium ſectarũ principes extiterint.

B Rationalis ſectæ & author & princeps Hippocrates Cous fuit. Poſt hunc Diocles Caryſtius, Praxagoras Cous, Herophilus Chalcedonius, Eraſiſtratus Chius, Mneſitheus Athenienſis, Aſclepiades Bithynus, Cientus, qui & Pruſias dictus eſt. Empiricæ pręfuit Philinus Cous, qui primus eam à rationali ſeparauit, occaſione ab Herophilo ſuo præceptore accepta. Cum autem ſuam hæreſim principem eſſe uellent, Acronem Agrigentinum, quò rationali eſſet uetuſtior, ei dediſſe initium dixerunt. A Philino Serapion Alexãdrinus ea ſecta floruit. Dein Apollonij duo, pater & filius, Antiocheni, hos ſecuti Menodotus & Sextus exacte eam corroborarunt. Methodicen Themiſon Laodiceus Syrius incepit, q ab Aſclepiade rationali occaſiones nactus, ad methodicæ C ſectę inuentionem ſe contulit. Theſſalus Trallianus eam abſoluit. Poſt hos Mnaſeas, Dionyſius, Proclus, Antipater. In ea aũt de quibuſdã diſſenſerunt Olympiacus Mileſius, Menemachus Aphrodiſieus, & Soranus Epheſius. Fuerunt nonnulli ἐπισυνθετικοὶ quaſi adiuncti apud Gręcos nominati, ut Leonides alexãdrinus, quidã ἐκλεκτικοὶ, qđ eſt delecti, ut Archigenes Apameus Syrius.

Medicina ſcientiáne ſit, an ars.

Rationales aliq, ut Eraſiſtratus, medicinã partim ſcientiã, cuiuſmodi eſt cauſarũ notitia, item naturæ inſpectio: partim coniecturã, ut curationem & ſigna habere cenſuerunt. Methodici & in uniuerſum ſcientiam ipſam eſſe prædicant, ſed utri D que à uero, maxime methodici, aberrarunt. Scientia enim eſt conueniens, firma, & nunquam à ratione declinans cognitio: eam neque apud philoſophos, præſertim dum rerum naturas perſcrutantur, inuenias. Multo ſanè minus in re medica: immo ut uerbo expediam, ne ad homines quidem uenit. Quamobrem medicina ars merito dici poteſt: ſiquidem artis nomine comprehenſionum & opinionũ ad finem quendam uitæ ſpectantium collectionẽ certa qualitate & quantitate cõmeditatam intelligimus. Comprehenſiones igitur humanas, & quę numero cõſtitutionem quandam procreare queant, præcipue commeditatas, hoc eſt ſibi concordes ac conſonas cohærenteſq; medicina habet: quo fit, ut artis uocabulũ, cuius definitio ei conuenit, optimo iure commereatur, comprehen-

comprehenſioneſq; in ea ad uitæ commoditatem pertinent. Quippe ut ſeruarentur homines ac ſanitatem tuerentur in uitam prodijt. Sed artium duplex eſt differentia: quędam à ſe abſolutionē conſequuntur, ut fabrilis, nauium compactoria, ędificatoria. Quędam finem ſuum ceu ſcopum deſiderant: contingunt aũt non ſemper, ſed plurimum. Vnde coniecturales quoq; dicuntur, ex quarum numero medicina fuerit: quemadmodum rhetorica, gubernatoria, & ſagittandi ars. Eſt & alia differentia & ipſa duplex: quoniam aliquæ dum fiunt, ſunt: & ſimul atque ab actione deſtiterint, nihil quod perfecerint oſtenditur, cuiuſmodi ſaltatoria, citharistica, palaſtrica, & quęuis alia ars muſica. Nonnullæ in actione euidẽs opus planè nullum habent, ſed tanquam futuri cuiuſdam præparatorię exiſtunt: ubi uero à functione ceſſauerint, tunc quid effecerint, apparet, qualis ſtatuaria, pictura, & fabrilis. Tum alię quarum opera poſt actionem perdurant. Inter has medicinam quoq; numeres licet. In medendo enim nondum eius finis innoteſcit, quippe quę aduerſus morbos ſemper laboret: at ubi curationem abſoluerit, tunc homini ſanitatem reſtituiſſe eam uidere eſt.

Quid ſit medicina.

Definitionibus rationales uſi ſunt, deſcriptionibus empirici: de quibus quæſtionem inſtituere philoſophis ſolum conuenit: enimuero ueteres etiam medici hoc ferè modo medicinam ſimpliciter uel definierunt, uel deſcripſerunt. Medicina eſt, Hippocratis ſententia, adiectio & ablatio. Adiectio quidem deficientis, ablatio autem ſuperantis in hominum corporibus. Quam enim definitionē medicinę nõnulli putauerũt, reuera non eſt, ęgros uidelicet morbis non prorſus liberare, dolores lenire, morbiq; uehementiam retundere, malo uictis manũ non admoliri. Artes enim non ex ijs quorum neutiquam adeſt facultas, ſed ex his quorũ adeſt, definitionem ſortiuntur: quoniã illa definitio quę neuuq; fieri poſſunt, recenſet, nõ ex ijs quę adſunt, artes definit. Recẽtiores huiuſmodi definitionem uſurparunt. Medicina, eſt ſcientia ſanitatis conſeruatrix, morborũ repultrix. Verum ſecus habet. non enim ipſa hęc efficit, ſed ex illis quæ efficit, hæc proueniunt, idq; nõ ſemper. Quapropter nõ ex his, ſed ex illis quę ab ea ſemper accipiuntur, conſtituta eſt. Hęc autem ſunt adiectio et ablatio. Proinde quę capit medicina, hæc ipſam eſſe dixit Hippocrates, quibus & in ſanis utitur cum ſecundam ipſorum ualetudinem conſeruat, & in ęgrotis ut morbis liberet. Quę igitur ſemper facit, ea ipſam conſtituunt, non illa quæ ab his efficiuntur. Aliud nanque ars, aliud eius finis eſt. Hunc enim non aſſequitur, ſed quod circa ipſam eſt. ſcilicet neq; id perpetuo ſecum habet. Quo fit ut quatenus ipſum non contingat, neq; finis eius, ſed ſcopus dicatur: cum autem cõtigerit, finis. Ita gubernatoria & ſagittandi ars nõ à fine, quē non ſemper contingunt, ſed ab ijs quibus conſtitutæ ſunt, & per quæ, ut finem aſſequantur, functiones obeunt, definitionem ſortiuntur. Porrò definitio hęc omnibus ferè poſt Hippocratem proba eſſe uidetur. Herophilo medicina eſt ſcientia ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum. Trium enim horum cognitionem habet. Salubrium quæ corporis humani conſtitutionem ita pręparant, ut ex eis pulchre inuicem aptatis, ſanitas concilietur: inſalubrium, quæ ſalubrem conuenientiam diſſoluunt. Neutrorum omnia ſunt auxilia, quę ægris adferuntur & eorũ materia. Hęc enim priuſquam à medico excepta ſint, neutra, hoc eſt, nec ſalubria, nec inſalubria ſunt.

Quot partes medicinæ.

Primarię medicinę partes ſunt, rerum naturæ contemplatio, cauſarum notitia, uel affectuũ conſideratio, ſanitatis tuendæ ratio, ſignorum obſeruatio, & medendi modus. Gręci uocant *φυσιολογικὸν, αἰτιολογικὸν*, ſeu *παθολογικὸν, ὑγιεινὸν, σημειωτικὸν*, & *θεραπευτικὸν*. Athenęus pro ſignis materiam conſtituit, quę in curatoria parte uerſatur. Nam ſine materia curatio fieri nõ poſſit. Indiciorum obſeruatio, & ad curandi rationem neceſſaria, non tamen ipſa eſt curatio. Materię enim beneficio curatio abſoluitur, ac materia quidem ſine curatione nihil aliud cõfert. Signa uel citra curationem ad cognoſcendum quę mederi queas, & quę minus, neceſſaria ſunt. Ad hęc faciunt ne inſcius ijs qui medicinę nullum locum reliquerunt, manum admolitus, erroris notã incurras. Iam uero quinq; earum partiũ medicinæ, cuiuſq; diuiſio quędam anguſtior eſt. *φυσιολογικὸν* itaq; pars dicitur, in qua de hominis natura diſſerimus. Conſtat autem, ſi diuidas, elementorum notitia, quibus homo cõponitur, tum generationis, foetus, & formationis, pręterea interiorum & exteriorũ corporis partium ſpeculatione, cum mortuorum cadauera incidimus, oſſiumq; rationes perſcrutamur. *αἰτιολογικὸν*, quod & *παθολογικὸν* dicitur. in qua ea quæ præter naturam ſunt, inquirimus, morborum cauſas, accidentium concurſus, affectuũ ſtatus diligenter indagamus. His enim incognitis nemo recte nouerit quo modo morbos curare conueniat. *ὑγιεινὸν* ſanitatem tuetur, tum præcauet quo minus corpora in morbos incidãt: ubi inciderint, ad ſanitatem reducit. *σημειωτικὸν* præteritorum cognitionem, præſentium inſpectionem, & futurorum pręſagia continet. *θεραπευτικὸν*, id eſt, curandi facultas ea quoque in tres partes diducta eſt, ut una eſſet quę uictu, altera quę medicamentis, tertia quæ manu mederetur.

An medicinę diuiſio in quinq; partes diducta neceſſaria ſit.

Proinde rerum naturæ cognitio neceſſaria eſt hoc potiſsimum nomine, quòd niſi naturalibus antea cognitis, ea quæ à naturali habitu recedũt, cognoſcere queas nunquam: nam præter illorum naturam morbi conſiſtunt. Cauſarum uero & effectuum notitia non minus & ipſa deſideratur, ut affectuum origines, quibus reſiſtere conuenit, intelligamus, tum ipſos affectus à ueteribus

appella-

appellatos eorumq́ ſtatus cognoſcamus. Vtilis ſane & ſymptomatũ affectibus incumbentiũ cognitio eſt: nam ab horum cõgreſſu, quem Empirici συνδρομὴν Græce, latine concurſum uocant, corporis uitia ſpeciẽ nanciſcũtur. Quanq́ ijdem Empirici in ſyndromis quæ cuiq; accidenti conuenirant, obſeruarunt, Methodicis curationẽ affectus indicant, quemadmodum Rationalibus cauſæ, licet ipſi nihilominus tum affectus, tum cõcurſus inquirant. Totum autem cauſis attribuunt, quarum nonnullæ euidentes, aliæ continentes, quædam coadiuuantes, aliquæ concauſæ, reliquæ præcedentes dicuntur. Euidentes quæ Græcis uocantur procatarcticæ, id eſt antegreſſæ, ſunt quæ dum aduerſam ualetudinem crearunt, ſeparantur, ut frigus, laſſitudo, calor, incoctio. Continentes cohærenteſq́, cum præſentes ſunt, & morbi quoque eorum aſſunt: cum tolluntur, morbi etiam diſcedunt, ut ſpina & telum, Concauſæ quas Græci appellant ſynætia, quæ affectum ſua ui poſſunt generare. generantur uero & alteri cohærentes, ut lapis in ueſica, & inflammatio. Nam ambæ urinæ ſuppreſſionis cauſæ ſunt, etſi per ſe utraq; illam generare poſſit. Coadiutrices cauſarum partes, quæ ſua uirtute morbum efficere non poſſunt, ſed alteri auxiliantur, ut libido articularem morbum promouet, & remigatio ſanguinis eruptionem. Præcedentes, ſiue internæ, quæ ab euidentibus uel præparantur, uel coadiuuantur, ut ſanguinis abundantia nutrimenti copiæ ſoboles eſt. Præcedit autem Eraſiſtrati coincidentiam, quã Græci συνέμπτωσιν nominant, quæ omnium morborum cauſa eſt coniuncta, uerum citra præcedentem non accidit. Porrò ſalubris illa pars non ſolum ut pars medicinæ, ſed tanquam potior ei quæ medetur, præponitur. Multo enim præſtat morbum prorſus non admittere, quàm morbo liberare: quemadmodum & gubernatori longe præſtabilius eſt antequam in tempeſtatẽ incidat iter abſoluere, quàm fluctuum periclitatumq́ euadere. Atqui differunt rurſus in ea parte quã ὑγιεινὴν Græce appellauimus, ſanitatẽ tueri, & morbos inceſſentes longius proſpicere. Etenim conſueta uictus ratione primum adminiſtratur: alterum curatorijs auxilijs ut morbum qui cõſtari debet ſupprimat ac diſſoluere anticipet: ſiquidem quæ iam ortis affectibus medicantur, eadem quoq; prius quàm oriantur, prohibet illos conſiſtere. Similiter pars, quam ἀναληπτικὴν, tanquam refrictricem appellant, differentiæ cum illis nonnihil habet. Qui enim recreat uires recolligit'que, ut non amplius præter naturam, ita ſecundum naturam ſe nondum habet, ſed ab naturali nuper habitu abſolutus ad naturalem migrat. Quamobrem aliam uictus rationem deſiderat, curatoriã, nec non enim ægrotat: nec eã qua ſani utuntur, ut qui nondum abſoluta fruatur ſanitate. Quo fit ut nec qualitate nec quantitate pari ſanis cibum poſſit aſſumere. Adnoratrix pars medicinæ, curationi morborum per uictum ſumme eſt neceſſaria, nam præterita & præſentia ſym-

A ptomata ad morbi cauſam inueniendam diligenter inſpicimus. Inſuper maxima eius neceſſitas eſt ad præſagiendum, mors, an ſalus expectanda ſit. Pari modo medicina quæ manu medetur, tum illa quæ medicamentis auxiliatur, ſine indiciorum obſeruatione non abſoluitur: quippe præſagia eodem modo deſiderant, quibus ſcias quæ curationem non admittunt, quæ'que eam recipiunt quidem, ſed uehementer aut offendũt ægrum ſi curentur, aut è medio tollunt. Iam uero curatoria pars trifariam diuiſa eſt, una uictu, altera medicamẽtis, tertia manu medetur. Prima auxiliorũ, quæ digerendi, apponendi, & concoquendi facultatem habent, eſt adminiſtratio. quæ omnibus quidẽ ægrotis, ſed præcipue febrientibus in uſu eſt. Quæ medetur, pars curatoriæ eſt ea, inciſionibus, uſtionibus, & oſſium inſtauratione homines curat. Medicatio, φαρμακεία Græcis dicta, nudis medicamẽtis interiores affectus & exteriores ſanat. uictus enim conuenientẽ rationẽ quandoq; uero & manuum opus requirit, quemadmodũ chirurgia & uictus ratio medicatione utuntur. Itaque à rerum naturæ contemplatione, altius auſpicabimur: quoniã nec in ſanis ſecundum ualetudinem tueri, nec in ægris morbi originẽ ſiue cauſam cognoſcere, nec ſignis quid deprehendere, nec curationem admoliri recte poſſis, ignorans quibus homo elementis conſtet, & quomodo his immutatis à natura quam obtinebant prius, morbi naſcantur.

De elementis humanis.

C Conſtat igitur homo ex primis mundi quatuor elementis, igne, aere, aqua, & terra, naturalium cum Hippocrate conſenſu, nõ quòd ex his ipſis, ſed pro portione eis reſpondentibus homo conſtituatur. Atqui ex Hippocratis ſententia dum diſſoluitur, in hæc prima reſoluitur, ut unumquodque rurſus in ſuam ipſius naturam, homine uita defuncto, redire neceſſe eſt, ſiccũ in ſiccum, frigidum in frigidum, calidum in calidum, humidum in humidum. Huiuſmodi tum animantium, tum aliorum uniuerſorũ natura eſt. omnia ſimiliter oriuntur & deſinunt ſimiliter. conflatur enim ex his prædictis eorum natura, & in eadem finit. Vnde ſingula originem nacta ſunt, eò quoque recedunt quemadmodum Homerus hiſce uerbis inquit in- D nuens diſſolutionem in hæc futuram: Vos aqua uos tellus cunctos aliquando tenebit. Cæterum hominem uelut ex ſecundis & humanæ naturæ uicinis quatuor humoribus, ſanguine, pituita, bile tum flaua, tum atra conſtitutum eſſe phyſici pronunciant, quoniam fœtus in prima ſui formatione ex genitura & ſanguine qui à matre per urachum influit auſpicium cœpit. in his autem quatuor humores erant. Qui ex tribus, ijs'que compoſitis hominem prodijſſe cenſent, hæc præponũt initia humida, ſicca, & ſpiritus, quæ Hippocrates Græce ἴσχοντα, ἰσχόμενα, & ἐνορμῶντα appellat. Ea ferè Latinis ſonat continentia, contenta, & impetum molientia. Continentia igitur ſunt ſolida omnia, ut oſſa, nerui, uenæ, arteriæ,

ex quibus & muſculi, & carnes, totaq́ corporis moles conflata eſt, ad hęc interiorum exteriorũq́ concretiones. Contenta uero humida ſunt, quæ in uaſis per tota corpora diſperſa ſeruñt. Atq; hęc quatuor prædictos humores uocat Hippocrates. Impetum moliẽtia ſpiritus exiſtunt, quos ueteres duos, animalem & naturalem numerãt. Stoici tertium inuehunt ἑκτικὸν, quem habitum nominãt. Eraſiſtratus uaſa triplicia, neruos, uenas, arterias, omiſſis ſpiritibus & humidis, tanquã initia & totius corporis elemẽta conſtituit. Nam duplici materia regi animal affirmat, ſanguine tanquam alimento, ſpiritu tanquam naturæ functionibus obeundis coadiutore: non aũt ea ut principia intelligit. Multæ ſanè aliç partium ſpecies non ex tribus illis cõpoſitæ inueniũtur, ut uerbi gratia cerebrũ, medulla, atq; oſſa omnia. Cerebrũ igitur uel medullam nutrimenti parenchyma, quaſi adfuſionẽ exponas, audet appellare, ſicut adipem, iocinoris, lienis, & pulmonis conſiſtentiã. At oſſa neq; nutrimenti parenchymata, neq; ex prędictis uaſis triplicibus compoſita eſſe dicere poſſit. Aſclepiadi hominis elementa ſunt corpuſcula manantia, fragiliaq́, & inuiſibilia foramina. Secundum Athenęi ſententiam non quatuor illa prima corpora, ignis, aer, aqua, terra, ſed eorum qualitates calidum, frigidum, ſiccum & humidum. Ex quibus duo cauſarum efficientium munere fungi, puta calidum & frigidum: duo materialium, ſiccum & humidum, ſupponit. Quintum uero ex Stoicorum opinione introducit ſpiritum cuncta penetrantem, à quo omnia continentur & gubernantur. Hippocrates cum trifariam hominis elementa diuiſiſſet, in continentia, contenta, & ea quæ animi impetũ regunt, quibus omnia de elementis poſt ipſum aſſertis cõprehendit, necnon naturę elementorũ tractationem, & eorum quæ præter naturã ſunt cauſas, haud ſcio quomodo ſucceſſores eius unam illam reuera diuinam Aeſculapij medicinã in tres partes ſibi cohærentes diſtribuerint atq; diuulſerint. Alij eñ tum humidis eorũ quæ ſecundum naturam habent conſtitutionẽ, tum cauſam eorum quę præter naturã ſolis attribuere, ut Praxagoras & Herophilus. Alij ſolidis corporibus initia & elemẽta attribuẽtes, ex his tũ quę natura cõſiſtunt, tum morborum cauſas inde capiunt, ut Eraſiſtratus & Aſclepiades. Athenæi uero & Archigenis imitatores ſpiritu ſolo ca penetrãte: tum naturalia cõſiſtere ac gubernari, tũ morbos uniuerſos hoc prius offenſo creari dixerunt. Vnde & pneumatici, id eſt, ſpiritales, ueluti qui omnia ſpiritibus attribuant, nuncupantur.

Exteriorũ corporis partium appellationes.

De partibus corporis ſeu particulis & quæ earum nomina ſint, primus Ariſt. docuiſſe ſimul ac conſcripſiſſe creditus eſt. Temporis aũt proceſſu medicis quoq; ipſis poſterioribus de ijſdem tractare neceſſarium uiſum eſt, ne manu allata quãque partem aut particulam oſtenderent, ſed ex appellatione ſufficientẽ earum notitiam haberent: quo-

A rum in numero id maxime fuerunt Eraſiſtrati ſectatores æmulati, ut Apollonius Memphites, & hoc prior Xenophon. Diuidunt igitur totum corpus Aegyptij medici quadrifariam, in caput, manus, thoracem, & crura. Alij has quatuor partes in plures diducunt, nempe in alias totius partes, non ut illarum particulas. Capitis igitur tota latitudo pars ipſius corporis dicetur. Huius particulæ ſunt hæ. Anterior ſuperpoſita ſupercilijs, pilis nuda, inter utranq; aurem ſita, Frons nominatur. Hac ſuperior capillis intecta, Sinciput. Partem ab utroq; ſincipitis latere ſupra aures ſitam, Tempora appellamus. in media capitis regione ſinciput ſuperante eſt Vertex. Vnde uelut à
B centro circulus, capillorũ prouẽtus incipere uidetur. Poſt uerticẽ à poſteriore capitis parte aduſq; tendines Occiput deſcẽdit. A priore ſub tora fronte, auribus, oculis, naſo, & ore ad mentũ uſq; circũſcripta à ſupcilijs incipiẽs, Facies dicit̃. Vbi enim frõs à ſuperioribus deſcẽdens deſinit, Supercilia, ceu termini eius eminẽtes, & pilis cõſiti eam excipiũt. Qua aũt frõs ad tẽpora porrigit̃, in ipſius † terminis Aures ſitæ ſunt, quarũ pars aperta ala dicitur, refracta ab anteriori in poſterius ipſis ſummitatibus inflexis cubiformis, ſub qua ſemicirculus rotundus in mucronẽ exurgẽs Græce xyſter appellat̃. Huius acumini concauũ quod ſubiacet conchula. In huius medio rotundũ foramẽ, meatus auditorius uocatur, ſub quo particula pinguis
C ab aure ſuſpẽſa fibra eſt ſeu auricula, ſuperior pinna. Oculi ſupercilijs ſubiacent, quę & lumina dicuntur, nempe tota figura cũ ipſis particulis. Superius inferiusq; interiores tunicas contegentes, Palpebræ appellantur, hæc inferior, illa ſuperior. Cõmittũtur inuicem crebrò & extremo tactu ad uiſus recreationem, & ad prohibendum nequid extrinſecus uiolenter oculis incidat. Maxime uero, quemadmodum in ſomnis, uiſoriæ uirtutis auertendæ gratia, quo melius homo conquieſcat. Partes aũt iuxta oculos totos ſitæ, qua palpebræ inuicem cõmittuntur, tardi nominantur Græcorum uocabulo. Vnde pili proueniunt quos cilia nuncupãt, à quibus orta ſunt dicto nomine. Factĩ aũt in hoc ſunt pili iſti ut uiſoriũ ſpiritũ, uel, ut qui
D dam aiũt, radios ab interiore parte effuſos perſpiciendi gratia dirigant. His itaq; elapſis, uel retortis, nequaq; animãs ſimiliter in rectũ, uel in longũ uidere poteſt. Interiores oculi termini ubi palpebræ coaleſcũt, anguli ſunt: alter iuxta naſum, iuxta tẽpora alter: hic paruus, ille magnus. Quod in horum medio cõſiſtit, oculi candidũ. Huius rurſus mediũ Iris circulus coloribus uarius occupat, unde & à ſimilitudine quã cũ coeleſti illa Iride habet, nomẽ accepit. Huius rurſus media pars per quam uiſus peragit̃, Pupilla eſt. Naſus oculos interiacet, eius partes utrinq; ſitę, Nares uocant̃, qbus animalia reſpirãt & olfaciũt. Exteriores aũt nariũ partes, Pinnulę ſiue Alę nominant̃. Quod autẽ eas diſcriminat, Interſeptum uocamus. In utraq; naſi parte quæ proprie concaua ſunt ſub oculis ſita,

Aliàs ipſorũ

concaua

A Concaua nũcupamus: unde quidā concaui nominantur. Per morbũ autem hæc attolluntᷓ ob hominis cruditatem uel diſplicentē diſpoſitionem. His aũt ſuperiores inter naſum & aures Malæ, priſcis etiam Genæ dicuntur; quæ bene coloratis & ingenuis pudore ſuffuſis rubēt. Hinc Maxillæ ad mentum uſq; deſcendunt, et hac in mucronē deſinunt. Mentum id omne eſt, quod labro inferiori longa orbiculari figura ſubiacet. Suprema pars labri ſub naribus μύσταξ Græcis, Homero ὑπήνη appellatur. Quod intra labra deſcribitᷓ, & ab eis conſtituitur & continetur, Os eſt. Videntur enim hæc quaſi cōnata, poſt diducta os efficere: quare etiam ueluti nuper diuiſa apparent. Quod caput excipit, & ad humeros uſq; pertinet, id totũ Ceruix dicitur: huius poſteriores partes ꝓprie Tēdines appellan-

B tur. Dein ſub ceruice Humeri utrinq; prominēt, quorũ uerticem ἀκρώμιον, quaſi dicas, ſummũ humerum, Græci nominant. Quod ab hoc prorſum uergit, Clauiculæ exiſtũt, inter quas Iuguli habentur. Ab humeris Manus incipiũt, utraq; ex ſuo latere propenſa: harum pars ab humero ad cubitum uſq; pertendens, Brachiũ uocatur. Ancon aũt, id eſt cubitus qua tota manus flectitur, cuius exteriorem partem Græci κορωνὸν, & horum Attici ὠλέκρανον nominant. Dein Cubitus, quo et homines metiuntur. Vbi hic deſinit, & cũ ſumma manu coarctatur, Brachiale dicitur. Succedēs huic pars μετακάρπιον, nomen latinitate necdũ donatũ, quaſi poſtbrachiale dixeris. Inde Nodi à qbus digiti in-

C cipiunt, Græci κονδύλους appellant. Digitorum maximus Pollex eſt, ἀντίχειρ Gręcis dictus, quòd toti ſummæ manui cooperans æquipolleat. Poſt hũc Index, nomē ab uſu, ut apparet, ſortitus. dein Medius: hunc medio proximus ſequitur, Gręcis ἰατρικὸς dictus, medicis dicatus, atque ab ijs nomen ſortitus. Poſtremus Minimus dicitur, ꝙ omnibus ſit inferior. Itaq; à brachiali ſumma manus dicitur, cuius ſupinę pars iuxta pollicē aſſurgens, Vola nominatur, græce thenar: hui pars oppoſita ὑποθέναρ græco nomine uocatur, latino carens. Verum unde digiti procedunt, Pecten manus eſt. Quod medium horum omniũ eſt, concauũ † Manus dicitur. Thorax ea pars appellatur, quę à collo toto ad ilia uſq; ex anteriore parte protēdit. Hu-

† Græcus codex habet στῆθος, id eſt, pectus.

D ius pars quæ ſub clauiculis utrinq; & manibus habetur, Coſtæ ſunt: ex quibus & latus utrunq; dicitur. In harũ medio Pectus. Huius rurſus medium uſq; ad chartilaginem ſub qua uentriculi os deliteſcit, στέρνον Græcis dicitur: idē locus etiā extrinſecus ita appellatᷓ. Hinc Abdomen oritur. Quæ ſub uentriculi ore ad partem exteriorem apparēt, ſubchartilagia nominamus, Gręci ὑποχόνδρια, quoniam ſecundum rectitudinem ſub chartilagine ueluti poſt ipſam habētur. Sunt autem Muſculi, qui expanſi membranæ prętenui ueluti araneæ, quam περιτόναιον Græci nominant, ſubiacent: extrinſecus uero cute conteguntur. Aequiuoco autē cum his uocabulo etiā interiora uiſcera uocamus ſubchartilagia uel hypochondria: quoniā & ipſa ſub

Galen.

A chartilaginibus notharum coſtarum ab interiorē parte exiſtunt: ſed exteriora proprio. Quod antē ilia hypochondria comprehendit, Abdomen eſt. Quod utrinq; eſt, Inane ſeu uacuũ. Ilium medium occupat Vmbilicus. Sub hoc Sumē Gręcis ἦτρον uocatum. Poſtea Pubes ſequitur, quæ & Aquaticulus, gręce ἐπίσιον dicitur: in quē Thorax finit, ubi & muſculorũ Naturalia conſtituta ſunt: tum fœminarum ad femoris utriuſq; exortum, ut ſub hoc occultentur. Maris pars prominens Coles uocatur: ſummitas eius Glans: qua foramē habet ad excretionem, οὐρήθρα ab uſu nuncupatur. Cutis quæ eam contegit, Præputium dicitur. Inferior pars colis in longitudinem eius uergens ῥαφὴ, id eſt ſutura uocata eſt. Quæ uero aduſq; ſedem pro-

B ducitur, ταῦρος, hoc eſt taurus. Teſticuli duplici nomine apud Gręcos Didymi et Orchis intus et foris appellantur. Quod teſticulos ambit: ὄσχεον Græci, noſtri Scrotum uocāt. Mulieris autem pudendi (ſic enim nominaui ipſum) ſinus ipſe, græcum nomen κτεὶς obtinet, latinum Pecten. At quæ ſinum ambiunt, Alæ uocantur. Inter has autem caruncula ad fiſſuram exorta, Græcorum lingua νύμφη, noſtra colliculum appellare licet; quem quòd multo promineat, Aegyptij in uirginibus excidere conſueuerunt. Porrò recti inteſtini orificium per ſedem prodiēs, quo excretionem cũ lubet retinemus, Annulus à figura, ab officio Strictor uocatus eſt. Cæterum poſteriores corporis partes, quæ collo ſubiacent, hunc ſitum & ap-

C pellationem habent: totum, νῶτον, id eſt, tergum uocatur, inde utroque in latere ὠμοπλάται, id eſt, ſcapullæ habētur. Media ipſarũ pars μετάφρενον, quod eſt dorſum, cui etiam ſtomachus intus ſubiacet. Rurſus media totius tergi ſedes ſuperne ad clunes uſq; Spina dicitur. Huius partem quæ recto tramite ſub dorſo haberur, ἄκνηστιν Homerus nominauit, manifeſto alijs dictionibus exponens, κατ' ἄκνηστιν μέσα νῶτα, quoniā & iuxta rectitudinem longitudinis media ſunt terga, mediumq; eſt dorſi & lumbi. Spinam Lumbi Græcis ὀσφὺς dicti, quę ἰξὺς nominata eſt, quatenus cingimur, excipiunt. Hi in Os ſacrum terminantur: in cuius utraque parte Coxæ ſunt: in his Nates: quoniā quę his ſubijciuntur, maxima oſſa ſunt. Inde carnoſa

D ipſis corpora ſubſtrata ſunt. Quorum Gibbæ partes, quòd orbiculares ſunt, σφαιρώματα, ceu modo orbium factæ, Græcis nominsntur. Inde corpus unum in duos exit proceſſus. Nam in duo crura nominata bipartitur, quorum diuiſionem ueteres Græci διχήλων nominant: atque hæc tota ad extrema uſq;, Crura dicũtur: quæ uero à coxis ſtatim incipiunt, Femora: ubi uero artus poſtea committuntur inferioribus, articulumq; efficiunt, Genua nominamus. Eorũ partes retrorſum ſpectantes, Poplites, uel Ancyle: inde ad ima maximi artus Tibię: quorũ anterior pars Crea, poſterior Sura nominatur. Poſtremũ oſſium tibię in utrunque latus excedens, Talus eſt: ab hoc profecti Pedes propric appellantur: quibus etiam menſuram ſibi

Iſag. i aliam

aliam homines in altum tollentes pedem inuenerunt. Pedis pars poſterior Calx: prior à talo uſque ad digitos, ταρσὸς Græcis uocatur. Interior autem quaſi pedibus inuicem ſe aſpicientibus à talo uerſus magnum digitum procedēs, πέδιον Græcis appellatur: latine planicies dici poteſt. Quod ſub hac ſtatim in medio imi pedis habetur, Concauum dicitur. Infimum quo terram cōtingimus & ingredimur, Planta uocatur. Quod poſt cōcauum ad digitos aſſurgit, Pecten † pedis nuncupatur. Deinde digiti numero manuū digitis pares. Non autem eadem fortiti nomina: quoniā nec eoſdem præſtant uſus, quanquam magnitudine aut ſitus ordine conueniant.

† Græcū exemplar habet ϛῆθος, id eſt, pectus.

Interiorum anatome.

Anatomes uocabulum, etiam exteriorum corporis partium & particularum per abuſum commemoratio uſurpat, quæ uerbis uniuſcuiuſq; ipſorum naturalem ſitum, ordinem, uſum, quem animanti præbent, propriam cuique illorum appellationem de quibus iam retulimus, percenſet. Interiorum uero cum ſermone explicatio proprie anatome dicitur. Siquidem oculis eas indicatas eſſe, confectio non eſt, ſed cuiuſq; notitiam ex ſermone ac uerbis accepiſſe, & naturales actiones quomodo ipſas obeant didiciſſe: præterea quam inuicem communionem uiſcera, aliæq; corporis partes per uenas habeant. Cerebrum itaque ex nullo eorum quæ prędiximus, principali uaſe compoſitum eſſe uidetur Eraſiſtrato, eoq; nutrimenti parenchyma, id eſt, affuſio ipſi eſſe uidetur. Eſt autē corpus ſimplex, atq; ob id omnium quæ humano continentur corpore, & præcipuum, & princeps. Quapropter Plato & Hippocrates animi principatū in eo conſtituunt. Cōprehenditur ſanè membranis duabus. Vna & contigua aſſimiliq;, χοροειδὴς Grçcis appellatur, uenoſiorq; eſt. Altera quæ huic ſuperiacet, caluariæ quibuſdam partibus magis adhæreſcit. Sed hæc neruoſior exiſtit. Ex ſuperiore igitur parte uenæ nutrimentū à corde iuxta eum locum qui Græcis λαχλωέιν dicit̄, ex arterijs quæ ad baſim ſunt acceptum in id deriuāt: inde & nerui exortus principiū ex eo capiunt, unde & animi functiones uniuerſo corpori cōmunicāt. Neruorum autem ſpecies duæ ſunt: una mutuos oſſium connexus colligat, continetq;: altera ſentiendi mouendiq; pro arbitrio facultatem toti corpori tranſmittit. Atque hinc etiam muſculorum prouentus eſt. Oculorū meatus & ipſi ab ima cerebri parte proueniunt, & per eos uiſorius ſpiritus oculis impartitur. Inde uero nares etiam proceſſus habent, per quos & odoramur, & cerebrum expurgatur. Ad aures proceſſus non ſunt, uerum à poſteriore parte tenuis membrana, quā Græci μήνιγγα uocant, perforata eſt: atque in uermis ſpeciem proceſſum habet, per quam ſimiliter ipſæ repurgant. In illius principio cerebri pars Græcis κωνοειδὴς appellata, quòd coni ſpeciem referat, ſedem habet. Iam uero illinc & ſpinalis medulla incipit. Cæterū duos habet cerebrum uentriculos, quorundam opinione, unum, ubi animi principatus reſidet.

A At Caluariæ oſſa ſuperiore parte ſub cute, membrana quæ per ſuturas e meningib. prodijt, περικράνιον Græci nominant, conteguntur. Eſtq; hæc origo membranæ coſtas ſuccingentis, quam ὑπεζωκότα nominant, & ſepti tranſuerſi, & peritonæi, & omnis membranæ neruoſæ. Oculus ex Hippocratis ſententia habet duas tunicas, quas Hippocrates μήνιγγας, quòd ex illis prouenerint, appellat. Recentiores tres ponunt, nonnulli quatuor. Ex quibus prima deforis eſt, à Græcis κερατοειδὴς uocata. Ea reliqua ſui parte alba eſt, pupillæ loco extenuatur. Perſpicuumq; ſubiectū colorem reddit, quatenus niger uel cæſius uel ſuluus apparet. Secunda huic adiuncta qua pupilla eſt, modico foramine conca

B ua, quæ quòd parte interiore ſit acino uuę ſimilis, ῥαγοειδὴς à Græcis nominatur. Tertia retis modo ſinum habens, ἀμφιβληστροειδὴς nuncupatur: per inde quaſi in ſummo quartam tunicam à nōnullis inuectā excipiat, quam & ἄδηλον, ceu minus apparentem uocare conſueuerunt. Eſt etenim membrana minima ſimul & tenuiſſima, ſed prima & ſecunda firmæ membranæ craſſæq; tunicæ ſunt: tertia uero & quarta tenuiſſimæ. Quare & Hippocrates priores ſolas cognouit: oculus, inquiens, membranas duás habet. Porrò triplices hę tunicæ humores continent. Hunc ab aquæ ſimilitudine ὑδατοειδῆ Græci uocant. Illum ὑαλοειδῆ, quòd uitro quiddā ſimile teferat. Tertium κρυσταλλοειδῆ, hoc eſt cryſtalli modo pellucidum. Palpebrarum

C interiores partes carnoſæ: medię cartilaginoſæ: exteriores cute tegūtur. At quoniā chartilago media dura eſt, adeps ſubiecta eſt lenimenti malagmatis ue inſtar, quæ frequenter exuperans, guttas parit. Lingua maxime carnoſa eſt, in quam duplex neruorum genus ab ima parte cerebri prodiens, inſeritur. Alij molles appellati guſtādi ſenſum ad principium, alij duri motum arbitrarium ad ipſam deducunt. Ad huius radicem exigua inhæret lingua Græcis ἐπιγλωττὶς dicta, quę cum deglutimus, recurrens, arteriam claudit, nequid ex firmiorib. humidis in ipſam delabatur. Cuius rei quoque cauſa tonſillæ numero quatuor creatæ ſunt: duæ ad linguæ radicē, utrinq; conſpicuæ: duæ his proximæ penitiores. Nominātur eædem etiam Græcis παρ-

D ίσθμια, quoniam locus ad quem ſitę ſunt, iſthmo præſertim cum per inflāmationem intumuerunt, eoq; tranſitum hunc arctum nimis reddunt, figura reſpōdent. Porrò cum duabus animal materijs gubernetur, alimento & ſpiritu, ad hunc quidem percipiendum, nares, os, fauces, aſpera arteria, & pulmo, partes ſunt aptiſſimæ. Nares ſanè & os reſpirationi ſeruiunt: gurgulio, ne frigidus in fauces aer cumulatim irrumpat: aſpera arteria, ut eūdem in pulmones deducat, quorū in pectore ſedes eſt: per hos & omis fit reſpiratio, ſubmittētes quidem ſe, ut ſpiritus emittatur: attollentes uero, ut idem recipiatur. Quare actione ſimilitudinem quādam cum fabrorum follibus habere uidentur: figuram uero ungulæ bubulæ ſeruant. Porrò ex ſpiritu elaborato

borato quicquid maxime neceſſarium eſt, ad ſiniſtrum cordis uentriculum defertur. A Quicquid inutile eſt, illac qua inſpirauimus efflat. Nutrimenti uaſa ad excipiendum, & inſtrumenta ad elaborationem inſtituta hæc ſunt, os, dentes, ſtomachus, uentriculus ieiunum, & tenuia inteſtina. Os quidem & dentes cibum extenuãt moluntq́. Stomachus appetit & deglutit. appenſus aſperæ arteriæ ad ſeptum uſq; tranſuerſum porrigitur. Ventriculus omnis eſt ad concoctionem. incipit uelut à media chartilagine, ubi uentris os ſitum dicitur. ſubſidet leuiter iocinori, latitudine Græcorum literam σ referẽs, & altero extremo in ſiniſteriorem partem uergit, ubi eſt & Græcis dictus πυλωρός, quoniam portę modo, ne nutrimentum ex eo conſertim delabatur, prohibet. Ieiunum & tenue inte- B ſtinum digeſtioni dicatum eſt, in ſinus multos implicitum. Committitur autem meſaræo ſeu meſenterio, quòd uenæ in id deſcendentes, intertexunt. Ei uero tenuius inteſtinum eſt ita connexũ, ut pars eius eſſe uideatur, quippe ieiuno explicato perſimile eſt. [Differt tamẽ, quòd nec uacuum ſit, nec uaſorum copiam habeat] per quæ digeſtio plurima ad iocineris portas permanet. Deinde cæcum inteſtinum, alimento recipiendo accommodatum. Huic adhæreſcit aliud, Græci κῶλον nominant, quod excrementa ex diſtributione ſegregata ſuſcipit. Pertendens autem in dextram ſupra umbilicum inter iecur & lienem, deorſum rurſus fertur, totumq́; amplexum abdomen in rectum inteſtinum deſinit. Cum igitur duo meatus ſiue iti- C nera à lato oris ſpatio incipiant, alterũ iuxta priorem colli partem, brõchum uel aſperam arteriam nominamus: [alterum, ſtomachum.] Vnde uero initium capit arteria, & ubi aperitur, Latini fauces, φάρυγγα Græci uocant, uel λάρυγγα. Cæterum totus meatus ex chartilaginibus annuli modo uel circuli compoſitis conſtat, quò firmus continuæ animantis reſpirationi maneat, nec comprimatur: quare etiam oſtium eius ſemper pateſcit. Nam cibi abſtinentiam tolerare potes diutiſſime, non inſpirare, ne minimum quidem temporis potes. Huius rei gratia purum hũc ſpiritui tranſitum natura dedit, ne impedimenti quid ſentiat. Enimuero ſiquid uel cibi, uel potus in arteriam imprudentibus delabitur, ſtrangulationes & tuſſes ſta- D tim excitantur, donec à ſpiritus impetu excuſſum efferatur. Iam uero aſpera arteria ſpiritum pulmoni tranſmittit, deſinitq́; in eiuſdem arterias aſperas, quas ipſas quoq; bronchia nominant. Stomachus interius quàm arteria exiſtens, ceruicis uertebris annexus, longiſſime cum aſpera arteria porrigitur. Sed bronchus illi adiunctus, cum cibum deglutimus, recurrens exacte ipſum ligula cooperit, quæ ex linguæ radice trahit originem. Porro hæc ligula non modo os claudit, ſed etiam cibum à lingua uelut uentilabro purgatum, & arterię orificio ſuperimpoſitum ad ſtomachum pontis modo deijcit. Stomachus pro naturali functione appetendi facultatem habet. Dum appetit quidem, ſe attollit, & quæ offeruntur, deglutit: dum accepta ſuperioris uentriculi orificio contiguo per tranſuerſum ſeptum tradit, ſubmittitur. Per quem anguſtum exiſtentem meatum, in uentrem alimenta deſcendunt. Vẽtriculi naturæ officium eſt, ut alimentum ſibi cõmiſſum cõcoquat, quod à concoctione primum ptiſanæ cremori perſimile eſt: uerum per eum quem πυλωρόν à Græcis appellari diximus, qui adhuc arctior eſt, alimentum ieiuno inſtillatur: quod cum tenue ſit inteſtinum, in flexuoſiſſimos orbes natura implicauit, ne ex facili uidelicet diſſecaretur, conuelleretur q́;. Meſaræum ſeu meſenterium anfractus & orbes eius amplectitur, atq; ipſos ſuſtentat: quanquam id non ſolum hunc præſtat uſum, ſed etiam uenas duas ſub iocinere emergentes [fulcit] quæ poſt in diuerſas partes diducuntur, & meſeræo inſerunt, quo & ipſæ (ſunt enim tenues) ruptionis periculum effugiant. Suſtinentur autem ab intexto eidem ſimul baſi huic innitentes, & ſcalæ nauticæ inſtar alleuatæ finiũt. Atque hoc pacto in ſingulis anfractibus ad hirudinum ſimilitudinem compoſitis, aperto ore ieiuno inhiantes, omnem in eo alimoniam in ſuccum conuerſam exugunt. Simul autem inter exugendum, protinus ipſum in ſanguinẽ mutant, qui ſuccus antea erat, dum in ieiuno eſſet. Non eñ aliunde uel pituitæ, uel ſanguinis, uel alterius cuiuſdã uas eſſe natura indicat. Rurſus igiť duæ factæ ex multis uenę à meſarę o acceptum, ad iocineris portas digerunt. In iocinere cum ſanguinis naturã nutrimentum induit, recrementa ſingula pariter ſecernuntur. Flaua bilis ad ueſicam ei inhærentem defertur: atra ad lienẽ. Iam uero ab hepate uerſum in ſanguinem alimentum, in dextrum cordis uentriculum diſtribuitur. A corde ſanguis per iugulares uenas (σφαγιτίδας à Græcis nominantur) ad ſuperiores corporis partes deriuat. Per cauam autem uenam in uniuerſum corpus diffunditur. Ab hac rami duo, ſanguine iam à ſero diſcreto, ad renes perreptant, qui lumbis ſub clunium carnibus per quas urina deſtillat, inhærent. Ad ueſicam autem per meatus dictos græce οὐρητῆρας proficiſcitur. Veſica corpore ſuo urinam recipit, & per colem foras excernit. Teſticuli uero ſubſtantia glandulosi ſunt, cõceptacula & officinę ſeminis, quod per ſingulos neruos ab inguinibus dependentes, Græci κρεμαστῆρας nominant, ad eos fertur. In quos etiam alia uaſa ipſos nutrientia deſcendunt. Cæterum duabus tunicis conteguntur, quarum tenuiorem Græci ἐρυθροειδῆ, ualentiorem δάρτον appellant. Ab his eſt, quod ὄσχεον à Græcis, ſcrotũ noſtris dicitur. Fœminis autem uulua ſcroti conuerſi ſimilitudinem refert. Venæ in partem eius interiorem quãplurimæ aperiuntur, per quas ſanguis expurgatur, qui in cõceptibus retinetur, ceditq́; in alimẽtum fœtui & formationem. Nam à uenis quæ ſecundas implicant, binæ aliæ prodeuntes uenæ, ab arterijs ibidẽ ſitis binæ arteriæ, & à neruis unus neruus mutuo in unum cõgreſſu meatum quendam ab anatomicis Græcis οὐ-

ραχερ appellatum abſoluũt, qui infantis umbilico inſeritur, ex quo & enaſcitur, & ſuſpenſus eſt. Ab umbilico autem uenæ ad iocineris portas ſanguinem in fœtibus trãſmittunt: arteriæ uero iuxta ueſicam, craſſiori arterię: neruus hic ſpinę inſertatur.

De ea anatomes parte quæ ad oſſa pertinet.

Oſſium duplex compoſitio, una ad motum accommodata, nomen articuli habet: altera ad ſtabilitatem, Græcis συνάρθρωσις, id eſt, coarctatio dicitur. Huius autem tres ſunt ſpecies, ſutura, coagmentatio & fixura. Suturis igitur capitis oſſa conſtant. Inueniuntur autem ſuturæ in plurimis quinque. Prima per ſinciput, στεφανιαῖα à corona cui aſſimilatur, Græcis dicitur. Altera per uerticem ὀβελιαῖα, quòd ueru repræſentet, uocatͣ. Tertia per occipitium, à Græcorũ litera λ. λαμβδοειδὴς ei nomen eſt. Duæ, quas λεπιδοειδεῖς nominant in utroque temporum una. Oſſa caluariæ ſeptem numerantur, occipitis unum, uerticis duo, temporum item duo, frontis unum, polymorphi unum: Cerebrum duos ab utraq; cerebelli parte proceſſus obtinet. κορῶνας, quaſi dicas tubercula, Gręci appellant, qui in primæ uertebræ cauitates inſinuantur, in qua uelut centro ſecundæ uertebræ caput in latera mouetur, annuit, renuitq;. Deinde oſſei dicti proceſſus duo paululum inuicem diſſidentes, per quos tendines & nerui deorſum ferũtur. Poſt alia duo oſſa ſuper foramina, per quæ facultas audiendi eſt, emergunt: iugalia nominari poſſunt ab eadem ſimilitudine, à qua id Græci ζυγοειδῆ appellant. Sub his rurſus alia duo petræ modo prominent, λιθοειδῆ uocant. Priore capitis parte proceſſus ſunt telo ſimiles, hinc quoque βελονοειδεῖς à Græcis dicuntur. Facti autem ſunt ad faucium diuiſionem. Vbi ſummæ eorum partes chartilagine committũtur, os ὑοειδὲς appellatur. Quæ uero ſuper his ſunt, nomen tum apud Græcos, tum Latinos deſiderãt, quorum in priore parte ſitum eſt os à multiplici forma dictum πολύμορφον. Porrò ſuperioris maxillæ oſſa coagmentatione cõſtant. Facies item commiſſuras nouem habet. Prima in lato utroq; oculorum ſpatio ſitum obtinet: duæ à latere narium utroq;: alia medias nares rectà interſecat. Malæ quoque ſingulas habent. Duæ rurſus obliquæ palatum ſecant, unaq; in rectum idem palatum diuidit. Communes aũt faciei & capiti connexus, ſunt in oſſibus iugalibus. Iam quidẽ faciei duodecim oſſa ſunt, narium duo, oculorum quoque totidem. Malarũ ſingula, palati quatuor, dentium receptaculorum duo alis ſimilia. Maxilla inferior quorundam ſententia duo in mento connata habet oſſa, nonnullorum unum. Cæterum dentes fixura iungũtur, quippe receptaculis ipſorum infixi ſunt. Sunt autẽ numero triginta duo. Ex his quaterni primi, in ſuperiore atq; inferiore maxilla, quia ſecant, τομεῖς à Græcis nominantur: canini quatuor. maxillares ſeu molares uiginti ſunt. Reliquorum oſſium clauiculę ad ſummum humerum coeuntes deligãtur, Ad pectus autem articuli & coagmentationis miſtionem facere uidentur, & Romanæ literæ S, eiuſq; ſimplicis figuram oſtendunt. Dein coſtæ duodecim utroq; latere habentur. Septem ex eis cum ſpinę uertebris, cumq; oſſe pectorali utrinq; coeunt. Reliquę quinq; à poſteriore parte ſpinæ inſeruntur. In anteriore parte inuicem renuentes chartilagine colligantur. Vertebræ uero oẽs quatuor & uiginti ſunt. Septem in ceruice, dorſi duodecim, quinq; lumborũ. poſt omnes os ſacrum, quod ex uertebris inuicem connatis conſtare uidetͬ. Quin & pectus ſimiliter ex ſeptem oſſibus unà coalitis enſis figura ſtructũ eſſe apparet. At brachium utrunq; humeri articulo coarctatur. Porrò ſuo ipſius capite obliquè in ſcapularum ſinum immittitur. Cęterum ſcapulæ muſculis qui poſteriore parte coſtis ſubſternuntur, incumbunt. Cubitus & radius quem Græci κερκίδα appellant, coalitus quidem modo ſeſe contingunt: articuli uero modo alteri brachij capiti committũtur. Tribus enim ſui uertebris brachium in cubiti cælaturam ſtructura literæ σ ſimilem inſerit. Quarta iam uertebra radius ueluti circa axem uoluitur. Brachialis oſſa tria mutuo coalitu deligata ſunt, ad cubitum tamen & radium articulum aptè faciunt. Poſtbrachialis quinque oſſa uidere licet, articulũ cum brachialis oſſibus, quibus connata ſunt, explentia. Palmę oſſa cũ eiſdem, & poſtbrachialis oſſibus coagmentatione iungũtur, continenturq;. Cæterum cum primis digitorum internodijs coartantur: digitorum uero internodia ſingulorum tria, quæ articulo componuntur. Femoris os unum eſt, cuius caput leniter reflexum in coxæ profundum ſinum conijcitur. Quam commiſſuram neruus qui è medio ſinu prodit, & in medium femoris caput inſeritur, continet. Coxæ quæ duo ſunt oſſa à poſteriore parte, cũ oſſe ſacro priore inter ſe coaleſcentiam habent: ubi & pubis oſſa uel pectinis nominãtur. Tibię utriuſque oſſa duo, nempe tibiæ & fibulæ. non peruenit autem fibula quam Gręci περόνην appellant, ad genu articulũ, uerum ſola tibiæ ſummitas quatuor in ſe ſuperficiales ſinus obtinens, quibus duos femoris nodos excipit. His incumbit ab anteriore parte paruum os, rotundum, ſublatum, ſcuti breuis inſtar, commiſſuram eorũ continens, quòd in ſummo coartetur: patellam id Latini uocant. Fibulæ ſuperior extremitas anteriori tibię parti ſub inſertione connectitur. Iuxta malleolos autem qua deſinunt utraq; tibiæ oſſa, ligamento nerueo, chartilaginoſoq; inuicem colligãtur. cæterum intus talo incumbit intra ſe oſſa conuinciens. Talus iuxta pedis longitudinem ſitus, perone, hoc eſt fibulæ inſidet, eiq; firmiter coaptatus eſt. Cęterum tibiæ oſſibus, tum eſt quod σκαφοειδῆ uocant, in anteriore ipſius parte articuli iunctura committitur. Rurſus ſcaphoides ubi cum talo coit, excauatũ eſt, ut ſcaphæ ſpeciem referre uideatur. E regione gibbum, calles tres habet, quibus oſſa χελωνοειδῆ, quæ tria ſunt, inſeruntur. porrò quod cubi figuram repræſentat, extrinſecus ſitum eſt. coartatum eſt autem carnoſę parti, & calci

& calci. Proceſſum quoq; ex inferiori ad priorem
partem obtinet, quam plantæ os retinendi ipſius
gratia ſubijt. Deinde os dictum πεδίον, & ipſum
quinq; conſtat oſſibus. Tum deinde quinq; pedis
digiti habentur, ex tribus omnes internodijs, ſimi
liter ijs qui in manu ſunt cõpoſita, ſi magnum ex-
cipias: is enim ſolus duobus conſtat. Contrahunt
autem horum iuncturas membranoſa quædã liga
menta; talũ & calcem ualida admodũ, & quædam
ex ijs rotunda, ſimul & neruea chartilaginoſaq;.

De humoribus.

Humores corporis ex prima generatione qua-
tuor, commiſti inuicem & contemperati ſunt cor
pori. Exuperat autem alius in alio magis loco, ſan
guis in corde, pituita in capite, flaua bilis in iocino
re, atra in liene. Cæterũ duplex ſpiritus innati ſpe-
cies, alius naturalis, alius animalis. Non deſunt ta
men qui & tertium hecticon introducunt. Hecti-
cus igitur eſt ſpiritus qui lapides cõtinet. Natura-
lis animãtia & ſtirpes nutrit. Animalis, ſentiendi,
omniſq; motus facultatem animatis exhibet: Si-
tus autem eſt in animantibus: nam his tribus ani-
malium natura conſtat. Itaq; animalis in capite ſe
dem habet: naturalis in corde: hecticus in toto cor
pore uerſatur. Naturę actiones ſunt, à prima gene
ratione impragnatio, fœtuſq; formatio: in editis,
appetitus, cibi deglutitio, in uentriculo cõcoctio,
digeſtio, in ſanguinem alteratio, ſegregatio, nutri-
tio, & auctio. Excernuntur autem in corpore ſter
cus, pituita, utraq; bilis, urina, ſudores, mucci, ſali-
ua, & lac. Animę uero facultates, ſenſus, & uolun
tas. Senſus quidem ſunt quinq;, quibus animãtia
per corporis inſtrumenta funguntur, uiſus, auditus,
guſtus, odoratus, & tactus. Inſtituit autem anima
quædam ſine corpore, ut cum ratiocinatur, uel re-
miniſcitur. Cum corpore, ubi id ad quorũdam re-
ceptionem, uel excretionẽ, uel ad loca mouet. Re-
ſpiratio compoſita quædam actio eſſe uidetur, par
tim ex arbitrio, partim ſponte & naturaliter, ut in
ſomnis facta. Sanus igitur homo eſt, primis, unde
conſtat elementis: & ſecundis, unde formatus eſt,
quatuor humoribus, tum quantitate, tum qualita
te mediocriter inuicem contemperatis: ſolidis au-
tem partibus ex quibus compoſitus eſt, nec diui-
ſis, nec cõdenſatis, nec è loco ſuo motis: ſpiritibus
nec intenſis nimium, ut in phreniticis, nec diſſolu-
tis, ut in lethargicis, uel in ijs qui cardiaco affectu
affliguntur. His enim hecticus ſpiritus reſolui ui-
detur. Sanus autem homo conſeruandus eſt con-
ſuetis exercitijs, & cibis patrijs quolibet anni tem
pore obſeruatis: copia eorum ſolum uitãda eſt, ex
qua cruditates oriuntur, quæ morbos pariũt. Præ
cauendi morbi ſunt, uel qui iam imminent, uel fu-
turi ſunt. Si ex plenitudine proueniant, inedia, uel
purgatione, uel uenę inciſione curandi ſunt. Si ex
labore & indigentia, quieti corpus dare & nutrire
conuenit. Verum uniuerſi morbi, & ex Hippocra
tis ſententia, partim extrinſecus ex aere nos ambi-
ente, partim intrinſecus ex eſu, potioneq; profici-
ſcuntur: à quibus humorum aliquis uel abundat,

A uel deficit, uel qualitatem cõmutat. Ab his etiam
ſpiritus inſiti nunc intenduntur nimis, nunc plus
æquo relaxantur. Solida uero corpora foris & in-
trinſecus multas cauſas habent, plures affectus ſu-
ſtinendi. Eraſiſtratus autem & Aſclepiades in uni
uerſum unam cuiq; morbo cauſam tribuunt. Hic
ſanguinis in arterias coincidentiam, ille corporeę
molis in raritate extenſionem. Plenitudinis mor-
bum facientis notæ ſunt uaſorum cõuexio, faciei
rubor, totius corporis tumor, & pulſuum magni-
tudo cum robore. Indigentiæ ſigna, collapſus tu-
moris, gracilitas in facie, & exiguus pulſus cũ im-
becillitate. Itaque febrim ueteres ipſam per ſe affe-
ctum arbitrãtur. Eraſiſtratus & recentiorum non-
nulli acceſſorium, ſeu conſectarium affectum. Fe-
B bris igitur, eſt natiui caloris in ardentiorẽ conuer-
ſio, eo quod intro auerſus perſpirare prohibeatur.
Indicia febricitantium colligimus ex calore inten
ſo & intolerabili, tum in acceſſionis principio ex
languido, inæquali, & erebro pulſuũ motu: In ſta-
tu, ex uehemẽtiſſimo motu elato, & ueloci admo-
dum. Iuniores calorem naturali magis ardentem,
mordacem, acrem, & conſtantem, cum pulſuum
frequentia & duritie, ex alto uenientem, febrem eſ-
ſe definiũt. Sunt autem duæ eius ſpecies omnium
ſententia, continua, et intermittens. Continua eſt,
quæ nõ ad integritatem prius quàm morbus ex to
to ſolutus ſit, uenit. Intermittentis rurſum ſex ſpe-
cies inuenimus apud ueteres, quotidianam, tertia
nam, quartanam, quintanam, ſeptimanam, & eam
C quę à nono die nomen habet. Quotidiana eſt quæ
ſingulis diebus aut noctibus acceſſionem uel de-
ceſſionem facit. Tertiana unum diem præſtat in-
tegrum, tertio redit. Quartana duos dies intermit
tit, deinde reuertitur. Quintana tres. Septimana
quinque. Quæ à nono die uocata eſt Græcis ἐννεα-
ταῖα, ſeptem. Nam ſemitertiana, modo inter con
tinuas, modo inter intermittentes ponitur. Iam uè
ro reliquorum morborũ duo genera ſunt, uel cum
febribus, uel ſine febribus. Quidã enim acuti, qui-
dam lõgi ſunt. Acuti quidem hi, Phrenitis, febris
ardens cui nomen eſt cauſos, Synãche, Pleuritis,
Peripneumonia, Cardiacus affectus, Regius mor
bus, Cholera, Voluulus quem Græci εἰλεόν uo-
cant. Colicus dolor, Apoplexia, Tetanus, Opi-
D ſthotonus, Emproſthotonus. Acuti igitur à ſan-
guine ferè & flaua bile, in nonnullis corporis par-
tibus quas ij male habẽt humores ſuperflui, & in
deterius uerſis conſtituuntur. Longi à pituita &
atra bile, ſimiliter uel copioſioribus quàm naturæ
modus exigit, uel in acerrimam qualitatem im-
mutatis. Qui iam ex copia laborant, uictus ratio-
ne, uel inedia, uel purgatione, uel uenæ inciſione
curandi ſunt. Qui ex abſtinentia in morbum inci-
dere, alimentis reſtituere conuenit. Quibus inco-
ctio & humorum acrimonia morbi cauſam fece-
runt, ijs fomentis & cataplaſmatis concoctio pa-
randa eſt. Acria contemperanda ſunt, & cibis bo-
ni ſucci atque humectantibus uti oportet. Cæte-
rum quatuor in toto morbo, particularibuſq; ac-

ceſſionibus tẽpora auxilijs adferendis dicata ſunt.
Initium, incrementum, uigor, & inclinatio. Prin-
cipio totius morbi inedia triduana conuenit: qui-
bus & in totum abſtinere triduo conducit. Venæ
ſectionem in initio recentiores ad tertiũ uſq; diem
ſtatuunt. Veteres etiam poſt tertium diem præci-
piunt, ſi uires ſuppetant, & morbus poſtulet. Nu-
trimenti tempus à triduo iuniores, antiqui nõ om-
nibus, ſed ijs qui copia laborant, tum iunioribus,
tum ſenioribus inſtituũt. Pueros ſtatim morbo in
uadente nutriunt. Præterea illos quibus huiuſmo
di conſuetudo eſt uel loci, uel aeris circumflui gra
tia. Ab alimento poſt triduũ primum ſumpto per-
fuſiones capitis & præcordiorum ex uſu ſunt: ſe-
quentibus diebus cataplaſmata & clyſteres. Perfu
ſiones igitur in præcordijs calidas ſemper aſſume-
re oportet, & ſimplices, ex cumini uel xylanethi
decocto. Ad caput, calefacientes quidem in lethar
go, & in omni graui ſopore: refrigerãtes autem in
phrenitide, & quauis acuta febre conueniunt. Ca
taplaſmata quædam ſolo melle & oleo conficiun-
tur, uocanturq; μαλακτικὰ, quaſi interpreteris, e-
mollientia. Quædam ex aqua cui oleum ſit adie-
ctum, fiunt, quæ ὑμιν λύσιν Græci nominãt. Alia
his inſperguntur, ueluti pollen, lini ſemen, & fœ-
nugræcum. Clyſteres hydrelæo, melle, ſale & ni-
tro modico præparantur. Tempus eorum ante ci-
bum eſt, dum acceſſiones remittuntur & inclinãt.
In cõtinuis morbis diluculum. Phrenitis eſt men-
tis alienatio. Notæ ſunt, inſania uehemens, teme-
raria manuum geſticulatio, floccorum & feſtuca-
rum collectio, & febris acuta. Cauſam habet mag
na ex parte bilem. Cõſtituitur in cerebro, uel eius
membranis quas μήνιγγες appellant, uel, ut qui-
dam aiunt, in ſepto tranſuerſo. Curatio hęc conue
nit. Initio, ſi præſcius fueris, uenæ inciſio, cucurbi
tulæ conueniunt, ademptio per clyſterem & abſti
nentiam: non cedente morbo perfuſiones ſopori-
feræ, inunctiones quibus ſomnus accerſitur, & hu
mectantes cibi conducunt. Cauſos febris ſpecies,
ab Hippocrate quidẽ inter acutos, ut quartana in
ter longos morbos refertur, à recentioribus non
item. Oritur ex bile non nimis ſicca, circa uenas
quæ ad iecur ſunt. Curatur in principio ſanguinis
miſſione, in ſtatu, frigidæ, tum aliorum quæ refri-
gerandi uim obtinẽt, potio confert, uel epithema,
cuiuſmodi ex feruenti hydrelæo præparatur. An-
gina eſt circa ceruicem inflãmatio. Eius ſpeciem
unam Græci κυνάγχην appellant, quæ in interio
re ipſius parte orta ſubito ſtrangulat. Alteram συ-
νάγχην. Hæc in exteriorẽ partem incumbit, eoq;
minus ſtrangulat, minusq; periculoſa eſt. Vterque
affectus uel à bile, uel à pituita ſalſa naſcitur, idq;
nõnunquam cum febre acuta, nonnunquam ſine
febri. Remedium & generoſiſſimum & præſentiſ-
ſimum eſt ſanguinis ſtatim in principio miſſio: de-
inde medicamenta pituitã per os educentia, & ce
rata foris impoſita. Aſclepiades ultimũ auxilium
poſuit, de quibus ſummus metus eſt, ne ſtrangu-
lentur, ſuperiorẽ gutturis partem incidere. Pleuri
A tis lateris ab interiore parte inflammatio eſt. Huic
febris acuta dolor uehemens, & tuſſis accedit: à bi
le potiſſimum conſtituitur. Præſidio eſt in initio
adhibita uenæ inciſio: deinde cataplaſmata & ſic
ca fomenta, nẽpe milij & ſalis: poſtremo medica-
menta intrinſecus purgantia, quæ καθαρτικὰ no
minant. Cauenda uero in his ſunt uentris proflu-
uia. Peripneumonia, nonnullis autoribus inflam-
matio grauis eſt, circa pulmonem idq; grauitate
oſtenditur. Quibuſdam pulmo inflammationem
pati non poſſe uidetur, ſed uicina eius loca cum in
diſpoſitione eiuſmodi ſunt, ea ut ita nominetur, fa
ciunt. Habet autem hic morbus febrem acutã co-
mitem. Eadem ipſius cauſa, quæ pleuritidem con
citat: ſecundum alios tamen pituita. Remedium
B ferè huic cum ſuperiore malo commune eſt. Cor-
dis affectus eſt, quẽ Gręci καρδιακὸν uocant, non
quòd in corde affectus ſit, ſed quoniã ſtomachum
ueteres cor appellabant, quo in febri acuta reſolu-
to, ægrotos immodice digeri contingit. Accidit ſe
rè ex immodica abſtinentia, uel parum tempeſtiua
uenarũ ſectione, uel cum aliquid præter rationem
corpori adimitur. Quare alimento, quod facile di
ſtribui queat, & recalfacere, ſuccurrendũ eſt: quẽ-
admodum ex uino ac niue, cibo qui ex ualentio-
re materia eſt, & ſtomachum roborare poteſt. Eſt
cum uiſceribus inflammatis, potiſſimum iocino-
re, hic morbus eueniat: cum econtrario, ablatione
& cataplaſmatis inflammationi dicatis opus eſt.
Arquatus eſt, quem & regium morbum noſtri,
C ἴκτερον Gręci nominant, bilis in ſummam cutem
redundantia. Interim cum febri acuta oboritur, in
terim ſine illa cum interiorum aduſtione, et ſtoma
chi uitio. Si præcordia inflammantur, cataplaſma
ta primum deſiderant: ſi copia laborant, uenæ ſe-
ctionem: ſin minus, medicamenta quę bilem eua
cuant, aut uentris ductione & inteſtinorum, aut
per urinas, aut per ſudores, aut per nares. Cholera
duplex eſt ſecundum Hippocratem. Altera humi
da, in qua, uti omnes norunt, uehemens eſt excre
tio, bilis ſuprà infraq; erumpit, inteſtina grauiter
torquentur. Accedunt conuulſiones, ſæpe etiam
crurum ſuræ contrahuntur. Remedio contractio-
nibus ſunt perfuſiones calidæ: in ijs quæ contra-
huntur, balneum poſt expurgationẽ, tum alimen-
D ta quæ ex facili diſponuntur digerunturq;, & ſto-
machum adiuuant. Alteram, ſiccam choleram uo
cat Hippocrates ab eadem proueniẽtem cauſa, ac
circa eadem conſiſtentẽ, ac citra uentris fluorem,
& uomitum. Ideoq; remiſſionem pręcedentem &
per cataplaſmata requirit, nec cibi ingeſtione, ſed
cõtrà inedia opus eſt. Voluulus & colicus dolor,
inteſtinorum inflammationes ſunt, quorum alter
tenuioris, alter plenioris. Quare deiectiones in-
cluduntur, & flatus inteſtinis inuoluti, eo quòd
exitum non habent, dolores uehementes & tor-
mina concitant. Voluulus autem diſpoſitione &
accidentibus acutior, magisque periculoſus eſt.
Alterutro autem morbo extreme laborantibus
uomitus concitantur, uoluulum patientium. Au-
xilium

xilium eſt uoluuli maxime ſanguinis miſſio per
initium, plerunq; abſtinentia, & cataplaſmata mi-
tigantia, & inflammationem diſcutientia. Effica-
cius iuuant medicamēta quæ κωλικὰ nominant,
intro per ſedem immiſſa. Nam dolores auferunt,
ſomnum conciliant, & aluū mouent. Apoplexia
ex humorum craſſorum copia generatur, qui ca-
pitis uaſa, unde corpori ſentiēdi mouendiq; facul
tas aduenit, obſtruunt. Quamobrē qui huic malo
ſunt obnoxij, ſenſu, uoce, & motu priuanť. Hip-
pocrates de hoc uitio ſcribit, Apoplexiā, inquiēs,
ualidam ſoluere non licet, imbecillem haud faci-
le. Sanguis mittendus ſtatim iam oppreſſis, mo-
do & ætas conſentiat, & uires ſuſtineāt. Tetanus,
Opiſthotonus & Emproſthotonus neruorū mor
bi exiſtunt. uerum utraq; ſpecies eſt conuulſionis
neruorum, qui à capite deſcendentes, corpori mo
tum diſtribuunt. Nam ſi uiſcoſi humores eos ob-
ſtruant, affectio talis oritur. Quæ ſi ſcapulis caput
annectat, quo minus poſſit annuere, ὀπισθότονον:
cū mentum pectori cōtrahit, ut renuere nequeas,
ἐμπροσθότονον: cum rectam & immobilem ceruicē
tendit, τέτανον Græci appellant. Sanat uenæ ſe-
ctio, ſi copia ſubeſt: ut uidere licet apud Hippocra
tē in illo qui prolapſus humi uulnus in caput acce
perat. Medetur ēm eis & frigidæ copioſæ infuſio,
ſi æſtas ſit, pręſertim ſi non gracilis, ſed quadratus
exiſtat æger. nam caloris reuocationem molitur.
Multi ſanè ceratis modice recalfacientibus & re-
laxantibus utuntur, ad hæc inunctionibus ſimili-
bus, necnon lanis oleo imbutis, atq; impoſitis &
fomentis & cataplaſmatis calidis. Longi morbi
interioribus accidunt hi, cephalæa, morbus comi
tialis, uertigines, oculorum caligationes, inſania,
melancholia, lethargus, diſtillatio, raucitas, graue
do, ſanguinis eruptio, ſuppuratio in thorace, ta-
bes, abſceſſus in medio latere, abſceſſus in claui-
culis, iocinoris affectus, teneſmus, dyſenteria, lum
brici lati, teretesq;, aſcarides, coxarum dolor, arti-
cularis morbus, podagra, elephantia ad exterio-
res partes ſpectare uidetur. Ex longis morbis ce-
phalæa internus capitis dolor eſt, qui in circuitu
interdū affligit à pituita naſcens, interim unā capi
tis partem infeſtat, tunc ἑτεροκρανίαν nominant.
Auxilium utriuſq; eſt ſanguinis detractio, uel cu-
curbitulæ occipitio impoſitæ, eductio pituitę per
os, per aluum purgatio, & epithemata quæ inter
cataplaſmata, uel malagmata, uel epichriſmata
ſcribūtur, poſtremo cauſa eius ſinapiſmo reſicca-
tur. Morbus comitialis, quem & ſacrum uocant,
circa neruorum qui à capite deſcēdentes, ſenſum
motumq; uniuerſo corpori diſtribuunt, originem
cōſiſtit. Cauſam eius Plato & Hippocrates pitui-
tā & bilem atrā indicant. Homo concidit qui hoc
malo detinetur, quoniam ei ſentiendi mouendiq;
meatus obturantur, ſpumat ijs os ob humorū cō-
motionem, quæ à neruorum conuulſione proue-
nit. Qua de cauſa interim urina ſine uolūtate pro-
rumpit. Præſidiū adfert pueris impuberibus natu
ra circa pubertatē efflorescens, & morbū humori

A bus natiuo calore exiccatis terminat. Qui puber-
tatē exceſſerunt, raro aut nunq; ſananť. Caligines
oculis offuſæ & Vertigines cognata ſunt uitia
morbo comitiali, ab eiſdemq; cauſis prodeūt, atq;
eaſdem ſedes occupant. Hoc tamen intercedit di-
ſcriminis, q illæ in ſuperficie corporis, non intus
accidant, ob quod facilius q; hic curātur, alui du-
ctione, pręſertim per hierā adminiſtrata, deinde a-
pophlegmatiſmis, & uomitibus partim à cœna,
partim ieiunis adhuc excitatis. Omniū maxime
ueratro ſuccurriť. Mentis alienatio duplici ſpecie
inſigni cōſtat: hanc Græci μανίαν, id eſt, inſaniā:
illā μελαγχολίαν, id eſt, atrā bilē appellant. Cōplu
res uero & harū exiſtūt differētiæ, nominū adhuc
indigæ. Conſtituitur itaq; mentis alienatio circa
B totū caput. Cauſa inſaniæ flaua bilis eſt. Ob hoc,
qui tali uitio laborant, tumultuoſi, præcipites, ma
nu prompti, cōtumelioſiq; fiunt. Melancholia na
ſcitur ex atra bile, humore frigido & turbido. Vn
de melācholici tenebriones ac lucifugæ, triſtesq;
apparent, de omnibus ſuſpicioſi, hominū conſue-
tudinem oderunt, ſolitudinibus gaudent, queād-
modum Bellerophontes à Poeta deſcribitur.
Qui miſer in campis mœrens errabat Aleis,
Ipſe ſuū cor edens, hominum ueſtigia uitans.
Medetur per uentrem purgatio, & maxime quæ
per uomitum excitatur, adhuc his magis utrumq;
ueratrū ſoluit. Lethargus morbus eſt phrenitidi
contrarius. Eſt enim profunda in ſomnū delatio,
& inexcitabilis. Huic uitio obnoxij omnium quæ
C dicuntur obliuiſcuntur, atq; hæc in febri ipſos co-
mitantur. Locus igitur affectionis, caput eſt: nam
in membranis cerebri cōſtituitur. Cauſa ipſius pi-
tuita eſt, humor frigidus, frigiditate ac humidita-
te ſomnum inducens. Curatur conuenienter con
trario modo q; phrenitis. Fricātur ſuperiores cor-
poris partes acribus quibuſdam & pungentibus,
tum ea adhibentur, quę odore excitant, mouētq;.
Cibi ſimiliter digerentes, ſecantesq; pituitam, per
fuſiones capiti admouentur, quæ exiccandi uim
obtinent, & cataplaſmata aliquando præcordijs.
Crebro namq; hæc inflammatione uexata, neruo
rum quoq; in capite principium cōſtringunt, gra
uantq;. Humor à capite oppleto deſtillat interdū
in nares, interdum in fauces, aliàs in pulmonem.
D Atq; has tres ſpecies Latini grauedinem, raucita-
tem, & deſtillationem, Græci κόρυζαν, βράγχον, &
κατάῤῥουν, ſiue κατασταγμὸν nominant. Grauedini
itaq; facile & breui ſuccurritur, deinde raucitati,
modico ſanè & calido uictu, qui tamē ualidi gene
ris exiſtat. Deſtillatio in thoracem nō ex facili cu-
ratur, immo ſæpe immedicabilis eſt. Nam ab ea
acri & ſalſa partibus exeſis, ſanguinis eductio ſe-
quitur, cuius tres cauſæ referuntur. Vel ēm uaſa
eroſionē paſſa ſunt, ideoq; ſanguis in aſperā arte-
riā deſcēdens per os reijciť. Vel rupta ſunt uiolen
ter, uel ob imbecillitatē nō cōtinent, ſed adaperta
eū trāſmittūt. Differūt ſanguinis excretio, & reie-
ctio. Hęc etem̄ uel à pulmōe, uel aſpera arteria p-
uenit, Illa à ſtomacho & ſanguis apparet nigrior.

Qui ex thorace reijcitur, flauus magis & ſpumās: A deinde hic cum tuſſe, alter ſine illa ſpuitur. Sæpenumero etiam à capite per palati foramina in hos defertur ſanguis, præbetq́; eductionis falſam imaginem. Loci ex quibus proprie ſanguis educitur, tres ſunt. Primus fauces, unde minore cum periculo ſanguis reijcitur, faciliusq́; ſiſtitur. Secūdus aſpera arteria, atq; hic morbus curationem difficulter accipit, plenusq́; periculi eſt. Tertius pulmo, ubi minus omnibus præſidij, plus periculi affectus habet. Comitatur enim maxime ſuppuratio & tabes, ſi Hippocrati fidē adhibemus, cuius uerba hæc ſunt, Sanguinis ſpuitionem puris ſpuitio; huius ſpuitionem tabes, tabē mors ſequitur. Nonnulli etiam ex latere ſanguinem educi arbitrantur. At hoc ambiguum eſt. Salus uitij huius B eſt, ſanguinem reprimere, uel uenæ ſectione aliò ducentem, idq; potiſſimum in iuuenibus, uel poſca ſiſtentē, uel inedia copiam eius imminuentē, uel ſimplici quodam medicamento, ut acacia, hypocyſtide, balauſtio, plantaginis ſucco, atq; id genus alijs. Vomicæ præſidium uetus ſunt ferramēta candentia, quæ thoracem exiccent, fluoremq́; in exteriores partes dirigant. Iuniores conſueuerunt mitigare cataplaſmatis, & delingendis medicaminibus, deinde cito repurgare medicamentis per os aſſumptis, priuſquam corpus inficiatur. Inſcribuntur autem proprie medicamenta ad purulentos. Quæ ſuppurationes medio latere conſtituuntur, reſectæ proprie ad liniamētum humoris excretionē habēt. Quæ ſi uniuerſim fiat, hominē C interimit. Accidunt uero uomicæ quoq; ſub trāſuerſo ſepto, quæ (quia ſe intus occulūt) abſceſſus nominantur, non ex æquo periculoſi, nec curationi reſiſtētes, plerumq; intus rupti hac excernunt, uel partibus exterioribus diuiſis. Diocles memorat etiā thoracis ſuppurationes erūpentes interim in arteriam, quæ ad renes ac ueſicā tēdit, ſimul cū urinis excerni. Tabes, proprie dicitur in pulmone uel in thoracē corporis ſuppurationū colliquatio. difficilis eius ſalus eſt, aut nulla. Lactis uſus potui datur: dū conſiſtit, loca ſicciora cōueniunt. Superior Aegyptus & Libya maxime huic malo medentur. Hippocrates tabis cuiuſdam coxēdicum meminit, ἰσχιαδικὴν uocans, qua in uomicis circa os ſacrū accidentibus corpora colliqueſcūt. Simi D liter alterius renū, cui νεφριτικῆ nomē dedit. Porrò iocinoris & lienis inflammationes ſi in pus uertuntur, & ipſe mediocriter corpus cōſumunt. At hæ ſuppurationes multo citius curantur, minusq́; periculoſæ ſunt, q̃ quæ pulmonem affligunt. Verum ſi minus in uomicas mutantur inflammationes, ſed in ſcirrhi natura permanſerint, malum habitum corpori afferentes, tandem aquam intercutē cōciliant. Quatenus autē ſimplices extiterint, in iocinore, febres cōtinuas afferūt. In liene, quartanas magna ex parte. nam huius ſpeciei cauſa bilis atra eſt, quæ in liene tanq̃ uaſe continetur. Vnde quartanæ auxiliū eſt, ante rigorē ſummas partes propter humoris frigiditatē fomentis tueri. In

A intermiſſionibus eductio per uomitū. Atq; inter cutem, quam Græci ὕδρωπα uocant, tres ſpecies ſunt neotericorū ſententia. Primam ἀσκίτην, Secundam τυμπανίτην, Tertiam ὑποσαρκίδιον nominant. Hippocrates duas ſtatuit. Nam τυμπανίτης & ἀσκίτης eiuſdem ſpeciei ſunt: quoniam in utraq; nutrimentū in aquam redactum, inter inteſtina & peritonæum transfunditur. Sed in hac aquæ plus quàm ſpiritus in unum intus contrahitur: in illa copioſior ſpiritus, minor humiditas eſt. In reliqua ſolidæ totius corporis partes in aquæ naturam tranſeunt. hanc & Hippocrates immedicabilem eſſe ſcribit. Cauſa uero cuiuſque hydropis eſt, autore Eraſiſtrato, inflammatio iocinoris uel lienis, tēporis ſpatio in ſcirrhū indurata. Nam B cum alimenti in his niſceribus cōfectionem, atq; in totū corpus digeſtionē impediat, in aquæ ſubſtantiam ipſum cōmutat: quod ita refrigeratum, inter inteſtina & peritonæum tranſmittitur. Hoc quoq; malum Hippocrati ſalutis ſpem nullam habet. Quòd ſi uel abſq; inflammatione hydrops, præſertim ἀνασάρκα eueniat, calore genuino refrigerato, nec alimentum in uenis amplius edomante, ſanguis caloris inops aquę naturā induit, & ex uenis, ceu oleum ex utribus, defluit. Quouſq; enim ſanguis exactus in uenis eſt, ab earum corpore continetur. Vbi uero in eo pingue exuperauerit, ut in obeſis, ſanguis effuſus adipem generat, aut in aquam uerſus, aut dum non continetur, diffluit in locum qui inteſtina & interiorē ab- C dominis mēbranam interiacet, aut per uniuerſum corpus diffunditur. Tolluntur duo alij hydropes uel malagmatis exiccātibus, uel medicamētis urinas cientibus, uel hypelatis purgādi facultate præditis. Renes affecti dolores magnas pariunt. Locus autē male habens non ex facili poteſt diſcerni, q̧ exterioribus partibus cohæreat, laxiusq́; inteſtinū, κῶλον appellant, ipſis incumbat. Quare cū offendūtur, uel externarū partiū inflammatio, uel coli affectio eſſe apparet. Non raro eodē affectio inteſtino renes cōſentientes dolēt. Vitia autē quę in eius cōſiſtūt, hæc ſunt, inflāmatio, exulceratio, calculi lāguor. Cum inflammatio renes exercet, nihil per urinā innoteſcit, ſed dolores excitantur potius, non exacte locū primū dolentē oſtenden- D tes, ob eam quam dixi rationem: uerū intolerabiles, quippe qui nec cataplaſmatis cedant, nec imminutione per cucurbitulas facta remittantur. Sola medicamēta nephritica intus accepta præſidio ſunt. ſi exulceratio eos infeſtat, interdum purulenta per urinas excernuntur, interdū cruēta. Cū ineſt calculus, aliquādo cruenta, partibus uidelicet ab eo exaſperatis, eijciūtur. aliquādo arenulæ in urina ſubſidēt, ſi friabilis ſit lapis, uel etiā recēs modo naſcatur. In remiſſione ſeu lāguore ſanguinolenta urina redditur, quaſi nondum ſegregata. Veſicæ affectus hi ſunt, languor, furfuratio, calculus, exulceratio, circa colem maxime. His accedit urinę ſuppreſſio, eiusq́; difficultas, & ſtillicidium. Ex his uero, alijsq́; cauſis proficiſcuntur. Græci

prius

prius uitium ἰσχουρίαν, alterum δυσουρίαν, tertium στραγγουρίαν appellant. Inflammationis notæ ſunt circa pubem dolores, urinæ excernendæ difficultas. Soluitur cataplaſmatis, perfuſionibus, & à cibo abſtinentia. Quòd ſi excedat, ſanguinem quoque per uenam mittere conuenit. Exulcerationis indicia ſunt, ſanguinolenta excretio interim, interim purulenta, nõnunquam muccoſa, & circa pubem dolores. Auxiliantur epithemata, maximeq́; dulcis boniq́; ſucci alimentum, ad hæc quæ intus adhibentur, & byſſini medicamentum. Languorem ueſicæ innuit & urina cũ citra mingentis uoluntatem effluit. Difficilem morbus curationem, aut nullam recipit. Lapidem in ueſica eſſe, digiti in rectum inteſtinum per ſedem immiſſi exquiſitiſſime deprehẽdunt, ſed ita, ut index ad medium in ſummo reflectatur, atq; in priorem ueſicæ partem, ubi & lapidem innatantem contingunt, referuntq́; in ueſicæ ceruicem. Calculorum differentiæ plures ſunt, quidam enim illorum adnati ſunt, alij poſſunt auferri. Rurſus aliqui facile frãgi poſſunt, nonnulli non poſſunt. Itaq; magna ex parte adnati difficulter curantur. Ex alijs autem qui facile franguntur diſſoluentibus medicamentis excerni poſſunt. Duros & diſſolubiles chirurgi tollunt, carunculam diuidentes ueſicæ ceruicis. ἰσχουρία ſumma eſt urinarum retentio. στραγγουρία urinæ ſtillicidium. δυσουρία urinæ difficultas. Atq; hæc multis è cauſis proueniunt. Aliquando calculo ueſicæ ceruici impacto, ac meatum in totum obſtruente, uel ſi intus quippiam relictum ſit, aut ceruici innatet. Vrinæ retẽtio, propter ueſicæ inflammationem nimiam, aut repletionem immodicam accidit, ueſica ſcilicet ad excretionem imbecilli, aut ceruice uehementer ex urinarum acrimonia per morſum contracta, aut ex grumis ſanguinis iter occludentibus, aut ex urinarum craſſitie. Hæc medicamentis reſoluentibus oportet diſcutere. Plenitudinem uacuare ferramento, quod Eraſiſtratus καθετῆρα nominat, Romanorum literæ S ſimili. Stomachus uẽtris & inteſtinorũ principium eſt, ſiue naturaliter, ſiue præter naturam afficiantur. Stomachi igitur uitia ſunt, inflammatio, exulceratio, ſanguinis eductio, inflatio, humiditas flaccida, faſtidium, ingeſtorum ciborum incontinẽtia. Inflammationem ergo notat dolor incumbens. Succurritur perfuſionibus & cataplaſmatis, alimentis frumentarijs, & quæ facile poſſint digeri. Exulcerationem in ſtomacho notant proprie putredo, mordicatio, deglutiẽdi difficultas. Auxiliantur his extrinſecus impoſita, cibiq́; probe ſucculenti. Sanguinis è ſtomacho eductio ijſdem medicamentis ſiſtitur, quibus ex thorace eiuſdem reiectio, ijs quæ ſuperius adnotata ſunt. Inflationem diſſoluſit diſcutientia, & quæ ructus mouent. Humiditatem, ſiccorum eſus, & abſinthij potio tollit. Cibi faſtidium aut ex pituita adiacente oritur, ideoq; exiccare illam ex uſu eſt: aut à bile ſupernatante, unde ſtomachus purgdus eſt, aut naturæ impotentia, & functio appetitoria red-

A denda. Nam oculi quoque propter ſpiritus uiſorij imbecillitatem allucinantur. Aduerſum uictus faſtidium huiuſmodi adhibenda ſunt, quæ appetitum prouocent, ſuppeditẽtq́;. Stomachus autem non continet accepta propter humiditatem, maxime uero ob impotentiam ac imbecillitatem, ſicut dimiſſa manus non continet quæ attingit. Expedit igitur corroborare, fortioremq́; ipſum reddere, tum uniuerſum corpus reficere. Ventrem multa uitia ſtomacho communia infeſtant, præterquam appetentiæ prauitas. Sed concoctionis malè obita functio uentriculo propria tribuitur, ut quæ potiſſimum in eo adminiſtretur, quem affectum profluuium ſequitur. Reliqua igitur pari modo cum ijs quę ſtomachum cruciant, curabis.
B Fluxus exacte diſquirendus eſt, cur alimento incocto accidat: & ſi inflammatio eam pepererit, cataplaſmatis & profuſionibus occurretur. Si pituita humiditatis illius flaccidæ parens, quam Græci πλάδον appellant, uictus ratione exiccãda eſt. Si bilis exuperet, eam purgare utile eſt. Si ex imbecillitate prouenit, ut infirmis, robur corpori faciendum eſt. Si ab ipſa qualitate eorum quę concoctu difficilia aſſumpta ſunt, uel quæ conſumi non poſſunt, uel quid alienum habent, deſperanda talium curatio eſt. Inteſtinorum tormina, δυσεντερίαν Græci nominant, generantur in uentris profluuio, humoribus corruptis immorantibus, erodentibus, & exulcerantibus inteſtina. Fit etiã ſine fluxu, primum ab humore acri inteſtina in-
C tus exedenti. Eſt cum in morbi deceſſione δυσεντερία contingat, quam curari Hippocrates prohibet, ne ſuppreſſio inteſtini alium quempiam morbum maiorem accerſat. Illam quæ ex fluore nata eſt, reprimentibus & ſiſtentibus fluorem medicatur. Aliam cuius origo ex acris cuiuſdam humoris roſione eſt, dulcorantibus, & quæ mitigare poſſint, abluẽdo ipſa exulcerata ſimilibus. Diuturno tamen morbo depaſta ulceris ramenta & putrida ſolent deijci, tum proſunt immiſſi paſtilli ex ſandaracha, calce, auripigmento, atque id genus alijs compoſiti. Vbi uero non fit ramentoſa ulceris deiectio, non his utendum eſt, quoniam conuulſionem faciunt. Quòd ſi talis inteſtinorum exulceratio in ſuperiore quoque parte conſi-
D ſtat, neque ſic paſtillorum uſus eſt. Non enim ſtatim ad affectos locos perueniunt, nam ubi ſanos contingunt, perniciem eis faciunt. Verum medicamentis utendum eſt, quæ ſuperioribus locis cõueniunt, quorumq́; titulus eſt aduerſus dyſenteriam inditus. Ex dyſenteria, inteſtinorum leuitas oritur, ubi ex magna ulceratione multæ cicatrices inteſtinis oboriuntur, propter quas cibum non retinent: unde ex inteſtinorum leuitate uocata eſt Gręcis λειεντερία. Quamobrem talis eſt inſanabilis, cicatrices nãq; non ſeneſcunt. Si uero ex inteſtini imbecillitate contigerit, tum quoq; grauis eſt, nec ex facili tollitur. Remedium autem erit, ſi moliaris robur uniuerſo corpori ac inteſtinis adiungere. Cæterũ cauſa etiam morbi pituita eſt, inteſti-

eſt, inteſtinis lubricitatem illuendo generãs Succurrit inedia teſicando, & cibi pituitæ contrarij. Teneſmus proprie morbus eſt recti inteſtini. Hoc enim inflammatione laborans, crebræ, inaneſq; egerendi cupiditates & impetus exercẽt. Proſunt ei ſomenta parti inferiori adhibita, ſtringentia, tũ alimentũ ex ualenti materia, & reprimens. Quòd ſi perſeueret, nihilq; imminuatur, enæmatibus ex ptiſanæ cremore, & hircina adipe utendum eſt. Lumbricorum qui inteſtina excruciãt, triplex eſt ſpecies. Quidam enim teretes, palmi longitudine, uel etiam maiore, ad ſtomachum uſq; proſerpunt. Quidã breues, & minuſculis uermibus ſimiles, ἀσκαρίδες Græcis appellantur. circa rectũ uero inteſtinũ nõnulli lati & oblõgi adeo, ut in totũ exporrigant inteſtinũ. Græci uocãt λαγίας ſimul B & ταινίας ꝙ ſimiles faſcijs ſint. Teretes itaq; ad remedia faciles, maxime autem in pueris hæ: aſcarides, in ijs qui ſub pubertatẽ ſunt, abundant. ægre nec præſidijs cedunt, nec excernuntur, niſi cibis acrioribus, & medicamentis dia picras compoſitis, oleoq; cum uino maxima ex parte iniectis. Coxarum dolores, articulorum uitia, & podagræ ſola inter ſe magnitudine differunt: cæterum cauſis & locis, qui affectum primum ſentiunt, ijſdem cõſtãt. A pituita namq; plerũq; fiunt. circa neruos conſiſtunt, quibus articuli conſeruntur, motumq; recipiunt. At coxæ dolor quẽ Græci ἰσχιάδα nominant, in ipſius articulo ortus, ad talos uſq; non raro extenditur. Præſidio erit ſanguis ex talo miſſus, cucurbitulæ coxis admotæ, clyſteres acres, C quiq; inteſtinorũ tormina quodammodo faciũt. Et foris. cataplaſmata acopa, & malagmata adhibita proſunt. Podagra ſolos pedes affligit. in ſtatu quidem febrilis dolor intenditur, eoq; refrigerantibus opus eſt. In declinatione torpor cum frigore hominẽ occupat, ob quod calefacientia conducunt. Articulorum uitia, prædictis ſimiles affectus ſunt. circa articulos omnes conſiſtentia medicamenta curatoria, mitigantia ceromata & uictus rationem probam deſiderant. Morbus quem Græci ἐλεφαντίασιν uocãt, ab elephanti ſimilitudine nomen ſortitus eſt. Nam qui hoc uitio laborant, cutem craſſam, duram, elephantorum modo aſperatam habent. Originem mali excitat pituta craſſa, & atra bilis, uel muccoſa, maxime inhære- D ſcens. Hi enim humores ſerinum ipſum denunciant. Quare ſolum ueratrum ſiue nigrum, ſiue album, præſentaneum elephantiaſis eſt remedium. Impetiginis duæ ſpecies ſunt, quæ cutem moleſtant. Vna tolerabilis, mitiorq; eſt. Altera effera, quæ difficilius tollitur. Squamulæ in his ex cute abſcedunt: ſub quibus locus rubicundior, fereq; exulceratus apparet. Gignitur affectus à pituita ſalſa, & flaua bile: unde ſeu in ſalſuginum uaſis fictilibus, ex cute ſecedunt ſquamæ. Succurritur medicamentis pituitam mouentibus, & quæ extrinſecus corpori illinuntur. Lepra quoq; cutis uitium eſt, ſed magis ſubalbidum, aſperiuſq; apparet. Ea uero aſperitas eſt ueluti pſydraciorum erũ-

A pentium. Pſora uero, id eſt ſcabies exulcerata magis eſt. Pituita ſalſa utrunq; malum proprie producit. Medicamenta pituitam cientia, tum quæ extrinſecus illinuntur, quibus ad lepram & ſcabiem titulus eſt, ijſdem ſuccurrunt. Vitiligo, quam Græci ἄλφον uocant, duas habet ſpecies, Leucum, & Melanẽ. Hic ab atra bile generatur, ob quod magna ex parte medicamina melancholiæ dicata cõueniunt. Leucus à pituita non ſalſa. Leuce habet quiddam ſimile alpho leuco, ſed magis colore terram albiſſimam refert. à lepra uariat, quòd lenior hic cutis, minuſq; aſpera ꝙ in illa ſit. Omnia huiuſmodi curant medicamenta pituitæ trahendæ idonea, tum ſmegmata foris adhibita.

De curationis per medicamenta diuiſione.

Medicina quam Græci φαρμακείαν uocant, duplex eſt. prima interiores morbos curat, qua potiſſimum uictus ratione ſanans utitur. Altera exteriores, citraq; illam manu nihil peragitur. Medicaminum ad interiora pertinentiũ ſpecies duodecim exiſtunt. Quædam cephalica, quaſi dicas capiti dicata medicamina: quædam ſtomatica, id eſt oris uitijs accommoda, dicuntur. Alia concoquunt, alia ad tuſſim inſcribuntur. Alia anodyna, quæ dolorem leuãt, alia alexipharmaca ſunt, alia purgant. Nonnulla proprie ad iecur inſcribũtur. Sic ad lienem, ad renes affectos. Sunt quæ aduerſus ueſicæ calculos & ulcera nomen habent, ſimiliter ad uuluam. Iam uero ſtomatica ſunt quæ ad C gingiuas cruentas, putridas, eroſas, & dentes faciunt. Eodem referuntur. quæ aphthas & cruſtas, tum quæ uuam deſcendentem ſanant. Quæ concoquunt, partim ad ſtomachi uel uentriculi imbecillitatem condùcunt, partim ad horum inflationem. Quędam ad pleuriticos uel peripneumonicos, alia ad tabidos, alia ad aſthmaticos, id eſt ſuſpirioſos, uel eos qui non niſi recta ceruice ſpiritum trahunt, ὀρθοπνοϊκοί uocantur. Aliqua ex his aſperitatẽ arterię, & uocis abſciſionẽ auferũt. Porrò anodyna nunc renum affectus ſedant, nunc uẽtris profluuia, aliàs inteſtinorũ tormina, aliàs plenioris, nempe colli, tenuioriſq; inteſtini, id eſt ilei mala, communiter omnia quemuis dolorem mitigant, extinguũtq;. Alexipharmaca ſimplicia, alia D ad aliud uenenũ uſurpamus. Theriace aduerſus omnia & prius & poſt ſumitur. Inter purgantia quædam per ſuperiores corporis partes agunt, quemadmodum quæ ueratro conſtant, uomitũq; cientia. Per inferiores, quæ ſcammonia, aloe, elaterio, colocyntide, euphorbio, cocco gnidio, atq; his ſimilibus. Tertio ordine ab his ponantur quæ lumbricos latos repellunt, cuiuſmodi medicamentum eſt, quod cerui cornu, menta, & pipere præparatur. Eſt & quarta ſpecies caput tantum per os atq; nares purgantium, quæ in capitis, oculorumq; affectibus proprie ſumũtur. Ad hæc quę in arquaro crebro in uſu ſunt. Conuenit autem per ſuperiora purgatio morbis longis demoliendis. Tempus harum eſt, cum morbi intermittunt.

Inferiori parte adhibita, acutis, ut pleuridi & peripneumoniæ. Tempus catũ omnium eſt, particularium acceſſionum remiſſio. Exteriorum remedia undecim ſpecies continent, alia diſcutiunt, alia concoquunt, alia cruentis ſtatim imponuntur, alia pus mouent, alia repurgant, alia implent, alia reprimunt, alia cicatricẽ inducũt, alia oculis, alia uniuerſo corpori adhibentur, alia adurunt, eryſipelatis, herpetis, carbũculis idonea. Alia ſunt quę illinuntur, acopa, & excalſacientia, quę ad neruorum reſolutiones faciunt, articulorum morbos, podagras, tetanos, opiſthotonos, omnemq́ʒ neruorum rigorem. Alia puſtulas in ſumma cute orientes, leucen, alphum, impetiginẽ, & lepram abſtergunt. Quæ digerunt, & concoquunt, phymatis, & cuilibet id genus abſceſſui auxilio ſunt. Digerentia cõſtant ſale, nonnunq́ʒ nitro, ut Cteſiphontis compoſitio teſtatur, Concoquentia, reſina, galbano, ammoniaco, thymiamate. Enæma pharmaca fuſci coloris ad recẽtia corporis uulnera ualẽt. Quæ proprie uiridia & nigra ſunt, ut barbarum, capitis mala, & canũ morſus ſanant. In ulceribus partim pus educentibus in his quæ laborant inflammatione, utendum eſt: ut tetrapharmaco. in ſordidis uero, repurgãtibus, ut uiridi diluto. In cauis, replentibus, in carne ſupercreſcẽti, reprimentibus, quæ ex myſi & ſquama conficiuntur, in uehementi quoq́ʒ ſanguinis fluore ſiſtendo non parum efficacibus. A durẽtibus interim in diducendis partibus, ac aperiũdis utimur, uelut in abſceſſuum comprehẽſione, interim in palpebris, cum ſumma cutis relaxatur, & procidit, uice conſutionis pilis mediocriter ablatis partem relaxatam retrahimus. Aliquando in capitis morbo difficillimo, quem κεφαλαίαν à Græcis uocare diximus, per altas cruſtas humores in exteriorem partem educentes aſſumimus. Adurentium materie lixiuium, calx uiua, auri pigmentum, ſandaracha, fæcula, atq́ʒ id genus alia. Ex cephalicis medicamentis aliud ad achoras, capitis furfures, & eruptiones ualet, alia ad capitis dolorẽ, & heterocraniã. Aurium remedia partim earum inflammationẽ, partim exulcerationẽ, partim influxum, partim difficilem auditum, partim contuſionem iuuant. Oculorum pharmaca ſeptẽ ſpecies habent. Quædam enim ad incipientes lippitudines, ut quæ diaglauciu, & diacrocu, & cygnaria inſcribuntur. Quædam ad eorum diſpoſitiones, ut nardina, & theodotia appellata. Quædam ad fluorem, quę ex thure, acacia, & ericæ fructu cõponuntur. Quædam ad ſcabritiem, ut ex metallis confecta, nẽpe uſto ære, chalcitide, & æris ſquama. Quinta ad ſiccam lippitudinem, & ſcabioſam, collyriorũ ſpecies eſt, tũ ſiccorũ oxydercicon, id eſt uiſum exacuẽtium, eiuſdem cum ſuperioribus materiæ. Sexta humidorum, quæ ad ſuffuſiones inſcribũtur, ex fellis generibus hyænæq́ʒ potiſſimum compoſita. Septima cataplaſmatum ſpecies in oculis uehementer inflammatis & circumdolentibus uſurpatur, ex meliloto, paſſo, fœnugræco, ſimilibusq́ʒ

A materijs confecta. Oblinimus palpebras initio, repellentibus, & cuiuſmodi ſunt diaglauciu, & diacrocu medicamina, etiam ſolo ipſo glaucio. Interioribus exiccantia, lenientiaq́ʒ admouemus, ut nardina & theodotia. Quæ uero ad colorem decoremq́ʒ formę conciliandum illinuntur, qualia hedychroo & ſandyce conſtituuntur, non medicinæ, ſed cultui artis ac elegantiæ dicatæ ſunt propria.

De oculorum affectibus.

Affectus qui totum oculum exercent, hi ſunt, taraxis, id eſt, perturbatio: lippitudo, epiphora, inflammatio, œdema, inflatio, ſcirrhoſis, chymoſis, carbunculus, ſtrabiſmus, conuulſio, palpitatio, myopiaſis, gangręna, putredo, ulcus, fiſtula, B xerophthalmia, pſoropthalmia, ſclerophthalmia, procidentia, atrophia. In membranis hi conſiſtũt, ruptura, exeſio, diſtentio, anaſtomoſis, craſſities, denſitas, corrugatio, extenſio, raritas. Interiores palpebrarũ partes infeſtant, aſpretudo, craſſities, ſycoſis, tyloſis, durities, chalazoſis, pladorotes, mydeſis, ſarcoſis, poriaſis. Exteriores hydatides, lithiaſis, phthiriaſis, melieeris, gangręna, phymata, colobomata. In corona crithę, poſthia, trichiaſis, dyſtichia, tryſtichia, phalangoſis, pyroſis, ptiloſis, pſoriaſis, madarotes, paralyſis. Communes toti palpebrę, paralyſis, procidentia, diuerſio. Angulis hi accidũt, encanthis, ancyle, pterygion, rhœas, proſpyſis. Extrinſecus, ægylops, anchilops. Albũ affligunt, pſydracion ulcus, hypoſphagma, abſceſ- C ſus, chemoſis, cœloma, pterygion, phacoſis, icterus, tofus. Iridem oculi infeſtant, argemon, nephelion, achlys, epicauma, ulcus, bothrion, phlyctis, myocephalon, ſtaphyloma, hypopyon, ruptura, cicatrix, leucoma, cœloma, proptoma, unguis, pyoſis, exulceratio. In pupilla eſſe ſolent, ſuffuſio, glaucoſis, mydriaſis, phthiſis, ſynchyſis, platycoriaſis, amauroſis, rhytidoſis, nyctalops, hemeralops, myopiaſis, diapyeſis. Meatus exercent, aporexis, paremptoſis, ſymptoſis, anthracoſis. Taraxis igitur ſeu perturbatio eſt, cũ oculus leuiter ac mediocriter commotus tandem rubicundior euadit. Lippitudo, cum albũ rubeſcit, & palpebræ attollũtur, cum dolore cõniuent, ægreq́ʒ manus admotas ferunt. Inflammatione oculorum rubor intenditur, D palpebræ magis eleuantur, ut niſi magno negocio queas ſuſpicere. Epiphora, tum inflammationis magnę uniuerſo illatæ corpori, tum largorum fluorum commune nomen eſt. Proprie uero de oculis refertur, ubi cum maxima inflammatione, etiam humoris copia influxerit. Oedema nominant, cum eleuatus apparet oculus, & colorem amiſit, uel etiam ægre mouetur: interim albũ quoque ſupra nigrum attollitur. Inflatio dicitur, cum ſubito tumeſcens oculus decolor fit, exuperante pituita: ut plerumque ſenibus æſtate potiſſimum ſolet accidere. Scirroſis ex inflammationis diuturnæ uehementia oritur, carne increſcente, & ſubliuida. Profluuio laborat oculus, cum non ſolum rubet, ſed multas quoque lachrymas

excernit

excernit. Xerophthalmia, id eſt, arida lippitudo, cum anguli ulcera & aſpretudinem, pruritumq; contraxerũt, palpebræ rubent, & lachryma ſalſa & nitroſa profluit. Sclerophthalmia, quaſi dicas duram lippitudinem, eſt cum palpebræ duriores ſunt, oculi rubẽt, & cum difficultate quadam mouentur. Proptoſis, id eſt procidentia appellatur, ubi cum inflammatione moti ſede ſua procidunt. Atrophiam nominant, cum ex longa imbecillitate, uel alia quadam latẽte cauſa paululum quaſi propulſus, deinde cauatus ad radicem cum dolore minor euadit, obſcureq; aut nihil om̃ino uidet. Aſperæ dicũtur palpebræ, cum euerſæ ſanguinolentiores apparent, & magis aſperæ carnoſæq;, & fici acinis ſimiles. Craſſæ uocãtur, ubi euerſæ duriores ijs quæ naturaliter ſe habẽt, exiſtunt, & ſcabris magis carnoſę. Sycoſis, id eſt ficus, accidit cũ in palpebrarum parte interiore carni quid ſimile enatũ fuerit, quod emineat, & oculus totus ægre moueatur. Tyloſis, id eſt callus nuncupatur, cum in palpebris aſpretudines ex ſenectute craſſiores, albidiores, & parũ ſenſiles extiterint, eoq; minus deteri poſſunt. Scleriaſis, id eſt, durities, eſt tumor palpebræ cum rubore doloreq;: difficulter aboletur, durat magis ꝙ inflammatio. Chalazia uel chalazoſis, orbicularia quædam intra palpebras tubercula ſunt circumſcripta, nomen à ſimilitudine grandinis acceperunt. Pladarotes ſunt mollia, ueluti corpora uetuſta & maxime decolora, palpebrarum parte interna nondum aſpredinem habentia. propterea πλαδαρότης à Græcis uocaſ. Mydeſis commune nomen eſt partium quæ ex putrefactione contabeſcunt. Palpebræ quoq; eadem laborant, ubi & tumentiores apparent, & aſſidue diſſluunt, adipem paulo copioſiorem ſortitæ. Crithe, quę & poſthia, dicitur, cũ parte interna palpebrarum iuxta corollas ſuppuratum oblongum, figura hordeo ſimile fit, unde appellatum eſt. Generantur alia quoq; maiora in medijs palpebris eodem appellata nomine. Lithiaſis albida quædam & craſſa, callis lapillisq; ſimilia, quæ oculum premunt, in palpebris retorſis oſtendit. Phthiriaſim uocamus, cũ palpebrarum pilos lati exiguiq; pediculi infeſtant. Ditrichiaſi laborat oculus, cũ pilis naturalibus alij ſubnaſcentes ipſum premunt, fluoremq; concitant. Ptiloſis eſt cum alij quidem ſubnaſcũtur, naturales autẽ collapſi fractiq; ſtimulant ac pungũt. Phalangoſis, cũ pilorũ ſubnaſcentium duplex triplex'ue acies, uel in ſuperiore, uel in inferiore palpebra prouenit. Reſolutus oculus dicif, ubi naturali motu deſtitutus, neq; ſurſum, neq; deorſum intendi poſſit, uerum ſentiendi expers conſiſtat. frequẽter hoc mali partibus etiam oculi accidit. Ectropion ſeu diuerſio, palpebrarũ uitium eſt, cũ exulceratis oculis plus extra ferũtur. Ecanthis, ubi ex ulcere caro in angulis iuxta nares ſupercreuerit. nautæ ac piſcatores hoc uitij peculiare habent. Vnguis uero, eſt in albo oculi præter modũ exulcerato, carneq; oppleto, membranula tenuis & neruoſa, quæ oriens ab angulo,

A ad nigrum & uerticem eius peruenit. Rhœas, cũ angulus ex latẽte quadam cauſa receſſerit, aut praua curatione ſublatus fuerit, ut lachrymas continere non amplius poſſit, ſed humorẽ dimittat. Cohæreſcunt palpebræ cum albo oculi, uel nigro ex ulceratione. Et ſi nigro cohæreant, uiſus omnino prohibetur: ſin albo, minus. Græci hoc malum ἀγκύλωσιν appellant. Aegylops, uel anchilops, abſceſſus quidam eſt ad angulũ qui naribus propior eſt, pus continens, quod erũpens aut os exedit, aut ad angulum, uel uſq; ad nares deſtillat. Pſydracion communi uocabulo circa corpus totum & circa album oculi fit. Eſt autẽ uelut puſtula in ſummo rubicundum. Vlcus oritur in albo uel nigro, cum ſumma cuticula, quam Græci ἐπιδερμίδα

B nominant, diuiſa, lunæ figuram, uel rotũdam, cauam, ſimilis coloris, uel ſubalbidi acceperit. Hypoſphagma uocant, cum uaſis in prima tunica ruptis ab ictu, ſanguis intra albi ſpatium & interiorem tunicam coierit: atq; oculi color ſtatim cruentus, poſt liuidus exiſtat. Chemoſis ex inflãmatione uehementiore utraſque palpebras in exteriorem partem detorquet, ne totum oculum contegãt. Proprie uero Chemoſis dicitur, cum album utraq; iridis parte inflammatione afficitur, iuxta irim autem cauũ hiatularũ ſimilitudine apparet. Cœlomata ſunt rotunda & caua ulcera, bothrijs latiora, quæ in oculis circa irim naſcuntur. Argemon in iridis circulo, uel in albo, interdum etiam nigro, ulcus rotundum & ſubalbidum oritur. Ne

C phelion ſummę cutis, ulcus paulo maius argemo, albidum. Achlys eſt circa totum nigrum à ſuperficiaria ulceratione cicatricula tenuiſſima, aeri caliginoſo aſſimilis. Epicauma, cũ in ſuperficie epidermis aduſta ulcus contraxerit, uel etiam paulo profundior fiat ex epiphora magna innaſcẽs. Bothrion eſt ulcus cauũ, purum, anguſtum, puncturis rotũdis ſimile, ulcuſculo altius. Phlyctænam uocãt, ubi per exulcerationem, uel etiam ſine hac exterior ceratoidis tunicæ membrana tenuiſſima & ſublimis elata, intra ſe humorem collegerit, aut ſub tunicæ ſpatio craſſior humor currens phlyctęnam pariat. Myocephalon morbus eſt, cum tunica priore iuxta irim, exulcerationis uitio exeſa, ſecunda prociderit, ut ceu muricæ caput referre ui-

D deatur. Staphyloma dicitur quando oculi pupilla cum inflammatione & dolore attollitur, & albũ colore, acino uuæ ſimile redditur. Hypopyon uniuerſam irim pure occupat, uel eius dimidium. Rhexis, id eſt ruptio, eſt exulceratio ab ictu uel alia quadam cauſa, in alto totas ſubinde membranas diuidens, ut etiam humores quibus uidendi facultas adminiſtratur, effundat. Cicatrix appellatur, ubi nigro oculi ex alto ulcere mẽbranæ craſſities ſuperuenit, & color albior apparet. Accidit quoq; albæ membranæ dictæ, ſed nõ perſpicitur. Albugo nihil à cicatrice differt, niſi quòd ex ulcere maior cicatrix, ſimul & craſſior in iride naſcatur, quam Albuginem nominant. Clauus eſt carnoſus nigri exceſſus ſolidus cum leui albaq; uelut

cicatrice

cicatrice. Frequēter etiam in albo nigro cohærenti conſurgens. Suffuſionem quidam interpretantur, cum humor quidam in pupillam deſtillauerit, concreueritq́ ſæpe adeo, ut uiſum offendat, uel in apparētibus hebetet. Glaucoſis, eſt humoris quē Græci κρυσταλλοειδῆ uocant, in album atq; aqueū colorē mutatio, cuius gratia uiſus impeditur. Mydriaſis dicitur, cum pupilla quidē nihil colore uariat, dilatatur autem magis quàm natura poſcat, ut iridis circulo fiat proxima, & uiſioni noceat. Phthiſis, id eſt tabes appellatur, dum pupilla arcte coit, ut ſtimulo aſſimilis fiat, tum hebetior, tum rugoſior, aut ex imbecillitate periculoſa, aut ex capitis dolore uehementi. Confuſio, dum humores oculorum ſuo loco non conſiſtunt, proprium ordinem ſeruantes, ſed huc illucq́ feruntur. Hebetudo, ſumma uiſionis ſine cauſa euidenti offenſio. Nyctalopes uocantur, qui die uident obtuſius, ſole occiduo acrius; nocte magis adhuc. uel contrà: die parum: ueſpere aut nocte prorſus nihil. Myopes uicina uident, remota non item. Suppuratio, humor exiguus in pupilla collectus, qui difficulter euaporat ac diſcutitur, diffuſione ſiccior. Abruptio eſt, quando meatus à cerebro & meninge in oculum deſcendens, ex ictu capitis, uel caſu ex alto diruptus eſt, ita ut abſolutam cæcitatem afferat. Coincidētia, ubi in meatum, qui à baſi cerebri ueniens, oculo uidendi facultatem tribuit, humor adaperto uel rupto uaſe incidit, obturatq́ eum: unde cum dolore uiſus offenditur. Symptomaſis accidit, cum meatus ex atrophia, uel reſolutione fit arctior, conciditq́. Quod uitium ut rarū eſt, ſic remedijs ægre cedit. Carbunculus, cruſtoſum eſt ulcus, depaſcens cum fluore, & bubone, interim in toto corpore, interim in oculis febribus orientibus.

De exterioribus capitis affectibus.

Circa uero capitis exteriores partes cōſiſtunt hi qui inter longos aſcripti non ſunt. Caluariæ autem fracturarum differentiæ quinq; exiſtunt: rhogme, engyſoma, ecpieſma, apechema, & camaroſis. Diſtentio ſuturarum, hydrocephalon, achores, pithyriaſis, meliceris, atheroma, fauus. Porrò eam partem quæ capillo tegitur, & mentum occupant, alopecia, ophiaſis, caluities, madarotes. Pili omnes fluunt, extenuantur, quaſſantur, ſcinduntur, ſquallеſcunt. in puluerem rediguntur, ſubflaueſcunt, caneſcunt. Oculorum morbi ſeparatim conſcripti ſunt. Aurium, contuſio, pterygomata, fractura chartilaginis, ſordium uel exuperantia, uel defectus, grauis auditus, ſurditas, puris fluor, fluxus graueolens. Nares excruciant ozena, polypus, ulcus, fractura, peruerſio, compreſſio, ſimoſis. Os infeſtat gingiuarum putredo, dentium eroſio, eorumq́ dolor, & cum è ſede ſua labant, abſceſſus, †epiglottis, epulis, parulis, aphthæ, cruſtæ, tonſillæ, uua, ficus. Faciem occupant ephelis, uari, lentigo, oſſium fractura. Diſtentio commiſſurarum, eluxationes maxillæ inferioris à ſuperiore gena. Ceruicem habent ſynanche, cynanche, ſtrā

al. abſceſſus in lingua.

A gulatio, uertebrarum expulſio, ſtrumæ, ſteatomata. Humeros male habet uerticis ipſorum fractura, diſtentio. Iuncturam cubiti occupant meliceris, atheroma, ſteatoma, humor aqueus. Brachiale ganglia. Digitos manus & pedis chymethla, reduuia. Quamcunq; corporis partem inflammatio, œdema, inflatio, durities, abſceſſus, ulcus purum, ulcus ſordidum, cauū, carne ſupercreſcens, cruſtoſum, ſiccum, fluens, ſubpaſcens, calloſum, fiſtuloſum, mydeſis, id eſt, putredo, phyma, dothien, therminthes, phygethlon, chalaza, phagedæna, phlyctides, carbunculi, epinyctides, eryſipelas, herpetes. Mamillas peculiariter, tum naturalia ſexus utriuſque uexant carcinomata. Quamlibet corporis partem impetunt carcinoma occul-
B tum, carcinoma ulceratū, therioma. Inguina, bubones ſimplices, phymata purulenta inuadunt. Genu, gonyalgiæ, rheumatiſmi, tofi. Poplites ſteatomata, anchyle. Tibiam, uarices. Suram ſcirrhoma. chironia ulcera. Summam pedis partem, nigredines, necroſis, podagra, fiſtulæ, Calcem, ſquamæ.

De cutis affectibus.

Cutem, totiusq́ corporis partes exagitant, lepra, pſora, alphos albus, alphos niger, leuce, impetigo ſimplex, impetigo agreſtis, dracontiaſis, acrochordones, thymi, myrmeciæ, claui, calli. Quædam horum ex podagra & articulari morbo, quædam ex ſeſe oriūtur. Sedem afficiunt hæmorrhoides cæcæ, fiſſuræ, procidentia, condylomata, pyli-
C des. Aduenit etiam toti uuluæ procidentia, cum in exteriora procidit. Scrotum habēt enterocele, cirſocele, epiplocele, ſarcocele, porocele, ſteatocele. Totius corporis oſſa patiuntur cariem, ſpacelum, fracturam ſine uulnere, uel cū uulnere, ecbyrſoſin. Fracturarum differētiæ quinq; ſunt. Prima ſchidacedon facta, id eſt, ut Latini homines intelligant, per rectitudinem. Altera per tranſuerſum, cauledon Græci dicunt. Tertia raphani in morem, raphanedon. Quarta caryedon, id eſt, in modum nucis. poſtremo alphitedon, hoc eſt in ſpeciem farinæ. Nigreſcunt interim oſſa in fracturis, interdum ſine his. Articulia omnibus accidunt, paragogæ, è ſede propria motio, eluxatio, præterfluxatio, colligatio, potoſis, rheumatiſmi, diſten-
D tio commiſſurarum.

De Chirurgia.

Chirurgia, eſt alieni, ut proprie uocant, per inciſiones, concinnationesq́ cum uia quadam & ratione ablatio, ad hæc uulnerum atq; ulcerum curatio, quæ in corpore humano adminiſtratur. Primariæ eius actiones duæ ſunt, compoſitio, & diuiſio. Harum rurſus multæ ſunt ſpecies. Compoſitionis quidem, fractorum oſſium cōiunctio, & deligatura, luxatorum repoſitio, inteſtinorū quæ prociderunt collocatio, ad hæc, uuluæ, & recti inteſtini. Abdominis ſuendi ratio, γαστρορραφίαν Græci appellabant. Curtorum applicatio, ſiue adductio, ut in naribus, labris, atq; auribus. Diuiſionis ſpecies, ſimplex inciſio, præciſio, hypoſpatiſ

mus, periſcythiſmꝰ, angeologia, exciſio, aduſtio, raſio, limatio, ſectio per ſerram. Simplici ſectione in abſceſſibus uniuerſis utimur. Diuidendum uero membrum eſt recta linea, non tranſuerſa. Præciſioni locus eſt in alis, inguinibus, natibus, & ano inſtar myrti adhibitę. Hypoſpathiſmo in frõte, cum oculi fluũt. Periſcythiſmo in ſincipite, & colis pellicula, quam præputium uocant, nigricante. Exciſioni in membris nigreſcentibus, & capitis fracturis. In omnibus autem quæ ad oſſa pertinent, alijsq; multis uſtio, raſio, limatio, ſerræ uſus utiles ſunt. Vſtio candentia ferramenta requirit, proprie in ijs iam malis omnibus quę depaſcunt, & oculis rheumaticis, coxis uel etiã interioribus. Etenim in tabidis candentia ferramenta aſſumuntur, & in lienoſis, tum in brachijs quæ in alam excidere conſueuerunt: inſuper in ægilope, in nigricantibus, uel ijs quæ reſecantur propterea quòd aperiantur uaſa. Poſtremò in alijs ſanguinis profluxionibus. Hæc itaq; in capite conſiſtunt, quæ à manu auxiliantur. Fracturarum autẽ capitis genera ſunt quinq;. Rhogme, engiſoma, ecpieſma, apechema, & camaroſis. Nonnullorum ſententia additur & ſexta, trichiaſis, per ſumma oſſium inſculptio. Hydrocephalon quatuor ſpecies obtinet: Vnam cum intra cerebrum & inuolucrum eius humor ſubſidet: Alteram, cũ intra membranas & oſſa: Tertiam, cum intra os, & pericraniũ: Reliquam, ubi os & cutem interiacet. Circa cutem oriuntur meliceris, atheroma, & extrinſecus alopeciaſis. Itaq; alopecias laniamus, meliceridas & atheromata myrti modo, uel ſimpliciter ſummam cutem diuidentes, deinde tunicas digitis auellẽtes, cum ipſis humoribus qui inſunt, auferimus. Hydrocephalon ſub cute & pericranio duabus uel tribus rectis lineis incidẽtes euacuamus. Quod ſub oſſibus eſt, excidimus. Quod tandem intra meningem cerebrumq; incidit, inſanabile eſt. Omnis fracturarum caluariæ ſpecies exciſione adminiſtratur, exciſoribus id quod in oſſibus fractum eſt, auferẽtibus. Veteres igitur modiolis per circumuerſionẽ ſecantes ipſa excidebant. Poſteri terebris uſi ſunt, ægros in ſedile, tum ſectores collocantes. Hac tempeſtate exciſoribus tantum ſedem exhibent. Ex oculorum uitijs hæc manus præſidium expetunt, trichiaſis, hydatides, encanthides, ungues, ſtaphylomata, ſuffuſiones, fluores diuturni, & excedentes, palpebrarum calculi coagmentatio oculos ambientium in idem, ægylops. Palpebras itaq; relaxatas conſuimus, id qđ præter naturalem habitum eſt, auferentes. In palpebris non relaxatis, acus candens ab angulo
* ſub ipſis radicibus immittitur. Hydatidas ſingulatim tollimus. Encanthidas, ungues, & ſtaphylomata præcidimus. Staphylomata quidem ſolum ad ipſas radices per medium tranſuere acu lina ducente oportet. Vngues & encanthidas uel lino uel hamulo attrahimus. Hypochyma deducimus
* pungentes circa irim ex minori angulo, deinde in eius ſummo concretũ pupillæ humorem fractio-

A nibus radentes, ſtringentesq;, ne ſuſpicias. Hypoſpathiſmus, periſcythiſmus, & angeologia fluorem ſiſtunt. Hypoſpathiſmus itaque tribus fit ſupra frontem diuiſionibus. Poſt ferramento (quod ſpathomelam appellant) per corpora quæ interiacent, tranſmiſſo. Periſcythiſmus eſt, cum tranſuerſis lineis coronæ modo frõs ſequat̃. Altera ipſius parte paulo ſuperius quàm tẽpora ſunt, quædam triangula amputantur, Græcorum literæ Δ ſimilia. Angeologia perficitur uaſis latentibus à tempore ad tempus in profundum diuiſis. Palpebrarum calculis medemur magna ipſarum diuiſione, qua lapides integre auferimus. Connatas palpebras ſcalpello aperientes ſiccis medicamentis diducimus. Aegylopas ad os uſq; excidentes ferra-
B mentis candentibus adurimus. Sunt autem qui loco ferramentorum candentium terebra os forant, ut in naribus. Polypum, qui in naribus naſcitur, anguſto ſpecillulo ab oſſe reſoluimus, & raſorio cultello poſtea radices demetimus. Ozænę raro ad ſanitatem proficiunt, curatio uero earum in ijſdem uerſatur. In ore epulidas, & parulidas diuidimus, ubi ſuppuratio ſe oſtenderit. Vuas demiſſas, ſiue collapſas nimiũ, incidimus, uolſella prehendentes. Dentes eximimus ſcarificatione circa eos facta. Adenas excedentes naturam in tonſillis aduerſis plagis amputamus. In ceruice ſteatomata, & ſtrumas, cute diuiſa, & digitis auulſa, tum uaſorum complexu diſſoluto tollemus. Ganglia quæ in metacarpijs ſeu poſtbrachialibus magna
C ex parte eueniunt, & mulieribus lana uictum quęritantibus plerumq; extundimus, interim ceratis mollita curamus. In alis phymata & ſtrumas pręcidimus. ſimiliter in inguinibus. Abſceſſus in ſpatio intercoſtali diuidentes non uniuerſim, ſed moderate, paulatimq; puris excretionem molimur. Sunt & qui adurant eos. Carcinomata in multis corporis partibus, maximè circa mammas oriuntur. Præcidimus ubicunq; fuerint, & ferramentis peruruntur non admodum cãdentibus, ſiue ignitis. Non deſunt qui raſorijs ferramentis ignitis ſimul ſecantibus & adurẽtibus utũtur. Exomphali omnes quibus umbilicus extuberat, appellantur. Differentia triplici comprehenduntur. quidam enim pneumatomphali, quaſi qui ſpiritum ſub um-
D bilico collegerint. Alteri enterõphali, quibus inteſtina ad umbilicũ procedunt. Reliqui hydromphali, qui aquam ſub umbilico geſtant. Omnes differentiæ manu ſanantur, lino duplici per acum immiſſo, & umbilico circumſtricto. Hydropicos paululum ſub umbilico à ſiniſtris pũgimus ferro inſtar myrti facto, donec inania penetrauerit. Appellarum duplex curatio, horum qui intrinſecus excoriãtur, illorum qui extrinſecus orbiculatim in ſumma cute diuiduntur, ut præputiũ intus attrahatur. qui per anguſtias pręputij exerere glandem nequeunt, ſumma eius pellicula quantum licet retracta, dein callis qui in conſpectum prodeunt, ſcalpello per ſumma auulſis curantur. Hypoſpadiæ ſunt qui ex generatione, urinę iter inferius

ſub di-

ſub dicto cane habent; curantur autẽ ſumma glan
de perforata, & canaliculo immiſſo. Qui dicũtur
atreti, ſiue foramen habeant tenue, ſiue nullum
omnino, auxiliũ capiũt hoc pacto, Acuto ſpecilli
immiſſo adaperimus, deinde digitũ ſubmittẽtes,
undiq; abſoluimus. Lapides in ueſica habentes ſe
camus, calculum in ueſicæ collum adigentes, in-
ciſorio autem lapide utentes ſemel ſuperiacentes
particulas diuidimus, & ferro ad id idoneo, quod
propterea λιθολάβον Græci appellant, calculum
auferimus. Quibus fluere urina quoquomodo
cœpit nimis, rhyadicos appellant, ſi magnus cal-
lus fuerit, præcidendo ipſum curamus. Quibus
urina propter copiam non redditur, ueſica diſten
ta ut remittere ſe nequeat, per fiſtulam cathetera
urinam elicimus. Porrò huic inſtrumento ad Ro
manæ literæ S figuram facto quod in urinæ iter
uſque ad ueſicam demittitur, inditur filum quod
in ſummo habens lanæ paululum procumbens,
urina madefactum, deinde foras extrahitur, quod
urina tanquam ducem uiæ ſequitur. Tumorũ qui
ſcroto accidunt, ſeptem ſpecies ſunt, hydrocele,
porocele, ſteatocele, ſarcocele, epiplocele, cirſoce
le, enterocele. A quibuſdam hæc complicata ad-
duntur, hydrenterocele, ſarcoepiplocele. In his
qui hydrocele laborant, ſcrotum diducẽdum eſt,
& ubi maxime uenoſum eſt, inuentaq; tunica, hu
morem ea comprehẽſum euacuare oportet, & tu
nicæ ſuperuacanea auferre: in quibus ſine tunica
eſt, excernere humorem ſufficit. Steatocelas, &
porocelas ſimiliter, ſiniſtra manu ſcrotum exten-
dentes ſecare conuenit, poſtea in ſuperficie didu-
cere, donec adipi, uel callo, uel alij cuicunq; inci-
damus, & hoc auferemus. Pari modo ſarcocelici
tractantur. Oportet autem ſubiacentem carnem
albicantem præcidere, rubrã detrahere atq; auel-
lere. Ad hæc reliquias adimere expedit. In cyrſo-
celis extendes uaricem hamulo, in ſuperficie diui
ſum exceptumq; auelles, relicta ceu digiti parui la
titudine. Reliquum extenſum abſeca. Cura uero
non mediocris adhibẽda eſt in neruis illis cõplica
tis, κρεμαστῆρες Græci uocãt, & teſticulis. Entero
celicos, epiplocelicos ita ſecamus, reprimẽtes in-
teſtinũ, uel omẽtum diligenter, mox ſeminarium
meatum auferemus ꝙ fieri poterit commode. Sin
minus, peritonæum attrahentes, & laqueo exce-
ptum præcidimus. Hæmorrhoidas lino duplici
per ipſarum baſes tranſuentes conſtringenteſq;
poſt horas duas abſcindimus. Fiſtularum nõnul-
læ perforatæ non ſunt, os tantum habentes. Quæ
dam perforatæ uel intus in anum, uel extrinſecus.
In perforatis in anum, oricularium ſpicillum im-
mittes, mox digitum in ſedem adferẽs, inteſtinum
attrahes mucrone ſpicilli, idq; amputabis, ab infe-
riore loco incipiens, ſimiliter & in exterioribus a-
ni. In perforatis ſpicilli acumine omnes ſanas par-
ticulas penetrare conuenit. Sunt qui loco reciſio-
nis præciſioniſq; partium foramina interiacentiũ
lino byſſino in ſummitate ſpicilli conuerſo diuiſa

A auellunt, inter medias partes quotidie circumteri
dentes fila amputant, & callum molientes medi-
camẽto Aegyptio cicatricem inducunt. Hic mo-
dus primum ab Hippocrate conſcriptus eſt. Va-
rices in cruribus primũ extrinſecus inciſuris per
totum inſignitos, deinde inclinantes ſumma cutẽ
prehenſa, ipſam primam diuidimus, & mox ha-
mulo attractum uaricem illigamus, quo poſt om-
nes diuiſiones facto, uel uaricũ extractorio inſtru-
mento, quod Græci κιρσοῦλκον uocãt, eximimus,
ſumma diſcindentes, uel bicipiti ſpicillo exceptũ,
lino per ipſius uẽtriculum ſecũdum euerſionem
extrahimus. Dracõtia uaricibus ſimilia ſunt, ma-
gnum uero dolorem dum paululum prominen-
tes mouentur, concitant. Oportet autem diuiſis,
B ut uaricibus, ſummam cutem detrahere, ſicq; præ
cidere. Clauos, callos, acrochordonas, thymos,
myrmecias excindentes adurimus, uel pſorico il-
linimus. Curta in naribus, auribus, oculis, hoc
modo ad naturalem habitum reſtituuntur: Labra
ſcalpello undiq; deradentes cruentamus, deinde
adducẽtes denſius ſuimus: iuxta maxillas autem
ex utroq; labrorum extremo qua inuicem coeũt,
intus & extrinſecus diuidimus, diſtẽdimuſq; uol-
ſellis, ne caro inde relaxetur. Quæ auribus uel na
ribus curta accidunt, cum fuerit chartilago diui-
ſa, producere aliam conuenit, ſicq; conſuere la-
næ filo.

De artubus confractis.

Fracti artus ex diſtenſione quidem, in rectum
C reſtituuntur: ex deligatura callo obducuntur. Cal
uariæ ergo fractiones quot modis accidant, quo-
modoq; curentur, diximus. Et ſi in facie fractura
contingat, ut in capite ſanare conuenit, oſſe quod
affectum eſt, exciſo. Sciendum autem eſt, quæ oſ-
ſa fracta curationem non recipiant. Si igitur na-
res confractæ ſunt, non recte poſſunt reſtitui. Au-
rem etiam frangi ſcribit Hippocrates, quoniam
& cartilago imitatur os, ægerrimeq; in priſtinam
figuram reducitur. Verum ſi ex palato fracturam
accipiant nares, reſimæ euadunt, & inſanabiles.
Porrò ſi clauicula, uel iugulum, uel coſta aliqua,
& hæc frequenter reſarciri nõ poſſunt. Epithema
ta in iugulo adhibẽda ſunt, ipſumq; ab ala ad alã
deligandum eſt. Cæterum ſi quod maiorum mẽ-
D brorum fractum ſit, uel minorum partium aliqua,
ut digitorum nodi, uel oſſa brachialis, uel poſtbra
chialis, uel tarſi, omnia quidem in magna fruſta
cauledon, uel raphanedon, & ſchidacedon fran-
gũtur, minutatim caryedon, uel alphitedon. Om-
nia ergo fracta deligantes, extendenteſq; admo-
dum uehementer & ualide diducere, & multum
inuicem ſeparare oportet, ut iuſtum ſitum, priſti-
namq; figuram recipiant. Non autem in rectum
omnia reſtitui debent, ſed ad proximi cui cohæ-
rent, membri figuram. At ſi os rectum ſit, in re-
ctum: ſi obliquũ, uel alio quouis modo curuum,
ſimili modo. Modus autem deligaturæ ad omnia
præparandæ hic eſt, Faſcia ex linteis ueteribus fa

ciendа, quę tum latitudine, tũ magnitudine mem A
bro reſpondeat. Latitudine quidem in maximis
digitorũ quatuor, uel quinq;. In tenuioribus non
minus digitorũ trium. Deligaturæ hæc ratio, Pri
ma faſcia ter nobis in fractura ſurſum uerſus fer-
tur ut plurimum. Altera dimidio longior ab eo/
dem loco incipit, euariãtibus deligationibus deor
ſum quidem tribuitur, ſed ad ſuperiora reducitur.
irrigari hydrelæo, uel œnelęo, uel glycelęo uſq;
triduum expedit. pòſt cerato diluto & liquido, ut
oleum craſſum uideatur. Verum faſcia ita pare/
tur, ut non nimium premat, ne membrum emoria
tur: ſed quoad adiaceat apteq; adhæreat: nec laxa,
ut contineat & repellat influxus, ne oboriatur in/
flammatio. Poſt ſplenia triplicia quadrupliciaq;
adhibeantur, quæ artus craſſiciem impleant: quo B
nec ſibi mutuo incidant, nec diſſidentes interual/
lum relinquant. Ab his faſcia cõuenit triplex, quę
à fractura deorſum ueniẽs, ſurſum rurſus feratur,
ibiq; finiat. Solutiones membri primæ tertio quo/
que die faciendæ poſt ſeptimum uero diebus in/
termiſſis pluribus prout neceſſitas exiget. Inde li/
cebit ferulas circũponere, ſed ita, ut à ferula prio/
re ad ultimam faſciam lana ex interuallo ferulis re
liquis interponatur, cum membrum ab inflamma
tione eſt prorſus immune, curua ipſarũ parte ex/
trinſecus ſublata, leui autem intus deligaturæ in/
iecta. Quibus ſuperligabuntur uel chordulæ, uel
nauticum filum. In fracturis cum uulnere, pro his
omnibus ſplenia duplicia uel triplicia ſingula fa/
cientes, craſſitiem mẽbri circulatim implebimus, C
* ut termini ipſius inuicem incumbentes ſeparen/
tur, totumq; membrum his contineatur. Primum
ſanè ex prædictis impoſita madida eſſe conuenit,
deinde lanas propoſitas, & faſcias poſt lanas ha/
bere per ſubiectam ſedem canalis aperti. Maxime
is modus deligaturæ cõfert ijs quæ alpitedon fra/
cta ſunt, cum uulneribus, & multa cõtuſione mu/
ſculorum, in quibus etiam linamenta liquoribus
competentibus madentia imponenda ſunt. Lina/
mentorum ſunt quinq; ſpecies, aliud flexile, aliud
raſile, aliud uulſorium, aliud funiculare ſeu lucer/
narium, aliud priapiſcotum appellant. In luxatis
uero diſtentione quidem antecedente opus eſt: re
poſitio pro quolibet membro propria aſſumitur.

A Omnia in Hippocratico ſubſellio reſtituuntur, ſi/
mul & tenſa, & cõmiſſa. Caput luxatur, nã prima
ceruicis uertebra coarctatᵉ ad ſecundã. Maxilla
inferior ex iugali qđ eſt ad malas excidit, ſolis au
tem manibus in ſedem ſuam compellitur, hinc il/
linc q; ad ſuperiorem adducta. Humerus in alam
tantum excidit, capitulo rotundo & leniter cauo,
quod Iones ἄμβην uocant cum diſtenſione in ſe/
dem reducitur. Sunt & aliæ inſertiones, quas pa/
læſtricas nominant. Cubitus in omnes quatuor
partes excidere poteſt. ſi in exteriorẽ interiorẽ ue,
cum diſtenſione reponimus. ſi in priorem uel po/
ſteriorem, ſine diſtentione reſtituimus. nam hæc
ex ſubita inflexione quodam impoſito flexurę cu
biti conſiſtit. Illa, extenſione uehementiori. Bra/
B chiale, & poſtbrachiale, ad hæc digiti luxati, mo/
dica diſtentione reponuntur. Quæuis ſpinæ per/
uerſio, curuitas, & inclinatio, & tortuoſitas inſtau
rari non poſſunt. Femur ad coxas uel intro ad co/
lem, ut extra ad oppoſitam partem prolabitur, re/
tro ad clunes, & antè in inguina. atq; hæ quatuor
differentiæ immedicabiles. Genu quoq; crebro
in exteriorem partem prolabitur, & facile ex fle/
xura reſtituiť, minus in exteriora excidit redditq;,
multo rarius in poſteriora, in anteriora nũquam:
quippe oſſa, propter patellam quæ continet (niſi
& ipſa fracta fuerit) nullo tempore elabuntur. Ta
lus modice prolapſus ægre reſtituitur. Si magna
ſit luxatio, & uiolenta, ne ſuſtinet quidem inſtau/
rationem. Periculoſa enim nimis, & ſi cum uulne
C re accidit. In digitis nihil ultrà fieri debet quàm
quod in ijs qui ſunt in manu, poſitum eſt. Omnes
uero coagmentationum eorum ſeparationes, ut
in facie, cubito & radio, tibiæ & ſura, metacarpio,
brachiali palma, in ueterem figuram reſtituũtur.
Porrò quę membra nigreſcunt, uel depaſcuntur,
ſiue ex fracturis, ſiue ex uiolẽta aſtrictione, tota ſæ
pe reſecamus. Similiter in ijs facimus, quos uene
natæ feræ momorderunt, mox ferramentis probe
candentibus paſtionem ſiſtimus, poſt ferramen/
ta, porrò uiridi, cũ ſale illinimus. Deinde ubi cru/
ſtæ ruptæ fuerint, tanquam ulcera curamus. Ve/
nenatorum morſus neque cito ad cicatricem du/
cimus, ſed frequẽtius ulcerum modo fluorem ex
eis concitamus.

Cl. Galeni

CL. GALENI QVOMODO MORBVM SIMVLANTES SINT DEPREHENDENDI LIBELLVS.

Ioanne Fichardo Francofordiano olim interprete, nunc uero locis in eo compluribus ex Græci codicis fide reſtitutis.

CVM multæ ſint cauſæ,
quas propter ęgrotare ſe
homines ſimulant, uide-
tur & in iſtiuſmodi omni
bus ueritatis inuẽtio me
dico conuenire: quando-
quidem Idiotæ etiam o-
peræprecium ducant, à
uero tales ſimulationes
dignoſcere. Etenim phlegmonem, eryſipelas, &
œdemata per pharmaca extrinſecus appoſita de
induſtria excitatos, Medicus ab ijs qui ex ipſo
proficiſcuntur corpore, deprehendere poteſt atq;
diſcernere, ſicuti & ſanguinẽ ex oris partibus pro
fluentẽ, ab eo qui ex ſtomacho, uentre, organis ue
ſpiritualibus prouenit. Nam deprehenſi iam qui-
dam ſunt, qui ſub finẽ tuſſis, quoties uellent, ſan-
guinem excrearent, uenula quadam in hoc prom
pte circa gingiuas aperta, ſicq; cõparata, ut quan-
do uideretur, lingua illam ſugentes, ſtatimq; poſt
tuſſientes, ſanguinẽ quaſi ex inferioribus redditũ
expuerent. Sic & delirare nonnulli, deſipereq; ſe
& alios ſimulauerũt. Illa uero omnia & deprehen
dere, & inter ſe diſcernere, ad medicos pertinere
uulgus exiſtimat. Fit autẽ ſæpe quòd dolor quiſ-
piam ita ſimuletur, ut ingẽs fereq; intolerabilis ui
deatur. Equidem ipſe quendam noui in concionẽ
à ciuibus uocatum, qui poſtꝗ id parum ſibi com-
modum uidiſſet, proptercaq; intereſſe nollet, coli
ca ſe paſſione torqueri fingebat. Et ego quidẽ eo
tempore iſtuc hominem agere, quod & poſtmo-
dum ipſe mihi confeſſus eſt, ſuſpicabar. Fomenta
igitur tum illi adhiberi iuſſi. Verum ille quanquã
aliâs uel in minimis ſupra modum eſſet meticulo-
ſus, hic unguentis ſuccurri ſibi nequaquam preca
batur, expetebatq;. & quidem paucis antè diebus
nouit eodem morbo laborantẽ, à me, hauſto phar
maco Philonio, curatũ, id quod me omnibus mo
dis rogauit ſi dolore unꝗ tẽtaretur. Sed & exitus
iſtud declarabat. Quoniã dimiſſa concione, extẽ
plò conqueri, tanꝗ extra omnem mox dolorem
conſtitutus, deſijt. Quin & ipſa præterea uiuendi
ratio quæ præceſſerat, talis erat, ut colicam in eo
diſpoſitionem non poſſet generaſſe: quando ex in
digeſtione infrigidationeq; proficiſci ſolent huiuſ
modi paſſiones, quorũ in hoc neutrũ præceſſerat.
Hoc igitur ꝙ non ratione anteactæ diætę morbus
eſſet, potuiſſe cognoſcere, medicæ erat experien-
tiæ opus. Alterũ uerò iſtud, ꝙ ob concionẽ ſimu-
lare hęc illum ſuſpicatus eram, medicinæ propriũ

A non fuerat, ſed captus, & rationis eius, quæ com-
munia dicitur: quam, licet omnibus cõmunis ſit,
pauci tamen exactam perfectamq; habent, ut inue
nire in quoq; negocio poſſint, quid faciẽdũ dicen
dum'ue ſit. Tenendum ergo memoria, quod dixi
mus: experiẽtiæ medicæ ſi cõiungat̃ externa hæc
facultas, alia quoq; ſimilia fingentes, ualidoſq; do
lores ſimulãtes deprehẽdere licere. Quẽadmodũ
ipſe nuper, cũ utroq; genu uehemẽtiſſime dolere
ſe quidã diceret. Seruus autem is erat ex eorũ or-
dine, qui dominos iter facientes curſu comitãtur.
Vnde ſtatim doloris eius fictionẽ deprehendi: ex
eo partim ſuſpicionem ſumens, ꝙ ad illam fortè
diem, Dominus ex urbe profecturus erat: partim
ex adoleſcentis moribus, qui talis eſſet, ut facile
in huiuſmodi mentiretur. Cæterum & cõſeruum
B inſuper quendam ei familiarem rogabam, nũ ado
leſcens ille mulierculæ alicuius amore teneretur,
quam propter eſſet ueriſimile, longiorem profe-
ctionem Domino adornãte, hoc illum ſtudere ut
relinqueretur. Et ita res habebat. Hæc igitur ex-
trinſecus adinueneram. Circa uero genu eius ma
ximus quidam tumor exiſtebat, qui facile idiotã
perterrere potuiſſet, ſed rei perito manifeſte per
Thapſiam excitatus apparebat. Hęc autem cogni
tio Medicinæ propria erat, non ab extrinſecus aſ-
ſumptis proueniẽs. Eiuſdem quoq; erat experien
tiæ, ſciuiſſe, nihil eorũ quę anteceſſerãt tale fuiſſe,
quod eum excitare tumorẽ tam repẽte potuiſſet.
Neq; enim plus ꝗ conueniebat cucurrerat, neq;
uapularat ab aliquo, neq; ſaltauerat, neq; foſſam
tranſiliens id incommodum paſſus erat: tũ redun
dãtis humoris indiciũ quidem nullum erat, ꝙ an-
C tea neq; ſplendidius, neq; abũdantius uixiſſet. Ad
hæc autem & doloris ſpeciem me, qualiſnam eſ-
ſet, percontante, neq; ſtatim, neq; prompte, neque
eadem reſpõdebat. Quare profecto domino, cum
pharmacũ impoſuiſſem, quod dolorem quidem
nihil leniebat, uerum thapſiæ ſolum qualitatẽ re-
frigidare poſſet, poſt horam unam illum confiten-
tem habui, nihil amplius ſe doloris ſentire. Quòd
ſi è phlegmone dolor is natus fuiſſet, non ſolũ per
iſtud infrigidatiuum non reſediſſet, ſed etiam ue-
hementior redditus eſſet. Liquere igitur nunc ar-
bitror, quòd ſi medicinalis experientia, externis
iſtis ratiocinationibus, id eſt coniectationibus, cõ
iungatur, ſufficiens ſit ad ueri fortiſq; doloris di-
gnotionẽ. Poteſt uero quis & ex eo ꝙ lenius mor
bum ferant, indicium non uehementis doloris ſu
mere. Accidit enim iſtud omnino ſæpe (non ani-

A maduertentibus ijs, qui morbi uehementiã ſimulant) quòd in alium ſe aliumq; habitum illi qui uere laborãt, magnitudine uidelicet doloris agitati, transijciũt. Præterea ſi reuera morbo uehementi premãtur, quoduis perpeti auxilium parati ſunt: hortanturq; ipſi ultro medicos, ut quicquid ipſis libuerit agant, quo affectus ejiciatur. Sin uero mediocriter aut nequaquã omnino dolent, huiuſmodi auxilia refugiunt, neq; longiora ieiunia, neque mordacium pharmacorum oblationem proferentes. Quę ſola quidem, cum grauiter ſe laborare dicunt, huiuſmodi diſpoſitionibus conferre, nos illis affirmare oportet: quẽadmodum & ſectiones, & uſtiones, & omnis cibi potuſq;, cui uidemus eos eſſe obnoxios, abſtinentiam. Morbum igitur B ſimulantes doloris magnitudo [arguet, deprehendemuſq; cũ ex alijs multis] tum medicinalis experientię notionibus, in quibus ſunt languere, extrema infrigidari, pallere: interdum quoq; frigidum ſudare, pulſus inæquales (quod quidem ijs etiam qui mediocriter laborant, accidit) pluresq; minorum quàm magnorum, obſcurorum quàm uehementium, habere: præterea interrogatũ de morbi ſpecie, peculiarem affecti membri paſſionẽ indicare poſſe. Quædam namq;, dolores lõge lateq; ſe diffundentes habent: quædam uero tanquam fixos, uniq; tantum parti inhærentes. Sic alię pungunt pulſantq;, aliæ quaſi diuellunt, aliæ quodam modo obſtupefacere, aliæ grauare uidentur: nõnullæ deniq; uomitus, quædam uentris perturbationes, quædam caliginem inferunt.

CL. GALENI ARS MEDICINALIS

NICOLAO LEONICENO INTERPRETE.

T RES ſunt omnes doctrinæ quæ ordini inhærẽt: Prima quidem ex notione finis, quæ per reſolutionem fit: Secunda ex compoſitione cõſtat eorum quæ ex reſolutione fuerint inuẽta: Tertia ex C definitiõis diſſolutione, cui nunc incumbimus. Licet autem huiuſcemodi doctrinam appellare non tãtum diffinitionis diſſolutionem, ſed & explicationem, ut nonnulli uocarunt, uel reſolutionem, uel diuiſionem, uel (ut nõnulli alij) explanationem, uel expoſitionem ut alij. Conati ſunt & Herophiliorũ quidã talem facere doctrinam, quemadmodum Heraclides Erythræus. Conati ſunt & eam quæ per compoſitionem & ipſi Herophilij, & quidam Eraſiſtrati ſectatores, & Athenęus Ataleus. Neminem tamen ante nos eam quæ oritur à notione finis, ſcripſiſſe comperimus, ex qua omnes artes uia quadam atque ordine conſtituuntur: ſed illam quidam alio pertractauimus loco. D Hic uero diffinitiuam faciemus doctrinam, quæ quantum ab ea quæ ex reſolutione conſiſtit, & dignitate & ipſo docendi ordine linquitur, tantum & ad totius compendium, & ad ſingulorũ memoriam præſtare inuenietur: ſufficienter enim ac facillimè memoriæ commendantur ex diffinitionis diſſolutiõe uniuerſa. Quoniam totius artis capita in ſe optima diffinitio cõplectitur, quam quidam ſubſtantialem uocant, ex aduerſo diſtinguentes alijs quæ notionales appellantur. Illæ ſiquidem ab ijs quæ accidunt rebus diffinitis, hæ uero ab ipſa eſſentia conſtituuntur. Elaborata autẽ eſt à nobis particulatim & in pluribus conſcripta tractatibus totius medicinę contemplatio, quibus uti quis poſſit ad triplicem doctrinam. Nunc uero diffinitiuã aggrediemur, hoc unum apponentes quod ſolum capita, & quędam ueluti concluſiones eorum quæ alibi latius ſunt demonſtrata, nunc à nobis dicentur.

Quid ſit medicina.

Medicina eſt ſciẽtia ſalubrium & inſalubrium & neutrorum. Nihil uero differt & ſiquis loco inſalubrium, ægrorum dixerit. Nomen uero ſcientiæ communius, nõ autem proprie accipere oportet. Salubre autem, & inſalubre, & neutrum unũquodq; tripliciter dicitur: hoc quidem ut corpus, hoc autem ut cauſa, hoc uero ut ſignum. Etenim corpus quod ſanitatẽ natura ſuſcipere aptum eſt, & cauſam quæ eandem efficere uel cõſeruare, & ſignum quod poteſt indicare. Hæc omĩa ſalubria Græci appellare conſueuerunt. Eadẽ ratione & ſuſceptiua morborũ corpora, & eoſdem efficientes, conſeruanteſq; cauſas, & ſigna indicantia, inſalubria uocant. Nec aliter corpora neutra cauſas ſignáue dixerunt. & ſecundum quidem primam rationem atque præcipuam cauſarum ſalubrium eſt medicina ſcientia. propter eas autem & aliarum ſecundo quidem loco inſalubrium, & tertio neutrarum. Et poſt has eodem modo corporum primo quidem, & hic ſalubrium: Secundo loco inſalubrium: Tertio neutrorum. Itidem de ſignis dicendum. In actionibus autem prima quidem eſt corporum cognitio, quæ habetur ex ſignis, poſt hæc earum quæ in ipſis, inuentio cauſarum.

Quot modis dicatur effectiuum, indicatiuum, & ſuſceptiuum.

Sed quoniam & effectiuum, & indicatiuum, & ſuſceptiuum, dupliciter unumquodque dicitur, hoc quidẽ ſimpliciter, hoc uero ut nũc, noſſe oportet

oporteamborum eſſe medicinę ſcientiam. Ipſum
uero ſimpliciter duobus dicitꝰ modis, & quod ſem
per, & quod ut plurimum, de quorum utroq; me
dicina pertractat. Neutra uero & cauſa & corpus
& ſignum, & quod ſimpliciter dicitur, & quod ut
nunc, tripliciter unumquodq; appellatur, hoc qui
dam quia neutrius cõtrariorum eſt particeps, hoc
uero quia utriuſq;, hoc uero quia aliquãdo huius,
aliquando illius. Horum autem ipſorũ ſecundum
rurſus duobus dicitur modis, aut quia utrũq; con
trariorum ex æquo participat, aut quia aliquando
plus alterũ. Eſt uero & in tota diffinitione, ſi uer
ba animaduertimus, ambiguitas quædam, quam
& ipſam diſſoluere oportet. Quum enim dicitur,
medicinam eſſe ſcientiam & ſalubrium & inſalu
brium & neutrorũ, ſignificatur & quod omnium
particularium, & quod quorundam, & quod qua
lium. Sed omnium quidem indefinitũ quoddam
eſt atq; impoſſibile, quorundam diminutum atq;
artificio carẽs. Qualium uero artificioſum pariter
atq; ſufficiens ad omnia artis particularia, quod e
tiam dicimus in medicinæ diffinitione cõprehen
di. Primum igitur de corporibus dicere aggredie
mur, qualia nam ſint, & ſalubria, & inſalubria, &
neutra: poſt hæc de ſignis & cauſis diſſeremus.

De corpore ſalubri.

Salubre ſimpliciter corpus eſt, quod ab ipſo na
turæ ortu bonam habet temperaturam in ſimplici
bus & primis particulis, atq; in his quę ex illis cõ
ponuntur inſtrumentis, eſt commenſuratum. Sa
lubre uero nunc eſt corpus, quod in præſenti eſt ſa
num. eſt uero & hoc eo tempore quo ſanum exi
ſtit, bonam habens temperaturam & commenſu
rationem, non tamen optimam, at ſibi propriam.
Ipſius uero ſalubris ſimpliciter corporis tale qui
dem eſt ſemper id quod eſt optima tẽperantia prę
ditum, ac maxime eſt commẽſuratum: ut multum
autem, quod à conſtitutione optima non ualde ad
modum deficit.

De corpore inſalubri.

Inſalubre uero ſimpliciter eſt corpus, quod ab
ipſo ortu naturæ, uel in conſimilibus partibus ma
lam habet temperaturam, uel in inſtrumẽtarijs in
commenſurationem, uel utrunque uitium. Inſalu
bre uero nunc eſt corpus, quod eo tempore quo
tale dicitur, ægrotat, neque obſcurum eſt quod &
hoc ipſum eo quod dicitur tempore ægrotans, uel
in conſimilibus malam habet temperaturam, uel
in inſtrumentarijs incommenſurationem, uel u
trũque. Eſt uero & ſemper inſalubre quod ex ipſo
naturæ ortu uel peſſimam habet temperaturam in
ſimplicibus, & primis particulis omnibus, uel ali
quibus, uel his quæ obtinent principatum, uel in
inſtrumentarijs incommenſuratum exiſtit. Simili
ter autem in his, uel omnibus, uel aliquibus, uel
illis quæ obtinent principatum. Vt multum uero
inſalubre eſt corpus, quod ab huius quidem uitio
recedit, nondum tamen mediocritatem attingit.

De corpore neutro.

Quoniam uero & neutrũ corpus tripliciter di
A cebatur, unum quidem quod neutrius erat extre
mæ diſpoſitionis particeps, aliud autẽ quoniam
utriuſque, aliud quoniã aliquando huius, aliquan
do uero illius, iuxta primum ſignificatũ, neutrum
erit corpus, quod exquiſite mediũ eſt & ſaluberri
mi & inſaluberrimi corporis, & huius hoc quidẽ
ſimpliciter tale, quod ab ipſo ortu naturæ ita eſt
conſtitutum: hoc uero ut nunc, quod in præſenti
tempore medium exquiſite exiſtit ſaluberrimi at
que inſaluberrimi corporis. Ipſius autem ſimplici
ter ſemper quidem tale eſt id quod in omnibus æ
tatibus tale perdurat: ut multũ autem, quod non
nullas recipit mutationes. Iuxta uero ſecundum ſi
gnificatum, neutrum erit corpus, quod ab ipſo or
tu naturæ contrarium ſimul eſt particeps diſpoſi
B tionũ, aut ſcilicet in una parte, aut in duabus diffe
rentibus. In una quidem, ſi ſecundum alteram op
poſitionem effectiuarum qualitatum bonam ha
buerit temperaturam, uel etiam ſecundum utran
que, ſed informatione, uel magnitudine, uel nu
mero partium, uel ſitu delinquat: aut contrà in
his quidem rectè ſe habeat uel omnibus, uel qui
buſdam, peccet autem intemperatura. In differen
tibus uero partibus, & iuxta omnes oppoſitiones
poteſt quicquam ſimul particeps eſſe contrario
rum. Et ſemper quidem tale quod per omnes æta
tes in eodem perſeuerat. Vt multum uero, quod
aliqua ex parte euariat. Ita uero & nunc neutrum
erit corpus iuxta ſecũdum ſignificatum, quia uel
parte in una hæc quidem ſibi ſalubria exiſtunt, illa
C uero inſalubria, uel in differẽtibus ita afficitur par
tibus. Iuxta uero tertium ſignificatum, neutrum
erit corpus, quod aliquando quidem ſalubre, ali
quando uero inſalubre exiſtit, ut nonnullis acci
dit, qui in pueritia ſalubritate corporis uigẽt, cum
uero ad iuuentutem peruenerint, inſalubres eua
dunt, aut contrà. In uno autem tempore, quod ita
eſt neutrum, cõſiſtere nequit: latius uero ſi accipia
tur, contingit. Nouimus autem quod nunc dupli
citer dicitur. Salubre igitur & inſalubriter & neu
trum corpus quot modis dicatur, & quale unum
quodq; ſit, ſufficienter explicauimus. De ſignis ue
ro deinceps dicendum.

De ſignis ſalubribus.

Sunt autẽ & ex his ſalubria quidem, quæcunq;
D præſentem indicant ſanitatem, & futuram præ
nunciant, & præteritam memoriæ ſubijciunt. Inſa
lubria uero quæ & præſentem indicant ægritudi
nem, & futuram prænunciant, atq; pręteritam me
moriæ ſubijciũt. Eadem ratione neutra dicuntur,
quæ neutram diſpoſitionem oſtendunt, prænun
ciant, & memoriæ ſubijciunt, & quæ nihil omni
no de diſpoſitionibus indicant, uel nihilo magis
ſalubrem quàm inſalubrem diſpoſitionem oſten
dunt: & partim quidem ſalubrem, partim uero in
ſalubrem indicant diſpoſitionem, & quæ aliquan
do quidem ſalubrem, aliquando uero inſalubrem,
& hæc quoque ſecundum tria tempora ueluti ſa
lubria & inſalubria appellantur. Vocantur autem

nõnunquam à uetuſtioribus medicis hæc omnia A ſigna prænunciatiua, quamuis præſentiũ ac præteritorum indicatiua: uſus uero nõ paruus ex prænunciatiuis atq; indicatiuis, minor autem ex his quæ memoriæ ſubijciunt. Cum uero ſint ſalubria corpora, hæc quidẽ ſimpliciter, hęc uero ut nunc, quæ & bene ualentia dicuntur, ſalubrium ſimpliciter corporũ duplicem diximus eſſe differẽtiam: quoniam nonnulla quidem ſemper, nonnulla uero ut multum eſſent talia. Et ſemper quidem quæ optimam conſtitutionem ſortita ſunt: ut multum uero quæ non magnopere ab illa recedunt.

De ſignis optimæ conſtitutionis.

Horum autem dignotiones ſumendæ ſunt ab ijs, quæ ſecundum eſſentiæ rationem ipſis inſunt, & ab ijs quæ ex neceſſitate conſequuntur opera- B tionibus caſibusq;, qui proprie accidentia uocantur. Ab eſſentia quidẽ ipſa eorum quæ optimam habent conſtitutionem commenſuratione conſimilium quidem in caliditate, frigiditate, humiditate, & ſiccitate. Inſtrumentorum uero in quantitate ac numero eorum ex quibus componũtur, ac præterea formatione, ſitu partium ſingularum ac totius inſtrumenti. Ex his uero quæ ex neceſſitate conſequuntur conſimilia, quantum quidem attinet ad tactũ, à mediocritate quæ in mollitie ac duritie conſiſtit. Quantum uero ad aſpectum, à colore optimo, & leuitatis atq; hiſpiditatis mediocritate. In operationib. à perfectione, quam & ipſarum uirtutem appellamus. Ab his uero quę inſtrumentarias partes cõſequuntur, à commenſuratione & C pulchritudine omniũ totius corporis inſtrumentorum, ac pręterea earum quæ ipſis inſunt uirtute operationum. Optimæ igitur conſtitutionis corporum ſigna indicatiua ſunt hæc. Eorum autem quæ ab ipſa deficiũt, & adhuc tamen ſalubria exiſtunt, nonnulla quidem in conſimilium temperatura uitium aliquod paruum habent, nonnulla uero in inſtrumentariorum commenſuratione, & hoc quoq; perexiguum. Accidit autem hoc uel in omnibus, uel in aliquibus, aut in utriſque. Vitiorum uero genera eadem ſunt his quæ uirtutẽ perficiunt, temperatura quidem in conſimilibus. Numerus autem & formatio & magnitudo & ſitus in inſtrumentarijs, utriſq; uero communis unitas quam & ipſorum continuitatem appellamus. In D his autem ipſis generibus ſunt corporum inſalubrium uitia ſecundum utrunq; inſalubritatis modum. Terminus autem qui utrunq; diſtinguit, eſt operationum læſio ſenſibilis. Quæ uero ab optima corporum conſtitutione breue aliquid deficiunt, re uera quidem & ipſa in aliquo ſunt offenſa, non tamen id ſenſu comprehenditur. Diſtinguuntur uero ex eo, quod magis minúsue in operationibus exiſtit, ac quia cauſis quæ ægritudinem pariunt, non æque reſiſtunt. Quæ autem ſimpliciter inſalubria ſunt corpora, diſtinguũtur: ob id quod facile à cauſis quæ morbos committendi uim habent, ſuperantur: Et quoniam in uigore operationum plurimum deficiunt. In medio autem amborum collocantur ea quę neutra exquiſite appellantur, & cum latitudine quadam. Quo fit ut tota ſanitatis latitudo in tres partes, quarum ſingulę latitudinem habent non paruã, diuidatur. Erit autem prima quidem ſalubrium corporum, ſecunda neutrorum, tertia inſalubrium. Poſt quæ deinceps ſequuntur quæ iam ægrotant corpora, quæ ſenſibilibus operationũ læſionibus diſtinguuntur. Quæ igitur dolore infeſtãtur, & quorum motus ſunt uitioſi, aut omnino interierunt, manifeſtam habent determinationem. Quæ uero imbecilles edunt operationes, in magnis quidem diſtantijs facile diſcernuntur, in paruis uero ambigua ſunt, atque idcirco in eo genere noxæ collocantur, quæ neutrius contrariorum participat diſpoſitio, quam et ipſam neutram dicimus appellari. Ita tamen ut horum omnium ſenſus ſit iudex, non ipſa natura rerum inſpiciatur, ne periculum ſit in dogma perpetuæ paſſibilitatis incidere, & quidem ſigna ſanorum corporum. Sed quæ inſalubria ſalubriaq; & neutra exiſtunt, quantitate diſtantiæ differũt, duobus inuicem contrarijs terminis à nobis ſtatutis, optima uidelicet conſtitutione corporis, & nuper facta ægritudine, ac deinceps conſiderantibus utri eorum uiciniora ſunt ea quæ ad examen corpora ueniunt. Quæ enĩ proximiora ſunt optimę conſtitutioni, ſalubria: Quæ uero ab hac longius diſtant, atq; ad ea quę iam ægrotant, magis accedũt, inſalubria: Quæ autem intermedia, atque æqualiter ab utriſq; diſtare uidentur, neutra. Optimæ igitur conſtitutionis corporis indicia explicauimus. Eorũ uero quæ ab ipſa deficiũt, totidẽ ſunt numero genera, quæ in magis & minus ſecari poſſunt. Quum autem in tres latitudines diuiſa ſint corporis inſalubris, ſimpliciter indicia trademus: Ex his enim & reliquæ duæ latitudines innoteſcent. Generaliter igitur prius à nobis in eo quem de optima conſtitutioue ſermonem habuimus, ſpecialiter autem nunc dicetur, ſi prius partes diuiſerimus.

Quot ſint differentiæ partium.

Sunt uero earum quatuor uniuerſæ differẽtiæ, quoniam nonnullæ earum principia quædam exiſtunt: aliquæ uero ab ipſis originẽ habent: aliquæ nec aliarum gubernationi præſunt, neq; aliũde gubernantur, cum inſitas habeãt à natura potentias à quibus regũtur. Quædam uero ſunt quæ inſitas ſimul & aliunde emanantes habent. Principia igitur ſunt Cerebrum, Cor, Hepar, Teſticuli. Ab his uero ortum habent, atque eiſdem ſubminiſtrant: Nerui quidem & Spinalis medulla, Cerebro: Cordi uero arteriæ: Hepati, uenæ: Ipſa uero ſeminaria uaſa, Teſticulis. Quæ autem à ſeipſis gubernãtur, ſunt Cartilago, Os, Copula, ſeu ligamentũ, Membrana, Adenes, Adeps, Caro ſimplex. Reliquę uero partes cum unà cum iſtis habeant ex ſeipſis regimen, arterijs, neruis, & uenis inſuper eguerunt. Capillorum autem atq; unguium neque regimen ullum eſt, ſed generatio tantummodo. Hæ igitur ſunt partium differentiæ.

De ſignis

De ſignis cerebri.

Indicia autem ſingularũ temperaturę ſumpto à cerebro initio, deinceps dicemus. Sunt uero quinque uniuerſa genera quę ipſius naturã oſtendunt. Primum quidem totius capitis diſpoſitio. Secundum uero ſenſibiliũ operationum uirtus & uitiũ. Et tertium, actiuarũ. Quartum earum quæ tenent principatum. Et quintum naturalium. Aliud uero genus præter hæc oĩa ea quæ extrinſecus aduenit alteratio. Et quidem totius capitis diſpoſitio ex magnitudine & figura ſumitur atq; capillis.

De paruitate & magnitudine capitis.

Paruum igitur caput uitioſæ conſtitutionis cerebri propriũ eſt indiciũ, magnũ uero nõ neceſſariò indicat bonam cerebri compoſiturã: ſed ſi quidem ob inſitæ uirtutis robur, quæ multam atque optimam materiam afformauerit, eueniat, optimũ eſt ſignum: at ſi ob materiæ tãtum multitudinem, haudquaquam bonum. Diſtinguenda uero ſunt hæc & ex figura ipſa, & ex his quæ ab eo habent ortum. A figura quidem ipſa, ſi concinna: ſemper enim hoc bonum eſt ſignũ: Ex his autem quæ ab eo ortum habent, ſi ualida eſt ceruix, & ſi alijs oſſibus optime conſtet, atq; omnis præterea neruoſa ſubſtantia boni ſit habitus, ac robur habeat intentum. Propria autem capitis figura eſt, ueluti ſi excogitares ſphærã exquiſite rotundam ex cera conſtructã, paulatim utrinq; depreſſam. In hac eñ neceſſe eſt, ut poſteriores prioreſue partes plus gibbæ fiant, quàm ſphæræ cõueniat: Quæ uero utrinque conſiſtunt, magis recte: quod ſi ea quæ ſecundum occiput eminentia aliquatenus minuatur, ſimul intueri oportet neruos atq; ceruicem unà cũ oſſibus alijs. Nam ſi ſecundum naturam conſtiterint, materiæ defectu, non uirtutis imbecillitate contingit: Illis uero non recte ſe habentibus principiũ eſt debile. Sed magna ex parte defectus qui occipiti eueniunt, conſequitur eorum quę ante diximus imbecillitas, rariſſimeq; aliter euenire conſueuit. Caput autem quod ſecundum occiput in acutiem tendit animaduertere oportet, iiſdem adhibitis diſtinguẽdi rationibus, quibus antea in capite grandiori facto utebamur. Vt plurimum uero & hic optimũ eſt ſignum, figura concinna eius partis quæ cerebro adhæret, quam nonnulli medici poſterius cerebrum appellare conſueuerunt, quemadmodũ & poſterius exiſtit ea futura, quæ græcæ literæ λ, formam habet præfinitã. Eſt uero huiuſcemodi pars ſpinalis medullæ principiũ, & eius ratione neruorum omnium in toto animali qui actionibus obſeruiũt. Ipſa autem pars poſterior per ſeipſam paucos admodum ſenſitiuos obtinet neruos, plurimos uero actiuos: ſicuti & anterior, ſenſitiuos quidem plurimos, paucos admodum actiuos. Quare ubi bene fuerit affecta utraq; pars, robuſtas habebũt eas quæ ab ipſis deriuationes. Eædem quoq; diſtinctiones adhibendæ ſunt ad partes capitis anteriores ad frontem attinẽtes, quæ etiam ad poſteriores, earundemq; & paruitatem & magnitudinẽ inſpicere oportet, atq; itidem

A figuram & ſenſus ibi collocatos, uiſum, guſtum, atq; odoratum. Hæc enim ſe inuicem indicant atque atteſtantur, & quæ à principijs oriuntur, principij uirtutem & uitium: & principium ea quæ ab ipſo naſcuntur.

De operationibus obtinentibus principatum.

Earum autem operationũ quæ obtinent principatum, uirtus ac uitium ſunt ipſius principij ſeorſum tantummodo indicia. Voco autem operationes principatum obtinentes, quæ à ſolo principio proueniunt. Ingeniũ quidem igitur, ſubtilem cerebri ſubſtantiam indicat: tarditas uero intellectus, craſſam: diſcendi uero facilitas, formarũ facile ſuſceptiuam, memoria autem ſtabilem ac firmã. Sicuti & diſcendi difficultas, formarũ non facile ſuB ſceptiuã, & obliuio fluidã: mobilitas quoq; in opinionibus, calidam: ſtabilitas aũt frigidam. Adhuc autem duo indiciorũ genera mihi uideor prætermiſiſſe, de quibus ſum ab initio me dicturũ pollicitus. Quorum alterũ ad operationes attinet naturales, alterum uero ad ea quę extrinſecus occurſant. Erit autem in utriſq; ſermo communis.

Signa bonæ temperaturæ cerebri.

Siquidem cerebrum ſortiatur bonam quatuor primarum qualitatum temperaturam, omnia quę diximus habebit moderata, & excremẽta quæ uel per palatũ, uel aures, uel nares, uel oculos expurgantur: hæc quoq; modice ſe habebunt: atq; ab ijs quæ extrinſecus occurſant, minime lædetur, quæ ſcilicet uel calefaciunt, uel frigefaciunt, uel humeC ctant, uel exiccant. Talibus igitur capilli capitis cum adhuc ſunt infantes, ſubrufi: cum uero pueri, ſubflaui: cum iam adoleuerint, flaui fiunt, medijq; ſunt inter eos qui omnino ſunt criſpi et ſimplices, non tamen facile caluitium patiuntur. Quæ uero dicuntur, ac poſterius dicenda indicia ſunt, accipere oportet, ut in bonam habẽtibus temperiem habitationibus. Quæ autem ad capillos attinẽt, non ad locorum tantum, ſed ad humorum quoq; temperaturam, qui cerebri temperaturæ proportione reſpondent, ſunt referenda. Si uero calidius ſit q̃ oporteat, in altera uero oppoſitione bonã habeat temperaturam: ſi quidem in caliditate exceſſerit, omnia quæ dicentur, ualidiora erunt indicia: ſed ſi paruus fuerit exceſſus, imbecilla. Communis autem hæc ratio ſtatuatur in omnibus partibus, D quarum intemperaturis uniuerſis indicia ſumus tradituri.

Signa calidi cerebri.

Deinceps igitur ſigna caliditatis cerebri pręter ea quæ nuper diximus, ſunt, quòd ea quæ circa caput omnia rubicũda & calida magis, & quæ in oculis uenæ magis ſenſui patẽt. Capilli quoq; in his ſtatim in lucem editis, habent in capite ortum, & cum plurimum in caliditate à mediocri temperatura receſſerint nigri, & robuſti, & criſpi fiunt: Cum uero non multum, ſubflaui quidem ab initio fiunt, deinde nigricant, ac progredientibus ætatibus caluitium patiuntur, atque eo magis, qui plus modico ſunt calidiores. Excremẽta uero quę

per pa-

per palatum & nares, & oculos, & aures, pauca & concocta ipſis exiſtunt, cum integram habuerint ſanitatẽ. Cum uero eis caput repletur, continuo enim ac tum præſertim cum nullam uictus ſeruauerint rationẽ, tale quid eis accidit: plura quidem in ipſis excrementa, ſed non incocta generantur, implenturq́;, atq; aggrauantur eorum capita à calidis cibis et potibus, odoribus, atq; hiſce omnibus quæ extrinſecus occurſant: in quorũ numero eſt, & qui nobis circumfunditur aer. Sed pręterea magis ſi non ſolum natura calida, ſed etiam humida corpora extiterint. Breuibus autem ſomnis huiuſmodi temperaturæ contentæ ſunt, neque admodum profundis.

Signa frigidi cerebri.

Frigidioris uero quàm oporteat cerebri indicia ſunt plura, in proprijs meatibus excrementa, & capilli recti, & rufi, & ſtabiles, & qui longo poſt natiuitatem tempore naſcuntur tenues, atq; ab initio male nutriti, & facile à cauſis frigidis offendũtur, atq; hoc ipſo offenſionis tempore deſtillationibus & grauedinib. capiunť; neq; ſi tetigeris partes ad caput attinẽtes, admodũ calidę ſentiunť: neq; ſi inſpexeris, rubicũdæ adparẽt, & oculorũ uenæ omnino uiſum effugiunt, & ſomnolenti quodãmodo ſunt.

Signa ſicci cerebri.

Siccioris autem cerebri indicia ſunt paucæ ſuperfluitates effluẽtes, & ſenſuum perſpicacitas. Sunt autem ad uigilias prompti, & capillos habẽt robuſtos, & qui celerrime eis genitis innaſcuntur. Criſpi autem potius ſunt quàm recti, cito autem calui fiunt.

Humidi cerebri indicia.

Humidioris uero cerebri indicia, capilli plani, & nequaquam calui fiunt: Senſus autem turbulenti, & excrementorum multitudo, ſomni multi atque profundi, & hæ quidem ſimplicis ſunt intemperaturæ.

Signa calidi ſicciq́; cerebri.

Compoſitæ autem primum calida & ſicca, ſecundum quam & ſuperfluitatibus carent, & ſenſibus uigent, & plurimum uigilant, & cito calui fiunt. Et prima quidem capillorum generatio celerrima eſt, ac plurimo abundãs alimento. Capillos uero habent nigros, & criſpos, & tangentibus caput calidi ſentiuntur, & ſunt rubicundi uſq; ad ętatem conſiſtentiæ.

Signa calidi & humidi cerebri.

Si uero humiditas adiũgatur caliditati, parum utriuſque qualitatibus ſuperantibus mediocritatem, color bonus, & quæ circa oculos calidiora, uenæ magnæ, & plura excrementa, & mediocriter cocta, & capilli recti, ſubflaui, & non facile calui fiunt. Implentur uero atque aggrauãtur eorum capita à calidis; at ſi humectentur, tunc multo magis excrementorũ habent multitudinem. Et ſi plurimum caliditas atque humiditas creuerit, his caput ægritudinibus eſt obnoxium, atq; excrementis abundans, & quod facile à calefacientibus atque humectantibus offendatur. Auſter uero ſem-

A per eis aduerſatur, atq; optime in Aquilone ſe habent: non tamen diu uigilare poſſunt, & quum ſe ad ſomnum conuerterint, ſimul graui ſomno tentantur, & uigilant, & ſomnia habent imaginationibus plena, uiſus eis turbulenti, neque ſatis ſenſibus uigent. Quòd ſi plurimum in caliditate cerebrum à mediocritate receſſerit, paululum autem humidius extiterit, calidæ tẽperaturæ indicia quidem ſuperabũt, cum quibus leuia quædam humiditatis ſigna cõiungentur: ueluti ſi longe quidem humidius, paululum uero calidius, uehemẽtia quidem erunt ac manifeſta humiditatis indicia, debilia autem caliditatis. Communis uero hęc ratio in omnibus compoſitis intemperaturis exiſtit.

Signa frigidi & ſicci cerebri.

B Frigidæ uero & ſiccæ cerebri intemperaturæ frigidum, & minimè coloratum ſui ratione caput reddunt: ſemper enim memoria repetenda; quæ à nobis ab initio eſt diſtinctio poſita, ut præterea aduertamus quantum ex humorum temperatura alterentur, quæ circa ipſum conſiſtunt. Protinus autem huiuſcemodi temperaturæ uenis carentes habent oculos, & à cauſis frigidis facile lęduntur. Quare & inæquali ſanitate fruuntur: quoniã nonnunquam leuiſſima habent capita, & excrementorum moderatos effluxus, nõnunquam uero & grauedinibus & deſtillationibus minima ex cauſa capiuntur.

De ſenſibus.

Senſus aũt eorum in iuuentute quidem omnes
C uigent, atque omni uitio carent, ſed progrediente ętate cito marceſcunt. Et, ut ſummatim dicať, omnes celerrimã circa caput ſenectutem oſtendunt. Quare & cito cani fiunt, capilli uero ipſis quidem genitis uix exeunt, & male nutriunť, & rufi ſunt. In progreſſu aũt ætatis, ſuperante magis frigiditate caliditatẽ, quàm ſiccitate humiditatẽ, multum non calueſcunt. Contrà uero ſi contigerit, ſiccitatem quidem plurimũ dominari humiditati, frigiditatem uero caliditati, parum calui fiunt hi.

Signa cerebri frigidi & humidi.

Humidæ uero & frigidæ cerebri temperaturæ faciunt homines graui ſomno tentari, & ad ſomnũ facile conuerti, ſenſibus quoq; minime uigentes, atq; excrementis redundantes, et qui caput frigidi
D tati ac repletioni habent obnoxium; ac deſtillationibus & grauedinibus facile tentãtur, neq; tamen hi calui fiunt. Hæc igitur indicia ſunt cerebri temperaturæ, à quibus ſi progrediaris, ad unũquodq; ſenſorium dignotiones transferre licebit.

De oculis.

Sed ſufficiet de oculis facere mẽtionẽ. Quicũq; tangentibus quidem manifeſte calidi exiſtunt, & facili ac crebro motu cienť, & uenas latas habent, hi calidi omnes ſunt, frigidi uero his contrarij. Et humidi quidẽ molles ſimul & multa humiditate pleni, ſicci uero duri ſimul & aridi. A ſimilibus autem ſuæ temperaturæ cauſis facile offenduntur, iuuantur autem à modico contrariorum uſu: ſed hoc quidem commune in omni cuiuſcunq; partis tempe-

temperaturæ dignotione oportet meminiſſe.

De magnitudine oculorum.

Magnitudo oculorum quidem, ubi cõcinnitas adſit, & operationum uirtus multitudinem bene temperatæ ſubſtantię oſtendit, ex qua ſunt conformati, quæ ſi deſint, multam quidem ſubſtantiam, non tamen bene temperatam oſtendunt.

De paruitate oculorum.

Paruitas uero oculorũ adiuncta quidem cõcinnitate ac uirtutum operatione, paucam quidẽ, ſed bene temperatã ſubſtantiam oſtendit, ex qua ſunt conformati. Si uero ſociam habuerint inconcinnitatem quãdam, atq; operationũ uitium, tunc paucam ſimul ac uitioſam materiam oſtendunt.

De colore oculorum.

Quæ uero ad colores attinent, ita diſtinguere oportet. Glauci quidem oculi, qui pura humiditate ac non multa præfulgent, tales fiunt ob ſplendidi luminis abundãtiam: Contrà uero nigri, & qui intermediam naturam ſeruant, cauſas quoq; intermedias habent.

De glaucedine & nigredine oculorum.

Glaucus igitur oculus fit, uel propter magnitudinem, uel propter ſplendorẽ humoris qui à Græcis cryſtalloides nominať, uel propter ſitum prominentem, aut propter tenuis & aquei humoris, qui in pupilla exiſtit, paucitatem & puritatem, atque omnibus quidem in unum cõuenientibus fit glauciſſimus oculus. Quòd ſi aliqua adſint, aliqua uero non, tunc maior minórue glaucedo contrahitur. Niger uero oculus fit, aut ob paruitatẽ cryſtalloidis, aut propter profundum ſitum, uel quoniam ſplendidus ac fulgidus exquiſite non eſt, uel quoniam tenuis humor uel ſuperabundat, uel purus non exiſtit, uel propter unam aliquam ex his quas antè diximus cauſas, aut propter omnes fieri conſueuit. In ipſis autem magis & minus (ut antè diximus) reperitur. Tenuis igitur humor quo magis ad aquę naturam accedit, & ſuperabundat, humidiorem oculum oſtendit: quemadmodum ſi craſſior ac minor fiat, ſicciorem. cryſtalloides autem ſiquidem durior exiſtat, ſicciorem efficit oculum: Si uero mollior, humidiorẽ: ſic & ſi plus modico tenuem humorem exceſſerit, ſicciorem: ſi autem defecerit, contrarium.

De cordis temperaturis.

De cordis autem temperaturis deinceps dicendum eſt. Si prius hæc in memoriam reuocauerimus, quod unamquãq; partem ſeipſa, uel calidiorem, uel frigidiorem, uel ſicciorẽ, uel humidiorem dicimus factam, non alicui rei alteri comparãtes, ſed ad ſeipſum. Sic enim utcunq; extiterit cor natura frigidiſſimum, multo ſanè calidiorem temperaturam poſſidebit calidiſſimo cerebro.

Signa cordis calidi.

Calidioris igitur cordis, ut admodũ qui ei proprius eſt atque conueniens, indicia quædam ſunt inſeparabilia, et propria magnitudo reſpirationis, & pulſus uelocitas, & frequẽtia, & audacia, & ad actiones natura prompta. Quòd ſi multum in cali-

A ditate exceſſerit, tunc furibunda quædam iracundia & temeritas adſunt. Eſt autem his thorax hiſpidus, & præſertim pectus, & quæcunq; hypochondrijs partes proximiores. Magna uero ex parte calidi cordis temperatura uniuerſum corpus calidum reddit, niſi hepar uehementius obſtiterit. Dicemus autem paulo inferius, totius corporis indicia. Eſt quidem & latitudo thoracis caliditatis indicium, niſi & hic quoque cerebrum plurimũ obſtiterit, quoniã ei magna ſpinalis medulla reſpondet: tantæ uero erũt magnitudine uertebræ, quanta & ſpinalis medulla, quare & ſpina uniuerſa. Cõfigitur uero thorax ad eam ſpinę partem, quæ metaphrenum, id eſt, dorſum dicitur, tanquam ad carinam nauis. Quare neceſſariò eius longitudo
B æquabitur dorſo: latitudo uero erit pro uertebrarum ratione, quãdo ad proportionem earum craſſitudinis fuerit confixus. Cum uero cordis caliditas ſuperãs perflauerit ac dilatauerit in primo ſui ortu thoracem, erit eiuſdem caliditati proportione reſpondens. Quare cum caput paruum, thorax autem latus extiterit, maximũ hoc tibi fuerit cordis caliditatis indicium: cum uero magno exiſtente capite paruus fuerit, proprijſſimũ hoc erit cordis frigidioris ſignũ: Si uero capiti fuerit proportione reſpondens, tunc alijs ſignis de corde diſtinguens, ex ipſius thoracis amplitudine nihil aſſumens.

Signa cordis frigidi.

In frigidiore uero corde, pulſus minores exiſtunt quàm modo naturæ conueniat. Non tamen
C neceſſario tardiores uel rariores. Reſpiratio autẽ, ſiquidem tanto thorax minor extiterit, quãto cor frigidius, pulſibus erit proportionalis. Si uero maior fuerit, quàm pro frigiditatis uehementia, non minor eſt tantum, ſed etiam tardior, & rarior. Tales autem timidi natura ſunt, & ſine audacia, & ſegnes & nudum pilis habent pectus. De eius uero paruitate diſtinguendũ ut diximus prius. Eodem modo & de totius corporis caliditate.

Hic locus in omnibus ferè exemplaribus, grecis atq; latinis deprauatus eſt. Ita enim grece ſcribendum fuit; εἰ δὲ μείζων ἢ κατὰ τὸ ποσὸν τῆς ψύξεως οὐ μικρότερα μόνον, ἀλλὰ καὶ βραδύτερα καὶ ἀραιότερα. δειλοὶ οἱ τοιοῦτοι τὴν φύσιν καὶ ἄτολμοι καὶ ἀμελλητικοί, id eſt, Si autem maior quàm frigiditatis quantitas,
D non ſolum minor, ſed etiam tardior, intellige: erit reſpiratio. Timidi natura tales ſunt & ſine audacia, & tardi. Et huic traductioni adſtipulatur traductio Arabica, quam exponit Haly.

Signa cordis ſicci.

Cor aũt ſiccius, pulſus efficit duriores, & iram non promptam quidem, ſed feram, & quæ non facile ſedari queat, magnaq; ex parte uniuerſum corpus ſiccius exiſtit, niſi hepar obſtiterit.

Signa cordis humidi.

Cordis uero humidioris ſigna, pulſus molles, & mores ad iram quidẽ procliues, ſed talẽ quę facile ſedari poſſit, et uniuerſum corpus humidius exiſtit, niſi hepar obſtiterit. Secũdũ uero cõiugationem

nem qualitatum primarum uitioſæ cordis temperaturæ ita ſe habent.

Signa cordis calidi & ſicci.

Calidi & ſicci cordis, pulſus duri ſunt & magni, & uelocес, & frequentes & reſpirationes magnæ, & ueloces & frequẽtes, & multo magis ad uelocitatem ac frequentiam uergunt, thorace cordi non aucto proportionaliter. Hi uero præ cunctis pectus habent maxime hirſutũ, & hypochondria. Ad actiones autẽ prompti ſunt, & iracundi, & impudentes, & mores tyrannicos habent: etenim ad furorem faciles, non facile uero placabiles. De totius autem corporis temperatura, & thoracis amplitudine, his quæ ante diximus, proportionaliter eſt diſtinguendum.

Signa cordis calidi & humidi.

Si uero caliditas unà cum humiditate dominabitur, minus quidem his quos antea diximus, hi ſunt hirſuti, ad actiones uero nihilominus prompti, non tamen ſerior eſt animus, ſed ad iram procliuus tantũmodo. Pulſus uero magni ac molles, ueloces & frequentes exiſtunt, & reſpiratio, cum thorax cordi fuerit proportionalis, eandem pulſibus formam ſeruabit. Si uero minor extiterit, tanto illis uelocior erit & frequentior, quanto & thorax minor extiterit. Si autẽ multa facta fuerit euerſio in temperatura, ac ſi hoc præſertim in humiditate contigerit, præter ea quæ diximus, cõtingent etiam ex putredine morbi, his qui in ipſis fuerint humoribus corruptis ac putrefactis. Expirationes autẽ maiores ſunt ac ueolciores inſpirationibus, & ſubmiſſio arteriæ in pulſibus uelox.

Signa cordis humidi & frigidi.

Humidioris uero & frigidioris cordis, pulſus quidem molles. Moribus autem nequaquã audaces, ſed timidi & ſegnes exiſtunt. Tales etiam glabrum pectus habent, minimeq; iram retinent, ſicuti & ad iram nõ admodum ſunt prompti. Quæ uero ad thoraeem & uniuerſum attinent corpus, diſtinguere oportet, ſicut ea quæ ante diximus.

Signa cordis frigidi & ſicci.

Frigidius uero cor & ſiccius, pulſus quidẽ duriores reddit & paruos, reſpirationẽ autem ſi quidem thorax paruitatem cordis frigiditati proportionalem habuerit, moderatam. Si uero maior extiterit, raram ac tardam. Hi uero præ omnibus minime ad iraſcendum prompti, cum autem coacti fuerint iraſci, quibuſdã retinent iram. Habent autem maxime omniũ, nudum pilis pectus. De paruitate autem thoracis, ac præterea totius corporis frigiditate ſimiliter diſtinguendum. Vnum illud cõmune in hiſce omnibus memoria repetentibus, quòd quæcunq; de moribus ſiue nunc, ſiue quouis alio ſermone explicata ſunt, ad tẽperaturæ cognitionem, non de optimis moribus aut uitioſis, qui ex philoſophia hominibus aduenĩũt, ſed de inſitis unicuiq; ac naturalibus, nos expoſuiſſe.

Signa calidi hepatis.

Hepatis calidioris indicia: uenarũ latitudo, flaua bilis abũdantior. In conſiſtẽti uero ætate, etiam
A atra, calidior ipſis ſanguis, atq; eadem ratione corpus uniuerſum, niſi obſtiterit cor. His uẽter & hypochondria hirſuta.

Signa hepatis frigidi.

Frigidioris uero, anguſtia uenarũ, pituita abundantior, ſanguis frigidior, & totius corporis habitus, niſi à corde calefiat. Venter illis glaber eſt, atq; hypochondria.

Signa hepatis ſicci.

Siccioris autem, ſanguis quidem craſſior & minime abundans, uenæ duriores, & totius corporis habitus ſiccior.

Signa humidi hepatis.

Humidioris autem, ſanguis quidem abundantior atq; humidior, uenæ autem molliores: ita ue-
B ro & uniuerſum corpus, niſi partes ad cor attinentes obſtiterint.

Signa calidi & ſicci hepatis.

Calidioris uero ſimul ac ſiccioris hepatis indicia, hypochõdria plurimum hiſpida, ſanguis craſſior ſimul ac ſiccior, flaua bilis plurima eſt: conſiſtente autem ætate, & atra, uenarum autem latitudo & duritics. Sic uero et uniuerſum corpus ſe habet. Nam quæ ex corde caliditas originem habet, poteſt obtundere eam quæ ab hepate naſcitur frigiditatem: ſicuti & frigiditas caliditatem: ſiccitatem uero non poteſt humidius cor ad contrarium habitum transferre. Media uero inter has quæ dictæ ſunt, ea quæ ab hepate humiditas oritur. Magis enim à cordis ſiccitate ſuperatĩ, quàm ſiccitas
C ab humiditate: minus autẽ à caliditate: adhuc uero multo minus frigiditate. Hæc enim inter omnes qualitates quæ ab hepate eueniunt, facillime uincitur. Liquet autem quòd cum in unum conuenerint utriuſq; principij temperaturæ, totũ exquiſite ſecundum illas afficitur corpus, paulo uero inferius ipſius dicentur indicia.

Signa hepatis calidi & humidi.

Humidius autem ac ſimul calidius hepar, minus quidẽ quàm calidius & ſiccius hypochondria reddit hiſpida. Plurimum uero ſanguinis, et uenas amplas, habitumq; calidiorem atq; humidiorẽ facit, niſi obſtiterit cor. Si uero amplius in ambabus qualitatibus à naturę modo recedat, à morbis qui ex putredine ac uitioſis humoribus fiũt, facillime
D capitur. Adhuc autem magis ſi plurimum augeatur humiditas, caliditas uero nõ ita. Si autem contra, parum quidem humiditas creſcat, plurimum uero caliditas, minime uitioſis humorib. laborãt.

Signa hepatis humidi & frigidi.

Humidius autẽ & frigidius hepar habet hypochondria glabra, ſanguinem uero ad pituitæ naturam accedentem generat, cum uenarum anguſtia: ſic & reliquum afficit corpus, niſi à corde ad contrariam naturam transferatur.

Signa hepatis frigidi & ſicci.

Frigidius autem & ſiccius hepar cũ pauco ſanguine & uenarum anguſtia efficit corpus atq; frigidius, & hypochondria glabra, niſi & hic cor dominetur.

Signa

Signa calidæ, frigidę, humidæ, & ſiccæ temperaturæ teſticulorum.

Temperatura uero teſticulorū, calida quidem ad Venerem procliuis, & maſculorum generatrix & fœcunda, celerrimeq; genitales partes obſepit pilis, ſimul autem & circumiacentes attingit partes: frigidior uero cōtraria efficit. Et humida quidem multo & humido ſemine abundat. Sicca paucum & modice craſſum generat ſemen.

Signa calidæ & ſiccę temperaturæ teſticulorum.

Calidior uero ac ſiccior & craſſiſſimum ſemen habet, & fœcundiſſima eſt, ac celeriter ab initio protinus ad coitū excitat animal. Sed & his genitales partes citiſſimè hiſpidę fiūt, atq; oēs quę circumſtāt, ſupra quidē uſq; ad umbilicū, infra uero B uſq; ad media femora. petulca igitur eſt & ad libidinem prona huiuſcemodi temperatura, ſtatim uero ſatiatur, & ſi cogatur, offenditur.

Signa calidæ & humidæ temperaturę teſticulorum.

Si autem caliditas humiditati coniungatur, hirſuti quidem tales minus, plus uero ſemine abundant, nō tamen plus cæteris appetunt, ſed minore detrimento præter modum uenereis indulgent. Quòd ſi ſatis excreuerint & caliditas & humiditas, nō ſine detrimento à uenereis abſtinent.

Signa frigidæ & humidæ temperaturæ teſticulorum.

C Si uero frigidiorem & humidiorem temperaturam teſticuli habuerint, partes circūpoſitæ glabræ ſunt, tarde rem ueneream exercere incipiunt, neque proni ad actum huiuſmodi ſunt. Aquoſum uero & tenue ipſis eſt ſemen, & infœcundum † & fœminarum generatiuum uel omnino non generans.

ἄγονον, id eſt, infœcundū alias ὀλιγόγονον, id eſt, parū fœcūdū.

Signa frigidæ & ſiccæ temperaturæ teſticulorum.

Frigidior uero, & ſiccior temperatura ſimilis quidem in reliquis eſt antedictę, craſſius uero in ipſa ſemen exiſtit, atque omnino paucum.

De habitu totius corporis.

Totius autem corporis habitus, diximus & ſuperius quomodo & hepatis & cordis naturam ſequantur, ei autem magis aſſimulatur, quod unam D aliquam ex primis qualitatibus potentiorem habuit, quas & effectiuas appellant. Totius uero corporis habitus in illis maxime dicitur partibus quę primę oculis ſubijciuntur. Sunt uero hæ, muſculi qui omnia ambiunt oſſa, carnes quędam compoſitę ex prima & ſimplici carne, & pręterea fibris quibus innaſcuntur. Propria enim muſculorum ſubſtantia his duobus cōſtat: quę uero ad ipſos uaſa pertingūt, ueluti riui quidā ſunt, qui non ſubſtantiam cōplent, ſed eis ſubminiſtrāt, ut in uita permaneant. Dicentur igitur & horum temperaturę indicia in bene tēperata habitatione. Nam quę malę temperaturę ſunt, cutem permutāt ex ſe ipſis formātes, & quędam ex indicijs corrumpūt. Ita & in bene temperata regione, ſiquis ſe tēpore A ęſtatis nudum ſoli expoſuerit, permutabit indicia quæ ex colore, & duritie, & mollitie ſumuntur. Si uero quemadmodum bonam temperiem obtinet locus, ita & ipſe bene temperato uictu uſus fuerit, ut qui neque ſe nudum ſingulis diebus in ſole plurimum torrefaciat, neque ſicuti plerique more puellarum continue in umbra degat, hic certa atque exquiſita temperaturæ indicia prę ſe feret. Tanquam igitur de hoc futuro ſermone nunc ad ipſum accedemus.

Signa moderatę temperaturę.

Moderatę temperaturę indicia ſecundū totum animalis habitum: Color quidem ex rubro & albo cōmiſtus, capilli uero flaui, & ut plurimū mediocriter criſpi: Carnoſitatis autē mediocritas in B qualitate & quantitate. Medium eſt enim exquiſite huiuſcemodi corpus inter omnes exceſſus, ut qui ad ipſum dicantur & cognoſcantur. Nam & Craſſum corpus ad hoc cōparatum dicitur craſſum, & tenue ad hoc, eodem modo, & carnoſum, & macilentum & pingue, & durum, & molle, & hiſpidum, & glabrum. Nullum igitur horum corpus eſt mediocritatē habens, ſed qualis Polycleti regula ad ſummū totius peruenit mediocritatis, adeo ut neq; tangentibus mole uideatur, neq; durum, neq; frigidum: inſpicientibus uero neq; hirſutum, neq; glabrum, neq; craſſum, neq; tenue, aut aliquem alium habens exceſſum uel defectum.

De corpore calidiore.

C Quęcunq; aūt in caliditate à medio recedunt, non tamen in humiditate & ſiccitate, hæc quantū ad carnoſum genus attinent (De hoc enim præſens eſt ſermo) uidentur quidem tangentibus calidiora tantum, quantum & eorum temperatura calidior. Tanto uero magis hirſuta ſunt quanto & calidiora, & minus pinguedinis habēt. Colorem autem rubrum, & capillos nigros habent.

Signa frigidę temperaturę.

Frigidioris autem temperaturæ indicia ſunt: pilorū carētia, pinguedo, & frigiditas quæ tāgentibus obuiat. Color autem unà cum capillis rufus, & ubi frigidus excesſerit, liuidus quodammodo exiſtit, quem nonnulli medici colorē plumbeum appellant.

Signa ſiccę temperaturę.

D Siccior autē temperatura tanto gracilior eſt, & durior bona temperatura, quanto maior eſt ſiccitas. In reliquis autem eodem modo ſe habet.

Signa humidę temperaturæ.

Et humidior etiam in reliquis quidem eodem modo ſe habet. Melius autem carnoſa & mollior. Et quidem ſecundum cōiugationem qualitatum primarum factæ intemperaturæ compoſitam habent indiciorum formam.

Signa calidæ & ſiccæ temperaturæ.

Calidior ſimul ac ſiccior eſt hirſuta magis, ac calida & dura exiſtit, & pinguedine caret, tenuiſq; eſt, & capillos nigros habet. Si uero multum in caliditate excedat, color quoq; niger illi adeſt.

Signa calidæ & humidæ temperaturæ.

Calidior autē & humidior temperatura, mollior, & calidior, & carnoſior tanto eſt bona temperatura, quantum & utriſque qualitatibus aucta fuerit. Quòd ſi plurimum augeatur, cito ſimiliter à putredinis corripitur morbis: quoniā & humorum uitio prōpte laborat. Si uero parum quidem humidior ſit multo uero calidior, molliores quidē parum huiuſcemodi ſunt his qui bonam habent temperaturam, & magis carnoſi, non parum uero hirſutiores, & tangentibus non parum calidiores. Nigri uero eis capilli, & caro pinguedine caret. Si uero paulo quidem calidior, multo uero humidior, mollis his caro eſt & multa, & color commiſtus eſt ex albo & rubro, & tangentibus paulo calidiores. Et ut ſummatim dicatur, omnibus temperaturæ coniugationibus ſemper ſuper excedentis qualitatis indicia eminebunt.

Signa frigidæ & humidæ temperaturæ.

Frigidior autem atq; humidior temperatura, ſi parum quidem utraq; augeatur, capillis nuda eſt, & alba, & mollis, & craſſa, & pinguis: Si uero magis exceſſerit, reliqua quidem ſunt ſecundum proportionem augmenti qualitatum, color autē unà cum capillis rufus. Quemadmodum ſi plurimum utraque augeatur, liuidus: Si uero qualitatum augmentum fuerit inæquale, eius quæ ſuperexceſſerit indicia eminebunt.

Signa frigidæ & ſiccæ temperaturæ.

Si autem frigiditas unà cum ſiccitate æqualiter augeatur, natura durum ac tenue & glabrum corpus habēt, & tangentibus frigidum, pinguedo tamen ipſis, & ſi graciles ſint, per carnes diſperſa. Capilli autem & color frigiditatis modum, ac proportionem ſequuntur. Vbi uero calida & ſicca temperatura in tempore decrementi, in frigidū & ſiccum labitur habitum, tunc hi graciles fiunt & duri, atq; atra bilis in eis dominatur, & ob id nigri ſimul & hirſuti euadunt: ubi igitur altera qualitas plurimū dominatur, altera uero parum à mediocritate recedit, ſuperabunt eius quæ dominat, exilia aūt erunt alterius qualitatis indicia. In omnibus uero de quibus ſuprà diximus & poſtea dicemus, cōmune eſt temperaturæ indicium, ſi membrum facile frigeſit, uel frigiditatis, uel raritatis: Si uero non facile, uel caliditatis, uel denſitatis: Si uero à deſiccantibus offendat, & aridum & ſiccum, & non facile mobile fiat, ſiccitatis: quēadmodum & ſi ab humectantibus grauiter ſe habeat, humiditatis. Inſpicere aūt oportet, ſi eandem omnes muſculi ſeruant temperaturā, uel minime eandē, atq; in omnibus animaduertere ſubiectorū oſſium quantitatem. Nonnunquā enim gracile uidetur membrum, cum tamen non ſit gracile quo ad muſculos attinet, ſed propter oſſium tenuitatem tale uidetur. Sic & craſſius quibuſdam plerunq; apparet non ob oſſium amplitudinem, ſed ob multitudinem carnis, quæ uel aucta, uel comminuta, uel durior aut mollior effecta, ſiccius aut humidius membrum oſtendit. Pauca igitur ac dura, ſiccius:

A multa autem & mollis, humidius. Sic & intermedia ſpatia ſimilariū corporum, ut plus uel minus humidę ſubſtantię in ſe ipſis cōtinent, uel craſſius, uel tenuius, uel humidius, uel ſiccius membrum oſtendunt: Humidius quidem, ubi ſubtilior & plurima eſt humiditas: Siccius uero, ubi craſſior ſimul & minor. Ipſæ enim ſolidę corporis partes, quæ uere ſolidæ ſunt ac primæ, nullo modo poſſunt effici humidiores. At ſatis eſt, ſi quis eas celerius exiccari prohibeat. Intercepta aūt in ipſis ſpacia, hac uel illa humiditate cōplere, poſſibile. Hęc uero eſt proprium partium ſimilarium alimētum, quod ex appoſitione fit, & nō per uaſa attrahitur. Communis aūt hæc ratio & omniū partium exiſtit. Et iterū in ſalubrium atq; inſalubrium cauſa-
B rum doctrina repetetur. Nunc autem ea quæ ordine ſequuntur attingamus.

Signa ſicci uentriculi.

Ventriculi indicia eius quidem qui natura ſiccior exiſtit, ſi celeriter ſitibūdi fiant, & paucus eis ſufficiat potus, à plurimo autem aggrauentur, fluctuationibus infeſtentur, aut ſuperfluitet id quod abundat, & cibis delectentur ſiccioribus.

Signa humidi uentriculi.

Humidioris autem, ſi neq; ſitibundi fiant, & ſuper abundans humidum facile tolerent, & cibis gaudeant humidioribus.

Signa calidi uentriculi.

Calidior uero natura uentriculus, melius quidem cōcoquit q̃ appetat, & multo magis quęcun-
C que dura ſunt & non facile alteratiōem ſuſcipiūt. Nam quæ facile alterantur, in ipſo corrumpūtur, gaudetq; calidis potibus ac cibis, neq; à frigidis ullam percipit noxam, ſi modice ipſis utatur.

Signa frigidi uentriculi.

Frigidus uero natura uentriculus ad appetendum quidem plurimum uiget, ad concoquēdum autem minime, tales præſertim cibos qui frigidi ſunt & nō facile alterationem ſuſcipiunt. Cito itaque in ipſo aceſcunt, atque ideo acidis eructationibus talis uentriculus plurimum abūdat, & gaudet quidem frigidis, ſed ab eorum uſu immodico offenditur. Ita & ea quæ extrinſecus frigida occurſant, nequit longiori tempore tolerare, quemadmodum neque calidus calida. Malæ uero tempe-
D raturę quę morbi ratione uentriculum occupant, hoc differunt ab his quæ naturales exiſtunt, quoniam contraria nō autem ſimilia appetunt, quemadmodum naturales.

De malis temperaturis in uentriculo coniugatis.

Malę autem temperaturæ in uentriculo coniugatę, ex compoſitione ſimplicium cognoſcuntur. Oportet autem eas quæ iam ſunt dictæ diligenter aduertere, eaſdem ab his quę dicentur diſtinguentes. Non ſolum enim uentriculus ſitibūdos & minime ſitientes facit, & frigidi calidi ue potus appetentes, ſed ea quoque uiſcera quæ in thorace ſunt, ut cor & pulmo. Sed qui ob horum ſitiunt caliditatem, plus inſpirant & longius expirant, atque æſtum

ſtum in thorace ſentiunt, nō ſicuti qui uentriculi ratione in hypochondrijs caliditatē patiuntur, & cum potauerint, non ſtatim ſedatur ſitis, & magis cum frigidum hauſerint, quàm cum calidum nimis. Refrigerat autem eoſdem & frigidi aeris inſpiratio, quę nihil eos iuuat qui uentriculi ratione ſunt ſitibundi. Ita & hi qui contrario modo ſe habent, à frigida inſpiratione ſenſibilem ſentiunt effectum.

Signa pulmonis frigidi.

Et hoc maximum ſit frigidi pulmonis indicium. Vti uero frigidum inſpirantes manifeſte dolorem ſentiunt & frigiditatem, ita & caliditas eſt ipſis amica, ſed & pituitæ excremēta cum ſcreatu & tuſſi expuunt.

Signa pulmonis ſicci.

B Pulmonis autem ſiccitas excrementis uacant & pituita, & uocem claram efficiunt: quemadmodum bumiditates obſcuram reddunt ac raucam. Et cum uchemētius, aut acutius loqui ſtuduerint, tunc intercidunt excrementa.

De uoce.

Non tamen ipſa uocis magnitudo à caliditate, ſicuti neq; paruitas à frigiditate fit, ſed altera quidem aſperę arterię latitudinem ſequitur, & uehementiorē efflatum: Paruitas uero à contrarijs aduenit cauſis. Quare neq; ſemper, neq; primū, ſed ex accidenti, & ſolas naturales temperaturas, non autem aduentitias uocis magnitudo aut paruitas ſequitur. Quoniam etenim talia inſtrumenta temperaturæ ratione ſunt facta, ad hæc autem conſequitur huiuſmodi uox. Idcirco contingit ex uoce C de naturali temperatura ratiocinari.

De leni & aſpera uoce.

Nam & lenis uox arteriæ lenitatem conſequitur, ſicuti & aſpera aſperitatem. Lenitas igitur arteriæ moderatā ſequitur temperaturā, aſperitas uero ſiccitatem. Aſperitas etenim fit ab inęqualitate duri corporis. Arteriam uero durā, ſimilariū partium, ex quibus conſtat ſiccitas, inæqualem uero diſperſę in eiſdem humiditatis defectus.

De uoce acuta.

Eodem modo neq; acuta natura uox ſine anguſtia faucium, neque grauis ſine latitudine fieri poteſt. Anguſtia igitur ab inſita atq; innata naſcitur frigiditate. Latitudo aūt à caliditate. Differentijs D igitur naturalium uocū hæ quæ ex affectu aliquo fiunt, ſunt proportionales, quę & ipſę indicia ſunt cauſarum à quibus oriuntur, de quibus in libris De uoce ſufficienter diſtinxi. Reliquę uero partes animalis interiores exilia habent temperaturę indicia. Tentandum tamen ea ex iuuantibus atq; nocentibus agnoſcere, ac pręterea naturalium potentiarum operationes. Dictum uero eſt in tertio De cauſis accidentium, quod cuiuſq; potentię uirtus & uitiū, temperatura principalis exiſtat. Temperaturarum itaq; indicia iam explanauimus.

Signa naturę inſtrumentariæ.

Circa magnitudinē uero, uel formationem, uel numerum, uel ſitum, quæcunq; quidem ſenſibus ſubijciūtur errata cognitu facillima ſunt, quæ au-A tem ſenſu percipi nequeūt, quędam cognitionem habent difficilem, quædam uero facilem. Capitis igitur magnitudo ac figura, & cerebri ſimul in propatulo ſunt. Et de his antea diximus, ſic & quę thoracis ſunt, & quæcunque ad ſcapulas, & humeros, uel brachia, uel cubitos, uel extremas manus, uel coxendices, uel femora, uel tibias, uel pedes attinent, non eſt difficile cognoſcere, ſiue ſecundum formationem, ſiue ſecundum magnitudinem ex his aliquid non recte ſe habeat, ſiue ſecundum numerum, uel partium ex quibus conſtant compoſituram ſingularum, etiam operationis detrimenta facile parent. Quę autem intra corpus ſunt, non omnia poſſunt agnoſci.

De uentriculo.

Cuiuſdam enim uentriculum adeo paruum ac rotundum ac pronum ſecundum hypochondria ſitum habentem inſpexi, ut manifeſte ex circumſcriptione propria & uidentibus & tangentibus appareret.

De ueſica.

Sic & cuiuſdam ueſicam contingit intueri, ita expoſitam ac paruam, ut ſi quando urinam tardius excerneret, tumor quidem circumſcriptus manifeſte cerneretur, nō tamen aliud ex interioribus quicquam mihi unquam manifeſtum præbuit indiciū. Tentare aūt oportet quammaxime fieri poteſt, uirtutem ipſorum ac uitium, & ſi non certiſſima ſcientia, artificioſa ſaltem coniectura comprehendere; ueluti exempli gratia, in hepate.

De hepate.

Vidi enim aliquos & quidē quamplures, quibus uenæ erant anguſtę, & totum corpus colore priuatum. Quòd ſi pluſculum cibi aſſumpſiſſent qui pręſertim flatibus excitādis aptus eſſet, et craſſus & tenax, nōnulli quidem ueluti pondus quoddam inſidens, atq; ſuſpenſum in profundo dextrę hypochondriorū partis ſentiebant: Nonnulli uero cū quadā tentione dolorē ſentientes. In his quidem uериſimile eſt hepar eſſe paruum, atque anguſtos meatus habere.

De homine pituitoſo uomente bilem.

Alterum uidi cuius totus habitus pituitam pręſe ferebat, quo[tid]ie tamen bilem pallidam euomebat. Cenſui igitur inſpicienda alui excrementa, in quibus minimum bilis apparebat. Quare coniectura quadam comprehendi cum meatum qui bilioſum egurgitat humorem, non minimam eiuſdem partem ad imum uentriculi locum, quē Gręci pyloron, id eſt oſtiarium uocant, effundere, ut in quibuſdam apparet animalibus, ex quibus id conſtat, quod plurimum ad eorum quæ latent ſenſum confert cognitionem, ea quæ ex ſectionis inſpectione habetur peritia, & operationum atque utilitatum inuentio. Quicunque igitur facultatem dignoſcendi huiuſcemodi corpora quæ ita lapſa ſunt conſequi cupit, oportet ipſum in ſectionibus, ac in operationum atque utilitatum inuentionibus exercitari. Scripſimus uero de omnibus ſeorſum in tractatibus alijs, de quibus in fine libri omnino propoſuimus facere mentionem, ut

diſcendi cupidi intelligant quęcunque diſcere optauerint, ex quonā poſſint haurire tractatu. Sed tamen de hiſce ſatis.

Quomodo cognoſcātur corpora ęgrotantia.

Quęcunq; uero ut nunc inſalubria ſunt, hoc eſt quæ iam ęgritudinem patiunt̄, dignoſcere & hęc ipſa oportet. Quę quidem ſubijciuntur ſenſui, ex eorum quę ipſis inſunt ſecundum naturā permutatione, in magnitudine, colote, figura, & numero, & ſitu, & ea quę eſt ſecundum duritiem & mollitiem; & frigiditatem, & caliditatem differentia. Quæ aūt uiſum effugiūt, ut ſummatim dicam, ex operationum lęſionibus, aut his quę excernūtur, aut doloribus, aut tumoribus pręter naturam, aut horum quibuſdam, uel omnibus.

De ſignis cerebri patientis.

B Particulatim autem quæ quidem ſunt in cerebro ægrę diſpoſitiones, aut demenniæ ſpeciebus, aut ſenſibilium imaginationum lęſionibus, aut actuum qui ſecundum electionem fiunt, aut ex his quę excernuntut per palatum, uel nares, uel aures aut hotum qui ei dolores eueniunt differentijs.

Signa cordis patientis.

Quæ uero in corde fiunt ex difficilis anhelitus ſpeciebus, & tremulis motibus qui ipſi contingunt, ex pulſibus quoq; eius atque arteriarum & ab excandeſcentis iræ celeritate, aut tarditate, à ſebribus, & refrigerationibus, & in colore differentijs, ac eis qui ipſi adueniunt doloribus.

Signa hepatis patientis.

C Quæ aūt in hepate ex defectu humorū atq; abundantia, & ad id quod præter naturam euerſione, & colote malo, ac pręterea ex permutatione naturę in his quę ad alimenti diductionē, aut ſuperfluitatum attinent excretionem. Sed & ex grauitatibus, & tumoribus, & doloribus nō modo his qui in eo ortum habent, uerum & in illis qui compatiendi ratione proueniunt, quemadmodum in aliqua uel ſpiritus grauis, uel tuſſis ſpecie.

Signa uentriculi patientis.

Sic & uentriculi affectus agnoſcitur, ubi in concoctione et appetitu humidi uel ſicci alimenti uel ſuperfluitatum excretione delinquitur. Ita etiam ex ſingultibus, eructatiōibus, nauſeis, uomitibus, & ipſis eorum quæ euomuntur ſpeciebus.

Signa thoracis patientis.

D Ita & thoracis agnoſcuntur affectus, ex ſpirandi difficultatibus, tuſſibus, & doloribus qui in ipſo fiunt, & ex eorum quæ cum tuſſi expuuntur, differentia. Sic & aſperæ arteriæ ęgritudines, difficiles anhelitus, & tuſſes, & dolor in loco, & quæ expuuntur, & uocis offenſiones oſtendūt. Secundum uero eandem proportionem & in alijs omnibus accidit partibus. Nam ex tumore, dolore, & operationum læſione, et excrementorum differentia ſumentur indicia. Excreſcentiæ autem non naturales in inflammationibus, duriſq; ac laxatis tumoribus, & eryſipelatis ſunt explorādę. Dolor autem quencunque obſederit locum, aut continuitatis ſolutionem, aut ſubitam alterationem oſtendit. Soluitur autem continuitas, inciſione, exeſione, fractione, & tentione. Alterat̄ uero ſubſtantia, à caliditate, frigiditate, humiditate, ſiccitate. Læditur autem operatio tripliciter, aut quia debiliter, aut quia uitioſe, aut quia nullo modo fit.

De differentia eorum quæ excernuntur.

Quæcunque autem excernuntur, nonnulla quidem ſunt ueluti partes patientium locorum, nōnulla uero tanq; excremēta. Quę uero in ipſis naturaliter continentur, ſingula propriam facient iudicationem. Dictum eſt autē de hiſce omnibus plenius in tractatu De membris paſſis, quem nullus ante nos aut in artem redegit, aut ad abſolutā perfectionem deduxit. Quemadmodum & in omnibus alijs euenit, quibus initium quidem aliquod ab antiquis eſt datum, nō tamen abſolutum eſt opus. Aegrotantium itaq; corporum ex tractatu illo indicia ſunt ſumenda. Eorum autem qui in ægritudinem lapſuri ſunt, & qui ſanitati reſtituendi, præſens doctrina complectitur.

Signa futuræ ægritudinis.

Eorum igitur indicia quibus ægritudinis periculum imminet, mediam formam habent inter ea quæ ſanis, & quæ ægrotantibus eueniunt. Siquidem ſanis omnia ſecundum naturam inſunt: præter natuſam uero ægrotantibus, quatenus ægrotant. In confinio autem horum ea quæ ſunt corporum neutrorum indicia, quorum nonnulla quidem ſunt ex eorum genere quę ſecundū naturam ſed uel qualitatibus, uel quantitatibus, uel temporibus permutata. Quædam autem ex his quæ pręter naturam, & minora his quæ ægritudinibus adſunt. Atque idcirco hæ quidem corporum diſpoſitiones quæ in ægritudinem caſura monſtraui, ſunt ex neutrotum genere, atq; unà ea quæ ipſa indicant ſigna. Primo enim hæc ſanitatem oſtendunt, ſecundo autem ægritudinem. Et fiunt eadem ſigna ſecūdum ad aliquid habitudinem, neutra & inſalubria, quæ quidem præſentem diſpoſitionem oſtendant, neutra: quę uero futuram præmonſtant, inſalubria. Eadem uero ratione & quęcunque ægrotantibus ſigna ſalutaria apparent, dicentur quidem ſalubria, quia futuram ſanitatem oſtendunt. Dicentur etiam ęgra, quatenus pręſentem oſtendunt ægritudinem. Neque in ambiguo eſt, quod quę ſunt utrorumq; indicatiua, neutra dicentur, ſecundum unū quoddam neutri uocabuli ſignificatum. Neq; uero mirari oportet eadem ſigna tres in diuerſis habitudinibus ſeruare rationes, quæ & ſalubria & ægra & neutra dicantur, ſecundum uero alterum ſignificatum quæcunque his qui à morbo referuntur inſunt, ſigna neutra appellamus, neque in alio ſignificato accipiunt ea quæ ſenibus inſunt. Hæc quidem omnia pluribus & conceptibus & rationibus ſubijciuntur, quęcunq; uero in his qui integra ſanitate fruūtur, inter ſalubria tantummodo computantur. Et quęcunq; ægritudinibus inſunt, neq; futuram prænunciant ſanitatem, ſoli & hæc ægrorum conceptui ſubijciuntur. Sed de his quidē poſtea dicetur:

nunc

nunc quę futurã promonſtrant ęgritudinẽ prius exequamur. Cum uero ſit eorum differentia duplex, prius ea pertractemus, quæ quantitatibus, uel qualitatibus, uel temporibus, non autem proprijs ſpeciebus ab eo, quod ſecundum naturam euariant, ueluti ciborum appetẽtia intenta, uel diſſoluta, aut quæ non ſeruet tẽpus conſuetum, aut quæ ad edulia non uſitata feratur, aut ad excretiones cibi ſuperfluitatum quæ aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut duriores exiſtant. Sic humidiorum excrementorum uel defectus uel ſuperabundantia pręter conſuetudinem naturalem, aut in colore, aut in conſiſtentia uarietas aliqua, aut in tempore excretionis, & uigiliæ plures, ac ſomnus, aut non conſueto tempore. Eodem modo potus pluris, aut paucioris, calidi aut frigidi B inſolens appetitus: ſicuti & circa rerum uenereorum uſum immodica aut intempeſtiua concupiſcentia, & plures aut pauciores ſudores his qui ſint opportuni, & ad motus torpor, aut ſi moueri tentauerint grauitas, aut uehemẽs exolutio, menſtruorum occultatio, uel immodica, aut diminuta euacuatio. Sic & quæ per ora uenarum (Græci hæmorrhoidas appellant) fit ſanguinis effuſio. Sed non eadem quæ prius in cibo potúque uoluptas, ſunt futuræ indicia ęgritudinis, hebitudóque animi non naturalis, aut obliuio quædam inconſueta, aut ſomni qui pluribus imaginationibus abundant, quàm prius auditus, & odoratus uiſus'ue hebetiores, aut turbulentiores, & (ut ſimpliciter dicam) quæcunque ſecundum naturam C inerant, hæc quidem augmentata, hæc uero comminuta, hęc uero temporibus quibuſdam aut qualitatibus immutata. Siquidem & ipſius corporis moles aut maior, aut minor, aut magis alba, aut magis rubra, quemadmodum liuidior, aut nigrior, ructus que ac ſternutamenta, & flatus plures, aut pauciores his qui ſecundum naturam, ſic & quæcunque per nares, uel palatum, uel aures per quos meatus cerebrum expurgatur, uel temporibus, uel quãtitatibus, uel qualitatibus immutata. Hęc igitur omnia ex genere eorum ſunt quę ſecundum naturam. Morſus autem uentris, uel in ore uentriculi, uel in aliquo inteſtinorũ, aut cum aluus ſubducitur, aut cum uomitus excitatur, aut cum mingitur, ſiue aliquis alius dolor mediocris D ex genere quidem exiſtit eorum quæ præter naturam, non tamen qui ita ſe habent ægrotare dicuntur: ſicuti neque qui capite grauantur, aut dolent, aut uigilant, cum nõdum in conſuetis impediuntur operationibus. Hic enim in huiuſcemodi diſpoſitionibus terminus eſt. Atq; idcirco in eo qđ ad aliquid, eandem diſpoſitionem ægram atque neutram appellabimus. Nam pro uigore potentiæ quæ uel facile ſuſtinet, uel uincitur, unaquæq; ex his quas antea diximus, uel morbus eſt, uel neutra diſpoſitio, ſic & quęcunq; in ſenſibus, non in eo quod magis aut minus inuicem differunt, ſed toto genere ſunt præter naturam. Et hæc ſunt ſigna morborũ donec modica fuerint, et nondum

A hominem à conſuetis operibus ſufficiunt amouere. Talia uero ſunt in guſtu quidem, cum uel ſalſę, uel amaræ, uel alicuius alterius qualitatis ſapor nobis indicatur, ſiue in omnibus quæ bibuntur, aut manducantur, aut præter quod aliquid aſſumatur, ſaliua ipſa talis ſentiatur. In odoratu autem, quando alicuius unius qualitatis ſenſum habemus nullo odore præſente, aut cum plura differentia naribus admouemus, omnia ueluti ſimilia ſentimus. Sępius uero nihil ſentimus, aut aliquid fœtẽs etiã ſi nihil adſit quod fœteat. Quantũ uero ad auditũ, ſoni & ſtrepitus ad id quod pręter naturam pertinẽt. Quẽadmodũ in uiſu quęcunq; ante oculos apparere credunt nigra, & atra, & cærulea, & rufa, & flaua, & nõnulla rotunda, nõnulla B aũt oblonga, quędam gracilia, quędam craſſa oculis prætendi uidentur. In ſenſu aũt tactus cum inęqualitas aliqua, uel ſpiſſitudo, uel grauitas, uel tentio, uel torpida, uel ulceroſa diſpoſitio in toto corporis habitu ſentitur; ſic & in ſingulis partibus uel tentio, uel compreſſio, uel morſus, uel grauitas, quando modicæ fuerint ac minime firmæ, neutram quidem diſpoſitionẽ adeſſe demonſtrãt, futuram uero ęgritudinem pręnunciant.

Signa corporum ægrotantium.

At quæ iam in ægrotantibus ſigna uidentur, ex quibus nonnulla ſalutem, nonnulla mortem portendunt. Prima quidem ſalubria, altera uero genere quidem ęgra, ſecundum ſpeciem autem pernicioſa dicuntur. Sumuntur autem, ut uniuer C ſaliter dicamus, ex operationum uirtute ac uitijs. Secundum partem uero, ex particularium operationibus, quarũ genera antea diximus. Primum quidẽ eorum, quę principia exiſtunt. Secundũ uero illorum, quæ à principijs ortum habent. Et tertium eorum, quæ ex ipſis gubernantur, à principijs autem quaſdam deriuationes habet. Quartum ſiquidem genus eorum, quæ tunc diximus, ex ſe quidem ad aliquid pręnoſcendum inutile eſt: Secundum accidens autem & ex his aliquando præcognitiones erunt: quemadmodum & ex excremẽtis, ex his quidem cõpatiendi ratione, ex excrementis autem ſemper, quoniam coctionis & incoctionis ſigna continent. Quare fieri non poteſt, quin omnino ſignificent aut naturam materi- D ei, aut materiam naturæ, aut neutrum neutro dominari. Salubria quidem ſigna dicentur, natura ſuperante, inſalubria uero ſuperata. Neutra autem, quæ pugnas habent æquales. Sed quæ quidem manifeſtam indicãt coctionẽ, ex ſalubribus ſunt: Sicuti quæ cruditatem, ægra. Quæ uero neque coctionem, neque cruditatem oſtendunt, ex neutrorũ ſunt natura. Sunt uero & neutra, quæcunque nunc quidem hoc, nunc uero contrarium ſignificant, ueluti digiti denigrati. Talia ſunt etiam critica, id eſt decretoria accidentia, de quibus omnibus in libris De Criſi dictũ eſt. Sicuti etiam de his quæ ad unamquamque attinent operationem, in his libris in quibus de cauſis accidentium agitur. Quare omnium horum ſingulorum mate

etiam ex iiſdem libris colligere oportet. Ego uero prolixitati parcens hic ſermoni de ſignis finem faciam, tranſgrediar autem ad illum qui de cauſis.

De cauſis ſalubribus, inſalubribus, ac neutris.

Quoniam uero & harum quæ quidē ſalubres, hæ autem inſalubres, hæ uero neutræ. Primum de cauſis ſalubribus erit ſermo, quia uero & harum nonnullæ quidem conſeruatrices, nonnullæ uero effectrices. Sunt autem & tempore, & dignitate priores cōſeruatrices. Incipiendum eſt à conſeruatricibus. Cum igitur non unum tantum ſit ſanum corpus, ſed plura, ut ſupra diffiniuimus, in eorum ſingulis propria erat cauſa conſeruatrix. Siquidem omnis cauſa in eo quod ad aliquid exiſtit. Hic igitur denuo ſumendum initium ab optima corporis cōſtitutiōe, ac quę ei ſalubria ſint cōſiderandum. Eorum autem inuentionem ipſius rei natura inſinuat. Si enim impatibile atq; inalterabile eſſet corpus, ſemper optima conſtitutio perduraret, neque artis præſidio indigeret. Quoniam uero alteratur, corrumpitur, & uertitur, neque eundem ſeruat prioris ſtatus tenorē, ea ratione auxilium deſiderat.

Quot modis noſtrum corpus alteretur.

Secundum quot igitur alteratur modos, tot auxiliorum, hoc eſt cauſarum conſeruatricium genera habebit, quas ex his quæ dicta ſunt liquet eſſe ex correctiuarum genere. Sed quia paulatim correctiones faciunt anteq; omnis ingruat noxa, nō præſeruantes à futuro malo, ſed præſentis ſtatus conſeruatrices medici appellant. Alteratur igitur corpus à nonnullis quidem neceſſario, à quibuſdam uero non neceſſario. Dico autem neceſſario, quæ nulla eſt euitandi ratio: non neceſſario autem, reliqua. Nam aerem quidem nos ambientem ſemper attingere, comedereq; ac bibere, & uigilare, & dormire eſt neceſſarium: enſibus autem & exitialibus feris obuiare non neceſſarium. Quare circa primum cauſarum genus uerſatur ars corporis conſeruatrix, circa ſecundum autē minime. Quot igitur numero ſint ea quę ex neceſſitate corpus alterant diſtinguentes, proprium in ſingulis eorum, cauſarum ſalubrium genus inueniemus. Ineſt igitur unum quidem ex ambientis aeris adhæſu: Alterum uero ex motu & quiete, & totius corporis & partium ſingularum: Tertiū ex ſomno & uigilia: Quartum ex his quæ aſſumuntur: Quintum ex his quæ excernuntur & retinentur. Sextum ex animæ affectibus. Ex his neceſſe eſt aliquo modo affici corpus. Ab aere quidem ambiente, quia aut caleſit, aut frigeſit, aut exiccatur, aut humectatur, uel ſecundum horum patitur coniugationem, aut in tota alteratur ſubſtantia. Ex motu uero & quiete, cum utraq; modum exceſſerint, aut calefactum, aut refrigeratū, aut humectatum, aut exiccatum, uel aliquid ſecundum horum patiens coniugationem. Sic & ex ſomno & uigilia ipſum pati eſt neceſſarium ſecundum eandem rationem. Et ex animæ affectibus, & ex his quæ aſſumuntur, aut excernuntur aut retinentur. Hæc ſiquidem omnia partim quidem euidenter, partim uero per alias cauſas medias alterant corpus, & ſanitatem corrumpunt: & de horum ſingulis ſeorſum ſcripſimus in tractatu De ſalubrib. qui inſcribit̄. Omnia igit̄ nūc dicta genera materię quædā ſunt ſalubrium cauſarum, at uſu opportuno adhibito, cauſæ fiunt conſeruatrices atque ſalubres. Sed ubi à modo deliquerint, inſalubres redduntur: unde etiā liquet ex his nullā harum rerū exteriorū, aut ſalubrē aut inſalubrē à nobis exiſtimari oportere, at eaſdem potius quandoq; quidem ſalubres, quandoque uero inſalubres in eo quod ad aliquid eſſe. Nam ubi motum corpus deſiderat, exercitatio quidem ſalubris, ocium autem inſalubre: cum uero eget quiete, ocium quidem ſalubre, exercitatio autem inſalubris: eodem modo de cibis & potibus, & de alijs omnibus ſtatuendum. Horum enim ſingula, quando, ut neceſſitas corporis exigit, cum menſura ac qualitate opportuna adhibentur, ſalubria fiunt: at cum citra omnem neceſſitatem ac præter modum afferuntur, inſalubria. Atque hę duæ ſunt circa ſalubre & inſalubre intentiones rei ſcilicet quę adhibetur qualitas ac quantitas. Neque enim eſt rationi conſentaneum etiam temporis occaſionē, quæ in his quę dicta ſunt continetur, ueluti tertiū aliquod ab eiſdem diuerſum introducere. Si enim tali & tanta re allata egeat corpus, nemini dubium quin etiam in tempore opportuno afferatur occaſio. Siquidem temporis inde ortum habet, quoniam fluxibile ac facile mutabile eſt mortale corpus, ac pro tranſmutationis modo alijs alio tempore eget auxilijs. Quare non eſt tertium aliquod præter ea quæ dicta ſunt, tempus. Sæpius autē eo tanquam tertio quodam ob eam quam diximus, cauſam, ad docendum uti conſueuimus. Quoniam uero in his ipſis intentionibus, & aliæ cauſæ ſalubres, & id quod propoſitum eſt genus continetur, rurſus eaſdem repetamus. Optimæ igitur corporis conſtitutioni cum circumfuſus aer fuerit in temperie poſitus, earum rerum de quibus nuper diximus quietis ſcilicet ac motus, ſomni, uigiliæ, & eorum quæ aſſumuntur, atque excernuntur, quantitas moderata conueniet. Cum uero aer à temperie receſſerit, tantum à mediocritate euariare oportet, quantus fuerit ab optima temperatura receſſus. Hi uero ſunt mediocritatis termini: in aere quidem ambiente, ut neque horreat propter frigus, neque ſudet propter æſtum. In exercitijs autem cum primum laſſari cœperit corpus, confeſtim quieſcere: In cibis autem coctionis perfectio, & excrementorum modus, in quali quantóque conueniens, æqualis uero in his quodammodo eſt coctioni appetitus. Quare neque præſide egent, qui ſingulorum quæ aſſumuntur quātitatem metiatur. Optima ſiquidem natura quantum appetit, tantum etiam concoquit. Sic & ſomno modum ipſa natura præfinit, his qui optimam corporis conſtitutionem ſunt ſortiti. Et tunc à ſomno excitantur, cum corpus ampliori quiete non eget,

Cumq;

Cumq; talem uictus rationem adhibuerint, nullū eſt in eorum excrementis delictum, quæ uel per uentrem, uel per urinæ meatus, uel per totum corpus egeruntur. Nam priora quidem ex modo eorum quę aſſumuntur, temperantur. Totum uero corpus ſalubriter perflari facit exercitij uſus moderatus. Liquet autem ab ipſis caueri oportere, omnes animi immodicos affectus, uidelicet Irę, Triſtitię, Furoris, Timoris, Inuidię. Hęc enim alterāt atq; à naturali ſtatu corpus auertunt.

De uenereis.

Venereorum uero iuxta Epicuri ſententiam nullus eſt uſus ſalubris: Re uera autem confert. ſi tantum interualli in eorum uſu adhibeatur, ut neque reſolutio aliqua ſentiatur, & ipſe ſeipſo homo quodammodo leuior factus, ac melius ſpirare uideatur. Tempus uero ad utēdum opportunum cum omnium in rerum circumſtantium exquiſita mediocritate corpus fuerit conſtitutum, cum ſcilicet neq; ſupra modum plenum, neq; uacuum extiterit: aut in calore, aut frigore, aut ſiccitate, aut humiditate exceſſerit corpus. Quod ſi aberrare cōtigerit, paruus ſit error. Melius aūt illi calefacto magis q̃ infrigidato, & pleno q̃ uacuo, & humecto potius corpore q̃ exiccato uti uenereis. Horū autem ſingulorū quę dicta ſunt, qualitas in ipſa corporis cōſtitutione eſt eligenda. Exercitij quidem in quo totius corporis partes æqua proportione mouentur. Ita ut nō alię quidem ultra modum fatigentur, alię uero citra. Cibi aūt & potus optimam habeant temperiem. Sunt enim naturę conuenientiores quę optima fuerint prędita tēperatura. Eadem de reliquis etiam eſt ratio adhibenda. At ſi quod ab optima conſtitutione defecerit corpus, nō autem uehementer, & hę quę ipſius ſanitatem cauſæ cōſeruant, ad ꝓportionem mutabūtur. Sed cum multa ſint huiuſcemodi corpora, per ſingula genera ſeorſum dicendum. Quod igitur in temperatura euariat, inſtrumētariarum autem partium ſeruat cōmenſurationem, duplicē habet ſalubriū cauſarum formam: Alteram quidem earum quæ ipſius cōſeruant temperaturam: Alterā uero eam quę ad optimam transferunt. Quę ita ipſius temperaturā conſeruant, tantum à cauſis optime temperatę naturę diſtabunt, quantū & totius corporis temperatura ab illa euariabit. Calidiora ſiquidem corpora calidioris uictus rationem expoſcunt, frigidiora aūt frigidioris, & ſicciora ſiccioris, & humidiora humidioris, ac ſecundum cōiugationem calidiora ac ſicciora calidioris ac ſiccioris: eadem in reliquis etiam cōiugationibus proportione ſeruata. Recte ſiquidem cauſarū utetur materia, qui naturales earū potentias agnouerit. Veluti quod motus, defectus alimenti, uigilię, excretio, & omnes animi affectus corpus exiccant: At quæ his contraria exiſtunt humectant. Ita uero & calefacientia & refrigerantia uitæ inſtituta, & ciborum ac potuum. Atq; ut ſimpliciter dicam, omnium quæ corpori afferuntur materias quis noſcens atq; potentias, ſalubribus utetur cauſis, ſimilia ſimilibus

A afferēdo. Siquidem eius propoſitū fuerit eandem in qua acceperit corporis ſeruare temperaturam. Quòd ſi ꝑmutare atq; ad melius traducere ſtatuerit, alterum eſt hic ſalubrium cauſarum genus, his quidem quas nuper diximus contrarium, ęqualiter uero declinans ad alteram partem à bene temperatis & medijs, quę optimis conuenire naturis dicebamus. Calidior ſiquidem ac ſiccior temperatura, à calidioris ac ſiccioris uictus ratione ad exactiſſimū bonę temperaturę habitū minime transfertur. At talium erit uſus neceſſarius, quę tantum eis quę bene temperata exiſtunt, frigidiora ſint atque humidiora, quantum & natura naturam in caliditate & ſiccitate ſuperabat. Nam tale cauſarum genus naturales corrigit intemperātias: Alterum

B uero de quo ſupra diximus, temperaturā conſeruat. Eſt aūt utriuſq; uiciſſim apud medicos uſus neceſſarius. Nam cū plurimū ſuppetit ocij, corrigere oportet, ac ſenſim ad meliora transferre. Neq; eñ natura patitur eas quę ſubito fiunt alteratiōes hominem aūt neceſſarijs occupationibus diſtrictum, in eodem pręſtat habitu cōſeruare. Quo pacto igitur & hoc ipſum primū cauſarum genus cōſeruatiuum appellamus? Nam forte magis alteratiuum & curatiuū, & naturalium defectuū correctiuum uocare cōueniat. Quoniam ad uniuerſum ſanitatis genus referentes, nō ad eas quę ſecūdum ſpeciem differentias, quęcunq; ſanos conſeruant cōſeruatiua omnia uocamus, ſiue pręter id quod ſanitatem cōſeruant, ad melius totā traducāt tem-

C peraturā, ſiue priſtinum tantūmodo habitū tueantur; at quę deteriorē ſtatum efficiunt, inſalubria. Quęcunq; igiť ſimilem habent in oīibus corporis partibus intemperiē, eadem egēt procuratiōe: quę uero diſſimilem, diſſimili. Nam fieri poteſt ut uentriculus frigidior ſit q̃ oporteat, caput uero calidius, atq; utrunq; proprijs egeat auxilijs. Ac ratione eadem ſingulę alię partes cū fuerint aut præter modum humidiores, aut ſicciores, aut calidiores, aut frigidiores, ſuę intemperiei uictū exigunt accōmodatū. Neq; igitur modo eodē omnes tales corporis partes exercebimus, neq; æqualiter humectabimus, aut exiccabimus, aut tale aliud quippiam agemus. Plenius uero de his diximus uolu-

D mine illo quod De ſalubribus inſcribitur.

De cauſis ſalubribus partiū inſtrumētariarū.

Inſtrumentariarū autem partiū cauſę ſalubres, quemadmodū & hic ab optima conſtitutione delinquitur, ita & inuicem diſtabūt. Alię enim ſunt ſalubres erroribus, qui in formatione cōſiſtunt, alię his qui in magnitudine, uel numero, uel poſitu. In formatione igitur plures contingunt errores. Nam & figura partis, & ſiqua in ea cauitas eſt ſecundum naturā, uel meatus, uel orificiū, uel aſperitas, uel lenitas, quādo à naturali mediocritate receſſerit, ſi quidem parum hoc patiātur, ſalubrium corporum retinent appellationem; ſi uero amplius, inſalubrium. Quod ſi tantus fuerit receſſus, ut operationi afferat detrimentum, iam ęgrotare dicentur. Secundum quantitatem aūt exceſſus, atq;

defectus, ad eaſdem ducit differentias. In numero uero ſiue una, ſiue plures, quęcũq; ex ſimilaribus partibus fuerint, aut deficiant, aut ſuperabundẽt. Ex hoc genere etiam ſunt quæcunq; in nobis ſubſtantię pręter naturam cõſiſtunt. Reliquum eſt aliud genus, quod ad ſitũ cuiuslibet ſimplicis attinet partis, in quo & ipſo quatuor ſunt omnes differentię. Prima quidem quę optima exiſtit: Secunda uero quæ parum euariat, atq; ideo ſalubre adhuc efficit corpus. Et tertia quæ inſalubre, quãdo amplius à modo receſſerit. Et quarta quę iam ęgrũ receſſu plurimo reddit. Quęcunq; igitur partes in figura delinquũt, uelnti quæ blæſæ, uaræ, & oblique appellanẽ, hę cũ nuper natus adhuc tenellus eſt, formatione atque alligatione, ad naturalem traducunẽ habitũ. Quod ſi iam aucto infante ad duritiem peruenerint, emendari non poſſunt. Sic errores quidem qui ad cauitatem attinẽt, cum adhuc augeri perſeuerant, correctionem admittunt. Cum autem iam ad ultimum peruenerint, nullus eſt remedio locus. Cauitates igitur quiete atq; alligatione paruę redduntur. Magnæ uero, partium operatione, & ſpiritus retentione: ſic & quæcunque foramina oraq;. Et quidem quę naturalem magnitudinem partes exuperant, quiete accommoda alligatione minores redduntur: augẽtur autem & naturali motu, & frictiõe moderata, & quibuſcunq; alijs plus ſanguinis attrahere natura aptis. Deficiẽtes uero partes quæcunq; ex ſanguine ortum habuerunt, corrigi quidem non eſt impoſſibile: Quæ autem ex ſemine, propemodum impoſſibile exiſtit. licet tamen aliquando loco eorum alia facere quæ uſum haud diſſimilem præſtẽt. Earum uero omnium natura opifex eſt, medicus autem miniſter. Quæ uero numero excedunt, his ablatio, cauſa ſalubris exiſtit. Inſpicere uero oportet, in quibus id fieri poſſit. Nam ſi impoſſibile appareat, traſponere tentandum eſt. Eadẽ eſt & eorum quæ in ſitu uitia ſunt, emendatio. Neq; in obſcuro eſt quod duo ſæpius aut tria uitia eandem partem poſſunt occupare, ſicuti in eo qui uentriculũ paruum ſimul atq; rotundum, atq; aduerſus ſeptum habuit incumbentẽ. In ipſo etenim magnitudo, formatio, ac ſitus erant deprauati. Temperatura quoque frigidior exiſtebat, hic nullo artificio ad naturalem habitum transferri poterat. At ne adeo infeſtaretur, erat remedio locus. Nam quoniam repleto uentriculo difficultate ſpirandi premebatur, minus cibi, aut magis alimento opportuna, & qui non difficulter ſubduceretur, ter die aſſumebat. Alteri uero cui obſtructio in hepate ob uaſorum anguſtiam ſæpius contingebat, extenuans uictus pro remedio inuentus eſt.

De ſolutione continuitatis.

Reliquum igitur id morbi genus eſt, quod & ſimilaribus ex inſtrumentarijs partibus commune exiſtit, ſolutio ſcilicet continuitatis, quã quiſpiam forte his unquam adeſſe negaret, qui integra ſanitate fruuntur, quoniam ſemper ſit paſſio. Quem ſane latet eandem in omnibus generibus fore A dubitationem. Niſi enim operationis læſio ſenſibilis ſanitatem ab ægritudine ſeparet; ſed qualitatem tantummodo diſpoſitionis introſpiciamus, perpetuę paſſibilitatis dogma neceſſario recipiemus, cũ nullus ſit qui omnes operatiões optimas habeat. Sed de hoc quidem, ut quod ad logicam potius pertineat contemplationem, ſeorſum conſideretur. Salubres uero cauſas, ut his quos nemo dubitat ægrotare, deinceps percurramus, à mala temperatura exordium faciẽtes. Hic uero prius diſtinguamus quę omnes ferè medici prætermittunt: Alias quidem eſſe ſalubres cauſas eius temperaturę quę iam facta eſt: Alias autem illius quę adhuc fit: ſicuti etiam alias eius quę futura eſt. Huius itaq; poſtremæ, hæ quidem in præſeruatiua artis parte B condinentur, hæ uero in ſalubri. Primæ autem inter omnes in curatiua tantũmodo, ſed eius quam medium inter utranq; locauimus, in præſeruatiua & curatiua. Iam enim factam atq; exiſtentem ægritudinem curare oportet, ſed quæ nondum quidem adeſt, at futura eſt, prohibendum eſt ne fiat, ab ea quæ eſt in corpore diſpoſitione. Eius autem quæ adhuc fit, quod quidem factũ eſt, curare opus eſt: Quod autem futurum, prohibere ne fiat. Prohibebitur autem ſublata ea diſpoſitione, quam ſequi natura apta eſt. Talis uero diſpoſitio cauſa antecedens appellatur. Facta autẽ ægritudo curabitur, ſoluta ea diſpoſitione à qua primum ea quę ſecundum naturam læditur operatio, quam quidem & ipſam morbi eſſentiam dicimus eſſe.

C De cõmuniſſima intentione curatiua.

Curatio uero unam præcipuam ac cõmuniſſimam habet intentionem ad id quod eſt diſpoſitioni auferendæ contrarium. Ex hoc ſiquidem genere ſunt cauſæ illæ omnes quæ ſanitatem efficiunt. Secundum partem uero ex unicuiq; diſpoſitioni contrarijs. Calido igitur affectui cauſa frigida contraria exiſtit, frigido autẽ calida, eademq; in cæteris proportione. Etenim ſi omne immoderatum eſt pręter naturam, moderatum uero ſecundũ naturam, neceſſe eſt omnino ut immoderatũ ab immoderato contrario ad mediocritatem redigatur. At manifeſtum eſt quod ſecundum potentiã, non autem imaginationem, & calefaciẽs & refrigerãs & quęcunq; alia huiuſmodi oportet aſſumere. D Voce autem ſecundum potentiã, quod re ipſa uere tale exiſtit, quale eſſe dicitur: Secũdum imaginationem aũt, quod ex prompto quidem ſenſu tale eſſe imaginamur, cum tamẽ uere tale non ſit. Sed qua ſint hæc ratione diſtinguẽda diximus in his libris in quibus de ſimplicium medicaminum poteſtatibus agitur. Ad inuentionem aũt ſalubrium cauſarum, quęcunq; quidem ut ad eam quæ iam facta eſt ægritudinem cauſę ſalubres exiſtũt, uia illa doctrinę utendum, qua id quod imaginamur, ab eo quod talem habet poteſtatẽ ſeparatur. Quæcunq; uero ut ad eã quæ adhuc fit, & hac eadem uia, atq; illa pręterea ex qua ægritudinũ cauſæ inueniunt. Eſto eñ ſi ita contigerit in humoribus putreſcentibus accendi febrem. Indicatio in huiuſmodi eſt

euacuatio

euacuatio atq; alteratio: hęc quidē quę putredinē finiat, manente adhuc ſubſtantia: euacuatio uero quę totam ex corpore ſubſtantiam educat. Sed dicta quidem alterationis ſpecies, concoctio exiſtit. Quam ubi inuenerimus à quibus'nam cauſis fieri contingat, tunc utiq; eorum quæ hoc pacto ſalubria ſunt, ſcientiam tenebimus. Euacuationes autem fiunt, & per ſanguinis emiſſionē, & clyſteris uſum, & per urinæ uias, atq; eam quę per cutem fit tranſpirationem, ac pręterea per eam quæ fit ad partes oppoſitas attractionem, atque ad alias propinquas deriuationem. Nam & ad hoc idem genus pertinet citare menſtrua, atque ora uenarum, quę Græci hæmorrhoidas appellant, aperire, ac per palatum nareſq; expurgare. Cum igitur & hic materias inuenerimus quib. in qualitate, & quantitate & modo uſus adhibitis euacuatio fit, in ipſa artis parte ſalubria inuenientur, atque eorum omnium inuentio traditur in eo uolumine quod De arte curatiua inſcribitur. Eadem ratione in alijs tribus intemperaturis, ſi unum cōmune pręceptum obſeruabimus, ut unamquanque prius quę efficit cauſam, reſcindamus. Deinde ita ad illam quę ab eadem cauſa facta eſt, ægritudinem accedamus, cauſarum ſalubrium inuentionem faciemus. Secundum uero compoſitas intemperaturas, ex ſimplicibus compoſitio commonſtrabit ſalubria pręcepta, cum hic quoque ſtuduerimus pro magnitudine intemperaturæ eidem conueniens inuenire remedium. Veluti ſi contigerit quod in decem quidem numeris ad caliditatem maiorem ea quæ naturę conueniat, decidat corpus. Septem uero ad ſiccitatem maiorem, tunc ſalubrem cauſam in huiuſcemodi affectibus eſſe oportebit, decē quidem numeris frigidiorem, ſeptem uero humidiorem. Si igitur ipſi particulę patienti admoueatur tale remedium, tanto erit frigidius atque humidius, quantū exigit partis affectę indicatio. Quòd ſi particula affecta in penitiorib. locis ſita ſit, machinari oportet inſuper tale inuenire ſalubre remedium, cuius uis nequaquā in itinere antea ſoluatur. Si itaq; calidius eſſe oportuerit eo quod eſt moderatum, non ſolum tantum habeat caliditatem, quantam exigit morbus, ſed ultra eandem menſuram tantum adijciatur, quantum ex ſitu ut pertingere poſſit ad locum patientem ſit neceſſarium. Si uero frigidius, non ſimpliciter tantum frigiditatem oportet augere, ſed & materia quoq; prius eſt animaduertenda. Si enim craſſa ſit, non admodum poterit ad profunda penetrare. At potius contrarium præſtabit effectum ſpiſſando ſuperficiem, atque denſando: at ſi tenuioribus partibus conſtet, poterit ſanè plurimum ſubire profundum. Idem in humectātibus atq; exiccātibus accidit, in quibus craſſitudo atque ſubtilitas partium ſubſtantię eſt inſpicienda. A ſitu quidē loci, ut nuper diximus, inuenit indicatio ſalubre remedium: A formatione autem, & ſitu ſimul, quando effluxus ſenſibiles atq; ad alium locum foraminibus patētes habuerint, aut his omnino caruerint.

A Quos enim effluxus ad principales deferri partes cognouerimus, auertemus, atque ad illas impellemus, quę nullū habent principatū. Illud uero manifeſtum, quod earū quę intemperaturā efficiunt cauſarum, curatio fit per euacuationem. Nam ipſæ intemperaturæ ſola alteratione ſanantur.

Curatio ſolutionis continuitatis in parte carnoſa.

Cōtinuitatis aūt ſolutionis curatio, intētionem quidē habet unionē, quę in partibus quidē inſtrumētarijs impoſſibilis eſt: in ſimilarib. uero nō ſemper poſſibilis. At quandoq; ſicuti in carnoſis ſanitas cōglutinatiōe perficit, nihil uero differt (etiā ſi coalitū appellaueris) Ipſam uero antecedit, quādo uulnus maius extiterit partiū applicatio diſtātiū, B quę ex formationis genere exiſtit. Vt aūt hæc ipſa firma ac ſtabilis fiat, & alligatio cogēs in unū quę diſtant, & fibulæ & ſuturę utiles ſunt. Coaleſcere autem facit ea, quę inuicē diſtant, ac priſtinā reſtituit unitatē ipſa natura. Noſtrum uero opus eſt, ut diximus, applicare extrema diſtantiū partiū, atq; ita ut in unum coacta ſunt, cōſeruare: & tertio loco cauere, ne qd labris ulceris intercidat. Et quarto ipſam partis ſubſtantiā conſeruare ſalubrē. Sed quo pacto & primū & ſecundum impleamus officiū, dictum eſt. Tertiū uero in cogendo in unum partes diſtātes exequemur, ſi nihil extrinſecus incidere permittamus. quoniā ſæpius uſu euenit ut pilus, aut oleum, aut aliqua alia humiditas interueniens earum quæ copulandę ſunt partiū, unitatem C impediat. in eo autem quod ſequitur tempore per ſuffluxiones tertia intentio retinetur. Ipſam uero ſuffluxionem ex eiuſdem & contrarij loci diuiſione, & figura opportuna comparādum. Partis autem ſubſtantiam ſalubrem cum mediocriter exiccantibus conſeruabimus. Hæc quidem eſt ſolutę cōtinuitatis curatio, cum ipſa ſola ſeorſum in carnoſa parte cōſtiterit. Quòd ſi alicui alteri morbo coniungatur, plures ſunt indicationum intentiones, quas in compoſitorum, uel complicatorum, ſiue ut cuique appellare libuerit, doctrina trademus. In præſenti autem ſermone ad reliquas unitatis ſolutiones accedendum.

De ſolutione continuitatis in oſſe.

Fractio igitur eſt continuitatis in oſſe ſolutio, D quæ quantum ad intentionem primam, inſanabilis exiſtit. Quo uero ad ſecundam, quodammodo ſanabilis fit. Prima igitur intentio eſt coalitus partium, qui ob oſſis duritiem fieri non poteſt. Secunda alligatio, quæ fit callo ſupernato partes fractas circumalligante. Calli autē generatio qua quidem ex materia & à natura fit, eſt & ad alia cōmunis. qua uero formam oſſi uicinam habet, ex eiuſdem fit alimento. Molle uero & puerile os coaleſcere poteſt, ſed perraro fit talis affectus, quin cum altero ſocietur. Magna enim ex parte muſculi adiacentes unà corporibus alijs fractis oſſibus patiuntur. Quare & curationis intentio oritur duplex, quarum altera quidem circa oſſa, altera uero circa corpora adiacentia uerſatur. Sed

hæc quidem in carnoſarum partium complicatis dicentur affectibus. Nunc uero de fractionibus dicendum. Quoniam enim harum ſanitas calloſitate procuratur, ut autē callus generetur proprij oſſis alimenti ſuperfluitatem naturæ ſuggerere oportet. Hanc uero ſuperfluitatem in qualitate & quantitate ſeruare modum, eſt neceſſarium. Vnde & ratio uictus eſt adhibēda, quę tantum ac talem influere oſſibus ſanguinem præparet, qualis & quantus generando callo ſit opportunus. Quoniam uero per fracti oſſis cauernas idem effunditur ſanguis, eiuſdem qualitate & multitudinem animaduertere oportet, atque ita uel ſicciorem, uel humidiorem uictum inſtituere. Sed hæc omnia in libris in quibus De curandi ratione tractatur, plenius ſunt explicata.

De punctura nerui & chordæ.

Nerui uero & tendonis punctura propter ſenſus uehementiam, & quoniam hęc pars principio continuatur, prompta eſt ad neruorum conuulſionem excitandam, ac tum pręſertim cum nihil extrorſum expirat obcæcato cutis uulnere. Aperiendum eſt igitur, atq; exiccandum ſubſtantia tenui, quæ uſque ad ima nerui offenſi poſſit penetrare. De his uero exacte diximus in libris De arte medendi cōſcriptis. In ſimplicibus quidem huius generis affectibus ſalubrium cauſarum forma talis exiſtit. In compoſitis uero complicatur ulceribus. Prima quidem cauitas quam nō alterū affectum, ſed ulceris differentiam eſſe arbitrātur. Eſt autem non differentia huiuſcemodi res. Sed alterum aliquod totius ægritudinis genus in quo ipſius ſubſtantiæ iactura facta eſt. Et quidem curatio in duplici morbo, duplicem exigit intentionem. Nam continuitatis ſolutio, unitate, ſubſtantiæ autem iactura, generatiōe indiget. Paulo uero ſuprà generationis intentiones expoſitæ ſunt. Quod autem primum quidem hunc affectum oporteat ſanare, demum unitatem reſtituere tentare, ipſa rerum natura cōmonſtrat. Cum itaq; repletum quidem fuerit cauum, ulcus uero ad æqualitatē perductum, alteram intentionem aboleri contingit: nam media exiſtente inter labia ulceris ea carne quæ nuper eſt genita, partes quidem diſtantes uniri eſt impoſſibile, unde fit ut alia ſit intentio perquirenda. Intentionem autem conſequemur ex eo quod eſt ſecundum naturam ipſi parti comparādo: erat autem eidem cute obduci naturale. Quare hoc ipſum à nobis procurandum, aut ſi hæc intentio effectum ſortiri non poteſt, ſimile aliquid cuti, carnem ſcilicet quę cutis naturæ uicina ſit, inſtaurandum. Eſt autem huiuſcemodi quæ & ſicca & calli ſimilitudinem pręſe fert. Ad cicatricē igitur obducendam neceſſaria erunt exiccantia, ac ſine mordacitate adſtringentia medicamina. Ita & ſi ſordities aliqua fuerit adnata, intentio quidem erit abſtergendi. Et erit medicamen ſalubre abſterſiuū, eorūdem uero materiā in libris: in quibus de medicaminibus agitur, ſcripſimus. Et quidem ſi aliqua inflammatio, uel attritio, aut tumor prędurus, uel

A uel mollis, & laxus cum ulcere fuerint, prius eorum curationi intendere oportet, eas ſequendo uias ac rationes quas prius expoſuimus. Sic & ſi aliquid ulceri illabitur, ad illabentium curationem intendendum. Eodem pariter modo ſi aliqua intemperies ulceratum locum obſederit, ad eiuſdem intemperiei remedia antea ueniendum. Sed de his quidem ſatis.

De ſpeciebus morborū ſecundū formationē.

Nunc uero tranſeūdum eſt ad formationis genus, quod in plures ſecatur differentias. At ab eo quod euidentiſſimum exiſtit, exordium eſt ſermonis faciendum, quod ex figuræ permutatione contingit. In his igitur qui adhuc creſcūt, poſſibile eſt plurium partium figuram emendare: in his autem

B qui iam aucti ſunt, minime. Intentio tamē quoad fieri poteſt, curationem adhibere, ad contrarium euerſionis adducēdo. Si uero fractione aliqua nō recte conformata alicuius membri figura fuerit uitiata, cui ſubſtantia calloſa innaſci præuenerit. Si quidem hæc adhuc recens extiterit perfringere oportet, ac rurſus recte afformare. Deinde callum ſuperinducere.

De obſtructione.

Eſt uero & obſtructio ex eodem genere ęgritudinum, quæ quidem ex lētis & craſſis humoribus fit, unam & ipſa habens intentionem morbo contrariam: dico autē apertionē. Cauſæ uero ſalubres ſunt, abſtergentia atq; incidētia medicamina. Quę uero fit à ſtercore duro, quod interſepit inteſtinū,

C primum quidem habebit duritiei remedium ex humidis pinguibusq; clyſteribus, demum ex acribus euacuationem expoſcet. Quę autem à lapide fit in ueſica, in præſenti quidem tranſpoſitionē requirit, integre uero ſanitatis cauſa, inciſionem & extractionem. Humiditas autem quę pręter naturam continetur, ſanatio in omnimoda euacuatione cōſiſtit, quemadmodum etiā in ſuppuratis. Immodica autē repletio immodica euacuatione curatur, ut cum ſanguis intra uenas redundat. Sic et quibuſcūq;, uel in uentriculo, uel in inteſtinis, uel arteria aſpera, uel pulmone, pus aut ſanguis continetur, integra euacuatio eſt neceſſaria. Superflui autem cibi aut potus adhuc recētis aſſumptio ab euacuatione corrigitur. Quæcunq; igitur in pul-

D mone uel pectore cōtinentur, cū tuſſi educuntur, aut à medicaminibus extenuantibus. Quæcunq; uero in hepate, uel uenis, uel arterijs, uel renibus, aut per urinam, aut per uentriculum. Sed per urinam quidem ab ijs quę uehementer extenuāt: per uentrem uero ab ijs quę attrahendi aut aperiendi ora uim habent. Quæcūq; uero in ſuperiori uētre cōprehendūtur, per uomitū: quę autem in inferiori, per ſubductionē. Sed quæcūq; ſub cute, per ſectionem, uel ignem, aut per medicamina adurentia: Sic uero aliquādo quęcunq; in aliqua naturali cauitate, ut in thorace. Et ut ſummatim dicam, quicquid pręter naturā in aliquibus partibus continetur, ſanationis intentio eſt ablatio, quę ſi fieri non poſſit, tranſpoſitio. Quæ uero non ſunt ex genere

A genere præter naturam, at quãtitate damnãtur, in his intẽtio eſt abuacuatio. At inuẽtio eorũ quæ ad ipſorum ſanationẽ perducũt, partim quidẽ ex affectu, plurimũ uero ex ipſis affectis particulis ſumitur.

De aſperitate & leuitate.

Quæcunq; partes uero ob id quod exaſperatæ naturalem amiſerint habitum, his leuitas naturalis eſt reſtituenda, oſſa quidem leuigãdo, arteriam autem uel linguam leniendo humidis, quæ nihil mordeant, & lentorem habeant. Sed quibuſcunque leuitas ineſt, non naturalis aſperitas eſt reuocanda medicaminibus, quæ ſufficienter abſtergant, & parum adſtringant. Quæcũq; uero uel obſtructiones, uel anguſtiæ meatuũ, alias ſequantur ægritudines, ab illarum curatione prius eſt incipiendum. Oſtenſum ſiquidẽ eſt in libro De differẽ- B tijs morborũ, quod & inflãmationibus & duris laxisq; tumoribus, & ſiccitatibus aliquãdo immodicis, ac præterea uitioſis partiũ continentiũ figuris, ea quæ nuper diximus, ſæpius adueniunt: ſicuti & quibuſdã tumoribus eorũ, quæ ſunt in ambitu corporũ. Quòd ſi nõnulla ex proxime dictis inuicem complicẽtur, uarias habebunt indicationes. Sufficiet autẽ in uno exemplo habuiſſe ſermonẽ, quoniã de omnibus in libris De arte curandi plenius ſumus executi. Supponatur cuipiã particulæ multitudinẽ ſanguinis influi, adeo ut intendantur in ea uenæ, non maiores tantũ, ſed etiam paruæ, quæ prius ſenſum effugiebant. Nũc uero iam plenæ uiſu comprehenduntur, ſicuti plerunq; in oculis ob tunicæ albedinem manifeſtiſſime patet. Par C ſiquidem eſt, quod & alia uaſa quæ latent ſenſum, iam plena diſtendantur, nondum & ipſa ob paruitatem uiſui manifeſta. Et iam periculum imminet, ne quod ex uaſis exudat ad ſpacia uacua quæ in medio ſunt, effundatur: aut ne iam paruum aliquod ſit effuſum. Huius quidẽ affectus ſanatio intentionẽ habebit euacuationẽ, aut ut manifeſtiori uocabulo utamur, abuacuationẽ. ſiquidẽ morbus erat immoderata partis repletio. Neceſſariũ igitur eſt, ut aut ſuperfluitas retrocedens euacuetur, aut per ipſam patientẽ particulã. Retrocedet aũt, uel impulſa, uel attracta, uel tranſmiſſa, uel horũ uno aliquo modorũ, uel omnibus. Per locũ uero patientem euacuabitur, partim quidẽ manifeſte & ſenſibiliter, partim uero in uapores reſoluta. Si igitur D uniuerſum corpus plus æquo plenũ fuerit, per patientem locum minime euacuandum. Nam ſi ſcarificationibus aut ſectionibus ſenſibiliter euacuabimus, plus ratione excitati doloris attrahemus. Si uero calefacientibus diſpergere tentabimus, plus erit id quod ui caloris ad partem attrahetur, quàm diſperſum. Quòd ſi in eo elaborabimus, ut quod influxit retrocedat, corpus plenum non admittet. Ad hæc igitur ambo totum corpus euacuare oportet, aut omnino ad contraria loca retrahere, quod patienti particulæ influit, quo perfecto opere, prius à parte repellẽdum, mox diſpergendum. Quanto enim per maiora fit, †tãto expeditior eſt euacuatio. A patiente uero loco adſtringendo ac refrigerando repellemus, ſed & exinanita loca attrahunt ad ſeipſa quæcunque repercutiuntur. Hoc ſiquidem oſtenſum eſt in eo uolumine in quo De potentijs naturalibus agitur. Et uaſa præterea uigore ex medicaminibus adſtringentibus addito, à ſe ad alia remittẽt. Si igitur hàc uia ſuperfluum omne retroceſſerit, bene ſe res habet: At ſi aliquid fuerit in parte retentum, coniecturandum erit id lentum ac craſſum exiſtere, atque ea ratione iam coactum atque adſtrictum ut cum difficultate ſolui poſſit. Fieri autem poteſt, etiamſi nõ eius naturæ ſit, ut ad ſpatia quæ in medio ſit effuſum, in quo caſu tunc ad id ueniendum eſſe tempus ſuadet, ut hoc ad ipſum quod reliquũ eſt patientem locum euacuemus, imponendo ſu- B pra iacentibus partibus ea quæ influentem humorem repellendi uim habent. Maxime uero euacuabis, ſi in ſpatijs intermedijs aliquid contineri coniectura aſſequeris, & ſcarificationum auxilio, & medicaminum quæ uim habeant diſpergẽdi. Sed quoniam hæc omnia uires calidas habent: eiuſdem uero temperaturæ opus eſt mordere, quando modum exceſſerit, cauenda ex eis ſunt uehementiſſime calida, ac tum præſertim cum patiens locus inter ſumma fuerit. Neque enim paruus excitabitur dolor, ſi præter proprium affectum inſuper mordeatur, omnisq; præterea dolor fluctiones commouet. Quod igitur mediocrem caliditatem obtinet, in his ſenſum doloris non inuehit, atque eo amplius omni dolore uacat, ſi humidum extite- C rit. Et quidem quicquid per ſumma hæret, potens eſt id medicamen diſpergere, quod etiam ualidas non habuerit ad diſpergendũ uires. Quòd ſi ſummæ quidem partes omni noxa caruerint, id uero quod euacuari oporteat, in penitioribus partibus fuerit, intendendus atque augendus diſpergentis medicaminis calor, cum dubitandum ſit, ne prius quàm profundas attigerit partes, interim uires amittat. Neque tamen ex eo ſuperiores partes aliquem dolorem ſentient, cum omni uacẽt affectu. Quare nunc hæc duo ſimul inuitãt ad calidorum pariter atq; acrium medicaminum uſum, & ſummæ partes quæ tolerant, & profundæ quæ egent. Hæc igitur ex patiente particula indicatio aſſumebatur. Deinceps uero ſi quid ad ſanitatem defi- D ciat, conſideremus: neque enim paruum aliquid deeſſe uidetur. Affectæ partes, in quibus fluctionis ſuperfluitas retinetur: nonnullæ quidem raræ & laxæ, & molles natura exiſtunt: nonnullæ autem denſæ, & preſſæ ac duræ. Priores igitur facile euacuantur, reliquæ autem acrioribus euacuantibus, ac præterea tenuiores partes habẽtibus egent, atque eo etiam magis, quanto profundiorem ſitum habuerint. Hæc igitur tibi rurſus ſit indicatio altera, à particulæ patientis ſubſtantia: alia uero à forma nõe ſimul ac ſitu. Supponatur enim ſi ita contigerit, in hepate eſſe proxime dictum affectum in anguſtijs uaſorum finibus, impactis humoribus, qui uel lenti ac tenaces, uel craſſi exiſtant, uel ſuperabundent. Nónne in promptu

eſt

†Hic locus uario modo ſcribitur in exemplarib. Græcis. Primus mo-dũ eſt ὅσῳ διὰ μειζόνων, i. quãto per maiora: Sed hæc ſcriptura taxatur à Leoniceno, cũ à Monacho cũ ſequẽte approbetur. Alia ſcriptura uidetur melior ſi diceretur: ὅσῳ διὰ μειζόνων, quã tamẽ licet nullibi in exẽplarib. Græcis reperire. Tertia ſcriptura, quæ omnibus alijs melior iudicatur, & in quibuſdã exemplaribus Græcis inuenitur, hæc eſt: ὅσῳ διὰ μειζόνων, id eſt quæcũq; p maiora. Sententia autem eſt, quod reſolutio debet ſequi repulſionẽ, & tunc adhiberi quando perueniendũ eſt ad maiora auxilia, ſicuti in præſenti loco facit Galenus, q in ſequentibus ponit medicamina reſolutiua inter maiora auxilia, ita ſcribẽs: Maximè uero euacuabis, ſi in ſpacijs intermedijs aliqđ contineri cõiectura aſſequeris, & ſcarificationũ auxilio & medicaminũ, quæ uim habeant diſpergendi.

eſt primũ quidem craſſitiem unà cum lentore & tenacitate, cibis ac potibus extenuãtibus, ad ſubtiliorum partium ſubſtantiam transferri oportere? Secundo autem loco non per anguſtos atq; inuiſibiles, ſed latiores meatus quicquid infeſtum exiſtit eſſe euacuandũ? Sunt enim in hepate uenæ, nõ minus amplitudine q̃ numero excedẽtes. Terminãtur autem hę quidem in gibbis ad uenam cauam, hę uero in cauis ad portã: unde haud difficile tibi futurũ, ubicunq; preſſi ac ſtipati humores fuerint, eoſdem expedite euacuare, trahendo quidem ad uentrẽ, cum his quæ attrahẽdi uim habẽt medicaminibus, quicunq; ex ipſis in uenis ad caua hepatis pertinẽtibus aceruati. Ad urinæ uero meatus promouendo per cauam uenã, quicunq; in uenis ad eam pertinentibus ſunt. Sed præter ſupradictas alia eſt indicatio ab hepate ipſo, ueluti à uenarum principio. Nam cum non tantũ ſeipſum regere natura aptum ſit, ut plerę; animalis partes, ſed uenis pręterea uirtutem largiatur, periculum imminet, ne ſi eius uigor madefacientibus ac relaxantibus cataplaſmatibus fuerit reſolutus, & ipſum primũ ad ſui opus, atq; omnes ſubinde uenæ eius ratione imbecilles efficiantur. Quare in eius curationibus aliqua ex adſtringentibus medicaminibus miſcere oportet. Sed quoniã in profundo admodum loco ſitum eſt, dubitandum erit ne adſtringentis medicaminis uis debilitetur, niſi ab aliqua altera ſubtilium partium ſubſtantia, qualis aromatum eſt traducatur. Melius uero fuerit, ſi & ipſum adſtringẽs medicamen unum protinus ex aromatum genere fuerit: nam ſi duas habuerit natura inſitas qualitates ac poteſtates, ualentius operabitur: & quidem euacuetur quod pręter naturam in membrum confluxit. Seruet autem hamorum modum naturæ conuenientem. Quare & illa animaduerſio à nobis eſt in hoc adhibenda, ne quid ab humoris confluentis qualitate eiuſdem membri temperies ſit alterata, ſi pituitę naturam tenuerit ad frigiditatem: ſi uero bilis, ad caliditatem, ut hanc ipſam curantes intemperiem ſanitati reſtituamus. Curabimus autem contrariam ex aduerſo afferentes qualitatem, quemadmodum in intemperaturarum curationibus diximus, quantum unumquodque calidius aut frigidius factum eſt, tantum refrigerantes aut calefacientes. Quare ut hic rurſus agnoſcenda eſt ipſius ſecundum naturam temperies. Nam quo pacto ſciemus, quantum in frigiditate ac caliditate à naturæ modo receſſerit: aut quando à frigefaciendo ſuperſedebimus, ſi nos latuerit ea quæ eſt ſecundum naturam caliditas? Ita uero & ſi frigidius effectum calefaciemus, ignorantes frigiditatis naturalis modũ, neq; opportune calefacere, neq; in tempore à calefaciendo deſiſtere poterimus.

De morbo ſecundum numerum.

Sed quoniam de his ſatis diximus, tranſire iam tempus ad ea in quibus numerus non eſt ſecundum naturam. Cum uero duplex ſit eorum differentia, quibus quidem aliqua particula deficit, his

A intentio eſt alteram efficere ſubminiſtrando naturæ, eo quo diximus paulo antè modo. At quibus ſuperabundat, hanc reſecare oportet, aut ſcalpello, aut igne, aut medicamine quod urendi uim habet. Hęc igitur omnia ſanare poſſibile eſt, at non æque omnia generari poſſunt, ut in libro De ſemine diximus. Quædam uero ſunt, quę etſi generari non poſſunt, licet tamen pro ipſis alterum efficere, quemadmodum in oſſe ex toto ſublato alteram ſubſtantiam in eius ſede reponere à carne atque oſſe differentem. Eſt enim quæ in eius gignitur loco quędã ueluti caro calloſa, uel callus carnoſus, & proceſſu tẽporis magis ac magis ad calli duritiem transfertur, cum ab initio carnis potius imitetur naturam. Quacunq; uero parte ſublata, B cum neq; eandem ſecundum ſpeciem ſubſtãtiam, neq; ſimilem efficere poſſumus, tertia nobis intentio, quendam decorem inuenire, quemadmodum in mutilationibus.

De morbo ſecundum magnitudinem.

Cõmunicat autẽ hoc genus totũ cum eo quod ad magnitudinẽ pertinet. Nam quodcunq; ex eo eſt ſecũdum naturã, illi propinquum exiſtit. Id uero tantum ſeiunctum eſt ac ſeparatum, quod inter ea quę ſunt è genere non naturali connumeratur. In quo quidem prima intentio eſt ablatio. Si uero hęc impoſſibilis exiſtat, ſecũda eſt trãſpoſitio, quẽadmodum in ſuffuſionibus. Quæcunq; uero non integris partibus, ſed partium tantummodo particulis deficiunt, aut excedunt naturæ modum, refe C ctio quidem uel generatio in his quæ deficiunt; ablatio uero & abolitio in his, quę ſuperabũdant, Quare neque in ipſis altera intentio, neq; medicaminum forma genere diuerſa.

De morbo ſecundum ſitum,

Sed iam ueniẽdum eſt ad reliquum ſalubrium cauſarum genus, quod ea corpora emendat quæ in ſitu ſunt uitiata, ueluti luxationes & inteſtinũ in ſcroto. Fit autem hoc ex uiolenta tẽtione, atq; impulſu: hoc uero ex dilatato ac rupto cõtinente. Quare & duplex ſanãdi modus: Alter quidem ad oppoſitã partem ei à qua facta eſt permutatio intendẽdo atq; impellendo: Alter uero id quod continet, firmius ſolidiusq; reddendo. Quibus uero uijs ac rationib. ſingula inueniri poſſint, in libris D De arte curandi explanauimus.

De cauſis præſeruatiuis.

Conſequens eſt ut ea omnia exequamur, quæcunq; in ſuperiori ſermone dicere diſtulimus. Vocant autem eadem Pręſeruatiua. Eſt autem horum triplex ſecundum genus differentia. Primã quidem hominis qui integra fruitur ſanitate. Secunda uero eius qui nõ integre ualet. Tertia eius qui ęgrotat. Primũ igitur genus ad ſalubrẽ attinet artem, atq; in duas, ut antea diximus, diuiditur partes. Secundũ uero ad præſeruatiuã ſpectat: tertiũ ad curatiuã. Hoc autem uniuerſum genus circa humores præcipue negociatur, quos neq; lentos eſſe oportet, neq; craſſos, neq; aquoſos, neq; plurimos, neq; uehementer calidos ac frigidos, neq; mordaces

mordaces, neq; putredini obnoxios, neq; ueneni naturę affines. Nã ubi aucti ſuerint, generant morbos. Augent̃ uero nõnunq; eadẽ ex cauſa quę ab initio generauit. Illud autẽ plerunq; accidit, ut ſua alteratione inficiãt eos qui ſunt in corpore humores. Intẽtio uero & horũ ſanationis duplex exiſtit, alteratio & euacuatio. Alterãtur igitur uel ab ipſo corpore cõcocti, aut ab aliquibus alijs facultatibus quę uim medicamẽtoſam habent. E quorum numero etiã ſunt ea quæ exitialiũ ferarum uenenis aduerſantur, ac pręterea pharmaca quę uenena appellantur, tranſmutant. Euacuãtur aũt ſatis calidis medicaminibus, & purgationibus, & clyſteribus, & ſudoribus, & uomitibus. Hę igit̃ ſunt communes euacuationes. Proprię aũt ex locis in quibus coaceruãtur, aſſumũtur, ut in libris De ſalubribus oſtẽdimus, tertio pręſertim ac quarto, in quibus de laſſitudinibus egimus, ac reliquis diſpoſitionib. quæ laſſitudini natura proximę ſunt. Promptius enim euacuantur per uentrem, quæcunque in primis uenis continentur ſuperfluitates. Quę autem in his quę in hepate ſunt, per urinę meatus. At quę in toto corpore, per ſudorem: ſicuti quę in capite, uel per palatum, uel per nares, uel per utrunque. Quę uero ſunt in ſpacijs pectoris laxioribus, per guttur ſimul cum tuſſi: quę in renibus ſunt uel ueſica, per urinam. At attrahendi ex omni loco ad oppoſitas partes cõmunis indicatio, eſt ad quãmaxime diſtantia, deriuatio uero ad uicina. Quęcũq; uero huiuſcemodi curãt diſpoſitionẽ, cauſas ſalubres appellamus, ſicuti inſalubres eas quę adaugent: & neutras, quę neq; obſunt neq; iuuant. Poſſet uero quiſpiã neq; omnino cauſas appellare, quemadmodũ maior pars ſophiſtarum qui rerũ quidem differentiã inuenire contemnunt. Plurimũ uero temporis in nominib. cõterunt, contra quos in alijs uberius diſſeruimus. At pars quidem artis pręſeruatiua talis eſt.

De parte artis quę conualeſcentes reficit, & ſenibus congruit.

Quę autem reficit atque inſtaurat, in conualeſcentibus ac ſenibus locum habet. Quę uero ſit horum diſpoſitio, & à quibus pręcipue cauſis ad naturalem reducitur habitum, in libris in quibus De medendi arte tractauimus, abunde explicauimus. Sed nunc per capita dicetur. Diſpoſitio igitur talis eſt. Optimus quidem ſed exiguus eſt ſanguis, atq; una cum ipſo ſpiritus animalis atq; uitalis. Ipſæ uero particulę ſolidæ ſicciores, & idcirco eorum uires ſunt imbecilliores, atq; earundem ratione corpus uniuerſum frigidius. Cauſę uero ſalubres quæ hanc emendant diſpoſitionem, ut uno comprehendam capite, ſunt quæcunque pręſentaneum atque ſecurum exhibent alimentum: ſecundum partem autem in motibus moderatis & cibis, potibusq; ac ſomnis conſiſtunt. Sunt uero motus materiæ, uehicula, ambulationes, frictiones, & balneæ: & ubi non parum ſe ex his profeciſſe ſenſerint, paulatim ſe ad conſueta opera trãſferant. Cibos autem aſſumant in principio A quidem humidos & concoqui faciles, neque frigidos: ac cum progreſſi fuerint, eos etiam qui plurimum præſtant alimentum. Potus uero opportunus eſt uinum ætatem quidem habens mediocrem, in ſubſtantia autem purum atque perlucidum, quod ſcilicet uel ſubflauum uel album exiſtat, atque ſuauiter olens, guſtu uero neque aqueum omnino, neque cum aliqua inſigni qualitate, aut dulcedine, aut acritudine, aut amaritudine ſentiatur. Vt autem proximè diximus, de hiſce omnibus in libris De arte curandi conſcriptis plenius diſſeruimus. Nunc enim neque omnia particulatim recenſere eſt noſtri propoſiti inſtitutum. Sed ſolum capitum mentionem facere intendimus, eorum quę in alijs uoluminibus latius B explicauimus. Quorum omnium ſi prius & numerum & qualitatem expoſuero, finem libro imponam. Diximus itaque prius, quòd alter eſt liber in quo De conſtitutione artis medicinę diſſeruimus. Antecedunt autem eum alij duo De conſtitutione artium: ſed hi quidã unà cum hoc cui nũc extremam manũ adiecimus, ſeorſum ſunt ab alijs libris in quibus plenior doctrina explicatur. Illi uero talem inter ſe ordinem habent. De elementis quidem ſecundum Hippocratem liber unus. Poſt hunc autem tres de temperaturis, ex quibus quidem duo ſunt De temperaturis animalium. Tertius uero de ijs quæ ſimplicium medicaminum ſunt. Quam ob tem & tractatum illum in quo De ſimplicium medicaminum poteſtatibus agitur, C nemo recte intelligentia aſſequi poteſt, niſi prius tertij libri De temperaturis integram cognitionem fuerit adeptus. Eſt & alius liber paruus, qui ordine ſequitur duos priores alios de temperaturis. Inſcribitur autem De inæquali temperatura. Similiter autem & hunc alij duo parui, alter quidem De oprima corporis conſtitutione, alter De bono habitu. Alius uero tractatus eſt, qui tres complectitur libros De potentijs naturalibus, quem ſi quis legere uelit poſt librum De temperaturis, ſiue poſt librum De elementis, utrũque erit conſentaneum. Poſt hunc in pluribus alijs libris De operationibus animalibus diſſeruimus. Sed quoniam ad earum demonſtrationes non parum conferunt quæ per ſectiones oſtenduntur, D illis exercitari oportet. Eſt autem maxime inter alios utilis ille tractatus qui De ſectionũ aggreſſibus inſcribitur. Alij autem ſunt poſt eum plures, duo quidem De diſcordia ſectiõis, unus uero De ſectione mortuorum: poſt quos ſequuntur hi in quibus agitur de ſectione uiuorum. In alijs uero quibuſdam particulatim ob eos ſcripſimus qui introducuntur De oſſibus. Sectio quoque muſculorum & neruorum & arteriarũ & uenarũ, & quędam alia huiuſcemodi ex eodem numero exiſtũt, & liber etiam in quo quæritur, Nunquid in arterijs contineatur ſanguis naturaliter. Qui uero earundem partium operationes demonſtrant, duo quidẽ ſunt, De motu muſculorũ: tres autem De pectoris & pulmonis motu. Poſt quos ſequitur

liber

liber De cauſis reſpirationis. Poſt hunc liber De
uoce. De principatu autem animę, & de omnibus
alijs quę de naturalibus, uel animalibus operatio-
nibus in quęſtionē trahuntur, in lōgo ſcripſimus
libro, qui De dogmatib. Socratis & Platonis in-
ſcribitur. Ad eiuſdem generis contemplationem
pertinet liber De ſemine ſeorſum conſcriptus, &
amplius de ſectione ſecundum Hippocratem.
Quos omnes ordine ſequitur tractatio, De utilita
te partium. Ad dignoſcendas autem ægritudines
utilis eſt liber ille in quo De membrorum paſſio-
nibus agitur. Itidem ille in quo De pulſibus ſcribi
tur, in quo & præcognitiones edocemus. Librum
uero De pulſibus præcedūt alij duo, alter qui De
uſu reſpirationis, & qui De uſu pulſuum. Is uero
De pulſibus in quatuor diuiditur partes: primā,
quæ eorum differentias: ſecundam, quę dignotio-
nes: tertiam, quæ eorum cauſas: quartam, quæ il-
lam quę per eoſdem fit continet pręcognitionem.
Ex eodem genere eſt ille qui ijs qui introducun-
tur De pulſibus ſcriptus eſt. At uero in animo eſt
alium ſcribere librū, ueluti quoddam omniū iſto-
rum compendium, quem inſcribam uel Artem
de pulſibus uel Compendium. Ad hanc quoque
iuuant cōtemplationem quę à me exponuntur &
ſimul iudicantur in libro Archigenis de pulſibus.
Ad pręcognitionem autem plurimum confert li-
ber De criſibus, id eſt decretis naturæ, quem præ-
cedit alter De decretorijs diebus. Sed liber etiam
qui De difficili anhelitu inſcribitur, & ad digno-
A ſcendum præſentem affectum, & ad præſcienda
bona uel mala quę ægrotanti ſunt euentura con-
ducit. Hi igitur omnes atque unà cum ipſis tracta
tus quidam uno tantum libro comprehenſi co-
gnitu utiles ſunt, ſicuti illis qui de præincipienti-
bus cauſis inſcribitur, & De medicinali experien
tia, & De extenuante uictu, & qui De uenarum
ſectione ad Eraſiſtratum, & qui De tumoribus
præter naturam, & qui De multitudine, atque alij
pręterea ſimiles. Prę cęteris autem ad curandi ſci-
entiam maxime neceſſarius exiſtit, qui De mor-
borum differentijs agit, & De accidētibus, & ter-
tius pręter illos in quo morborum cauſas explica
uimus. Poſt quos ſunt tres alij qui accidentiū cau
B ſas explanant. Sunt etiam De medicamentorum
ſimplicium uiribus libri, de quibus ſuprà memi-
nimus. Et qui De medicamentorum compoſitio-
ne, quos ſequuntur libri De arte curandi his qui
De ſalubribus inſcribuntur, ſeorſim à nobis con-
ſcriptis. Quòd uero ante hoſce omnes prius exer-
citari oporteat in libris De demōſtratione, ſi quis
hanc artem ſit cum ratione tractaturus, monſtra-
tum eſt à nobis in libro qui De optima inſcribi-
tur hæreſi. De alijs autem libris & commentatio
nibus à nobis ſcriptis tranſigere nunc minime ne-
ceſſarium, cum de hiſce omnibus alibi ſimus tra-
ctaturi in uno fortaſſis aut duobus libris,
qui ita inſcribentur: Galenus de
uoluminibus ab eo
conſcriptis.

F I N I S.

SERIES CHARTARUM

a b c d e f g h i k l. Omnes ſunt terniones præter l quaternionem

BASILEÆ, PER HIERONYMUM FROBENIUM
ET NICOLAUM EPISCOPIUM,
ANNO M. D. XLII.

FRO BEN